

Über dieses Buch

Dies ist ein digitales Exemplar eines Buches, das seit Generationen in den Regalen der Bibliotheken aufbewahrt wurde, bevor es von Google im Rahmen eines Projekts, mit dem die Bücher dieser Welt online verfügbar gemacht werden sollen, sorgfältig gescannt wurde.

Das Buch hat das Urheberrecht überdauert und kann nun öffentlich zugänglich gemacht werden. Ein öffentlich zugängliches Buch ist ein Buch, das niemals Urheberrechten unterlag oder bei dem die Schutzfrist des Urheberrechts abgelaufen ist. Ob ein Buch öffentlich zugänglich ist, kann von Land zu Land unterschiedlich sein. Öffentlich zugängliche Bücher sind unser Tor zur Vergangenheit und stellen ein geschichtliches, kulturelles und wissenschaftliches Vermögen dar, das häufig nur schwierig zu entdecken ist.

Gebrauchsspuren, Anmerkungen und andere Randbemerkungen, die im Originalband enthalten sind, finden sich auch in dieser Datei – eine Erinnerung an die lange Reise, die das Buch vom Verleger zu einer Bibliothek und weiter zu Ihnen hinter sich gebracht hat.

Nutzungsrichtlinien

Google ist stolz, mit Bibliotheken in partnerschaftlicher Zusammenarbeit öffentlich zugängliches Material zu digitalisieren und einer breiten Masse zugänglich zu machen. Öffentlich zugängliche Bücher gehören der Öffentlichkeit, und wir sind nur ihre Hüter. Nichtsdestotrotz ist diese Arbeit kostspielig. Um diese Ressource weiterhin zur Verfügung stellen zu können, haben wir Schritte unternommen, um den Missbrauch durch kommerzielle Parteien zu verhindern. Dazu gehören technische Einschränkungen für automatisierte Abfragen.

Wir bitten Sie um Einhaltung folgender Richtlinien:

- + *Nutzung der Dateien zu nichtkommerziellen Zwecken* Wir haben Google Buchsuche für Endanwender konzipiert und möchten, dass Sie diese Dateien nur für persönliche, nichtkommerzielle Zwecke verwenden.
- + *Keine automatisierten Abfragen* Senden Sie keine automatisierten Abfragen irgendwelcher Art an das Google-System. Wenn Sie Recherchen über maschinelle Übersetzung, optische Zeichenerkennung oder andere Bereiche durchführen, in denen der Zugang zu Text in großen Mengen nützlich ist, wenden Sie sich bitte an uns. Wir fördern die Nutzung des öffentlich zugänglichen Materials für diese Zwecke und können Ihnen unter Umständen helfen.
- + *Beibehaltung von Google-Markenelementen* Das "Wasserzeichen" von Google, das Sie in jeder Datei finden, ist wichtig zur Information über dieses Projekt und hilft den Anwendern weiteres Material über Google Buchsuche zu finden. Bitte entfernen Sie das Wasserzeichen nicht.
- + *Bewegen Sie sich innerhalb der Legalität* Unabhängig von Ihrem Verwendungszweck müssen Sie sich Ihrer Verantwortung bewusst sein, sicherzustellen, dass Ihre Nutzung legal ist. Gehen Sie nicht davon aus, dass ein Buch, das nach unserem Dafürhalten für Nutzer in den USA öffentlich zugänglich ist, auch für Nutzer in anderen Ländern öffentlich zugänglich ist. Ob ein Buch noch dem Urheberrecht unterliegt, ist von Land zu Land verschieden. Wir können keine Beratung leisten, ob eine bestimmte Nutzung eines bestimmten Buches gesetzlich zulässig ist. Gehen Sie nicht davon aus, dass das Erscheinen eines Buchs in Google Buchsuche bedeutet, dass es in jeder Form und überall auf der Welt verwendet werden kann. Eine Urheberrechtsverletzung kann schwerwiegende Folgen haben.

Über Google Buchsuche

Das Ziel von Google besteht darin, die weltweiten Informationen zu organisieren und allgemein nutzbar und zugänglich zu machen. Google Buchsuche hilft Lesern dabei, die Bücher dieser Welt zu entdecken, und unterstützt Autoren und Verleger dabei, neue Zielgruppen zu erreichen. Den gesamten Buchtext können Sie im Internet unter <http://books.google.com> durchsuchen.

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

UNIVERSITY of MICHIGAN
GENERAL LIBRARY
OCTAVIA WILLIAMS BATES
BEQUEST

duplex
1238

BF
1520
W64
1660

2/5

Weyer, or Wye (Latinized Weirus), a physician & pupil of Cornelius Agrippa, was the first to protest against the witch mania. He maintained that it was a delusion, but none the less the work of the Devil, whose object was "to convert poor & learned lawyers & other ingenious into torturers & murderers."

See Ouse 1232

IOANNIS WIERI,

*Illustrissimi Ducis Italia, Clivia, &c.
quondam Archiatri*

OPERA OMNIA.

QUORUM

Contenta versa pagina exhibet.

Editio nova & hactenus desiderata.

Acedunt Indices Rerum & verborum copiosissimi.

AMSTELODAMI,

7-6

Apud PETRUM VANDEN BERGE, sub Signo
Montis Parnassi.

ANNO MDCLX.

Digitized by Google

E L E N C H U S
O P E R U M
I O A N N I S W I E R I.

I.

DE PRÆSTIGIIS DÆMONUM, & *Incantationibus ac Veneficiis Libri sex. Ab auctore sexies aucti & recogniti, juxta Exemplar Basiliense 1583,*

II.

LIBER APOLOGETICUS, & *Pseudomonarchia Damonum.*

III.

DE LAMIIS LIBER, & *de Commentitiis Iejuniis.*

IV.

DE IRA MORBO, *ejusdem Curatione Philosophica, Medica & Theologica Liber.*

V.

OBSERVATIONES MEDICÆ RARIORES, *quibus accedit, Liber secundus, nunc demum ex Germanico Idiomate, in Latinum translatus.*

data Magnificis, Nobilissimis, Amplissimis, Spectatissimisque
Parte
12-14-59

39597

DOMINIS

D. CORNELIO DE GRAEF,
Toparchæ de Zuyd-Pols-broeck, &c.

D. IOHANNI HUYDECOPER,
Equiti, Toparchæ in Maerseeven, Neerdijck, &c.

D. HENRICO SPIEGEL.

D. SIMONI VAN HOORN, I.V.D.

POTENTISSIMÆ AC TOTO ORBE CELEBRATISSIMÆ CIVITATIS AMSTELODAMENSIS
CONSULIBUS MERITISSIMIS, DIGNISSIMIS.

UT ET

D. NICOLAŌ TVLPIO,
Medicinæ Doctōri celeberrimo.

D. CORNELIO WITZENIO I.V.D.

EJUSDEM CIVITATIS EX CONSULIBUS
THESAURARIIS FIDELISSIMIS.

Magnifici, Nobilissimi, Amplissimique Domini

Hemistius cognomento *εὐφραδης*, (quod interpretari licet SUADAM) amænissimum aurei seculi germen, cum animadverteret Imperatorem, quasi quendam terrarum

Deum, maxima veneratione ab hominibus coli, pretiosissimisque muneribus, maxime coronis aureis & gemmeis communi civitatum gratulatione donari, ne ipse tot obstrictus nominibus, in eo munerando defuisse videretur; excogitavit aliquid fane Constantino suo dignum. Coronam scilicet non auro gemmisque distinctam, non duodenis radiis antiquoritu illuminatam; sed ex pulcherrimis Philosophiæ floribus, ex viridissimis Academiae lauretis concinnatam: quam ipse texuerat *συλλεξάμεν ἐκ τῶν Πλάτωνος καὶ Ἀριστοτέλους λειμώνων*. Næ eo munere & Philosophiam velut in folio Imperatorio collocavit, & tanto aliorum munificentiam intervallo antecessit; quanto fortunæ bonis verissimi animorum thesauri, hoc est, sapientiæ inventa antecellunt. Verum pace Themistii dictum esto. Superiori seculo, JOANNES WIERUS Domo Graviensis, Medicus & Philosophus undiquaque doctissimus, non quidem Principi alicui, sed VERITATI atque corporis animiq; SANITATI, fertum longe floridius ad pulchritudinem, ad venustatem gratius, atque ad diuturnitatem perennius, in Horto Sapientiæ ex omnium coronamentorum elegantia elaboravit. Dum enim *veteres avias* (ut cum Persio loquar) *de pulmone revellit*, diaboli ejusque satellitum fraudes detegendo,

gendo, innoxios Magiæ suspicione liberando, il-
 los qui alimento se non indigere jactabant, pro-
 fituendo, ac denique morbis conclamatis præsi-
 dium non ex Orco, sed interioribus Medicinæ
 penetralibus sollicitando: quicquid eruditum ex
 officina Sapientum prædierat, quicquid ut in Ar-
 ce collocandum in Palladia incude ab hominibus
 limatissimis erat fabricatum, quicquid ex arcanis
 Encyclopædiæ mysteriis, ex Ecademi Heroo,
 meliorem metallo formata ingenia deprompserant,
 quicquid denique omnis ætas, omnis regio, om-
 nes Philosophorum labores pepererant, in
 hanc suam Coronam, quasi Gygis aut Apollonii
 thesaurum, elegantissima artificiosissimaque ma-
 nu congeffit: ut ei merito velut ΙΣΤΗ ΑἴΓΥΠΤΟΥ
ἑστὴ vestibulo elogium istud πάνσοφον inscribas, Ἐγὼ
ἐμὲ πᾶν τὸ ὄν καὶ γεγονός καὶ ἐσσίμενον. Non diffi-
 tendum, Invidiam, quæ comes solet esse vir-
 tutis, atro loliginis succo non tam inficere, quam
 obscurare laborasse præfulgidum Coronæ hujus
 jubar; at quam irritò conatu, patet ex gemina A-
 pologia huic nostræ Editioni superaddita. At,
 cum nihil sub Sole sit constans & stabile, atque
 ipsa sidera suas habeant maculas & Eclipses, Co-
 rona hæc toto alias orbe celebratissima, per præ-
 posterum studium, aut verius fatum hominum

noſtri ordinis , (Typos ſuos ut plurimum deſti-
nantium Æternitati librorum deteriorum) parum
quin diſſoluta, ſi non ignorantia tenebris oppreſ-
ſa fuit. Eoque, ego, qui nomen meum inter eos
profiteor, quos Magnus Eraſmus ſæculorum ſo-
ſpiratores vocare ſolet, officii mei eſſe ratus ſum,
pro reſtauranda hac corona , omnes librorum
lemnifcos ad eam pertinentes conquirere, quod
perſuaſum haberem, lumen quod ex iis radiat, cu-
juſcunq; conditionis hominibus tum erudien-
dis tum oblectandis ſervire plurimum. Ac quo-
niam nullum detrectavi laborem ; ſub inde Her-
culeo parem, nec ullis peperci ſumptibus (perma-
gnos feci, dum per totum ferme orbem diſperſos
libros colligo , & quosdam ex Germanico idio-
mate in Latinam linguam transferri curo) Deus è
cœlo conatui huic benedixit: atq; eodem faven-
tè hanc præfulgidam coronam omnibus ſuis lem-
nifcis & ramentis inſtructam, primus congeſſi ;
ordinavi, polivi. Quum vero hæc ipſa ritu & cæ-
remoniis amplius initianda ſit; nulli occurrerunt,
præter vos , Viri Magnifici, Nobiliſſimi, & Am-
pliſſimi, quibus ea offerri mereatur. Vos enim per
virtutem eruditi, per eruditionem optimi, tanta
prudencia & laude civitatis maximæ, & ſub alio
quoque ſole potentiffimæ. Quietem & felicita-

tem procuratis, ut obstupescant peregrini, ringantur injuria. Gloriosissimo Imperat. Ferdinando I. quærenti, qua ratione tanta hominum multitudo, quam tum Noriberga mænibus suis complectebatur, in officio contineri posset, Joannes Tucherus Consul respondit: *Bonis verbis, & asperis pœnis.* Iisdem artibus, vos quoque; cives & inquilinos vestros in officio continetis; simul, non modo Mercurium iis quam propitium redditis, dum urbem vestram (quæ jam diu audit orbis Epitome) Orientis & Occidentis divitiis locupletatis; sed Minervam quoque faventissimam; dum omnigena ornamenta literaria, & liberalium ingeniorum exercitia, quibus celeberrimæ quoque Academiæ destituuntur, velut Mercurialis strepitus linimenta, regiis impensis procuratis. Patiamini ergo, Domini Clementissimi, hanc coronam, quam sera posteritas Colophonio calculo comprobabit, foribus vestris & Tholo publicæ Bibliothecæ (quam instructissimam habetis) suspendi, simul favete conatibus hujus vestri civis, qui Deum rogat bono reipublicæ perennare atque feliciter rem gerere possitis, simulque manet

Amstelodami
c1o Idc IX.

*Magnificarum Dominationum Vestrarum
humillimus cliens*

PETRVS VANDEN BERGHE

Hofstera Sculp.

IOANNES WIERVS.
 ANNO ÆTATIS LX SALUTIS M. D. LXXVI.

Εἰς ἰσότητι τὸν βίβου ἰατροῦ
 Γ. φαλακουργίου.
 Ἦς ἂν ἴσῃ ἡ βίβος τοῦ μίστερ δεξ γδ' αὐτοῦ
 Ἐντὸρ ποιεῖς ἂ' ἀβημίαισι φηρῆ,
 φάρμακον δις ποιεῖς βιοπέσια τῆς ἔργιας
 Ἐνια θυμοφθίσι φάρμακον πᾶσι χόλι.

Εἰς τὸν αὐτὸν.
 Σωμῆ ἀνδρῶν ἢ μὴν μίση, ὡσαυτὲρ εἰ ἀλλοῖ,
 Ἀλλὰ σὺ καὶ ψυχῆς οὐδας ἀνοστοῖς.
 Τόση καὶ τῶνδε πᾶσι ἀνοστοῖς ἔσθαι,
 Ὅση τῆς ψυχῆς σὺμ' ἀμνηστία.

V I T A I O A N N I S W I E R I .

Florus
circa an-
num
1570.

GERMANIA est universa in superiorem & inferiorem distributa: qua Belgium & Gallia Belgica appellatur. In hac natum accepimus JOAN. WIERUM Latino cognomento Piscinarium; quo apud exteros notior fuit, domo honestissimâ, patre Theodoro, matre Agnete, sub annum Christi millesimum quingentesimum, decimum quintum, in oppido circa Mosam ad Brabantia limites sito, Gravia nuncupato. A puero ad literas adhibitus statim indolis egregia documenta dedit præclara. Pervenit deinde in Henrici Cornelii Ægrippæ notissiam: cujus aliquandiu se usum esse institutione fatetur: cum & præceptorem & herum suum venerandum *vocat. Apud hunc scribit legisse se partem librorum Steganographiæ Trithemii scriptum, cum figuris & spirituum nominibus, eamque inscio illo exscripsisse. Quid verò de ejusmodi senserit, *ibidem indicat: præstigias, inquit: ostentant, non miracula: quæ non DEI adfidentia; sed permissione ob hominum incredulitatem, & dæmonum pactione sortiuntur effectum.

Ioannis
Wier.
Piscinar-
ius di-
ctus.

Gravia
oppidum
H. Cor-
nel. Æ-
grippæ
præceptor
Wieri.

*Wier.
l. III. de
præstig.
dem. c. 22.
& 38.
Steganog-
raphia
Trithemii.
*Lib. 2. de
præstig.
cap. 6.

Quemadmodum autem omnes, quotquot in literis excelluerunt, multa tulerunt & fecerunt: ita & ipse literis abditus primis earum jactis fundamentis, publica ad Lycea sese contulit, illud poëta cogitans:

— tentanda via est, qua me quoque possim

Tollere humo, victorque virum volitare per ora.

E. Germania itaque egressus Lutetiam Parisiorum venit, ac medicis potissimum operam dedit. Lutetiâ Aureliam accessit, ubi Natalis Ramardi, medici regii filios duos, Natalem apud S. Lazarum in suburbiis Priorem, & Ioannem cum Ioanne Verreto nepote, instituendos suscepit: eosque paulò post Parisios

Latetium
venit
Wierum.
Inde Au-
reliam.

* *

W I E R I.

parentes virguncula & ipsa puella cum sorore, antea ciborum subministratrice, meriti essent: tamen WIERO deprecante princeps illis ignorvit, senatu Unnensi seriò reprehenso; qui sibi tam stupide à puellâ passus esset imponi. Hæc fuit comædia illius catastrophe, paulò latior illâ, qua * Eslingensem virginem mansit.

* De qua Crasus lib. 11. part. 3. cap. 20. anan.

Tandem satis concessit vir benè de Repub. literaria, quin & de sagarum genere meritis. Nam apud ducem illum dum versatur, non sine suspiriis aliquoties vidit multos Christiani vulgi, præsertim vetulas, ob veneficii suspicionem in carceres compingi: quæstionibus subjici; flammis exuri. Id ei ansam præbuit; ut laudatum multis scripserit opus de veneficis & sagis: in quo quantum in Theologiâ, in Iurisprudentiâ, Medicina, Philosophiâ profecerit; re ipsâ declarat; argumenta ex illarum disciplinarum fontibus desumpta adferendo. Etsi autem eo scripto operam non lusit, cum ex magistratibus non pauci eo nomine gratias ipsi egerint: quippe qui prudentiores cautioreque eo scripto facti essent: non desuerunt tamen; qui in eo & reprehenderent non pauca; & in certamen provocarent. Inter hos fuit Paulus Scalichius, Joannes Campanus Leo Suavius: nec Joanni Brentio usquequaque satisfacisse videtur.

Opus de veneficis & sagis.

Adversarii Wieri.

Floruit amicitia virorum eâ tempestate magnorum. In Gallia familiariter usus est multis non obscuri nominis viris, potissimum medicis. Gerardo Fabro Cadurcano, Vitali Besumbæo, Joachimo quodam ex Provinciâ oriundo, Michaële Villanovo, & aliis. In patria verò Joanne Echtio, Bernardo Cronenbergio, Huberto Fabro medicis Coloniensibus, aliisque permultis in germaniâ & extra eam doctrina laude claris viris.

Amici.

Corpore fuit satis compacto viribusque integris adeò, ut de se commemoret*: dies aliquando quatuor illesè absque omnino cibo & potu sanum vixisse: imò longius ferre jejunium potuisse:

Paletudo. lib. de comment. rit. jejunio.

V I T A W I E R I .

tuisse : nisi quid gravius sibi ex continuis vigiliis fuisset ve-
ritus.

*Fratres habuit duos Arnoldum & Matthiam : cum quibus
domi paterna hoc se observasse * scribit admodum puerum , non
sine ingenti terrore. In tabulato (sub quo forte dormiebant) af-
servabatur magna lupuli copia , unde questum pater faciebāt.*

*Quoties igitur venturi essent emptores : lares narrat fuisse au-
ditos : atque saccorum per scalas devolutorum strepitum imitā-
tos , omine semper fausto & veraci. Audis enim diabolus mer-
catores , aliquò mercium causa profecturos , de illis antea inter
se colloquentes : videt iter ingredientiē . Itaque apud eos , ad quos
illi tendunt , sua antea agit ludibria ; ut pronunciaſſe futura vi-
deatur.*

M A R .

MARTINI SCHOOCKI

Professoris in Academia Groningæ &
Ommelandiæ Judicium de libris

JOANNIS WIERI, inscriptis

DE PRÆSTIGIIS DÆMONUM.

VT invidia eminentia præ cæteris petere solet; ita sapientes atque eruditos perpetuo comitantur, quod soli non solum audiunt, sed re ipsa quoque sint homines. Maxime vero infesta est ingenii monumentis, in quibus post cineres & favillas quoque certo vivere possent, nisi ea suppressere, non quidem è vulgo homines, sed illi ipsi, qui docti haberi cupiunt, omnibus modis laborarent. Fatum hoc non hujus illiusve solum libri, aut Scriptoris, sed omnium, quotquot in librariis & Bibliothecis noti sunt. Plato, cui ipsa Invidia testimonium hoc perhibere cogitur, quod fuerit omnium, quicumque scripserunt, aut locuti sunt, & copia dicendi & gravitate princeps, per scomma aureus vocatus est ab Epicuro: in illius quoque Dialogis plerique confusionem jam olim notarunt, atque si credimus Athenæo, contra illos librum quoque scripsit Theopompus Chius, contendens plerosque mendaces & inutilis esse. Discipulus Platonis Aristoteles, quo nihil politius aut acutius se nosse testatur Marcus Cicero, florentibus adhuc Athenis, scriptorum & morum suorum Censores expertus fuit Aristoxenum, Timæum, & Epicurum, atque nequid dicam de novitiis ipsius adversariis, ipse Gregorius Nazianzenus cum stomacho hæc alicubi pronunciat: *Abjice Aristotelis minute loquacem sagacitatem, abjice mortiferos illos super anima sermones, & universa humana illa dogmata.* Ciceroni ipsi, Romuli nepotum di-

MART. SCHOOCKI JUDICIUM.

fertissimo, ridicula poëmata non modo Juvenalistribuit, verum M. Cato eum *ridiculum consulem*, Papirius vero Præliis aut *velitem*, aut *consularem scurram* vocavit. Ciceroni jungendus Demosthenes, oratorum Græcorum princeps. De illo apud ipsum Ciceronem, qui alias eum admirari solet, hæc legas in Oratore: *Nobis non satisfacit ipse Demosthenes, qui quanquam unus eminet inter omnes in omni genere dicendi, tamen non semper implet aures meas.* Ne quis irascatur æmulo Demosthenis Æschini, qui applaudente ex parte Dionysio Halicarnassæo, dictionem summi viri, ut morosam & elaboratam nimis traduxit. Similiter Strabo Geographorum maximus, de Herodoto non dubitavit scribere, quod in historia sua *nugetur, atque condimenti loco prodigiosas fabulas orationi immisceat.* Quod Herodoto, contigit quoque Thucydidi, quem quamquam Cicero agnoscit esse *rerum gestarum pronuntiatorem sincerum atque grandem*, plurimi tamen Flavio Josepho teste, variorum mendaciorem eundem accusarunt. Virgilius Maro, quem Vellejus Paterculus Latini carminis principem vocat, non Grammaticorum solum, sed, ipsorum virorum principum sinistra judicia incurrit. Ennii stercora gemmis illius Hadrianus Princeps prætulit, Augustique pronepos Caligula divinam Æncidem convitiis incessere, & parum quin proscribere, instituit. Cornelius Tacitus, in quo laudando Lipsius modum invenire non potuit, quemque parentem suum Tacitus Augustus vocare solet, (si fides Æmilio Ferreto habenda) non satis Latine scribit, ejusque dictio, judice Alciato viro summo, præ illa Pauli Jovii, aspera & sentiento alicui similis est. De Seneca Philosopho, insigni illo morum magister, hoc judicium fert Fabius Quintilianus, quod *in Philosophia parum diligens fuerit, ususque corrupta in eloquendo oratione, rerum pondera minutissimis sen-*

sentis frageris. At cur privis exemplis colligendis immoror? Nunquam ulli adhuc scripto, ad unguem licet facto, omnibusque statuis emendationi, hoc contigit, quod Phidix Minervæ, quæ digna habita fuit, ut extra invidiæ atque obtrectationis regnum in arce collocaretur. Ut alios omittam, hos invidiæ & malevolentix insultus expertus fuit JOANNES WIERUS, Medicus non modo experientissimus, verum vir quoque undiquaque doctissimus, cum elaboratissimum opus de Præstigiis dæmonum evulgasset: in quo cum abeat à recepta sententia, iisque obloquatur, qui anilibus conjecturis moti, rogo destinare solent homines Magiæ duntaxat suspicione laborantes, non modo habitus fuit publice Magiæ diabolicæ fautor & patronus, verum etiam graphicus Magus. Ne quid enim dicam de Bartholomæo Fayo, qui passim in suo Energumeno hoc nomine eum notat & reprehendit; Joannes Bodinus vir doctus & scriptis plurimis celeberrimus, ex professo hoc egit in peculiari libello annecti solito illius Dæmonomaniæ. Summa accusationis est hæc, quod WIERUS ipse fateatur se non modo exscripsisse Joannis Trithemii Steganographiam, quam in museo Magistri sui Agrippæ repererat; sed lib. 2. cap. 5. de Præstigiis, fateatur se fuisse Agrippæ discipulum, atque lib. 3. cap. 35. hunc vocet *Magistrum suum fidelis memorie, itemque venerandum præceptorem.* Sed an propterea Magus habendus WIERUS? Quid si Cornelium Agrippam virum longe doctissimum falso Magiæ insimulari pertendisset, (hoc modeste docere solum instituit d. lib. 2. cap. 5.) haut magis peccasset, atque multi viri summates, quos duces secutus vir hoc seculo summus Gabriel Naudæ integrum caput xv. Apologiæ, scriptæ pro iis, qui per calumniam Magiæ insimulati fuerunt, excusando Agrip-

pæ consecravit. Quam Apologiam antequam vidissem, persuasissimum mihi erat, Agrippam, juvenem fortè, Magicis sacris irretitum mature resipuisse, maxime cum hoc ipse innuat in Præf. præmissa ad libros de Occulta Philosophia, qua non modo veniam petit, sed notat quoque censoria virgula libros à se prima ætate conscriptos. Commendat ergo WIERUS Agrippam, sane supra seculum suum eruditum, qualem fuerat expertus, & familiariter, cum eo per domesticam consuetudinem conversando, noverat. Vitio quoque WIERO verti non debet, quod exscripserit Steganographiam Abbatis Trithemii. Calculum suum lib. 2. de Præstig. cap. 6. adjicit calculo Caroli Bovilli, atque nihil sani in toto hoc scripto agnoscit. Quanquam Naudæus d. lib. cap. 17. Trithemium ab omni Magiæ specie liberare nititur, quod & ante eum fecerat Tannerus Jesuita, cui hic non convenit cum socio suo Delrione. Steganographia ipsa Trithemii calculo multorum specimen exhibet artis Notoriæ, videturque docere Cryptographiam. Legi velim Anonymi (sed qui putatur fuisse Orthodoxus Theologus) Epistolam, qua anno sexto hujus seculi, secundum Editionem Francofurtensem, hanc ipsam Steganographiam obtulit Philippo Electori Palatino, atque diligentius attendi protestationem ipsius Trithemii, amolentis à se crimen Magiæ, quæ ibidem occurrit. Ut ut sit veto, hæc non tangunt WIERUM, ut neque juvenilia & inconsiderata Cornelii Agrippæ scripta: quique his argumentis moventur, ut putent WIERUM ad ordinem Magorum non modo relegandum esse, sed & Doctorem singularem Magiæ habendum, æque procul à sana mente, atque à candore absunt. Quid facias tamen? hodie adhuc inveniuntur, quibus volupe est cum mortuis luctari, cum tamen Larvæ his parcere consue-

verint Talibus aliud non oppono, quam illud Maronis:

———— *Iam parse sepulto,*

Nec Patris Anchise cineres, Manesve revele.

Interim tamen non omnia probanda sunt, quæ in libris WIERI de Præstigiis Dæmonum, & in libris, De Lamiis, occurrunt. Tria præ aliis jure merito in illis argui existimo. 1. Quod in Scriptura nullibi Magia, ut illicita, condemnetur. 2. Quod nulli unquam cum Diabolo, de exercenda ad tempus aliquod Magia, pactum inierint, confessionesque Magorum delirius esse accensendas. 3. Ac proinde nefas esse, ob crimen Magiæ aliquem ultimo supplicio afficere. Quæ Paradoxa licet vir prudens & salutis proximorum suorum quam studiosus, tueri instituerit, quod videret à crudelibus magis quam severis iudicibus, quotidie multos innocentes, quasi Magos, ad ignem rapi, speratamque bonorum confiscationem iudici crudeli & avaro dictare tormenta, ipsi Phalaridi ignota; nihilominus hæc ipsa jure summo nominatim in authore ex Pontificiis notarunt præ aliis Bodinus, Fayus, Binsfeldius, Martinus Delrio, Adamus Tannerus, Paulus Layman (hi tres posteriores fuerunt Jesuitæ) pluresque alii, quos longum foret enumerare. Ex Augustanz vero Confessionis Theologis, & Reformatis, nominatim Brentius, Hemmingius, Danæus, Raymondus, Perkinsus, & qui primo loco adduci debuisse Jacobus Magnæ Britanniæ Rex in sua Dæmonologia. Nec tamen æque WIERUS deliquit, atque Reginaldus Scot nobilis Anglus, cujus liber jussu laudati jam Regis in Anglia combustus fuit, quod aperte Magiæ crimen non modo negasset, sed etiam ex professo oppugnasset. WIERUS, etiam ante editos libros de Præstigiis, adversarium habuit Thomam Erastum, non modo Medicum & Phi-

***

loso-

MART. SCHOOCKI JUDICIUM.

lofophum incomparabilem, verum etiam Theologum judiciofum, qui viffo Apologetico WIERI, mox eodem anno, five anno fuperioris feculi feptuagesimo octavo, evulgavit refponfum, oppido quam eruditum, in quo licet folide ad argumenta WIERI refpondeatur, non tamen Magiæ WIERUS arguitur, fed ut vir doctus commendatur. Quod, ut publice conftet, lubet pauca ex Epiftola Dedicatoria hic repræfentare. *Ita ergo ibi Eræftus*: Inventus eft vir doctus, qui miferatione infelicitium muliercularum permotus, pro magis ut arbitror, quam recto ftudio earum defenfionem fufcepit. Nec me infcio fecit, fed ante annos aliquot de confilio fuo certiozem me reddidit. Ego viciffim ei refpondi, non modo non ingratum mihi hoc fore, fed jucundiffimum. Quin etiam obteftatus fum, ut, fi errare nos videret, audacter nos confutaret. Equidem non de cauffa aut vitiofa nuce, fed de hominum, pro quibus Chriftus mortem fubire acerbiffimam dignatus eft, falute agitur: ac proinde non fceleratus folum, verum etiam immaniter impius juftè cenferi poffem, fi crudelem & falſam opinionem humaniori, & veriori ſententiæ antepoſuerem. Mori certe malim quovis mortis genere, quam ſciens & prudens, in re tanti momenti errare: præfertim cum error in talibus non fit ſimplex lapſus, fed periculofus & cum pernicioſo aliquorum conjunctus. Quamobrem ſerio eundem rogavi, ut publice hominum ſalutis cauffa argumenta ſua, quibus meam ſententiam refelli poſſe arbitraretur, vel privatim communicaret, vel publice omnibus expendenda proponeret, me, ſi rectiora docuiſſet, publice quoque gratias libenter acturum eſſe, five privatim five publice erudiſſet. Res eſt in annos aliquot dilata, & cum nihil ſperarem amplius, tandem circa principium hujus anni tanto ante intentata confutatio producit. Ego

OPERUM IOAN. WIERI.

eam cum avide perlegissem, & meliora me visurum frustra expectavissem, mirum est, quam fuerim demiratus. Nihil enim prorsus, quod quidem momenti alicujus esset, deprehendi, quod non antea solide à me confutatum fuisset. Itaque sic mecum ratiocinari coepi: Si vir tantus, & in hac ipsa quaestione tam exercitatus tot jam annis nihil excogitare potuit, quo vel tua infirmaret, vel sua corroboraret, satis manifestum est, quanta causæ, quam defendis, bonitas sit. *Hactenus Erasmus.* Non diffiteri licet præter jam dicta, alia pariter occurrere, quæ jure merito aliquis arguat. At, quisquis eruditus, & simul candidus est, semper cogitat illud Horatii:

———— *Non ego paucis
Offendar maculis, quas aut incuria fudit,
Aut humana parum cavit natura.*

Eoque (ut finiam) existimo bene de Republ. literaria promeritum fuisse Typographum, quod scripta WIERI diu desiderata nitidioribus Typis exscribi curarit. Adfer modo, benevole Lector, candorem & mentem defæcatam, atque (ut persuasum habeo) non minus mihi, quam Typographo applaudes. Quod reliquum, Vale.

Judicium ejusdem de reliquis
WIERI scriptis.

 Uod dubius essem, an Typographus, quid WIERI, prater ejus libros de Praestigiis Daemonum, evulgatus esset, de his solummodo, simul succurrendo Authoris innocentia, judicium meum interposui. At, quum supra eos se volueris tollere, qui uni lucro student, nullisque sumptibus peperceris, quò omnia scripta viri, supra quam dici possit, eruditi, colligeret, atque in unum volumen redigeret, conducendo etiam nonnullos, qui ea, qua Germanica solum legebantur; Latina toga induerent; ulteriori ejusdem desiderio satisfacere volui, atque libere profiteri, quid censeam de reliquis scriptis; qua posthac nostri MONTANI studio & diligentia uno volumine comprehendantur, quum antehac nullo eorum prociā comparari possent. Quantum ergo ad libros de Lamiis, diffiteri non possum, me ratione variorum in alia omnia à WIERO discedere; suspiciendam tamen, & maximopere commendandam partem, non minus, omnigenam ipsius eruditionem, quàm studium justitiae, imò conscientiae. Quis ita rerum imperitus, qui ignorans, plures utriusque sexus homines, ductos fuisse & ultrius flammas traditos, nullam aliam ob causam, quam quod avarus iudex, contra eos produxisset quosdam viros Belial; qui contra innocentes quadam Magia specimina, ab eis quasi exercita, probassent? Item, tales iudices; justos quoque ab hominibus sui commatis haberi consuevisse, quod per dira tormenta & Phalaridi quoque ignota, confessionem criminis atrocissimi extorsissent vitæ suæ prodigiis. Qui licet haud aliam ob causam se veas prädiderint, quam ut tormentis eximerentur, iudici tamen nota decusque per innocentiam suam procurarunt, quod ex formula egisses. Si cui vero placuerit attendere ad illa, qua disputat WIERUS, circum-

OPERUM IOAN. WIERI.

*specius versabitur, maxime, si urna judiciali absideat & nec inani-
 bus suspicionibus omni ratione destitutis, tantum tribuet, ut iis
 equuleum destinet. Certe hoc collegisse videor, quod ex quo scri-
 pta WIERI prodierunt, per Germaniam, Galliam, &
 Belgium, ratio submoverit suspensiones, qua Majorum aro,
 sufficere videbantur ad aliquem, velut veneficum submoven-
 dum. Liber de fictitiis Jeuniis, errori populari expugnando de-
 stinatus, tum per liquidas rationes docet, admirationem non
 mereri apud natura consulsos, ad qua vulgus obstupescere so-
 let, tum etiam prostituit aruscatores, per speciem religionis,
 ex talibus ludibriis questum facere solitos. Cum hoc WIERI
 libro conferri meretur eximius Tractatus & excellentissimi Phi-
 losophi Fortunii Liceti de Feris Altricis anima: Atque, si
 quis instituerit utrumque inter se contendere, na eximium ope-
 ra presium fecerit. Porro in Tractatibus Medicis Author no-
 ster singularis est, &, quasi sub Herculis fidere natus esset,
 non nisi adversus morborum monstra fertur, Hydropem, Quar-
 tanam, &c. Scorbutum, seu, Sceletyrben Plinii, morbum mul-
 tis populis Endemium, natura prasidiis expugnari atque profligari
 posse, ex primis docuit. De Varenis (morbus est per West-
 phaliam nimis quam familiaris) primus & solus forte egit.
 Atque, cum adversus illum prasidia potissimum Magica ad-
 hiberi inter Westphalos consuevissent, ipse ostendit circa natu-
 ram matrem, Paenorum proverbium cum ratione usurpari pos-
 sem, quo dicitur eadem terra & ciconias, & serpentes proferre.
 Tractatulum ejusdem Germanice scriptum, cum a filio Henrico
 submissus esset, tanti fecit vir Celeberrimus Henricus Sme-
 tius, Medicina Professor Senior in Academia Heidelbergensi,
 ut eum, Latine a se conversum Miscellaneorum Medicorum
 libro tertio, velut Emblemata quod, inserere voluerit. Quae ha-
 bet de morbo Gallico, (utinam non modo Gallis, sed & omnibus
 Christianis ignoto!) Sudore Anglico, Pestilentia Epidemica,
 atque Iliaca Passione, talia videntur mihi, (qui alias, nec pro*

MART. SCHOOCKI JUD. OPER. IOAN. WIERI.

Medici filio me gero) ut, illorum evulgatione, homines tam diu devotos sibi reddiderit, quam ipsi cum morbis luctabuntur. Qui tam feliciter cum corporis Tyrannis congressus erat, experiri quoque voluit, quid & quantum posset circa animi morbos. Eoque elegit ejusdem insaniam, (Iram innuo) qua cum sit plurimorum peccatorum fons, quomodo illius vena obstrui possint, non minus Philosophicè & Medicè, quam Theologicè ostendere instituit. In quo quid praestiterit, ipse, benevole Lector, dijudica. Librum hunc inventu antehac rarissimum, & parum quin auro contra carum, Montanus Typographus reliquis WIERI scriptis sociavit: eoque dignum iudico, cui Resp. literaria hoc nomine gratias agat, quam obstringet se aeternum, si, non nisi libros cum WIERI scriptis paria faciente sive optimos, exscribere posthac instituerit: quod facturum auguror, imo voveo.

AUGUSTISSIMUM TOTIUS OR-
 BIS CHRISTIANI CÆSAREM, REGES
 SERENISSIMOS, PRINCIPES ET DUCES
 ILLUSTRISSIMOS, COMITES GENEROSOS, ET
 QUOSCUNQUE ULLUM MAGISTRATUM
 GERENTES, TAM SECULARES QUAM
 ECCLESIASTICOS,

Libellus supplicis.

IN VICTISSIME Imperator, Reges & vi-
 ri principes, quibus ordine legitimo, ratio-
 nibus gravissimis gladium ad coercendam
 merito supplicio maleficorum effrenem ino-
 bedientiam: ad eos verò qui se rectis poli-
 tiæ legibus inculpatè submittunt, vigilanter defenden-
 dos, eoque nomine tranquillitatem reipublicæ ritè con-
 stitutæ sedulò conservandam, commendavit Rex re-
 gum, & Dominus dominantium: vobis demissâ ora-
 tione hunc supplicem libellum cum omni subjectione
 reverenter offero, ex cordis penetralibus orans, obse-
 crans & obtestans quàm humillimè, ut concedere non
 dedignemini in illis dæmonum præstigiis, quibus à re-
 rum primordiis tam densas hominum oculis offudit te-
 nebras ille primus universi mali architectus: & in iis
 quas senescente mundo demum idem ille veterator mil-
 le artifex in deliris stupidisque quibusdam mulierculis
 fabricatus est in Christianæ Europæ foedissimam labem,
 hominum errorem crassissimum, cædem infantium fre-
 quentissimam, & vulnus conscientiarum magistratus
 haud profectò leve: concedere inquam clementer, mi-
 hi minimo obsequentissimoque vestro clienti, tempus
 apud vos proponendi his sex libris meam qualemcunque
 sententiam. Quæ si supremi ordinis vestri punctum non
 tulerit

tulerit, eam uti merito exhibendam explodeendamque, ut quam ocyssimè, ita & libentissimè palliodia suppresserè non gravabor, rationibus argumentisque nervosioribus convictus. Sin verò authoritatis vestræ calculo ea confirmabitur, operæ precium me fecisse, in animum inducam: non minori denuò supplicans studio, ut huic sententiæ tum locus detur, semota vetustatis religione, & opinionis tot seculis imbibitæ affectu posito: si quando in vestri Imperii regnis, provinciis & ditionibus se offerat occasio deliberandi, judicandi & pronunciandi de causis illis diabolicis, & potissimum de Lamiarum negotio hætenus tam multifariis tricis involuto. Hoc modo sereniore mentis oculo hujusmodi dæmonum ludibria discretum iri, omnesque verè Christianos non tantam eorum esse potentiam cognituros, ut dubito minimè: sic quoque minus innoxii sanguinis, quem avidissimè sitit ille ab initio homicida, fundetur: nec ita quietis publicæ, cui ipse tragediarum author invidet summopere, compages luxabuntur: & conscientiæ rariore pungentur aculeo: satanæ item imperium indies magis ac magis collabascet, atque Christi regnum longius latiusque propagabitur.

P R Æ

P R Æ F A T I O

De totius Operis argumento.

Em profecto arduam, & omnino tenuitatis meae vires
exuperantem aggressum me esse fateor, qui cum fraudu-
lensis spiritibus, larvis & mundi dominis in theatrum
prodire, luctarique audeam: quum tot illi habeant
modos fallendi incomprehensibiles, & cuniculos, occultosque elab-
bendi recessus, quibus ob essentia subtilitatem, motus celerita-
tem, visa longissima usum, & voluntatis perversitatem, longè
lateque crassitiem nostram terream eludant, ut quibuscumque
eos adoriaris rationibus, defraudatum te esse palam videas.
Quanquam vera haec esse non inficiar: in alia tamen enutritus
schola, atque ab aliis institutus praeceptoribus, quàm Plato
ethnicus apud supersticiosos suos Aegyptios & vates Memphi-
ticos, vel Proclus apud suum Marcum, demonum clientem: Act. 9.
ex D. Pauli, vasis electi, & pugilis adversus spirituales astutias
in caelestibus irvicti consilio, manibus indubitata fidei firmissi-
mis arripui doctrinam Conditoris caeli & terra, omniumque qua Philip. 2.
in eis sunt, & verbum Christi (in cujus nomine horum spiri- Ephes. 6.
tuum genua flectuntur, ipsique dicto citius fugantur) gladium
quippe spiritus ancipitem, tentaturus quid cum divini luminis
radio & rationum machinis, in luce cum rectoribus tenebrarum
seculi hujus potero, in eo potissimum fraudium genere, quo illi
hactenus tam densas hominum oculis offuderunt nebulas, ut quò
se convertere securè debuerint, tanquam in ipsa caligine palpi-
tautes, ignorarint quamplurimi. Id autem est ille incantamen-
torum labyrinthus: cujus ut, invento qualicumque filo, explican-
di commonstrarem viam multò aliam, quàm hactenus observa-
tam videre licuit, hoc institui Opus. Ne verò obscuritatem gi-
gueret orationis perpetuitas, in sex illud distribui libros: ut ejus
ordo tamen, quasi rectè instituta rerum aconomia, suis conve-
nienter cohereret partibus.

***

P R A E F A T I O

ARGU-
MEN.
libri Pri-
mi.

Caterum quum uniuersum id negocium sit demonum praestigiis ac dolo implicatum, ut ad eorum quae in reliquis discentur libris, intelligentiam sterneretur via, in Primo libro, diabolus quid sit, quae ejus origo, qui primi dolosi ejus conatus; perniciosique progressus ab Eva in rerum primordiis, ad haec usque tempora, quae item ipsius potentia, quid etiam prorsus non possit: quodque limites illi à Deo praefigantur, ultra quos ferri nequit, describitur.

SE-
CUNDI.
Magi in-
fames.

Hinc, quid per suam clientelam operetur, ostensurus: ad magos infames, demonum operà quascunque praestigias oculis nostris destinato studio multifariam obijcientes, divinationumque variis larvis alios deludentes, & medicina sacra suis imposturis satanicis foede conspurcantes, progredior: quos etiam Tertio libro à Lamiis segrego, ut quae sexu inconstantes, fideique lubricae, & aetate non satis mentis compotes, diaboli ludibriis magis sint obnoxia: qui in illarum vim imaginativam sive vigilantibus sive dormientibus se insinuans, quascunque formas ipsis inducit, ea dexteritate concitatis in hunc dolum humoribus & spiritibus, ut nihil aliud illa sciant, aut queant fateri, quàm rerum à demone ex Dei abstrusa voluntate vel consensu peractarum, aut plagarum hominibus bestiisve irveetarum, sive designatorum flagitiorum, aut malorum promotorum natura ductu, se effectrices esse: quemadmodum mentem quoque ladi, multifariisque imbutis imaginibus, saepe in iis quorum cerebrum atrabilis vel ejus vapor vitiarit, spectamus. Nullos quoque libros eas habere, nullos exorcismos, characteres, aut similia monstra, velut magi infames: nullos etiam praeceptores alios, praeter Lesam à demone mentem, aut corruptam imaginationem: unde & à Magis illis infamibus non parum differre, omnibus erit perspicuum. Hi namque viri sunt saepe docti & cordati, sed curiosi longius etiam peregrinantes, ut artem imbibant demoniacam, qua saltem praestigias & rerum ludibria, praeter naturalem morem ostentant: ille verò ut plurimum scamina, eademque vetula, & mente titubantes,

TER-
TII.
Lamia.

tes, domique latentes : in quarum, uti organorum convenientium, phantasiâ propè torpidam, velut sedem suis studiis accommodatam, in melancholia morbo, mœrore, vel extrema desperatione, ut spiritus est, illabitur : nec tam praestigis deludens, quàm quacunque hominum infortunia, calamitates & interitus tanta vehementia imprimens, ut qualia quantaque ea sint, se perpetrasse, ut dixi, arbitrentur : à quibus tamen ha suère alienissimâ & prorsus insontes. Has itidem à veneficis, quos ^{Venefici. quatuordecim. n. 111.} Graeci dicunt, separo : qui veneno vel propinato vel illito, vel eo loco ubi halitu feriat collocato, homines vel bestias ladunt. Sic plurimum interesse inter prophanos magos, lamias & veneficos intelligetur : de quibus tamen, velut iisdem hæcenus confuse actum, disputatum, & pronunciatum est.

Ut autem hac innotescerent clarius, Quarto libro eos qui Lamiarum maleficio affici putantur, propono, demonstrans eos à demonibus exerceri, vel obsessos esse, ex occulta Dei permissione, citra ullam ullius Lamia aut hominis alterius cooperationem. QUAR-
TI.

Hinc iusto ordine, libro Quinto, ad eorum qui ejusmodi maleficio collisi creduntur, curationem, infinitis partibus aliam quàm hucusque observata sit, me confero : ubi, quacunque curationes illicita à demoniis in sui regni confirmationem efficta, pervertitas conjurationes, characteres, ligaturas, periapta vel appensa, annulos, sigilla, imagines, & similes umbrarum furias, sacrosanctæ Scriptura autoritate & rationum pondere convincuntur, explodunturque : ut ab iis facibus, velut expurgato Augia stabulo, liberata mentes, in quacunque afflictione ad ordinata à Deo remedia posthac confugiant, puris manibus in caelum sublatis, ac medicina sacra in hoc negotio incorruptius conscientia synteriori tractentur : qui precipuus fuit hujus instituti mei laboris scopus. QUIN-
TI.

In hac tamen gravi meditatione aliquandiu suprâ quàm dici potest occupatus, tantumque non (novit ille quem nihil latet) ex-cruciatas, quod vetulas illas dementatas, à damone illusas, La-

mias vulgò dictas, qua nihil flagitii singularis commisissent (non enim loquor de veneficis) tam atrociter, sine ulla commiseratione multis in locis in caliginosos squalidosque carceres, horrida umbrarum hospitia & demoniorum domicilia inconsideratius precipitari, inde in carnisficinam truculentius rapi, ac demùm flammis devorandas temerè objici viderem: propriaque amentium anicularum confessioni stari, nec satis inter Lamias & veneficas discerni: & Magos sacrilegos, in lege veteri mulctatos graviter, jam impunitus, imò cum laude apud plerosque versari: non potui non inquam argumenti ratione, conscientie impulsu actus, meam hac de re sententiam qualemcunque, quin-

SEXTI. *que iis libris adjungere: Sextoque libro velut appendice declarare, quid & quibus rationibus nixus, sentiam de punitione Magorum infamium, à CHRISTI veritate rempubl. cum*

AB. 13. *Simone & Elima avertentium, eamque sedatam turbantium: quid item de modo puniendi Lamias à diabolo seductas, velut*

Heretici. *melancholia agitas, vix autem hereticas (ea enim mente illasa, sed praefracta constant:) postremò etiam, quid de veneficorum supplicio statuendum existimem, subjunxi: ubi locum habere videtur promulgatum ex Dei voluntate Mosis edictum, Gracè à Septuaginta senioribus redditum, & velut explicatum*

Contra veneficas edictum Mosis. Exod. 22. Lib. 4. cap. 17. usq. Iuda. *in varia illa Hebraicarum vocum significatione, & quædam à veteribus, Veneficos (vel ut Hebraei habent, veneficas) non sinetis supervivere. Ad venena usurpantes legem hanc quoque refert Iosephus Iudæus.*

Nec sibi hîc leges à me arrogantius præscribi crimentur Magistratus, aut legum periti. hoc enim mecum fuisse institutum minimè, testor Deum: sed ex commiseratione meditationem meam solummodò aliis cordatioribus & piis viris, necnon veritatis inquirenda potius, quàm opinionis inconsideratius multis seculis imbibita affectu defendenda studiosis, excutiendam sereno mentis oculo, summissè offero. Qui operaprecium me præstitisse agnoscent, ingonnam hanc libertatem bene interpre-

tentur : qui secus censebunt , ignoscant benevolentis. Interim mea qualiacunque argumenta , quibus toto hoc Opere nitor , *divi tradim* conferris cupio , dum in consilium vocantur Speculator & Iohann. Andr. titulo de Sortilegiis : aut Summista, Hostiens. Gotfridus Reinerius in Summ. de Sortilegiis : Canon in cap. 1. & 2. ubi Alb. post Iohann. Andr. de sortil. in antiquis : Alb. conf. 55. 1. volum. incip. Casus talis, per Oldrad. consilio illo 210. incip. Regularis : vel etiam recentiores post gl. inc. accusatus. §. de heretic. initiis : Alber. de Rosatis in Dictionario , super verbo Sortilegium : sive Bonif. de Vitalin. in titul. de Sortilegiis , in tractatu Criminalium : aut Matth. de Afflict. in constitution. Neapolit. de malis & noxiis medicamentis , parte tertia : item auditor ejus Grillandus , aut etiam 2. Lib. Sylvestri Prieratis de Strigomagus : seu Bonavent. super 3. Sent. Quibus autem firmamentis sua scripta munierit quilibet author , horum librorum collatione manifestius intelligat equus Lector.

Porrò de re ipsa & materia , quoniam ad veritatis doctrinam , & Ecclesia CHRISTI quietem , ac proximi utilitatem spectat , non est quòd multis agam : quum ea sit huiusmodi , ut quantum libet in elegantem sit sortita artificem , satis tamen ipsa per se , omnium oculis sese queat & debeat commendare : praesertim ob res non paucas in lucem magis erutas , qua haectenus vel ut incognita , vel ut obscura latuere. Solitum verò esse apud Gracos olim proverbii loco , hominibus parum scitè in re praclara versantibus objici , Proba quidem materia , si probum naeta fuerit artificem , non ignoro : at cuilibet liberum permitto de artificis opera statuare , quòd illi libitum erit. Quod enim ad me attinet , ut nullius vel nasuti Momì , aut perspicacis Aristarchi reprehensionem , sive severi Catonis censuram deprecor , si merear : ita nec auram popularem , aliámve laudem magnopere venor ; bona fretus conscientia , quòd hanc aggressus sum telam. Dies erit , quando unicuique à Domino laus sua accedet : dummodò illius accrescat gloria ; & satana tyrannis imminuatur , abundè satis erit factum meo votis.

IOANNES EWICH

Doct̃or Medicinæ.

Dæmonis exortum, studium, viresque, dolosque,
Qui velut in media luce videre cupis :
Qui quæ carminibus sit vis, & quanta nocendi,
Si desint sacris philtra parata modis :
Qui misere variis homines cruciatibus actos
Nosse cupis, quaque hos arte levare queas :
Tandem quæ pœna infandæ legitima sectæ,
Infanti ut parcas, constituenda siet :
Hunc lege, quem IANUS WIERUS condidit arte,
Iudicio, & magna sedulitate, librum :
Vive opus eximium, meritumque attolle trophæum ;
Victa est Circeæ turba prophana scholæ :
Vive etiam æternos, Author, foeliciter annos,
Non erit ingenii fama sepulta tui.

IOANNES BRACHELIUS LL.

Licentiatus ad Lectorem.

Cum Deus immensi spaciosa volumina cœli
Conderet, & medio suspenderet æthere terras,
Ornaretque polum stellis, atque æthera nimbis :
Ille sibi pariter famulos, divina creavit
Corpora, qui tenues ferrent sua iussa per auras,
Quique præcul curis agerent terrestribus ævum.
Horum de numero genitor justissimus unum,
Sic meritum, Stygias cœlo detrussit ad undas :
Illic & manicis & dura compede vinctus,
Ad scelerum pœnas sedet, æternumque sedebit,
Tristia commissæ persolvens crimina culpæ.

Quas tamen interea fraudes, quasque improbus artes
 Nocte dieque struat miseris, quæ retia tendat,
 Quidve potis, si fortè tibi cognoscere curæ est,
 Hoc lege, Lector, Opus, docti monumenta WIERI:
 Hinc oprata. feres, hinc te tua vota docebis.
 Insuper & magicis quæ sit fiducia rebus
 Attribuenda, modò crudelia pharmaca desint:
 Quave veneficiis presso medicaberis arte,
 Quamve fatis dignam pendent sub iudice poenam
 Sagarum furiale genus, miro ordine narrat.
 Sed tibi cur tantos memorande WIERE labores
 Sumpseris, haud equidem fat adhuc discernere possum.
 Publica me, dicis, moverunt commoda. Sed quis
 Publica nunc curat, præclaraque pectora vulgò
 Suspicit, & meritos rebus perfolvit honores?
 Tu tamen hoc fessam nimium solabere mentem,
 Quòd tua non ullo moritura est tempore fama.

E J U S D E M

Εἰς τὰ τῆ βίηρι περὶ μαγείας οὐάσιχον.

Δαίμονα τὸν συγγρόν τὸν ἀτάσθαλα μηχανάοντα,
 Τῆ σφίν⊙ ἠδὲ βίην μεγάλην, καὶ ἐπίκλοπον ἦθ⊙,
 Στείγγα τε νυκτερινὰν καὶ ψεύδεα πολλὰ γοῦτων,
 Οὐ μόνον ἐκ τέτων ἰδίας πεφιλημένε εἶδλων.
 Ἀλλὰ καὶ ὡς μέλλεις τὸ γοητικὸν ἄλγ⊙ ἀλάλκειν
 Ἀνέρι, τὸν φίλτροις γεαῦς φαρμακόσοα δάμασεν.
 Τίς δὲ τελευταῖον τίσις ἔσσειται. ὦ διὰ πολλὸν
 Ἐλλαχον εὐχ⊙ ἐπὶ ζυμπᾶσι βροτοῖσι βιῆρ⊙.

IN

I N
I O A N. W I E R U M

Illustrissimi Clivorum Ducis
Archiatrum.

E. C A R. U T E N H O V I I F.

Allusionum Lib. 1.

E P I G R A M M A.

ILLE VIA tota totoque ERRARE videtur
ERRO vagus cœlo, docte WIERE mihi,
Qui Paracelsitæ latitans sub nomine sectæ
Nomen ab ERRANDO credidit esse tibi.
Niquòd ABERRANTES recto de tramite, rectam
(Ceu Paracelsitas) cogis inire viam.
Nam neque cognomen tibi DEVIUS indidit ERROR,
Quem neque transversum DEVIUS ERROR agit.
Non VIA tartarei quæ fert Acherontis ad undas
LATIOR: Angustum dat tibi nomen ITER.
Fit VIA VI quæ nos supera ad convexa polorum
Ducit, & acclivi surgit in astra VIA.
Tu modò qua ducit VITÆ VIA, perge, beatæ,
VIQUE tibi cœlo sterne WIERE VIAM.
Sic fueris Latia VITÆQUE VIÆQUE CUPIDO,
Argolicæque ΒΙΟΥ voce WIERUS ΕΩΣ.

ὉΥ ΘΕΝ, ἄττε μυσίαν καὶ χαρίταν, ὀ-ΒΙΟΣ.

AUTHORES

In hoc Opere citati.

A.

Abdias Bab. *Episc.*
 Abenezra.
 Accursius.
Ælianus. *Ælius Gallus.*
Ælius Spartanus.
Ætius. *Æneas Sylvius.*
 Henr. Corn. Agrippa.
 Aias.
 Albertus Crantz.
 Albertus de Rosat.
 Albertus Mag. *Teutonicus.*
 Albucasis.
 Alchindus *Arabs.*
 Alciatus. Alcimus.
 Alexander Aprodiseus.
 Alexander I.
 Alexander ab Alexan.
 Alexander Benedictus.
 Alexander Trallianus.
 Almanfor.
 Aloysius Cadamustus.
 Amatus Lusitanus.
 Ambrosius Magirus.
 Ambrosius. Andreas Mafius.
 Andreas Thevet *Angoul. hist.*
 Andreas Vesalius.
 Angelonius.
 Angelus Politianus.
 Anselmus Parmensis.
 Antiphon.
 Antonius Benivenius.
 Apollonides.
 Apollonius Molon.
 Apollonius Tyaneus.
 Appion Grammaticus,

Apulejus. Arator. Aratus.
 Archelaus. Aristophanes.
 Aristippus. Aristoteles.
 Arnoldus de Villa nova.
 Artemon. Artephius.
 Asclepiades. Athanasius.
 Athenæus.
 Athenagoras.
 Athenorodus. Auerrhoës.
 Augerius Ferrerius.
 Augustinus.
 Augustinus Steuchus Eugub.
Episc. Kisam.
 Aufonius. Avicenna.
 Azaravius.

B.

Baldus.
 Bartolus.
 Bartholomæus Anglicus.
 Bartholomæus Pisanus.
 Basilius Magnus.
 Bassianus Landus.
 Beda.
 Benedictus Victorinus *Parvat.*
 Benno Cardinalis.
 Bernardus.
 Berno. Berofus.
 Bias Prieneus.
 Bocatius. Boëtius.
 Bonaventura.
 Bonifacius de Vital.

C.

Cæsar Constantinus.
 Jul. Cæsar Scaliger.
 Hier. Cardanus.
 Carolus Bovillus.

*****

Car.

Carpocrates.
Caspar Peucerus.
Cassianus.
Cassiodorus.
M. Cato. Catullus.
Celsus. Chilo.
Chryssippus.
Chrysolomus.
Cicchus Asculus *Florent.*
Cicero.
Cyprianus.
Cyrillus.
Claudianus.
Clemens *author libr. Recogn.*
Beat. Clemens de Constant. *A-*
postol.
Cleopatra.
Coelius.
Columella.
Constant. Imperat.
Cordus. Cornelius Nepos.
Costaben Luca *Hebr.*

D.

D Amascenus.
Damon.
David Kimhi.
Decretalia.
Democritus, Abderites.
Diodorus Siculus.
Diogenes.
Dion Nicæus.
Dionysius.
Dioscorides. Duris.

E.

E Duardus.
Egesippus.
Egnatius. Empedocles.
Epicurus. Epiphanius.
Erasmus. Eucherius.

Eurycles. Euripides.
Eusebius. Eustachius.

F.

Gabr. Fallopius.
Ferdinandus Corthefius.
Ioan. Fernelius.
Leon. Fioravantus.
S. Fontainus.
Hier. Fracastorius.
Franciscus Morand.
Fulgentius Placiades.
Fulgosus.
C. Furius Cresinus.

G.

G Alenus.
Garcias ab Horto.
Gaudentius Merula.
Gaufridus Antifiod.
Gellius.
Georgius Agricola.
Georgius Pictorius.
Georgius Sabinus.
Gerson. Gesnerus.
Gyraldus. Giselbertus.
Gordonius.
Gotfridus Reinerius.
Gratianus. Gregorius.
Gregorius Nazianzenus.
Grillandus.
Grugna Stryac.
Guidus Cauliacensis.
Guilielmus Brabantinus *Hist.*
Guilielmus Malmes *Hist.*
Guilielmus Placentinus.
Guilielmus Turnerus *Angl.*
Guilielmus Vatignana.

H.

H Arpocraton.
Haymo. *Google*

Hector Boëthius *Hist.*

Helinandus.

Heliodorus.

Heinricus *Instit.*

Helmoldus.

Hermes.

Hermogenes.

Heractetus.

Herodotus.

Hesiodus.

Hieronymus.

Hilarius.

Hildebertus.

Hildegardis.

Hippocrates.

Hippol. Marfil.

Homerus.

Honorius.

Horatius.

Hugo Cluniacensis;

Hugo Eterianus.

Hugo de S. Victore.

I.

Iacobus de Chusa.

Iacobus *D. in Leichtenburch.*

Iacobus Meyerus.

Iacobus Ruffus.

Iacobus Sprenger.

Iamblichus.

Iason Pratenfis.

Idiota.

Igmarus Remensis *Archiepisc.*

Ioan. And.

Ioan. Anglicus.

Ioan. Baptista Porta.

Ioan. Francif. Picus.

Ioan. Franc. Ponzivibius *Placentinus.*

Ioann. Genadius.

Ioann Guinterius *Ander.*

Ioann. Herold.

Ioann. Kentmannus.

Ioann. Langius.

Ioann. Leo African.

Ioann. Nider.

Ioann. Salisberienfis.

Ioann. Sleidanus.

Ioann. Vasseus.

Iodocus Damhouderius *Brug.*

Iosephus.

Irenæus.

Isidorus.

Isogonus.

Isychius.

Iulianus Apostata.

Iulianus Philosophus.

Iulius Cæsar.

Iulius Obsequens.

Iustinus.

Iuvenalis.

L.

Labeo.

Lactantius.

Lælius.

Laërtius.

Leo. Leonides.

Levi Gersonis filius.

Lilius Gregorius Gyrard.

Lysimachus.

Livius.

Lucanus.

Lucianus.

Lucretius.

Ludovicus Coelius Rhod.

Ludovichus Milichius.

Ludovic. Roman. *Patrit. Hist.*

M.

C. Manilius.

Marcellus.

***** 2

Marcus Heremita.
Marcus Marius Fryschius.
Martianus.
Marfilius Ficinus.
Martinus de Arles. Marullus.
Matthæus Curtius.
Matth. de Afflict.
Matthiolus.
D. Maximus.
Maximus Tyrius.
Melanchthon.
Memphodorus.
Menander.
Mercurius Trismegiftus.
Mefue. Methodius.
Publ. Mimus.
Mofes Ægyptius.
Mofes Bar-cepha Syrus Episc.

N.

N Auclerus.
Nerarius.
Nicephorus. Nicolaus.
Nicolaus Monardis.
Nonius.

Q.

O Ctavianus.
Ocnomaus.
Olaus Magnus.
Oldralus.
Olympiodorus.
Origenes.
Ovidius.

P.

P Amphilus.
Paulinus.
Paulus Ægineta.
Paulus Venetus.
Paufanias. Perſius.
Petrarcha.

Petrus Apenenſis de Ebano.
Petrus Argelas.
Petrus Alphonſus.
Petrus Bellonius.
Petrus Bembus.
Petrus Bleſenſ.
Petrus Cantor.
Petrus Cluniacenſis.
Petrus Damianus.
Petrus Lombardus.
Petrus de Palude.
Petrus Pomponatius.
Petrus Præmonſtratenſis.
Pherecydes.
Philarchus.
Philaſtrius.
Philo. Philochorus.
Philoftratus.
Phocylides.
Picatrix Hiſpanus.
Pythagoras.
Platina. Plato.
Plautus. Plinius.
Plinius Iunior.
Plotinus. Plutarchus.
Pogius Florentinus.
Pontanus.
Porphyrius.
Poſſidonius. Primafius.
Prifcianus *Philof.*
Proclus. Propertius.
Proſper. Pfeſſus.

Q.

Quintilianus.

R.

R Abanus.
Rabi Iſmaël.
Rabi Moſes.
Rabi Simon. Radul-

Radulphus. Ravifius.
Raymundus.
Remigius.
Reuchlinus.
Rhafes.
Robertus Anglicus.
Rogerius Bachon.
Rondeletius.
Ronfæus. Ruffinus.
Ruffus Ephesius.
Rupertus.

S.

SAadias:
Sabellicus.
Salonius. Savonarola.
Saxo Grammaticus.
Saxoniz Chronicon.
Sebastianus Franc.
Sedulius. Seneca.
Serapion Afcalonites.
Q. Serenus. Sestius.
Severus Sulpitius.
Silius. Sigebertus.
Iac. Sylvius.
Sylvefter Prioras.
Synefius.
Smaragdus.
Socrates.
Solinus. Sophocles
Sophronius. Soranus.
Speculator.
Strabo.
Suetonius.
Suidas.

T.

TAcitus.
Tatianus Affyrius.
Tertullianus. Terentius.
Thebit. Themifon.
Theocritus. Theodoretus.
Theodorus *Byzant.*
Theognides.
Theophrastus.
Theophrast. Paracelf.
Theophylactus.
Thomas Aquinas.
Tibullus. Timagenes.
Ioan. Tritermius.

V.

VAlerius Maximus.
Valerius Flaccus.
Valefius de Taranta.
Varignana. Varro.
Vegetius. Victor.
Vincentius. Virgilius.
Ulpianus.
Ulricus Molitor.
Volaterranus.
Vopifcus.

X.

XAnthus.
Xenocrates.
Xenophon.
Xiphilinus.

Z.

ZOnaras *Hif.*
Zeno.
Zoroafter. Zozimus.

Illustrissimo atque Excellentissimo

Principi ac Domino,

D. GUILIELMO,

Clivæ, Julæ & Mont. Duci, Comiti Marchiæ ac Ravensburgi, Domino in Ravestein, &c. suo Domino Clementissimo, perpetuam in Christo Jesu felicitatem precatur

IOANNES WIERUS Medicus.

N tam pernicioſa varietate fanaticarum & peſtilentium opinionum, quibus hoc ævo miſerè orbem concutit Chriſtianum Satan, non minimi eam momenti eſſe ſentio, Princeps illuſtriſſime: quam idem ille velut per diſtiſſimum ſeminarium, mentibus hominum inſevit incantamentorum nomine. Et ſi enim multiſariam in religionis noſtra controverſiis, vel ob diverſos ceremoniarum ritus, vel non aequè intellecta Scriptura loca, animi diſtrahantur, ſententiæque varient, faces ſub dente antiquo ſerpente: non tamen inde tam deploranda ſubſequitur calamitas, quàm ex ſemel imbibita, ipſius inſtinctu, perſuaſione de eo mali genere, quod hominibus & beſtiis citra veneni vel propinationem vel applicationem, inferre creduntur quadam dementata anus, quas Lamias vel Sagas nuncupant. Licet enim ex prioribus quidem diſceptationes hinc inde oriantur diverſa vel pro hominum affectu, vel prout cuilibet ſua ſatisfacere mens videtur, aut pro talenti à Deo donati pondere & qualitate: tamen momenti tantum ea ſæpius non habebunt, ut aut animæ ſalutem aliquo attingant modo, aut etiam amicitias omnino turbent, vel diſſuant. At quàm execrabilem à Deo alienationem, quàm conjunctam cum damone neceſſitudinem, quanta inter proximos odia, quàm rixoſas vicinarum factiones, quas ruſticorum ſimultates, qua urbium diſſidia, quàm frequentes inſontium cades, parente tragædo diabolo, gignat fecundiſſima illa calamitatum mater, opinio nimirum concepta de Lamiarum maleficii

Contro-
verſiæ de
Religio-
ne.

Rom. 14.

Opinio
de La-
miis.

EPISTOLA NUNCUPATORIA.

(non inquam veneficii) prodigiosa potestate, quotidiana docet experientia. Et quum pauci sint morbi, quorum causas ad Lamiarum opus non referat, perversè in religione Christiana institutum vulgus: vix alius hominum ordo comperitur, cui universum hoc impietatis negotium penitus sit notum, & justior de hoc actionem instituendi occasio incumbat, quàm medicorum: quorum eo incredulitatis genere ita turbantur animi, & aures radantur, ut nihil in iis aequè concrepet apud egrotos, quàm mordax illa falsaque innocentium muliercularum de inflictio ejuscemodi malo criminatio. Quam Camarinam aliquandiu non tam virulentum expirantem factorem, cum paulatim sana ex Dei verbo institutione prorsum interituram spes esset, eam denuò graviter moveri, ut contagionis virus jam multò longius latiusque cum plurimorum pernicie, procellarum spiritu horribiliter afflante, exhalet, quàm hactenus unquam, indies magis ac magis sentio. Tanta vigilantia quamcunque observat occasionem veterator ille, somnolenter hujus artes permittentibus iis, quorum intererat die noctuque doctrina Evangelica machinis, ipsius propugnacula conculcere, funditusque evertere. Dum itaque ad gravem hanc impietatem silentio connivent Theologi plerique omnes: dum opinionum falsitatem in morborum causis, eorumque impiis curationibus tolerant Medici: dum sententias ex persuasionem, longa annorum serie & prescriptione non tam ratione discussa, quàm præjudicio quodam citra contradictionem usurpata, his pronunciant Jurisconsulti: dum denique neminem audiam, qui mortalium misertus, aut totum hunc Labyrinthum nobis aperuerit, aut saltem exitiali medendo vulnere manum admoverit: opera mihi precium facturus videbar, si ego velut

Caus
scriben-
di.

gastritu saltem aliis veterum excuterem: & arduam hanc rem, qua nostra religioni Christiana summa fit contumelia, altius perscrutandi, discutiendique; qualemcunque ansam fusiori oratione & quantulacunque demonstratione subministrarem. Et si non eram nescius, prava opinionis sine ratione.

EPISTOLA.

opinio,
inexpia-
bilis tin-
ctura.

*pertinaciam, inexpiablem esse tincturam, & qua elui nequeat, ut scitè à Galeno nostro scribitur, his verbis: ἵτι δὲ ἀόρατα βαρῆ δόξασιν ἔσται, αἱ τὴν οὐκ ἀπὸ δόξης ἀπὸ τῆς μακροῦς διάρκειας ἔσται. ἡ γὰρ ἡ μά-
κροτα τὰς ἀόρατας ἐκπαθίλει. Sic enim educatos, ad resipiscentiam aut veritatis frugem non posse reduci arbitratur. Tam non facile est, novam rem ad communem hominum mentem & assensum accom-
modare.*

*Nec tamen hoc meum institutum quisquam calumniabitur, quasi nimis Sufferus, minusque tenuitatis mea conscius, quicquam pra aliis intelligere, aut posse, mihi temerè praesumam. Quàm sit mihi curta suppellex, probe novus, & me certius nemo: atque hoc scio, quod nescio. Nemini hic prejudicatur. Accedunt quotidiana medicationes, & profectioes assidua, quae certè ferias ejusmodi lucubrationibus sedulo donandas, mihi praecripant: ut hoc nomine superioribus venationibus Ham-
bachi institutis, dum tua Celsi, atque ejusdem illustri generoseq; soboli ex officio inservirem, huic potissimam studio vacaverim.*

*Complures igitur alios infinitis partibus longè meam hanc infantiam superare potuisse & posse etiamnum penitiorè veritatis inquisitione, oratione lauculentiorè, & demonstratione evidensiorè, magisq; nervosa, tam ob ingenii acumen, ac doctrina excellen-
tiam, tum verò maximè propter amplioris ocli accessionem, non modò libenter & ingenuè agnosco, sed quoque palam liberè profiteor. At interea jejuno meo scripto felicia illa ingenia provocatum iri sperare volo, ut vel dicendo, me rectius erudiant, qui ejusmodi collationum solet esse fructus: vel, tacendo meam hanc sententiam ab inolita religioso illo seculo opinione à: ἡ δὲ τῶν δι-
sonantem, comprobent. Hac ratione reportasse me ex laboribus usuram satis uberem confidam: nec me praestita pariterbit opera, si saniore doctrina in veritatis cognitionem revocer, aut saltem in rara paucisq; audita opinione confirmer. Etenim ut naturam in profundo veritatem penitus abstrusisse, rectissime docuit De-*

Veritas
in pro-
fundo ab-
struata.

nocritus: ita eam vigilantius inquirere, investigare & rimari decet. Id siquidem cum majori equitate conjunctum est: quam sententiam, quam temerè quis amplexus sit, pertinaciter defendere.

Argumentum autem hujus commentationis nostræ partim est Theologicum, quo diaboli artes & studia, Sacrarum literarum testimoniis produntur: & quo iis modo tutissime obviam iri possit, docetur, Partim etiam Philosophicum, dum naturalibus convincuntur rationibus vana satana ludibria, & corrupta seugarum imaginatio: Partim item Medicum, ubi secundum naturæ legem, morbos, eorum causas & symptomata Lamiis perpetrata hæctenus imputata, oriri demonstratur. Partim id etiam Jurisprudentiæ placita spectat, quoniam de magorum infamium, Lamiarum & veneficorum poenit, pro delicti qualitate & magnitudine, alio quam hæctenus usurpatum est modo, differatur.

Argument. operis. Theologicum, Philosophicum. Medicum.

Juridicum.

Historias autem inserui passim varias, eo potissimum fine, quod quum tam diversa tamque multifaria sæpenumero in hoc satana negotio à multis referantur: ex nostrarum narrationum collatione, *ἀναλογία* & qualicumque explicatione, citius in actionum prestigarumque demoniacarum, & rerum multijugarum cognitionem ac judicium perveniri posse arbitratus sim.

Curvariz inferantur historiz.

Ne autem hic mei iugentii metas & professionis limites temere præfractaque opinione, nimis proprio fusus cerebro, transiisse censeret, hæc mea *μετάδοξα* plerisque doctissimis, etiam ex tue Celsi familiaris viris, Theologis, Legum peritis, & collegis excellentissimis, eo animo legenda excutiendaque proposui, ut horum censura vel starent, si ratione niterentur: vel caderent, si convincerentur erroris: vel mutarentur, si qua aut additione aut castigatione egerent. Nec enim quicquam eodem tempore simul inchoatum ac absolutum fuit.

Iam vero si maleficarum Malleum hoc absoluisse pensum quis objiciat, is ubi illius libri congestas à Theologis, Henrico Institoris & Iacobo Sprenger ineptias absurdas, sæpe etiam impias, legerit: & cum hoc nostro scripto, affectu omni sejuncto, contulerit: sen-

Malleus maleficarum.

*****

rit: sen-

rit: sententiam profecto aliam omnino, imò contrariam sus-
sistere ac defendere intelliget. Penelopes enim telam
retexere, atque agere, sane lubet minime. Pauca qui-
dem in hanc rem dixit Viricus Molitor, Sigismundi Bohemæ
regis consiliarius, in Dialogis de Lamiis & Pithonicis: nonnihil
quoque de strigibus scripsit Ioannes Franciscus Picus: Abbas
item Spanheimensis Ioannes Tritemius quaestiones quinque
Maximiliano Cesari proposuit: nostra quoque lingua argumen-
tum hoc attigerunt quidam Germani: quo autem iudicio, ope-
ris nostri collatione innotescet.

Ceterum præter multas gravesque causas, quæ ut tuæ Celsi-
tud. has meas qualescunque cogitationes consecrarem, man-
pulerunt, hæc quoque induxit potissimum: quod quum jam in vi-
cesimum sextum annum tuæ Celsitud. à medicinis fuerim, ac di-
versas sæpenumero in tuæ Cels. aula audierim de Lamiarum
jam denuo in amplissimis ditioribus tuis renatarum, potentia
& incantamentis sententias: vix à nemine tamen certio-
rem, meæ consonam magis, & à veritatis fontibus erutam penitius,
me unquam hæc cognovisse; atque illam quam aliquoties à tuæ
Celsitud. ore his hauserim auribus, velim nolim fateri cogor: ni-
mirum Lamiis nemini ulla voluntate maligna quacunque dira
imprecatione, aut intuitu malicioso nocere posse: sed vitata per
occultos dæmonis cuniculos phantasia, eas tanquam melancho-
lia agitata, in mentem sibi inducere, quæcunque mala ab ipso
satana illata, vel naturali occasione ex abstruso Dei consilio pro-
gnata, abs se perpetrari. Vbi enim actionum modus ad truti-
nam vocatur, & earum organa indagine circumspiciore obser-
vantur, luce clarius mox omnium oculis patet rei à dæmonibus &
falsitas. Veneficium solummodo à quædam dicitur vel veneficis, ve-
neno vel propinato vel illito, noxiè fieri in hominum & animan-
tium interuentionem, doctè, prudenter & piè concedit tuæ Celsitu-
do. Hinc fit, quod non multorum more, pœnam delusis aniculis
statim severe infligi jubeat: sed matura deliberatione prius de
veneno dato exactè inquiri, post si de ea indulitanter constet, le-

Senten-
tia du-
cis Cli-
ven. de
Lamiis.

Venefi-
cium.

gum praescripto satisfieri, à Deo ad hoc constituta tua Cels. velit. Hoc profectò accedit meritò ad reliquas praeclarissimas & innumeratas animi ingeniiq; dotes quibus ita quotidie quam nactus es Spartam (& rō civitatis à tua Cels. celebrari solitum) adornas, illustrasque, ut & tuorum & vicinarum omnium oculos in te convertas. Nihil hic praeter institutum dicam, de non vulgari tuae pietatis studio: cujus ut plurima, & quidem memorabilia, ita imitatione dignissima possem adducere exempla, ni hinc potius inclementiam expectandam, quàm favorem, vererer. Sit autem hoc unum, quod neque solem exorientem unquam videas, neque vesperi te lecto componas, quin ardentè prius fufus ad Deum precibus, à sacra lectione te totum, & omnes tua Cels. subiectos, ipsius patrociniò fidelitèr commiseris. Nihil addam de temperantia in potu, quo unico nomine non modò tuis subditis omnibus numerosissimis exemplar existis admirabile: sed et tui ordinis illustrissimis, eisdemque potentissimis heroibus optimo praeluces jure: ut ebriam tuam Celsitud. vidisse neminem, non minima laus sit imò ratam esse velis Assueri regis legem, quae quis poculorum certamen urgeat, severè caveatur. Sed tamen non sic inflectere sensus Humanos edicta valent, quàm vita regentis. Quo fit, etiam, ut nemo te praesente non solùm dejerare, verum etiam jurare audeat. Constus est enim unusquisque, quàm Celsitud. tua odio plusquam Vainiano prosequatur omnes, qui assiduè suis dejerationibus tremendum Dei nomen prophanare non erubescunt: qua blasphemiam omnes propemodum horribilitèr concrepare auras, est quòd Christiana religionis homines meritò doleant, lugeantque, plagis hinc enatis palam visis. Taceo continuos in quorumcunque libellorum supplicum, & aliorum scriptorum quotidie affluentium lectione, maturaque responsione labores: quo vel unico incomparabili exemplo, verè paternum affectum erga commissum tua tutelae subditorum gregem, quis non exosculetur? quibus ut nec contemptum hic Karlorum nomen, in aliorum ore innatans assidue, unquam à tua Celsitud. objectum fuisse, quis audivit,

Mores
 princi-
 pum
 plus le-
 gibus
 valent.

Esth. 1.
 Claud.

Keill.

ita saepe numero eos blandissimo filiorum nomine dignaris: nec quicquam usque adeo tua Celsitud. studio curaque esse norunt omnes, quam tuam rempublicam in summa tranquillitate perpetuo conservare: id quod cum rara, imò divina prudentia proximis aliquot annis turbulentissimis, unde quaque bellico strepitu circum maximas tua Cels. ditiones saviente, nec tamen eas concutiente, testatus es. Nec postremam meretur laudem, quinimò apud omnem posteritatem propagandam, quod velut doctorum Mecenas, singularem facias interdum ingeniorum delectum in iis, quos ad exteras regiones & praeclaras in quacunque facultate Academias tuis impensis ablegari, ali, studiorumque curriculum feliciter perficere voluisti, quo aliquando tua Cels. & republica decori usuique esse queant: ut ea ratione insignibus doctrina, Prudentia, existimatione, & rerum cognitione, usuique viris, illustrem illum tua Cels. comitatum esse ornatum, ad reliqua celeberrima tua aule ornamenta, non immerito referri debeat. Mirus tamen id mirum videri debet, quod ipse doctus, eruditus semper eo prosequutus sis studio, ut quibuscumque honorariis & stipendiis eos in tuam amplissimam pellicere accireque familiam, jam inde à quo princeps es, non intermiseris. Sic providentia non vulgari factum est, quod hic in venerando ordinis Senatorii consessu, primo sit dignata loco tua Cels. virum doctrina multijuga, nec vulgari prudentia, rerumque variarum usu & eximiis animi corporisque dotibus clarissimum, D. Henricum Barzium cognamine Obislegerum, Ll. Doctorum & Cancellarium Clivensem vigilantissimum, patriamque amantissimum. At propterea calamo hic imperasse praestat, quam deciver. or. usque jejeuna verè herpica tua Cels. virtutes, omnem omnium laudem, post se relinquentes attingisse: quas non aliorum relatu cognovi, sed hisce oculis in tua Cels. velut in lucidissimo speculo quotidie consueor. Tali itaque ac tanto Principe patrocinium non denegante, mordaces vituligatorum insolescentium dentes haud difficulter victurum me confido: praesertim cum à meis partibus in prociñtu stare invictam veritatem non dubitem. Precor Deum opt. max. patrem Domini nostri JESU CHRISTI, ut quod pro sua bonitate immensa in tua Celsitud. feliciter coepit, majore sui Spiritus accessione uberius augeat, ad nominis sui gloriam, Celsitud. tua salutem, & florantissimarum ditionum tuarum felicitatem.

D E

DIABOLO,

EJUS ORIGINE,
STUDIO ET POTENTIA,

LIBER PRIMUS.

D E

*Diaboli Origine, quando sit creatus, qua ejus
essentia, & de illius lapsu.*

C A P. I.

DEMONUM præstigias & incantamenta explicaturus, à primario eorum authore Diabolo, hujus artibus, studiis & potestate exordiar: ut eo cognito, illiusque autoritate ac existimatione perspecta, evidentius cunctas ejus actiones unusquisque dilucido mentis oculo introspicere, & posthac minus impeditè penitusque dijudicare queat.

§ 2. Religionis autem Christianæ sacram amplexus doctrinam, fideique indubitatz confessionem, quemadmodum Aristotelis & Peripateticorum, adeoque Sadducæorum, non esse dæmones in rerum natura contendentium, placita profusè rejiçio: sic & Platonis commentitiã distinctionem omnino approbare, aut etiam Porphyrii, Pseli, Procli, Plotini & Iamblichi opinionibus subscribere nequeo, qui copiose quidem de dæmonibus, verum multa, quæ non videre aut cognovere, tanquam rei notæ historiam conscripserunt.

*Peripat. no-
gant dæmo-
nes.*

Alf. 23.

*Fabula de
dæmonibus.*

*Gen. 1.
Hebr. 1.*

§ 3. Omnipotentem itaque universi architectum Deum, ante aspectabilis hujus mundi opificium, corpoream illam cœli machinam admirandis spirituum ordinibus in ministerium pulchre ornatam condidisse, ex historia sancta Moysi, divinæ Majestatis legati, atque

*Angeli
quando
creati.
Exod. 33.*

fidelissimi scribæ (cum quo facie ad faciem quasi cum amico lo-
quutum esse Deum , perhibet Sacrarum literarum veritas) firmiter
credendum est.

*Angeli
quid
Dionys. de
Divin. no-
min.*

§ 4. Boni vero hi spiritus erant omnes, quemadmodum omnia à
summo bono creata: naturæ nimirum intelligentes, *αιωμάτων*: essen-
tia sua divinæ naturæ quadantenus conformi, sed finita : à quibus
agnosceretur & coleretur Deus, eo, quo ipse vellet & præscriberet,
modo : quibus & suam vicissim bonitatem in omni æternitate com-
municaret, quare illis excellentem intelligentiam, eximiam perspi-
cacious, notionesque æternæ & immotæ justitiæ suæ illustres, tan-
quam radios de æterna sapientiæ suæ luce accensos indidit. Ac de
angelorum quidem natura, præter alios, Nazianzenus scribit in O-
ratione *εις τὸ ἀπόβαίνοντα* : unde vero *ἀγγελοὶ δυνάμεις*, idem etiam
οἱ τὶ θεόβλα.

*Dæmonum.
orig.
2. Pet. 2.
Iud. epif.
Iob. 4.
Luc. 10.*

§ 5. Sed ubi quidam, ob dotes, quibus condecorati erant, præ-
stantissimas, proprio efferrentur arbitrio, & adeo insolescerent, ut
sefe tandem Deo conferrent; non servantes suam originem, relin-
quentes suum domicilium, ac peccantes : eos honoribus nudatos,
ministorum suorum numero exclusit iratus Deus, repulit ac præci-
pites egit, vinculisque perpetuis sub caligine ad magni illius diei
judicium servavit. Huc illud Esajæ vaticinium de superbissimi Ba-
byloniæ regis (quem Luciferum vates nuncupat) fastu & altissimo
lapsu contorquent quamplurimi. Hic draco ille magnus, in terram
projectus cum suis angelis, serpens antiquus, qui vocatur Diabolus
& Satanas ut Joannes ait, tortuosus serpens Esajæ. Hunc casum
non solum nostri & Hebræorum Theologi docent: verum etiam
Assyrii, Arabes, Ægyptii & Græci suis dogmatibus confirmant. Ho-
merus sub Ates deæ nomine eum obscurasse videtur. Alii per *μαχλας*
eundem tacite significasse, & graphice hujus angeli super-
cilium depinxisse volunt:

*Apoc. 12.
Esai. 14.*

*Qui ausus suavitati regi componere sedem,
Non veritus summi regis; nec fulminis ictus,
Paulatim carpens sublimis tecta tonantis,
Cum superimpositum Pyndo subvertit Olympum
Ira Iovis, terramque dedit sub tartara pestem.*

aphis.

§ 6. Pherecydes idem dæmonum lapsum describit & Ophiu-
hoc est, serpentem dæmoniacum, rebellantis, & à divinæ montis pla-
cito deficientis exercitus caput & antesignanum fuisse tradit. Ean-

dem ruinam & Trismegistus in Pimandro depingit: vetustissimum Empedoclem, dæmones ~~deorum~~ *deorum* ~~caelo ruentes~~ *caelo ruentes* vocantem, eorum casum novisse, significat Plutarchus in sermone de Fœnore.

*Tract. in
Ivan. 42.*

§ 7. Eleganter hic Augustinus: *Quæris unde diabolus? Inde utique, unde & cæteri angeli.* Sed cæteri angeli in sua obedientia perstiterunt, ille inobediendo & superbiendo lapsus est angelus, & factus est diabolus. Item de Verarelig. cap. 13. Diabolus, in quantum angelus est, non est malus: sed in quantum perversus, propria voluntate. Magis enim seipsum quam Deum diligendo, subditus ei esse noluit, & intumuit per superbiam, & à summa essentia defecit. Item De civit. Dei, VI I I : 22: Dæmones esse credendum est spiritus nocendi cupidissimos, à justitia penitus alienos, superbia tumidos, invidentia lividos, fallacia callidos, qui in hoc quidem aëre habitant, quia de cæli superioris sublimitate dejecti, merito irremissibilis transgressionis in hoc sibi congruo velut carcere prædamnati sunt. Nec tamen, quia supra terram & aquas aëri locus est, ideo & ipsi sunt meritis superiores hominibus, qui eos non terreno corpore, sed electo in auxilium Deo vero, pia mente facillime superant. Sed multis plane participatione veræ religionis indignis, tanquam captis subditisque dominantur, quorum maximæ parti mirabilibus & fallacibus signis sive factorum sive prædictorum deos se esse persuaserunt. Vide eundem contra Iulian. VI. 9. & de Nat. boni adv. Manich. 33. & I. Hypognost. contra Pelag.

§ 8. Hi ergo spiritus antea divini, cælestes, puri, lucidi, nullius malitiæ conscij, Dei solius nutum observantes, in ministerium emittendi propter eos, qui hæredes futuri essent salutis, angelicam essentiam non omnino perdiderunt: sed perditissime, originali justitia & lumine gratiæ privati, vitiarunt, denigraruntque, ut jam aërei, mundani, obscuri, tenebricosi, & (uno verbo) inmundi malique dicantur & sint. Ac licet lumen intellectus naturalis etiamnum obtineant, lapsus tamen pœnam insuaitis partibus duriolem, obscurata obfuscataque divinæ sapientiæ luce sustinent: & graviolem expectant, quam ex transgressione genus humanum. Quanquam si hoc quoque supræmæ prudentiæ radios, quos in primorum parentum animis de suo æterno lumine Deus incenderat, retinisset, plurima perspicacissimomentis acuminè intueretur clarius, penitus intelligeret, certiusque dijudicaret; quæ nunc hebetato mentis oculo, ceu solis faciem, per densas nubes aut atras in aere nebulas conspicit.

*Heb. 1.
Psal. 103.
& 104.
Spiritus im-
mundi &
malis.
Ephes. 2. 6.
1. Corinth. 2.
Zach. 13.
Matth. 8.
12. Marc. 1.
3. 5. Luc. 8.
9. 11. Act.
19. Judic. 9.
Genus hu-
manum.*

*Genes. 1.
Genes. 2.*

*Qui Theologi quibus in locis de demonum lapsu,
causa lapsus, & natura scripserint.*

CAP. I I.

*Lib. 1. ad
Maximum.*

DE causa lapsus angelorum scribit in hæc verba Fulgentius: Superbia tunc initium sumpsit, quum angelus aduersus Deum elatus, & ipsa elatione prostratus, per concupiscentiam (quæ est radix, omnium malorum) volens usurpare quod illi datum à Deo non fuit, à Deo discessit & cecidit: in quo si stetisset, non cecidisset. Sed per concupiscentiam malam, qua concupivit plus extra se, minus factus est in se: quam concupiscentiam licet explere nequiverit, opere tamen retinuit voluntatem. Sic ipse sibi jam factus est pœna, ut supplicium esset semper voluntas mala, tanquam cæco ipsa cæcitas sua.

§ 2. Et Alcimus in lib. de Peccato Originali:

*Angelus hic dudum fuerat: sed crimine postquam
Succensus proprio tumidos exarsit in ausus,
Se semet fecisse putans, suus ipse creator
Quod fuerit, rabido concepit corde furorem,
Autoremque negans: Divinum consequar, inquit,
Nomen, & æternam ponam super æthera sedem,
Excelso similis, summis nec viribus impar.
Talia jactantem præcelsa potentia calo
Fecit, & ejectum præscio spoliavit honore:
Quique creaturæ præfulsit in ordine primus,
Primas venturo pendet sub iudice panas.*

§ 3. Quoniam autem à veteribus Theologis cum de lapsu demonum, tum de causa lapsus, illorumque natura tam eleganter & copiose scriptum est, ut actum agere videat, si ea omnia hic congregarem, indicabo veluti digito autores & loca, quæ haud difficulter consulat lector studiosus. Id eo libentius & necessario magis facio, quod instituti sit mei, aliena non meis, sed cujusque authoris verbis in omni nostra scriptione representare. Sic enim nullius aut laudem interverti, aut sensum detorqueri, lectoris studio ac iudicio consuli; mihi autem, & vero ipsi veritati optime caveti existimo. Scribunt igitur de tribus illis Epiphanius lib. 2. tomo 1. hæresi 64. Athanasius in lib. de Virginitate: & in Quæstionibus sacrae Scripturæ, quæstione 6. Gregorius Nazianzenus, oratione 1. de Reconcil-

monach. τὸν ἀγγέλου πλάσσει idem describit ἐν τῷ πρῶτῳ διαλογίᾳ.
 Greg. Nyssenus de vita Mosæ. Basilius Magnus, in serm. *Quod*
Deus non sit auctor malorum. Chrysoſtomus hom. 15. in cap. 1.
 Joan. in homil. de Adam & Eva. Cyrillus in Dial. de ador. in
 spirit. Ambrosius Epistol. 84. Eusebius de Demonst. Evangelica,
 Lactantius lib. 2. cap. 9. Damascenus lib. 1. cap. 18. Iſychius
 lib. 4. in 13. cap. Levitici. Hieronymus in epist. ad Antonium,
 & Adv. error. Joa. Hierosolym. Antonius epistola 2. Prudentius
 in Hamartigonia. Gregorius Moral. 11. 17. & in cap. 9. Job.
 lib. 9. cap. 2. & lib. 2. in cap. 2. primi Reg. & lib. 3. in caput 7.
 primi Reg. item Moral. in Job Iv. 13. Leo ad Turbium Asturi-
 censem episcop. & serm. 4. de coll. elemosyn. Prosper de Vita
 contempl. 111. 23. Primasius in cap 1. ad Rom. Joha. Cassianus
 coll. viii. 10. Paulinus epist. 4. Sedulius in cap. 1. ad Rom.
 Theodoretus quæstion. 19. & 24. in Genes. Bucherius lib. 1. in
 lib. Reg.

§ 4. Unde sit diabolus, annotat & Rabanus de Sermon. pro-
 priet. 1v. 10. Idem lib. de Modo pœnitentiæ cap. 18. In Eccle-
 siasticum, 111. 3. & in epist. Rabani & Fuldensium monach. ad
 Otgarum archiepisc. Haymo in Psal. 18. 81. 143. In Apocal.
 1. 2. & super Euangel. feriæ 3. post Invocavit, & super 3. caput
 Osæ. Hincmarus ad Hincmarum Laudunensem cap. 44. Idiota
 cap. 2. de Vera pœnitentia. Giselbertus in lib. Altercat. cap. 3.
 Radulphus lib. 8. cap. 1. in Levitic. Anselmus. Cur Deus ho-
 mo, 1. 7. Idem in 12. cap. Matth. In 10. cap. prioris ad Corinth.
 In cap 1. ad Ephes. In 3. cap. prior. ad Timoth. Ibidem cap. 6.
 In Dialogo de casu diab. cap. 3. Petrus Damianus in epist. cujus
 initium, Prodigium. Rupertus in Joan. l. vii. 7. & lib. viii. 8.
 in eundem. in Apocal. vii. & viii. 13. 18. & x. 17. & xi.
 Eandem. & xii. 21. & in Matth. v. 5. & xiii. 26. In
 Exod. 111. 10. Lib. 1. De Victoria verbi Dei, 1. 8. 21. De
 glorif. 111. 8. Petrus Alphonsus Tit. 10. Honorius in Psal. 18.
 Hugo de S. Victore in eulogio de sponſa. Bernardus serm. 5.
 de verbis Esajæ, & serm. 27. inter parvos, & serm. 17. supet
 Cant. Lombardus lib. 2. distinct. 6. Petr. Blesensis epist. 34.
 Petr. Cantor cap. 13. de Invidia, & cap. 15. de Humilitate. Hil-
 debertus epist. 31. Hildegardis lib. 1. Visione 2. Hugo Eteria-
 nus lib. de regressu animarum ab inferis, cap. 9. Bartholomæus

Anglicus de proprietatibus rerum, II. 19.

Quare & quomodo Evam deceperit diabolus, & primum corruperit mundum.

C A P. III.

Diaboli erga Deum odium immedicabile.

PORRO ex illa sui exclusione, repulsa, ac ignominiosa ex partibus sedibus deturbatione, tam ingens, ^{et} *et* immedicabile erga Deum odium conceperunt hi spiritus, ut, quæ cum offendere, vel ejus gloriam labefactare, aut, quod admiranda providentia fabricatus fuerat mundi opificium, deformare, vitare & corrumpere posse viderentur, acerrima indagine investigare, & studio indefesso conari cœperint.

Gen. 3.

§ 2. Ac primum nobilissimam inter creaturas, clarissimo sapientiae cœlestis lumine illustratam, absque labe Deo fœdere consociatam, primam parentem nostram Evam adoriuntur: quam partim amissi status dolore, partim alienæ felicitatis invidia à Deo alienare, sui que exitii sociam reddere satagunt, deluduntque astu quam blandissimo, & ubi nullus videbatur subesse facus, submota comminationis certissimæ mortis opinione, his scilicet verbis: Nequaquam moriemini. Deinde fraudulenter elusis & abjectis præceptionibus à Deo datis, Evam erigunt falsis pollicitationibus in spem longe majorum ornamentorum, excellentiorisque potentiae, hoc modo: Deus novit, quod ipso die, quando comederitis ex ipsa arbore, aperientur oculi vestri, eritisque sicut dii, scientes bonum & malum. Idem profecto laqueus, quo semetipsos statim à creatione sua & allectos & irretitos fuisse sentiebant. Sic persevererunt tandem, ut misera à mandato descisceret, sequereturque consilia in suam internecionem contra Deum instituta atque ordinata.

Hæstus Dei factus homo ex inobedientia.

§ 3. Nam Satan jam malus, malum transgressione edoctus, & causæ sui lapsus probe conscius, quod nimirum præscriptas sui ministerii metas fastu transilire cogitasset, in idem studium Evam pertrahere conatus est gratæ persuasionis illecebris, quod ab esu vetito oculis Evæ & Adæ referatis, diis adæquarentur, scientes bonum antea solummodo cognitum, & malum nondum notum. Nec illi, subsequente ex inobedientia calamitatis præscio, labor fuit inanis: licet illa se à serpente falsam, sero agnosceret, confitereturque. Violata siquidem obedientia, factus est hostis Dei homo, in

pœnas illapſus transgreſſioni divinitus conſtitutas, condemnatio-
nem nempe, diaboli tyrannidem, ac mortem tam hanc, tum æter-
nam: denique & exutus honoribus, dignitate & dominatu, qui-
bus maxima cum authoritate ipſum ornarat Deus.

§ 4. Proinde Tatianus Aſſyrius contra Græcos: Verbum, in-
quit, ante creatos homines produxit angelos, utraque vero crea-
tura, arbitrii ſui libertati permiſſa eſt, &c. & paulo poſt: Poſtquam
vero homines calidiorem quendam, urpote provectiorem ætate,
ſequuti ſunt, & divinz legi ſe opponentem pro Deo habuerunt,
tum verbi potentia & hujus dementiæ authorem, & obſequutos ei
homines, commercio ſuo privavit: & qui ad imaginem Dei factus
erat homo, potentiore ſpiritu jam exutus, mortalis fit: angelus au-
tem ille primogenitus in dæmonem mutatur: & alii phantasmata
ejus ſequuti dæmonum exercitui deputantur, & propter arbitrii
libertatem ſtultitiæ ſuz permittantur. Scite admodum quoque
Auguſtinus hic ſcribit ad Julianum comitem: Diabolus eſt ange-
lus per ſuperbiam ſeparatus à Deo, qui in veritate non ſtetit: &
doct̄or mendacii, quia ab ipſo primum inventum eſt mendacium.
Alibi interſerit: A ſemetipſo deceptus, alterum decipere concupi-
vit. Ipſe eſt adverſarius effectus generis noſtri, inventor mortis,
ſuperbiæ inſtitutor, radix malitiæ, ſclerum caput, princeps om-
nium vitorum, perſuaſor turpium voluptatum. Hinc ergo, cum
illum primum hominem à Deo factum, Adam patrem omnium no-
ſtrum intueretur, videretque hominem ex limo terræ ad imaginem
Dei factum, pudicitia ornatum, temperantia compoſitum, chari-
tate circumdatum, immortalitate veſtitum: æmulus atque invidus
tantam beatitudinem hominem accepſiſſe, quam ipſe dum angelus
eſſet, per ſuperbiam agnoſcitur amiſſiſſe, invidit ſtatim inſatiabilis
homicida, primumque parentem noſtrum tantis & talibus bonis
expoliavit; & nos interemit.

*Quando
creati an-
geli, &
quales.*

*Contra Ju-
dæos, Paga-
nos & Ari-
anos cap.
2.
Diabolus
quid.*

*Homines
ante lapſum
factus.*

§ 5. Hoc auspicato primi conatus ſucceſſu effrenatius inſole-
ſcentes hi maligni ſpiritus, potiſſimum recepto à Deo rurfus in gra-
tiam homine, multa impoſita, ac promiſſione facta de C H R I-
S T O, mulieris ſemine caput ſerpentis contrituro, & mediato-
re apud Deum, pro genere humano, adverſus eorum violentiam:
deinceps porro furere, variſque modis ferocius inſidiari occipiunt,
machinari omni arte doloque ea, quæ ad promiſſionis hujus de-
pravationem, abolitionemque in Dei contumeliam, & hominum

*Cain Ab-
elem occidit.
Genes. 4.
Joan. 8.*

*Genes. 6.
Genes. 7.*

perniciem faceret. Sic Cainum, tertium, hominem, invidiæ fa-
cibus mox inflammant in Abelis justi, numero quarti, crudelem cæ-
dem homicidæ ab initio : sic deinde Caini sobolem, & universum
generis humani figmentum paulatim ea malitiæ scelerumque tum
magnitudine tum multitudine depravarunt, ut Deum fecisse homi-
nem pœniterit : eumque profus, exceptis octo in arca conserva-
tis, aquarum inundatione absorpserit.

*Quid in alterius mundi initio machinatus sit diabolus,
& quando Magia infamis cœperit.*

C A P. I V.

*Diluvio
mundus in-
terit.*

*Execratio
Chami,
Gen. 9.*

*Magia in-
famis in-
venitur.
Clem. lib. 4.
Recognit.*

*Jovis Ham-
monis ora-
culum.*

*Dodonam.
Epirum Do-
dona.*

*Sodoma &
Gomorra.
exinim.
Gen. 19.
Esaia 13.
2. Petr. 2.
Epiſt. Jud. 6*

Hic deleto propemodum hominum genere, ob prosperas
suas machinationes, exoptatosque successus triumphum se
acturos hi spiritus sperabant. Quapropter siccata aquarum dilu-
vie, statim in alterius hujus mundi renascentis quasi infantia, in
Nohæ patris inebriati irrisionem, pudendis ejus denudatis, Cha-
mum filium minorem, ut inde patris execrationem audierit, exti-
mulant.

§ 2. Cujus filium Misraim, ab his spiritibus haud dubie insti-
tutum, magiæ infamis blasphemam impietatem primum comperif-
se, atque hinc Ægyptiorum, Babyloniorum & Persarum duci ori-
ginem, postea docebitur. Ad Nohæ item sobolem, Jovis Ham-
monis oraculum, tanquam à Chamo (quod nomen Hebræi aspira-
tione paulo duriore pronunciant) refertur alicubi : quemadmo-
dum Dodonæum ad Dodanim, Nohæ nepotem, qui Epirum, Do-
donam prius vocatam, occupavit, excoluit, suoque insignivit no-
mine : ut sanctas patrum Ecclesiæ sedes in prostibula dæmonum,
impendio flagitiosa, degenerasse sit verisimile.

§ 3. Horrendas vero idololatrias confestim à diluvio, Noha
adhuc superstite, indefesso dæmonum studio in Ecclesiam Dei ir-
rupisse, quas in sua posteritate non sine ingenti animi dolore mise-
rum senem contruere & tolerare oportuit, cum prohibere non posset,
testatur sacra Historia.

§ 4. Inde tam inauditæ turpissimæ libidinis furiis, populosis-
simas Sodomorum & Gomorræ civitates exagitat ille spirituum cœ-
tus, ut ne decem quidem in tanto numero inventi sint justi : &
missis à Domino de cœlis sulphure & igne, subversæ sint urbes il-
læ, &

te, & in cinerem redactæ, cum tota plantæ, omnibus habitatoribus, simulque germine terræ.

§. 5. Nunc est vestigio Loth egressum, ebrietate & incestu cum filiabus nefario graviter vulnerat. Nonne & Esau de innocentiæ fratris Jacobi nece inferenda, strenuè sollicitat? Post & in justum Josephum æmulatione fratres excitavit, propensum domum fratricidas factos: illum etiam, objecta adulteri occasione captivus, tandem perdere voluit. Nonne etiam, quo Israeliti nuteraret, Davidem excitavit satanas? ut pestilentia inde ceciderint virorum septuaginta milia.

Loth abstr. Incepit. Gen. 27.

Gen. 37.

Gen. 39.

2. Reg. 24.
1. Paral. 21

Quomodo pro Diis haberi voluerint demones, & præsidere regionibus: serumque in hoc officio nomenclatura.

C A P. V.

EJUSMODI denuò felicibus auspiciis audaciores redditi demones, in hujus mundi principatum exules protervius grassati sunt, cultasque simul multatios & oracula inde diversa divinis contraria effluxerunt, ac ad ea invitarunt pellexeruntque animas vacillantes: ita ut universum prope orbem pedetentim quasi obfusione quadam subjugarint, obstreperumque divinæ legi, & consuetudinem, atque idololatriarum & contemptus eorum, quibus morem gerere decuit, ac cujuscunque vitiositatis plenum reddiderint.

Dæmones: ut dii habitii.

Tertullianus in Apolog. adversus gentes. cap. 23.

De diis gentium Lælius Gregor. 47. vald.

De cognominibus. Germanicus. Iulianus Aurel. Læf. & Germanicus libri seu Joannes Herald.

§. 2. Eo demum audaciæ & petulantis fastus excrevit horum insolentia & ars, ut pro diis haberi apud peritos imperitosque voluerint, & præsidere regionibus, populis, insulis, montibus, fontibus, locis, urbibus, vicis, familiis, tanquam dii proprii, tutelares & patrii: quorum nomenclaturas partim Historia sacra, partim Origenes, Tertullianus, Apulejus, Diodorus Siculus, partim alii recensent historiographi & scriptores hæud ignobiles. Eorum vero nominum explicatione, ut plurimum studia dæmonum proci non dubium est.

Dæmones. præstiti habiti. & cetera. na. Bel: Beelzebub. LaBans. li. 2. cap. 15. de Orig. err.

§. 3. Sic **BEL**, vetustum, nihil, confusum sonans, Babyloniorum habebatur deus: Esajæ 46. Daniel. 14. **BEELZEBUB**, dominus muscæ: qui omnibus retia tendens, muscam saltem, id est, infirmum capit. Spurcissimum Accaronitarum idolum, qui sunt quidem in regione Judææ, sed impii. 4. Reg. 1. Ab hoc principem dæmoniorum Beelzebub nuncuparunt Hebræi: Mat. 10. 12. **Mx. 3.** Luc. 11. Plutonem Græci, ut Trimegistus, *Antiquar. p. 110.*

De Triapo, Hermaproditio, Dionysio, geminum, diu, Didor, Sic. li. 5. ca. 1.

4. Reg. 17.

dixerant: plerique Latini Sumanum, quasi summum deorum manium: à gentibus Priapus appellabant. Serapim & Proserpinam, malignorum dæmonum primarios vocat Porphyrius. B A A L, idolum aut dominans vel subiciens, aut possidens, nomen idoli à Sidoniis ad Judæos profecti, Samariæ & Moabitarum numinis: Martem Græci putant. Num. 22. Rom. 11. Id Gedeon destruxit, Jud. 6. B E E L P H E G O R, dominus hiatus, aperiens, nudus, aut dominus hiatus sive nuditatis, Moabitarum deus: Oseez. 9. 11. Num. 25. Deuteron: 4. Sic & Phegor: Num. 25. Deuter. 3. 4. Josue 22. Sunt qui Archeum Priapum fuisse sentiant, qui in carnis ocio celebratur. A D R A M E L E C H, pallium regis, sive magnitudo vel potentia regis vel consilii, idolum Sepharvaim: quæ fuit Assyriorum urbs: 4. Reg. 17. A N A M E L E C H, afflictio sive responsio regis, deus Sepharvaim. Succor Benoth, tabernacula filiarum, Babyloniorum numen. N E R G A L, explorans, aut lucerna tumuli, idolum Cuthæorum, qui ex Perfide erant ac Media oriundi: Iosephus xi. 2. A S I M A, delictum, idolum virorum Emath. N I B H A S, prophetans, aut potius loquens visionem, aut fructus visionis, deus Heveorum. T A R T A C, concatenatus, Heveorum numen: 4. Reg. 17. N I S R O C H., tentatio delicata, idolum adoratum à Senachetib rege Assyriorum: 4. Reg. 19. C H A M O S, quasi palpans, aut quasi recedens, vel auferens, Moabitarum numen: Numer. 21. 3. Reg. 11. 4. Reg. 23. Ierem. 48. Ammonitarum, Iud. 11. M E L C H O M, rex vel consiliator eorum, idolum, quod colebant filii Ammon: 4. Reg. 23. I. Paral. 20. Ierem. 49. D A G O N, frumentum, aut dolor, vel denique piscis eorum, Philistinorum idolum: Iudit. 16. I. Machabæor. 10. A S T A R T E, quod à caula sive grege dici videretur, nomen deæ Sidoniorum, à Solomone cultæ: 3. Reg. 11. 4. Reg. 23. Venerem Sidoniam fuisse plerique arbitrantur.

Ashareth. Iob. 6. cap. 14. anti. quit. in. dicit.

6. 4. Sumpsisse præterea quandoque nomina hos spiritus à pessimis hominibus, aut pessimorum hominum habitationibus, in literis Sacris comperimus. Sicut A S T A R O T H, Palæstinorum fuit deus, Iosepho teste: quem sustulerunt Judæi Solomonis iussu, 1. Reg. 7. Item deus à Solomone adoratus, 4. Reg. 23. Et quanquam significet greges, aut etiam divitias, faciens explorationem sive piteam legis: fuit tamen olim nomen civitatis Og regis. Basan, in qua habitaverunt Gigantes: item urbis Amorrhæorum.

§ 5. Leguntur & alia in Bibliis, horum numinum nomenclaturæ: ut BAALUM, plurali numero: 1. Reg. 7. 2. Paralip 28. Jeremiæ 2. BAALBERITH, dominus foederis: Jud. 9. REMPHA: Actor. 7. REMMON, id est altitudo: 4. Reg. 5. ADONIS, in Hebræo Thamuz, hoc est consumptus, seu incendium, Syrum est: Ezech. 8.

§ 6. Narrat Philo, fuisse Amorrhæis septem simulachra aurea, quas vocabant Nymphas sanctas: quæ invocatæ ostenderunt Amorrhæis per singulas horas opæta eorum, & nomina eorum: nomina mulierum, quæ fuerunt uxores septem virorum peccatorum, qui eas consecraverunt post diluvium, videlicet Chanaan, Phut, Selath, Nembroth, Abirion, Elar, Desuat.

§ 7. Deus Waldar: Abd. episcop. Babyl. lib. 8. Hist. Apostol.

§ 8. Adorabantur & viruli aurei: 3. Reg. 12. Militia cæli: 4. Reg. 17. Regina cæli: Hieroniæ 44. quam cæli machinam intelliges.

§ 9. Sic olim Pomertani grandem nucem divino honore sunt prosequuti: & à cætere quo generoso nigri coloris Stetineses belli omen capiebant:

Chron. Sax
in vita Otto
ni lib. 3.
cap. 21. &
libro 2.
cap. 21. 22.

De provinciarum Diis, Græcorum idololatria, Romanorum deorum distinctione & sacrificiorum numero. Item quod in Dei papalium pervaserit idololatria.

C A P. VI.

COLUBRUNT & reliquæ provinciæ suos deos: Ægyptii, Osirim & Isidem: quorum filius Anobis, quoddam canibus gauderet, in specie canis etiam ab isidem cultus est. Unde Virgilius inquit:

Provincia
rum dii.

Omni genumque deum monstræ & latrator Anubis.

§ 2. Nam quædam, ait Strabo, animalia sunt, quæ Ægyptij universi colunt: quemadmodum ex animalibus terrestribus tria, bovem, canem, selem: ex volatilibus accipitrem atque ibim: ex aquatilibus duo, lepidorum piscem, & oxyrinchum. Sunt alia, quæ quisque seorsim colit: ut Saitæ & Thebani ovem, Latum piscem Nili Latopolitani, lupum Lycopolitani, Cynocephalum Hermopolitani, cepum Babylonij qui sunt juxta Memphim, aquilam Thebani, Leonem Leontopolitani, capram & hircum Mendesium, murem araneum Athribitæ. Item alij aliud. Persæ ignem Orimafda ab ip-

Strabo l. 16
& lib. 17.

ſi nuncupatum : *Ethiopes Mœrea inſeſtra, Iarcho & Bac-
chum : Arabes, cum Baccho, Venetum & Diſfacem : Bœot Amphiar-
cum, Aphri Mopſum, Sythæ Minervam, Naſoratita Senapiam,
Syræ Aſtaretam, Nerici Tibiltiam, Mauri Iubam, Macedones Gar-
bicum, Ponti Vranum, Samos Iunonem, Raphos Venetum, Lemnos
Vulcanum, Naxos Liberum, Lampſaceni in Hellefto Priapum,
in Diomedea iſula, Diomedem. Sic Dolphi colunt Apollinem:
& quemadmodum canis Ovidius in Faſtis*

*Auguſt. de
civitate
Dei,
xviii. 18.
Vide lib. 4.
cap. 22.*

*Pallada Cecropidis, Minoia Græta Dianam,
Vulcanum, tellus Hyſſipylam ſolit:
Iunonem Spartæ, Peloponidesque Myconas
Pinnigeram Fauni, Mœnaliæ aræ caput.*

§ 13. Myrica ſimulacrum tale quod fuit apud Poſſus, ut Ieo-
nis effigiem præ ſe ferret, tiaramque geſtaret. Quæ quidem effigies
verisque manibus cornu bubula comprimebat. Ad cuius ſicra in
antum ſacerdotes, ut olim Hilberni quoque in Paticij antum,
conveniebant, & Apollinem clara voce Mythram vocabant, ad
hoc cornu ex antro educerent, & Mythæ immolabant.

§ 14. Unumque in ſuperficie ſeſtorem, litatum eſt Cyrenaiæ (Acbo-
ri: quemadmodum Herculi Canopio, ut calices unius inſeſtarent
Sic & numen invocabatur Apollinis Patnopæi, ut à muribus non ar-
roderentur caſei vel aliud ſimile: Bœotiorum enim lingua Parnopion-
mus eſt.

§ 15. Græci, quod nunquam in Ægyptos varietas, perſeippa & ſuper-
ſtitio celebratur, ad hæc cælo Iovem, mari Neptunum, intimis ter-
ræ cavernis & recessibus Plutonem præfecerunt, ac horum ſingulis
alios inſinito numero adjunxerunt: Saturnum & Cybelem Jovi: item
Mercurium, Apollinem, Martem, Iunonem, Minervam, Venetam,
Dianam Epheliſiorum deam, Actorem 19. Neptuno Nereum, quem
dauidæ & æpæon nominarunt, Latini Portunum, & cohortes
Nympharum. Imo ſingulis in natura corporibus adeſſe peculiare
numen, ut crederetur, perſuaſit diabolus: eamque opinionem, nu-
minum illorum ſeſe ſpecie oſtendens, auxit & confirmavit.

§ 16. Nec ſerè pauciores deos Romani habuerunt. Inter quos
numerantur ab antiquioribus pro evocandis fulminibus, Statones,
Tonantes, Feretrij, Iupiter Elicius: Deinde dij majorum gentium,
Iuno, Veſta Trojanorum dea: quam profugus Æneas in Italiam tran-
ſtulit. item Minerva, Ceres, Diana, Venus, Iuppiter, Mars, Mercu-

*Romano-
rum dij,
Iovis.
Dij majo-
rum gen-
tium. Veſta.*

iano, Neptuno, Volcano, Apollo, qui ab Euboë enarrantur, & Consentes dicuntur, cum Iove de rebus omnibus consulentes: Quibus octo adjugebantur, ut coadjuvatores, selecti dii nuncupati, Lanna, Saturnus, Genius, Plutus, Bacchus, Sol, Luna, Tellus: Plu-
naria, Iuno & Minerva: Diï communes, Mars Latio venerandus et-
na, quia paterfamilias: item Bellona, Victoria: Diï geniales, Ter-
ra, aqua, aer, ignis, sol & luna, quibus natali die quisque sacrificia
faciebat, quod Irenam pignandarum & producendarum vim obti-
nere confirmarentur. Genij duo, Lares, quos privatatum rerum, tri-
viorum vitamque & urbis curam agere opinis erat. Unde appel-
labantur inferiores ac minorum gentium dii, & Praefites: Ovidio
Pastorum. v. dicti;

Consentes.
Dii solis
Penates.
Dii commu-
nes.
Dii genia-
les.
Genij.
Lares.
Praefites

Quid praefites oculis omnia inta stit;

id est, quod res omnes conferunt & tucantur lit. et libus: patet
enim de quibus numine domum possidere parabantur.

¶ 7. Affinxerant & deos indigetes: qui ex hominibus ob exi-
mias belli & pacis artes & bene merita, inter deos erant relati. His
accedebant dii patril & tutelares, & reliqua familia Fannorum, Syl-
varum, Satyrorum, Lemurum. Rabbi Abraham, actor libri Ze-
ror Mammoz, scribit in illam locum Genes. 2. Quod creavitur fa-
ceret, significari demones illos familiares, ut sunt Faunus, Satyri,
incubi, penates & similes, qui quidem sint creaturae, sed imperfe-
ctae; quod Deus vespera sabbathi praeventis, illos non perfecit. Et
hinc est, quod fugiunt sabbathi sanctitatem, quatenus mones &
tenebrarum tabula, in quibus delictum usque ad finem sabbat-
hi, & tunc revertentes infestant homines, quibus & daemum dare
conantur. Quae meræ sunt nugae.

Indigetes.
Dii patry
& tutelares

¶ 8. Potentissimum fuit nomen Thor appellatum Gochi, al-
terum Othien, tertium Fligg. Varrò, qui Ethiopea nomina singula-
ri-conquisivit diligentia, supra triginta millia comensatorum
deorum reperisse se, literarum monumentis tradidit. Hinc etiam
nomen & sacrificiorum exerevit nomen, quorum sexcenta
sexaginta sex genera Aegyptiis in usu fuerunt: Graecis & Ro-
manis non multo pauciora. Et quamquam hi ab illis deorum nume-
ro & sacrificiis olim superari putantur, si tam tamen temporis suc-
cessu multam vicissitudinem, Romanoque superstitionis victoria
potiores esse, dolens verèbit.

Class. Mi-
nus Hist.
Sept. III.
3. Idem
Oenoniam
& Hifo-
das.
Deorum
nomen
Sacrifici-
rum numerus
tus apud
Aegyptios

¶ 9. Infinitum esse hæc enumerare reliquarum gentium barbararum

carum numina: cujusmodi sunt Viti, Rugievithi, Porevithi, Poreuntij & Stanitiæ (aliis Struatiæ) apud Rugianos, de quibus amplè Saxo Grammaticus Daniæ histor. l. xiv. & Crantzius de Vandal. rebus, v. 12. 13. Zuantevith apud eosdem meminit Heimoldus 11. 12. & 13. de rebus Sclavorum. Apud quos & Prove idolum in sylvis & Incis degeas: apud Pelabos Suma muliebri numen: apud Obotritos Rødigast deus cultus; item Podaga, Siuva: Flins apud Vandalos Lufariani incolentes; Triglas triceps apud Sctemenses: similiter Heronitus, qui lingua Latina Mars dicitur, Wolgast deus fuit. At horum memoriam perdat unicus ille omnipotens Deus, quemadmodum & quæ Turci sunt numina fortiti, quibus honorem divinum, uri & Romanensibus moris est, deferunt. Est enim apud hos Hattscipettesch cognominatum, hoc est, peregrinationis adiutor, quem implorant peregrini.

*1 de c. 70.
4.*

*In Chron.
Saxon.*

*In vita
Otonis
lib. 2. cap.
27. 22. &
l. 3. cap. 5.
Isid. Cyprianus
de Turco-
rum reli-
gione.*

§ 10. Ascikpassa amoris patronus habetur, imploraturque in matrimonio prolis impetrandæ causa, vel in partus discrimine, vel maritatis litigantibus. Vairpassa dissidentibus patrocinium unionis conferre creditur, nunc se juvenem, nunc senem hominibus ostendens. Schleychpassa conturbatis & afflictis solatium præbere dicitur. Chitiditelles viatoribus in necessitate constitutis auxilio esse solet: Quem in viatoris forma equo insidentem apparere invocantibus ferunt.

§ 11. Colantur & quidam dii, qui pecorum & cæterorum animalium curam gerunt, & qui pro pluvia elicienda aut serenitate induenda invocantur. Quorum alter Goivelmirschin, alter Batscumbassa nuncupatur. His butyro litant, & calido pane, quem passama vocant.

§ 12. Prolixior verò in recitando gentiliorum deorum catalogo sui, ut in suis exorcismis & preculis sub barbararum & ignotarum vocum pallio sæpe dæmonia tegi meminerint, qui illas usurpant liberius.

*Dii gentium
sæpe dæmonia.
Psal. 95.*

§ 13. Deos gentium dæmonia esse, affirmat regius ille vates David: quæ dicuntur etiam in Sacris literis dii gentium, terrarum, & dii populorum terræ, 2. Paralip. 32. dii populorum, 1. Paral. 16. dii terræ, Jud. 3. idola nationum, Sapient. 15. dii montium, 3. Reg. 20. dii filiorum Seir, 2. Paralip 25. dii Damasci, 2. Paral. 28. Dii autem alieni frequenter nuncupantur, quales ex æde Domini abstulit Manasses, 2. Paral. 33. item Iosias, 4. Reg. 23.

§ 14. Nec

§ 14. Nec solum abominanda hæc idololatriæ portenta inva-
 lperunt, pervagataque sunt omnes gentes: verùm etiam in populum
 Dei molimine diaboli pervaserunt, virusque seminarium sparserunt.
 Nam deos Laban patris sui, & soceti Jacobi, furabatur Rachel fu-
 giens. At Jacobus tandem domui suæ, & omnibus qui secum erant,
 præcipit inquit: Abjicite deos alienos, qui sunt inter vos, mun-
 damini, & immutate vestimenta vestra. Itaque eos illi cum inauri-
 bus, quæ in illorum auribus erant, dederunt Jacobo, quos subter
 quercum, quæ erat juxta Sichem, ille defodit. Viruli item simula-
 chrum adorat, eique sacrificat populus Israel in deserto, dicens: Isti
 sunt dii tui, ô Israel, qui fecerunt te ascendere de terra Ægypti. Ac
 tria millia virorum è populo ob hanc impietatem interficiuntur à
 Levitis uno die. Et Judic. 10. filii Israel rursus fecerunt malum in
 oculis Domini, colueruntque Baalim & Astaroth, & deos Aram &
 Syriæ, deos Sydon, & deos Moabitarum, & deos filiorum Ammon,
 deos denique Palæstinatorum: deserueruntque Dominum, & non
 servierunt ei. Item, particeps idolorum Effraim, Osee 4. & Eze-
 chielis 8. 18. & multis aliis locis.

*Idolola-
 tria in popo-
 Dei.*

*Genes. 31.
 Gen. 35.*

*Exod. 32.
 Viruli adol-
 trantur.*

*De humani sanguinis victima; à diabolo inventa, celebrataq;
 in populo Dei, apud Græcos, Romanos, & alios. Item
 de divinatione ex mactatorum hominum visceribus.*

C A P. VII.

SUB hoc quoque fraudulentò blasphemiarum, sacrificiorum &
 vaticiniorum prætextu (quod magis deplorandum) terribilissima
 flagitia & horribiles cædes fabricatus est mille artifex ille, in cœtu
 Israelis sancto: ut is abjectis contumacissimè legibus cœlestibus &
 oraculis, sanguine humano litaverit, filiosque & filias per ignem
 duxerit, in gratiam & cultum Moloch idoli Ammonitarum, in valle
 Gehennon, crudelitate plus quàm ferina.

*Humani
 sanguinis
 victima.
 2 Paral. 33.
 Hierem. 32.
 Psal. 106.*

§ 2. Quum etiam Græcis & Romanis, in nefanda ac multiplici
 idololatria, multa sint communia: & ut alia plura, ita quoque ritus
 certorum sacrorum Romani à Græcis sint mutuati: eò demum in-
 sania & inhumanitatis utrosque reddegit diabolus, ut ad sua ipsius
 jussa humano quoque sacrificarent sanguine. Hoc enim authore,
 vaticinia Tiresiæ & Calchantis jubebant mactare humanas victimas:
 sanciebantque præsentem ei *Adagias*, atque prodigiosam illam de

Sapient 14

*Tiresia &
 Calchantis
 vaticinia*

plurimum deorum numero opinionem. Tiresias perficitur Thebanis victoriam: sed ea lege, ut Creontis filius mactatus sit victima pro patria. Calchas vaticinatur de Troiæ excidio, & successus spondet: at simul Agamemnonis filiam Iphigeniam immolari jubet. Ionibus remedium desiderantibus ab oraculo Delphico, adversus sævissimam lucem in tota vicinia horribiliter grassantem: respondet Delphicum numen, Non remittendam pestem, nisi offeratur Dianæ Triclaiz Menalippus cum Comethone, quam in Dianæ templo ipse stupraverat: & nisi annuatim eodem tempore pro Menalippo elegantissimus juvenis, pro Comethone puella venustissima ad Dianæ aram mactetur. Idem Messeniis in longo illo & diuturno bello, quod cum Lacedæmoniis gesserunt, consulentibus de exitu, prædicit victoriam: verum ea conditione, si virginem incorruptam de Æpytidarum familia Deo sacrificarent. Ibi quum Aristodemus, unus ex præcipuis familie Æpytidarum, gratificaturus patriæ, filiam, quam habebat unicam, destinasset immolationi: alius quispiam amore puellæ adactus, quod miseram servaret, ex se gravidam esse, & idcirco Deo litari non posse, fingit. Quo audito, pater effreni exardescens iracundiâ, evestigio interemptam filiam dæsecat: paulo post noctu secundum quietem fœda specie lauciatæ & concisæ filiz à Satana representata, graviter animo dejectus, ad tumulum ejus semetipsum jugulat. Androgei etiam cædes expiari scilicet non poterat, nisi Athenienses quotannis septem adulescentes & totidem puellas in Cretam Minotauro devorandas mitterent.

§. 3. Nationem esse omnium Gallorum admodum deditam religionibus, scribit Cæsar. Atque ob eam causam, qui sunt affecti gravioribus morbis, quique in præliis periculisque versantur, homines aut pro victimis immolant, aut se immolaturos vovent, administrisque ad ea sacrificia Druidibus utantur: quod pro vita hominis, nisi vita hominis reddatur, non posse deorum immortalium numen placari arbitrantur, publicaque ejusdem generis habent insinuatâ sacrificia. Alii immani magnitudine simulachra habent, quorum contexta viminibus membra vivis hominibus complent: quibus succensis, circumventi flamma exanimantur homines. Supplicia eorum qui in furo aut latrocinio, aut aliqua noxia sint comprehensivatiore diis immortaliibus esse arbitrantur. Sed cum ejus generis copia deficio, etiam ad innocentium supplicia descen-

Creontis filius victima.
Iphigenia hostia.

Menalippo elegantissimus juvenis, Comethone.

Aristodemus filiam & semetipsum jugulat.

Lib. 6. de bello Gall.

descendant. Non igitur immerito tantæ immanitatis ministros & vates tam Barbaros, quos Cæsar Druidas vocatos dicit, Bardos Lucanus appellat:

*Druida
Bardi.*

Vos quoque, qui fortes animas belloque peremptas,

Laudibus in longum vates demittitis ævum;

Plurima securi fulistis carmina Bardi.

§ 4. Tertullianus in Apologetico refert, in Africa infantes palam Saturno fuisse oblatos usque ad proconsulatum Tiberii, qui sacerdotes ejus religionis in patibulis suspendebat. Summè id placuit illi, qui ab initio homicida fuit. Eodem autore, à Gallis seniores Mercurio offerebantur: ejusmodi oblatio ludus erat lætus Tauricis. In civitate Erchadarum, quidam Jupiter in ludis sanguine humano perfundebatur. Cum Bellonæ, belli dea, paciscuntur sanguine ex lumbis effuso. In officio divino nobiles pueri caduntur omnes, æstantibus parentibus; qui, ut perdurent, hortantur. Temixtitzæ in America, idola sanguine hominum oblatorum conspersa fuisse, author est Ferdinandus Cortesius.

§ 5. Gothi quoque suum majorem deum Odhen, id est fortio-tem, armis præsentem, semper crudelissimo placavere cultu, morte scilicet captivorum. arbitrari bellorum præsidem convenientius humano conciliari cruore, à quo omnem belligerandi industriam tam absolute didicissent, ut devictis Europæ & Asiæ potentissimis imperiis, summum fortitudinis nomen reportarint. Item Froe, Upsalensis deorum satrapa, deus sanguinis postea habitus, humanorum corporum hostias maceravit. Teutates & Hesus idola quondam fuere Gallorum, quibus etiam non nisi sanguine humano sacrificabant, teste Lucani versu:

*Et quibus immittis placatur sanguine diræ
Teutates.*

§ 6. Inter multiformia Sclavorum numina præluet Swante-nith, deus terræ Rugianorum, utpote efficacior in responsis, cujus intuitu cæteros quali semideos æstimabant. Unde etiam in peculium honoris quotannis hominem Christianum, quem fors dederat, eidem litare consueverunt.

*Helmold.
capite 53.
de rebus
Sclavor.*

§ 7. Talia certè, non ab illa ætetha mente, justa, casta; misericorde, rerum tam conservatrice quam conditrice: sed proculdubio ab authoribus dæmonibus oriebantur, qui veri Dei odio, inde usque à rerum primordiis, in conscientias & corpora hominum qua-

vis occasione immanissime sæviunt, & multiplices eorum eade plurimum delectati sunt, adeo etiam, ut voluptatem hanc, quam ex successu talium atrociorum capiunt, risu nonnunquam inter dira facta prodiderint. Quis enim alius ejus risus auctor fuisset, qui ex jugulo virginis ac puellæ illius ortus traditur, quam Mithridates aruspicum jussu Furiis immolabat? Accidit hoc L. Sylla, Q. Pompejo Coll. attestante Julio Obsequente. Hinc philosophi tradunt, dæmones nidoribus sacrificiorum affici: incantationibus item, quæ plerunque sanguine fuso, suffumigationibus adhibitis celebrabantur, præfuisse. At ô miseræ deceptionis errorem, tale numen colere, quod colentium supplicio magis placatur, quam pietate & officio.

Cassiodor. in Epist.

Divinatio ex visceribus mactatorum hominum.

§ 8. Atqui *ἀρσπομαντεία*, id est, divinatione ex mactatorum hominum visceribus, primum solumque diaboli instigatione usum Heliogabalum imperatorem, turpissimum & flagitiosissimum monstrum, accepimus. Qui paulo post hujus immanitatis plusquam beluinae pœnas merito dedit, quando crudeliter interfectus, & in latrinam abjectus, inter excrementa computruit.

De diaboli vatibus, enthusiastis, Pythiis mulieribus, & plerisque Sibyllis.

C A P. VIII.

Enthusiasta.

VT porro suam in hoc mundi theatro tragediam idoneis dein cohonestaret organis, & suis undiquaque communiret membris, enthusiastas & vaticinos ministros quoque finxit dæmon, æmulatione, veri Dei, qui per prophetas sanctos cum patribus locutus est, ne cedere Deo videretur scilicet, & in graviolem hominum ruinam.

Pythia vates. Levit. 19. 20. 1. Reg. 22.

§ 2. Adhibuit insuper ejusdem artis fœminas, vates Pythias, quæ pene apud singulas fuere gentes, atque adeo Dei populum etiam conspurcarunt: ut Moses lege lata strictissime caverit, ne consulerentur, easque lapidibus obrui jufferit. Ejusmodi consultationis diras huit pœnas Saul rex.

Sibylla. Ambros. in Commenta. in epistolam prior. ad Corinth.
Vide post in

§ 3. Huc pertinent pleræque famosæ Sibyllæ, à dæmone velut conductæ, ad ipsius regni, quod in genere humano instaurarat, conservationem & confirmationem. Ex quarum libris ad varias insanias compellebantur Romani: ut apud alios plerosque, tum apud

apud Zozimum videre est : à quo multa citantur carmina, Gentiliam superstitione plena, licet Sibyllæ vel Brythææ, Babyloniz vel Cumanz opus heroico scriptum carmine, Christi præconia declarat. Ex prophetarum tamen vaticiniis, potissimum Esajæ & Davidis, non obicere ea quoque colligere potuit diabolus. Mansit tamen ejusmodi vatum præcipua auctoritas & observantia usque ad Christum, æterni Dei filium. Quo nato, prodeunteque ut legationis suæ ministerio ex Patris cœlestis voluntate perfunderetur, cessarunt passim in orbe terrarum oracula, & quæcunque imperiarum divinationum genera; testibus Athanasio, Justino, Augustino, Eusebio, Lactantio, Plutarcho, Plinio : conticueruntque demones ubique, & tanquam ranæ Seriphiz obmutuerunt : ac desertis quibuscunque enormis suæ nequitiz latebris, cesserunt, non quidem ultro, verum compulsi, partim quidem horrendo metu omnipotentiz vindicis CHRISTI : partim verò condemnationis sui, quam præ foribus jam esse cernebant. Quandoquidem eo CHRISTUM missum probè norant, ut satanz opera pessundaret demolireturque, & genus humanum in integrum restitutum vindicaret adversus diaboli technas rabiemque, ex his Zachariz vaticiniis divina vocè longe antea traditis : Eritque die illo, dicit Dominus exercituum, excindam nomina idolorum è terra, ne ultra eorum fiat mentio : & pseudopphetam & immundum spiritum de terra auferam.

§ 4. Si postea tamen adhuc fuisse audita responsa quis objiciat, ea certè tam fuerunt rara, læsa, manca, & omnino inutilia, ut nullo haberi loco debeant. Pulchre igitur & vere Athanasius inquit : Olim demonia inani specie ludibriisque rerum intricabant homines, in fessis alibi fontibus, alibi fluviis, lapidibus aut lignis, atque ira præstigiis fatuos in furorem agebant : nunc vero quum apparuit Dei verbum, spectra hujusmodi & ludibria imaginum cessaverunt.

*De uno eodemque diaboli cultu in dissitissimis regionibus,
& quam varie in Christiana Europa illudat.*

C A P. I X.

TANDEM & hoc non sine singulari studio & ratione machinatus est diabolus (quanquam peculiare quasdam cæremonias coluisse

Inisse plerosque non diffitear) ut non solum in longissimè distitis totius orbis partibus, uti olim apud Gallorum Druidas, & remotissimos Indorum Gymnosophistas, unus idemque ejus cultus observaretur: sed & (quod multo magis mirandum, vel potius dolendum) in Christiana nostra Europa apud diversissimas regiones, in cujuscunque materiæ vel nominis idolis, non dissimili ritu honor sibi haberetur.

*In cujus-
cunque ma-
teria vel no-
minis idolis
colitur dia-
bolus.*

§ 2. Hanc cæcitatem apud commoda suis præstigiis organa auxit, voce, cantu, capitis nutu, aversione, inflexione ad latera, manuum gesticulationibus, aut aliis motibus: eoque modo indicia propitiæ vel avertantis atque abhorrentis voluntatis edidit exstauris: profanavitque loca, quæ certe erant domicilia & sedes do-

Sap. 14. 15. *Strinæ cœlestis, sanctissimæ scholæ patrum, & suorum, qui in*

*In vero Deo;
templo se
collocat dia-
bolus.*

*1. Corint. 3.
6 2. Co-
rint. 11.*

antem rû dî: in quæ velut conversa suæ impietatis & superstitionis latibula, suas blasphemias in Deum contumeliosas, & hominum generi exitiales eructare atque evomere conatus est. Imò in hac mundi senecta nutantibus technis illis manifestis, se in vero Dei templo collocat, & hominum mentibus dominatur, in lucis angelum transformatus. Hac ratione, se, graviori diviniæ majestatis contemptu, atque hominum exitio, magis ulciscitur.

*Campana-
rum bopis-
mus &
exorcism.*

§ 3. Huc pertinent ludibria, quibus nostros homines etiam addegit, ut, nisi sacro baptismo, regenerationis lavacro, ad Christi solummodo membra pertinente, & exorcismis, tantum, ubi è sua sede deturbandus est dæmon, ab illis, qui ejus pellendi singulare donum habent, applicandis, etiam campanæ & tintinnabula experientur, sanctificenturque, sponsoribus & testibus, in sacrilegam uberius auri expilationem, undique convocatis, res illas inanitates mortuasque è turribus à diabolo ablatum iri, supplicibus persuasum sit. Quinimo foveæ & stagna ostenduntur, quæ etiam vidi, si dignus sum, quo ejusmodi non baptizatas consecratasque campanas à dæmone ex turribus proximis inuectas esse, asseveranter dicunt: audiri que earum sonum nocturna hora duodecima in Nativitatis Christi solennibus, vel etiam singulis quatuor anni temporibus, quæ vocant: & eum commori, qui audierit. Sic fit, ut à sono caveant imprudentes, nec inveniantur, qui audierit. Quod si aliquem audire contingeret, is proculdubio à dæmone ob impietatem illuderetur. Interim tamen hæc religionis nostræ præstigiis illi derinentur. Nec ita pridem eo loci prope Abbatiam Knecht-

stein ductus sum, ubi firmiter adhuc credi hoc sacrilegium coram
 auidi: monstratur fovea, rurisque ostenditur; Propterea perquam
 prudenter & pie, Cæsar Maximilianus inter gravamina sedis Ro-
 manæ à Germanis non toleranda, campanarum consecrationem
 recensuit in hæc verba: Suffraganei excogitaverunt, ut solum ipsi,
 & nullus alius sacerdos, Laicis campanas baptizarent.

§ 4. Credunt deinde simpliciores, ita affirmantibus suffraga-
 neis, tales campanas baptizatas, dæmones & tempestates pellere.
 Quapropter innumeri plerunque adhibentur compartes; præcipue
 vero, qui fortuna pollent: exorantur, qui baptismationis tempore
 funem, quo campana ligata est, tangunt, ac suffraganeo præcinen-
 te (quemadmodum in parvulorum baptismatione fieri solet) omnes
 pariter respondent, ac campanæ nomen ingeminant, verèque nova
 (quemadmodum & Christianis fieri solet) campana induitur. In-
 de ad sumptuosa properatur convivia, quibus præcipue compar-
 tes, ut eo largius munera offerant, adhibentur: nec non suffraganei,
 & eorum capellani cum multis aliis ministris regaliter pascuntur.
 Nec hoc satis est, sed & suffraganeo mercedem persolvere necesse
 est, quam illi manusculum vocare solent. Inde evenit, ut aliquan-
 do etiam in parvis villis centum floreni in tali absumantur & ex-
 pendantur baptismatione. Quæ res non solum superstitiosa, sed
 etiam Christianæ religioni contraria, ac simpliciorum seductio &
 mera exactio est. Verum etiam episcopi, ut suffraganeo vel vi-
 lissima obtinere possint mercede, talia & adhuc absurdiora tole-
 rant. Res igitur tam nefanda & illicita merito aboleri debet.

§ 5. Scribit itaque in hæc verba, scite ad modum Lactantius: *De Orig.
err. li. 17*
 Ita hominum credulitatem mentita divinitate deludunt dæmones,
 quod illis verum aperire non expedit. Hi sunt, qui imagines & si-
 mulachra fingere docuerunt: qui, ut & hominum mentes à cultu
 veri Dei averterent, & fictos mortuorum regum vultus, & ornatos
 exquisita pulchritudine statui consecrati que fecerunt, & illorum
 sibi nomina quasi personas aliquas induerunt. Sed eos magi & ii, *Magi
Malefici*
 quos vere maleficos vulgus appellat, quum artes suas execrabiles
 exercant, veris suis nominibus cient, illis cœlestibus, quæ in Sacris
 litteris leguntur. Hi porro incesti ac vagi spiritus, ut turbent omnia, &
 errores humanis pectoribus infundant, ferunt ac miscent falsa cum
 veris. Ipsi enim cœlestes multos finxerunt esse, sed veritatem men-
 titis nominibus involutam ex oculis abstulerunt. Et paulo post:

Illi autem, qui desciverunt à Dei ministerio; quia sunt veritatis inimici, & prævaricatores; Dei, nomen sibi, & cultum deorum vendicare conantur: non quod ullum honorem desiderent (quis enim honor perditis est?) nec ut Deo noceant, cui noceri non potest, sed ut hominibus: quos nituntur à cultura & nōtia veræ majestatis avertere, ne immortalitatem adipisci possint, quam ipsi sua nequitia perdidit. Offundunt itaque tenebras, & veritatem caligine obducunt, ne Dominum, ne Patrem suum norint: & ut illiciant facile: in templis se occultant, & sacrificiis omnibus præsto adsunt, eduntque sæpe prodigia, quibus obstupescit homines, fidem commodent simulachris divinitatis ac numinis. Et post: Itaque sibi apud homines, qui eos nesciunt, autoritatem ac timorem pariunt. Hac versutia, & his artibus, notitiam veri ac singularis Dei apud omnes gentes inveteraverunt. Suis enim vitiis perditis sæviunt, & grassantur, ut perdant. Idcirco etiam humanas hostias excogitaverunt, ipsi hostes humani generis, ut quam multas devorarent animas. Plura ibidem.

*Obscurum
diaboli
ludibrium.
De reg. Da-
nia. l. XIV.*

§ 6. Nec mirum, ait Saxo Grammaticus de Rugianis, si illorum numinum potentiam formidabant, à quibus supra sua sæpenumero punita meminerant. Siquidem mares in ea urbe Karentina, cum foeminis in concubitum accitis, canum exemplo coherere solebant: nec ab ipsis motando divelli poterant. Interdum utrique & diverso appensu, inusitato nexu ridiculum populo spectaculum præbuere: eà miraculi fœditate solennis ignobilibus statuis cultus accessit: creditumque est, earum viribus effectum, quod dæmonum erat præstigiis adumbratum: qui statuis demolitis, Rugianorum templa & urbes destituerunt.

*Sermon. 4.
Simile
quiddam
apud Gre-
gorium legi-
tur lib. 29.
Morgliano,
super illud
Job: Divi-
ditur affus
super ter-
ram. Item
apud Leo-
nem pont.
Ser. 8. Na-
tūitat.*

§ 7. Sed artificiosè nimis maligni hujus conatus varios descendentem audi Augustinum in Sermonibus communibus: Quid præventum, quid malignius, quidve adversario nostro nequius? qui posuit in cælo bellum, in paradiso fraudem, odium inter primos fratres, & in omni nostro opère zizania seminavit. Nam in comestione posuit gulam, in generatione luxuriam, in exercitatione ignaviam, in conversatione invidiam, in gubernatione avaritiam, in correctione iram, in præsulata sive dominatione superbiam. In corde posuit cogitationes malas, in ore posuit loquutiones falsas, in membris operationes iniquas: in vigilando mover ad præva opera, in dormiendo ad somnia turpia. Lætos mover ad dissolutionem, tristes autem ad desperationem.

desperationem. Sed, ut brevius loquar, omnia mundi mala sunt ipsius pravitate commissa.

Vnde tam admirandas res, & potissimum vaticinari possunt demones.

C A P. X.

Nec mirum est, varia & infinita ejus generis hos spiritus conari. Quum etenim tenuis sint substantiæ, sua tenuitate, subtilitate, celeritate incredibili, sensuum acrimonia, & lumine naturæ lucidiore, quibus omnibus terrenorum corporum inhabilitatem & sensuum tarditatem longe lateque præcellunt, multa Dei permisso, partim vere, partim præstigiöse intelligunt, & possunt. Quibus accessit, teste Augustino, diuturnioris temporis beneficio, quo eorum vita à primo ævo proreducitur, comparata insignis rerum longe majorum experientia, quam hominibus ob brevitatem vitæ momentaneam potest evenire. Idcirco quædam admiranda faciunt: & quædam, potissimum ob Scripturæ sanctæ & vaticiniorum cognitionem, prædicunt, vel etiam probabili conjectura consequuntur: nonnunquam etiam, quæ ipsi facturi sunt, prænunciant, quibus homines alliciunt, inescant, seducunt & defraudant.

Vnde tam admiranda possunt demones.

De spir. & ani. cap. 28.

§ 2. Quo nomine illis mirabilem prudentiam, acutum ingenium & tenacem memoriam tribuit Plato in Epinomide. Quapropter tradit Clemens, istos, quum sint dæmoniaci spiritus, & multo citius scire aliqua, & multo perfectius: non enim tarditate corporis degravantur. Hinc addit: Et ideo, quæ medici longo tempore & labore plurimo assequuntur, hæc illi, tanquam spiritus, absque mora ulla, & sine difficultate cognoscunt. Non ergo mirum est, si plus etiam aliquid, quam homines, sciunt: sed hoc metuendum est, quod ea, quæ sciunt, non ad salutem, verum ad deceptionem proferant animarum, ut per hæc eas cæstrum falsæ religionis edoceant. Hic Tertullianus sic differit: Omnis spiritus ales est, hoc angeli & dæmones, igitur momento ubique sunt. Totus orbis illis locus unus est: quid ubique geratur, tam facile sciunt, quam enunciant. velocitas divinitas creditur, quia substantia ignoratur: Sic & authores interdum videri volunt eorum, quæ annunciant, & sunt plane malorum nonnunquam, bonorum ta-

Rog. sic.

In Apolog. adversus gentes, cap. 22. Divinationes demonum vnde.

mea

men nunquam. Dispositiones etiam Dei & nunc prophetis con-
cionantibus excerptum, & nunc lectionibus resonantibus carpunt.
Ita & hinc fumentes quasdam temporum fortes, divinitatem æmu-
lantur, dum furantur divinationem.

¶ 3. In oraculis autem quo ingenio ambiguitates temperent in
eventus, sciunt Cræsi, sciunt Pyrrhi. Sic præcivit diabolus ex
Daniel. 8. Esajæ & Danielis oraculis (quorum uterque adolescentem Ale-
xandrum expresse delinquit) cum ipsum Alexandrum superato Da-
rio, potiturum Asia universa, translatum Imperium à Babyloniis
ad Græcos. Propterea Delphicam vatem consulenti, & ab invita
responsum extorquenti, tandem ipsa in hæc verba prorumpens, re-
spondit: Invidus eris Alexander. Postea ad Persas exercitum
traducendi, prodigia offudit multa. In aditu Asiæ, simulachrum
Orphei sudore maduit. Hinc Alexandro ad extremum cum Dario
confligente, aquila è sublimi supra ejus verticem sese librare, & in
adversos hostes trajicere visa est. Ludibria haud dubie dæmonii
hæc erant, adornata ad prodigiorum & auguriorum, quibus tunc si
debatur, observationes confirmandas. Darium è diverso, ancipi-
tibus somniis fallam victoriæ spem erexit.

¶ 4. Prænovit ex Esajæ prophetiis, fore ut Tyrus destruatür à
Esaja 23. Macedonibus. Ita enim ille ait: Ululate naves maris, quia vasta-
ta est domus, unde venire consueverant. De terra Cethim revela-
tum est eis: Terram vero Cethim Macedoniam esse, asserunt pleri-
que & ab Homero *Λυρριος* Macedones vocatos. Quidam tamen per
vide Jesu-
phaz.
Jud. 1. 6. terram Cethim, Cyprios intelligant. Inde quum fuso fugatoque
Dario, copias ad Tyrum admovisset Alexander, præmonuit quen-
dam, qui civibus prænunciaret, Apollinem civitatem deserturum
esse: ut quum eventus responderet, idolorum existimationem sta-
biliret.

¶ 5. Ex iisdem Esajæ & Danielis vaticiniis præcivit, fore ut
Assyriorum monarchia pessum iret, & in potestatem redigeretur
Esaja 44. Medorum ac Persarum: & quidem à Cyro, cujus nominatim Esaias
meminit. Unde conjectatus est, Cræsum etiam de regno Lydiæ
periclitaturum esse. Quare & aliquanto ante *Ἐκλυσιαν* Gy-
gis, quod in Cyri tempora incidere eum prospiciebat, amissurum
regnum Lydiæ prædixit, consultus ex oraculi Delphici sede: & po-
stea cum regnum adeptus esset Cræsus, ut opum suarum fiducia in-
solescentem, superbientem, & regnum Persicum affectantem ever-
teret,

teret, ~~quod~~ victoriam in speciem ipsi annuente, ad bellum Cyro inferendum perduxit: quo modo victus, captus & regno exutus, vitam in Persia finivit.

§ 6. Prædictionis vero dæmoniacæ finem luculente ostendit Imperatoris Valentis facinus. De quo literarum monumentis traditur, quod nova correptus insania, dæmonem interrogavit, quis post ipsum Imperio esset positurus. Dæmon oblique respondet, & literas Græcas ostentat, ~~θωα~~. significans hoc fore initium nominis ejus, qui sibi successurus erat. Ita interim omnes jabet Valens, quotquot in suæ nomenclaturæ principiis easdem sortirentur literas, Theodori nimirum, Theodoti, parentes Theodosii, ejus scilicet qui Imperium adeptus est postea, Theoduli: interque eos numeratur Theodosiolus, vir nobilis Hispanus. Cæteri metu novipetuli nomina sibi induunt alia. Socrates IV. 19. Sozomenus VI. 35. Paulus Diaconus XI I. Joa. Zonaras tomo 3. Infinita ejusmodi in historiis observantur exempla.

§ 7. Sed ad posteriora, nec obscura, convertamur: ubi prius singulare recensque satanici vaticinii exemplum subdidero, scriptum à Magistro nostro Joanne Henrici Colen Buscoducensi ad Magistrum nostrum Hunæum Lovaniensem, 3. Martii, ann. 1574. Guesorum Belgicorum nefandi & tyrannici consilii finem nostræ quidem civitatis juvenis novem annorum, Spiritu sancto afflatus, ut fertur, prædicit. Meruimus tamen fraudem esse maligni spiritus, quod tamen nemo doctorum virorum deprehendere potuit. Clamar puer iste, & postulat feruentes & assiduas preces: qui & ipse tribus horis dici, extensis orat brachiis. Prædixit mira hujus temporis, quæ omnia evenere, & ne in minimo quidem allucinatus est. Ait quoque, se audivisse ab angelo Gabriele finem harum tragœdiarum, ante dimidium æstatis futurum: Regem quoque nostrum, in has in feriores patrias venturum, & compositurum omnia felicissimis mediis. Prædixit quoque punctum temporis, quo Middelburgum fuit captum, & hujusmodi alia infinita, quæ dictis ejus consonant. Fui & ego indignus vocatus ad examinandum juvenem, & in stuporem & admirationem summam raptus, quando puer tam simplex & literarum imperitus tam expedite ad omnia interrogata, etiam abditissima, respondere potuerit. Et quia angelus satanæ transfiguratus, &c. petivi ab eo varia & multa: verum non solum non veretur & timet crucem Domini aut nomen Jesu angelus: sed & preces

preces juvenem docuit, quæ nihil aliud sonant, quàm. *JESU Nazarene* pro nobis crucifixe, miserere nobis: subveni miseri peccatoribus, ut revertamur ad fidem. Haec ille.

Puer dæmoniacus.

¶ 8. Puerum hunc à dæmone actum fuisse, qui in eo loqueretur, & sua ederet vaticinia, contrarius docuit eventus. Nullas etenim intestinarum dissensionum Belgarum exitus vel ea sequenti aestate, vel tertio post anno, quo hæc scriberem, quum nihil etiam rumoris adhuc de regis adventu spargeretur: quinimo ne quidem adhuc anno 1581. quo hæc recuderentur. Spiritus autem Dei ne in re minima quidem aberrare aut allucinari potest: Hic facile innotescit ille Gabriel, qui & punctum temporis, quo Zelandiæ Midelburgum in dedicationem veniret, annunciare per juvenis os potuit ob celeritatem incomprehensibilem, quia spiritus est: Idem quoque ad illiusmodi modum orandi puerum incitavit, ut suis vaticiniis falsis & imposturis cautius fidem conciliaret. Hac ratione veritatem mendacio commiscere perpetuo solet. Adde hoc, ne angelum quidem Dei futura scire, ut de se testatur. 4. *Ecclæ* 4. Quid præterierit, scio: quid autem factum sit, ignoro.

Christum, & ad quid missus esset, prius norunt dæmones, quam Apostoli: & quare illum tentaris diabolus.

C A P. XI.

PERHIBET factæ scripturæ autoritas, diabolum prius *CHRISTUM* penitus novisse, quam ipsi quibuscumque ille loqueretur, & familiariter degeret, Apostoli: ut etiam ante *CHRISTI* mortem resurrectionemque sciverit, testatusque fuerit invitus, ad quid venisset *CHRISTUS*: nimirum, quo cognitum faceret Satanam, ejusque fraudes: illius actiones demoliretur, atque regnum everteret. Qua propter metu judicii divini æternarumque poenarum contemiscens, & tantum non deficiens, in obsessio autem *CHRISTUM* procedente, magna exclamavit voce: Ah, quid rei nobis tecum est, *JESU Nazarene?* venisti ad perdendum nos. Novi te qui sis, nempe sanctus ille Dei. Et increpavit illum *JESUS*, dicens: Obmutesce; & exi ab homine: & cum projecisset illum dæmon in medium, exiit ab illo, nihilque illi nocuit. Et post: Exibant & dæmonia à multis, clamantia & dicentia: Tu es *CHRISTUS* sive filius Dei. Et increpans, non sinebar ea loqui, quod

Marc. 1.

Luc. 4.

sciabant ipsam esse **C H R I S T U M**. Hic Athanasius: Dæmonis, inquit, sermonem compeſcebat **C H R I S T U S**, ne simul cum veritate, etiam suam iniquitatem promulgaret: ut nos etiam assuefaciat, ne talia curemus, etiam si vera loqui videatur. Illud alias etiam pios postea latuisse, Sacramentum literarum testimonio, docetur: ut alii cum Heliam, alii Joannem baptistam, alii Hieremiam, alii unum de prophetarum numero esse dicerent: Petro autem pronuncianti, **T E S C H R I S T U S** ille filius Dei viventis: respondit **C H R I S T U S**, Beatus Simon bar Jona, quia caro & sanguis non revelavit tibi, sed Pater meus qui in cælis est. Id quod Petro à patre cælesti hic revelatum asserit **C H R I S T U S**, hoc ipsum & Sathanæ vocit, & palam testatus est, non rogatus. Hinc ipsius ingenii acumen liquet, cujus ope res etiam abstrusissimas, nostrisque sensibus apprimè alienas, novisse potest.

*Matth. 16.
Marc. 8.
Luca 9.
Joan. 6.*

§ 2. Nunc facit illud puellæ Pythiæ, de Paulo & Barnaba clamantis testimonium: Hi homines servi Dei excelsissimi sunt, qui annunciant vobis viam salutis. Atque id genus testimonia ab Astaroth & Berith idolis, & à dæmonio obsessis, de Bartholomæo apostolo, Thoma & aliis data legimus. Veritatem vero hic confitentur dæmones, non ut populum ad audiendam amplectendamque eorum doctrinam permoverent: sed exhorrescentes & reformidantes ministerii Evangelici virtutem, & sui condemnationem ac expulsiōnem ex obsessis: quæ hospitia si obtinuissent, statim Apostolorum ministeria seditione potuissent conturbare, aut inchoata post opprimere, novis rumoribus disseminatis per Pythiam vatem, obsessos & idola, quæ apud stultam vulgus magno habebantur loco. Addatur & illud mali spiritus responsum: Jesum novi, & Paulum scio, vos autem qui estis? Item: Quid rei nobis tecum est, **J E S U** filii Dei altissimi? Venisti huc ad cruciandum nos ante tempus. Obsecro ne nos torqueas.

Aster. 10.

*Matth. 19.
Matthi. 8.*

§ 3. Enimvero semen mulieris contritum caput serpentis, prophetarum de **C H R I S T O** nascituro etiam in Bethchem Judææ vaticinia: præfinitum hinc tempus, **J E S U M** in divæ virginis utero, superveniente Spiritu sancto, & virtute Altissimi obumbrante conceptum, ex angeli Gabrielis annunciatione, admirandam ejus nativitatem, longinquam magorum ex Oriente iter, ut cum adorarent, sciverat dæmon. Quapropter inter spem & metum, Herodis animum dixit contra **J E S U M** inflammavit facibus, ut inter infantium

*Marc. 6.
Luc. 8.
Genes. 3.
Micha. 5.
Matth. 12.
Luc. 1. 2.
Eseja 7.*

tium Bethleemiticorum bimulorum ætateque juniorum deplorandam cladem, JESUS simul interfectione absumeretur. Atqui salutifero magis Dei consilio suos collabescere conatus, infringique, re ipsa experitur diabolus.

§ 4. Ne quid tamen incredibili ejus audaciæ & fastui incomparabili decederet, atque ut adoratione, peculiari Dei prærogativa honoraretur, vel Christum certius tunc cognosceret, ipsum in solitudine tentat: illique in præaltum montem adducto, omnia mundi regna, ac eorum gloriam ostensam se daturum, si se prostratus adoraverit, ausu pluiquam sacrilego pollicetur: quum divinam majestatem in hominum regnis atque imperiis solam dominari, eaque cui liber tradere constet. Porro Christum jam certo cognitum, voluit etiam perditum: quare, ut eum proderet, in cor Judæ Simonis Iscariotæ immisit, in quem post offulam à Christo porrectam ingressus est. Tantum enim hujus solertissimi artificis contra Deum & genus humanum est odium, ut quicquid machinetur, sit in Dei contemptum, & hominum detrimentum perniciemque, fraude & extremo dolo caute tectum.

*A Christo
quiltadorari
diabolus.
Matt. 4.
Marc. 1.
Luc. 4.
Daniel. 4.*

Multa studia Diaboli, & opera breviter comprehensa.

C A P. XII.

CÆTERUM ut instituti mei ratio certius citiusque innotescat, paucis, veluti fasciculo uno, quædam ex dæmonis actionibus & potentia colligam. Quum angelica ejus essentia non interierit, sed male propriæ voluntatis affectu degenerarit, accreveritque tam diutino tempore eximia rerum observatio & usus insignis: magnæ illum esse constat virtutis, calliditatis incredibilis, sapientiæ plus quam humanæ, perspicacitatis acutissimæ, vigilantia summæ, artificii technas struendi perniciosissimas fucos speciosissimo incomparabilis, maliciæ infinitæ, odii erga genus humanum *corruptus & abusus*: atque hoc nomine cum sepe numero (permittente, vel saltem conivente Deo) admirandas facere res, & se in bestias, statuas, specus, latebras, cavernas ingerere, in quercus Dodonæ Molossidis in Epiro, unde Dodonæum oraculum frequentatum est, insinuare: apud Ægyptum ex Hercule, Apolline, Minerva, Diana, Marte, Jove, Api bove, Latona in urbe Buti, furiosis sacerdotibus Apollinis in Colophone, Thebis in Bœotia, & in Læbadia ex Trophonio, ex

*Diaboli
studia &
potentia.*

*Strabo
Geog. lib.
16.*

vacca Memphi, ex bove Mneo Heliopoli, ex crocodilis in Arsi-
noe, ex Amphiarao vate in Attica, responsa dare, humana voce, ner-
tu, aliòve gestu, affictis subinde gestibus furentium, nonnunquam
ebriorum, alias trementium, aut ridicule gesticulantium: quando-
que somniis, amphiboliis interdum, plerunque & ænigmatibus: quia
ignorat Diabolus quousque toleraturus sit Deus, aut permissurus,
quæ intendit & struit.

§ 2. Et sane Deum quibusdam sagacioribus hominibus has ejus
technas jam olim sæpe detexisse, testis est Valerius Maximus, hisce
verbis: Nec me præterit de motu & voce deorum immortalium
humanis oculis auribusque percepta, quam ancipiti opinione æ-
stimatio versetur: sicut de transitu Junonis in urbem. Captis enim
Veis à Furio Camillo, unus militum simulachrum Junonis Mone-
tæ fertur interrogasse, an Romam migrare vellet? Deamque re-
spondisse, velle se. Quamvis unus vocem audiverat, omnes tamen
sibi persuadebant, eandem se percepisse. Tradunt alii simulacrum
annuisse tantum: alii unum hoc inter milites & vulgum sparsisse.
Quo factum est, ut non simulacrum, sed ipsam cælo Junonem pe-
titam portare se credentes, Læti in ea parte Aventini montis, in qua
nunc templum ejus cernimus, ut inquit Valerius, collocarent. Hic
videmus & qua arte, & quam ob causam ludat in idolis illa Dei
simia.

Lib. 1.
cap. 8.

”

”

”

”

”

Livius.

§ 3. Cæterum alia religionis opinione legitur in divæ Irmgar-
dis comitissæ vita, quomodo tertio Romæ peregrinata, D. Pauli
templum fuerit ingressa, inveneritque crucifixi imaginem prorsus
conformem ei, quæ in templo metropolitano D. Petro sacro Co-
loniæ ante sacrarium visitur. Hic prostrata orationique intenta
audit vocem ex ore imaginis cruci affixæ, hunc in modum: Charæ
& electa filia Irmgardis, te oro ut mox ubi Coloniam redieris, in
D. Petri templo crucifixum in altari ante sacrarium, mihi admo-
dum simile, salutes. Hæc posito petegrinæ pileo, gratiisque actis,
se facturam recepit, si modo digna haberetur: simulque hoc simu-
lacrum vidit à cruce detraxisse brachium dextrum, quo electæ suæ
sponsæ Irmgardi benedixit. Inde rursus gratiis Deo dictis propter
longam illud iter nec frustra nec temere factum, Coloniam rever-
sa est, & præfato loco provoluta ante crucem, sic inquit: Mihi sin-
gulare, idque hand leve mandatum Romæ à cruce & imagine in
æde D. Paulo sacra, tibi mire conformi datum est, quæ scilicet sa-

lutari

lunari te plurimum voluit. Ad hæc è vestigio Colonienſis erax ex-
 pte inclinans, inquit : Gratiâ ago electa mea filia. Ex hoc rumore
 episcopus cum ſolenni pompa venerabile ſacramentum in hujus ſi-
 mulacri capite incluſit, quod repente etiam ſeipſum rursus eo mo-
 do contraxit occluſitque, ut non fuiſſe divulgum videretur. Hæc
 multa contigiffe miracula, & perpetuum ea ratione in lampade fo-
 veri lumen narratur. Hæc eadem comitiſſa in ſignom pagum Such-
 telen in Juliacenſi ducatu legavit D. Pantaleoniſi hæredibus Colo-
 niæ, quare huic etiam in vicina ſylva erectum fuit ſacellum, quo re-
 ligionis ergo Martis die poſt Paſchæ ſolennia confluere ſolet ingens
 eorum multitudo, qui vel morbo vel alia calamitate premerentur.

¶ 4. At quum ejuſmodi prodigia noſtro non videantur ſeculo,
 nec iudicium arti medicæ permittatur, hæc Theologiſ non iliben-
 tenter cedo: quemadmodum & in ſimilibus quæ in hanc rem ni-
 mis religioſe traduntur in Chronici Caſinenſis lib. 4. cap. 68.
 item in Schedelii ætate quarta: in Vincentii lib. 26. cap. 12.
 lib. 27. cap. 23. 84. 98. 99. 100. 101; lib. 29. cap. 6. 7.
 8. 9. 10. multiſque locis aliis: uti & in continuatore Sigeberti, &
 ab Helmoldo in Chronici Sclavorum cap. 8. 43. 70. in Chronic.
 Saxoniz: item lib. 1. vitæ Bernhardi, cap. 10: in Othonis Fri-
 ſingenſis lib. 7. cap. 32. in Auſtria Cuſpiniani.

¶ 5. Potuit adhæc Diabolus ad Jovis Hammonis oraculum in-
 quirendum in extimo ſinu Libyæ, apud Garamantes, ultra Cyre-
 nem, in ſolitudinibus vaſtis, torridis ac ſiccitate ſterilibus, Camby-
 ſen Cyri & Alexandrum inſtigare: item Pythium Delphis præ cæce-
 ris, cultu, religione, fama, opibus & donariis celebratiſ reddere.
 Novit & vaticinari ex certis indiciis vel conjeçturis, ſive rerum
 retroactarum obſervatione, ut hinc etiam cogitatus & ſenſa per-
 vidiffie quandoque credatur: quanquam interim fallat & falla-
 tur, tenebras offundat, veritatem caligine obſcuret, atque etiam
 mentiatur. Nam rogatus dæmon, Porphyrio teſte, etiam quæ non
 novit, conſtanter affirmat: & quæ novit, ſi ſemel vere, decies illa
 falſo refert.

¶ 6. Poſteſ quoque plerique locis in ſimulacris ſua exercere
 ludibria, ut ad ea ex longinquis regionibus confluant imprudentes,
 ea venerentur incauti, adorent, eorum opem implorent in rerum
 anguſtiis, in valetudine adverſa, & quacunque afflicione: quo à
 veri Dei calu & ejuſdem filii invocatione ad ſuas impoſturas in-
 inte-

*Diabolus
 quomodo
 vaticinetur?*

insecutum eos avocet. Sic Gallorum rusticis hanc fuisse consuetudinem scribit Severus Sulpitius, dæmonum simulachra candido tectæ velamine, misera per agros suos circumferte dementia. Nec Satana difficile est, animarum corporis mole exutæ figuram mentiri, circa monumenta versari, in cœmeteriis oberrare, spectris pertentare hæredes aut alios, ut ad illicitos cultus, vetitam religionis ergo peregrinationem, justorum & parentalium præscripta forma per solutionem damnosam, imperitos, minusque Deo fidentes cogat. Visum est & spectrum, quod à presbytero flagitaret absolutionem, quia citra confessionem decesserat. Conatur itidem imbecilles fide precipites agere, fortes vero diversis modis semper impugnare, si qua ratione eos agere transuersos posset: item desperantes, credulos, maleque sanos pollicitationibus & gloria ditare, in spem felicitium successuum illectos perimere, aut tristem eventum metu injecto cruciare.

Lib. 1. in
vita D.
Martini.

Eras. lib. 21
epist. penult.

Mich. Psell.

§ 7. Novit adhuc varias ostentare formas, inania idola arte mira conformare, visus organum turbare, oculos perstringere, falsa pro vetis singulari dexteritate ne agnoscantur, proponere: quæ vere sunt, ut non appareant, velare: & quæ revera non existunt, ut esse appareant exhibere: se in mille species transformare, Proteumque agere: & ut canit Poëta,

Tum vario illudant species atque ora ferarum.

Fiet enim subito sua horridus, atraque tygris,

Squammosusque draco, & fulva cervice leona,

Aut acroni flammis sonitum dabit:

Omnia transformans sese in miracula rerum,

Ignemque horribilemque feram fluviumque liquentem:

Ving. 4
Georg.

§ 8. Consuevit & hominum mentes multifariis phantasmatum lœdibris vitare, vigilantes perturbare, dormientes infomniis tertere, peregrinantes à recto itinere seducere, errantes atque etiam alios quandoque ridere, alias terrore concutere, multa labyrinthis opinionum inextricabilibus impliare & innectere, tetriora mala plerumque boni specie serere, & veritatis confessione in suam illitere maliam, graviusque fallere.

§ 9. Solet quoque lac vaccarum cohibere, & ne in butyrum coalescat impedire: vinum aliunde adferre, claustra referare: præterea ocysime res varias, velut panni lacinias, ossa, ferramenta, clavos, acus, aciculas, fila, eorumque globulos, intortum capilli-

sium,

Julius Obsequens de Prodigiu.

tium, ligna, idque genus portenta in vivorum extremas fauces, nec penitius, quo ore rejiciantur, ingerere: in mortuorum ventriculum & partes alias præstigiis aptas, & post mortem sectas ligna, cultros, & quæcunque vis alia, fallaciter æte dolosa intet secandum inferere: nec solum talia ostentare, sed etiam partes vitales prius ex astantium oculis in ejusmodi anatome auferre ac summovere, quam animadvertatur. Neque vero per alium, neque alia ratione in extorum nefanda observatione apud veteres olim ea procurata fuere miracula, ut Cæsari Dictatori exta sine corde sint inventa: Posthumio vero consuli, Catoni, Decemviris, Herennio, Lucilio Lupo immolantibus in plurimis victimis modo jecur, modo caput jecinoris defuerit.

§ 10. Similiter ex parte postica & uteri collo novit implicatos crines, arenæ copiam, clavos ferreos, ligna, vitra contracta, stupam, lapides, ossa, & similia præstigiis movere, offuscata interim oculorum acie: insecta auribus furtive immittere, quæ postea vel prædeant, vel evolent. Hæc à me visa sunt alata, ex auribus cujusdam virginis Henricæ nomine, misere à dæmonio exagitata, desumpta. Proclive illi quoque est, ulcere corpus defœdare, pudenda meliceride vel ulcere sanioso inficere, evirationis persuasionem falso inducere, corpora tota obsidere, eaque sursum ac deorsum distrahere, quando & quamdiu à Deo permittitur. Hujusmodi violentam virginis prædictæ sublationem in arce Caldenbroce apud Geldros, Deo juvante, alias intrepide reluctando impedire valui: à morsus tamen interim inflictu, quo manus meas mire impetebat, in horribili illa subvectione, anxie cavendum erat. Cur enim non tam meos promovere conatus in juvando, quam dæmoni permittere sua studia in lædendo, potuit Deus?

§ 11. Assuevit præterea varie corpora transferre, eorumque humores commovere, originem nervorum in cerebro turbare, quo atrocissimis rarissimisque convulsionis speciebus, jactu tractuque incredibili, & quasi crepantibus sonitu horrifico juncturarum compagibus, in admirationem, dissidentiam, sinistram de aliis opinionem, ad mendacia, vitia auxilia & cædes, homines compellat. Adhunc modum nervos & musculos præter voluntatem inordinate crudeliterque convellere potest: plerunque τῆ τῆσιν ciete, ut cervix una cum corpore immobilis maneat, & in neutram inflectatur partem, sed juxta in utramque partem intendatur: subinde ἀνεπι-

διῆσιν

Assuetudo vel tensionem ad anteriora excitare valet, ut caput; cervix reliquamque corpus, jugularibus venis mirum in modum circum collum distentis, contrahatur: quandoque ~~in~~ *Assuetudo* vel tensionem ad posteriora citare tam vehementem solet, ut caput in dorsum & scapulas graviter convellatur, curibus interim contractis: item diversas horribilium convulsionum facies, multifariam & inæqualiter in membris producere: nonnullis totum corpus, cæu articulis tormento luxatis divulsisque enervare, aut palpitantium, trepidantiumve musculorum speciem inferre: quibusdam os & oculos truculenter intorquere, septum transversum in homine ita constringere, ut spiratio vix difficulter duci queat, arteriis interim pulsantibus leviculum inferens impedimentum, sed ventriculum singulis frequentibus convellens. Interim hic præstantissimos sæpe medicos ludificat, qui ejuscemodi morborum dira contuiti symptomata, imo larvas, ad naturales ea referentes causas, frustra curationem medicamentis tentant.

§ 12. Ataquam etiam conjurationibus sacratam se formidare impense, gestibus & voce in corporibus quæ obsidione coercet regique, simulat: quemadmodum se naribus extrahi, virtute radicis inclusæ annulo ex Solomonis, ut fertur, doctrina naribus admoto. Deinde multa observare assolet, artificioseque imitari, seu vere seu falso: plurima eorum quæ acta aut prodita sunt, incredibili solertia ratiocinari & colligere: varia ex notis naturalibus argutissime elicere, penitissimeque eruere: diversa in imperiorum & hominum privatorum negociis moliri, mira astutia contexere telam longam, variam nobisque inextricabilem, qua inopinato insperatoque implicantur & inctiuntur certe plurimi: tandem homines, bestias, acrem conturbare, prodigia meteoris similia in cælo effingere, figuras configentium exercituum exprimere, clangores tubarum; armorum strepitus, ferientium se mutuo & ex ictibus collabentium sonitus, voces ciulantium aut exultantium imitari, scelerate abuti natura rerum ad generis humani perniciem, callide exitiosas præstigijs physicis effectibus conformare, & multa in ordine causatum suo tenore progressuque agentium confundere, mala quanta potest calliditate attrahere & utgere, in cervices nostras cogere & contorquere, bona abigere atque excludere: quinimo ea interdum suadere, sed propter mala: suadere quoque mala sub specie bonorum: dissuadere mala ut ducat ad peiora, tandem etiam cælum terræ miscere & involvere.

*Joseph. lib.
8. antiq.
Judæi. cap.
2.*

E

§ 13. Pro-

*Adversus
gentes. ca.
22.*

§ 13. Proinde in Apologetico scite testatur reliquie Tertul-
lianus, inquit: Dæmonum operatio, est hominis eversio. Sic
Spiritalis malicia à peiorordio auspiciatæ in hominis exitum. Ita-
que corporibus quidem & valetudinibus insidunt, & aliquos casus
acerbos: animæ vero repentinos & extraordinarios per vim exces-
sus. Suppetit illis ad utramque substantiam hominis lædendam subtili-
tias & tenuitas sua multum spiritibus vicibus, licet & invisibiles
& insensibiles in effectu potius quam in actu appareant: sopora, si
fruges nescio quod aut lateas vitam in flore præcipitas, in germi-
ne exanimat, in pubertate convulnerat: si cæca rationis tentatas
agr. pestilentes haustus suos effundit. eadem igitur obscuritate con-
tagionis, aspiratio dæmonum & angelorum mentis quoque cor-
ruptelas agit furoribus & appetitibus, fordis ac lascivis libidinibus, & erroribus variis: quorum iste potissimus, quod cocipfos capitis &
circumscriptis hominum mentibus comedat, ut & sibi pabula pro-
pria nidoris & sanguinis procuret, simulachris imaginibus oblectat:
& quæ illi accuratior pascua est, qua hominem è cogitatu veræ di-
vinitatis avestat falsis præstigiis: quas & ipsas quomodo oportet,
expediam. Quis spiritus ales est. Reliqua Tertulliani verba su-
pra recitantur Cap. 20.

*Mentiuendo defunctorum spiritum, quibus præstigiis religiofas
ludificare solet diabolus, ostenditur præscriptæ eorumdem
spirituum inquirendarum formula.*

C A P. XIII.

UT evidentius omnium oculis pateat, dæmonem quandoque
etiam ordinis Ecclesiastici viris insudare, atque mortuorum
sæpe animas imitari, ex Tractatu Jacobi de Chusa ordinis Carth.
Theologiæ professoris, de Apparitionibus quorundam spirituum,
& quomodo inquiri & agnosci debeant, si vere aut fictè appareant,
ipsius verba fideliter hic adjungam, maxime quod mysterii loco
præscriptam hoc conservari apud ejusmodi professionis homines
non ignorem.

§ 2. Primo videtur expediens fieri jejuniis tribus dierum cum
aliquibus missarum celebrationibus, & devotis orationibus, scilicet
septem Psalmis penitentialibus sæpe repetitis. Quibus peractis,
accensendi ac vocandi sunt quatuor aut quinque sacerdotes devo-
ti. Cre-

ti. Credetem hoc aptius fieri per devotos religiosos à secularibus actionibus excorparos, & mentes in Deum elevatos, propter horrorem & terrorem propellendum: qui ad locum accedant, in quo spiritus se ostendere consuevit, cum humilitate cordis, & recta intentione, cessante omni superstitiosa inquisitione: non tamen sine certis ceremoniis, cum in collatione omnium sacramentorum & in missis ecclesia utatur ceremoniis. Assumatur igitur candelam in die Purificationis benedicta, accensa, aqua benedicta & signum crucis, & si placeat, thuribulum cum thure: in accedendo orient se septem Psalmos ac Evangelium sancti Joannis. Ingressi autem, locum aspergant & thurificent. Non tamen dico de necessitate omnia fieri sive requiri, sed arstito ita expedire: quia non habeo de his fundamentum necessitatis ex Scriptura, sed aliqua exempla sanctorum super his legistola etiam sancta non videtur esse inutilis. Ingressi igitur locum, flexerentes genua, ut videret, hanc humiliter per unam eorum dicant orationem sequentem: Domine JESU CHRISTE, omnium secretorum cognitor, qui semper tuis fidelibus & parvulis revelare salubria & utilia consuevisti, quique in hoc loco spiritum quandam se ostendere permisisti: humiliter obsecramus benignissimam tuam misericordiam per passionem tuam, & preciosissimi sanguinis tui pro peccatis nostris effusionem, ut digneris præcipere huic spiritui, ut sine terrore & læsione nostra & omnium hominum, se relevet, significans famulis tuis, nobis vel aliis peccatoribus, quis sit, & cur venerit, & quid desiderium suum exoptat, ut tum exinde honorari valeas: & ipse, si possibile est consolari, & fideles tui iam sublevari, in nomine Patris & Filii & Spiritus sancti, Amen.

§ 3. Post hæc ad interrogatoria veniendum est, ut puto, sic dicendum: Obsecramus per JESUM CHRISTUM, tu spiritus ut dicas, quis sis: & si est aliquis inter nos cui velis respondere, & ut nomen eam, aut per signum eam significes. Est ne ille N. atriste N. & sic de singulis, quotquot sunt presentes, nominando specialiter: quia expertum est, quod non respondet cuilibet. Si autem aliquam vocem aut pulsus fecerit ad alterius nominationem, illi committantur alia interrogatoria, scilicet, cujus hominis anima fuerit, & propter quid venerit, & quid desideret? Si suffragia pro se fieri desiderat: an in missis, an in elemosynis: aut quot missas, tres, sex, x. xx. xxx. &c. & per quos sacerdotes, religiosos vel seculares? & si jejuniis, quæ, quanta, & quot, & per quas personas? Si elemo-

synas, quas & quot & quibus personis? aut in hospitalibus aut leproforiis, aut aliis mendicantibus & pauperibus? & quod erit signum suæ perfectæ liberationis, & proptet quas causas sit de puratus pœnis purgatorii? quia beatus Gregorius ponit in Dialogo multa exempla, in quibus animæ defunctorum per se expresserunt viva voce causas purgationis. Nulla tamen superflua, curiosa, inutilia, aut superstitiosa sunt ab eo investiganda, nisi ea per se proprio motu voluerit revelare. Et in diebus festivis & tempore sobrio, puto ante prandium, convenientius hanc fieri inquisitionem: aut forte si tempore noctis, magis Deo placuerit, ut fieri solet. Sed si forte nullum signum appareret illa hora, ex tunc differendum est ad aliud tempus, donec iterum se spiritus manifestet, relicta ibi aqua benedicta & cruce: quia Dei occulto iudicio certis horis & personis, non omnibus se revelant. Nec timendum est, quod spiritus ille personam talem in corpore lædat, si est bonus spiritus: hoc non est expertum, ut credo, aliquando. nam jam expectat statum merendi aut demerendi: nec peccare amplius potest, sed est in medio statu inter bonos & malos, certus de sua prædestinatione: sed adhuc in satisfactionis statu, scilicet in pœnis ad tempus, &c. Quod si talis spiritus aliquem offenderet in corpore, jam suspectus esset, quod non esset unus de bonis, sed de reprobis, salvo iudicio divino.

§ 4. Notandum secundum eandem doctorem: Non omnibus hominibus fortè expedit indifferenter prædictis revelationibus & apparitionibus interesse, nisi valde fortiter complexionatis, qui non de facili terrentur: quia per experientiam puto scire, quod aliqui visis istis aut locis pœnalibus, inciderunt in incurabilem infirmitatem. Oportet ergo dispositos esse tam in corporis complexione, quam in animæ purgatione, qui de his investigare volunt. Quia enim non est proportio inter animam viventem in corpore, & animam exutam à corpore; ideo semper terrore apparent hominibus viventibus: nec mirum, quia etiam sancti angeli non nisi cum terrore magno etiam viris sanctis apparuerunt, sicut patet in plerisque locis sacrarum Scripturarum.

§ 5. Secundo notandum de tempore apparitionis animarum, quo ad earum revelationem; credo, quod hoc pendeat ex divina voluntate, licet frequentius legamus noctis tempore tales factas, propter quietationem sensuum exteriorum, & curarum secularium cessationem, quando homo est magis capax ipsarum, ac magis dispositus,

Tam facilius falluntur homines tenebrarum ambros terrent, & quod non satis digni sunt

dispositus. Reperiuntur etiam tempore dici se animæ revelasse ac offendisse. Quantum autem est ad se, ipsæ semper paratæ essent se ostendere propter celeriore[m] liberationem.

qua audiunt & non videntur vel qua videntur videntur.

§ 6. Tertio notandum, quod diversis apparent modis: non quidem semper apparent in corpore, aut in effigie corporali, sicut dæmones leguntur in assumptis corporibus apparuisse, ut in vita S. Martini legitur: sed invisibiliter, ut solum sonus, vox aut strepitus percipiatur à viventibus, scilicet percussio, sibilatio aut sternutatio, gemitus aut luctus aut planctus; aut plausio manuum, ut attentos reddant homines ad inquirendum & respondendum: unde creditur, quod in locis separatis ab hominibus se non ostendant, saltem ista causa liberationis scilicet, qua cessante causa, cessat & effectus; licet in locis seorsum possunt puniri.

Quia ibi nullus saltem locum.

Quomodo & qua substantia commoditate tam varia machinetur Diabolus, ex Psello: interjecta historia de bestiola xamilitis dormiantis are egressa, & rursus ingressa.

C A P . X I V .

AT QUI fusio[m]rem, ea quæ diximus, aliaque similia agendi modum & rationem, Michaëli Psello explicavit quidam Marcus, dæmonii cultor eximius, in Chersoneso Græciæ contermina vitam solitariam degens. Dæmones, ait, licet sexu & propria lingua careant, corpus tamen illud acreum sibi concessum, pro arbitrio velut nubes vento flante, in varias formas mutant, contrahuntque atque extendunt; quemadmodum lumbricis viderur accidere ob substantiam molliorem, ductuque facillimam: neque solum magnitudine diversitas in eis accidit, verum etiam figuras coloresque variant multiformes. Corpus enim dæmonis ad utrumque est natura paratum, qua enim ratione est natura facile cedens, sic in varias figurarum species transformatur: qua vero acreum est, diversos aeris instar colores subit. Sed aer quidem extrinsecus coloratur; corpus vero dæmonis, juxta animi sui affectus, species colorum mutat, velut & hominis: sed longe melius, ut quod animæ sit obedientius. Omnia tamen celeriter dilabuntur, ob corporis mobilitatem, tenuitatemque. Sic tanquam vir apparet & mox occurtit ut fœmina: leonis more fremit, saltat ut pardalis, latrat ut canis, atque ad utrisque formam se aliquando transfert.

Psello de dæmonibus. Marcus dæmonis cultor.

*Lib. Chroni-
corum 18.*

§ 2. Libet non ineleganter hoc loco historiam apte interpo-
nere. Refert Helinandus monachus, se vidisse ab Ebaudo pa-
truo suo, qui à cubiculis erat Henrico, Remensi archiepiscopo, Lu-
dovici Gallorum regis fracti: quod Henrico archiepiscopo ætate
quadam in itinere somnum meridiana capiente, miles quidam
inter cæteros apertis & hiantis ore post prandium dormiret, & cujus
ore visa est ab aliis vigilantibus quædam alba bestiola mustelæ si-
milis exiisse, atque ad vicinum ibi rivulum procurrisse. Cumque
sursum deorsum in ripa rivuli anxia cucurtillet, nec transcendendi viam
inveniret, quidam ex obstantibus accedens, evaginatam gladium,
rivulo angusto, veluti pontem faciens, imponit. Bestiola ilico ri-
vulum super gladium transgrediens, longius procurrit, & sese sub-
duxit. Paulo post redire visa, cum iterum notam pontem quaere-
ret, atque eo jam sublato discurrens, transire non valeret, idem ille,
qui antea, rursus rivuli ripas, imposito gladio conjungit atque
abscedit. Tam transit bestiola, & ad dormientis adhuc patulum
os rediens, videntibus omnibus ingreditur: ac ilico, qui dor-
mierat expergiscitur, rogatusque, num quid in somno passus esset?
respondit, se fessum esse, & fatigatum, tanquam ex difficili & lon-
go itinere: in quo bis, super pontem ferreum, flumen transivisset.
Unde socii collegerunt, eum, quæ ipsi viderant, vere somniasse.

*Mustela si-
milis bestio-
la videtur
ex militum
dormientis
ore egredi,
rursusque
ingredi*

§ 3. Mihi vero diaboli ludibrium esse videtur, qui, ut vigilan-
tes socios falleret, aut animam hominis corpoream esse, ideoque
incredulam cum corpore, ipsis ostenderet persuaderetque, idolum
hoc, extens dormientis corpus, & ingrediens, oculis objecit. Re-
perimus, inquit etiam Plinius, inter exempla Hermetimi Clazome-
nii, animam relicto corpore errare solitam, vagamque è longinquo
multa annunciare, quæ nisi à presenti nosci non possent: corpore
interim semianimi, donec cremato eo inimici, qui Cantaridæ vo-
cabantur, remeanti animæ velut vaginam ademerint. Aristei etiam
visam evolantem ex ore in Proconneso corvi effigie, magna quæ
sequitur fabulositate, &c.

*Lib. 7.
cap. 52.*

§ 4. Simile quiddam de Guntiano rege legitur: neque id mi-
rum est. Nam præter supradicta idem etiam Marcus, loco paulo
ante citato, deinde refert. Spiritui, qui nobis inest, phantastico
propinquant demones; utpote qui & ipsi spiritus sunt: verba per-
turbationum & voluptatum nobis insinuant, non emittentes qui-
dem vocem pulsatione quadam & sonitu, sed sermones suos ab-
que

que soliti; inauditoes. At quoniam pacto inquam, respondet Pfellus, sine voce sermones nobis ingerere possunt? Quid miram, ait Marcus, si modo illud animadvertas, quemadmodum videlicet, qui loquitur, si procul loquatur, vehementiore clamore eget: factus vero propinquior, in audientis aures susurrando subloquitur: qui, si posset cum ipso animæ spiritu copulari, nullo sono profusus egeret: sed sermo ejus voluntate conceptus, nullo penitus sono audienti inhaerens.

§ 5. De pacto post. Sicut aër præsentæ luminæ colores & formas recipiens, traducit in illa, quæ naturaliter accipere possunt, sicut apparet in speculis, rebusque quasi specularibus: sic & demoniaca corpora, suscipienda ab eâ, quæ in eis est essentia phantastica, figuræ atque colores, & qualescunque ipsi voluerunt formas, in ipsum animalem nostrumque spiritum transmittunt, multa nobis negotia præbent, volantes & consilia suggerentes, formas subindicantes, suscitantes memorias voluptatum, simulachra passionum frequenter concitantes vigiliantibus atque dormientibus: Nonnunquam vero stantibus nobis & inguina titillantibus incitant es, insanos & iniquos amores subjiciunt & subacuunt: præcipue autem, si humores calidos humidosque ad id conducunt nacti fuerint. Sed hi Plutonis galeam subinducentes, perturbant animas arte quadam, & sophistice fraude. Hactenus Marcus, quem magnum Irenæus & Epiphanius, magicæque imposturæ expertissimum vocant.

§ 6. Ille & de quodam genere ejus fascini, quo in distributione domi sæpe gratiæ usus est, ita refert, quod solitus sit spectatorum & auditorum inorum oculos perstringere calice vino repleto, quod rubrum & purpureum subito apparere fecit, ut putaretur supernarum potentiarum sanguis in calicem destillasse, &c. Plures ejus illusiones apud Benzam lib. 1. cap. 9. & reliquis.

§ 7. Trithemius adhuc multam figuram magis, quam hominis, demones sibi coaptare docet. Caterum, quando ad hanc non inveniant convenientem aëris materiam, apparentem formam sibi eos inducere ait, prout contrarius vel humor vel vapor effingat, & sic in forma conspiciuntur plerumque leonis, lupi, felis, asini, hippocentauri, hominis cornuti, etiam caprini pedibus, quales variis in locis quandoque apparere: sicut de Morphæo filio Somni fabulatur poëta. Cui enim melius illud Ovidii conveniat?

Ecce hæc artificem simulatoremque figuræ

Morphæa.

Doce-

Docebitur hoc capitibus sequentibus per exempla, cum vetera, tum recentia.

Exempla varia formæ larvarum & actionum demoniacarum memorabilia.

C A P. XV.

MEMORABILIA variz formæ larvarum & actionum demoniacarum exempla describit C. Plinius junior, in hæc verba, & primum de Curtio Rufo. Tenais adhuc & obscurus obtinenti Africam comes hæserat. Inclinato die spaciabatur in porticum: offerretur ei mulieris figura, humana grandior pulchriorque: perterrito, Africam se futurorum prænunciam dixit. iturum enim Romam, honoresque gesturum, atque etiam cum summo imperio in eandem provinciam reversurum, ibique moraturum. Facta sunt omnia. Præterea accedenti Carthaginem, egredientique navem, eadem figura in littore occurrisse narratur. Ipse certe implicitus morbo, futura præteritis, adversa secundis auguratus, spem salutis, nullo suorum desperante, projecit.

Lib. 3. epist. ad Suram.

Demon mulieris formæ Curtio Rufo apparet.

Sabellie. Exempl. x.

3. Dæmonis idolo infansu domus Athenis.

§ 2. Jam illud nonne & magis terribile, & non minus mirum est, quod exponam ut accipi? Erat Athenis spaciola & capax domus, sed infamis & pestilens. In ea per silentium noctis sonus ferri, & si attenderes acrius, strepitus vinculorum longius primo, deinde proxime reddebatur: mox apparebat fenex idolon, macie & squalore confectus, promissa barba, horrenti capillo, cruribus compedes, manibus catenas gerebat quatibatque. Inde inhabitantibus tristes diræque noctes per metum vigilabantur: vigiliam morbus, & crescente formidine mos sequebatur. Nam interdum quoque, quanquam abscesserat imago, memoria imaginis oculis inhærebat, longiorisque causa timoris timor erat. Deserta inde & damnata solitudine domus, totaque illi monstro relicta. Præscribebatur tamen, seu quis emere, seu quis conducere ignarus tanti mali veller.

Athenis philosophi obfirmatus contra dæmonis terribulamentum animus.

§ 3. Venit Athenas philosophus Athenodorus, legit titulum, auditoque precio, quia suspecta vilitas, percunctatus, omnia docetur: ac nihilominus, imo tanto magis, conducit. Ubi cœpit advesperascere, jubet sterni sibi in prima domus parte: poscit pugillares, stilum, lumen, suos omnes in interiora dimittit: ipse ad scribendum, animum, oculos, manum intendit, ne vacua mens audita simula-
chra

cha & inanes sibi metus fingeret. Initio, quale ubique, silentium noctis, deinde concuti ferrum, vincula moveri. Ille non tollere oculos, non remittere stilum: sed obfirmare animum, auribusque præcendere. tum crebescere fragor, adventare etiam, ac jam ut in limine, jam ut intra limen audiri: respicit, videt agnoscitque narratam sibi effigiem: stabat, innuebatque digito, similis vocanti. hic contra, ut paululum expectaret, manu significat: rursusque ceris & sileo incumbit. Illa scribentis capiti catenis insonabat: respicit rursus idem, quod prius, innuentem; nec moratus, tollit lumen, & sequitur. Ibat illa lento gradu, quasi gravis vinculis: postquam deflexit in aream domus, repente dilapsa deserit comitem: desertus, herbas & folia concepta signum loco ponit. Postero die adit magistratus: monet, ut illum locum effodi jubeant. Inveniuntur ossa inserta catenis & implicita, quæ corpus ævo tetraque putrefactum, nuda & & exesa reliquerat vinculis. Collecta publice sepeliuntur, domus postea reconditis manibus caruit.

§ 4. Item, apud Aetium M. Antonii fractis copiis, Cassius Parmensis, qui partes ejus secutus fuerat, Athenas confugit. Ubi concubia nocte, cum sollicitudinibus & curis mente sopira, in lectulo jaceret, existimavit ad se venire hominem ingentis magnitudinis, coloris nigri, squallidum barba, & capillitio demisso: interrogatumque quisnam esset, respondisse, *καὶ δ' αὖ ποτα*. Perterritus deinde tam terro visu, & nomine horrendo, servo inclamavit: sciscitatusque est, si quem talis habitus aut intrantem cubiculum aut exeuntem vidissent? quibus affirmantibus, neminem illus accessisse. Iterum quieti & somno se dedit; atque eadem animo ejus obversata est species. Itaque fugato somno, lumen intro ferri jussit, puerosque à se discedere vetuit. Inter hanc noctem & supplicium capitis, quo eum Cæsar affecit, parvulum admodum tempus accessit. Facile hujus mortem poterat diabolus prænovisse, ex Cæsar's in hanc rem apparatu & verbis. Describit quoque Valerius, Julii simulachrum, quo post mortem C. Cassio suo interfecto apparuerit.

§ 5. Dionysius Syracusanus brevi antea quam interimeretur, conludit in sua domo; cogitationibus molestis gravatus: tum illi apparuit imago illa deformis, habitus satanici, scopis domum versans & expurgans. Unde ille usque adeo extimuit, ut noctu solus in ædibus manere noluerit: sed quosdam amicos rogavit, qui cum ipso pernoctarent.

Max. 1.
c. 5.

καὶ δ' αὖ ποτα
non appareret Cassio Parmensi.

Li. 1. ca. 6.

Dionysium
Syracusanam extorrens spectrum.

*Plutarch. in
vita Cae-
sar. paulo
aliter.*

§ 6. M. Brutus, quum ex Asia contra Octavianum & Antonium aliquid grave moliretur, contigit ut in suo cubiculo apud lumen consideret, ardua meditatus & animo volucans: interim animadvertit aliquem ad se cubiculum ingredi. Apertis oculis circumspiciebat, nem quis ex familia vel ministris aliquid veller: inopinato videt imaginem formidabilem & admirandam corporis tyrannici & agrestis. Hic Brutus multo animosior liberiorque Dionysio, sciscitabatur, Nam spiritus esset, vel aliquis deorum, & quid vellet? Cui occulto murmurare responderet spiritus: Diabolus sum, & spiritus inalus; in Philippis deum me videbis. Inquit Brutus ingenue, ut vit Romanus & magnanimus: Imo sine metu re incertum videbo. Quum autem ex famulis studiose inquireret, num ingredi aut egredi aliquem observasset? respondebant, Non. Hinc perterritus Brutus, infelicem iustitiam sui praelii facellum verebatur: quemadmodum evenit.

*Aug. Poli-
tina n. dist.
c. 58.
Monstroso
specie appa-
ret diabo-
lus.*

§ 7. Quum bellum inter se Romani Albanique gererent, & utraque in procinctu jam staret acies, extitit repente quidam monstruosa specie, pelle amictus furva, vociferans. Jubere Diem patrem, deamque Proserpinam, fieri factum sibi, priusquam committeretur praelium. Quo viso perterriti Romani, protinus aram sub terra edificarunt, & statim, sacrificio facto, pedum viginti aggere contexerunt, ut ea ab omnibus praequam Romanis ignerentur.

*Juven. Ob-
sequens.*

§ 8. M. Claudio Marcello & Lucio Valerio Flacco Coss. Romae multis locis species rogatum visae fuerunt, & appropinquantium oculos eladebant. Unde respondebant aruspices, magistratum & sacerdotum interitum fore. Cajo Lepio, Lucio Domitio Coss. Fesulis ingens multitudo inter sepultura lugubri veste, pallida facie interdum gregatim ambulare visa fuit, cum nil nisi spectra essent. Cajo Paula & Mircio Coss. Caesari unum hostium involvunt, triplicia extra apparuerunt. Tagon extispiciae & aruspiciae auctorem Cicero tradit ex Hetruscorum libris, cum terra araretur, & sulcus altius actus esset, repente ex sulco apparuisse pueri specie, sed seniti prudentia; & eum, qui arabat, allocutum fuisse; & cum ejus aspectu obstupescens bubulcus exclamasset, populum in eam referret locum concurrisse: puerum multa locutum, sed nil nisi de nefandae aruspiciae doctrina: quod omnia populus excepit, & literis mandavit. Si verum hoc sit, quis dubitet, ipsum Tagon demonem fuisse in forma pueri declamantem? aut, ut cum Lucretio loquitur,

Tagon.

*Lib. de Di-
vinationi-
bus.*

loquat, — *Cauditor avis Fumoris ista Tager.*

§ 9. Quum magna esset Romæ existimatio duorum senatorum Symmachi & Boetii, qui gener Symmachi fuit, eos Ticinum evocavit Theodoricus Gothorum rex, & diu captivos tenuit, quia aliquibus ejus decretis fuerant adversati, & forte quia impedierant, ne Arrianis ecclesiæ traderentur; & bona eorum publicavit, & tandem eos interfici jussit. Hanc injustam crudelitatem hæc secuta est pœna. Non multo post eorum necem, cum cenanti propositum fuisset in mensa grande caput piscis, visus est sibi cernere caput Symmachi, horribili rictu & flammis oculis minitantibus ipsi. Repente itaque consternatus & tremens jussit se in lectum collocari, & accito medico Elpidio, narravit amicis terribilem illam Symmachi speciem conspectam, & in deploratione sceleris sui paulo post extinctus est.

§ 10. In gravissimo prælio Atheniensium & Persarum ajunt ante aciem terribiles sonitus esse auditos, & visa spectra, quæ Athenienses postea dixerunt fuisse speciem Panos, qui terrorem tantum Persis incusserit, ut fugerent. Inde Panici terrores postea dicti sunt, subitæ consternationes.

Panici terrores.

§ 11. Saxones armatos, tradit Saxo, à Sclavis, horrenda forma, tanquam bono & optato omine, superne in vertice montis viso dæmone, fuisse interemptos: quia eo monstro veluti divinitus dati ducis adventu firmati, sumptis victoriæ auspiciis, ex improvviso Saxones eosdem profus occiderunt.

Lib. 4. Hist.

§ 12. Alexander ab Alexandro scribit, quendam suum familiaritatem, non ambigunt fidei hominem, amici funus curasse; & cum inde Romam reverteretur, nocte adveniente in hospitium viæ proximum divertisse, & ibi se animo & corpore fatigatum quieti dedisse. Cumque solus degeret, & adhuc vigilaret, ait repente amici nuper defuncti imaginem summo pallore & macie, ac eo ferme habita oris, quali illum, cum ægrotaret, dimiserat, ad se accessisse: quem quum fuisset intrinsecus, & præ timore nec animo nec mente satis constaret, quisnam esset interrogavit. Ille autem cum nihil respondisset, exatis, ut videbatur, vestibus, in eodem, cui ipse incumbere, lectulo se collocavit, ac prope accessit, quasi eum amplexurus. Alter vero, cum fere jam mentem exanimis videretur, ad lectuli spondam secessit, illumque propius accedentem abegit: qui se repulsam pati videns, alterum torvo & minus familiari vul-

Genial. dior. 1. 9.

Spectrum mirum.

tu aspectat: resumptisque mox vestibus è lectulo surrexit, & cinctus calceatusque inde abiens, nunquam postea apparuit. Quotidie familiaris ille percussus; gravi corripitur morbo, ut prope modum interierit. Addebat his, dum in lectulo cum illo luctaretur, se nudum illius pedem usque adeo gelidum contrectasse, ut nulla glaciès huic frigori potuerit comparari.

§ 13. Ad hæc, Gordianus amicus meus, spectatæ fidei homo, mihi retulit, quum Aretium cum familiari suo proficisceretur, & ab itinere, ut sit, longe aberrassent per difficilia & devia loca, ubi nihil viderent culti, sed saltem nemora, saltus nivei & inaccessi obicerentur oculis, & ipsa terreret solitudo, vergenteque ad occasum sole, labore fessi confedissent; tandem hominis vocem procul audiri visum est, quam sequuti, in proximo fastigio trium hominum conspiciunt imagines immanes & formidabiles ultra humanum modum, nigris & demissis tunicis, in veste lugubri funestaque, barba capilloque summisso, horribili facie. Qui quum voce gestuque ad se ipsos advocarent, ac jam prope illexissent, ingente interim corporis mole, longe humana majores apparuerunt: atque alius specie non absimili nudus, mirificos edidit saltus, gestusque indecoros. Quo spectaculo consternati fugam hi cepere; viamque arduam & præcipitem emensi, vix rustici demum vile hospitium, ubi diverterent, invenere.

*Tres visi
dæmones.*

*Genial.
deor., c. 19.*

§ 14. Idem Alexander ejusdem argumenti historias describit lib. 4. in hæc verba: Nuper amicus meus summus, ingenio & fide singulari, rem dictu admirabilem sibi evenisse narravit, ejus veritatem multorum comprobans testimonio. Se videlicet, cum apud sibi familiarem & conjunctissimum Neapoli diverteret, & nocte intempesta hominis in via clamantis, opemque implorantis vocem audisset, accenso lumine accurrisse, & quid rei esset, inquisivisse. Ibiq; dæmonem & dirum quoddam numen tetra & horribili specie conspexisse, quod juvenem voce ciferantem & reluctantem in via infestis manibus invadere nitebatur. Ad hunc prope accedentem miser ille accurrit, vestemque & manum, quam potuit tenacissime, apprehendit; multumque & diu frustra reluctatus, invocato numinis divini auxilio, vix tandem à dæmone se vindicat. Quum vero juvenem animo turbatum in domum recepisset, ut ab ipso dimitteretur, aut pallium relinqueretur, nunquam potuit effici: tantus enim illum invaserat horror, ut mente evicta sui non esset com-

*De juvene
parentibus
immorige-
ro, & ab il-
lo exorato,
insigne
exemplum.*

compos, quum illi perpetuo ob oculos versari videretur illa species. Ubi tandem ad se rediisset, rem omnem, quo pacto haberat, exposuit. Fuerautem sceleratæ vitæ, contemptor Dei, & parentibus immorigerus: quos tunc objurgarat, contumeliasque & intoleranda probra in eos congesserat, ut ab illis consecratus diris execrationibus abierit.

§ 15. At ne cui hæc vana fictaque appareant, Thomas monachus homo minime malus, cujus fidem probitatemque in rebus non paucis expertus sum, serio mihi retulit, quum in monasterio & sacris ædibus, sitis in Lucanis montibus, cum pluribus altercatus fuisset, & post multa convicia rixasque animo perturbato solus secessisset per nemora, se speciem hominis vultu retro, aspectu deformi sævoque, nigra barba, promissis tunicis, obviam habuisse. Qui rogatus, quid solus per devia oberraret loca? respondit, se equum, quo vehi solet, amisisse, & sua opinione in proximos excurrisse campos. Cumque per sinus invios equum una quæsitum pergerent, ad rivulum, in cujus alveo gurgites latebant formidabiles, devenerunt. Quare monachum, calceos exuentem in faciliorem transitum, magnopere urgebat alter, ut in ipsius conscenderet humeros, transferendus ab eo, qui major erat corpore. Ille acquiescens, collumque amplexus alterius vada inquirentis, pedes ipsius non humana, sed tetra & deformi specie contactur. Quare se animadversa, terrore perculsus, divinam implorat opem: atque evestigio dæmonem & simulachrum illud dirum, audita invocatione divina, murmure querulo & turbine usque adeo valido profugisse asseverat, ut imminentem quercum ingenti colliserit impetu, & infractis ramis radicitus everterit. Se autem consternatum & velut exanimem diu jacuisse: &, nisi prævidisset, diabolum in vorices & voragines fluvioli præaltas ipsum præcipitaturum fuisse, atque interempturum, persuasum habet.

§ 16. Sed præ omnibus quæ audiverim aut viderim, res est admiratione digna, quam recenti memoria evenisse Romæ comperimus. Quum apud Gabios quidam infimæ sortis & obscuris natalibus adolescens, furiosus, corruptorum morum & facinorosæ vitæ, parentem obiurgasset, conviciisque proscidisset, iis agitated furiis dæmonem invocet, cui se devoverat; Romamque mediratur, ut gravius aliquod flagitium in patrem moliretur. In itinere dæmonem facie hominis truculenta, sordida barba & capillo, vesteque obsoleta & squalida obviam habuit: qui comitatus, tristitiæ & anxietatis

is causam ex juvene percundatur. Hic sibi quid altercationis fuisse cum patre, & scelus aliquod jam animo constituisse, respondit. Cui dæmon, sibi eandem obvenisse sortem ait, pergendamque us suas simul ulciscantur injurias. Cumque nocte appetente ad urbem pervenissent, in proximo diverterunt hospitio, anaque incubuerant. Juvenis vero somno oppressi jugulo manus injicit pestilens ille comes: quod jam infregisset, nisi alter expergetactus Deo supplicasset. Unde furiam illam terribissimam tanta vi stridula & impetu cubicalium dicitur excando collisisse, ut tigna & testam diruerit, tegulasque penitus perfergerit. Hoc spectaculo perterritum, & fore mortuum adolescentem vitiositatis & anteaque vitæ poenitent: *Qui* alio afflatus spiritu perosus scelera, boni exempli vitam procul à populari tumultu egit. Hæc Alexander.

*A dæmonio
exagitatus
juvenis pa-
rentibus im-
morigerum,
respicit.*

§ 17. Mercurius Alexandriae Abbas nocte præventus, ethi- cum forte sepulchrum subit cippo submotum, ut in eo somnum caperet. Ubi vocem audire imaginatus est ex iis offibus redditam, quibus dormiens incumberebat: Venirem, si possem: sed præmor pondere super me cubantis. Tum ille: Eri, inquit, & abi, si poteris: ego hic, te vel volente, pernoctabo.

Alia Larva Dæmonica.

G A P. XVI.

FACTAM olim Hectoris & Achillis fuisse mentionem in aula Imperator. Maximiliani primi narratur. *Qui* ubi à quodam isti consiliario vehementius laudarentur tanquam viri robore & fortitudine præstantes, se optare eorum effigies & magnitudinem contacti, ait Imperator. Erat isdem forte diebus in aula magus infamis, se id tuto præstare posse jactans. Quo cognito, ab Imperatore accitus, suæque artis specimen edere jubetur. Se id quidem facturum citra lesionem respondit, si modo tantisper, dumti viri apparerent, sileretur. Fide taciturnitatis & præmii accepta, in circulo argenti cum folio regio collocat Imperatorem magus, inde quædam ex libello submurmurat; protinusque ostium eo modo palfat Hector, ut universi contremiscent domus: eoque aperto, ingreditur sua panoptia instructus, longe splendorem in manu hastam gestans ferream, oculisque flammeis terribilis. Statura superabat quoscunque grandænoti sæculi viros. Postea simili corporis majestate apparuit Achilles, vultu

velta corvo Hecbertum intuits, crebroque hastam ferream, quasi He-
dorem invasurus, vibrans Et quum delato Cesari honore, ter hunc
cundo & redendo prateriissent, mox evanere. Hos insequutus
est larvatus vates David, corona & magnificentia regia insignitus,
citharamque portans, atque erat hujus, quam priorum duorum, plau-
sibilior vultus. Hic quoque suo incessu ter Maximilianum in regia
cathedra sedentem circa ullius honoris delationem prateriit, inde-
que disparuit. Rogatus ab Imperatore magus, cur honorem dener-
gasset David? respondit, cuncta regna à Davidis regno vinci, &
Christum aeterni Dei filium ex Davidis sterminate ortum esse.

§ 2. Tibicen quidam Hammelæ Brunsvicorum ad eliciendos gli-
res conductus, sequenti pendit facinore ingratinum, cum illi
expacto non satisfieret. Anno siquidem M C C L X X I V. die X X V I
Janii, hanc tibicinem, Omnicolorem nuncupatum ob vestis varie-
tatem, coram & triginta pueri per plateam inde nomen, ut audies,
fortitam, non procul extra civitatem usque ad Calvarie locum
sub Koppen nuncupatum, ad viam communem Booram versus si-
tam, sequari perire, nec unquam postea apparere. Hæc ita in an-
nalibus conscripta, Hammelæ in archivis religiose custodiantur.
Leguntur & in libris templi sacris, atque in ejusdem vitris picta con-
spiciuntur: cujus rei doculus equid em testis sum. Venit hinc præte-
rea Magistratus in historiæ hujus confirmationem suis codicillis pu-
blicis inforbere solet conjunctionem, Anno Christi, &c. & exiit: pue-
rorum numero, &c. Observatur vero in hæc usque diem ad perpe-
tuam rei gestæ memoriam, quod tympani sonitus nunquam in ea-
dem aditatur platea, per quam egressi pueri, si forte isthinc abiqua
estuctur sponta, donec ex illa emigrit: nec etiam choræ in eadem
decantur. Hinc et nomen conse quita est platea, Bangel ofestrall
Mæne post septimam horam contigibile hoc fertur, & fasil: in puero-
rum numero consulis filiam sup plenis nubilem annis, quæ simul
evanuit. Puer vero quidam nonnulli sequutus, nec dona vestitus, vo-
lens suas adferre vestes, rediit domum: interea autem evanuerit o-
mnes in exigua fovea collicusi, quæ mihi ostensa est. In diabolum
tibicinem sanguinatum.

§ 3. Suis non, qui referunt, episcopum quendam die in solitu-
dine vidisse Benedictum VII I L. pontificem I I 5 I. post mortem
e quo nigro infidorem: eumque interrogasse, quid cause esset, cur
mortuus e quo nigro exheretur? tum Benedictum hominem rogasse,
ut pe-

*Summiator
demonabi-
one Ham-
mela.*

*Platina de
viti Pontif.
Benedictum
e quo pon-
tifice equo
nigro post
mortem vo-
lens.*

ut pecunias, quas occultaverat (locum indicat) pauperibus suo nomine erogaret: quæ antea datæ fuerant eleemosynarum nomine, nihil ei profuisse, quia ex rapinis partas constabat. Facit mandata episcopus: & statim episcopatu se abdicat, monasticam amplexus vitam.

*Nander. 1.
generat. 35.
Benedicti,
nomen.*

§ 4. Legitur etiam, pontificem Benedictum IX. anno 1056. à diabolo in sylva jugulatum fuisse, visumque postea ab eremita horribilem hirsutumque velut ursum capite aluino. Rogatus metamorphoseos hujus causam, respondit: se talem apparere, qualis vixisset.

*Sev. Sulpi-
tius in vita
Martini
lib. 1. item
in vita Cle-
mentis.*

§ 5. In vitis patrum quoque, ut D. Martini, Antonii, Eulogii, atque aliorum, exempla extant non pauca. Inter alia legitur; monachum quendam *αγαθητρω*, habuisse patrem non procul degentem qui filium invisorus, securim comportabat, qua in reditu ligna domum conferenda cæderet: quare dæmon in angeli specie huic apparuit monacho, diabolum in patris forma cum securi adventare, ut eum jugulet, nuncians, affirmanisque se ea causa prævenire admonitum eremitam, ut is Satanæ conatus præverteret, prius illum occidens, quam ab eo interficeretur. Itaque ratus patrem accedentem salutantemque esse diabolum, confestim illum interemit, & vicissim monachum dæmon evestigio strangulat. Fabula esse videtur: si tamen vera sit historia, diabolum spiritum non alio convinci oportuisse gladio, quam spiritali, ignoravit monachus.

§ 6. Eadem fide scribitur D. Bernardo occurrisse dæmonem, qui jactabat se versiculos septem in Psalmis Davidicis scire, quos qui recitasset quotidie, non posset non in cælum pervenire. Instabat Bernardus, ut indicaret, quinam essent. Quumque ille recusaret, Nihil agis, inquit Bernardus, quandoquidem singulis diebus totum evolvam Psalterium, in quo tui quoque septem versus insunt, necesse est. At dæmon veritus, ne tanti boni dedisset occasionem, maluit suos versiculos indicare. Atque hoc tantum bonum, cui simile in Evangelio non legitur, cæcæ dæmoni acceptum ferunt plerique.

*Eras. l. 22.
epist. penult.*

§ 7. Addam non injucundum larvatarum animarum spectaculum. Quidam parochus sub diem Parasceves clam immisit in cimiterium vivos cancrōs, affixis ad latus cereolis ardentibus. Qui cum reperent inter sepulchra, visum est noctu terribile spectaculum, nec quisquam ausus est accedere propius. Hinc rumor atrox. Consternatis omnibus, parochus è suggestu docet populum, has

has esse defunctorum animas, quæ Missis & eleemosynis flagitarent à cruciatu liberari. Fucus ita proditus est, reperti sunt tandem unus & alter cancer inter rudera facem extinctam gestantes, quos parochus non recollegerat. Id genus similia, & alia tum vetera tum recentia terribiliumque ludibriorumque diabolicorum testimonia, possem recensere multa: at quum ea infinita multifariaque sint, & cuius obvia, cognitaque, iis longiori enarratione immorari, supervacaneum existimo: potissimum, quoniam multiplicem ejus argumenti historiam, commodiori occasione sequentes suppeditabunt libri.

§ 8. Non tamen erat prætereundum, huc obiter apparitionum & signentorum satanicorum ingentia posse conveyi planstra ex libro Conformitatum, ob conformitatem B. Francisci cum vita Domini nostri Jesu Christi, sic inscripto à fratre Bartholomæo Pisano, approbatoque à fratre Heinricho ordinis fratrum Minorum generali ministro, anno 1389. 2. Augusti, ac impresso Mediolani apud templum sancti Saryri anno 1510. finitoque die 10. April. Hic Alcoranus Franciscanorum alicubi nuncupatur. In eo legitur, dæmonem per mulierem Ravennatem nomine Zantesem, confessum fuisse cuidam Iacobo presbytero Bononiensi, Franciscum occupare Luciferi cathedram: eundem quoque Jesu Christi esse vexilliferum, atque ea ratione Regi proximum, nec ullum ecclesiasticum ordinem esse Christo viciniorem cœtu Franciscanorum, & Franciscum gloriose latus Regis regum claudere: sedere item supra omnes cœli sanctos, excepta Dei matre, S. Joanne baptista, & Joanne Evangelista, & Apostolis.

Conformitatum liber.

Franciscum Luciferi succesor. & Christi vexillifer.

§ 9. Mirum est cognovisse Satanam, Franciscum in ejus successisse locum, & illum in cœlis servari ordinem, quam à lapsu revocare eò gradum nequiverit. At id ipsum visione observasse Rudolphum episcopum Erfurtensem, factum eo nomine monachum gregis Franciscani: duos item cives Venetos hoc vidisse scilicet, velut & fratrem Pacificum ecclasi in cœlos raptum, alibi in eodem veritatis opere narratur.

2. Part. 2. Visionis Rudolphus episcopi Erfurtensis.

§ 10. Legenda item antiqua asseverat, monachum expulisse dæmonem, qui de Francisci sanctitate rogatus, respondit: nato Francisco, mox metu tanto fuisse percussus universum illud dæmonum collegium, tamque graves turbas motas, ut extremum adesse diem fuerint veriti. Quum veto hic se falsos viderent, inter sese dicebant,

G

puerum

puerum certo natum esse, qui a terno graviter turbato, horrenda ipsos clade afficeret. Quare Beelzebub princeps evestigio in omnem terram suos ablegat investigatam, ubinam locum hic puer multum apparuisset. Tandem intellexere, Franciscum esse hunc, quem nimis coarctatorum Tartara, habuerunt persuasissimum: Quocirca, ut e medio tolleretur, infanti insidiabantur: sed frustra. Angelus enim Domini in peregrini forma venit ad Francisci matrem, domusque famulam, praemonitum, ut ob diaboli insidias singularis haberetur pueri ratio. Quare daemones indignanter dixerunt: Esto, si Franciscus tolli nequit, ejus tamen ordinem persequemur, vexabimus & affligemus.

§ II. Alibi adhuc in dicto volumine scribitur, Satanam ex obsessa femina fallum esse, cum Christus Deum patrem festinare videret ob populi peccata ad extremam mundi punitionem finemque, eum rogasse patrem, ut Franciscum sibi adjungeret, in portanda cruce manus auxiliatrices subministraturum. Inde in Francisco apparere quinque vulnere stigmata, à Christo illi, ut suo coadjutori & in omnibus ipsi simili impressa. Sed, ne ultra clepsydram in hac narratione morer, manum de tabula.

*Monachos mensiti Dæmones à Georgia Sabino carmine
depicti, Eleg. III. Similes isem à Melanch-
thone ejusdem socero detecti.*

C A P. XVII.

URBS antiqua jacet celebri contermina Rheno,
Vangionum longe non ea distat humo:
Nescio qui Nemetes hanc incoluisse feruntur,
Sunt ubi Francorum busta quaterna Ducum
Cæsareis sedes fuit illa cohortibus olim,
Nomen ob id Graium Spira vocata tenet.
Hic humili modicis à stirpe cohortibus olim
Exiguæ quidam navita puppis erat:
Qui calamo pisces linque madente solebat
Fallere, jam radios sole tegente suos.
Is dum forte leves hamos ac setia tractat,
Non procul à ripa lubricæ Rhene tua:
Ecce per obscuræ tenebrosa crepuscula noctis.

Obrutit

Oblit ignoti se nova forma, viri.
 Atro tectus erat monachum simulante cucullo.
 Utque solent raso vertice tonsus erat:
 Nauta propinquanti, consuero more salutans,
 Ecquid agis seræ tempore noctis? ait.
 Ille sub hæc: Adsum longinquis missus ab oris
 Nuncius, ipse tua me rogo lintevechas.
 Ut cito transmissis contingam flumine ripam.
 Dixerat, assumptum navita linte tulit.
 Jamque fere medios cursus nox atra tenebat,
 Flexaque lenta pigri plaustra Bootis erant:
 Cum procul in viridi venientes margine ripæ,
 Quinque cuculligeros rursus adesse videt,
 Exoptatque illis piscator, ut ante, salutem,
 Quoque velint media pergere nocte rogat.
 E quibus unus ait: Nos magna pericula cogunt,
 Obscura tutas carpere nocte vias:
 Omnibus invis sumus, intentatque nefandam
 Sacrificis nobis turba profana necem.
 At te si quis amor tangit, si cura piorum,
 Transvehe navigio corpora nostra tuo:
 Ut tumidas lati superemus fluminis undas,
 Neve moraturis impediamur aquis:
 Sic optata tuis fortuna laboribus adsit,
 In tua sic multus retia piscis eat.
 Annuit, & remo propellens navita Cymbam,
 Mox jubet adducta scandere puppe ratem:
 Sed mihi quis, dixit, solvet mercede laborem?
 Alter ad hæc: Nullas scis quod habemus opes:
 Raraque percipimus discordi munera vulgo:
 Non tamen ingratos nos habiturus eris:
 Si nos in solido rursus fortuna locabit,
 Præmia pro tali digna labore feres.
 Solverat extremo piscator margine navem,
 Jamque fere medias illa secabat aquas:
 Sidereas remonent subeuntia nubila stellas,
 Præcipiti fertur puppis & læta noto:
 Incipiunt nigris horrescere fluctibus undas.

Sævaque tempestas imbris orta fuit.
 Ipse repentino pallor e timorem
 Nauta, Quid hæc, inquit, vult nova causa mali?
 Nulla tamen pluvix venturæ signa notabam,
 Sol ubi flagrantæ æquore merisit equos:
 Nulla lacus usquam circumvolitabat hirundo,
 Ulla nec est oculis ardea visa meis:
 Tum nec Luna nigro surgebat pallida vultu,
 Clarus & occiduo lumine Phœbus erat.
 Talia jactanti, disturbant verba procellæ,
 Impediuntque graves ora loquentis aquæ:
 Pene procellosi subversa que turbinis ictu
 Navis, & infans fluctibus hausta fuit:
 Ardua sublata tendens ad sidera palmas,
 A^u superis orans navita poscit opem.
 Quid facis? e monachis ait unus, &c, improbe, dixit,
 Desine voce tua sollicitare Deum.
 Mox gravi tollens immanem pondere contam,
 Nauta parum felix quo prius usus erat:
 Illius hoc humeros pulsataque terga fatigat,
 Cæsus ad extremam dum fuit usque necem.
 Proditus est tandem perversi dæmonis astus,
 Detectusque fuit fraude patente dolus.
 Vana recesserunt in inanes corpora ventos,
 Mansit & ingratus nave relictus odor:
 Mox quoque purgato fugerunt nubila cælo,
 Et rediit pulsus aura serena notis.
 Territus hoc monstro gelidum sine sanguine corpus.
 Tollit, & ad ripam navita puppe redit.
 Isthic in viridi procumbit languidus herba,
 Donec ab Eois sol fuit ortus aquis.
 Mane sub Oceanum pulsus Hyperione stellis
 Ducitur à puero prætereunte domum:
 Omnia commemorans præsentibus æger amicis,
 Clausit adhuc illo fata suprema die.
 Postera quum croceis fulgens aurora quadrigis
 Protulerat roseas ore nitente genas.
 Accidit & similis diverso tempore casus;

Asta sed eventum res meliore fuit.

Summa procul radiis feriente cacumina Phoebos,

Carpebat solus mane viator iter.

Qui Nemetum postquam digressus finibus esset,

Primus ubi positus distat ab urbe lapis :

Adventare nigro tectum velamine currum

Conspicit, hic monachis currus onustus erat :

Ordine quem juncti septem traxere jugales,

Quarta sed ablato defuit axe rota :

Qui manu flexas auriga tenebat habenas,

• Terribili naso conspiciendus erat.

Attonitus curru stat prætereunte viator,

Nec monachos illos, spectra sed esse videt.

Evolat extemplo sublatus ad æthesa currus,

Mistaque cum fumo flammæ sequuta fuit.

Tristis & infaustum belli mortalibus omen

Horrida per nubes arma dedere sonum.

Ille statim rediens, quæ viderat indicat urbi:

Est ea res certa cognita vera fide.

Hæc igitur vobis, alius quos sustinet orbis,

Carminibus duxi significanda meis.

Expositurus eram, si res interprete egeret,

Spectra quid infesti dæmonis ista velint.

Essera Germanos agitat discordia reges,

Proque cueulligeris impia bella parant.

Hæc ea tempestas, hic impar ordo rotarum,

Hæc & cum fumo lucida flamma fuit.

Sed Deus est nobis orandus ut arma quiescant,

Ille precaturis mitia fata dabit.

§ 3. Narravit item alias doctissimus Melanchthon, se habuisse
 amitam: quæ ubi mortuo marito assideret foco tristior, en domum
 ingrediuntur duo: quorum hic in mariti specie, se maritum esse
 mulieris defunctum dicebat: alter longus Franciscani monachi
 formam induerat. Hic maritus ad focum accedens; mœstam salu-
 tat uxorem, eamque sine metu esse jubet, asseritque se venisse, ut
 quædam ei mandaret. Hinc longum monachum tantisper in hypo-
 caustum secedere vult. Inde sermonem exorsus; sacrificulos tan-
 dem conduci, qui missas recitent, maximopere orat, obsecrat &

obtestatur impense: atque discessurus sibi dexteram porrigit caput. Perterrefactæ autem, exhorrescentique, quom se nihil damni facturum promitteret, dexteram illa dat: Quæ, etiamsi non læderetur, tamen usque adeo urî videbatur, ut semper manserit nigra. Postea evocat Franciscanum, & simul egressi, incunctanter evanescent.

§ 4. Eiusdem præterea relatu auditum est, Lutheri ædes accessisse monachum, fores vehementer pulsantem: Qui quum famulus aperiret, ac sciscitaretur, quid vellet: num domi esset Lutherus, quærit monachus. Re cognita, Lutherus eum ingredi jubet, quod nullum multo tempore vidisset monachum. Ingressus hic, habere se quosdam errores Papisticos ait, quorum nomina libenter cum ipso conferret: proposuitque syllogismos, quibus haud difficulter à Luthero solutis, alios protulit: explicatu minus faciles. Unde offensus nonnihil Lutherus, in hæc prorupit verba: Multum mihi faceßis negotii: aliud etenim, quod jam agerem, erat. simulque surgens, loci à monacho propositi explicationem ostendit: atque in ejusmodi collatione, manus monachi esse avium unguitibus non dissimiles animadvertens, inquit: Tunc is est auscultata, sententia hæc adversus te pronunciata est. & mox locum in Genesi commonstrat, Semen mulieris conteret caput serpentis. Inde subjungit, Nec cunctos tu degluties. Hoc dicto victus dæmon, audignabundus secumque murmurans abiit, eliso crepitu non exiguo, cujus suffimen tetri odoris dies aliquot redolebat hypocaustum.

Res naturales & artificiales quandoque judicari demoniacas.

C A P. XVIII.

Res naturales in magno mundo.

Ignis fatuus.

PLERA QUÆ oculis nostris subinde obversantur, quæ præter naturæ legem dæmonum ludibria & actiones censentur, licet ea certis de causis, & rationibus haud obscuris ipsa rerum parens natura produxerit: hujusmodi est ignis ille fatuus, quem candelam ardentem etiam vocant. Qui exhalatio est ad infimam æris regionem elevata, & ibi per antiperistasin incensa. dum enim ascendit, à frigore regionis mediæ repellitur, & quasi saliens apparet, loca decliviora perens. Unde etiam ad aquas noctu ducere sequentem videtur: imo quandoque non sine horrore vel ambulantes vel equitantes sive navigantes aut præcedere aut insequi apparet: distius

tius in aëre perdurans. Tale meteoron Plinius Castorem & Pol-
lucem nominat.

§ 2. Ejusmodi etiam existit ignis laubens animantium crines
& pilos, hominum item vestes. Tali nimirum exhalatione per aë-
rem dispersa, collisa ac inflammata dictis partibus adhærente. At-
que ejusmodi ignes non urentes & innoxii frequentius visuntur in
locis humidis, viscosis, putridis, palustribus & fumosis: ut & in co-
quinis, convallibus, cœmiteris, sub paribulis, & ubicunque multa
computruere cadavera, unde exurgunt fumi pingues, crassi & vi-
scosi, sed minus calidi, quam ut in supremam aëris regionem feran-
tur: qui ita continue exeuntes incenduntur per collisionem, ut di-
xi; sicut ex duobus collisis silicibus elicitur ignis.

Ignis aeris.
bens.

§ 3. Stellam adhæc terræ nonnulli herbam nuncupant, quæ *Lunaria*.
vulgo Lunaria dicitur, & folliculo rotundo semina includit: Is no-
ctu apertus, usque adeo lunæ radios admittit, ut lucens videatur
stella. Loci incolæ id videntes, tanquam spectrum maleficum fu-
giunt. Hac veneficia quidam parant. Hac dæmones irritant. Hac
suum Mercurium fixum stabilemque reddunt Chymici. Lunariam
Græcam nominat doctissimus Gesnerus.

§ 4. Sosigenes Alexandri præceptor, tertio volumine de Visu,
rationem afferre conatus est, quamobrem aliqua collucere in tene-
bris videantur. Flammulenta, inquit, hæc quadantenus naturam
ætheris & quinti elementi participant. Ea cognatione fieri, ut ad-
motum sibi aërem, aut perspicuum aliud, corpus illuminent. Quod
autem id maximè noctibus faciunt, rationem esse, quia tum majus
lumen absit. Alioquin evenire interdum, ut exiguum eorum lumen
quasi exolescat & offundatur in magno. Noctu ergo cum refulgent,
aërem proximum & circumfusum leviter sublustrant: non ita ta-
men ut alia item possint videri, sed ut sola se vendicent à tenebris.
Atque hoc facit exilitas portionis ejus, e qua proficiscitur manat-
que lumen. Nam & ipse quoque ignis, quamvis splendorem suum
latius & diffusius mittat, adeo ut asserat etiam alia: tamen si remo-
tior sit, caligant oculi in cætera, ipse ad conspectum sui vix sufficit.

§ 5. Sic multa sæpe pro miraculis habentur, & præter naturam rerum
accidere putantur in hominibus, quæ tamen & naturalia sunt, & sæ-
pe fiunt. Ut quod Servio Flacco, Q. Calphurnio Coss. Romæ in-
fans genitus fuerit posteriore naturæ parte solidus: & alius Sergio
Galba, M. Scauro Coss. Nursiæ, qui, voce tamen missa, expiravit:
& Fesu-

Res natu-
rales
suis origi-
ne

& Fefulis C. Perpenna, M. Perpenna Coll. ex ancilla. Nos enim in medicis nostris observationibus raris neque novum hoc esse docuimus, ut puer nascatur sine foramine naturæ, quod excrementum aut humorem aut aliud transmittat, neque ratione naturali, neque remedio carere. Ut nec illud, quod femina mutetur in marem, quod infra lib. I v. cap. 24. pluribus explicabo: licet dæmoniacum esse forte putent plerique. Huc quoque facit lib. IV. 16.

Lib. de Incant.

Miracula manuum dexteritate à circulatorib. edis videntur.

Turca circulator.

§ 6. Quamplurima insuper imperitoribus visa miracula, manuum expedita agilitate & industria quotidie ab histrionibus & jocularioribus fieri videmus, miramurque. Narrat Pomponatius, se Mantuæ & Patavii quendam ejus generis hominem Reatium nuncupatum vidisse, qui incredibilia operabatur, eaque dæmonum arte perfici, vulgo credebantur. Quare ab hæreticæ pravitate inquisitoribus subditus quæstionibus, bona fide occulto ostendit fraudulentas esse suas actiones, merasque manuum agilitates, & à multis, secreta intelligentia colludentibus, peragi. Proinde dimissus, interimitur tandem à quodam, quem deceperat.

§ 7. Turca quidam passim per Italiæ urbes oberrans, inter cætera miranda, quæ videnda populo exhibebat, manuum dexteritate peracta opera, pistillum ferreum prægrandem pugni illusione, item sola manuum contorsione infringere videbatur.

§ 8. Quidam circulatoris artis non imperitus, mihi alias fassus est, in ejusmodi miraculorum exhibitione fucum ab his jocularioribus foveri, quod prius idonea ad ejusmodi spectaculum appararint organa: quæ manuum celeritate, dum spectatorum oculos sermone vario in se defixos sevocant deludentque, multipliciter variant.

Insigni impostura circulatorum.

§ 9. Insignem hujus factionis hominum imposturam jocularem recenset Julius Scaliger, usi & Matthiolus. In vinum radicis ejusdem pulverem, cujus gustatu fauces convelluntur, immiscet: & cui fucum facere voluit, jubent, ut in hoc vino intinctum digitum, quasi prægustandi causa, sugat: Tum ilico digitum in vino madidum in os inditum, sibi mordicus non sine dolore & clamore premit invitus. Interea perinde atque blanditiis mœrentem consolatur circulator, temporum carpique arterias alio quopiam oblinit medicamento: deinde nummum in terram projectum ut tollat, hortatur. Ibi ille pronus, primum sese nequit attollere: mox, unguinis vi amens factus, concidit: statimque ejus more qui metuit ne mergatur in aqua, natat, ac vociferatur simul se fluctibus obrui. Ergo à cir-

à circulateur erigitur : deinde quasi se vindicaturus, primum malefium obliquo & torvo vultu exprobrare, mox hominem aggredi videtur : postremo fugientem circulatorem persequi, donec absterfo tandem illi medicamenti veneno, ad sese redeat. Menti autem restitutus, quasi qui evaserit è mari naufragus, capillum vestimenta que veluti vela torquere exprimere que, brachia tergere, & nares emungere conspicitur. Hæc non sunt fabulæ. Non enim multorum desunt testimonia, qui viderunt, quique imposturam suspicantes, suis & amicorum famulis (quod Pragæ contigit) hæc fieri jusserunt.

§ 10. Fanambulatorum præterea, sive schœnobaton, gressus æquilibres vel æquati ad libram, aut ponderibus utrinque librati, naturæ miracula augere solent. Fuit talis superioribus annis per omnem Italiam satis notus, Venetianello cognominatus, eo quod & Venetus natus, & parvæ staturæ esset. Is non solum in eo negotio tantæ dexteritatis & peritiz fuit, ut modo sacco insutus, liberis tamen manibus, quibus æquilibrium dirigebat, modo unicuique pedi pelve rotundissima supposita, modo pills magnitudinis ovi durissimis ac rotundissimis plantæ pedum subligatis, funi à palatii Bononiensis turri per medium forum ad cacumen domus alligato liberrime ingrederetur : sed ejus etiam roboris ac firmitatis, ut posset ossa crassissima crurave bouum in genu illisa confringere: tres clavos ferreos, crassos, ut digitus auricularis, manibus sudario involutis contorquere simul velut igne maceratos : trabem longum viginti pedes & amplius, crassum vero pedem unum, humeris impositum aliquandiu erectum sine manuum ope gestare, ex unaque scapula in alteram trajicere. Vidit & retulit hæc mihi filius meus Theodorus jurisconsultus, omnium prædictorum oculatus cum aliis compluribus testis.

Fanambulatori.

Venetianello.

In animalibus quedam artificialia quandoque videri demoniaca.

C A P. XIX.

QUID? in ipsis animalibus brutis quæ non miracula tum arte tum exercitatione sagacitas humana excitat ac edit revera? In suburbio Memphis apud Ægyptios Bæb Elloch nominato, cum ejusmodi multa quotidie vulgo represententur, tum plerumque histrionum quispiam, ubi nonnihil præstulerit, ad alinum conversus

Miracula in brutis.

Jean Leo de Afric. descript. lib. 8.

H

versus

*Asini mira
declusas.*

versus alia voce Sulcanum magui operis edificium meditari ait, proinde opus ei fore omnibus Alcairi (sic enim nunc Memphis vocatur) asinis ad calcem, lapides, & alia id genus deferenda. Tum asinus repente in solum prolapsus, pedes in aërem attollit, ventrem sursum sursum, atque oculos non secus claudit, quam si exanimis esset. Interim astantibus histrio asinicasum conqueritur, obnixè rogans ut ad alium emendam sibi subsidium impertiant. Coacta vitium qua potest pecunia: Ne existimetis, inquit, asinum mortuum. Hælluo enim properitatis domini sui conscius, hoc de industria confingit, ut munusculis illi collatis, pabulum sibi emere queat. Deinde ad asinum conversus, ut evestigio resurgat, monet. At ille dum se non dimovet loco, frequenti sustuario caditur. Quo nec excitato, fabulam repetit histrio, & iterum ad plebem inquit: Scitote Sulcanum edictam tulisse, ut cras populus omnis spectandi triumphi causa civitatem exeat, ac omnes feminae venustæ & nobiles pulcherrimis asinis inqueant, usque vicissim avenam & præstantem aquam Nili præbeant. Vix hæc verba absolvit histrio, quin asinus in pedes erectas, profusè fremens, ac ut lætabundus exiliens. Tum fabulam prosequens histrio: Vidi, inquit, nostri Præfectus à me commodato petiit elegantem hanc mox asinum pro deformi & vetula sua uxore. Ad hæc verba asinus veluti dolens, auriculas complicat, & altero pede claudicans laxatum se fingit. Tum histrio: Tibi itaque arident juvenculæ? Asinus caput inclinans, annuere videtur. Age igitur, hic plurimæ sunt juvenculæ; Indica, quæ tibi præ cæteris placeat. Asinus spectatorum coronam conspiciens, feminam honestiorem seligit, ad eam procedit; & capere contingit. Spectatores multo risu & clamore: Hæc, inquam, asini mulier.

*Jean. Leo
African.
Hist. or.
lib. 9 Camo-
li saltatio.*

§ 2. Sunt & qui camelos ad certos modos saltare docent. Camelum juveniculum per semihoram in loco instar hypocaufti præparato, cujus pavimento igne calefactum sit, constituunt. Tum pulsante quodam foris tympano, camelus non ad sonum, sed ob ignem subjectum, quo pedibus offenditur, modo crus unum, modo alterum, veluti saltatores, erigit: Cui exercitio per annum vel menses decem assuetus, in publicum deductus, audito tympano, temporis quo calorem sub pedibus sentit reminiscens, contestem saltat: ac supra idem pavementum consistere se existimans, pedibus alternatim reductis saltare videtur: atque ex usu naturam formans, id perpetuo observat.

§ 3. Ma-

§ 3. Mahometus, ex disciplina præceptoris sui Sergii monachi, columbam assuefecerat, ut in aure sua pasceretur, quam Spiritum sanctum impostor simulabas, & eam sibi secreta Dei consilia nunciare jactabat, quoties ob pabulam ad aures advolaret. Hoc impia plebs non animadvertibat, delusa scilicet à dæmone, cujus intererat his fundamentis exædificari sectam infandam. Columbam autem illam, quæ S. Athanasii per urbem euntis aures prætervolabat, statim hæretici & Arriani schismatici sic accipiebant, ac si magus esset sanctissimus Athanasius, instinctu profecto ejusdem artificis, quo suspensam ejus doctrinam redderet.

*Columba
Mahometi.*

§ 4. Cæterum, ut gentem suam ventri fomitoque deditam homo subdolos Mahometus porro magis falleret, taurum quendam attrivit, qui pabulum ex foliis Mahometi manibus capere consuevit. Huic intra cornua librum impissimum à se conscriptum, Alcorani titulo, colligavit, & astante simplici plebe altiori voce in abdito quodam loco latentem evocavit. Cumque multa de legibus declamasset, erumpens subito taurus, multis ab eo prostratis volumen per mediam plebem in manus Mahometi deponit, veluti cœlitus missum manus. Quod nebulo reverenter accipiens, quædam ex iis populo mox explanavit. Hoc commento se regem, Sergium prophetam fecit. Columba enim literis aureis schedam sic inscriptam attulit in collo suo: Quicumque tauro jugum imponet, rex esto. Sergio jugum adferente, Mahometus id tauro facile imposuit: & ut rex à plebe divino munere datus salutatur. Ita Alcoranus sacrum volumen esse creditur. Adeo hæc omnia divina putabantur.

*Taurus
Mahometi.*

*De diaboli machinationibus & earum sine paucis Patrum
sententia, & quarundam index: ac quare demones
hominibus adversarios constituerit Deus.*

C A P. XX

U T porro latius dæmonum innotescant stadia, citiusque finiam, adhuc paucas hæc spectantes, nec ad nostram institutionem inidoneas Patrum sententias obiter annexere placuit.

§ 2. Amare, docet D. Clemens, immundos spiritus inherere corporibus hominum, ut ipsorum ministerio cupiditates suas expleant: & ad ea, quæ ipsi desiderant, inclinantes animæ motus,

*Li. 2. Re-
cog. Cur ho-
minum cor-
poribus se
immergere
cupiant da-
mones.*

fuis eos parère libidinibus cogant, ut efficiantur ex integro vasa dæmonum.

*Quomodo
in corpora
ingrediendi
locus datur
dæmonibus.
August. su-
per hromil. 3.*

§ 3. Et lib. 4. Dæmones habere desiderium immergendi se corporibus hominum, hæc causa est: Spiritus sunt, habentes propositum conversum ad malitiam. Per cibos ergo & potus immoderatos ac libidinem, perurgent homines ad peccatum; eos tamen, qui peccandi propositum gerunt. Qui dum videntur naturæ necessaria velle complere, non tenentes modum per luxum, ingrediendi in semetipsos dæmonibus faciunt locum. Donec autem naturæ mensura servatur, & modus legitimus custoditur, Dei clementia ingrediendi in homines facultatem eis non tribuit. Ubi vero aut mens ad impietatem declinaverit, aut corpus immoderatis cibus & potibus adimplebitur, tanquam voluntate & proposito eorum, qui se ita negligunt, invitati, quasi adversum eos qui a Deo positam legem solverint, accipiunt potestatem.

§ 4. Et post: Dæmones quantum videntur fidem in homine crescere, tantum ab eo refugiunt. Si tamen in aliqua infidelitatis parte resederint, cum tempus invenient, cogitationes subjiciunt cordibus hominum: & illi nescientes, unde hæc veniant, suggestionibus dæmonum, quasi animæ suæ sensibus, credunt. Sugerunt ergo aliis, occasione corporeæ necessitatis, delicias sequi: aliorum iracundiam excusant per abundantiam fellis; aliorum infaniam nigri fellis vehementia colorant; sed & stultitiam quorundam ob phlegmatis multitudinem extenuant. Quod etsi ita esset, tamen hæc singula molesta esse corpori non possent, nisi ex ciborum potuumque redundantia. Qui cum justo amplius sumuntur, abundantia eorum, quam decoquere naturalis non sufficit calor, crudescit in venenum quoddam. Idque in visceribus venisque omnibus sentinæ in modum redundans, motus corporis insanos reddit, & turpes.

§ 5. Cyprianus in serm. 2. de Zelo & livore: Circuit ille nos singulos, & tanquam hostis clausos obsidens muros explorat & tentat, an sit aliqua pars membrorum minus stabilis & minus fida, cujus aditu ad interiora penetretur. Offert oculis formas illices, & faciles voluptates, ut visu destruat castitatem. Aures per canoram musicam tentat, ut sonus dulciori auditu solvat & molliat Christiani vigorem. Linguam ad convicium provocat, manus injuriis lacessensibus ad petulantiam cædis instigat. Ut fraudatorem faciat

lucra

lucta opponit injusta? Ut animam pecunia capiat, ingerit pemi-
ciosa compendia; honores terrenos promittit, ut cœlestes adimat:
ostendit falsa, ut vera subripiat. Et quum latenter non potest falle-
re, exerte & aperte minatur, tectorem turbidæ persecutionis inten-
tans, ad debellandos Dei servos inquietus semper, & semper infe-
stus, in pace subdolos, in persecutione violentus.

¶ 6. Idem lib. I. epist. 8. Vitare linguam diaboli venenatam,
qui ab initio mundi fallax semper & mendax, mentitur, ut fallat;
blanditur, ut noceat: bona promittit, ut malum tribuat: vitam pol-
licetur, ut perimat. Lucem nunc quoque verba ejus, & venena ma-
nifesta sunt. Pacem pollicetur, ne perveniri possit ad pacem. Salu-
tem promittit, ne, cui promittit, veniat ad salutem. Ecclesiam spon-
det, quum id agat, ut, qui illi credit, in totum ab Ecclesia pereat.
In tract. de Idolorum vanitate, ubi de Romanorum diis & de dæ-
mone Socratis quoque agitur, hæc leguntur: Spiritus insinceri &
vagi, qui postea quam terrenis vitiis immersi sunt, & à vigore cœlesti
terreno contagio recesserunt, non desinunt perditis perdere, & de-
pravati errorem pravitatis infundere.

¶ 7. Docet Augustinus, De doct. Christ. II. 2. 4. illos spiritus, qui
decipere volunt, talia procurare cuique, qualibus irretitum eum per
suspiciones & confensiones ejus videant. Recte itaque Lactantius:
Illicita, inquit, desideria immittit dæmon, ut aliena contaminent,
quibus habere propria sine delicto licet. Objicit quippe oculis ir-
ritabiles formas, suggeritque fomenta, & vitiis pabulum submini-
strat: tum intimis visceribus stimulos omnes conturbat ac commo-
vet, & naturalem illum incitat atque inflammat ardorem, donec ir-
retitum hominem implicatumque decipiat.

¶ 8. Eadem sensit & prodidit Athenagoras philosophus Christa-
nus: *ὅταν ὁ δαίμων αἰθερῶν προσείη κακὰ, ἢ τὴν ἐλευθερίαν ἐπιθυμῇ*; Si quando
dæmon cuiquam comparat mala, mentem labefactat prius. Tatianus
scriptum reliquit ad Gentes in Apologetico: *δαίμονες οἷς πολλὰ κα-
κία ἐξουσίαντες, τὰς μεμνημένους παρ' ὅμιν ψυχὰς διὰ ἀγνοῦν ἐν παντασὺν
ἐξουσιάζουσιν*. Dæmones, ait, in multum scelus prolapsi, animas apud
nos initiatorum per inscitias & apparentias deceperunt.

¶ 9. Proinde voluit Deus (authore Lactantio de Vero cultu
VI. 4.) qui homines ad hanc militiam genuit, expeditos in acie sta-
re: & intentis acriter animis, ad invisibilis hostis insidias vel apertos
impetus vigilare: qui nos, sicut periti & exercitati duces solent, va-

tiis captat artibus, pro cuiusque natura & moribus sapiens. Aliis enim cupiditatem insatiabilem inmittit, ut opibus suis tanquam compedibus illigatos à via veritatis excutiat. Alios inflammat iræ stimulis, ut ad nocendum potius incensos à Dei contemplatione detorqueat. Alios immoderatis libidinibus immergit, ut voluptati & corpori servientes, ad virtutem respicere non possint. Aliis verò inspirat invidiam, ut suis ipsi tormentis occupati, nihil aliud cogitent, nisi eorum, quos oderint, felicitatem. Alios inflammat ambitionibus. Hi sunt, qui ad gerendos magistratus omnem vitam suam operam curamque convertunt, ut fastos figant, & annis nomen imponant. Quorundam cupiditas tendit altius, non ut provincias temporali gladio regant, sed ut infinita & perpetua potestate dominos se dici velint universi generis humani. Quos autem pios videt, inanibus implicat religionibus, ut impios faciat. Iis vero, qui sapientiam quærunt, Philosophiam in oculos impingit, ut specie lucis excæcet, ne quis comprehendat aut teneat veritatem. Sic hominibus obstruxit aditus omnes, & obsepsit omnes vias publicis latas erroribus: quos ut discutere possemus, ipsamque authorem malorum vincere, illuminavit nos Deus, & armavit verae celestique virtute.

§ 10. Et in proœmio de Opificio Dei: Ille colluctator & adversarius noster, scis quam sit astutus, & idem sæpe violentus. Is hæc omnia, quæ illicere possunt, pro laqueis habet: & quidem tam subtilibus, ut oculos mentis effugiasse, ne possint hominis provisione vitari. Ejus cibus est ebrietas, inquit Hieronymus, luxuria, fornicatio, & universa vitia. Hæc blanda sunt, & lasciva, & sensus voluptate demulcent, statimque, ut apparuerint, ad usum sui provocant. Et apud Synesium: Mortalium calamitates epulæ sunt malorum dæmonum.

§ 11. Eleganter iterum Lactantius: Hi spiritus, inquit, contaminati ac perditii per omnem terram vagantur, & solatium perditionis suæ perdendis hominibus operantur. Itaque omnia insidiis, fraudibus, terroribus complent. Adhærent enim singulis hominibus, & omnes ostiatim domos occupant, ac sibi Geniorum nomen assumunt. Sic enim Latino sermone dæmonas interpretantur. Hos in suis penentralibus consecrant, hos quasi terrestres deos venerantur, & quasi depulsores malorum, quæ ipsi faciunt & irrogant. Qui, quoniam spiritus sunt tennes & incomprehensibiles, insinuant se corporibus hominum, & occulte in visceribus operi valetudinem vitiant, morbos citant, somniis animos terrent, mentes furoribus

*In epist. ad
Damasum.
Cibus dia-
boli.
Lib. 1. de
providentia.*

*Lib. 2.
cap. 15. de
Orig. err.*

Genii.

Dæmones.

qua-

quætant, ut homines his malis cogant ad eorum auxilia decurrere.
Item II. 17. & III. 29.

§ 12. Diaboli opera sic explicat Alcimus in lib. de Peccato originali:

*Sed quod vivaces portendis in abditi sensur,
Quodque futura vides, sermone arcana resignat,
Angelici fervens superest natura vigoris,
Horrendum dictu, signisque notabile monstrum.
Nam quicquid toto diram committitur orbe,
Iste docet, scelorumque manus ac tela gubernat.*

§ 13. Cæterum, ne prolixiori sententiarum catalogo, in explicandis daemonum conatibus mixte variis monstris que, delicatulo lectori nauseam concitarem, nec deesse videar, quibus confirmatio vetriculorum multiplicia ejusmodi condimenta appetit & amplectitur, loca solummodo præcipua, ubi cum primis eorum essentia, affectus, potentia, studiorum perversitas, fraudulentæ artes & inexplicabiles furie apud scriptores antiquos detegantur, commonstrabo, ut eorum quæ sita lectioe satiasi queant, quibus fuerit lubitum. Erunt autem alia, quam hujus libri cap. 2. recensentur.

§ 14. Epiphanius lib. 2. tomo 2. & libro 3. tomo 1. Faustinus libro 1. de Fide contra Arrianos. Dionysius de Divin. nomin. cap. 4. Athanasius de Beatitudine sibi hominis. Ambros. Epist. x. 80. & 84. Augustinus de Civit. Dei lib. v. 9. VII. 22. IX. 18. 20. x. 21. Questionum veteris & novi Testamenti quæst. 11. 27. 98. In Joan. tract. 49. In Apocal. homil. 10. Item Genes. xi. 16. De consens. Evangelist. III. 3. De Spir. & an. cap. 17. 26. 28. symbolo ad Catecham. 11. 1. Chromatius in cap. 5. Matth. Theophilactus in Matth. cap. 12. in Marci cap. 1. in Joan. cap. 10. in Luc. cap. 10. 13. 14. in epist. ad Coloss. cap. 2. Idem ad Philip. cap. 2. ad Thesal. cap. 3. item super Abacuc cap. 1. 2. in Nahum. cap. 2. Bassius epist. 141. & in serm. de exhortatione ad baptismum. Greg. Nyssenus orat. 11. de pauperibus amandis. Leo serm. 6. in nativ. Dom. Theodoretus in dial. tertio impatibili, & in 11. cap. ad Corinth. epist. 2. Eucherius lib. 4. in libros Regum. Ilychius libro. 5. in 16. 18. capita Levitici. Chrysostomus homil. 53. in 28. cap. Genes. Item de Lazaro: in secundum cap. ad Ephes. Cyrillus in Levit. lib. 3. & lib. 4. contra Julianum. Olympiodorus in Ecclesiasten capite. 4.

7. 9. Cassio-

7. 9. Cassiodorus in cap. 3. Cantie. Philastrius in Catal. hæreticorum. Maximus in homil. hyemali. Marcus heremita. Salonus in Ecclesiasten. Synecius lib. 1. de Providentia. Gregorius in 1. cap. Job. lib. 2. cap. 4. in 5. cap. Job. lib. 6. cap. 16: in 10. cap. Job, lib. 9. cap. 25: in 19. cap. Job. lib. 14. cap. 18. in 30. cap. Job. lib. 20. cap. 22. in 37. cap. Job. lib. 27. cap. 17. in 39. cap. Job. lib. 30. cap. 13. item lib. 31. cap. 17: & in 40. cap. Job. lib. 32. cap. 11. & lib. 33. cap. 8. Idem lib. 2. in 3. cap. 1. Reg. & lib. 4. in cap. 10. primi Reg. Item lib. 5. in 11. cap. 1. Reg. lib. 5. in 13. cap. 1. Reg. & lib. 5. in 14. cap. 1. Reg. item in Cantica Cant. in Ezechiel. lib. 1. homil. 2. 3. 12. item in Evangelia hom. 11. 14. 23. 27. 39: in Psalmos pœnitential. & libro. 2. indict. 10. epist. 22. lib. 4. indict. 13. epist. 38. & lib. 2. Moral. in Job, cap. 26. 40. 41. Rabanus in admonit. ad populum, quam Reginaro chorepiscopo misit, & lib. 3. in Ecclesiasticum, cap. 1. & lib. 5. cap. 1. & lib. 6. in eundem, cap. 3. 9. lib. 8. in eundem, cap. 7. & lib. 9. cap. 1: lib. 4. de serm. propriet. cap. 10. Haymo super 7. cap. Osæ: item super cap. 3. Cantici Cantic. Idem super 17. Psal. Idiota cap. 2. contemplation. de morte. Angelomus in 4. cap. lib. 1. Reg. Remigius in Psal. 30. de duobus diaboli laqueis, quibus infidiæ fiunt fidelibus, nimirum terrore & errore: & in Psal. 71. Smaragd. in Euang. Luc. cap. 8. in Joan. cap. 14: in epist. Pauli ad Ephes. cap. 4. Radulphus lib. 6. in Levit. & lib. 20. cap. 2. in eundem. Berno lib. de contemn. divinat. dæm. Anshelmus in Euangel. enarrat. & in 11. cap. 2. ad Corinth. Rupertus lib. 1. in Joan. cap. 1: lib. 6. in eundem, cap. 6. item lib. 9. & lib. 11. cap. 14. & lib. 12. cap. 16. in eundem: lib. 2. in Matth. cap. 2. lib. 7. cap. 8. & lib. 13. cap. 26. in eundem item lib. 5. in Apocalypf. cap. 9: lib. 7. cap. 12. & lib. 11. cap. 20. in eandem. item lib. 2. in Zachar. cap. 5. & lib. 1. in Abacuc, cap. 1. Hildegardis lib. 2. visione 1. 6. Bernardus serm. 17. & 32. super Cantic. serm. de diversis affect. animæ. Petrus Blefensis epist. 49. Lombardus lib. 2. dist. 3. 8. Petrus Cluniacensis lib. 1. de Miraculis, cap. 14. 17. & lib. 3. epistol. 24. Barth. Anglicus. lib. 2. de proprietatib. rer. cap. 20.

Machinationum diaboli finis.

§ 15. Miraculorum vero, machinationum, & apparitionum diaboli quis finis unquam, & velut ex professo alius, quam erroris furorisve

furorisve manifeste impii, blasphemii, & in Deum contumeliosi, aut sceleris alicujus confirmatio præceptiove, aut approbatio vel portectio?

§ 16. Hunc autem, Lactantio teste, constituit homini Deus adversarium, nequissimum & fallacissimum spiritum, cum quo in hac terrestri vita sine ulla securitatis requie dimicaret. Nam ut victoria constare sine certamine non potest: sic nec virtus quidem ipsa sine hoste. Ita quoniam virtutem dedit homini, statuit ei contrario inimicum, ne virtus torpens naturam suam perderet. Noluit enim Deus hominem ad immortalem illam beatitudinem delicato itinere pervenire.

§ 17. Sic & Theophylactus: Quia certamen est vita nostra, noluit Deus extra hanc vitam dæmones esse, ut certantes nobiscum nos probatiores monstrarent. Nam si non essent adversarii, neque coronæ essent, uti subjicit in Luc. cap. 8. Similiter & Berno de divinatione dæmon. contem. Neque diabolus removit à principatu mundi hujus: quia adhuc opus est opera ejus ad exercitia certaminum & victoriarum beatorum. Si enim dæmonibus auferatur libertas arbitrii, nullus ultra oppugnabit athletas Christi. Nullo enim oppugnante, nec certamen aliquod erit: & sublato certamine, nullum erit præmium, nulla victoria.

Nomina diaboli, ipsius studium prodentia, quibus nuncupatur in Sacris literis.

C A P. XXI.

SUA vero nomina apte ipsius studium & fabricam prodentia, forctur diabolus tum alibi, tum maxime in sacrosancta Scriptura: quæ hic recensere lubet, ut, præter nomenclaturas supra recitatas copiosius, quibus Deum mentiebatur Satan, ejusque sibi honorem assumebat, denominationibus nunc his, qualis est affectu & opere, cognoscatur plenius. Ipsa siquidem nominum diversitas, diversa illius vitia commonstrat, cui nomina mille, mille nocendi artes. ne quis præter ordinem, novum hic dæmoniacorum nominum catalogum contexi arbitretur.

§ 2. Elephas ubi in Jobo describitur, Behemoth vocatur, id est bruta, ut Græcis frequenter *βίπα*. Et quidem plurali numero, designatur ejus vastitas. Sub allegoria vero elephantis, Satanæ potentia do-

De epis. Dei. c. 19. 20. Quare dæmonem hominibus adversarium constituit Deus.

In Marc. capite 5.

Behemoth. Job. 40. Dæmonum nomina, ipsorum studium prodentia.

tia docetur. Behemoth (respondens Domineus turbine, ipsi Jobo inquit) fœnum comedat ritu bovis: hoc est, paleas igne comburendas. Ecce virtus ejus existit in lumbis ejus, & robur illius in umbilico ventris sui. Mlecebit enim veteris voluptatis, quæ circa lumbos & umbilicum præcipue sentitur, frequenter impugnat. Ossa ejus velut fistulæ aris, & cartilago ejus quasi laminæ ferri. Ad duritiem diaboli ista referuntur, quoniam à malicia, quam semel amplexus est, nequit dimoveri, nec & ferro obduratur. Quem arbuta tegunt umbra sua. Hoc illud est, quod in Psal. legitur de impio: Sedet in insidiis in occultis, ut interficiat pauperem, dum attrahit eum.

Psal. 9.

Leviathan.

§ 3. De Leviathan idem fere aliis verbis prædicatur, quod de Behemoth: & vis naturæ demoniacæ exprimitur, supra modum potens atque versuta: quæ utique cuncta humana subverteret, nisi divini arbitrii habens coerceretur. Vide integrum Jobi caput 40. & 41. Sonat autem Leviathan, sibi traditus, vel appositio: qui verbo Dei & rebus quibuscunque addit: Esajæ 27. Job. 3.

Asmodæus.

§ 4. Asmodæus, spiritus vel deus cæcitatæ, destructor, dissipator, aut delicti abundantia, vel peccatam abundans, sive ignem mensurans: Tob. 3.

Mammona.

§ 5. Mammona, voce Syriaca, cupiditas pecuniæ aut divitiæ: Matth. 6. His ille imprudentium mentes implicat, ne Deo servire queant, cum mammonæ cæperint famulari.

Diabolus.

§ 6. Diabolus Græcis, calumniator. Matth. 4. Joan. 8. Apocal. 12. & alibi sæpius.

Dæmon.

§ 7. Dæmon & Dæmonium, sciens, callidus, & multarum rerum peritus. Matth. 4. 7. 8. 9. 12. 15. 17. Marc. 16. Jac. 2. *ἐὶς τὸ δαιμόνιον*, scio. Plato quoque in Cratyllo arbitratur ex Hesiodi sententia, dæmones quasi *δαιμόνας* dici, hoc est, prudentes & scientes. Sic autem eos dici ob terrorem, vult Eusebius. Philo de mundo: *αἰψότατος* vocat Moses appposito nomine, quos *ἡρώας ἢ δαιμόνας* Græci appellant.

Cacodæmon.

§ 8. Cacodæmon, perverse sciens. Quoscumque vetustas deorum cultu venerata est, omnes *κακοδαίμονας* fuisse, author est Porphyrius. Dicitur & malus dæmon: & dæmon *βλασφημῶν*, id est, nocentissimus, in Symposio septem sapientum.

Satan.

§ 9. Satan, Hebræis à *שׂטן* adversarius, qui obstitit atque obtrabat: Job. 1. 2. Zachar. 3. item Saranas, Matth. 4. 12. 16. Marc. 1.

Marc 1. 3. 4. 8. **Luc.** 10. 11. 13. 22. **Joan.** 13. **Apocal.** 12. **Basil.** in concione, **Quod** Deus non est autor malorum. Licet **Moses** Barcephæ Syrus à **MD** Sat, quod Syris & Chaldæis significat recedere, deducat in lib. de Paradiso parte 1. cap. 28.

§ 10. **Abaddon** Hebraice, perditos, aut perdens: Græce ἀ-
βαδδων, **Apoc.** 9. *Abaddon.*
ἀβαδδων.

§ 11. Deus hujus seculi, sensus incredulorum excæcans: 2. **Corinth.** 4. Uti in **Psalmo**: Dii gentium dæmonia. sic & **Ephes.** 6. ἐπιμαρτύρος Paulus vocat impios hos spiritus. Deus dicitur: ut, Quorum deus venter est: quemadmodum **Augustinus** annorat **adv. Faustin.** 21. 2. non enim simpliciter deus est, sed illi deus existit, qui Christo illam anteponunt, ut ait **Cyrillus**. Et hæc, ne duos cum Manichæis deos faciamus.

§ 12. Principatus, potestates, mundi domini, rectores tenebrarum hujus seculi, spirituales astutiz in cœlestibus, à Paulo inscribuntur hi spiritus: **Eph.** 6.

§ 13. Legio, quia multi sunt: **Mat.** 5. **Luc.** 8.

§ 14. Princeps, cui potestas est aëria, qui est spiritus nunc agens in filiis contumacibus: **Ephes.** 2.

§ 15. Princeps hujus mundi: **Joan.** 8. 12. 14. 16. Habens mortis imperium: **Heb.** 2. Qui seducit totum terrarum orbem: **Apoc.** 12.

§ 16. Rex super universos filios superbiæ: **Job.** 41.

§ 17. Celsitudo quæ tollitur adversus cognitionem Dei: 2. **Corinth.** 10.

§ 18. Adversarius noster diabolus, qui ut leo rugiens obambulat, quem devoret inquirens. 1. **Pet.** 5.

§ 19. Homicida ab initio, qui in veritate non permansit mendax, & pater mendacii: **Joan.** 8. Anthem peccati: 1. **Joan.** 3.

§ 20. Spiritus, **Act.** 16. Spiritus Dei, propter ministerium dicitur tanquam Dei carnifex: spiritus Dei malus, 1. **Reg.** 16. Spiritus nequam, malus, 1. **Reg.** 16. **Act.** 19. Pessimus, **Jud.** 9. Spiritus mundi, 1. **Corinth.** 2. Spiritus ad vindictam creati, qui in furore suo confirmaverunt tormenta sua, & in tempore consummationis effundent virtutem: & furorem ejus, qui fecit illos, confundent, **Eccles.** 39. Spiritus, qui non confitetur Christum in carne venisse, spiritus Antichristi: 1. **Joan.** 4. Spiritus Egypti, & vertiginis, qui fecit errare Egyptum in omni opere suo, sicut erat ebrius & vomens:

vomens: Esajæ 19. Spiritus fornicationis, Oseæ 4. Spiritus Pythius, vel divinationis: Levit. 20. Act. 15. Spiritus mendax. 3. Reg. 22. Spiritus immundus: Zach. 13. Matt. 10. 12. Marc. 3. 9. Luc. 6. 9. 11. Act. 5. Apocalyp. 16. Spiritus impostor: 1. Timoth. 4. Spiritus dæmoniorum: Apoc. 16. Spiritus mutus & surdus: Matth. 9: 12. Marc. 7. Spiritus iræ vel furoris, Job. 4. Psalmo 17. Spiritus soporis: Esajæ 29. Spiritus timoris: 2. Timoth. 1.

§ 21. Angelus-nuncius & minister, Job. 4. 1. Corinth. 6. Roman. 8. 2. Pet. 2. Epistol. Jud. Angelus Domini: Psal. 34. Ita vult Hieronymus, 1. Paral. 21. Angelus vel nuncius satanæ: 2. Corinth. 12. Angelus crudelis: Proverb. 17. Angelus abyssi: Apoc. 9. Habens iram magnam: Apoc. 12.

§ 22. Accusator sanctorum fratrum, Apocalyp. 12. Loliorum seminator, Matth. 13. Marc. 4. Luc. 8. Tentator, *ὁ πειράζων*, Matth. 4. 13. 25. Luc. 4. 8. Joan. 6. 8. 13. 1. Thess. 3. Ultor, Psal. 8. Fortis, armatus, atrium tenens. Matth. 12. Marc. 3. Luc. 11. Hostis, Psal. 8. Malus, Ephes. 6. 1. Joh. 2. Malus ille, Matth. 13. Quoniam omnium scelerum princeps est & inventor, per excellentiam vocatur *ὁ πρῶτος*. Inimicus, Luc. 10. Invidus, Sapient. 2. Meretrix Babylonica, bestia habens septem capita, &c. Apoc. 13. 14. 16. 17. 18. Abominatio desolationis, Matth. 24. Dan. 9.

§ 23. Venator: illius astus, laqueus: timor nocturnus, sagitta volans in die, pestis in tenebris grassans, exterminium meridianum, Psal. 90.

§ 24. Volucres cœli, Matth. 13. quia semen verbi Dei, quod in duro solo & nullo compunctionis vomere proficisso cecidit, rapiunt protinus, & absumunt. Aquila, Oseæ cap. 8. Si exaltatus fueris ut aquila: Haymo. Aspis & basiliscus illis dicitur, quos primo congressu superat. Aspis quippe morsu, basiliscus aspectu statim perimit, Psal. 90. Leo, quia aperto Marte nos invadit, ut dilaniet. Draco, quia occulte nobis insidietur, viroso afflatu perdens, Esajæ 13. 34. Psal. 90. Apoc. 16. 20. Viro autem justo promittitur: Super aspidem & basiliscum ambulabis, & conculcabis leonem & draconem. Draco magnus, Apoc. 12. propter insidiarum multitudinem. Draco rufus, Job. 41. propter homicidium. Serpens, scorpio: Genes. 3. Luc. 10. Mera enim venena

sunt.

sunt, quicquid dæabolus suadet. Unde tamen suos liberat Salvator, dicens: Ecce dedi vobis potestatem calcandi super serpentes & scorpiones. Serpens antiquus, Apoc. 12. propter occultas insidias & seductionis dirurnitatem. Serpens tortuosus, Esajæ 27.

§ 25. Ohlim, onocrotalus, ericius, ibis, corvus, struthio, onocentaurus, satyrus, lamia, milvus, ululæ vel ziim Hebraice, Esajæ 13. 34. Perdix, malleus, thaninum: Hieronymus in epistola ad Damasum.

§ 26. Locustæ similes equis in prælium paratis, quia feroces dæmones: & super capita earum tanquam coronæ similes auro, quia superbi: facies earum velut facies hominum; & capilli sicut capilli mulierum, quia utrique sexti insidiatur; & dentes quasi leonum, quia quos vicerint, perimunt: loricas sicut loricas ferreashabent, quia in malitia obduruerunt: aliis perstreperunt, quia velociter omnia permeant: caudas scorpionum aculeatas gerunt, quia unus eorum finis est nocendi hominibus. Et habent super se regem, angelum Abyssii, cui nomen Hebraice Abaddon, Apocal. 9.

§ 27. Eodem modo & apud Ecclesiasticos scriptores varia diabolo imponuntur nomina. Bestiam intelligibilem appellat diabolum lycchius, quæ capithomines cautelam & custodiam suam negligentes: probatque testimonio Petri, Adversarius vester, &c. lib. 2. in 7. cap. Levit. Et libro 7. in cap. 26. Levit. Dæmones sunt bestię ex simili malicia, primum sicut latentes, deinde ut venenum importabile & mortiferum habentes. Bestia terræ, Gregor. vi. 16. in cap. 5. Job. Serpens Assyrius ille draco; omnem humanam libertatem servituti suæ subjecit: Andr. Hierosolymitanus. Coluber antiquus, Rabanus lib. 5. in Ecclesiastic. cap. 1. Pardus, Rabanus lib. 6. in Ecclesiastic. cap. 9. Ursus, ob crudelitatem, Giselbertus in lib. Altercat. cap. 19. Lupus spiritualis inimicus, Theophil. in Joan. cap. 10. Serpentem Luciferi; veneni productorem, ferocem belluam, leonem humanis carnibus viventem, ac basiliscum appellari in scriptura, scribit Euseb. de Demonst. Euang. 111. 5. Corvus, Beda 111. 8. Apostata angelus, Rabanus de Serm. propriet. 1. 5. In Ecclesiastic. vi. 3. Fur, adulter, Beda lib. 2. in Job. cap. 7. Lapis caliginis, idem lib. 2. cap. 1. Hypocrita & simulatus, idem 111. 3. Umbra mortis, 1. 12. Mors, Concilium Toletanum 12. cap. 11. Desertrices potentię, Greg. Nazianze-

zianzenus. Sophista, maleficus, idem orat. 1. de Reconcil. monach. Senex, stultus rex, Salomus in Ecclesiasten. Peccatum, Theodoretus in cap. 7. ad Rom. Jumentum iis, quos luxuria inflammat: avis iis, quos superbia evellit: Greg. Moral. xi v.

Diaboli
membra &
expressa
imagines.

§ 28. Plerisque tamen hisce nominibus Satanz quodque membra nuncupari possent: velut Joannis sexto, Judas diabolus à Christo nominatur. Sunt & ejus signæ imaginesque expressæ, Pharaon, Antiochus rex Babylonis, Assur & omnes impii.

*Nomina demonum ex actionis varietate apud Ethnicos: distincta quoque ex officio apud Latinos: Damones familiares, Viruculi terrei & montani, Sibylle albe, atque quarundam gentilitiorum & poetico-
rum demonum nomenclatura.*

C A P. XXII.

DIVERSE ad hæc pro actionis varietate frequenter Ethnici demonio commutarunt nomina: ut quod variis formis aut spectris sub meridiem, quando inferis parentatur, calamitosis jubente Hecate obversatur, *ἡμερῶν* nominant: quemadmodum Aristophanis interpret docet. Nominis ratio est: quia uno incedat pede, ut Eustachio placet: vel (ut aliis) quia alterum pedem habeat æneum. Id genus terricalamenta dicuntur quoque à Græcis Hecata, quod ab Hecate immittantur.

De spiritibus
quoque
alii Suidam
in dictione
ἡμερῶν.

Hecata.

δαιμόνιοι.

ἡμερῶν.

§ 2. *Δαίμονες* etiam vocant, quod terrorem incutiat representatione vel imitatione. Erant & dæmones quidam Dionysiaci, asperæ & immites. Sunt quos *ἡμερῶν* nuncupant, quasi dicas iudificatores. Qui vero dæmon intervertere & elidere res bonas ac salutares, calamitates autem & incommodatum inferre, tum, si impenderent, maturare, atque in capita nostra cogere, & velut per præceptagere, omninoque ad scelera & flagitia propellere, indeque in discrimina vitæ adducere, vel in subitum præcipitare exitium putabatur, *ἀλατῆρας, ἀποδρημαῖον, καλαρῶν, & ἀλῆρας κερῶν τῶν ἀγῶν* appellavit antiqui. Qui ad vitæ ædium & dispendium urgente dæmones, *ἡμερῶν*, assessores illis vocantur. Diabolicam virtutem, cuiusmodi fuerat in Simone mago, pareddum dici, annotavit Eusebius: & sic deinceps.

ἡμερῶν.

Ternifra-
tores.

§ 3. Ternifra-
tores dicuntur etiam dæmones, quod triplici cal-
le ad

le ad animarum properant interitum : verbo nempe, cogitatione, & opere.

§ 4. Ex officiis quoque dæmones distingere Latini. Uthi, qui regionum administrationi præsidere censentur, ante recitati Penates dicantur : qui pacatus ædes possident, Lares : aut, si quando exterreant, domosque incurfionibus infestent, Larvæ. Qui autem nobis singulis designati sunt, Genii mali. Item Manes, quos Græci Heroes indigitarunt : & iracundos occurfantibusque infestos fuisse Menander signat. Hos Lemures Latini veteres appellare solent, Italæ Follæi dicuntur, & Empedææ.

*Penates.
Lares.*

*Larva.
Genii mali.
Manes.*

*Lemures.
Follæi.*

*Empedææ.
Terro vi-
rumculi.*

§ 5. Sunt & ex Larum & Larvarum familia, qui vulgo nostrati dicuntur Terrei virancali: jam, detectis nonnihil manifestis dæmonum imposturis, infrequentiores quam olim. Horum duplex genus. Sunt enim aliqui aites : merito Lares familiares nuncupandi. Qui in domibus concubia potissimum nocte versantur, atque ministrorum munia peragere, auditui apparent, descendere scilicet è gradibus, ostia aperire, struere ignem, haurire aquam, cibum & quæcumque alia cuique domui consueta apparare, quum profus nihil faciant. Horum plerique rerum quoque futurarum ex occultis indicis præscii, ea, quæ paulo post comperimus perfici, antea administrare audiuntur : ut etiam brevi adfore mercatores signis prænuncient, qui merces venales sint ablaturi.

§ 6. Id quod aliquoties in ædibus parentum Theodori & Agnetis (quorum Deus pro ineffabili sua misericordia meminerit in resurrectione justorum) observavi puer, admodum territus, una cum fratribus Arnoldo & Matthia : ubi quum in tabulato ingens lupuli asservaretur copia, si quando venturi essent emptores, præcedenti nocte per gradus dejici eo modo audiebatur sacci, quo veritatem subsequens ostendebat dies. Omen id ut faustum, plausu semper excipiebatur. Quum enim de rebus suis statuant mercatores, aliquo mercium causa profecturi, de iis antea loquuntur, ingredique se earum nomine iter færentur. Quod intelligens diabolus, sua his, ad quos contendunt mercatores ante ostendit ludibria, quam illi adveniant. Tempus siquidem suppeditat locorum distantia. Ita & prænovisse & prænunciare videtur dæmon, quæ jam fieri coepta sunt.

§ 7. Alii tetrici sunt, familiam quocumque modo vel turbantes, vel exterrentes. Hos dæmones etiam in subterraneorum, ut

*Tetrici fam-
iliares
dæmones.*

Theo-

*In lib. de
Animant.
fabrorum.
Annaber-
gum dæmon.*

Theologis placet, substantiarum numero habitos, in quibusdam versari fodinis, tradit vir eruditissimus, ac metallicarum rerum investigator acerrimus, Georgius Agricola: truculenti autem & aspectu terribiles, plerunque metallicis infesti atque inimici sunt. Talis fuit Annabergius ille, qui operarios duodecim amplius flatu interfecit, in specu, qui Corona rosacea appellatur: eo nomine relictus, quantumvis argento dives esset. Flatum vero emittebat, ex rictu. Equi enim specie habentis procerum collum, & truces oculos, dicitur visus. Ejusmodi etiam fuit Snebergius, nigro cucullo vestitus, qui in fodina Georgiana operarium è solo sublatum, in superiori loco maximæ illius concaviratis quondam feracis argenti collocavit, non sine corporis attritu. Quæstuosam admodum fodinam deserere apud Turcas cogebatur Judæus à dæmone metallico, hominibus frequenter in forma capræ aurea cornua gerentis apparente.

*Snebergium
dæmon.*

§ 8. Pfellus certe, cum sex genera dæmonum definiat numero, hoc cæteris pejus esse dicit, quod ipsi amictui sit crassior materia. Quidam philosophi hos & similes dæmones, qui nocentes sunt, & natura improbi, nominant brutos, & rationis expertes. At sedatos illos Germanorum alii, ut etiam Græci, Cobalos vocant: quod hominum sunt imitatores. Nam quasi læticia gestientes ridet, & multa videntur facere, interim nihil plane efficientes.

Cobali.

*Virunculi
montani.*

§ 9. Alii virunculos montanos nominant, staturam significantes, qua plerunque apparent: nempe nani, tres dodrantes longi. Videntur autem esse seneciones, & vestiti more metallicorum: id est, vitteto indusio, & corio circum lumbos dependente induti. Hi damnum non solent dare metallicis, sed in puteis & cuniculis oberant: & quum nihil agant, se tamen in omni laborum genere videntur exercere, quasi modo fodiant venas, modo id, quod effossum est, in vasa infundant, modo machinam versent tractoriam. Quamquam vero interdum glareis operarios lacessunt, rarissime tamen eos lædunt. Nec lædunt unquam, nisi prius ipsi cachinno aut maledicto fuerint lacessiti.

Guteli.

§ 10. Itaque non admodum sunt absimiles dæmonibus, tum his, qui raro hominibus apparent, quum quotidie partem laboris domi perficiant, & curent jumenta: quibus quod nostri causa benigne faciant, generique hominum sint, aut saltem videntur esse amici, nomen imposuerunt Germani (Gutelos siquidem appellant) tum

Trullius

Trullis vocatis, quos sexu tam mulieris quam viri ementito, cum apud alias nationes, cum maxime apud Sijonas in famulatu fuisse ferunt.

§ 11. Sed dæmones montani potissimum laborant in his specubus, è quibus metalla jam effodiuntur, vel ea effodi posse spes est. Quocirca à laboribus non deterrentur metallici: sed omen inde capientes, alacriori sunt animo, & vehementius laborant, eosque exoptant.

*Dæmones
montani.*

§ 12. Narrat Trithemius de quodam dæmone, qui familiaritate singulari hominum usus egerit in diocesi Hildesiana, potissimum in episcopi aula, ubi culinæ ministeria obibat. Ipsius verba referam, fides rei sit penes lectorem. His temporibus spiritus quidam malignus in diocesi Hildesheimensi multo tempore multis visibiliter apparuit in habitu rustico, pileo caput opertus, unde & vulgo Pilearum cum appellabant rurales, hoc est, ein Hedeckin, lingua Saxonica. Iste spiritus Hutgin multa mirabilia fecit, & delectabatur esse cum hominibus, loquens, interrogans & respondens familiariter omnibus, aliquando visibiliter, aliquando invisibiliter apparens. Neminem læsit, non prius læsus: sed injuriarum seu irrisorum memor, vicem irrogantibus sibi contumeliam impendit.

*Spiritus
familiaris.*

*Hedeckin.
Hutgin.*

§ 13. Cum Burcardus comes de Luca per comitem Hermannum de Winsenburg fuisset interfectus, & comitatus ipse Winsenburgensis in direptionem videretur expositus, præfatus spiritus dormientem in lecto suo Bernhardum episcopum Hildesheimensem accedens, cum excitavit, dicens: Consurge, ô calve, exercitum convoca, quia comitatus de Winsenburg, propter homicidium vacuus & desolatus, tuo facile parebit imperio. Qui surgens, milites suos commouit, comitatum invasit & obtinuit, quem Ecclesiæ Hildesheimensi de Imperatoris consensu perpetuum conjunxit. Eundem quoque pontificem non rogatus idem spiritus sæpe de multis periculis avasare consuevit.

§ 14. In curia ejusdem præsulis frequens apparens, coquis ministrare plerunque satis diligenter consuevit, crebrosque in culina cum ipsis miscere sermones. Unde, cum jam ex consuetudine familiaris factus, à nemine timeretur, puerulus quidam in coquina serviens cum despiciere, subsannare, & contumeliis afficere cœpit, & quoties potuisset, immunditias coquinæ in eum effudit. Qui cum sæpe magistrum coquinæ rogasset, ut puerum ab injuriis suis compe-

K

secret,

feceret, minitatus se tandem injurias ulturum, irridetur ab eo dicente: Tu spiritus es, & puerum times? Cui dæmonium respondit: Quia puerum tuum ad petitionem meam emendare contemnis, ego quantum illum timeam, post dies paucos tibi ostendam. His dictis, spiritus abscessit iratus. Non multo post, cum die quodam post vesperam puer solus in coquina fatigatus dormiret, venit spiritus, & suffocatum in frustra conscidit, ollæque impositum ad ignem coquere cœpit. Quod magister coquinæ cum percepisset, spiritui maledicere cœpit. Qui exacerbatus, allaturam postero die pro episcopo & curialibus ad ignem in veribus positam, compressis desuper bufonibus horrendis, veneno & sanguine eorundem aspersit. Rursusque contumeliis affectus, per pontem in foveam de alto illum precipitavit. Supra muros civitatis & castelli vigilias nocturno tempore diligentissime peragens, omnes custodes vigilare coegit.

§ 15. Vir quidam longe profecturus, cum uxorem haberet impudicam, quasi per jocum dixit ad spiritum Hutgin: Bone sociæ, tibi commendo uxorem meam, donec revertar, vide custodias eam. Cumque viro absente cum adulterio mulier portionem suam poneret, & amatores multos successive tentaret, ita se spiritus iste invisibiliter medium semper interposuit, projectisque in terram de lectulo viris, nullum pervenire vel ad tactum ipsius fornicæ, tæce de commixtione illicita permisit. Sic mulier singulis noctibus & fere singulis toto tempore hœsis novos semper introduxit amatores. Quos tamen spiritus, mox ut eam contingere tentassent, procal in terram projecit. Tandem revertenti marito, & adhuc longe à domo existenti, spiritus commissarius letus occurrit, dicens: Gratus est mihi valde tuus adventus, quo liberer à tam inquieto labore, quem mihi imposuisti. Cui maritus: quis ergo tuus? Ego sum, inquit, Hutgin, cui pridem abiturus, uxorem commisisti tueri. Ecce custodivi eam tibi, licet cum maximo & continuo labore, ab adulterio salvam. Sed oro te, ne illam mihi deinceps custodiendam tradere velis. Malo enim totius Saxonie porcos, quam unam ipsam uxorem custodire tuam, tantis me dolis circumvenire, tantis viis atque modis abuti suo corpore tentavit.

§ 16. Innumera quoque alia tam seria quam ridicula spiritus iste miracula fecit, quæ omnia nec facile scribi possunt, nec, si scriberentur, multorum credulitate invenirent. Idiotam quendam & simplicem hominem clericum ad synodum citatum, per annulum

lum factum ex foliis lauri, aliis quibusdam additis, aliquanto tempore doctissimum reddidisse ferunt. Tandem à præfato episcopo Bernhardo per censuras Ecclesiasticas eliminatus, de provincia recedere compulsus est.

*Si credere
sua esset.*

§ 17. Familiares quoque referuntur dæmones, privatorum hominum se mutum observare simulantes. Tali consiliario fretus legitur Socrates, quem Deum appellavit Apulejus: de quo peculiarem hujus vide librum, & Sermones 26. & 27. Maximi Tyrii philosophi Platonici. Unde hoc consequutus est, ut nihil suo juvante Deo vitæ finem veneno coactus sit facere. Quemadmodum Q. Sertorius, qui cervam Dianæ, ut prædicabat, numine afflatam, consultricem habuit, nullo sæpe deæ monitu edoctus, domestica fraude periit. Eadem ratione Numam quoque Romanorum regem, nympham Ægeriam coluisse, consuluisseque, memoriæ proditum est.

*Dæmones
familiares.*

§ 18. Pueri quoque incorrupti & violenter necati animam, adjuramentis ineffabilibus à se evocatam assistere sibi, & per eam omne quod juberet fieri, jactabat Simon Samaritanus. Erat autem familiaris illi diabolus: quem pueri animam esse prædicabat, ut divinitatem suam mentiretur cautius.

*Clemens.
Recogn. r.*

§ 19. Benedicti III. pontificis Romani tempore, in urbe Moguntinensi dæmonium quoddam, sub cujusdam sacrificii pallio, dum aquam lastralem spargeret, quasi familiare esset, latitans, illum accusabat, quod eâ nocte cum procuratoris filia concubisset: ut Sigebertus atque Vincentius tradunt.

§ 20. Huic numero accensendi dæmones, qui hominibus plerisque peculiaribus tanquam familiares, morituri alicujus notas vel gemitu vel strepitu vel pulsatione in claudenda clavis theca futuri cadaveris, sive etiam in demonstrando pullato funeris adhuc ignoti, subsequuntur tamen comitatu, sub ipsa meridie vel alias ostentant.

§ 21. Ludibria insuper quædam diaboli ad nostræ ætatis credulitatem, ante doctrinam Evangelii, è superstitionum tenebris minus evolutam repurgatamque, in Germaniæ nostræ locis plurimis observabantur, familiaria adeo, ut publicæ Lemurum (Albas mulieres, & Sibyllas albas vernaculo sermone appellabamus) choreæ hoc vel illo loco celebratæ narrarentur. Eratque hoc laturarum genus apud primæ infans puerperis, & infantibus lactentibus, cunis adhuc inhaerentibus.

*Alba mulier
ves. Sibyl-
la alba.*

• § 22. Quod etsi olim erat frequentissimum, cum Satanæ præstigi-

giis nimium tribueretur, Christoq; ejus supplantatori ac nostro patro-
no unico ignavius adhererent animi, diabolo ludente, ridente, variif-
que artibus, quibus ad se imperitam multitudinem illexerat, impium
cultum stabiliente: tamen post puriorem ferventiorumque Evangelii
prædicationem mentibus hominum insonantem, id usque adeo eva-
nuisse, est quod Deo gratias agamus summas, ut ne levias quidem e-
jus vestigia videantur reliqua. Hoc dæmoniorum genus intellexit
se apparet Hieronymum, ad Paulam super obitu Blefillæ in epistola
sic scribentem: *Quid causæ est, ut sæpe bimuli & trimuli, ac ubera
in aeterna lactantes, à dæmonio corrumpantur?*

Deum.

§ 23. Deumum nuncupatum cacodæmonem veneratur rex
emporii Indiæ celeberrimi Calechut, confusus illi factam à Deo po-
testatem judicandi orbis terrarum, & tribuendi unicuique pro be-
nefactis videlicet & malefactis mercedem meritam. Ejus imagi-
nem, ut monstrum horrendum ingens, sedentem capite redimito
diademate, Romanorum pontificum modo, scribit Ludovicus Ro-
manus patricius regem habere in sacello suo. Hoc autem illi acce-
dit, quod diadema ipsius ternis insignitur cornibus. Deum vere ma-
ximum Tamerani appellant incolæ.

*Navi.
gat. v. 2.*

*Tamerani.
Agnas.*

§ 24. Agnan vocatum dæmonem nunc hac, nuac, alia forma
videre Americanos, ab eoque multum infestari, tradit frater Andreas
Thevet Angoulesme, in observationibus suis in America cap. 35.
& 36.

Grigri.

§ 25. Grigri dictum dæmonium apud eosdem in Canada &
Guinea, maxime vero in eorum sylvis conspicitur.

*Hovi-
nifra.*

§ 26. Habent etiam suos dæmoniorum sacerdotes aut vates,
Pages vel Charoibes vocatos. Horum aliquis, postquam dies no-
vem ab uxoribus abstinuit, in novo quodam tuguriolo, importatis
ad victum, ut regio fert, necessariis, mundo lecto à virgine an-
norum duodecim strato, totus decumbit solus, semoto po-
pulo, invocans dæmonem quem Hovioulsira nuncupant, per
horæ & amplius spacium, adhibitis suis ceremoniis. Facta dein-
de invocatione, dæmon tandem accedit, inspirans quæ scire desi-
derabat vates. Exauditur etiam aliquoties advenientis strepitus &
rugitus ab astante populo, qui tum exclamatur: Præcamur, ut vera
proferas, & denuncies prophetæ nostro intus operienti. Paulo post
rebus intus peractis prodit vates, ac à dæmone intellecta longe ex-
plicat.

§ 27. No-

§ 27. Nomina adhæc ridicula admodum, frequenter sibi dant dæmones rogati. Sic cum in obsessis nomen alter alterius haud ita pridem Hammonæ coram pastore inquireret, unus plumarum fascem, vel plumifascem se nuncupari, alter planipedis sibi nomen esse, tertius roseam arborem se appellari respondit. Ita qui scelestus & vaferas in Kentorpio cœnobio tragœdias tum. movebat, Elzæ familiaris, Hornuar se vocari dixit.

Vide lib. 4. cap. 11.

Plumifasc. cu. Plani- pes. Ro- ssa arbor.

§ 28. Dæmones fictitii & poetici, ut Matuta, Oceanus, Gallacia, Phorcis, Saturnus, Opis, Jupiter, Juno, memorantur à Platone in Timæo, à Marco in libro De universitate.

Hornuar. Dæmones. poetici.

§ 29. Commenticiorum horum & futilium nominum, quorum nullus est finis, enarrationi diutius immorari tædet. Orandum sedulo & ardentè Deus per filium, ut nostros animos, nativum suum templum, ab illius maligni conspurcatione & sordibus expiare, clementerque conservare dignetur.

2. Cor. 3. 5.

*Distinctio demonum secundum Theologos & philosophos.
Item bonorum & malorum demonum differentia.*

G A P. XXIII.

SUNT etiam ex Theologorum schola, qui malos dæmones in novem distribuunt gradus, veluti ipsis novem angelorum ordinibus adversantes. Quorum primi, *Jevsibones*, hoc est, falsi dii dicuntur, qui assumpto divinæ majestatis nomine, pro diis coli volunt, sacrificiisque & adoratione honorari: sicut Sarau ille Matth. 4. Marc. 1. Luc. 4. Hos supra latius recensui. Secundo habentur loco spiritus mendaciorum. Cujusmodi fuit ille, qui egressus est spiritus mendax in ore prophetarum Achab. Hoc dæmoniorum genus sese oraculis immiscet, & Pythiorum vatum divinationibus ac prædictionibus homines ludificat. Tertio ordine censentur iniquitatis vasa, qui spiritus sunt inventores malorum, omniumque artium pravarum. Qualis apud Platonem Theurus ille dæmon, qui ludos & aleam docuit. Vasa furoris, Elzæ 13. Vasa iræ, Jeremiæ 50. Vasa mortis, David Psal. 7. Quarto loco, vltiores scelerum. Quinto præstigiatores, qui miracula imitantur, & Magis infamibus maleficisque inserviunt, atque ira populum seducunt. Sextæ classi assignantur aëreæ potestates, se tonitruis, fulminibus & fulguribus miscentes, corrumpentes aërem, pestilentias.

Jevsibones

3. Reg. 22.

Ecclef. 32.

Apo. 13.

Joan. 8.
Luc. 1.

§ 8. Si igitur post timorem horrore concepto successerit gaudium, & ad Deum fiducia, atque ineffabilis charitas, auxilium præsto esse memineritis, quod animæ securitas, præsentis divinæ majestatis indicium sit. Sic namque & patriarcha Abraham Deum videns, gavisus est: & Joannes præsentiam Mariæ sentiens, quæ in sacri ventris hospitio universitatis gestaret parentem, exultavit præ gaudio in utero matris. Sin vero injectus timor daraverit, hostis est, qui apparet, qui non modo reficere nequit, quemadmodum Gabriel paventem virginem securam esse jubet. Sed & pavorem duplicat, & usque ad profundam impietatis foveam, ut nimirum ipsi genua flectant, mortales impellit. Proinde misera gentilitas edidit divini ignara, falso dæmones deos opinata est.

Luc. 1.

Luc. 15;
Rosal. 90.

§ 9. Subjungam & hanc distinctionem, quod angeli nos ament ac tueantur, diabolus vero & nos & Deum odit: Gaudent illi de nostro bono: de quo contristantur dæmones. Cavent illi, ne offendamur: hi offendunt; ut in Apocalypsi, in Tobix filio, & Jobo apparet. Nuncii item angeli inter Deum & homines, præsequere offenderunt: diabolus autem hominum accusator.

Tob. 12.

§ 10. Cæterum, qui angelotum atque dæmonum distincta nomina, officia, loca & tempora penitus curiosiusque intelligere volet, ea in Rabi Simonis Templorum volumine requirat, ac in ejusdem libro Luminum, & in tractatu de Magnitudine staturæ, in tractatu item Templorum Rabi Ismaelis, tum etiam in omnibus ferè commentariis libri Formationis, &c.

*Quod diabolus non omnia, & nihil sine Dei consensu potest.
& quare Deus illi multa permittit, constitutus limitibus.*

C A P. XXIV.

Agendi li-
mitis dia-
bolo confi-
zantur.

QUANQUAM Deum omnipotentem & misericordem, suo consilio, & nostro merito, ut dæmon sua ludibria & tyrannidem in cujuscunque ordinis homines exerceat, quandoque permittere, ex præcedentibus sit palam: non tamen indulget ei, committetque ad omnia: nec infinitam, nullive astrictam limitibus licentiam concedit: alioqui uno momento à diabolo cuncti interiremus omnes: sed metas constituit, quousque illius actiones tolerare velit (interca tamen nos clementissime alarum suarum umbraculo complexos custodit, fovet & pattocinatur) quibus tam angustè

guste satanam coërcuit, ut citra ejus assensum, ne in bestias quidem aliquid possit, multo minus in homines. Exemplum habes Matthæi 8. ubi porcos ingredi nequivit, nisi singulari CHRISTI permissione.

§ 2. Nec unquam illi Deus in homines vel tantillum concedit, nisi ut vel probentur, si boni sunt: vel castigentur punianturque, si peccatores, præfixis terminis, ultra quos ferri non sinitur. Ut infideles, ait Clemens, à fidelibus, & pii discernantur ab impiis, permittitur est maligno uti his artibus, quibus singulorum erga verum parentem probentur affectus. Sic Deut. cap. 13. permittitur tentationis explicatur causa: Si surrexerit in medio tui propheta, aut qui somnium se vidisse dicat, & prædixerit signum aut portentum, & evenerit, quod loquutus est, & dixerit tibi, camus, sequamurque deos alienos quos ignoras, & serviemus eis: non audies verba Prophetæ illius, aut somniatoris: quia tentat vos Dominus Deus, ut palam fiat, an diligatis eum, an non.

§ 3. Pulchra Gregorii est sententia Satanz voluntã semper iniqua est, sed nunquam potestas injusta: quia à semetipso voluntatem habet, sed à Domino potestatem. Quod enim ipse facere, inique appetit, hoc Deus fieri non nisi juste permittit. Formidari ergo non debet Satan, qui nihil nisi permittus valet. Similiter fere idem in 19. ca. Job. li. 14. cap. 18. & li. 2. Moral. in Job, cap. 16. & in 23. ca. Job. 16. ca. 18. & in 40. cap. Job, lib. 32. cap. 11. & dialog. lib. 3. Item Cassianus asserit, potestatem nocendi non esse positam in arbitrio dæmonum, Collat. 7. cap. 21, Terminum vero hunc statutam esse, author Clemens existit, ut nisi quis prius fecerit dæmonum voluntatem, dæmones in eo non habeant potestatem.

§ 4. Permittit Deus, ut præstigiis miracula quædam Mosis, ad mimiculo diaboli imitentur magi Ægyptii, virgasque in dracones videantur vertere, flumina sanguine tingere, ranas ex fluminibus evocare. At cyniphes ex terræ pulvere productos, vel muscas domus Ægyptiorum solas infestantes, vel fœda hominum & pecorum ulcera, aut reliqua Mosis opera imitatione mentiri, minime conceditur, ut à solo Deo ea proficisci cogerentur fateri.

§ 5. Annuebatur satanz, ut regem Babyloniorum Nebucadnezar in furorem actum, & ab hominum usu in solitudinem propulsam, forma misere defœdata, durissime affligeret & exagigaret totum

Circa Dei
assensum, ut
tantillum
quidem per-
mittebat.

Quare dia-
bolo aliquid
in homines
permittitur.

Auguf. in
Evang.
Joan.

1748. 7.
item serm.
241. de
Tempore. 2.

de Trinit.
111. 8.

Recept.
Theodoro
tus quæst.

12. in Deut
& lib. 3. de
Diu &
angl.

Moral.
11. 6.

Arrog.
viii.

Exod. 7. 9.

Exod. 8. 9.
10. 11.

David. 47.

tum septennium: ne autem animæ vim faceret, prohibebatur. Interea nec penitus illum rejicit Deus, nec pœnis obrutum deserit: sed exacto septennio liberatum à furiis, regno restituit. Itidem illi Deus assensit, ut in fortunas & corpus Jobi sæviret: ne tamen animam illius læderet, mandato cavet. Concedit ut septem viros Saræ virginis vita privaret dæmon, propter effrenem in illam affectum, cuius illi erant indigni matrimonio. At in castum juvenem Tobiam, nihil illi licuit. Quam Josue princeps sacerdotum (per quem JESUS significatur) coram Dei angelo confisteret, permissum est satanæ ad dextram stare, ut ei adversaretur. Christum ad hæc tentare permittitur, sed usque ad aras. Petrum expetivit satanas, ut cribraret sicut triticum: nec illi concessum est.

Job. 1.

Tobia 3.
Zach. 5.Matt. 4.
Luc. 22.

§ 6. Nec ullo modo admittendum sentio, vel levissimum quiddam illum posse, cui ex sacrosanctis literis vel probæ monetæ libræ exemplum vel *diaroyis* non attestentur: quum hæc maxime veteris & novi Testamenti monumenta, prophetarum concio, Christi adventus spectent, ut diabolus, ejus artes, conatus & potentia innotescant, nervus illius infringatur, opera dissolvantur, regnumque pessum eat.

1. Joan. 3.

§ 7. Quapropter si quid præter omnem fidem ad diaboli potentiam relatum audiatur, non confestim confugiendum est ad illud imperitorum axioma, diabolum videlicet Deo permittente hæc & illa indiscriminatum posse. Considerandum siquidem, quis ea in re majestatis divinæ à rerum primordiis fuerit ordo & modus, num huic contraveniat, quod accidisse narratur, quum nihil promiscue aut extra ordinem condiderit universi ordinis causa, imo ipse ordo. Unicuique enim rei suam essentiam, formam, proprietatem, vires & munus indidit, ut quodcumque conditum vel agere vel non agere debeat queatque ex infinito Naturæ (quæ nihil aliud est, quam ordinaria Dei potestas, cunctis rebus pro sua cuique conditione indita) motu, & extra hanc inditam à principio potentiam, nihil id ipsum possit: neque aliud huic, quam quod ea ratione potest, à Deo conceditur: alioqui sibi ipsi Deus adversaretur; quod ab eo est perquam alienum.

Quid in
diaboli pro-
missa poten-
tia confide-
randam.

Natura
quid.

§ 8. Hujusmodi ordinis constantiam jactis primæ universitatis fundamentis animadvertimus in spiritibus, quomodo nimirum angeli puriores in locis & ministeriis cœlestibus versarentur, Deum glorificantes, & quæ illis maxime usui sunt, qui ipsis puritatis san-
crite-

ceritatisque ~~et~~ proximiores sunt vel esse possunt, tum & alii
 annunciantes administrantesque, quemadmodum hujus libri cap. I.
 plenius explicui: ita & demones illis puritate, ob arbitrii captivi-
 tatem & suæ sinceritatis primo indita depravationem, inferiores,
 spiritusque crassiores inferiora sortiti loca, puta aërem & eo de-
 missiorem regionem, in iis vagantur, Dei nutum observantes, cujus
 sunt ministri vel in probandis vel castigandis vel puniendis ex Dei
 voluntate hominibus, nec aliter. Hac ratione, quicquid agit, ut
 Dei minister operatur.

§ 9. Cateram quando eisdem falsis persuasionibus ad cun-
 cunque mali perpetrationem excitare conatur, non ut Dei spiritus
 vel minister agit, sed uti depravatus sui arbitrii spiritus, quo suæ
 corruptionis consortes efficere studet, quos ex indicibus externis in
 hoc vel illud vitium pronos, induci facilius posse colligit. Ut ita-
 que spiritus est impurus & tenebricosus: ita se sui similibus adjungit
 insinuatque. Tale ex abstrusa Dei ordinatione & permissione opus
 est diaboli. Nec aliud unquam à mundi creatione ipsum potuisse,
 ex sacris Bibliis & historiis veris intelligetur.

§ 10. Eodem modo & de hominis insita primitus potentia sen-
 tio. Ut autem clarius intelligatur, exemplo quid velim, ostendam.
 Si à divina majestate mihi permittatur, ut per aëra cum avibus vo-
 lem, aut per terræ viscera cum lumbricis serpam, vel in aquis cum
 piscibus degam: id certe nequirem, quia Dei ordinem ab origine
 constitutum, & insitam mihi à Deo naturalem potentiam contrave-
 niret, quum me hominem de limo terræ, & ex ossibus, nervis, liga-
 mentis, carne, venis, arteriis, sanguine & spiritu compaginatum crea-
 rit, hujusque compositionis virtute in terra degerem, eamque exco-
 lerem, & quicquid hanc spectaret, sedulo curarem, ex eaque vive-
 rem: spiritu vero divinitus indito, cœlestia mihi curæ & studio essent.

§ 11. Ita ab initio volucris levioribus, ut in aëre volent al-
 tius, mandatum: succo autem terrestri saturatis, in terram dimis-
 sus inclinent. Aquarum hospitium piscibus commissum. Arbori-
 bus & plantis terræ superficies præfixa est. Lumbricis & vermibus
 eam altius persulcandi facta est potestas.

Non vero ut celos pasceamur in viscera cervi,

Aut freta destituant nidos in littora pisces:

Sive pererratis amborum finibus exal,

Aut Asarim Paribus bibat, aut Germania Tigrim.

§ 12. Non minus spiritibus suæ potentæ leges & limites præscripti, ultra quos ne latum quidem pilum ferri queant, etiam si Deus conniveret, cunctaque permetteret. Nihil autem permittit, quod in suo ordine fieri nequit. Hic Dei omnipotentæ nihil derogatur, sed dæmonis impotentia ostenditur. Ex omnipotentia porro divina non quicquid concludendum. In scholis dicunt, à posse ad esse non valere consequutionem. Deus non agit contra verbum suum & seipsum. Probandum esset, hoc vel ipsum Deum velle.

§ 13. Ita sancti Patres etiam de omnipotentia loquuntur. Tertullianus dicit contra Praxeam: Plane nihil Deo difficile sensu: quidvis de Deo confirmare poterimus, quasi fecerit, quia facere poterit. Non autem, quia omnia potest facere, ideo credendum est illum fecisse: sed an fecerit, inquirendum, &c. D. Ambrosius scribit ad Chromatium Epist. vi. 37. Quid ergo ei impossibile? non quod virtuti arduum; sed quod naturæ ejus contrarium: Impossibile, inquit, est ei mentiri. Impossibile illud, non infirmitatis est, sed virtutis & majestatis: quia veritas non recipit mendacium, nec Dei virtus levitatis errorem. D. Hieronymus ad Eustochium De custodia virginitatis, inquit: Audenter loquar, quum omnia possit Deus, suscitare virginem non potest post ruinam. Augustinus De civ. Dei v. 10. Deus dicitur omnipotens faciendo quod vult, non, faciendo quod non vult. Item: Potestas Dei non minuitur, cum dicitur mori fallique non posse. Mox: Propterea quædam non potest, quia omnipotens est, &c. Theodoretus quoque dicit, non indefinite pronunciandum esse, Deo omnia esse possibilis. Nam qui hoc absolute dixit, omnia & quæ bona sunt, & quæ contraria, simul dixit.

§ 14. Non oportet Dei potentiam esse errorum latibulum. Diabolus sibi multa assumit, quæ non potest. Creare ne muscam quidem hic potest (hoc siquidem solius Dei munus est, qui cujuscunque veræ essentiaë unicus fons est & origo) nec id officii ulla sibi tribuere potest creatura, sit vel angelus vel homo. Concubitum item exercere, coque generare nequit dæmon. Desunt enim ei organa & materia, illis animalibus solum ab initio mandata, quæ carnem, sanguinem, spiritum & ossa, quibus carent dæmones, habent. Vides quantam hic ruinam facit falsissima illa cunctipotentiaë diabolicæ persuasio.

§ 15. Imo à me asseritur, illum nihil omnino posse extra indi-

tam ei à rerum origine vim, quæ ipsius essentiz consona est, & ei naturalis dicitur. Ex hujus potentia quicquid operari potest, Deo annuente, concedendum ei est: verum in eo exsequendo sæpius etiam freno coercetur, ut, quod velit & possit, non efficiat. Ad vindictam quidem Dei minister est, exsequutor justitiæ ejus & tortor, in eo genere, quod naturali virtute valet, neque amplius.

Haymo in
cap. 1. Mo-
bæne.

§ 16. Eadem ratione citra negotium convulseris, vulgarem de Lamiarum viribus objectionem. Has nimirum rerum miracula humanas vires superantia, diaboli adminiculo præstare. Imo nec hæc extra connatam naturæ humanæ virtutem quicquam valent, etiamsi millies cooperetur dæmonium. At potius ob sexum & ætatem ex corporis inidonei constitutione frigida, humida, crassa & torpida, tenuis substantiæ dæmoniacæ opus impediunt, ut, si ille harum cooperationem requirat, in sui operis exsequutione turbetur inhibeatque. Multa siquidem huic ut spiritui sunt naturæ ductu possibili vel naturalia, quæ ob humanæ essentiz crassitiam & tarditatem, nostræ naturæ metas longe lateque vincant.

§ 17. Si relucteris, urgeasque ex spirituum communione miracula edi: & quæ, quemadmodum se piis clarisque hominum spiritibus adjungunt angeli boni, tennes & puri, ut eorum preces in cœlestibus apud Deum exsequantur; eodem modo dæmones, ut crassiores spiritus impuris malevolisque hominum spiritibus se conjungere, ut eorum vota & voluntatem perficiant: respondeo: Ut quidem hæc quadantenus permitto, non tamen sequitur inde, naturalem hominis potentiam ita angere, ut amplius vel aliter extra insitam ab initio vim quid valeat: at solum à spiritu vitioso spiritus & voluntas depravatur, ut, quod naturæ impetu queat, male & perverse velit & exequatur: nec propterea quocunque plagarum & afflictionum genere quoslibet ex illius præcibus affici posse concedendum.

§ 18. Quod autem hujusmodi homines maleferiati desiderant, hoc præstigiis vel in eorundem phantasia vel in aëre exhibet præstigiator, ut decipiantur, qui ex naturæ corruptela simili afficiuntur sympathia. Sic utriusque fieri potest voluntas, quatenus naturæ ordo permittit. Nec Deus summe bonus & justus aliter concedit, quam ut pravorum sit communio tum in voto tum in actu; at limitate, ne pro arbitrio lædere queant. Bonorum vero libera est & voluntas & actio, qui nihil volunt, nisi in summo bono, hoc est

Deo, qui infinitus est, nec ullis circumscribitur limitibus.

§ 19. Proinde, non quidvis concedere justissimum Deum asserendum est; sed ea solum, quæ naturalis ordo divinitus constitutus postulat: In cuius notionem si ex ordinatis rerum principiis & ratione pervenire nequiveris; in veritatis libros mentis oculos converte, lucidoque radio contemplare, quid hæcenus diabolo concessum sit. In iis enim velut in tersissimo speculo, totius harmoniæ & divini ordinationis ideam, evidentissime cernis. Ad quam *divinæ* quadam facile referri poterit, quicquid in huiusmodi meditatione tibi remoram objicit.

Quæ diabolo sunt impossibilia: ubi multa maleficia illi hæcenus falso attributa recensentur.

C A P. XXV.

*Diaboli
impossibilia.*

*Gen. 19.
Exod. 7. 8.
9. 10.
Vide lib. 2.
cap. 8.
Exod. 14.
15. 17.*

4. Reg. 4.

Joan. 6.

PORRO quemadmodum mirificas Satanz vires actionesque præstigiosas confessus sum: ita quoque machinetur, fabricetur, architectetur, moliatur, formet, reformet, fingat, mutet quadrata rotundis, artem quamcunque jactet, oculos præstringat: plurima tamen illi *impossibilia* atque impossibilia proponam, constanter negans, illum aut illius angelos vel minimum corpus posse creare, sive res ex nihilo condere, aut vere pro suo nutu transmutare, aut iis aliam inducere formam, virtutem, vel proprietatem. Nequit corpus in salis petram revera immutare, quod uxori Loth contigit. Nec potuit virgas in dracones vere convertere, nec aquam in sanguinem, nec gignere ranas, nec cyniphes vel pediculos ex pulvere producere, nec mare sejungere, ut nudis transiretur pedibus, nec aquam amaram reddere simpliciter dulcem, neque eam istu e petra elicere, quæ cuncta Moses præstitit. Non item res exiguas reddit ampliores, quod in seminibus & quibuscunque creatis à Deo quotidie fieri videmus. Oleum quoque in vasis viduæ vacuis auxit Helisæus: & panibus quinque hordeaceis piscibusque duobus rot hominum millia cibavit Christus, relictis duodecim fragmentorum cophinis. Nec sua virtute potest aquam in vinum transformare, elephantiacos mundare, cæcis visum, surdis auditum, claudis gressus firmitatem restituere, aut ullum morbum vere sanare, vel steriles fœminas fœcundas reddere. Nequit etiam diabolus eam suis membris, alicui vitam dare, aut extinctos ad vitam revocare: aut

corum

corum animas in manu Dei existentes, & in Domino obdormientes, è sua quiete turbare: vel institutum divinitus naturæ cursum impedire (quemadmodum Josue Amorrhæos expugnante, & postea Ezechia convalescente, ac Domino JESU in cruce pendente, revera factum legimus) destruere aut mutare.

Sapient. 3.

1. Thess. 4.

Josue 10.

Ezaja 28.

Ecd. 46.

Dionys. ad

Polyar.

§ 2. Nec quoque penitus destructa redintegrare potest: non cœlo deducere lunam: nec quæ adhuc in herba sunt, aut satas alio traducere messes: non honestos bonosque homines diligere, non improbos odisse: non introspicere ac integre pernoscere sensus & cogitata hominum contra Platonem in Epinomide: non duras, asperas & acutas materias, per solidas corporis partes illase, aut per strictiores meatus magnitudini materierum certa proportione aut dimensione secundum naturæ legem neutiquam respondententes, in ipsa corpora immittere: non ad ullum malum (in quod nocte diuque ipse totus malus, malignaque voluntate quoscunque pessimos mortales vincens, sponte propendet, nec vitiosa natura aliter potest) ullius hominis imperio vel arte, vel ex fœdere compelli: non se in hominum corpora pro sua voluntate, aut ad alicujus malitiosæ & maleficiaræ ausus arbitrium imprecationemve insinuare, nec ejusdem mædictio è corporibus egredi: non denique prævidere prius, quomodo fata mundi, imperiorum aut privatarum rerum dispensaturus sit Deus, quam illa voce divina promulgantur declaranturque.

August. de

Definit. Ec-

clesiastic.

dogmann.

§ 3. In Decretis legitur: Quisquis credit posse fieri aliquam creaturam, aut in melius deteriusve immutari, aut in aliam speciem vel similitudinem transformari, quam ab ipso omnium Creatore, pagano & infideli deterior est. Omnibus itaque publice annuncian- dum est, quod qui talia credit, & his similia, fidem perdidit: & qui rectam fidem non habet, hic non est ejus, sed illius in quem credit, id est diaboli. Nam de Domino nostro scriptum est: Omnia per ipsum facta sunt.

1 parte 26.

9. 5. epif-

copi.

Joan. 1.

§ 4. Scribit Pfellus Platonicus & Christianus, dæmonia sæpe hominibus divitias polliceri, item gloriam, victoriam, amorem, cum tamen tradere ex se non possint: quippe quæ nullum imperium habeant. Sed visu tandem quædam inania suis cultoribus asferunt, varia prorsus & instabilia, quæ tamen impii divina esse spectacula putant. Hinc multa, quæ tanquam vere gesta, hætenus diabolo & illius mancipiis attributa sunt, ut fraudulenta aut præstigi-
giosa.

gioſa, vel non eo, quo apparere, modo revera exiſtentia, collabſcere oportet: quemadmodum luculentis porro demonſtrationibus, ſuſius in ſequentibus docebitur libiſ.

Diabolum ignorare hominum cogitationes, ſententiſ patrum oſtendiſur.

C A P. XXV.

Q U M mire controverſum hæcenus apud eximæ etiam prædentæ viros fuerit, num ſenſus hominum noſcat diabolus, licet hic ſacroſanctæ Scripturæ teſtimonia ſatis ſuperque meam ſtabiliant ſententiã, ubi Deus ſolus *επινοῶντων*, cordis cognitor & inſpector agnoſcitur, Act. cap. 1. 15. & Sapientiæ cap. 1. ſcrutans corda & renes, Apoc. cap. 2. tamen, ut præſtantiſoribus nimis in ſatanicarum vitium prærogativã inclinãtibuſ ſatiſfiat, corollariũ vice, patrum quorundã ſcripta huc facientiã adjicere volui, ut & hujus ſtationis præſidia in poſterum deſerant adverſarii.

*Idem Re-
bannuſ lib. 4.
de ſermonib.
proprietatib.
cap. 10.*

§ 2. Auguſt. de Eccleſiaſt. dogmat. cap. 81. Internas animæ cogitationes diabolus non videre, certi ſumus: ſed motibus eaſ corporis ab illo & affectuum indiçiis colligi, experimento didicimus. Secreta autem cordis ſolus ille novit, ad quem dicitur: Tu ſolus noſti corda filiorum hominum.

§ 3. Anſhelmus in caput 6. Marth. Dæmones non poſſunt cogitationes intelligere, niſi aliquibuſ ſignis indicantur. Ibidem in 15. cap. Sunt arguendi hæc ſententiã, qui cogitationes à diabolo immitteri putant, & non ex propria voluntate naſci. Diabolus eſt adiutor, & incentor malarum cogitationum poteſt eſſe, non author: quia nec interiora, niſi per quofdam habitus & geſtus exteriores, novit. Verbi gratia, ſi pulchram mulierem voſ crebro inſpicere viderit, cor amoris jaculo vulneratum intelligit.

§ 4. Haymo ſuper Euangel. feriæ 4. poſt Oculi: Diabolus non eſt author malitiarum, ſed incentor potius: Incentore enim poteſt eſſe, non author Non enim poteſt interiora cordis noſtri rimari, ſed ex geſtibus intelligere quid cogitemus. Joannes Caſſianus Collat. 7. cap. 15. Nulli dubium eſt, quin poſſint ſpiritus immundi cogitationum noſtrarum attingere qualitates, ſed indiçiis eaſ ſenſibilibus forinſecus colligentes, id eſt, aut ex noſtris diſpoſitionibus aut verbis & ſtudiis, in quæ propenſus conſpexerint noſ inclinari. Cæterum illaſ, quæ necdum de internis animæ prodierunt, adire omnino non poſſunt.

D B

11 **D E M A G I S** 89
I N F A M I B U S,

LIBER SECUNDUS.

D E

*Quibus nominibus magi infames & venefici, in veteri
Testamento significantur.*

C A P. I.

QUANQUAM mota interdum quaestione, vel disputa-
tione instituta de Lamiarum actionibus, sacre mox obji-
ciantur Scripturae testimonia, in quibus magi vel malefici,
sive incantatoris aut venefici, vel etiam praestigiato-
ris, ut alii interpretantur, nomen legitur, eoque denotari nuncupa-
tas valgo Lamias vel fagas, mox indistinctis asseratur: comperio ta-
men, prodigiosos hos homines cum suis artibus, praestigiis, illicitisque
divinationibus, varie à Rabinis & Hebraeis interpretibus exponi, di-
versis etiam nominibus reddi à nostris Latinis: nec Hebraismo exacte
vel Latinae translationi consonare Graecam. Manifestum id erit, si
in contextum Hebraicum cum quacunque versione non oscitanter con-
tuleris, Rabinorumque & interpretum judicia attentius observave-
ris omnibus his locis, ubicunque ulla horum portentorum sit men-
tio: velut Exod. cap. 7. 8. 9. 22. Levit. 19. 20. Dent. 18.
Hierem. 27. Daniel. 2. 4. Reg. 21. 2. Paral. 33. & reliquis.
Ob ejusmodi diversitatem interpretum, & dissidia, praedictis in lo-
cis virum unde quaque doctissimum, & linguarum peritissimum D.
ANDREAM MASIUM consului, qui voces Hebraicas, rem magi-
cam spectantes, atque hic usurpatas numero septem, his explicuit
verbis.

§ 2. Primam, videlicet **שפז** Chasaph, video constanter in vul-
garibus Latinis Bibliis ita redditam, quasi id maleficium significet, Chasaphin.
quo à dæmone dementati homines, per malas artes pecudibus, se-
getibus, imo etiam ipsis hominibus nocent, aut saltem nocere se
existimant: à quibus facinoribus malefici vocantur, quos lex Moysi,

M

è vita

è vita sublatos voluit, Exodi 22. hoc decreto. **מכשפה לא תחיה** : hoc est, Maleficam non patieris vivere. Nomen enim **מכשפה** Mechassepha, quo lex hic utitur, à **כשף** Chasaph desceditur : positumque est in Fœminino genere, ut ajunt interpretes : non quod viros impunes lex esse velit, sed quia ille sexus ob genuinam simplicitatẽ dæmonis insidiis frequentius patet. Quare Græca tralatio, quam Septuaginta senioribus ascribimus, decretum illud liberius reddidit **φάρμακος ἢ μεχασφίον** : hoc est, Veneficos (ut Masculino genere fœmininum comprehendam) non retinebitis in vita.

Mechassepha.
Vide & post in opif. prioris ad Brent.

Josephus Ant.

Jud. 19. 8: intelligit eos, qui venenum usurpant.
Vide post VI. 21.

φάρμακος φάρμακος.

φάρμακος unde Aristoph.

φάρμακος δὲ ἑστὶν ἀσφ.

§ 3. Animadverto autem prædictum vocabulum **כשף** Chasaph, & quæ ab ipso deducuntur : vix usquam in prædicta tralatione Græca aliter exponi, quam ut veneficium significant : hoc est, hisce Græcis vocabulis, **φάρμακος**, **φάρμακος**, **φάρμακου**, & quæ hujus sunt inflexionis. Nam & vulgo etiam creduntur illi, quos vocamus maleficos, nefarias suas artes non sine medicatis quibusdam rebus exercere atque efficere: ut taceam authores tum Græcos, tum Latinos.

§ 4. Abenezra autem apud Hebræos magni nominis scriptor, dicit vocem **כשף** Chasaph proprie ad præstigias spectare : hoc est, eas delusiones, quibus res aliter atque se habent, nostris oculis exhibentur. Quod ut ipsi concedamus, tamen mihi sane non videatur facile ex sacra Scriptura id evinci posse : tamen Danielis secundo capite, ubi legimus, Nabugodonozerem inter alios somnii sui interpretes adhibuisse etiam **מכשפים** Mechassephim : si præstigiatores vertas, non video, quid illi ad explicandum somnium adferre sua arte potuissent, quæ tota fallax & delusoria est.

§ 5. Quare ejus loci interpres, Levi Gersonis filius, summus in illa gente philosophus, ait, Mechassephim esse eos, qui artem profitentur astrorum, genios cœlo deducendi, atque in characteres quosdam certis horis siderumque cursibus fabrefactos concinnatosque pelliciendi, & illectos in eorum hominum, quos velint, aut commodum aut incommodum incitandi, vel ad quævis etiam alia officia adigendi, veluti ad præfagia significationesque rerum abditarum. Malachiz cap. 3. vers. 5. mechassephim & memaphim, id est, malefici & adulteri, conjunguntur.

§ 6. Ego vero, si meum judicium etiam requiris, putarim illud vocabulum late patere, atque ad quamvis magicam artem spectare: & in hac sententia video etiam esse vulgus Hebræorum. Video tamen

tamen Syros illa voce uti pro *κατασκευασθαι*, hoc est, rem divinam facere, aut sacris operari, item precari suppliciter & magno studio. Et quia Syri sic illo themate utuntur, probabile est, olim Hebræos quoque illos pristinos sic usurpasse: Sæpe enim fit, ut vocabulum aliquod in vicina conservatum lingua inveniatur, quod è sua periit. Sicut Ligures hodie lotum arborem aut fructum fabam Græcam vocant. Latini autem, quid sit faba Græca, nunc ignorant.

§ 7. Secunda vox erat *קספ* Kafam, ea videtur, etiam Hebræis authoribus, peculiariter ad futurarum rerum præfagia pertinere. *Kafam.* Quare & in Græcis Bibliis ubique, quod sciam, significatione verbi *κατασκευασθαι*, quod vaticinari significat, redditur: veluti Deut. 18. Jerem. 27. & alibi. In Latinis vero Bibliis (loquor autem semper de vulgari translatione) interdum vertitur ariolandi, interdum divinandi verbo: ut in iis locis, quos jam citavi. Est autem etiam ubi in bonam partem accipitur, pro eo qui subtilioris ingenii sui perspicacitate futura prævidere aut conjicere potest, & quod factò opus est, perspicere. Sic enim utitur Jesaias cap. 3. vers. 2. cum inter alios, qui rempublicam conservare apud Hierosolymitanos possent, istos etiam enumerat.

§ 8. Tertia *חנן* Onen, in Latinis Bibliis aliquando observare somnia, ut Deut. 18. & 2. Paralip. 33. aliquando augurari, ut Jer. 27. interdum etiam divinare, ut Micheæ 5: vertitur. In Græcis vero, nonnunquam *κατασκευασθαι*, id est, augurari, ut Jer. 27. plerunque etiam *κατασκευασθαι*, oracula edere, Micheæ 5. Veteres Hebræorum dicunt id verbum ad eos proprie pertinere, qui temporum momenta superstitione observant, atque alia fausta rebus gerendis, alia infaustra præscribunt.

§ 9. Quarta *נחש* Nahas, Deut. 18. & 2. Paralip. 33. Latine vertitur, observare auguria: Græce vero, ut ea, quæ proxime præcessit, *κατασκευασθαι*, vox est in Bibliis frequens. Hebræi dicunt, ad eas conjecturas accommodari proprie, quibus rerum præsentium futurarumque statum nimis curiosa & sane delira religione conjicimus ex sortuito quopiam eventu: velut ex dextro aut sinistro avium volatu, aut animalis cujuscumque occurso, vel membri nutu, tintiture aut lapsu, sternutatione item, singultu, cantu, cribri motu: & quæ sunt aliæ hujus generis mille superstitiones apud mulierculas in vanissimo usu.

§ 10. Quinta *חבב* Habar, Latine incantare, Græce *κατασκευασθαι* tradu-

traducitur. Utuntur Hebræi ea, quando arcana quædam verba à Magis mullantur, quibus efficacia inesse mira putatur. Quale illud est Virgiliti nostri:

Frigidus in pratis cantando rumpitur æquis.

§ 11. Et ego vidi, qui verbis sisterent feras, relique jactum ex-
pētare cogerent: & qui fœdum illud & domesticum animal, quod
Rattum dicimus, simulatque conspexissent, quovis loco quasi
attonitum aut stupidum sublistero, nec se loco movere compelle-
rent (sive id viso solo, sive incantatione effecerint) donec non ex
insidiis, sed protensa manu apprehensum strangulareat. Quin &
David ejusmodi miracula fieri per incantationes, satis videtur de
aspide furda significare, cujus mentionem facit Psal. 57. aut juxta
Hebræicos codices, 58. Quo loco utitur verbo isto חַבָּרִי Habar:
& simul etiam verbo חַבָּרִי Labas, quod idem significat.

§ 12. Sexta vox חַבָּרִי Ob, plerumque redditur in Latina tran-
slatione Python, aut Pythonicus spiritus: ut Deut. 18. Esa. 19.
1. Reg. 28. & 4. Reg. 23. ac alibi crebro. Interdum etiam, sed
ut mihi videtur, minus proprie, magus: ut 2. Paral. 33. In Græ-
ca autem fere semper *βυρσεύματα*: nisi quod 4. Reg. 21. & 23;
interpreteatur *μαγία*, & nescio an usquam alibi. Significat vero
vox חַבָּרִי Ob, Hebræis utrem aut lagenam: unde & eos demones,
qui obscuris vocibus, ex semotioribus corporis humani partibus,
veluti ex axillis, aut feminarum pudendis respondebant, quasi ex
utro aut laguncula, חַבָּרִי Ob, aut plurali numero Oboth, ea gens
vocavit. Græci vero apposita voce appellamur *βυρσεύματα*, aut
βυρσεύματα, eo quod ex ventribus hominum profarantur. Quam vo-
cem Græcam imitati Latinorum quidam, non inepte ventriloquos
dixerunt.

§ 13. Accommodantur sætem ista vocabula proprie ad ipsos
malos spiritus: interdum tamen etiam ad ipsos homines, qui illos
patiantur. Ejus generis demones nobilitavit olim apud Athe-
nienfes quondam Euryclon anagum, ut author est Aristophanes in
Vespis: ubi ait, se suppositiciis suis comædiis multum comædi
attulisse Reipub. Atheniensium, quas, Euryclis imitatus oraculum
& morem, in aliorum potestatem venere ingressus, clam recitandas
carant. Ab illo Eurycle (ut doctissimi na commentaria Græca osten-
dunt) vates ejus generis postea dicti sunt *βυρσεύματα*, & *βυρσεύματα*
vel etiam *βυρσεύματα*. Quædam quoque cujus in Actis Apostolorum

Laba.
ab.

βυρσεύματα
μαγία
βυρσεύματα
μαγία
Part. 2.
cap. 26.
9. 3.

Vid. lib. 2.
cap. 14.

cap. 16. sit mentio, ventriloquam fuisse, author est D. Augustinus in *Ventrilo-*
 eo libro, quem de doctrina Christiana composuit. Sed de hoc satis. *quo.*

§ 14. Postrema vox Hebræa erat *לדוני* lidoni, quam ab He- *lidoni.*
 bræo verbo *לדא* iada, quod scire atque cognoscere significat, de-
 ductam puto. Quanquam non ignorem, quas nugas Hebræi adfer-
 rant de animali quodam terrigeno, humana forma, cui non nen Ja-
 dua fingunt, & cujus ossè vaticinentur ii, qui lidonium vocentur.
 Est enim illa gens nimis quam stulta, in ejusmodi anilibus deliriis &
 fingendis & credendis. Vocabulum lidoni vertitur Latine aliquo-
 ties Divinus, ut Deuter. 18. Levit. 20: & fortasse alibi: non nun-
 quam etiam ariolus, ut Levit. 19, item 4. Reg. 23. Esaiæ 19. Gre-
 cæ vero interdum *μαντις* ut 2. Paral. 33. Levit 19. & 20. Inter-
 dum autem *μανθω*, quod illi, quam dixi, etymologizæ appositissimum
 est, ut 1. Reg. 28. 4. Reg. 21. & 23. Est autem ubi vertitur, *εὐδω-*
μανθω *μανθω*, qui è terra clamitet: ut Esaiæ 8. & 19. Quod'an ad ora-
 culum è terra redditum spectet, an vero ad manes sepulchris excien-
 dos, quale 1. Reg. 28. narratur factum, non satis scio.

§ 15. Equidem putarim, vocabulum hoc lidoni, omne dæmo-
 num vaticinantium atque responsa dantium genus complecti: il-
 losque ab rerum omnium cognitione, quam præsententur, sic esse ap-
 pellatos. eam vero, quæ hanc proxime antecedit, dico *חַוּב* Ob,
 horum certam speciem, ex ventribus scilicet, aut axillis, aut aliis fe-
 creterioribus humani corporis partibus obscura voce profantium si-
 gnificare. Cujus rei vel id argumentum esse potest, quod in univer-
 sis Bibliis hæc duæ posteriores voces, vix altera sine altera scriptæ ul-
 quam habeantur. Certe ultima hæc lidoni, nusquam omnino, ni-
 si mox post illam penultimam. Atque ita fiet, ut illarum septem vo-
 cum, quas commemoravimus, priores quinque ad hominum super-
 stitiosas vanitates, aut veneficia etiam, quibus vel res abditas co-
 gnoscere, vel miracula efficere se posse putant, videantur spectare:
 duæ vero postremæ, ad ipsa malorum dæmonum, aut dæmoniaco-
 rum hominum (ut sic dicam) oracula.

§ 16. Hic præcipua illa horum monstrorum vox non erat præ-
 termittenda, nimirum Hartummim. Sic eos dici ait Rabbi Levi,
 qui naturali modo mirabilia faciunt, aut facere censentur ab his, qui *Hartum-*
 eorum dexteritatem minus diligentèr observant. Aben Esra inter- *mim.*
 pretatur, qui secreta qualitatùm rerum & naturæ cognoscunt. At
 tales non fuisse, res ipsa docet, quum naturali potentia illi produci
 effectus,

effectus, quales Exod. 7. & 8. leguntur, nequivissent. Enimvero sic sui silent magi naturalium rerum periti, Deo grati, nihil in ejus contumelliam præfractè molientes. At Hartummim in Exodo, potius magi fuere infames: qui, ut diaboli mancipia, nihil non præstigiis dæmoniis conati sunt, impiorum oculis rerum simulachra objicientes, ut Mosi & Aaroni legatis Dei, fides derogaretur: qua ratione præstigiatores dicendi potius essent.

§ 17. Est autem aliarum nationum vocabulum, ab Hebræa lingua alienum & peregrinum, usurpatum tamen ab Hebræis, velut Genes. 41. vers. 8. & 24. item Exod. 7. v. 13. & 24. & cap. 8. vers. 7. & 18. & cap. 9. vers. 11. Adhæc Daniel, 1. vers. 20. denique Daniel. 2. vers. 2. D. Hieronymus in Gen. vertit Conjestores: in Exodo, Maleficos. Et sane Exod. 7. vers. 13. qui primo vocantur Hachamim, id est sapientes, & Mechassephim, hoc est malefici, ut quidam volunt, mox dicuntur illi ipsi Hartummim Mezeraim, hoc est, incantatores Ægyptii: unde colligi potest, quales sint Hartummim. Idem in Daniele interpretatur Hariolos. Rab. Isaaci Nataris sententia est, hoc nomine vocatos esse ab Hebræis quosvis, qui intergentes singularem profitebantur sapientiam; præsertim, quum ea ad superstitionem pertineret.

*Magus il-
lusor, &
Lamia de-
lusa, & ve-
nificus cu-
dem nomi-
no Germa-
ni dicun-
tur.*

§ 18. Nostri adhæc Germanis uno eodemque nomine Zauberer nuncupatur magus, ex professo illusor, & frequenter eruditus. Saga vel Lamia ob mentis imbecillitatem & corruptam phantasiam à diabolo delusa, & venenum studio usurpans veneficus. Hinc evenit, ut quando sagarum fit mentio, vel veneficorum, mox Pharaonis præstigiatores, longe à sagarum & veneficorum actionibus alienos opponant, æquivoco Germanico falsi.

§ 19. Proinde omnes scriptores Germanicos, quotquot me hætenus in ea lingua legisse contigit, graviter in hoc argumenti genere impegisse, etiamsi speciosos librorum foribus præfixerint titulos, atque sacræ Scripturæ testimonia præduxisse videantur, palam testari minime pudet: maxime, quod in aëre turbando morbisque conciliandis nimium eos Lamia tribuere, gladiumque strictum & fasces inflammandos crudelissimis carnificibus sine judicio, discretionem, vel ulla commiserationis nota imprudentius subministrare videam.

§ 20. In ea opinionum varietate, ne tenebras offundat nominum confusio, ad hoc nostrum institutum variis de causis libuit, Ma-
gum in-

gum infamem à Lamia & venefica sejungere : ut clarius, exulceratissimo hoc nostro seculo, & in hoc negotio, adhuc tam indocōto, res innotescant (cui usui voces servire oportet) & hi internoscantur, de quibus mihi sermo est : atque palam videatur, ubi ab aliorum male inolita opinione, rationis & sacrosanctæ Scripturæ basi innixus firmissime, non temere dissentiam. licet his hominibus, ac eorum artibus, quædam esse communia non diffitear.

Quid magus infamis, γουτμα &ουργια.

CAPUT. II.

MAGI itaque infamis nomen generalius erit, nec tam augustis constrictum cancellis: Lamiarum vero & veneficarum appellatio strictioribus circumscribetur limitibus. Magū enim nuncupo, qui à dæmone vel ab aliis, aut è libris voluntarie edoctus, præscripta aut barbarorum ignotorum aut cognitorum verborum formula recitata, submurmurata, applicatave, vel characteribus quibuscunque aut exorcismis, dirisque execrationibus aut ceremoniis, solennibus ritibus, aut rebus plerisque adjunctis, pro suo arbitrio, dæmonium in præstigiolum, fallax, vel alioqui ludicrum ministerium, illicite evocare conatur, ut ascititia sese vel conspicua ostendat imagine, vel aliter prodat, ad quæsitaeque vel voec vel susurro respondeat, vel picturis, vel notis, vel quocunque alio modo: vel qui aliud opus, simili ratione præter naturæ legem, perficere nititur. Sub hoc etiam nomine illos omnes comprehendo, qui ab Hebræis, Græcis & Latinis hic variis dicti nominibus, superstitiose modoque vetito futura prædicunt.

§ 2. Magorum artem omnem ac potentiam aspirationibus dæmonum constare, perhibet Lactantius: à quibus invocati, visus hominum præstigiis obcæcantibus fallunt, ut non videant ea, quæ sunt, & videre se arbitrentur ea, quæ non sunt. Sic Clementis & fratrum oculos effascinarat Simon magus, ut patris Faustini vultui facies videretur impressa Simonis: Petrum vero deludere poterat minime. Hoc vere incantare, fascinare, effascinare dicitur: γουτμα Græcis, *ινάδου* vel etiam *βασανισμῶς*, (quanquam duæ hæ voces minus generales existant) qua dictione Paulus usus est: Ο' insensati Galatæ, τίς ὑμᾶς ἔκαστη; quis vos incantavit, & oculis veluti præstigio imposuit, ut non crederetis veritati? De oculis delusis Paulum intellexisse, testantur sequentia.

Magus infamis.

Magiam Ægyptiorum inauspicatam Calabriam apud Heliodorum de Histor.

Aethiopica ex Ægypto ἀεφάστως, id est, imagiæ amissæ duplici ego facio.

Orig. error. II. 15.

Clem. lib. 10 Recog.

Incantare Fascinare. 299 Gal. 3. 1. 2. 3.

§ 3. Est

Thesigium.

Fascinum.

Magia infama.

ἰσθη.
ῥυθία.

θηργία.

August. lib. 10 de Civitate Dei.

μαγία.

*μαγία ἢ
querendam
Græcorum.*

Athenas ex Clalano, lib. 9.

*4. Reg. 21.
2. Paral. 33.*

§ 3. Est autem plane præstigii genus, ut id, quod sit, non videas: tum quod non est, te videre putes: ita visus intuentium præstringitur. Fascinum id, fascinationem, incantationem, maleficium vel carmen appelles licet: Magiam voce Persica, magicen, magiam infamem, magicam artem, immundorum spirituum commercii inauspicatam: Græce ἰσθη & ῥυθία, quasi dicas exantatrice: vel celebriori voce, ῥυθία, incantationibus & carminibus nefariæ curiositatis arte compositis-concinnatam, quam honestiore vocabulo etiam *θηργία* vocare audent, licet quodam discerniculo: quasi illius cultores, ut artibus illicitis deditos, putent damnandos: hujus vero patronos, laudabiles, quamvis utriusque ritibus dæmonum fallacibus obstricti sub angelorum nominibus.

§ 4. Quandoquidem & Porphyrius quandam quasi purgationem animæ per theurgiam, cunctanter tamen & pudibunda quodammodo disputatione promittit: reditum autem ad Deum hac arte præstari cuiquam, inficiatur omnino. Quibusdam vero consecrationibus theurgicis, quas *θηργία* nuncupant, idoneam fieri atque aptam susceptionem spirituum & angelorum ad videndos deos (vel certius, meo quidem iudicio, dæmones colludentes) arbitratur. Hanc & Augustinus rejicit.

§ 5. At *μαγία* esse boni, ad bonum aliquod, dæmonis advocacy, Græci quidam fucō illito volunt: cujusmodi fuerunt Tyanci Apollonii vaticinia. *ῥυθία* autem mortuos excitare: unde etiam *ῥυθία ῥυθία*, id est à lucibus, deducunt, qui ad sepulchra edi noctu assueverunt, atque noxios dæmones in subsidium permoveere & excire credebantur: & ob id illa aspergine lustralis aquæ & tædarum igne expiabantur, ne dæmones ea vel obsiderent, vel læderent. Hanc artem omnium placita legum exterminant excraturque. Hinc inter sacrilega Manassis regis flagitia, quibus Deum irritavit, connumeratur, quod fuerit maleficus, magiam exercuerit, & Pythonem consuluerit.

*Magia origo, & qui primi ejus cultores: insuper
Magici libri patribus falso inscripti.*

C A P. III.

LaBam. Enchirid.

HUJUS artis originem ab angelis prævaricatoribus deducit apud Clementem Petrus lib. 4. Recog. referens, eos deducisse

cuisset homines, quod dæmones artibus quibusdam obedire mortali-
 bus, hoc est magicis invocationibus cogi possent: ac velut ex
 fornace quadam & officina maliciæ, totum mundum, subtracto
 pietatis lumine, impietatis fumo repleverint. Ita introductum di-
 luvium. Cham vero superstitis Noe filius, cuidam ex filiis suis,
 qui Mesraim appellabatur (à quo Ægyptiorum & Babyloniorum
 & Persarum ducitur genus) male compertam magicæ artis tradi-
 dit disciplinam.

*Laſſant.
Eusebiius*

*Non multo
ſecus Zoro-
ſtraſtritus.*

§ 2. Hunc gentes, quæ tunc erant, Zoroastrem appellave-
 runt: admiratæ primum magicæ artis authorem, cujus nomine
 etiam libri super hac plurimi habentur. Hic à dæmone, quem im-
 portunitus fatigabat, igne succensus concrematur. Hujus cineres,
 tanquam fulminei ictus reliquias, colligentes hi, qui erant primo
 decepti, deferunt ad Persas, ut ab eis tanquam divinus è cælo lap-
 sus ignis, perpetuis conservaretur excubiis, atque ut cælestis Deus
 coleretur. Plura ibidem: & quomodo hinc templa sint constru-
 cta, imagines erectæ, mysteria, ceremoniæ ac sacrificia instituta,
 ut eo licentius peccarint homines, idola nec videre, nec audire,
 nec in aliquo moveri scientes.

*Zoroſtra.
li. 30. ca. 2.*

§ 3. Sic Plinius, quoque in Perside à Zoroastre (qui Persa
 Oromasi filius erat, quem aliqui filium Nobæ Cham putant) or-
 tam magiam commemorat: fusius ejus originem, quando & à qui-
 bus cœperit, & celebrata fuerit, enarrans. Justinus in sua Epitome
 hunc Zoroastrem, qui magicam reperit artem, & de eadem centum
 millia versuum ab Hermippo commentariis illustrata composuit,
 Bactrianorum regem fuisse scribit, qui (teste Eusebio de Tempori-
 bus, & in x. de Præp. Euang.) plus 800. fere annis ante tem-
 pora Trojana fuit, quo etiam tempore Abraham & Ninus, quicum
 bella gessit, vixerunt, cum ageretur annus ab orbe condito M M.
 c l x x v. Moriens Assyriis prædixit, si cineres suos conservarent,
 ipsorum regnum non periturum. Præceptorem in hac vanitate ha-
 buit Agonacen, quem aliquot annorum millibus ante Trojanum
 bellum fuisse celebrem, quidam sentiunt ex Cosmographica suppu-
 tatione, qua Trojam annis 4020. post mundi creationem captam
 numerant.

*Auguſt. de
civ. Dei.
x x l. 14.*

*Volaterr.
x. 4. Oraſ.
l. 4. Phe-
ſingenſ. l. 6.
Suídas.*

Raviſſus.

§ 4. Methodius scribit, anno 340. Jared surrexisse viros mala
 artis inventores, iniquos & omni nequitia plenos, ex filiis Cain,
 ut Jobeth & Tholufcol filios Lamech, qui cæcus fuit, quorum do-
 minatu

*In ſubſe-
quela-
tionibus.*

N

*Zamolxis
Tythago-
rens dicitur
Straboni
lib. 16.*

*Magi. Con-
tra Alima-
dalam &
Alchindam
de effectu
projectuque
radiorum
Joan. Fr.*

*Picus lib. 7.
cap. 5. & 6.
ex professo.*

*Curt. lib. 6.
Philosfr. in
vita Apol-
lonii.*

*Volaterr.
Anthrop.*

xiii. 8.

*Dion Nica-
nus & Xi-
philinus in
vita Anta-
nont Philo-
sophi. Sui-
daus. Crinit.*

*lib. 5.
cap. 11.*

*Falgey.
lib. 2.*

cap. 11.

*Philosfr. in
vita Apollonii*

vita. Volaterr. lib. 13.

*cap. 4. Ad-
vorsus*

*Apollonii
Tya magi-
ca. Picus.*

lib. 7.

cap. 10.

*Contra Por-
phyrium &
ibidem lib. de
responsis.*

*idem lib. 7.
capit. 4.*

Plin. xxx. 1.

*Volaterr.
lib. 13.*

minatu diabolus eos convertit ad omne genus magicarum artium. § 5. Zabulum & Zamolxidem in illicitas artes pronos, hanc primos excogitasse, vel potius propagasse, ut à patre diabolo haud dubie natam, ferunt alii.

§ 6. Horum vestigia sequuntur sunt Almadal, Alchindus & Hipocus ex Arabum turba, Apuscus, Zaratus & Cobares apud Medos, Marmaridius apud Babylonios, Zarmocnidas apud Assyrios, Abbaris item apud Hyperboreos, Thespheticion apud Aethiopes, Arnuphis apud Aegyptios, Julianus apud Chaldaeos, vocatus Theurgus, filius Juliani philosophi, qui lib. 4. de daemionibus scripsit, sub M. Antonino: Cambyfes & Zamares, Charondas, Dæmogorgon (alii Damigeron) Eudoxus, Hermippus, Gobrias. Extiterunt & alii clariores antistites, ut Trismegistus Mercurius, vel Hermes, qui tempore Moïsis vixit apud Pharaonem, quem mare rubrum absumpsit: Apollonius Tyaneus, Dardanus, Gog Græcus, & Germa Babylonicus.

§ 7. Recentiorem vero magiam (quam Cypriam dixerunt) ex Perside invecram esse in Græciam, prodiderunt Græci, à quodam Hostate Persa, qui Xerxem bellum Græciæ inferentem comitatus, femina artis portentosa undique sparsit, infecto quocumque comaeaverat mundo. Hunc ad rabiem, non aviditatem modo scientiæ ejus, Græcorum populos egisse, asserit Plinius. Inde Hostanes secundus, Alexandri Magni comes, artem hanc illustravit.

§ 8. In universum deinde orbem magiæ studium est translatum. Hanc & coluere Antisthenes Atheniensis, discipulus Socratis, & Diogenis præceptor, author librorum de arte Magica: Onomacritus apud Athenienses Musæi socius, Athenis ab Hipparcho expulsus: Thrasyllus etiam ob hujus peritiam Tiberio Cæsari admodum gratus: Sempronius Rufus, natione Iberus, præstigiatorum nomine à Severo Imperatore in insulam relegatus, deinde ab ejus filio Antonino revocatus: Cetieus quoque, Hermogenes, Philetas, Cyprianus qui D. Justinam virginem Aglaio amatori frustra conciliare nisus est: item Didius Julianus, & Antoninus Heliogabalus.

§ 9. Porphyrius à posteriore gentilitate maxime cultus, & inter Platonicos, ob excellentiam, philosophus cognominatus, sed hostis ille Christi asophos vel misofophos potius appellandus, cujus præceptor Plotinus Italicæ scholæ Platoniceæ patronus, ut

Jamblichus Ægyptiacæ & Proclus Asiaticæ. Hic habitus omnium Platonis mysteriorum consultissimus, cujus librum de Sacrificio & magia non minus graviter quam acerbe perstringit Joa. Franc. Picus de Prænotione superstitiosa VI I. §. Hi simul operam dederunt, ut cum studio & labore insanirent, philosophi alioquin sua laude digni. Amphionem quoque Thebanum & Orpheum magicis artibus valuisse, tradit Pausanias. His adde Apulejam Medantensem non alia de causa fictum in asinum fuisse commutatum, quam ob magicarum vanitatum peritiam. Item Arcephium, qui in Compendio studii Theologiæ affirmat, se peragrassè omnes Orientis regiones exquirendæ sapientiæ gratia, & ad Tantalum pervenisse in aureo throno sedentem, deque cœlestibus, de natura, de moribus docentem, qui nihilominus ab Arcephio sit doctus.

§ 10. Illustrata hæc magia est, & fere absoluta à Democrito Abderite, qui Dardani Ægyptiorum magi peritissimi libros de Magia conscriptos, & in ejus monumento abditos eruit, atque justis commentariorum voluminibus ex disciplina Apollonicæ Captidenis & Dardani Phœnicum explicavit. Ab illo Dardaniæ dicuntur artes. Unde Columella :

*At si nulla valet medicina repellere morbum,
Dardaniæ veniant artes. —*

Et Choastes apud Valerium Flaccum :

Maximum hos inter Stygia vocit arte Choastes.

Item : *Harcalo non pavidus fœtas mutcere leenas.*

Et apud eundem :

Nec non serpentes diro exarmare veneno

Doctus Atyr, talisque graves sopire cheydros,

Ac dubiam admoto sobolem explorare ceraste.

§ 11. Eodem Dardani exemplo duodecim libros à sede hoc præstigiæ genere concinnatos, in sepulchro secum recondi voluit Numa Pompilius, rex & pontifex Rom. Extant & de hoc artificio Hermetis libri.

§ 12. Non hic erant prætermittendi præstantissimi philosophi, Pythagoras, Empedocles, Democritus & Plato, qui ad hanc artem discendam (Plinio auctore) navigarunt, exiliis potius, quam peregrinationibus susceptis. Hanc reverè prædicarunt, hanc in arcanis habuerunt. Quin & Pythagoram, Platonemque, ob eam capeffendam Mæmphyticos vates accessisse, & pene totam Syriam, Ægyptum,

Syllius
lib. 1.

Lib. 10.
cap. 1.

Plutarch.
in vita Numa.
Contra
mensura

*Pythagora
sæcæ scri-
psit Timoni,
Phibiasus.*

tam, Judæam, & Chaldæorum scholas perillustrasse, competita est. Enimvero hanc apud Chaldæos, religionem etiam in sapientiam philosophicam commutantes, Assyrios, Persas, Arabes, Æthiopes, & Indos plus ab initio cultam fuisse atque celebratam, quam apud ullas alias gentes, constat.

*Ægyptii
natura su-
perstitios.*

§ 13. *Ægyptios* adhæc, natura superstitiosos, ac in aniles fabulas & histrionica commenta religionem vertentes, in primis ea clauis, quod potissimum apud eos dæmonum viguerit cultus: quibus nihil studio majori fuit unquam, nihil prius, quam ut quibus-
eunque possent modis, à vera Dei & naturæ contemplatione ab-
reptos, transverfos homines suis illaquearent vafra mentis. Ita Græci amantes & perquam studiosi novarum & ingeniosarum inventionum, in Pyrronias disputationes religionem transfuderunt: quemadmodum Romani dominationis natura cupidi, eam ad suos similiter inflexerunt attemperaruntque affectus, & imperio conformarunt politico: qua ratione utrique dæmonum artibus manum quoque pronius dederunt. Extiterunt & Choatæ populi, incantatores non vulgares, quorum lacus juxta Mæotim, Plinio teste. Valer. Flaccus. Argonaut. v. 1.

Centoræ & diros magico terrore Choatras:

Herod.

Neuri Scythiæ populi incantatores quoque habitici famosi.

§ 14. At quanquam naturalem magiam plerosque eorum authorum coluisse objicietur, plurimum tamen eosdem superstitionis impiæ infamisque magiæ admiscuisse comperitur: ut natura lis illa gætiæ & theurgiæ illecebris confusa, malorumque dæmonum imposturis irretita, non satis fecerit naturæ: alias penitissima illa naturalium rerum abstrusarum speculatio & cognitio, vera nimirum philosophia, sanctiorque magia, à sapientibus solenni plausu excipiendâ, colendaque, à me hic non elevatur, cui etiam nulla ex partè quicquam derogatum volo.

*Naturalis
magia
quid, &
ejus com-
mendatio.*

§ 15. Rabini Hebræorum asserunt, antiquos patres ad Sanhedrim, hoc est, consilium & judicium magnum admisisse neminem, nisi magiæ peritum, & gnarum septuaginta linguarum. Adhæc quos Græci sophos aut philosophos, Chaldæi etiam magos vocant, ut in Danieleu testatur D. Hieronymus: hos commendat veritatis historia, Matth. 2. Momentam enim, locumque nati filii Dei, ex prophetiis, quas in illo regno & Babylonico Israëlitiæ captivatis tempore sparserant, stellæ monitu agnoscunt. *Quam quidem*

stellam.

stellam non fortuito illuxisse, neque ex materia physica naturæ dæmon inflammata exarsisse, verum divinitus accensam, ut Christi natiuitatem designaret, ipsoque ad locum, in quo erat, deduceret; intelligant.

§ 16. Superiorum vero infamia vel hinc magis elucescet, quod in Divinationibus Cicero scribit, in Persis augurari magos, & divinare, congregarique in fano commentandi causa, atque inter se colloquendi. Et quod gravius multo est, in lib. de Sacrificio & Magia Proclus, dum hanc naturalium sympathiam cognationemque, & si voles, compassionem latissime demonstrat, etiam numinum aduocatione uti solitos magos, per huiusmodi rerum consensum, tradit. Eos quoque multæ idololatriæ occasionem dedisse, fabricatos tenere superstitionum & falsæ credulitatis plurima genera, testatur Laërtius. Ex quo artis liquet ignominia, quod numinis appellatione prætexta, ad dæmonum inclinans versutias, impeditissimis & ipsa erroribus obretira, minus providos in interitum præcipites rapiat.

§ 17. Sed utinam posterioribus Magis ea mansisset religio, quæ Magorum Persarum erat, & Ægyptiorum sacerdotum, & Druidum Gallorum! qui nefas esse arbitrabantur, eam magiæ sacra literarum monumentis committere, ne vulgo innotescerent. Ita tandem fuisset sperandum, illud prodigiosum diaboli artificium, atque generi humano exitiosum, profus interiturum. Quemadmodum & jam Theologis & Medicis quocunque moliminis genere conandum, ut artium hæc perniciosissima, fraudibus plena, & religionis nostræ sacris quam longissime exulet, & è divinæ Medicinæ castris omnino procul exterminetur: quæ utranque suis fucatis exorcismis, barbaricarum vocum preculis, obscurorum nominum recitatione, sacrosancti eloquii abusu, ligaturis, periaptis, carminibusque ad salutis & vitæ hominum perniciem conspurcarit. Sicuti apud Judæos secretiorem divinæ legis interpretationem, Cabala nuncupatam, identidem ab ea defœdatam vitiatamque legimus: ut Cabalística ejusmodi magia, Christum incomparabilia effecisse miracula, astruere non exhorrescant perfidi Judæi.

§ 18. Et hodie adhuc titulis, quos præ scribis splendor suspendunt hi magi, ementitis circumferuntur libri sub nominibus Adæ, Abelis, Enoch (quem diviniorem ante cæteros fuisse asseruit vetustas) item Abraham, Aaronis, Danielis ob somniorum explicatio-

*Cabala è
magia in
fami vitia-
ta.*

*Libri magi-
ci.*

Enoch.

Antiq. Jud VIII. 2. Vide sequenti li. 5. cap. 22. eam de Solomone opinionem scientie dilutam.
nem, Solomonis (insigni conjectura ita ex Josepho augurantur sa-
trilegi, indoctis auribus irrepetentes) adhuc Zachariæ Babylonii,
Pauli, Honorii, Cypriani, Thomæ, Hieronymi & Eboracensis cujus-
dam : ut ob speciosa hæc nominum lenocinia magis arideant, illi-
ciantque & citius fidem fortiantur.

Justin. lib. 16. Lib. 30. cap. 1. Lib. 1. & 2. contra Appionem. Magi pro- fani.
§ 19. Verum acrius intuenti, aperte se proditorum furcife-
rorum circulatorumque fallax præstigium, & nostro ævo jam pridem
conficta sese profitentur ipsa volumina. Joseph quoque Israelis fi-
lio, ex peculiari Dei manere vaticinanti, somnia interpretanti, in
fratrum ministerium à providentia divina segregato, Christi que ty-
pum gerenti, eam aspergit maculam Justinus, illum magicas novisse
artes, easque ad Moſen & reliquos perveniſſe ſcribens. Idem de
Moſe tradit Plinius, & Tacitus : quem etiam Ægyptium ſacerdo-
tem dixere non valde diligentes (teste Capnione) quidam rerum
ſcriptores, ut Strabo Cosmographiæ lib. xvi. Magum item & falla-
cem eum appellat Poſſidonius, & Lyſimachus, & Appollonius Mo-
lon, & plerique alii, ſimiliter Appion : quos mendacii, ignorantie
& infantiæ inſimulat Joſephus multis argumentis.

§ 20. Eam labem in primitiva Eccleſia quoque multis Chriſtia-
nis illeverunt gentes, qui tantum differebant à magis, quantum à
tenebris lux, à mendacior veritas, ab una vanitate, ſumma & ſincè-
ra pietas. Hos Origenes defendit. Nec ſane illud mirum, quum
plures ab hæreticis & impoſtoribus libros ſub titulo Servatoris no-
ſtri Jeſu fuiſſe editos, non ſolum Hieronymus in 13. Ezechielis
commentario teſtis ſit : ſed & Auguſtinus in 1. de conſ. Evangel.
affirmet, fuiſſe gentiles quosdam temporibus ſuis, qui jaſtare ſe
vidiſſe & legiſſe libros aliquot Chriſti ad Petrum & Paulum, in
quibus ſcripta eſſet ſumma totius artis magicæ, ex cujus peritiâ Chri-
ſtus, dum viveret, tot tantaque miracula edidiſſet : Quorum inſa-
niam quatuor argumentis eodem in loco breviter refellit.

Ex magis multi hæretici prædier. 1. Timoth. 3. Simon Samaritanus, magus, hæreſium ſeminarium. Abdias episcop. Bab. lib. 1. certam, Apoſt.
§ 21. Ex eo magorum collegio etiam ingens hæreticorum no-
merus in Eccleſiam irrepiſit, qui ſicut Jannes & Jambres reſtiterunt
Moſi, ſic & illi Apoſtolicæ veritati oblatrarunt. Horum princeps
extitit Simon Samaritanus, qui Romæ ſub Claudio Cæſare propter
hanc rem ſtatua donatus eſt, cum hac inſcriptione : S I M O N I S A N-
C T O D E O. Hic tandem velut in aëre volans, à dæmonibus veſtus,
Petro orante exaltatus dilabitur, miſereque interiit. Ejus blaſphe-
mias prolixè recenſent Clemens in Itinerario, Irenæus, Egeſippus
de Exc.

de Exc. Hierosolymit. III. 2. Eusebius, Nicephorus Eccles. hist. III. 27. Ambrosius in Hexaemero, Fulgofus VI. III. II.

§ 22. Menander magus Simoni successit, ipse quoque genere Samarita: neque solum ejus expressit impietatem, sed longe superans, majoribus portentis efferebatur, sese Servatorem dicitans ex olympo ad cælum demissum, docebatque nullo pacto angelos ab hominibus vinci aut cogi posse, quam artis magicæ disciplina & baptismo, ab eo traditis, ex quibus immortalitatem humano generi provenire asserbat. Quæ omnia ex libris Irenæi refert Eusebius III. 4.

§ 23. Ex illo Simone tanquam ex hæresium seminario, pullulant per multas successiones, monstrosi Ophitæ, turpes Gnostici, jactantes omnem intelligentiam sibi datam non cœlitus, sed à spiritu impostore & ventriloquo: impii Valentiniani, Cerdoniani, Marcionitæ, Montaniani, & multi alii hæretici, propter quæstus & inanis gloriæ aucupium mentientes adversus Deum, nec quicquam utilitatis aut beneficiorum conferentes hominibus: ac decipientes, & in errorem perniciemque præcipitantes.

§ 24. Huc pertinet famosissimi magi Cynopis historia, quicum Joanni Evangelistæ, jussu Domitiani in Pathmo insula, quæ est una ex Sporadibus, exulanti, controversia erat. Exempla quoque leguntur apud Josephum Antiq. Jud. xx. 6.

*Qui magiam infamem postea coluere, & funestus
quorundam interitus.*

C A P. III.

SUPERIORUM magorum nugamenta itidem insulse sequuti sunt, Appion Grammaticus, Julianus apostata, Robertus Anglicus apud Helvetios misere mortuus, Rogerius Bachon, Petrus Apouensis Conciliator dictus, Albertus Penonicus, Arnoldus de Villanova, Anselmus Parmensis, Picatrix Hispanus, vel author libri ad Alfonsum sub Picatrix nomine, Cicchus Asculus Florentinus, & plerique alii obscurioris nominis scriptores, deplorati certe ingenii homines. Qui, quum se magiam tradere pollicentur, non nisi aut deliramenta quædam, nulla ratione subnixæ, aut superstitiones, piis omnibus indignas congregaverunt.

§ 2: Quorum plures etiam in hac arte florentissimos, famam multatos, & quam miserrime hoc mundo defunctos fuisse, se partim cognovisse, partim testantibus fidelissimis hominibus audivisse, asserit

In Rogerium Bachon scribit Joan. Franc.

Picus VII. 7. & contra Petr.

Apouensem ac Albertum IV. 9. & VII. 9.

& 7. de Franc. superstit. velut & adversus Indorum Brachmannum & Gymno

Sophistarum Aethiopicum magica.

VII. 9.

exi-

*Lib. 2. de
verbo
mirif.*

eximium illud olim Germaniæ decus Joannes Reuchlinus, linguarum peritissimus. Quandoque enim ejusmodi societatis jure devinctos, vel ancipitibus falsivæ præstigiis ad mentendum permotos perdunt dæmones, & judicibus vincendos, excarnificandos, encandosque produnt: vel ipsi tragico aliquo tristisque supplicio interemptos abripiunt. Solent tamen quidam honore & remuneratione, tenebrarum potestates suam afficere Clientelam.

*Zaroes &
Arphaxat
Magi ful-
guris icu
mortui.
Cynops ma-
gus a flu-
vii. absor-
ptus.*

§ 3. Ita Zoroastrem absumpserunt flammæ, ac Simonem magum altissimus casus. Zaroes & Arphaxat magos in Persidis civitatibus ludificantes homines, ipsa hora martyrii Simonis & Judæ apostolorum fulguris icu exustos fuisse, tradit Abdias Bab. episcopus lib. 6. certam. Apostol. Sic & Cynopem magorum principem, Joanne evangelista orante, siccus absorpsisse legitur. L. Piso primo Annalium auctor est, Tullum Hostilium regem, ex Numæ libris, eodem sacrificio, quo Jovem cælo devocare conaretur, quoniam parum rite quædam fecisset, fulmine icum. Amphiarans Argivus vates & augur, cavere sibi non potuit, quin primo die, quo Thebas veniret, hiata terræ absorberetur.

*Statius in
Thebaido.*

§ 4. Maxentius Imperator artibus magicis (quibus exercendis erat aprior, quam Imperio) deditus fuit, & mulieres prægnantes interdum secuit, aliquando infantum recens natorum viscera inquisivit. Quandoque arcanis quibusdam rationibus dæmones accivit, eorumque responsis bellum, quod sibi à Constantino & Lycinio parari senserat, amoliri conatus est. At quod hic sui conatus impii sortitus est autoramentum? Victus aliquot à Constantino præliis, cum suis tandem in flumine mersus periit, ponte Milvio rupto, quem scaphis conjunctis, ut transire posset, ipse fecerat, & in proprium apparat exitium. Christiani dixere, interitum Maxentii similem fuisse Pharaonis pœnæ.

*Eusthins.
I x. 9.*

§ 5. Scribit Olaus Magnus 1117. 4. de gent. Septent. quod Methotin quidam arte magica insignis, excellentem fictæ dignitatis, vel potius divinitatis opinionem sibi assumens, simplicium animos præstigiôsæ artis fama seductos, ad præstigiôsâ libamenta sibi pendenda adduxerit. Hic, cum esset summus deorum pontifex, sacrificia ceremoniasque ita distinxit & ordinavit, ut discretus superiorum cuique cultus & libatio observaretur, asserens deorum offensas communibus sacrificiis aut permixtis ceremoniis expiari non posse. Tandem sceleribus ejus detectis, concursu populi occiditur:

*Methotin
magus occi-
ditur.*

tur : occisusque pestifera cadaveris sui contagione plurimos perimens, tumulo extrahitur, ac palo infigitur, quemadmodum vanitatis ipsius memnerant præstigiæ.

§ 6. Et ejusdem libri cap. 18. hæc narrat : Colebatur etiam inter alia Aquilonis numina, magus quidam Hollerus nomine, non minori fraude, quam singulari superstitione, divinitatis opinionem & cultum sibi in gente curiosa vendicans. Is, siquidem parerum cum Othino amplitudinem in medio deorum assecutus, adeo armorum & præstigiarum usu clarus evasit, ut ad trajicienda maria esse, quod diris carminibus obsignavisset, navigii loco uteretur: nec segnus eo, quam celerrimo velorum ventorumque usu, præjecta aquarum impedimenta superaret. Tandemque ut divinitas ejus ostenderetur esse mortalis, ab æmulis suis truculentissima morte est interemptus.

*Hollerus
magus tra-
cidatus.*

§ 7. Præterea Oddonem, Danicum piratam maximum, tradit absque carina altum peterrasse mare, & hostilia sæpe navigia concitatis carmine procellis evertisse, ac postremo peritior hoste circumventum, gurgite submersum esse, qui marinos vortices præstigiolis carminibus olim calcare consuevit.

*Oddo ma-
gus sub-
mergitur.*

§ 8. Joannes Faustus ex Kundling oppidulo oriundus, Cracoviz magiam, ubi olim docebatur palam, didicit, eamque paucis annis ante quadagesimum supra sesquimillesimum, cum multorum admiratione, mendacii & fraude multifaria in diversis Germaniz locis exercuit. Inani jactantia & pollicitationibus nihil non potuit. Exemplo uno artem ea conditione Lectori ostendam, ut se non imitaturum, mihi prius fidem faciat. Hic sceleris ergo captus Batoburgi in Mosæ ripa ad Geldriz fines, batone Hermanno absente, mitius ab ejus facellano D. Joanne Dorstenio tractabatur, quod huic viro bono, nec callido, plurium rerum cognitionem artesque varias polliceretur. Hinc & tamdiu vinum, quo Faustus unice afficiebatur, prompsit ille, donec vas evacuaretur. Quod ubi Faustus intelligeret, atque Graviam sibi abeundem esse, ut raderetur barba, diceret alter : vinum is, si adhuc curaret, artem denovo promittit singularem, qua citra novaculæ usum, tolleretur barba. Conditione accepta, arsenico confricari eam citra ullam præparationis mentionem jubet. Adhibita illinitione, tanta successit inflammatio, ut non modo pili, sed & pellis cum carne exureretur. Cum stomacho idem ille mihi facinus hoc non semel re-

*Faustus
magus fa-
ustus.*

O

censuit.

cessit. Alius mihi non incognitus, barba nigra, reliqua facie subobscura, & melancholiam attestante (splenicus etenim erat) quum Faustum accederet, incunctanter hic ait : Profecto te sororium meum esse existimabam, pedibus tuis mox observatis; nam longæ & incurvæ in iis prominerent ungulæ : ita hunc dæmoni assimilans, quem ad se ingredi arbitraretur, eundemque affinem appellare consuevit. Hic tandem in pago ducatus Wirtenbergici inventus fuit juxta lectum mortuus inverfa facie, & domo præcedenti nocte media, quassata, ut fertur.

§ 9. Ludimoderator apud Gossarienses ex Fausti magi, vel verius infausti mali doctrina instructus, modum, quo carminibus in vitro coerceretur Satan, didicit. Ut itaque impediretur à nemine, die quodam in sylvam abiit : ubi in magica excoꝛatione aberrantè apparuit dæmon horrenda admodum forma, oculis flammæis, naribus ad cornu bubuli morem intortis, oblongis dentibus, aprinis non dissimilibus, genis selem referentibus, & in univèrsum terribilis. Hoc idolo terrèfactus hic prosternitur, jacetque horas aliquot semimortuus. Tandem respiranti non nihil, atque ad civitatis portas progredienti, quidam familiares obvii, vultus mutati, pallorisque causam rogant. Hic tremens & velut furibundus obmutuit, domumque ductus horrendos edere sonos, & profus insanire cepit. Anno tandem exacto fari denuo incipit, & ea specie sibi dæmonem apparuisse narrat. Cœnæ vero Dominicæ communionem ubi tum celebrasset, tertio post die se Deo commendans, calamitas huic vitæ valedixit.

§ 10. Quidam item magus in pago, vix ab Jhena oppido dimidium miliare, medicinam fecit: liteque inter hunc & vicinum fabrum lignarium orta, hic alteram conviciis acerbioribus irritavit. Post menses aliquot periculoso afficitur morbo faber, priusque offensæ veniam præcarus, magi opem implorat : qui dissimulata injuria; jubet ægotam in potione uti radice, cui à Verre nomen est (sic legitur) cum aliis venenatis herbis. Ea bibita tam atrocibus exercetur cruciatibus indies magis ac magis auctis, ut tandem cum morte vitam commutavit. Homicidii accusatur magus à fabri conjugè & consanguineis. Causa vero ad magistratum Jhenensem delata, vinculis ille coercetur : & quæstionibus subditus rem omnem confitetur ; ac in primis, quod vindictæ studio fabrum perdidisset. Subjungens, artem se edoctum fuisse à vetula non procul ab

cul ab Hercinia sylva degente. Item dæmonem sibi semper præsto fuisse, commonefacientem inspirantemque, quid consilii tam absentibus quam præsentibus præstari oporteret. Quare palo affixus, Vulcano consecratur.

§ 11. Alloquuntum se plurimos asseverat Joa. Franc. Picus, *De Prænot. superst. xv. 9.* qui vana spe futurorum delusi ab apparente sibi dæmone, per inita pacta vocato, usque adeo vexati fuerunt postremo, ut optime fecum putarint actum, ne vitam amiserint. Alium quoque intellexit *Magus vivus a diabolo ablatum.* ab eisdem sociis adhuc vivis, à dæmone quinquaginta ferme abhinc annis vivum ablatum, nusquam comparuisse, dum curioso cuidam & male sano principi Trojæ oppugnationem representare, quasi in scena, pollicitus esset, Achillemque & Hectorem introducere præliantes.

§ 12. Comes item Matisconensis, magicæ factionis, hora prandii coram multis Baronibus & militibus abreptus fuisse à dæmonibus legitur, ac ter circum civitatem Matisconensem velocissime vestus cunctis videntibus, atque ter miserabiliter exclamasse, Succurrite cives, succurrite: unde tota civitas fuit commota, atque ille factus perpetuus dæmonum comes, ut fusius docet Hugo Cluniacensis.

§ 13. Recenti adhuc memoria, Anno 1530, sacerdoti in crystallo thesauros Noribergæ ostenderat dæmon. Hos cum loco perfollo ante urbem quæreret sacerdos, adhibito amico spectatore, & jam in specu arcam vidisset, atque ad eam cubantem canem atrum, ingressus sacerdos in specum, opprimitur interficiturque, ruente cacumine, & specum rursus complente. *Sacerdoti in crystallo thesaurus ostenditur à dæmone. & ab eodem opprimitur in specu.*

§ 14. Saltzburghi incantator jactabat, se omnes in vicinia ad miliare serpentes posse in unam perducere foveam, & interimere. Quod cum tentaret, tandem antiquus & ingens proserpit serpens. Quem quum carmine in foveam compellere niteretur, ille exiliens, incantatorem velut cingulum amplectitur, trahitque in foveam, & enecat. Hæc magicæ hujus stipendia, hi simulatæ fructus amicitia, hæc eminentiæ phialæ, annuli, carceres, ficti compedes, & vesana perniciosaque ludibria.

§ 15. Recte igitur ac pie Petrus Lombardus ait: Dæmonum scientia & virtute exercentur artes magicæ, quibus tamen tam potestas quam scientia à Deo data est vel ad fallendum fallaces, sicut Ægyptios: & etiam in ipsos magos data est, ut eorundem spirituum opera.

oratione viderentur admirandi, à quibus erant dāmandi: vel ad monendum fideles, ne tale quid facere pro magno desiderent: vel ad exercendum seu probandum iustorum patientiam. Nec putandum est, dæmonibus hanc rerum visibilium materiam ad nutum scribere: sed Deo potius, à quo hæc potestas datur.

De libris quibusdam magicis.

C A P. V.

PRÆTEREA non eximios tantum viros, sanctos patriarchas & Dei angelos tam sceleratorum execrandorumque dogmatum jactant authores, hi magi: verum etiam libros à Raziële & Raphaelē, Adæ & Tobizæ angelis, traditos ostentare non erubescunt, ut hoc fūco suam pulchre adornent Empusam. Hi vero libri, ut & superiores, penitus introspecti præceptorum canonem, rituum modum, verborum consuetudinem, characterum genus, barbarum constructionis ordinem, indoctam phrasim, sententiarum vim, res infalsas, manifeste sese produunt, & inscriptiones esse adulterinas suppositivalesque, nec nisi summas imposturas eos continere, ac non ita pridem ex unius conspirationis volutabro cunctos nostra ætate scaturisse, minimoque Chaldæorum & Hebræorum linguarum vetustatemque respere: nec duplicem Ægyptiorum characterem, unum in sacris, alterum in profanis agnoscere, commonstrant. Interim tamen à perniciosissimis abominationum architectis veræ sapientiz ignaris fabricatos esse, ex gentilitiis quibusdam observationibus, nostræ religionis ceremoniis, veluti ex insidiis, ut circumveniant citius, studio immixtis insertisque multis ignotis nominibus & signaculis, ut stupori terrorique sint rudioribus, simplicibus & incautis, mentis sanæ dubitet nemo.

§ 2. Optimo jure his annumeretur abominabilis libellus nupes in lucem ab impiò hominē emissus, tributusque Henr. Corn. Agrippæ, meo olim hospiti & præceptorī honorando, ultra annos quadraginta jam mortuo, ut hinc falso ejus manibus jam inscribi sperem, sub titulo quarti libri de Occulta philosophia, seu de ceremoniis magicis: qui insuper clavus librorum trium de occulta philosophia, omniumque magicarum operationum jactatur. Sed

Parturimus montes, generatur ridiculus mus:
meræ sunt nugæ, & scopæ dissolutæ, ut nihil ex eo certi constituere queas, etiam si hujus vanitatis studiosissimus singula, quo jubet au-

Cap. 3.
Libri ma-
gici.

Quarimus
liber de oc-
cultæ philo-
sophia im-
pinus. Car-
dani lib.
18. de sub-
til. alio ti-
tulo ejus li-
bri memi-
nit.

thor ordine, industrie prosequaris, inchoesque ex figura mundi, collectis literis ab ortu corporis planetæ secundum successionem signorum per singulos gradus, atque ex singulis gradibus ab ipso planeta aspectis, facta projectione à gradu ascendenti, ut ille proponit, & fusus nugaciisque docet.

§ 3. Idem dictum volo de tabulis, per quas malorum spirituum nomina extrahuntur: & de calculatione, quam Ægyptiis literis tradidisse Trismegistus dicitur. qui etiam omnium primus extitisse fertur, qui de nominibus spirituum eliciendis tractavit. Fabrica quoque exquisita in hoc libello subsequitur de characteribus bonorum & malorum spirituum: quos tamen ita effectos esse ad deceptionem, nec iis quicquam inesse virium, quilibet sanæ indolis haud difficulter judicabit. Accedit & tabula, per quam figuræ quædam malorum spirituum familiares, & imagines inveniuntur, sub quarum forma invocantibus occurrere & comparere illi solent: item formæ familiares spiritibus Saturni, Jovis, Martis, Solis, Veneris, Mercurii, Lunæ. Pentacula describuntur quoque tanquam figura quædam sacra, à malis eventibus nos præservantia, & ad malorum dæmonum constrictionem & exterminationem adjuvantia: malos etiam spiritus allicientia; nobisque conciliantia, quæ ex characteribus, picturis, nominibus bonorum spirituum varie componuntur, quibus abominabilis, imo blasphemus sacræ Scripturæ adhibetur abusus.

§ 4. Inter reliquas preces, rogatur etiam malus spiritus ad cogendos homines, cujus nomen similiter inseritur. Fitque hoc, si ad malum tendit operatio, ut ad vindictam, pœnam vel destructionem. Præterea, si quis versiculus in Psalmis, vel aliqua parte literarum sacrarum, desiderio nostro congruus habetur, ille orationibus immiscetur: & post orationem ad Deum, quandoque oratio convertitur ad exequutorem illum, qui minister in præcedenti oratione operatur, sive unus sit, sive plures: sive angelus, vel stella, vel anima, vel ex Heroum numero aliquis.

§ 5. Subsequuntur & variæ consecrationes rerum aliarum, tum libri, per quem malorum dæmonum ministerio plurimum quidam utuntur, cui spiritus inscripti proclivem obedientiam sacro quodam suo juramento voverunt. Hic post consecrationem conservatur religiose, ne extra institutum aperiatur. Fumi cæteræ & anicularum deliramenta.

§ 6. Idem sentiendum de invocatione bonorum spirituum ibi descrip-

descripta, ubi post deliria multa, recitatur genibus flexis Psalmus, Beati immaculati in via, cum divinis & angelicis nominibus: eoque finito surgit aëtor, & incipit ab Oriente in Occidentem continuo vortice intra consecratum circulum circuire, donec vertigine correptus humi in circulo procumbat. Ubi quiescens statim in ec tasin rapitur, in qua is se prodit, qui cuncta annuntiabit.

§ 7. Sic & oracula per insomnia redduntur, si post alia ex præscripto administrata, lectum ingrediatur aëtor cogitatu illi rei in hærente, quam cognoscere desiderat, eoque indo rmiat modo. Hisce somniis haud dubie insinuat se diabolus, quando res imaginationi cogitationique tam valide impressæ adhuc in organis imaginationi inservientibus hærent.

§ 8. Quæ etiam in mali spiritus invocatione requirantur, eadem religione prosequitur. Ubi adhibentur quoque consecratæ res, necessariæ tam ad defensionem invocantis & sociorum ejus, quam etiam ad vincula & constrictionem spirituum: quales sunt sacre chartæ, laminæ, picturæ, pentacula, gladii, sceptræ, vestes, ex materia & colore convenienti. Apponuntur & sedilia pro spiritibus, qui quoque invocati ad potum & esum invitantur.

§ 9. Inde pestilentissimus subjungitur libellus, Heptameron inscriptus, sive elementa Magica Petri de Abano: quem, ut reliquos id genus omnes, inter lectionis reje tæ libros, Vulcano cum primis consecrare decet. In eo circulus & ejus compositio describitur, item nomina horarum & angelorû eis præsentium, barbara nimis, quemadmodum & angelorum quatuor anni temporum nomenclaturæ: consecrationes quoque & benedictiones circuli ac suffumigiorum, exorcismus ignis cui superponuntur fumigia, vestis & pentaculum factum die & hora Mercurii, crescente luna, in charta, membrana scilicet hædi, ubi prius super illo dicta fuerit missa Spiritus sancti, & aspersa baptismatis aqua.

*Elementa
Magica
Petri de
Abano.*

*Usus missæ
& aquæ
baptismatis*

§ 10. Succedit modus operationis, exorcismus spirituum aëreorum impius, oratio ad Deum blasphema, in quatuor mundi partibus recitanda in circulo, deinde visiones & apparitiones virtute exorcismi excitatæ, cum invocatione horrenda exorcistæ: nomina item angelorum absurda diei Dominici, & ejus conjuratio, ut & singulorum totius septimanæ dierum.

*Agrippa
à columnis
vindictæ.*

§ 11. Occasione hujus libri Agrippæ ascripti, silentio involvi diutius ob veritatis prærogativam non patiar, quod in diversis ali-

quot

quot scriptoribus legerim, diabolum forma canis ad extremum Agrippæ halitum comitem ipsi fuisse, & postea nescio quibus modis evanuisse. Satis equidem mirari hic nequeo, tantæ existimationis viros tam insulse aliquando loqui, sentire & scribere ex inanissimo vulgi rumore. Canem hunc nigrum mediocriis staturæ, Gallico nomine Monsieur [quod Dominum sonat] nuncupatum, novi ego, si quis alius, familiarissime, quem nimirum non raro, ubi Agrippam sectarer, loro ex pilis concinnato alligatum duxi: at vere naturalis erat canis masculus, cui alias fœmellam. fere colore & reliqua corporis constitutione similem, quam Gallice Madamofelle [Dominam] appellabat, me præsentè, adjunxit.

§ 12. Causam autem huic falsæ opinioni dedisse opinor, partim quod canem hunc pueriliter nimis amaret [ut sunt quorundam hominum mores] oscularetur plerumque, aliquando & à latere hunc sibi admoveret in mensa, quemadmodum & in eodem simul lecto sub lodice noctu pateretur, ubi conjugem Mechliniensem Bonnæ repudiasset anno tricesimo quinto supra sesquimillesimum: velut & in musæo, ubi inter supellectilem chartaceam, certe insignem, perpetuus erat Agrippa, atque in ejus mensa Agrippæ & mihi in studiis communi, inter utrumque semper jaceret hic canis. Partim adhæc, quod, licet in dicto hypocauso inter chartas continuo delirescetet meus herus, nec toto otiduo vix semel prodiret, quicquid tamen in diversis regionibus ageretur, fere norat. Hoc alii imprudentiores, huic cani, ut dæmoni, dum adessem, acceptum ferebant. Sed revera à doctissimis quibusque viris ad illum undequaque scribebatur quotidie. Anno supradicto Bonna Lugdunum profectus, capitur à rege Francisco, quod liberius nonnihil in ipsius matrem alias scripsisset: sed quorundam intercessione liberatus, Gratianopoli in Delphinatu post aliquot menses in Domino obdormiit. Tum ego Lutetia Parisiorum agebam.

§ 13. In hoc catalogo recensendus libellus Arbatel de magia veterum, inscriptus, magicæ impietatis plenus, uti constat ex aphorismo 16. 17. 21. 24. 25. 27. & alibi, secus licet splendide polliceatur in fronte, nimirum Pneumaticam magiam veteram tum magorum populi Dei, tum magorum gentium, pro illustratione gloriæ & philanthropias Dei.

De Joanne Trithemio, ejusque libro Steganographia inscripto.

C A R. V I.

*In epist. ad
Germanum
Ganganum
Reg. consi-
liar. Trithemius. Ste-
ganographia Tri-
themii.*

STEGANOGRAPHIÆ Joannis Trithemii abbatis Spanheimensis, in hæc verba meminit Carolus Bovillus : Ad Trithemium dverti, quem reperi magum, nulla philosophiæ parte insignem. Ejus Steganographiam evolvi velitatim nonnullorum capitum perlegens initia. Vix horas duas librum in manibus habui : abjeci enim cum illico, quod terrere æceperant me tantæ adjurationes, ac tam barbara atque insolita spirituum (ne forte dicam dæmonum) nomina. Universa vero hujusmodi nomina [quoad videre visus sum] ignotæ linguæ sunt. Aut enim Arabica, aut Hebraica, aut Chaldaica, aut Græca : Latina pauca, aut ferme nulla. Innumeri autem sunt characteres, quibus adjurationes singulæ notantur.

§ 2. Quod in epistola ad Boscium Trithemius scribit, verba esse plana, lucida, sine omni literarum aut vocabulorum transpositione, ita ut omnes legant & intelligant : secretum tamen illius qualecunque erit, manere ignotum : hætenus vera loquutus sit. Nam in tota hujusmodi Steganographia passim sanctissimas ac piissimas orationes inserit, quæ ad amicam epistolarum loco mittantur : re autem vera lachrymæ sunt crocodili. Id enim mihi facere videtur, quod D. Dionysius in epistola ad Sosipatrum de Apollophane sentit. Divinis adversus Deum nefarie utitur, ac per mundanam inanemque sapientiam, divinam sapientiam evacuare molitur. Quod autem sine adjutorio spirituum omnia pollicetur se facturum, recte (ut ait Daniel) in caput suum mendacia confingit : manetque puto angelus Dei bonus, ut secet eum medium, dissolvatque fœdus iniquum, quod cum nocentibus angelis iniisse ac sanxisse, palam ex ipso opere declaratur.

Daniel. 13.

Ordo Steganographia.

§ 3. Porro, si rite memini, hunc ipsum in Steganographia illa ordinem servat. In primis spirituum ipsorum nomina digerit : hinc eorum adjurationes disponit, ac singulorum characteres subscribit : postremo figuras distinguit, è quibus pro adjurationibus singulis apta spirituum nomina, quoties necessitas ingruerit, depromere atque elicere liceat. Partitur autem in hujusmodi figuris, spiritus ipsos in quatuor Imperatores, Duces, Comites & Servos. Imperatores vero totius orbis esse tantum duodecim, quotquot & venti à philosophis esse traduntur. Ex his quoque quatuor designat præcipuos,

puos. Orientis, Meridici, & Occidentis & Septentrionis : quos, ut magnos, Imperatores appellat. Sub quolibet Imperatore statuit Duces, puto trigenos aut quadrigenos. Sub Ducibus singulis rursus Comites, majore numero: & Servos sub Comitibus innumeros.

§ 4. Hoc igitur pacto, ad artis suæ effectum convertitur. Cum vult diserto amico sua aperire consilia, (hæc enim vocat secreta) scribit epistolæ loco orationem quandam miræ sanctitatis & devotionis furo affectatam, eamque caractere cujuspiam duodecim Imperatorum imprimit, & ad amicum, qui (ut ait) noverit artem, mittit. Exceptam igitur chartam aperit is amicus: & in calce epistolæ, characterem imprimis cujusnam sit Imperatoris, attendit. Si est Orientis princeps, versus ad Orientem, literas in eam cæli plagam patentes expandit, requiritque confestim ex suis libris, quibus adjurationibus princeps ille cogatur, ut suorum quempiam subditorum ad se mittat. Elicit autem adjurationes duas, ac primam quidem super patentes adhuc literas: spectansque in aurore profert. Qua rite prolata, mittit ilico Imperator ille quendam suorum aut Ducum aut Comitum aut Servorum, qui protinus advolans, sit viro eminens visibilis, velut nebula aut caligo in aëre pendula. Ubi deinde secundæ conjurationis verba explevit, spiritus ille propius accedit, cominusque ad ejus aures expetita amici secreta propalat & nunciat.

§ 5. Sunt autem (quod sentiam) adjurationes ipsæ hand continua oratio, sed aggregatio quædam nominum ipsorum spirituum, ad varium quendam magicæ artis modum ordinatorum, suntque hujusmodi nomina (ut dixi) omnia ferme ignota, velut Arabica, &c. Memini item me in ipsius opere ita legisse: Hi autem spiritus perniciosissimi sunt, & nequam. Odio quam maxime habent lucem, tenebras diligunt. Forti adjuratione opus est, ut ad necessaria nostra cogantur. Quod si in his adjurandis territus, pauxillum trepidaveris, aut in explenda adjuratione (sive vocabuli omiffione, sive seriei immutatione) aberraveris, te ilico necabunt.

§ 6. Hos igitur tam in vindictam paratos, quis adeo erit mente captus, ut bonos clementesque spiritus esse prober? Vidi in eo Opere adjurationes nonnullas, quas vocat potentes, quibus possit unusquisque, qui assidue cupit spirituum uti ministerio, alligare apud se spiritum, ac cogere, ut in ejus domo maneat semper, eique in cunctis famuletur. Cæterum in semotissimo, ut ait, à turba loco is

P

spiritus

spiritus locandus est, ne temere ad se ingredientes necet, &c. Satis superque me fecisse videor, si tibi hæc exposui, quibus liquidius & viri, & artis, quam pollicetur, fuci, ne dicam mendacia, tibi patefiant. Hactenus Bovillus.

§ 7. Quem tamen mendacii & impietatis accusat Trithemius, se purgans in Præfatione libri Polygraphiæ ad Maximilianum Imperatorem. Librorum Steganographiæ partem scriptam cum figuris & spirituum nominibus apud Henr. Cora. Agrippam felicitis memoriz, ego ipse olim legi, atque eo-inscio exscripsi.

§ 8. Studio in argumentis famolorum quorundam librorum describendis longior fui, ut iis cognitis promptius de reliquis ejus. farinæ blasphemis censetur.

§ 9. Hic disciplinæ & artis fons, origo & firmamenta, ac sacrilegi negotii methodus: cujus tamen vi obedire manes, cogi numina, turbari sidera, elementa fervire, ejusque inexpugnabili potestate & cæca naminum coactorum violentia, stupenda supra naturam se opera perficere, sibi persuadent, jactantque in sinu ridentes, bis certe miseri homines. quod vani testantur exitus, & post imensa laboriosaque studia frustra eventus. Præstigias ostentant, non miracula: quæ non Dei assistentia, sed permissione ob hominum incredulitatem, & demonum pacto fortunæ effectum.

*Magia ar-
tis quo-
dam.*

§ 10. Hujus scholæ artes jactantur, ars Almadel, ars Nororia, ars Bulaphiæ, ars Arcephi, ars Paulina, ars Revelationum, & similia impietatis monstra plura, neutiquam toleranda: quæ hoc ipso sunt magis exitia, quo indoctis apparent divinatoria.

Incantationum varii modi.

CAPUT VII.

INCANTATIONUM VITIO diversifradam odum omnibus feculis. Existenter modi, quorum unus alio crebrior, hoc vel illo tempore fuit, atque hæc vel aliis locis celebrior. Hæc refer univfersum illud præstigiarii genus & illusionum, quibus malefici hi, qui se honestiori Magorū nomine appellari malunt, phantasmata phasmataque edunt, multa miracula fraudulenter ostentantes, plerumque Gothicis incantamentis, conjurationibus ineptis, illicitis g:ntilitis sacrificiis, imprecationibus, mentione divinorum nominum, recitatione verborum factorum aut barbarorum, sive adhibito quocunque mur-

murc:

mure: nonnunquam plantis, animalibus, eorumque partibus, præter rem vel superstitiose vel dolose admotis: interdum etiam certis suffumigiis, luminibus, colliriis, ~~ventis~~ *law* feræ alligationibus & suspensionibus: insuper metallis, aut arte fabricatis corporibus, simulacris, imagunculis, annulis, sigillis: characteribus hæc vel illo modo usurpatis, quibus admirandas rebus imprimi vires commentantur: item speculis, & similibus hujus magicæ artis monstris organisque.

§ 2. Quibus licet interdum aliquid virtutis naturalis inesse potest, tamen ut plurimum ad eorum constructionem aut usum adhibentur nesciende vel sacra Dei oracula, voces sive sententiæ, vel blasphema vocum diabolicarum deblateratio. A quibus vim omnem manare propagarique in hæc media, ac ab iisdem pendere confidunt, dæmonio interea colludente cooperanteque, imo rem omnem Dei permisso, ob magi impietatem & astantium incredulitatem expediente, quam elusus incantator alioqui frustra machinaretur. Hoc equidem ad omnes horum hominum misificas, naturalisque potentie cursum & modum exuperantes actiones, semel hic dictum responsumque volo.

In actionibus illis magorum natura cursum suum superantibus dæmon operatur, Dei permisso, ob magi impietatem, & astantium incredulitatem.

§ 3. Enimvero eoque horum hominum animos satanicæ hujus professionis æstrum pervasit, ut creditum sit, id genus imposturis dæmoniacis omnino perfici quæ requiruntur, aut naturis rerum vel novas indui vires, vel priores adimi, infirmari aut vegetari, sive naturæ cursum mutari, fulmina cieri, tonitrua, ventos, pluvias inopinato concitari vel sedari, serpentes feritate violentiaque exui, bestias indomitas coerceri, ferrum rumpi, morbos infligi & curari, manes ac umbras evocari, & [ut Apulejus ait] animas agiles reverti, pigrumque mare colligari, & nova corpora creari. Nec portentosas eas res enumerare hic lubet, quas cum Coracæcia, Callicia, Menaide, Conrinthade, Aproxî, à Pythagora celebratis herbarum nominibus, ad hoc certe aptis, si non excogitatis, ut sono terreat: & cum Democriti Chirocineta, Agloaphotide, Marmaritide, Achemenide [qua in hostium aciem conjecta, trepidare agmen, & terga dare, scribit Plinius] Hippophanade, Adamantide, Cynocephalæa Appionis, similibusque torrificis plantarum monstris, apud magos usurpatis, & jam singulari Dei bonitate in hominum utilitatem memoriæ excussis, penitusque abolitis, quandoque profus sublatas volet Deus.

Lit. xxiv. 17. & 111.2.

§ 4. Immenſus ſiquidem eſt harum fallaciarum actionum & rerum numerus, quas latere præſtat. Saltem incautos nimis que credulos præmonuiſſe utile eſt, ne impie huc quoque attractis divinis nominibus, vel ſacræ Scripturæ verbis inique contortis fallantur, ſeducanturque, quemadmodum hæcenus factum animadvertimus: ut hoc nomine, quo graviffime delinquitur, ſe purgent excuſentque, quod nimirum nomina ſacroſancta invocent, verbumque Dei commiſceant in hoc opificio diabolico, ubi ſcelere horribili ſanctiſſimum Dei nomen profanatur, atque abuſu abominando Scriptura conſpurcatur divina.

§ 5. Et quanquam iniquis impiſque his rationibus dæmones ſe accerſere, aut iis imperare poſſe, maleferiat hi homines glorioſius jaçent, & ad horum illicita murmura nutumque illi obedire videantur, quaſi obſtricti compulſique: interim tamen ſuos hos dominos & imperatores, ſibi magis devinctos ſervileſque habent, ut quibuſcunque dæmonum ſpectris, larvis aut propoſitis imaginum dolis ſeu ludificantibus formis, fidem adhibere cogantur: unde tamen iſtis nunquam uſque adeo multum commodi ſperandum, niſi quod ſibi hac ratione magis placeant, alioſque in admirationem pertrahant, tanquam rerum non vulgariarum aut curioſarum periti. Interim ab his cogi ſe ſimulant dæmones: quanquam venire optent, teſte Porphyrio, ut ſuis deinde alios præſtigiis irretiant.

§ 6. Sic quendam ſe vidiffi Joannes Fernelius ſcribit, vi verborum ſpectra varia in ſpeculum derivare, quæ illic, quæcunque imperaret, mox aut ſcripto aut veris imaginibus, ut ille ait, ita dilucide exprimerent, ut prompte & facile ab aſſidentibus omnia internofcerentur: Audiebantur quidem verba ſacra, ſed obſcenis nominibus ſpurce contaminata. cujuſmodi ſunt elementorum poſteſtas, horrenda quædam & inaudita principum nomina, qui Orientis, Occidentis, Auſtri, Aquiloniſque regionibus imperent. Hæc ille.

§ 7. Eſſi vero hujusmodi formæ & literæ appareant, à præſtigiatore mendacii que parente noſtris oculis objectæ: non tamen non debent eſſe præſtigiioſæ, mendaces que vel mendaciis involutæ, ut mercedem requiſitam dignam que curioſo hominum ſtudio reponat liberaliter, naturæ ſuæ immemor nunquam.

§ 8. Incantamentorum etiam peculiareſ modos apud Septentrionales obſervatos, his verbis deſcribit Olaus Magnus: Inter **Bo-**
thnicos

*Lib. 2. de
abdiſiis ve-
rum cauſ.*

thnicos homines Septentrionis passim reperiebantur malefici ac magi, tanquam in proprio loco, qui per summam ludificandorum oculorum peritiam suos alienosque vultus variis rerum imaginibus adumbrare noverant, fallacibusque formis veros obscurare consuevit. Nec solum pugiles, verum etiam foeminae & tenerae virgines pro voto suo larvas livido squalore terribiles, faciesque adulterino pallore distinctas, ab aëris tenebritudine mutuari consueverunt: & rursus ablegato nubile inumbrationis vapore, prætenas ori tenebras fudis perspicuitate discutere. Tantamque vim carminibus eorum adfuisse constat, ut rem remotissime positam, & quantalibet nodorum conseruione perplexam, & longinquo soli sibi conspicuam ad contractum evocare posse viderentur. Talibusque præstigiis id ipsum hoc modo demonstrant.

§ 9. Scire cupientes statum amicorum aut inimicorum, longinquo terrarum spacio, quingentorum vel mille miliarium inde distantium, Lappone seu Finnone hujus rei peritum, dato munere, lineæ scilicet vestis aut arcus, rogant ut experiatur, ubinam fuerint & quid agant amici vel inimici. Quocirca conclave ingreditur, uno comite uxoreque contentus, ranam æneam aut serpentem malleo super incudem præscriptis ictibus concutit, carminumque murmure hinc inde revolvit: continuoque cadens in ecstasin rapitur, jacetque brevi tempore ut mortuus. Interea diligentissime à prædicto comite, ne quodvis vivens culex aut musca, vel aliud animal eum contingat, custoditur. Carminum namque potentia spiritus ejus malo dæmone ductore à longinquis signa (annulum vel cultellum) in testimonium expeditæ legationis seu commissionis reportat. Illicoque resurgens, eadem signa cum cæteris circumstantiis conductori suo declarat.

§ 10. Idem de Ventis venalibus, I. III. 18. illud miraculum tradit. Solebant aliquando Finni inter alios gentilitatis errores, negotiatoribus in eorum littoribus, contraria ventorum tempestate impeditis, ventum venalem exhibere: mercedeque oblata tres nodos magicos, non Cassioticos loro constrictos, eisdem reddere: eo servato moderamine, ut ubi primum dissolvisent, ventos habere placidos: ubi alterum, vehementiores: at ubi tertium laxassent, ita fævas tempestates se passuros, ut nec oculo extra proram in evitandis scopulis, nec pede in navi ad vela deprimenda, aut in puppi pro clavo dirigendo, integris viribus potirentur. His addit Olaus: In-

*Hist. de
Gent. Sep-
tem. III.
19. Incan-
tationum
modi apud
Septentri-
onales.*

*Saxo
Grammat.
Hisor.
Dan. VII.
ini.*

*Veni ve-
nale.*

sana certe sunt documenta, quæ nostra excogitavit credulitas, ut acius torqueremur. Utinam faceretur à mentibus hominum tale figmentum: quod esse falsum, & nullius momenti, etiam à majoribus est ostensum.

§ 11. Sed hæc gens Aquilonaris, arte hac post susceptam Christianæ religionis confessionem, legis inhibitione, nunquam visa est uti palam: nec alios eam, nisi eam vitæ discrimine, docuit. Multa alia ejusmodi maleficorum opera enarrat Olaus impudenter satis, in ejusdem libri capitibus diversis, quæ profecto non semper fidem merentur: proinde in iis recensendis brevior esse volui. Ventos tamen ita magis sedari, testatur Herodotus quoque lib. 7. de præfectis Xerxis: quod ii triduaana tempestate quadringentas naves amittere, donec quarto die magi incisiones faciendo, & veneficiis incantando, ventum Thetidi & Nereidibus sacrificando, tempestatem compescuerunt: sive eadem tempestatas aliter cessarit. Sic & Ephesii notulis quibusdam & vocibus magicis utentes, in omni negotio victores evadere putabantur.

Revisum.

*Li. 1. de
Asino
curio.*

§ 12. Interjiciatur hic Apulejii commentum, cujus hæc sunt verba: Athenis, proxime & ante Pæcilem porticum, isto gemino obreutu circulatorum asperi equestrem, spatham præcutam mucrone infesto devorasse: ac mox eundem invitamento exiguæ stipis venatoriam lanceam, qua parte minatur exitum, in ima viscera condidisse, & ecce pone lanceæ ferrum, qua bacillum inversi teli ad occipitium per inguen subit, puer in molliem decorus insurgit, inque flexibus tortuosis, enervam & exollam salrationem explicat, cum omnium, qui aderamur admiratione: diceres Dei medici baculo, quod ramulis semi amputatis nodosam gerit, serpentem generosum lubricis amplexibus inhærere.

Ritus incantationum Arthropii. De varietate Xvi. 91. Pastoris Ludificator magicus. Sic & Numma Pompilius, teste Guidone Ritur.

§ 13. His adde varios incantationum ritus cultoris magicæ stultitiæ maximi Arthropii, à Cardano enarratos: ut hinc non solum dolosos, sed & mente captos esse ejusmodi magos, quis jure censeat. Adhæc, à Græcorum plerisque, literis proditum est, fuisse Pæsetem quendam, inter magicæ vanitatis consecratos primæ notæ, qui carminum potentia refertissimum repente convivium hospitibus discubituris præmonstrare consueverit: idque, cum libuit, mox evanuisse rursus, ut nihil omnino apparatus videretur, discumbentibus omnibus fame & siti elusis. Si quid precio comparasset, id agebat, ut erogati nummi in venditorum oculis apparerent, illis interim

ludifi-

ludistatis. Unde proverbium, Pafetis semiobulús.

§ 14. Simile quid passum esse Menippum Lycium machinatione sponſæ, literarum monumentis traditum invenitur, in nuptiis: ubi aurea supellex & imaginarium argentum, velut fumus effluxere, ad ministri & coqui ac reliqua familia increpata evanuit. Accium Nævium Tarquinio Prisco rege & multis aliis præsentibus cotem novacula per incantamenta divisisse, fertur.

§ 15. Tucciam virginem Vestalem incesti criminis ream Romæ, cum precatione terra aquam cribro hausſe, anno, urbis 609, commemorat Plinius. Hujus & Terrullianus meminit in hæc verba: Quid ego de cæteris ingenis, vel etiam viribus fallaciæ spiritalis edisseram? phantasmata Castorum (qui scilicet toties Romæ victorias nuntiavit) & aquam cribro gestatam, & navem cingulo promotam (à Claudia Vestali) & barbam tactu irufatam? ut & numina lapides crederentur, & Deus verus non crederetur.

§ 16. L. Domitio tunc quondam revertenti, juvenes gemini augustiore forma ex occurſu imperasse traduntur, nunciaret Senatui ac populo victoriam, de qua incertum adhuc erat, atque in fidem veritatis adeo permulſiſſe malas, ut è nigro rutilum, atque similem capillum redderent: unde Æno barbarorum cognomen. Suetonius. Haberet etiam hoc hominum genus suos modos, quibus vinum vel butyrum & id genus alia, numerata prius pecunia, ex locis distitis, Satanæ opera adferri jubet. Tales aliquot insignes nostro ævo novit Germania.

§ 17. Magos adhæc ipsos, quibuscum dæmon colludit, non est mirum quandoque vel transferri subito, vel ita apparere: quum plerosque dæmonum vexationibus obnoxios, vel eorum ludibriis deditos, transvehit nonnunquam alio sciamus. Sic Pythagoram uno momento & in Thurii & in Metapontis fuisse, Apolloniam adhæc è Smyrna celerrime Ephesum verbo dicto translatum esse, ferunt historiæ. Tam autem verum est, eodem momento illud effectum fuisse, quam certa ea historia, qua traditur, Ambrosium eadem hora Mediolani fuisse & Turonis in Martini exequiis. Eiusdem fidei erit, quod literarum monumentis commissum legitur de Joanne Teutonico Halberstadii sacerdote Metropolitano, mago insigni, hunc nimirum artis suæ magicæ potentia, ipsa nocte Nativitatis Domini tribus locis celebrasse missam, Halberstadii unam, alteram Monguntia, tertiam Coloniz, anno 1271.

*Menippus
Lycium de-
lusus à sua
sponſa.*

*Phileſt. a-
pod. Vola-
terr. in vi-
ta: Apolla-
nii. Cic. 1.*

*de Divi-
nat. Plin.
cap. 8. de vi-
ru illuſtrib.
Volaterr.*

*Anthrop.
x 1 1. 3.
Aqua cri-
bro hausſa.*

*Lib. 28.
cap. 2. Val.
Max. li. 3.
cap. 1. In
Apolog. ad-
verſus
gentes*

cap. 22.

*Æno bar-
barum co-
gnomen
unde.*

*Magi &
dæmoniaci
transferuntur
inter-
dum.*

Præstigiator magicus in aëra cum equulo conscendere videtur.

§ 18. Præstigiator quidam magicus Magdæburgi equulum in theatro frequenti per circulum transilientem ostentabat certa stipe : in fabulæ exitu paucam se apud mortales collegisse pecuniam questus, se in cælum conscendere velle ait. Hinc in sublimi ejecto fune, consequitur in altum equulus : præstigiator quasi eum cauda retenturus, quoque ascendit : cujus uxor maritum apprehendens affertatur, itidem ancilla, ut viderentur ascensu contiguo velut concatenati, simul aëra petere. Hæc dum populus ad stuporem spectaret, cuidam civi eo forte declinanti, quærentique quidnam rerum ibi ageretur? responsum est, circulatorum cum equulo in aëra conscendere. Hic se statim vidisse eum in vico ad diversorium abeuntem asseveravit. Illufos itaque se ubi animadverterent spectatores, discesserunt. Porro universam ejusmodi quavis arte comparatam dæmonum necessitudinem, cunctamque earum delusionum rationem, pestiferam fraudem esse, in extremum hominum exitium introductam, neminem inficiari decet.

Magorum Pharaonis actiones præstigiösæ.

CAPUT. VIII.

CÆTERUM ut omnium obtutui hæc magorum fabula & potestas, vel potius ludibria magis pateant, penitiusque cognoscantur, agite oculis non delusis contemlemur, solertique indagine investigemus magorum vel maleficorum Pharaonis conatus, opera & potentiam : sic & illis satisfiet, qui, cum deceptorum mentequæ læsarum quarundam muliercularum sit mentio, confestim ad voluntarios Pharaonis magos confugiunt, quasi eadem utrorumque sit professio : quam longe lateque differre sentio.

Exod. 7. Veritas transformacionis in opere. Mosis.

Præstigia magorum Pharaonis.

§ 2. In manu Mosis, electi omnipotentis Dei ad Pharaonem legati, virga revera in vivum, Dei verbo, transformatur draconem. Quo argumento se, à Deo cæli & terræ, & omnium, quæ in eis sunt, conditore unico (cujus quippe solius est creare, & res vere transmutare) missum esse testatur. Quod autem id ipsum à Pharaonis Magis, carminibus factum dicit Scriptura, rem altius introspicciens, non eandem quæ à Mose vere ostensa est, metamorphosin intelliget : sed saltem draconis præstigiösam formam, obtutibus regiis offusam apparuisse. Quare etiam mendax draconis magicæ vanitatis facies, in præstigiæ revelationem, à vero Mosis dracone devorabatur : ut mendacium à veritate absorberetur vinciturque.

§ 3. Propte-

§ 3. Propterea, Josepho teste, Moses inquit: Jam declarabo manifeste, non esse hæc præstigias veritatis specie parum cautis imponentes: sed ipsissimam Dei virtutem, argumentum omnipotentis illius voluntatis apud incredulos futuram. & cum dicto virgam in terram mittit, jubens ut fiat draco. Quæ mox dicto parens, Ægyptiorum virgas, quæ draconum specie reptabant, unam post aliam aggressa, omnes ad unam devoravit. Enimvero si verus extitit magorum draco, dæmonis ope ex virga ita transformatum esse oportuit. Ineptam autem profus esse, ut in vivam bestiam transmutari queat, virgæ materiem, cuius liquido constat. Quemadmodum creare etiam ex nihilo, vel rem in multo dissimillimam, aut etiam contrariam pro suo arbitrio vere transfundere essentiam, pennis diabolum est minime.

*Antiq. Jn-
daic. 11. 5.*

§ 4. Corpoream materiam non subjici potentæ dæmonis, quantum ad transmutationem ipsius ad formam, confirmat Augustinus: Non est putandum, inquit, istis transgressoribus angelis ad nutum servire hæc rerum visibilibus materiem, sed soli Deo. Fatendum tamen, dæmones etiam celeritate incredibili, quibusdam rebus emotis, serpentes, dracones, vel quid aliud earum loco subjicere posse. Magi signa videbantur potius facere, quam faciebant, ait Clemens. & Berno: Sæpe ipse dæmon ludificat hominum mentes, ut videre videantur, quæ non sunt, tanquam ea, quæ sunt. Recte item Jamblichus de Mysteriis: Quæ fascinati imaginamur, præter imaginamenta, nullam habent actionis & essentiæ veritatem. Ejusmodi namque finis est magicæ artis, non facere simpliciter, sed usque ad apparentiam imaginamenta porrigere, quorum mox nec vola (quod dicitur) nec vestigium apparet.

*August. 3.
Trinit.*

*Li 3: Re-
cog. De
cent. divi-
nas. dæmon*

§ 5. Eodem censendum modo de reliquis signis: quod nimirum Moses elevans manum, virga ferierit fluminis aquam coram Pharaone & servis ejus, quæ tota mutata est in sanguinem: mortuifque piscibus tactus extitit fætor fluminis, ut Ægyptii de ejus aqua bibere non possent, totaque Ægyptus sanguine redundaret. Idem suis incantationibus Ægyptiorum magi effecerunt, à quibus plerique omnes Ægyptii, idololatræ & idonea Satanæ organa pendebant: quorum oculis cujuscunque coloris aut imaginis spectrum fraudulenter offerre, Dei permisso, dæmonio facile erat, ut cor illud Pharaonis (quod Deus præviderat fore, ut induraretur) justo Dei judicio, majori occalesceret duritie, meritamque tandem ille luret pœnam.

*Aqua in
sanguinem
mutata.*

Q

§ 6. Ma-

§ 6. Magorum autem fuisse præstigias facinus illud, vel hinc palam est, quod unicus ille Ægypti fluvius Nilus in sanguinem conversus erat, ejusque pisces computruerant opera Mosis servi Dei. Nec ulla præterea erat reliqua universæ Ægypti aqua non tinctæ: ut Ægyptii omnes undique circum flumen aquam effodere cogentur, quam biberent. Unde proculdubio colligendum, magos tantummodo pauculæ aquæ antea in vase conservatæ, vel effusæ, rubicundam præstigiôsæ faciem ostendisse suis carminibus vel fascino, ut Scriptura testatur: hoc est, ludificante dæmonum operatione.

§ 7. Hi etenim agitatis ad hanc delusionem commodis humoribus, spiritum opticum vel visualem quibuscunque imaginibus imbuerere queant: quemadmodum plerisque melancholicis usu venire observamus. Sic in hypochymatis vel suffusionis oculorum initio ex humoris affluxu ad visus organa veluti pusillos culices observari intelligimus, interdum quasi lucentia quædam corpuscula, plerumque veluti caliginosa se oculis offerre, nonnullis tanquam lanarum filamenta & araneorum telas apparere, quibusdam circa lucernas circulos videri. plerisque item regio morbo laborantibus, propter suffusam bilem omnia lutea & flavescencia sese ostendere apparet: atque hæc sunt magis vel minus, hac vel illa forma, secundum humorum & spirituum visiorum constitutionem, quemadmodum naturæ peritis cognitum & perspectum est.

Ranas Ægyptiæ.

§ 8. Quid aliud dicendum de ranis ex Ægypti fluminibus educis, quibus terra cooperta est, Aarone ex Dei mandato manu virgam in fluvios & lacus protendente? Magorum ranas solummodo fuisse eadem ratione mere imaginarias, hinc luce meridiana clarius evadit, quod tantam ranarum colluviem eos creare oportuisset, minus Deo omnino peculiare, nec ulli unquam creaturæ, multo minus Satanæ ejusve clientelæ concessum. Singularis hæc Dei ab initio fuit & mansit prærogativa, qua neminem dignatus est.

Exod. 8.

Genes. 1.

Creare solium Dei est.

§ 9. Præterea si veras in terram ex aqua magi produxissent ranas, utique & reducere universum hoc ranarum genus eadem arte potuissent. Proclivius etenim multo fuit, visas in nativum naturalemque suum locum, fluvium nimirum & lacus repellere, quam in domos, penetralia, cubicula, cubilia, furnos, cellas, loca hisce animalibus aliena, immo ad versissima, primum eas non apparentes excire, ubi illis moriendum est: quum in aquis, ut designato his vivatio, libere visitent: aut saltem vitam illis adimere, quibus donasse

vide-

videbantur, facillimum fuisset. Vel quam fortitos credemus magos nocendi aut perficiendi potentiam, si ne ranas quidem lædere, aut carminibus, quibus eductæ putabantur, tantum abigere valuerunt? Hoc usque adeo nequiverunt, ut Pharaon rexposito priore supercilio, coactus fuerit suos adversarios Aaronem & Mosem hortari, ut Deum pro depellendis à se suoque populo ranis deprecarentur. Quod etiam ita factum est, definitoque die ranæ sunt exterminatæ à domibus: iisque mortuis in cumulum coacervatis, scætebat regio.

§ 10. Sic Pharaonem etiam invitum Domino Deo incomparabili honorem deferre oportuit: quemadmodum & ipsos magos, penes quos ea potestas minime fuit. Nam quum Deo non amplius præstigijs permittente, cyniphes vel pediculos, tum homines tum bestias infestantes producere, Aaronem & Mosem imitati, nequicquam tentassent: coram Pharaone confessi sunt, Digitus Dei est hic, quasi dicerent: Digitus vel potentia Dei est, quæ vere progignit & condit ex pulvere, vel etiam nihilo, quicquid pro suo arbitratu vult, & quando illi placitum est. Id vero, quod à nobis effectum vidisti, Satanæ digitus est, qui nihil unquam revera procreare, sed phantasticam solum rerum imaginem dolose ostentare potest. Quare nos ejus clientes, ministrorum ipsius omnipotentis Dei veritatem imitatumus, præstigijs quibus te ac tuum populum hætenus illusimus, Deo vero ob tuam incredulitatem & cordis duritiam connivente. At cessat jam illa permissionis hora, ut non amplius Satanæ ludibrijs supersit locus, sed Dei viventis veritati testimoniū perhibere cogamur.

§ 11. Ita Dei manum jam agnoscunt, qui ei antea suis imposturis derogarunt. Dei gloriam prædicant, qui eam suis fucis prius obscurarunt. Nec postea vivum usque adeo glorificassent Deum, nisi antea impediti, frustra suam tentassent artem. Nec Deo tam justa puniendi contumaces occasio fuisset reliqua, nisi prius ad præstigijs connivisset: deinde impediisset, quo se suamque potentiam notam faceret, ostenderetque illam longe esse aliam, ac veluti ex diametro pugnantem cum ea, quam Ægyptii idololatræ & magi in veri Dei contemptum hætenus adeo venerati essent. Justinus Martyr in explanationibus quæstionum Christianis propositarum quæst. 26. asserit, magorum Pharaonis miracula non fuisse vera, sed spectantium fascinatione oculorum opera dæmonum. Hos Ægyptios incantatores Jannem & Jambrem fuisse, Pharaonem vero hunc Cen-^{1. Timot. 3.}chreem Ægyptium regem, scribit Fulgosus VIILC. 11.

2. *Theff. 2.* § 12. Sed quid pluribus opus? cum ex eo quod Thessalonicensibus scribit D. Paulus de Antichristo, permultos ab eo signis & prodigiis mendacibus seductum iri, haud obscure colligatur, ea, quæ à magis ostententur, esse ficta. Uti tamen eorum haud improbo interpretationem, qui mendacia dici contendunt, quod homines ad mendacia pelliciant, ut causa ex suo effectu aut nomen aut *tribulor* fortiri solet: ita quoque concedant oportet, ut *Judois* explicemus falsis, admittantque utranque explicationem, quam his verbis affirmat D. Augustinus: Mendacia dicuntur signa & prodigia, vel quia videbuntur & non erunt, vel quia homines ad mendacia deducunt. Quin & Avitus Alcimus episcopus Vienneſis, qui claruit sub Zenone & Anastasio Impp. anno 490. eleganti carmine exprimit, quam tuemur sententiam, lib. 2. de Peccato origin.

*Legifer ut quondam vates sub rege superbo,
Dum nova monstraret jussi miracula signi,
Commovet livore magos, ut talia tentent,
Accumulentque suas calo fervente ruinas.
Illis suppeteret forsân si recta potestas,
Demere, non etiam festinent addere monstra,
Æmula sed signis tantum, non viribus æqua.*

Æmula, inquit, signis, non æqua viribus.

In 2. parte. caus. 26. quæstion. 5. episcopi. August. de civit. Dei. § 13. Non abs re hic etiam Decretorum testimonium accivero, in quibus hæc leguntur: Nec mirum de magorum præstigiis, quorum in tantum prodiere maleficiorum artes, ut etiam Moſi in illis signis resisterent, vertentes virgas in dracones, & aquam in sanguinem. In gentilium etiam libris legitur, quod quædam maga Circe socios Vlyſſis mutaverit in bestias: item de sacrificio, quod Arcades de suo Lycæo immolabant, ex quo quicumque fumerent, in bestiarum formas converterentur. Sed hæc omnia magicis præstigiis potius fugebantur, quam rerum veritate completerentur. Ut ergo ipsi errores ignorantibus manifesti fiant, de eorum proprietate atque inventoribus juxta traditionem majorum patrum dicere congruum arbitramur. Magi sunt, qui vulgo malefici ob fascinorum magnitudinem nuncupantur. Hi sunt, qui permissu Dei elementa concutunt, turbant mentes hominum minus confidentium in Deo, &c. Hucusque decreta.

*Pythia mulier in Endor, non Samuelem, sed hujus imagine
diaboli spectrum excitavit.*

C A P. IX.

HINC ut ad mulierem in Endor maleficam, vel Pythonis spiritu imprægnatam, in eo proposito objiciendam, confugiatur, per me licet: quum nullum hic æque atque sacræ Scripturæ testimonium admittam. Ea Samuelem excitasse legitur, è terra ascendentem, solito corporis habitu & vestitu, ac futura in Dei manu adhuc posita prædicentem. Ecclesiastici quoque author tradit, ipsius Samuelis hæc acta & vaticinia fuisse, quum ait: eum dormivisse, regi notumfecisse finem vitæ suæ, & exaltavisse vocem suam è terra, & vaticinatum esse, delendam esse impietatem gentium.

1. Sam. 28.

Eccles. 46.

§ 2. Etsi vero historię circumstantiæ, & Jesus Syrach asserere videantur, ipsum apparuisse Samuelem: penitius tamen rem intuenti ostendam, non ipsum Samuelem, sed illius imagine diaboli spectrum, Pythiæ fœminæ libenter obsequutum, ut ludificaret, visum fuisse.

*A Pythia
fœmina non
Samuel, sed
hujus ima-
gine spe-
ctrum dia-
boli exciuit.*

*A mortuis
non qua-
renda ve-
ritas.*

§ 3. Primo diserte severoque edicto à mortuis quæri veritatem vetuit divina vox, multa mortis constituta: nec per eos doceri vult vivos, nec ab iis aliquas expectare patefactiones. Non inveniatur in te consulens mortuos: qui hoc facit, est *ὀλέλυμα* Deo suo: hoc est, res talis, quam odit Deus, abominatur, & in æternam abjicit damnationem. Proinde nos suo verbo, in quo sese & voluntatem suam expresse declaravit, inniti firmissime voluit Christus, inquiring: Mosen habent, & prophetas.

*Levit. 19.
20. Dent.
18.*

*ὀλέλυμα
ἴσθαι.
Luc. 16.*

§ 4. Adhæc, piorum animas maleficarum carminibus è designata à Deo sede evocari, & in corpora inhumata compelli, vel falsissimum est: vel ne in sinu quidem Abraham, loco beatis assignato, tutæ existunt eorum animæ, in Domini manu conservatæ. At Satanam nihil unquam ab hac morte in sanctorum animas potuisse, nec bonos spiritus magicis artibus obedire: nec secretas semel à corporibus & collocatas in definitis sedibus animas, si revocentur, redire, ut Ethnicis persuasum erat, confessum est hætenus: sed adsciticia se illarum imagine ostentant dæmones. Quocirca non à mortuis ipsis, verum à dæmonibus illorum habitu vestitis, *νεκρομαντῆρας* responsa accipiebant: quæ, si illi integris & expressis mortuorum corporibus cernerentur, *νεκρομαντῆρας*: sin vero tenues, nebulo-

*Magorum
carminibus
non obedi-
unt beatorum ani-
ma.*

νεκρομαντῆρας.

Q 3

fas &

omnino
vray.

fas & evanidas sibi circumfunderent umbras, *οὐρανὸς ἰσως* nuncupabantur. Vere D. Chrysoſtomus ait : Non anima defuncti eſt, quæ dicit, Anima talis ego ſum : ſed dæmon, qui hæc, ut homines decipiat, ſic conſingit. Ibidem : Animæ ſunt in loco certo, & expectant iudicium, neque ſe inde poſſunt commovere.

§ 5. Antea quoque Samuel plus minus biennio mortuus fuerat : & ejus corpus ſi non omnino computruerat, tamen ita deformatum fuiſſe certum eſt; ut eximia illa ſpecie viva, qua antea innotuerat, & qua ſe nunc denuo ſiſtus hic ſiſtit Samuel, apparere nequiverit. Neque etiam deorum magnificentiam referre potuiſſe cadaveroſum corpus, quilibet novit : quum tamen deos è terra aſcendere, ſe contueri affirmaret divinatrix. multo minus quivit loqui & vaticinari iſte Samuel.

2. Cor. II.

§ 6. Quorſum etiam Samuelis piſſimi vatis tamdiu ſepulti corpus, pallium conſuetum eodem momento, ex impiæ faſcinatricis mulierculæ imperio incorruptum aſſumpſiſſet, quod in ſepulchrum ſecum non aſſumpſit, nec eo amiciebatur mortuus ? Hoc autem ſanctiſſimi viri ſpectrum oſtentare, facile fuiſſe illi, inſicias ire nolo, qui ſe in lucis angelum transformat, cum primis apud impium regem, tum perditam Satanæ ſervulam.

§ 7. Deinde cum ipſa hiſtoria paulo ante teſtetur, Deum contumaci & abjecto regi ipſum conſulenti, reſponſa dare noluiſſe, vel per viventes prophetas aut ſacerdotes, vel per ſomnia : multo minus per divinum vatem ex morte ſuſcitatum, quem nec vivum audire voluit Saul, vel per angelum è cœlis miſſum, reſpondit regi, quem in furore ſuo omnino repudiat. Quo etiam nomine morus Saul, Pythiam divinatricem profeſſionis ergo, publico ediſto juxta Dei voluntatem ex Iſraele exulantem, furtive vero latentem, iniqua ratione conſulere ſtatuit : quaſi indignabundi animi inſtitutum fuiſſet,

Flectere ſi nequeo ſuperos, Acheronta movebo.

Ideo non potuit non odiſſe & execrari hoc factum Deus, & juſto iudicio deploratam illuſione dæmoniaca Saulis impietatem contra ſuum & ipſius præceptum, contra etiam conſcientiæ teſtimonium designatam punire, ut in præſtracti Saulis mentem Satanæ faſcinum merito permiſerit. Nec novum aut inauditum hoc eſt, ubi quos pertinacis impietatis homines eſſe prævidet, præſcitque, magis ſolet excæcare, indurare, ſpiritu mendacii relinquere, & in repro-

bam

bam tradere mentem. Exemplo fit Pharaonis invicta pertinacia, *Exod. 7. 8i*
fides mendacibus spiritibus data, & extrema inde punitio. *9. 10.*
11. 14.

§ 8. Quod porro historia commemorat, Samuelem senem palium indutum indigne tulisse, quod e sua quiete excitus esset, atque eum Sauli regi loquutum vaticinatumque fuisse: hinc non convincitur, verum extitisse Samuelem hoc spectrum. Quoniam diabolo, spiritui mille artifici, non sit difficile quaecumque formam mentiri, quidvis fingere, simulare, & de futuris jam antea vaticinio patefactis prædicere: maxime vero, de quibus manifesta præludia, & eventus minime dubii indicia in foribus fere videbantur. Nec ignoravit Satan, certissima esse, quæ Sauli vaticinatus fuerat vir Dei Samuel. Ideo à Samuele antea prædicta repetit, potuitque non temere conjecturam facere ex apparatu hostium magifico & instructis copiis, item ex dictis, factis & circumstantiis reliquis belli præsentis, quam sortem in eo conflictu assequeretur Saul: potissimum cum ipsum à Deo abjectum, nec respicientem, & adversus Dei mandatum postremo Pythiam vatem diaboli mancipium consulentem, in sua haberet potestate, atque pro suo impellere nutu, & præsentis prælii objicere posset exitio. Ideoque Samuelem mortuum testatur Scriptura in transgressione sua, qua prævaricatus erat contra Dominum: nempe contra Domini verbum, quod non custodivit, & quod Pythonem consuluit interrogando, neque requisivit Dominum: ob hoc interfecit eum, translato regno ad Davidem filium Isai.

2. Par. 10.

§ 9. Porro si Jesu Syrach testimonium urgeatur, quanquam (*Hieronymo teste*) illi ab Ecclesia non concedatur autoritas dogmata confirmandi Ecclesiastica, nec rerum earundem controversas dirimendi: hæc tamen quoque addere libet, ne pia hujus libri doctrina elevari putetur, Jesum Syrach solummodo ex primo Samuelis libro historiam proponere: quod factum est, simplici enarrare oratione, quemadmodum legitur, ut ad avitæ virtutis æmulationem posteros invitaret, provocaretque: Samuelis item laudes succincte recensere: minime differere voluisse, verane an ficta fuerit Samuelis apparitio.

Jesu Syrach authoritas.

§ 10. Inter Hebræorum autem Rabbinos quanquam paucialiter sentiant, tamen Pythonum opus esse, fere omnes censent: & nihil aliud præter præstigias, vanitatem, mendacium & deceptionem. Samuelem intelligunt spiritum Pythonicum, qui induerat Samue-

Ilusiones fuisse Samuelis apparitionem, censent Hebrai.

Samue-

Samuelis speciem: item Samuelem visum esse dicere Sauli. Mulier videbat Samuelem, neque tamen audiebat eum alloquentem Saulem: sicuti nec Saul videbat Samuelem, hoc est, illusionem illam diabolicam, quæ videbatur illi Samuel. Sunt inter eos, qui hæc omnia mulieris putant arte conficta, quæ ex certis conjecturis sic deluserit Saulem. Kimchi contra adversarios sic arguit: Si Deus suscitavit Samuelem, ut futurum eventum indicaret Sauli: cur eventum illum non magis revelavit per somnia aut per prophetas, aut per sacerdotum oracula, quam per maleficam mulierem? Saadia vero, & Ajas, quod ipsa mulier, cum præter solitum morem miranda videret, stupefacta, cœperit magna clamare voce, hanc veram fuisse visionem, non quidem mulieris arte, sed Dei virtute apparentem, falso existimarunt.

De vero Samuele non evocato à divinatrice, Patrum quorundam sententiæ.

C A P. X.

CÆTERUM, ut huic nostræ sententiæ roboris aliquid accrescat, audi argutissimi sanctioris Theologiæ censorem Augustinum, lib. Quæstionum veteris & novi Testamenti: Indignum facinus æstimo, inquit, si secundum verba historiæ commendetur assensus. Quomodo enim fieri poterat, ut arte magica attraheretur vir & civitate sanctus, & vitæ operibus justus? aut, si non attractus est, consensit: quod utrumque de viro justo credere absurdum est. Si enim invitus adductus est, nullum suffragium habet justitia: si autem voluntarius, amisit meritum spirituale, quod positus in carne quæsierat: quod valde absurdum est; quia hinc qui justus recedit, permanet justus. Porro autem hoc est præstigium Satanz, quo ut plurimos fallat, etiam in potestate se habere justos confingit.

*Quæst. 27.
item part. 2.
cap. 26.
quæst. 5.
Nec mirum*

2. Cor. II.

§ 2. Quod Apostolus inter cætera ait: Ipse Satanas transfiguratur se in angelum lucis. Ut enim errorem faceret, in quo & ipse gloriaretur, in habitu viri justi & nomine se subornavit: ut nihil proficere spem, quam prædicabant Dei cultoribus, mentiretur, quando hinc exeuntes justos finxit in sua esse potestate. Sed hoc quosdam fallit, quod de morte Saul & filiorum ejus non sit mentitus: quasi magnum sit diabolo, ante diem, occasum corporis prævidere, quum signa solcant quædam apparere morituris, quippe à quibus Dei protectio

rectio amora videtur. quanto magis diabolus, quem angelica maiestate sublimem prophetica oracula fuisse testantur; de cuius magnitudine Apostolus ait: An ignoratis altitudinem Satanæ? Quid mirum ergo, si imminentem prope mortem potuit prævidere, cum hoc sit, unde fallit, & se in Dei potestate vult ad orari?

§ 3. Nam tanta hebetudine demens effectus est Saul, ut ad Pythionissam confugeret. Depravatus enim causa peccati, ad hæc se consultit, quæ damnaverat. Sed si quis propter historiam, ut ea, quæ verbis expressa sunt, putet non prætermittenda, ne ratio historię inanis sit: recte faciet quidem, si tamen minime istud ad veri rapiat rationem, sed ad visum & intellectum. Saul namque reprobus factus, poterat bonum intellectum habere. Historicus enim mentem Saulis & habitum Samuelis descripsit, ea, quæ dicta & visa sunt, exprimens: prætermittens, si vera, an falsa sint. Quid enim ait? Audiens in quo habitu esset excitatus, intellexit (inquit) hanc esse Samuelem. Quid intellexerit, retulit: & quia non bene intellexit, contra Scripturam alium adoravit quam Deum: & putans Samuelem, adoravit diabolum, ut fructum fallaciæ suæ haberet Satanas. Hoc enim nititur, ut adoretur quasi Deus.

1. Reg. 28.

Idem scribis Rabanus ad Bonasium abbat. in epist.

§ 4. Si enim vere illi Samuel apparuisset, non utique vir justus, permisisset se adorari, qui prædicaverat Deum solum esse adorandum. Et quomodo homo Dei, qui cum Abraham in refrigerio erat, dicebat ad virum pestilentię, dignum ardore gehennæ, Cras mecum eris? His duobus titulis subtilitatem fallaciæ suæ prodit improvidus Satanas: quia & adorari se permisit sub habitu & nomine Samuelis, contra legem: & virum peccatis pressum, quum magna distantia peccatorum & justorum sit, cum Samuele justissimo futurum mentitus est. Verum potest videri, si de Samuelis nomine taceatur, quia Saul cum diabolo futurus erat. Ad eum enim transiit, quem adoravit.

§ 5. Idem ad Simplicianum, ubi ultro-citroque quæstionem de excitato Samuele agitasset, tandem ait: Quanquam in hoc facto potest esse alius facilior intellectus, & expeditior exitus, non ut vere spiritum Samuelis excitatum à requie sua credamus, sed aliud quod phantasma & imaginariam illusionem, diaboli machinationibus factam: quam propterea Scriptura nomine Samuelis appellat, quia solent imagines rerum earum nominibus, quarum imagines sunt, appellari. Quis enim, qui hominem pictum dubitet vocare

Li. 2.

quæst. 3.

Eadem forte ad Dul-

citium,

quæst. 6. &

in libello de

cura pro mortuis agenda.

R

homi-

hominem? quandoquidem & singulorum quorumcunque picturam cum aspicimus, propria quæque nomina incunctanter adhibemus: veluti cum intuentes tabulam aut parietem, dicimus, Ille Cicero est, ille Salustius, &c. quum aliud nihil sint, quam pictæ imagines.

§ 6. Et paulo post: Si vero liquido constat, nominibus earum rerum, quarum imagines sunt, easdem imagines appellari: non mirum est, quod Scriptura dicit Samuelem visum, etiam si forte imago Samuelis visa apparuit, machinamento ejus, qui transfiguratur se velut in angelum lucis, & ministros suos velut ministros justitiæ. Jam vero, si illud movet, quomodo à maligno spiritu Sauli vera prædicta sint: potest & illud mirum videri, quomodo demones *Math. 8.* agnoverint Christum, quem Judæi non agnoscebant.

§ 7. Cum enim vult Deus etiam per infirmos & infirmos spiritus aliquem vera agnoscere, temporalia duntaxat, atque ad istam mortalitatem pertinentia: facile est, & non incongruum, ut omnipotens & justus, ad eorum potestatem, quibus ista prædicantur, ut malum, quod eis impendat, antequam veniat prænoscendo patiantur, occulto apparatu mysteriorum suorum, etiam spiritibus talibus aliquid divinationis impertiat: ut quod audiunt ab angelis, prænunciant hominibus. Tantum autem audiant, quantum omnium Dominus atque moderator vel jubet, vel finit. Unde etiam spiritus Pythonicus in Actibus Apostolorum attestatur Paulo apostolo, & evangelista esse conatur. Miscent tamen isti fallacias suas: & verum, quod nosse potuerint, non docendi magis, quam decipiendi finem prænunciant. Et forte hoc est, quod quum illa imago Samuelis, Saullem prædiceret moriturum, dixit etiam secum futurum: quod unumque falsum est, &c. Idem lib. 2. de Doctrina Christiana, capite 26. ait, Samuellem hunc fuisse imaginem sacrilegio excitatam. Et autor libri de mirabilibus sacrae Scripturae, si is sit Augustini, negat verum fuisse Samuelem, cap. 11.

§ 8. In recitandis his Augustini sententiis copiosior fui studio, quod haud ita pridem monachum audierim, qui in publica concione ipsius Samuelis spiritum verè evocatum fuisse, ex Augustino defendere conatus sit. Nostro huic sensui calculum addit Tertullianus, in libro de Anima dicens, Diabolum illustrasse & mulieri & Sauli, & illius oculis, hujus vero auribus imposuisse. Justinus Martyr in explic. quæst. 52. demonem Samuelis habitu & figura apparuisse:

paruisse affirmat. Origenes in historia de Bileamo ait, Bonos spiritus non obtemperare carminibus magicis.

De necromantia, quid sit, & qui ea usi fuerint.

CAPUT. XI.

Necromantia vero, & *νεκρομαντία*, eam vocant, quæ sacrificiis solenni ritu institutis & peractis, atque diris execrationibus ab Orco manes educit, accitosque de futuris sciscitatur: ita Samuel mulier excitasse putatur in Endor.

§ 2. Hanc Æneam quoque exercuisse traditur, quum in Italiam venisset, occiso Miseno tubicine. Apud Lucanum quoque Erichthonem maleficam Thesalam, fascinatricemque evocasse mortuum narratur, qui belli Pharsalici eventum Sexto Pompejo denunciat. Dicitur & Apollonius Romæ verbis occulte pronuntiatis, puellam nuptiarum die resuscitasse, cujus illum nobilem scriptorem Philostratum testem esse miror. Idem gloriatur se Achillis animam ab inferis evocasse, ut corporis sui molem ostentaret, & ad interrogata de gestis in bello Trojano ipsi responderet: Non, inquit, sicut Vlysses terram effodiens, agnorum sanguine manes Achillis eduxi: sed omnes adhibui preces, quas placandis heroum animabus sacerdotes Indorum dici jubent. Appion quoque Grammaticus memoriæ prodidit se umbram Homeri evocasse, ut ab eo percunctaretur, cujas esset, & quibus parentibus editus.

§ 3. Sed eadem est ratio, & mera dæmonii ludibria, si ea videbantur ita acta esse: iis enim mire erat exposita antiquitas, Dei ignara. quemadmodum ea & ad herbarum facultates usque adeo fuit attonita, ut ad vitam revocari mortuos herba quapiam crediderit. Sic Xanthus historicus in primo lib. Historiarum scripsit, occisum draconis catulum herba quapiam resuscitatum, quam magi Balim vocant. Eadem Thilonem, quem draco interfecerat, vitæ restitutum: & Juba rex Mauritaniz, herba itidem in Arabia hominem vitæ reditum esse tradit. Hoc autem quum fieri nequeat, illos in lipothymiam vel animi deliquium illapsos, vel alioqui morbo prope victos, admota illa herba vires vel excitante, vel etiam naturæ respirantis virtute quasi revixisse fuisse visos, mea est sententia.

§ 4. Nec vero ex Israelis cæta hic solus deliquit Saul, nec etiam soli Ethnici dæmones mortuorum umbris involutos consuluerunt.

Quos, quum nescirent Deum, minus mirum est varias exquirendæ voluntatis divinæ, placandorum numinum, & explorandorum futurorum rationes effinxisse. Sed & in reliquum Dei populum pervasit furor ille, qui etiam usque ad hoc nostrum seculum in quibusdam male sanis perduravit ingenii. Usitatissimam etenim superioribus annis fuisse consuetudinem acciendorum & interrogandorum manium, norunt majores: & hæc de re peculiaria & magna volumina fuisse confarcinata, eademque in quibusdam scholis palam proposita, sunt qui meminertunt. Nobis autem cura mandata incumbit, ut omnem confociationem cum dæmoniis & eorum ministris execremur, ne eorum usu polluamur, & oscitantia vel securitate eorum retibus implicemur incauti.

De divinationibus Magicis.

C A P U T. XII.

PORRO ritus, quibus commoveri eximo animas, producique illi arbitrabantur, item variatum divinationum magicarum monstrosas species, prodigiososque modos, Satanz artificio in æternam hominum perniciem dolose confictos, In historiis annotatos, & ab Ethnicis usurpatos, erudite in doctissimis suis Commentariis, de Præcipuis divinationum generibus describit multijugæ lectionis vir CASPAR PEUCERUS. Ubi licet plurima lectu dignissima, atque huc facientia, comperies: nos tamen & alia non pauca nec observatione indigna sequentibus capitibus proponemus.

Divini.

§ 2. Et Incantatores quidem, ariolos, aruspices, augures, pythonissas, genesianos, saltores, sortilegos discernit divus Augustinus libro de Natura dæmonum: id quod in Decretis annotatum etiam est 26. q. 3. & 4. c. igitur. Divini autem omnes dicuntur, quum vel inita cum dæmonibus manifesta societate vaticinantur, vel superstitionis quibusdam artibus, quæ ex occulto cum dæmonibus pacto scaturiunt, mancipati idem efficiunt. Vel sit Divinatio, alijus rei affirmatio, quæ neque ex causis, neque ex verisimilibus signis est collecta. Ad species veniamus.

Aspersionis.

§ 3. *Aspersionis* describit Psellus, & eam fuisse in usu apud Assyrios ait: sed & Chaldæis & Ægyptiis familiaris fuit. Ea etiam hodie utuntur Turcæ, licet non nihil diverse. In pelvim aquæ reple-

repletam imponebantur aureæ & argentæ laminæ, lapidesque pretiosi characteribus certis signati: & postquam consueta essent prolata verba, quibus dæmon exciebatur, proponebatur quæstio. Tum primo quidem sonitus tenuis absque voce audiebatur, qui si-
gnum erat ingredientis dæmonis: post aqua inundante, voces exiles ex ea emergebant, quibus ad quæstionem respondebatur: aut ope-
ra data exiles admodum, ne mendacii coargui posset dæmonium in his quæ non noverat.

§ 4. *Γερομαντρία* hoc à priore discrepabat, quod non voce, sed γερο-
μαντρία.
picturis responsa expediebat. Collocabantur vasa vitrea, rotun-
da, aquis conferta limpidissimis, & circum collocabantur accensi
cerei: cumque evocatio dæmonis secreto murmure finita, & quæ-
stio relata esset, adhibebatur puer impollutus, aut mulier prægnans,
quæ vitra studiose accurateque intueretur, ac circumspiceret, roga-
retque, imperaret & flagitaret responsa. Ea tandem imaginibus a-
quæ impressis, & per vitra pellucida renitentibus, diabolus ostendebat.

§ 5. *Κατατρομαντρία*, ex nitidis tersisque divinat speculis, in qui-
bus propositarum rerum imagines effictæ, redditæve à diabolo ful-
gent. Ea usus est Didius Julianus imperator: & pleraque Satanæ
moniti prævidisse, quæ acciderunt, scribitur. κατατρο-
μαντρία.

§ 6. *Κρυσταλλομαντρία*, ex crystallis fabricatis atque expolitis, κρυσταλλο-
μαντρία.
colludente in his diabolo (in plerisque enim minuta specie alias ma-
terix alterius conditus delitescit) depictas notas atque figuras e-
ventuum ac rerum quæsitaram, quasi vaticinans suis Magis renun-
ciat.

§ 7. *Δακτυλομαντρία* appellatur, quando ex annulis ad certos
cæli positus fabricatis, vel diabolico ritu consecratis divinant ma-
lesfici. At, qui vetitis his divinationum dæmoniacarum modis utun-
tur, nimis impune inter Christiani nominis homines degunt quam-
plurimi. Ex simili officina nuper quidam annulum eadem religio-
ne sacratum heroi obtulit viginti coronatis venum, ejus scilicet vir-
tutis, ut felicem consequeretur eventum in quocunque lusus gene-
re, quamdiu hunc comportaret. Cujus rei ut faceret periculum, as-
sumpto annulo lusit, & quidem fortuna annuente, benignaque.
Quo successu ille cæus coronatos numerat, reditque ad consueta
negociationis exercitium & lulum, ac perdidit duplo plus, quam
antea lucrificerat. Expertus itaque se delusum, annulum infringi
jubet. δακτυλο-
μαντρία.

R 3

§ 8. *Ὀψο-*

ἰερομαν-
τωία.

§ 8. Ἰερομαντία variegabatur. Aqua implebatur cyathus, annulusque filo suspensus ex digito librabatur in aquam: atque sic conceptis verbis postulabatur rei quæ sitæ declaratio, vel confirmatio. Si quod proponebatur, verum erat, annulus suo nutu, non impulsus, cyathum feriebat constitutis idibus. Hanc exercuisse Numam Pompilium, & excitos in aquam deos consuluisse tradunt. Exant & alii ejus modi.

δουχο-
μαντῶν.

§ 9. δουχομαντία perficiebatur oleo & fuligine in unguem pueri alicujus impolluti illicitis, solique obversis. Confici enim ex mixture olei, fuliginis & radiorum solatium simulachra rerum expectatarum, opinio erat: quæ tamen formabat mille artifex diabolus, ut ex hac mixtura in ungue reddi ac refulgere viderentur.

κοσμητο-
μαντῶν.
ἀξιωμα-
τωία.

§ 10. Κοσμητομαντία, & ἀξιωματῶν, ad perstringendos atque detegendos occultos scelerum autores, & res alias obscuras manifestandas, Magi utuntur. Hanc securi perficiunt rotundo palo infixâ, aptataque ad normam, & cum præfatione, ordine enumeratis suspectorum nominibus. Ad cujus vero mentionem securis vel levi impulsu se circumagat aut nutat, eum culpæ reum peragunt. Sic apud Homerum produntur proci Penelopes, sed adhibito lapide Gagate, & prunis imposito.

§ 11. Illam administrant cribro forcipi imposito, & forcipe binis tantum apprehenso atque elevato digitis: itidemque adjuratione facta per sex verba, nec sibiipsis nec aliis intellecta, dies, nesciet, benedæfet, donuina, enitemaus: deinde suspectorum nominibus recitatis, quocumque nominato cibum vel tremat, vel nutat, vel volutatur, eum reum statuunt. at quam vere, testatur omnis dæmonum veritas. Potuit & ille, qui cribrum in forcipe sustinebat digitis, illud pro suo arbitrio commovere.

κεφα-
λαίω-
μαντῶν.

§ 12. Κεφαλαίωμαντία, asini capite super prunas affato, nescio quibus perficitur ritibus, olim Germanis familiaris.

κετομανί-
α.

§ 13. κετομαντία, cum ceræ liquefactæ, & in aquam distillantis figuræ observabantur, Turcis etiamnum in usu.

ἀερομανί-
α.

§ 14. ἀερομαντία ex æris partibus ac motu sumpta, velebatur ab Aristophane in Nubibus.

ἀλφει-
μανί-
α.

§ 15. ἀλφειομαντία describitur à Theocrito in Pharmaceutria: & ἀδρομαντία quoque, quæ in frumento farinæ commisto considerabatur. τυρομαντία per caseum fiebat: ιχθυομαντία vero per pisces, olim à Tyresia & Polydatante celebrata & usurpata.

ἀλφει-
μανί-
α.
ιχθυο-
μαντῶν.

§ 16. καπνο-

§ 16. *καρτομαρτία* ex fumo capiebatur incensi seminis papave-
 tis, aut sesami prunis injecti.

§ 17. *βοτανομαρτία* per herbas instituebatur, veluti per salvia
 folia : *σομομαρτία*, per folia fici : *λεβανομαρτία*, per thus.

*β' γενο-
 μωτ.
 Dion.*

§ 18. *Δαρτομαρτία* per laurum. Nam ex ejus cremata strepita
 futura colligebant : ex fragroso quidem secunda, testibus Porphy-
 rio, Eustathio in Homerum, Tibullo. At laurus bona signa dedit:
 ex Tacito autem adversa. Unde Propertius:

*Δαρτο-
 μωτ.
 Iliad. 7.
 Lib. 2. Eleg
 Lib. 2. Eleg*

Et tacet extincto laurus adusta foveo.

Antiphon, Philochorus, Artemon, Serapion Ascalonites, & ex re-
 centioribus Fulgentius Planciades affirmant, qui lauri frondes sub
 pulvinari capiti suppositas habuerit, vera hunc somnia noctu visu-
 rum. Hinc Claudianus inquit, — *Venturipraescia laurus.*

*Parrhas.
 Claud. lib. 2
 de rapt.
 Prosper.
 Calius Re-
 dig. lib. 5.*

Quapropter & Apollini deo fatidico sacra fuit, & hinc Laurus A-
 pollinea, Delphica, Fatidica dicta.

§ 19. Ita fructus arboris cujusdam apud Canibales invenitur,
 cucurbitae minori non absimilis, oblonga sive ovali forma, quem
 maraka & tamaraka nuncupant. Hunc illi, pulpa exem-
 pta, granis milii, lapillisve, aut re simili implent, variisque plumarum
 generibus superne exornant: deinde inferiori parte pertusum bacil-
 lo adaptant, quem terrae infigunt. Hujusmodi fructus binos aut
 ternos in singulis tuguriis servare magna cum reverentia apud eos
 moris est. Existimant enim, quum hunc fructum manibus pertra-
 ctant, crepitanterque ob milii grana injecta audiunt, cum suo se-
 Toupan, id est, deo sermones conferre, atque ab eo quaedam re-
 sponda accipere, sic à suis persuasi Paygi. Divinatorum genus hoc
 est, qui suffoca herbae petun & quibusdam obmurmurationibus, illo-
 rum tamaraka divinam facultatem tribuere perhibent.

*Maraka.
 Tamaraka.*

§ 20. *τερομαρτία*, cum cineri digito bacillove res, de qua di-
 vinandum est, inscribitur: isque sub dio exponitur. quae enim reman-
 eant licet, non dissipantur ventis aut confusa cinere, ordine suo do-
 cere de re quaesita putantur.

*τερο-
 μωτ.*

De sortilegiis

C A P. XIII.

Kαρτομαρτία, Sortilegium. Quod genus duabus de causis hic
 explicare libet. Primo, quod non exoleverit adhuc, ut superio-
 riora.

riora pleraque divinationum genera, sed & à vulgo & à prudentioribus etiam quandoque observetur, heu ! nimis impie. Secundo, quod videam à nullo sortilegiorum species diligenter investigatas, ac distincte traditas.

Sortilegi.
Li 4. Erym.
& habetur
26. q. 1. c.
Sortilegi &
26. q. 4. c.
Igitur genus

§ 2. Isidorus autem Sortilegos esse scribit, qui sub nomine fideæ religionis per quasdam, quas Sanctorum seu Apostolorum vocant sortes, divinationis scientiam profitentur, aut quarumcunque scripturarum inspectione futura promittunt. Superstitionis genus, cui dæmon occulte sæpe colludit. Hinc sortes varix, puncta figuræ jactatæ, taxillorum jactus, plumbeæ figuræ in aqua projectæ, in apertum librum repentinus oculorum intuitus, occurfus alicujus sententiæ ex improvifo, & alia væfana indicia, quæ uno sortium nomine comprehenduntur.

Sortes.

ἀστυλα-
λομαστ.

§ 3. Diversas autem species *κληρομαντίας* faciunt: ut *ἀστυλαμαντίας*, quæ per talorum jactus fit, & ex numero oblato sumitur, cum de re numerata, veluti de numero maritorum, uxorum, liberorum, villarum, & aliarum rerum quæritur: aut cum numerus jactus comparatur elogio. Libri enim ejusmodi elogiorum sunt omnibus de rebus & negotiis: ex quibus cuilibet assignatus est suus & situs taxillorum, & numerus quemodocunque cadentium: qui, cui elogio respondere deprehenduntur, id vaticiniû ac responsum ad quæstionem propositam esse demonstrant. Tales libros etiamnum cum figuris & numeris alearum excusos, Galli plerumque animi causa habent.

§ 4. Orta prorsus fuit hæc divinationis superstitio à Pythagoreis, ut & *ἀριθμομαντία*. elementis illi literarum certos tribuebant numeros, numeris vim occulti futurique præfagam. Vide Archid. in c. accusatus. §. sane, de hæret. lib. 6. & in summa confess. in tit. de sortil. 2. & 3. quæstionibus Hostien. & Ray. in summa, eodem tit. Et S. Thom. secunda 2. quæst. 95. in tit. de superstit. vers. ad quartum dicendum.

ινομαντ.

§ 5. *ινομαντία* sumitur ex cujuscunque quærentis nomine, per elementa scilicet ejus, eorumque figuras.

ὀλε-
τριουρ.

§ 6. Huic quidem persimilis est *ὀλετριουρ*, sed ridiculo mirabilique modo & invento exercetur. Locus enim circumscriptus in circulum, distribuitur per partes vigintiquatuor æquales: in quarum unaquaque, litera Alphabeti scribitur, & unicuique literæ granum frumenti imponitur. Inde gallus ad hoc nutritus dimittitur: & observantur eæ literæ, quarum ille grana depascit. Valens im-

perator

perator cum mire perplexus ac anxius esset de Successoris sui nomine, gallus vaticus & Alectriomanticus depavit grana imposita his literis Θ. Ε. Ο. Α. quibus Theodosius significabatur. Vide quomodo colludat huic impie persuasioni dæmon.

§ 6. ἰπποκρίτης similem Histriorum Memphiticorum recenset Joannes Leo, qui exiguas aviculæ capsulæ in abaci formam constructæ annexas ostentant, quæ rostro sortium chartulas tam dextram quam sinistri ominis extrahunt. Qui sortem suam scire cupit, obulum aviculæ objicit : quem rostro excipiens, in capsulam defert : deinde progrediens, responsi chartulam eodem rostro profert. Quomodo his quoque nugis dæmon colludat, ac utatur ad superstitionem animis inculcandam, facile colligitur ex dicto Leone, qui pejus quam in chartula sorte accepta conscriptum erat, accidisse sibi postea conqueritur.

ἰπποκρίτης
Li. 8. doct.
scrip. Afric.

§ 7. Jam ad εὐχρημαστίαν, quæ repentino in librum apertum oculorum intuitu, ex sententiæ versusque ad quæstionem facientis occursum sumitur, modo ad numerum jactarum alearum, modo sine eo. Et quoniam poemata pro vaticiniis, ut poetæ pro vatibus habebantur, in iis potissimum exercebatur. Hinc & in publicis causis Sybillina carmina ita observantur, & inter privatos Græcos Homærica, Latinos vero Virgiliana.

εὐχρημαστίαν
pau.

§ 8. Socrates audiens in carcere recitari Achilleum illud apud Homerum.

7. Iliad.

ἰμῶντι κεν νεοτὴν φθίω δεικασζων ἰκὸς μίλων :

prædicebat Æschini se post triduum moriturum. Alexandro Severo obvenit hic Virgillii versus,

In regere imperio populos Romane memento.

Post annos aliquot Imperium adeptus fuit Romanum Brutus : exquirens is successum prælii Pharsalici, in hunc Patrocli versum incidit,

Aneid. 6.
Valer. lib.
1. cap. 5.

Iliad 16.

ἀλλὰ μεμνῆσθαι δὲ καὶ ἄντ' ἔκαστον ὄψῃ.

Claudio Imperatori obvenit,

Tertia dum Latio regnantem viderit æffas :

Aneid.
lib. 6.

Nec ultra biennium imperavit. Eidem inquirenti de fratre occurrit versus, qui & Gordiano juniore post, ex sexto Æneidos,

Ostendunt terris hunc tantum fata. —

Decem & septem diebus à suscepto Imperio interfectus fuit.

§ 9. Opilius Macrinus, num ad Imperium perventurus esset,

S

scire

scire desiderans, in hos incidit Homeri versus,

Iliad. 8.

ἢ γέρον, ἢ μάλα δῖος ἦν τείρεαι μαχῆται,
οὐδ' ἦ βίη λήνεται, χαλεπὸς δ' ἐπὶ γῆρας δ' οὐκ ἔστι.

Sane senex ad imperium pervenit, nec diutius quatuordecim mensibus id retinuit, occisus ab Heliogabalo. Adriano imperatori dubitanti de animo ac amore Trajani erga se, sortes hæc Virgilianæ obvenère ex sexto Æneidos,

*Quis procul illo autem ramis insignis olivæ,
Sacra ferens? nosce crimes, incanaque menta.
Regis Romani.* —

Post adoptatus à Trajano, successit ei in imperio Romano. Claudius secundus Aureliani imperatoris prædecessor, inquirens de posteritate sua, incidit in illud primi Æneidos libri:

Hic ego nec metas rerum, nec tempora pono.

Genus ejus per longam posteritatem stetit.

Sortilegia.

§ 10. Et hæc fere sunt & sortium & sortilegiorum genera. Quæ non solum, à sortibus ex urna capiendis, aut aliunde legendis ita dicta mihi videntur, sed etiam à lectiōe. Nam & versus sorte obliti legebantur, ut supra demonstravimus: & sortes etiam fuisse acceptas pro syngraphis, aut scriptura Oraculorum, responsorumve, constat ex Delphicis sortibus. Valerius Maximus scribit, legatos ad Delphicum oraculum missos ob exundationem lacus Albani, retulisse sortibus præcipi, ut aquam ejus lacus emissam per agros diffunderent. Et hinc sortilegos dictos existimarem, qui sortes istas ex charta vel membrana vel cortice legissent. Horatius in arte Poëtica:

Lib. 1. cap. 6.

Sortilegi.

— *Et divina futuri*

Sortilegis non discrepuit sententia Delphis.

§ 11. In his autem omnibus speciebus dæmonem suas artes, suasque præstigias non omittere: sed fere semper adhibere, vel inde constare potest, quod & impiis ritibus fiant, & non nisi ad credulitatem impiam hominibus inculcandam, idolomaniam stabilicandam, & crudelitatem exercendam:

*Ovid. 13.
Metamorph.*

— *Duraque jubens Agamemmona sortes*

Inmeritam seu nataam mactare Dianæ.

De Pythonicis & iusequaliis.

C A P. XIV.

Quamquam supra de Pythonicis non nihil attigimus, quia tamen ibi nihil explicare voluimus aliud, quam nomina tantum, quibus Sacrae literae magos appellant infames: hic Pythii vox accuratius non nihil explicanda prius, ob frequentem ejus usum, erit, quam longius progrediar.

§ 2. Apollinem vero Pythium quidam dicunt ob nocentissimum draconem *ἰσθίων*, in infantia ejus jaculis interemptum. Unde spiritus ille, quod afflati futura praedicebant, Pytho vocari coeptus est. Aliis Pythium oraculum *ἱεὺς τῶν ἰσθίων*, id est, à sciscitando sortitum nomen putatur, quod de futuris occultisq; & ignotis consulebatur. Ab oraculo autem oppidum, cui alioquin Delphorum nomen erat, *ἰσθίων*: & Apollo, quem hominis specie ex solido auro conflatum, in templo venerabantur, ac praesidere loco fingebant, Pythii nomen adeptus est.

Pytho nomen, & Pythium oraculum.

§ 3. Mulierem quae cum habitu daemone excipiebat, atque ipsius incitatione Graece vaticinabatur, Pythiam ob eandem causam, & *ἰσθίων* vocabant, & *ἰσθίων*. Chrysothomus de Pythia vel Apollinis oraculo ita perhibet: Dicitur haec Pythia fuisse foemina, quae super tripode divaricatis cruribus malignum spiritum inferius immisissum, partesque genitales è quibus loqueretur subeuntem excipiens, furore repletur, & crinibus sparsis spumansque ore debaccharetur, funderetque insana oracula.

Pausanias in Phocicis. Strabo lib. 9. Pythia mulier. ἰσθίων.

§ 4. Methodius Hieronymi testimonio, adversus Origenem librum condidit *ἱεὺς ἰσθίων*, ut ait Sophronius. Nam tertio *ἱεὺς* Origenes daemone Pythonicum quosdam à tenella aetate possidere scribit. Divinando etiam magnum praestabat quaestum suis dominis puella illa in Aetis Apostolorum, Pythonis spiritum habens. Videntur quoque haec vates se prius aqua Cephisi fluvii praterlabentis Delphos proluisse. Quo fit, ut Lucanus dicat, Fataidica Cephisus aqua. Vel potius ex ea potasse, ut qui ex Gallo Phrygiae flumine bibebant, statim furebant. Unde Galli sacerdotes Cybeles dicebantur, de quibus idem Poeta sic:

Al. 16.

— *Crinemque rotantes,
Sanguinei populi ulularant tristia Galli.*

S 2

Semetipfos enim castrabant, & inter sacrificandum furiosorum instar erant. *πυθωνιστὲς* & *αὐθάνας* dicuntur Plutarcho, fatidico spiritu correpti.

§ 5. Nunc porro ipsum divinationis genus, quod *γαστριμαρτία* vocatur, considerabimus. Licet autem divinatio sit spiritus in humano corpore conclusi, ratione tamen loci partisque, ex qua profertur, diversa est. In *οστρομαρτία* enim spiritus inclusi pectori, cujus os *σῆπτρον* nominatur, vel suggerebant, vel vincētis compressisque linguis obsessorum, ipsi per os efferebant requisita præcitate vaticinia. At *γαστριμαρτία*, vel *γαστριμαρτία* vaticinia profert ex ventre spiritibus turgido.

Lib. 2.
cap. 1.

4 Reg. 23.
18. 16.

γαστριμαρτία
mulieres
quomodo
vaticinien-
tur.

§ 6. Quare, qui hoc divinationis genere obsidentur, Ventriloquos ab Augustino, ab Aristophane *ἰγαστριμαρτῆρες* appellari diximus: nec aliter prolata fuisse vaticinia tum Pythonicorum, quorum in Sacris literis fit mentio, tum Pythiarum apud Delphos: licet alioquin ratione sexus discrimen aliquod sit, id, quod nondum animadvertum video. In mulieribus enim sonus horum vaticiniorum ex genitalibus partibus edebatur & audiebatur. Nec enim alia via ex Pythiis Delphicis dæmon pronunciare solitus fuit, quam didudis feminibus per inguen.

Antiq.
1e8. VIII.
10.

§ 7. Quin & Tertullianus, auctor gravissimus, affirmat se ventriloquas vidisse scæminas, è quarum pudendis vocula quædam, dum sedebant, excitabatur, respondebatque sciscitantibus. Denique Cælius Ludovicus, patrum nostrorum memoria scæminam se ventriloquam crebro vidisse Rhodii, Italiæ urbe & patria sua, scribit: ex cujus pudendis vocem immundi spiritus pertenuem quidem, sed tamen profus intelligibilem, sæpe audierit de rebus præteritis aut præsentibus mirificam: at de futuris plerunque incertam, sæpe etiam vanam & mendacem.

γαστριμαρτία
viri quomodo
vaticinientur.

§ 8. At in viris hi spiritus impuri tanta turpitudine vaticiniorum suorum voces & sonum edere non possunt: sed per honestiorem corporis partem, os scilicet, eloqui coguntur, ut supra dictum est de Euricle ab Aristophane celebrato: cujus Vespas cum anno Christi M. D. LX. Parisius Hadrianus Turnebus (tum Græcarum literarum, post Philosophiæ & Eloquentiæ regius professor) interpretaretur, audientibus meis filius Theodoro jam jurisconsulto, & Henrico medico, palam testabatur olim se Lutetiæ vidisse persimilem illi Aristophanis Euricli hominem astutum, Petrum Brabantium:

tium: qui quoties volebat, toties ex ima parte corporis, ore quidem aperto, sed labiis immotis loquebatur, & hac sive arte, sive exercitatione, sive dæmonis impostura multis passim imponebat.

*Petrus
Brabantius, ven-
triloquus.*

§ 9. Nam cum Lutetiæ virginem quandam formosam, sed patre orbatam, deperiret, nec matrem superstitem inducere posset, ut eam sibi desponderet: tandem cum ultro citroque hac de re colloquuntur, vocem edit è corpore, qua demortuus mulierculæ maritus de pœnarum gravitate conqueri videbatur, quas ob uxoris diffidentiam in purgatorio perpeteretur, quod ea filiam à Brabantio toties expetitam, optimo viro denegaret. Quibus illa questibus exterrita, virique miserta, petitioni nebulonis assensit. Quem tamen non tam filiam, quam dotem ei à patre in testamento constitutam ambiisse, satis apparuit. Sex enim mensibus post, ubi puellæ bona decoxisset, uxore focruque relicta, Lugdunum au- fugit.

*Conficta
mortui de
Purgatorio
querela.*

§ 10. Ibi mercatorem quandam ac trapezitam prædivitem obuisse intellexerat. Qui cum haberetur injustissimus, eo quod omnia per fas ac nefas in vita corrasisset, filium Cornutum, ejus unicum hæredem, in porticu pone cœmiterium obambulantem, adit: & eo se missum innuit, ut, quid opus factum esset, doceret. Cæterum dum ei de patris anima potius, ac fama, quam morte cogitandum esse dicit, vox inopinato inter loquendum, patrem referens, exauditur. Quam cum Brabantius ex ventre daret, se tamen expavescere mirum in modum simulabat. Monebatur autem hac voce filius, quem in statum pater injustitia sua decidisset: & quantis purgatorii cruciatibus tum sui, tum ipsius causa exagitaretur, eo quod iniquorum eum bonorum hæredem reliquisset: quamque nullo modo liberari posset, nisi justa à nato expiatione facta, & debitis, in eos elemosynis collatis, qui maxime tum temporis egebant: eos autem esse Christianos à Turcis captos. proinde viro, quicum loqueretur, crederet: hunc ad redimendos eos Constantinopolim à piis hominibus ablegatum, ejusque rei ergo divinitus ad eum missum. Cornutus, homo minime malus, etsi his auditis dolum haud animadverteret: quia tamen durum videbatur istud de pecunia verbum, se deliberaturum respondit, & Brabantium eo loci postredie redire jubet. Interea anxius, de loco subdubitabat, in quo vocem exaudierat, quod umbrosus esset, ac opacus, & hominum insidiis Echoque aptus. Quare postero die

*Alius ejus-
dem dolus.*

cum in alium apertum, planum, nullisque vepribus aut umbris impeditum locum deducit. Ubi nihilominus eadem inter loquendum repetebatur cantilena: hoc etiam addito, ut Brabantio statim sex Francorum millibus numeratis, tres in singulos dies Missas redimeret pro salute patris; alioquin nullam apud inferos fore redemptionem. Unde filius conscientia ac religione obstrictus, licet ægre, totidem tamen Brantii fidei committit, omni legitimo accepti solutique testimonio neglecto. Pater ignibus ac Vulcani ictibus liberatus, in posterum quievit, nec filium amplius increpavit. Verum miser Cornutus dimisso Brabantio, cum solito lætior esset, idque reliqui mensarii satis admirari non possent, mox ut sciscitantibus causam aperuit, adeo statim irrisus fuit à cunctis, quod & nummis & cerebro emunctus & expurgatus esset, ut præ mœnore post aliquot dies mortuus, & patrem ad inquirendam ex eo rei veritatem insecutus fuerit.

§ 11. Libro de Divinatione dæmonum contemnenda, professorum ejusmodi divinationum opiniones confutat erroreſq; convincit Berno, quemadmodum testatur epistola ad Meginfredum.

DE ΤΥΡΟΜΑΝΤΕΙΑ, Circulatoribus, & Theraphim.

C A P. XV.

REPERITUR Fessæ in Africa circulatorum magorumque genus, quod Mubazzimin vocant. Hi omnium promptissime dæmonia dicuntur ejicere. Et quia illorum vaticinio nonnunquam succedit eventus, dici non potest, quam ea res eorum existimationem augeat: quem ejicere nequeunt, spiritum aëreum esse, asserunt. Modus autem adjurandi dæmonis hic fere est. Præ characteres circulosque nonnullos in foculo aut alio quovis loco depingunt: deinde signa quædam in dæmoniâci manibus ac fronte describunt, illumque miris modis fumigant: postea carmen componunt, ex dæmone sciscitantur, qua & quomodo huc intraverit, quis sit, quod illi nomen: tandem, ut exeat, præcipiunt.

§ 2. Sunt & alterius generis, qui regula quadam Cabalistica (Zairagia appellant) operantur. Hæc autem multis continetur scriptis. Naturalis siquidem scientia putatur: neque alios Fessæ reperias, qui majori cum fide magisque indubitanter ad interrogata respondeant. Verum hæc ars difficillima est. Qui enim huic operam

Mubazzimin.

Zairagia.

operam dare vult, non minorem Astrologiæ, quam Cabalisticæ cognitionem habeat necesse est. Joannes Leo Africanus testatur *Lib. 3.* in descriptione Africæ, se vidisse quendam ejus artis peritum in unius figuræ descriptione integrum consumpsisse diem, & figuras in hunc fere componi modum.

§ 3. Primo circulos multos in majori circulo ducunt: in primo crucem formant, in cujus extremitatibus quatuor mundi plagas appingunt, Orientem Occidentem, Austrum & Aquilonem: in centro ubi lineæ concurrunt, utrumque notant polum: extra primum circulum, quatuor depingunt elementa: deinde circulum in quatuor secant partes, & sequentem circulum in totidem: post hæc quamlibet partem in alias septem secant quarum quamlibet characteribus majusculis Arabicis insigniunt, adeo ut quodlibet elementum vigintiocto habeat characteres. In sequenti circulo septem Planetas notant, in alio duodecim zodiaci signa, in sequenti duodecim mensum Latina nomina, in alio vigintiocto lunæ domicilia, in alio trecentos sexaginta quinque anni dies depingunt; extra hunc vero quatuor ventos cardinales annotant. Deinde unam tantum rei propositæ literam sumunt, atque per omnia ante enumerata multiplicant; productumque characteris numerum quodammodo dividunt, atque pro characteris ratione loco aliquo collocant, utque elementum illud exigere videtur, in quo reperitur character sive figura.

§ 4. His omnibus ita peractis, figuram animadvertunt, quæ cum numero jam producto convenire videtur: cum quò eodem modo procedunt, veluti cum priore progressum, donec vigintiocto characteres habeant, ex quibus unam dictionem colligunt: ex dictione vero oratio conflatur, quæ ad rem ipsam in quæstionem vocatam respondet. Ea porro oratio semper in carmen prioris spectat *Ethaniil.* cadit, quod Arabes Ethaniil appellant, componiturque ex octo syllabis, & chordis duodecim juxta Arabicæ linguæ metricam. Carmen igitur ex iis characteribus compositum, verum atque indubitatum rei propositæ præbet responsum (ut credunt) primo quid queratur, deinde rei quæsitæ sententiam.

§ 5. Hi autem raro errare dicuntur, quod Cabalisticam admirandam reddit. Et quanquam naturalis habeatur, nihil tamen se vidisse affirmat Joan. Leo, quod non præter naturam potius sit: & ita scribit porro. Memini me quondam in loco aperto collegii regis

regis Abulunam (quod Fessæ videtur) in area levigato marmore strata insignem vidisse figuræ descriptionem. Areæ quodlibet latus quinquagiata erat ulnarum : hujus duæ tertiæ partes iis occupantur, quæ ad figuram pertinebant : tres vero descriptionem faciebant, quorum quilibet suum tantum curabat locum, detavitque ea descriptio per integrum diem.

*Libri de
hu artibus.*

§ 6. Hujusmodi quoque aliam Tuneti à quodam artis peritissimo descriptam vidi : cujus pater duæ volumina commentationum in ejus artis Canones conscripserat, quos qui exacte sciunt, summo habentur ab omnibus pretio. Ego solum tres, Tuneti unum, Fessæ vero duos videre potui : duas quoque in ejus artis regulas, Explicationes, & Commentarium Margiani cujusdam, ejus parentis quem olim Tuneti vidi, & aliud ab Ibn Chaldim historiographo conscriptum. Artis regulæ cum Commentariis possunt quinquaginta aureis haberi Tuneti.

*Fessæ tria
divinorum
genera.*

§ 7. Breviter, Fessæ tria in universum sunt fatidicorum & divinorum genera : primi, ut diximus, Geomanticis vel Gyromanticis utuntur figuris. Alii aquam catino vitreo infusam olei guttula admixta, lucidam & transparentem reddunt, in qua tanquam in speculo dæmones confertim se videre affirmant, qui exercitum numerosum repræsentant : quorum nonnulli in itinere sunt, alii rivum transmittunt, alii terrestre prælium gerunt : quos quietos interrogant, dæmonibus nutu manuum vel oculorum indicio respondentibus. ô temeraria credulitas ! Vitreum vas pueris interdum vix octavum egressis annum in manuum dant, à quibus, num hunc vel illum dæmonem viderint, interrogant. Permulti eo dementiæ rediguntur, ut in his nugis magnam pecuniæ vim profundant.

§ 8. Tertium genus est mulierum veneficarum, quæ se cum dæmonibus habere familiaritatem affirmant : dæmones autem aut rubros, aut albos, aut nigros appellant.

*Turcarum
magica di-
vinatio.*

§ 9. Hodie adhuc in cœmiterio vel foro publico Constantinopoli divinandi artem profitentur, victum hinc queritantes. Turcæ viri & mulieres cum primis Ægyptiæ, ab initio idololatræ. Hi in arena notatis figuris, vel ejectis colligatis aleis, & notarum numero collecto, in libro nescio quid legentes submurmurantesque vaticinantur : vel ceram cum oleo confundentes, donec refrixerit expectant, ex apparentibus deinde characteribus divinant. Nonnunquam

*Supra ca-
pitæ 12.*

nunquam ex aqua, speculo, vitro, & id genus similibus organis præfagiunt, haud dubie ab impietatis & *Amstelæ* magistro ita instructi, ut eos longa annorum serie, quasi ab uberibus maternis, virulentum ejusmodi lac exuisse, minime hæstrem.

§ 10. Sic de quodam divino, Diophan^{tes} nomine, refert Apulejus: Corinthi nunc apud nos passim Chaldæus quidam hospes, miris totam civitatem responsis turbulentat, & arcana fatorum stipibus emerendis edicit in vulgum, qui dies copulam nuptialem affirmet, qui fundamenta mœnium perpetuet, qui negotiatori commodus, qui viatori celebris, qui navigiis opportunus. Mihi denique proventum hujus peregrinationis inquirenti, multa respondit, & oppido mira, & satis varia. Sed hæc omnia falsa esse, testatur Sibylla Erythræa, *ἰσὴι πλάτη πάλια τὰ δὲ βῆν, ἀπὸς ἀφρονος ἀδρῆς δὲ φρόνῳσι καὶ ἡμῶν.*

Lib. 2. de
Asuro
Asino.

Laëtantius
de Orig.
err. 11. 14.

§ 11. Thezaphim imagines futura annunciantes, ad hunc fiebant modum, teste Elia Levita: Mactabant hominem primogenitum, cujus caput torquendo præscissum, postea sale & aromatibus condiebatur; inde capiti subdebatur lamina aurea, cui nomen spiritus inscriptum erat: coramque eo in pariete locaro candelæ incendebantur, & adorabatur.

Magi corum vatuum oraculis non esse credendum, nec eos esse aduendos.

CAPUT XVI.

AT omnes hi prædictionum modi *ἰσὴι πλάτη πάλια* dicti, qui nullas in natura causas habent, severissime in Lege divina prohibentur, ubi diversis appellantur vocibus: ut semper apud omnes gentes divinationum imposturæ fuerunt variæ. Sic Deuteron. cap. 18. Non inveniatur in te divinus, qui divinando futura prædicit, neve aruspex, hariolus, augur, præstigiator, astrologus, Pythii consultor, magus aut necromantis.

§ 2. Ubi per *סוֹפ* quidam intelligunt *פְּרָק* experimentatorem, qui sortilegio aut stipulatione investigat, num utile sit itinere se committere, aut opus aliquod inchoare. Plerique sentiunt esse generale vocabulum ad omnium divinationum species. Per *מַעֲוָה* vero intelligitur is qui ex *עֲבָרִים*, id est, nubibus, aut ex astris responsa dat, & dicit hunc aut illum diem cavendum in his vel illis

T

electionibus, quæ tamen astrorum influentiis non ita subji-
cuntur: puta, si uxorem duxeris, aut domus fundamenta jeceris sub
ejusmodi aspectu, erit inauspicatissimum. Per **מנחם** intelligitur
מנחם בער פרה qui avium volatum intraret, & garritum obser-
vat, ut augeretur: velut cum ex crocicante corvo mortem alicujus
prædicat.

§ 3. Mirandum igitur magnopere, consueque prudentiam homi-
nibus eripi, ut audire, dicto parere, compelli, ligarique spiritum na-
tura nobilissimum, malicia autem ob rebellionem æquissimum,
propria virtute hominis, natura eo inferioris, & malignitate pene
non imparis quandoque, arbitrentur: quasi se homini præter natu-
ram dedere voluerit is, qui Deo creatori, natura invivante, subji-
ci recusavit. *Qui ergo naturæ fœdus violavit, hicne in usum nostrum
servabit pactiorem?*

§ 4. Adde, mendacem mendacique parentem, quæcumque
vera ad falsitatem, & quæcumque bona ad malitiam intorsere.
*Quis nisi luxata mentis huic fidat, ut de futura veritate percunde-
tur, quam vel nullo modo sciat, quia ejus naturæ est minime nota,
vel desuper non revelata: aut, si sciat, malitioso astu mendaciis
involvat. quod si pure eam quandoque proferat, vel coactus id
facit; vel, si sponte atque libenter, malo tamen animo, pessimoque
finè proposito. ut scilicet perniciosus offendat in posticum, & ve-
ritate qualicumque, quæ in rebus agendis parum emolumenti alla-
tura sit, prolata, demum sub alia (quæ nisi integre pernoscatur, fit
grave incommodum vel exitium paritura) atrocius lædat, & men-
daciū ipsum, ceu venenatam eicam & exitialem hamum, cautius
tegat Tartareus ille piscator. Stultus itaque ille, qui hunc consul-
tum abijt: at stultior multo, qui inde redit, nisi resipiscat.*

§ 5. Interim non inficior, cum ille rerum naturas cognoscat,
multa ex causis naturalibus eum prius scire, quam ab humano in-
tellectu percipiantur: & tanto exactius, quanto ejus ingenium
est sublimius: ea autem ignaris velut fur prænuñciat, præsertim
quorum in actu viderit initia: ut vaticinari & occulta rerum præ-
novisse credatur. Copioso, docte, & pie in hanc rem, contra ma-
gicas prænotiones, disputat libris novem de Prænot. maxime vero
libro 7. Joannes Franciscus Picus, philosophus insignis. Chryso-
stomus in Evangelium Joannis, Homil. 18. Prædictio, inquit,
futurorum immortalis Dei duntaxat opus est. *Quod si aliquando*

demo-

dæmones aliquid prædixerunt, stultum & incautum vulgus decipiunt. eorum namque vaticinia passim falsa deprehenduntur. Non nihil in hanc rem quoque dictum est libro I. capite decimo.

§ 6. Certa itaque permanet Origenis sententia: *Qui ad vana* Lib. 3. in Job. contendunt auguria atque veneficia, divinationes ac phylacteria atque incantationes, horum gressus conturbantur, horum opera impediuntur, ab ipsis Dei visitatio recedit, ipsos sancti angeli derelinquunt, & cum ipsis diabolus permanet, infatuans mentes eorum, obrundens corda illorum, abstrahens à vero sensu eorum, &c. Addam & Petri Blesensis verba epist. 49. Mendacii pater veritatem exhibet umbratilem frequenter, donec infidelitatis filios secum præcipiter in gehennam. Sic ergo scientia Christiani nil debet de futuris inquirere, sed illius dispositioni humiliter obedire, qui disponit omnia suaviter, cujus consiliarius nemo fuit, &c. Non labores noscere tempora vel momenta, quæ posuit pater in sua potestate. Futurorum enim explorare notitiam auguriis aut aliis illicitis modis, diabolica tentatio est, & æternæ damnationis occasio, &c. Frequenter evenit rerum prodigia certos exitus obtinere, eis tamen nulla fides adhibeatur: licet enim vera sæpe pronunciant, sæpius tamen & periculosius mentiuntur. Nec te tamen moveat, quod quandoque ex dispensatione divina talia personæ commendabiles accepisse leguntur.

§ 7. Adde & D. Antonii præclaram sententiam: Ut concedamus paulisper, si dæmones vera nunciarent, respondete mihi, quis fructus est nosse venientia? Nunquid aut sciens hæc, aliquando laudatus, aut punitus est nesciens? In hoc unusquisque sibi præparat seu tormenta seu gloriam, si vel negligat scripturarum mandata, vel faciat. Nullus ob id nostrum hanc arripuit vitam, ut habeat præscientiam futurorum: sed ut præceptis Domini obediens, amicus incipiat esse de servo. Curandum est, non præscire, quæ veniunt, sed implere, quæ iussa sunt.

§ 8. Quare Phavorinus apud Gellium deterrere volens & depellere adolescentes à genethliacis istis & quibusdam aliis id genus, qui prodigiosis artibus futura omnia dicturos se pollicentur, & persuadere eos nullo pacto adeundos esse consulendosve, huiusmodi argumentis concludebat: Aut adversa, inquit, eventura dicant, aut prospera. Si dicunt prospera, & fallunt, miser fies, frustra expectando: si adversa dicunt, & mentiuntur, miser fies, fru-

stra timendo. Si verâ respondent, eaque sum non prospera, jam inde ex animo miser fies, antequam è fato fias: si felicia promittuntur, eaque eventura sunt, tum plane duo erant incommoda: & expectatio te spei suspensum fatigabit, & futurum gaudii fructum spes tibi jam defloraverit. Nullo igitur pacto utendum est istiusmodi hominibus res futuras præfagientibus.

Astrix factus Joannes Galeacei in astrologum.

§ 9. Subjungam hic novum inauditæ crudelitatis exemplum, quo Joannes Galeaceus divinationes Astrologicamque vanitatem putavit esse refellendam. Astrologus, qui de eventu gravissimarum rerum felici prædictione judicare consuevisset; cum Joannis Galeacei vultum intentis oculis, ut ajunt, acerrime contempleretur. Cogita, inquit, de rebus tuis quam maturime: nam diu inter homines agere, & hujus seculi lucis usura frui non potes. Cui *com* ille: Quid ita? Propterea, inquit, quod astra, quorum ego regiones & situs ipso natali tuo die notavi, mortem tibi nondum juvenutis limites egresso, non obscure denunciare videantur. Cæterum Galeaceo captiosissimo interrogationis genere sciscitanti: Age vero tu, qui hæc natalitia prædicta, tanquam deum sequeris, quam diu victurus es? Respondit Astrologus, Curriculum vivendifatorum benignitate contigisse sibi fati diuturnum. Verum, inquit ille, ne unquam posthac bonitate & clementia fatorum stulte confisus, majorem forte quam par est, de longinquitate vitæ spem capias, morieris evestigio, contraque opinionem tuam, nec te poterit conjurantium astrorum toto cœlo vis ulla, tam cæco judicio clarissimorum hominum satis contumeliose illudentem, ab exitio vindicare. simulque cum dicto hominem in vincula abripi & strangulari jussit.

§ 10. Porro exquisitiorem artium harum diabolicarum enumerationem permitto illis, qui eas didicerunt, ac magistri doctorisque sui consilio, ductu & opera, exercere perpetuo suo aliorumque exitio audent, quos in nefariorum suorum scelerum communionem perditissime adducunt. Dolendum autem hanc pestem immaniter in totum Christianum orbem proserpere, grassarique nimis: maxime ubi vox Evangelii obscurius sonat, & nescio quibus gentilitiis, & dæmoniaco astu non dubie in hominum deceptionem exogitatis superstitionum ritibus divini cultus veritas conspurcari videtur.

*De quorundam Sacrificorum & monachorum magica
divinatione, medicationeque falsissima.*

C A P. XVII.

SUUM adhuc locum in familia turgidorum Pythio spiritu, hic
inveniunt Magorum albo inscribendi merito, nec ulla ratione
pretermittendi, plerique sacrifici & monachi, ut indoctissimi, ita &
incomparabilis impudentiæ, perditissimæque impietatis homines
(viris piis, quos unice veneror, nihil detractum hic volo) qui medici-
næ faciunt, quam ne primis quidem labris eos gustasse constat, cogni-
tionem mentientes, facile cuivis vulgari (Consulases, vel alicujus
doctrinæ, judicii, existimationisve viros nominare pudet) de mor-
bo sciscitanti, consiliūque quærenti, è maleficio vel incantatio-
ne esse morbum progenitum, ore mendaci respondere persuadere-
que non verentur.

§ 2. Pythii insuper hi vates sæpenumero incantatricem vel sa-
gam notoria sua arte per indicia, si diis placet, indigitare nefarie
audent: honestæ alicui, inculpatæ ac piæ matronæ hoc cauterium
crebro inurentes, à quo illa nunquam, vel ejus soboles, ne in mul-
tam quidem posteritatem, sanari poterit. Enimvero non rerum sua-
rum fatigisse se arbitrantur, quod morbum mendaciter commen-
tentur: nisi etiam infontes calumniis opprimant, odiaque plus
quam Vatiniana apud hoc credulum nimis hominum genus concit-
ent, litibus integras vicinias personare faciant, amicitias divel-
lant, sanguinis necessitudine constrictum unionis vinculum dissol-
vant, ad pugnas promoveant, carceres procurent, cædes tandem
varie architectentur aut eorum qui infontem denotatam hujus ma-
leficii ficti effectricem vel vindicare, vel illi patrocinari student:
aut etiam hujus scæminæ ab aliis cæse, sive à magistratu male insti-
tuto puniunt. Horum vivum si me testem dixerō, mentiar mini-
me, etiamsi indignatione rumpantur ilia Codro, aut ejus sectæ af-
fectis.

*Sacrifici
quidam
inepti, ma-
leficii mor-
bum mon-
strantur. &
ejus rem
fatuant
infontes.*

§ 3. Ita hos ecclesiasticos scilicet! viros, eximia sui instituti
mancia, religionis potissimum pallio, strenuam sibi navare ope-
ram & experitur & gloriatur heros illorum Beelzebub: qui ob pe-
cuniæ aucupium, aut falsæ existimationis cupidine prurientes, hoc
modo suas aliorumque animas dæmonibus prostituunt & devo-

T 3

vent.:

*Medicina
artium ve-
tustissima,*

vent: medicinam artium ut vetustissimam, ita & utilissimam, maxi-
meq; necessariam, ejusmodi incantationum opinione in naturalibus
morbis ad vitæ & salutis perniciem descēdantes. Extat falsissimum
cujusdam doctissimi viri in hujusmodi impostoribus similem ἱερμίδος
ιατρομόναχον epigramma Græcum:

παμμαρῶν ζήσεις μονάχων μαρῶν? ἱερμίδος,
οἷς ἱατρῶν παύσῃς αὐτομαλῶν ἀπέλευς.
ἰὺ' ἱερμῆ θύναῖς μίαν μοναχῆς τ' ἱατρῆς τι
ἀποδέξῃς τήχην, δις νεκροτομῆς ἰών.

Sed & Latinum ejusdem aliud haud immerito istos Φυλαγωγῶδες ap-
pellat:

Vixisti monachus monachorum dedecus Hermes,

Nunc medicorum idem dedecus es medicus.

Fallor? an, ut fueras monachus Φυλαγωγῶς olim,

Idem Hermes medicus nunc Φυλαγωγῶδες eris?

*Commen-
tum hujus-
dam pasto-
ris.*

§ 4. Ex horum numero quidam nugaci Dialogo nuper Germa-
nice (Latine etenim ob incitiam non potuit) typis effuso scribit,
mulieri cuidam ventrem in eam extumuisse molem, ut uterum ge-
rere censeretur: & quum ante Bacchanalia se partum edituram spe-
raret, eoque frustraretur, hanc ad ipsius opem confugisse: qui pro-
pinato pharmaco se expulisse duos nucleorum cerasorum jam par-
tim germinare inchoantium, partim ad digiti altitudinem natorum
cantharos (quartas vulgus dicitur, sex libris mensura propemo-
dum æquivalentes) addito juramento asserit. Mendacii vero im-
pudentia hinc cognoscitur, quod nusquam in alia cavitate huic ex-
cretioni idonea, quam intestinorum sinu contineri potuerint nuclei.
Si autem novem circiter menses, à cerasorum postremo natorum
tempore in illis impacti, tumorem tantum excitarent jam egermi-
nantes: quæ via quæso interea temporis per intestina arctissime nu-
cleorum mole infarcta, distentaque naturalibus paruit excrementis?
Mirum, quod eidem commento non assuerit, fœminam hanc medi-
camenti oblata operatione, eadem opera nucleorum germen emit-
tentium acervo agrum consevisse: vel nisi eos expulisset, potuisse
actis loco bene stercoreato (cum venia id mihi dicere ob rei insuffi-
tatem liceat) radicibus, post paucos menses læta gignere protru-
dereque in apertum aërem cerasa.

§ 5. Idem ille in celebri apud Geldros oppido, ubi olim me-
dicinam publico feci stipendio, in virginum arctius oclularum cœ-
nobio,

nobis, uni valetudinis nonnihil afflictae, maleficium esse, quo ex- *Malef-*
 creceretur, persuasit: nec id nisi missae sacrificio super puellae ven- *cium pasto-*
 trem celebrato, tolli posse, addit. Quo permissio, peractoque, eam *ris eiusf-*
 primum maleficio coepisse exagitat, quum leviter antea naturali af- *dem sacri-*
 ficeretur malo, postea saepenumero monasterii gubernatrix (quam *legum.*
 Matrem appellant) nobilitate, ætate & probitate veneranda ex-
 postulavit. Suos interim, qui ipsum ob religionis forte nomen ad-
 mirentur, habet ridiculus hic actor & ineptiarum scriptor, etiam
 officio pastor: cujus, quamquam mihi intus & in eute noti, nomi-
 ni parcat calamus, ob conscientiam, quæ modestiam imperat, alio-
 rumque vitia tegi vult. Quare & alios similium maleficiorum reos,
 ejusdem ordinis homines penitus mihi cognitos, prudens præter-
 co. Qui nisi respiciant, quod ex animo illis operam, timendum,
 ne de iis dixerit Iesaias: Percussimus foedus cum morte, & cum *Iesaiâ 27:*
 inferno fecimus pactum.

§ 6. Huc referendus sacer ille magus, qui à dæmoniis edoctus,
 & extenbrarum officina proserpens, tragicæ comedie actum nu-
 per exhibuit ad hunc modum. Qui Hambachi in ducatu Juliacen-
 si suam præstat operam in cuniculis insidiandis Petrus, ubi haud ita
 pridem anno 1563, in principio Augusti, equum suspenso cervici
 cymbalo, pascuis mandasset unde exilerat: ille ratus equum furto
 abductum, adiit sacrificum Pythium Gerardum nomine, vicarium
 in Blatsum, diocesis Colonienfis: qui consulto prius suo veritatis
 magistro, furem cum equo Rhenum Bonnæ trajecisse, ac in diver-
 sorio proximo venditurum asseruit. Ipse responsioni fide apposita,
 incunctanter insequitur, rogatque in Rheni trajectu, num talis
 equus ibi esset transectus: quod factum esse intelligit, common-
 straturque equi ductus ab uno loco in alium. Tandem post dies
 aliquot continuo itinere pervenit Hacckenbergum in comitatu Se-
 nensi, ubi virum offendit armatum, qui ipsius videbatur insidere
 equo. Hunc adortus, de equo sibi restituendo, quem suum esse
 asseverabat, strenue agit, consideratque qua parte non satis muni-
 ta hunc confodere posset, si forte ad pugnam veniretur: in quem
 solum finem fabulam hanc machinatus fuerat mendax ille & san-
 guinarius homicida ab initio. Post multam altercationem actor
 hic contredat equi testiculos, quos suo equo exemptos sciebat,
 color alioqui & forma omnino respondebant. Ita hic culpam de-
 precatus, rem omnem ordine recenset, domumque redit. In itinere
 autem

autem intellexit, mox post ejus abitionem equum inventum fuisse mortuum, altero pede posteriore casu trajecto per funem collo alligatum, unde solvi nequiverat: quæ mortis causa extitit. Sic innotuit hujus execrandi varis & sacrifici veritas, digno certe flagello punienda. Alter autem sumptus & jacturam circiter dalerorum decem in eo itinere fecerat: hinc graviter adhuc malefico sacerdoti coram me minitabatur.

In maleficium, & divos, inscitiam suam & errores referunt indocti medici & chirurgi.

C A P. XVIII.

Nec interim aliorum quoque ineptorum hominum, medicinæ cognitionem impudenter doloseque jactantium, unicum esse asylum inficias eo, ut, quum morbi essentiam, multoque magis ejus curationem, ignorent, coganturque ex imperitia velut cæci de coloribus judicate, maleficium mox esse affirmant. Hoc velamine suam dolose tegunt in artis sacræ operibus inscitiam, elabunturque non secus quam indocta illa chirurgorum turba, confestim ad divos, velut Quirinum, Antonium, vel qualemcunque alium, refert gangrænam vel sphacelum vel phagedænam, aut ulcera alia maligna sive curatu contumacia: quæ tamen ab initio non usque adeo fuerunt prava, quam paulatim illorum, solum ex quibusdam unguentorum formulis incerta periculosaque *μυρσεία*, medicantium ignorantia, in ejusmodi maliciam degenerarunt. At calumniam, aut potius juste in eos instituendam actionem, hoc maleficii nominis prætextu caute declinare student hi vere malefici.

§ 2. Cujusmodi etiam existunt plerique homines, qui nuper ignis chymici fumo insolescentes, ex Theophrasti Paracelsi schola se ortos gloriantur: peculiaria arrogantia, *φιανίαις*, & inanis gloriæ mancipia: qui voce Stentorea, pollicitationibus & sesquipedalibus verbis nihil non possunt, in hoc pulchre suum imitati magistrum: ut memoriæ commendarint voces non sani hominis spurcissimas, quibus medicam artem veterem & sacrosanctam insectantur, calumniantur, rejiciunt, pedibusque conterere satagunt, nova e mentiri principia cum vocibus novis: quæ nec ipsi quidem intelligunt, nec rationibus defendunt, contenti verborum inutilium, quibus sua Paracelsus opplevit scripta, congerie & acervo. Hic feri medi-

*Theophrastu
Paracelsus.*

medicinz monarcham, veraque artis inventorem jactat: talem illum quoque habent, colunt & venerantur ejus sectatores.

§ 3. Hactenus itaque latuit illa artium utilissima, & cumptimis in conservando genere humano, si quid aliud, necessaria. Nihil hic est quod singulorum à Deo creatorum vires à rerum primordiis cognoverit Adamus, nihil item quod à medicis corpus patris aromatibus condiri voluerit Josephus, nihil quoque quod pro medicis leges promulgarit ex Dei jussu Moses. Vanum similiter elogium Jesu Syrach, quo medicos propter necessitatem ab Altissimo conditos, honore debito affici voluit: hæptum adhæc, quod similitudinem ab eo, quod in rerum natura non existerat, fumpserit Christus, docens, medico non opus esse bene habenti, sed ægroto. Gen. 2.
Gen. 50.
Exod. 21.
Math. 9.

Lucam quoque medicum, & quidem dilectum appellasse D. Paulum, testatur veritatis liber.

§ 4. Hi certe veterem coluere medicinam rationi innixam, Colof. 4. usque confirmatam, quam etiamnum nos usurpamus. Nihil hic de futuro in extremis diebus medicinæ Monarcha & inventore, Paracelso Theophrasto. Neque hic obhymiam hand levem medicinæ partem elevo, quam magnifacio, uti & omnes mecum veteris medicinæ cultores: eamque nunc mire exornari, est quod arti nostræ gratuler: ejus quoque potentia contra quoscunque morbos extrahi spiritus, & olea, pulveres & sales confici ex sulphure, vitriolo, antimonio, & id genus mineralibus reliquis, uti & metallicis, libenter agnosco, ut qui illa penes me habeam, nec infelicitè utar.

§ 5. Ut vero institutum prosequar, hujus scholæ, ut videri & dici voluit, antesignanus, & fidei nobilitatis oberro (cujus nomen interitu quam propalatione dignus) intra menses tres ad nobilem accitus, in terra Juliacensi ischiade aliquandiu crudeliter excruciatum, cui ex præpostera curatione in tumorem attolli coeperat femur sinistrum, intra mensem huic bonæ valetudinis restitutionem addixit: graviter in eum investus medicum, qui sub juncturis cauterium antea impressisset, quod tamen ab hoc Paracelsista denuo contra omnem rationem tempore & loco inconvenientissimo inustum est. Hicpiam exhibito aliquot diebus pulvere sudorifero, imbecillitatem corporis totius ægroto accivit.

§ 6. Elapsis diebus circiter tredecim, quum in deterius cuncta vergere animadverteres eger, inquit: quid si jam primū numerare mensis dies

in dies auſpicantur? reſpondit alter: Non: quandoquidem Coloniz oleum in igne adhuc ſorreo, quo femori illiro, prodibit, etiamſi in eo lateat dzmonium. Hinc oleum applicat, & alternis fere diebus cochlear propinat vini ſublimati in pulveſcem purgantem aliquandiu inſuſi: cui ſuum quoque miſcuerat calcinationem, ut ille vocat. Ita factum eſt, ut quartanam febrem ſimplicem, duplicem & triplicem ægroto concitaverit brevi. En huius artis potentiam: Probatum eſt.

§ 7. Interim in horrendum tumorem excreſcebat femur illud, nulla immiſſione facta ex ardenti vino toties purgante: dextrum interea femur contraherebat ex diſtincti ulceris fluxione, quod ſponte proroperat. Cruciatuſ præterea intolerabiles lenibat quandoque, vigiliæſque perpetuas horis paucis inſtrungebat exhibitione pilularum ad formam ſtercoris muris apparatusum, unde & Stercus muris Paracelli nuncupatur. Haſ cum vino Malvarico propinabat etiam in ipſa febre, quas multa cordis anguſtia conſequebatur.

§ 8. Hoc opusculum ſereus ex Ducatorum veterum auro puriſſimo vi chymica extractum prædicabat: & quum hac ratione ægrotus ei ducatos Hiſpanicos & Roſeos nobiles, quos vocant, in ampliorum ejus ſtercoris conſeſſionem numeraffe: reſponſus ille ex diſta hoſpitiſui urbe, aurum illud non factu purum fuiſſe aſſerit, ut aliud adhuc accederet, ab hoc artifice naturalis alterius caloris quam chymici potentia decoquendum: id tamen, quod imperiis juſticabatur, ad nobilem non redibat. Hyperici ad hæc, Foga demonis nuncupati, floribus ſacculo inſuſis, capitique ſubditis: ſcum comallo torvici apparatus, circumligatoque ſupra utrumque carpum, maleſicia arceſe clam conſuebat.

§ 9. Ultra menſes dato in curatione hac Paracelliſtica perfeccionem eſt. Simulæque igitur extrema inſuſinere videret, hic non meritum, ſed monarchæ Paracelli ſectator primarius; donum reventient; aſſuſus ex fumo chymico potendora: reditorum aſtem ſe poſt biduum rididanne, pollicetur. Proinde quibus reventetur capis, mittit aper: uſorbum præterit curatur, & paucis diebus poſt, ad ægrotum hunc nobilem, nunc eum ablegat cum literis ſcolæ ejus ſodalitium, quibus Paracelliſte morbum deſcribit: quod nimirum voratis tribus vel quatuor granis pulveris, ab uno vomito cum aſta anguſtia poſtea evomiſſe vorum, carbonem varios, arenam lapideam, ſetas porcinas in crucium figuram compoſitas,

& id

& id genus monstra plura : & quod aliud nullum ipse pharmacum admitteret , quam quod in cistula apud nobilem relicta conservaretur , eamque se desiderare . nec Paracelsistam secus credere subjungebatur , quam Lamiam , quæ ipsum hoc infecisset maleficio , ipsius quoque probata sæpe medicamenta impediisse , ne suum sortirentur effectum : calamitoso adhuc morbo per incantamenta nobilem hunc mutilasse . Eas penes me habeo literas .

§ 10. Nam in extrema illa desperatione , ne nostram ægroto afflictissimo denegaremus operam , rogabar una cum illustrissimi nostri Principis chirurgo . Temere autem hinc nihil polliceri voluimus : solam vero jam decem diebus admoliti manum , cataplasmatibus anodynis suppurantibusque cruciatum intolerabilium lenimen induximus , ac pus promovimus eo studio , ut ex femore ante dies quinque secto , pus album perfectissimum paulatim effluere siverimus : & postea ultra libras ejus decem ferme in olla reservatas effluxisse non mentiar . Accessit etiam non nihil mutationis in quartanarum triade : non enim ex malorum hydra omnino superari potuit , eo potissimum anni tempore hybeino in corpore usque adeo corrupto , labefactatis visceribus , & prostratis ex dolorum immensitate viribus ; qui menses aliquot continuo cum decubitu supino affixere lecto . Quare licet ægrotum hunc iri consumptum nos judicaremus , à Deo tamen alii sperabant gratiam & auxilium .

§ 11. En inscitæ pallium , carmina , incantamentum & maleficiam . Naturales enim morbos pati nobilem ægrotum , experiebamur nimis . Nec pharmaca Paracelsistæ alio fuisse læsa maleficio , quam malefico igne chymico , & rei ignorantia , testabatur ipse effectus . Pulveris enim sudorifici uncia media quotidie bis sumpta , sadorem extorsit copiosum : vini sublimati cum cathartico pulvere prius confusi cochlear , alvum turbavit , movitque : stercus muris narcoticum ex opio nimirum apparatus , stuporem somnumque induxit : canterii actualis ulceratum stigma , cum eschara , adhuc apparuit : quorsum itaque hæc à suo opere carminibus præpedita sùnt ?

§ 12. Si insuper vera est epistolæ missæ narratio , Paracelsistarum oculos fuligine chymico obductos , facile suis quisquiliis perstringere valuit indefessus ille ab initio impostor . Figmentum vero fuisse in eum finem adornatum , ne palàm fieret fucus & inscitia , censent cordatiores . Quinetiam intelligunt , ex purissimo auro &

lapidibus preciosis vi ignis dissolatis, eorum medicamenta non semper confici, id quod tamen impudenter satis jactant, ut milliam exactione liberiori ægrotorum cistas exonerent. Interim nihil minus quam aurum vel gemmæ, medicamentis inest.

§ 13. Et quidem recte, quam nihil ad rem nostram sæpe faciant: sed venena, aut venenata ut plurimum ægrosis ingerunt: & si quæ salutaria per se noscuntur, iis tale empyreuma ab ignis vehementia sæpenumero imprimitur, ut pro benignis reddantur venenosa, urentia & caustica. Quanquam ignis chymici potentia liquores, olea & pulveres apparari, quibus summa inest tenuitas & virtus admirabilia, non sum nescius. His nihil derogari, quinimo debitam attribui laudem volo. Mihi solum controversa est cum iis, qui sub hujus artis prætextu & ignorantia maleficium commentantur, falsoque ægrotis ejus rei fidem imprimunt.

§ 14. Memoriz ferme exciderat, eundem nostram Paracelsitam magnifico Legum Doctore, venerando seni, in maligna tibiz exulceratione consuluisse, ut hydropiper aquæ Rheni, in fluminis adversi medio exhaustæ immersum, parti affectæ applicaret, & paulo post aliud similiter imponderet, atque dies aliquotiu ea curandi methodo persisteret, ablatasque herbas inter tegulas lapideas curvas seponeret, vigilantem inspectione observans, num ea putrescerent, contabescerentve: quemadmodum enim illæ siccarentur, eodem modo & tibiz ulcus siccitatem consequitur addicebat. Quatuordecim diebus mutationem ulceris fore, ægroto pollicebatur, mensem integrum perseveranti frustra. Magica certe medicatio, hoc medicorum genere digna.

Ad divos, morsus canis rabidi curationem, & epilepsiam, referunt inepti medici.

C A P. XXX.

Divus non est asserenda morborum curatio.

HOc item albo dignabor eos, qui canis rabidi morsus curationem apud D. Hubertum Ardennatem, ex præscripto emendicandam impie sentent: & qui epilepsiam D. Joanni, Cornelio, Valentino, aut Egidio consecrant. Næ hos eorum, qui ad divinos aut Pythiam familiam confugiunt, pœnam non immerito subituros timendum est. Non inconvenienter hic adducam obiter, sententiam ex senioris Hippocratis, vel alterius memorabilis viri (ut vult Gale-

Gale-

Galenus) libello de Morbo sacro aut Comitiali, quem Epilepsiam Græci dicunt: in quo, quum prius, divini nihil amplius huic inesse malo quam aliis morbis, demonstrasset, sic inquit: Qui primi hunc morbum sacrum esse pronunciarunt, tales homines mihi fuisse videntur, quales etiam nunc sunt magi & expiatores & circulatores, & quidam arrogantes, qui se vehementer pios esse simulant, & amplius quid scire. Hi itaque consilii ac mentis inopiæ obvelantes ac prætexentes divinitatem, quum nihil haberent, quod exhibitum prodesset, ut ne manifesta fieret ipsorum ignorantia, sacram hanc esse affectionem pronunciarunt: & rationibus idoneis collectis, curationem constituerunt sibiipsis securam, expiamenta offerentes, & incantamenta, & à balneis abstinere jubentes, & à cibis multis ac ineptis ad hominum ægrotorum esum, &c.

§ 2. Deinde pallium nigrum non esse habendum præcepere: niger enim color mortalis est. neque pedem supra pedem habendum esse, neque manum supra manum: hæc epica omnia curationis impedimenta esse. Omnia autem hæc divinitatis gratia apponunt, velut amplius quid scientes, & alios prætextas proferentes, quo, si sanus æger evadat, ipsis gloria & dexteritas ascribatur: sin moriatur, in tuto positæ sunt ipsorum excusationes: habeantque prætextum, quod ipsi non sunt in causa, sed dii. Neque enim medicamentum aliquod edendum aut bibendum exhibuerunt, ut ipsi in causa esse videri possint.

*Contra vero
satos medi-
cos, & sa-
cilegas
magi,
eximia
Hippocrati
sententia.*

§ 3. Et paulo post: Talia itaque dicentes & excogitantes, amplius quid se scire simulant, & homines decipiunt, proponentes his lustrationes ac purificantes, quum verba ipsorum magna ex parte se ad Deum & dæmonium extendant. Atqui mihi sane non de pietate verba facere videntur, velut ipsi putant, sed potius de impietate: & quod Dei non sunt, pietasque ac divinitas ipsorum impia est ac scelestæ, velut ego docebo. Si enim & lunam abolere, & solem obscurare, tempestatemque & serenitatem facere, pluvias item ac siccitates, & mare sterile, itemque terram, & alia hujusmodi omnia, se scire profitentur, sive ex sacrorum mysteriis, si ve ex alia quadam professione aut meditatione hanc potentiam jaçant: qui talia studio habent, impii sane mihi esse videntur, & deos non esse putare: neque si sint, aliquid posse, neque ullum aliquod extremum etiam malum prohibere. Quod quum faciant, quomodo non ipsi infesti sint? Si enim homo incantamenti ac

*Qui se po-
testatem
habere aë-
ris jaçant,
impii sunt.*

sacrificiis utens, & lunam abolebit, & solem obscurabit, & tempestatem ac serenitatem faciet, non utique ego horum aliquid divinum esse putaverim, sed humanum, si divinitatis potentia ab humana voluntate superatur, & in servitutem redacta est.

Poseri nimirum religiosi, idolorum nomina cum nostra religioni diu commendantur, quibus varia illius epilepsia spectes deducantur.

§ 4. Fortassis autem hæc non hoc se modo habent: sed homines victus indigi, multa & omnigena moliantur & evariant, tum in alia omnia, tum in hunc morbum, in singulis affectionis speciebus causam Deo ascribentes. Non enim semel, sed sæpius eorundem mentionem faciunt. Siquidem enim captas imitentur, & si balatum edant, & frendant, & si dextris partibus convellantur, Matrem deorum causam esse ajunt. Si vero acutiorem & concitatiorem sonum emittant, equo assimilant, & Neptunum authorem esse dicunt. Sed, si aliquid stercoreis etiam emittant, quod sæpe quibusdam contingit, præ morbo coactis, Hecates Enodiæ appellatio additur. Si autem tenuiorem & densiorem vocem edant, velut aviculæ, Apollo Nomius, id est pastor: si vero spumam ex ore remittant, ac pedibus calcitent, Mars causam habet. Quicumque porro pavores noctu ingruunt, timoresque ac deliria, & exultationes & læto, terroresque ac fugæ foras, Hecates insidias esse dicunt, & heroum insultus, expiamentisque utuntur ac incantamentis, & scelestissimum ac impiissimum (meo sane judicio) faciunt numen.

§ 5. Expiant enim morbo correptos sanguine, itemque aliis sceleribus inquinatos aut injustos, aut ab hominibus intoxicatos, aut qui scelestum aliquod facinus perpetrarunt: quos contraria his facere oportebat, sacrificare nimirum ac precari, & ad templa progressus diis supplicare. Nunc vero horum quidem nihil faciunt: verum expiant, & alia expiamenta terra occultant, alia in mare projiciunt, alia ad montes deferunt, ubi nemo attingat, neque conculcet. Oportebat autem ea ad templa deferre, ac Deo contribuere, siquidem Deus est author. Non tamen ego puto hominis corpus à Deo inquinari, fordidissimum scilicet à purissimo. Verum, etiamsi contingat ab aliquo inquinari, aut quid perpeti, cupierit utique à Deo purgari ac purificari magis quam inquinari.

Christiana Hippocratis sententia.

§ 6. Deus itaque est, qui maxima ac sceleratissima peccata purgat & purificat, & liberatio nostra existit: ipsique terminos templorum ac delubrorum diis designamus, ut nullus, qui non purus sit, eos transcendat: & ingressi respergimur, non velut, qui inquinemur,

mur, sed, si quod etiam prius scelus habemus, purificetur. Et de expiationibus quidem sic serres habere mihi videtur. Hic vero inoribus nulla re divinator reliquis mihi apparet: sed naturam habere quam etiam alii morbi, & causam unde singuli gignantur. Naturam autem & causam ab eodem Deo fieri, à quo etiam alia omnia. Hactenus Hippocrates. cujus argumenta, ut nostro instituto non inutilia, salsius commemorare visum fuit.

Magicas artes esse vanas comperit Nero, easque & earum sectatores damnavit Moses.

CAPUT. XX.

AT cum Plinio & Mosis edicto, telam enarrandis breviter falacium magorum operibus contextam absolvo. Tradit ille, ætate sua principem Neronem vanas fallissimasque comperisse artes magicas. Quippe, inquit, non citharæ tragicique cantus libido illi major fuit, fortuna rerum humanarum summa gestiente in profundis animi vitiis: primumque imperare diis concupivit, nec quicquam generosius voluit. Nemo unquam illi artium validius favit. Ad hæc, non opes illi defuere, non vires, non discendi ingenium, aliaque non patiens mundo. Iamensum & indubitatum exemplum est falsæ artis, quam dereliquit Nero.

§ 2. Magus ad eum Tiridates venerat, magos secum adduxerat, magicis etiam comperit. ** imitaverat: non tamen, quum regnum ei daret, hanc ab eo artem accipere valuit. Proinde persuasum fuit, inest illi, in vitam, in aemulæ, habentem tamen quadam veritatis umbræ: sed in iis venificas pollere artes, non magicas. Nero in exquirendis magicis artibus paulo curiosior, quod nullum certæ veritatis signum argumentumve perspexisset, eas sustulit.*

§ 3. Eo etenim earum vanitas proscinditur, ut sapientibus etiam ethnicis odio essent, & execrabiles. Inimicantur quoque & damnantur earum allestatores severissimo Dei mandato in Levitico, tum etiam Deuteronomio: Non invocatur in re ducens filium aut filiam in ignem, divinatorum divinationem, observans dies, non divinans ex fortibus, non invocans aut evocans præstigias diabolicas: non confabulans Pythonem, non interrogans mortuos: quia abominatio est Domino omnis faciens hæc. Quod vero hi

Lib. 30.
cap. 2.

Magicas artes vana esse comperit Nero.

* alia imitaverat.

Levit. 19.
20. Deut.
18.

tole-

Esaia 47. tolerarentur, audirenturque, Esaias vaticinatur casum & interitum Babylonis, cui & inprimis exitio fuit hujus teterrimæ artis studium, quum ad ultimum à Cyro rege sub Persarum imperium redigretur. Ita clamat divinus vates: Venient tibi duo hæc subito in die uno, sterilitas & viduitas, propter multitudinem maleficorum tuorum, & propter duriciem incantatorum tuorum vehementem. Et subjicit: Sta cum incantato tibus tuis, & cum multitudine maleficorum tuorum, quibuscum negocium tibi fuit ab adolescentia tua, si forte juvari possis ab eis. Merito itaque apud præcos semper in quæstione fuit, incantamenta valerentne aliq̄d, quum meræ sint præstigiæ.

D E
L A M I I S,
L I B E R T E R T I U S.

D E

Quid Lomia sit.

C A P I T U L U M

*Aspelas
Dico. Lomia
cur di-
ca, indicat
Doris Ly-
bicorum
lib. 2.
Fast. 6.*

V N C ad Lamie historiam me confero, vulgo Strigæ, à Strige ave nocturna & infausa, quam pulchre depingit Ovidius:

*Sunt avide volucres, non que Phinicia mensis
Gutturra fraudabant, sed genus inde trahunt.*

Grande caput, stantes oculi, rostra apta rapine,

Canities penne, unguibus hamus twest.

Nocte volant, puerosque petunt matricis egentes,

Et vitiant cunctis corpora rapta suis.

Carpere dicuntur latentia viscera rostris,

Et plenum poto sanguine guttur habent.

Est illis Strigibus nomen: sed nominis hujus

Causa, quod horrenda stridere nocte solent.

Sive igitur nascuntur aves, seu carmine fiunt,

Neniaque in volucres falsa figurat anus.

§ 2. Plura ille de strigibus & virga aurea, qua fugantur, quam
albam

*Fabulosum;
hoc est,
scribit Phin-
cius lib. II.
Strix.*

albam esse dicit: & post, ex alba spina sumi, adjecit:

Virgaque Janalis de spina sumitur alba,

Qua lumen thalamis parva fenestra dabit.

Post illud nec aves cunas violasse feruntur,

Et rediit puero, qui fuit ante, colos.

Ἐροξ, εἰργος, Hesychio. Leguntur & hi versus apud Festum corrupti, hoc pacto:

Σύεα παρὰ δὲ πυλῖνομα, εἰργα τολαδ

ἔρον αἰώνιον ἱελαὶ ὠκυπέτης ἐπὶ νῆας. id est:

Syrnia noctivaga ableges, volucrumque sinistram,

Feralem striga velivolis immitte carinis.

Infaustam strigem, puerperis maxime infestam, Hebraei לילית lilit dicunt, Esaiæ 34. à ליל, quod nox est, quia nocte volat: unde & in quatuor cubiculi parietibus, in quo decumbit puerpera, scribunt לילית צלח, stulte putantes, tale dæmonis terculamentum & injuriam ea ratione arceri posse. De hac lilit multi multa insulse nungantur. Naham Armenis dicitur Lamia. Volatica antiquitus nuncupabatur, teste Festo.

Lilit.

Naham.
Volatica.

§ 3. Sagam adhæc vocant à satagendo plerique: nonnulli à sagiendo: Aliam vero etymi occasionem longius petitam in Saxonica doctissimi viri Joannis Becani comperies: sed aliis placet, à sagan voce Hebræa derivari, sacerdotem seu vatem denotante. Alrunnam veteres Gothi dicebant, vel Hellerum, hoc est, secreto cum inferis & dæmonibus colloquentem: unde & herba mandragora hellerumna dicta est, quam & Germani Alrun appellant. Nostratibus Hex & Zaubersche vel Zaubetin nuncupatur ejusmodi dementata mulier. Gallis Sorciere: Italis Jannara, incantatrice, strea, striga, maga, fattureja: Hispanis Bruxa.

Saga.

Alrunna.

Sorciere.
Strea.
Bruxa.

§ 4. Hanc autem dico, quæ ob fœdus præstigiosum aut imaginatum cum dæmone initum, qualiacunque mala vel cogitatione vel imprecatione vel intuitu vel re ludicra atque ad institutum opus inepta designare putatur: velut ærem insolitis ignire fulminibus, tonitru terrifico concutere, damnosa grandinis insueti multitudine ferire, tempestates excitare, segetem in agro lætam alio transferre aut depopulari, morbos præter naturam hominibus bestiisque ceteris & mederi, paucis horis longissime evagari, choreas cum dæmonibus ducere, epulari, succubum agere, vel cum dæmonibus coire, seipsam & alios in bestias commutare, & mille mon-

strosa rerum ludibria ostentare. ut hinc facile constet, quam longo intervallo à magis infamibus nostra distet Lamia.

§ 5. Ad cujus longiorem descriptionem facient quorundam poetarum (licet peculiare illud nostrarum Lamiarum genus, quod ob opinionem maleficii hominibus & brutis in exitium eo, quo auctur modo, illati, nostro seculo comburitur, eos non novisse existimem) fabulosi versus, ex perversa opinionis officina deprompti. ut Virgilii libro 4. *Æneidos*, ubi Dido ad Annam sororem ait:

*Hinc mihi Mafila gentis monstrata sacerdos,
Hec se carminibus promittit solvere mentes,
Quas velit, aut alius duras inmittere caras,
Sistere aequam fluvio, & flumina vertere resto,
Nocturnosque ciet manes: magire videbū
Sub pedibus terram, & descendere montibus ornos:*

§ 6. Et in *dæmone*, seu *Pharmacentia*,
Eclog. 8.

*Carminibus Circe socios mutavit Ulyssis. Item:
Pinus equum domitor, quem capta cupidine conjunx,
Aurea percussam virga, versamque venenis
Fœcis avom Circe, sparsitque coloribus alas.*

Eclog. 8.
7. *Meta-*
morph.

Onnipotentiam quoque Circes maleficæ prædicat Homerus. Item:
Frigidus in prætiis cantando rumpitur anguis.

§ 7. *Quibus non apud Ovidium gloriatur malefica?*

*Cum volui, ripis ipsi mirantibus, amnes
In fontes rediit suos: concussa que sisto,
Stantia concilio cantu freta: nubila pello,
Nubilaque induco: ventos abigoque, vocoque:
Vipereas rumpo verbis & carmine fauces:
Vtvaque fixa, sua convulsaque robora terra,
Et sylvas moveo: jubeoque tremiscere montes,
Et magire solam, mareque exire sepulchris:*

*Te quoque Luna traho. ——— Item de Medea legitur
Verbaque ter dixit placidos facientia somnos,
Quæ mare turbatum, quæ flumina concita sistunt.*

Et paulo post:

*Tex se convertit, tor sumptis flumino crinem
Irroravit aquis, ternis & hiantibus ora
Soluit.*

Et de eadem:
Et misc-

Et miserum tennes in jecur arget acens. Item:
Carmine lesa Ceros florilum vane fecit in herbam,
Deficiunt lesi carmine fontis aquae.

Illicibus glandes, cantataque vitibus vva
Decidit, & nullo pomu movente flumit.

Horatius: *Quae sidera excantata voce Ithosida,*
Lunamque celo doripit.

§ 8. Et Tibullus de fascino: *attice*

Hanc ego de celo ducentem sidera vidi,
Fluminis ac rapidi carmine vertit iter.

Hæc cantu fouditque solum, manasque sepulchris
Elicit, & tepido devorata ossa rogo.

Cum lubet, hæc tristi depellit lumina celo:
Cum lubet, æstivo convocaturbe nives.

Item de incantationis vi copiose scribit Lucanus:

Mens hausti nulla sanie polluta veneni,
Incantata perit. Paulo post:

Cessavere vices rerum, dilataque longa

Hæsit nocte dies, legi non paruit æther,

Torpuit & præceps audito carmine mundus.

Et paulo ante:

Carmine Ithosidalum dura in precordia fluxit,
Non satis adductus amor, flammisque severi
Illicibus arsere ignes.

Genis invisa dijs, maculandi callida culi,

Quos genuit natura mali: qui sidera mundi,

Juraque fixarum possunt pervertora cerum.

Nam tunc stare polos, & flamina mittere norunt,

Æthera sub terras adigunt, montesque revellunt.

§ 9. C. Manilius Astronomicus suæ lib. I.

— *Linguis dixere vulnerum,*

Consultare fibras, & rumpere vocibus angues,

Sollicitare umbras, inanique Acheronta movere,

In noctemque dies, in lucem vertere noctes,

Omnia comando docilis solertia vincit.

Apud Macrobiu adhuc hæc sacra inferis Magica se facturam simulans *Æn. 4.*
 Dido,

Unam exuta pedem vincula in veste recincta

Testatur moritura deos:

videlicet è ritu & consuetudine nocturniorum sacrorum & maleficiorum: ut & apud Ovidium,

Metam.
VII.

*Egreditur testis vestes induta recinctas,
Nuda pedem, nudos humeris infusa capillos.*

1. Serm.
Sat. 3. 5.

§ 10. Apud Horatium tamen malefica succincta est,
*Vidi egomet nigra succinctam vadere palla
Canidiam.* —

*Sine calceis tamen & capillo passo,
Pedibus, inquit, nudis passoque capillos:*

Serm. 1. 8.

*Quod autem Horatius addit,
— Scalpere terram:*

Unguibus, & pullam divellere mordicus agnam

Cæperunt: — eo facit, quod maleficæ solebant in scrobe

Metam
VII.

sacra facere diis infetis: ut apud Ovidium,

Hand procul egesta scrobibus tellare duabus

Sacra facit. —

Quod quidem & ab Homæro in Odyssæa cantatur.

Æneid. IV

§ 11. Nec est de nihilo à Marone dictum,
*Falcibus & messæ ad lunam queruntur ahenis
Pubentes herbe.* —

Quandoquidem & æri vim medicatam inesse credebatur, ut alienis potius falcibus à malefica secarentur herbe, quam ferreis. Et ad lunæ lumen electas herbas efficaciores maleficiis censebatur, quod lunam maleficiis præesse existimaretur, & herbas sua quadam spuma & saliva inficere. Lucanus:

Donec suppositas propior desumet in herbas.

Lib. 6. bell.
Æneid.

§ 12. Ubi vero Lucanus agit de maga illa Thessala manes evocante, maleficii materiæ affingit:

Huc, quicquid sævi genuit natura sinistro,

Miscetur: non spuma canum, quibus unda timori est:

Viscera non lyncis, non duræ nodus hyænis

Defuit, & cervi passî serpente medulla:

Non puppim retinens Euro tendente rudentes.

In mediis echeus aquis, oculisque draconum:

& reliqua. Huc faciunt Grugnæ Stryacis Carolæ Macaronicorum libri 5. Carmen mire festivum est, ridiculumque Italicis dictionibus singulari lepore & artificio ubique immixtis.

§ 13. Quanquam poetarum assertio, vel etiam contradictio, parum ponderis hic apud me obtinet: tamen ut curiosioribus satisfiat, libet paucis hæc tela obiter eodem retorquere arcu. Si quid Medea, hac arte cumprimis celebris, hic potuisset, minime prætermittura erat, à Jafone vinc̄ta, cum clamaret:

Ovidius
VII.
Metamorph

— Si possem, sanior essem:

Sed trahit invitam nova vis. —

Maleficiis Medæ præponderabat Jasonis forma. Sic Lucianus in
ἔργῳ: τίς γὰρ φησὶ δυνάτω μαγίστῳ τὸν ἴππον, ὄντα τὸ τέχνης κρείττον.

§ 14. Adhæc Circe Solis & Persæ nymphæ filia, non procul à Cajeta Campaniæ urbe habitans, maga formosissima, quæ quicquid vellent, posse repellere, allicere, ligare, impedire, evocare credebatur, suum nequivit remorari Vlysem: magisque sine arte Vlyssi devincta est, quam Vlysem cum omnibus suis artibus vel vinxerit, vel deluserit. Sic de Vlyssæ cecinit Ovidius:

de Remed
am. 1.

Nulla recantatas deponunt pectora curas,

Nec fugiet vivo sulphure victus amor.

Quid te Phasiacæ juverunt gramina terræ,

Cum cuperes patria Colchi manere domo?

Quid tibi profuerint Circe Perseidos herbæ,

Cum tibi Neritias abstulit antra rates?

Omnia fecisti, ne callidus hospes abiret:

Ille dedit certæ linthea plena fugæ.

Omnia fecisti, ne te ferus ureret ignis:

Longus in invito pectore sedit amor.

Vertere quæ poteras homines in mille figuras:

Non poteras animi vertere jura tui.

Diccris his etiam, cum jam discedere vellet,

Dulichium verbis detinuisse ducem:

Non ego, quod primum (menini) sperare solebam,

Jam precor, ut conjunx tu meus esse velis:

Et tamen, ut conjunx essem tua, digna videbar:

Quod dea, quod magni filia Solis eram.

Ne properes, oro, spaciata pro munere posco:

Quid minus optari per mea vota potest?

Et freta vota vides, & debes illa timere:

Utilior velis postmodo ventus erit.

Quæ tibi causa fuge? non hic nova Troja resurgit.

Non aliquis socios rursus ad arma vocat.
 Hic amor & pax est, in qua male valueror amo,
 Totaque sub regno terra futura tuo est.
 Illa loquabatur, navem solvebat Ulysses,
 Irrita cum velis verba tulere noti.
 Ardet, & assuetas Circe deturrit ad artes,
 Nec tamen est illis attenuatus amor.
 Ergo quisquis opem nostra tibi poscis ab arte,
 Deme beneficiis carminibusque fidem.

§ 15. Porro quod Virgilius in Damone dicat,

Carmina vel caelo possunt deducere Lunam:

Atque apud Horatium gloriatur Canidia,

Polo deripere Lunam vocibus possunt meis:

Et saga apud Ovidium jactet,

Te quoque Luna traho. Hoc scite ab Hippocrate dilui-

tur. Si enim, inquit, homo carminibus Lunam deducere caelo posset, tum certe Deus & mens divina, astrorum conditor & rector, hominum potestati, magorumque incantamentis (quod dicere nefas est) esset obnoxius. Sed hanc fovet ejusmodi opinio causam.

§ 16. Aganice ut Plutarchus refert, Hegetoris Thessali filia, siderum in pleniluniis defectus petita, ac temporis gratia quo luna objectu terræ umbra obnubilaretur, quom hęc mulierculis credulis præfaga futuri prædiceret, præcantatione lunam subducere caelo credebatur. Tamen Pirithoum primum à caelo detraxisse lanam, fingi à poetis, non ignoro. Hęc Propertius ita sicut:

Sit nos, deductæ quibus est fallacia lune,

Et labor in magicis sacro piare focis:

En agendum domina mentem convertite nostræ,

Et facite illa meo palleat ore magis.

Tunc ego crediderim vobis, & sidera & annos

Posse Cyrensis ducere carminibus.

Quorundam poematum hujus argumenti explicationem, etiam circa Libri hujus finem competes.

§ 17. At apud hęc poematum commenta locum merentur infinitæ historię, fabulis fabulosiores, xi libris Metamorph. sive Iustus asini conscriptæ à L. Apulejo Madavrensi, philosopho Platónico. Ex iis accipe duas, ut cum his conferantur, fidemque parem sortiantur illa, quæ frequenter adhuc nostro hoc ævo à male credulo

ac de-

Metam.
 VII.
 Libel. de
 Epilepsia.

al. Agla-
 onice
 De præ-
 cept. con-
 nubior. Lu-
 na unde di-
 catur caelo
 deduci.
 Lib. 1.

Cap. 39.
 40.

ac dementato vulgo tanquam vera narrantur, licet sint mendacia
meta, quibus etiam facile ab aliis datur fides.

§ 18. Cauponam reginam hoc modo describit: Saga est, &
divinipotens, cœlum deponere, terram suspendere, fontes durare,
montes diluere, manes sublimare, deos infirmare, sidera extingue-
re, tartarum ipsum illuminare. Amatorem suum, quod in aliam te-
merasset, unico verbo mutavit in feram castorem: quod ea bestia
captivitati metuens, se ab insequentibus repræcissione genitalium li-
berat: ut illi quoque simile, quod Venetens habuit in aliam, pro-
veniret. Cauponem quoque vicinum, atque ob id æmulum, de-
formavit in ranam: & nunc senex ille dolium innatans vini sui, ad-
veniores pristinos in fece submissus, officiosis ronchis raucus appel-
lat. Aliam de foro quidem, quod adversus eam loquutus esset, in
arietem deformavit: & nunc aries ille causas agit. Eadem amato-
ris sui uxorem, quod in eam dicacule probrium dixerat, jam in sar-
cinam impregnationis obsepto utero, & repigrato foetu, perpetua
pregnatione damnavit. Et, ut cuncti numerant, octo annorum o-
nere miscella illa, velut elephantem paritura, distenditur.

*Apuleji
fabula l. 1.
de Asino
ant.*

§ 19. Et lib. 2. de Pamphile, Miloni nuptui tradita, hæc scri-
bit: Maga primi nominis, & omnis carminis sepulchralis magistra
credetur, quæ furculis & lapillis, & id genus frivolis inhalatis, o-
mnem istam lucem mundi sideralis, imis tartari & in vetustum chaos
submergere novit. Nam simul quenquam conspexit speciosæ for-
mæ juvenem, venustate ejus sumitur, & ilico in eum & oculum &
animum detorquet. Minus morigeros & viles fastidians, in saxa
& in pecua, & quodvis animal puncto reformat. Alios vero pror-
sus extinguit.

§ 20. Longioris moræ in iis recensendis me pudet: quare si-
gmentorum enarrationem obsignabo cum his Apuleji verbis lib. 1.
Næ istud mendacium tam verum est, quam si quis velit dicere, ma-
gico susarramine amnes agiles reverti, mare pigrum colligari, ven-
tos in animes expirare, Solem exhiberi, Lunam despumari, stellas
evelli, diem tolli, noctem teneri.

Lamiarum Professionis modus ineptus, nec coherens.

C A P. II.

*Professionis
Lamiarum
modus ine-
ptus. nec
coherens.*

AT Q U I, ut omnia Satana instituta minime coherant, variaque
& mendacia comperiuntur: ita & professionis modus ine-
ptus.

*Prima se-
cunda par-
tis q. 2.
cap. 2. 3.*

prus mancusque est, ac diverse à quolibet ejus factionis reo, quaestionibusque subiecto narratur. Exemplum fuit obvium in malleo maleficarum, libro sic scripto, ubi legitur: Modus profitendi duplex est. Unus solennis, per simile, ad votum solenne: alius privatus, qui seorsum dæmoni quacunque hora fieri potest. Solennis inter eos fit, ubi Lamia in certam concionem statuto die veniunt, dæmonem in assumpta effigie hominis vident: qui quum de servanda sibi fide admonuerit, successumque in rebus mundanis prosperum & vitæ longitudinem promiserit, quæ præsentibus sunt, novitiam suscipiendam ipsi commendat. Et dæmon, si in abneganda fide, cultu Christianismi, & extensa muliere (sic enim beatissimam virginem Mariam nuncupant) & in sacramentis nunquam venerandis invenerit novitiam seu discipulum proclivem, tunc dæmon manum extendit: ac viceversa discipulus seu novitia stipulata manu, illa servaturum se pollicetur. Hinc dæmon subjungit, ea non sufficere: sed omagium deinde petit, continens, ut anima & corpore se in æternum illi dedat, & pro viribus alios quoscunque utriusque sexus illi adjungere velit. Addit denique, ut certa unguenta ex ossibus & membris puerorum, & præcipue renatorum fonte baptismatis, sibi conficiat, per quæ omnia sua instituta ipsius adminiculo explere poterit. Hunc modum nos inquisitores (scribunt Mallei maleficarum authores) cognovimus in oppido Brisiaico Basilienensis diocesis, plene à saga juvencula informati.

*Non manum, sed
ejus formam extendit, cum
spiritum car-
nem & ossa
non habeat.
fallax itaque est stipulatio nec
alium mo-
mentis.*

§ 2. Deinde post legitur: Præfato inquisitore mihi referente intellexi, in ducatu Laufanensi quosdam magos coxisse & comedisse proprios infantes. Modus autem discendi talem artem fuit, ut dixit: quod magi in certam veniant concionem, & opere eorum verisimiliter dæmonem in ascititia hominis specie conspiciant, cui discipulus necessario dat fidem de abnegando Christianismo, de eucharistia nunquam adoranda, & de calcando super crucem, quando latenter posset. Fuit insuper fama communis, Petro judice in Boltingen narrante, quod in terra Bernensium tredecim infantes à Lamiis essent devorati: quomobrem etiam in tales particidas satis duriter exarserat publica justitia.

§ 3. Alius postea juvenis, tamen uxoratus, hunc refert ordinem: Oportet primo Dominico die, antequam aqua benedicta consecratur, discipulum futurum cum magistris templum ingredi, & ibidem abnegare, &c. Deinde omagium præstat magisterulo, id est, parvo

parto magistro : ita enim dæmonem, nec aliter, vocant. Sequitur postremo : De utre bibit, ut audies : quo facto, statim intrinsecus sentit se imagines nostræ artis concipere, & principalibus ritibus hujus scæte imbui, confirmarique. Quum aut modum, quo infantes comederent, à saga capta inquireret Petrus: hæc respondit, illum talem esse. Infantibus nondum baptizatis insidiamur, vel etiam baptizatis, præsertim quando crucis signo & orationibus non mununtur. Hos in cunabulis, vel ad parentum latera jacentes, ceremoniis nostris occidimus : quos, postquam putantur oppressi esse, vel aliunde mortui, ex sepulchro clam suffuramur, & in olla decoquimus, donec evulsis ossibus, velut cæra fere potabilis efficitur. De solidiore materia unguentum facimus, nostris voluntatibus, artibus & transvectionibus commodum: de liquidiore vero humore, utrem implemus : ex quo quicumque biberit, additis ceremoniis paucis, effectigio nostræ artis conscius redditur, & magister. Hæc ille.

Unguentum terribile.

Potus tararorum.

Professio Lamiarum dicitur, ostenditurque fœdus esse præstigiosum, stultum, & nullius ponderis.

C A P. III.

QUAM hæc non cohæreant, sint absona, indignaque quibus fides vel leviter adjungatur, quilibet, dummodo non omnino mentis velit esse inops, & præfracte concepta opinione præoccupatus, facile judicabit. Fœdus autem esse præstigiosum, phantasmate aut imaginatione, vel phantastico præstringentis spiritus corpore fallaciter apparente: vel nervis opticis seu visoriis indita subdole, quam Satan vult, specie, commotis huc humoribus & spiritibus idoneis: vel sibilo, susurro aut murmure in organis auditus, vitiatae formis imagini respondente, spiritus maligni arte excito constatam stabilitumque, ac inde nullius esse ponderis, haud obscure cognoscitur: potissimum si diversa contrahentium essentia, contractus forma, modus, & circumstantiæ, perspicaci mentis acie inspiciantur, atque rationis fideique nostræ æquilibrio exactius pensulentur.

§ 2. Sic plerasque omnes actiones Lamie hætenus attributas, quas suas esse, malefana quoque fatetur, ex corrupta à præstigiatore virtute imaginativa, non Lamie, sed ipsius Satanæ existere, palam sit. Huic etenim minime opus est alterius adminiculo in sua potentia

Y

ventia ostendentia, aut actionibus declarandis, qui nec ullius voluntate aut imperio cogitur quam Dei, & hujus ministrorum bonorum: malis non coactus, sed sponte & quidem libenter obsequitur, Deo permittente, maliciosus ille veterator, secus licet fingat, simulctque, teste Porphyrio, ut suis prestigiis nos magis irretiat. Non autem strictè colligari pactum imaginarium, doloque malo mendaciter ab altera parte inicum necesse est, quam à præstringente spiritu apud stupentem, nec mentis compotem satis hominem, aliter fieri nequeat.

§ 3. Siquidem quod dæmon extensa manu firmaque stipulatione lamiam recipiat, falsissimum esse neminem dubitare oportet, quum carnem & ossa, quibus manus constat, non habeat spiritus, ipsa Veritate teste. Tatianus adhuc contra Græcos scribit, dæmones omnes non carnea, sed spirituali concreione consistere, qualis est aeris & ignis: quæ corporum constitutio à solis illis perspicere potest, qui spiritu Dei manuantur, non enim à cæteris hominibus quos anima regit.

§ 4. Præterea dolosa hæc stipulatio, maxime in perniciosum finem consista, sine testibus aut vadibus, contra Dei voluntatem, si tantum habebit momenti, ut nulla queat rescindi ratione, & necessario ejus virtute aliter alienius voluntatem sequi, illasque præcepto mortem gerere compellatur: quum pactum illud prius in baptismo expeculati Dei voluntate & mandato; solennibus verbis verè sancitum, & quidem interpositis fidejussoribus, tanquam prærogativa non præponderabit. Alia profecto contractus est firmitas inter Deum veracem & sanæ mentis homines. Quicquid ille stipulatur & in suo verbo addidit, hoc fideliter & indubitate præstat, nec data manu prestigiosa deludat, non saltat, nec convocat, vel simulstibus rebus insidicis quibuscumque pactetur, nequiter fallit demeritarve, quæ in modum hic commentatio carnali corpore amarus. Disparitate in hic qui negaverit, nescio quid veritatis idem sit admissurus.

*Fidem
Christia-
nam abne-
gantes.*

Gal. 5.

§ 5. Atqui fidem Christianam hic abnegasse animum asseras, objicies. Et nos, quotquot aliam salutis viam querimus, quam Christum Jesum, ejus præcepta observantes, vestigiisque insistentes, viva in ipsum fide per dilectionem operante, fidem abjicimus, re ipsa testari mente sana, quod illa vel ætate stupida, vel sexu inconstanti, vel impotentia mentis lubrica, vel animi morbo despe-

rans.

rano, aut imaginariè aut malignè arte delusa fuisse putatur: Aucto Pauli verbis, quibus fidem Christianam vere abnegantes, & doctrinis demoniorum adherentes, non modo scire depingit, sed & digito simul comminatur, paulisper accommoda: Spiritus tunc lo-
 quitur, quod in posteris temporibus descenderent quidam à fide, attendentes spiritibus impostoribus, & doctrinis demoniorum, per simulationem falsiloquorum, caute notatam habeantur: con-
 scientiam, prohibentium contrahere matrimonium; jubentium abstinere à cibis, quos Deus creavit ad vescendum cum gratiarum actione fidelibus & iis qui cognoverunt veritatem.

1. Timot. 4.

Doctrinis
demonio-
rum adha-
rentes.

§ 6. Item: Illud scio, inquit, quod in extremis diebus infu-
 bunt tempora periculosa. Brunt enim homines sui amantes, avari, fastuosi, superbi, malefici, parentibus immoigros, ingrati, impii, carentes affectu, nefcii foederis, calumniatores; intemperantes, inimites, negligentes bonorum, proditores, præcipites, inflati, voluptatum amantes potius quam amantes Dei: habentes formam pietatis, sed qui vim ejus abnegant. Et istos avertere: ex his
 enim sunt qui subeunt in familias, & captivas ducunt mulierculas oneratas peccatis, quæ ducuntur concupiscentiis variis, semper discentes, nec unquam ad cognitionem veritatis venire valentes. Quemadmodum autem James & Mambres resistebant Moysi, ita & hi resistunt veritati: homines mente corrupti, reprobis circa fidem. Sed non proficient amplius. Siquidem amentia eorum evidens erit omnibus, quemadmodum & illorum fuit. Hæc Paulus.

2. Timot. 3.

Pietatis
vim qui
abnega-
rant, circa
fidem re-
probi.
Exod. 7.

§ 7. Ad chrisma in fœderis contracta d' fronte exemptum, quemadmodum plerisque aliis persuasum, si confugas; licet vel unico verbo hic satisfacere possem: id tamen ne plus facessat negocii, tutius erit respondere: Si qua vis sit chrismat'is, eam non in externa illinitione magis consistere; quam in externa aquæ superfusione in sacramento Baptismi; qui fide intercedente sanctificatur, atque ita confirmatur, ut si postea tenes aqua corpori infusa abluatur, imo tota cutis abradatur, nihilominus ex caractere fide impresso permanet baptismi essentia: etiamsi ejus virtutem homo quandoque lapsu abneget, tamen si resurgat, à peccatis ad vitæ emendationem penitentiæ conversus, eadē stabit baptismi semel administrati energia.

Chrisma-
tis vim, si quis
est, non posse
ex externa
illinitione
nihil.

§ 8. Ratio chrismat'is etiam erit eadem apud respicientem, si ita volens; alioqui vel vulnere syncipiti infuso; aut putrido ulcere ea

in parte exotto, illud quoque interire sequeretur: quoniam etiam non vere syncipit in foedere collidi crediderim, sed imaginarie: quemadmodum reliqua multa hic contingere animadvertimus, quo credulum hoc malefanorum hominum genus persuasione mala inducatur, ut se diaboli retibus jam inde implicitum usque adeo, servumque credat, quasi omnis resipiscentiæ via deinceps sit præclusa, quo hac ratione tandem extrema cogitet moliatque: quamvis non magis huic, imo multo minus, ut viciata phantasia deluso, quam quibusvis aliis graviter peccantibus, conversionis locus erit præcisus. Petrus siquidem, antea brevi à Christo præmonitus, contra conscientiæ testimonium ter Christum, addito etiam juramento, negat: atqui agnito errore, lachrymisque fuis, in gratiam recipitur. De hoc, uti & impresso caractere, vide lib. 6. cap. 22. ubi plura de foederis vanitate.

Math. 26.
M. arc. 14.
Mat. 22.
Jo. n. 18.

Foederis vani demonstratio reliqua-

C A P U T. IV.

*Ceremonia
non possit
occidi
pueros.
Infantes
mortuos ex
sepulchris
effodi delat-
strium est.*

*Demus illa
Stygias
imagines
vires aut or-
namentum.*

AD HÆC, quod ullis ceremoniis pueros occidere quis possit, falsissimum est, metaque Satanæ suggestio, ac inanis credulitas. Item quod illos ex sepulchris clam effodiant, nihil esse nisi diabolicam persuasionem ex imaginativa vi corrupta, aut alto somno viciata, palam constabit, si monumenta inspiciantur, unde eos extractos esse narrans: ibi etenim reconditi adhuc inveniantur. Nec hæsitare volo, eodem modo in mentem illis inductam esse infantis de coëctionem in olla, confectam, donec exemptis ossibus caro redderetur potabilis.

§. 27. Tam enim id existit inhumanum, tetricum, crudele, & creditu difficile, ut si vel meis intuerer hoc oculis, citius hujus horribilis spectaculi fascino eos mihi præstrictos crediderim, quam nefandum hoc & plusquam tragicum, omnemque exuperans fidem condimentum vere apparatus esse fatear. Sed esto, quod ex Stygia palude proserpant ejus unguenti artifices horridicæ striges, quæ omnem humani sensus imaginem prorsus exuerint: cedo tamen, unde illi unguento ea virtus, ut si quis eo inungatur, fiat sceleratarum voluntatum, execrabilium artium, & transvectionum incredibilem particeps? vel si eo sedile aut lignum illinatur, mox alter huic innixus, per aëra feratur: quemadmodum sagæ persuasum ha-

bent.

bent, & Malleus maleficarum testatur? Non libet hic anxie de mortuæ, putidæque & virulentæ hujus carnis decoctæ temperamento & viribus disceptare, siquidem in rerum natura eam ita paratam non inveniri, firmiter credo: idem de liquidioris materiæ in utre, ut dictum est, conservatæ præparatione, potatione & virtute dictum volo.

§ 3. Interim negandum non est, miseræ has mulierculas ita formis virtuti phantasticæ impressis, à dæmonio dementatas, non aliter ac si hæc ita vere fierent, scire: uti fere omnes illarum præter naturam actiones, imaginariæ saltem videntur: & propterea questionibus adactæ, flammisque propinquæ, sua aperte confitentur flagitia per somnum vel simulacrum illis solummodo cognita. Id ipsum confirmatur in Decretis, ad hunc modum: Quædam mulierculæ inservientes satanæ, dæmonum illusionibus seductæ, credunt se alia nefanda quoque agere, puta parvulos à lacte matris avellere, assare & comedere: domi per caminos seu fenestras intrare, & habitantes variis modis inquietare: quæ omnia & consimilia solum phantastice accidunt eis. Cum ea vero, quæ fossula facta, & lotio infuso, vel aqua, digitoque moto se tempestatem ciere arbitratur, colludit dæmon aërem turbans, ut illam, sibi addictam in officio contineat.

*In secundâ
parto:
caus. 26.
q. 5. Epis-
copi. Et
Augustin.
de Spiritu
& anima
cap. 28.
Vide &
cap. 9. hu-
jus lib. &
cap. 11.*

§ 4. Hujus ergo ex utre potioni tartaræ, sed imaginariæ in frædere usus, ipsam quoque præstigiosum esse, præter multam ejus diversitatem aptè demonstrat: lubetque hic cum Horatio dicere.

Ne quodcumque volet, possit sibi fabulâ credi,

Non præse lamie vivum puerum extrahat alvo.

*1. Carm.
ode 36. 2.*

Pacti item vanitatem id quoque docet, quod eo inito ceremonias quasdam contra Ecclesiæ statuta cogantur observare: quemadmodum diebus Dominicis jejunare, aut sextis feriis (ut ajunt) carnis vesci, aut crimina in confessione celare, vel tempore elevationis in terram spærere, vel sub Missæ actione verba proferre inausilia, vel aliquid simile designare: ita Mallei referunt fabricatores.

§ 5. Hæc qualia & quanta sunt delicta, quilibet pius tenniter modo Sacrarum literarum cognitione tinctus, intelligit: Etenim quum dies Dominicus sit audiendo Dei verbo, orationibus & divino cultui cum primis consecratus, his nemo fructuosius vacat, quam qui mentem à cibi nebulis serenam conservavit. Est (inquit

*Dis Dotti-
nico mili-
ter jeju-
nari.*

Y. 3.

Chri-

- Matth. 17.* Christus) aliquod dæmoniorum genus, quod non nisi orationibus & jejuniis ejicitur. Sobrios hinc nos esse jubet Petrus, & vigilantes ad orandum, quia adversarius noster diabolus tanquam leo rugiens obambulat, quærens quem devoret. Item Paulus docet suos
- 1. Pet. 4. 5.* Corinthios : Ne fraudetis vos invicem, nisi si quid ex consensu pro tempore, ut vacetis jejunio & precationi. Ita jejunium & oratio fere conjunguntur, & quidem ordine optimo : ut quod apud Terullianum legitur, jejunare die Dominico nefas existimari, non immerito mirer : minusque Melchiadis Papæ edictum videatur commendandum, quo ne die Dominico jejunaretur, cavet.

Carnibus vesci diebus à pont. Rom. vet. in quando liceat. Matth. 15.

§ 6. Quod vero carnibus vesci, urgente necessitate (si modò absit offendiculum, contemptus & gula) liceat diebus à Pontifice Romano veritis, alii defendunt ex his Christi verbis : Audite & intelligite : non quod ingreditur in os, impurat hominem : sed quod egreditur ex ore, hoc impurum reddit hominem. Item ex Paulo ad Coloss. 2. Ne quis vos judicet in cibo aut potu, aut in parte diei festi, aut novilunii, aut sabbathorum, quæ sunt umbra rerum futurarum, corpus autem Christi. Et post : Si mortui estis cum Christo ab elementis mundi, quid quasi viventes in mundo, decretis tenemini ? Ne tetigeris, ne gustaris, neque contrectaris : quæ omnia ipso percunt abusu, juxta præcepta & doctrinas hominum, quæ verbotenus quidem speciem habent sapientiæ per superstitionem ac humilitatem animi, & læsionem corporis, non per honorem aliquem ad expletionem carnis.

- 1. Timoth. 4.* § 7. Ad Timotheum hic quoque scribit : Spiritus certo loquitur, quod in posterioribus temporibus descendent quidam à fide, attendentes spiritibus impostoribus, ac doctrinis dæmoniorum, per simulationem falso loquorum, canterio notatam habentium conscientiam, prohibentium contrahere matrimonium ; jubentium abstinere à cibis, quos Deus creavit ad sumendum cum gratiarum actione fidelibus, & iis qui cognoverunt veritatem : quod quicquid creavit Deus, bonum sit, & nihil rejiciendum, si cum gratiarum actione sumatur. Sanctificatur enim per sermonem Dei, ac precationem. De his si commoneseceris fratres, bonus eris minister JESU Christi, enutritus in sermonibus fidei, bonæque doctrinæ, quam usque secutus es. Cæterum prophanas & aniles fabulas rejice. Hæc Paulus. Item : Omne quod in macello venditur, edite, nihil interrogantes propter conscientiam. Domini siquidem est terra, & plenitudo ejus.

§ 8. Ad-

§ 8. Adhuc, quod ex pacto certa celate crimina in confessione cogantur. Lamiz: quis amabo singula distincte enarrabit peccata, quum plerumque omnes nostri cogitatus, verba & actiones sint peccatorum labe conspurcata? aut quoniam divinæ voluntatis testimonio, exacta illa nostrorum scelerum enarratione opus esse convincetur? Quo ordine ea recensuit publicanus ille in templo, aut latro in cruce?

*Celare: ut
minia in
confessione.*

§ 9. Tam quoque grave est delictum, in terram tempore elevationis spere, quam sperneria ore continere: & æqualem penam merentur verba inutilia tam sine Missa, quam sub ejus actione prolata. Huc adducitur, commissum in calcanda secreto cruce flagitium: item, quod die Dominico ante lustralis aquæ consecrationem templum ingrediantur: & mille alia anicularum deliramenta, eo huc adducta à demone, ut sub religionis prætextu superstitionem impietatemque inveheret: & stabiliret.

*Luca 18.
& 23.
In terram
spere tempore
elevationis.
Verba inutilia
sub
Missa pro-
ferre. Cry-
cum calcare
secreto.*

§ 10. Hæc prestigioli fontenis merorem palam cernit quilibet pius. Rediit hinc ergo Augustinus ait: Omnes artes hujusmodi vel nugatoriz, vel noxiæ superstitionis, ex quadam pestifera societate hominum & demonum, quasi pacta infidelis & dolosa amicitiz, penitus sunt repudianda. Et Origenes: Incantationes diaboli sunt seductiones, demonum irrisores, idolatriæ fex, animarum infatigatio, atque condigna scandalum. De illiusmodi pacti nullitate nonnihil postea in Anacephal. libro. 6. cap. 25.

*Ante lu-
stralis aquæ
consecra-
tionem tem-
plum ingre-
di die Do-
minico.
Lib. 1. de
doct. Christ.
& legitur
26. q. 2. c.
illud quod
est. Lib. 3.
in Job.*

§ 11. Superioribus iugamentis ex Psello accensere libet de Eucharistia & Gnosticis, qui nefanda sacrificia perpetrare dicuntur, ut ædemonia toto concipiant pectore. Conveniant die quo passus est Salvator, vespere hæntem in locum, una cum puellis sibi notis: & post quædam sacra extinctis luminibus, missim congregiantur sive cum sorore, sive cum filia, sive cum quolibet. Nono rursus mense recenseantur, puellæque accensant, & infantes jam natos ab his evelant, perque totum corpus pueros circumcidunt, & circumfuso sanguine phialas implent, corpora orant, cinerem cum sanguine miscent.

*Eucharistia &
Gnostici.
Vide Epi-
phanium de
Hæresibus.*

§ 12. Hoc condimento opulas & pocula condiunt, cum sua interse, tam stiora clam quorumcunque possunt. Existimant enim hoc sacrificii & alimenti genere, tanquam maxime profano, abaracterem divinum nobis impressam, ac ædemonia procul accensant, penitus aboleti, itaque ædemonia liberius ingredi. Gnosticis

(ut Irenæ-

*Carpocrates
magiam
sceleratam
publice do-
cens.*

(ut Irenæus attestatur, vir & Christianus & eruditus) vocabulo à scientia ficto, præbuit incunabula Carpocrates. His enim præstigijs Simonis magi, non ut ille clam, sed publice ac palam tradebat. & velut pro summis ac optimis studiis laudem confessam & publicam de nefarijs actibus, à deceptis auditoribus requirebat, & magicas tenebras in luce publica perorabat, de amatorijs duntaxat somniisque immisis, ac dæmoniis paretris, alijsq; similibus fraudibus.

*Sceleratiffima fra-
trum Nea-
polit. esca.*

§ 13. Huc spectat horrenda historia, quam de Fratricellis Neapolitanis Joannes Genadius scribit: Tempore Ludovici Bavari Imperatoris, in contemptum religionis Christianæ fratres Neapolitani, dissidentibus Papis, flagitiosam quandam, simul & turpissimam excogitabant sectam. Enimvero convenientibus in antris locisque abditis, quos in eam turpitudinem allegerant, viris & fœminis, sacerdotes qui inter ipsos habebantur, ut crimen honestate prætexerent, divinas laudes Christiano more præcinebant. Quibus intempesta nocte peractis, sacerdos pro concione quædam præfatus ad confirmandos in nefario errore animos, in eo maxime erat occupatus, colendam esse ante omnia charitatem, quam esse omnium virtutum caput, sacræ literæ testarentur, & hanc potissimum inter homines auctore Deo conciliari posse, si Spiritu sancto bini masculus & fœmina venereo complexu jungerentur.

§ 14. Cum igitur, quam quisque oculis prænotarat, extinctis luminibus viciasset, tunc demum peracta sacra censebantur. Ii enim in publica professione docebant, non hoc esse Christi testamentum, Pacem meam do vobis, pacem meam relinquo vobis: sed n̄, Crescite & multiplicamini, & replete terram. Quo compressu si quæ concepisset, deportati ad se partum sacerdotes jubebant, qui solenni more in loco sacrificijs dicato convenientes, infantulum subiecto igne ad cineres usque comburebant, quos una exceptos ceuram sacram reponebant: cumque erat aliquis in collegio sacerdotum cooptandus, illis cineribus in vino epotis initiabatur. Quod si pontificem eorum maximum mori contigisset, ut omnis abesset invidia, & res non humano, sed divino consilio agi videretur, hic erat in demortui locum, alterius subrogandi statutus modus. Infantem illo flagitio conceptum ad locum sceleribus destinatum iussa mater haud invita deportabat, & ubi vulgo astante, sacerdotes confederant, tam diu per comprimentes manus in orbem tradebant, donec miserimus infans periret. Hæc gesta sunt sub Ægydio episcopo Romano, apud Neapolim.

Qui

Qui homines demonum illusionibus artibusque magis sunt expositi.

C A P. V.

HIC porro, id hominum genus potissimum impetitur, quod tali est temperamento, vel à causis externis aut internis moveatur, ut à dæmonis spectro appetitur, vel illius suggestione tentatum, se uti organum illius voluntati non ineptum, ex fucata inductione facile præstet. Hujusmodi sunt melancholici, & ob jacturam vel qualemcumque aliam causam tristes, teste Chrysolomo, cujus hæc verba sunt: Omni diabolica actione potentior ad nocendum est mœroris magnitudo: quia dæmon quoscunque superat, per mœrorem superat. Sunt item Deo diffidentes, impii, illicite curiosi, perverse in religione Christiana instituti, invidi, impotentis odii, maliciosi, vetulæ vix mentis compotes; similesque lubricæ fidei (quæ enim facile credit, facile & recedit) vel insignis maliciæ mulierculæ.

Apia satana organa.

Li. 3. de Providentia ad Stagiriam monachum. Ob mœrorem multos superat dæmon; Clemens li. 2. Recog. August. lib. 2. de doctrina Christi. ca. 24.

§ 2. His ut instrumentis congruis insidiatur quibuscunque potest modis diabolus, suo tempore & loco: singulos, ut cujusque animi studia & affectus ex certis indiciiis cognoverit, peculiari aliqua ratione adoritur, insectatur, illicit, vel assumpta plausibili forma, vel cogitatione imaginationeque varie agitata & corrupta, donec tandem ipsius proposito consentiant, se ipsius persuasioni dedant, quicquid in mentem ille ingerat credant, tanquam fœdere obligati, ab illius nutu pendentes, ipsi obtemperantes, vera omnia esse quæ suggerit rati, formas in imaginativa virtute vel phantastica ab eo ingestas & vera substantialiter (ut sic dicam) existere confidentes sanctissime.

§ 3. Nec aliter sane queunt, quum illorum mentem ex primo assensu imaginibus inanibus vitari, consopitis vel concitatis in hoc opus corporis humoribus & spiritibus, ut hac ratione ad organa accomodata species aliquas inducat, perinde ac si extrinsecus eæ occurrerent vere, non solum dormientibus, verum & vigilantibus: atque hoc modo aliqua foris vel existere vel fieri putentur, quæ tamen revera nec sunt, nec fiunt, nec sæpe in rerum natura existunt. Ea est horum immundorum spirituum subtilitas incomprehensibilis prope, & fraus infatigabilis, sensus hominum eludens. Sic & veterum Ægyptiorum sensus obsedisse dæmonem, docet apud Clementem D. Petrus.

Libro 5. Recog.

Z

De

De sexu femineæ Credulitate ac fragilitate.

C A P. VI.

Sexus femineæ credulitas.

PLURIMUM vero huc sexum femineum, nimirum temperamento lubricum, credulum, maliciosum, impotentis animi, & ob ejus affectus, quibus difficulter imperat, melancholicum: cum primis autem effretas, stupidas, menteque titubantes verulas inducit subdolos ille veterator. Quo nomine Evam convenientius suæ persuasioni organum, non Adam, in rerum primordiis, quam duo solum existerent homines, aggressus est: quam levi etiam disputationis velitatione vicit. Hinc D. Petrus non injuria mulierem vocat infirmius vasculum. Et Chrysostomus (si is est) in 2. parte Homiliarum in Marthæum: Sexus, ait, mulierum incantus & mollis est: incantus, quia non omnia quæ videt aut audit, cum sapientia & ratione considerat: mollis autem, quia facile flectitur, vel de malo ad bonum, vel de bono ad malum.

*Genes. 3.
1 Tim. 3.*

2 Cor. 3.

*Homil. 23.
in prin.*

§ 2. Idem in epistolam ad Corinth. 2. Homil. 23. dicit, mulierum proprium esse decipi. D. Hieronymus, aut (ut videtur) alius, in regula monacharum ad Eustochium, cap. 16. Debitis est nimiam sexus quem geritis, ac fragilis, & mobilis, si suo relinquatur arbitrio. Scitissime item: Mulierum genus, inquit Ebrazeus apud Aristeam, suorum affectuum sequax, atque in lapsum proclive, propter imprudensiam, & ejus naturam imbecillum. Quocilianus imbecillam rem esse aïoforinam. Mentis quoque imbecillitatem illis tribuit Valerius Max. libro 9. Rer. mem. cap. 1. Cajus item pro Lucilla, apud Srobæum serm. 17. *ἡ ἀγνοία τῆς γυναικὸς ἡ ἀπιστία* quibus significatur, mulierem ad credendum facilem esse, præsertim in calamitatibus. Scribit autem Fulgentius, credulitatem deceptionum esse matrem. Mulieres facile decipi, & desperare citius quam viros, tradit Aristot. in prin. lib. 9. de Histor. animalium, & Albertus in initio lib. 8. de Animal. cujus bonam partem ex nono Aristotelis mutuatus est.

*Declamat.
333.*

§ 3. Hinc non ineptè mulier (ut Varro interpretatur, & scriptur ipse Lactantius, & D. Augustinus, si is est, sermone de tempore 243.) à mollicie dicta esse videtur, immutata & detracta littera, quasi mollier. Quod & scribit Gratianus in 6. Sed illud. 32. q. 7. Ab Homero item mulieres peculiari epitheto *θελασπυρα* vocantur, tanquam molles. Ad animum molliciem hanc trahit Gratianus: nec

*Lip. 9.
Iliad.*

etiam

etiam facit Glof. in cap. 1. de claud. despon. Fragiles adhæc esse mulieres, imbecilles, infirmas, & proinde deceptu faciles, testimonio sunt leges, quæ ea ratione statuerunt multa: ut scribitur in l. si mulier. C. ad Velleianum. & in l. si pater. C. de sponsal. & in l. prima. §. penult. C. de rei uxor. act. & in l. ult. C. de donat. ante nuptias. & in l. sicut. ibi: sexus fragilitas. C. de præscript. 30. vel 40. annor. & in l. assiduus, post prin. C. qui potior. in pign. habeat. & in l. quisquis: §. ad filias. C. ad legem Jul. majest. & in §. 1. ad fin. Instit. qui alien. licet, & in capitul. ex parte abbatissæ. extra, de Privileg. & in capitul.

§. 4. Adam. 33. q. 5. & 24. quæst. 5. Item l. 2. §. verba, in fin. in illis verbis, Infirmitas mulierum, & l. regula, statim post prin. D. de Jur. & fa. Igno. & l. ejus bonis. D. de cu. fur. & l. deferre, in prin. D. de jure fisci. & l. 1. §. accusationem, ibi: propter sexus infirmitatem. D. ad S. C. Turpil. & l. 1. ibi, scemineæ infirmitatis. C. quan. mulier. tut. offi. fung. pot. & l. quisquis, nuper allegata. & l. nullus. C. de jur. fis. l. 10. & l. nullus solius. C. de decur. ead. l. §. & his consequens. versic. unde volumus. in Auth. de æqual. dor. & tex. in d. §. verba, ibi, propter sexus imbecillitatem. & in l. Imperialis, in prin. C. de nupt. & in §. 1. post medium, in Auth. ut immobi. ante nupt. dona. in illis verbis, Mulier quippe mariti seductionibus facile decepta, &c. & annotavit Lucas Penna in l. ult. col. 3. C. de privil. schol. lib. 12. Hinc secundum veterum Græcorum instituta, provide admodum ex lege tutores & curatores mulieribus dari solitos legimus, sine quorum arbitrio & auctoritate nihil eis agere licebat, ut retulit Harpocrat. Martianus autem scribit, Minervam natam esse sine matre, quoniam in sceminis prudentia non est. Illius leguntur versus in hymno Palladis:

Hanc de patre ferunt sine matris fœdere natam,

Provida consilia quod nescit curia matrum.

Quare Plato satis inciviliter dubitare videtur, utro in genere ponat mulierem, rationalium animalium, an brutorum.

De Melancholicorum depravata imaginatione.

C A P. VII.

PORRO ne imaginativæ virtutis instrumenta in his mulierculis hoc modo vitari, & oculorum aciem perstringi, ut ante ostendi, us

di, usque adeo absurdum videatur: animadvertit melancholicorum cogitatus, voces, visa & actiones: ac quam omnes sensus ex humore melancholico cerebrum occupante, mentemque immutante, in his sæpe depraventur, intelliges. Horum siquidem alii se esse bruta animalia credunt, ipsorumque voces & gestus imitantur. Nonnulli se vasa fictilia factos esse putant: ob id ocurrentibus, ne collidantur, cedunt. alii mortem timent, quam sibi tamen consciscunt interdum. Plerique se criminis reos imaginantur, ut pavidi quemcunque viderint, ad se ingredientem exhorrescant, veriti ne manibus ipsis injectis captivi abducantur, & ad tribunalia supplicio afficiendi pertrahantur.

§ 2. Quidam senex nobilis, quandoque è sede exiliens subito, ab hostibus se imperi credebat: quos arreptos, retro se in furnum confertim, sua quidem opinione, intrudebat. Alius metuebat, ne Atlas, universum terrarum orbem sustinens suis humeris, defatigaretur, & onus excuteret lassus, cujus intolerabili ruina omnes opprimerentur. Item tres in Frisia non procul à Groninga eo correptos entusiasmo intellexi, ut se Deum patrem, filium & spiritum sanctum crederent, horreumque in quo subsistebant, esse Noë arcam, ad quam etiam multi similiter fere affecti, salutis ergo confluebant. Qui se totius mundi monarcham & imperatorem esse, ac ad se solum id spectare nomen crederet, novi melancholicum Italum: alioqui bene habitum, eloquentem, nec alio morbo læsum: mire interim in suis Italicis rythmis de statu Christianismi, de religionis dissidiis, de bellis in Gallia exortis & Belgio componendis, tanquam divinis effatis, sibi placentem: passim vero suum titulum hisce litteris evulgabat, R. R. D. D. M. M. id est, Rex regum, Dominus dominantium, Monarcha mundi.

§ 3. Athenæus lib. 12. refert de quodam Atheniensi, qui persuasum habebat, omnes naves in Piræum appellentes esse suas, easque recensebat, dimittebat ac deducebat: tanto autem appellentes gaudio excipiebat, ac si omnium rerum advectarum esset dominus: ac si quid perisset, non quærebat amplius: si pervenissent incolumes, gaudebat: multa interim cum voluptate vitam agens, donec frater ejus Crito è Sicilia advectus, illum medico commisit, cujus opera à morbo liberatus fuit. Cæterum ad se reversus, se nunquam vixisse jucundius, dicere solet. Huc facit illud Horatii:

— Fuit haud ignobilis Argis.

Qui

*Qui se credebat miros audire Tragedos ,
 In vacuo letis sessor planisque theatro :
 Cetera qui vite servaret munia , recto
 More, bonus sane vicinus, amabilis hospes ,
 Comis in uxorem, posset qui ignoscere servis ,
 Et signo laeso non insanire lagene :
 Posset qui rupem , & puteum vitare patientem.
 Hic ubi cognatorum opibus curisque refectus
 Expulsi elleboro morbum bilemque meraco ,
 Et redit ad sese : Pol me occidisti amici ,
 Non servastis , ait, cui sic extorta voluptas ,
 Et demptus per vim mentis gratissimus error.*

§ 4. Scribit Paulus Grillandus, quendam Hispanum clericum
 & Decretorum doctorem anno ætatis suæ quadragesimo quinto
 Romæ quarundam juvenum monialium amore captum, quas &
 forma venusta sæpius in monasterio visitans, verbisque & muneri-
 bus ablandiens, usque adeo deperit, ut nocte dieque, tam som-
 nians, quam vigil, nil aliud, nisi carnalem amplexus concubi-
 tusque meditaretur corde, verbo, gestis & signis: paulatim & co-
 venit amentia, quum clericus esset, ut se Ecclesie sponsum, &
 moniales ejusdem sponsas esse palam assereret: hoc usus argumento,
 quod dicerentur sponsæ Christi, qui representatur per Ecclesiam:
 hinc concludebat, sponsum & sponsas spirituales, hoc est, sacer-
 dos & moniales, posse simul carnaliter congressi sine peccato, &
 Deum ita præordinasse, ac se putare summum bonum in ejusmodi
 congressu esse positum. Eadem insuper juvenculis sæpius prædica-
 bat. Tandem quoque orationes & preces nefarias componebat,
 quibus apud Deum & alios instabat sanctos, ut maximas vires in
 renibus posset consequi, in lumbis vero talem calorem, ut abun-
 danter & sæpenumero suam posset explere libidinem: deinde ut
 D. Cecilia, Ursula, Magdalena & Clara ex dono specialis gratiæ
 mentibus monialium iisdem nominibus nuncupatarum infunde-
 rent, nullum fieri posse opus magis Deo meritorium, quam carna-
 liter commisceri, crescere & multiplicare, citra ullam personarum
 distinctionem, & voti castitatis læsionem, idque Deo placere ma-
 gis quam holocaustum sive sacrificium: ut item illarum corda in-
 flammarent amore ardenti erga sacerdotem ecclesie sponsum, ne
 ejus vota carnalia maxima cum humilitate adimplere, mandatisque

De Sord.
 IX. 17.

ut veri patris parere gravarentur, &c. Hujuscemodi orationibus conscriptam schedulam quotidie ad mendicantium monachorum Ecclesiam deferrebat, ubi ipsius quoque Missæ solennitati intererat, datoque Julio pro elemosyna schedulam sacerdoti porrigebat, ut in Missæ celebratione, scilicet in Memento, preces illas Deo & sanctis virginibus prædictis offerret, cum devotione orando Deum & sanctas virgines, ut pia vota ipsius orantis exaudirent. Ita unum aut alterum monachum rudiores simplicioresque decepit. Accusatus inde & carceribus traditus, errore revocato & abjurato, veniam consequutus est, & ut alias cautior esset, ex mandato pontificis ex urbe ad tempus relegatur.

§ 5. Vidi, qui cibum & potum pertinaciter averfaretur, condemnationem imaginatus. Sunt, quos tantum misere excitet plena scrupulis conscientia, qui nodos in lævi scirpo quaritantes, culpam imaginantur, ubi nulla est: & divinæ misericordiæ diffidentes, se orco destinatos, lamentatione sedulo nocte diuque deplorant. Novi, qui se fratrem multis inde miliaribus degentem videre dice-ret. Item, qui suis auribus semper obstrepere (masculorum concubitor) quemcunque obvium, etiam conjunctissimum quereretur: atque hoc nomine ad me is scribebat diserte, num quid consilii à me adhiberi valeret: quum in auditus organo vitium esse alii existimarent. Mens autem huic sacrificio erat læsa: quemadmodum & illi, qui pollicebatur se Gabrielem aut Michaellem coacturum, ut ad se venirent, & illos de rebus magnis interrogatos responsum daturus. Sed cum ille rogaretur à Cardinale Tournone, ut id efficeret respondebat, Se non posse, nisi præparato prius corpore multis jejniis & orationibus, nec nisi pro rebus reipublicæ Christianæ. Edidit hic librum de Phiala summi pontificis, & ejus partibus.

§ 6. Scio quoque, ubi sulphur & picem redolere maritum exclamaret melancholiæ vitium patiens conjunx, & cibum oblatum piper respere judicaret: quæ quam alienissima esse à rei veritate, cognoscebantur. Partes item pudibundas inflammatione putoreque ita vitiatas asserebat, ut gangrænam suborituram pertimesceret, his interim locis ab omni vitio immunibus.

§ 7. Infinita alia huc coacervari possent exempla, ubi sensus omnes multifariam vitiatos cernas, ex unico illo humore, vel fuliginoso atræ bilis vapore, mentis sedem inficiente, unde phantastica illa procreari monstra constat. Imaginatricem quoque interdum to-

tam

tam ex aliis humoribus corrumpi, exolvique, docet Galenus de Sympt. differentiis, quemadmodum in catalepsi: plerumque autem vitari, ut in delirio: est, cum deficit atque debilitatur, quod in lethargo contingit.

§ 8. Quare idem non licebit diabolo, tanquam artificioso spiritui, ut Deo connivente, in sensuum organa sese insinuet, & humores sibi commodos vel vapores commoveat, vel aërem idoneum conferat ad organa: maxime delectu habito ex temperamento, ætate, sexu vel alia causa externa aut interna apta: unde novæ species in imaginativa vi conceptæ, plerumque etiam spiritui visorio per nervam opticum communicentur, quo se vidisse vel designasse, mortis etiam periculo affirmare audeant delusæ hæc formiæ; quæ nunquam vel visa, vel in rerum natura existerunt? Levia ejus rei argumenta in hypochymate oculosum vitio apparent. Merito igitur Thomas frequenter allegat illud Augustini in lib. 8. 3. q. Serpit hoc malum demonis per omnes aditus sensuales, dat se figuris, accommodat se coloribus, adhæret sonis, odoribus se subjicit, insudat se saporibus.

De phantasia, & quomodo vitiatur.

C A P. VIII.

DE Phantasia sic scribit Jamblichus: Phantasia omnibus animæ ^{Phantasia.} viribus est adnata, omnesque figurar atque effingit similitudines specierum, & apparitiones, visaque seu impressiones virium aliarum transmittit in alias: quæ quidem à sensu micant, in opinionem excitat: quæ vero ab intellectu, secundo loco offert opinioni, sed in seipsa ab omnibus imagines suscipit. Hæc utique omnes actiones animæ fingit & exprimit, atque externas accommodat intimis.

§ 2. Hic Marsilius Ficinus Platonicus, in explicatione Prisciani Philosophi Lydi, interpretantis librum Theophrasti de phantasia & intellectu, cap. 2. ait: Imaginatio actiones rationis effingit sub rerum sensibilium conditione, ac potest ultra sensuum actus latius phantasmata promere. Superat sensum: quia enim nullo movente, imagines edit, imaginatio est tanquam Proteus vel Hamæleon.

§ 3. Idem lib. 13. cap. 1. de Theologia Platonica: Phantasia, inquit, quatuor sequuntur effectus: appetitus, voluptas, metus, dolor. Hi omnes, quando vehementissimi sunt, subito corpus proprium

*Imagines
sunt in.*

propriam omnino, nunquam alienam afficiunt. Quid non foetui adhuc matri unito, subita spirituum vibratione per nervos, quibus matrix cerebro conjuncta est, imprimit imprægnatæ imaginatione? ut si imaginetur malum granatum, illius secum notas proferat foetus: si leporem, infans editur labello supremo bifido ac dissecto. Vehemens siquidem cogitatio, dum rerum species vehementer movet, atque identidem versat formam, quam continua imaginatione revolvit, foetui imprimi. Spiritus enim interni atque humorum affluentia, rei firmiter cogitatæ inducit figuram. Quum amaram portionem alicui offerri contueantur plerique, in ore mox amarorem sentiunt. quem haud dubie vehementer movere imaginationem credendum est. Quibusdam ejusmodi cogitatione alvus cictur: nonnullis, quod mirabile est, ex alicujus rei aspectu, vel fragoræ etiam auditu (quod mihi quandoque usuvenit) stupefcere vel horrere videntur dentes.

*Spectra
non vident
fortes.
Imagines
fortes gignunt
timor
et amor.*

§ 4. Theodorus Byzantinus in ea est sententia, viros fortes raro vel nunquam spectra videre: quod ipsi ob innatam constantiam hæc minime imaginentur. Nam solet timor, præ omnibus aliis affectibus, firmas in nobis gignere imagines: post amor. Scythæ, apud quos homines occidere sacrificium est, cum fortes natura sint ac institutis, neque mortuos neque lemures vident: sic nec latrones. Ejusmodi autem simulachra frequentius obvia sunt pueris, mulieribus, væcordibus, mollibus, atque ægrotis, qui propter imbecillitatem animi & corporis, assidua formidine vanisque insomniis quatiuntur.

§ 5. Aristoteles libro de Motibus animalium secundum communem commentationem, cap. 6. Alterant, ait, phantasie & sensus, meditationes. Phantasia vero & intelligentia habent rerum virtutem: aliquo enim modo species intellecta calidi & frigidi, aut delectabilis aut tristic, talis existit, qualis quidem & rerum unaquæque. Propter quod tremunt & timent intelligentes solum. Adde item, quod absentibus sensibilibus, phantasmata remanent, & imaginationes, teste Aristot. 2. Anim. & inde ex motu locali formarum sensibilibus remanentium in virtute phantastica, cum humoribus, in quibus sicut ut in subiecto, apparent aliqua, quæ non sunt. Sic in libro de Somno & vigilia idem inquit: Descendente plurimo sanguine ad principium sensitivum, simul descendunt formæ in imaginatione conceptæ. Est enim imaginatio thesaurus quidam
forma-

formatum per sensum acceptatum. Qua ratione possunt dæmones humores & spiritus movere interiorum exteriorumque sensuum, atque ita ad organa species aliquas inducere, quasi extrinsecus dormientibus nobis, & vigilantibus vere occurrerent res ipsæ.

§ 6. Tradit præterea Aristoteles de Somnio, imagines, quæ apparent in somniis, ferri ad caput, & sensuum organa, sicut nubium elevantur imagines, & diversæ animalium facies representantur in vapore aqueo vel terreo, qui à terra per solis calorem ad aëris medium effertur: sic & somniorum imagines figuras capiunt diversas, halitus elevatos consequentes: unde vapor cholericus calidus & siccus flammam movere videtur: qui autem surgit halitus phlegmaticus, ex dulcedine, quando ad gustus organum fluit, cognoscitur, somniaque aquam spectantia gignit: sed ex vapore melancholico nigro apparet quiddam horribile, & quasi dæmonum imago: proinde huic velut materiæ suis ludibriis convenientissimæ, diabolus se non illibenter insinuat. Quod autem ex cholera adusta, quæ melancholia est accidentalis, ascendit, sentitur ut mordax, vulnerans, acre, fellea amaritudine imbutum. Sic etiam quod ex sanguine puro evaporat, pulchrum apparet, & delectabile: cujusmodi est rosarum aut florum aspectus, choreæ, musica, & quæcunque voluptaria cum vanitate conjuncta. Et ad hunc modum fit illusio, ut pro qualitate imaginum, per somnum ex humorum halitu firmius investarum, res ita visæ credantur esse veræ. Phantastica autem illusio, inquit Algerus, magicis congruit & diabolicis fraudibus: veritatis vero assertio divinis sanctionibus. Hinc & Anshelmus asserit, incantatores fascinare & deludere homines, ut credant verum esse, quod falsum est.

*De En-
char 1. 7.
In cap. 3.
ad Gal.*

§ 7. Dæmones vero, nati à Deo potestatem, species ejusmodi formandi, & eas in animales spiritus imprimendi, talibus formis ostendunt personas modo lætas, edendo, bibendo, saltando, canendo, Venerem exercendo: modo tristes, quæ nihil non mali fabricent vel patiantur: modo humanas, modo bestiales, modo opprimentes, modo volantes, & animæ sensus iis insigitur tanquam rebus ipsis. Hinc fit, quod homini aliquando videatur, se esse asinum sacco coopertum, plerunque aquilam volentem, nonnunquam cum Diana & ejus nymphis vel etiam alio muliercularum coetu de loco ad locum transferri, ducere choreas, longius peregrinari, & quibuscunque aliis interesse deliriis. Ideoque talia iis frequententer

*Somnorum
imagines.*

quenter in somnis & nocte contingunt, interdum non item, nisi melancholicis quibusdam & infans: qui idem vigiles patiuntur, quod alii in somnis. Somnorum ejusmodi imagines appellat Varro, teste Nonio.

§ 8. Nec mirum videri debet, dæmonem potentia sua naturali id valere, cum etiam homo in somnis & sanæ mentis pro suo arbitrio, quas velit in suis organo proponere producereque formas, atque in iis imaginatione conquiescere, possit facile: quemadmodum si omnes qui rerum experitarum & absentium desiderio languent, experiantur. Potest autem diabolus id facilius in consentaneis ipsius fœco instrumentis, puta somnis, aut animi morbo faucis: quos ejusmodi simulachris, quibus delectari videntur, illudat, effascinatque. Et sicut in ebriis, phreneticis & melancholicis usus rationis vitiatur, humorum & vaporum causa: non minus diabolus, qui spiritus est, eos concitare, suisque illationibus accommodare, & rationem corrumpere Deo connivente potest, ut formæ rerum non existentium, tanquam res ipsæ apprehendantur, cogitatus vinciant, obversentur defendanturque. Hinc Thomas etiam docet, diabolum efficere posse, quod imaginationi formæ aliquæ præsententur imaginariæ.

*p. p. 9. 70.
ar. 2.*

§ 9. Adhæc, intellectum humanum posse juvari ab angelica intelligentia bona, ut aliquid cognoscatur cujusdam illuminationis ratione, testatur Dionysius. Quum enim intelligere censetur quiddam pati, potest illa speciem quandam in intellectum imprimere, unde intelligendi actus elicitur. Diabolum autem id ipsum posse virtute sua naturali, quæ non est imminuta, persuadendo, non illuminando, quemlibet fateri oportet: quo vero quis illustratur magis, eo in veri cognitione accrescit uberius, magisque provide sibi ab imposturis præcaver, quas solas suis persuasionibus meditatæ demonium.

*Quomodo peransiam hominum corrumpat, & vaticinari
videatur diabolus, sensentia Augustini.*

C A P U T. IX.

*de Divinat.
dam. cap. 9.
& s. item
de Spiritu
& anima
cap. 28.*

UT autem supradictis pondus accedat, Augustinum latius hic differentem adducere placuit: qui dæmones ejusmodi multa posse docet, duabus rebus veluti quadam prærogativa, sensus nimi-

rum

rum acrimonia, & motus celeritate: sicque hominum sensibus vel ingerere, vel prænunciare, quæ ipsi demones facturi sunt, nec ita ab hominibus præ terreni sensus tarditate dignoscantur discernanturve.

Accipiunt enim, aërille, potestatem, & morbos immittere, & ipsum aërem vitando morbidum reddere, & peruersis atque amatoribus terrenorum commodorum maleficia suadere, de quorum moribus certi sunt, quod sint eis talia suadentibus consensuri. Suadent autem miris & invisibilibus modis per illam subtilitatem suorum corporum, corpora hominum non sentientium penetrando, seque cogitationibus coram per quædam imaginaria visa miscendo, sive vigilantium sive dormientium. Aliquando vero non quæ ipsi faciunt, sed quæ naturalibus signis futura prænosunt, quæ signa in hominum sensus venire non possunt, ante prædicant, &c.

§ 2. Et post: Quid autem mirum, si quemadmodum medicus in corporis humani vel turbata vel modificata temperie, seu bonas seu malas prævidet valetudines: sic dæmon, in aëris affectione atque ordinatione sibi notas, nobis ignotas prævidet tempestates? Aliquando & hominum dispositiones, non solum voce prolatas, verum etiam cogitatione conceptas, cum signa quædam ex animo exprimuntur in corpore, tota facilitate perdiscunt, atque hinc etiam multa futura prænunciant, aliis videlicet mira, qui ista disposita non noverunt. Sicut enim apparet concitior animi motus in vultu, ut ab hominibus quoque aliquid forinfecus agnoscat, quod interim secus agitur: ita non debet esse incredibile, si etiam leviores cogitationes dant aliqua signa per corpus, quæ obtuso sensu hominum cognosci non possunt, acuto autem dæmonum possunt.

§ 3. Ad hæc lib. de Trinitate III. 2. docet, facile esse spiritibus nequissimis, per aëra corpora facere multa, quæ mirentur animæ terrenis corporibus aggravatæ etiam melioris affectus. Si enim corpora ipsa terrena nonnullis artibus & exercitationibus modificata, in spectaculis theatricis tanta miracula hominibus exhibent, ut hi, qui nunquam viderunt, talia narrata vix credant: quid magnum est diabolo & angelis ejus, de corporis elementis per aëra corpora facere, quæ caro miretur: aut etiam occultis inspirationibus ad illudendos humanos sensus, phantasmata imaginum machinari, quibus vigilantes dormientesve decipiat, vel furentes exagitet?

§ 4. Quare ad Simplicianum scribit: Fallacia satanas, atque i-

Lib. 2. quæ-
stion. 8.

*L. de Di-
vin. dæmo-
num cap. 6.*

sibus multiformis invigilat. Fallit autem studio fallendi, & in vada voluntate, qua hominum errore lætatur. Sed ne apud cultores suos pondus autoritatis amittat, id agit, ut interpretibus suis signorumque suorum conjectoribus culpa tribuatur, quando vel deceptus fuerit, vel mentitus.

Cap. 13.

§ 4. Viciatam quoque phantasiam pulchre depingit libro de Cura pro mortuis agenda, his verbis: Similia sunt somniis nonnulla visa vigiliantium, qui turbatos habent sensus: sicut phrenetici, vel quocunque furentes modo. Nam & ipsi loquuntur secum quasi vere præsentibus loquantur, & tam absentibus quam præsentibus quorum imagines cernunt sive vivorum sive mortuorum. Sed, quemadmodum hi, qui vivunt, ab eis se videri, & cum eis se loqui nesciunt (neque enim revera ipsi adsunt, aut ipsi sermocinantur, sed turbati sensibus homines talia visa imaginari patiuntur) eodem modo & hi, qui ex hac vita migrarunt, sic affectis hominibus videntur quasi præsentibus, cum sint absentes: & utrum eos aliquis imaginarie videat, omnino nescientes. Huic rei simile est etiam illud, cum homines altius quam si dormirent, subtrahuntur corporis sensibus & occupantur talibus visis. Ex his enim apparent imagines vivorum atque mortuorum: sed cum fuerint sensibus redditi, quoscunque mortuos vidisse se dixerint, vere cum eis fuisse creduntur: nec attendunt, qui hæc audiunt, similiter ab eis absentium atque nescientium quorundam etiam imagines visas esse viorum.

*Cap. 28. 26.
9. 5. apisco-
pi ex concilio.
Laminarum
nostrarum
confessionem
phantasticam
esse. ex
Augusti. &
Decretis
confat.*

§ 5. Huc facit, quod lib. de Spiritu & anima tradit Augustinus, & Decreta docent: Quædam futura prædicunt dæmones, & quædam mira faciunt, quibus homines alliciunt & seducunt. Unde quædam mulierculæ post Satanam conversæ, dæmonum illusionibus & phantasmatibus seductæ, credunt se & profitentur nocturnis horis cum Diana Paganorum dea, vel cum Herodiade, vel Minerva, vel innumera mulierum multitudine equitate, vel eorum iustionibus obtemperare. Quapropter sacerdotes Dei prædicare debent populo, ut noverit hæc falsa omnino: & non à divino, sed maligno spiritu talia phantasmata mentibus fidelium irrogari. Ipse namque satanas, qui transfiguratur se in angelum lucis, quum mentem cuiusque mulierculæ ceperit, & hanc sibi per infidelitatem subjugarit, ilico transformatur se in angelum lucis, in diversarumque formarum species & similitudines; & mentem, quam captivam tenet, in somnis deludens, per devia quæque deducit. Et quoniam solus hoc

2. Cor. 11.

pati-

patitur spiritus infidelis, nec in animo, sed in corpore evenire opinatur. Quis enim in somnis & nocturnis visionibus non extra seipsum deducitur, & multa videt dormiendo, quæ nunquam vigilando viderat? Idcirco nimis stultus & hebes est, qui hæc omnia, quæ in spiritu fiunt, etiam in corpore accidere arbitratur: cum Ezechiel & alii prophetæ, Joannes etiam euangelista & Paulus in spiritu, non in corpore visiones viderint.

Ezechiel. 3.
2. Cor.
inth. 12.

De phantastica transformatione hominum in bestias.

C A P U T X.

DE phantastica porro mutationis hominum in bestias opinione, recentior est memoria nostrorum fere temporum, quam ut inter obliquesata possit nesciri. Refert enim Guilielmus Malmesburiensis monachus, in sua historia, tempore Petri Damiani fuisse duas vetulas in via publica qua Romam itur, quales Augustinus appellat stabularias, id est, transeuntes ad hospitia pro mercede suscipientes (nam stabulum proprie hospitium venale & publicum dicitur) quæ in uno commorantes tugurio, una quoque arte malefica imbutæ hospitem quandoque solum advenientem; in equum vel suam vel asinum mutabant, & certo precio mercatoribus divendebant. Quodam die juvenem histrionicis gesticationibus victum exigentem, hospitio exceperunt, & in asinum verterunt, multum eo lucrificantes, qui gestuum miraculo distineret transeuntes: nam ad anus mandatum nutumque quocunque modo movebatur. Non enim illi intellectus perierat, sed loquela. Ingentem inde quæstum fecerant vetulæ. Quo cognito, vicinus care asinum rediit. Cautio tamen hæc à mulierculis adhibita est, ut custodiretur, ne in aquam descenderet. Servatus diu ab aqua, & tandem incautior natus custodiam, in lacum proximum se conjecit: & ibi se aliquandiu volutans, propriæ restituitur formæ. Cumque ab eodem obvius sciscitaretur ejus custos, num asinum vidisset? ille se esse respondit. famulus ad herum retulit: herus ad Apostolicum Leonem, virum eo seculo sanctissimum. Convictæ anus idem fatentur: dubitantem Papam confirmavit Petrus Damianus, vir eruditissimus, prolato exemplo de Simone mago, qui suam Faustiano imaginem impresserat. At hæc & similes nugæ eandem fortiantur fidem, quam Apuleji & Luciani metamorphosis meretur. Ex Vincentio hic

Vide l. 4.
c. 22. &
l. 6. c. 12.
hujus Operu.
Vincent. in
Spe. natur.
lib. 3.
ca. 109.
Eulgef.
lib. 3. c. 11.
Stabulum.

Mutari in
asinum ju-
venis fig-
mentum.

Lib. 18.
Hif.

adde: Pudicam ſœminam, in quam amore veſano exarſerat *Ægyptius* quidam, à malefico in equam verſam, & à *D. Machario* *Ægyptio* heremita reſtitutam.

Wernoff.

§ 2. Si qui vero obmagari in Livonia & locis finitimis videantur lupi noxii, quos Lamias putant, Germanis *Wernolf* dicti, ii certe vel veri ſunt lupi, in ejuſmodi tragœdiam exagitati à dæmone, qui interim horum vagis erroribus & actionibus, delirorum *Αυαρθρωτων* phantaſiæ organa imbuat, vitiatque, ut ii ſe eſſe excuſionum erronearum & actionum authores corrupta imaginatione arbitrentur fateanturque. Nec hoc quidem diabolo eſſe difficile, ex deſcripto *Αυαρθρωτων* morbo cuilibet conſtat, dum humores & ſpiritus in hæc ludibria idoneos commovet, potiſſimum quibus atræ bilis nebula cerebrum vitare ſolent, cujuſmodi exiſtit fatuum monſtroſumque id genus hominum. Vel certe dæmones cenſendi ſunt ejuſcemodi lupi, qui eam aſſumpſere formam, ut male credulum hoc hominum genus magis irretirent ſuis vaſſraementis, inſontes gravarent, & ſanguinis innocentis reum redderent magistratum.

Lib 4. c. 22.
hujus operis.

§ 3. Interea ii qui ſe in lupos credunt transformatos, alto immerſi ſomno, diaboli ſtudio, alicubi jacere comperiuntur, quorum ſomnia iis confundit imaginibus, quas hominum oculis præſtigioſe in pueris vel inſectandis vel vorandis, ſive armento lædendo, aut longe lateque hinc inde vagando objicit veterator ille. Ut certe non leviter mirari oporteat, inveniri viros cordatos, qui deluſorum horum hominum confeſſioni tanquam veraci innixi, mortis ſententiam contra eos pronunciare non graventur. Sed uno ab illis verbo mihi reſponderi velim, utrum vere in lupos tranſmutari homines credant, necne. Nec concedere, nec vere tranſmutare creaturas diabolum poſſe, ſatis ſuperque demonſtratum eſt libro 1. cap. 24. & lib. 2. c. 8. & lib. 4. c. 20. ubi ex profeſſo penitiſſime excutitur hoc argumentum. Jam valeant hæc nugæ.

Sabellicus
de Operis
12. 8.
Cap. 24.

§ 4. Nullum hic locum habet, quod de ſœminis in mares verſis abſtruſo naturæ miraculo, *Plinius*, *Sabellicus*, *Pontanus*, & plerique alii ſcriptores non obſcuro, qui libro ſequenti adducuntur, tradunt: quum hic ſolum de phantaſticis dæmonum illuſionibus agatur.

*Quomodo & quare à demonio dementsentur Lamie, ut credantur
fateanturque se fecisse, quæ profus non potuerunt.*

CAP. XI.

CABERUM vetulæ illæ, de quibus hic instituta est oratio, non absurde ~~in æmulo~~ assimilari possent: qui velut rapti extra sese, sensuque omni & motu privati, jacent exanimis similes, & post ceu ex profundissimo expergesti somno, aut à morte ad vitam revocati, redunt ad sese, & miras fabulas, miraque commenta narrant. In hujusmodi vero cogitationes se ingerens dæmon, earum seriem cæxit, hancque variat mira arte & scite, repetitis præteritis, annexis præsentibus, & aspersis etiam quibusdam admonitionibus de futuris, ne in suspicionem anilium fabularum, aut temere cogitarum ineptiarum veniant: inducitur etiam persuasione, ut coram spectasse, quæ diabolus offudit, imaginentur, ita demensat eos, quos ad talia usurpat ministeria, ut sui profus non sint compotes: sed velut ~~meta-~~ *delibitæ*, ea agitent mente, in ea que intueantur, quæ dæmon objicit: ex sese nihil faciant, nisi quantum aliquando permittitur, & id quidem non est à natura alienum, sed ut plurimum apparet rediculum.

§ 2. At homines, Augustino teste, malorum rerum cupidi, & occulto quodam judicio divino traduntur illudendi & decipiendi pro meritis voluntatum suarum, illudentibus atque decipientibus eos prævaricatoribus angelis, quibus ista pars mundi infima secundum pulcherrimum ordinem rerum, divinæ providentiæ lege subiecta est. Id ipsum docent Decreta his verbis: His portentis per diabolorum fallaciam illuditur curiositas humana, quando id impudenter appetunt scire, quod nulla ratione competit eis investigare. Hæc potestas immundis spiritibus ideo datur, ut perniciosos sibi aptent, hoc est, pravos homines seducant: illos scilicet, qui spernunt veritatem, & credunt mendacio, juxta Pauli sententiam: Sanam doctrinam non ferent, sed ad sua desideria coacervabunt sibi magistros, prurientes auribus: & à veritate quidem auditum avertent, ad fabulas autem convertentur onerati peccatis: ducentur variis desideriis, semper discentes, nunquam ad scientiæ veritatem pervenientes.

§ 3. Hos Paulus vocat filios contumaces, in quibus agit spiritus ille, cui potestas est æteris, eludens subtilitate & dolo inimitabili hæc sua instrumenta, in ipsius inductiones propendunt: nimirum has mentis acie læsas, effascinat, maleque feriatis mulierculas:

quas.

in primis.

*Dæmonis
ludibris
qui magis
operis.*

*In secunda
parte, cap. 3.
26. q. 5.
Epistopi.*

2. Tim. 4.

*2. Tim. 3.
Epist. 2.*

quas ita dementat, ut quicquid illarum phantasiæ suggerit, aut quodcunque etiam malum ab ipso, vel etiam hominibus, Dei abstrusa permissione perpetratum est, aut quæcunque ludibria præstigiis conspicienda illis ostendit, ejus male suadi suggestione, à se designata (licet phantasmate vel insomniis solummodo nota) peperam credant bis miseræ, quæstionibus subjectæ confiteantur, à propria confessione mortis sententiam audiant, dirisque tandem flammis devoveantur. Sic in ipsius verba juratis, animi & corporis oculorum aciem perstringit cacodæmon, sic sibi addictos demeretur, hoc devoræ illi mentis autoramentum. Hinc pulchre Augustinus: Maligni, inquit, spiritus, quos isti deos putant, etiam flagitia, quæ non admiserint, de se dici volunt: dum tamen humanas mentes his opinionibus velut retibus inducant, & ad prædestinatum supplicium secum trahant.

*De Civ. Dei
De 11. 10.*

*Lib 5. de
Bello da-
monum.*

§ 4. Delusionum ejusmodi modus, & quid in iis dæmon valeat, & quid item nequeat, non infcite describitur in eo libro, cui Fortalitium fidei inscriptio est, ubi ita legitur: Decima differentia dæmonum est eorum, qui decipiunt quasdam vetulas, quæ Xurguminæ sive Bruxæ nuncupantur. Sciendum ergo, esse quosdam homines apostatas in fide, hæreticos & falsos, qui se ipsos voluntarie offerunt diabolo: qui & eos recipit, traditque artes inanes, quibus videntur ducenta evagari miliaria, & quatuor aut quinque horarum spacio redire: item destruere creaturas, sugentes eorum sanguinem, atque alia perficere maleficia pro suo nutu ex dæmonis voluntate. At à Satana misere decipiuntur, illudunturque non solum hæ, sed & qui eis fidem accommodant.

*Phanta-
siam La-
miarum
quemodo
regit da-
mon.*

*Explicatio
primi ca-
nonis ex
Concilio
Aquer. 2.
part. caus.
26. §. 5.
Volum. 10.
TraB. de
Lamiis.
an. 49.*

§ 5. Veritas autem reific habet. Quando pessima hæc figmenta usurpare statuerint malæ mulieres, se verbis & unctionibus consecrant dæmoni, qui eis ad opus suum utitur, & cujuslibet earum phantasiam regit, ducitque per loca ab ipsis desiderata: corpora vero earum sine sensu permanent, quæ umbra cooperit diabolus, ut nulli sint conspicua. Et cum in earum phantasiis impleta esse, quæ voluerunt, observarit, umbra sublata, propriis motibus illas permittit. A loco autem non fuerunt amotæ, sed phantasiæ idolum extirrit, quale cacodæmon efformavit.

§ 6: Ad illum enim errorem tollendum, quod corpore transferuntur, emanavit illud c. episcopi, quod ex distinctione ac recitatione ejus ita probat Joan. Francisc. Ponzibius I. V. doctor: quia post-

postquam fecit mentionem, quod illæ mulieres testarentur se inequitare bestiis noctu, multaque terrarum spacia peragrarè: dicatque plurimos hac opinione deceptos, existimantes aliquid numinis ac divinitatis esse extra unum Deum: mandat, ut patet in vers. quapropter, ea omnia reputari falsa, & non à divino spiritu, sed à maligno talia phantasmata mentibus hominum irrogari. Et reddens rationem in vers. siquidem: quia ipse Satan transfiguratur se in angelum lucis. cum mentem cujusque mulieris ceperit, & eam per infidelitatem sibi subjugaverit, ilico se transformatur in diversarum species personarum, atque similitudines: & mentem quam captivam tenet, in somniis deludens, modo læta, modo tristia, modo cognitras, modo incognitras personas ostendens, per quæque devia deducit.

¶ 7. Subjungit postea, quod hoc solus spiritus patitur: & quod infidelis hoc non in animo, sed in corpore evenire opinatur. Et adducit exemplum de Ezechiele propheta, qui visiones Domini in spiritu, non in corpore vidit: & quod Paulus non audeat dicere, se rap-
2 Corinth. 11.
Lamia in spiritu equitans. Ezech. 40. 2. Cor. 12.
 tum in corpore. Ergo constat, quod venit ad determinandum, non solum talia fieri à spiritu maligno, non divino: sed etiam ea & illis similia fieri in spiritu, non in corpore. Et propterea sequitur, quod etiam in casu nostro, licet videantur hæ personæ dicere, se portari à dæmonibus sub hircorum forma, & similiter dicant se credere dominam in cathedra sedentem, esse dæmonem transfiguratum: quod tamen debet dici, hæc & alia, quæ se facere confitentur, phantastice & in spiritu sibi obvenire. Hæc Ponzibii conclusio: qualis etiam est Grillandi, eam exemplo probantis, quod in agro Sabino accidisse commemorabimus infra.

*An & quomodo & quando corpora per aerem deferre
 diabolus possit.*

C A P. XII.

Nis e mirum est hoc dæmonis studium, quo miseræ animas ludificari, deridere ac torquere conatur. Ita etenim vult imitari atque æmulari, velut simia, quæcunque Dei opera, per angelos bonos expleta: quemadmodum Abacuc prophetam coma capitis ex Judæa in Babylonem revera brevi momento translatum legimus, & postquam suis Daniele placens refecisset, in eundem locum restitutum. Nec vero phantastice tantum in hominum mentibus eum hæc
D iabolus simia Dei.
Daniel. 14.
An spiritus possint corpora transferre.

Bb

effic-

efficere, sicut dictum ac probatum est: sed etiam vere corpora surripere, ac per aëra ferre, tunc ipsius & angelorum naturalis facultas ac *Dæmonis*, tum usus & experientia testantur.

Math. 4. § 2. Ac primo quidem, quod Dominum nostrum *JESUM CHRISTUM* in pinna templi constituisse legitur. Omnia enim tentationis illius opera corporaliter ac sensibus corporeis fuisse peracta, & diabolus ei tum in humana specie apparuisse, est multorum Theologorum unanimis sententia. Verum in hoc discrepant, an Christus à dæmone fuerit delatus, & raptus: an vero deductus saltem, ut ipse pedibus eo conscenderit. Sed quoniam diabolicis hoc persuasionibus fieri oportuit, ut Christus eum sequeretur: secunda opinione rejecta, primam major Doctorem pars amplectitur. Dicit enim Evangelista, Statuit: non, adduxit, quemadmodum paulo ante, quod adduxisset eum in sanctam civitatem. Proinde asseritur, quoad Christum, eum corpore fuisse translatum à Satana.

Thomas in 4. cap. Math. vers. diabolus autem. Diabolus Christum corporaliter transvoxit. Thomas d. 1. Albert. Magn. ibid. Bonavent. 2. sentent. lib. 2. dist. 7. Dæmones, homines per aërem vehere posse. Traët. 99. 1. part. q. 5. nihil de mirac. et. iii. de dæmon. 9. 16. art. 10. in fin. Heb. 2. Rom. 9. 1. Cap. 24.

§ 3. Recte autem argumentatur Thomas, quod data possibilitate in uno, per consequens datur in omnibus aliis, qui sunt ejusdem ponderis & magnitudinis. Christus ergo cum per omnia nobis fuerit conformis, ex excepto peccato: hominibus idem evenire posse dæmonis insultu, quid obstat? Proinde dæmones nihil agere, nihil efficere, nisi quod *quæ ræ dæmon autem*, ac naturæ suæ proprietatem sit, posse, jam ante Libro primo demonstratum fuit.

Aug. lib. 3. de Trinit.

Dan. 10. Art. 3.

Quomodo dæmon corpore transvoxit. Tit. de dæmon. 9. 16. art. 10.

§ 4. Quicquid igitur agunt, non nisi volente quidem ac permittente Deo faciunt, sed sua tamen quadam naturæ facultate: ut in habitu & potentia sæpe majora possint, quam ipso actu, quem nos percurramus spectamus: nec ex eo reliquas eorum artes naturales expendimus, quas præstare non aliam ob causam nequeunt, quam quod non permittantur. Etenim angelicæ naturæ ac spiritibus non est contrarium, ut corpora quæ Deus permittit deserant. Satan autem spiritus adhuc est: nec ex lapsu spiritualem ejus essentiam interiisse, jam in principio ostendimus. Atqui angelus per aërem detulit Abacuc: angelus Philippum ex itinere rapuit, ut inventus sit in Azotocur idem ergo dæmonem præstare non posse dicemus, si Deus permittat? ut omnes sentiunt Doctores & Canonistæ.

§ 5. Quæritur tamen hæud temere, corporene assumpto, an sine corpore per se, corpus è loco naturali sursum (quod est contra motus corporei naturam) evehere possint dæmones? Et Thomas quidem eos corpora putat assumere, ut naturaliter ac vere, sicut nostrum ali-

quis.

quis, hominem transportent: idque duplici ratione motuum ostendere nititur. Ego vero respondeo, primum hoc ipsos eodem facere modo quo angeli: & cum D. Augustino, An vero, si hoc angeli faciunt, ut quaelibet animalia terrestria rapiant undelibet, constituantque ubi libet: aut eos sine labore non posse, aut onera sentire, credendum est? Quomodo omnia primogenita Aegypti, tantamque hominum multitudinem unica nocte potuit angelus occidere, ut non praesentia lassitudine destitit?

*prima parte
Tract. 98.*

*Lib. de ci-
vit. 13.
cap. 13.*

§ 6. Secundo respondeo ac quæro, qui corpus illud assumptum, quod hominem bajulat ac portat, sine alio item corpore per aërem feratur? Naturale enim sit oportet. At sicia infinitum quæremus. Quare non est, quod dicatur, aut angelis aut dæmonibus corpora assumenda ad delationem alienius circumscripti. Tertio, quotidiana experientia testatur, eos corporibus ad hanc rem nec egere, nec uti: quod ego vidi, & impediui Dei auxilio, sicut Libro primo narraui. Sunt alia multa exempla, quibus & homines à dæmonibus è loco in locum, per iusta tamen spacia, deferri ostenditur, & id ne assumpta quidem humana forma.

*Sine corpo-
re an da-
emon corpo-
ra ferat.*

Cap. 12.

§ 7. Neque hinc absurdi quid consequitur, dæmonem scilicet hac ratione multa contra magistratum ac principes, adeoque rerum omnium ordinem effecturum: veluti captivos è carceribus eripere, deliberationes ac arcana principum per homines ipsos manifestare, & eos, qui in aliorum sunt potestate ac ditione, quocumque jure, sine restimere: quemadmodum dicitur, quo tempore Francisci primi regis Galliarum filii detinebantur obsides in Hispania, magum in Galliam evocatum è Germania fuisse, qui tanta credebatur præditi potestate, ut posset regios paucos per aëra reducere, thesaurosque investigare & transferre.

*Non semper
diabolus
corpora per
aërem ferre
possit.*

*Falsum.
arte magi-
ca homines
deferri per
aërem.
Decameron*

§ 8. Boccatus etiam refert fabellam de nobili Lombardo, qui in universali expeditione Hierosolymitana, se meritum ingens existimans obtenturum, militiæ nomen dederat, ad occupandam terram Sanctam: discedensque conjugi suæ partem anuli signatorii reliquerat, cum hoc pacto, ut si intra triennium ab ea die non rediret, uxori liberam foret artha hac & symbolo neglecto, alteri marito nubere. At ille, cum in Judæa militaret, captus, ac in Aegyptum abductus, Sultano, (quem jam olim in Europa peregrinantem, attamen ignotum, hospitio receperat pater ejus) propter parentis hospitalitatem, virique prudentiam ac dignitatem, mox ad eo

placuit, ut, probatis diutina familiaritate ejus moribus, tandem cum post se secundum omnibus rebus suis præfegerit. Interea cedente die, ac vertente triennio, postremum in extremam incidit tristitiam. Cujus ubi causam Sultanus expiscatus fuerat, magum advocavit, qui illum in lectulo precioso consopitum; & magna auri gemmarumque vi onustum, postrema trium annorum nocte Papiam in summum templum deferendum curavit. Ubi ædituus eum mane conspiciens, refugit: ac interea, dum aliis de spectro narraret Ægyptio, obviam eum habuit ad ædes uxoris properantem: ac, nisi tum redisset domum, ab alio sponso vesperi ducta fuisset conjux.

§ 9. At illud de Galliarum Delphinibus non successe, quæstores ætarii tam Caroli V. Imperatoris, quam Francisci primi Galliarum regis norunt, & Helionarum Caroli sororis & Francisci conjugis nuptiarum fati docuere. Hoc autem Boccati figmentum est: ut & illud, quod ita referam, ut tradunt Galli, de S. Nicolao de Varenquille, quod duobus leucis distat à Nanceo: simile illi quod in Legenda S. Antonii de Hermogene legitur. In ergastulo detentus Lotharingus quidam Constantinopoli, tam robustus erat, ut Turcæ veriti, ne catenas ac vincula dirumperet, torquem ejus collo ferreum applicarent, quinque digitorum crassitudine latum, ac tres crassum, ferreis catenis innexum. Huic cum in memoriam rediret sanctus patris sue Nicolaus, eum comprecatus; ut intercederet pro se apud Deum, ita consopitur. Postero mane cum pagi ædituus templum referaret, captivum hunc in vinculis dormientem ad fores offendit: ille vero è somno excitatus, in fano S. Nicolai, quem invocarat pridie, se esse agnovit. Re pervulgata, populus accurrat: & post aliquot Alleluja decantata à sacrificis, quatuor accersiri jubet fabros ferrarios, qui vinculis eum exonerarent. Quæ cum nulla viderentur humana vi posse dissolvi, ecce in conspectu omnium torques dissiliit, & veluti Cerbero,

Tum stridor ferri, trahæque catenæ.

§ 10. Sed hæc & ejusmodi conficta sunt: & ut accidant, minime verendum est. Neque enim justissimus optimusque Deus omnia permittit Satanz, quæ vel is vellet, vel sue naturæ subtilitate posset: sed ea demum, quæ decrevit ipse non ad superstitionem stabiliendam, sed tum saltem, cum aut nos ad frugem revocare vult, aut impios punire. Videbimus hoc in caupone, qui propter furtum ac perjurium evestigio sublarus à dæmone, nunquam postea

*Libello de
precipuis
Gallia ci-
vitatibus
& san-
ctuariis.
Ingenus re-
fert.*

*Quando
corpora de-
ferat da-
mon, & ab
laniarum.
Lib. 1. c. 24.
supra.
Lib. 4.
cap. 19.*

visus

visus fuit. Quare nec in lamias nostras, quibus ætas decrepita, phantasia corrupta, & mens læsa, pœnæ loco sunt, dæmonibus hæc violenta ludibria exercere Deus patitur: non enim dæmoni coludit.

§ 11. Cæterum quomodo sine corporibus spiritus hi corpora per aërem gestent, etsi nos tam exacte nequeamus intelligere, quam possumus nostri motus tarditatem ac rationem: tamen haud admodum mirabimur, si consideremus, quam facile anima nostra carcerem suum & corpus hoc moveat, ut currat, saltet, ascendat. Spiritus enim & liberior & levior est substantia, ducens originem suam ex ipso lumine, quod aut supra omnia est elementa, aut ex summo certe elementorum: tum vero, si quæ ventorum sæpe vi contingunt recolamus: veluti, vaccas ex Iberia cis Pyrenæos delatas. Ecnephas enim & Typho non nisi repentini sunt flatus, quorum hic effert, ille defert, & illis ipso repercussus correpta secum in cælum refert, sorbetque in excessum. Ideo lapidibus pluit sæpe, quod vento sint rapti, & coctis lateribus. In ejusmodi tamen attritu & collisione nubium, dæmones tempestatibus se ingerere, fulmina & tonitrua exacuere, & illis adnitentibus culmina convellere, prosternere sata, trucidare armenta, evertere arbores, similiaque multa efficere, non diffiteor.

Qui sine corpore assumpto, corpus per aërem ferre possit dæmon.
Lab. 1. c. 7. supra.

Ecnephas. Typho. Plinius lib. 2. cap. 37. 38.

§ 12. Romæ in Aventino, in templo S. Sabinæ, quod olim fuit Dianæ sanum, saxum nigrum rotundum pendet ab uno aræ latere, quo monachi dicunt diabolum petiisse S. Dominicum, Deo supplicantem: non ipsum tamen læsisse, adeo tremuisse ei manus & brachia. Ejusmodi saxea moles etiam Coloniz in templo metropolitano visitur, qua per ejus fastigium injecta, trium regum (ut fertur) corpora ibi in summo honore conservata atterere perdereque scilicet voluit diabolus: at ne ea læderentur, retrorsum saluisse perhibetur eadem fide, qua prius illud asseritur.

§ 13. Quemadmodum & illud Chronici Saxoniz, trium scilicet regum ossa, expugnato Mediolano, Reinholdum episcopum camelo imposta misisse Coloniam: ac camelo cum tanto thesauro in itinere perditio à custodibus, hos orationibus & jejniis tantum obtinuisse apud Deum suum, ut per aëra iterum camelus ille reversus reliquo coctui se adjungeret. O' crassum nimis & inauditum miraculum. At non levioris autoritatis mysterium in eodem traditur de colloquio Brunonis Hildesiani episcopi & D. Virginis Mariæ in

templo, dum ille octavam Nativitatis B. Mariæ aliquando solennem ageret. Cæterum supradictus ille mihi videtur esse modus, quo dæmonem res quasque corporeas sursum deorsum agere posse existimo, non tamen sine Dei arbitrio ac nutu.

Corpus non nisi per justa spacia ferri, nec eodem tempore diversis in locis existere potest.

C A P. XIII.

*Ecclie loci
suo convos-
mire debet.*

Matth. 19.

Marc. 10.

Luc. 18.

*Corporum
penetratio.*

*Aristot. 3.
Physic.*

AT Q U I mutare essentiam creaturæ, aut efficere, ut unum corpus per aliud sine alterius vel utriusque injuria transeat, aut majus corpus penetret per spaciū improporcionatum, ut ita dicam, loco; videlicet quod per foramina domorum exigua ingrediantur tales formiæ: hæc per dæmones non magis fieri possunt, quam ut camelus transeat per foramen acus. Habetur hoc à C H R I S T O ipso pro *adversario*. Corpus enim, & quicquid loco circumscribitur, hoc est, ut ita loquar, omne *remedy* ac locatum, debet esse suo loco proporcionatum. Alioquin corporum penetratio admittenda esset: quod contra naturam & omne physicum principium est.

Joan. 20.

Luc 24.

§ 2. Nam quod ipse C H R I S T U S clausis januis ad discipulos intravit, id nihil aliud sonat, quam quod indicant præcedentia: Cum clausæ essent januæ præ metu discipulorum, Christus venit ad eos. Non autem, quod non reserata vel aperta fuerint. Cur enim non cederent præsentis corporis Christi, & ejus aperirentur claudenturque virtute? Ita veteres omnes sensere. Nam ingressus, corporis sui veritatem ostendit & Thomæ, cui manus suas & latus: & reliquis, quibus pedes porrigens ait, Palpate & videte, quia spiritus carnem & ossa non habet.

§ 3: Vel, si hoc magis placet, licet in resurrectione Christi veritas corporis manet, tamen proprietatibus etiam spiritus mirabiliter ornatur: quæ sunt, esse invisibilem, non moveri de loco in locum, juxta hujus seculi rationem, pertransire per solida corpora nullo impedimento, nullave corporum solidorum læsione, & innumera id genus alia. Proinde quum Christus post resurrectionem habebat corpus spirituale, non necesse habuit januas aperire, & aërem incedendo dividere: sed, qui erat invisibiliter præsens, quum discipuli de ipso colloquerentur, exhibuit se juxta majestatis suæ

suæ potentiam ex improvise visibilem, & in medio discipulorum sensibiliter stantem. Ut & hujus admirandæ revelationis modus fuerit evidens argumentum, quod à mortuis resurrexerit, & celestis faceret gloria ornatus.

§ 4. Nihil igitur istorum quæ diximus, efficere poterit dæmon: multo minus, ut unum corpus uno momento diversis in locis existat. Cum enim omnia in mensura, numero & pondere disposuerit Deus, singula suum habent & pondus, & mensuram, & numerum. Quod *ἄτοπον, ἀμετρον & ἀρημίανον*, sine tempore & loco moveretur, infinitum est: id vero non nisi unum est. Reliqua ergo, veluti spiritus & corpus, & tempore moventur, & loco. Spiritus etiam substantiæ sunt, quæ à loco circumscribuntur: sicut & anima nostra in loco est, quia alicubi præsens est: & localis, quia quod alicubi præsens est totum, alibi non est.

§ 5. Dicunt Jurisconsulti: Qui ubique est, nullo in loco esse cessat. At non in est animæ linea, superficies, punctum, sicut corpori: finita tamen est. Ubique vero infinitum est. Finita autem ad infinitum nulla est proportio. Quod si anima tam est circumscripta, ut cum alicubi est tota, non possit esse alibi: quanto magis terrena corpora? Divus Augustinus etiam de Christo post resurrectionem ita sensit, ut dicat: Quomodo discipulorum, cum esset in terra, contrectatus est manibus: sic eorum, ascendens in caelum, deductus aspectibus: & ita venturus est, hoc est, in eadem carnis forma & substantia, cui profecto immortalitatem dedit, naturam non abstulit: secundum hanc formam non est putandus ubique diffusus. Corpus enim non est, nisi quod per loci spatium aliqua longitudine, latitudine, altitudine, ita situs, vel moveretur, ut majore sui parte majorem locum occupet, & brevior brevior, minisque sit in parte quam in toto.

§ 6. His procaldabio de causis beatus Germanus existimavit fieri non posse, ut mulieres nocte simul in caupona essent, & mariti lateribus accubarent. Legitur enim in ejus Vita, quod cum nocte quadam in diversione mensa iterum à cæna sterneretur, admirans inquisierit ab hospitibus, cui cæna pararetur? eique responsum sit, bonis illis viris ac feminis, quæ nocte vagantur. Itaque sanctus vigilare statuit, & ecce multitudinem ad mensam, virorum ac mulierum venientem: quibus ille mandans, ne abirent, tota familia excitata quæsit, num quem ex iis cognosceret? His omnes vicinos ac vi-

Corpus unum duobus in locis non est.

Sapient. 11. Unus Deus ubique.

Quæst. ad Orf. q. 41. August.

August. de Spir. & animo.

cap. 19. L. filium.

sum 6. secundum. de leg. 2.

Aristot. de Physic.

Epist. 144. ad Constantinum.

Ad Dardan epist. 17. lib. 1. cap. 2. de Orig. animæ. ad Hieron. Quid corpus.

In vita S. Germani.

Lamias non esse domi simul & alibi.

vicinas

In 2. Petri
Ysa.

cinas esse dicentibus, singulorum ædibus percrutatis, omnes in suis lectulis decumbentes invenit. Itaque statim omnes adjuravit: qui se dæmones esse confessi sunt. Sic & Simon magus eadem hora in conclavi cum Nerone, & foris cum populo loqui credebatur. Huc etiam pertinet, quod supra Capite septimo secundi Libri, de præstigiatore magico, Magdeburgi cum equulo in aëra conscendere visio, recensuimus.

*Lamias non invehere eos morbos, quorum se fasantur effe-
trices esse: nec locum mereri in historiis, sed inter fa-
bulas, qua hac de re leguntur, exemplis ostenditur.*

C A P. XIV.

Lib. II.
Hist. Sco-
tor. lib. 15.
cap. 30. de
Variet. ro-
rum. Histo-
ria mira de
Duce regis
malesicia
Iaso. si vera
esse.

AD MIRABILEM hujus argumenti historiam ex Hectore Boethio historiographo proponam, ab Hieronymo Cardano tamen refutatam: ut hinc de reliquis ejusmodi enarrationibus eodem censeatur modo. ea ita habet: Duffus rex incidit in morbum, non tam gravem, quam cunctis vel eruditis medicis (Scotorum tunc vivendi modi, corporeæque constitutionis, quos nondum peregrini invaserant morbi, habita ratione) cognitu difficilem. Siquidem sine ullo signo bilis, piritæ, alteriusve peccantis humoris redundantiæ, vel ab humano temperamento lapsus, Duffum sensum afflixit. Non enim sub perpetua vigilia decumbens, in sudorem immensum solvebatur: interdum vix dolore, quo nocte laboraverat, levatus, quieti se dabat. Corpus lenta conficiebatur tæbe, effæto simillimum. Hærebat cutis rigida, venas, nervos, & qua forma ac situ constituta essent ossa humana, spectantibus ostendens. Suavis ac uniformis spirituum à corde motus: quod tactu cordialis venæ, arteriæ deprehendere virale humidum nihil temperie excessisse, demonstravit. Vividus illi color, aurium oculorumque vigor integer aderat, & temperatus: frequentior cibi potusque appetitus. Hæc sanitatis signa in languente; multoque dolore afflicto, cum medici admirarentur, & quæ suarum erant partium, egissent, nihilque invenissent, quo superfluo noxiusque sudor coerceretur, aut quod somnum provocaret, sed rex in horas magis magisque sudore & continua vigilia angeretur: versi ad patientis consolationem (nam eorum sententia, huic soli locus supererat) precati sunt, ut bene de salute speraret, nec sibi deesset: fore, ut externorum me-
dicami-

dicaminum medicorumque, quos ipsi ocins acciret, ope, quod peregrinus & parum eis cognitus esset morbus, adventante vere, soleque (vitæ in animantibus assertore) ad nos redeunte, sanitatem consequeretur. Obortus est sub id tempus incerto auctore rumor popularibus susurris, regem veneficam mulierum arte dæmoniacam, & non naturali morbo tabescentem, per tam longa tempora corpore & viribus confici: easdemque apud Forres Moraviæ oppidum, magicam & sortilegam artem in regis perniciem exercere. Horum fama ilico ut ad regis aures pervenit, ne auctus rumor, repropalata, fascinatrices, ut supplicium evaderent, in fugam ageret: mittuntur in Moraviam, qui, an vera essent, quæ ferebantur, perquirerent. Missi nuncii, itineris causam dissimulabant, & veluti incundæ pacis gratia inter Duffum regem & conjuratos Moravos, Forres adiere: * no&uque in arcem admissi (steterat ea adhuc in regis fide) ob quam venerant causam, Donewaldo arcis præfesto, ut imperatum eis erat, exponunt, ejusque fidem & auxilium ad negotium conficiendum implorant. Milites, qui in arcis erant præsidio, tenuit nonnihil hujusmodi rei suspicio. Nam ex prostituta quadam (erat huic mater sortilega & incantatrix) dum blandiuscule eam tractaret amator, de regis valetudinis tempore, modo, perpetuitate, quibus Sortibus, quibus magicis carminibus uterentur Lamix, posteaquam nonnihil audiverat, sodalibus indicavit, & illi Donewaldo, Donewaldus autem regis legatis: meretricemque tempestivam tanti facinoris nunciam (erat ea tum forte in at-ce) Donewaldus ad se accitam, quæstionibus, quo ordine cuncta gerebantur, & in quibus ædibus, ubi fateri cogerat, mittit intempesta no&e milites ad rem omnem explorandam. Hi in sortilegarum ædes foribus vtr̄reclusis, irrupentes, sagarum unam ⁶ cererum simulachrum ad regis Duffi imaginem dæmoniacam arte (ut credere par erat) confectum, ligneo affixum veru ante ignem torrentem: alteram, carminibus recitatis liquorem quandam fundentem fensim supra statuam invenerunt. Prehensæ itaque ocins sagæ, conjecitæque in vincula, & tractæ simul cum simulachro in arcem, roga-

*Rumoris
hujus auctor
esse potuit
Satan.
Quorsum
hac aliquis
novisset, nisi
dæmon lo-
cum desi-
gnasset, ubi
dementatæ
anm. ad fi-
cticium o-
jusmodi o-
pus permo-
visse se sci-
verat.*

*a Sparso da-
monu opera
es rumors,
de Duffi
valetudine
apud For-
res vitiatæ
à Lamio,
mulierculæ
dementatæ
dæm. in
ejusmodi
ludibriorum
apparatum
excitare po-
tuit, ut
Duffum &
subditos in
increduli-
tate confir-
maret, ead-
em sumi-
narum pro-
curaret, no-
vasque in
Moravos
saceres men-
daciæ in-
cendoret: si
vera sis hi-
storia, quod
minime*

C c

tæque

credo. b Quomodo simulachrum cererum liquefactum potuit ad regis imaginem confectum esse dignosci? Unde in se junctissimo intervallo, vix testioni, liquoris infusi, simulachri & carminum recitatorum, in Duffum resultare potuit? Quomodo item rex in sudorem solvi quirit, & macie confici liquefcente cera, quæm cera igni admixta facile & brevi tempore defluit, regem autem longo tempore morbo hoc contabuisse narravit? Quomodo etiam ex consuetudine veræ a mori subssequi? Ob præfractiones, in fragmentum hæc annoto. Dolus ut videm fuit magister Joannes Legoretii præfests Sabaudæ, qui se magicam compoere imagines potuisse confessus est, quibus Philippum Sabaudinum necem laetari.

e hinc spe-
habes illa
Sathana
vos, ut no-
va faciat
regem &
Moravus
inflamm-
ret, prater
quam quod
illa mente
delusa,
morit ob
falsam per-
stantiam ob-
ijcerentur:
si verum est
quod scribi-
tur, d hinc
historiogra-
phum hafi-
care vider,
an sagarum
opera, vel
quemodo-
cumque sa-
lum sit, ut
Duffus con-
valuerit.
e De va-
riet. rerum
lib. 19.
cap. 80.
Superioris
historia de
Duffo resu-
ratio.

etque ad quid sub noctem carmina recitantes, effigiem regis igni exponerent? responderunt, dum simulachrum igni adhibitum toreretur, Duffum regem in sudorem solvi: carminibus vero recitatis, perpetua teneri vigilia, & ad liquecentem ceram macie confici: consumptam autem ceram, regis mortem continuo subsequuturam: ita se malos demones do cuisse; ad facinusque exequendum, & mercede à Moravorum primoribus conductas fuisse. Perciti ira affantes ad anus verba, contrafacto simulachro, ut sagas scelus gravi læntes supplicio, flamma consumeret, extemplo curarunt. Ferunt, sub tempus, quo hæc in Forrefteni arce sunt acta, regem languore lævatum, & nocte absque sudore quievisse: post dieque redemptibus viribus, quæ erant humanæ facultatis, prompte egisse, perinde ac si nulla adversa valetudine antea fuisset detentus: verum, & ant res se habuit, Duffus recrecentibus viribus sanitati brevi restitutus est.

§ 3. Post hujus historię, atque ejus argumenti aliarum enarrationem, in hunc scribit modum Cardanus: Doceamus, an inter tot miraculorum commenta quicquam veri subsit. nam maximam eorum partem fabulosam esse, atque confictam, vel ipsi, qui hæc constantissime astuant, negare non audent. Quæ igitur Boëthius refert, condendæ historię haud jucundæ non ignavus author, alluciendi lectores causa conscripsit: ut quos Scythica facta moresque, tum regionis descriptio non delectarent, fabulæ saltem tædium minuerent. Neque id vitiosum historico: sed ubi historia per se sterilis est, licet eam jocis ac fabulis exornare. Quamobrem & jure ab his T. Livius abstinet: & Herodotus jure damnatur, & Saxo Grammaticus laudatur. Tum vero maxime accedit, quod hæc Boëthius scripta invenit, & factum ipsum extra historiam est. In ipsa autem historia enarranda, utpote moribus gentis, bellis, præliis, numero casorum, aut nominibus eorum, qui præliis interfuerant, quive strenue se gesserunt, familiarum initiis, causis bellorum, temporum ratione, gestis ac ferie principum, quibus tanquam membris historię constar, fuit diligentissimus. Quinetiam in his, quæ ad historiam pertinent, nihil tam exiguum fuit (taliam autem sunt, regionis & urbium situs, magnitudo, oppida, insulæ, nemora, montes, plantarum nova genera, animalia quadrupeda, aves, serpentes, pisces, soli læcunditas, ventorum vicissitudines, cæli clementia, stagna, paludæ, distantia, cæteraque omnia, quæ rara sunt, intelligendæ histo-

riæ ac-

riæ accommodata) quod neglexerit omiseritve, aut fecus, quam esset, enarraverit. In talibus vero existimavit ornandam historiam, seu quod vera esse crederet, alioquin sacra philosophiæ haud initiatus.

§ 4. Quæ autem Berna & Pinnetus (quorum post, ubi de Iacubo agitur, meminimus) & noster ille rusticus, vitrum, capillos clavosque evomens, & sonum contracti vitri in ventre, & horarum iustus in corde sentiens, aut videre, aut audire sibi persuadebant, partim vera, partim falsa esse reor. nam vere aliquid videre, digne in visione perseverare, ni aliquid sit, quod videatur, absurdum est. Vident tamen quædam, tum audiunt: atque causam horum in atrabilem rejicere oportet, quæ partim cibus & potibus, & aëre & motore, timoreque paupertatis, partim à cœli constitutionibus, partim ex consuetudine aliorum delirantium contingit. Habebam ego olim amicum, cui contigit, ut in una harum vallium octodecim menses commorari cogeretur. Ubi redisset ad me, multa de his incredibilia, quamvis philosophiæ haud ignarus, enarrabat. admonuit hominem, ne amplius talia profertret, ni pro fatuo haberi vellet, & vitæ periculum subire. Immisit itaque se negotiis arduis: commutataque victus ratione, dum aliorum consuetudine frmitur, ad se rediit. Seminis quoque ac menstrui sanguinis retentio, pluribus causa est hujus morbi, aut ortus, aut incrementi.

§ 5. In universum, tribus maxime hæc deceptio constat: atrabilis imaginibus, constantia ipsorum, qui hac labe correpti sunt, ac fraude judicium. Nam olim permiffum erat, ut iidem accusarent condemnarentque, ad quos damnatorum bona redibant. Unde ne hos miseros adeo injuste damnare viderentur, multa fabulæ addebant. Cæterum in illorum examine confessionibusque nihil non inane aut falsum, aut inconflans, aut nullius momenti reperiebatur, præter contemptam religionem. Quædam enim Christum abnegabant, aliæ sacrificium ipsum inter vestes consuebant, conspuebant aliæ imagines divorum, atque aliæ similia perpetrabant.

§ 6. Sublata primum in hos miseros ac insanos potestas fuit à sapientissimo senatu Veneto: cum animadverteret eo progressam illorum luporem rapacitatem, ut omnino insontes damnarent spe prædæ: neque contemptor divini cultus querebatur, sed divitiarum possessor. Inter hæc exorta est Latheranorum secta: cumque in hac, quod per urbes propagaretur, non jam miseri, sed opulenti

*Historia
hujus rustici
lib. 4.
cap. 7. po-
tea descri-
bitur.*

*Dominica,
ni. Opes
aliorum,
non religio-
ni quarant
iniqui judi-
ces & in-
quisitores.*

deprehenderentur, omiffa priorum cura, ad hos converfi funt. Sed nunc cum illis mitius agitur, ut omnia vel ftultitiæ vel avacitiæ plena effe comperias. Hi ergo (ut ad propositum redam) quandoque fibi videre quædam perfuadebant, atque audire: postmodum rem ipfam ex propria levitate augebant mendaciis, tum vero muris colloquiis (ut dici folet) è culice elephas exoriebatur. Nam & plerisque hominibus quandoque aliqua infolita videntur audiunturque: fed ea contemnentes, fanoque iudicio abigentes negligunt.

§ 6. Hucusque Cardanus: qui interdum contigiffe quoque perhibet, ut aliquis, quem maleficio affectum voluerint hæ mulierculæ, naturali caufa eodem tempore in morbum maleficio congruum inciderit: quo cognito, à maleficio prognatum effe credebatur, quoniam morbi natura & tempus conveniebant. Sic anui demerentiæ falſa ſuggeſtione phantafiam vitiat naturalis morbi, illinſque exitus confcius demon: & reliquos ob incredulitatem eo modo illudi permittit Deus. Quum vero cenſores à rerum naturalium cognitione effent alieni, minusque in literis Sacris exercitati, in hiftorias (quicquid id eſt) ex ſua opinione retulerunt: quod paulatim auctum exornatumque, materiem uberem huic ſtultitiæ præbuit.

§ 7. Quemadmodum vero huiſcemodi narrationes à compluribus in hiftorias relatæ ſunt, qui tum ob imperitiã rerum, tum per nimiam credulitatem quicquid aut vulgo dicitur vel jaçtatur, aut a baliis traditur, non ſolum fieri poſſe, ſed etiam revera contigiffe ſibi perfuadent ex ſuperiorum temporum exemplis: quæ cum fabularum ſint involucro teſta, fidem hiftoriæ apud illos ſibi vendicant: ſic illa de Duffo mendacia, videntur & originem & auctoritatem ſumpſiſſe à poſtarum narrationibus de Meleagri Oenei regis Ætolix filii interitu, ſtipite fatali combuſto. Cum enim grandis aper Ætoliã devaſtaret, Meleager ad eum occidendum convocavit proceres. Ex quibus Atalanta virgo cum aprum prima vulneraſſet, Meleager ejus amore captus, poſtquam aprum occidiſſet, ei caput aprum dono dedit. Quod ægreferentes duo Meleagri avunculi, caput virginis volebant auferre: ſed Meleager illos occidit. Tum Althæa ſoror occiſorum, & mater Meleagri, ut necem fratrum vindicaret, fatalem ſtipitem igni imponens, Meleagram pariter exuſſit. Nam Meleagro recebs nato, Althæa mater vidit Parcas igni ſtipitem imponere, dicentes: O puer tam diu vives, quam diu hic ſtipes. Al-

Ovid. lib. 8.
Meta-
morph.

Stipes fa-
lata.

thæa

hæc ergo Parcis abeuntibus mox stipitem igni subtraxit, & diligenter custodivit. Jam vero erga fratres pia, sed erga filium impia, illum stipitem rursus igni imposuit: quo combusto, Meleager etiam exustus est.

§ 8. In Annalium Flandricorum lib. 16. scribit Jacobus Meyerus: 1. Legi aliquid horrendum contigisse Atrebatum anno quinquagesimo nono supra millesimum quadringentesimum. Complures scilicet fuisse inhumaniter igne crematos, qui nocte occultas coitiones habuere cum diabolo, unde magna accepere pecuniam. Viri primarii mulieresque complures iudiciis crematorum deprehensi. 2. quidam capti & sævissimis tormentis admoti: 3. alii pecuniæ vi redempti: 4. nonnulli solum verterunt: 5. quidam vero in poenis adeo constantes fuere, ut nihil confiterentur. 6. Fuisse referunt quidam ex iudicibus adeo detestabiles, ut quosdam sibi inimicos indicari curaverint tanquam conscios, reis in tormentis ad hoc coactis. 7. Addunt in nocturnis illis conventibus ex omni ordine statuque mortalium viros mulieresque interfuisse, & eos ibi diabolum in humanam effigiem transformatum adorasse, cuius tamen nunquam videbant faciem, in illius verba mandataque jurasse: 8. convivio ab illo parato largiter epulatos, 9. inde extincto omni lumine quemque cum sibi proxime oblata promiscue concubuisse: sine ope diabolica in sua unde exierant, loca restitutos.

1. Hæc lecta & scripta, ut in hoc negotio diabolico multa alia, ex errore vel confessionis vel iudicium vel vulgi.

2. Pecuniam diabolus polliceri vel falsa ingesta opinione, vel apparenter solet, eaque pollicitatione suos ditare: sed non exolvere, imo ejusmodi ludibriis ludificari.

3. Vides iudicium imperitiam, iniquitatem, sævitiam & tormenta non ferenda.

4. Quod iudicium avaritiam pecunia satiare maluerint, quam in innocentia excarnificari, & ad confessionem enormibus torturis compelli.

5. Ut evitarent sanguinarias truculentissimorum iudicium carnicumque manus, licet sæminæ innocentes revera existerent.

6. Distracti licet cruciatibus, divina tamen ope in innocentia constantes mansere.

7. Indeliquet, quæ flagitia in carceribus sæpe extorqueantur, potissimum in hoc negotio obscuro & dæmoniaco, atque à iudici-

bus privatæ ultionis, rerumque alienarum nimis cupidis, quinimo insatiabilibus harpyis.

8. Quod ex omni ordine statuque mortalium, &c. scribat, meas fuisse præstigias, nil nisi ludibria, vitiatam phantasiam, mentem læsam, imo somnia mera, quilibet alicujus judicii, hand obscure intelliget.

9. Somnorum convivium, id quod hora matutina quum surgerent, & more solito post esurissent, facile senserunt.

10. Ubi nullum erat lumen, extingui minime potuit: proinde somnium est merum, uti & congressus ille promiscuus, quum è suo lecto non fuissent moti: quare & sine negotio, & dæmonis ope revera suis stationibus, quas non reliquerant, restituebantur, nihilque verius in tota ea narratione existit. Hoc modo si reliquæ ejusmodi historie excutiantur, concidet mendaciorum pallium.

Stulta lamiarum phantasia, & historiarum ejus argumenti falsitas, ex Joannis Grammatici historia Danica demonstratur. Subjungitur & aliud lepidum phantastica mulieris exemplum.

C A P U T. XV.

STULTITIA hæc phantastica ut omnium oculis evidentissime pateat, ex Joanne Grammatico ascribam bona fide historiam, ab eo, ut veram, inter reliqua intextam: quam tamen mere mendacem, aut mendaciis egregie excultam (quod equidem cum dædi alioqui viri venia dictum cupio) facile is judicabit, qui ad rationis trutinam revocarit, num grato, imo virulento epuli gustu, rationis atque eloquentiæ summum munus, ac manuum feliciter conferendarum donum consequi quis possit. Ita scribit lib. 5. Historiæ Danicæ: Erant Ericus & Rollerus Regni pugilis filii, patre eodem sati, diversaque editi matre. Matrem quippe Rollerii, eandemque Erici novercam, Cracam vocabant. Mittitur Rollerus à patre, cognoscendæ causæ, quæ domi, interim dum absuissent, essent acta. Is ut maternum fumare tegnum vadit, foris accedens, parvulamque foramen furtiva luminis applicatione trajiciens, introspecta æde, animadvertit matrem in furni cacabo coctilia pulmenta versantem. Suspexit præterea tres colubras superne tenui teste dependas, ex quarum ore profusa tabes guttatim humorem epulo ministrabat: duæ quippe

Grassaga.

quippe colore piceæ erant, tertia squamis albida videbatur, reliquis modico eminentius pensa. Hæc nexu in cauda gestabat, quum cæteræ immisso venti funiculo tenerentur.

§ 2. Ille, rem maleficio consentaneam ratus, silentio, quod viderat, proffit, ne matrem beneficii ream astruere putaretur. Ignorabat enim innocuam anguium extitisse naturam, nescius quantum vigoris illo epulo pararetur. Supervenientes deinde Regnerus & Ericus, ut fumidam aspexere casam, ingressi discubitum petivere. Quibus ad mensam sitis, Craca privigno filioque una cibum captatis, catillum discoloris dapis admovit. Pars quippe picea, sed croceis guttis interlita, pars albida videbatur: quippe pro varia serpentum specie, geminus pulsem color infecerat. Cujus quum solam uterque particulam delibasset, Ericus non ex colorum habitu, sed interni vigoris effectu epulas æstimans, nigrantem dapis partem, sed succo potiore confectam, catino quam celerissime verso ad se transfudit: albidamque sibi admoram prius Rollero applicans, cœnam feliciter gessit. Et ne mutationis industria notaretur, Taliter, inquit, æstuantis freti puppim in proram referri solitam. Nec tenue viri ingenium fuit, industrii operis dissimulationem à navigii consuetudine mutuantis.

§ 3. Ericus itaque frustra jam dapæ resectus, interna ipsius operæ ad summum humanæ sapientiæ pondus evasit. Quippe epuli vigor supra quam credi poterat, omnium illi scientiarum copiam ingeneravit, ita ut etiam ferinarum pecudaliumque vocum interpretationem calleret. Neque enim solum humanarum rerum peritissimus erat, verum etiam sensuales brutorum sonos ad certarum affectionum intelligentiam referebat. Præterea tam comis atque ornati eloquii erat, ut, quicquid disserere cuperet, continuo proverbiorum lepore poliret.

§ 4. At ubi superveniens Craca concham transpositam, partemque pulvis potiorem ab Erico comestam cognovit, fortunam filio præparatam, privigno cessisse condoluit. Cui mox gemebunda supplicare cœpit, ne unquam sua fratrem ope deficeret, quem ipsius mater tot novæ felicitatis opibus cumulasset: quippe sapido unius epuli gustu, rationis atque eloquentiæ summam, necnon gerendarum prospere conflictuum gratiam assequutus videbatur. Adjecit quoque, Rollorum propemodum consilii capacem, futurumque ut destinati sibi obsonii prorsus expertus non esset. Monuit quoque, si su-

prema

prema necessitatis violentia postulareret, nominis sui nuncupatione remedium celerius esse querendum: affirmans, se divina partim virtute subnixam, & quasi consortem cœlitum, insitam numinis gestare potentiam. Ericus se ad astandum fratri, natura pertrahi dixit: probrosum referens alitem, qui proprium polluat nidum. At Cracam magis propria molestabat in curia, quam fortuna filium gravaret adversa. Artificem enim ingenio suo deludi, magnum olim ruboris incitamentum fuit. Hæc Saxo.

§ 5. Quod nulla creatura, multo minus virulenta anguim tabes extillatitia, gignat rationis & eloquentiæ summum donum, aut prosperitatem in bellis donet, sed peculiaria illa Dei esse munera, tam est manifestum, ut bonarum horarum male impensarum merito insimulari debeam, si huic convellendæ historiæ diutius immorer. Præterea, si confectum hoc venenosum epulum ab Erico vocatum illis pollebat viribus, quare in Rollerii filii usam non denno adornabatur cautius, maxime cum insitam illam numinis potentiam secum gestaret Craca? nisi mendaces hujus condimenti virtutes semel alicui edenti consecratas, cum benedictione qua Isaac filium suum Jacobum confertum extremo bearit, conferendas, ridicule quis urgeat. Mirandum interim summopere, tam manifesta mendacia à præclaris illis ingeniis inter res vere gestas describi, citra præmonitionem commenti alicubi lecti vel auditi: sic turior earum foret lectio.

§ 6. Porro ex Chronicis Angliæ hanc Rogerii historiam similis fidei, uti & superiores non paucæ fuerunt, hic annectere volui in gratiam cujusdam Galli, qui se ficto nomine Leonem Suavinum nuncupat, & in Compendio Paracelsicæ doctrinæ occasionem me reprehendendi emendicans, forte quod nonnihil vere nimis de Paracelsi affectis narrarim, inter alia admodum frivola objicit, quod historiæ autoritati fidem derogem. Cui hoc nomine iusta apologia ita satisfactum iri arbitror, ut non temere post hac prurientem calamum in me immerito sit stricturus: quemadmodum & Gerardum Dorn Paracelsi discipulum irritavit, à quo digna defensione, ut debuit, exceptus est.

§ 7. Historia hoc modo describitur: In insula quadam Deyfa fuit quædam puella, à cujus nomine insula dicta est, quam licet miles quidam deperiret, in ejus tamen complexum non admittetur, quamdiu viveret. Defunctam vero inuit, his verbis subjunctis,

Quod

Quod cum viva mihi denegatum fuit, cum mortua perpetravi: moxque ingressus in cadaver Satan, inquit, En excitasti in me filium, eumque prognatum tibi deferam. Post novem inde menses filium abortiit, eumque ad militem pertulit hoc mandato: En quem excitatum à te filium, cujus abscissum caput tibi reserva. Quando-cunque enim hostem vincere, vel substantiam ejus corrumpere voles, capitis abscissi vultus disco tegatur, respiciens hostem tuum vel illius bona, & evestigio interitum sentient. Quum vero desinere volueris, vultus detegatur, & cessabit calamitas. atque ita contigit.

§ 8. Multo post tempore miles ille uxorem duxit, quæ sæpius ex eo sciscitari solet, qua arte aut ingenio sine armis & auxilio solum vinceret hostem? hic rem aperire noluit, imperato uxori silentio: quæ tandem eo absente arcam referavit, in ea se aliquid inventuram, quod huc faceret, sperans: attonita autem ad abominandi hujus capitis aspectum, confessim illud in Gulfo Sataliæ abjecit. Ejusmodi historiarum patrocinium suscipiat noster Suavius, earundem fide prius inquisita, & pondere exactius pensulato, ac penes æquum Lectorem stet iusta censura.

§ 9. At fabularum pertesus, factum verum subnectam, non illepidum, nec à nostro instituto plane alienum, effœtæ cujusdam mulieris phantasticæ. Phantasticos enim quandoque à communi sensu devios appellat vulgus: & phantasiam, intellectus vel rationis, vel cogitationis depravationem. Ea misera in Waldsallia conficiebat pharmaca, & vaticinabatur circa annum 1555. Quamobrem ab earum ditionum administro ad quæstionem vocata, volens interrogata deludere, amentiam aliorum exprobrabat, qui eam sectarentur. Cum vero tormentorum minis gravius premeretur, se inquit ex eorum esse numero, qui vagabundi Germanis dicuntur spiritus, & quotannis quater corpus quasi exanime relinqui, spiritu interea longius evagante ad solennes coetus, convivias & choreas, quibus quoque interesset Cæsar: atque sibi codicillorum à Cæsarea majestate donatorum autoritate, licere medicari, futura prædicere, nec non spiritu evolante eos celebrare conventus. Jussa eos ostendere, protulit literas Latinas sacræ initiationis N. facellani Cæsareæ majestatis, nunc episcopi, in expeditione versus Saxoniam Egeræ perditas: item Agyrtæ cujusdam schedas addidit, quibus ille sua unguenta, & execrandi calculi artem, idque genus reliqua prædicabat.

Phantasticæ

Phantasia.

Historia vera.

§ 10. His testimoniis subnixæ male feriata, ac à dæmone proculdubio delusa (si ex animo hæc dixerit) attus, nihil non sibi licere in propinandis pharmacis & divinationibus confidebat. Sed, ut desisteret respiceretque ad monita, exilio poniebatur. Interim tamen sibi restitui codicillos maximopere cupivit, sine quibus nullam felicem successum ex arte consueta sperari posse, persuasum fortassis habuit. Corpus autem ejus tanquam exanime visum esse quum alii assererent, illi ignem admoveri, si denuo ita spectaretur, prudenter antea admonuerat Waldassia olim administrator Dominus HENRICUS WBSIUS, LL. Doctor consultissimus, nunc Cancellarius Clivæ dignissimus, qui hæc mihi ordine retulit. Legerat is fortassis in libro Conformitatum, de fratre Rodicofano apud focum dormiente, cujus manus dæmon ignitum carbonem admoverat: quem alter mox expectatus, ex diaboli manu eripuit, ut eo illum feriret, nisi evanisset.

fil. 64.

Aerem nullo modo à Lamis turbari posse, & quomodo in hanc potentia sua persuasionem à diabolo inducantur: item fruges non excitari.

C A P. XVI.

In aere concitando quomodo à dæmone illudantur Lamia.

SINGULARI insuper ratione in aère concitando illudantur hæc Sani culæ à diabolo, qui simulatque ex elementorum motu, & naturæ cursu, citius facilisque quam homines, mutationem aëris & tempestates fore prævidet: vel alicui insidendam ex abstracta Dei voluntate plagam, cujus ipsam spectat exequutio, intelligit: tunc harum muliercularum mentes agitat, variisque imbuat imaginibus, & suggestione multiplici, quasi ob invidiam in proximum, vel ob vindictam adversus inimicum sint aërem turbaturæ, tempestates excitaturæ, & provocaturæ grandines.

§ 2. Itaque eas instruit, ut quandoque filices post tergum, occidentem versus projiciant: aliquando, ut arenam aquæ torrentis in aërem conjiciant: plerumque scopam in aqua intingant, cælumque versus spargant: vel fossula facta, & lotio infuso vel aqua digrum moveant: subinde in olla porcorum pilos bulliant, nonnunquam trabes vel ligna in ripa transverse collocent, & alia id genus deliramenta efficiant: atque ut arctius eas Satan illaqueet, diem & horam sibi dictis rationibus notas præfigit. Quum vero succes-

sum

sum hæc vident, nimirum quasunque desideratas in aëre turbationes, magis confirmantur: quasi eventus hic subsequatur ipsarum operationem, qua ne aquæ quidem stillam elicere possent.

§ 3. Nec sanæ mentis hominem opinari decet, futuri vesanarum muliercularum actioni obedire elementa, & ad harum nutum institutam à Deo naturalium rerum seriem impediri vel inverri: quod haud dubie contingeret, si harum arbitrio tempestates, pluviae, grandines & fulmina inservirent, ut quandoocunque & quomodo hæc jubeant, ea insequantur: sic quoque divina potentia ab humana voluntate superaretur, tanquam in servitute redacta, ut pulchre docet Hippocrates.

*Intibet. de
Epiropf.*

§ 4. Rectè itaque erit sententia hæc Senecæ: Rudis ad hæc antiquitas credebat, & attrahi imbres cantibus, & repelli: quorum nihil posse fieri tam est palam, ut hujus rei causa nullius philosophi schola sit adenda. Si autem maligna imprecatione, aut certa verborum obmurmuratione, se aliquid non vulgare perpetrare posse, in animum introduxerint, cum Socrate dixerim, incantationes esse verba animas decipientia humanas aut secundum interpretationem, aut secundum timoris incussionem, aut secundum desperationem: quæ sane ac pili quidem faciendæ sentio, quam nullum effectum revera naturaliter producere queant, nec ob id etiam sanitatem in morbum commutare, quanquam iis se posse falso arbitrentur vetulæ. At ejuscemodi morbi à diabolo, connivente Deo, ob horum hominum incredulitatem, maleque conceptam de sagarum potentia opinionem, sæpenumero accersentur insipientibusque.

*Incantationum
verba
nihil posse.*

§ 5. Idem dictum volo de frugibus, quæ nullo modo incantationum verbis aut imprecationibus lædi possunt, sed à dæmone quidem, Deo concedente, vel veneficiis: multo minus eæ queunt alio traduci, aliam licet opinionem ex poetarum uberibus fuxerint veteres, ad nos quoque derivatam. Hinc celebratur illa duodecim Tabularum lex:

*Agrum
non posse à
lamin excantari,
neque lædi,
sed à dæmone
vel veneficiis.*

QUI FRUGES EXCANTASSET, POENAS DATO:
NEVE ALIENAM SEGETEM PELLEKERIS EXCANTANDO:
NE INCANTANTO, NE AGRUM DEFRUGANTO.

*Sub tit. de
Injuria. a-
l. i. §. 9.
al. tit. II.*

§ 6. Vera autem carmina & veneficia quibus segetes pelluntur, atque in agrum transferantur, docet C. Furius Cresinus: qui è servitute liberatus, cum in parvo admodum agello largiores multo fructus perciperet, quam ex amplissimis vicinias, in invidia

*Plinius.
XVIII. 6.
C. Furius
Cresini.
carmina.*

erat magna, ceu fruges alienas pelliceret maleficiis. Quamobrem à Sp. Albino curuli die dicta, metuens damnationem, cum in suffragium tribus oporteret ire, instrumentum rusticum omne in forum attulit, & adduxit filiam validam, atque (ut ait Piso) bene curatam ac vestitam, ferramenta egregie facta, graves ligones, vomeres ponderosos, boves saturos. postea dixit: Maleficia mea Quirites hæc sunt: nec possum vobis ostendere, aut in forum adducere lubricationes, vigiliaeque & sudores. omnium sententiis absolutus itaque est.

Opes congerendi modus non magicus.

§ 7. Aliam, at non tam laudabilem fruges opesque pellicendi, haud tamen magico carmine rationem, ob facti raritatem hic obiter interferam cujusdam civis oppidi non ignobilis apud Ultrasulanos, qui viro doctrina & virtute celeberrimo eam ipse explicuit, ac se ipsa re successu mire prospero expertum adjunxit. Hic in coelibatu perstitit levibus primùm divitiis dotatus, propria domi quadra visitans. Quolibet autem die sabbathi, lactis ebutyrati, quantum in septimanam integram pro alimento sufficeret, vili redimebat stipe, idque intrito pane secalino totum otidium prius sinebat accescere, quam eo frueretur, ne recentioris deliciis affectus nimis, ejusdem quoque nimium absumeret. Illo oxygalactis condimento non modo famem, sed & sitim sedabat, seque recreabat, quum & cibi & potus locum suppleret. Ubi tamen vel festivæ temporis celebritate aut læto spiritu incitatus, liberalioribus epulis genium exhilarare, & perbelle cuticulam curare vellet, accedebat priori mensæ secunda ex ovo uno aut altero: in quem usum & gallinam splendido pulmento, nimirum sui stercoreis alebat. Cæteram adversus frigoris qualescunque injurias se quoque singulari dexterritate muniebat, gestando scilicet in supremum tabulatum, deinde rursus deportando, donec incalesceret, quos paucos ligneos fasces semel coëmerat. Hac arte perpetuo

Algebat nudo clausa culina foco:

Nec ullo opus illi erat lumine, præterquam cœlesti, solis quippe & lunæ: tempori siquidem inservire, eique se conformare novit non minus quam hirundo, ciconia, aut ulla sic latitans bestia. Enimvero toto anni decursu sole decumbente, simul & ipse decumbebat eo item ex oriente, ipse quoque apparebat: at lunæ usura erat rarior. Adhæc sua lintea non minori frugalitate elucebat subinde, saponis loco gallinæ suæ stercore illito. Ejusmodi providentiæ lucro sine

ullis

ullis sumptibus domum aluit sustinuitque, & affectui ita fatiscit, ut quicquid ex suis facultatibus quotannis rediret, in reditum usuram deponeretur: sic tandem in divitem evasit vitum hic Euclio, si dives sit dicendus, quem bona possident.

§ 8. Etsi hanc artem liberali detexerim animo, ne tamen imitari studeat ullus, protestatione minime opus fore sperare volo. Verum quid accidit? quod non minus pulchre quam vere Comicus cecinit. *Tenax requirit prodigum.*

Vix enim halitum reddiderat extremum, quum circa funus, mutata rei domesticæ forma, vario potus genere ita defunctum lugerent hæredes, ut etiam in eundem à calumniis ob avaritiæ incomparabilis dedecus non abstinere, seque alio modo inuituros jactabant rationes: nec defuit eventus. Quicquid enim hoc tenacitatis studio multis congestum fuit annis, id breviori tempore non tam laboriose dissipabatur prodigalius. Sed ad institutum.

§ 9. Porro ex rationibus supradictis non immerito admirari summopere, graviterque ex animo dolere cogor, annis superioribus apud ea Imperii, eique contigua loca, ubi clarius sonare Evangelii vox creditur, vitiam tempestate vineam, & disjectam, quæ adhuc in herba erat messem, non ad Dei vel probantis vel punientis manum, mentis oculos convertisse magistratus: sed ea neglecta, ad deliras lubricæque mentis mulierculas numero plures respexisse, easque in squalidos carceres, dæmonum hospitia & diram carnificinam pertraxisse, ubi in excitatæ tempestatis & inverteæ jacturæ confessionem adactæ, Vulcano solenniter consecratæ sunt.

§ 10. Mente autem delusas fuisse à diabolo, qui earum phantasiam ludibriis præstigiisque corrumpit, ut se fecisse, quæ non potuerit, confessæ sunt (quemadmodum solent obsessi, melancholici, incubo pressi, Lycæones, cynanthropi, dementati, fatui & pueri) dubium est minime. Non enim mulieris malitiosæ, aut alterius maligni hominis voluntati & potentia ærem vel elementa, ut pro illorum mandato noceant, subjecisse justum & multæ miserationis Deum, satis demonstratum est. Si diabolo potestas est aeris, hic Dei solius permissionem desiderat expectatque, nocendi semper cupidissimus: ut hoc nomine absurdum errorem esse, ingenue dicam, si quis mulieris vetulæ, amentis & maleficæ imperio subjici diabolum credat. *Ephes. 2i*

§ 11. Hæc quidem ita illi subjacet, ut cogitatione, sermone & actu, illius sæpe voluntati morem gerat: verum ipse profecto hujus

nutui pro sua libidine obsequi potest minime, etiamsi uterque idem expetat, cum Dei solius semper, & quandoque fidelium ejus ministrorum edicto obedire compellatur. In rebus corrupendis aëris conturbati violentia, vel quocunque modo, unius Dei nutum & consensum præstolatur spiritus procellarum, ubi suos vel explorare vel castigare instituit Deus: cujus ministri veri, in Christi nomine, dæmonium subinde pellere poterunt. Proinde hos, qui veritatis luce ac radiis sibi oculos configi arbitrantur, in aliam decuit traducere sententiam & magistratum & plebejos: & quum sedulo gravique sermone ab idololatricæ flagitio auditores revocare conentur, hanc quoque ejus nefandissimam speciem explicare oportuit, qua Lamias attribuitur id, quod solummodo ad Majestatem divinam pertinet, tempestates nimirum pro suo arbitrio ciere, & grandinem pollicere: item quando in rebus afflictis consueque dejicitur animus, ut superstitem adhuc esse Deum, qui opem ferre queat, vix credatur.

§ 12. Si quæ fatentur dementatæ anus, præstare valerent, vix in generis humani sustentationem frumenta superessent: immo nihil in rerum natura incorruptum permaneret, nec quidem ipse homo consisteret: proinde etiam non tanto opus esset apparatu in bellis, ubi nihil non instrumentorum & materierum pestilentissimarum cum gravissimis sumptibus effingitur, quo hostis in perniciem cogi, ager funditus corrumpi, segetes prorsus dissipari, vites radicitus evelli, aquæ penitus viciari queant: solum hic ejusmodi vetula, quam Lamiam dicunt, voto & opinione celerius, unico nutu non modo hæc efficiet, verum etiam copias ita affliget, urbesque & regiones conquassabit, ut se felices fore sint speraturi adversarii, si in deditioem permittantur.

§ 13. Quid hic opus sumptuosis tormentis? quid pulveris illius diabolici mole? quid globorum & sphæricularum acervis? quid mixto in funestiore perniciem lardo, vel quacunque alia peste? quid igne in exurendis oppidis, arcibus & pagis? quid numerosa illa manipulorum, & potius mancipiorum Satanzæ caterva? quid equitum cataphractorum turba? Unica hæc nostra Empusa, sola Lamia, omnipotentiam hic suam ostendet: quæ etiam in Turcam erit ableganda, ut à subsidii in perpetuum Christianismi hostem colligendi onere Germania semel sublevetur libereturque. In media profecto luce cæcutiisse videmur, qui amplam hanc occasionem tam stupide neglexerimus. Sed dæmonis ope sublimia hæc operari nostras

nostras sagas, nec illius auxilium à Christianis admittendum esse, respondebitur.

§ 14. Hic vicissim mihi explicari velim, cujus ope dissidia seminentur propagenturque inter Christianos: cujus instinctu & adminiculo hos, & cum prius principes, adeo temere, frequenter ob rem nibili, fastu vel insolentia turgidos bella movere, urbes pacificas evertere, regiones vastare florentissimas, sanguinem innocentem quam possunt affluentissime cum multa tyrannide effundere contingat: ubi violentiæ, stupri, adulterii, rapinæ, proditiõnis, latrocinii, & nefandissimorum quorumcunque scelerum tam in amicos, quam in eos, quos hostes vocant, quinimo dæmoniacæ colluviæ & flagitiorum satanicorum frequentissima schola & asyllum securissimum? Quis hic architectus, quis Imperator, quis dux & rector? Nonne cacodæmon? Si itaque exitiosis id genus monstris quibuscunque & diaboli organis in bellis locus est, quare ille denegabitur nostris Lamii: quæ non vulgari ratione, secundum horum hominum opinionem, omnia perdere, cælum terræ miscere, & hostem in ordinem redigere poterant, etiam absque sanguinis effusione, si ita volles: vel cum gravissimis ejus cruciatibus, pro suo arbitrio & libidine, citra ullam hæsitacionem, & sine sumptibus? Eam de Lamiarum potentia persuasionem ad nos à mendacibus poetis derivatam, in multorum etiam piorum animis tam tenaces adhuc egisse radices, ex animo frequenter lugeo. ad durum illud flagellum peccata nostra mereri certum est.

§ 15. Quanquam vero, dæmonis instinctu dicta facinora perpetrare homines, objicietur: & vice versa, diabolum ex pravorum hominum suggestionem & voluntate quoque operari: hic respondeo, ea non consequi necessario: & oportere distingui rerum substantias, unde actiones producuntur. Alia enim est proprietas dæmonis, Dei spiritus ministratorii: alia terrestris hominis. Ille quidem ut spiritus, in hominem se insinuare, eumque agitare potest, unde dæmoniacus, vel à dæmone obsessus dicitur homo: nequit tamen in dæmonem spiritum se vicissim ingerere homo terrestris, ut inde similiter nomen mutuetur, opereturque.

§ 16. Grassante crudeli bello inter reges Daniæ & Sueciæ anno 1563. ex castris Danicis scriptum est, Sueciæ regem inter suas copias circumducere quatuor vetulas Lamias, quæ carmine omnem Dano præpedirent victoriam, ut nullum posset hosti facere dam-

num;

num: & si qui à Sueciæ rege cingerentur obsidione, redderentur imbelles, atque in deditionem proni. Ac licet famæ huic prius nulla fuisset data fides, postea tamen unam ex his Lamias captam fuisse à milite generosi comitis à Schwartzenburch Gunthardi, ducis exercitus, quæ ea confiteretur, scripto addebatur: quemadmodum & circa vias in puteis & locis aquosis limosisque inventa fuisse extracta longe fila, quibus lignæ cruces multæ aliq; characteres appendebant.

*Levit. 20.
Deut. 18.*

§ 17. Si vera est historia, graviter utrinque delictum est contra manifestum Dei mandatum: à Suecis, quod veritam opem accierint: à Danis vero, quod sibi à magicis illis præstigiis & dæmonum ludibriis timuerint. Enimvero amentes illæ anus revera nihil hic potuere, quanquam secus fortassis erant persuasæ à mendaciorum architecto. Cæterum permittit sæpenumero Deus justo suo iudicio, eos, qui dissidia volunt, in reprobam tradi mentem, & ad foliorum arborum agitationem pertimescere exhorrescereque.

§ 18. Ne autem inaudita talis in bellicarum desperationum conatibus videatur machinatio, ascribere non gravabor, cujusmodi flagitium ad extorquendos dæmoniis fraudibus imbres è clausis cælis non minus docte quam pie enarret Joannes Jovianus Pontanus lib. 5. belli, quod Ferdinandus Senior Rex Neapolitanus cum Joanne Andegavensium duce gessit. Hæc doctissimi viri sunt verba: Et jam prima rubescebat aurora, quum hostes conspicati ascendentem militem, superantemque montis ardua, relicto castello, tormentisque, non expectato primorum ascensu, cum captivis per montes citato gradu Sueciam se recipiunt. Rex territabundus, quanquam oppidanis excidium, direptionem cædemque minitabatur, irritum tamen incepto paucis post diebus inde abiit.

§ 19. Verum enim irritam obsidionem, utque incassum cederent conatus tanti, fusus repente cælo nimbus efficit, laborantibus ac pene enectis siti popularibus. Nam quod menses aliquot nullos aër imbres dederat, & quod in cisternis erat collectum aquarum, id omne exhaustum cum esset, languentibus maxime agrestibus, cunctis denique ob aquarum inopiam extrema metuentibus, nefarium ad sacrum magicaque ad maleficia concursus est: quod in summis miseris ultimaque aquarum penuria perditissimis à sacerdotibus commentum esset, dum impie agendo, Dei simul iras & aëris turbationem ac tempestates exciunt.

§ 20. Inveni enim ex oppidanis atque obsessis sunt, qui no-

Ætuis

auris in tenebris, deceptis castrorum vigiliis, per asperissimas rupes furtim profecti ad littus, trahentes secum imaginem affixi ad crucem Christi, maledictis illam prius ac diro perferenti carne, post in mare execrabundi immerferint, cœlo, mari, terrisque tempestatem imprecant. Quo etiam tempore sacerdotes quidam mortalium omnium scelestissimi, dum satisfacere profanis militum artibus student, ritum nefarium secuti, quo, ut dictum est, in huiusmodi necessitatibus elici imbres putantur, asino pro ædis foribus constituto, tanquam agenti animam cecinere funestum carmen. Post divina eucharistica in illius os palatumque injecta, conclamatum asinum funereis cantibus, vivum tandem ibidem pro templi foribus humavere.

§ 21. Hic vero vixdum perfecto sacro obnubescere aër, ac mare agitari ventis cum cœpisset, diesque medius offundi tenebris, ac nunc cœlum micaret ignibus, nunc lux omnino eriperetur, tonitru cœlum terræque horrescerent, volitarent evulsæ ventis arbores, descissaque fulminibus saxa complerent auras fragoribus, prorupit tanta è nimbis pluvia, imbresque tam validi, ut non cisterne modo colligendis aquis satis non essent, sed arentia saxa rupesque exusta solibus torrentes undequaque prolapsos diffunderent. Itaque rex, qui sola in siti potiundi oppidi spem collocaverat, frustra ab ea habitus, ad Savonem vetera in castra rediit. Cæterum existimare Deum iratum, beneficium pro scelere referre, neque pii est hominis, neque rerum naturæ callentis, atque pervestigantis causas. Quo enim majores invaluere hyeme sive æstate æstus, coelique ac terræ siccitates, eo tempestates consuevere post sequi sædiores, nimbique magis procellosi. Adhæc, si quando naturales tempestatum turbines prævidet diabolus, tunc ad prædictarum blasphemiarum studia excitat, quos ejusmodi impietatis cultores noverit.

§ 22. Bellicis porro motibus digressus nonnihil; ad tempestatem Germanicam, cujus paulo ante meminimus, revertor. Hic nec illud silentio erat sepeliendum, quod quum ea in illis grassaretur oris, eodem tempore varium procellosarum earum nubium exoritur defixis oculis se vidisse, & attentius observasse in diversis, etiam longe distitis provinciis, nimirum ducatu Wirtembergensi, Franconia, Bavaria, Saltzburgo, Vienna, mihi asseruerit vir nobilitate, prudentia, multijnga lectione & vario rerum usu eximius, qui citatis equis die noctuque citra ullam cunctationem iisdem diebus

per eas festinantissime pervolabat ditiones ad Cæsarem, tractum tempestatis & damni illati ubique singulari considerans studio: nec animadvertisse quicquam, quod ad Lamiarum opus potuerit contorqueri, ait.

§ 23. Cum stupenda se adhuc admiratione exceperit affirmavit, quod rediens ex hospitis relatu in itinere cognoverit, quasdam foeminas apprehensas, carceribusque traditas esse, ob accitam tempestatem damnosam, maxime apud eos, quos alia mentis oculi acie de diaboli potentia, & delusarum sagarum ludibriis censere decuit, quam facere vulgus solet, propter peculiare & indefessum Theologiae purioris studium, cui se hi mancipasse creduntur: unde non obscure licuit elicere dilucidos ejusmodi plagarum auctores & causas.

§ 24. Exemplum in Jobo minime dubium proponitur. Punitio quoque similis mihi evidentiſſimæ in Prophetis leguntur, adversus eos, quibus ad divinae vocis monitionem aures obdurare, ut Aggae 2: Percussi vos vento urente & aurigine, atque omnium manuum vestrarum opera, & non fuit, qui ad me converteretur. Et cap. 1. Ponite corda vestra super vias vestras, dicit Dominus. Seminastis multum, & collegistis parum, &c. Et infra: Respexistis ad amplius, & factum est minus: & intulistis in domum, & ego exufflavi illud. Propter hoc, inquit, super vos prohibiti sunt caeli, ne darent rorem: & terræ prohibitum est, ne daret germen suum, &c. Item Joelis 1: Dissipata sunt horrea, disjectæ apothecæ, confusum est triticum, ingemuit animal, &c. Levit. 26. Si non fueritis mandata mea, dabo caelum vobis desuper ferreum, & terram aeneam, & consumetur in cassum labor vester, &c. Si autem in præceptis meis ambulaveritis, dabo vobis pluvias temporibus suis, & terra gignet germen suum. His & Joelis 2. rerum ubertas promittitur: Zelatus est Dominus terram suam, & pepercit populo suo. & dicit: Ecce ego mittam vobis frumentum, vinum & oleum, & replebimini in eis, &c. Ecclesiast. 39. Bona bonis creata sunt ab initio, sic nequissimis bona & mala. Initium necessariae rei vitæ hominum, aqua, ignis & ferrum, sal, lac & panis similagincus, & mel & botrus uvæ, & oleum & vestimentum. Hæc omnia sanctis in bona, sic & impiis & peccatoribus in mala convertentur. Sunt spiritus, qui ad vindictam creati sunt, & in furore suo confirmaverunt tormenta sua. Et in tempore consummationis effundent vir-

*Capitolo item
Dante. 28.*

tatem, & furorem ejus, qui fecit illos, confundent. Ignis, grando, fames & mors, omnia hæc ad vindictam creata sunt.

§ 25. Ex animo itaque præmonitos volo eos, qui in prædicto errore etiamnum conquiescunt, nec in aëre turbando Dei manum citra hominum cooperationem agnoscere volunt, in veſtaque inde damna hominum arbitrio imputant, ut reſiſcant adhuc, ad quam vocem ſi eorum ut præſactorum occalluerit animus, in tam inextricabilem diaboli labyrinthum eos provolutum in præſagio, unde nullum educere poterit Theſei filium, ſed ſolius miſerentis Dei filius: tam frequentes carniſicinas architectabitur accumulabitque Dei & hominum hoſtis ut juratiſſimus, ita & ſanguinis innoxii cadiumque impiarum ſitientiſſimus Beelzebub. Nec dubito, quin oculis palam hæc proponet eveniſ: quod Deus pro ineffabili ſua bonitate elementer dignetur avertere. Falſus enim malo audiri vates: ſed me veſtigia terrent. Exempla novi complura: quid jam alii cum magno ſuo malo & reipublicæ detrimento experiantur, ipſi certiorem erunt teſtes.

§ 26. Telam contexere longam & inexplicabilem in hominum ruinam exitumque, mille artifice non erit difficile, potiſſimum apud quos ex voto ſuccedere inſtitutum videt, ubi nimirum ob peculiare ſuum ex Dei aſſenſu factum, in vitam inſontem porro ſerviſi animadvertit: tum nervum conſequutus, alia ſimilia, vel etiam tetriora molitur, quibus in ſua naſſa ætius conſtringit, atque ex Charybdi in Scyllam propellit, quos ſuis ſtrophis pronas offerre aures comperit. Hic ſane ſæpius commivet Deus merito, ob inviſtam eorum incredulitatem, qui, licet aliter Sacrarum literarum leſione, maxime ex Jobo, inſtituti, non tam Dei juſti manum vel probantem vel caſtigantem agnoſcunt in ſegetum, vinearum & pecorum perditione, quam ſingulaſem ejus miſericordis benedictionem & gratiam in annonæ affluentia amplectuntur.

§ 27. Nec hic prætermittere oportuit, circiter id tempus, quo Germaniæ ſuperioris provincias illa tempeſtas calamitoſa afflixiſſet, me quoque pro rerum mearum ſorte haud levem paſſum jacturam ex grandinis, vel potius glaciſ procellæ, in ditione Raveſteinenſi, non procul à Gravia. Ea ſegetes feliciter meſſas, & in agro per falces quaternos conjunctim ad excitandum, ut apud nos moris eſt, diſpoſitas, ita diſjecit ac excuſſit, ut omnino trituratas eas, & agrum denuo ſatum dixiſſes: unde nec cum conferere in proxi-

num annum, sed terram aratro solum evertere voluit villicus, ut quæ abunde nimis frumento saturata, & foenori reddendo facta idonea fuerit. Ramos quoque simul ex arboribus quasi securi sectos, per arva sparsim disiectos fuisse ex ejus glaciei violentia vidi. Recto autem ductu, nec sparso, hic flavit spiritus, ut fere nihil aut parum infotunii utrinque senserint proximi agri.

§ 28. Atqui Virgilio ethulco, circa messem non tam miraculosa fuit visa ejusmodi turbatio aëris, Georg. I.

*Sepe ego, cum flavis messorem induceret, arvis
Agricola, & fragili jam stringeret hordea calmo,
Omnia ventorum concurrere praelia vidi,
Quæ gravidam late segetem ab radicibus imis
Sublime expulsam eruerent, ita turbine nigro
Ferret hyems calumque levem, stipulasque volantes.
Sepe etiam immensum cælo venit agmen aquarum,
Et sædam glomerant tempestatem imbribus atris
Collebat ex alto nubes, ruit ardens æther,
Et pluvia ingenti sata læta bonæque labores
Diluit, impleantur fosse, & cava flumina crescant
Cum sonitu, feruetque fretis spirantibus æquor.
Ipse pater media nimborum in nocte cornica
Fulmina molitur dextra, quo maxima motu
Terra tremit, fugere feræ, & mortalia corda
Per gentes humilis stravit pavor, ille flagranti
Aut Atho, aut Rhodopen, aut alta Ceramnia telo
Dejicit, ingeminant Austri & densissimus imber,
Nunc nemora ingenti vento, nunc littora plangunt.*

§ 29. Hæc profecto sincere & singulari animi studio sibi proposita meminerint, qui ad se admonitionem pertinere candidam arbitrabuntur. Si vero plerisque indolis morosæ hominibus recalcitrare, ac in me petulanter vel serio insolescere videntur, iis quidem per me licet, dummodo adversus conscientiæ & veritatis testimonium non laborent, & Dei gloria ac reipublicæ Christianæ quies utilitasque requiratur.

§ 30. Ansam vero hujus incredulitatis pronam admodum obtulerunt rustici, fiducia in Deum viva minus confirmati: qui multifariam hoc etiam tempore secundum eorum incredulitatem vexantur à Satana, ut alias lac ademptum, alias foetum, alias segetes, alias

alias armentum etiam interemprium à Lamiis putent : & universam agriculturæ rationem non ad benedictionem Dei in vera fide, sed ad meras anicularum voluntates referant. Adjiciam doctissimi viri JULII SCALIGERI verba ad Cardanum : Als, ad maleficii efficaciam conferre maleficii constantiam. Putasti cujuspiam affectum agere in alium, quam in eum cujus affectus est? Neque verum est, ab homine homini noceri posse verbis. Nam quis illa eum verba docuit? Non homo alius. Nam quis illum? Non celestis intelligentia. Quis enim eam facere audeat authorem fascini? Ergo malus dæmon: non ut hominem faceret potentior, sed ut ipsum deciperet credulitate, atque socium haberet tum impietatis, tum æterni exitii. Ipse igitur agit dæmon: stultus ille ac vecors, putat suis sese vocibus agere.

*Li. 16. de
Spir. ril.
cap. 349*

§ 31. Porro à contrario quis forte objiciet, pluviam cieri posse carminibus in perniciem à maleficis: quum ex jure scripto constet, aliquas in salutem pluviam provocare. nam lex 4. C. de mathemat. & mal. Constantini est, qua admittit eos, qui precibus, carminibus aut medicamentis pluviam impetrare valent, aut aliquid, quod ad hominum salutem spectat, &c. Bartolus ibi: Summa & mens legis est, mea opinione, ut si quis istis artibus ad utilitatem hominum utatur, permixtae sint, ut scribit Josephus de Solomone libro 8. cap. 2. quæ alioqui veritæ per se sunt, & maxime si in alicujus perniciem convertantur.

§ 32. Hic paucis, cum bona venia, respondeo: Christianum Imperatorem credidisse aliquam in his esse vim, haud fecus atque multum alii, & quidem plerique ædum ac poëtæ. Ex quo consequitur, magnam hunc ea in re injuriam Deo fecisse, qui non piis votis & culpræ deprecationibus supplicandum, sed contestationibus impiis ac adjurationibus cogi Deum posse, ut hoc aut illud nobis donaret, arbitratur: quin & amplam diabolo aperuisse fenestram, quum vero Deo relicto, per Satanæ aut ministros aut ministeria quid se consequuturum consideret. Cæterum, ut semel hoc caput finiam, quid potest in hac re & causa dici dilucidius eo, quod apud Hieremiam capite 14. legitur? Nunquid sunt, inquit, in vanitatibus Genrium, qui pluere faciunt? & num cæli dabunt imbres? Annon tu es Ichova Deus noster? Te igitur expectamus. tu enim fecisti omnia
hæc.

De naturalibus pharmacis somniferis, quibus interdum illudantur Lamia, de earum item unguentis, & quibusdam plantis soporiferis, mentemque impense turbantibus.

C A P U T. XVII.

*Naturalibus usum
pharmacum
quando quis
deludatur
à Satana
Lamia.*

INTERDUM Empusæ exornandæ adhibentur etiam naturalia quædam pharmaca, quibus ubi se inunxerint, confricuerintque, ita à fraudulento magistro institutæ Lamia, per circuitum mox se evoluturas, ac per aërem longe lateque evagaturas ad tripudia, dulcissima symposia, concubitus & gratissima rerum spectacula, confidunt: quæ tamen per insomnia ipsis ingerit ille mille artifex, ubi ab inunctione somniferi omnino unguenti, in profundissimum lethargicumque somnum dilabuntur insciz. Hæc ne somnia videantur, libuit adducere, quid solertissimus occultarum causarum indagator Johannes Baptista Porta Neapolitanus lib. 2. Magiæ naturalis, sive de miraculis rerum naturalium, scribit: Adeo dira, inquit, cupidus hominum mentes invasit, ut quæ natura mortalium commoditatè elargita est, abutantur, ut multis horum simul coacervatis component Lamiarum unguenta: quæ quanquam ipsæ superstitionis plurimum admiscent, naturali tamen vi evenire patet intuenti. quæque ab eis acceperim referam.

Cap. 16.

*Lamiarum
unguenta.*

§ 2. Pectorum pinguedinem ab enso vase decoquendo ex aqua capiunt, inspissando quod ex elixatione ultimum novissimumque subsidet. inde condunt, continuoque inserviunt usui: cum hac immiscent eleoselinum, aconitum, frondes populneas & fuliginem. Vel aliter sic: Sium, acorum vulgare, pentaphyllon, vesperilionis sanguinem, solasum somniferum, & oleum (etsi diversa commiscant, ab iis parum diffidebunt) simul conficiunt, partes omnes perungunt, eas antea perficando, ut rubescant, & revocetur calor, rarumque fiat, quod erat frigore concretum. Ut relaxetur caro, aperianturque pori, adipem adjungunt, vel oleum ipsius vicem subiciens, ut succorum vis intro descendat, & fiat potior vegetiorque, id esse in causa non dubium reor. Sic non illi nocte per aëra deferri videntur ad convivia, sonos, tripudia, & formosorum juvenum concubitus, quos maxime exoptant: tanta est imaginationis vis, impressionum habitus, ut fere cerebri pars ea, quæ memorativa dicitur, hujusmodi sit plena: cumque valde sint ipsæ ad credendum naturæ pronitate faciles, sic impressiones capessunt, ut spiritus immu-

tentur, nil noctu diuque aliud cogitantes: & ad hoc adjuvantur, cum non vescantur nisi betis, radicibus, castaneis & leguminibus.

§ 3. Dum hæc pensiculatorius perquirendo operam navarem (incipiti enim immorabar iudicio) incidit mihi in manus vetula quædam (quas à strigis avis nocturnæ similitudine Striges vocant; quæque puerulorum sanguinem è tunis absorbent) sponte pollicita brevis mihi temporis spacio allaturam responsa. Jubet omnes foras egredi, qui mecum acciti erant testes: spoliisque nudata, tota se unguento quodam valde perfricuit, nobis è portæ rimulis conspicua: sic soporiferorum vî succorum cecidit, profundoque oecubuit somno. Fores ipsi patefacimus, maktum vapulat: tantaque vis soporis fuit, ut sensum eriperet. Ad locum foras redimus, jam medelæ vires fatifecunt flaccescuntque. A somno sevocatâ, multa incipit fari deliria, se maria montesque transisse, falsa depromens responsa. Negamus, instat: livorem ostendimus, pertinaciter resistit magis. Hæc tamen Joannes Baptista.

*Historia
memorabilis
in Strigis.*

§ 4. Lamiarum quoque unguentum propemodum simile tradit Hieronymus Cardanus, post cujus inunctionem mirabilia videri apparet. Nam & de his, quæ non sunt, & tamen videntur, ibi sermo est. Constat pinguedine puerorum; ut dicunt, succisque apii, aconiti, pontaphylli, solani, ac fuligine. Sed tamen dormire creduntur, dum hæc vident. Spectare autem videntur theatra, vitidaria, cœnas, ornatus, vestes, formosos juvenes, reges, magistratus, imo res omnes quibus delectantur, quibus etiam se frui arbitrantur. certunt item dæmones, corpus, carceres, solitudinem, tormenta. Hæc igitur sunt violentorum insomniorum causæ. Hinc etiam illas apio vicitare ait, castaneis, fabis, cepis, caulibus, phaselisque, somnos turbulentos cientibus: sic magis per somnum ferri videntur in diversas regiones, atque ibi multifariam affici, prout unuscujusque fuerit temperies, unguento adjuvante.

*De Subtr.
li. 12. de
admirabilibus.*

§ 5. Cui non absimile ad inducendum profundum longumque somnum, adjungam hic oleum. Rec. semin. lolii, hyofcyami, cicutæ, papaveris rubei & nigri, lactucæ, portulacæ, ana part. iv. baccarum solani somnifici part. i. ex his omnibus fiat oleum secundum artis legem, & pro qualibet uncia istius olei miscetur scrup. i. opti Thebalci. Hinc sumatur scrup. i. vel. l. & duorum dierum subsequetur somnus. Lignorem conciliantem mirifice somnum, ad guttam unam aut alteram exhibitum, lubens hic adde-

Somniferum admodum oleum.

rem:

rem: sed præstat non publicari. Suam quoque hic laudem meretur succus singulari ratione suoque tempore ex hyoscyami radicibus extractus.

*Simplicia
sensus tur-
bantis &
anferentia.*

§ 6. Ejusmodi quædam simplicia, puta lolium, faba inversa, opium, hyoscyamus, cicuta, papaveris species, solanum furiosum somnificum, mandragora, nympha, atque id genus reliqua, naturalium rerum peritis non omnino ignota inveniuntur, quibus intellectus vel aufertur vel turbatur: ut, qui iis uratur, loquendo, audiendo & respondendo amens videatur, vel in somnum altissimum ad dies etiam aliquot præcipitetur. At eorum usum, & aquas, vina, pulveres, trochiscos, olea, aliasque formas hinc conficiendi modum, silentio involvere malui, ne iis abutendi ansam alicui subministrasse videar. Perpetuo juvandi, & non lædendi, animùm mihi donavit omnis boni author benignissimus.

*Amentia
& somnus
gravis ex
lolii usu.*

§ 7. Adjiciam hic tamen ob cautionem historias duas non inutiles, de horum soporiferorum viribus. Mulier quædam ad rem attentior, optimeque nota, sed quæ suum jam obiit diem, trituratores in multos conduxerat dies, curaratque ex lolio diligenter ex creto (dourt nos vocamus) molito pinis quoque, admista fecalis farina, panem apparari & coqui, ut eos minoribus sumptibus aleret. Quo quum essent pasti, in quandam levem inciderunt amentiam: cum essent aliquandiu rotati verrigine, lassī ad unum omnes in profundum longumque inciderunt somnum, ut pro labore, quem vulturæ præstare oportuisset, ipsi continuo steterent: donec ea tandem post alterum aut tertium diem errore animadverso, victus rationem mutaret.

*Solanum
majus her-
ba bella
donna.*

§ 8. Ad hæc clarissimus eruditione, multijugaque rerum observatione & usu medicus, D. Reinerus Solenander, collega in eodem apud illustrissimum nostrum Principem ministerio conjunctissimus, quum Lovanii anno quadragesimonono sub Hieremia Brachelio operam medicinæ daret, vidit puerum Servatii Sasseni bibliopolæ mirandis symptomatibus correptum, ex esu forte unius baccæ solani majoris (herbam Bella donna Itali vocant) quam casu imprudens propter ætatem, ignarusque rerum, ex horto D. Gemmæ Phrysi vicini sui (qui cum eam plantam prægnantem alebat cum aliquot aliis exoticis herbis) legerat devoraratque, cerasum vel uvam forsitan existere arbitratus. Puer primum cœpit furiose agere, nec ullum parentem interfingere, animo & corpore languere: vocatus

D. Bra-

D. Brachelius ad consilium & curationem, tam subita symptomata gravia miratur: statimque concepta suspitione assumpti alicujus veneni in maniaci, sciscitatur, ubinam puer fuerit, quid egerit? eum in D. Gemmæ horto fuisse narrant, visumque versari circa dictam plantam, ejusque decerpere baccas. Sed priusquam hoc innotuisset, incidit puer in somnum profundum, ut excitari nequireret, is durat ad horas vigintiquatuor. Tum puer sponte evigilat, agnoscens primum patrem, deinde alios, sed stupidior: at paucis tum ex arte adhibitis remediis, probe restitutus est.

§ 9. Quod autem Gallo cuidam nobili, ex Narbonensi provincia oriundo accidit, mirum magis est, eo quod & risu simul & deploratione dignum videatur. Is ex itinere captus à Turcis, & in Thraciam abductus, dynastæ cuidam donabatur, & (ut opinor) Bellerbeco, qui cis Bosphorum Thracium per Macedoniam præfectus militum dicitur. Ab hoc ille non aspere cœpit tractari more Barbaro, sed perhumaniter, eo quod gynæceo destinatus esset ob formam ac ætatem. Iraque tandem die quodam cibi ac potionis tum varietate, tum copia fuit effectum, ut in somnum triduanum incidere. Quo finito, quum expectatus mingere vellet, exetos sibi testes animadvertit: tum demum attonitus cognovit, quam diu dormisset, & cur tam laute semper ac affluenter tractaretur, atque ex quo cibi genere tam alto correptus fuerat somno. Rediit tandem ad suos, & hanc attulit causam, cur nuptiis facile carere posset.

§ 10. Albertus Magnus in Ægypto etiam nasci lapidem tradit, & Dioscorides, qui Memphites nuncupatur, à Memphi, magnitudine calculi, pinguis & versicolor: quo contrito, & cum aqua vinoque epoto, stupor omnium sensuum inducatur, ut nullum omnino dolorem sentias. Unde refertur à Jurisconsultis, ubi de quæstionibus agunt, ac tormentis.

De opio, heiran lac, gelotophyllide, solano furioso, theamgelide, & potu dementante laicum apud Bernates.

C A P. XVIII.

HIC obiter, ob raritatem, & rei quasi miraculum, non erat præmittendum, opii esum Turcis, & multo magis Persis, tam esse familiarem ut nihil prope familiarius: quod eo vorato se validiores esse, minusque belli pericula timere, persuasum habeant:

Ff

quemad-

*Dormienti
testes
exciti.*

Bellerbecus

*Gemma
susprensio
inducens.
In Lapido-
rio Diosc.
v. 115.
Plinius.
xxxvii. 7.
Vide lib. 5.
ca. 12. post.
Paris de
pat. tract.
de Synthesi
c. 107. 108.
10. 2.*

*Opii
frequens apud
Turcos &
Persas usus.*

*Vide etiam
Diosc.
l. v. 60.*

quemadmodum in his regionibus, ebrios quoque intrepidius se quibuscunque naufragiorum & discriminum fluctibus objicere, observamus. Quocirca, ubi exercitum colligit Turca, opio universa spoliatur terra, licet quotannis id incredibili colligatur copia ex papavere albo leviter vulnerato, postquam capita protruserit, unde laetis aliquot guttae emanant, paulatim concrecentes. Ejus semine apud Turcas non minus terra conferitur, quam in his ditionibus tritico, praesertim Acharae, Carachae, Spartadae, Emetetindae, & in aliis vicinis oppidis Paphlagoniae, Cappadociae, Ciliciae.

*L. 3. c. 15.
Observationum.*

§ 2. Vix Turcam invenias, qui opium non redimat: etiamsi unius aspri numismatis valorem tantum possideat, ejus dimidium opio impendet, secum id tam toga quam bello collaturus. Quidam ejus esui assuetus, semel drachmam mediam innoxie vorabat: postmodum vero drachmam integram idem ille deglutiit, citra ullum aliud incommodum, quam quod velut ebrius appareret. Bellonius, qui huic nunquam assueverat, eo sumpto, nihil incommodi sensit, quam in ventriculi orificio calcificationem, levem cerebri turbationem, & somnum inquietiorem. Tritum Turcis in obijcienda calumnia proverbium est, Opium comedisti: ac si alterius provinciae homini exprobrares ebrietatem. Optimum habetur, amarum valde, gustu calidum, ut os inflammet, ad modum pilorum leoninorum colore fulvum, odore molestum & grave. In extremo refrigerandi gradu id designari, cum insigniter amaricet, inflammetque, mirum est. Masschlach vulgares Turcae nuncupant, ophion peritiores.

*Masschlach.
Lech.
Opium.
Heiran lac.*

§ 3. In usu quoque habent pulverem illis dictum Heiran lac: cujus circiter coctear quicumque sumpserit, nihil loquitur, ac continuo ridet, admiranda se videre ratus: atque hinc suos instituit gestus, ut ingentem omnibus spectantibus risum moveat: qui ubi ad mentem redierit, se his vel illis fuisse locis, & mira vidisse rerum spectacula, asserit. Rogati illi, pulverem cannabinum esse plerique responderunt: qui, quamquam ex Galeni doctrina, largius paulo sumptus caput feriat, vaporem fursum ob multam calcificationem mittens, citius tamen ex gelotophyllide parari suspicaret, si Turca fuerit cognita ea planta, in Baetris & circa Borythenem proveniens: quae, si cum vino & myrrha bibatur, varias dicunt obversari species: ridendique finem non fieri, nisi potis ex palmeo vino piceae nucis nucleis, pipere & melle additis; vel cum ex solano matico

*L. 1. de
alimento.
Gelotophyllide.
Pipere.*

nico vel furioso confici, quis opinetur non absurde, cujus radicem ad drachmæ unius pondus ex vino potam, excitare species vanas, imagineſque non injucundas, docet Dioſcorides: ſed duplicatum eum modum, ad tres uſque dies mentis alienationem afferre, addit.

*Solanum fu-
riofum radice
imaginatio
va non in-
ducit.
Lib. 4.
cap. 69.*

§ 4. Cæterum quum ad cannabim vires pulveris Heiran luc retulerint Turcæ, forte ſic ex planta conficitur, quæ Indis Bangue dicitur, cannabi haud abſimilis (teſte Garcia ab Horto Protegis Indiæ medico) niſi quod hujus ſemen cannabino minus eſt, nec ita candicans, ut illud: deinde hujus ſtolones lignoſi nullo fere cortice veſtiuntur, ſecus quam in cannabe. Ex foliis contuſis, interdum & ex ſemine ſuccus cogitur, mixtaque vel nucẽ moſchata, vel caryophyllis, aut ambaro & muſco exhibetur: unde in extraſin quodammodo rapiuntur, qui hauſerunt, arque omni ſollicitudine liberantur, nonnihil ridentes. Hinc magnus Sultanus Badur jacere ſolet, ſe, quando in ſomnis adire Luſitaniam vellet, Braſilium, Aſiam minorem, Arabiam & Perſiam, pauxillum Bangue ſolum ſumere

*Bangue.
Lib. 2.
cap. 25.
ſimpl. me-
dic. Ind.*

Cap. 24.

§ 5. Huc pertinet etiam Datura Indorum planta, quæ in Malabar naſcitur, flore in extremis ramis roſaſmarini colore, qui velut & ſemen injicitur à furibus in cibos eorum, quos deprædari ſtudent: mente enim videntur alienari, qui ſumpſerunt, & in riſum ſolvi, magna cum libertate ſinentes auferri, quæ fures volunt: duratque illa mentis alienatio horis viginti quatuor. Nec hic alienum, quod de Indorum Tabaco, Luſitanis Peto nuncupato, Gallis Nicotiana, Herba reginæ & Herba ſancta, ſcribit Nicolaus Monardes, Hiſpaniſus medicus. Non quoque omittendum, quod de Theangelide, in Libano Syriæ naſci ſolita, traditur, ea videlicet devorata præſagire homines. At mea quidem opinione, ea vorata dementari homines potuerunt: ut ipſe diabolus ſe in illos, ut jam apparata organa, inſinuans, futura vel ambigue vel mendaciter ſuo more prædixerit. Potamantim itidem ad Indum fluvium inveniri narratur, eaque pota lymphari homines obverſantibus miraculis.

Datura.

Tabacum.

*Lib. de ſimpl.
pl. med. In-
dia occid.
Theangelis.*

*Pota-
mantim.
Bernatium
monachorum
tragadia
venetica,
Joan.*

*Stumpff.
XIII. 33.
In Chron.
Germ. Seb.
Franci.*

*Pota etiam
dementantur*

§ 6. Similis cujuſdam potionis beneficio, laicum dementabant, velutque ſtupidum reddebant quatuor ordinis prædicatorum monachi Bernates, anno nono ſupra ſeſquimilleſimum, ut aquam cautiſſimam ſive ardentem abſque ſenſu tolerarit. Ea Chriſti quatuor vulneta pedibus, manibus & corpori ſe imprimere ſimularat larvata

*& Apertif-
ri valde
meminis
Paulus Ve-
net. de Reg.
or. 1. 27.*

Maria, adornatus scilicet in hanc tragediam monachus, qui antea clavum quoque per alteram laici manum transegerat, nihilque non in D. Virginis specie persuaserat, ut illius simplicitate & amentia abuteretur, cum tribus suis fratribus religiosi figmenti conscijs, ad sui instituti confirmationem. Quo nomine potionatus ille, altari quoque in D. Virginis sacello imponebatur, ubi velut catalepsi correptus, in turbæ confluentis conspectu, immobilis ad stuporem usque genibus flexis perduravit: dum interea temporis Doct. Stephanus, fabulæ hujus actor, per canalem in Christi & D. Virginis simulachris proximis mutuam colloquium mentitur. Fraude tandem detecta, artificium confessi sunt monachi quæstionibus subjecti, exustique ejusdem anni die postremo Maji. Historia sane lectu dignissima, ut hinc in reliquarum ejuscemodi imposturarum, ad animarum exitium, olim ab id genus hominibus constructarum, cognitionem promptius perveniatur. Similibus forassis in suis corporibus quandoque utuntur nostræ Lamiz.

De incubi demoniaci illusionē, & incubo morbo naturali.

G A P. XIX.

HINC jam incuborum succuborumque larvas aggrediamur, quid in his veritatis foveatur, studiose & latius investigantes: ut non modo è vulgariū, sed & prudentium animis, semel hoc falsæ persuasionis simulachrum excutiat. Quam iraque hujus hæresis maleficio & præstigijs delusæ dementatæque anus, à dæmone se comprimi, incubosque pati arbitrentur, hæc commixtionem, ut reliqua propemodum omnia, mere esse ex læsa mente imaginariam, vel solum qualicumque affricu titillationem cieri, accedente rei imaginatione: nec vere congressum fieri, rationibus demonstrabimur evidentissimis: ubi prius commonuero, nostris medicis morbum quendam dici Incubum, ab incubando, quod pondus quoddam nobis dormientibus incumbere, & super nos consistere putamus, respirationem opprimens, & ob id vocem impediens: ita ut, si velimus claimare, non possimus, cum somnis horrendis & imaginationibus plurimis nos ab aliis invadi existimantes. Fit fere noctu, & à somni initio: & quæcunque epileptici interdium vigilesque patiuntur, hæc noctu & in somno ephialtici.

§. 2. Plinius modo suppressiones, modo noctis ludibria, modo

Fauno-

*Congressus
dæmonis,
cum mulie-
ri imagi-
nariæ.*

Incubus.

Faunorum in quiete ludibria nominavit. Arabes, inquit Avicenna albedilon & alcratum, Averroes elgadum, Azaravius alcaibum; nostri vulgo gravedinem dicunt, quasi pondus equitando (sic loquuntur) nos opprimeret: sic nostrates quoque dicunt sua lingua, Die mar rydet uns. Epilepsiam esse quidam sentiunt diminutam, quæ sit in somniis, de qua Aristoteles intellexit lib. de Somno & vigilia: *ἰριάλτης* Græcis nuncupatur, id est, insultor, quasi aliquis infiliat, vim inferens, & alterum comprimens, ut non possit moveri, donec liberetur ab invasore. *ἑπιπλοῦν* à suffocando Themisoni dicitur.

§ 3. Quæ signa ab imminuto calore proveniunt: & quum spiritus animales existentes in cerebro, ob vapores ascendentes, à pituita & melancholia obtenebrantur, ita ut virtus opprimatur, & videatur aliquid grave sibi inferri, quod tamen revera non fit. Contingit autem potissimum resupino corpore jacente: pierunque ore ventriculi aut pituita crassa lentaque, aut ciborum concoctu diffusilium copia oppresso. Quum vero sagæ sint ob sexum & ætatem ut plurimum pituitosæ, & ob animi affectus melancholicæ, cur non supine cubantes, hujusmodi morbo erunt obnoxii; atque accedente illo sensu communi, ab immundi spiritus assidua suggestione vitiatu, putabunt fitebunturque vere se passas esse, quod solum vel per somnum vel imaginatione intensa innotuit.

§ 4. Convenientem hic ex Jafone Pratenſi historiam de otioso quodam sacrificio ascribendam duxi: ita narrat. Nuperrime sacrificans quidam me convenit, Domine, inquit, nisi succurras misero & afflicto, actum est, & profusus perii: tabes me habet. Viden quam sim emaciatu, quam exanguis? vix tenui pelle contegor: succulentus esse soleo, speciosulus, & bene habitus: nunc fœdum spectrum videor, hominisque inanis imago. Quid, inquam, te cruciat, & quam affectus tui causam opinaris? Dicam, ait, intrepide, & valde admiraberis. Sub quamlibet ferme noctem ad me commeat muliercula mihi non ignota, & pectori meo illabatur, ipsa violenter comprimit, atque coarctat animæ meæ vias, ut ægre respirare queam: quin clamitare cupienti, vocis iter præcludit, ut, quanquam præ pavore nitor attollere, minime queam: nec manus ad propulsandam injuriam, nec pedes ad capeſſendam fugam expedire valeo: vincitum me & affixum tenet. Heus, inquam subridens, nihil admirandum prædicas (ex narratione incubum intelligebam) merum est phantasma, merum ludibrium. Nec plura

*ἰριάλτης
πυρρο-
λαίος.*

*Incubus
olim quo-
que demon
putabatur.
Actius li-
bra 6. c. 12.
ex Possido-
nio Nestro-
tas appel-
lant Ger-
manice,
Die mar ry-
den, quasi
dicat, mo-
ditum vel
pondus su-
perrequi-
tatis.*

*De cerebri
morbo. c. 26
Incubum
passus sa-
crificum.*

moratus : Phantasma (inquit) ludibrium (inquit) profecto non est : ita me Deus amet , quæ hisce oculis conspicatus sum , & quæ hisce manibus exercui , enarro . Equidem vigilans , mentisque compos , eam video coram , & invadentem accipio , conorque oblectari : sed præ languore , metu , angustia & impacta , vi nihil efficio . Hac de re horsum vorsum amens cursum , unumquemlibet percunctans , possent succurrere miserabiliter pereunti . Minoritam consului , quem callidum veteratorem dicunt , ab hoc præsentaneam opem sperabam : sed spe mea frustratus sum plane , nullam is salutem attulit : tantum monebat , Deum optimum maximum , quem jam pridem præcibus fatigaram , strenue orandum , ut dignaretur infestam vexationem avertere . Adii vetulam quandam , pro fama populari , sagam atque versutam hæc ajebat , qui sub crepusculum diei statim ab excreto lotio matulam obturare dextra caligula , & fore , ut eo ipso die malefica me inviseret . Id etsi vanum videbatur , nec parum me ab experimento absterret religio , vitus tamen impotentia & diurni laboris tædio , tentavi . Et , per Jovem , accidit vaticinium . Veniens in domum meam , vesicæ cruciatum querebatur : nec potui ab illa aut preculis supplex , aut contentione minax impetrare , ne sub noctem ad me terrificæ commearat : sed implacabilis veterem morem asseruat , semelque constituit me sædo angore conficere . Hominem hunc vix quivi ulla ratione ab insaniam revocare : sed à secundo tertiove congressu hilarior factus , morbum agnoscere cœpit , & sanationis spem fiduciamque concipere . Jam ad congressum imaginarium .

*Hymenis membrana, qua omnes muniuntur virgines, ratione
commonstrari certissime, demonum cum mulieribus concu-
bitum esse vanum, mereque imaginarium.*

C A P . XX.

*Concubitus
dæmoniæ
vanitas.
Virgo reli-
giosa apud
Hollandos
ob incubum
præcipue
excusa.*

PRIMUM hujus congressus vanitas, fucusque, apertissimis atque padeo oculatis testimoniis, ac argumento irrefutabili convincitur, si virgo hoc depravatæ imaginationis fascino agitata, ludibriaque ejusmodi perpessa, quæ à dæmonis initu corrupta creditur (qualem apud Hollandos religiosam, ex propria peractæ cum dæmone hujus spurcitici confessione flammis adjudicatam scio) ab obættice perita, vel alia non indocta, femina inspiciatur, contrecturque :

turque : eam enim adhuc virginittis zona, hymene nimirum munitam esse (si alioqui à viri concubitu fuerit libera) comperitur. Ea siquidem omnes virgines ab initio dotatas, obviatasque à conditore Deo fuisse, contra multorum secus contententium sententiam ostendere volui.

*Hymene
dotata sunt
omnes vir-
gines.*

§ 2. Primumque generale Mosis ex Dei voluntate consilium, de iudiciis virginittis indubitate cognoscendis, si de virgine matrimonio tradita, in læsæ antea pudicitiz suspicionem maritus venerit, proponam explicaboque. Id tale est : Si duxerit vir uxorem, accesseritque ad eam, & odisse eam cœperit, quæseritque divortii occasiones, nomen pessimum ei objiciens, & dixerit : Uxorem hanc duxi, & ingressus ad eam, non inveni virginem, vel virginittis signa : tollent eam pater & mater ejus, & proferent signa virginittis puellæ ad seniores civitatis, qui sunt in porta, dicetque pater : Filiam meam dedi huic uxorem, quam quia odit, imponit ei nomen pessimum, ut dicat, Non inveni tuam filiam virginem : & ecce hæc sunt signa virginittis filiz meæ. Expandent vestimentum coram senioribus civitatis, apprehendentque senes urbis illius virum, &c. Quod si verum est verbum illud, & signa virginittis in puella non fuerint inventa, ducent puellam ad ostium domus patris sui, obruentque eam cives illius civitatis lapidibus, ut moriatur. Ad hujus loci explicationem, & ut medicis in omnibus puellis hymena non agnoscantibus satisfiat, ac meum interim prosequar institutum, breviter de eo quædam hic dicam.

Deut. 22. 9

§ 3. In virginis locellis, vel *κατὰ γυναικῶν* in hæret lateret hæc tunica, castitatis conservatrix, qua primo insultu disrupta, venarum uteri orificia hic intexta, defluentia quoque, sanguinem fundunt, menstruum vulgo, licet improprie, appellatum. Unde nuptis virginibus, prima concubitus nocte, ex hujus membranz violenter ruptæ venulis sanguis promanat : cujus lituris, ut virginittis vel virginittium notis, testibusque, tincta, quibus teguntur vel incumbunt linteamina, coram magistratu, suspicacibus, conjugesque violatz antea pudoris zone falso insimulantibus maritis expandi ostendique jubet Mosis.

*Virginittis
signa. Mo-
si locus ex-
plicatur.*

§ 4. Apud Hispanos quoque admodum vulgare est sponsis, eas solutz virginittis lituras sanguineas in linteo à primo concubitu observare. Apud hos etiam filias pro virginibus aliquoties divendere solent quædam lucri cupidæ nimis matres, hymena inviolatum,

tum, ejusque rupti manantem sanguinem alia materie ficta imitatz.

§ 5. Ad hæc, præterquam quod in virgine quadam certissime etiam tegumentum illud solidissimum deprehenderim, id ipsum quoque à pudicissimis, mibique familiaribus matronis, quæ in seipsis hoc pudicitiz munimentum prima admissione observarunt, pudica colatione cognovi: quæ & omnes virgines eo donatas esse, ex feminis itidem aliis, quibuscum familiariter & occulte hæc de te consultissent, se intellexisse, uno quoque asseruerunt ore.

*Hymen
membrana
alia cras-
sor. alia
validi or. ut
fessione o-
pus sit alia
fragilior.*

§ 6. Membrana interim alias crassiore firmioreque, quasdam tenuiore fragilioreque hic obseptras esse, minime dubium est. Ple-risque etiam lascivo quopiam attritu eam divelli, lacerarive, aut putrescere quoque ex humorum affluxu, & ex morbo perumpi constat. Exemplo id testatum facile fecerim. Verum non est nostri in-stituti, inutilem hujus argumenti contexere telam. Satis sit indi-casse, imo apertas ostendisse rationes, quibus succuborum incu-borumque falsitas detegitur: item Mosis locum nonnihil expli-cuisse: & medicis negantibus membranam hanc in omnibus virgi-nibus, ansam subministrasse, eam oculatius observandi: cujus qui-dem vitiata prius nomine, uxorem secreto arguisse olim maritum non immerito memini.

cap. 22.

§ 7. Si quis jam exiguo illo hymenis foramine illusus, diabo-lum ut multiformem, Venereæ rei ludibria posse cum virgine exer-cere urgeat: huic responsum volo, ut me doceat, quomodo eo vir-ginitatis munimento inviolato, posset ex ejusmodi congressus par-tu progignere uterus materierum usque adeo grandium, durarum, inæqualium, asperarum acutarumque monstra, qualia Magdele-nam quandam Constantiæ captam ex tali concubitu peperisse, paulo post ostendetur. Enimvero si à portentosarum harum rerum procreatione puella, à partium uteri peritis introspiceretur contretareturque, ut artis est, fraudem illusionis primum phantasiæ in Ve-neris opere ingesta factam: deinde ut imaginarius ille congressus judicaretur verus, dolores partus à spiritu cicri, atque rerum ab-surdarum insensibilium mortuarumque congeriem velut illius coitio-nis factum ostentari à milleartifice, evidenter constaret.

Quod

Quod filii Dei ad filias hominum ingressi sint, locus hic Mosis explicatur: quo magis congressus diabolici vanitas elucescit.

C A P. XXI.

SI quis jam præfractor, ad illam Mosis sententiam mihi obtu- Gen. 6.
 dendam confugiat, Quod filii Dei ad filias hominum ingressi
 sunt, atque hæc genuerint potentes & celebres viros: & hinc cum
 multis alioqui doctis viris inferre studeat, dæmones posse mulie-
 rum concubitu frui, atque generate: huic Augustini Steuchi Eugu- Li. 6. c. 32.
de Perenn.
Philosoph.
 bini, Episcopi Kisami, verba hæc, quibus errorem hunc solide refel-
 lit, opponam. Illud, inquit, rejiciendum, separandumque à natura
 dæmonum vera, & pene inter fabulosos dæmones censendum,
 quod non modo è nostris quidam, sed etiam prophanæ philosophiæ
 professores plerique sibi persuaserunt, de filiis illis Dei, qui dicun- Genes. 6.
 tur apud Mosem filias hominum vidisse, accensosque in earum
 cupiditate, ex eis filios genuisse: qui quum dicantur Hebraice Ne- Nephilim.
 phillim, ab Hebræis nescio quibus, & nostris, quinetiam externe
 philosophis, dæmones crediti sunt, qui partem divinam atque hu-
 manam mistam habuerint. Fueruntque multi, filios illos Dei an-
 gelos suspicari: è quibus, cum multis Hebræis, Josephus in sua de Li. 1. cap. 3.
 Antiquit. Judaic. historia: quem tamen Zonaras historicus excu-
 sat, quasi angelos ille appellarit filios Seth, ut Deo placentes, &
 angelorum vitam æmulantes. Fuerunt & alii in ea opinione, ut
 Laëtantius.

§ 2. Videturque antiquissimus error è libris Mosis non recte Infit di-
vin. 11. 15.
 intellectus haustus. Siquidem perhibet Plutarchus, Pythagoram,
 Xenocraten, Platonem, Chrysippum, superiores Theologos sequen-
 tes credidisse, dæmones fuisse hominibus quidem robustiores, vi-
 ribusque longe præcellentes, divinitatem (inquit) habentes ne-
 que sinceram neque puram, sed cum animæ natura & sensu corpo-
 reo conjunctam, voluptatis & laboris capacem. Hoc etiam credidit
 Athenagoras philosophus Christianus, Justinus item idem philoso-
 phus, & Tertullianus, omnes ambiguitare vocabuli ducti: arbitra-
 rique è, filios Dei, angelos, purosque Deos, genitos ex eis: alii dæ- Hæreticis
disti.
 mones, alii heroes vocantes, *ἀδὲ τῶ ἱγόνος*, amore illo, quo illi filii
 Dei in feminas exarsissent, filiosque eximie virtutis & audaciæ ge-
 nuissent, quod in Cratylo etiam retulit Plato. & Athenagoras in le-
 gatione scribit.

G g

§ 3. Simi-

§ 3. Similis quoque conditio fuit angelorum. Etenim cum omnes essent liberæ voluntatis, alii in ea, qua creati à Deo fuissent, conditione permanserunt; alii naturam suam & conditionem violaverunt. Is ergo dæmon materiæ, & formarum, quæ sunt in ea, Imperator extitit, & cæteri, qui ex hīs circa primum æthera versantur. Scitis autem nihil absque testimonio nos prædicare, cum nitamur dictis Prophetarum. Illi igitur à carne victi, & in concupiscentiam prolapsi: is autem neglector, & pravus circa rerum sibi creditarum curam est inventus. Ex his vero, qui in virgines exarserunt, nati sunt hi, qui Gigantes sunt appellati. Itaque angeli lapsi de cælo, circa aërem & terram, prohibiti deinceps cælum repetero, versantur: animi quoque Gigantum circum mundum: hæc ille Tertullianus. quoque eadem sensit.

§ 4. Quæ quidam doctiores melioresque Theologi, quibus filiorum Dei notior fuit appellatio, nunquam dixissent: non Hieronymus, non Augustinus, non Gregorius Nazianzenus, non prudentissimus Chrysostomus. Nec difficile est erroris fontem agnoscere: nec datum probare, solitas Sacras literas filios Dei nuncupare dilectos illi, illantque colentes. Ut de Israël: Ex Ægypto vocavi filium meum. Et in Exodo: Eilius meus Israel. In Psalmo quoque clara existit differentia, cum homines sunt filii Dei & cum non sunt: Ego dixi, Dii estis, & filii Excelsi omnes: vos autem sicut homines moriemini. Ecce eosdem filios Dei & homines appellat: sed filios Dei, quia creati ab illo, factique velut Dii, futurique, si Deum coluerint: homines autem, quia in terrenam fragilitatem dilapsi, Regis cœlestis imagine denigrata. Tales erant illi eluyionis tempore filii Dei, bona progenies ex Seth, quæ commista cum filiabus hominum, scilicet corruptissimis fœminis, quæ sicut uxor Adam, deincepsque ferme omnes, sic maritos suos corruperunt: unde corruptiores filii nati, origo mali, sanguinis pii cum impio commistio: propterea nati bellicosi, superbi, contumeliosi. Hæc sunt veriora, à natura non abhorrentia: cum illa non absint à fabulis Poëtarum.

§ 5. Nec natura fieri potest, nec assentitur philosophia, spiritus corpore nudatos, amore fœminarum capi, aut ex eis generare potuisse. Habent enim fontem suum, & inferiores ortus, cupiditates: si desit causa, desit effectus. Ubi non sunt membra genitalia, non est amor coëundi. Ubi non est cibus & potus, non est sperma. Ubi non fuit quærenda successio & propagatio, non adhibuit natura cupida-

*Filii Dei
qui?
Osa 11.
Num. 24.
Math. 2.
Tsal. 81.*

Filii Dei.

*Cur dæmon
sua sequit.*

*Spiritus
carnem &
essa non ha-
bit. Luc. 24.*

piditatem generandi. Sicut spiritus nudi sitire aut estire non possunt: sic Veneris libidine nequeunt inflammari. Absurdum quoque duo esse genera dæmonum: tum ipsos angelos lapsos in concupiscentiam, tum animas Gigantum. Fuerant enim Gigantes homines, nec ex hominibus faciendi sunt dæmones: nec casus eorum fuit, quod exarserint in andrem. Erunt igitur fabulosi dæmones, tam quos libido rapuisset, quam generati ex eis. Tales erunt, quales Hector, Achilles, Æneas, Hercules, ex hominibus & Diis nati, apud Pœtas. Hæc Augustinus Stenachus.

§ 6. A cujus sententia rationibus ac veritate comprobata, quamvis Lactantius de *probatione* discrepet, in universali tamen de genitium diis, *obscure* non discedit. Sic enim argumentatur: Quid est autem tam remotum à Deo, quam id opus, quod ipse ad propagandam sobolem mortalibus tribuit, & quod sine substantia corporali nullum potest esse? Dii ergo si sunt immortales & æterni, quid opus est altero sexu? nimirum ut generentur. Ipsa progenie quid opus est? cum successione non egeant, qui futuri sunt semper. Poterathic argumentum Lucietii addere, quod ego validissimum existimo:

*Instit. de-
vin. l. 8.
Deus ac dæ-
mones non
coire.*

Lib. I.

— *Si nomina nasci*

Credimus, hand quenquam fas est capisse Deorum,

Sequitur apud Lactantium: Ut habeat vel ministros, vel in quos ipse possit dominari. Quid igitur opus est sexu fœmineo, quum Deus, qui est omnipotens, ut vocatur, sine usu & opera fœminæ possit filios procreare? Nam si quibusdam minutis animalibus id præstitit, ut sibi è foliis natos, è suavis herbis ore legant: cur existimet aliquis, ipsum Deum, nisi ex permissione sexus alterius, non posse generare? Illos igitur quos imperiti & insipientes tanquam Deos & nuncupant & adorant, nemo est tam inconsideratus, qui non intellegat fuisse mortales.

§ 7: At Kimchi hic dicit: Omni rei, quam Scriptura vult magnificare, subijcitur nomen *יהוה* sicut & in Propheta legimus *יהוה אלהינו* *יהוה* civitas magna Deo, id est, civitas magnificentissima. Aben Ezra intelligit per filios Dei, homines Deum agnoscentes. Chrysothomus hunc locum explicans, docere videtur, quod non solum absurdum est, sed etiam impossibile, ut improbi angeli cum fœminis coitum exercent, sic inquit: Dementia plenum est dicere angelos dejectos è cælo, ut cum mulieribus rem habeant,

*Henit 23.
in Genes.*

habeant, & quod incorporea illa natura corporibus copuletur. Neque enim possibile est, incorpoream naturam illam habere unquam concupiscentiam. Et paulo post: Valde insanus esset, qui comprobaret talia verba de *demonia plena*, quod incorporea & spiritalis natura, corporis complexum ferat.

§ 8. Cornelius Agrippa in eo libro, quem adversus Lamiarum inquisitores inscriptum emisit, hanc Chryostomi sententiam detorquet in illos, qui maleficas mulieres, quod se rem Venerem cum i demonibus peregrisse, falsæ sint, insectantur & puniunt. Quam quidem rem ipsæ, & certe merito, irridet cœca fabulosam, & à somniis ac imaginationibus delirantium anicularum enatam: quæ quum sæpe dormientes per somnia decipiuntur, & interdum quoque vigilantes ex vehementis libidinis imaginatione illudantur, tamen arbitrantur ea vere sibi contigisse, quæ sola imaginatione sunt peracta. Sunt inter veteres & alii Chryostomo assipulati, inter quos præcipuus Joannes Cassianus Chryostomi discipulus, in *cujus* lib. 2. Collat. cap. 8. hæc leguntur: Nullo modo credendum est, spirituales naturas coire cum feminis naturaliter posse: quoniam si hoc aliquando secundum literam fieri potuisset, quomodo nunc quoque vel frequenter, vel raro, ipsa evenire non contingeret, & absque femine vel coitu viri aliquos nasci? si similiter de mulieribus conceptum demonum cerneremus.

§ 9. Consimilem habet vim id, quod Philostrius Brixientis Episcopus cap. 108. sui Catalogi adversus hæreses in hunc modum refert. Alia est hæresis, quæ de gigantibus asserit, quod angeli se miscuerint cum feminis ante diluvium, & inde natos esse gigantes. Sed si quis putaverit angelos ita peccasse transformatos in carne, & in ea remansisse, aut ita factos carnates crediderit, is violenta ratione decernit historiam: ficti & paganorum & poetarum mendacia asserunt, Deos Deasque transformatas nefandi conjugia commississe. Quod si factum est aliquando, & nunc fieri, non erit ambiguum: quod autem non factum est aliquando, nec modo fieri manifestum est. Neque ab his abhorrent, quæ Cyrillus Alexandriæ Episcopus in eandem fere sententiam disseruit lib. 2. Allegoriarum in Pentateuchum. His accedit autoritas Concilii Ancyranæ, detestantis insanam opinionem quarundam veneficarum mulierum, asserentium se noctu per longa terrarum spacia ab improbis spiritibus deduci, ubi cum demonibus indulgent

variis

sermo 1.

ca. 26. g. 5.

varius voluptatibus; epulis & libidinibus, &c.

*Semideos, ut alios mortales, fuisse natos: nec hominem,
nec perfectum animal absque coitu & femine ma-
ris ac feminae nasci aut concipi.*

CAPUT. XXII.

Ex superioribus apparet, quam absurda sit ac profusa indigna Christiano, Fulgentii sententia, qui, quos Scriptura Nephilim, & Hebræorum theologia Iffim appellat, eos & Herbas, & Semideos, & Deos Senones dictos ait, aut quia ob infelicem paupertatem celo digni non censeantur, nec terreni tamen putentur propter gratiæ venerationem, cuiusmodi olim Priapus, Hippo, Vertumnus: aut quia divinis virtutibus, & in humanum genus beneficiis in hac vita præcellentes, post exutum hunc mortalem hominem in Deorum beatorum choros translati sunt, iisdem, quibus olim in hac vita beneficiis ac virtutibus, mortalibus perpetuo providentes: aut quia arcano superum semine procreati sunt, quos ex Deorum sive demonum commixtione cum hominibus genitos putant, ideoque mediam quandam naturam sortitos, ut qui nec angeli nec homines sint.

*Nephilim.
Iffim. Se-
mides qua-
les credit.
Senones.*

§ 2. Etenim non apud Christianos, sed apud Ethnicos numina quædam tantum sunt terrestria, quædam cælestia tantum, quædam media, quæ Apulejus animalia ingenio rationabilia, & animo passiva, corpore aërea, tempore æterna dicit. Antiquitas autem Medioximos appellavit, quod velut intercessores Deos minores, hominum autem natura majores esse, & divina quædam munera nobis tanquam *nosim* conferre viderentur: ut Esculapius, Poslux, Castor, Liber, Quirinus, Atlas, & alii, quos Augustinus Stærchus nominavit. Herculem Servius communem Deum utriusque naturæ dicit, medium inter divinitatem & humanitatem. Ex Jove enim & Alcmena natus fingitur, quæ uxor erat Amphitryonis. Hic cum per Herculem juratur, Mediusfidius jurari solet, quasi medius filius.

Medioximi Dii.

*Hercules:
Amoid. &
Alcmena.
Deus ex
homine non
potest nasci.
Estus
verb. Med.
Medius fi-
dus.*

§ 3. Ut autem ex homine Deum nasci, nec divinitatis nec humanitatis patitur ratio, sive ex femina & viro simul, sive ex virgine tantum, quemadmodum Sibylla Beuthæa dicit,

*ἐκ γυναικὸς καὶ ἀνδρῶς
ἐκ πατρὸς καὶ μητρὸς καὶ ἐκ παρθένου*

Nullum animal nisi ex utroque sexu.

sic etiam neque homo neque perfectum animal, nisi ex maris ac feminae congressu, vel concipi vel nasci potest. Repugnaret enim hoc non solum ipsi veritati, ac sacrosandae religioni nostrae, verum etiam univ ersae rerum naturae. Nam profecto in hominibus ceterisque animantibus diversitas sexus & coitus & generatio nullam habent aliam rationem, nisi ut omnia genera viventium, quando sunt conditione mortalitatis obitura, mutua possint successione servari.

Dial. de Repub. 10.

L. 1. ff. de matr. Justinian. in Nov. de nupt.

Animalia perfecta & imperfecta Genes. 1. August. lib. 21. Sententiarum, Gen. 7. Gen. 7.

§ 4. Quod si absque coitu sexus utriusque, vel quo alio modo fieri posset, iniquissimas atque ridiculas tulisset Plato leges, qui coelibatum e sua republica non solum exterminavit: sed iis etiam, qui non nubere, multas poenalesque constituit. Atque haec est unica naturalis nuptiarum & ratio & causa, Jureconsulti prudenter inspicunt. Aristoteles quidem & Theophrastus animalia bisariam generari recte dixerunt, alia scilicet ex coitu, alia ex terra & putredine. At illa perfecta sunt, haec aptem imperfecta, de quibus hic non loquimur. Etenim Deus in principio perfecta omnia condidit, & hominem quidem & reliqua in speciem suam, hoc est, masculum & femellam, nullo genere excepto, nec aquatili, nec volatili, nec terrestri. Nam in universali *γενεαλογίᾳ* mundi, licet ipse postea sua virtute denuo quaelibet creare posuisset, Noe tamen ita mandat: Ex omnijumento mundo tolles septem & septem, masculum & femellam ejus: de jumento vero immundo duo, masculum & femellam ejus. De volucre quoque caeli septem & septem, masculum & femellam, ad vivificandum semen super faciem universae terrae.

Animalia nulla ex se concipere.

Bernicla, apud Scotiam.

§ 5. Quare Aeneas Sylvius fabulosum esse putat, anseres in Scotia vicina ex arboris fructibus in aquam decidentibus nasci, ut tradit Saxo Grammaticus: licet Guilielmus Turnerus Anglus scribat, hoc anserum genus Berniclam dictum (cujus vel nidum vel ovum nemo vidit) sine parentum opera gigni sponte, quam scilicet ad certum tempus malus navis in mari computruit aut tabulae aut antennae abiectae, inde in principio velut fungos erumpere, in quibus temporis progressu manifestae avium figurae cernerentur: deinde pluma vestitae, postremo vivae & volantes: atque id asserti, praeter commune omnium gentium littoralium, Angliae, Hyberniae, & Scotiae testimonium, a Gyraldo, qui multo scelicitius, quam pro suo tempore Hyberniae historiam concipserit. At idem ille non satis esse vulgo fidem astrui, & Gyraldo ob rei caritatem non credendum subjungit. Quare is ipse, qui Anglus natione, & medicus,

pro-

professione erat, Theologum Anglum consuluit; qui verum esse, quod de hujus avis prodigiosa generatione dicitur, affirmavit. Verum in rerum naturalium cognitione potius doctus medico ipsi Tuxere, quam Theologo fidem præstandam existimare.

§ 6. Huc pertinet quod de volucre Ephemero tradit Aristoteles; *Ephemeros* lib. 5. de Hist. anim. Hyppanis fluvius apud Cimmericum Bosphorum sub solstitio, desert veluti folliculos acinis majores, è quibus quadraginta pedes valucres erumpunt. Quod genus animalis in postmeridianum usque diei tempus vivit & volat: mox descendente sole marescit & languet: deinde occidente, moritur, vita non ultra unum diem protrahit: unde Ephemera, id est diarium appellatum est. *Plin. lib. 24 cap. 7. lib. 8 cap. 55. lib. 10. cap. 65.*

§ 7. At prodigiosa hæc narrationes non semper fidem merentur. Quemadmodum nec id, quod Ovidius tradit, Channempiscem ex seipsa concipere: & quod Archelaus de leporebus, utramque vim singulis inesse, ac sine mare æque gignere: quodque Aristoteles & Alexandri milites sunt commenti, generationem murium lambendo consistere, non coitu. Hyænam quoque parere sine mare, vulgus credit, Aristoteles negat. Idem de vulturum foemellis traditum est. Oves ex terra nasci scribit Sigismundus Baro, &c. in Moschovizæ, & Scythiæ historia. Superat autem omnia hæc mendacia quod dicit Plinius, in Lusitania circa Ulyssiponem, oppidum, & Tagour amnem, equas Favonio flante obversas, animalalem concipere spiritum indeque partum fieri, & gigni perniciosissimum, ita, sed triennium vitæ non excedere: *Plin. lib. 22 cap. 30. Origines in prin. cons. Faustum Plin. lib. 8 cap. 42.*

*Ore omnes versæ in Zephyrum stant raptibus altis,
Exceptantque leves auras, & sepe sine ulla
Conjugiis vento gravidæ: —*

*Verg. 3.
Geor.*

A tunc hæc de animalibus brutis.

§ 8. Quæ si ratio ipsa respuit, ac sacra Scriptura refellit, quanto minus in homine concedenda? Concederet enim summum nostræ fidei fundamentum, abstrusissimumque incarnationis Christi mysterium: & quod supra naturam operante Spiritu Dei fuit effectum, id natura sibi vendicaret. Sola enim Maria virgo & ante partum & post partum, Christum hominem & Deum sine viro & concepit & peperit, ut supra demonstratum est: nec ulli unquam hoc aut tributum fuit aut tribuetur mulieri: ne forte potentia & voluntas divina prætendatur, cum hæc mendacia passim tradi videmus: veluti Platonem ex virgine, Apollinis phantasmate oppressa nati.

Nemo præter Christum ex virgine natus sine viri se minores. Esai. 7.

Augus. cons. Jud. cap. 9.

Plat.

*Alruna.**Huani.*

sa natum : & Gothicas, quas Alrunas vocant, & specie & ingenio spectabiles feminas; olim Filiniri sive Idantheſi Gothorum Regis castra egreſſas, & per Aſiaticæ Scythiæ ſolitudoſes aberrantes, à Faunis & dæmonibus compreſſas, de inde procreatos Huanos fuiſſe: Se amore captos eſſe mentiuntur dæmones, ut amentes viciffim feminas in officio atctius conſtringant; ardenter animarum perditionem depereuntes.

*Mila m.
liorum.
Pliu. lib. 7.
cap. 13.
lib. 10.
cap. 64.*

§ 9. Quod autem non ex mare, ſed ex ſemetiſſis concipiunt mulieres, ea eſt caro informis, inanima, quam molam nos vocamus. Ideo non animatur, quia non eſt ex duobus: licet quoque neminem vidiffie unquam mulierem ſine viro vel molam vel ejuſmodi quippiam concepiſſe, aſſerat Galenus lib. 14. de uſu part. *Faliſſime* igitur Simon magus ex virgine ſe natum jaſtabat, ut Deum ſe mentiretur. *Faliſſime* Merlinus, dæmonis & virginis filius habitus, ut infra dicemus. *Faliſſime* Servius Tullus Laris familiaris filius creditus, & reliqui omnes ſemidei, de quibus diximus. Nam & ipſi mortales fuerunt, & patres eorum viri, & matres femina.

*Philoſ.
37. cap. 37.*

Comitatus de Martini Lutheri ortu dæmoniſato.

C A P U T. XXIII.

IN ætate anni ſexageſimiſſimi ſupra ſeſquimilleſimum, Epicoſpus in celeberrimo ſamoſi oppidi collegio, ad elevandam Martini Lutheri doctrinam, in concione publica hæc de ejus ortu enarravit hiftoriam, quam certe lepidam atque hoc loco dignam negligi minime oportuit, ut videntes videant, & intelligentes intelligant. Diabolus in forma mercatoris & artificis gemmarii Wittembergam venit, ubi apud civem hoſpicio excipi cupit, quod merces ſuas precioſas communibus hoſpitibus credere minus auderet, pro beneficio interim juſtam pollicitus remunerationem. Cæterum ubi hoſpitis filiam in amplexus muneribus, blanditiis, aliſque voluptatis irritamentis pellexiſſet, ejus tandem concubitu fretus, brevi evanuit, nec poſtea apparuit uſquam. Puellæ indices magis ac magis uſurgens intumuit. Quæ enixura tam horrenda raraque edebat indicia, ut forſum non legitime conceptum eſſe, argumentis minime obſcure præſumeretur.

§ 2. Puer adoleſcens tantum pauco tempore in ſcholis promovit, ut ſuos coartaneos & commilitones facile vinceret, vitæ tamen ratione ſimulata. Inde ex patris inſtinctu factus monachus,

chus, vim religiosæ virgini (quemadmodum ab eruditis viris, iisdemque non paucis fertur) intulit abjecta cuculla. Romam vero profectus, ut conditionem fortiretur felicior, nec ex animo recederet, incidisset quo in sanctiss. patris Papæ & Cardinalium inclementiam, consilio inuito cum suo patre, ut ob denegatas preces se ulcisceretur, ab eo consulitur (quod imperitam plebem seductu facilem intelligeret) ut commentariolo orationem explicaret Dominicam, quam cunctos simul Christianos novisse oportet, ut e ratione sui instituti voto potiretur.

§ 3. Explicationem autem hanc tanto artificio & fastu contexit, ut non modo vulgaribus, sed & eruditis plerisque, donec facum animadverterent, commendaretur. Tragicus hic Ursus plebejorum hominum erga se studia videns, longius indices grassari cepit, tam ore, quam calamo contra Romanæ sedis indulgentias, & quædam ejusdem instituta alia, donec redargueretur, pudesceret & convinceretur: nimisque longum foret enarrare singula: sapienti sat dictum, A doctis omnibus hic Ursus nuncupatur. Nomen ejus, quem digito monstramus, plus satis intelligitur. Indignum etenim, ut ille in verbi Domini cathedra nuncupetur. In summa, fons est & origo universæ hæreseos, in cujus extirpationem Concilium hoc sanctum tam diu inceptum, & agitatum: nunc tandem cum utilitate non exigua absolutum esse, merito acceptum Deo ferimus.

§ 4. Historia catholica de statu religionis nostri temporis Gallice conscripta, auctore S. Fontaino Theologiæ Doctore, tradit quoque probabilem esse opinionem, literarum monumentis propagatam: Margaritam videlicet Lutheri matrem ex diaboli coitu concepisse, qui aliquoties ante cum ea fuisset congressus, quam Joanni Luder matrimonii fœdere jungeretur.

§ 5. Lutheri profecto Doctrinam aliis veritatis machinis impugnare & convellere oporteret, non ejusmodi figmentis, alioqui vulgus intelliget. Siquidem crassum nimis hoc commentum est de tali dæmonis concubitu, quum ex descripta ejus vita omnibus constet, natum fuisse anno 1483. die 10. Novembris, nocte post horam undecimam, Illebix sub imperio Comitum Mansfeldensium, ex patre minime obscuro Joanne Luthero, viro Patricio, & hujus pudica conjugæ Margarita matre: atque Martini nomen ei impositum, quod dies proximus, quo per

baptifimum Ecclefie initiarent infans, Martino facer effect.

*Cur ex Diis ac virginibus homines nafci confictum fit,
& qua ratione fpiritus ac Diicum mulieribus
coeant, hiftoriae aliquot doceatur.*

C A P. XXIV.

*Cur sine vi-
ri coitus,
multi nati
fingantur.*

*In vita
Claudii Ce-
fari.*

*Imber au-
rum Jovis.
Tertius in
Hecyra.*

*Josephus
Ant. Jud.
xviii. 4.
Paulina
probita.*

*D. Mundi
amoris im-
patentia.
Amoris
viti ac pro-
cium.*

CONFICTA autem & excogitata fuerunt illa ab hominibus & antiquitus, & nostro seculo, vel per adulationem, ad Principum ac potentium familias illustrandas ac evehendas: vel per pudorem, ad obscuritatem generis aut natalium: turpitudinem tegendam: vel per timorem, ad stupra mulierum aut edulcoria celanda: sicut & felicibus ex veteri proverbio, sum trimesures parvas, & ut Suetonii verbis utar, patrem Claudii Cæsaris Drafun, olim Droimam, mox Neroneam prænominè, Livia, quam Augusto gràvida nupfisset, intra mensem tertium peperit, fuitque suspicio ex vitrico per adulterii consuetudinem procreatum. Statim certe vulgatus est versus, *vis & hæc non est ipsius verba.* Vel etiam conficta fuerunt hæc per artem, ad libidinem quorundam explendam, qui plerumque sunt aut lascivi juvenes, aut otiosi sacerdotes, & forma & varietate mulierum templa frequentantium capi. Jovis hoc pacto Danæ misisse ajunt quondam in gremium imberem aureum. Et Chærea confimilem jam olim misisse se hincum ait, Deum sese in hominem convertisse, atque per alienas regulas vuisse claculum per impluvium, fœcundam factam mulieri. At quem Deum? qui templa cæli summa sonitu concutit. Ego homuncio id non facerem?

§ 2. Parebit hoc optime ex hæc elegantissima Josephi hystoria. Circa Christi tempora etiam Romæ; in sacris Mædis, summa turpitu- do deprehensa est. Erat Romæ Paulina, mulier non minus probitate morum, quam natalium claritate illustis, adhuc opulenta & formosa, ut quæ esset in ipso ætatis flore, sed inprimis orata pudicitia. Nupta autem erat Saturnino, viro tali conjuge dignissimo. Hujus amore captus est Decius Minodas, juvenis non obscuro in equestri ordine: & quia major erat fortuna, quam quæ contumpi posset muneribus, eo magis accendebatur amanti infania, ita ut offerret ei pro unica nocte decem drachmarum millia. Ac

ne sic

ne sic quidem valens *carere*, non ferens amoris impotentiam, decrevit morbum simul & vitam finire inedia. Hoc ejus propositum non fecellit. Iden, libertam Mundi paternam, variis instructam, sed non probatis artibus: quæ indigne ferens obstinationem juvenis, blanda oratione conventum animare conata est, spem ei faciens, effecturam se, utpotiatur Paulinæ complexibus. Cumque ille preces ejus libenter acciperet, ait sibi opus quinquaginta tantam drachmarum millibus ad expugnandam mulieris pudicitiam, ita refocillato juvene, & accepta, quantam petierat, pecunia, novam doli-viam ingressa est, videns Paulinam non capi pecuniis. Sciens porro, *carere* vehementer addictam Isidis cultui, tale quiddam comminiscitur. Conventus aliquot ex ejus sacerdotibus, accepta fide silentii, & quod efficacissimum est, ostentato præmio, in præfens x xv millibus, & alteris totidem post navatam operam, indicat eis amorem juvenis, rogans, ut omnibus modis adirentur eam reddere voti compotem. Illi auti cupidine rasi, benigne sunt polliciti: quorum nam maximus prope se ad Paulinam contulit: & admittis impetratoque absque arbitris colloquio, venire se ait missam ab Anubide, capro ipsius forma, & jubente, ut ad se veniret. Illa libenti animo accepit nuncium: moxque jactabat se apud familiariter notas mulieres, quod dignata sit amore Anubidis: marito quoque indicat, conditam sibi cenam & cubile Anubidis. Id eo facilius concessum est, quod cognita & probata esset viro conjugis pudicitia. Itaque in templum proficiscitur, & post cenam instante somni tempore inclusa per sacerdotem, tenebris conciliantibus in latentem sibi Mundum incidit, totamque eam noctem obsecuta est juveni, Deo se gratificari existimans. Hoc deinde abeunte, priusquam sacerdotes doli conscia surgent, Paulina mane ad maritum reversa, congressum cum Anubide prædicat, & idem apud amicas quoque magnificis verbis exaggerat. Illis nec credere libebat, rei naturam considerantibus: nec mirari tamen non poterant, ob insignem mulieris pudicitiam. Die deinde post rem patratam tertia, Mundus adamatæ sorte fortuna obvius: O factum bene Paulina, inquit, quod & ducenda illa millia mihi servasti, quæ potuisti tuis facultatibus addere, & suorem nihilominus meæ voluntati gessisti. Nihil enim mea refert, quod Mundum contempsisti, quandoquidem prætextu Anubidis optata voluntate expletus

Falsa mulieris opinio ostendit
facilem
ipsa loquens

Juveni pro Deo cui.

sum: atque his diâis abiit. At mulier tum primo deprehensio flagitio, vestem sibi lacerat: & re tota ad maritum delata, obsecrat ne tam insigne ludibrium impunitum sinat. Maritus porro Imperatorum significat, Tiberius, postquam accuratissima inquisitione didicit omnia, sacrificos illos impostores in crucem egit: unaque Iden, inventricem hujus sceleris, cujus præcipua opera fuit in corrumpenda mulieris pudicitia: dirutoque templo, statuam Idis jussit mergi in Tiberim. Mundum autem mitiore pœna exilii castigasse contentus est, crimen ejus in Cupidinis impotentiam referens.

*Laminiis
pœna.*

Ecd. hist.

x. 25.

*Doctum li-
bidinos per
sacerdotes
exercantur.*

§ 3. Eusebius non minus notabile refert Saturni adulterium. Sacerdos Saturni, Tyrannus nomine, quasi ex responso numinis, adorantibus in templo nobilibus quibusque & primariis viris, quorum sibi matronæ ad libidinem placuissent, dicebat, Saturnum præcepisse, ut uxor sua pernoctaret in templo. Tum is, qui audierat, gaudens quod uxor sua dignatione numinis vocaretur, exornatam comptius, insuper & donariis onustam, ne vacua scilicet repudiaretur, conjugem mittebat ad templum. In conspectu omnium conclusa intrinsecus matrona. Tyrannus clausis januis, & traditis clavibus, discedebat. Deinde facto silentio per occultos meatus & subterraneos aditus, intra ipsum Saturni simulachrum patulis irrepebat cavernis. Erat autem simulachrum illud à tergo exesum, & parieti diligenter annexum. Ardentibusque intra eadem luminibus, intentæ supplicantiq; mulieri vocem subito per simulachrum æris concavi proferebat, ita ut pavore & gaudio infelix mulier trepidaret, quod dignam se tanti numinis putaret alloquio. Posteaquam vero, quæ libitum fuerat, vel ad consternationem majorem, vel ad libidinis incitamentum discessisset nimen impurum, atque quadam linteolis obductis, repente lumina extinguiebantur universa. Tum descendens, obstupescens & consternata mulierculæ adulterii fucum prophanis commentationibus inferebat. Hæc cum per omnes miserorum matronas multo jam tempore gererentur, accidit quandam pudicæ mentis sceminam horruisse facinus, & attentius designantem cognovisse vocem Tyranni, ac domum regressam viro de fraude sceleris indicasse. Ille de injuria conjugis, immo potius sua, ardentius inflammatus, inscriptum Tyrannum ad tormenta deducit. Quo convicto atque confesso, cæcisque fraudibus reve-

*Incensu-
cerdotum in
adulterii.*

latis,

latis, pudor omnis & dedecus Paganorum pervaserat domos, adulteris matribus, incestis patribus, liberis spuris deprehensis.

§ 4. Hinc exittimare possumus, ac dignoscere, quomodo matrona Romana fuerit à Marte compressa. Cujusmodi multa Valerius Max. & alii historici referunt. Fuit hæc fraus semper usitata sacrificiis, ut hac de causa simulachra deorum, ipsosque deos & comedere, & bibere, & coire fingerent. Nota est historia apud Danielem, de sacerdotibus Bel septuaginta, qui, cum ea, quæ Belo proponerentur, tam constanter eum ipsum consumere affirmarent, ut sanctum Dei Prophetam in discrimen vitæ adducerent, ostium sani Regem obsignare patientes: eos tamen sub mensa occultum aditum habuisse, ac per eum cum uxoribus & liberis ad Dei pateras exhauriendas patinasque evacuandas venisse, ex vestigiis ille summa prudentia deprehendit, Regique demonstravit. Quæ sagacitas quam nostris etiam temporibus utilis, atque adeo necessaria esset, Aureliana Necromantia docet, & Christi divæque virginis apud Bernates colloquium monachorum arte confectum, de quo supra dictum est.

*Sacerdotes
semper pro
Deo suo
comedunt &
coeunt.
Daniel. 14.*

*Vide lib. 3.
ca. 15.
infra.
Lib. 3.
cap. 18.*

De mutua maleficarum commixtione:

C A P U T. XXV.

QUA superiori Capite satis deteximus illos Deos, qui formosissimas quasque matronas sub religionis specie in complexus suos sibi deposcebant olim: videamus jam, quinam sint dæmones, à quibus maleficæ subagitari se vulgo jactant. Quod etsi possem exemplis nostri temporis, nostrarumque partium, etiam in virginibus sanctissimæ, nostra opinione, pudicitie demonstrare: tamen quod odiosa sint, iis prætermissis, unum ab exteris sumemus, quo nihil esse potest ad vanitatem falsitatemque dæmoniæ coitus probandam accommodatis, nihil illustrius.

§ 2. Joannes Leo Africanus testatur, in Africa Fessæ maleficas esse, quæ videri volunt habere summam cum dæmonibus familiaritatem: dæmones autem vel rubros vel albos vel nigros appellant: atque ubi alicujus fatum eloqui volunt, certis odoribus semetipsas suffiunt & affirmant eum tum se recipere dæmonem, quem acceterunt: inde mutata voce dæmonem in se loqui fingunt. Tam, qui rei alicujus explorandæ gratia venerunt, jam magna cum reverentia sciscitantur ex illis, & tandem numerato dæmoni precio

*Lib. de
scrip.
Afric.*

discedant. Verum, qui sanioris sunt iudicii, mulieres has Sabacat, quod Latinis Pricatrices sonat, recte appellant, quod damnando more solcant Venereum inter se exercere: dicentem honestius, si possem. Si quando formosae mulieres eas adcant, malefica earum amore non secus neque adoloscetes puellarum accenduntur, & in daemone specie rogant, ut concubitam pro mercede patiantur. Ita fit, et dum se daemoneiorum dictis parasse putant, rem cum maleficis habuerint.

§ 3. Neque desunt, quae ejus rei voluptate affectae, maleficarum confortium ambiant, & morbum fingentes, unam earum ad se vocent, vel miseram eo mittant maritum: quae re inoffensa, mulierem à demone quodam vexatam affirmat, eamque ob causam nullo modo liberari posse, nisi se illarum adjunxerit numero. His verbis miser ille tandem victus non modo permittit id, sed & maleficarum ordini sumptuosum parat convivium: quo absoluto, ad tympanorum strepitum miram in modum saltare solent, deinde uxorem Diis ventisque committere. Reperiuntur tamen, qui vel minime negotio fustibus hunc daemone eijciunt. Alii daemone se obfesos fingentes, non alio modo maleficas illas decipiunt, quam quo illorum uxores sunt deceptae. Sic ars eluditur arte. At vide quanta interim misero diabolo fiat injuria tam facto quam dicto, dum & id illi criminis imponant, quod non committit: & eam voluptatem ipsae sentiunt sola, cujus illum participem esse praedicant.

De veritate Seminis per succubum & incubum transfusi.

C A P. XXI.

PECULIARE vero daemoneis prius cum viro, deinde cum muliere congressus figentium committuntur nimis imprudenter, ac argumentantur absurde admodum plerique Theologi (et Gallici maleficarum architecti, Henricus Institoris & Jacobus Sprengel ordinis Praedicatorum, sacrae paginae doctores & haereticæ pestis inquisitores, ejusdem item ordinis Petrus de Palude, atque Martinus de Artes Theologiae Professor, ac hujus farinae alii) eandem scilicet daemone viri scelerosi prius succubum, officii mulieri deinde incubum: semenque viro antea ademptum, mulieris inde limi in ipso actu infillari, atque hinc fertum concipi, progigni que.

§ 2. Quam rancore Gellandus sit non dicendum filium daemoneis, sed

De eodem daemone succubus & incubus absurdum quorundam Theologorum argumentum. Volam. 1o. tract. de sortil. 7. quæst. nov. 10.

nis sed ejus, cujus erat sperma: itaque affirmate communiter Theologos, S. Thomam in tract. qq. 1. parte, tit. de miraculis. q. 8. vers. ad primum. (In Augustino vero, quem citat, nihil ejusmodi reperit.) Proinde, dum ad chorcas translatæ sunt uxores, Satanam alium demonem in forma succubi marito subterfocore, qui adeo bene se accommodet coire volenti, ut etiam calidissimum quemque falleret: ut ait Thomas d. tunc. q. 5. Næ id ridiculum nimis videtur, quam quod nullis debeat confutari argumentis.

§ 3. Hoc solummodo dicam: illam feminam ex sanguine & spiritu humano temperiem generationi aptam in ordinatis à Deo locellis, extra propria conceptacula, qualicunque præcipue translatione corrumpi & interire: propterea quod spiritus ac calor ille cordis totiusque corporis nec adsit, nec quantitate & qualitate justa sit in eo temperatus. Quamvis eam temperiem à dæmone conservari posse nugetur Thomas, tum propter motus celestitem, tum fomenta adhibendo, quibus illa defenditur. Si enim hoc fieri posset, quam fecunda monstrorum mater tam longo tempore extitisset humanum genus, femine ex feris vel bestis permutato, translatoque ab incubo dæmone, & mulieris limi infuso? En horribilem consequentiam.

§ 4. Hinc vides, quam omnino non sit credendum Alberti Scholiastæ, qui quasi per somnum sic scribit: Si semen emissum ad terram, poneretur ad matricem, possibile esset, quod conciperetur & sæpius contingere, quod in balneo, ubi vir sperma emittit, muliere præsentem, ipsa tanquam in coitu concipiat, quia matris est maxime attractiva, & semen adhuc vigens, nec exhalatione impotens, atque ideo foetum produci posse, idque experientia comprobatum esse. Nam si semen super salviam effunderet felis, atque salviam hanc aliquis comederet, tam ex illo femine generarentur in viri ventre feles, per vomitum expellendi. Absurdiora hæc sunt, & mendaciora, quam ut longiori recitatione indigeant.

Lib. de Formas. hom. ca. 1. de Gener. embry.

§ 5. Idem sit responsum feminæ habitanti in vicinia Averrois, qui scribit eam jurejurando confirmasse, quod infantem conceperit femine profuso à lasciviente masturbatore, & in balneo attracto: quemadmodum & Hebræi nugantur eodem modo natum Benayram virum doctissimum & sapientissimum ex filia Hieremiæ prophete. Eiusdem erit fidei & illud ancillæ Regine Tanquilis Oeribæ, quæ

Lib. collap. German.

Livius li. 1. quæ Tarquinio Prisco regnante, jactabat sibi repente in foco com-
Plin. li. 36. paruisse genitale è cinere masculini sexus, seque insidentem ibi con-
cap. 37. surrexisse gravidam, & ita Servium Tullum natum, qui regno
Servius successit. Ejusdem profecto vanitatis illud Plinii de perdicibus,
Tullus La- licet ab Aristotele videatur transcripsisse, ex lib. 5. de hist. anim.
rius fl. & *scoti. Plin-* cap. 5. Neque in animali alio par opus libidinis. Si contra ma-
nius x. 33. res stercentur fœminæ, aura ab his flante prægnantes fiunt. Hiantes
Falsa de autem execta lingua per id tempus æstuant, concipiuntque super-
perdicibus. volantium afflatu, læpe voce tantum audita masculi.

De Sylvanis, fauniis, & Satyris.

• C A P. XXVII.

De Civit.
Dei, xv. 23.
Lib. 1. qua-
stionum su-
per Gene-
sim. qu. 3.

NEC dubium est, alios mihi Augustinum hic de incubis dæmo-
 nibus objecturos, ita scribentem: Quoniam creberrima fa-
 ma est, multique se expertos, vel ab eis, qui experti essent (de
 quorum fide dubitandum non est) audisse confirmant, Sylvanos
 & Faunos, quos vulgo Incubos vocant, improbos sæpe extitisse
 mulieribus, & earum appetisse ac peregisse concubitum: & quos-
 dam dæmones, quos Galli Dufios nuncupant, hanc assidue im-
 munditiam & sentire & efficere, plures talesque asseverant, ut hoc
 negare impudentiæ videatur: non hic temere aliquid audeo defi-
 nire, utrum aliqui spiritus, elemento aëreo corporati (nam hoc
 elementum etiam cum agitur flabello, sensu corporis tactuque
 sentitur) possint etiam pati hanc libidinem, ut quo modo possunt,
 sentientibus fœminis misceantur.

§ 2. Hæc parum aut nihil facere contra nos, intelliget is, qui
 cum nostris rationibus supra adductis, exactius singula discussit
 expenderitque. Quæ insuper rumore acceperit ille, duntaxat re-
 censet, nec certi aliquid statuere audet. Et si demus, spiritus ali-
 quos elemento aëreo corporatos esse: minime tamen hinc sequetur,
 ab aëreo corpore, cum eo, quod contemperata quatuor ele-
 mentorum permixtione consistit, naturalem, vel similem ei, qui
 inter paria, terrena magis contemperazione imbuta contingit cor-
 pora, exerceri congressum. Aërem tales spiritus adferunt, aërem
 agitant, aërem verberant. In ejusmodi actu præter alia commoda
 organa, requiritur caro & sanguis, quibus spiritus carent. Reliqua
 itaque erunt ludibria à dæmone objecta, confirmataque vitiosa mu-
 lieris dementatæ phantasia. Quare præponderet hic ratio, & veri-
 tatis robur.

§ 3. De

§ 3. De Satyris illis falacibus, qui etiam obtruduntur, & eandem cum Sylvanis & Faunis rationem habent, an quoque veri fuerint dæmones, quid in Atticis scripserit Pausanias, breviter adjiciam. Equidem, ait, de Satyris quinam sint, ut aliquid certius, quam ab aliis traditum sit, cognoscerem, singula ex multis sum percunctatus. Euphemus Cartandem, vir non ignobilis, hæc mihi recensuit: se, cum in Italiam navigarer, ventorum impetu in extremas Oceani oras delatum: ibi multas esse insulas desertas, quæ ab hominibus agrestibus incoluntur: ad illas insulas appellere nautas noluisse, quoniam antea in eas impulsus, à quibus tenerentur incolis, non ignorarent: sed tunc etiam præter eorum voluntatem tempestate eo adactos. Insulas à nautis Satyrides appellari. Incolas rufos esse, & caudas non multo equinis minores, infra clunes habere. Hos, ubi primum hospites sensissent, e vestigio nulla edita voce ad navim currisse: ac mulioribus, quæ in navi erant, manus injecisse. Nautas vero pavescitos, mulierem barbaram in insulam exposuisse: in quam satyri irruentes, non tantum eam, quæ natura viris exposita est partem, sed aliam quamlibet petulantissime appetivisse.

*Satyridæ.
insula.
Satyri.*

§ 4. De satyro quoque animali hæc scribit Ant. Sabellicus: Ex Athenis Sylla per Thessaliam & Macedoniam ad mare descendit, mille & ducentis navibus ex Dyrrachio Brundisium transmissurus. Proxima est Dyrrachio Apollonia, & circa hanc Nymphæum. Sacer ibi locus virenti colle ac pratis, quæ fontes multifariam irrigant. Hic sub id tempus, quo Sylla eo cum exercitu venerat, Satyrum, animal humano ore, atque ea forma, qua pingitur, somno pressum, atque ira captum, læorum accollæ ad Syllam victum perduxerunt. Ibi haud una voce interrogatus, quis esset, multisque variarum linguarum peritis ad hoc ipsum adhibitis, tantum vociferatus dicitur: voxque aspera ex eo profecta, inter balatum & hinnitum media. Sylla religione tactus, datis comitibus, qui cum in solitudinem deducerent, missam fieri imperavit.

*Satyrus.
Lib. 3. E.
cap. 6.*

§ 5. Animalia etiam fuisse, quæ Satyri dicerentur, scribit Hieronymus in vita Pauli primi heremita: eosque locutos esse, & rationis officia peregrisse. Refert quoque, Satyrum quempiam Antonium quondam allocutum fuisse, & gentiliū errorem in se colendis animalibus damnasse: affirmatque unum vivum olim productum in publicum, & mox ad Constantinum principem destinatum. His addit tamen, diabolo facillimum esse Satyri imaginem & no-

men assumere. Apud Strabonem inde legimus de Satyris, Silenis, Bacchis & Tiryris, quos, inquit, dæmonas quosdam deorumque ministros Cyretas nuncupant.

Incubi, illusionem infestare quandoque probas etiam matronas, cum ridiculo exemplo adulterini congressus, demoniaci

C A P. XXVIII.

Tract. de Superstit. Illusio incubi alius quoque multitudine probis accidit.

Nec solum, inquit Martinus de Arles, Theologus, apud maleficas, sed & circa alias probas mulieres accidit hæc incubi illusio. Nam ex sacerdotis cujusdam relatu accepi, hoc tempore ipsi in confessione revelatum fuisse à quadam proba muliere nupta, cui sæpe in somnis videbatur, se revera super jumenta equitare per campos cum aliis: atque ita evagando super aquam, coire hominem cum ea, & intentam in actu se sentire voluptatem: & hoc sæpe ei accidisse phantastice, illusionem dæmonis, manifestum est.

§ 2. Unde Augustinus super Genes. Illa enim, quæ accidisse, ut quidam recordarentur, in quorundam animalium corporibus aut falsa facta narrarentur, aut illusionibus dæmonum, hoc in eorum animis factum est. Si enim contingit, ut quis in somnis fallaci memoria recordaretur, se aliquid fuisse, quod non fuit, aut fecisse, quod non egit: quid mirum est, si quodam jussu Dei occultoque judicio sinantur dæmones in cordibus hominum tale aliquid posse? Hæc ille.

Adulterini congressus illusio dæmoniacæ.

§ 3. Delusorij exemplum adulterij his accedat, apprimè ridiculum. Mercatoris cujusdam uxor circiter sex vel septem milia à Wittembergæ, Silesiam versus, absente negotiationis causa marito, peculiarem soler admirere concubinam. Contigit itaque maritum peregri agente, amatum noctu redire: & post curatam cuticalem veneremque peractam velitationem, ut videbatur, hora matutina specie piez assumpta momento, concubinam insidere promptuario, ac concubinaz his verbis valedicere. Hic tuus fuit amasius. diætoque citius evanuisse, nec rediisse unquam. Quanquam Wittembergæ ab Ecclesiæ id accepit insignis doctrinæ vir JOANNES LITHONIUS, medicus excellentissimus, ac collega mihi singulari necessitudine conjunctus: mihi tamen nuzæ sunt.

Joannes Lithonius, medicus.

In collat. p. 200.

§ 4. Nullo ergo modo, rite credendum esse, dixit Cassianus, spiri-

spirituales naturas cum foeminis carnaliter coire posse. Nam si hoc aliquando posset fieri, quomodo nunc vel nunquam vel raro videremus, aliquos ex eorum concubitu de mulieribus absque virili semine nasci: cum praesertim constet, eas libidinum sordibus delectari admodum, quas proculdubio in semetipsas potius, quam cum hominibus exercere mallerent, si illud ullo modo effici posset? Nec item immerito doctissimo philosopho & medico Julio Scaligero libet cum stomacho excipere, quae de daemonum coitu Pfellas effluit. Quare cum Jamblichio concludamus: Quae fascinati imaginamur, praeter imaginamenta nullam habent actionis & essentiae veritatem.

*Li. 16. de
Subtilitat.
Cord. Ezer.
355. Lib. de
Mysteriis.*

*Commixtionis diabolicae signum comprobantes
historias omnes esse fabulosas.*

C A P U T. XXIX.

HINC constat cunctas quorumcunque historicorum enarrationes, commixtionis ejusmodi phantasticae & diabolicae signum comprobantes, ut fabulosas, ab omni veritate excidisse, optimoque jure pessum ire: & vel ab aliis primum fuisse chartis illitas, vel ex aliorum relatu à facile credulis deinde falso transcriptas, & ad posteritatem traductas: quarum aliquas, ne silentio eas sepehisse studio videar, hoc loco dignabor.

*In cubum
Momonem
approban-
tes historis
omnes fa-
bulosa.*

§ 2. Hanc describit fabulam Boëthius historicus. In Marrea regione, uti ex iis, qui foedissimam rem conspexerant, accepimus, puella natalibus altis, forma conspicua, complurium nobilium aversa contumebium, in infandam cum caecodæmone incidit consuetudinem. Quae, cum uterum ferret, parentum rigore coacta edere stupratorem; adolescentem mira pulchritudine frequentius secum noctu, interdum nonnunquam convenisse: unde venisset, quoque inde abiisset, nescire se respondit. Parentes, etsi filiae partem crederent, accuratius rem advertentes, consilio, quis esset, qui puellae expugnasset pudicitiam, explorandi, cognito tertio post die, indice ancilla, stupratorem adesse, referatis foribus, accensoque tædarum ingenti numero, cubiculum ingressi, horrendum monstrum, figura supra humanam fidem terribili, in filiae amplexibus fuit conspicati. Cucurrerunt ocius complures ad foedum acciti spectaculum. Inter eos sacerdos probatae vitae, nec sacrae disciplinae ignarus, cæteris aut trepide abeuntibus, aut pavore

*Lib. 2. hi-
stor. Scv.*

illis tertæ, quum Johannis Evangelii initium recitare orsus, ad eum locum, Verbum caro factum est, perduxisset, malus dæmon horrendo sublato clamore, cubiculi tectum secum asportans, omni supellectili incensa abiit. Fœmina periculo servata, post triduum enixa est monstrum undèquaque fœdum aspectu, quale nusquam antea, ut ferunt, inter nostrates visum: quod obstetrices, ne in familiæ dedecus servaretur, extructa ingenti pyra, citissime exusserunt.

*Psyches ve-
litatione ve-
neræ cum
Cupidine.
Li. 5. de A-
sin. aur.*

§ 3. Huic simile admodum est, quod de Venerea Psyche velitatione, cum formoso deo Cupidine, qui aliis venenatus serpens, & sævissima bestia dicebatur, scribit Apulejus. Quare etiam eandem veritatis opinionem jure meretur.

*Lib. 8. his-
tor.*

§ 4. Eiusdem fidei historiam quoque aliam recitat idem Boëthius. Anno Christianæ salutis sexto supra octogesimum, millesimum & quadringentesimum, navigantibus è Porthæa æstuario negotiationis causa in Flandriam, tanta ventorum oborta est vis, ut velis, malo, armamentisque ruptis, & navi fœde inter tumentes undas jactata, certissimam mortem cuncti expectarent. Navicularius tantam tamque insolitam aëris inclementiam eo tempore demiratus (suberat enim solstitium æstivum) quum id, non fideti, sed malorum dæmonum, qui hominibus semper sunt infesti, insidiis magnis, tribueret clamoribus: reddita est vox ex ima navi mulieris se misere incusantis, quod incubo humana sub effigie; qui cum per multos ante actos annos habuisset consuetudinem, jam tum fuisset commixta, & ab eo subacta: mari ergo ceterius se tradendam, ut ipsa pereunte, quæ tanti mali imminentis causam præstiteret, cæteri Dei benignitate permanerent incolumes. Accedens ad lachrymantem fœminatam, jubente naviculario, sacerdos, ejus atque cæterorum salutis consulendi causa, crimen jam palam fatentem, horrentem scelus vehementer alto pectore suspitiis indicibus, pœnitentemque facti, piè est hortatus, ne sibi deesset, cui certo cognosceret numinis favorem adesse, crimina lachrymis ac animi pœnitentia deleri: tantam misere Dei clementiam esse erga mortales, ut altius vel in malorum profundum lapsos, respicentes nonnunquam ad majorem longe, quam unquam antea habuissent gratiam, recipiat. Media pii sacerdotis adhortatione, quum multis suspitiis afflicta mulier admissum facinus deploraret, cunctis visa est atra nubes è navis sentina profiliisse, ingentique sono, flam-

*Siverrum
hac sit, po-
tuit illa
incubum in
fœmine pati
imaginari-
um: &
ut cautius
omnes illu-
derentur,
eam post à
dæmone
fuisse exci-
tatum nu-
beculam,
cum sono &
fatore cer-
tum est. Hoc
item dæmo-
ni studio
fuit, ut illa
innocens in
mare præci-
piaretur.*

ma, fu-

ma, fumo atque foetore sese dejecisse in mare. Sedatum est inde
 cœlum, pacatumque mare, & negotiatores cum navi cunctis suis
 rebus salvis in optatum portum abiêre.

*De Merlino, cygno naviculam aurea trahente catena;
 cygnea turri Clivensi, phantastica conjuge,
 & reliquis satanici concubitus exemplis.*

C A P XXX.

IDEM Boëthius, constantem fuisse famam inquit, Merlinum ex
 incubi & nobilis Britannici sanguinis fœminæ concubitu genitum
 esse. Hinc quilibet palam videt, quantum hisce miraculis apud hi-
 storiographos fidci debeat. Ut autem rerum mendacium colla-
 tione clarius eluceat veritas, ridicula illius superstitiosæ ætatis
 commenta de Merlino, velut de cygno quoque, illinere ex Vin-
 centio non pigebit.

§ 2. Ab eo narratur, Vortigernum regem consilio capto, quid *Hist.*
 ad sui tuitionem facere deberet, jussisse acciti artifices, qui turrim *xxi. 30.*
 fortissimam extruerent. Sed cum eorum opera tellus absorberet,
 suatum est regi, ut hominem sine patre inquireret, cujus sanguine
 lapides & cementum conspergerentur, quasi eo modò stabile red-
 deretur cementum. Inventus igitur adolescens Merlinus nomine, *Merlini*
 qui cum matre adducitur coram rege, quæ illum ex spiritu in homi- *historia vet-*
 nis specie conceptum esse fatetur. Merlinus hic multa obscura *fabular.*
 revelavit, & futura prædixit. Aperuit enim, sub fundamento esse lac-
 cum: sub lacu duos latere dracones, quorum unus rubeus populum
 Britonum, alter vero albus Saxonum designaret: & uter eorum in
 conflictu alterum superaret, vaticinatus est: atque Aurelium Am-
 brosium, devicto Hengisto, & combusto Vortigerno, regnaturum: *Clom. lib. 1.*
 Et Rachele item matre adhuc virgine se natum fuisse jactabat men- *Recog.*
 daciter Simon magus, ut Deum se mentiretur.

§ 3. Ex Helinando insuper Vincentius hæc refert: In Colo- *Lib. 3.*
 niensi diœcesi famosum & immane palatium Rheni fluminis supe- *cap. 27.*
 reminet, Juvamen nuncupatum: ubi pluribus olim congregatis *Juvamen.*
 principibus, inopinato advenit navicula, quam collo alligatam
 cygnus argentea traheret catena. Inde miles novus & incogni- *Cygnus na-*
 tus omnibus exiliit, cygnusque navem reduxit. Postea uxo- *viculam*
 rem palatio, residens, & cygnum inspicens adventantem cum eadem *argentea*
 navicula *trahens ca-*
tena.

li 3.

navicula

navicula & catena, statim in navem se recepit, nec visus est amplius: progenies autem ejus in hunc usque diem persistit.

*Cynea
turris Clivensis.*

*Obscura
clariss. familiarum
initia.*

§ 4. Hoc exemplo, spirituum quoque fieri cum foeminis congressum, defenditur: & ex eo figmento in arce Clivensi) ubi & altissima turris vetusta conspicitur, Cynea nuncupata, in cujus fastigio tygni simulachrum volvitur) antiquissimis tapetis intexto, originis illustrissimorum Ducum Clivensium vetustatem deducunt: quomadmodum potentissimorum regnorum & clarissimarum familiarum initia ejusmodi adornari lenociniis solent, ut divini aliquid iis inesse, citius persuaderetur. At commentam ipsam arguit vera ortus hujus illustrissimæ domus historia.

Cap. 26.

§ 5. Ex Gaufrido Antifiodoro ejusdem fidei miraculum, lib. 3. idem ille Vincentius scribit, narrans decanum quendam sacerdotum, cum sorore Ducis Burgundiae, Regi Siciliae Rogerio desponsata, aliquandiu in eo regno inhabitasse, qui se rem ibi comperisse admirabilem certissime affirmaret: Juvenem videlicet quendam strenuum, & natandi peritum, circa noctis crepusculum lucente luna in mari balneasse, & mulierem post se natantem cri-nibus apprehendisse, tanquam ex sociis aliquem, qui cum mergere vellet. Quam alloquens, ne verbum quidem extorquere potuit: quare opertam pallio, domum duxit, & tandem in uxorem solenniter accepit. Increpatus aliquando à socio, quod phantasma amplexus fuisset, expavescens, gladio extracto conjugii minitabatur, se filium, quem ex ea susceperat interfectorum, nisi ipsa loqueretur, suamque fateretur originem. Quæ, Væ, inquit, misere tibi, utilem perdis uxorem, dum me effari cogis. Tecum manifestem: ac in rem tuam esset, si injunctum mihi silentium permisisses. Nunc autem me posthac non videbis: & evestigio evanuit. Puer autem adolevit, & marinum coepit frequentare balneum. Tandem die quodam coram multis puerum in eisdem fluctibus occurrentem rapuit phantastica illa mulier.

*In traB. de
Lamis &
Pythonicis.*

§ 6. Ulricus Molitor LL. Doctor, puerum hunc dæmonem fuisse in pueri forma apparentem, & matrem succubam, dæmonium scilicet, arbitratur: militem item incubum, & Merlinum ex matre delusa dæmonis artificio supposititium. At mihi fabulæ erunt, quibus bonas horas male nimis seculo illo cæco impendunt plerique, chartulisque phantasmata pro rebus gestis ad posteritatem transulere.

§ 7. De

§ 7. De dæmone item succuba, gratissima omnium formæ adolescentem infestante, memorabilem quoque ex Boëthio historiam postea comperies. Hieronymus adhæc in *Vitis patrum* narrat, monachum quendam à dæmone in mulieris venustissima forma, ad obscenos invitatum fuisse amplexus: qui sua inclinans membra, effectus est sicut equus & mulus, quibus non est intellectus. Atque, ubi jam carnalem conaretur ire amplexum, illa terribilissimæ vocis iudicium emittens, umbra, ut erat, tenuis & phantasma inter manus amplectentis elabitur, ipsumque miserum cum foedissima irrisione deserit.

§ 8. Magdalenam civis eujusdam famulam, scribit Jacobus Rufus, nostra memoria Constantiæ fuisse compressam à dæmone, *De Cæcæphi
homin. v. 6.* eique tandem per penitentiam valedixisse ex institutione ministrorum Ecclesiæ: ac postea tantos in utero sensisse cruciatus, ut in singulis fere horas infantem se crederet enixuram inde clavos ferreos, ligna, vitra contracta, crines, stuppam, lapides, ossa, ferrum, & hujusmodi innumera, ex matrice excrevisse.

§ 9. Mea autem est sententia, Magdalenz phantasiam fuisse Venereæ commixtionis opinione à diabolo illusam: deinde ab eodem excitatos illos dolores, ut certius illum cum ea congressum fuisse crederetur, quod tamen falsum erat. Ut deinde conceptam auferet opinionem, subiecit sub dolo res illas prodigiöfas, quas in matrice non fuisse (quemadmodum ea etiam, quæ ore rejiciuntur, in imo corpore non fuerunt) non est, quod hic pluribus comprobemus quum eadem sit ratio. Nam quum omne semen suum simile procreet, quomodo ex femine in ea coitione fuso, tales potuerunt generari matricis? Sed absurdiora sunt hæc, quam ut fusiorem requirant confutationem: sequenti quoque Libro abunde id docebitur. Eaimvero, si in utero hæsisset, proculdubio hic non modo læsus, sed insigniter dilaceratus fuisset, quum essent matricis duræ, asperæ, inæquales, acutz, & quidem copiosæ. Illa quoque inspecta, modo vitium non admisset, hymen certissime apparuisset in-violatum.

Delusionis venereæ diaboli historia, & causa longioris tractationis hujus argumenti.

C A P. XXXI.

DE LUSIONIBUS hujus & fallaciæ diabolicæ duo adhuc exempli adjiciam, ex illustri Philosopho Francisco Mirandula. Agnovi,

*Hermelina
demon, a-
mase fa-
cerdotis.*

Agnovi, inquit, virum nomine Benedictum Bernam, ætatis annorum septuagintaquinque; eundemque sacerdotem ex his, quos presbyteros vocant, qui annis plusquam quadraginta cum dæmone familiarisub forma scæminæ illi associato concumbebat, in forum deducebat, alloquebatur, adeo ut affantes, qui nihil videbant, eum pro facto haberent. Vocabat autem illam Hermelinam, quasi mulier esset.

*Pianeti a-
mase, Flo-
rina dæ-
mon.*

§ 2. Alium quoque Pinnerum, ait, nomine novi, qui ad octoginta & amplius annos pervenerat, cum dæmone alio, qui muliebri forma ei videbatur, vocabatque eum Florinæ nomine, plus quadraginta annis venereas voluptates exercuisse. Sed is, dum hæc scriberem, vivebat: alter pœnas jam dederat, confessus arcana se in sacrificio non protulisse, consecratum vero munus mulierculis ad veneficia præbuisse, pueris sanguinem exuisse, atque alia ejusmodi gravia scelera: tormentorum tamen vi, ne jocum fuisse credas.

*De vario-
tat. 15. 18.*

§ 3. Atque hæc aliaque plura (illis recitatis ait Cardanus) si vellem adjicere, absurda, viroque tam gravi profecto indigna sunt, ac vana, & ab omni ratione aliena. Primumque ex ipsius exemplis illum confutare licet. Nam juvenulæ illæ vel vera videbantur corpora, cum non essent, quod non solum sensibus & naturali rationi repugnat, sed etiam servatoris authoritati. Si enim non solum visus, sed etiam tactus hoc modo decipi potest, Christi dictum nihil concludit adversus Thomam. Sin autem corpus fictum illis videbatur: quod atrocius poterat esse tormentum, quam velut damnatum à Mezentio, cum mortuo concumbere? Horret animus, mens stupet, ubi talia cogitat.

§ 4. Sed vir alioqui non imprudens, & nimium quorundam Platoniorum figmentis addictus, monachorum mendacia, vulgi famam, muliercularum nœnias fabellasque aureo asino dignas, sanctis philosophiæ sermonibus immiscuit. Eo igitur factum est, ut delectare potius Lectores atque allicere, quam serio tractare quicquam visus sit. Sed & beatus Augustinus à tam absurdis narrationibus si abstinisset, licet forsan pauciores habiturus lectores, gravioris tamen viri opinionem assequutus fuisset apud eruditos. Si ea fuit seculi labes, ut plurimi, velut nunc de regno, sic grandioribus mendaciis decertarent: quæ ille vir sanctus pro veris accipiens, ac quasi æmulatione gentilium figmentorum, libris suis inseruit. Itaque illi tantum fidei habeo, quantum se oculis vidisse testatus est: in aliis, minime. Jam enim constat unicuique, majorem talium narra-

ratio-

rationem partem fabulosam esse. Sed unde tanta incremata tam absurdis deliramentis, jam pene dictum est. Avaritia ipsorum, quibus inquisitio talium, jusque eas puniendi permissum est: vanitas ac stultitia delinquentium, novitatis desiderium, & ignorantia causarum eventuumque naturalium. Hæc Cardanus.

§ 5. Meo tamen judicio Benedictus sacerdos & Pinnetus à diabolo illusi fuerunt, qui mentem utriusque ita vitiarit, in illorum phantasiam illapsus, quam imagine charæ mulieris imbuere perpetua: qua illi valde delectati, facilius in errorem induci potuerunt. Nam & D. Augustinus scribit, quendam tacita animi intentione, cujusdam femine imaginem expendisse, ut rem sibi cum ea vigilans habere videretur.

§ 6. Rifu sane excipiendum, quod in hanc rem quidam, me præsentem, coram potentissimo, eodemque prudentissimo Principe narrabat, famulum scilicet diluculo nuper rus concessisse, ut equos mature domum è campis reduceret: atque in agro quandam ejusdem pagi feminam maleficii insinulatam invenisse, supino decubitu prostratam, cui incubuisset dæmon. Ad hæc, dæmonii formam rogante Principe, respondit alter: Canis nigri. Hic ludibria ejusmodi, præstigias & vulgi opinionem false irridens Princeps: Ignorabam diabolum cani nigro similem esse, ait: alio profecto mentis acumine, quam vulgares censere solent. Nec dubito, mulierem illam tunc temporis etiamnum in lecto decubuisse, & idolum hoc rustico à Satana fuisse objectum ad sinistræ de ea conceptæ opinionis confirmationem.

§ 7. Ubertior equidem fui studio, in foedissimo ludibrosæ hujus commixtionis negotio, ut eum omnis illa sagarum turba se ea vitari consisteat, & unaquæque suum certo indiget nomine amatum, si huic congressui nihil inesse veritatis obtinere, promptius universa illa phantasmatum dæmoniacorum machina collabatur, veritas elucescat clarius, diaboli regnum earum pessum altius, & unio in populo Christiano citius renascatur, inviolatisque conservetur.

Causa longiora translationis de ludibrosæ diaboli concubina.

De mulieris dæmoniacæ partu Lamia imputato, historia admirabilis.

C A P. XXXII.

O argumenti communionem, historiam, certe ut raram, ita & admirandam de commentitio partu à dæmone adornato, hic sub-

Kk

subjungam, ut inde similia diaboli ludibria penitus innotescant, fidemque fortiatur ipsa veritas.

*Antonius
Sucquetus.*

§ 2. Antonius Sucquetus, eques auratus, per totam Flandriam notissimas, & in aula Brabantica celebris Concilii ibi privati Consiliarius, præter tres filios legitimos superstites, unum reliquit notum, qui Brugis duxerat uxorem. Hæc paulo post nuptiales faces, à malo genio cœpit vexari misere, ita ut, ubicunque locorum esset, etiam corona honestarum matronarum cinctâ, & cœtu eriperetur, perque cubicula aut cœnacula, ubi erat, protraheretur, ac sæpenumero conjiceretur modo in hunc angulum, modo in alterum, etiam reluctantibus, omnique vi illam retinere conantibus, qui huic aderant. Id tamen accidit sine magna admodum læsione corporis. Persuasum omnibus erat, hoc malefica arte fieri à pellice illi invidente maritum, cujus amore devincta tenebatur: erat enim juvenis, forma non ineleganti. Verum dum variis multisque modis ita à maligno agitur spiritu, cœpit gestare uterum: at nihilo minus aut levius vexabatur. Tandem advenit tempus, quo illi partus angustię obrepere, & una tantum adesset: Quæ ablegata, ut obstetricem acciret, & alias, quæ in hoc officii genere operam præstare possent, visa huic intrare pellex illa, de qua modo facta est mentio, quæ ei obstetricis officium præbuit. Verum parturiens præ angustia in mentis concidit deliquium. Ubi vero ad se rediit, liberatam se sensit ab onere. At puer nusquam apparebat, mirantibus id omnibus supra modum. Accidit autem prostridie, ut, dum è somno puerpera expergisceretur, reperiret infantem juxta se in lecto, fasciis involutum: cui & ubera semel atque iterum præbuit. Atqui non ita multo post, rursus illa dormiente, à latere infans abripitur, nec postea inventus est. Ajebant nescio quas schedas cum magicis notis in ostii sera repertas. Hæc mihi retulit sororius, vir profecto ut nobilitate, doctrina & pietate clarissimus, sic & fide dignissimus, qui Antonio affinitate junctus, ea à puerperæ marito illius fratre, ac conjugæ fratris, aliisque, qui non raro adfuerant, audivit.

§ 3. Cæterum, ne in hoc actu tam artificiose instructo velut attonitus, *κατὰ τὴν ἑσθῆν* agere videar, succincte, quid hic sentiam, adjicere volui. Quod matrona hæc à dæmonio obsessa, maleficium se à pellice infante pati crederet, accrevit vexatio *πρῶτον* ex abstrusa Dei voluntate permessa, machinatusque fuit diabolus *graviora*.

viora imprægnationis ludibria, uterum illius spiritu expandens, ut in falsa maleficii credulitate ipsam aliosque arctius postea, opinione fœtus à pellice obstetricante surrepti devinciret, & quasi ream pellicem carnifici offerret, impietatis, sententiæ injustæ, sanguinique innocentis sitientissimus. Propterea eos tandem partus dolores movere cœpit eo tempore opportuno, quo una solum adesset fœmina: ut ea ablegata, liberius apertiusque in forma pellicis, à cujus tanquam maleficæ conspectu matrona hæc exhorruit, obstetricis munia obire videretur. Post lypothymiam itaque, vel animi defectum à Satana (ut dolus non animadvertetur, ignorareturque non procreatum fuisse infantem) fraudulentè excitatum, à suo opere, quo antea ventrem inflavit, dæmon destitit; conciditque tumor. Quum vero puer natus esse, sed à pellice ablatu crederetur, postridie in alto somno, vel infantis reportati fasciis involuti, & à matre lactati simulachrum suave exhibuit milleartifex ille: aut vigili nonnihilque ex assidua dæmonis illusionè ac agitatione adhuc stupenti, imaginarium sive surreptum alicubi tantillo tempore puerum obtulit, qui & ejusdem opera momento evanuit, vel veræ matri restitutus fuit. Fabula in eum finem à diabolo fuit instituta, ut incredulitatis impiæque opinionis fluctibus objiceret matronam, ejusdemque ancipitis fidei confortes: & ut de pellicis corio luderetur, & caute in sententiam sanguinariam, camque iniquam induceretur magistratus. Tanta arte variam pestilentemque novit contexere telam subdolos ille textor.

Lamias solum doctorem habere visitatam phantasiam, & ridiculas esse res quibus ledere creduntur.

C A P. XXXVI.

CÆTERUM, ut tandem hunc fabulæ actum finire occipiam, quemadmodum hæc Lamix nec longiori peregrinatione, labore aut studio, corruptæ mentis doctrinam cum Magis sceleratis conquirunt: ita nec ullos habent libros, quorum adminiculo in sua professione instituuntur promœventurve: nullas etiam præscriptas conjurationum formulas, quas sequuntur: nullum adhuc annulo incarceratum, aut crystalli soliditate obseptum dæmonem, in suum ministerium, velut plerique

Kk 2

Magi,

*Lamiarum
de Ser. cor-
rupta phan-
tasia.*

Magi, circumferunt: corruptam variis imaginibus ad immundo spiritu ingestis, phantasiae solummodo doctorem venerantur & colunt: cui ut plurimum propensius confisæ, misere decipiuntur, ac in perniciem ruunt. Nec quidem præter vulgarem morem quicquam peculiare ob indolis crassitiam & spirituum inhabilitatem valent: secus autem diabolus potest ob tenuitatem, subtilitatem, & longum rerum usum. Et, si sustinero, nusquam dictarum nobis Lamiarum mentionem in universis fieri Bibliis sacris, non fortassis facile convincar. Neque etiam delusorum horum monstrorum sanationem restitutionemque prætermisisset Dei filius in terris, si eo tempore dira hæc sævisset pestis.

*Ridicula
res, quibus
sine conta-
ctu sine lade-
re posse exi-
stimant ve-
rana sumi-
na.*

§ 2. Quod vero hæc maleficium, aut, si mavis, veneficium etiam sine contactu inferre posse credantur, cum aliquo ejus excremento, cui nocere debet maleficium, cujusmodi est urina, sterqus, sanguis, capillorum & unguium præsemina, atque hæc generaliter in claudi membris canis, similibus aliquo modo his, quorum in homine sunt partes aut excrementa, claudique osse mortui hominis, ac in illius nomine sepeliri, alia quidem in vestibulo, alia in viis crucis formam habentibus, alia in torrentibus: cum bona venia mei olim heri & præceptoris venerandi Agrippæ, hæc mere inania esse, adeoque ridicula, cum Cardano libere assero, atque Satanae instigati in usum vocari: quasi aliquid hic possent res profus inefficaces frivolaque.

*Agrippa
herus &
præceptor
Warii.
Lib. 15. de
Subtil.*

§ 3. Hoc autem fit, quo à se designatum id, quod apparet malum, à dæmone constructum, vel alias Dei occulta voluntate, aut naturæ vitio natum, credant non sanæ sceminae: potissimum, quam eas nova imbui virtute, ex inepta vel blasphemia aliqua admurmuratione, aut imprecatione maligna, falsa opinentur persuasione. Sic nuper Hammonæ judex quidam Hællus, narrabat se quæsisse è quadam celebri & famosa saga (quam tunc in vinculis coercerat, postea autem Vulcano consecratam) qua ratione quis Lamiarum maleficia evitare possit? Quisque respondit illa serio, detrita & vetustate multoque usu consumpta calciamenta custodiat: quasi vero eorum opera inferri vel etiam arceri maleficia valeant. Cui mens ita stupet, ut has non sentiat nugas?

*Res viles
aut phar-
maca in lo-
cis semotis
sepulta non
posse nocere.*

§ 4. Quod etiam res viles, aut noxia pharmaca alicubi recon- dita, ex intervallo transcensa aut præterita, noxam inducere vel ex disjunctissimo etiam spacio, ceu nervo emissa excussa que violenter

ferri

ferri in eos, quos petunt, nonnulli arbitrentur, etiam insignes & docti viri, non mihi sit verisimile. Si enim congenita veneni virtute ejusmodi infertur virulentia, eam quoscunque vel transcendentes, vel prætereuntes ferire necesse est, quum delectus sit expers materia venenosa. Sæcus autem experientia & res ipsa docet. Proinde si solummodo quibus male volant illæ vetulæ, leduntur: non veneni balitu continget noxa, sed maleficii ratione. Id porro nihil eatenus posse, jam demonstravi. Si tamen nocumentum hinc subsequi videatur, certum est ab ipso Satana, ex Dei assensu, ob hominis lædendi incredulitatem, vel etiam, ut hic probetur cum Jobo, id ipsum excitari. Ille est, qui exæcat, mutilatque. Interim deliræ huic a-nui, quæ materiam venenosam vel qualemcunque aliam sepeliit, id, ut dixi, quod ab ipso perpetratum est, vel alias contingit, ita in mentem firmiter suggerit, persuadetque dæmon, ut à se factum esse illa credat asseratque.

§ 5. Cæterum ea diaboli ludibria ut plurimum vim suam sortiri, ut dixi, ob impiam hominum credulitatem, qua in ejusmodi potentiam dæmonis consentiunt, certum est. Enimvero, si serpens sub ostii limine repositus fecunditatem amoliri potuit, ut in Maleficarum maleo legitur: cur in illis regionibus, ubi serpentum numerus domos pervagatur, non omnes sterilefcunt feminae? Si quoque olla in fundo putei arcis recondita, ad congressam reddere potuit impotentem quandam Comitem, ut ibidem narratur: cur non omnes, ex communi pateo aquam usurpantes, elanguere? At organa generationi destinata præpediit dæmon (id quod varie ratione naturali potest) donec ollam ex institutione mulieris dæmoniacæ concremasset male credulus Comes, tumque destitit ille dæmon libenter, quo in falsam de vetula opinionem Comitum reliquosque pertraheret.

§ 6. Sic quoque in fœtum (si vera sit historia) specie in operarium insilire potuit dæmon, atque eodem tempore in operarii forma verberare matronas, ut infantes tanquam maleficii reæ, hinc tandem cum judicum periculo & animarum pernicie, ad supplicium raperentur. Nec scopa aquæ intincta à muliere, & in aëre sparsa, pluviam accit: sed dæmon, ut supra dixi, ex præcognita aëris constitutione colladens, ut illam his ludibriis dementatam, in officio artius detineat. Eadem ratione sunt reliquæ ejus artes, dolosæque actiones, & instituta in Malleo atque alibi sparsim enarrata, exactius discutienda.

Ephoz. 2.
Prime 2.
partis. q. 1.
ca. 1. 6. 9.
10. 11. 12.
13. 14. 15.
ubi varia
in hanc rem
leguntur a-
 exempla,
multisimè
superstitiosa
& impia per
totum spar-
sa librum.
Diaboli do-
lusiones
quomodo in-
vestiganda.

Pluviam
non potest
excitare
Lamia.

Qua connata sunt, non debent ad potestatem Lamiarum referri.

C A P U T. XXXIV.

*Qua oculis
quibusdam
connata sunt.
non debent
ad potesta-
tem Lamiarum
delictu ha-
bitam re-
ferri.*

SI quædam forte in Africa sunt voce & lingua effascinantium familiaræ (ut tradunt Ifigonus, Memphodorus & Solinus) quæ si impensius pulchras casu laudaverint arbores, segetes lætiores, infantes amœniores, egregios equos, pecudes pastu cultuque opimos, emoriantur repente: iis ingenitam hanc esse proprietatem oportet, cujus causam postea addit Plinius. Hinc apud Italos, Hetruscos potissimum, multis seculis inolitum, adhuc perdurat hodie proverbium, ut, si quando hominem impensius laudantem aliquem audiant, statim obijciant, Di gratia non gli diate *mal d'occhio*: hoc est, precor, ne oculi malum ei concilies, vel ne visu lædas. Inde & apud nos inolevit consuetudo (quod Aristoteles probl. xx. 34. testatur) ut aliquid laudaturi præfermur, ne verba nostra nobis obsint, ut Deus id conservet.

§ 2. Si item ejusdem generis forte existunt in Triballis & Illyriis, ut Ifigonus adjicit, Macedoniæ vicinis, interimantque, quos diutius intueantur, iratis potissimum oculis, in quibus singulis pupillas (authore etiam Cicerone) habeant binas, & hoc *malum* sentiant puberes: aut, si quoque inveniuntur fortassis ejusdem sortis fœminæ in Scythia, quæ vocantur Bythiæ, teste Apollonide: vel in Ponto genus Thibiorum, sicut & multi alii ejusdem naturæ, authore Philarcho, qui eorum notas etiam prodit, in oculo scilicet altero geminam pupillam, in altero equi effigiem: nec eosdem posse mergi, ne veste quidem degravatos: sive quoque haud dissimile iis genus Pharmacum in Æthiopia comperiat, ut refert Damon, quorum sudor tabem contactis corporibus afferat. Horum causam privatim reddit Plinius, naturam in quorundam toto corpore, in aliorum oculis venena genuisse, ne quid usquam mali existeret, quod in homine non esset.

§ 3. Atqui hæc rara, & quasi miraculo privatis quibusdam irrogata ingenitaque (quemadmodum & quibusdam contigit animalibus) nullum hic habent locum? Quippe non pro delectu & arbitrio ex fœderis cum dæmone iniri virtute acquisita, quæ hic agitur quaestio. Idem de Psyllis Africæ populis Nasamonibus conterminis, & Marsis Italiæ populis (quos à Circes filio Marso ortos ferunt) è

*Gellius
IX. 4.*

V I I. 2.

*Gellius
XV L. II.*

runt) è vulgi opinione, gratia sancti Pauli celebribus, dictum volo. Silius lib. 8.

— ac *Marsica pubes,*

Et cellare manna, & chelydris cantare soporem,

Viperenumque herbis hebetare & carmine dentem, &c.

§ 4. Huc accenseantur effascinatrices gentes Paletheoborum, Pontum incolentes, quas Plutarchus & Pilarchus narrant, non pusionibus modo, quorum habitus sit imbecillis, sed adultis etiam, qui solido concretiorique constant corpore, pestilentes esse, & intuitu soloque halitu in tabem resolvere, morbosque perimentes accire, non solum his, qui continuo adsunt, verum & hospitibus, & qui ab earum commercio alienissimi sunt. Adjiciantur & Telchines Rhodi populi, qui omnia aspectu suo in pejus commutasse leguntur. Peregriina hic quoque erit, naturalis rubentium & lipporum oculorum contagio. Nec enim ullum reperiri in humani corporis fabrica organum, quod tanta spirituum copia scateat, & ex quo eorum fulgor, unde spectantis oculus contagione inficitur, usque adeo emicet, ut de oculi pupilla, notum est. Quin Augustus Cæsar tam lucidos traditur habuisse oculos, ut in quos paulo attentius eos defixisset, hos velut ad solis fulgorem oculis connivere cogeret. Author quoque Suetonius est, Tiberium Cæsarem expergefactum, etiam in tenebris, ut selem, vidisse. Scribit adhæc Gellius, in ultima terra, cui Albanæ nomen est, incolæ in pueritia canescere, & noctu acutius quam interdiu cernere, fulgore scilicet teneram visus aciem obtundente.

§ 5. Nec est, quod hic confugiatur ad Plutarchi *αἰσθησιμότης*, id est, vaporum defluxus, eorumque potentiam, qua ignis instar proxima quæque depascant, dispergantque. Nec ingenita naphthæ vis, vaporem & scutillas alliciendi: aut nativa proprietas occulta Charadrii avicolæ, galguli Latinis dicti, regio morbo laborantibus primum conspectæ, croceos bilis vapores attrahendi, huc adducenda. Connata enim ea sunt. At, de quibus hic rei versatur cardo, ea delectu & voluntate habere creduntur. Interim putido suo quandoque halitu vetulas tenellam inficere ætatem inter contrectandum, non inficior. Quod tamen & quilibet alius haud difficulter fecerit, cui ex faucibus tanto fœtore exhalat putrilaginis virus, tenuesque subit & inficit spiritus.

De fascino per oculos. Plutarchus Symp. 5. Cell lib. 9. cap. 4.

IX. 41

*Charadrii virtus. Heliodorus in hislor. Anthop. lib. 3. Plutarch. Symp. 5. 12. cap. 70. Suidas in dictione γαργαλι-
δων. Alian. lib. 17. cap. 13. Galgulus.*

Qui

Qui proprie dicendi venefici, & memorabilia veneficiorum exempla.

CAPUT. XXXV.

ATQUI jam ad Veneficos, vel, si liceret, Veneficos progrediamur, quos Græci φαρμάκος, φαρμακότης, φαρμακός, item φαρμάκισσος, & φαρμακισσός foeminas, perniciosissimæ artis (quam Magiam veneficam, si voles, appellare licitum est) conficias, dicunt. Hos pharmacis vel venenis, ex quacunq; materie, sive ex metallorum, sive ex stirpium, sive ex animantium vel excrementorum genere, vel ex corporibus mixtis, propinatis, illicitis, aut alicubi reconditis ut halitu feriant, periculosos cetero morbos cum atrocissimis symptomatibus constat. Unde scilicet alii in corporis extenuationem virium que imbecillitatem inducuntur, quibusdam juncturarum compages dissolvuntur, cæteri varie cruciatibus excarnificantur. Nonnullas vero diuturna torqueri ægritudine: plerisque præcipitanter, quasi vitæ filo mox rupto, interdum & cum intolerabilibus doloribus vitam, præscindi videas. Quandoque tamen veneficorum nomine & alios maleficos comprehendendi vulgo, non ignoro.

Enneadis
17. 4.

Veneficia
horrenda.

§ 2. Horrenda sunt, quæ de Veneficis scribit Antonius Sabellicus in hæc verba. Infamis inde annus sequutus, M. Claudio Marcello & T. Valerio Flacco (sive Potito, ut alii scripserunt) Consulibus, quum multi ex primotibus patrum simili morbo & eventu mortui essent: ancilla quædam ad Q. Fabium Maximum Ædilem Curulem venit, causamque ejus cladis prodituram se professæ est, si fides sibi daretur, quod id indicium apud dominos haud futurum esset sibi noxæ. Fabius re ad Consules delata, à Consulibus ad Senatum, fide, consensu ordinis, indici data, patefactum est muliebri fraude eam cladem accidere: multas esse, quæ in virorum perniciem coquerent venena: ac, si secum eant, fore ut multæ veneficio occupatæ deprehenderentur. Missi, qui ancillam sequerentur. Hi quædam medicamenta coquentes, apud alias recondita inveniunt. Quibus in forum delatis, vigintique numero matronis, apud quas id pharmaci genus fuerat deprehensum, publice accersitis, & in his Cornelia & Servilia patriciæ gentis. Quæ, quum salubria esse contenderent, à confutante indice bibere justæ, spacio ad colloquendum sumpto, inter se loquutæ, id haurire statuunt:

statuunt : medicamento in conspectu populi epoto, ad unam inter- *Vel. Mas.*
 riere. Inde ad centum septuaginta ejusdem sceleris convictæ, ca- *II. 26.*
 pitati sunt supplicio affectæ. Atrocitas rei, quia ad eam diem in
 nullam de veneficio unquam fuerat inquisitum, prodigii est loco
 habita: velut alienatis furore mentibus, id flagitium perpetrari con- *In nullam*
 gississet. *ante de*
veneficio
inquisitum.

§ 3. Venefica fuit Crescentii illius seditiosi Romani, eoque
 nomine ab Ottone tertio vili jumento facie inversa impositi, & per
 urbem circumvesti, tandemque ad portam suspensi uxor. Quam
 quum sapientia & virtute præstantissimus alioqui Imperator deper-
 nisset, illa, quod Ottone reditum in Germaniam apparante, se con-
 jugii spe videret excidisse, chirothecis veneno infectis, eum neca-
 vit, anno millesimo primo, 5. Calend. Februarii.

§ 4. Veneno item lento sublatu est Joannes Cimices Orien-
 tis Imperator à Basilio quodam eunuchp, cui se potentiam deroga-
 turum fuerat interminatus. Veneno adhuc ab uxore Zoe procacis-
 simæ & intemperantissimæ libidinis scemina, quum Paphlagonem
 quendam Michaëlem deperiret, extinctus Romanus Argyrus Im-
 perator Orientis, qui priorem antea reliquerat conjugem.

§ 5. Veneficium quoque fuit, quod Casali, in urbe Salassæ re-
 gionis Italix contigit circiter annum Domini millesimum quingen-
 tesimum trigesimalum sextum. Conjuraverunt viri ac scemina, qua-
 draginta fere numero, inter quos & carnifex erat: ut, quum pestis
 antea sæviisset, & jam cœpisset mitescere, unguentum conficerent,
 quo illitis portarum vestibus, inficerentur, qui vestes traherent:
 Apparant & pulverem, quem vestibus clam inspergentes, noxam
 infererant. Latuit aliquandiu dolus, sublatique multi à conjunctis
 sanguine vel affinitate: data etiam veneficis, ut ferebatur, pecunia
 hæreditatis ergo. Sed quum cujusdam Neci nomine fratrem atque
 unicum filium enecassent, vixque alii, quam domini ipsi domuum,
 aut filii perirent: simulque animadvertissent Androgynam se in do-
 mos insinuare, atque eos maxime interire, quorum ædes ingre-
 deretur: deprehensa conjuratione, omnes exquisitissimis tormen-
 tis interempti sunt. Fassi etiam, quod in celebri cujusdam Divi
 pompa subselliis perunctis, universos trucidare cives decrevissent:
 paratasque in hunc usum fuisse supra viginti ollas.

§ 6. Idè postea Genevæ tentarunt nonnulli, qui & pœnas dede-
 runt. Alios etiã Mediolani vestes innuxisse constat: sed quæstionibus

subjeti, quum nihil confiterentur, nec quisquam obiisset, dimissi sunt. Bassianus Landus scribit, Patavii monachum quendam cum aliis plerisque identidem conspirasse, qui pestis tempore infecta linteamina in domos occulte conjiciebant, ut in multos derivaretur contagio: sumptum quoque ab his est supplicium.

§ 7. In nobili familia de Petrinis Bononiæ, duo erant fratres, quorum alter maritus cum numerosa prole in eisdem ædibus commorabatur matri viduæ: alter vero junior, spe consequendæ hereditatis universæ, totam familiam e medio tollere statuit, conjuncto in vini dolium arsenico. Ex cujus usu cum gravibus torquerentur symptomatibus, convocabantur medici celeberrimi, Matthæus Curtius, Joannes Maria Bettus, & Hispanus Philippaldus. Qui in veneni suspicionem mox venerunt, quod iisdem cruciatibus vicinos quoque exagitari, qui forte domum ingressi, vinum illud hauserant, intellexissent. Eorum itaque consilio vas infringitur, vinoque effuso invenitur arsenicum. Hinc curationem aggressi medici, omnes restituerunt, excepta matre vetula debili, & puero infirmo. Fuga sibi consuluit veneficus, atque ita veneficii author innotuit. Facinus hoc contigit anno mellefimo quingentesimo tricesimo octavo, in Augusto.

§ 8. Socru adhæc gener quidam veneficus cantharides, extractæ cassiæ mixtas, obtulit bononiæ. Quam vesicæ cruciantis tam atrociter afflictam, ut etiam sanguinem largum ex vesicæ excreverit, felici successu curavit D. Helidæus Paduanus Forolivienfis, clarissimus & in artis operibus exercitatissimus medicus quemadmodum recensuit D. JOANNES BOHTIUS, medicus Colonienfis ornatissimus, illius olim discipulus, qui tunc temporis ipsum sectabatur, & superiori quoque curationi interfuit.

§ 9. Huic quoque narrat D. Gisbertus Horstius, medicus experientissimus, Romæ quendam hydropticum diu decubuisse, cujus uxor tandem sumptuum petens, veneno illum tollere decreverat. Quare bufonis in olla usi pulverem ægrototo propinans, unde ille copiosum reddit lotium. Hinc denuo eundem pulverem exhibet, ut citius illi ærumnosam sumptuosamque vitam cum precipite commutaret morte. Qui multo uberiore exonerata per vesicam faburra aquea, convaluit præter conjugis expectationem. Nam bufo etiam discissus, & senibus impositus, hydropticorum aquas per meatum urinarium expellit. Eandem ipse Gisbertus alias sen-

*Holidæus
Paduanus
Forolivien-
sis medicus.*

*Bufo scissus
senibus
impositus.*

fit calamitatem ab his, à quibus minime decuit.

§ 10. Extat Ausonii super hac re quamlepidum epigramma:

Toxica zelotypo dedit uxor macha marito,

Nec satis ad mortem credidit esse datum:

Miscuit argenti letalia pondera utri,

Cogeret ut eclerem vis geminata necem.

Dividat hæc si quis, faciunt discreta venenum,

Antidotum sumet, qui sociata bibit.

Ergo inter sese dum noxia porcula certant,

Cessit letalis noxa salutaris.

Protinus & vacuos alvi petiere recessus,

Lubrica dejectis qua via nota cibis.

Quam pia cura deum, prodest crudelior uxor,

Et quam fata volenti, bina venena juvant.

§ 11. Quam fate hic locum quoque suum meretur illud *Nælonis* I. *Metamorph.*

— Non hospes ab hospite tutus,

Non socer à genero, fratrum quoque gratia rara est.

Imminet exitio vir conjugis, illa mariti;

Lucida terribiles miscens aconita novercæ;

Filiis ante diem patris inquiri in annos.

§ 12. Venefica item erat Joanna puella, quæ anno millesimo quingentesimo quinquagesimo quarto, in Novembri, nobili & pie matronæ Annæ à Virmont, dominæ in Well, optime de ea merita, bis clandestine arsenicum propinavit. Ego ad morbi, ex prioris veneni assumptione, curationem accersitus, post alia feliciter administrata, jus caponis simplex ab ægrota forberi volui. Cui denuo, ut è medio (vellem nollem) tolleretur domina, arsenicum largius seorsum infuderat Joanna, quæ illi à cubiculis erat. Eo autem non satis juti immixto, gustu & visu maxime, ob ejus copiam, ab ægrota & me deprebensum est venenum. Necdum enim in animos antea irrepserat oblati arsenici suspicio, sed venenatum aliquid pisis ab ea comestis adhæsisse opinabamur. Inde, num destinatum gliribus perimendis pulverem alicubi occlusisset ægrota, sciscitabar: qui cum altero collatus, certiores nos redderet. Nec defuit successus. Hoc etenim modo innotuit venenum dominæ denuo exhibitum: sed prius à me & puero, veneficæ adornati tum adhuc ignatis, gustatum in jusculo. Concitato autem utriusque mox vomitu, &

*Veneficæ
propinacum
anno à
Virmon.
domina in
Welle.*

his, quæ veneni vim infingerent oblati, additoque antidoto, nullæ veneni manserunt reliquæ. Veneficium confessa puella, morti adjudicabatur: aliorum tamen intercessione ob ætatem juvenilem, quæ vix decimum quintum attigerat annum, vitæ beneficio rursus donata, carceri perpetuo mancipabatur. Unde, post menses paucos effractis cancellis, eam liberarunt milites. Ut quilibet hoc doctus exemplo, provide magis suis consuleret rebus, flagitium hoc quam brevissime commemorare libuit.

§ 13. Vidi & vetulam, quæ ob zelotypiam arsenicum marito infanti cum olusculo propinarat, unde hic cum acerbissimis interitii cruciamentis: illa autem undis publico immergebatur supplicio.

§ 14. Nuper improbam uxorem marito aliquot vicibus argentum vivum dedisse devorandum, eumque id sine ullo *nocumento* per alvum egressisse, narrat Georgius Agricola: mulierem vero in maleficio manifesto deprehensam, poenas legibus dedisse.

*Lib. 8 de
Natura
Sesol.*

§ 15. Exactis item his annis, quum mulier venefica Tremonia aliàs exhibuisset marito argentum vivum, ut eum perderet, nec ex voto negotium successisset: tandem die quodam festo, cum campanis daretur solenniter signum absoluti Missæ sacrificii, illa præcurrit ad ædes Dorpiorum, mercatorum ibi celeberrimum, ubi ab egressente majorem solito argenti vivi quantitatem, quæ sivit mercatoris famulus, in quem finem id compararet? respondet, se in medicamento quodam ad enecandos rattos & mures eo uti. Cum primum domum venit, omne illud argentum infudit olusculo conciso coctoque, quod marito apponebat: is animadvertens nondum dissolutum nec satis pernixtum Mercurium, assumpto olerè in forum excurrit ad Consules, qui tum (ut apud eos moris est) post celebratam Missam antecuriam moras traherent, forte, ut fit, de republica conferentes: veneficium accusat uxorem, ostendens pharvacum edulio mixtum. Quo autem mortis genere comprehensa illa perierit, non satis novi.

Memoranda historia de Venefico famulo carnificis, ejusdemq; malefica conjuge, quæ trium virorum capita palam ferire voluit.

G A P. XXXVI.

*Femina
trium virorum
capita voluit
destruere.*

Hoc catalogo dignabor mulierem famosam Mechteldim nomine, malitia non inferiore quacunque venefica, ob raritatem inauditam facinoris, in Septembri anni sexagesimi secundi supra millesimum quingentesimum, recentè instituti ad hunc modum in oppi-

in oppido circa Mosam ad Brabantiae limites sito, Gravia nuncupato, loco mihi natalitio. Ut ex quinque captivis tres eodem die supplicio ob sua flagitia efficerentur, accitur ex proxima civitate Geldrorum Neomagio carnifex, qui sperans eos ex magistratus decreto suspendendos, subsequitur: mutata autem sententia, simulatque captiva esse ferienda intelligeret, de imbecillitate sua apud satrapam Steinhusium conquestus est, ante annum contracta ex veneno ipsi clam propinato à suo famulo, ut in heri sui ministerium posset surrogari, quae solet esse in dignitatibus & praeclearis officiis invidia. Ne vero diutius procrastinaretur supplicium, se statim missurum ad conjugem pollicetur, quae suum collegam Arnhemiam vocaret, in sententiae laeae executionem, cum eo enim se contraxisse de opera mutua, & communi lucro, asseverabat: quemadmodum plerumque fit, ut inter fideles artifices aequale redeat ex pacto emolumentum. Consensit praefectus, mittiturque Neomagium ad tortoris uxorem, ut evestigio accederetur Arnhemiam publicus ejusdem officii administrator. Illa lucri cupida, aliud statuit animo, mariti scilicet defectum suis supplere viribus. Quare gladium ejusmodi postremo actu tragico destinatum, pro marito à consule impetrat, cultorumque fabricae dextrorsum exacuendum mox desert: ipsa etenim sinistra erat. Inde hora vespertina sibi capillitium clam secari jubet, & summo mane vestes viri induta, praeter thoracem studio relictum, ut in laxiore indusio minus observarentur mammae: deinde inposito capiti pileo plumis ornato, latoque illo gladio accincta, incunctanter Graviam properat. Quam satrapa videns imberbem, Arnhemensemque ratus esse lictorem, rogabat, num in ea juvenili aetate trium simul truncare capita audeat? Hoc sibi committi debere, nec jam primum in illud se prodituram theatrum, quum eandem saepius expeita esset aleam, respondit, arreptis simul restibus quibus captivos vinciret. Ita iis tandem productis, ut mox gladio feriendas submitterent cervices, scorsum à conjugem & fratre Steinhusium praefectus admonetur, lictorem videri foeminam. Hic cum universo comitatu ad stuporem usque consternatus, re mox cognita ex carnificis famulo, quem exacto juramento ad veritatis confessionem aegerat, reos custodiae reddi jubet: & nisi clam hoc foeminei sexus monstrum opera satrapae se subduxisset, ne vel ab hominum turba in aquas proximas detru-

Venenum
carnifici
famulo
propina-
tum.

detrunderetur, vel alioqui ab aliis oppidi malitiosis feminis trucidaretur cotis, verendum erat. Reversa autem Neomagium, risu apud multos celebratur, velut tanto facinore nobilitata: maritoque mortuo, tam duxit uxorem cartifex Arthemienfis, defuncti apud Neomagos successor. Sic ut plurimum, ob functionum communem usum inter collegas matrimonia contrahi celebrariq; solent, ne in alienas, familias transferatur nobilia ejusmodi officia, nec degeneret soboles.

De philtris, Hippomanes, & reliquis amatoris quisquisliis.

C A P. XXXVII.

HUc quoque pertinet amatorium poculum aut pharmacum, Graecis φιλτρον nuncupatum, sensus vitians, iisque varias species & ambres concitans furiosos. Ejus meminit Juvenalis:

Philtrum.

Hic magicos affert cantus, hic Thessala vendit

Philtra, quibus valeant mentem vexare mariti.

Sap. 6.

Eodem referantur & Lælii versus in Apologia I. ab Apulejo adducti:

Philtra omnia undique erant, Radicula, herbe, succuli,
Amiphates illud queritur, Aurea ilices, bichordia,
Throchisculi, ungues, fenice, Hinnientium dulcedines.

Hippomanes.

§ 2. In hoc item veneficii generis locum habet Hippomanes, caruncula haud parum famosa, caricæ magnitudine, specie orbiculata, latiuscula, colore nigro, quæ in fronte nascentis pulli equini apparet, quam edito statim partu mater lambendo abstergendoque devorat: & si præcipiatur, animum à foetu penitus averdum habet, nec cum ad ubera admittit. Ob hoc maximam esse vim ejus ad amorem concitandum ferunt, quando in pulverem versa, cum amantis sanguine propinatur in poculis. Hinc equis innasci amoris veneficium, ait Plinius. Ejus mentionem fecere Aristoteles, Solinus, Columella, & cæteri. Item Virgilius:

Christof. de Natur. ab. VI. 18. 21. & VIII. 42. Columella VI. 27. Apollon. IV.

— *Crines effusa sacerdos,*

Tër centum tonat ore deos, Herebumque, Chaosque,
Tergeminamque Hecatèn, tria virginis ora Dianæ:
Sparserat & latices simulatos fontis Averni,
Falcibus & messe ad Lunam queruntur abænis
Pabentes herbe, nigri cum lacte veneni.
Queritur & nascentis equi de fronte revulsus,
Et matri præreptus amor.

§ 3. Dicunt & eodem nomine virus illud lentum, quod ex equarum,

rum, libidinis cestro stimularum, pudendis desinit. Id à Virgilio ita describitur :

*Hinc demum hippomanes vero quod nomine dicunt
Pastores, lentum distillas ab inguine virum;
Hippomanes, quod sepe mata legere nqueres,
Miscentes herbas, & non innoxia verba.*

1. Georg.

Et apud Tiballum :

*Et quod, ubi indomitis gregibus venus afflat amoris,
Hippomanes cupida stillas ab inguine equæ.*

Eleg. II. 4.

Propertius lib. 4. in lenam quandam :

*Consuluit striges nostro de sanguine, & in me
Hippomanes fute semina legit equæ.*

Et Ovidius Eleg. I. 8. adversus aliam lenam :

*Sen bene quid grami, quid torto concita rhombo
Licia, quid valeat virum amanti equæ.*

Novit Juvenalis quoque :

*Hippomanes, carmenque loquor, cothurnoque venenæ
Privigno datum.*

§ 4. Nomen veneno inditum *in venenæ*, quod effreni equinæ cupidini similes hominibus amoris accendat faces. Hinc, Pansania & Aliano authoribus, tantam in eo novit vim Olympic Phormis Arcas, quod illo æri mixto & effuso, equam posuerit, abscissa cauda : huic Hippomanes incluserat, fabrica non tam accurata, ut ea falsitate tantopere ad hujus conspectum furis excitari oportuerit equos : quos tamen ita alliciebat, tantaque agitabat infania, ut disruptis frenis in ipsam violentius, quam in vivam, insilirent equam. Neque quod *in gulæ* inhaerentes ærez statuz, lubrico eliderentur lapsu, idcirco cessabat appetitio, imo ardentius multo in his ante ore adhinniebant neque prius ab æneo potære depelli simulachro, quam flâgris & æquisonum violentia abstraherentur. Est & Hippomanes, ut docet Theocritus, *ovvðo ïtroy*, id est, planta sive herba, qua gustata equi in furias aguntur: unde & nomen.

§ 5. Inter amatoria adhæc venena connumerantur, in extrema lupi cauda pilus, ejusque virga, remora pisciculus, felis cerebrum, & lacertæ, stellio cui stincus nomen. Item os de rana viridi, in formicarum acervo exesa. Sinistri etenim ossis contactu amorem, dextri vero dissidium excitari tradunt. Vel, ut alii referunt, à formicis obesa tanz ossa conjice in aquam, quorum aliqua aquæ innatant,

*Amatoria
venena.
Plinius.
VIII. 32;*

natant, quædam subsident: hæc ligata in albo sindone, & suspensa, amorem conciliant, illis contacto homini odium paritur. Aliud experimentum simile ex hirundinum pullis. Accipiuntur ii unius fœturæ aut nidi, qui in olla conditi, in terra sepeliuntur, ut suffocati fame pereant. Post ex effossis, qui hiantæ rostro mortui inveniuntur, amoris qui ocluso, concitando serviunt odio. Utro hyænz sinistro lacerto quoque religato, si quis mulierem inspicat, usui hic esse etiam perhibetur. Componuntur ea quoque interdum ex excrementis, aut animalibus è putredine genitis, aut ex connata nobis materie, quæ tamen, ut illicita merito mentem potius turbant, mutantque, quam ad amandum cogant. Sic menstrui mulierum, præsertim biliosarum & rixosarum, potus, adeo bibentes effascinare insicereque, ut lunaticos & amentes efficiat, creditur. Habentur & alia philtrea, à mortuorum vestibus, candelis, acubus, & iis universim, quæ funerum gratia parantur, sumpta.

§ 6. Quæ eo libentius, quod nugarum plus, quam veritatis habeant, nomino. Quemadmodum nativa illa venena, nimisque effacacia silentio hic sepelire malui, doctioribus medicis ex sexto Dioscoridis de materia medica, & reliquis item Græcorum & Arabum, tum etiam quorundam recentiorum libris, atque usu quotidiano nimis cognita

Quod amatoria Pocula, Hippomanes, & quæcunque id genus alia, citius furorem inducant, quam amorem concilient.

C A P U T. XXXVIII.

PORRO philtrea, Hippomanes, & quæcunque id genus alia, in amore vere conciliando parum aut nihil valere, sed furorem citius concitare, multorum non ignobilium virorum est sententia. Ovidius in lib. de Medicamine faciei:

Sic potius nos tanget amor, quam fortibus herbis,

Quas magis terribili subsecat arte manus.

Nec vos gramini bus, nec misto credite succo,

Nec tentate nocens virum amantis equæ.

Nec medie Marfis finduntur camibus angues,

Nec redit in fontes unda supina suos.

Item in I I. de Arte amandi:

Fallitur, Amonias si quis decurrit ad artes,

Datque,

Dat que, quod à teneri fronte revelis equi.

Non facient, ut vivat amor Medeides herbe,

Misistaque cum magicis mersa venena sonis.

Id postea exemplis Medeæ & Circes comprobat:

Phasias Æsonidem, Circe tenuisset Ulysssem,

Si modo servari carmine posset amor.

Nec data profuerint pallentia philtrea puellis:

Philtrea nocent animis, vnique furoris habent.

§ 2. Hinc Eusebius Cæsariensis scribit, Lucretium poetam amatorio poculo in tantum furorem versum, ut se tandem propria manu interemerit. Sunt qui arbitrantur, uxorem illius huiusmodi obtulisse poculum, & eam Lucillam vocatam, ex Hieronymi testimonio in Rufinum, cujus hæc sunt verba: Livia virum suum interfecit, quem nimis odit: Lucilla suum quem nimis amavit. Illa sponte miscuit aconitum: Lucilla decepta, furorem propinavit pro amoris poculo.

*Lucretius
amatorio
poculo inter-
empus.*

*Livia &
Lucilla ve-
nifica.*

De illo quoque extat illud Politiani in Nutrice:

Hic, qui philtrea bibit, nimioque insanat amore,

Mox ferro occubuit, sic mentem auiferat omnem.

§ 3. Quid Stephano equiti Neapolitano acciderit, est profecto admirabile. Hic, quum poculo amatorio insanisset, teneretque opipida & nonnulla regia officia ab Alphonso Arragonum Rege tradita, fuerunt, qui ab Alphonso illa bona postularent, absurdum esse dicentes, à demente huiusmodi bona possideri. Quibus Rex respondit: Sibi inhumanissimum videri, iis se etiam substantiam auferre, quibus fors mentem & cerebrum abstulisset. Innuere autem videtur, calamitatem non esse calamitati adjungendam.

*Paanormi
li 4. de Gest.
Alphonf.*

§ 4. Tradiderunt item literarum monumentis Cornelius Nepos & Plutarchus, Lucium Lucullum Imperatorem amatorio quoque poculo à Callisthene propinato, primum mente læsum fuisse, deinde interemptum. Meminit & Plinius xxv. 3. circa finem. Narrat quoque Josephus & Suetonius, C. Caligulam à Cæsonia uxore potio-
natum, amatorio quidem medicamento, sed quod in furorem verterit. Quod commemorans Satyricus poeta, id poculum ex Hippo manes apparatus fuisse ait.

*Callisthenes
venosus.
L. Lucullus
Imperator
amatorio po-
culo interem-
tus. An-
tig. Jud. xi.
& Caligula
potio natus
ab uxore.*

— Si non

Et furere incipias, ut avunculus ille Neronis,

Cui totam tremuli frontem Cæsonia pullis

Insudit.

*Cæsonia
venosa.*

M m

§ 5. Sed

§ 5. Sed de hippomanes quod creditur, asserit quoque Aristoteles de Natur. animal. VI. I. I. 24. signenta esse muliercularum & professorum carminis incantatorii. Scribit adhuc 2. Magn. moral. Mulierem quandam viro cuiquam poculum porrexisse amatorium, ex quo is subito decidit mortuus. Mortem etiam saepe accelerare ejusmodi philtrea, tradit Hippol. Marfilus in d. l. ejusdem §. adjectio. D. de sica ubi est & tex. loquens de amatorio veneno, sicuti & de amatorio poculo, in l. si quis aliquid. §. qui abortionis. D. de pœnis. Extinctus & philtro Fridericus Austriacus Imperator anno tricesimo supra millesimum, trecentessimum, decimatertia Januarii.

§ 6. Et quanquam Constantinus Imperatorum Christianorum primus, arte magica conciliari amorem sensisse videatur, in l. ab eo edita, C. de malefici. l. eorum. in illis verbis, Aut pudicos amicos magicis artibus ad libidinem deflectisse deteguntur: & Accursius in authent. quo. opor. epi. & clari. §. hoc autem, in verb. propter quendam. & Albericus in rubr. de hæret. colum. 3. tamen D. Epiphanius Palæstinus Eleutheropolites lib. 1. adversus hæreses, tomo 2. in 30. scđ. tradit, vanissimas esse ejusmodi amatorias incantationes, quibus scilicet foeminarum castitas impetitur, ubi nomen Christi & signaculum crucis contra opponitur: quod non contempnenda historia confirmat.

§ 7. Quin & illa Siciliæ constitutio, cujus initium est, Pocula amatoria, frivolum reputat & fabulosum posse hujusmodi pocula amorem extorquere. Historiam de virgine Deo dicata, atque magica arte à juvene ad amorem sollicitata, à D. Hieronymo conscriptam in vita D. Hilarionis, lege libro 5. capite 13. Ubi paucis meam videbis adjectam sententiam. Hinc manifestum est, quas heræus scribit mulieres ex Marci hæresi reversas ad Ecclesiam, fuisse confessas, se à Marco ita circumventas, ut in eum vehementer exarserint, non potu amatorio attractas fuisse: sed ejus doctrina, præstigijs & illusionibus potius, aut forte ipsius forma, ut fieri solet illætas.

§ 8. Novimus, inquit Henricus Institoris & Jacobus Sprenger Theologiæ Doctores, vetulam tres ordine Abbates, ut publica omnium fratrum in eo monasterio etiam in hodiernū diem est opinio, non solum philtreis incantasse: sed & interemisse, & quartum jam simili modo dementasse. Nec eam pudet fateri palam, se fecisse & facere.

*Amatorias
incantatio-
nes vanissi-
ma.*

*In Mal.
malefici.
part. 1.
quasi. 7.
Ius ordinis
Abbatum a-
matorio po-
culo inter-
empti.*

facere, eosque à suo amore desistere nequivisse, quod tantum de ipsius stercorebus comedissent: simulque quantitatem extenso brachio demonstrat. Fatemur autem, quia nobis non erat in eam inquirendi ulciscendique facta potestas, illam adhuc superstitem esse. Hæc illi.

§ 9. Stercora vero fuisse spurcitiem veneream, quam, velut cæno immergi, toties erant experti in exercitata lascivienteque vetula meretricula monachi, ut ab ejus illecebris inescati, quasi fascino vel certius maleficio detenti, desistere & ad mentem redire nequiverint, mea profecto est sententia: hoc amatorium poculum, hæc brachii instar vorata vetuli scortis stercorea. Judiciumque esto penes ejusdem conditionis viros, qui etiamnum quotidie simili maleficio illecti, in eadem palæstra strenuos exantlare labores fatigant

§ 10. Virgilius quoque circa finem Pharmaceuticæ, testatur magica carmina nihil huc facere, cum scribit:

— *Hic ego Daphnim*

Aggrediar, nihil ille Deos, nil carmina curat.

Ubi Servius id etiam annotavit. Propertius item libro 2. Eleg. 4. hujus est sententiæ, cum inquit:

Sen mihi sint tangenda novevæ pocula Phædra,

Pocula privigno non nocitura suo.

Nam loquitur de poculis amatoriiis, quibus Phædra Hippolytum privignum in amorem illicere tentavit: at nihil ea profuere. Recte itaque admonet Ovidius secundo de Arte amandi, hoc artis magiæ genus cavendum esse:

Sit procul omne nefas: ut ameri, amabilis esto.

Et lib. 1. de Remed. amoris:

Videris Amonia si quis mala pabula terra,

Et magicas artes posse juvare putat.

§ 11. Non inconvenientem huic loco historiam subjungere placuit ex Plutarcho. Amabat Philippus Macedonum Rex puellam quandam plebejam: facileque utriusque fortuna longe dissimilis, eam Regi obsequentem fecerat. Quod cum rescisset Olympias ejus uxor, id ægre admodum tulit, præsertim quod ferebatur ea puella amatoriiis philtris sibi Philippum conciliasse. Ideoque irata, jussit clam domo extractam ad se puellam duci, eo quidem animo, ut carcere aliquo clausam, aut in longinquas regiones trans mare re-

M m 2

legatam,

*In præcep.
conubi d.
cap. 24.*

legatam, male haberet. Productam vero ante se cum speciosam, venustam, ingeniosam, elegantem, & omnibus modis ac numeris amabilem vidisset, *χαρίτωσ, εἶπεν εὐνομαῖς, εἰ δαδελυῖ. σὺ δ' ἐς σὺν ἴθ' ἔσθ' ἔχων.* Valcant, inquit Olympias, calumniæ: tu enim in teipsa veneficiorum vim habes, nec jam puellæ amplius, aut maritò fuoirata fuit. Huc facit illud Menandri apud Stobæum Florilegam cap. 65. *ἔσθ' ἀδελφὲς εὐνομαῖς δι' γυναικὸς ἔσθ' ἔχων, τὴν ἑσθ' ἔχων ἀδελφὴν αἰσθητικὴν γυναικὸς.* Inest verum philtrum, benigni mores, quo vincere virum solet mulier.

*Philtro
vera.*

§ 12. Et profecto hæc sunt vera amoris veneficia. Nam si quæ conjuges philtris aliis & amatoris poculis utuntur, eas abominamur ac fastidimus. Quemadmodum & Plutarchus asserit in eo libello, quem de Tusanda valetudine scripsit: ut non *diffimiliratione* consequens sit, uxores cōtra viros, qui hæc res usurpant, detestari. Et, ut idem Plutarchus scribit in Admonitionibus connubialibus, sicut piscatio, quæ sit medicamenti, cito quidem & facile piscem capit, sed eum labefactat, & mensæ minime idoneam reddit: sic, qui amatoris artibus carminibusque conjuges voluptatis causa subigere conantur, cum attonicis demenibusque & labefactatis vitam agunt. Neque enim Circem, ut subdit, ab ea potestate quicquam iuverunt, nec ipsa ulla in re illis abestabat, cum suam asinorumque formam accepissent: Ulyssem vero mente perditum, & prudenter cum ipsa versantem, incredibilem amorem profertur est, Hæc ille.

*De Legibus
connubial.*

§ 13. Hæc propterea itaque philtris & magicis vanitatibus, amorum uxorum mutuo in eas amore, in alias vero fecundas castimonis & quibuscumque aliis honestis piisque studiis comparare nitentur. Sic lex connubialis decimaquarta doctissimi clarissimique jurisconsulti Andreae Tiraquelli manserit inviolata: Carminibus, poculis, aliisque id genus philtris magicis, quibus creditur amor conciliari, vir & uxor penitus abstinent. Sed mutuo inter se affectu, aliisque honestis rationibus amorem provocant, conservant, augent. Quod multa sit philtri & magici furoris communitio, nec argumentum ingratum, hic me paulo fuisse poliorum, agnoscebant.

Animantia quomodo lædant venefici.

C A P. XXXIX.

*Veneficia
perimus
animantia.*

ANIMANTIA adhæc, pharmacis pabulo injectis, aut alicubi sparsis ut degustentur, vel balitu attrabantur, lædunt perimuntque venefici. Idem vel affictu vel applicatione præstari posse, ut minime nego: ita meminisse oportet, quosdam studio lupi sterco clam in præsepibus condere, quod olfactu animadvertentia pecora, voracemque hostem verita, ob quandam antipathiam, miro exagitantur furore: ut maleficio ea torqueri, firmissime credant ignari, apud veneficii hujus artifices consilium inquirentes. Eadem ratione dicunt, caudam lupi in boum vel equorum præsepi suspensam, eos ab esu exterrere. Metu etenim ob odorem percussis, obliviscantur cibi esurientes: quemadmodum hominibus quoque in magnis timoribus usu venire experimur.

§ 2. In ducatu Wittenbergico non procul à Tubinga, carnifex veneficii non ignarus, anno millesimo quingentesimo sexagesimo quarto in pecoribus suæ artis specimen edidit. Eam vero quàm ex pacto huic cederent morticinorum animalium coria, atque alia, quæ hinc usui esse possent, hic boves, oves & porcos in pascuis ex more deductos, veneno clam perimit, ut inde frequenti nimis peliam numero, sevi item & pinguedinis linitis fere talentis Augustæ Vindellcoram & Argentinx venum expositis distractisque, dives brevi evaserit. Proinde & suspitione oborta, veneficii accusatur, quaestionibusque ipsi familiaribus subditus, rem universam confitetur. Dat & penas forcipibus ignitis distractus in principio Augusti.

§ 3. Hæc ii quoque pertinent, qui pugilunculis jumentum certis locis confodiunt, retracta prius scorsum cute: ut, ubi ea relapsa valvus impressum tegitur, lateret dolus, atque ea ratione mortuum perisse maleficio, judicaretur. Varium itaque est Veneficii genus, quo pecus interit: estque diversitati industrid attendendum, ne rei loco pendat supplicium insons.

§ 4. Fusius naturalia prosequi venena, non est nostri instituti: cum hac solum spectet orationis finem, ut detegantur actiones & morbi præter naturæ legem percellentes.

IIS, QUI LAMIARUM MALEFICIO AFFECTI PUTANTUR, LIBER QUARTUS.

*Quotquot vulgo Lamiarum maleficio cruciari existimantur,
& quorum ita Læforum sacra meminere Biblia, omnes
à diabolo vel exerceri, vel obsessos esse.*

C A P. I.

*Maleficio
affecti qui.*

ALEFICIO affecti dicuntur, qui variis & insolitis plerunque modis, præter naturam, Dei assensione, à dæmone in suis corporibus exercentur, sive homines sunt, sive jumenta: quum ille ea alias vel subit, vel etiam non intro subit, sed utiles corporis humores exagitat & inficit, aut noxios in partes traducit principes, vel hisce venas ductusque natura-

les obstruit, vel instrumentorum structuram luxat, vel spiritus cerebri turbat, multifariisque imbuit formis, quos interdum quoque excitat, ut in iis hominibus virtus animalis se exercat potentius, quam in sanis: sive venenata materia, sive halitu intus aut foris conspurcat, defædatque, ac id genus reliqua, quibus ex causis morbi progignuntur innumeri, graves & admirandi.

*Job. 1. Job
maleficio
affectus.*

§ 2. Nec interim hominum substantia & facultates ab hujus subtilis artificiosique hostis maleficio immunes liberaeque permanent. Exemplum luce meridiana clarius in Jobo cernimus, cujus, diaboli studio, primum quinquaginta boum juga & quingentæ aïnæ abripiuntur, puerique cæduntur: secundo, ovium septem millia cum pueris igne cœlitus demisso consumuntur: tertio, camelorum tria abducuntur millia, & famuli occumbunt: quarto, domus, ob procellas impetuosissimæ à Satana excitatas, ab imis sedibus convulsæ ruina opprimitur omnis soboles. Ubi nec harum calamitatum acervo Jobum à Dei cultu transversum agere posset, quin adhuc nomen Domini ille constantius glorificaret: demum, consen-

Job. 2.

tiente

tiente Deo , cum ulcere pessimo à planta pedis usque ad verticem percutit, deformatque tam fœde direque Satanas , ut ille in sterquilinio sedens miserabiliter, saniem testa abraderet, adeo atroci excruciatu dolore, quo etiam mortem illi precaretur conjunx, nec ab amicis eum visitantibus agnosceretur. Quid aliud de eo, quam ipsum maleficio affectum fuisse, & incantatum in cunctis ad illum pertinentibus, quis dicit? Quæ hic intercessit dæmonis cooperaria malefica, quæ perversa Lamia malevolentia, quod execrabile veneficæ pharmacum? Quibuscunque malis rebus perficiendis sanis per se potens est, & voluntate promptissimus diabolus, si divinae majestatis tantummodo accedat permissio: cujus nutui morem gerere, velit, nolit, cogitur.

§ 3. Nabuchodonezarem Regem Babyloniorum furore percitum, & in deserta ab hominum consuetudine pulsum, fœno vescentem more bovis, figura vitiata, capillis ejus in aquilarum similitudinem crescentibus, & unguibus ejus quasi avium, mente adhuc turbata, acerbissime exagitat totum septennium diabolus.

§ 4. Satanæ maleficio multis cruciabatur temporibus dæmoniacus in regione Gadarenorum: è monumentis, suo quippe domicilio egressus, nudus, ac supra modum sævus, adeo ut per illam viam transire posset nemo: neque enim catenis eum ligare poterat: quisquam, propterea, quod cum sæpe compedibus constringeretur, & catenis vinciretur, iis ab illo disceptis, comminuitque, à dæmonio in deserto agebatur. Vociferabatur autem: Quid rei nobis tecum est J E S U, fili Dei? Venisti hac ad cruciandum nos ante tempus. Dæmones vero rogabant, ne imperaret, ut in abyssum abirent, sed eos in porcorum procul in monte pascentium gregem demigrare permitteret. Christo hic annuente, egressi in porcorum gregem abierunt, cumque præcipientem impetu egerunt in mare, ut suffocatus interierit. Hic & porci ferme bis mille dæmonum maleficio agitati, in suam ruunt perniciem.

§ 5. Nonne & ille, quem spiritus immundus discerpens, projecitque in medium, qui & Christi jussu exiit, nihilque nocuit, inter maleficio correptos suum fortietur locum?

§ 6. Huc referatur lunaticus, qui à puero spiritum habebat murum, quo ubi agitaretur, lacerabatur spumans, ac dentibus stridens atque arefcens: quem frequenter etiam in ignem conjecit spiritus, & in aquas, ut eum perderet: neque à Christi discipulis, ob-

eorum

eorum incredulitatem, expelli potuit: puerum vero tandem ad Christum accedentem, continuo discerpebat, ut in terram prolapsus volveretur spumans: usque adeo à spiritu exeunte Christi iussu, iterum dilaniatus, ut mortuus à multis haberetur: donec manu illius arripa, à Jesu erigeretur.

Luce 13.

§ 7. Nonne patia cum nostris, qui maleficium pati creduntur, sensit mulier quæ infirmitatis spiritum habuit, à Satana alligata octo & decem annis, atque ira contracta, ut omnino caput erigere non posset, vinculo isto à Christo sabbati die soluta? Habeat & is hic locum, cui lingua erat ligata à dæmone, ut loqui nequiret, Matth. 9. item, qui cæcus & mutus à diabolo factus fuerat, Matth. 12.

§ 8. Quis nisi animi plane præfracti, inficias ire audebit, si hi, quos recensui, nunc temporis spectarentur, uno sane ore acclamatos plerosque omnes, hos perversæ alicujus vetulæ artificio ita præter naturam varie exagitatos esse, misere dementatos, contractos, lancinatos, distractosque? Atqui cujus arte, dira hac calamitate illos opprimi testatur Scriptura? Dæmonis. Cujus cooperatione, aut imperio? Nullius, sed tantummodo propriæ dæmonum voluntatis malitia, & Dei permissione ex arcano ipsius consilio, ut illi vel probarentur, vel castigarentur, emendarenturve. Nec usquam in vasto veteris & novi Testamenti volumine exemplum, ubi in affligendis corporibus alicujus Lamæ operam usurparit, aut etiam requisierit Satan, comperies: nihil illic tamen prætermisum esse, quod hujus potentiam, actiones fraudesque ostendere queat, fatendum est.

*Secunda
Partis
quæst. 2.
cap. 7.*

§ 9. Neque etiam alicujus opera indiget veterator ille, abunde suo marte potens ludificare homines, eorum mentis & oculorum aciem perstringere, morbis præter naturam cruciare, ulceribus ferire, aërem multifariam turbare. Per se maleficia operari diabolum, in Malleo legitur, nec in his indigere mulieris malitiosæ consensu. Sed & sagæ perditionem quærit: unde & ipsam cooperari aliquo modo cogit. Permissu tantum illi opus est, teste Gregorio, cui voluntas semper mala. Interim tamen à se designari ejusmodi flagitia, aliosque severe torqueri, & in rebus externis foelicem impediri successum, & quæcunque alia diaboli miracula perfici, habent persuasissimum, consentiturque delusæ quædam anicula.

§ 10. Eas jam dixi, diversis de causis, à dæmone ita obsidione vallatas, earum mentem tam graviter fascino læsam, cerebrum cogitatum

gitatum imaginationumque organum tam raris fraudulentisque phantasmatis & formis ob incredulitatem implicitam, confirmatumque (quemadmodum in gravibus somnis, atque etiam melancholicis invenire quotidie, ostendi) ut aliud nesciant, torturisque subjactæ fateantur sua esse facinora, quæ ipsarum saltem sunt phantasia, revera autem Satanæ, Deo huc connivente. Sic aliquem crebro à se læsorum recensent numerum, quorum alios occæcatos, alios mutilatos, nonnullos hoc vel illo modo à se excarnificatos, falsa opinione dicunt. Quo nomine non tam maleficæ, quam maleficio affectæ effascinatæque appellari merentur.

Lamia maleficis affectu.

§ I I. Quotquot vero tam crudeliter & multifariam, quibuscunque etiam convulsionum generibus, morbis prodigiosis, vomitu & dejectione, præter naturam torqueri, hunc vel alium imitari sonum, vocem edere, certos mendaciter notare, denominare atque accusare homines, uti atrocis spectaculi architectos, observamus: cunctos à demone maligno mendacique citra alterius cooperationem agi, vexarique (nisi quandoq; venenum vel propinatum vel applicatum accessisse intelligatur) ingenuè fateor, atque adeo sanctissime astruo.

De rebus monstrous ore rejectis, quas non fuisse in corpore, multis ostenditur argumentis.

C A P U T I I.

Huc spectat rerum monstrousarum per os rejectio, qua præstigiator ille quorundam sensus ita præstringit, ut eas ex corporis medullis eductas esse, dubitare nollent. Sunt autem panni lanci rudioris lacinia ut plurimum, item clavi ferrei juxta interdum magnitudinis, eorumque fragmenta, fibula ferrea & ærea, acus, acula, eaque complures numero, quandoque colligata, vel panno insertæ, sili involucria. Hæc à me visa sunt. Nonnunquam & ossa evomuntur, subligacula, atque reliqua id genus longe absurdiora monstra: sæpius magnitudine œsophagi etiam, quoad fieri possit, in homine vivo tenis, distractique naturalem diductionem exuperantia, quibus nec alius ab ore introrsum laxior patet meatus. Quo vel unico irrefutabili argumento facile convicero, ea dæmonis subtilitate velocitateque imperceptibili, ori ingesta, nostris adhuc oculis vel celeritate ejus victis, vel fascino delusis, vel interjecto corpore aëreo aut aliter motis eo intus vel foris vel utrinque humoribus aut spiritibus caligantibus. Sic nos fallaci suo

Materias ore rejectas non omnes fuisse in corpore.

machinamento multiformiter exercet ille milleartifex.

§ 2. Quam Neomagi quidam arroganter in Paschæ feriis deglutiret ovum gallinaceum integrum, quod naturalem œsophagi expansionem superaret, illud in eo coarctatum, residere nequivit, unde quoque compressa arteria mox suffocabatur.

§ 3. Si porro istes urgeasque, ea, non ex ore solum, sed penitius è corporerejecta esse: dic quæso, quo loco antea in corpore hæserint aut delituerint; cum nullus sit corpori reliquo cum ore meatus communis, excepto œsophago, præter arteriam asperam, cujus caput larynx ex tribus componitur cartilaginibus. Ejus orificium, dum respiramus, dilatatur: cum devoramus, comprimitur ut plurimum, nonnunquam exacte, ob quod ligamentis membranosis nervosisque coarctatur. Ea arteria solummodo spiritum purum & impurum, recrementitumve efflatu inspiratuque transmittit: aut humidum quiddam, puta sanguinem, piritam, faniem, aut pus tussi expectoratum: nihilque gravius hanc, nisi cum vitæ naufragio, etiam si exigua admodum materies dura hæc casu aberrat, tolerare, manifestum est.

§ 4. Enimvero quam graves laserum dolores, cum sicca quadam tussicula triennio cum mortis periculo prius excitarit, quam ex pectore tussi propelleretur avellanæ magnitudine lapillus, narrat Antonius Benivenius. Recitat quoque Alexander Trallianus exemplum de quodam, qui longo tempore tussi vexatus, non potuit, ne valde rasset, liberari, quousque calculum expuisset levem, durum & renitentem: & nisi consilio usus fuisset, illum similiter iis, qui tabe laborarent, moriturum censebat. Id ipsum cuidam civi Duisburgensi accidisse meminimus. Habet adhuc meus collega lapillum fabæ magnitudine, anno 1553 à se exemptum in hospitali Pisano, ex sinistris pulmonibus cujusdam adolescentis phthisi demortui: qui jam diu tussi vexatus, prope annos tres, incooperat tabe marcescere, qua tandem interiit. Lapillus est inæqualis, asper, non admodum gravis, pallefcens, atque ovalis. Hac itaque ratione strictius hoc vas, durum cartilagosumque ab illa multa, ampla, solida, varicque conformata substantia liberum esse oportere constat.

§ 5. Hinc per *στροφάρον*, cibo potuique destinatam viam, atque alterum oris interioré meatu, è ventriculo illa rerum miracula vomitari, si imis corporis partibus antea inhæserint, necessario sequetur. Eam autem strictiorem deinde & omnino nervosum existere, comprimis

Arteria
aspera.
Latina.

Lapillus
tussi reje-
ctus.
De Abd.
cap. 24.
17. 16.

œsophagus.

vero ejus extremitatem, nimirum ventriculi orificium, ideoque ex-
 citissimo tactus sensu præditum esse, ac levi flatu aut halitu putrido
 facile affici, humore etiam acri vel acido graviter pungi, sævissima-
 que cieri mala, norunt medici. Plerosque enim ex flatibus in ven-
 triculo generatis, ex pituitosis, aut alioqui vitiosis humoribus, aut
 ex cibis in vapores ab imbecilli calore resolutis, gravissimis videas
 torqueri doloribus: alios ex coacervatis crudis succis, vel etiam
 vitiosis aut acris in ventriculi ore, in syncopem aut præceps animi
 deliquium concidere.

*Orificium
 ventriculi
 nervosum.
 & valde
 sensibile.*

*Ventriculi
 dolores.*

§ 6. Quosdam etiam ex alimentorum pravitate, aut maligno-
 rum humorum qualicunque copia, ut à bile admodum corru-
 pta, aut à pituita salsa acri, excruciat cholera morbus. In quo
 vomitibus & dejectionibus tanto plerunque impetu biliosa ex-
 ecrnantur, ut cum humoribus, multis quoque exhaustis spiriti-
 bus, vires affatim prosternantur, sitiant ægrotantes, ac sudent,
 tremor cordis syncopeque succedant, interdum & mors acerbis-
 sima.

*Cholera
 morbus.*

§ 7. His exauctiore lance pensiculatis, collataque gravissimorum
 morborum, symptomatumque exitialium causa materiali, cum in-
 genis, durissimæ atque adeo acutissimæ materiei; velut ferreæ, æ-
 reæ, ligneæ, ossæ præstigiola vomitione, tum etiam expulsionem rei
 ligneæ lanceæq; ventriculo & ejus sensibili apprime orificio ita noxiæ,
 ut suffocationem plerunque quis vereatur, si in faucium partes ex-
 quisiti admodum sensus vel pilus impegit, nedum acicula aut a-
 cus (quas etiam cum periculosa vitæ lucta vel dispendio ignoranter
 subinde deglutiri cernimus:) uno profecto consensu, adeoque ore
 uno, ob rationis veritatisq; robur, hic asserendum atque proclamand-
 um erit, dictam rerum ore egestarum congeriem, à præstigiatore
 subtili celerique dæmonio in os solum & fauces imas, nec ulterius
 impelli, penitusq; impingi, quasi strangulationem minitantem: acie
 oculorum nostrorum interim elusa, vel spiritu optico turbato, vel
 ejus radiis obscuratis, ne prodantur præstigiæ. Sic simpliciores exi-
 gæque fidei homines expeditius in suam illicitam viam veterator.
 Aliqui vero affecti ita, ab aliis infantibus, & se magis forte piis, ip-
 sique Christo fidelioribus, ejusmodi sibi irrogatam injuriam, malum-
 que insiditum, mendaci Satanz suggestionem, immo ipsius factitia vo-
 ce ebuzecinant: id quod meis coram accepi auribus.

§ 8. Adde, quod sæpenumero nihil doloris in stomacho, ante

*De abditis
morb. can-
si cap. 20.
Ex acu de-
glutita
nana.*

acutæ, pungentis, radentisque hujus substantiæ radioris expulsi-
onem violentam senserint. Quam fieri nequeat, quin in ea hujusmo-
di rerum copia, una transverse acta, facile allicubi intæreat, quæ suos
pariat continuos: postea cruciatus. Quemadmodum de muliere
quadam, quæ acum æream deglutierat, tradit Bonivenuus. Unde
primum nihil sensit incommodi. Inde cœpit tam circa ventriculum
urgere dolor, fatis acutus. Quod dum indies magis magisque affli-
geretur, plures consuluit medicos, nihil de acu vortata, quæ memo-
riæ penitus exciderat, referens. Variæ fuerunt hinc inde sententiæ:
Alii enim ab aciore humore, alii à vento inter stomachi tunicas re-
cluso, cæteri vero ex malo habitu excitari hoc malam putabant:
Sicque annis jam decem ex una acu, urgente dolore acerbissimo, miseri-
mam illa trahebat vitam: donec acus perforato ventriculo se prodi-
dit, proditque. * Se acum & vidisse, & mulierem curasse, addit Bo-
nivenius.

§ 9. Quid ego in hujusmodi casu haud ita pridem viderim, ob-
servaverim, fecerimque, paucis subjungam in illorum gratiam,
qui me operæ precium præstitisse judicabunt. Mulier quædam ho-
nosta, nomine Helwicha, infantem curatura Dusseldorpii in Martio
anni sexagesimi quarti supra sesquimillesimum, aciculas ore retin-
tas duas, unam magnam, alteram minorem, forte quàm pueri castum
veteretur, deglutiit: hærebantque eæ aliquot horis palmam latam
sub larynge cum dolore pungente & multis angustiis. Ad quam
tandem accensus, ut nihil cibi aut potus prius offerretur mandans,
quam incurvo forcipe subtili, quem sine mora adferri jubebam,
num retrahi possent tentassem. Vix dum me digresso, sorbitiunca-
la propinatur, qua iugulæ partes inferiores paululum supra ventri-
culi orificium illæ deprimuntur. Ubi novo cruciatu exorto, dolo-
reque pungitivo, revocatus, jussi cerevisiam cum butyro & pane
secalino, nostratibus consueto, crassiusque inciso, exhiberi satis
copiose, atque eam decubitu erecto dormire: nox etenim erat. Sic
aciculas ad ventriculi sinum impelli potuisse arbitratus sum: nec
enim ita infixas vomitu has partes contrahente, altiusque eo mis-
impingente, reddi tuto per fauces potuisse sciebam. Hoc modo
hora tertia matutina panis illius pondere ad ventriculum depresso
sunt. Inde eam secundo die alvi jusculis pinguis, cerevisiaque
butyrata. Decubitus tum imperabatur in dextram, ventre libero,
pulsinatibus suppositis femori & brachio, ut manus impeditæ ex

ven-

ventriculo per pilorum ad intestina descenderent acus. Ante vesperam quum surgeret, eam corpus velut in æquilibrio conservare, nec hinc inde inflectere, ne inæquali motu alicubi in intestinorum anfractu figerentur aciculæ, sed ut erecta citra ullam corporis inflexionem moderate inambularer volui, quò cum extremitatis convenientius in intestina magna siderent acus. Deinde faeces, quas primam exoneraret, studiose in vase conservati iussa, eas postea mane reddidit, hisdemque in aqua dissolutis, apparuerunt aciculæ: altera vero longa nonnihil erat incurvata. Ac licet ab his jam secuta esset, tamen graviter adhuc paucos dies ægotare videbatur, vel ex concepto mèta, vel illa de causa: brevi tamen restituta. Jam adliisstitutum.

§ 10. Ad cuius assertionem quoque facit, quòd, tamen si mox vel paulò longius à cibo subsequatur vomitus hic ludibriosus, nihil tamen cibi vel chyli appareat mixtum: quod à mè diligenti inspectione observatum est. Adhuc ex vestigio ab ejusmodi dura, acuta, multiforâque re expulsa, qua omnino ventriculum & œsophagum lancinari, radique, si profundius, quam ex oris cavo rejiceretur, oportuit, innoxie quasi in iis locis illæsi comedunt. Hoc à mè non senel circiter annum quadragesimum octavum supra millesimum quingentesimum, apud Geldrorum Arnhemiam, ubi tum stipendio publico medicabar, visum est: quo hominum hæcè modis à dæmonio exercitorum adducebantur plaustra, quorum ventriculum (in quo eas res portentosas supradictas resedisse necesse est; si ex imis corporis partibus, quòd omnium prope erat iudicium, expellebantur) quum antè & post vomitionem summa diligentia vigilantique studio in multorum conspectu contrectarem; valde què fastum ac deorsum pugno, palma & digitis vario torquerem modo, ut, si quid grandioris, asperæ, acutæque materiæ in isto contineretur sicut, non amplius posset latere, sed tenuis in duriorem ultro citroque impellentem manus meæ, hinc etiam suam læsionem sensu, contrectationem se detegeret: vel nausea, ob non levem certe ejusmodi palpitationem, violenter concita rejiceretur: nihil prorsus tamen animadversum est unquam eo momento evomi, nec ullam à contentis putatis injuriam sensit ventriculus. Quòd omnino fieri nequivisset, si altius, quam ex sinistro oris hiatu prosilisset, objecta oculis nostris ex ore materia:

Historia memorabilis de puella demoniaca, quæ à Lamis cruciari dicebatur, ubi de crucis signo monnihil agitur.

CAPUT. III.

Historia admirabilis de puella demoniaca.

PUELLA vero, sedecim plus minus annos nata, ea ratione à me habita contrectataque, post alicujus moræ intercapedinem facie observabatur à patre, & altero, qui his ejus moribus assueverant, vomituri. Cujus os cum mox vigilanter & defixis oculis intueri studerem, eodem inspectionis momento instratam linguæ panni lanci rudioris nigri laciniam video: in quam digitis incunstanter injectis, appendices prodigiosarum rerum dictarum ex oris parte altiori, quo eas in ventriculo antea non latuisse ostenderem (id quod paulo ante ibidem latius persuadere conatus fueram) emulgere volui. Frequenter enim sic propulsam antea fuisse varie congestam simul materiem, narrabat parens: ostensis quoque veritatis documentis, utpote panno rudi nigro, cui aliquot acus & aciculæ infixæ, filoque convolutæ adhærebant, item clavorum ferreorum vetustorum fragmentis. At quod meis objectum dixi oculis, attriti panni nigri laciniosum rudimentum, vix spæto irrigatum erat hora etiã tertiã pomeridiana, post solitum quoque prandium: quo tempore illud crudo cibo vel chylo oblitum esse oportuit, si reddidisset ventriculus. Ut autem aliquam opinionem, qua ex stomacho id projectum esse induceremur, relinqueret Sarnas, *Quam amarum hoc est, inquit mox post ablationem puella, voce à natura prorsus aliena, puerili & sublallante, à dæmone hand dubie elisa, teste Augustino: qui ejus lingua diabolum uti affirmat, cujus corpus intraverit.*

*Lib. Rerum
pium.
quæst. 31.*

§ 2. Atrox vero paulo ante spectaculum, moreque tragicum, aliquandiu durans in hac puella ediderat tortor ille, quo puellæ os, ut prorsus obmutiret, arctissime constringi, manus atrociter convelli, oculos torve intorqueri, corpus denique totum horrendo certe cruciatu exagitari contuebamur: nec citra crucis consignationem, manus aut os aperiri posse, asserabat pater cum suo comite: à me autem, qualicumque in Deum fiducia contra dolosam diaboli hypocrisin, absque illius signi impressione tandem deducebantur, restituebanturque.

§ 3. Non

§ 3. Non quod cruci quicquam derogatum velim: sermo enim crucis potentia Dei est iis, qui salutem consequuntur. Hæc autem non in signo, sed in CHRISTI crucifixi imitatione consistit, ut nimirum ipsius vestigiis insistentes, nos ipsos abnegemus, & crucem nostram tollamus quotidie, & sequamur illum. Judæi signum querant: sed Paulus prædicat Christum cruci affixum. Per hunc nos corroborantem omnia possumus. In hujus nomine expulerunt dæmonia Apostoli. Non crucis signum timet diabolus, sed ipsam crucem, vel cruciatum aut punishmentem. Proinde Christo oblatrat: Venisti ad cruciandum nos ante tempus? Et si quid picturis aut statuariis credendum est, nusquam cruci Christi latronum cruces affingi videmus, quarum sinistra non terribilis insideat dæmon.

§ 4. Nec interim ignoro, Arabes philosophos crucem celestium fortitudinem dicere, quod eorum fortitudo per rectitudinem angulorum & radiorum resultaret: & stellæ maxime fortes essent, quando in figura cæli quatuor obtinerent cardines. Ruffinus quoque in Sacra historia narrat, crucem ab Ægyptiis sacerdotibus inter Sacras literas relaram, cujus vis portendebat salutis spem hominibus, credentibus CHRISTO Salvatori nostro. Hieronymus Demetriadem hortatur, ut crebro signaculo crucis frontem muniat, ne locum in ea exterminator Ægypti inveniat. Et ad Eustochium, de Custodia virginitatis: Ad omnem, inquit, actum, ad omnem incessum, manus pingat crucem. Idem Tertulianus dixerat: Ad omnem progressum atque promotum, ad omnem aditum & exitum, ad vestitum & calceatum, ad lavacra, ad mensas, ad limina & cubilia, ad sedilia, quæcunque nos conversatio exercet, frontem signaculo terimus. Harum & aliarum hujusmodi disciplinarum, si legem expostulas Scripturarum, nulla legis traditio tibi prætenditur: anctrix consuetudo, confirmatrix, & fidei observatrix.

§ 5. Crucis etiam signo dolo dæmonum propelli, docet Athanasius. Factum quoque per Marcellum Episcopum Apameiæ, crucis signaculum in aqua cum fide aspergenda, ad dæmonis ex Jovis templo comburendo expulsiōnem, qui aquæ virtutem non tulit, commemorat historia Ecclesiastica Tripart. Signum jure suggillet nemo: sed ejus abusus

1. Cor. 1.
Sermo crucis, potentia Dei.

1. Pa. 2.
Matth. 16.

Marc. 8.
Luc. 9.

1. Corinth. 1.
Philip. 4.

Non crucis signum, sed ipsam crucem timet dæmon.

Matth. 8.

De dæmonum militibus.

De Humanitas. verbi. De hoc se quodam in vita D. Justina. Lib. 9. cap. 14.

abusus omnino accusandus est, maxime si, qui crucifixo & vivæ in eum fidei debetur honor, ad crucem referatur. Sed ad inceptam historiam redeamus.

§ 6. Ubi deinde curationem mali puellæ dictæ promitterem, illius puerilis vocis sono, sibi nihil rei velle mecum esse, & me astutum esse, atque, *En quam callidos habet oculos*, respondit. Percunctante præterea me, num hujus calamitatis auctorem cognosceret? eadem lasciviente pueriliter voce respondens, honestam (meo quidem judicio) matronam eodem tempore in custodia detentam ob incantationis peractæ suspicionem insimulat. Quæ tamen postea manumissa, domum avehebatur libere, una cum matre & duabus aliis mulierculis, propter maleficii crimen illis falso intentatum, jam integrum mensem captis.

§ 7. Illud quoque hic silentio minime prætereundem censui, puellam hanc, illas panni lacinias, fila, aciculas, acus vel clavos ore nunquam rejecisse, quam quum à dolore qualicunque, ob incredulitatem (quod à causa naturali ex abstrusa Dei voluntate dolor ortus, minus agnosceretur, sed imputaretur maleficæ, ac ad illicita confugeretur consilia) prius Amersfortum, proximum illius habitationi oppidum, ad sacrificum vel templi custodem (ni fallor memoria) itum esset, qui aquam (consecratam opinabantur) numismatis *Snapphani* precio dividerebat, qua propinata prodigiosus hic ciebatur vomitus.

§ 8. Ad hæc siquidem ludibria maxime Deus connivere solet frequenter, ubi ab ipso & naturalibus mediis, in hominum usum divinitus ordinatis, contra manifestum Dei mandatum, fide Christiana postposita ad Satanam curritur, vel ejus angelos: quales hi censentur, qui hujusmodi aquam vel ex baptisterio sublatam, vel aliter impie lustratam, aut cereæ paschalis thus, aut ejusdem religionis nomine sacratas res alias, ausu vetito nefarioque, in conceptæ de maleficio opinionis iniquæ, diaboli instinctu, confirmationem, lubricæ fidei hominibus offerunt.

Ob historia superioris connexum, obiter hujus puella, & reliquorum secuta sanatio post benedictionis formulam recitatam à fœminis eo nomine captis conjungitur.

C A P. IV.

PORRO fœminis, quarum paulo ante meminimus, incarceratis, ac in concilium productis, cum à Senatu Cæsareo imperaretur, ut ho-

Vnde diabolus illud dandi nominis accersit.

Dent 18. Levit. 19. 20.

ut hominibus plurifariam excruciatís, ob malefícii suspícionem fórmula benedicerent præscripta, nimirum, *Benedico tibi in nomine Patris & Filii & Spiritus sancti, in tuis bonis, sanguine & armento: eæque imperata facerent, evestigio sanabantur ægroti. Benedicebatur autem quilibet ab ea, quam sui tormenti genitricem, vel dæmonis aut ejus ministri accusatoris Pythii, custodia quoque coërciti suggestione putaret. Ne Lectorem interrupta historię series remoretur turbetque, ea hic pæncis prosequar, quæ alioqui ad sequentis Libri argumentum pertinent.*

Formula benedictionis vulgo in malefícii curatione usurpata.

§ 2. Hic sanciebatur ille omnium ore titus canon: Quæ ligavit, eandem quoque solvere necesse est. Quæ vero hujus sententiæ sit absurditas, hoc colliges modo. Si Lamia est, suam habere cum cacodæmone communionem & fœdus, ejusque ope alios variè crudelibus colligare torturis (quæ vulgi est opinio) eosdem quoque pro suo arbitrio, ab eo suo & Satanæ opere, cruciatibus scilicet, solvere, ipsius dæmonis ope, qua antea ligaverat, existimatur. Serva autem est & mancipium illius, cui se pacto & stipulatione obstrinxisse creditur: ut hanc sane nihil divinis posse verbis peculiariter efficere, certius fidas. Quibus recitatis si aliquid virium erit donandum, per fideles Ecclesiæ ministros, piæque monetz homines ea pronunciata, citius suum ex Dei nutu sortientur effectum, quam per eas, quæ Dei societati ex professo renunciassent, bellumque velut hostes indixisse judicantur. Quinimo, quicquid diabolus ligat, id Christus, ejus Apostoli ac ministri solverunt, imo ipsum à suo opere deturbant. Peculiare hoc Christi fuit ministerium, cujus nomine apparuit. Nec etiam ob qualemcunque incredulitatem, Satanæ vexationem inhibere, ipsumque fugare poterunt discipuli: quod graviter illis à Christo exprobratur. Quid ergo in ejusmodi dæmonum vexatione & obsidio valebunt Lamia, Beelzebub (ut creditur) obstrictæ?

Quæ ligavit, eandem non solvere necessario.

§ 3. Nostri Canones, ratio & usus docent, Contrariorum esse medicinam. Christus cum à dæmonio vexatum cæcum & mutum sanasset, atque à scribis & pharisæis, Beelzebub principis dæmoniorum præsidio dæmones expellere diceretur, eos confutans ait: Quomodo potest Satanas, satanam ejicere? Et, si regnum adversus sese divisum fuerit, non potest stare regnum illud: &, si domus contra seipsam divisa fuerit, non potest stare domus illa: &, si Satanas insurrexerit adversus semetipsum,

*Math. 12.
Marc. 3.
Luc. 11. In nomine dæmonis mihi bene fit.*

ac divisus est, non potest stare, sed finem habet. Qui non est mecum, contra me est: & qui non congregat mecum, spargit.

*Ab impio
suam non
vult Deus
prædicari
gloriam.
Psal. 49.*

§ 4. Nec etiam ab impio suam gloriam, quæ in sanandis in ipsius nomine hominibus elucet; velle prædicari Deum, his divinus vates docet verbis. Impio autem dicit Deus, Quare tu enarras justitias meas, & assumis testamentum meum per os tuum? Quum odio habeas disciplinam, & verba mea post te abjicias. Ostium addixisti malo, & lingua tua dolum concinnat. Hinc palam est, ejusmodi curatione, eas incantationis aut maleficii reas esse non posse convinci, & superiorem canonem enervem existere.

§ 5. Eleganter hic dixit Origenes: Magi nesciunt benedicere, quia dæmones nesciunt benefacere. Quod autem sanentur, non alia profecto fitratione, quam, quum hæc corpora Dei permisso, ob incredulitatem exercuerit diabolus, in hac ut afflictos & astantes, & quibus inusitatum id malum innötuit, tum demum magistratum, confirmaret; non coacte, sed ultro ac suapte sponte cedit: licet se compelli simulet, quo magis fallat, illaqueetque: atque indubitatus eo modo credatur, illas mulierculas benedictionis verba recitantes, quanquam innocentes, esse tamen sagas: & alios fide vacillantes, spirantesque vindictam suis techinis irreat: ac sententiæ inconsideratæ reum magistratum, in carnificinam infantium feminarum, & punitionem, voracesque flammæ invitet. Ita enim suarum rerum pro viribus fatagit, ut ab initio in veritate non stetit: quicquid loquitur & agit, mendacium est, vel falsitatis fermento conspersum: quum optima agere & loqui videretur, homicidia struit, & mendacia architectatur, ut animas illaqueet & perdat, homicida à rerum primordiis. Destitit itaque in his ægrotis à læsione, quam ipse intulit.

De materie variâ ac dura, Pauli Grillandi sententia.

*Tractatum
volumine 10. de
Sorsilegu.*

HUO quum faciat singulare D. Pauli Grillandi, jurisconsulti clarissimi, judicium, id ascribendum duxi. Alias vidi, aut, sæpenumero, quod maleficio infecti; ubi liberationis remedium usurpant, frequenter ex ore exonerant, vel per secessum exonerant acus, capillos, ferramenta, clavos, plamas, sulphur, lapides, & res demoniales, quas maleficio læsum vorare potuisse, erat impossibile: non solum integras, sed nec fractas, nec minate in frustis

concisas

concllas. Unde quid mirandum videretur. Sed dic, ut quidam censuerunt, Satanam ad majorem hominum deceptionem facere dicitur apparere species extraneas in resolutione facturæ, ut res miranda magis videatur: quandoquidem inspiciuntur & considerantur ea esse talis naturæ, formæ & qualitatis, ut impossibile fuerit, talia potuisse ingredi in corpus maleficio læsi per aliquam partem naturaliter: sed in rei veritate non sunt species naturales. Et quod verum sit, hinc apparet, quia illa ejiciuntur per vomitum vel secessum: atque ita inter materias illas liquidas apparent à principio, cum primum è corpore emittuntur. At si servaveris illas materias biduum aut triduum, aut dies quinque, quemadmodum ego alias studiose servari feci, videbis omnia ea liquefacta penitus, & ipsarum formas perisse totas. Quod si naturalia essent, profecto in sua priori sive primæva forma remanerent, nec possent per aliquos liquores aut humiditates corrumpi, maxime ferrum & lapides, propter eorum naturalem duritiem: ut manifestum est omnibus.

Dura materies vomitum ejecta liquefit.

§ 2. Quidam alii dixerunt, dæmones, ut res miranda videatur, tantæ temporis, quando maleficio affectus irritatur ad vomitum, vel ad ventris opus, velocissime & invisibiliter asserre ibi species illas sive materias, de quibus supra, veras & naturales, quas aliunde acceptas eo attulerant.

§ 3. Sed nota, licet dæmon potentia sua naturali hoc quidem posset, & tam dextro modo illas inserere in vomitu & stercore maleficio agitati, ut nullus hominum adverteret: prior tamen opinio magis mihi placet, esse scilicet apparentes species sub illis formis non naturales. Et, quod hoc verum sit, apparet ex ratione prædicta: quia communiter non durant sub illa forma, sed brevi tempore in illos resolvuntur liquores, cum quibus mixtæ prodierant: uti ego frequenter vidi, & manibus propriis contrectavi, quæ à principio, ut dixi, apparebant veræ & naturales, & retinebant in se nescio quid duri: tamen brevi tempore, ut dictum est, resolvebantur & peribant. Hæc Grillandus. Acnum quoque, ossium, capillorum, & id genus reliquorum resectionem per os, technas esse, sentit Cardanus.

*de Partib.
rv. 80.*

§ 4. Alteram Grillandi sententiam magis probabilem sentio: nec enim quilibet humor in tantam concrefcere potest duritiem, quale est ferrum aut æs: nec siccam constituere materiem, cujusmodi pannum lancum aut lineum experimur: nec viceversa in liquorem

quorem resolvi queunt substantiæ tales duræ & siccæ. Quod post dies paucos hamorem solum dicat conspectam, aliarum rerum formis perditis, id equidem admitto: sed humor is est; qui antea simul cum reliquis duris aridisque quiescens fuit rejectus. Has autem interea temporis à dæmone, qui in hoc ludibrium illas advexit, orique inservit, rursus fuisse sublatas, non est, quod ullus dubitet. Nec etiam panni rudioris laciniam ex puellæ ore à me extractam, in humorem postea solutam memini.

*Supra
cap. 3.*

Historiæ demoniacorum, qui à Lamiis affligi credebantur.

C A P. VI.

*De Abditis
morb. causis.
cap. 8.
Maleficio
lata mulier
clavos &
acus vomit.*

ACCIDISSË suis temporibus novum & admirandum morbi genus, tradit Antonius Benivenius. Mulier sextum decimum agens annum, ab ima ventris parte dolore exorto convellebatur manibus. Cumque in horrendum clamorem erumperet, intumescerebat ilico totus venter, adeo ut uterum crederes gestasse octo menses: & voce exhausta, ubi per torum cubile hinc inde rejectans sese, & plantas interdum cervici connectens resiliabat in pedes, iterum procidens ac exiliens, isthac ipsum identidem facebat, quoad paulatim ad se reversa, quoquo modo recrearetur. Interrogata quid egisset, penitus ignorabat. Nos vero ejusmodi morbi causas inquirentes, arbitrati sumus hoc malum ex matricis suffocatione, & vaporibus malis sursum elatis, ac subinde cor & cerebrum ferientibus, provenire. Sed quum medicamentis nihil promoveretur, ea ferocior facta, ac torvis oculis circumspiciens, tandem prorupit in vomitum, quo longiores & recurvos clavos, aeneasque acus, una cum cera & capillis conglomeratis rejectit: & novissime ex jentaculo frustum tantæ magnitudinis, quale integrum nullius deglutissent fauces. Gumque id ipsam sæpius etiam vidente me fecisset, teneri eam arbitratus sum spiritu malo: quidam hæc ageret, spectantium oculos perfringeret. Quare ecclesiasticis medicis commendata, manifestioribus deinde signis & argumentis rem comprobavit. Nam & nos eam vaticinantem audivimus, & ea præterea agentem vidimus, quæ omnem morbi vim supergressa, humanum etiam captum excederent. Hucusq; Benivenius.

§ 2. Hæc omnia certe in corpore non fuere, sed diaboli oculos spectatorum effascinantis, ac hujus materiæ in os impulsio animad-

verte-

verteretur, præstigiis & celeritate in os solum illata sunt, & tanquam vomitu mox ejecta. Id œsophagi huic materiæ imparis angustia, illæsus post vomitum ventriculus, & ante vomitum, ut supra dictum est, ventriculi robur testantur: quæ profectio minime erant expectanda ex acie, & durissimæ substantiæ inæqualitate. Si ea eructavit ventriculus, quando usque adeo insensibiliter ingesta sunt, aut undè tam innoxie revomuntur, potissimum ore ventriculi ita sensili, ut vel paucò humore acri extreme affligatur?

§ 3. Meinero Clatsio, nobili in arce Bontebroec, sita in ducatu Juliacensi, famulus erat Guilielmus nomine. Hic ante annos quatuordecim à dæmonio exagitatus, primum habebatur ægrotns, sibi que ex diaboli instinctu confessionarium expetivit pastorem in Gerad Bartholomæum Pānen, qui suam in curando maleficio locare solet operam: quare etiam in dæmoniacæ fabulæ scenam requisitus, non omnino ~~capdy~~ ~~apbawer~~ agere potuit: Hūc dæmoniacō cum ad faciei etiam livorem intumesceret guttur, eamque suffocatum iri timeret, ad orationem confugit Judith Clatsii conjunx, pia matrona, cum reliqua familia. Inde præter reliquas quifquillas ex Guilielmi ore extrahitur anterius opilionis subligaculum, siliaces, eorumque fragmenta, filorum sphaerulæ, puellarum capillitium, acus, lacinia panni subditicii ex pueri veste, pavonis penna, quam ante octiduum ex pavonis cauda Guilielmus adhuc sanus evulserat: Rogatus mali hujus causam, respondit, circa Campusfrum obviam se habuisse ignotam mulierem, quæ in faciem illi inspirasset: atque hinc, quicquid id esset calamitatis, investum esse. Restitutus vero, negavit hoc ita accidisse: sed à dæmone inductum se fuisse, ut hæc diceret, confessus est: addens, eas prodigiosas materies non in suo fuisse corpore: sed cum una spectaretur, alteram continuo à diabolo faucibus fuisse ingestam. Aliàs nummos sibi loculos à dæmone donatos lætabatur, eosque in lecti stramine repositos esse. Quæsti vero; inanes fuit inventi.

§ 4. Non absimile est, quod in Francisci vita legitur, cum is ejuisque socius turgidos invenirent loculos, Franciscus vero dæmonis præstigiis, tentationesque animadverteret, eosque propter ea averfaretur, pecuniam exemptam pauperibus dari voluit ejus comes: eoque loculos consensu Francisci arripente, in manibus serpens apparuit, mox evanescens. Postea visum est musculus animalculum ex ore dicti Guilielmi excurrere. Quare-vestigio

Hic forte mulier agebat falso malefici suspecta, cuius technis notam hanc gravium inurere conatus est diabolus. ut manibus injectu illa ad supplicium raperetur.

Fel. 24.

*In illius vi-
ram non est
diaboli per-
missa po-
testas.*

sub lectum se dejecit, quæstus muscolum fuga sibi excidisse: lectum vero repetens, se reperisse narravit. Sæpius inde vim sibi inferre velle videbatur, fugamque aliquoties adornare: quapropter, quum semel in porcino sterquilinio inventus, extractusque arctio- si coæteretur custodia, tam firmiter ejus occludebantur oculi, ut nulla vi horum cilia possent diduci distrahivæ.

*Ex ore in-
fancium &
Lætentium
perfecisti
laudem.
Psal. 6.*

§ 5. Accedens tandem maxima natu filia Clatſii Gertrudis, jam annum agens undecimum, hortatur eum, ut apud Deum visus restitutionem exoraret. Ut autem pro ipso puella oraret, eandem ille rogat. Quæ Deum implorans, illius oculos inde cum magna omnium admiratione aperit. Sæpius adhæc illum diabolus admonuit, ne heram multa de Deo effluentem, vel alios audiret: à quo semel mortuo, quemadmodum frequenter in publicis *audivisset* concionibus, nequiret juvari. Cum etiam hic alias ancillam culinariam impudentius attrectaret, atque suo hinc nomine nuncupatus redargueretur: horrenda raucaque voce respondit, se non Guilielimum, sed Beelzebub nominari. Putasne ergo nos te verituras? ait hera: cui enim nos fidimus, re infinitis superat modis.

§ 6. Quapropter Clatſius zelo impulsus, undecimum Lucæ caput (ubi ejecti virtute Christi dæmonis muti, & Beelzebub principis dæmoniorum fit mentio) præſente familia, attente *legit*, ac in Christi nomine Satanam cedere jussit. Tandem *energumens* hic velut in animi deliquium lapsus, sedate tota nocte jacuit ad horam usque matutinam: qua recreatus jusculo, ad parentes avehebatur sanus prius, actis hero heræque gratiis, imprecatus quoque illis Dei remunerationem ob passam jacturam. In itinere autem loco plano evertabantur bigæ, nihilque postea dæmoniacæ vexationis sensit unquam. Duxit interim uxorem, prolemque sustulit, & adhuc superest, ac vescitur aura ætherea.

Ejusdem argumenti historia.

C A P. VII.

QUÆSTORIS filius Moræ adversa nonnihil afflictus valetudine, eam credidit: inductam à muliercula, cui herbarum plenum corbem in porcorum pasturam attulisset: quod gratiis actis ipsius pressisset humerum. Unde territus eo tempore puer, cæpit paulatim, etiam animo dejecto, pejus habere. Hinc trica feminei capillitii nigri & cinerei sicca, citra alterius materis admixtionem, excerni visa est. Tandem admiranda magis, pura setas porco-

porcorum, pelli etiamnum inhaerentes, ita siccas albo deponebat, ut papyro conservarentur: interdum similia cum excrementis deieciat. His ludibriis circiter medium fatigabatur annus: quae dein pedetentim, ut coeperunt, evanescere. Nec dubium est, ea ob parentum & adolescentis incredulitatem fuisse permessa: quod quum hic secundum naturae ordinem nonnihil morbo gravari conspiceretur; cum non in naturae vitium, aut Dei voluntatem, sed in mulierculae impressionem retulerunt. Eam itaque delusionem diabolo, quibus explicatum est modis, permisit Deus, donec fortassis resipiscere.

§ 2. Novi item cujusdam viri consularis conjugem, cujus alvus saepenumero arenam reddere videbatur, diabolo colludente, conniventeque Deo: quod ægrota ad illicita maleficorum divinatorumque auxilia confugisset, contra divinae Majestatis edictum, impias horum hominum actiones comprobans. Cui certam polliceri opem cum Dei gratia, si imperata faceret, audebam. Morbum siquidem, quo afficiebatur, ex naturali causa ortum esse judicabam: at arene dejectione, quod incredula ad veritatem declinasset consilium, eam à Satana ludificari, dicebat animus. Frequenter etenim hoc ussü venire videmus, ut quum à naturali quis infirmetur causa, Deique (qui naturalium rerum usum docuit, atque eum nos affectare & inquirere voluit) potentiae diffusus, voluntatique iminorigeretur, ad demonii clientelam consulturus cum Saule accurrat voluntarie, in reprobum tradatur sensum, ludicrisque maligni obijciatur illudendus.

§ 3. Dordraci ad insigne D. Ewaldi, duas haud ita pridem habebat filias Joannes Theodori, quarum altera in quibuscunque suis domesticis actionibus atramentum evomere videbatur, sine ullo invalitudinis sensu, altera vero canum latratus invita imitabatur. Ad rei prodigiösæ conspectum aliquoties clam accitus eximiae pietatis vir ex ipsius petitione, semper ad ejusdem adventum, quicquid id erat ludibrii demoniaci, desinit, ut nec unquam ille videret vel audiret. Novit illas optime conjunx mea altera, Henrica Hölzia, mire diabolicis praestigiis ex viva fide inimica.

§ 4. Commemorat Cardanus, probum quendam rusticum & amicum, qui facilis decipi poterat, quam decipere, sic ipsi narrasse, quod morbo incognito plures laboravit annos: quo tempore excantationibus sapius vitrum, clavos, & capillos evomisset: & quamquam demum restitutus fuisset, tamen in eum diem, quo hæc referret, sentire se in ventre asseverabat maximam vitri contracti conge-

*Arena per
alvum mu-
lieris red-
dita.
Deus. 18.
Levit.*

19. 20.

*De Variet.
rerum
lib. 16. Vi-
de lib. 3. ca.
14. supra.*

*Reficis
horarum
ictus in cor-
de sentiens.*

riem, somnumque non leuem, quali quis sacco vitri fragmentis plenum concuteret, à quo non parum vexaretur. Tum vero singulis octo & decem noctibus septima hora, etiam si horarum numerum non observaret, totidem ictus annis octodecim, quibus jam sanatus fuerat, in corde maxima cum molestia perferre. Quis in eo organo, diaboli ludibriis ob simplicitatem apto, non videt dæmonis actus, præstigijs & vexationes priores & posteriores?

De pueris demoniacis

C A P. XIII.

AMSTERDAMO, quod Hollandiæ emporium est maritimum, ejusmodi historia scripta est amplissimo viro D. Hadriano Nicolai, apud Geldros Cancellario, decimo octavo Martii anni sexagesimi sexti supra sesquimillesimum. Elapsis octo aut decem septimanis cœperunt in hac civitate horrendo modo torqueri pueri circiter triginta, veluti mania aut furore subito correpti, & in terram prostrati, cum intermissione tamen, durabatque hic cruciatus horam integram vel dimidiam. Inde surgentes, nullius profus meminerunt tormenti aut rerum tum actarum, verum se solummodo dormiisse putabant. Consulti ibi medici ob morbum creditum *naturalem*, nihil effecere. Postea, ob maleficij suspicionem, ad ejusdem curatoris itum est, qui suis deprecationibus variisque alijs ejus amolendi rationibus tandundem promovere. Tandem quod à dæmonio obideri crederentur, ab exorcistis non paucis rogatum est consilium, quod ignoranter multa ingenii captum & ætatem superantia effarentur pueri. Illi primum suo more legerunt, conjurarunt, & reliquam suam armaturam adversus dæmonum insultum usurparunt; verum nullo successu. Dum lectiones adhiberentur, acus plurimas vomitu rejecere pueri, aciculas quoque, digitalia, panni lacinias, ollarum frustra, vitra, crines & id genus alia: nulla autem hinc subsequuta est integra curatio. Recurrit etenim hoc malum aliquoties, exhorrescentibus interim iis, qui astant, ob rei incredibile spectaculum. Aliorum relatu vera hæc esse scio.

§ 2. Hic paucis meam subjicere sententiam placuit, nimirum quod ad legitima non confugeretur consilia, Deum permisisse diabolo perstringere astantium oculos hujuscemodi materijs ore projectis, quæ in corpore neutiquam fuere, nec per arctas

puerorum

puerorum fauces, nec angustum oesophagi meatum aut intro ferri aut foris propelli à dæmone potuere. Qui tamen horrendum hoc spectaculum oculis omnium objecit in tam celebri loco, ut maleficii & incantationis non modo suspicionem inueheret & augeter, sed magis infantes mulieres ejusdem reas statueret, propterea ignis holocausto postea absumendas: ne innoxii sanguinis fusio negligeretur, atque ut maleficii credulitas impia altiores in animis mortalium radices ageret, & rumor hic ex loci celebritate longius latiusque disseminaretur. Sic non temere, sed cum multo fœnore sibi hujuscemodi tragediæ finem aliquem decernit veterator ille.

§ 3. Permittit vero Deus frequenter tale crucis exercitium, ut proberetur fidei nostræ firmitas. Interim, ne infantibus pueris nocuum aliquid à dæmone accederet, sedulo cavit. Sic & anno quinquagesimo quinto supra sesquimillesimum, Romæ in orphanotrophio puellæ circiter septuaginta, simul una nocte factæ sunt dæmoniæ: unde ne quidem una post biennium fuit restituta. Cæterum genuinam mali ejuscemodi fugandi rationem circiter Quinti libri finem comperies.

*Cardan. li-
bro 14.
cap. 76. de
Variis. rer.*

*De quodam, cui vivo exectus clavus, & post mortem cultri,
lignum, ferraenta.*

C A P U T IX.

CÆTERUM illud, quod à Christi nativitate, anno millesimo quingentesimo tricesimonono, in quodam Eichstetensis episcopatus pago Fugenstal, accidisse perhibet multijugæ lætionis vir JOANNES LANGIUS, illustrissimorum Principum Palatinorum Rhæni medicus doctissimus, omnem superaret fidem, nisi oculati spectatæ fidei testes adhuc superessent. In hoc pago Ulrichus Neussler agricola, cum crudelibus dolorum tormentis circa alterum hypochondrium conficeretur, subito clavum ferreum sub illæsa cute manu apprehendit, quem chirurgus, illic balneator, novacula exciderat. Nec tamen cessarunt dolores, sed indies magis in crudefcebant. Quapropter, cum nec aliud doloris remedium fore miser, quam mortem, suspicaretur, arrepto cultello, sibi guttur abscedit. Itaque dum tertio die ad sepulchrum mortuus efferretur, aderant cum Eucharis Rosenbader ex Weissenburg, Noricorum oppido, ac Joannes ab Ettenster balneator, qui astante magna hominum frequentia, demortui agricolæ ventriculum inciderunt, in quo lignum

*Libro 1:
Epist. 28.*

*Clavus fer-
reus sub il-
læsa cute
latens &
excisus.*

Lignum & cultri in ventriculo juvenis.

teres & oblongum quatuor ex chalybe cultros, partim acutos, partim instar ferræ dentatos, ac duo ferramenta aspera repererunt, quorum singula spithamæ longitudinem excedebant: aderat & capillorum instar globi involucrum. Sed quid potissimum hic admiraberis? an, quomodo tot & tanta ferramenta in ventriculi cavitate contineri potuerint? an, qua arte sint ingesta? Certe non alia, quam dæmonis astu & dolo. Hæc Langius.

6 2. Ulrico etiamnum superstite non ea in ventriculo hæsisse, ut nec clavum sub illæsa cute in carne ante sectionem vere impactum fuisse, ausim dicere. Enimvero illis locis ex mala intemperie, aut humorum acrium affluxu, vel flatuum copia, hujusmodi poterat provenisse dolor, qualem in iliaco & colico affectu experimur. Constanti autem opinione sinistra de maleficio jam fortassis ægrotus, vel astantes, vel utriusque ducebantur, dæmonis, vel illius clientelæ, magis veriti voluntatem malignam, permissasque vires, quam Dei patrocinio & incomparabili potentiam fisci. Diabolo itaque traditi sunt illudendi, ut in carnis, antea nonnihil duræ & tensæ vel à materia, vel flatu, vel dæmonis astu ita apparentis, sectione clavum, & in aperiendo stomacho reliqua hæc rerum monstra ingesserit, perstrictis secantium oculis; quo id, in cujus finem hanc instituerat tragœdiam, nempe incredulitatem, stabiliret. Ubi scilicet in rebus adversis, Deo relicto, ejusque mediis ex gratia donatis ab eo, qui languoribus nostris vere mederi potest, perfidi; Satanam nimium in corpus hominis, Dei scilicet creaturæ, ad ipsius similitudinem formatæ, posse concedimus, extra ejus potestatem in mutanda rerum natura, aut materiam aliqua duriori & acuta, certam meatuum, per quos inferri oporteret, proportionem exuperante, illæse & insensibiliter penitus ingerenda, impellendave. Oesophagum enim & fauces vel quamcunque aliam partem latius diducere & extendere nequit dæmon, quocumque suo artificio, quam ex prima creatione ferant: quemadmodum aliàs fufius ostendi. Si vero clavum ferreum ante sectionem in parte latiusse affecta urgeas, quando tam insensibiliter cedo impressus fuit, citra cutis vel carnis læsionem? quare etiam excæto clavo cruciatum, ut putabatur, excitante, non desit in altero hypochondrio dolor? Sublata enim causa tollitur effectus. Qui canon physicis est celeberrimus. Et, quæ post mortem sectione in ventriculo inventa fuerit, ea inter secandum, citra controversiam, à dæmone erant inventa. At dissidii seminarium hoc modo à diabolo spargitur, ubi eo nomine alios

ne alios maleficiū irrogati reos confestim incusamus: quos adminiculo dæmonis illud machinatos esse, quanquam insontes revera existant, credere malumus.

Religiosa virgines dæmoniaca, qua Lamiarum maleficio exagitari credebantur.

C A P . X .

AD MIRABILIS & horrida fuit vexatio quarundam monialium, occlusarum Werteti in comitatu Hornensi, exercitarumque à dæmoniis. Initia autem ejusmodi dedisse pauperulam scæminam narrant, quæ in quadragesima salis libras tres (quartam vulgus nostras vocat) mutuo à virginibus acceperat, fereque duplum circa Paschæ solennitatem restituit. Hinc in dormitorio inveniebantur sphærulæ candidæ velut incrustata saccharo semina, at gustu salis. Quæ tamen non edebantur: nec, quomodo pervenissent eo, sciebatur. Postea eodem in loco observabatur incessus rei ingemiscens, velut hominis ægroti. Audiebatur item quandoque vox, plerasque virgines ut surgerent, & ad ignem secum accederent, se ægotam esse, commonesciens. Ubi porro surrexissent, morbidam sororem invisuræ, nihil inveniebant. Si quando etiam hæ in arreptam matulam mejere tentarent, ea violenter erepta, lectio conspurcabant lectum. Aliquoties pedibus è lecto ad passus aliquot subtrahabantur, plantis pedum usque adeo subinde titillatis, ut præ nimio risu morituras se timerent. Tortura erat multiformis, aliarum carnis particulis evulsis: quarundam in adversam partem profus intortis tibiis, brachiis & facie: aliquibus supra hominis caput evectis, & vicissim dejectis.

*Dæmoni-
carum vir-
ginum
Werteti oc-
clusarum
historia
horrenda.*

§. 2. Quædam sic excarnificatæ, licet ad dies quinquaginta duos nihil præter raparum jus citra panem sorpissent: attamen atriliquoris, velut atramenti scriptorii multa vomitu rejiciebatur copia: quæ tam ferebatur amara & acris, ut etiam pelliculam ex ore abraderet: nec ullum effingi conditum, quo afficerentur, poterat. Cum ægotas tunc sedatas lætasque, recreaturi circiter tredecim numero amici simul monasterium aliàs ingrederentur, illæ è mensa deorsum citra vocem & intellectum dilabebantur: nonnullæ inversis tibiis & brachiis tanquam mortuæ jacebant. Una in altum sustollebatur, & quanquam manibus injectis obluantur assistentes, tamen supra eorum caput abripietur: eoque denuo præcipitabatur modo,

ut haberetur mortua. Postea ad se tanquam è somno rediens, è nosodochio in monasterium progrediebatur illæsa. Nonnullæ incedebant tibiæ extremitatibus innixæ, velut *Aræte*; citra pedum usum, qui videbantur trahi tanquam ligamentis nimium laxatis, in sacco penduli. Arborea quoque conscepebant ut feles, ab iisque proserpebant, nulla corporis immutatione.

*Margareta
comitissa
Burensis
pia.*

§ 3. Contigit item, ut cœnobii præfectæ (quam matrem vocant) in ejusdem ambitu colloquente cum generosa & insignis pietatis domina Margareta comitissa Burensi (cujus in justorum resurrectione meminertit misericordiarum pater) ex femore eraceretur caro: illaque præ dolore exclamante, & in lectam deposita, valnus partim livebat, partim usgricabat: sed curabatur.

§ 4. Accidit quoque, cum duæ ex hoc numero virgines sanæ considerent ridentes & exhilaratæ, mutuoque colloquerentur de fele nigra in dormitorio corbi inclusa à matrona, quam in oppido commorantem nominabant: collatione clam observata à tertia virgine sana, corbis ab hac & præfecta cum duabus aut tribus virginibus inquireretur aperiretorque, unde felis exiliens aufugit. Ea tunc notata mulier, tanquam maleficiæ rea in carceres conjiciebatur cum septem deinde aliis, inter quas senior numerabatur matrona. Cui vicini & pauperes testimonium, eam fuisse usque adeo misericordem & in egenos profusam, ut ipsa etiam indignerit, perhibebant. Hæc eadem quæstionibus à tortore subjæta, nullis unquam tormentis ad sceleris confessionem adigi poterat. Tandem ubi ex more victum offerret Burchgravius, se infirmiore esse, quam ut cibum admitteret, ait: at se potum solummodo desiderare: quo à Burchgravio mox subministrato, ipsius vestem illa apprehendens, ejusque innixa femori expirabat. Alia quoque rerum miracula hic visa sunt: duravitque ea carnificina ad annos tres manifesta, quam postea celarunt.

§ 5. Has vero virgines Saranam obsedisse, dubitandum minime: qui ludificandi occasionem sibi commode porrectam ratus ex sale à muliercula reddito, credulis virginibus maleficiæ opinionem injicere, & infonti femine insanabile inurere cauteriû studuit. Quapropter formam sparfit granorum quasi saccharo obduktorum, ut ad eorum gustationem pellicerentur virgines: falsedinem autem indidit, ut suspicionem de ea, quæ salem restituerat, citius ingereret. Nec defuit eventus. Concessit porro Deus eam divexandi potestatem, ut vel tentarentur virgines, vel castigarentur, vel ob earum incredulitatem.

litate. Lubricæ fidei notæ fuerunt, quod non ad Dei voluntatem, sed in feminas cruciatuum causas retulerint. Hinc quoque satanicum illud duarum virginum concilium ab astuto fuit institutum diabolo, qui mendaces earum rēxit voces, ut innocenti matronæ maleficii stigma imprimeretur, carceresque, tormenta & exedes promoverentur. Si quoque felis fuerit vera, eam dæmonium haud dubie eo invenit. Argui, ut, dæmonem assumpto felis similitudine, fuisse credam, potius inducor. Videat etiam constitutos illi præfite sedendi limites, ut ex alta illa elevatione & præcipiti dejectione, etiam si una mortua videretur, nihil tamen læsionis senserit: sed velut è somno experrecta, abierit.

§ 6. Non absimile fuit, quod virginibus Brigittæ strictis legibus inauguratis, in cenobio, non procul à Sanctis distito, olim usuevit. Quæ miris quoque modis diverabantur, plerisque existeribus, nonnunquam balatum vocesque elidontibus horrendas: argebantur & interdum ex designatis in templo sedibus, capitis vel auritæ quandoquæ brepto: fauces his etiam, ne cibam admitterent, nonnunquam præcludebantur. Perstitit varia & dira ea calamitas in plerisque ad decennium. Tragediæ causa imputabatur virgini, juvenis amore aliquando fauciæ, quem ea affinitate non dignarentur huiusmodi parentes. Idcirco hæc in extremo mœrore positæ, dæmon, accitæ juvenis illius effigie, se objicit, eam in votum illud monasticum cogens: quæ dicto audlens, se cancellis constringi patitur. Inclusa, velut furore percita, omnibus horrendam plurimarum exhibuit spectaculum: quod quidem malum velut contagio in multis proserpsit virgines: quæ ob propriam illius confessionem, ipsam universæ ejusmodi miseritæ genitricem fuisse, certo crediderant. Ex ea deinde capta, alioque evecta, prolem bis sustulit carceris custos: ac tandem manumissam, à maleficii opinione inculpatam vixisse arbitror. Delusio fuit mere diabolica, qua illa decepta, se ea fecisse confiteretur, quæ peculiaritè ipsius Satantæ erant opera. At, in quem finem ea fuerunt à Deo permessa, sequenti intelligetur libro: ubi omnibus imitanda harum virginum proponetur curatio.

§ 7. Moniales in Hessianonte Neomagi; dæmonium aliquot annos infestasse audio, quod dormitorium noctu velut cum turbine ingressum, testudine citharaque tam videbatur ludere suaviter, ut ad choreas temere induci potuissent virgines. Inde canis instar in unius N. lectum insidiebat, in quam muti peccati, quod vocant, cadebat

*Brigitta
sacra vir-
ginis da-
monica.*

*Ex obfessa
loquebatur
diabolus: sic
opus diabo-
li suum esse
confiteba-
tur.*

*Moniales
Neomagi à
diabolo in-
festata.*

suspicio. Similia multa & longe graviora in eodem accidere conobio, vivente patre Paulo: quæ, ut ab illis celantur, ita à me aperiri minime decuit.

§ 8. Novi aliud item non ignobile collegium in Colonienſis provinciæ limitibus ubi ante annos octo dæmon canis forma interdum procurrens, conſcendensq; ſub interiori religioſarum virginû indumento, spurcæ velitationis indicia exteriore veſtiû motu oſtendere videbatur. Idem Hetsbergi accidit in ducatu Juliacenſi, ſub felifi ſpecie.

Vexatio diabolica in monaſterio Kentorpio, reſata ad Lamiam:

de lacte g'utinofò, & lac è juncis non emulgeri.

C A P. XI.

HUc pertinent nobilium aliarumque virginum in conobio Kentorpio prope veterem Marcam, in Marchiæ comitatu juxta Hammonem inclufarum, monſtroſæ omniſaræque convulſiones, à dæmonibus excitatæ, deſcriptæque Lib. I. Cap. 1. 2. Fœdiſſimum vero illæ halitum ore ſpirabant in ipſo, & paulo poſt ipſum paroxyſmum: qui alias ſemel interdum, aliquando ſæpius invadebat, aliquoties in horas aliquot multas protrahabatur. In acceſſione mali quædam convulſæ, intelligentes erant, audiebant, aſtantes etiam internoscere ſe pleræq; poſtea affirmabant. Nam in acceſſione propter ſpiritualium partium & linguæ convulſiones, loquimur poterant. Iſtæ non æque ferociter torquebantur: neq; uno modo, ſed aliæ aliis mitius. Sed hoc commune prope omnibus erat, ut cum ex iis una agitaretur, cæteræ quoq; in ſejunctis etiam cubiculis correptæ, ſolum tumultuantis ſtrepitû audientes, ſimili miſerrimo modo vexarentur.

§ 2. Ut porro calamitatis hujus origo & incrementum, dehinc tragicus fabulæ actus extremus, quem ſolum in duriffimo hoc ſpectaculo affectavit veteratorius ille homicida, innotefcant, cauſæque aliàs malicioſis diaboli conatibus, in raris illis horrendiſque vexationibus, obviam eatur, quæ ex ore unius ſenioris & cordatæ virginis, huic cœtui conſecratæ & omnium primum tam duriter afflicta, exceperim diligenti inquisitione, paucis bona fide narrabo.

§ 3. Hæc, Anna Lemgou dicta, quum primum ex ſiniſtro doleret hypocondrio, epileptiæque correpta putaretur, ad monaſterium Nonhertich, inprimis religionis ergo ablegabatur, ubi ex D. Cornelii calvaria bibit: unde eam melius habuiſſe, falſo dicebatur à monialibus. Poſtea ubi hæc gravius cœpiſſet exagitari, aliæque item puellæ,

puellæ, ad ariolum itum est. Is opinionem ingessit, omnes ab Elsa Kamensi coëtrice maleficio læsas esse. Hinc nervum fortitus diabolus, non solum eas multifariis convulsionum generibus torquere incipit, sed incitare quoque, ut se mutuo. & alios morderent cæderentque: subvehere item & dejicere citra noxam, ut sicut plumæ sibi viderentur; unde etiam non suæ potestatis se esse sentirent. Si autem à percussione vel quacunque alia violentia inhiberentur, cor afficiebatur graviter. At suæ libertati relicta, etiamsi seipsas lædente, concutere aut morderi putarent, nihil inde sentiebant mali: at in proprium sævire corpus, necessarium esse imaginabantur.

§ 4. Si quando Anna in paroxysmo loqueretur, fiebat id quasi altero inspirante & expirante: ipsa interim seipsam, dum loqueretur, intelligebat; sed finito sermone penitus menti excederant prolata verba: verum si ab aliis illi repeterentur, tum quidem se dixisse meminerat, sed pudore suffusa tæuisse maluisset. Quandoque etiam orationi se dederet, eam cum attentione prosequi, aut movere huc linguam minime valuit, à maligno turbata. At si preculas suas horarias, quas vocant, sine mente obmurmuraret, tantum abest, ut tum præpediretur, quo etiam inde levius habere recrearique videretur. Nequivit insuper ulli rei vel bonæ vel malæ serio attendere, tanquam mente stupida, sine sensu, discretionem & iudicio. Si etiam pius aliquis suoque Deo ex animo devotus, eam alloqueretur, tum quasi à diabolo puniri videbatur. Sin vero huic aliæ loquerentur feminæ de rebus suis ludicris, mire iis afficiebatur, levabaturque.

§ 5. Hæc deinde quum exorcisaretur, incredibilem sanguinis copiam videbatur fundere per os, unde nihil mali tunc temporis sensit. Omnibus vero illis virginibus ira à dæmonio affectis, is erat cum dolore inæqualiter serpente sensus sub pedum plantis, quasi aqua illas calida combussisset. Quanquam etiam varie torquerentur, cunctis tamen æque vigeat appetitus & nutritio. Ex junioribus mentis impotibus frequenter & multum loquebatur dæmon: quibus se etiam forma nigra objiciebat in specie felis nigra, vel Elsa Kamensis, aut ejus matris vel fratris, ut ab iis omnes tam crudeliter exerceri, crederetur perperam. Ubi postremo Anna firmiter animo constituisset, non redire in monasterium, quo parentum ductu cesserat, sed suo Deo extra illud saniori iudicio pie inservire, desiit calamitas: si vero solummodo à collegii præfecta ad eam epistola mitteretur, toto horrebat corpore, quasi relapsura. Postea autem virorum plura citra ullum ejusmodi noxæ sensum.

§ 6. Affir-

§ 6. Affirmabat adhæc, Elsam Kamensem eodem morbo, velut epileptico, quo alix, excruciatam fuisse, loquanturque similiter sine sensu. Quapropter eam sibi ipsi hoc malum conscivisse, ne alius maleficium invexisse putaretur, dicebant moniales. Hinc omnes à dæmonibus afflictæ, sua tormenta nec Dei voluntati subjiciebant, nec diabolo impuntabant: sed ad Elsæ Kamenis, in cœnobio coactricis, maleficas artes uno ore & consensu ex arioli indicio referrebant. Quæ quidem capta, tragicum hoc spectaculum à se editum fuisse fatebatur primum venenata mixtione: moritura autem, nihil unquam virulenti à se alicui propinatum fuisse: sed quicquid esset mali, se mente & mala imprecatione effecisse confessa est. Num vero hoc ita fieri potuerit, paulo post explicabitur.

Vide lib. 6.
cap. 10.

Damptiaci
civis Ham-
monensis.

§ 7. Ab ejus & matris exustione tanquam suæ potestatis jam nervum adeptus Satanas, oppidi proximi civibus non paucis vario cruciamentorum genere insultat. E quorum numero quinque, ubi ecclesiastes in suum accivisset cubiculum, ex Sacris literis eos adversus Satanæ ludibria instructurus muniturusque: atque hi Decem præcepta, Symbolum Apostolorum, & orationem Dominicam recitassent, hinc alter alterius nomen inquirat, mutuoque iudicium nimis indicat, primo Libro inter fictitia dæmonum nomina expressum: atque unus ecclesiasten irridens, in hæc erumpit verba: *Quid nunc facturi sumus? expellere nos conatur pastor? Respondit alter: Se vellem in hircio equitare ad quandam mulierem, non ita sejuncte habitantem, quam etiam nominabat, se gratum illi fore hospitem jactans: ut maleficæ artis nomine redderet illam suspectiorem. Identidem se facturum alter quoque narrabat, ac eodem vectore profecturum ad aliam feminam, nomine designatam in eundem finem. Ac uterque sedi insidens tanquam fatuus, continuo vocis indicis ad dictas equitando videbatur ferri mulierculas, quum interim ne à loco quidem dimoveretur. Tertius adhæc quasi in globum convolutus contractusque, ad clausum cubiculi abripiebatur ostium, per quod, inopinato apertum, è gradibus decidit illæsus. In pago Howel appellato, circa Hammonem, multi quoque inde videbantur energumeni. Nec procul hinc in alia civitate similiter diris torqueri modis à dæmone interea cœperunt oppidani. Quare aliquæ fuerunt vinculis traditæ mulieres, at plures accusatæ, quemadmodum in negotio ejusmodi diabolico fieri assolet.*

Cap. 220

Lac gimi-
nosum.

§ 8. Circa idem tempus lac tenacibus filamentis ductile, dissoluti

lud glutini more, ex Comitatu Marcensi, ad Cancellarium Cliven-
sem, ex accusatione cujusdam ineptæ mulieris allatum est, quæ lacti
eam fuisse redditam formam incantamenti à vicinia sua asseveravit:
quam ignitam titionem ollæ, in qua lac coquebatur, subditum hæc
abstulisset, quo domi ignem foveret. Naturæ autem vitium, hic sa-
gis tribuitur. Rei enim veritas sic elucescet. In lacte tres sunt substan-
tiæ commixtæ, nimirum butyrum, caseus & serum. Si jam lac vetu-
state nonnihil subacescere incipiat, quod æstate citius, hyeme tar-
dius evenire solet, & tum coquatur; mox caseus cum butyro coit
concrescitque, ut ad ductilis collæ modum etiam longissime de-
duci extendique possit: & , si circumdistensa circumvolvatur ex-
pandaturve ligna, at tantam pervenit siccitatem, ut fragile redda-
tur, atque in pulverem redigi queat.

§ 9. Quod insuper Lamias è juncis lac emulgerè feratur (ut è juncis lac non emul-
geri. hoc obiter in hac lactis mentione addam) horum substantia levis,
rara, fereque exucca, id sane non admittit, adversatur ratio & ipsi-
sima veritas. Qui ergo fit? Si illum juncos trahenti lac appareat, hoc
profecto à dæmone eo transfertur, præstigiarum fucò lamizæ oculis
obducto, ut sua emulsiõne lac è juncis extractum credat, quod ta-
men delusorium est, nec rei veræ historia. Idem dictum volo, si ex
alia inepta materia lac provocari asseratur. Si lacte destituti præter
naturam, comperiantur vaccæ, eisdem lactis receptacula & canales
impedire potest dæmon non aliter aut minus, quam dixi congres-
sum in hominibus posse inhiberi naturalem.

*De virginibus in Monasterio Nazareth Colonia à dæmone
exagitatis, & alibi.*

C A P. XII.

HAUD dissimilia Colonia passæ sunt virgines religiosæ in Na-
zareth monasterio occlusæ: Quibus hoc tamen accessit, quod
licet annis aliquot antea varie & multifariam à diabolo vexarentur,
torquerentur, convellerenturque: tamen anno sexagesimo quarto
supra sesquimillesimum, præter aliud spectaculum horribili modo
frequenter editum, prosternebantur sæpenumero deorsum, infima
corporis parte succussata ad eum modum, qui veneri solet ascribi,
oculis interim clausis. Qui postea cum pudore aperiebantur, quum
velut à multo labore respirarent.

*Virgines
religiosæ in
collegio Na-
zareth Co-
lonia à
diabolo ve-
xatæ.*

§ 2. Ansam autem huic malo dederat quædam Gertrudis, aucto-
ritatis

ætatî suæ decimoquarto monasterio inclusa, quæ ludibria hæc. fa-
pius dissoluto cachinno patiebatur in lecto, licet amasiû singulis no-
ctibus fere congregientem stola consecrata abigere conaretur: quâ
velicationem quum altera virgo in secundo decumbens lecto (hoc
nomine adjuncta sociæ, ut ratiior esset ab amasiu insultu) audire vide-
retur, tora exhorruit, ac tandem quoque diaboli hospitium facta, minus
convulsionû generibus distrahebatur, in paroxysmo quandoque ce-
cutiens: ac licet mente appareret constare, varia tamen inconstantia
nimis, & quæ desperationem spectarent, proferebat. Idem, & alie
multæ. Ita pestis hæc velut contagio proserpsit, maxime quum pri-
mum ad legitima non confugeretur consilia. Dicitam vero amasiam
suo proco horrendas scripsisse literas, postea inventas, in inquisitione
à me in eodem collegio facta, Anno 1565, 25. Maji, præsentibus
nobilitate & prudentia clarissimo viro, D. CONSTANTINO à
Lyskerken, consule dignissimo, D. JOANNES Alena, decano olim
Clivensi. D. JOANNES Bchij, medicinæ doctore ornatissimo, &
filio meo HENRICO philosophiæ & medicinæ, doctore, cognovi:
cas autem ab illa ut encephalomena, nec mentis compositæ fuisse
exaratas, non est, quod ullus dubitet.

Constantinus à Lyskerken:

§ 3. Dum hæc carnificinam adhuc exercebat diabolus, hæc
virginum quædam peste correptæ, interea dum ea laborarent, nihil
diabolicæ vexationis sentire, ex Dei solius benignitate singulari,
qui torquendi in hoc seculo limites præfigit satanæ, ultra quos ferri
enquit.

§ 4. Porro calamitatis initia subministrasse videntur juvenes
lascivi, qui per conjunctum sphaisterium contracta amicitia cum
una aut altera, clam in monasterium conscenderunt, libidinemque
explerunt. Quibus postea exclusis, quum re ipsa amplius frui cæ ne-
quirent, ejusdem imagine mentem vitavit; rallumque motuum
ignominiosum spectaculum, astantium oculis objecit. Millicartice.
At quo convenienti Christianoque consilio huic magis obviam
iri possit, peculiaribus literis eo-missis fusc explicui.

Puella à
dæmone ve-
rta.

§ 5. Huic albo accensatur virgo sacra Judith: nomine, quam
hæc audita eidem Busciducis in collegio juxta adem D. Joanni Bap-
tiste dicatam, vidi crudelissimis in torqueria, Satana convulsionibus
ejusque fauces, ne cibum admitterent, comprimi: linguam item in-
hiberi quandoque, ne proloqui posset: voces inrerim reddi & ridi-
culas & horrendas audivi.

§ 6. Acces-

§ 6. Accedat & cognita mihi puella, virgini nobili in cœnobio famulans, cui fidem dederat rusticus, qui deinde ad aliam animum adjecit. Quare cognita, moerore turbata illa cepit: ablegataque medium circiter milliare à monasterio, in eximii juvenis forma obivium habet dæmonem, qui se familiari colloquio in ejus insinuans amicitiam, omnia rustici amati secreta huic detegit, cunctosque cum altera puella habitos sermones enarrat, ut ad restim illam illiceret cogeretque: & cum ad angustum pervenissent ponticulum, ille assumpto oleo, quod ea manibus gerebat, ut minus impeditè transiret, eam juvat: invitavitque tandem, ut ad notum comitaretur locum. Quoniam eo sequeretur (respondit illa) ubi paludosa tantummodo sunt aquæ? Hinc ipse evanuit, illaque perterrita in animi incidit deliquium: quare jussu dominæ, mihi familiaris, bigis in cœnobium reducebatur. Ubi velut mente turbata, multifariam sensu distrahebatur, querebaturque se etiamnum misere ab illo dæmone vexari, ipsu nque aliquando per fenestram vel alio velle abripere. Nulla certe alia hujus maleficii extitit causa, quam meditabundus animi moeror, ob amoris impotentiam: quam illudendi perdendique occasionem præpropere arripuit Satanas. At puella rustico eodem præterito marito freta, belle valuit.

Admirabilis historia de puella, cujus à latere culter exelctus fuit.

C A P U T. XIII.

Hic minime prætermissum oportuit id, quod accidit in pago Levenstect sub Duce Brunsvicensi ubi sorori commorabatur puella nomine Margarita, Henningi Achils filia, annum agens vicesimum. Quæ anno millesimo quingentesimo sexagesimosecundo, altero die Julii, nimirum divæ Virginis visitationi sacro, sororis calceos abstersurg, ejus cultrum (duo autem erant in vagina conjuncti ejusdem formæ, capulis æreis incisis ornati) extrahit, seque in humiliorem sedem demittit propterea, quod viribus diuturna febris consumptis imbecillior adhuc esset.

§ 2. Præter opinionem domum ingreditur vetula, num puellam febris etiamnum fatigaret, rogans, & quomodo sese ex morbo haberet? Responsum illi ut fuit à puella, rursam extra ædes nullo verbo facto egreditur. Calceis mundatis cultrum in sinu deponit: qui quum postea studiose ab illa quæreretur, nec repertus esset, metu perculsa, dum singula vestigando diligenter & sollicitè perlu-

strat, horribili specie canem nigrum sub mensa ventri incubantem alnimadvertit: eo abacto sperabat fore, ut amissus culter detectus, ad pristinum dominum rediret. Unde indignabundus ille, cum frōmitu dentes ostendit, simulq; se cum saltu trans ostiū in fugam coniecit:

§ 3. Mox puellæ videbatur à capite versus dorsum defluere quiddam tanquam humoris frigidi, cui etiam accedit animi deliquium, perduratque ea velut mortua sine sensu ad diem tertium: quo tandem resciri cœpit. Summo autem studio rogata, quinam hoc malum invasisset? respondet, se certo certius scire, cultrum illum, è sororis vagina à se extractum, in sui corporis latere sinistro defixum hæere: eo enim in loco se dolorem persentiscere.

§ 4. Cui licet contradicerent parentes & alii, quod eam melancholia agitari, vel diurni morbi, jejunii, aut alterius rei moleste fortuito casu obvix ratione nonnihil delilare arbitrarentur: persistit tamen usque adeo in suis querelis, lachrymis assiduis & insomniis, ut mente caperetur, nec cibum diebus duobus sæpenumero admitteret, quanquam blande invitaretur, vel serio minisque urgeretur: Sæ tamen habuit plerumque intervalla & intermissiones, ut etiam quiete decumberet, licet non tam diu, ob dolorem continuum, quo ita exercebatur, ut toto corpore incurvatam baculo inniti oportuerit.

§ 5. Auxit & hoc ejus animi dolorem, solatiumque minuit, quod quum illa in corpore cultrum defigi certissime crederet, aliū tam constanter contravenirent, proponerentque *à suo animo*, & phantasiam corruptam esse judicarent, præsertim quum nullum quidem vestigium indiciumve appareret, præter quotidianos ejus luctus, qui jam circiter tres perdurabant menses. Hinc prominere occipit in sinistro latere supra lienem intra infimas duas costas spurias vomica, ovi fere gallinacei magnitudine, & lunæ instar: cujus incremento aut decessu, vel intumuit, vel resedit.

§ 6. Tum inquit illa: Hactenus fidem mihi denegastis, quod in meo corpore hæreat cultellus: at ubi visitationis Mariæ solennitas denuo apparuerit, cum in corpore figi, manifestissime intelligetis videbitisque. Sic tricesimo Junii erupit ex ulcere tanta copia puris, ut tumor nonnihil sese remisit, & inde cuspis velut cultri apparuerit: quæ puella arripere cupiens, præpeditur à parentibus, qui chirurgum ducis Henrici ex arce Wolfenbuttel eo nomine accersunt.

*Tulla da
monico.*

§ 7. Hic quatto Julii accedens, parochum rogat, ut prius puellam alloqueretur, solaretur, Dei verbo institueret, atque ipsius responso

sponso vigilanter attenderet, quod eam à dæmonio quandoque ex-
 agitari plerisque omnibus videretur: & simul cum responso illa
 subiungit, se libenter curationis huius modum admissuram, etiamsi
 sciret sibi moriendam esse. Tum eodem die, Dominico scilicet, cir-
 celli cuspidem sub costis prominere videns chirurgus, eum cum suis
 instrumentis atrahit, qui alteri conformis erat. verù circa ferri acuti
 medietate nonnihil absumptus erat. Chirurgi opera hinc ulcus coa-
 luit. Sic habet historia germanice de hoc prodigioso opere evulgata.

Admirandi huius spectaculi explicatio.

C A P. XIII.

Q U M admirabile hoc spectaculum citra ulla diabolici præsti-
 gias vere editum fuisse, nec ulla admittere glossas aut expli-
 cationem, clamer una voce quilibet, meam hic simpliciter interpreta-
 tionem sententiam interponere non gravabor: cultrumque non fuisse
 in corpore, sed dæmonis præstigijs & ludibria omnium oculis fuisse
 offusa, puellamque à dæmonio obsessam, quoad fieri potest, brevi-
 ter ostendere cum Dei beneficio, ad ejus gloriam, ac dæmonis ejus-
 que sequacis turbæ delatae contemptum, adnitar: quantquam vobis
 Sæcutoria multos ocellamatos minime ignorem.

§ 2. Primum observari debuit, simplicem puellam longa exer-
 citam fuisse febre, quam ex ejus diuturnitate, quartanam fuisse col-
 ligio, natam ex gravissimi aeternique humoris melancholici, qui in
 corpore patruit, copia. Qui sæpenumero etiam lienem obstruit, in
 eoque tumorem, duritiem & apostema gignit; eaque occasione tal-
 lem sobolem quartana febris etiam non raro post se relinquit. Hoc
 jacto fundamento, nimirum sexu fæmineo, ætate juvenili, & diu-
 turni morbi tædio, reliquum suum opus vigilanti, indefessoque stu-
 dio superstruit & fabricatur dæmon.

§ 3. In fœminis facilius multo, quam in viris, ætate matura &
 bona valetudine fidem consequitur. Hic in opificii subsidium, hu-
 morem suis actionibus convenientissimum, quippe melancholicum,
 à quo puellæ cerebrum & corpus tantum abest ut expurgata forent,
 quo etiam eo summe adhuc gravarentur, assumpsit. Enimvero,
 quanto affectu in hunc ut succum *απαλογιστός* sibi suisque actionibus
 peculiarem se immergere solet, ejusque adminiculo admirabilia in-
 ducere phantasmata & imaginationes raras, superiori libro ea de-
 monstratione ostendi, ut repetitione minime opus esse judicem.

Q 3

§ 4. Ut

Saludo. § 4. Ut potius institutum magoedæ acum prosequeretur dæmon, solitudinis ansam arripuit exorsus mane semotis aliis, qui fortassis sive æva ejus conatus impediissent. Præterque vetulæ faciem induit, quæ de puellæ valetudine sciscitaret, ut, quam eam postea cultri in corpore sepulti opinione demecatasset, in suspitionem proclivius ipsa induceretur de lamia, quæ carnine id effecisset. Hoc etenim in primis sanguinario veteratori studio est, ut lites moveat, cædesque struat, maxime infantium; & falsam persuasionem adversus verum Dei cultum inducat imprimæque. Ut quoque altius animo postea infingeretur, cultrum ex sinu in latas à vetula lamia (cui cum diabolo communio est) translatum esse, in canis nigerimi forma apparuit, quem menti nonnihil restituta dæmonem fuisse sentiret. Hinc in obsessionis initio eam aggressus dæmon, sensum velut caranthæ, vel humoris frigidi à capite ad tergum distillantis inducit, ut post redditam mentem, eo momento cultrum hoc frigoris sensu in corpus sibi infectum esse crederet.

§ 5. Inde mox ingressus, sensuum organa ita turbavit, ut ad tertium diem velis, moram haberetur. Interea tam valida persuasione de cultro in latere desisto, imbutam phantasmâ confirmat, ut secus in animum inducere illa nequiverit, quam ita vere rem gestam esse. Antea enim norat veteratorius, ille medicus, ex diuturna febre reliquias maligni succi ea in parte collectas esse, quæ putredini erant obnoxia, & ulcus excitaturæ: vel quas ille, ut spiritus, ad putrefactionem promoveret, eoq; promovere: vel quod etiam humorem frigidum ad hujusmodi collectionem apertum, à capite accersere quiverit.

§ 6. Talem abscessum, inter abdominis musculos sinistros, ex destillatione post longam febrem genitum, vidi in Electore Coloniensi archiepiscopo, D. Antonio, felicitis memoriæ, cujus in justorum resurrectione ex gratia memoravit misericordiarum pater unicus.

§ 7. Cæterum, ulcus in eum finem fabricatus est in loco & humore convenienti, ut cultri cuspidem eo aperto ostenderet, & executionis occasionem subministraret. Sic objecta cuspidis forma, vel vera cultri allati cuspidem, interim reliqua ejus parte crasso aëre tecta, puellæ, parentum astantium & chirurgi oculos perstrinxit. Quod facile, vel aëris vel infecti spiritus visum adminiculo, potest. Hæc ratione cultellum ex sterquiliniis alicubi, ubi ruginem contraxit, eductum, supra ulcus deposuit Satan: ibique cuspidem ostendit, reliquam cultelli portionem præstigiis velat. Hunc nonnihil à diabolo re-

Canis nigerrimus speciosus.

Anthonium archiepiscopum Coloniensem.

Cultro in corpore non fuit.

lo retentum, ut trahi videretur, chirurgus instrumentis attrahit: sed non è corpore, ubi hæsit neququam, verum ex ejus superficie. Ibi enim adumbratus delituit, tantillo tempore dum cuspis conspiciatur, & chirurgus trahit, antea minime.

§ 8. Nec mirum id videri oportuit, quum à circulatoribus & agyrtis quotidie talia fieri cernas, cum vel per maxillas, vel per brachia, citra sanguinis effusionem & pugiones & graphia trajiciunt: vel cum seram ori labiisque affigunt, vel globulum in os injiciunt, & stercus educunt: sic mille alia rerum miracula oculis obijciunt, quibus tamen nihil inest præter succum & dolum.

§ 9. Si nondum tibi satisfactum hac interpretatione putabis, & cultrum è corpore educum esse contendas, cedo, qui & per quos meatus injectus hic fuit? Immissum enim prius oportuit, quod alicunde extrahitur. A capite dorsum versus, & ad latera inferi à dæmone citra manifestam læsionem, quemadmodum humorem stillare per poros observamus, nequaquam potuit. Per os non alio, quam ad gulam, stomachum, intestina & anum apta materia deferri potest, minime vero culter. Quem licet quoque per os injectum esse concederem, non tamen ad eam lateris partem perferri potuit, nisi dissecto prius à latere ventriculo, periponæoque, cum gravissimo vitæ naufragio. Ab ano vicissim non alius patet meatus, quam ad intestinorum involucri, stomachum, gulam, fauces & os. Hic denuo via huic cultello circumquaque præcluditur.

§ 10. Si per carnem exteriorem insertum esse, voles, ubi dolor, effusus sanguis, vulnus, vel levissimum ejus vestigium, aut cicatrix? Hic autem à verutissimo spiritu id neglectum fuit, quod cuspidem sursum in vulnere ore ostenderit, quum potius capuli formam certiori cautela exhibere oportuerit, si cuspide deorsum insertus fuisset culter: quæ in corpore non nisi cum lethali multarum partium iniectione inverti potuit. Nisi primo, ab infima ventris parte sursum intro, xie protensum esse, stulte dixeris, quum eo loco nihil unquam doloris senserit: eas vero interiores partes omnino fuisse illæsas, docet brevis curatio abscessus, quam impedire noluit: prorsusque à suo opere, obsessione, afflictione, divexatione & cruciari destitit diabolus, quia institutz suæ tragediæ finem jam se consequutum videret. Quum nimirum in eam sententiam omnes perduxisset, ut cultrum ex latere excisum esse certo crederent. Sic diabolo major tribuebatur potentia, quam debuit: perverfa de lamiarum virtute opinio accrevit.

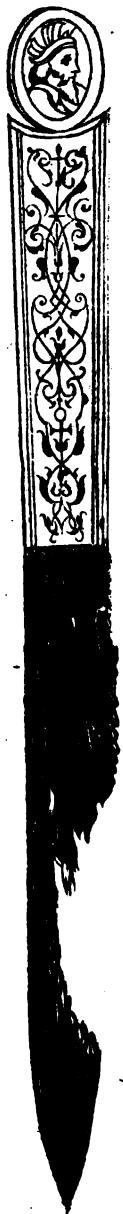
crevit; ac in Dei patrocinio, Christique potestate minus fiducia collocatum est: maxime in illis ditionibus, ubi ex præstigiarum diabolicarum indicibus per fas & nefas carnificinæ exerceri non desinunt.

§ 11. Si forte obijciatur, ferrum ita in carne fuisse exesum: respondeo, dæmonem cultrum è puellæ sinu exemptum, in terram vel in liquorem salsum inferuisse; aut alibi ea dexteritate reposuisse, ut in medio ferrum exederetur toto anno, quo absoluto fabulæ catastrophem addere statuerat. Consideretur quoque locus ferri exesus, qui digitos fere duos latos à cuspide distat, & tanta quoque exesione deorsum est magnitudo. Quum vero cuspide in carnē, ac ulceris maligna putredine hæserit, qui sit, quod cuspis ab aeri pure illæsa, & reliqua pars ferri, quæ in ventris vacuo hæserit, fuerit *erosa*?

§ 12. Vel si voles, ferrum cum parte absumpta in carne *defixum* fuisse: respondeo, id fieri nequivisse, nisi secundum longitudinem deorsum cultellus in musculis hæssisset. Quod si factum defendas, ego vicissim hac ratione nego, quod manu fitus ille potuisset extrinsecus contrèctari, quinimo visu dijudicari. Ad hæc, ferrum totum carni insertum simul & fere æqualiter ab acii humore arrodi debuit. Quum vero in medio saltem acies exesa fuerit, alibi quam in corpore exesionem fuisse factam sequitur: & diaboli illusionē operationeque translatum cultrum, & in sterquilinum, aut alium liquorem salsum, aut acrem, aut putrem immisissū eouſq; ut materia rodens aciei medietatem solummodo attigerit. Haud dubie cautius hunc facum instituisset, si has ejus actiones ea solertia excussum iri prævidisset.

§ 13. Quod insuper in rei veræ gestæ assertionem obtrudatur, eam baculo infixam perquam curvâ inclinatione ingredi oportuisse: hinc quilibet rerum naturalium peritus luculenter intelligit, cultrum in corpore non hæsisse, qui ex qualicumque inclinatione vel deorsum vel antorsum, vel versus utrumque latus graves cruciatus excitasset, vulnerassetque: nec alia corporis constitutione, quam creta, habuisset mitius puella.

§ 14. Si adhuc urgeas historiæ veritatem, quæso, ubinam toto anno illa cultri longitudo delitescere, aut firmiter hære valuit? Si in sinistri lateris musculis: hoc tactui & oculis, ut dixi, apparuisset. Nec in siene recondi tanto tempore, tanque innoxie potuit, multo minus extra musculos intorsum in ventris cavitate: sic enim in imas partes concidisset, cum multo vitæ discrimine. Hæc siquidem fuit cultri longitudo & forma: * * *

§ 15. Cæterum puellam à dæmonie obsessam fuisse, non est, quod ullus ambigat: quemadmodum plerique, etiam peritiores, coram attestati sunt. Argumento esse debent multa ejus verba & actiones. Quod sæpius mente caperetur, cibum & potū ad dies aliquot rejiceret: amici cum ea blande, serio, & minis agerent, nec tamè promoverét. Quod ipsa itidem vaticinaretur, prædiceretque tribus mensibus, palam fore in visitationis Mariæ festo, cultellum in corpore figi. Quis certū hunc diem norat, indicaratve? Naturali profecto ratione ab ea imperita puella stupidaque præsciri poterat minime. Has ergo voces haud dubie ex ea edidit diabolus, qui circa illum diem abscessum perruptum iri judicaret, & commodam eam amplexus ansam, suas simul præstigijs objicere staturat. Erupit autem sanies tricesimo Junii, quo cuspidem prius ostendit præstigiator: inde visitationis feriæ agebantur secundo Julii, & quarto cultrum extraxit chirurgus. Sic in exacta sua ratiocinatione fallitur quoque mendax sæpe vates.

*In discipulis
dicitur certitudine
solum salu-
litur diabolus.*

Ridiculus modus res duras in corpus ingerendi.

C A P. XV.

PORRO modum quendam ineptum futilemque, quo ejusmodi materies duræ in corpus ope diaboli à Lamiis ingeruntur, describit Doctor quidam in libello Germanico, qui Jacobi domini in Lichtenberg nomine, prædicatur circumferturque. Eiusdem insuper fuisse sententiæ, à me non nisi lucidissimis rationibus explosæ, Theophrastum Paracelsum, non est, quod egre ferant plerique religiosi nimis ejus admiratores. Hanc item rationem fuisse amplexum Ludovicum Millichium, virum aliqui pinm & eruditum, in lib. Germanico, Magicus dæmon inscripto, miror. Ab his asseritur, corporis poros à diabolo extendendi, per eosque inferi stramen, setas porcinas, assulas, corium, præszgmina, sila, piscium & fruticum spinas, & quascunque materies acutas; deinde poros occludi, ut, quandocunque volet architectus, reconditæ res rursus extrahi queant. Subjungit doctor ille has similitudines: Quemadmodum, ubi quis sub aqua lapidem recondit, nec eo ibi relicto manueque retracta, quomodo eo devenerit lapis, scitur: sic quoque naturali ratione vaginæ poros absque læsione penetrat, ferrumque liquefacit fulminis radius. Non dissimili modo in hisce delusionibus fit, quæ magis noxia stigmata vulneraque; inferunt. Hæc ejus verba.

§ 2. Rationes has admodum esse jejunas, quilibet rerum naturalium cognitione leviter tinctus, intelliget haud difficulter. Siquidem poros illos natura ex prima creatione strictissimos, à dæmone consue-

R r

distrahi

distrahi innoxie posse, ut stramta, conia vel ealros transmittent: deinde conciderent, emitterentq; suo tempore ad Satanę arbitriũ libidinemq; conservatã tot diebus vel mensibus substantiã, profusã effusa fore esse, nec ullo modo fieri posse, quilibet sanus mecum fatari debet.

§ 3. Porri enim corporis à conditore tam anguste ab initio constituti sunt, ut præter tenuissimum liquorem, velut sudorem vel vaporem, crassius aut solidius nihil transmittant: quemadmodum etiam in duris crassisque lapidibus, maxime coëlis, & lignis observamus: quorum porri quidem liquorem transmittunt, at nihil durius aut solidum sine incisione fractioneve. Talia quidem phantasia facile imaginatur; at in actum non ita deducuntur.

*Similitudo
abstru.*

§ 4. Similitudo, de lapide in aquam manu demisso, profecto multum absona existit: ridiculumque est, conferte hominis corpus solidum compactumque, cum humida, tenui & fluitante aqua, omnium capaci, quæ naves, & quodcumque volens, natura admittit. Sic nec igneus ille subtilissimus radius vaginæ poros pervadens, quicquid habet similitudinis cum crassa & dura re, quam in corpus humanum per poros illæ se intrudi contendunt aduersarii. Nisi demonstrationis vanitatem quilibet palam cerneret, in constatando prolixiorum me ostenderet probationes vero non dissimiles sparsim in illo Doctotis libello sunt obvia.

*In corporibus reperiantur quædam naturaliter, quæ ad
læstia quandoque referuntur.*

CAPUT XVI.

*Varia apostematum
concreta,
apud Galenum II.
ad Glauc.
c. 14.
Med. & Col-
lum. v. 6.*

INTER IMA naturalia etiam ratione in scatoinarum & abetomatum, aliorumque apostematum similibus, carne exosa, ex viscosis & putridis humoribus ac fibris calore coqueute exsicatis, materias lapidibus, topis, arenis, uccolorum scissis, lignis, carbonibus, capillis & amurex similes nasci, incantationibus ab imperitis affecti pras, scimus ex Galeno, Cornelio Celso, & observatione quotidiana. In scatomate lapis avollæ magnitudine nuper genitus, angulosus, rotundus, spadicæus. Curavit alias nosse collega in Lucensium Burgo matronam pro vectoris ætatis, uxorem Phetonym Luchefni partici Lucensis, ab abstracto, quem diu sustinuerat supra claviculam sinistram? Ex eo aliquot dies aperto extraxit, præter crassioris puris multam copiam, quoddam tenax ac lentum; quod, cum non facile posset divelli, elusatur diligenter: elotum tam simile erat hapso lini madentis, ut vix persuaderetur egrotæ & astantibus, excrementum esse toto genere præter naturam ex viscida materia, calore & mali disturnitate concre-

tumē

tum. Omnes liquidem maleficium esse, arbitrati penitus maluissent.

§ 2. Nonne in morbo articuli plerisque à pituita cruda, reserata, crasso terrefque humore indissolubilibiter impasto, resolutionis partibus tenuioribus, topheos, Græcis *ωσπος*, velot calcem, in juncturis enasci videmus? Quam etiam exemptam materiem, paulatim excipit alia? In cerebro repertus lapis magnitudine & forma mori? In confillarum faucium abscessu, calculus gypseus similis topheis, qui intra digitorum articulos chyagra affectis increfcere solent: Sub lingua lapillus arefactus & excoctus lami bacce similitudinem habens, lore spadiceus & juste gravitatis.

§ 3. In Imperatoris Maximiliani secundi corde secto inventi sunt tres lapilli quantitate pisorum; unus interim major altero, colore rubigineo: frequenter vero cordis palpitatione gravi afficiebatur, dum viveret. In pulmone calculi plures asperi tubulorum modo ad siliquarum magnitudinem latere, aliquando & faba majuscula non minores, lati, tuberosi, cinerei, subduri. Qui post longam frequentemque tussim ex thorace violenter calculum expectorant, supra recensuimus. In panniculo item epas cingente, lapilli aliquo numero inventi sunt lethales, & grandes, ex ipso epate excisi. In jecoris substantia concreti lapides, etiam ad magnitudinem dimidiati fere ovi columbini, unus totus angulosus, colore livido, ex phlegmate & humore melancholico coagulatus: alius in eodem amygdalæ nucis magnitudine visus. In venis partis cavæ hepatis, priusquam in communem illum caudicem portæ desinunt, inventi lapilli eas obstruentes distendentisque, foris nigri, intus flavi, in hydropico: cujus & meatus, ex felliculo in intestinum desinens, lapide ejusmodi infartus erat.

§ 4. In vesica fellis simul conspecti, in uno viginti duo, quasi sublatei, magnitudinè dissimili, quorum minimi pisus minutis, maximi fabis exiguis responderunt, omnes quinque, septem, octo, aut plurius erant angulorum. Hinc & alius porraceo colore, quantitate unius articuli digiti fuit excisus. Alius durus hæmatiti lapidi non dissimilis, in cysti fellis Georgii Bohemi regis visus. Minoris formæ superioris apparuerunt plures in eodem folliculo Christiani regis Daniæ. Major in ea vesicula repertus fuit in Friderico tertio, duce Saxonie, cognomine Prudente, forma quadrangolari, articuli magnitudinè, colore ferè prassano. In hoc bilis receptaculo nisi in alio centum & viginti tres, quorum unus instar medii ovi gallinacci grandiusculus, latior quam rotundior, digitum crassus, multisque tuberculis asper, ut to-

Tophi in juncturis.

Joan. Krentmannus de Calcul. in homin. nasci.

Ant. Balth. venius de Abdit. cap. 3. 18. 24. 94. Calculi ex thorace excisi, inveniunt etiam in epate, folliculo, matriculo, & reliq.

phus levis & luteus. Quinimo senex quidam decēpitus ad iram mirē proclivis, post obitum sine felle & folliculo inventus est: in hujus autem loco ingens apparuit calculus. Fuerunt &, qui, post diuturnum iēterum oborto alvi profluvio, innumeros calculos instar pisi aut hordei granorum, per anum emiserunt. Conspiciuntur etiam sæpe in bubulo felle lapides, magnæ juglandis quantitate, rufo colore. Ex intestinis varii quandoque excernuntur; repertus & ovi quantitate. Ex uteri acetabulis duos memini excisos.

§ 5. Observavit Montespeffuli anno 1572. filius meus Galenus Medicinæ Doctor, in cadavere puellæ cujusdam hydropicæ, quam fecit, duos spithamæ longitudinis vermes, quorum unus meatum vesiculæ bilis duodeno insertum occupabat, alter in ipsummet hepar (ex defectu credo alimenti) progressus, gibbum jecoris obsidebat, capite ambientem viscus illud membranam attingente. Idemet vidit Patavii nobilem Germanum, qui ab exercitio plures tussiendo rejiciebat calculos instar pisi, molles adhuc & friabiles.

§ 6. Aperta mulier in scholis medicorum Lutetiæ, lapidem habens in utero, in cranio anteriore, & quæ sine liene inventa est. De tophaceis calculis in utero natis, vide Aëtium lib. 16. cap. 100. At ab eadem causa in his partibus, qua in renibus vel vesica, generari potuerunt, ea coctionis specie, quam *isurion* dicunt, nimirum ab humore crasso, viscido, terreo, & calore igneo: quandoque vero & naturali, sed non analogo materiæ, humorem hunc adassante, cogente, & in lapidem indurante, qui interdum varix & admirabilis invenitur formæ, potissimum quum & vasorum accedat aptitudo.

§ 7. Galenus se pilos mejendo excretos vidisse narrat, & cum ex colore, tum ex mole credidisse dicentibus eos ex crassa lentaque materia, quam calor calefecit exsiccavitque, in venis consistere, & se longitudinis ipsorum causam ignorare. In lotiis quoque eorum, qui lue venerea infecti sunt, multoties innatare videntur minuta animalcula formicis affinia, aut iis præsertim, qui æstivis mensibus in aqua cœlesti volutari conspiciuntur.

§ 8. Tradit Alexander Benedictus, mulieres calculis minus affici in vesica, præterquam calculis setarum, veluti quibusdam capillamentis, qui non sine diro cruciatu innascuntur ex mucosa materia. Additque, aliquibus quædam in vesica concrefcere, quæ nibilo à conchiliis specie differunt. Simile quiddam se vidisse in nobili quadam domina adhuc superstiti, indicavit excellentissimus medicus Joannes Ew-

*Loc. aff.
sect. VI. 9.
Pili & ani-
malcula
cavo urinis
concreta.*

*Anatom.
II. 22.
Calculi
mulierum.*

chius, quæ cum longo tempore renum calculo afflicta fuisset (nulla enim quantumvis eruditorum medicorum ope juvari potuit:) post aliquot annos, primum quidem aliquandiu lanam tenuem, nonnuncquam involutam, interdum fila longa, alba, duplicata, instar eorum, quibus utuntur vestiarii, & quod fidem superat sæpe cum nodo, ac si ad usum consuendi aptata fuissent, per urinam excrevit.

§ 9. Deinde vero, quæ res etiam aliquantulum temporis duravit, arctius compactam, velut ochra commixtam non tam lanam, quam membranam lanosam, quali integunt sese illi vermiculi, qui ex Scribis insulis, ad nos adferuntur, cum lotio reddidit. Postremo non raro; præter reliqua, pilos longitudine unius digiti, partim utrinque albos, in medio nigros: partim contra principio nigros, cætera albos: præterea acutos in una parte tanquã extremitate, obtusiores in altera quasi profunditate ac radice (etsi radice carere oportuit) fortiusculos, durabiles. Atque ejusmodi materiæ tantum non miraculosæ ipsa secum plenam portavit arculam, & pluribus videndam exhibuit, ejusque partem Ewichio donavit. Sed mea sententia, si res has monstrosas in renibus vel vesica non genuerit natura, me jenti ægrotæ dubio procul eas subjecisse dæmonem, ob incredulitatem, certum est; maxime; si illi suspicio fuerit ingesta de maleficio.

§ 10. Cum Pisis experientissimum medicum & chirurgum D. Gabrielem Fallopium præceptorem sectaretur collega noster, simulque accessissent quendam mercatorum internuncium natione Lucensẽ, cujus uxor valetudinaria, colicis subinde doloribus laborabat, tum vero iisdem torquebatur gravissimè: post alterum aut tertium curationis diem, à multis remediis ex arte adhibitis, tandem præter omnium expectationem dejecit pilam, vel tophum potius non admodum gravem, magnitudine majorem paulo columbæ ovo, à cujus rejectione paulatim desinit dolor, pristinaque rediit valetudo. Hæc reliquis demirantibus affirmabat Fallopius, idem alias nobilissimo medico Frisimelicæ doloribus colicis vexato, & cuidam tertio accidisse. Hanc vero pilam, quæ pepererit materia, eadem aperta vel fracta certius dijudicari potuisset. Illud autem naturæ genimen haud difficulter prodeci præcedentis sequentisq; narrationis qualiscunque explicatio.

§ 11. Pilas item magnas nigras, instar pugni, æqualiter orbiculatas, sine sutura, pilis parvis mollibus arctissime infartas, ex boum juniorum sanorum laniæ destinatarum, ventriculo & intestinis exemptas, aliquot annis penes me habui. Incantatione ingestas hæc, exclamarent

R 1 3

multi:

*Pila in bo-
vis ventri-
culo unde
nata.*

multi: genitarū tamen harum pilarū causam investigare naturalē libet.
 § 12. Vituli adhuc lacte viventes materno, si quando alimonia destituti, vel alioqui petulca ætate insolentescens, ad parvætem vel aliam accurrunt vaccam, ejus furas vel quæcumque condigerint ore locum hirtum, maxime posteriorum coxarum, tam exurgat avide, ut etiam depilem reddant. pilique valido crebreoque suctu in ventriculum attracti, & frequenti motu saltemque lascivo paulatim conglomerati, plerumque lacte vel chylo obvolvuntur, aut pirritoso succo lenito: Qui temporis successu tenacior redditus, membranæ induit faciem: quemadmodum substantia limosa albida statim à sectione visa est primum obducta hæc pilarum pellicula. Quæ deinde exiccata pedetentim, corio tincto etiā nigricie assimilabatur, qua una in parre cultro nonnihil excisa, ejusmodi uniformes pili molles (quales in illis diæis pecorum locis inveniri cornimus) admodū compacti apparuerunt.

§ 13. Citius huic sententiæ astipulabuntur fidemque habeant, quicumque veterinariz rei assueverit, & jumentorum educationem attentius observarant. Ita nihil omnino rationi derogatū volo, si quando ea in rerum miraculis vel manifesto adesse, aut occulte foveri videatur. Verum quæ præter naturæ ordinem & rationis cognitæ modum à mille artifice Satana, dolo & præstigiis, ut non credentes in suam illiciat nassam, nemine vere, licet quidem phantastice cooperante, effinguntur, & incantamenta putantur (quorum nomine frequenter incusantur puniunturque innocentes) propono, quo veritas à mendacio secreta cognoscatur, & dæmonis ludibria penitus nota negligantur, atque sanguini innocio posthæc parcaur: æquiorque sententia accusatores, peculiaria diaboli mancipia (divinos alii vocant, mihi vero erunt malefici) conversa male inolitæ consuetudinis formæ exhibentur.

§ 14. Servat quoq; allus apud se ejusmodi pilam levem admodū, ovi magni quantitate, sed orbicularem, Pisis extractam ex colo intestino juvenæ bubulæ. Hæc poma citrio vel aurantio tam erat similis, ut, si eo fuisset colore (erat autem nigro) visu solo discerni non potuisset. Arbitrabantur quidam tum, ex integro aurantio deglutito eam ita in ventre induruisse. Sed arbitrarium hoc & ridiculum? Cultro autem vix ægre cortice una in parte inciso & detracto, inventa fuit tomenti nigrioris congeries, & suffarcinata, vel potius tota concreta ex pilis. Hujus pilæ meminisse videtur Plinius in hæc verba: Et in juvenærum secundo ventre pile rotunditate nigricans tophus reperitur, nul-

lo pon-

lo pondere: singulare (ut putant) remedium ægre patientibus, si cel-
lurem non attigerit. Ineptè autem tophú appellat, si de nostra loquatur
pila. Ille siquidem inter lapides numeratur foraminulentos: hæc vero
pila ex pilis compacta, nihil habet vel lapideum, vel arenosum, vel fo-
raminulentum; sed est circumquaque spississima & solidissima.

§ 15. Næc minus admirabile Aristomenis Messeniacor, quod
Atheniensis, ob eximiam calliditatem exortus, pilis refertum inve-
nerunt, cum eum aliquoties captum, & astutia elapsum cepissent.

*Vol. Marc.
cap. 2.*

§ 16. In Majo anni millesimi quingentesimi sexagesimi secundii,
mulier juvenis N. Coloniae prope ædem D. Antonio sacram, puellum
ad sextum mensem lætans, enixa est animal fibrosam ad crucem magnæ
longitudinem, dum reptando sese extenderet ductareque, unguiculis
prominentibus, dorso glabro, ventre albicante, capite cornu nigro-
que, oculis gagata lapidi similibus, ore hiulco lampetæ modo aërem
inspirante. Sub initium cervicis tres visebantur aculei, aut verius unci
utrinque asperi, quibus quæcumque vellet, amplectebatur, sese que at-
sollebat. Prodit vero absque humore, aut humidi aliequæ misturâ ex
locis muliebribus ante septimam matutinam, dum fortè calcem pro-
na induceret. Vixit autem hoc animal in tertium diem lacte nutritum.
Mortuum à chirurgo inciditur, præsentè D. Bernharðo Cronenburgio
medico excellentissimo, qui ad hujus miratuli inspectionem vocarat
D. Joannem Echrium & Hubertum Fabrum medicos, mûltique po-
stea ab causæ raritatem communicavit.

§ 17. Anno 1549. commemorantur in Ungaria circa Thayxæ
flumen inventi homines, in quorum corporibus absolutæ hæræ & la-
certe essent inventæ. Num verisimile videatur, aliorum esto judicium
licet non ignorem, verones prodigiosos ex causa naturali quandoque
in hominum sinibus ingigni. De qua etiam puella suspicio spargeretur
falsa, serpentem stomacho inherere, cruciamenta excitare, & subinde
ad fauces conscendere, hæc sub mea fuit cura, belleque jam habet.

*Lutra &
lacerta in
corporibus
inventæ.*

§ 18. Contigit & ante annos quinque, ut retulerunt fide digni, in
insula prope Masecum, rusticum quendam post continuam ventris do-
lorem, & sumptam aliquando adversus id mali tæritatam, vermem
excrevisse octo pedum longitudine, & digitum unius, quasi cornuto
ore, non admodum dissimili anatis rostro. Sæpius item visuntur variæ
formæ lumbrici ore rejici.

*Vermis lon-
gitudine
octo pedum.*

§ 19. Rerum adhæc miracula alia hæc facientis Alexander de-
scribit lib. 3. Anatom. in hæc verba: Acies scalpelli fracta, dum ve-

*Cap. 3.
Acium
scalpelli*

nam

*Chalybeam
per venas
serenas
ascendisse,
non mihi sit
verisimile.
Cuspis fer-
rea in tho-
race reti-
ta, qua
juxta al-
vum post
biennium
excidit.*

nam imprudens chirurgus cuidam incaute secaret, meatus penetravit diversos, postque aurem confluit, ubi continuis fere punctiōibus sentiebatur: qua molestia sæpe à nobis levari voluit.

§ 20. Supra fidem est, quod ipsi cum in Creta essemus, vidimus. Rusticus in quodam tumultu seditioso, sagitta circa dorsum impacta vulneratus fuit: evulsa sagitta, ferrum in thorace relinquebatur, at vulnus, perquisita frustra cuspide ferrea, chirurgus sanavit. At post biennium per inferna ea excidit: quæ miraculi gratia, barbatae figuræ duorum digitorum latitudinis ostentabatur. Secundum enim diaphragma prius mucrone penetravit, ubi pars carnosior est: deinde secundum intestina delapsa, juxta alvum sensim podicem secuit, viamque sibi ad exitum fecit semicæsa: qua de re magna medicorum fuit concertatio.

§ 21. Idem Anat. 11. Qui venarum mesentericarum orificia inter intestina ampliora putant in vivente, quæ in cadavere delitescant, longe decipiuntur: arbitrantur enim, ciborum frustra per easdem fibras tenuissimas attrahi posse: putantque, virginem ætate nostra Venetiis, dum hæc conderemus, quæ crinalem acum quatuor digitorum longitudine, quam inter dentes dormitura continebat, incauteque in somno deglucierat, per urinam post menses decem maximis emisisse cruciatibus: quoniam in vesicâ collectis viscosis humoribus, lapis circum acum coaluerat, gallinacei ovi magnitudine: & à venis mesentericis acum prius haustam fuisse contendunt.

§ 22. Obiter hic adjiciam, acus illius per urinam redditæ exemplum, plurimos dissectionis ignaros commovisse, qui eam per venas mesaraicas à stomacho ad jecur, ac per venam majorem ad renum angustias, inde ad vesicam penetrasse, falso arbitrantur, ora fibrarum in viventibus patentiora esse ad acum suscipiendam putantes. Acus enim sua acie paulatim, multoque tempore, per intestina penetravit (siquidem viam sibi facit, quod à natura propellitur) hinc per vesicam, qua parte carnosâ est, inde per urinarium meatum excerni potuit. Ad eundem censeatur modum, de sagittæ ferrea cuspide, quæ biennium naturæ ductu commodas secuit partes: quod & aliis mirabilibus facile comprobavero exemplis.

A demoniacis sæpe falli medicos doctissimos.

C A P U T. XVII.

*Puella à
dæmono
abscissa.*

HUJUSMODI porro dæmonis actionibus sæpius vel peritissimos, & in artis operibus exercitatissimos circumveniri medicosprehendimus. Exemplum erit memorabile, quod haud ita pridem, cum

cum melancholia puellam viginti annorum affici, judicaret clarissimus medicus, nocteque ea infomnes circiter undecim transegisset, hic ex arte pilulas de cynoglossa somnum conciliaturas offerret: quarum una devorata, digito alterum ægrota occludens oculum: Vide, inquit, quam nunc dormiam. Mox, à dæmone eam obsidione subjugatam, nec perperam, asserit medicus: à quo se irrideri animadvertit. Cum vero hinc hominum cogitatus dæmonium perspicere arbitraretur, quod nulli, se eas ad somnum exhibiturum pilulas, aperuisset (id quod tamen Satanz puellam obsidenti innotuisse, docuit ironica illa, de somno ex pilula exigua deglutita genito, objectio) inquam ego: Medicum ad obsessæ curationem accitum fuisse noverat dæmon: quare omni ejus instituto, curandi hanc modo, & medicamentorum præparatione vigilanter observata, ut spiritus est, eas somno provocando destinatas fuisse pilululas, ex ratione naturali prompte intellexit: quo nomine captata occasione, medicum illudere ridereque, illi non fuit difficile. Nec hominum cogitationes novisse dæmonem, tradit quoque Augustinus.

*Medicus
irridetur à
dæmoniaca*

*Cogitatio-
nes homi-
num igno-
ras dæmon.*

§ 2. In ea etiam puella, horrenda convulsionum atrocium faciès, crepitanibus quoque juncturarum compagibus, aliquando conspiciebatur. Ad aquæ lustralis asperisionem mire etiam videbatur exhorrescere. Hunc fucum quum alias detegere conaretur Melanchthon, dæmoniacum accessit, quem lustralis aquæ asperisione mirandum in modum exerceri exagitarique intellexerat, aquam vero simplicem sub pallio clam contulit. Injecta itaque à quodam lustrali aqua, suos cruciatus confestim mire ostendit dæmonium. Hinc ex sua pura aqua eundem asperisit Melanchthon, cujus injectione non minus affici videbatur energumenus. Proinde is se diabolum fefellisse aliquando narrare solet, qui antea ipsius actiones, & cujus esset animi, minus observarat.

*De diffinit.
eccles. dog-
mat.*

§ 3. Recenset Langius historiam de quadam muliere, quæ, cum Bononiæ rei medicæ operam ille navaret, circa pudenda ulcere sanioso, meliceride scilicet, laborabat: simulatq; vero spem consolidationis maxime læto chirurgo ostentaret, tum repente novus hæc humor melli simillimus ubertim erumpebat, donec dæmon, quo obsidebatur, deprecationibus divinis expelleretur: tum eadem nocte, nullo relicto cicatricis vestigio, ulcus sua sponte consolidabatur.

*Epist. me-
dic. 1. 38.*

§ 4. In hac muliere, quam obsidione constrinxerat dæmon, sua ipsam ostentasse ludibria, & ulceris illius speciem, certum est: atque allato illitoque humore melli simillimo, chirurgi oculos fascino delu-

fuisse, ut hic ex ulcere *χρῶμα* promanasse crediderit: quem à dæmone inuictum fuisse in ulceris consolidati vestigium, vel in ulcus phantasticum, ipsa momento peracta, dæmonii secessu, testatur curatio.

*De adhibitis
rerum can-
sibus li. 2.
A mali esse
quidam fa-
ctum dæmo-
niacum.*

§ 5. Narrat præterea insignis philosophus & medicus Joannes Fernelius, quod, quum non ita dudum quidam per æstus, nocte vehementer sitiret, è somno surgens, potu non invento, obvium malum forteprehendit: id mandens, fauces sibi quasi manu præcladi strangularique sensit: simulque à subeunte dæmone jam obfessus, visus est in tenebris videre, se à prægrandi nigerimoque cane vorari: quæ postea, restitutus integræ menti, ordine reconfuit. Hunc non pauci, ex pulsu, ex calore & scabritie linguæ febricitare, ex vigiliis & mentis perturbatione, simpliciter delirare judicabant. Alios ejusdem ordinis viros doctissimos novi, qui eas symptomatum larvas conspicati, aliorumque relatu fidentes, venenum morbi causam esse censuerint, frustra que propinarent antidota, & cauteria iuprimerent.

*Equæstris
ordinis
quidam
dæmo-
niacum.*

§ 6. Tradit adhæc Fernelius, juvenem alium equestris familia, paucis ante annis, corporis concussione, & quasi convulsione, ex temporum intervallis laborasse, quæ nunc solum si iustum brachium, tunc dextrum, interdum etiam digitorum unicum, aliàs cæcis alterum, aliàs utrumque, aliàs corporis truncum tanta celeritate exagitaret, ut vix à ministris quatuor, decumbens cõhiberetur. Caput autem in concussione jacebat, lingua & locutio libera, mens sana, omnesque sensus integri, vel in convulsione ferocia. Decies ut minimum quotidie corripiebatur: in intervallis sanus, sed labore contractus. Vera epilepsia judicari poterat, si mentis sensuumque læsio accessisset.

§ 7. Peritissimi quique adhibiti medici, convulsionem epilepsie finitimam, à maligno venenatoque vapore, spinæ dorsii impactu, censuerunt: è quo vapor in eos nervos emanaret, qui à spina in artus quoque versus, non autem in cerebrum disseminantur. Hæc credita causa ut summo veretur, clysters imperantur frequentes, purgationes generis omnis & validæ, cucurbitulæ insignantur nervorum initiis, fortis, unctiones, emplastra primum, quæ discaterent, dein, quæ roborarent, venenatamque malignitatem obtinerent. His parvi proficientibus, sudores proliciantur balneis, æstuariis, & Guajacine ebeni decocto. Quæ nihilo magis profuerunt, quoniam omnes longe aberamus à cognitione veri.

§ 8. Nam mense tertio primum deprehensus dæmon quidam, rotius mali author, voce infuetisq; verbis ac sententiis, tum Latinis, tum Græcis (quanquam ignarus linguæ Græcæ laborans esset) se prodens.

Is mul-

Is multa medicorum secreta detegebat, ridens, quod eos magno periculo circumvenisset, quodque irritis pharmacis corpus hoc pene jugulassent. Quoties laborantem pater invisebat, is procul à conspectu inclamabat, Appellentem hunc arcere, & ab ingressione propulsate, aut torquem è cervice detrahite: ex hoc enim, ut Gallorum torquatis equitibus in more est, divi Michaelis imago propendebat.

§ 9. Ad hanc Fernelii narrationem, velut parenthesi interjecta, respondeo: hunc dæmonem se Michaelis imaginem usque adeo vereri simulasse, ut astantes falleret evidentiis. Quasi vero hic ullus exhorrescat simulachrum, qui ne quidem ipsum Christum, expressam Dei imaginem timuit, quem aggredi, assumere atque tentare ausus est: Paulum, vas electionis, colaphis cædere: Jobum justum affligere: Evam in innocentia constitutam, vasto affatu fallere.

§ 10. Interrogatus hic (prosequitur ita Fernelius) quis esset, aut quo modo, & qua hæc potestate moliretur? dixit, multa intus esse domicilia, in quibus se recondit, & in quiete ad alios commigrare: se in hoc corpus injectum à quodam cujus nomen nõ efferret: à pedibus ingressu in Regia, & à pedibus egressurum, cù præstitutus dies adventarit.

Consutatio illius, quod se in corpus à quodam injectum proxime dixerit diabolum, idque prorsum à nemine fieri posse: inefficaces item esse imprecationes malitiosas: & de parentum imprecationibus

C A P . XVIII.

S in corpus injectum à quodam (mea quidem sententia) mendacii sparsens fingit, libenterque faterur, non coacte: licet ceremoniis & execrationibus se compelli simulet, ut alios ludat, à Deo avocet, sinistra de innocente opinionem injiciat, atque authorem injecti dæmonis, mox hunc, de quo illis voliter suspicio, perverse opinentur: ita serum suarum fategisse arbitratur, si hæc quoque ratione hominum divellat animos, cædesque struat, sceleratus generis humani hostis.

§ 2. Enimvero ut ne dæmoni quidem licitum est, corpora aut hominum aut bestiarum ingredi, pro sua libidine aut arbitrio: sic nulli vetulæ, nulli obstetrici (quæ corrupta multorum est opinio) nec ulli homini, quantumvis maligno, aut scelerato diaboli mancipio, concessum est, corporibus dæmonas imprecando immittere. Aliàs Satanæ potentia uxuperaret hominis virtus maligna, si homo pro corrupta sua voluntate hic posset, quod dæmoni denegatum scimus: quum hunc nihil omnino aut intrus aut extra posse, citra peculiarem Dei assensum, ex

D. Michaelis imaginem se formidare simulat dæmonium. Matth. 4. Marc. 1. Luc. 4. 2 Cor. 12. Job. 1. 2. Gen. 3.

Dæmones nemo alicui imprecando potest immittere.

S. literarum traditione manifestū sit: quo suffragante, in procinctu stat spiritus ille nequā, opinione celerius; corpus ingrediens; vel collidens.

*Malum
imprecandi
consuetudo
vulgata.*

§ 3. Hæc unica est ejus voluntas, spes & expectatio. Dei nutum observat, & calculum expetit, non vero maliciosam ullius hominis imprecationem. Quæ si tantillum haberet momenti, vix homo in rerum natura sup eresset, qui non vel dæmonum myriadibus infarciretur, vel ab iis auferretur, vel peste tolleretur, vel lue Gallica, aut Jobis ulceribus fœdissimis conspurcatus lugeret: ita domos, compita, vicos & urbes, his diris & imprecationibus personare ubilibet audias, ut nec parentes liberis, nec liberi parentibus parcant, imo seipsos levi de causa pleriq; devoveant horribiliter, sitq; ejusmodi execrabilis salutatio conjugia marito plerunq; etiā hora matutina expectanda, & ediverso.

§ 4. Sæpenumero ira perciti nonnulli, usque adeo his *assuescunt* votis, ut in habitum ea degenerent: & pro decoro tandem habeatur, atque orationis lenocinio, si in familiari colloquio, vel amica salutatione, vel risu jucundo, horrendæ ejusmodi concrepent voces: quas tamen nullum sortiri effectum in alium, palam cernimus. Tantum illæ maledici hominis, olim rationem reddituri, nisi pœnitundine conver-tatur, diræ lædunt animam.

§ 5. Atqui potius, si quid imprecationes valere quis urgeat, omnibus erit indubitate æterna salus expectanda: cum nemo sit, cui non aliquis salutem precetur perpetuam: quæ precatio ex Dei voluntate fit, quemadmodum ex Satanæ impulsu illa maligna. Si quandoque ex malitiosa parentum in filios imprecatione, sinister aliquis eventus sit visus, nihil contra nos facit, ob peculiarem ingentamque parentum cum filiis sympathiam, cujus nomine, exemplum quandoque horrendum, proponere solet Deus.

*Imprecatio
parentum
exemplum
horrendum.*

§ 6. Sic haud ita pridem circa initium anni 1575. quidam non obscuri nominis, Regi Hispaniarum apud Geldros militans, quum è familia nobili honestam duxisset conjugem [quam & durius tractabat] intelligeretque tandem ipsam uterum ferre, indignanter, velut sinistre precatus, ait, ille: Tu infernalem gestas dæmonem, quem gladio confodiam. Non longe post filiolum genuit dimidia corporis inferioris parte bene formata, verum superior pars lituris rubris & nigris fœda apparuit, oculis in fronte locatis, ore rotundo, nigro, tetro, ut satyrus, auribus longis velut canis venatorius, in vertice duo cornua nonnihil intorta, quæ manibus contrectata reddebantur sanguinea. Non im- merito itaque Plato, nihil parentis imprecatione filiis censet periculo-
sus.

*Lib. 7. de
Leg.*

sius. Contra vero accidit piis: quemadmodum in Jacobo, Isaaco, Gen. 27. eisque liberis, item Tobia & ejus filio apparuit. 49. Tobia 5.

Demoniacarum imprecationum punitarum exempla.

C A P. XIX.

SPECTACULA interim non vulgaria subinde oculis nostris à Deo proponuntur, ut iis terri, in veteratam male imprecandi, vel etiam temere jurandi, & sæpe falso, consuetudinem declinaremus. Sic fertur, militem pedestrem ante paucos annos iter per Marchiam fecisse: ac nummos loculos cuidam suæ hospitæ, apud quam decubuit ægrotus, custodiendos tradidisse. Post dies paucos restitutus, pecuniam reposcit ab hospita, quæ jam cum marito eam esse retinendam statuerat. Se itaque eam habere negat, injuriarum alterum accusans. Iratus pedes, hospitam vicissim infidelitatis insimulat. Quo audito, conjugem purgat hospes, peditemque ex ædibus deturbat. Hic rei indignitate permotus, extractum ensen in ostium infligit inconsiderate. Vim suæ domui fieri ab hoc homine, proclamat hospes. Quare à magistratu in carcerem conjicitur: agiturque sententia, ob illatam vim, illum gladio feriendum. Jam extremus dies judicialis præforibus erat, ipsique captivo moriendum esse, in carcere nunciat dæmon: at, si se ipsi dedere vellet, ut nihil sit periculi, se facturum pollicetur. In innocentia se mori malle, respondet captivus, quam ea ratione liberari. Proposita denuo periculi immensitate, ubi se aërem verberare, & nihil proficere animadvertit dæmon, gratis suam illi defert operam, qua apud adversarios vindicaretur: consulitque, Quando judicio sisteris, tuam in negotio forensi prætendes inscitiam, præsertim in dicendo: ea propter tibi patronum, quem advocatum dicunt, concedi orabis: atque me non procul stante pileo cyaneo plumis insignito, postulabis causæ defensorem. Annuit captivus, ac prostridie in judicium productus, cognita magistratus accusatione & instituto, rogat sibi in extrema illa necessitate permitti patronum: qui conceditur. Multa disputat hic doctor Juris versatissimus, & argute defendit, falso accusatum esse & condemnari peditem: hospitem enim illi pecunia spoliato vim intulisse, ostendit: rem omnem ordine, quo gesta est, & ubi seposita conservaretur pecunia, aperiens. Hospite vero audacius inficiente, & se diabolo devovente, imprecanteque aliquoties, ut ab eo sustolleretur, si pecuniam haberet: desinit tandem à defensione causæ LL. doctor pileo lo cyaneo ornatus, ac hospitem abreptum per forum in aërem avehit, ut ubi manserit, nemo cognoverit unquam.

A diabolo auferuntur hospes ob imprecationem maleficiofam.

§ 2. Anno milleſimo quingentefimo quinquageſimo primo, in Megalopolicis finibus, non procul à Wildſtadia, in Pentecoſtes feriis, plebem cereviſiæ poculis indulſiſſe ſcribitur: cui mulier intererat, quæ ſæpenumero diabolus ſuis immiſcebat juramentis, qui ſpectantibus omnibus, eam per oſtium in aërem altius Juſtulit: reliqui perterriti inſequuntur viſum, quo veheretur ſœmina, cernuntque eam extra pagum in aëre aliquandiu pendulam, inde redditam in agro præcipitem compererunt mortuam.

Teſtes carmine non adimi, & concubitum impotentiam etiam à dæmone modo naturali inveni.

C A P. XX.

ILLO RUM inſuper ſenſus à dæmone obrundi, & oculorum aciem perſtringi cenſeo, qui carmine ſibi teſticularum totave pudenda auferri exiſtimant: quibus quum aliquandiu orbatu videantur, in integrum poſtea reſtituuntur. Hic Satanæ potentia & arte, nervi teſtium pudendorumque ad ſuam convelli originem queunt. Sic & plerumque in deploratis morbis videmus fieri, malæque noxæ argumentum dicit eſſe Hippocrates. Teſticularum pudendaque retracta, vehementes dolores atque lethale periculum ſignificant. Interimoritur enim facultas vitalis, & nervi verſus originem retrahuntur.

Teſtes carmine non adimi.

Progn. II. 10.

§ 2. In dæmonis vero operibus minime illud vitæ naufragium hic pertimeſcendum: nec naturalis ea perpetuo ſubeſt cauſa: ille etenim ad tempus ſaſcino objecto deludit, vel dolosa netvorum retractione fallit. Ita fit, quod poſtea, ubi ad vetita conſilia ſic affectos adegerit, impietatiſque reos effecerit, libenter ab opere deſiſtat, coactus minime: licet ſe compelli ſimulet, ut ſuperſtitionis ſtudia confirmet, alioſque iſdem arctius irretiat. Si enim hæc membra vere adempta fuère, quando hoc factum eſt, & quibus mediis? num citra ſanguinis effuſionem, partiam læſionem & vulnerationem, omni adempto ſenſu id fieri potuit, & vel momento ſanari?

§ 3. Et ſi hoc quoque, licet à *ſuſcitatio*, demus: unde quaſo contigit, reſtitutio, ſi proſuſ ea à corpore avulſa, & proinde alimento & vitali fomite deſtituta, tanto tempore mortua, putredinique obnoxia fuère? Num Satanæ eſt, & angelorum ejus, nova creare: aut, ablatis omnino partibus vitali virtute deſtitutis, redintegrare pro ſuo arbitrio vitam, ac veluti colla eas agglutinare, aut ſua potentia genuino affigete loco: quemadmodum à Chriſto aurem Malchi, à Petro abſciſſam, indubitanter credimus reſtitatam? Minime gentium. Antea auditum eſt, nihil

Lucæ 22.

est, nihil plane dæmonem posse condere: explicatumque, quid illi *à pulsatore*, vel inimitabile.

§ 4. Cæterum vere, non profecto imaginarie auferebantur testes, *Testes monachi sano valentique excedit.* anno millesimo quingentesimo quinquagesimo tertio in Junio, cuida monacho Hermanno Wolstratgen Everfeldensi, custodi templi in monasterio Cruciferorum Dusseldorpii. Hic, ubi societatis actionisque Veneræ cum muliere nupta insinularetur à monachis, qui ea quoque sui dicebantur, & hinc sententiam ex actione adversus se instimenda coram Generali, velut carnificinam graviter timeret, morbum fingit, nimiram rupturam in umbilico. Quocirca accitur M. Engelbertus Holter Everfeldensis, illustrissimi nostri Principis chirurgus, malum hoc curaturus. Huic, detecto figmento, animi morbum insinuat Hermannus, meditaturque quibus rationibus collegarum manus penamque evitare possit. Hinc convenitur, ut Priori à chirurgus persuaderetur, rupturam illam non posse restitui, nisi ægrotus apud se Everfeldi aliquamdiu decumberet. Inrerca vero temporis uterque illi testis clam execeretur: atque hac cautela se in juxenture fuisse castratum, & propterea impotentem, falsoque accusari, quando cunque eo nomine, judicio coram Generali sisteretur, convincere posset monachus. Inducitur Prior ab Engelberto, ut secum ille transigat de mercede duodecim modiorum vulgarium secalis, post umbilici rupti (ut Priori persuasum fuerat) curationem solvenda. Inde Hermannus bene valenti utrumque testem illæsum clam domi eximit Engelbertus, solviturque ex pacto secale. Facinus hoc non semel cum jactantia narrari à chirurgo audiui, sed flagello certe dignum. Excussa tandem quoque cuculla post annos aliquot, duxit adme uxorem hic monachus, cui illa aliquamdiu post renuciavit valedixitque.

§ 5. Sic quidam, nomine Joannes ab Essen, ab illustrissimo Clivensi duce, numerata cætra pecunia, castrandi jumenta & pecora in Marchiæ comitatu potestatem pro se solo impetrarat. Hic ubi quendâ familiaris conjunctiusque sua frui filia animadverteret, ira incitatus, eam manu injecta evestigio in cubiculum abripit, violenterque utrumque eidem, quemadmodum pecori solet, execrat, conceptionique porro inidoneam sanat. Hujus facinoris ergo centenorum aliquot dalerorum multa à Principe punitur, nec quidem immerito.

§ 6. Alia profecto ratione usus est Methodius, si Zonaras fidem meretur tomo tertio Annalium. Qui de stupro accusatus, purgat sese monstratis virilibus exiccatis. Interrogatus autem de causa, narrat se,

quum

quum Romæ fuisset, nimio Veneris æstu concitatum, orasse Petrum & Paulum, ut sibi, ne de castitate periclitaretur, succurrerent: ac noctu eos comparuisse, & atrectatis pudendis, omnem libidinis appetentiam sustulisse.

*Impotentia
concupitus
quomodo
effici potest.*

*Decretal.
Greg. 9.
tit. 15.*

§ 7. Adhæc, quod incantamenti quidam vinciri putentur, ut concubitus omnino impotentes, quasi evitati, reddantur: hoc naturali occasione variis de causis usuv venire potest, vitiatæ impeditivæ vel natura, vel ex accidente congressus organæ, quæ etiam propinato pharmaco labefactari queunt. Unde legem de frigidis & maleficiatis, & ad libidinis usum ineptis, tulerunt Theologi. Propterea non semper erit incantationi imputandum illud vitium, nec statim suspitione aggravandus infons. A dæmone tamen, ut quidem genitura instrumenta posse concubitu inidonea reddi, fateor: ita quoque spartissimæ anus maligna voluntate & insulsa imprecatione id effici posse, constanter nego: quanquam illa, iniqua à dæmone persuasione inducæta, secus aliquando credat.

§ 8. Eodem autore, aliàs cum certa fœmina congressus, sæpe eidem homini permitti, relictis ejus organæ liberis, potest: alias cum altera vicissim, præpeditis veneræ actionis instrumentis, inhiberi, ubi nullo alterius adminiculo illi opus est. Sic in Italia, & cumprimis Romæ, viros se quoque impotentes reddere arbitrantur nobilissima ac eadem putidissima scorta, si antè subligaculi ligamen furtivè alicui subtractum colligent: eo etiam reddito, ab ea impotentia se rursus eundem liberare autumant. Idem de lupi virga in alicujus nomine ligata vel soluta creditur. Si quis item malevolus, cubiculi in quo sponsus cum sua sponsa decumbit, ostium solum pulser, in clamorque infigens januæ cultrum, ac sponsus respondet, deinde abrupta, cultri cuspidè, atque in ligno relicta, is qui adornat maleficium, discedat tacitus, sponsum ea nocte nihil posse in re venerea, fertur. At nugæ sunt.

§ 9. Quidam narrat, quendam conterraneum suum, virum nobilem, jurasse ligatum se fuisse, ne cum mulieribus congregaretur: ac restitutum dexteritate quadam, qua hic alterius persuasionem confirmabat, adducens ei librum Cleopatæ, quem de fœminarum informanda speciositate fecerat: legensque locum, ubi eo modo ligati corpus totum inungi jubet corvino felle, mixto cum sesamelæo, & ita juvari? Hoc audito, confusus ille Libri verbis, id fecit, citoque augmentato libidinis æstu restitutus est. Quemadmodum impia creduli-

tate

tate quis læditur: sic & levari eadem, credibile est, usuque observatur.

§ 10. De ludicro incuborum & succuborum cum hominibus congressu, proluxe superiori Libro, ubi sagarum discutuntur ponderanturque actus, egisse mihi videor.

De ligaturis variis.

C A P U T XXI.

*Ligatura
varia.*

Hic leviter velut in Catalogum reducantur, multiplicis ligationis deliria: quemadmodum ligatio in amorem vel in odium, in ægritudines & sanitates, & similia: item ligatio furum & latronum, ne in aliquo loco furari possint: ligatio mercatorum, ut in designato loco emere vel vendere nequeant: ligatio exercitus, qui limites aliquos transgredi prohibeatur: ligatio navium, ne ulla vi ventorum, etiam infinitis velis vento obvehsis, portum egredi valeant: item ligatio molendini, ne ullo impetu volvi queat: ligatio cisternæ vel fontis, qua aquæ extractio inhibetur: ligatio agri, ne progérminet: ligatio alicujus loci, ne quid in eo possit extrui: ligatio ignis, ut in certo loco accendi nequeat, nec aliquid combustibile, admoto etiam igne vehementissimo ardeat: item ligatio fulgurum & tempestatum, ne noceant: ligatio canum, qua vetatur latratus: ligatio avium & ferarum, qua volatus & fuga præpediuntur: atque id genus reliqua, fidem profecto exuperantia, quæ partim ficta sunt: partim, si evenus ejusmodi spectentur, non impiis imputandi hi erunt ligationibus, sed ad causas naturales, impiam credulitatem, dæmonis collusionem, vel ad occultam Dei voluntatem referendi. Quomodo autem sanguis, ne fluat, ligetur, & morbi, modo non dissimili, coerceantur, vide libro sequenti cap. 8.

§ 2. Cum alias in Gallicano Lucensium, sub Apennino versaretur cum amico noster collega, de via audiebantur acclamationes rustici, vulpem voce persequentis: ubi illi suspicerent, ecce, ad montis latus ascendit ocissime vulpes, gallina præpingui onerata. Ibi collega nostri comes, Quid, inquit, auferam illi prædam? Ac mox verso non admodum prægrandi lapide, forte in via obvio, vulpem firmat, quæ deposito onere substitit. Accurrit ille, fugienteque vulpè, prædam aufert. Deinde sola lapidis versione se id effecisse narrat, quem ablata præda semper ponderosior esse oporteret: videbatur tamen in ipsa lapidis eversione aliquot immurmurare verba. Cum redirent in Gallicanum, rusticus, cui crepta erat gallina, eam repetit: alter reddere recusat. Vocatur inde in jus, & ablata gallinæ accusatur: qui id quidem non inficiatur, sed se eam optimo sortitum esse jure, quippe è vulpis

T t

faucibus

faucibus creptant, defendit. Tandem ventilata aliquandiu causa, sententiam pronunciat iudex, ut gallinam simul coquerent, eaque unanimes cum aliquot bonis amicis fruerentur.

§ 3. Joannes Soherius Eburo lepidi ingenii medicus, quum alias disputaretur de ligationibus, narrabat se aliquoties observasse à matre, quando sub intempestam noctem non redirent ad præsepia boves, nec erubunda jumenta invenirentur, matrem tum arreptam securim obviam vel quodvis aliud ferramentum, projecisse per fenestras, addendo, Ecce pignus prohis aut illis: nam hac ratione, illa à lupis aut id genus feris illæsa superesse credebatur. Quibus annumeretur conscripta ab Olao historia magi Gilberti nomine, apud Ostrogothos, ut immobilis maneret, ligati in specu à præceptore Catillo, cui ille insultare solet.

*Lib. 3. hist.
Sept. c. 20.
Ligatus in
specu Gil-
bertum.*

§ 4. Habent & Turcæ suam modum, quò invitos retrahunt. Nomen servi in schedula scriptum suspenditur in tabernaculo vel domicilio servi: deinde divinis verbis & imprecationibus illius caput impetunt: hinc vi dæmoniaca, putat fugitivus sibi in itinere vel leones vel dracones occurrere, vel mare vel flumina contra se exundare, vel cum tenebris nigrescere, nilque terriculamentis repulsus, ad herum redit. Sic Baal Zephon idolum, observabat retinebatque servas ex Ægypto profugas.

§ 5. Porro variarum ejusmodi ligationum opinio, perficitur per maleficia, collyria, unguenta, potiones seu philtrea, certas designatas materias: per alligationes, suspensiones: per portes item imaginationes, & anisti excessus: per imagines, chartas & cetera, annulos, lumina, fones, numeros: per imprecationes, invocationes, conjurationes, sacrificia, consecrationes, vota, nomina, verba, perque varia observationum & superstitionum deliramenta.

§ 6. 1.

§ 6. His autem magis committere solent, si quæ ex Sacris litteris infirmo accommodari possint: quemadmodum in serpentum adjuratione, maledictionis qui serpentes in paradiso terrestri commemorant: item serpentis crepitationem in deserto, aptè admodum, si diis placeat: insuper versum illum, Super aspidem & basiliscum ambulabis, &c. Superstitio etiam hic plurimum valet, translatò ritu aliquo Sacramentali ad id, quod vincire vel impedire statuunt. Se quoque ligati simulant dæmones: at certe non aliis vinculis, quàm quæ ipsi tradiderunt, mendaciis scilicet, sacrilegiis, adeoque vanis atque obscenis rebus, ut eas referre pudor sit. At Hildegardis sententia hoc finiam caput:

*N. num. 21.
H. fol. 20.*

In effica-

In efficacia ligaturæ alligata est perversitas nequitia: diaboli, ut à zelo furoris Dei non mereatur solvi, quia nunquam illum recta cogitantem vidit: sic neque cum aspiciunt, qui Deum fideliter timena

Lib. 2. v. 4
sone 1.

Homines ullius rei potentia in bestias transformari nequire. Explicatio fabularum de Vlyssis & Diomedis sociis, atq; Arcadibus transmutatis.

C A P U T. XXII.

PLEROSQUE etiam sagarum maleficio in bestias converti, voluit credula superstitiosaque vetustas. Sic quoque Demarchum commemorat Plinius, degustatis pueri immolati in sacrificio extis, in lupum se convertisse (merito vorax dicatur lupus, qui hominis exta vorat) & Circe poculo socios Vlyssis in illo errore diuturno fertur mutasse in feras, ut est apud Virgilium:

In bestias non transformari homines maleficio.

Quos hominum ex facie dea serua potentibus herbis Induerat Circe in vultus & terga ferarum. Item Beloga 8.

7. Aeneid.

*Has herbas, atque hæc Ponto mihi læta venena,
Ipsa dedit Maris: nascuntur plurima Ponto.
His ergo sæpe lupum fieri, & se condere syluam
Maris, sæpe animas inuis excire sepulchris,
Atque fatas alio vidi traducere mæsses.*

Consul. phil.
lib. 17.

§ 2. Huc facit Boëtii carmen:

*Vola Naricii ducis,
Et vagam pelago rates,
Earum appulis insule:
Pulebra qua residens dea,
Solis edita semine,
Misset hospitibus novum
Testa carmine pocula.
Quos ut in varios modos
Vertit herbipotens manus,
Hanc apri facies tegit,
Ille Marmaricus leo
Dente crescit & unguis:
Hic lupis nuper additus,
Flere dampnatas, ululas:
Ille tigris ut Indica,
Testa mitis obambulat.
Sed licet variis malis*

*Nomen Arcadii aliti,
Obstitum miserans ducem
Peste solveris hospitii:
Jam tamen mala remiges
Ore pocula traxerant.
Jam suos Cerealia
Glande pabula verterant,
Et nihil manet integrum
Voco & corpore perditis.
Sola mens stabili, super
Monstra, qua patitur, gemit.
O' levem nimium margini,
Nec potentia gramina,
Membra qua valeant, licet
Corda vertere non valeant.
Intus est hominum vigor
Arte conditus abdita.*

*Hæc venena potentiss
Detrahunt hominem sibi,
Dira que penitus meant,*

*Nec nocentia corpori,
Mentis vulnere feriunt.*

*In dialog.
de Asino.*

§ 3. Hisce figmentis, & Apuleji in Asinum versi fabulæ, ascribitur Luciani metamorphosis: qui in Thessaliam profectus, ut magicas artes disceret, in hospitium forte divertit, ubi mulier se unguento illinens, in corvum mutabatur. Lucianus eodem linimento se volens inungere, in aliud errore incidit, quo unctus vertitur in asinum. Inductus autem in theatrum variis conspersum herbis, ex ancillæ institutione per rosarum esum restituitur.

*De Civ. Dei
lib. 18.
cap. 18.*

§ 4. Herbis & venenis non sunt vires attribuendæ, quæ nec ad manifestas qualitates, nec ad totam illarum substantiam referuntur. His vero rationibus, homines ab illis non transformari in bestias, notum est: carminibus itaque eam imprimi illis efficaciam, sequitur. Augustini hic audiatur sententia: Si dixerimus, ea non esse credenda, inquit, non desunt etiam nunc, qui ejusmodi quædam vel certissima audisse, vel etiam expertos se esse asseverent. Nam & nos cum essemus in Italia, audiebamus talia de quadam regione illarum partium, ubi mulieres stabularias his malis artibus imbutas, in casco dare solere dicebant, quibus vellent seu possent viatoribus, unde in jumenta ilico verterentur, & necessaria quæque portarent, postque perfuncta opera, iterum ad se redirent: nec tamen in eis mentem fieri bestialem, sed rationalem humanamque servari: sicut Apulejus in libris, quos Aurei asini titulo inscripsit, sibi ipsi accidisse, ut veneno accepto, humano animo permanente, asinus fieret, aut indicavit, aut finxit. Hæc vel falsa sunt: vel tam inusitata, ut merito non credantur.

*Libro 3. &
4. ubi se à
Fotide ma-
ga in asin-
um ver-
sum, &
quid tum
egerit, de-
scribit. At
vera sunt
nuga, ut
etiam que
in reliquis
illa legun-
tur libris.
Cap. 26.*

§ 5. Et libro de spiritu & anima: Dicit humana opinio, quod quædam arte mulierum & potestate dæmonum, homines converti possint in lupos & jumenta, & quæque necessaria portare, & post peracta opera iterum ad se redire, nec fieri in eis mentem bestialem, sed rationalem humanamque servari. Hoc sic intelligendum est, quoniam dæmones naturas non creant: sed tale aliquid facere possunt, ut videantur esse, quod non sunt.

*Libro 18.
cap. 18. &
libro de
Spiritu &
anima.
cap. 28.*

§ 6. Deinde, proximo etiam capite de Civitate Dei citato, subjungit: Non itaque solum animum, sed nec corpus quidem, ulla ratione crediderim, dæmonum arte vel potestate, in membra vel lineamenta bestialia, veraciter posse converti: sed phantasticum hominis (quod etiam cogitando, sive etiam somniando per rerum innumerabilium genera

nata

nera variatur, & quum corpus non sit, corporum tamen similes mira celeritate formas capit, sopitis aut oppressis corporeis hominis sensibus) ad aliorum sensum, nescio quo ineffabili modo, figura corporea posse perducī, ita ut corpora ipsa hominum alicubi jaceant, viventia quidem, sed multo gravius atque vehementius, quam somno, suis sensibus obseratis. Phantasticum autem illud veluti incorporatum, in aliqujus animalis effigie, appareat sensibus alienis, talisque etiam sibi homo esse videatur, sicut talis sibi videri posset in somnis, & portare onera: quæ onera, si vera sunt corpora, portantur à dæmonibus, ut illudatur hominibus, partim vera onerum corpora, partim jumentorum falsa cernentibus.

§ 7. Nam quidam, nomine Præstantius, patri suo contigisse indicabat, ut venenum illud per caseum in domo sua sumeret, & jaceret in lecto suo quasi dormiens, qui tamen nullo modo poterat excitari. Post aliquot autem dies eum velut evigilasse dicebat, & quasi somnia narrasse, quæ passus est: caballum se scilicet factum, annonam inter alia jumenta bajulasse militibus, quæ dicitur Retica, quoniam ad Retia deportabatur: quod ita, ut narravit, factum fuisse compertum est, quæ tamen ei somnia sua videbantur.

*Præstantii
pater in
longo alio-
que somnia,
sæ equum
portabat
factum.*

§ 8. Indicavit & alius, se domi suæ, per noctem, antequam requiesceret, vidisse venientem ad se quendam philosophum sibi notissimum, sibi que exposuisse nonnulla Platonica, quæ antea rogatus exponere noluisse. Et quum ab eodem philosopho quæsitum fuisset, cur in domo ejus fecerit, quod in domo sua perenti negaverat? Non feci, inquit, sed me fecisse somniavi. Ac per hoc alteri, per imaginem phantastica, exhibitum est vigilanti, quod alter vidit in somnis. Hæc ad nos non quibuscumque, qualibus credere putarem indignum, sed eis referentibus pervenerunt, quos nobis non existimarem fuisse mentitos.

§ 9. Proinde quod homines dicuntur, mandatumque est literis, à diis, vel potius à dæmonibus, Arcades in lupos solere converti, & quod carminibus Circe socios mutavit Vlyssis, secundum istum modum mihi videtur fieri potuisse, quem dixi, si tamen factum est. Diomedæas autem volucres, quando quidem genus earum, per successionem propaginis durare perhibetur, non mutatis hominibus factas, sed subtractis credo fuisse suppositas: sicut cerva pro Iphigenia regis Agamemnonis filia. Neque enim dæmonibus, judicio Dei permissis, hujusmodi præstigiæ difficiles esse possunt. Sed quia illa virgo postea

viva reperta est, suppositam pro illa cervam fuisse, facile cognitum est. Socii vero Diomedis, quia nusquam subito comparuerunt, & postea nullo loco apparuerunt, perdensibus eos ultoribus angelis malis: & pro eis, aves occulte ex aliis locis, ubi est hoc genus avium, ad ea loca perductæ sunt, ac repente suppositæ, ideo creduntur esse conversæ.

§ 10. Quod autem Diomedis in templum aquam rostris afferunt & aspergunt, & quod blandiuntur Græcigenis, atque alienigenas persequuntur, mirandum non est fieri dæmonum insinuatæ, quorum interest, id est, ad quos persuadere pertinet, deum factum esse Diomedem, ad decipiendos homines, ut falsos deos, cum veri Dei injuria, multos colant: & hominibus mortuis, qui nec, quum viverent, vere vixerunt, templis, altaribus, sacrificiis, sacerdotibus (quæ omnia quum recta sunt, non nisi uni Deo vivo & vero debentur) *inferviant*. Hactenus Augustinus.

§ 11. Nisi vero altius dormientem Præstantii patrem observassent, ipse omnino ratus fuisset & narrasset ea revera à se gesta fuisse, quæ tantummodo per somnum cognoverat, atque ita veritatis opinionem apud multos fortitus fuisset rumor falsus. Sed mera sunt somnia & phantasmata: cui opinioni suffragatur D. Thomas, in quæstione de Miraculis. Pagano quoque & infideli deteriorem esse, indicant Decreta, qui credit posse fieri, aliquam creaturam, aut in melius deteriorive transmutari, aut in aliam speciem vel similitudinem transformari, quam ab ipso omnium Creatore.

§ 12. Socios porro Vlyssis in bestias versos, & Diomedis comites in aves, atque Arcades stagnum quoddam transgressos in lupos commuratos, fabulosa esse, & poëtarum commenta, multi credunt cum Plinio: qui scribit, homines in lupos verti, rursusque sibi restitui, fabulosum esse, confidenter existimari debere, aut credere omnia, quæ fabulosa tot seculis credimus. Inde subjungit: Mirum est, quo procedat Græca credulitas. Nullum tam impudens est mendacium, ut teste careat. Hinc illud de Diomedis sociis ideo confictum à poëtis tradit, quoniam aves Diomedæ, à Juba cataractæ dictæ, in solo totius orbis loco videntur in insula, ubi tumulus & delubrum Diomedis extant, contra Apulix oram, fulicarum similes. Et quoniam advenas barbaros clangore infestant, Græcis tantum adulantur, miro discrimine, velut generi Diomedis hoc tribuentes: ædemque eam quotidie pleno gutture madentibus pennis perluunt, atque purificant: unde origo fabulæ, Diomedis socios in earum effigies mutatos.

Sunt

2. Pars
29. 9. 5.
opific.

V I I I . 22.

x. 44. De
Diomedis
& Vlyssis
sociis, at-
que Arca-
dibus in
aves & fa-
vas conver-
sis, fabula-
rum expli-
catio.

Sunt, qui ea ad mores referant : nimirum quod Arcades luporum more vivebant, ut homines voraces & immanes, crudis vescentes carnis, & forte humanis. Idem de mutatione sociorum Vlyssis, jumentis assimilatorum, ob pravitatem morum, intelligi potest: quemadmodum quoque de Nabuchodonezare Babylonis rege converso legitur. Sic & quum Diomedes ex patria pulsus in Italiam venit, atque ejus focii in aves conversi dicantur, eos piratas factos, & paulatim interfectos esse, significatum fuit.

§ 13. Cæterum de Circes potentia & ejusmodi transformatione ita obiter Xenophon, de factis & dictis Socratis : Socrates tam parce cibo utebatur, ut jucunde comederet, atque ad illum ita paratus erat, ut pro epulis esset ipsi cupiditas comedendi. Potus vero omnis erat illi gratus, propterea quod nunquam bibebat, nisi sitiret. Si quando autem in convivium convocatus voluisset ire, à quo difficillimum plurimis cavere est, præterquam deceat saturari, facillime ipse ab illo cavebat. Qui vero hoc facere nequibant, his consulebat abstinere ab illis, quæ persuadent, non famescendo comedere, neque sitiendo bibere: hæc enim esse ajebat, quæ ventribus capitibus atque animis nocent. Arbitrari autem, jocando dicebat, idcirco fues homines effici à Circe, quoniam multis talibus illos nutriebat: Vlysses vero partim Mercurii consilio, partim abstinencia sua, suum factum non fuisse. Hujuscemodi de his, serio simul ac joco dicebat.

De ΑΤΚΑΝΘΡΩΠΙΑ Morbo, quo se in lupos converti credunt homines.

C A P. XXIII.

L I T E R A R U M monumentis tradit Guilielmus Brabantinus in sua vide lib. 3. cap. 10. lib. 6. cap. 22. hujus operis. Historia, virum prudentem diaboli arte eo perductum fuisse, ut aliquibus anni temporibus non secus sciverit, quam se rapacem esse lupum, qui per loca sylvestria & specus oberraret, ac maxime pueros persequeretur, & eum sæpe velut amentem per nemora vagari inventum fuisse: qui tandem Dei gratia ad mentem rediit.

§ 2. Adhæc patavii lupus sibi videbatur agricola, anno millesimo quingentesimo quadragesimo primo: multosq; in agris insiliit, trucidavitque. Tandem non sine multa difficultate captus, confidenter asseveravit se verum esse lupum, discrimen solum existere in pelle cum pilis inversa. Quapropter quidam omnem exuti humanitatem, veteraque lupi truces voracesque, tibias & ejus brachia gladio feriunt amputantque, veritatem rei exploraturi: cognita vero hominis innocentia, cum chirurgis tradunt curandū, sed post dies non multos expiravit.

Tab. Fin-
cel. lib. 2.
miracul.

§ 3. Hos

Charab.
Avicen.
lib. 1. 3.
fen. 1.
traff. 4. c.
21. Tipula.
λυκανθρωπια.
Paul. Ag.
gin. Etia.
111. 16.
Actius
v. 1. 11.

Melancholia lupina.
Infantia lupina.
λυκανθ.
κυνταθρωπια.

Lib. 1. Metamorph.

Jovic. li. 3.
fen. 1.
Traff. 4.
cap. 29.
Sigebertus
in Chron.

Part. 2.
cauf. 26.
9. 5. epist.

§ 3. Hos ea melancholiz specie exagitatoss faiffe, dubium est minime, quæ Arabibus charab dicitur, derivato nomine à bestiola, quæ irrequieto motu super aquas, modo huc, modo illuc, absque ordine vagatur. Latini, ut quidam volunt, tipulam id insectum vocant, in palustribus locis frequens: λυκανθρωπια, id est, hominis in lupum conversionem vocant Græci: quidam melancholiam quoque lapinam appellant ex Marcello, item insaniam lupinam: plerique λυκανθια, alii κυνανθρωπια. Eo malo correpti, ex atræ bilis fuligine se in lupos, vel etiam canes credunt mutatos. Quapropter domo egrediuntur, potissimum noctu, in cunctis lupos imitati, aut canes.

§ 4. Hi pallent, oculique iis sunt concavi & sicci: crasse imbecilliterque vident, linguam habent siccissimam, valde sitiunt, os saliva caret. Tibiæ his sunt ita ulceratæ, ut curari nequeant, propter frequentes offensiones, & canum morsiones. Curantur hî sanguinis missione usque ad animi deliquium, victu boni suæci, balneis dulcibus, fero lactis, biera ex colocynthide, Ruffi, aut Archigenis, aut Justi, theriaca, & reliquis melancholiz utilibus. Caput his ante accessionem irrigatur soporiferis, nares opio inunguntur: quandoque & somniferum medicamentum propinari oportet.

§ 5. Hoc naturæ vitium & humanæ mentis alienationem, fabulæ apud Ovidium subministrasse occasionem verisimile est, de Lycaone Arcadiæ rege, quem à Jove in lupum ob sua scelera mutatû finxit. Interim atræ bilis morbi, lycanthropiæ diæti, adjungit notas, quemadmodum ridicula poëtarû commenta naturalis, sæpe solent habere causas: *Territus ipse fugit, nactusque silentia ruris, Exululat, frustra que loqui conatur, &c.*

Plerosque etiam atra bile vitiatos, se leones esse, vel dæmones, vel aves, imaginari, annotavit Avicenna. Neuri adhæc Scythiæ populi ejus erant persuasionis, quod se in lupos verterent, ut vult Herodotus: sic & Bajanus filius Simeonis, qui Bulgaribus imperabat, arte magica efficere credebatur, ut, quoties vellet, lupus vel quælibet fera videretur fieri.

§ 6. Plinius & Edovardus scribunt, cerebrum ursi devoratum ingignere imaginationes, quasi in ursum quis transmutatus sit. Id nostro hoc seculo cuidam Hispano nobili oblatum fuisse edendum traditur, qui per deserta & montes vagabatur, se in ursum esse conversum phantasia vitata ratus. Atqui dæmonem aut ullam creaturam, nihil posse condere, vel revera immutare, rationibus, & ex Decretis abunde de-

de demonstratum est: & evidentissime constat ex eorum, qui hæc fuerunt passi ludibria, confessione, quam lib. 6. cap. 11. descriptam, qualicumque explicatione sum interpretatus.

De naturali sexus humani mutatione.

C A P . XXIV.

CÆTERTUM, quæ mihi fortassis hic obtrudete conabuntur alii naturæ miracula, ipse referam. Plinius: Ex foeminis, inquit, mutari in mares, non est fabulosum. Invenimus in Annalibus, Licinio Crasso, C. Cassio Longino Coss. Casini puerum factum ex virgine, sub parentibus, jussuque haruspicum deportatum in insulam desertam. Licinius Mutianus prodidit, visum à se Argis Arescontem, cui nomen Arescusa fuisset, nupsisse etiam, mox barbam virilitatemque provenisse uxoremque duxisse. Ejusdem sortis & Smyrnæ puerum à se visum: subditque, Ipse in Africa vidi mutatum marem nuptiarum die L. Cossitium civem Tisdritanum. Livius lib. 4. secund. bell. Punic. tradit, Q. Fabio Maximo & M. Claudio Marcello Coss. virum ex muliere Spoleti factum. Hippocrates autem scribit, Phaethusæ cuiquam Pythæ uxori corpus virile, & in universum hirsutum & pilosum fuisse redditum, barbamque eam emisisse, vocem item asperam fuisse effectam: quod ipsi etiã Namysæ Gorgypyi uxori in Thaso evenisse, subjungit.

§ 2. Ut autè huic naturæ miraculo firmior detur fides, quid ætate nostra contigerit Neapoli, regnante Ferdinando primo, audi, Ludovicus Guarna Salernitanus civis quinque habuit filias, quarum natu majoribus duabus, alteri Franciscæ; alteri Carolæ nomen erat: quibus, postea quam ad quintum-decimū pervenerunt annum, in marium morem virilia erupere membra, mutatoq; habitu pro maribus habiti sunt, Franciscus & Carolus nuncupati. Item Ebuli sub eodem rege, puellæ, quæ jam quatuor annos viro promissa sponsæ nomen habuerat, qua nocte primum viro tradita cum eo concubuit, genitalia membra prodierunt, domumque reversa, in judicio dotem reposcit, in virorum numero postea habita.

§ 3. Præterea amatus Lusitanus conscribit historiam ejusdem argumenti, his verbis: in oppido Esguerra, novem leucis à Conymbrica, nobili apud Lusitanos civitate, puella quædam genere nobilis erat, cui nomen (si recte memini) Maria Pacheca: quæ cum ad ætatem pervenisset, in qua mulieres primū menstrua emittere solent, vice mensium, priapum usque ad id tempus intus latitantem extra ejecit. Et sic ex foemina factus est masculus: & virili toga indutus, ac sacra aqua resperfus,

V v

*Natura
miracula
in sexus
inmuta-
tione.
Lib. 7.
cap. 4.
Gellius lib.
9. cap. 4.*

v1. Epi-
dem.
v111. 45.

*Fulgos.
lib. 1.
cap. 6.*

*Cratur. 2.
consul.
curat. 39.*

resperfus, Manuel fuit vocatus. Qui ad Indos perveniens, & dives ac clarus factus, postea ad suos rediit, & uxorem duxit. Sed an liberos genuerit, non satis compertum habeo. Conscii tamen sumus, imberbem, hunc semper mansisse. Hactenus ille.

§ 4. Quæ eo à me addicuntur studio, ut probem, non solum hanc sexus permutationem & verissimam esse, & naturalium rationum basi inniti: sed etiam foeminas solum transire in masculos, saltem adversus inanem Ansonii assertionem, qui duorum exemplorum auctoritate, etiam tueri conatus est conversionis hujus oppositionem. Verum ubi causa incredibilis istius effectus fuerit cognita & perspecta, illico consequutionis necessitas alterius falsitatem detegit.

§ 5. Quæ ut investigatione acquiratur, duo ponenda sunt fundamenta, demonstrationi naturæ prorsus convenientia. Primum est, post animantis productionem, virtutem conformatricem non esse otiosam: alterum, particulæ alicujus prærogativo jure dotatas mulieres; hujus præsentia subministrabit generationi materiam, illius confessio efficientis actionem. Quæ si vera sunt, ut profecto sunt, oportebit citca pudendum muliebri latitare aliquod membrum, priapi figuræ persimile: quia ex Physicæ speculationis certitudine constat, operationem naturæ non exerceri in subjecto quolibet, sed idoneo & prædisposito: quemadmodum etiam vis conformatrix, animante jam edito in lucem, non præcreat de novo partes ob materiæ convenientis & reliquarum occasioñum defectum, sed imperfectas adimplere facile potest.

§ 6. Proinde his ita constitatis, sciendum est, ejusmodi particulam reperiri in *ελαιο γυναικειο*, quæ cunctis mentulæ virilis conditionibus prorsus respondet, adeo ut prædita sit ligamenti, nervis, venis, arteriis, musculis, præputio, glande, ne quid omnino desideretur. Ejus exquisita observatio hactenus fere fuit neglecta, ob pinguedinis velamen, à recentioribus: at ab Avicenna describitur sub nomine Albarbara, vel Albandar: & à Russo Ephesio *ελαιωεις* vocatur, unde obscenum verbum *ελαιωεις εν*, vel *ελαιωεις εν* derivatur: nec non Nympha, Myrton, *Νυμφη*. Atque exigua hæc catuncula, paulatim molis augmentatione exurgit tandem in priapum, omnibus suis numeris absolutum.

§ 7. Quod contingit præcipue aut menstruæ expurgationis initio, aut connubii tempore: quoniam in eo, Naturæ impetus incrementum molitur: in hoc vero, propter primi coitus vehementiam, effringuntur particulæ istius carceres, quibus exonerata virtus formativa delineat elaborat, in promptiori expulsionem. Ita etiam fit, quod tunc corpus

& hinc

Lib. 3.
sen 21.
Traß. 4.
cap. 23.
Albarbara.
Albarbara.
Klitoria.
Nympha.
Myrton.

& hirsutius evadat propter mensium suppressionem , & robustius ob sexus virilis successione. Hoc autem membro quum saltem mulier dotetur (unde omnes fœminæ licet ætate tales sint , potentia tamen masculos nominari) necessario elicitur , hunc mutationis ordinem progredi tantum à sexu fœmineo ad masculum , non è converso : quia natura semper addit , nunquam demit : semper expellit , nunquam recipit : semper movetur versus dignius , nunquam indignius . Itaque Ausonio vanitatis crimen adstringo , quod Beneventi puerum quempiam repente virginem factum refert :

Nec satis antiquum , quod Campano in Benevento.

Vnus ephæborum virgo repente fuit.

§ 8. Poëtas ejusmodi fabulas excogitasse , vel inde liquet , quod fingunt Tiresiam vatem Thebanum , cujus supra meminimus , cum coeuntes angues baculo percussisset , mutatam in fœminam fuisse , postque annos undecim , iterum cæsis à se anguibus , virilem naturam recepisse . Horum item miraculorum meminere Sabellicus & Pontanus . Sed quod abstrusa naturæ operatione contigit , atque in ea metamorphosis , & quidem solius sexus , continuo perdurat , nullum hic meretur locum , ubi tantummodo de fictis momentaneisque dæmonum formis & præstigiis , quoad fieri potest , explicandis agitur .

*Sabell.
lib 9. cap.
& de Offen-
tis.*

Quod plerique putantur demoniaci , qui melancholia agitantur , & è diverso ,

C A P . XXV .

De melancholicorum imaginatione depravata , & subsequenter eorum interdum deliris ridiculisque actionibus : nonnunquam etiam gravibus , seriis , horrendisque operibus , supra lib. 3. cap. 7. satis multa dixi , ut repetitione minus opus sit . Hinc tales vel fatui vel à dæmonibus obsessi sæpe judicantur , quemadmodum quoque ènergumeni vicissim melancholici interdum dicuntur . Exquisitum itaque desideratur hic judicium , ut inter utrosque discernatur affectus : qui plerunque etiam complicantur . Humosi etenim melancholico , uti materię suis ludibriis consentaneæ , diabolus se , ut antea memini , insinuat libentissime : propterea & perquam apposite , melancholiam esse diaboli balneum , dixit D. Hieronymus . Non tamen à dæmoniis cuncti exercentur melancholici : at contra fere fit , ut omnes dæmoniaci ob acerbos cruciatos affectusque graves , reddantur melancholici .

*Balneum
diaboli, me-
lancholia.*

§ 2. Mulier quædam Budericiæ , singulis annis ejusmodi melancholia , vel potius mania agitabatur , ut septimanas aliquot multas noctu circa sepulchra in cœmeteriis degeret : excurreret etiam subinde

in plateas, effringens hujus januas, & illius fenestras perrumpens, interdum aufugeret ad loca secretiora & sylvestria. Et quia is paroxysmus maxime incideret circa diem festum Paschæ, hoc est, tempus vernalis, huic morbo ex humorum motu aptum: credebatur tum temporis à vulgo illam à spiritu exagitari maligno. Vide item historiam dæmoniacæ, quæ melancholia infestari putabatur, supra cap. 17.

Ficti obsidii diabolici historie memorabiles duæ: alteram autem ad incantamenta relatum

G A P. XXVI.

Obsidii dæmoniaci figmentum.

Mendicus Justus ficti dæmoniacus.

IN hac eorum, qui à dæmonum maleficio exagitantur, historica serie, non extra institutum fuerit, recensuisse naturale, rari nque tamen, diabolicæ obsidionis figmentum, à me olim Neomagi apud Geldros visum, in quodam mendico, nomine Justo. Hic, ut justa occasione pecuniam emendicaret largiorem, ante templi fores decubuit, dæmonij in se dominium simulans. Nam perpetua inquietudine exiliebat concidebatque jacenti venter: interdum & fugam minacem, insultram violentum, & torvam faciei inversione fingebat. Custodes latus atinque claudebant, ejus conjunx & scortum: quæ proflienti reaux, ferramentis appositis eum coercendum mentiebantur: interea oratione mendicorum rhetorica oppidò instruetæ, strenuam navabant operam, ut eleemosynam à populo die, Dominico mane hunc advenit locum, elicerent uberiorem.

§ 2. Tandem in dolosi machinamenti opinionem venit magistratus. Adhibiti lictores, qui à cœmiterio discedenti, sub prandio, quo tempore ab hominum frequentia hic tutus est locus, manus injicerent. Nam hic ejusmodi apprehendisse hominem, erat religio, nefasque dacebatur, ob profanationem loci scilicet sacri. Postremo tamen, cognito latrocinio quater perpetrato, abreptus, in vinculis artem confessus est, qua ventrem, ut pro suo nutu exundaret subito, relabereturque continuo vortice, coegisset. Prius obice altius podici indito, & multo butyro simul devorato, quo antea obliniebantur præmuniebanturque ventriculus & intestina adversus vim hydrargyri deleteriam, argentum vivum deglutiebat, quod suo pondere ex ventriculo per pylorū in intestina ferebatur, ubi ob pessulum ostio obditum, præcisa erat exitus via.

Hydrargyrum valde humidum et visum parvum.

§ 3. Quare, quum vehementer id humidum sit, & tenuium valde partium, ac cognata mobilieate inquietissimum, quanquam à calore naturali excitatum, non tamen ob intestinorum butyro inunctorum anfractus evaporare (etiamsi ea fuisset caloris vehementia) potuit. Hinc ciebatur

ciebatur valida illa ventris perturbatio, & jactus inæqualis, quam au-
gebat vehemens & voluntaria ventris succussatio, illæsis interim ob
præsumptum butyri antidotum partibus interioribus. Stipe autem col-
lecta, & arbitris semotis, inquietum dæmonem, captivum quippe Mer-
curium, extracto pessulo liberabat. Hunc tragædum decimo post e-
dicum hoc spectaculum die, propter latrocinium, Germanica punitio-
ne imponi rotæ vidi: ex qua horis duabus post descendit, eodem ta-
men repositus die, strangulatusque.

§ 4. Ad hunc numerum referatur impostura, vere commenticiis
ligaturis ascribenda, cujusdam Joannis Patris nomine, Germanis
Hans Vatter, nati in pago Mellingé, medium miliare distito à Durin-
gorum Wymaria. Hic professione bubulcus, triennium per celebres
aliquot Germaniæ civitates vagatus est, simulans se ipsi D. Joannis
feriis, hora matutina, quum boum curam gereret, à Nicolao Gottel,
postea ob sua flagitia Wymariæ exusto, incantatum, pane assumpto
cyaneo ex sextuplici sanguine confectò, nimirum infantis nondum
baptismo initiati, & ab eo occisi, serpentis, bufonis, echini, vulpis ac
lupi, ut duodecim annis atrociter à diabolo divexaretur. Hoc Nico-
laum in carceribus confessum fuisse asseverabat.

Joannis
Patris
commenta.
Ligaturæ
sua.

§ 5. Hinc dæmonem excruciasse ipsum multifariam ait, ac tam
stricte momento colligare manus sæpe in tergo, vinculis ex pilis equi-
nis & sericeis lacinis intortis, ut nisi mox eorum incisione laxarentur,
sanguinis subsequeretur eruptio. Coarctabatur enim singulari artificio
ligaturæ nodus inexplicabilis. Ac antea præ angore sanguinè à sinistra
aure atque ore frequenter effluere querebatur. Eri inter reliqua, semel
Mansfeldia in aëre evectum se, & valido vento Halam ultra muros
translatum, ibique catenis argenteis colligatum fuisse narrabat. Item
Bornæ, ubi in turre inclusus fuerat, ut nonnihil à diaboli torturis le-
niretur, atque ab ejus laqueis tutus conservaretur, per foramen angu-
stum crassi fornicis à diabolo perrupti, se indusso solummodo tectum,
à dæmone extractum fuisse, atque in vastam traductum solitudinem:
sed quomodo, se nescire: atque ibi tres noctes sine ulla cibatione
humana peregisse.

§ 6. Addidit quoque, se catenis ferreis crebro à dæmone constri-
ctum fuisse circum corpus, pedes, & collum: ac semel ita in patibulo
ad hoc spectaculum à Satana ex ingentibus lignis constructo, in quo-
dam horreo alligatum fuisse. Admiranda quoque phantasmata, appa-
ritions & spectra annexit, nec omnia enarrate brevibus se posse in-

quit: sed cuncta ordine, velut seriem historicam, conscripta esse, tandemque per typographiam lucem visura, ut mundo innotesceret, quanta crudelitate plurifariam à dæmonio excrucietur dilanieturque. Nec prætermisit suum in orando, concionibus sacris audiendis, & communicatione Sacramenti corporis & sanguinis Domini singulis quatuor septimanis, studium zelumque. Ad resipiscentiam quoque ut populum hortaretur, se impelli affirmabat.

§ 7. Post diuinam hujus tragædiæ ostentationem, Norimbergam tandem venit, ubi iisdem usus technis, à prudenti & circumsperto Senatu observari cum vigilanti sagacitate industriaque, semotis custodibus solitis, jubebatur: & licet primum abitionem urgeret, desperationem deinde simularet, & nescio quæ non comminisceretur ad artis suæ fucum: eo tamen ad extremum redactus est, ut se nunquam à diabolo ligatum fuisse, sed sibi ipsi laqueos à se paratos, celeriter semotis arbitris injecisse, ubi item eorum materiem suffuratus fuisset, fateatur. Vinciendi etiam specimen ostendebat libere: & suæ sanguinem ex gingivis extractum fuisse narrabat, quem quoque manu quàm occissime in aurem seorsum instillabat.

§ 8. Reliqua item enarrata miracula, mera fuisse mendacia falsus est, universamque huc spectasse fabulam, ut inde rem faceret. Quapropter ob facilem, nec extortam confessionem, sententiam mitigavit, eumque publico palo in spectaculum & irisionem, ad horæ dimidium alligatum, exilio punivit amplissimus eximie prudentiæ, iudicii, virtutis atque authoritatis ordo Senatorius, 9. Maii, anno millesimo quingentesimo sexagesimo secundo. Id vero diabolicæ vexationis per incantamenta figmentum, tanquam rem veram, alius antea epistola typis excusa præmature evulgavit, textu dolo falsus.

§ 9. Ejusmodi certe dexteritate varia sæpenumero nimis imponitur hominibus. Sic Eunus Syrus fanatico furore simulato servos, quasi Numinum imperio, ad bellum concitavit, idque ut divinitus fieri probaret, in ore abdita nuce, quam sulphure & igne stipaverat, leviter inspirans, flammam inter verba fundebat, quo miraculo sexaginta amplius millium hominum coëgit exercitum, oppida vastavit, & Romanorum prætorum castra vicit.

Ejusdem simulatæ obsessionis juvantibus sacrificiis historie.

CAPUT. XXVII.

EODEM anno, nimirum sexagesimo-secundo, in Martio, Dusseldorpium venit puella quædam Werlensis, circiter annos viginti nata,

bene

Magistratus Norimbergensis prudentia summa.

Puella Werlensis epileptica, putatur dæmoniaca.

bene habita, sed vultu torva. Hæc, ut mendicandi solennior esset occasio, literis munita testantibus, eam à dæmonio obsessam, ad D. Hubertum Ardennatem professionē instituerat, ut ibi à Satanæ jugo solveretur. Cum patruo & conductitio homine comitē etiam habebat monachum, annum prope trigessimum agentem. In collo, tanquam amuletū contra diaboli scilicet impetum, dependebat stola ecclesiastica. Ab eximie pietatis & doctrinæ viris ornatissimis, ecclesiasse suo, & medicis collegis meis conjunctissimis (qui bona fide rem omnem mihi exposuerunt, tum enim aberam) quicquid id esset negotii, solertissime inquiri voluit Princeps noster illustrissimus, quibusvis imposturis non tam faciles, ob non vulgares ingenii dotes, offerens aures. Quantum itaque ex ægrotæ & aliorum relatu conjicere illi poterant, epileptica putabatur. At monachum comitari, quod ob ecclesiastici viri præsentiam, mitius à dæmonio impeteretur, dicebat: tandemque eo adacta est, ut illum in eodem secum decumbere noctu lecto fateretur, non autem à suis exuviis prorsus nudatum, sed qui indusio adhuc rectus esset. Quum vero hora quadam matutina è somno excita, patrum atque alterum custodem vestitos in lecto secum conquievisse observaret (fortassis vespere præcedenti, poru adeo confopita, ut minorem horum concubitorum habuerit rationem) se alias eos pedibus è lecto expulsum minitabatur, si redirent: at nullam patiebatur repulsam monachus. Rogata etiam, quomodo aliæ monachi lux aut concubinæ (quas duas illum Werlæ reliquisse non negabat) ipsius peregrinationem ferrent? Egerrime, respondit. Monacho quoque jactanti, se tribus verbis horribile in ea posse spectaculum excitare, quum à collegis meis permitteretur, ut quicquid ad hanc rem valeret, ostendere non gravaretur, nihil omnino potuit.

§ 2. Maubusæ in Hannoniæ finibus hujusmodi contigit facinus, mihi narratum à viro, cui fidere quis possit, & qui modo mihi affinitate junctus est, doctus & pius, totiusque ætas spectator. Nam tum forte diversabatur apud urbis illius præpositum, suum consanguineum, quæ salutandi gratia convenerat. Ibi subsistens præ foribus, vidit undique populum confluere, & velut agmine facto ad templum concurrere. Rogabat, quid rei esset? Tum illi quidam, Obsessum à dæmone quendam ajebat tibi exorcisari. Quod ut videret, accessit. Ingressus templum, vidit sacrificum quendam peragentem sacrum, & dæmoniacum altari proximum, qui aspectu horridulo & turbato sedebat tacitu. Hunc sacrificus ille per finitimas undique regiones circumduxeras, subinde

*Obsessio
diabolica
communis
tuum puni-
tum.*

Marci 16. subinde exorcismis tentans dæmonium ejicere. Is dum pronunciatu-
 rus Evangelium, se in illud latus, ubi erat dæmoniacus, contulisset,
 & ad Evangelii locum pervenisset, Dæmonia ejicient, linguis lo-
 quentur novis: tum dæmoniacus, quasi horum sermonum impatiens,
 sese concutere, agitare, & altum clamare incepit. Perleſto Euange-
 lio subticuit, donec finita missa, sacrificus illum suis aggredere-
 tur exorcismis, qui quidem & ridiculi fuerunt, & stolidi ac inepti.
 Subinde inculcabat illud, Malediſte diabole, dic malediſte diabole.
 At dæmoniacus ad pauca respondebat. Tandem exorcista: Dic, inquit,
 malediſte diabole, quidnam est omnium tibi inimicissimum, maxime-
 que contrarium? Subticuit aliquandiu, ac tergiversabatur dæmonia-
 cus. Exorcista vero acriter urgebat atque instabat: tandem dæmonia-
 cus veluti victus, clamat, Aqua lustralis. Tum eâ aquâ crateram argen-
 team implevit exorcista, ac ori dæmoniaci admotam coëgit illum ex-
 haurire: qui torquere se, & sic grunnire plane cœpit, ut porci solent,
 dum cultrum jugulo infigit lanio: ac paulo post, rotus intumuit, gut-
 ture potissimum, ita ut supra naturam id contingere quivis dixisset.
 Hinc exorcista veluti præsentissimum alexiterium ad expellendum
 dæmonem, illius gutturi applicuit D. Gundulæ reliquias, theca ar-
 gentea reconditas. Tum ille agitare sese, & intorquere, sicque cla-
 mare cœpit, ut Stentora illum dixisses vincere, vel quantum Gradivus
 Homerus: ut inquit ille. Deinde quasi victus, ad interrogata re-
 spondebat omnia: verum, quæ sciscitabatur exorcista, talia erant, ut
 vel ad aliquorum contumeliam, vel vindictam producta viderentur:
 certe stolidæ erant, indignæ, minimeque ferendæ. Altero die denno
 subiectus est exorcismis dæmoniacus: sed, ut accessit hic meus affinis,
 ilico destitit exorcista. Audierat (ni fallor) hunc cum præfecto, & ne-
 scio quo alio prudente, è sene habuisse sermonem de hoc dæmoniaco
 & in hanc incidisse illos suspicionem, ut omnia ista fite agi & frau-
 dulenter crederent. Unde huic obviam veniens ait, idque Latine,
 quo videlicet perspecta esset illius eruditio, & Latini sermonis lepor:
 ait inquã, Ipse est extra: hominẽ à dæmone liberatũ innuens. Posttidie
 urbem reliquit. Non ita multo post detecta re, palam fuisse imposturas,
 patuit: quare tandem uterque meritas ob tantũ flagitium dedit pœnas.

Ejusdem argumenti elegans historia.

CAPUT XXVIII.

*Historia
 festiva sig-
 menti sa-
 melle dæ-
 moniacæ.*

ALIIUD diabolicæ obsessionis & exorcismi figmentum legitur in
 libello Gallico ante triennium Parisiis edito, inſcriptoque Nar-
 ratio-

rationes mundi fortuitæ, narratione 3 2. In pago cuidam arci proximo inter Delphinatus & Sabaudia montes, qui à rudiori plebe incolitur, sacrificus magis bigis agendis quam parochiæ administrandæ aptus, in pastorem eligitur, quod lectionis scientia tantummodo reliquos præcellere rusticos videretur. Et quum ex recepto more nihil fere in pagis illis citra pastoris cognitionem perficiatur, hic pedetentim apud omnes illius pagi fœminas factus est compater. Quibus quum ea occasione uteretur familiariter, una tamen Lisetta nomine, à curatore magis habebatur in deliciis.

§ 2. Hujus maritus, qui in bello Gallico victum fodiendo aliàs quaeritasset, & jam ad easdem decrevisset redire operas, cœpit nonnihil angi ob nimiam parochi cum uxore familiaritatem, eique omnium sacrificorum consuetudine interdixit. Mœrore itaque offusus pastor bonus, aliud captat ex tempore consilium: mittitque secreto anum maleficam, cum sua commatre, quam vocant, consulturam, quibus modis ad consuetam amoris velitationem reverti tuto possent. In ejusmodi comœdiæ actu exercitata apprime vetula, Lisettæ aures hoc blando demulcet affatu: Mea filia, te animi admodum esse anxiam comperio: eisdemque doloribus conficitur tuus compater, propterea quod legitimum suum amorem præpediri videat. Compatior & ego quidem, quod juvencula eandem olim sim experta aleam, & duram perpeffa sortem: nihilominus rebus afflictis remedium inventu facile, si prudentiam quis provide adhibeat. Auderesne fingere te à dæmonio obsessam? Helas! mea mater, respondet juvencula, personam hanc non incite induetem, si ea ratione profici posse spes affulgeret: quandoquidem in mentem redit, vicinam nostram, me puero, simili vulnere sauciam, quotiescunque cum aliis puellis illi obviam eram, belle & artificiose cruciamentum hoc simulasse.

§ 3. A fortilega hac deinde accuratius instructa Lisetta, ante templum audita missa intorquere oculos, contrahere manus, spuma descendere os, & lupi ejulatum edere incipit. Accurrens mox vulgus stolidum, præcipiti & novo hoc malo attonitum, eam à dæmonio agitari censuit. Miser maritus non ita procul ob zelorypiam sedulo eam observans, haud leviter turbatus, illam domum reducit, ubi consolatum vicini confluant. Sic ille ob gravem torturam, qua oppressam inopinato arbitrabatur conjugem, suspicionis non immerito conceptæ oblitus, recta ad parochi ædes, velut mentis impos, properat oratum, ut suis exorcismis tam maliciosum ex uxore spiritum exturbare dignaretur.

§ 4. Dominus Mauricius, quanta poterat dexteritate sese continens, mire exclamat, lugetque insperatum hujus ægæ infortunium, inquiens: *Ha ha ha, mi compater, morositas in uxorem nimia, & suspicio ob causam non satis justam, probum maritum certe docet minime: siquidem eo nomine, in sensus communis errorem, quandoque etiam dilabuntur matronæ inculpabilissimæ. Inde arrepta stola atque organis conjurationi idoneis, ægrotam libere adit, atque post suffragia infinita occulto murmure deblaterata, interrogat spiritum, quisnam esset? Lisetta probe instituta à vetula, voce rauca submissaque respondet: Ego patris hujus juvenaculæ spiritus sum, ut hæc poenitentiam decem annis, ex uno corpore in aliud transgressus, agerem, condemnatus. Maritus præsens ubi intellexit loceri esse spiritum, non sine lachrymis in has evestigio erumpit preces: Mi pater, per Deum te oro, ut exeat, nec amplius torqueas misellam filiam. Respondet spiritus: Hinc equidem egrediar, sed in te commutato hospicio rursus commigrabo, ubi designatum poenitentiam tempus absolvam. Sabaudus hic horribili ea sententia territus, usque adeo exhorruit, ut incunctanter stola parochi arrepta cinxerit collam, exclamans: Mi compater, mi amice, aliquomodo modum nesci, quo gravis illa sententia mutari queat, per preces, jejunia, eleemosynas, vel alia pietatis officia?*

§ 5. Tum Lisetta videns ex voto succedere institutum & factum, voce ait fictitia: *Amice pauperior es, quam ut, qualia conveniant evitandæ huic poenitentiam bona conferre valeas: sed horam loco quadraginta invisere templa, & in quolibet orationes fundere attentas oportet, quibus apud Deum offensaturæ remissionem impetres: alioqui ordinationem cœlestem evasurus non eris. Hæc poenitentia marito à ratione imperabatur à Lisetta, ut propter remotum distantiam in ea peregrinatione, temporis satis furori spiritus attingendo donaretur. Ut autem voti compos minus impediri redderetur, spiritus voce fictitia sermonem profecutus, cum homine expositulans, quod iniqua suspicione suam aggravavit compatrem, vire scilicet sanctam, cujus preces quæque Deo apprimè forent grææ: eorum nomine uxoris curam huic compati esse commendandam, interea dum religionis ergo peregrinatio illam agere oporteret, studiose horreatus est. Misericordia Joannes, à purgatorii poenis se facile absolventem ratus, in gremio ante parochum provolvitur, ut ignoscat, obsecrans. Remissione hæc gravata exorata, ito deterius quid illi contingeret, religiosam ilico exequitur peregrinationem. Interim commissa sibi Lisette, qua poenit-*

vigi-

vigilantia, fidelem nocte dieque præstitit operam D. Mauricius, ut profligato hoc spiritu, alter ejus loco successerit, cujus paulatim in vivi infantis imaginem adolescentis, patrem se esse post absolutum pœnitentiae tempus, credebat maritus vere euculus.

§ 6. Ridicula hæc capita finiam experimento hic non inidoneo, infulto tamen, epileptici, lunatici & dæmoniacy, ex Joanne Anglico desumpto: Dicatur in aure hominis affecti: Recede dæmon, vel exi, quia Effimolei tibi præcipiunt. Si sit dæmoniacus, redditur mox simili mortuo ad horam sepe: eumque ubi surrexerit, de quacunque re interrogaveris, tibi respondebit. Sin vero, hoc audito nomine, non ceciderit, ipsum epilepticum esse scito. In multis etenim non dissimiles sunt epilepticus, & lunaticus, & dæmoniacus.

De iis, qui veneficium patiuntur.

C A P U T. XXIX.

CETERUM, si qui veneno oblato, vel illito, vel ejus vapore attracto, à veneficis infecti sunt, judicium esto penes medicos. Qui hic inter venena (quorum vis cæca & delitescens vario symptomatum cruciatu fatigat) & inter morbos ex illis natos (quæ non tantum manifestis qualitatibus, sed totius etiam substantiæ dissidio, vitæ nostræ primordia demoliri constat) atque inter morbos alios vulgares, raros, occultos, naturales tamen, secundum peculiare quorumcunque notas, discernent. Siquidem venenati, pro pharmaci hæusti vel applicati, qualitatibus apertis, vel occulta totius substantiæ proprietate, multifariam afficiuntur: ut stomachi, alvi, intestinorum, jecoris, renum & vesicæ cruciatibus graviter exerceantur, ut singultriant, crodantur, contremiscant, refrigerentur, obmutescant, convellantur, pulsus difficilis fiat, veteremus premat, vertigo obversetur, caligent sensus, sanguis trumpat: ut item strangulentur, siti aut febre conflidentur, ægre lorium reddant, torminibus vexentur, nausea premanatur, crebro vomant, frequens animi deliquium ex nimia cordis angustia sentiant, dysenteria flaccescant, rubescant, tabe putreant; livore suggillentur, pallefcant, desipiant, stertant, viribus deficient. Imo ex tarantulæ morfu alii perpetuo rident, alii plorant, alii clamitant, alii dormiunt, alii vigiliis afficiuntur, plerisque vomitationes torquent, nonnulli saltant, sunt qui sudant, alii tremebandi fiunt, quidam pavoribus infestantur: alii alia patiuntur incommoda, & phreneticis, Lymphaticis ac maniacis assimilantur: & mirum, quod auditis continuo musicis instrumentis tripudiantes,

Veneficio infecti.

Diætes. li. 6. in Proemio.

Tarantula morfu symptomata & curatio.

ter per cutis meatus & per sudorem discutiatur, liberentur.

*Li. 6. de
Materia
med.*

*Venena in-
tra assump-
ta.
Contactu
lædentia.*

§ 2. Venena autem, eorumque tam generalia quam privata indica, præter reliquos, non minus diligenter & exacte, quam etiam doctæ, descripsit Dioscorides: nec segnem in eo opere explicando exornandoque præstitit operam, solertissimus simplicium investigator Matthiolus. Inter ea vero, quæ intro assumuntur, multo præsentius ac atrocius, quam quæ foris adhibentur, offendunt. Nam quæcunque contactu lædunt, hebetiora, minusque efficacia sunt: neque in solo spiritu vel in aëre, verum in humore quodam promovente, vires sortiuntur.

*Halitus fe-
rentia.*

*2. de Nat.
hum.*

*De Loc.
eff. 6.*

§ 3. Porro quod halitu ferit venenum, omnium præsentissimum & efficacissimum est, nec humoris nec crassioris materiæ tanquam vehiculi indigum, ut in nos agat commigretque. Enimvero tenuissimum quum sit, spiritu attractum, ocissime per pulmones in cor, viscus vitæ primarium, & in arterias propagatur, in universum denique corpus prorepens: primumque spiritus, deinde humores, postremo ipsam partium substantiam viriat. Morbi, teste Hippocrate, qui à corpore membrorum validissimo proficiscuntur, gravissimi sunt: atque si, ubi coeperunt, permanserint, necesse est validissimo membrorum laborante, totum corpus affici. Interim meminisse oportet, ex putredine longius grassata, vel alia abditiore ex causa, virus etiam in nobis provenire gignique posse. Hanc quæstionem veteres disputasse, docet Galenus: rationibusque apertissimis collegisse, eisdem affectus fieri & à lethali veneni haustu, & à corruptione, quæ à corpore scaturire potest.

§ 4. Huc pertinent eorum notæ, quos *parmancia* læsit: ubi scilicet philtrea ad amoré ciendú porriguntur, esu haurienda, vel potu. Sic in vita Marci Antonii Plutarchus de eodé refert, quod magicis carminibus & amatoriis poculis devincta mens, amissa libertate propria, in Cleopatræ vultu hærebat infixæ, longe redeundi quam vincendi cupidior.

Pecudes Quandoque venenis tolli, sed ut plarium peste.

C A P. XXX.

*Poculum
venenatio.
Tales ani-
mantium.*

VENENO adhæc propinato, vel ita collocato, ut halitu lædat, jumenta perniciose affligi quandoque, inficiatur nemo: sed ea numerosa, sæpius ad internecionem, gravissima prosternti peste his peculari, homines non infestante, item præcipitibus aliis morbis in suo quæque genere, partim hominibus quoque familiaribus, partim plenique pecoribus propriis, subito tolli, ab optimis agriculturæ & veterinariæ artis vel mulomedicinæ scriptoribus tam veteribus quam recentioribus

tioribus memoriæ proditum est : qui tamen morbi à vulgaris ingenii hominibus, ne alios nominem, maleficia frequentè creduntur.

§ 2. Sæpenumero id contuemur, & superioribus annis contigisse meminimus, ut solos jugularit boves pestilentia quædam. Irreperiam, quæ sues, & quæ oves, alia quæ gallinas interimat. Pecudes feratque tollentem pulchre defecit Virgilius:

*Hic quondam morbo cæli miseranda coorta est
Tempestat, totoque autumni incanduit æstu,
Et genus omni neci pecudum dedit, omne ferarum,
Corruptique lacus, infecit pabula tabo.*

3. Georg.

Discrimen verò paulo antè expresserat :

*Quàm multa pecorum pestes, nec singula morbi
Corpora corripimus.*

§ 3. Anno millesimo quingentesimo quinquagesimo secundo, medicinam faciente in Lucensium balneis collega meo, narrabat Franciscus de Pergula, ejus loci Lucensium nomine vicarius, ibi circa pagum Menabiam, supra balnea, in fine Maji, morbum quendam invasisse pecora tam pestilentem, ut statim correpta, tumescencia conciderent mortua: rusticos vero, cum id animadvertissent, quædam subitò affecta, è vestigio maetasse: in quibus id erat observatum, ut, si horum infectorum sanguis nudum contingeret hominis corpus, anthracis procrearet, qui (quod mirum videbatur) non patefacti, erant innoxii: aperti autem, & confestim canterio non notati, latissime serpebant, & aliquibus mortis erant causa. Caro pecorum recens læforum & maetatorum cocta comestaque, nihil inferebat incommodi: at jus carnis, lethale potanti deprehensum est.

§ 4. Therionarca in Cappadocia & Mysia nascente, omnes feras torpescere, quibus fuerit admota, nec nisi hyænx urinæ aspersu recreari, tradidère veteres.

§ 5. Pestem etiam pecorum, quemadmodum & frugum sterilitatem, interdum à divina voluntate ob populi flagitia provenire, observatum necesse est. Sic ob Pharaonis duritiam pestis grassatur in pecus, ulcera in homines & jumenta, grando item in universa Ægypto. Et Ioëlis I: Dissipata sunt horrea, disjectæ apothecæ, confusum est triticum, ingemuit animal, mugierunt greges armenti, quia non sunt pascua eis, sed & greges pecorum disperierunt Et Aggæi I: Ponite corda vestra super vias vestras, dicit Dominus. Seminastis multum, & collegistis parum: comedistis, & non estis saturati: bibistis, & non

*Pestis pecorum & frugum sterilitas accidit sæpe ob vestra peccata.
Ezod 7.*

estis inebriati. Et infra: Respexistis ad amplius, & ecce factum est minus: & intralitis in domum, & ego exufflavi illud. Propter hoc, inquit, super vos prohibiti sunt cœli, ne darent rorem: & terræ prohibitum est, ne daret germen suum: & vocavi siccitatem super terram, & super montes, triticum, vinum, oleum, & quæcunque progignit humus, & super homines, jumenta, & omnem manuum vestrarum laborem. Et cap. 2: Percussi vos vento urente, & auigine, atque omnia manuum vestrarum opera, & non fuit, qui ad me converteretur. Item Levit. 26: Si non feceritis mandata mea, dabo cœlum vobis desuper ferreum, & terram æneam, & consumetur incassum labor vester, immittamque in vos bestiam agri, quæ orbos vos faciet, atque exterminabit pecora vestra, & imminuet vos. Si autem in præceptis meis ambulaveritis, dabo vobis pluvias temporibus suis, & terra gignet germen suum. Porro respicientibus vicissim hæc ubertatis sit promissio, Ioëlis 2: Zelatus est Dominus terram suam, & pepercit populo suo, & dicit: Ecce ego mittam vobis frumentum, vinum & oleum, & replebimini in eis: & non dabo vos ultra opprobrium in gentibus.

§ 6. Eam vero rerum suarum jacturam impatienter quidam tolerant, non cum lobo eam Deo acceptum ferunt: verum ad divinos & atiolos, sacrificos, diabolicarum actionum patronos, quasi à Lamia, Satanz adminiculo, ad eam devenerint stragem jumenta, *consuunt*. Qui inde ementitis voris, & quacunque possunt fallaci persuasione, hos damno & incredulitate bis miseros homines, in malitiosæ opinionis semel conceptæ præjudicio obfirmant: adhibita etiam non solum superstitiosa, sed & impia curatione, quam Libro sequenti explicabo. Ubi quoque ostendetur, quod stercore lupi in præsepibus posito, jumentorum maleficio aliquando fingitur. At quo modo in animalium ventriculis ex pilis, justæ quantitatis pilæ increverint, paulo ante dictum est.

Cap. 16.

Matth. 8.
 Marci 5.
 Luca 9.
 In vita Hieronimi
 Lariani
 cremita.

§ 7. Gadarenorum porci, Satanz maleficio adacti, in mare precipites latiperierunt: ut Scriptura docet. Docuisse quoque senem Hilarionem, tradit Hieronymus, diabolum hominum causa etiam jumenta corrumpere: & tanto eorum ardere odio, ut non solum ipsos, sed & ea quæ ipsorum essent, cuperet interire: atque hujus rei proposuisse exemplum, quod antequam beatum lobum tentare permitteretur, omnem ejus substantiam interfecit.

CURATIO EORUM, QUI LAMIARUM MALEFICIO AFFICI,

VEL DEMONIS OSSIDIONE SVBIOGI CREDVNTVR.

LIBER QUINTVS.

Vbi eadem opera, ob argumenti communionem, curationes à maleficio diabolico non aliena Interferuntur: & ligaturarum, characterum, annulorum, periaptorum & effigierum tam in sanando, quam in ladendo, sive claustris aperiendis, sive furibus investigandis & similibus, vantis as ostenditur.

De curatione præservante ab hoc mali genere.

CAPUT. I.

VRATIONIS ratio hic partim erit *εὐλακία*, exoptatissima medicationis pars, ut à fascino & incantationū ludibriis quis præservetur: partim etiam *μολύβδος*, ut ii, quos jam maleficio collisos credimus, rite legitimèque restituantur ordine. Atque erit illa aliquomodo cōmunis, ex Sacrarum literarum fontibus deprompta: non autem magica vel superstitiosa, tantopere à multis desiderata exultaque.

§ 2. Quum vero, quicquid hactenus rerum monstroratum in hantè reletam est historiam, diaboli sint artes, opera, ludificationes, larvæ & spectra: contra hunc nos circumquaque validis aggeribus, præsidiiisq; infallibilibus cōmuniti est operæ precium. Atqui spiritus quum sit, spiritali accingamur armatura: quam ex divina Pauli exhortatione cognoſcere, atq; univèrsis cōplecti nervis decet, qui ita hortatur: Quod *Επιστ. 6.* superest, fratres mei, sitis fortes per Dominum, perq; potentiam roboris illius, induite totam Dei armaturam, ut adversus diaboli assultus consistere possitis. Quoniam non est nobis lucta adversus sanguinè & carnè, sed adversus principatus, adversus potèstates, adversus mundi dominos, rectores tenebrarum seculi hujus, adversus spirituales astutias in cœlestibus. Quapropter assumite universam Dei armaturam, ut possitis resistere in die malo, & omnibus periculis stare. Stare igitur, lumbis circumcinctis balteico per veritatem, & induti thorace justitiæ, & calceati pedibus, ut parati sitis ad Evangelium pacis: super omnia assumpto scuto fidei, quo possitis omnia jacula mali illius ignita extinguere: galeamq; salutis.

Curatio ad-versus diaboli conatus præservans.

Επιστ. 6.

1 Thessal. 5: Armatura Dei.

Gladium spiritus.

1. *Pe. 5.*

Ephes. 2.

salutis accipite, & gladium spiritus, qui est verbum Dei, in omni deprecatione & obsecratione, orantes in omni tempore, in spiritu, & ad hoc ipsum vigilantes cum omni sedulitate. Petrus item fideliter admonet: Sobrii estote, vigilate, quoniam adversarius vester diabolus tanquam leo rugiens obambulat, querens quem devoret. Cui resistite solidi in fide, scientes easdem afflictiones vestrae, quae in mundo est, fraternitati consummari. Hic enim agit in incredulis.

§ 3. Hic & saluberrima Tertulliani exhortatio suum habebit locum, qui nos velut Jobum, fortissimum Dei athletam, adversus tentationum insultus pugnare voluit: item sericeo vestiri probitatis, purpura pudicitiae, chlamyde patientiae. In animum quoque inducendum suadet cuncta, quae daemon ad nostrae integritatis everisionem machinatur, in gloriam constantis casura: & ejus machinamenta in hanc finem à Deo permessa esse, ut, qua constantia perferre adversa velimus, experiatur: quemadmodum apud Hieremiam prophetam quoque legimus: Dominus exercituum justus probator est.

§ 4. D. Maximus in lib. de Charitate, daemones nos *infringere* interficereque jubet: atque illud haud dubie perfici, quando cum praceptorum Dei observatione affectus in nobis effervescentes vincimus: hoc vero, quum prorsus affectibus carentes, illis universam calumniandi occasionem praescindimus, cum propheta dicentes: Vade homicida, Dominus tecum est, bellator fortis: tu cades, & deleberis apud me in aeternum.

§ 5. Olympiodorus cap. 10. in Ecclesiasticae historiae interpretatione, omnes sensuum aditus occludendos censet sic, ut neque per oculorum illecebras, neque per aurium pruriginem, neque per nocentis linguae petulantiam daemon admittatur: hoc enim *signaculum* contra daemones absolutissimum habeatur. Quidam duobus in pugnam progrediendum armis monent: precatione quidem pura, quae in caelum subvehat affectus: & scientia vera, quae salutaribus opinionibus communiat intellectum, & suggerat quid sit orandum, ut ardentem oremus non haesitantes.

§ 6. D. Antonius ita suos confrates adversus daemonum insultus munit: Magna, inquit, dilectissimi adversum daemones arma sunt, vita sincera, & intemerata ad Deum fides. Credite mihi experto, pertimescit Satanas recte viventium vigiliis, orationes, jejunia, mansuetudinem, voluntariam paupertatem, vanae gloriae contemptum, humilitatem, misericordiam, irae dominatum, & praecipue putum erga

Christum

Christum amorem. Novit teterrimus Coluber ex præcepto Domini sub justorum se jacere vestigiis, qui ait: Ecce dedi vobis potestatem calcare super serpentes & scorpiones, & super omnem virtutem inimici. Hic porro præclara longaque oratione contra quascunque dæmonum præstigias vexationesque suos instruit.

§ 7. Recte Hermes Trismegistus tradit, unam & solam custodiam hominum à dæmonum astu, esse pietatem. Pium enim hominem nec dæmon malus, nec fatum tenet. Et quemadmodum vera fides mirabilia adversus diabolum ejusque potentiam in credentibus operatur: sic & falsa credulitas, Deo permittente, eventus cooperante diabolo inauspicatos interdum gignit, vel potius demeretur. Cum Davide *Tsal. 117.* ergo confidenter dicamus: Dominus mihi adjutor, non timebo quid faciat mihi homo.

§ 8. Omnium itaque primum, tanquam rei caput, desideratur, ut in vera doctrina & genuino Dei cultu instituti, nos totos resignemus, tradamusque ipsius voluntati, fide viva & spe indubitata, nos illi curæ esse, sub ipsius patrocínio & tutela securos degere, ipsius primum gratia progenitos esse, singularique nos confectante misericordia servari, vere confisos, Christum in hoc nobis natum, & filium nobis datum, qui peccata nostra super humeros suos in ligno pettulit: & per potentiam Patris, à morte suscitatus, mortem vicit & Satanæ imperium demolitus est, ut hic jam inde irrito conatu suas nobis machinetur insidias, si sepulti una cum Christo per baptismum in mortem, & peccatis mortui, in novitate vitæ ambulemus, justitiæque vivamus. Si etenim Christo insiti, in illum atque Patrem ejus credimus, illius mandata observamus, vestigiis insistimus, abnegato dæmone, omnibusque ejus consiliis, universa demique impietate, opera spiritus sectantes, fructusque fidei edentes in charitate non ficta erga Deum & proximum, id mansuetudine, benignitate, lenitate, temperantia, continentia, castitate, sensuum cohibitione, constanti cujuscunque adversitatis, jacturæ & injuriæ tolerantia, vitæ demum innocentia, puris manibus extensis orationi assidue intenti, peccati inquinamentum ut veneni perniciosissimi perditissimique halitum, internecionis periculo repente nos objicientem, declinantes: maleficorum profecto minas haud difficulter cavebimus, vel negligemus, vel tolerabimus.

§ 9. Si vero quis peccaverit, inquit Joannes, advocatum habemus apud Patrem, JESUM CHRISTUM justum. Et ipse est propitiatio pro peccatis nostris: non pro nostris autem tantum, sed etiam

Y y

pro

pro totius mundi. Et per hoc scimus, quoniam cognovimus eum, si iusta illius observamus. Qui dicit, Novi eum: & præcepta eius non servat, mendax est, & veritas in eo non est. Qui vero servat sermonem eius, vere in hoc charitas Dei perfecta est. Per hoc scimus, quod in ipso sumus. Qui dicit se in eo manere, debet sicut ille ambulavit, & ipse ambulare. Qui committit peccatum, ex diabolo est: quoniam ab initio diabolus peccat. Ad hoc apparuit filius Dei, ut dissolveret opera diaboli. In hoc manifestati sunt filii Dei, & filii diaboli. Omnis, qui non facit iusticiam, non est ex Deo: & qui non diligit fratrem suum. Hinc Paulus, in Christo Ies u neque circumcisionem, neque præputium valere asserit: sed fidem, quæ per dilectionem operatur. *Galat. 5. 6.* *2. Corinth. 7.* Cuius fidei loco novam creaturam, sequenti capite ad Galatas, locat: & observationem mandatorum Dei, ad Corinthios, supponit.

§ 10. Unde satis liquet, de qua hic fide loquar: quam amplecti, cuique firmiter insistere oporteat. Non simplicem formulæ fidei præscriptæ enarrationem propono, quam & facile pronunciarer diabolus: non etiam ore jactatam ab iis, quorum cor à Christo *procat est*, quæ consopita, mortua, sterilisque delirescit, nunquam se prodens, velut infœcunda arbor excindenda, ignique mandanda: sed hanc *urgæo*, quæ totum innovat hominem, virtute viva se in Christi membris exrens, fructificans, efficax potentia Dei ad salutem habenti, *sera*, salvationis nostræ anchora, proa & pappis, petra contra quamcumque Satanz tempestatem impetumque immobilis. In qua quicquid superstruitur, inviolatum perdurat. Imo adversus quam ne quidem inferi portæ prævalent.

§ 11. Augustini hic audiat consilium: De ista tota dæmonum ludificatione, ait, nos quid dicamus, qui hæc legent, fortassis expectant: quid Christiani agere debeant, quando inser idola gentium miracula fieri asseruntur. Et quid dicemus, nisi de medio Babylonis esse fugiendum? Quod præceptum Prophetæ ita spiritualiter intelligitur, ut de hujus sæculi civitate, quæ profecto & angelorum & hominum societas impiorum est, fidei passibus, quæ per dilectionem operatur, in Deum vivum proficiendo fugiamus. Quanto quippe in hæc ima potestatem dæmonum majorem videmus, tanto tenacius mediatori est inhaerendum, per quem de imis ad summa conscendimus. Item de utilitate credendi cap. 22. Vera pietate homines Dei, aëream potestatem inimicam contrariamque pietati, exorcizando ejiciant, non placando: omnes tentationes adversaræque ejus vincant orando.

non

non ipsam, sed suum Deum adversus ipsam. Non enim aliquem vincit aut subjugat, nisi societate peccati. In ejus ergo nomine vincitur, qui hominem assumpsit, egitque sine peccato, ut in ipso sacerdote ac sacrificio fieret remissio peccatorum, id est, per mediatoré Dei & hominum, hominem Christum Jesum, per quem facta peccatorum purgatione reconciliamur Deo.

§ 12. Cyprianus ad Fortunatum, de exhortatione martyrii: Adversarius, inquit, vetus est, & hostis antiquus, cum quo prælium gerimus. Sex millia annorum plene complentur, ex quo hominem diabolus impugnat: omnia jam genera tentandi, & artes atque insidias dejiçendi, usu ipso verustatis edidicit. Si imparatum Christi militem invenerit, si rudem, si non sollicitum ac toto corde vigilansem, circumvenit nescium, fallit incautum, decipit imperitum. Si quis vero Dominica præcepta custodiens, & fortiter Christo adhaerens, contra eum steterit, vincatur necesse est: quia Christus, quem confitetur, invictus est.

§ 13. Docet & Ansbertus pie admodum, quomodo sit adversus diabolum pugnandum: Si quaerimus, quæ sint arma Ecclesiæ, quod prælium contra bestiam, invenimus fidem & innocentiam. Gladio enim bis acuto, id est, duobus testamentis, & duobus charitatis præceptis, contra lupos agni utuntur: dumque falsa audiunt, vera prædicant: dum tormenta excipiunt, fidem proferunt. Hinc proinde victores existunt, etiam cum moriuntur. Item Bernhardus: Vis non terreri à tam terrifico monstro, vis securus post mortem ambulare super aspidem istam? Cave, ne interim post eam ambules, cave ne imiteris, & non erit, quod paveas in futuro.

§ 14. Huic fundamento firmiter insistentes, tantum abest, ut ulla unquam ratione, Satanæ artibus sive astutiis à vera in Deum viventem fiducia dimoveri possint, ut etiam variis ac multiplicibus illius conatibus & insultibus imperiti, exercitati, ac velut aurum in fornace examinati, indies seipsos sanctiores justioresque evadant. Quare dæmonibus imbecillitatem in eos, quos divina non destituerat gratia, exprobrare solet D. Antonius, in assiduis suis adversus illos luctis: & eos expavescere vero credentes, asserit Petrus apud Clementem. Item justissimo Dei judicio, in hujusmodi cogitationum vanitate languentibus, labores & afflictiones pro remedio conferri, idem Clemens tradit, postea subjiciens: Dæmonem, nisi quis voluntatibus ejus se sponte subdidit, potestatem adversus hominem non habere, ut vincat scilicet. Vitæ igitur emendatione, & attenta assiduaque oratione ad

Matth. 15. Christum confugiendum est, exemplo Chananeæ mulieris. Hæc Chrysofostomo authore, non ivit ad divinos, non quæsit ligaturas, non defectiois reas mulieres: sed omnia reliquit tentamenta diabolica, & venit ad Jesum. Si enim volumus Deum sententiam mutare suam, nostram in meliorem mutemus vitam. Rite hic hortatur Jesus Sirach: *Op. 17.* Convertere ad Dominum, & relinque peccata tua: precare ante faciem Domini, & minue offendicula. Revertere ad Dominum, & avertere ab injusticia tua, & nimis odito execrationem, & cognosce justicias & judicia Dei, & sta in sorte propositionis & orationis altissimi Dei. Non demoreris in errore impiorum. Nec minus pie quam pridenter, in tribulatione inimicorum consulit Josaphat rex Juda: *2. Paral.* Cum ignoramus, quid agere debeamus, hoc solum habemus residui, ut oculos nostros dirigamus ad te Deus.

§ 15. Hic suum habeat locum Psalmus Davidis 90. Qui habitat in adjutorio Altissimi, in protectione Dei cœli commorabitur. Dicet Domino, Susceptor meus es tu, & refugium meum, Deus meus, sperabo in eum. Quoniam ipse me liberabit de laqueo venantium, & à verbo aspero. Scapulis suis obumbrabit tibi, & sub pennis ejus sperabis. Scuto circumdabit te veritas ejus, non timebis à timore nocturno, à sagitta volante in die, à negotio perambulante in tenebris, ab incursu & dæmonio meridiano, &c.

*Homil. 11.
in cap. 2.
Genes.*

*Homil. 21.
de Ornate
mulierum.*

§ 16. Saluberrimum insuper adversus dæmonum machinamenta consilium, in conscripta hac præservationis lege, subjungam ex Chrysofostomo his verbis: Hæc nostra salus est, hæc spirituales divitiæ, hæc securitas, si sic nos ipsos quotidie munimus, & per lectionem & per auditum & per spirituale verbum. Poterimus enim sic etiam ipsi invicti fieri, & maligni dæmonis technas eludere, coelestiaque regna assequi, gratia & misericordia Domini nostri Jesu Christi. Item: Sicut sine calceamentis vel vestimentis vestrum nemo in forum descendere vellet, ita sine Dei verbo nunquam in forum prodeas. Sed quum es janæ vestibula transgressurus, hoc prius loquere verbum: Abrenuncio tibi Satana, & conjungor tibi Christe. Ne unquam absque hæc voce exeat: hæc erit tibi baculus, hæc armatura, hæc turris inexpugnabilis. Cum hoc verbo & crucem in fronte imprime: sic enim non tantum homo obvius, verum nec ipse diabolus te quicquam lædere poteris, cum his te cernens armis ubique apparentem. Et hæc te ipsum jam hinc doce, ut cum signum ceperis, sis miles paratus, & contra diabolum trophæum erigens, justiciæ coronam capias, quam nos assequi contingat gratia & beni-

& benignitatē Domini nostri JESU CHRISTI, per quem & cum quo Patri gloria, simul & Spiritui sancto potestas & honor, nunc & semper, & in secula seculorum. Amen.

*Quomodo ab ecclesiarum pastoribus in maleficio curando
seducatur populus.*

C A P . II.

AD hujus fundamenti jacti perpendiculum, si recto filo superstruerent ecclesiarum pastores, obstructis quibuscunque adulterinæ doctrinæ impietatisque fenestris, saluberrima præcautione subditis prospectum consultumque foret contra dæmonis artes, præstigias & ludibria: quibus non usqueadeo temere illaquearentur incauti, quæ admodum quotidie cum animarum jactura usu venire cernimus, non modo pastorum (quorum intererat, munusque postulabat præcavere) negligentia: sed eorum instinctu, consilio, perversa doctrina, fallacique operatione, qua imperitum vulgus in rebus afflictis, morbis subitis, longis, cognitis, incognitis, ex causa naturali vel præter naturam, mox ad inquisitionem illicitæ opis illectant. Imo eam sæpenumero iidem promissa certa salute ostentare, venalemque prostituere non erubescunt: homines plane inepti, rudes & indocti, factæ medicinæ (quam ne à limine quidem salutarunt) cognitionem nefande mentientes (de iis saltem hic loquor, non de viris bonis, pietatisque nomine spectatis) ut vel hac suspensa bredera, veluti specioso pallio, actiones suas tegant fraudulentas: potissimum quum professionē sint viri scilicet ecclesiastici, sacerdotes vel monachi, de quibus, ut gregis exemplaribus doctoribusque, in sinistram tantummodo impigillē suspicionem nefas ducitur.

*Quidam
pastores ec-
clesiarum
magi.*

§ 2. Sed fortassis hanc artis quæ per manus traditæ prærogativam, jure sibi vindicant hæreditario hi magi: quod Ægyptiorum sacerdotes (à quibus Pythagoras, Empedocles, Democritus & Plato magiam didicerunt.) quo quisque remedio famitati restitutus esset, id simul conscriptum, Memphis in Hephæstio, Vulcani & Isis sacratio, deponebant: quemadmodum & Græcorum sacerdotes magiæ antistites, suas observationes in adytis templorum Apollinis & Æsculapii in Pergamo etiam repositas custodiebant, quas velut Æsculapii oraculo edocti sacerdotes, ægrotis communicabant, à quibus summa cum fiducia eæ acceptari solent.

*Galeni
lib. 5. de
Comp. medi-
cæ. gen. &
li. 6. Epi-
dem. Ho-
redi. lib. 22.*

§ 3. Sancta extat in horum impudentiam, eximii Hippocratis, nunquam religione ethnici, sententia: qua non argute tantum, sed

Y y 3

& pie

De Morbo sacro. Vides lib. 2. cap. 19. supra. & pie hos redarguit, & impietatis in simulat: Qui, inquiens, lustrationibus & magicis incantamentis morborum affectiones depellere se jactant, hi videtur indigi, verba eorum ad dæmonium referunt, ut quiddam se amplius scire vulgo ostentent, & homines decipiant. Expiant enim morbo correptos, sanguine & sceleribus inquinatos, injustos & intoxicatos, ac expiamenta alia sub terram defodiunt, alia in mare projiciunt: alia ad montes desertos, ne quis ea contrectet, asportant. At Deus, ait, qui maxima & sceleratissima peccata purgat, nostra est liberatio.

Pontifices Romani plerique infames magi.

§ 4. Nec eo impudentiæ illos arbitror dilapsuros in libertioris incantationum usus defensionem, ut mihi obtrudere audeant, plerosque Romanos pontifices magiam infamem edoctos, eam quæstuose voluptuarieque exercuisse: cujusmodi erat Sylvester secundus, qui (teste Platina & Nauclero) eo artificio pontificatum adeptus est: quem admodum & anno 1032, Benedictus nonus, ante Theophylactus dictus, postea ob maleficia Maledictus nuncupatus: item Joannes vicesimus & Joannes vicesimus-primus (authore Bennone cardinale) qui Laurentio, Joanne Gratiano & Hildebrando, cardinalibus, incantamentorum consciis, ut & Malitano & Gerardo Brazato familiariter usi traduntur. Nam à Sylvestro secundo ad Gregorium septimum, magum eximium (qui, ut Benno refert, quando volebat, manicas discutiebat suas, unde ignis in scintillarum modum dissiliit, iis miraculis velut sanctitatis signo simplicium oculos ludificans) omnes pontifices fuisse incantatores, scribitur in eorum Vitis. Ubi ejus facinoræ exempla execrabilia, quibus mulieres in amorem pellicerent, dæmonum sacrificiis in sylvis & montibus dediti, leguntur. Quæ silentio sepelire malui, ne hominum, in eo dignitatis fastigio collocatorum flagitia veneficiaque commemorasse, in reprehensionem rapiatur. Licet etiam pauci tales fortassis exitere, quemadmodum & inter episcopos Albertus Bremensis, Guilelmus Roschildensis, Vulfstavi Vigorniensis: majorem tamen numerum à malis artibus fuisse liberum nulli in dubium venit.

§ 5. Non est itaque quod hoc pallio se regant, aut aliud prætexant hi nostri recentiores malefici. Hoc tamen deplorandū, quod nusquā ullum genus hominum competes tam iniquum impunitioneque atque horum plerosque, qui ubi in aliqua calamitate corporis vel animæ, rebus perditis, vel quacunque alia adversitate, in consilium à simplicioribus vocantur, ne utiquam eos admonent, hæc à Deo vel admitti vel

permitteri,

permitti, ut tanquam in igne probentur: & propterea ad Deum unicam afflictorum patronum confugiendum, ac divina & à Deo in nostrum usum justo ordine instituta auxilia rite inquirenda: verum impietatis incredulitatique viam sternunt, ore impudentissimo ac mendacissimo, ad maleficium vel incantationem, vicinæ alicujus matronæ quicquid id est mali referentes, fidasque quasdam notas, quibus malignatrix dignoscatur, insinuantes, næ sacrilegi perditionis authores. Odii certe plusquam Vatiniani seminarium hoc, frequenter inter proximos quosque uti pestilentissimum, ita & durantissimum, ut non modo integræ vicinæ admodum antea pacatæ, hac arte gravibus conturbentur dissidiis, cædibusque divexentur, sed & pagorum atque urbium avita societate unitarum compages disrumpantur, ac in ista familiis calumniarum stigmata, in longam propagentur posteritatem. Hujus sceleris novi sacrificum, qui (designatam numerum exprimere præpæmodum pudet) trecentas sagas in oppido minus amplo aut populosò, ubi jam dego, quod forte ingrediebatur ille, alias ipsi in eo gnieum, commorari, mendaciter fingere non erubuit.

§ 6. Quæmadmodum ea ratione Satanz regnum accrescit confirmaturque: ita Christo summa fit contumelia iniuriæque, ac ejus Ecclesiæ immedicabilia insiguntur vulnera ab illis, quorum studio ex professo sanari eam sauciam luxataque magis decetis. De ejus familiæ hominibus manifesto Paulus, veluti digito commonestans, suo vaticinatione Timotheo in hæc verba: Spiritus certo loquitur, quod in posterioribus temporibus descissent quidam à fide, attendentes spiritibus impostoribus, ac doctrinis dæmoniorum, per simulationem falsitatorum, caetero notatam habentium conscientiam, prohibentium contrahere matrimonium, jubentium abstinere à cibis, quos Deus creavit ad sumendum cum gratiarum actione fidelibus, &c. Rectissime igitur à Basilio scribitur: Qui incantatorem audit, illumque observat, quatenus pressus est necessitate, tamen verbo dicat ipse Deum se fidere, se tamen ipsa ex futilibus vanisque rebus auxilium sibi aspicit. Nam justo verum auxilium Deus est. Augustinus: Qui sine Salvatore salutem vult habere, & sine vera sapientia æstimat se prudentem fieri posse, non sanus, sed æger; non prudens, sed stultus, in ægritudine laborabit, & in cæcitate noxia stultus & demens permanebit. Ac proinde omnis inquisitio, & omnis curatio, quæ à magicis expetitur artibus, mors potius est dicenda, quam vita. Paulus per Dei spiritum ita loquitur: Digni sunt morte, non solum, qui mala faciunt, verum etiam qui

1. Tim. 4.

qui mala facientibus consentiunt. Eiusdem igitur impietatis reus est, & eisdem pœnis obnoxius apud Deum, & qui artem exercet magicam, & qui ex ea remedium petit.

¶ 7. Eiuscemodi hominum genus profecto impurum impiumque videtur notari in epistola, quæ legitur à Beelzebub prælatis & rectoribus Ecclesiarum transmissa, in authore vetere libelli de tribulationibus & signis ruinæ Ecclesiæ, ubi duos præfixit tractatus, in quorum parte secunda cap. I I. circa finem hæc invenitur epistola: Beelzebub princeps dæmoniorum & dux tenebrarum cum satellitibus suis, omnisque Tartaræ potestates, archiepiscopis, episcopis, abbatibus, præpositis, presbyteris, cæterisque Ecclesiarum rectoribus, suis charissimis amicis, nunc & in ævum Tartaræ salutem, & inviolatæ societatis fœdera quæ dissolvi non possint in æternum. Magna fiducia nobis est in amicitia vestra, amici charissimi, multum de vobis gratulamur, quia sentitis optime nobiscum, & quæ nostra sunt, diligenter quaeritis & procuratis, ubique tuendo atque fovendo quicquid ad jus nostrum pertinere cognoscitis. Sciat ergo, Universitati nostræ vos multum esse acceptos, multaque gratiarum actione studia vestra prosequimur, eo quod infinitæ multitudines animarum per ministerium vestrum, vitæ exemplum, atque negligentiam faciendi in populis opus Dei, à via veritatis abductæ & relictæ, quotidie nobis captivæ adducuntur: unde & regni nostri potentia magnifice roboratur. Perseverate ergo tanquam fideles & intimi nostri in amicitia nostra per opus, quod cœpistis ac tenetis: quia profecto parati sumus pro his omnibus rependere vobis retributionem condignam & mercedem congruam in inferioribus inferni. Valete, & salus nostra sit vobiscum in æternum.

Quibus rebus in demoniaci mali curatione decipiant Magi ecclesiastici

C A P. III.

*Sacrilegi
hujus sceleris
magi.*

PRÆTER mendacem illam persuasionem, quæ vulgo nimis credulo homini malefici imponunt, ut se aliquid scire præter doctorum hominum cognitionem in hoc inscitæ theatro illi *αυθαριετις*, imperiti & impii venditent, suis hinc inde emendicatis blasphemis extorcismis, se mendaciorum unicum authorem in speculo vel urnæ aqua, incantationis consilii imaginem præ se ferentem cogere, qui rei veritatem tanquam irrefutabilis testis detegat, profitentur. Nec minus blasphemiarum, multifariis crucibus sæpenumero scelerata manu consignatis ornatarum, inter miserorum hominum curationem effundere audent, mente reprobi, cum Janne Jambre olim pœnas daturi, nisi mature resipiscant:

¶ 2. Hic

§ 2. Hic suam sortitur vim aqua, extra primam Dei consecrationem benedicta, vel sæpius inspersa, vel propinata: sal item exorcismo expiatus, cereæ Paschalis eadem vi consecratae particula, vel ejusdem thus, candelarum in die Purificationis contra pavidum (si diis placeat) dæmonem lustratarum incensus : ramorum & frondium in die Palmarum sacratorum, item herbatum in feriis D. Joannis Baptistæ ante ædes suspensarum , vel in solennitate assumptionis D. Virginis in templo aspergine lustralis aquæ , solenni ex more , virtute ex alto adversus Satanæ potentiâ majore, quam in prima Dei creatione indutarum suffumigia, & nescio, quæ non ejusdem religionis ostenta, quibus in admirationem imprudentes illiciant, stuporemque incutiant.

§ 3. Scribit in hanc sententiam Martinus de Ailes, Theologie professor: Multi ejus sunt sententiæ, ut quando campanæ ipso die D. Joannis, vel pridie D. Agathæ pulsantur, non solum profligare Lemures, sed & Lamias, ne hinc inde vehi queant, aut etiam nocere, credant. Idem in eodem tractatu : Quod præstigioli & pythones & necromantici sunt isti, ad quos quotidie populus stultus & insipiens concurrat, ut futura cognoscat, vel perdita restituantur: quibus fiunt, ut vulgo fertur, dæmonum apparitiones in vitris vel annulis, ubi veniunt invocati ad vocata prædicenda, vel ablata manifestanda: & ut dicitur, isti arioli semper miscere conantur sacra inter suas superstitiones: ut, qui ad eos concurrunt, simplices hi attestantur. Nam & infelices ipsi eodem die, quo similia nefanda perpetrare non verentur, sacrificium eucharistiæ celebrare infeliciter audent.

*Tract. de
superstitio.
num. 8. 9.
& 14.*

§ 4. Quod Magister Joannes Nider in suo præceptorio ostendit, dicens: Malefici instrumenta suæ malitiæ per Ecclesiæ sacramenta, vel per alia divina contingi volunt: ut filum trahendo per chrisma sanctum, imaginem terream sub pala altaris ad tempus ponendo, & similia faciendo. Nam eucharistiæ sacramento (ut fertur) utuntur in suis maleficiis, & plurima talia committunt, immiscentes res sanctas suis superstitionibus. Sed ex instinctu dæmonis ista fiunt triplici de causa, ut recitat idem doctor. Primo, ut non solum homines talium occasione perfidi fiant, sed etiam sacrilegi, divina quantum in eis est contaminando, ut magis creatorem suum offendant, & intimius animas proprias contaminent, & plures in peccata ruere faciant. Secundo, ut Deus graviter ab hominibus offensus, secundum beati Augustini sententiam, dæmoni majorem potestatem in hominibus malis tribuat: cui Deus concedit iratus, quod denegaret propitius. Tertio, ut sic sub

specie boni apparentis, plures simplices facilius decipiant, qui ræta divinis rebus & orationibus à Deo putant aliquid numinis obtinuisse, ubi solum graviora erant commissa peccata. Hæc ille. In aliis autem superstitionibus, quæ fiunt ab istis ruralibus, etsi dæmones non expresse invocentur, interferunt tamen se actibus & superstitionibus, ut hominum decipiantur mentes. Hactenus theologus ille.

§ 5. Et 2. q. 8: Episcopi à diabolo captivi tenentur, qui relicto Creatore, à diabolo auxilium quærunt. Et post: Attende, ubi maleficium occulto Dei judicio permittitur, non ad magos & necromanticos & sortilegos est recurrendum, pro solutione & remedio, ut hac nostra tempestate, ad quosdam nefandos sacerdotes, passim isti vulgares concurrere non verentur: sed ad Deum, per humilem confessionem & devotam orationem: ut habetur 33. q. 1. cap. ult. *Nec facienda mala, ut eveniant bona.* Plura ibidem. Idem postea: *Quare autem ad prædictos necromanticos sacrilegos & divinos nullus debet concurrere.* Ultra hæc enim quod peccant mortaliter, & participes efficiuntur culpæ & damnationis ipsorum, ratio est: quia ipsi, etsi Deo permittente, aliquando vera dicunt: eorum tamen testimonio non est utendum, quia sæpius fallunt & mentiuntur. Patet, quoniam in spiritu veritatis, falsitas non est: in spiritu autem mendacii, plurimæ quoque sunt veritates, ut unica latente falsitate decipiat, ut dicit Gerson de Probatione spirituum: Hac ratione, inquit, prohiberunt à testimonio veritatis, quam fatebantur, Christus dæmoniacos, & Paulus Pythonissam.

*Alber. 16.
In sermone
de auguriis.*

§ 6. Hic Augustinus: Fratres, ait, nostis me supplicasse frequentius, ut consuetudines paganorum & maleficorum minime servare deberetis, &c. ergo apud Deum me absolvo, dum iterum atque iterum admoneo & contestor, ut nullus ex vobis divinatores aut sortilegos requirat, nec eos de qualibet re, aut causa, aut infirmitate interroget. Nam qui ad hos consultum accedunt, eos fidem abnegare, probant Theologi ex Augustino, 27. q. 7. non observabitis. Ubi enumeratis multis superstitionibus sic concludit: *Qui hæc & quascunque observationes, aut facta, aut auguria observat, aut attendit, aut consentit observantibus, aut talibus credit, aut ad domum eorum vadit, aut in domum suam introducit, aut interrogat, sciat se fidem Christianam aut baptismum prævaricasse: & ut paganum & apostatam & Dei inimicum, iram Dei in æternum graviter incurere: nisi Ecclesiastica penitentia emendatus, Deo reconcilietur.*

Sacra scriptura & nominum Dei abusus execrabilis, in curationibus morborum magicis, & quibusdam aliis actibus.

C A P U T. IIII.

HUc, ut ~~in~~ suis fucata coloribus, multorum demereatur animos, atque in sui amorem emendicato lenocinio, alios caute illiciat, verba Scripturæ sacra pura, vel instituto immixta, item Dei nomina, velint nolint, contorquentur. Verum quam convenienter, judicent illi, qui penitus mysticum Dei verbum, ejus essentiam ac vivam vim intelligunt. Sed hunc verbi Dei abusum profus detestabilem, & hanc sacratissimi Dei nominis profanationem, scelus horribile dicendam esse merito, fateamur necesse est.

§ 2. Nec profecto mendacium auditur impudentius, atque in Deum contumeliosius, quam ex prolata Scripturæ sententia, aut nomine Dei, pronunciato contra designatum à Deo Scripturæ ordinem, & sacratissimi nominis usum, & rebus quibuscunque vel ludicris vel seriis, aut contra morbos, novam exilire vim effectricem, qua id obtineamus, quod proposuimus. Cujusmodi hæc sacrosancta, de Christi ossibus à Judæis non infringendis, existit prophetia: Os non comminetis ex eo. Si quis hæc verba proferens, dentes contingat, dum Missa peragitur, dentium dolorem sedari credunt. Alius ante febris accessionem manus cum ægrotto lavat, secreto ad febris sanationem Psalmum illum enatrans, Exaltabo te Deus meus rex. Est, qui laborantis prehensa manu dicat: Æque facilis tibi febris hæc sit, atque Mariæ virgini, Christi partus. Contra eandem: Recipe tres panes Missales: in uno scribe, Qualis est Pater, talis est vita: in altero, Qualis est Filius, talis est sanctus: in tertio, Qualis est Spiritus, tale est remedium. Hæc tres hostiæ sic inscriptæ, dandæ sunt febricitanti, ut eas singulis trium continuorum dierum vespers devoret: sed ea conditione, ne ils devoratis quicquam cibi aut potus eodem die sumat. Jubeatur quoque singulis vespers quindecies recitare orationem Dominicam, & toties salutationem Angelicam, ad gloriam & laudem sanctæ & individua Trinitatis. Aliud adversus eandem: Duc ægrotum, feria sexta, ante solis ortum versus Orientem, qui expansis ad solem manibus stabit, deinde hæc verba dicito: Hodie dies illa est, qua Dominus Deus ad crucem accessit: sed sicut crux nunquam amplius ad eum veniet, ita nunquam amplius veniat ad te tam æstus quam frigus: In nomine Pa tris, & Fi tris, & Spiritus sancti. Deinde recitato novies ternas orationes Dominicas, & ternas salutationes An-

Exod. 12.
Joan. 19.
Contra
dominum
dolorem.
Adversus
febrim.
Tsal. 144.

gelicas. Hæc ut efficacia sint, non uno die, sed tribus continuis diebus perficienda sunt.

*Cardanus
de Subt.
lib. 10 Ad
sanguinem
sistendum.
Vide &
cap. 8. pro-
xim.*

§ 3. Sunt qui ad sanguinem restringendum accipiunt, aquæ frigidæ cyathum, cui instillant profluentis sanguinis guttas tres, & inter unamquamque legunt orationem Dominicam, & Angelicam salutationem. Hinc patienti propinant, rogando; Quis te juvabit? Respondetur: Sancta Maria. Tum subditur: Sancta Maria hunc fluentem sanguinem firma. Inscribunt alii laborantis fronti sanguine effuso, Consummatum est. Sunt, qui in sanguine sistendo hæc recitant: Sanguis mane in te, sicut fecit Christus in se: Sanguis mane in tua vena, sicut Christus in sua pœna: Sanguis mane fixus, sicut Christus quando fuit crucifixus. Ter repete. Item: † In sanguine Adæ orta est mors: † in sanguine Christi redempta est mors: † in eodem sanguine Christi præcipio tibi † ô sanguis, ut fluxum tuum cohibeas. Aliud: De latere ejus exivit sanguis & aqua. Item, ex quacunque corporis parte profluentem sanguinem cohibere nituntur his verbis: Christus natus est in Bethlehem, & passus in Hierusalem, sanguis illi turbatus est: dico tibi per Dei virtutem, & omnium sanctorum auxilium, ut consistas, quemadmodum Jordanus, in quo sanctus Joannes Dominum nostrum J E S U M Christum baptizabat, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti. Tene innominatum digitum in vulnere, & fac cum eo tres cruces super vulnus, dic quinquies Pater noster & Ave Maria, & semel Symbolam, in sanctorum quinque vulnere honorem.

Joan. 19

*De Subt.
exerc. 112.*

§ 4. Hic insignis philosophus Julius Scaliger ad Cardanum scribit: Declarasti, præcantantis fidem magnopere conferre ad efficaciam præcantationis, in tuis Antilogiis: exire à fascinatricis animo facultatem, atque ærem immutare, cujus corruptione, veneficæ spei finem illa consequatur. Quod si verba tua sanguinem sistunt ex incisa vena profluentem, nulla cum eorum robore magnetis potentia comparari mereatur. Haud minor, prope dixerim, impietas in alia ratione.

§ 5. Ut à quibuscumque malis & peste, conservarentur Hispani atque Itali, dum in Belgis bellum faciunt, anno supra millesimum sexagesimo octavo, hac forma & verbis, ex auctoritate Pontificis Romani, se tutos fore, eorum quidam gloriabantur: † Crucem pro nobis subiit: † & stans in illa sicut J E S U S, sacris manibus, clavis ferreis & pedibus perfossis, J E S U S J E S U S J E S U S: Domine libera nos ab hoc malo & ab hac peste. Inde ter recitatur Pater noster, & ter Ave Maria, eisdem vexilla & arma nescio quibus ceremoniis & exorcismiis eodem.

eodem anno palam in templo adversus hostes consecrabantur: sed cujus successus prærogativa, quandoque historiarum hujus belli veritatem testaturam, non dubito. Vexillum primarium Margaritæ, quæ diabolus vicissè fertur, nomen sortitum esse audio. Equo item Vice-regis in sacello suum fuisse locum, ubi celebraretur Missa. Continebat & dux exercitus vexillum in manu, quamdiu sollennibus ritibus id ipsum, uti campanæ solent, baptizaretur. Ornabat & hunc actum effigies D. Virginis Mariæ cum filiolo in eodem volans, & dux complicatæ manus ad stipulantium morem.

¶ 6. Narrat Benivenius, ariolum duobus digitis vulneri militis superpositis, & carminibus nescio quibus infusurratis, telum in dextram partem immisissum, ossisque sinistræ scapulæ infixum, redire ex osse jussisse. Unde, scribit, etsi absque ægroti noxa, non tamen sine utriusque animæ dispendio miles curatus est. Facile fuit dæmoni, ad magi murmur colludenti, telum extrahere, ut magis alios suis fraudulentis perniciosisque actionibus sibi devinceret. Gratis autem hujus mysterii donum à me accipe. En, dicito tribus vicibus, flexis genibus: Oremus præceptis salutaribus moniti, & cum Pater noster & Ave Maria, cum signo † miles Hebræus impietate motus percussit Dominum Jesum Christum. † Domine Jesu Christe, precor te † per illud ferrum † per illam hastam † per illum sanguinem † & per illam aquam, ut foras extrahas illud ferrum † in nomine Patris † & Filii † & Spiritus sancti, Amen †.

*Ad telum ex-
traditionem*

¶ 7. Vidi haud ita pridem apud magnæ authoritatis virum nobilem, librum conscriptum exetabilem, flammis dignissimum; plenum exorcismis, frequenti crucis consignatione, & ex sancta Scriptura formulis in nomine Patris & Filii & Spiritus sancti finitis, contra equorum non modo morbos quoslibet, sed & quæcunque eorum impedimenta: ut, si vel calceus equo ferreus in iunere excidisset, statim precatione ejusmodi recitata, illæsus ungula, ad stabulum progredi crederetur, etiam longissime distitum.

¶ 8. Contra vermes equum infestantes, tribus diebus ante solis ortum, quæ sequuntur, dicito & facito, super equo: In nomine Pa † tris, & Fi † lii, & Spiritus † sancti, exorciso te vermem per Deum Pa † trem, & Fi † liam, & Spiritum † sanctum, ut nec carnem, nec sanguinem, nec ossa hujus equi edas aut bibas, & ut fias tanta patientia, quantus fuit sanctus Job, ac tanta bonitate, quantus fuit sanctus Joannes, quem baptizaret Dominum nostrum in Jordane, in nomine Pa † tris, & Fi † lii, & Spiritus † sancti, Recita deinde ter orationem Dominicam

*Contra
equorum
vermes*

& salutationem Angelicam, in dextram equi aurem, ad gloriam sanctæ Trinitatis: Dom † inus, Fil † ius, Spi † ritus, Ma † ria.

O curas hominum, ô quantum essem rebus inane!

*Ne vinum
inveritatur.
Psal. 33.
Serpentum
conjuratio.*

§ 9. Ut vinum eo anno non pervertatur, vasi inscribit Aphricanus: Gustate & videre, quod bonus est Dominus.

§ 10. Hac impietatis formula serpentes quoque conjurantur. † Adjuro te serpens hac hora, per quinque sacra vulnera, ut hoc loco consistas, nec movearis, tam certo, quam Deum ex virgine pura natum esse constat. † Exorcizo te serpens in nomine Patris, Filii & Spiritus sancti. † Impero tibi serpens per dominam nostram Divam Mariam, ut mihi obsequaris, quemadmodum cera igni, & ignis aquæ, ut nec mihi, nec ulli Christiano noceas, tam certo, quam Deus ex immaculata virgine natus est. † Proinde te elevo † in nomine Patris & Filii & Spiritus sancti. Eli lass eiter eli lass eitter eli lass eitter. Te vermem ad me accedere oportet, quemadmodum ad Judæos Deus noster accessit: te vermem à me discedere oportet, velut à Judæis discessit Deus noster.

§ 11. Interim scelera hæc, & blasphemiarum exterminandarum, suos habent & admiratores, & cultores: & à quibus impune exerceantur, novi. Atqui vix hæc mereantur, ut Cabalistarum commentis assimilentur, qui decem Dei veri nominibus, & angelorum, quorum in sacris Bibliis fit mentio, ea quæ magnifice pollicentur (quemadmodum & illi nefandæ impietatis patroni, diabolo operante, & Deo ob præfractam eorum incredulitatem connivente, plerumque conficiunt) peragere se asseverant. Horum Cabala ligaturis & nefariis magicæ magis scatet foetetque: de quibus etiam librum conscripsit Costa ben Luca apud Hebræos.

*Li. 8.
Recogn.*

§ 12. Verè hic Clemens ait: Usque ad hoc res denique accessit, ut, cum verbo Dei fugentur dæmones, per quod esse providentiam declaratur, invenerit ars magica ad infidelitatem confirmandam, quomodo etiam hoc ex contrariis imitetur. Sic serpentum venena mitigare catminibus inventum, & verbo ac potestati Dei contrarias inducere sanitates. Angelis quoque Dei contraria reperit magica ars ministeria, animarum suscitationes, contra hæc & figmenta dæmonum ponens.

*Serpentis &
Nigrius
fascinari
scribit A-
lysius Ca-
damusius
in Navig.
cap. 28.
Humil. 21.
de Mulier.
ornata.*

§ 13. Chrysostomus ad seductos ligaturis & incantamentis ob immixtum Dei nomen: Non ligaturas (inquit) tantum, sed etiam excantamenta tibi conducis, vetulas ebrias & titubantes domum dicens. Nec confundetis, nec erubescis, post tantam ad hæc trepidans discipuli-

disciplinam: & quod gravius est errore, quando hæc admonemus & dissuademus, putantes se excusari, dicunt: Christianam esse hanc mulierem excaurantem, nihilque aliud loqui quam Dei nomen. Propterea enim magis eam odi & averfare, quod Dei nomine ad contumeliam utitur, dum se dicens esse Christianam, gentilium opera facit: etenim & dæmones Dei nomen fatebantur, sed tamen erant dæmones, Christoque ita loquebantur: Novimus te, quoniam es sanctus Deus & tamen ipsos increpavit, & ejecit. Propterea obnixè oro, ut vos ab hac fallacia pueros conservetis; & tanquam baculum, Dei verbum habeatis. Condemnat item eos, qui in ægritudinibus suorum infantium, relicto Christi auxilio, & medicæ artis remediis, confugiunt ad fascini curatrices mulierculas futiles, adversus quas sic docet: Christus ejicitur, & inducitur temulenta & nngatrix anus, mysterium crucis concalcatur, & seductio diaboli tripudiat. Quid vero & alia ridicula contemorem? cinerem, salem, fuliginem, & rursus vetulam in medium productam? revera ridiculum & dedecus. Eroculus quisque, inquit, puerum fascinavit. Quousque Sathanica ista? quo modo non ridebunt nos Græci, quando illis dicimus, magnam esse crucis virtutem; quum videant nos istis egere, quæ ipsi derident? Nonne Deus medicos dedit, & pharmaca?

Lucæ 4.

Homil. 8.
epist. ad
Colos.

Magici modi furis investigandi, ledendæ sagæ, & malefici amovendi cum blasphemo divini nominis & sacræ Scripturæ abusu.

C A P. V.

Non alienum ab hoc argumento modum investigandi furis interseram, quem sic experiendum quidam præscribunt. Conversus ad Orientem, in crystallo crucem facito cum oleo olivæ: & sub cruce scribatur, Sancta Helena. Inde puer castus, ex legitimo thoro natus, annorum decem vel circiter, capiat manu dextra crystalum. A cujus tergo tu genibus flexis provolutus, ter summa cum veneratione hanc recitabis orationem: Deprecor te domina sancta Helena, mater regis Constantini, quæ crucem Domini nostri JESU CHRISTI invenisti, per illam sanctissimam devotionem & inventionem crucis, & per illam sanctissimam crucem, per illud gaudium, quod habuisti, quando illam sanctissimam crucem invenisti, & per illam dilectionem, quam erga filium tuum regem Constantinum habuisti, & per illa summa bona, quibus fruieris perpetuo, ut cõmmonstres in hoc crystallo quicquid peto & scire cupio, Amen. Et cum angelum in crystallo videbit puer, rogabis quæcunque volueris, & respondebit angelus. Hoc autem fa-

Investigandi furis modus dæmoniacus.

cies

De 2°.
SVI. 91.

cies in solis ortu, cum jam emerferit, & aër serenus clarusque extiterit.

§ 2. Irridere ejusmodi commenta (inquit Cardanus) semper consueveram, quanquam hoc ipsum experimentum à mulis probaretur, habereturque secreti loco. Verum contigit, ut puer quidam contubernalis ac sciolus affirmaret, se vidisse in phialæ collo furem, de quo interrogabatur, qui in imum descendisset, nec amplius apparuisse, idemque alios duos spectasse: in adventu item ipsius, quasi fulgur illuxisse, ac manum capiti imaginem admovisse, capitiumque ante retraxisse. Erat autem phiala vitrea, nitidaque, aqua sacrata plena, in linteo expiato collocata. Linteam vero erat instratum scamno, tres candelæ cereæ accensæ & lustratæ: super os phialæ. duo oliuæ folia transverse in crucis formam imposita. Perbrevis accedebat conjuratio: Angele sancte, angele candida, per tuam sanctitatem, meamque virginitatem, ostende mihi furem. Et hæc super os phialæ obmurmurantes prius vero precationem Dominicam, & salutationem Angelicam, singuli genibus flexis proferunt ter, ac singulis vicibus ungue pollicis crucem super phiala signant. Soli astant in obscuro. Videbant integrum hominem, pallium habentem, capite pronò, calvum, ascendentem descendentemque in phialæ collo, non aliter quam solent atomi in sole. Visus est autem ferme ad octavam horæ partem. Totum hoc spectaculum ad tres horas perduravit: nihilominus, ut author rei ait, fur non est deprehensus, neque inventi calices duo argentei, qui perierant. Referunt, cum qui sustulit, si rite hæc peragantur, aliquid patii, dum peraguntur. Hæc dum ille narraret, experiundi talia incessit cupido, adfuitque occasio.

§ 3. Mulier quædam contubernalis, desiderio videndi quædam capta, advocat aliam mulierem admodum ejuscemodi rerum peritam: adornant sacrificium, tres puellæ (ut referebant ipsæ) viderunt multa: ego tunc temporis aberam. Denno mulierem advoco, paratur sacrificium: folia oliuæ non intererant, nulla precatio Dominica, nulla salutatio Angelica, sed tentototum solum undique conclusum aditur. Adest & ipsa fœmina, quæ non solum videbat, sed & puellæ: non in phialæ collo, sed in cono illo, qui super ejus fundo consistit: non in aqua, sed vitro: non perfectas imagines, sed quasi partem solum superiorem: non magnas effigies, sed non minores minimi digiti ungue: non descendentes è superiore parte, sed ex imo quasi cono vacuo ascendentes, videre se referebant puellæ, puerque ille de quo jam antea dictum est, qui & fratrem tunc in Hispaniis degentem conspicere

spicere se afferebat, puellæ alios sibi cognatos: mira res, seu fabula. Cum ab initio filium magæ cernerent (is erat puer & monachus) illiusque aspectu delectarentur, rogabant eam, ut dimitteret; negavit se facturam, quod interim ipsius filius torqueretur.

§ 4. Referebat aliquando Josephus Niger, harum rerum maxime peritus, dæmonem pueris se sub forma Christi ostendisse, petiisseque, ut adoraretur: quod cum polliceretur quidam se facturum, ea conditione, si dæmon ejus cogitationes aperiret: inde iratus hic evanuit. Spectabant præterea in phialæ collo quid rubens, quod quasi in extrema erat aquæ superficie (nam phialæ aqua, tantum ad collum usq., aut paulo altius consurgebat) hoc saga angelum, cum navicula textoria in manu, esse dicebat: puellæ illius faciem in vacuo se videre ajebant, tanquam pueruli: puer, solum brachium eum navicula. Hic, ut referebant, perpetuo circumfertur ac videtur: nam reliquæ imagines statim abeunt. Unde anus illa imperare videbatur, ut pueris ludi magistri, unamque imaginem statim post aliam evocare. Cumque ipsa aliis commonstraret, sciscitatus sum, quo modo ipsa, quæ jam filios quinque pepererat, spectaret, quæ ego non viderem? se facturam respondit, ut conspicerem: verum opus esse festo D. Joannis Baptistæ, aut Natalis Domini, ait.

§ 5. Jam in foribus erat id festum, accedo media nocte, docet arcana: ea erant sex verba, quæ multiplici sensu explicari poterant, sed [meo judicio] in Christi contemptum potius maximum, quam gloriam. Velut, Jesus transit, significare potest, quod moriatur, quod transeat per viam, & quod finem habeat. Qui sensus videtur verior esse, cum subjiciat, Ego sum: deinde, Angele sancte, & reliqua. Deprehendi meras esse fabulas, nec quicquam illam scire præter nugas. Cum enim bullas in aquæ margine excitasset, nescio qua arte; ut margaritæ mihi viderentur, volebat. Forsitan constanti illa sua intrepidaque opinione puerulos, alioqui faciles, in suam trahit sententiam: atque ita se videre fatentur, quæ minime vident. Etenim puellas, de quibus dixi, tandem eo adégi, ut nihil se vidisse fateantur: cum multæ, ne videantur corruptæ, se videre simulent. Hucusque Cardanus.

§ 6. Ut in hoc actu blasphemus nominis Dei & Sacrarum literarum abusus evidentius innotescat, exempla prædendi furis vel sagæ, ex sacrifici libro clam à me subtracta, annexam. Accede fluentem aquam: inde collectos tot numero lapillos; quot sunt de quibus furum commissum suspicaris, domum confer, & ignescant. Hinc sub li-

Ux fur da.
proben-
datur.

mine sepellantur, per quod ingredi consueverunt homines, & tri-
duum relinquuntur: Postea ante solis ortū eximantur: deinde scutel-
la cum aqua imponatur circulo, transversa obliquaque mixtim cruce
insignito, cui inscriptum est, Christus vivit, Christus regnat, Christus
imperat. Scutella adhæc cruce signata, & formula conjurationis per
Christi passionem, mortem & resurrectionem adhibita (quam propter
impie curiosos celo) in aquam singuli lapilli in cujusque suspecti no-
mine conjiciantur: & ubi ad rei lapillum fuerit ventum, tum calculus
tandem ignitum ferrum, fervorem concitat. Ut insontem gravet,
fraudetque, ejusmodi fingere ebullitionem, diabolo non est difficile.

*Remedio
furi oculus
excussatur.*

§ 7. Ex oculo excusso sic fur cognoscetur. Primum leguntur sep-
tem Psalmi, cum Letania: deinde formidabilis subsequitur oratio ad
Deum Patrem & Christum; item exorcismus in furem: hæc in medio
ad oculi similitudinem vestigio figuræ circularis nominibus barbaris
notatur, figitur clavus æneus triangularis, conditionibus certis conse-
cratus, incutiturque malleo cypressino, & dicitur: Justus es Domine,
& justa judicia tua. Tum fur ex clamore prodetur.

Psal. 118.

*Impius mo-
dos ladandi
suro. saga
& inimici.*

§ 8. Si furem, sagam, inimicum secus lædere voles, & malum tol-
li: ante solis exortum, die sabbathi, ramum avellaneæ anniculum ab-
scindes, sic dicens: Ego te ramum hujus ætatis refeco, in illius nomi-
ne, quem cædere aut mutilare iustitiam. Inde in mensa sternatur tegu-
mentum, additis his verbis: † In nomine Patris † & Filii † & Spiritus
sancti †: Ter hæc & sequentia recitentur, & in cute, droch, mytroch:
cænaroth † betu † basoch † as † maaroch. postea dic: Sancta trinitas
puni hunc, qui id mali designavit, atque hoc aufer per magnam justi-
ciam tuam, † ofon elion † emaris ales age: in tegumentum incute.
Blasphemiam vides.

Vi res furto sublata restitatur, anathema magicum.

C A P. VI.

ANATHEMA hoc S. Adalberti magicum potius ob divini nomi-
nis & sacre Scripturæ abusum, quam Christianum, hic ea adjicio
ratione, ut occulta ejusmodi actionum plerisque religiosis hominibus
usitatarum impietas oculis omnium magis cluceat. Cautionem tamen
luceri inde fraudulenter eliciendi nomine adhibent, ut nemo scilicet
presumat anathematizare anathema hujus sancti sine licentia præ-
latorum sancti Adalberti & Diocæsani loci, sub pœna anathematis præ-
dicti, &c. ut ipsi loquuntur. Illud autem tale est:

*Anathema
S. Adal-
berti magi-
cum.*

§ 2. Ex autoritate Dei omnipotentis Patris & Filii & Spiritus
sancti,

sancti, & sanctæ Mariæ virginis matris Domini nostri JESU Christi, & sanctorum angelorum & archangelorum, & sancti Michaëlis, & sancti Joannis Baptistæ, & ex vice beati Petri apostoli & aliorum apostolorum, & sancti Stephani & omnium martyrum, sancti Sylvestri & sancti Adalberti & omnium Confessorum, & sanctæ Alegrundis & sanctarum virginum & omnium sanctorum, qui sunt in cælo & in terra, quibus data est potestas ligandi atque solvendi: excommunicamus, damnamus, maledicimus vinculo anathematis, & à liminibus sanctæ matris Ecclesiæ segregamus illos fures, sacrilegos, seu raptores, operarios, consiliarios, coadjutores, coadjutrices, qui hoc furtum sive malum perpetraverunt, sive sibi inde aliquid usurpaverunt: sit pars eorum cum Dathan & Abiran, quos terra propter eorum peccata & superbiam deglutivit: sit etiam pars illorum cum Juda traditore, qui Dominum pretio vendidit, Amen: & cum Pontio Pilato, & cum eis, qui dixerunt Domino Deo, recede à nobis, viarum tuarum scientiam volumus: *sunt filii eorum orphani: sint maledicti in civitate, maledicti in agro, in campo, maledicti in sylva: sint maledicti in domibus, in horreis, in lectulis, in cubiculis: maledicti in curia, in via, villa: maledicti in curia, in via, villa: maledicti in castro, mal. in flumine, mal. in ecclesia, in cœmiterio, in tribunalibus judicii: mal. in foro, in bello, morando, loquendo: mal. tacendo, maled. manducando, vigilando, dormiendo, bibendo: mal. palpando, mal. sedendo, jacendo: maled. stando, mal. in otio, in omni tempore: mal. in toto corpore, in tota anima, & in quinque sensibus corporis: mal. in omni loco: mal. fructus ventris eorum; mal. fructus terræ eorum; mal. sint omnia, quæ eorum sunt: maledictum caput eorum, ora, nares, nasus, labia eorum, fauces eorum, dentes eorum, oculi, pupillæ eorum, cerebrum, palatum, linguæ eorum, guttura, pectora, corda, venter, jecur, viscera omnia, stomachus: mal. splen, umbilicus, vesica: mal. crura, tibia: mal. pedes, pedicæ eorum: mal. colla, mal. scapulæ, maled. dorso eorum, mal. brachia, mal. cubitus, mal. manus eorum, digitus: mal. ungues in manibus & in pedibus: mal. costa, genitura, genua: mal. caro eorum; mal. ossa eorum, mal. sanguis eorum; mal. pelles corporis eorum; mal. sit medulla in ossibus eorum; maled. sit superior pars à capite usque ad plantas eorum: quicquid interest, totum maledicatur, scilicet quinque sensus sui, visus, auditus, gustus, odoratus & tactus. Et maledicatur in sanctæ cruce, & in Christi passione, & cum quinque vulneribus Christi, & cum effusione sanguinis Christi, & cum lacte*

*Anatomia
hominis.*

virginis Mariæ. Adjuro te Lucifer cum omnibus satellitibus tuis, a cum Patre & Filio & Spiritu sancto, & cum humanitate & nativitate Christi, & cum virtute omnium sanctorum. *b* ut nullam habeas requiem, diebus neque noctibus, donec perducas eos ad interitum, sive mergantur in fluminibus, sive suspendantur, vel devorentur à bestiis, sive comburantur, sive interficiantur ab inimicis, & odio habeantur ab omnibus viventibus. Et sicut Dominus beato Petro apostolo & ejus successoribus, *c* quorum vices tenemus, & nobis, quamvis indignis, potestatem contulit, ut, quodcunque ligarem in terris, ligaretur & in cælis: & quodcunque solverem in terris, solveretur & in cælis: sic illis, si emendare noluerint, cælum claudimus, & terram ad sepeliendum negamus, sed sepeliantur in pascuis asinorum. Insuper, sit terra maledicta, in qua sit sepultura eorû, pereant in futuro judicio, conversationem cum Christianis non habeant, neque corpus Domini, quum in mortis articulo sunt, suscipiant: fiant tanquam pulvis ante faciem venti: & sicut Lucifer abjectus est de cælo, & sicut Adam & Eva de Paradiso expulsi sunt, sic expellantur de quotidiana luce. Item *Matth. 25.* confociati sint cum illis, quibus Dominus dicit in die judicii: Ita maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis ejus: ubi vermis non morietur, nec ignis extinguetur. Et sicut candela de manibus meis ejecta extinguitur, sic opera eorum & animæ eorum in fectore barathri extinguentur, nisi reddant, quod furati sunt, intra certum terminum. Amen dicant omnes. Postea cantabitur, *Media vita in morte sumus, &c.*

a Præter universam hujus impietatis farraginem, en quam convenienter hic conjungatur, Lucifer ejusque satellitium cum Patre, Filio & Spiritu sancto, &c. Quam profecto hic exclamare lubet, *Quæ* communio Christo cum Belial?

b Hinc constat (si quid valent imprecationes) theologicum anathema, mortalibus quæcunque infortunia, morbos & inquietem ciere, non Lamias, quæ ut plurimum nec legere, nec ejusmodi conjurationum portenta ob extremam fere ætatem, sæmineum sexum, & nimis gravem ingenii stuporem fingere, multo minus usurpare norant.

c Tam impium hoc esse anathema sentio, ut publici edicti anathemate, ejus etiam nomen exulare deceret. Dabo tibi claves regni cælorum, Petro prædixit Christus, doctrinam scilicet cælestem, cujus potentia, quicquid ligaret, ligatum foret, &c. Non blasphemorum ejusmodi anathematum fulmina concessit, multo minus mandavit.

§ 3. Alii quidam viri Ecclesiasticis eodem fere modo, hoc est, tanquam magico incantamento usi sunt Psalmo 108. secundum vulgarem distributionem, certa persuasione ducti, contra quemcumque ardua hæc & dura pronunciaissent solum verba, illum protinus vel interiturum, vel, ut longissime, annum supervivere non posse. Verum alio prorsus spectat hic Psalmus, querelis, lachrymis, & suspiriis potissimum adversus ejusmodi scribas & pharisæos plenus, cujus & genuinam sententiam sine negotio capies, si eum personæ Christi applicueris, graviter exostulantis de Juda proditore, & Judæorum sanguinem innocentis sitientium crudelitate. Ipsa Davidis verba ascribo, ut quantam vim sæpe patiatursacratissimus ille sermo, nemo non intelligat.

§ 4. Deus laudem meam ne tacueris, quia os peccatoris, & os dolosi super me apertum est. Loquuti sunt adversus me lingua dolosa, & sermonibus odii circumdederunt me, & expugnaverunt me gratia. Pro eo ut diligerent, detrahebant mihi, ego autem orabam. Et posuerunt adversum me mala; pro bonis, & odium, pro dilectione mea. Constitue super eum peccatorem, & diabolus stet à dextris ejus: Cum judicatur, exeat condemnatus, & oratio ejus fiat in peccatum. Fiant dies ejus pauci, & episcopatum ejus accipiat alter. Fiant filii ejus orphani, & uxor ejus vidua. Nutantes transferantur filii ejus, & mendicent, & ejiciantur de habitationibus suis. Scrutetur fenerator omnem substantiam ejus, & diripiant alieni labores ejus. Non sit illi adjutor, nec sit, qui misereatur pupillis ejus. Fiant nati ejus in interitum, in generatione una deleatur nomen ejus. In memoriam redeat iniquitas patrum ejus in conspectu Domini, & peccatum matris ejus non deleatur. Fiant contra Dominum semper, & dispareat de terra memoria eorum, pro eo, quod non est recordatus facere misericordiam. Et persequutus est hominem in opem & mendicem, & compactum corde mortificare. Et dilexit maledictionem, & veniet ei: & noluit benedictionem, & elongabitur ab eo. Et induit maledictionem, sicut vestimentum, & intravit, sicut aqua in interiora ejus, & sicut oleum in ossibus ejus. Fiat ei sicut vestimentum, quo operitur, & sicut zona, qua semper præcingitur. Hoc opus eorum, qui detrahunt mihi apud Dominum; & qui loquuntur mala adversus animam meam. Et tu Domine Domine, fac mecum propter nomen tuum, quia suavis est misericordia tua. Libera me, quia egenus & pauper ego sum, & cor meum conturbatum est intra me.

Joan. 17.
14. 1.

Sicut umbra, quum declinat, ablatas sum, & excussus sum sicut locustæ. Genua mea infirmata sunt à jejunio, & caro mea immutata est propter oleum. Et ego factus sum opprobrium illis: viderunt me, & moverunt capita sua. Adjuva me Domine Deus meus, saluum me fac secundum misericordiam tuam. Et sciant, quia manus tua hæc, & tu Domine fecisti eam. Maledicent illi, & tu benedices: qui insurgunt in me, confundantur, servus autem tuus lætabitur. Induantur, qui detrahunt mihi, pudore: & operiantur sicut diploide, confusione sua. Confitebor Domino nimis in ore meo, & in medio multorum laudabo eum. Qui assistit à dextris pauperis, ut salvam faceret à persecutibus animam meam.

§ 5. Adversus universam nimisque inolitam pluribus in locis apud religiosos, anathematis consueti impietatem, hoc sacrum divini Chrysoctomi consilium ex sermone de Anathemate, cunctis amplectendum propono: Ea propter vos oro, inquit, ne vobis verba hæc mentem excidant. Dogmata impia, & quæ ab hæreticis profecta, arguere & anathematizare oportet: hominibus autem parcendum, & pro salute ipsorum orandum.

De sacrilego, itemque genuino verbi Dei usu & impio sanandi maleficii modo.

C A P. VII.

PORRO, quodnam sacrilegium gravius existimaveris, quam omnia propriæ salutis memoria pertinaciter excussa, tam scelerate venerabili Dei nomine abuti, & sacrosancto ejus verbo vim inferre, & raptè intorquetèque ad dæmonii præstigias in Dei contumeliam regendas, quod ex arcano Patris æterni sinu humani generis amore, unicus Dei Filius CHRISTUS JESUS deprompsit, promulgavitque miserorum & perditomm hominum causa: ut hi, cum essent lapsu primorum parentum à Deo separati, omnique gratia excidissent, ex hoc se in gratiam repositos discerent, haberentque certa & expressa divinz erga se voluntatis testimonia, quibus se in veris animorum consternationibus, & acipitibus distraكتورum sensuum fluctibus erigerent & erudirent? ut prolixius docet Peucerus in suo de Divinationibus commentario.

*Verbi Dei
genuinum
usum.*

§ 2. De genuino sacræ Scripturæ usu sic Timotheo scribit Paulus: *2 Tim. 3.* Omnis Scriptura divinitus inspirata, est utilis ad doctrinam, ad redargutionem, ad correctionem, ad institutionem, quæ est in justitia, ut integer sit Dei homo, ad omne opus bonum apparatus. Item *Rom. 1.* Romanis: Euangelium est potentia Dei, ad salutem omni credenti. Ad

ti. Ad Hebræos 4. Vivus est sermo Dei, & efficax, & penetrantior quovis gladio utrinque incidente, ac pertingens usque ad divisionem animæ & spiritus, compagumque & medullarum, & discretor cogitationum & intentionum cordis. Ad hos usus, nimirum ad renovandam hominum corruptam naturam, traditum est Dei verbum. Hoc præstat fide apprehensum in cordibus credentium, cooperante Spiritu sancto, qui per verbum efficax est: Non, ut mentitur diabolus, à sceleratis & impiis ipsius ministris ore solum prolatum, alias exeret vires, quam quo destinatum ab initio fuit.

§ 3. Cumque pronunciet Dei lex: Non assumes nomen Domini Deut. 5. Dei tui in vanum: non enim infontem habebit Deus eum, qui assumpsit nomen Domini Dei sui in vanum: certissimum est, & irrefragabiliter verum, eos omnes, qui ejusmodi incantationum Scripturæ sanctæ fucō velatarum ritibus & modis utuntur, atrocissimas manere penas. Quare, si quis effectus sub horum verborum pallio, vel vere vel fascino videatur consequi, dæmonis esse opus ne dubites. Nihil aut accedit, aut decedit virtuti verborum, ab impiis his hominibus pronunciatorum. Confirmat hæc Augustinus, dicens: Verum est, fratres charissimi, quia permittit hoc Deus diabolo, ad probandum Christianum: ut cum interdum per illa sacrilegia, aliqua remedia, in illa infirmitate percipere, & aliquid verum potuerint agnoscere, facilius diabolo credant. Sed qui totam religionem Christianam desiderat curodire, oportet ut hæc omnia tota animi virtute contemnat.

§ 4. Memorandum fallacis curationis maleficii dæmoniaci, eum certa benedictionis formula exemplum, ob historiæ continuatæ tenorem, superiori Libro conscriptum invenies. Cui obiter adjiciatur Cap. 4 alter modus superstitione priorem vincens, atque ex sacrifici libere exscriptus, ut hinc de reliquis ejusmodi sanationibus præjudicium concipiatur. Accipe tres olei violacei mensuras: & consistens contra solem, ante ejus ortum, exprime nomen hominis læsi, & matris ejus, & angelos gloriæ, qui stant in gradu sexto, septem diebus, ter in die. Septimo autem collocetur ille nudus sub sole, & oleo universa inungatur caro: Hinc coram sole fide suffumigetur myrrha, olibano, & præcipuis aromatibus. Deinde istos honoris angelos inscribe in argenti lamina, quæ cum aromatum incenso suffita, in collo suspendetur. Vicesima die mensis hoc fiet cum successu, ut malefici affectus curetur.

Sermon.
241. de
Tempore.

Sacrilegæ
curationis
maleficii
modus.

Magice

Magice & superstitiosè morborum curationes, adhibitis quandoque carminibus, plerumque verbis ignotis: & quod tota verborum virtus ab harmonia celesti non pendat.

C A P. VIII.

HUc pertinent superstitionum & verborum ignotorum, quibus iterum bene aut male preceris ignoras, monstra: haud dabit à malis inventa hominibus, & pro libidine excogitata, quæ cum Dei contumelia, in sacrosanctæ nostræ medicinæ conspurcationem calamitiamque furtim itrepserit. Cujusmodi hi usurpantur rhythmici contra epilepsiam:

*Curationes
magica superstitiosa
& impia.*

*Caspar fert myrrham, Nims Melchior, Balshasar aurum:
Hec tria, qui secum portabit nomina regum,
Solvitur à morbo Christi pietate caduco.*

§ 2. Item, arrepta ægroti manu, in auribus immurmuretur: Adjuro te per Solem & Lunam, & hodiernum Evangelium à Deo traditum D. Huberto, Egidio, Cornelio & Joanni, ut surgas, nec in terram relaberis, in nomine Patris, Filii & Spiritus sancti, Amen.

Ad firmos.

§ 3. Ita antiquitas credèbat, verbascum cum sua radice tusum, vino aspersum, folioque involutum, & in cinere calefactum, stramisque impositum, eas abigere, si hoc fecisset virgo jejuna jejuno, & manu tangens supino dixisset: Negat Apollo pestem posse crescere, quam nuda virgo restinguat. Atque ter hic despuendum putabat.

Ad sanguinum fluxum. Vide cap. 4. ante.

§ 4. Adhæc, ut sanguinis fluxus inhibeatur, in usu est: In nomine Patris & Filii & Spiritus sancti, Chunnat cara sarite confirma consana imabolite. Item: Sepa † sepaga † sepagoga † sta sanguis, Consummatu, in nomine Patris † podendi † & Filii † pandera † & Spiritus sancti † pandorica † pax tecum, Amen. Addam, quod carmine apud Homerum, sauciato Vlyssi sistere sanguinem potuit Autolyçi filius. Serpentina perviam portata fugere serpentes, bufones, lacertas, & quicquid venenosi in via fuerit, creditur. Quod hac ratione quoque experiantur: fit in terra circulus trina circuitione, iis verbis, In nomine Patris an † & Filii elion † & Spiritus sancti tedion † Pater noster. Hinc ter dicitur: Super aspidem & basiliscum ambulabis, & conculcabis leonem & draconem, trina circuitione. Tunc in circulo, quicquid id fuerit, alligatu apparet. Quæ hic non immerito exclamare lubet: Quæ communio luci cum tenebris, aut quæ concordia Christo cum Belial?

Plin. lib. 28. cap. 2. Contra serpentes.

I. Corint. 6.

§ 5: Theophrasto ischiadicos sanat carmen: Catoni luxata membra cantio hæc, Danata, daties, dardaties, astararies, & reliqua. Est,

qui

qui contra arthritidem, manu sua arbusculam juniorem inserit, preculis simul fufis eodem in loco: tamque diu morbum exulare credit, quam illa vivis radicibus germinat: ubi yero interierit, recurrere malum: sed tum ad hujus amuleti repetitionem redeundum. Si duo maleficio læsi, mutuo se graviter prosequantur odio, in pane missali hæc inscribantur verba: Abrac amon filon. & offeratur utrique edendus panis: hinc perpetuus utriusque subsequetur amor.

¶ 6. Contra canis rabidi morsum, pani inscribitur: Irioni kbiriori *Canis rabidi curatio magica.* effera khuder fere. inde voratur. Vel hoc scriptum in papiro, aut pane, homini sive cani in os inseritur: O rex gloriæ Jesu Christe, veni cum pace in nomine Patris † max in nomine Filii † max in nomine Spiritus sancti † prax Caspar prax Melchior Balsasar † prax † max † Deus ymax †. Non infimæ sortis nobilem cognovi, simili curationis ratione celebrem, qui pomi particulæ inscribit, Hax pax max Deus adimax, arque edendam illam venenato à cane rabido porrigit. Voces autem corruptæ sunt ex ignoratione linguæ Latinæ & literarum, ubi forte is nobilis in schedula Germanica comperit ad ejusmodi curationem has valere voces, hoc † po † mo † Deus adjuvet †, cum crucibus interfectas, uti fere in similibus superstitionum mysteriis fit, cruces ex affinitate, x literam esse ratus, hax pax max Deus adimax, legit, & in pommo exaravit. A singulis autem medium stufesum Brabanticum postulare cum audio. Qua pecunia congesta, facellum prope arcem suam extruxit, missis aliquot ea impietatis mercede redemptis cohonestatum, uti fertur. Ut vero hæc mysterio ponderis aliquid accederet, ad maximum natu ex sobole, velut jure hereditario, propagari eam curationis efficaciam, nec ad alios posse derivari, temere credulis persuaderetur. Similibus diaboliarum vocum portentis contra dentium dolorem utuntur, Galbes galbat galdes galdat. Ridiculus quoque hoc scriptum appenditur: Strigiles falcesq; dentatæ, dentium dolorem perfanate.

¶ 7. Adversus febrem quotidianam, pomi tribus particulis seorsum inscribitur, uni, Increatus pater: alteri, Immensus pater: tertiæ, Æternus pater: eisdem jejunos tribus diebus edat. Si minus successe-rit, in pane missali scribitur: O febrem omni laude colendam: in altero, O languorem sanitati & gaudiis ascibendum: in tertio, Pax † max † fax †. eundem ægrotus vorat jejunos. Si nec hic modus juverit, denovo in pane dicto toties pingatur: Pater pax † adonay † filius vita † Sabaoth † Spiritus sanctus † tetragrammaton †. quem tribus diebus, ut supra, mane absumat. Quidam ad febrem omnis generis inter-

B b b

mitten-

mittentem, virgas duas parallelas verborum vi mediis partibus committit, ipsoque contactu vincit crucis effigie, quam collo subnectit. Sic quidem multos levat, sed qui fere gravius recidunt. Contra febres, thoraci lignum rotundum applicant Turcæ, deinde illud alio simili ligno percutiunt, nescio quid submurmurantes. In collo schedulam contra easdem suspendebant quidam superstitiosi monachi, jubentes singulis accessionibus quasdam effundere preces, & post tertiam accessionem bene sperare. Quis non animadvertit fucum?

§ 8. Inprimis plurimum valet confidentia, nec in principio consilium quaeritur: deinde in acutis, jam morbo adulto, vix fieri potest, quin post tot paroxysmos mutetur morbus. Si Dei aut demonis virtute ob scriptum evenit sanitas, cur non investigio ea sequitur? Exartas item has voces, Gibel got gabet, rostro pulli imponant: *inde* stilo præacuto huic caput recta in medio pertundunt, pullusque exiit ac vivit, maxime in ætate. Ea autem delitescit causa, quod pulli caput cerebrumque osse utrinque dividitur: inter quod in medio distinctum, stilus, qua facile potest, penetrat: nec quicquam, illæso cerebro, vitæ decedit. Verbis porro eam inesse vim existimat vulgus, earum rerum imperitum. Atqui ab illis, si virtus ea promanat, cur transfixo hædi sive hominis aut canis capite, non idem contingit? His adde illud Constantini, in piscium captura: Jao Sabaoth. Carmibus adhuc, equos apud Nigritas strenuiores & in bello tutiores reddi, docet Aloysius Cadamustus. Jure itaque optimo Galenus, quanquam ethnicus, Chariachiram & Bamachiam derisit: ipsique Dioscoridem prætulit, qui non imprecationibus & verbis superstitiosis, velut illi, tradiderit medicinam.

§ 9. Nec profecto hic in nostratium mulierularum gratiam prætermitti oportuit, erucarum è brassicis abigendarum amuletum, in Ducatu Montensi rhythmis Germanicis usurpatum in hanc sententiam: Vobis dilectis crucis, tam conveniat hic autumnalis esus, quam Mariæ placuerit, ubi bibebatur edebaturque, nec Christi mentio eriat, in Dei nomine, Amen. Ibidem observatum, si virga ex vicinia domus adulteri vel scabini probi collecta, in horto incutiantur brassicæ, crucis operetæ, evanescent, potissimum si recta vel transverse ingrediatur percussor: si vero circumeat, in brassicis permanent crucæ.

§ 10. Illud porro omnem superat stultitiam, quod quasdam voces cum imaginibus quibusdam cæli convenire, plerique autament: & verba quæpiam cum solemnitate prolata, mutare sensus hominum & bru-

In novitat. cap. 32. Li. 6. Simpl.

Nulla voces cum imaginibus cæli conveniant.

& brutorum: hinc in speculo consecrato videri imagines, hinc moveri forminas in amorem, hinc mutari elementa, terram vatic affici, ignem ab ustione cessare, morbos curari. O' delirium incomparabile! Quænam vis hæc quæso, unde derivata, ubi recepta? Si etenim pendet ab harmonia cælesti tota verborum virtus, ut Alchindus contendit: cur non ipsa per sese operari id potest, cum sit causa superior? Dicit fortasse, cælum media & proxima causa, hoc est, verbis agere.

§ 11. At hoc doceat, in sonone, aut in voce, an in verbis exterioribus operandi vis recipiatur. Prior enim natura sonus quam vox, & vox quam verba: hæc enim ex illa, illa vero ex alio conficiuntur, cum verba vocem & sonum includant, & in definitione vocis contineatur sonus. Sine voce sonus esse potest, quia natura prior: paritate sine verbis vox: sine voce autem & sono verba non sunt. Si igitur vis in sono recipitur, & qua sonus movet elementa, omni sono etiam inanimatorum corporum poterit ea virtus communicari: quare nec voce, nec verbis opus erit. Si autem in voce, cum ea plerisque etiam animantibus, præterquam homini, comperat, id ipsum poterit à brutis etiam fieri. Si vero in humanis verbis tantum recipi dixeris, rogo, unde accipiatur vis, in primane syllaba, aut mediis, an ultima? Si in syllaba, jam non in verbis, ea vero mox perit. Eadem in aliis erit ratio. Quare colligitur, nullo modo verbis inesse hanc posse virtutem cælitus operantem.

§ 12. Ut hic mihi proclivius deferantur calculi à piis collecti, sacratissima Chrysofomi autoritate monstrata hæc capita truncabo finiamque. Verba, ait, sacerdotis ore proferuntur, Dei autem virtute consecrantur & gratia: & magici susurri si quid habent efficaciz, id occultæ virtutis habent à certa fiducia in diabolum. Nulla vero inest iis verbis efficacia: sed qui iis fidunt, hos ob impiam confidentiã sæpe illudi à Satana sinit iustissimus Deus. Hic & in sequentibus proxime capitibus, ad Leonis Suavii characteristica satis responsû esse arbitror.

De magica sanatione per periapta, characteres, effigies, annulos vel sigilla.

C A P U T. IX.

Hic periapta tum magica, tum ex Sacris maxime literis furtim tractata, suum habent locum, quibus contra dæmonum studia, incantationes & maleficia, homines quoque dementantur. Quemadmodum, cum primum Evangelii Joannis caput, minutissimis literis in schedula pictum, & Missæ recitatione consecratum, collo alligatur, mirum contra incantamenta & diaboli machinationes creditur esse amule-

*Ense de iis
contra Al-
chindum
disputat.
Joan.*

*Franc. Pi-
cus libro 7.
cap. 6. de
Prænot.*

*Superstitionis
adversus
magiam.*

*Periapterum
vatic
magia.*

rum. At si chartula hæc alienjus habebitur efficaciaz, prærogativam certe singulare et adversus Satanæ molimina obrinebunt illi, qui sacram Scripturam ex professo in manibus vel manicis continuo circumferunt. Sed ea nisi animis sit iradicata nostris, ubi velut à fomite vitali in ænum excitetur, mortua permanet litera, etiam si millies suspendatur, alligetur, portetur, affricetur, obmurmuretur, inscribatur, sigillis aut annulis imprimatur, bibatur, edatur, vel etiam voretur.

Verbum Dei non mortua est litera, sed spiritus est vita.
Yean. 6.
Hamil. 43.
in cap. Matth. 23.

§ 2. Confirmat hæc Chrysostomus: Quidam, inquit, portant, sacerdotes aliquam Evangelii partem scriptam circum collum portant. Sed dic sacerdos insipiens, nonne quotidie Evangelium in Ecclesia legitur & auditur ab omnibus? cui ergo in auribus posita Evangelia nihil profunt, quomodo possunt circa collum suspensa servare? Deinde ubi est virtus Evangelii? in figuris literarum, an in intellectu sensuum? Si in figuris, bene circa collum suspendis: si in intellectu, ergo melius in corde posita profunt, quam circa collum suspensa.

In Lib. de Variis quæst.

§ 3. Eiusdem est sententia: Quando in gravem lapso morbum, aliqui incantamentis succurrendum esse consulunt, alii rebus collo alligandis, alii aliter: & tu constanti animo, quicquid id est, ob Dei timorem sustines, patique fortiter malis, quam eorum aliquid sectari. Hoc te martyri facit proximum. Hac ratione docet Athanasius quoque, dæmones plurimum formidare verba Psal. 68, si quis ea attente ex animo oret. Exurgat Deus, & dissipentur inimici ejus, & fugiant à facie ejus, qui odiunt eum. Sicut propellitur fumus, tu propelles eos: & sicut liquefcit cera à facie ignis, sic pereant impii à facie Dei, & reliqua. Hac etiam oratione Satanam abegisse D. Antonium in acerbissimo illo certamine adversus dæmonum turbas, testatur idem. Alias & illud Psalmistæ occipiebat: Si consistant adversum me castra, non timebit cor meum.

In Vita D. Antonii.

§ 4. Periapta, Agnus Dei, nuncupata consecrat Romanus Pontifex adversus noxios dæmones, quasque eorundem machinationes: quod palam est ex I. de Ceremoniis Romanæ Ecclesiæ, sect. 7. cap. 3. de consecrat. Agnus Dei. Ubi post ejusmodi consecrationem hæc subduntur. Legimus Urbanum quintum Pontificem maximum misisse ad Imperatorem Græcorum, tres Agnus Dei, cum verbis infra scriptis:

*Balsamus & munda cera cum chrismatis unda
 Conficimus Agnum, quod munus do tibi magnum,
 Fonte velut natum per mystica sanctificationem,
 Fulgura desursum depellit, & omne malignum*

Peccatum

*Peccata frangit, ut Christi sanguis & angit,
Pregmans servatur, simul & partus liberatur,
Dona refert dignis, virtutem destruit ignis,
Portam mundi de fluctibus eripit undæ.*

6 5. Minus in super momenti habebunt manere effigies characteres, Characterrum, effigierum, annulorum & sigillorum nota.
effigies, annuli vel sigilla, hac illave figura delineata, sculptave, vel imaginibus ad certos cœli positus hoc momento, & illo loco insignita. Atqui ut nulla astrorum vis in ea, quæ manibus conficiuntur, operari imprimitur: ita, etiam si infinitæ divinis notis, nominibus, aut Scripturæ sanctæ verbis ornentur, substantiis nihil ex figuris quibuscunque, vtræ virtutis vel accedit vel decedit: quibus singulis mirandas peculiareque vites certarum actionum effectrices ab initio Deus indidit. Nec enim jam nova ibi instituitur qualitatam mixtura: non materiz, ex prima ordinatione, convenienti qualitatam temperamento indutæ, nova & essentialis forma infunditur: sed corpori antea conformato, sua materia & forma, quibus existit, conservantur, sua que adornato temperie, arte dantaxat nova affingitur species: ad quam nihil sidera, nihil eo tempore existentes in aëre qualitates conferunt.

6 6. Immo, ut semel dicam quod res est, universam hanc commentitiarum specierum congeriem, vanam esse, & inefficacem, non pudet libere profiteri: etiam si hic mihi offendent Thebit philosophum, & magis præstitem, annulos conficiendi modum docentem, quibus animum exhilarari, hostes, cacodæmones & morbos arceri, miraculaque edi mentiuntur. Cujusmodi annulorum commenta Eudemum philosophum quoque fabricatum esse tradunt. Objicient & Albertum sui semper similem, & horum annulorum sigillorumque à veritate sæpenumero divaricantem fabrum. Accedet quoque Marsilius Ficinus, doctissimus alioqui philosophus, & plerique alii. Nec Gygis Lydorum regis annulus menti excidat, ut magica annulorum cathena ornatus prodeat Lamia, Menippi Lycii sponsa. Cujus digito, ne comitiali morbo correpta cadat, à philosopho redarguta, annulus applicetur argenteus, hoc modo intus notatus: † habi † haber hebr †. atque hinc breviola, quæ vocant, contra febres à quodam nebulone quæstore ficta, offerantur:

Ananiasapta ferit mortem, quæ ledere quærit.

Est mala mors capta, dum dicitur ananiasapta.

Ananiasapta Dei, jam miserere mei.

6 7. Per nuptialem vero annulum sponsus mingat, ut ab impotentia

*Plato lib. 2.
de Rep. Lib.
2. Mineral.
Tract.
cap. 1. & 3.
Marsilium
Ficinum
hæc nomine
notas 70.
Fr. Picus.
VII. 6.
Philosfr.
lib. 3.*

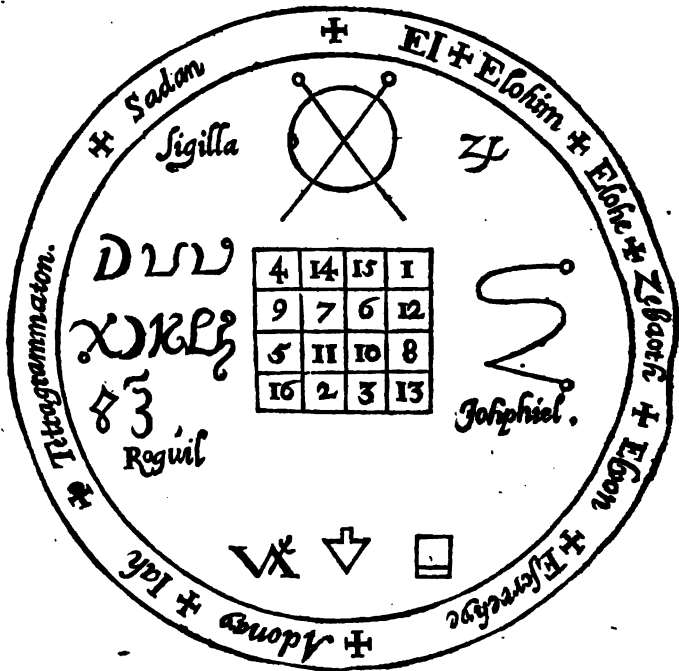
*Breviola
contra
febres.*

potentia venetis & fascino solvatur, autore Nicolao & Gaillielmo Varignana medicis, & Petro Argelase chirurgo. Si amorem quis dissolvi velit, in amantis calceo stercus amatz collocetur, odorque perceptus amorem infringet. Causam ejus virtutis, profecto nimis manifestam, non est quod ad occultam proprietatem torqueas.

Magica curatio maleficii.

C. A. P. I.

VANISSIMUM curandi maleficii mysterium, ex ineptorum delusorumque hominū archivis erutum, piis cordatisque earatione hic aperio, ut videant intelligantque, quantum sit in rebus inane, ubi sigilla, characteres, numeros, voces & conjurationem penitus consideraverint, sed ad populum phaleras. Ejusmodi commentis demerare & fallere hactenus voluere maleficiati homines. Hora & die Jovis, Jove potente & dominante, accipitur lamina Jovialis, & insculpitur sequens tabula,

Luna crescente, dicendo: O tu Jupiter planetarum major, fortuna dulcis

dulcis & mitis, 6 damasses, mahadis, Camas, Jadas, Dichidos, Offididus, Canores, conjuro te per eum qui te creavit, ordinavit & posuit, ubi sua placuit voluntati, ut sis mihi in hoc opere adiutor, quod virtute istius laminae omnia maleficia solvantur, gestanti conferat lucrum, gratiam & amorem, pacem & concordiam hominum, Oमितetoro Zedelay Troppines Zozin Agare Bitelbault, Vitelvault Yton, per eum, qui venturus est judicare vivos & mortuos, & seculum per ignem, Amen. His ter dictis, suffumigatur lamina mastiche, olibano & ligno aloes, & custoditur in panno serico citrini coloris, vel portatur. Cum per hanc quis operari volet & maleficia solvere, lamina hæc in igne ponitur, dicendo: O vos spiritus Jovis, amoris & dilectionis, me facite amabilem & complacibilem ad placendum omnibus, yescraye date potestatem, ut sicut hæc lamina calefit igne, ita etiam, &c. inde extrahitur Lamina; & in vino extinguitur, dicendo: Sicut hæc lamina extinguitur in vino, ita extinguitur omne maleficium, &c. ubi hoc gustaverit & biberit, Joth, he, vau, her, fiat fiat fiat amen. Apertius singula explicare nolui, ob curiosos ejusmodi impietatum imitatores, quibus omnem errorum viam præcludere malui. Galeno nostro hic fidem demus, dicenti: Substantia est, quæ suspenditur, non voces. *De simpl. fac. x.*

De characteribus, imaginibus, figuris, exorcismis, rebusque illicitis, quibus thesaurum inquiritur, claustra aperiantur, capillito suspenduntur malefica, objiciunturque reliqua diaboli ludibria.

C A P. XI.

THESAURUM porro sic inquirunt hi magi. Virga avellanae tribus signata crucibus conjuratur, non modo superstitiose, sed & impie ac blasphemè. Adduntur characteres cum barbaris nominibus, & in fodiendo leguntur Psalmi, de Profundis: missa, Misereatur nostri: Requiem, Pater noster, Ave Maria, & Ne nos inducas in tentationem, sed libera nos à malo, Amen. A porta inferi, Credo videre, &c. Expectate Dominum, Requiem æternam, cum oratione certa. Et, si fodiendi tempus neglexeris, à diabolo tollitur thesaurus.

§ 2. Ut claustra aperiantur, in particula cereæ baptismo designatae flores volubilis imprimuntur, liganturque in anteriore indusii parte: ac ubi referare voles, ter inflabis, diceſque hæc verba: Arato hoc partiko hoc maratarikiu, tuo nomine aperio hoc claustrum, quod infringere cogor, quemadmodum inferna confringis, in nomine Patris & Filii & Spiritus sancti, Amen.

§ 3. Æthio-

Plin. lib.
24. cap. 4.

§ 3. *Æthiopidis etiam herbæ tactu clausa omnia aperiri, quibusdam simul admurmuratis cantilenis, traditur. Eodem referendum, quod quidam ad laqueum damnato Venetiis, omnes patefactæ fuerint fores, disjectis feris, una tantum admota herba, signaculis quibusdam decantata. At, si vis ea inest herbis, quorsum admurmuratur cantilenæ, aut adhibentur signacula? Vel, si virtutem hanc obtineant cantilenæ & signacula, cur advocantur herbæ? Si simul conjuncta hanc efficaciam sortiri dicas, meram esse superstitionem, contra obijcio. Rerum alioqui naturalium miraculis ut nihil derogatum volo, ita ejusmodi cantianculis & signaculis nil penitus retribuendum esse, ingenue affirmo. Quum autem herbæ illæ non operentur, nisi cantionibus & signaculis applicatis, consequens est, iis etiam nihil ejusdem virtutis adesse. Si effectum subsequi respondes: contingit is profecto dæmonis opera hic colludentis, ratione cantilenæ vel signaculi, ut ejusmodi ludibriis incautos alliget strictius, cautiusque fallat, nec ullo modo juvet. Dicam hic cum Plinio, non satius fuisset *Æmilianum Scipionem Carthaginis portas herba patefacere, quam machinis claustra per tot annos quærere? Quid & tam gravibus se onerant sumptibus, nostri Christiani principes, in effringendis oppidorum portis, tanto ponderosorum globorum infernalis pulveris potentia excussorum numero? quum etiam apud Acherontem investigare erubescerent nequam, si quid hic in talem usum posse acquiri judicarent?**

Lib. 24.
cap. 2.

§ 4. Pro defensione, figura cum creta in terra notatur, & miræ affinguntur nugæ, recitanturque Psalmi, & Orationes, nec non Missæ actus adhibetur, & in arbore clavus figitur ferreus.

§ 5. Ut mille hominibus vel equis cinctus quis appareat, anniculus salicis ramus, unico inflictu abscissus usurpatur cum exorcismo, barbarorum nominum recitatione, & characteribus absurdis.

Imagines
damnosæ.

§ 6. Damnum alicui inferre se credunt hi male fani, si imaginem conficiant in ejus nomine, quem læsum cupiunt, ex ceta virginea nova, sub cujus axilla dextra hirundinis cor locetur, & hepar sub sinistra. Item, collo appenditur filo novo effigies, quæ acu nova in membro lædendo figitur, recitatione verborum, quæ ob curiosos studio præmittenda censui. Ea ex ære quandoque apparatus, cujus membra ad diriorem deformationem invertuntur, ut pes manus loco formetur, & pedis vicissim locum subeat manus, facièsque invertatur. Ad atrocius malum similis imago adornatur in hominis forma, in cujus capite nomen certum scribitur, & in costis ea nomina, *Alifcafeil zaza hit mel melta*

meltat leviatan leutatace: ea in sepulchro defoditur. In eundem usum, ut ipsi vocant, in Martis dominio, parantur duæ imagines, una cerea, altera ex hominis mortui terra: & ferrum, quo homo necatus fuit, traditur alteri imagini, ut alterius necandi simulachri caput transfingat. In utraque duo inscribuntur nomina, & characteres seorsum peculiare: & certo altera reconditur loco.

§ 7. In mulieris amore conciliando, conficitur in hora Veneris imago, ex cera virginea in amatæ nomine: cui character imprimitur, & circa ignem calefit: & inter agendum, cujusdam angeli memoria in mentem repat. Non absumile monstrum fingitur, ut quis tibi in omnibus obsequatur.

§ 8. Ut tandem capillitio suspendatur nostra hæc malefica, & hujus negatorii actus scena tragicum sortiatur exitum, apparatus effigies ex terra capitis mortui hominis, in alterius nomine baptifanda, cui nomen cum caractere inscribitur: hinc osse putido suffitur, & inverso ordine leguntur Psalmi, Domine Dominus noster, Dominus illuminatio mea, Domine exaudi orationem meam, Deus laudem meam ne tacueris, &c. Deinde duobus diverse locis ea sepelitur.

Imago, ut capillus suspendatur malefica.

§ 9. Ut periaptorum, characterum, figuratum, annulorum, imaginum, reliquorumque id genus prodigiorum vanitas ubique explodenda, omnium obtutui lucidissime pateat, formulas has sacrificio surreptas suppressere nolui, quo de cæteris ejusmodi hominum ludibriis facilius pronunciantur sententia: quibus si vel veritatis momentum inesse levi solum cogitatu suspicatus fuisset Vulcanus.

Quibus verbis stupor ac taciturnitas in tormentis & questionibus induci & solvi creditur.

C A P . XII.

INVENIUNTUR, qui, cum scelus aliquod capitale admiserint, vel antequam subjiciantur quæstioni, vel interea dum torquentur, quorundam aut scriptura, aut prolatione verborum consequi sibi videntur, ut & tacere possint, & nihil omnino sentire. Id quod tam firmiter sibi persuasum habent, ut fuerint, qui hac fiducia ultro se tum carceri, tum quæstioni obtulerint. A diabolo enim, cujus interest scelera non puniri, sed indices accumulari, confirmantur in malo, nec solum organis vocis obstructis impediuntur, ne loqui possint, verum gravitatem somno opprimuntur, ut nec audiant interrogata, nec tormenta sentiant. Interim tamen his illi penduli verbis ac versibus, sane perquam

Quomodo tormenta quidam non sentiant.

Verba stuporem & taciturnitatem inducunt.

C c c

Impa-

*Imparibus meritis tria pendet corpora ramis,
 Dismas & Gestas in media est divina potestas:
 Dismas damnatur, Gestas ad astra levatur.*

Psal. 44.

Sunt, qui verba Prophetæ erudent: Eructavit cor meum verbum bonum, veritatem nunquam dicam regi. Alii autem hac ptece se muniant: Quemadmodum lac beatæ gloriosæ Mariæ virginis, fuit dulcis & suave Domino nostro J E S U Christo, ita hæc tortura siue chorda sit dulcis & suavis brachiis & membris meis. Alii vero saltem hæc proferunt: J E S U S autem transiens, per medium illorum ibat. *Os autem non comminuetis ex eo.*

*Luca 4.
 Joan. 19.*

§ 2. Et tamen contrarium videmus eventum. Licet enim *dis-*
trictus ita dæmon occupet, ut nihil sentiant: ossa tamen illis comminuantur & confringuntur. Qua etiam ratione probari posset, contra verborum nullam esse vim: quin ridicula potius esse, quam credibilia, quæ jam proposuimus. Enimvero nec diabolo quidem esse permissam, ut efficiat aliquid ejusmodi, interea dum illi ut superstitione utuntur flagitiosi, propter duas mihi causas videtur. Primo, quod, cum omnis potestas à Deo sit, diabolus nec ipsi, nec legitimis ipsius actionibus possit resistere, ut nocentes publicæ eripiat justitiæ: sicut docet D. Augustinus, & Thomas Aquinas. Secundo, quod impunitas scelerum Deo non placeat, & malefaciendi licentia minime permittatur: alioquin institutus ordo & justitia Dei sibi invicem repugnarent.

*Diabolus
 cor non
 semper lin-
 quam &
 sensus im-
 pediat.
 Rom. 13.
 De civit.
 Dei lib. 10.
 Thom. q. 5.
 prima par-
 tu tract.
 qq. tit. de
 miracul. de
 Senten.
 excomm. c.
 ut fama. l.
 ita vulne-
 rat 9. D.
 adl. Ag.
 Tractat. de
 quest. &
 tort. q. 4.
 nota 14.
 Tormenta
 nil curans
 fur.*

§ 3. Sed tamen hominum impietate sic merente, sæpius hæc acci-
 disse fateor. Testatur enim clarissimus Jurisconsultus Paulus Grilla-
 dus, se bis id & vidisse, & in facto comperisse, his verbis, Primo Pisis,
 dum essem assessor magnifici Domini Capitanei illius civitatis: deinde
 Romæ, dum essem auditor criminalium causarum reverendiss. domi-
 ni Auditoris Cameræ, ubi quidam fur sagacissimus, & duplicis mili-
 tiæ reus, contra quem erant examinati quindecim testes, super diversis
 iudiciis magni facti 137 ducatorum aureorum, habens noticiam, quod
 curia præfati Domini Auditoris procedebat contra ipsum, antequam
 personaliter compareret, accepit nonnulla sortilegia contra torturam:
 quibus expertus iterum atque iterum vitens, quod sufficiebant ad pa-
 rangonem, quadam die, dum ego essem in ædibus turtis novæ, ad exa-
 minandum quosdam alios reos, ille sponte veniens accessit ad me, &
 se constituit in carceribus ipsis, dicens, quod ultro venerat ad purgan-
 dum indicia, & notam infamiæ sibi illatæ. Contra quem tamen ne-
 cesse fuit devenire ad torturam, tot iudiciis contra ipsum laborantibus.

In qua

In qua dum erat elevatus, dormiebat capite clivo, ac si jaceret in lecto, absque ulla penitus lamentatione, aut clamore: & ad tractus chordæ erat tanquam statua marmoræa. Qui, dum elevabatur à principio, dicebat quædam verba submissa voce, deinde silebat ut dormiens. Statim ego suspicatus fui, ne gestaret aliquod sortilegium sive facturam maleficam penes se, aut ex illis verbis captaret aliquod suffragium. Perquisivi igitur quam diligenter per omnes partes corporis sui, demumque reperi in capite, sub scuffia scilicet inter crines, quandam parvam schedulam hæc verba continentem, videlicet: † J E S U S autem transiens † per medium illorum ibat † os non comminuetis ex eo † cum crucibus ita signatis. Quam illico abstuli ab eo. Qui licet illa sic ablata satis conquereretur, nihilominus iterum positus ad torturam, & elevatus iterum, illud idem sicut ante faciebat, & in principio ipsius elevationis nonnulla verba submissa voce dicebat, quæ percipere nunquam potui, nec quicquam confessus est. Demum mutatis tormentis, sub tormento taxilli subjectus fuit, & similiter spernendo dolores, nihil unquam confessus est: sed in sua negativa semper audacius convaluit, adeo quod necesse mihi fuit eo instante, ab inquisitione eundem absolvere. Similis casus occurrit Hippolyto de Marsiliis, dum erat officialis ducis Mediolani.

*Hippolyt. de
Marsil. in
l. repeti.
col. 4. ff. de
quæst. Al-
liud exem-
pla m.*

§ 4. Iterum ait Grillandus: Necdum est annus elapsus, quod a divi alium Romæ positum ad torturam, & repetitis vicibus graviter cruciatum, qui verba de laetæ Mariæ virginis submissa voce proferebat, & nullum dolorem pati, sed cuncta spernere videbatur: & dormiebat sicut alius in tortura: ac quanquam à tribus iudicibus, præsentem procuratorem fiscale, examinatus esset, nulla tamen unquam ab eo confessio extorqueti potuit, licet correns & criminis socius id fateretur expresse, & illum in socium nominaret: cujus processum vidi, illumque cognovi.

§ 5. Aliud exemplum, quod similiter in facto accidit mihi Romæ, cujusdam maleficæ mulieris, quæ antequam elevaretur in tortura, verba quædam submissa voce dicebat: deinde elevata silebat penitus velut mortua, & nigrior apparebat in vultu carbone extincto, oculos extra caput valde tremendos, more illorum qui strangulantur, emittens, & nihil penitus loquebatur neque boni neque mali. Ultima autem hæc historiola minime nostro obstat insomnio. Nam si ex lamiis nostris illa fuit malefica, quid mirum, si diabolus linguam ei fauceque præcluserit? ne scilicet illa suam innocentiam probaret, & demonis ludibria detegeret.

*Exemplum
mulieris.*

*Carnificis
portinaria.*

§ 6. Superioribus vero exemplis simile nuper habuimus Antwerpiz, in carnifice ejus urbis Gelenio, natione Gallo: quem cum innumera, eaque notiora flagitia commisisse nemo non sciret, adigi tamen nullo tormentorum genere, quamvis immani, potuit, ut ea confiteretur, in tantam statim *durissimam* ac sensuum pene omnium alienationem incidebat. De qua cum prudentissimus Senatus Medicos ordinarios consulisset, ejusmodi stuporem non nisi pharmacis quibusdam somniferis induci posse deprehendit: cujusmodi supra, Libro tertio capite decimo-septimo, descripsimus. Vel etiam alia ratione eam torturæ tolerantiam, ut immensos nimirum ille cruciatus perferret, Deus permittere potuit, vel quo iisdem ad resipiscentiã tandem cogeretur, vel ut reprobis acerbiores dignasque extremæ pœnas lucret. Si quidem gladio tandem cæsus est, citra ullum pœnitentis animi iudicium ebrius, qui multis tetro annis, se hominum utriusque sexus innumerorum sanguine inebriarat, quos multifario supplicii genere ob fidei confessionem, vita spoliaret.

*Tractat. de
quæst. &
terr. q. 4.
num. 16.
An verbis
dissolvantur
taciturnitas
& stupor.
Psal. 44.
& 118.
Psal. 50.
Psal. 7.
Psal. 9.*

§ 7. Nonnulli tamen, ait Grillandus, dixerunt, quod *adversus istas* conjurationes & maleficia taciturnitatis reperiuntur remedia quædam, quæ diversis precibus conficiuntur. Ex quibus dicunt, quod omnes ligaturæ & maleficia hujusmodi dissolvuntur, & reus gravissima tormenta & cruciatus patitur in corpore: & inter alia solent dicere verba illa prophetæ: Eructavit cor meum verbum bonum, dicam cuncta opera mea regi: &, Dominus labia mea aperiat, & os meum annuntiabit veritatem: &, Confundatur nequitia peccatoris, perdes omnes, qui loquuntur mendacium; &, Contere brachia iniqui rei, & lingua maligna subvertetur. Ex quibus verbis, precibus & exorcismis, dicunt maleficia ipsa resolvi, & reum mirabiliter cruciari. Vide Paridem de Puteo, in Tractatu de Syndicatu, c. tortura lo. 3. fol. 113. & Sylvestr. Prior in Tract. de Strig. demonst. mirand. lib. 4. cap. 5. Super quibus tamen cogita, ait ille, quia de virtute ipsorum remediorum possem quicquam certi attestari, ex quo illa nunquam expertus fui, nec per alium expetiri hætenus vidi.

§ 8. Ego vero, licet & D. Grillandus, & mille alii oculis id viderent suis, tamen virtute verborum, sive prolatorum, sive pictorum, sive sculptorum, fieri posse nunquam credam. Enimvero fur ille etiam schedula spoliatus, nihil adhuc, crudelius licet distractus, confitebatur: nec submurmurata verba insensibilem habitum inducere, satis superque à me ostensum est. Quare vel somnificam re assumpta, aut à diabolo,

bolo , quicum antea pepigisse animo tales , eiq; se devovisse, & etiam traditos esse necesse est, insensibilitate illata id fieri sentio, quum dæmoniacos complures Libro quarto à me enarratos, variisque cruciatibus à diabolo exercitos, nihil eorum sensisse, sed postea velut è somno surrexisset, commonstraverim. Statuendum iraque, si quid tale eveniat, id dæmonis arti potius tribuendum esse, qui ut spiritus, cerebri humores turbat, soporem movet, nervorum originem obstruit, sensum tollit & stuporem inducit, chartulis vel verbis in eum finem admissis, ut eorum apparatus quippiam inesse virium consideretur, atque interea reliquus Satanæ dolus lateret.

Cap. 10.
11. 12.

§ 9. Idem dictum volo ad torturam vetulæ Brugenſis, quæ tum habitu, tum viâ, tum incessu, tum moribus, tum fucata sanctimonie specie ab omnibus observabatur, habebatur in precio & plurimi fiebat, veluti vera Christi apostola, quod multarum matronarum liberos quasi miraculose curaret, gibbos liberaret, crura tibiasque ilico restitueret, idque non arte, aut externo medicamine adhibito : verum qualiscunque pietatis aliquo exercitio adjuncto, nempe ut uno, duobus, aut tribus diebus jejunarent, panis solius & aquæ usu : vel ter legerent orationem Dominicam, aut inviserent Mariam Ardenburgensem, aut S. Arnoldum Andenburgensem, aut S. Jacobum, aut S. Hubertum Ardennatem: vel ut missam unam aut alteram religiose audirent, aut aliquot preculas persolverent ægri. Hisce rebus ex præscripto rite expletis, ab incommodis postea liberabantur ægri, propter confidentiæ insignis de mulierculæ potentia conceptæ prærogativam. Exigebat etenim prius, ut, se posse, firmiter crederetur. Atqui extorta tandem doli confessione, licet aliquandiu torturæ & quæstiones frustra fuissent adhibitæ, exilio à prudenti Senatu puniebatur. Historiam integram leges in Rerum criminalium praxi cap. 37. de quæstione sive tortura, Jodoci Damhouderii Brugenſis.

§ 10. Quidam Jacobus nomine, mihi non ignotus & familiaris, torturæ ex magistratus decreto subjiciendus anno M D L X X I X, se ad insensibilitatem premunire volens, prius opium vorat, sed justæ quantitatatis ignarus, cum multa præcordiorum angustia, sopore tandem oppressus gravi, expirat. Schedulam apud ipsum mortuum inventam, & propria illius manu scriptam, qua opii drachmas tres sibi è pharmacopolio adferri jusserat, vidi, legi, & characterem agnovi: quod certe dolenter refero.

§ 11. Insensibilitatem doloris & cruciatuum quoque inducere,

teste Aarone. & Hermete, lapidem Memphitem à civitate Memphis dictum, si tritus & aqua mixtus propinetur ei, qui quaestionibus erit subjiendus, asserere Albertum Magnum eadem fide, qua plura alia, hic praetermitti non oportuit. Vide & circa finem capituli 16. lib. 3. & cap. 7. lib. 6. sequentis.

Figurato nullam inesse vim ratione figurae.

C A P. XIII.

HINC liquet, quantum fidei sit adhibendum fucò dæmoniaco, ab Hieronymo in vita D. Hilarionis eremitæ descripto. Eiusdem, inquit Ille, Gazensis emporii oppido, virginem Dei vicinus juvenis deperibat: qui, cum frequenter tactu, jocos, nutibus, sibilis, & cæteris hujusmodi, quæ solent morituræ virginitatis esse principia, nihil profecisset, perrexit Memphim, ut confesso vulnere suo, magicis artibus rediret armatus ad virginem. Igitur post annum doctus ab Æsculapii vatibus, non remediantis animas, sed perdentis, venit præsumptum animo stuprum gestiens: & subter limen domus puellæ, tormenta quædam verborum, & portentosas figuras sculptas in æris Cyprii lamina, defodit. Illico insanire virgo, & amictu capitis abjecto, rotare crinem, stridere dentibus, inclamare nomen adolescentis. Magnitudo quippe amoris eam in furorem verterat. Perducta ergo à parentibus ad monasterium, seni traditur, ululante statim & cõsistente dæmone: Vim sustinui, invitus sum abductus: quam bene Memphis somniis homines deludebam? O cruces, ò tormenta, quæ patior. Exire me cogis, & ligatus subter limen teneor. Non exeo, nisi me adolescens, qui tenet, dimiserit. Tunc senex: Grandis, ait, fortitudo tua, qui licio & lamina strictus teneris. Dic, quare ausus es ingredi puellam Dei? Ut servarem, inquit, eam virginem. Tu servares, proditor castitatis? Car non potius in eum, qui te mittebat, es ingressus? Ut quid, respondit, intrarem in eum, qui habebat collegam meum, amoris dæmonem? Noluit autem sanctus, antequam purgaret virginem vel adolescentem, signa jubere perquiri, ne aut solitis incantationibus recessisse dæmon videretur, aut ipse sermone ejus accommodasse fidem: asserens fallaces esse dæmones, & ad simulandum esse callidos. Magis autem, red-dita sanitate, increpuit virginem; Cur fecisset talia, per quæ dæmon intrare potuisset? Hucusque Hieronymus.

Dæmonis mendacium, ut illis quisquis se denari per-suaderetur alius.

¶ 2. Sed puellam magis obsidisse anorem mentiens dæmonium, quam amorem, mea est sententia. Nec verborum aut figuratum in lamina incisarum potentia id contigit: sed quod diabolo occasione submini-

subministrasset, quemadmodum exprobrat Hilario, eam exercendi facta illi fuit potestas. Qui ad ejusmodi magicas curationes in morbis confugiunt, severe redarguuntur à Basilio in explicat. Psal. 45. Parvus, inquit, filius incidit in morbum, tu mox incantatorem requiris, vel supervacaneos variosque characteres vel figuras aut literas puerorum innocentium collo suspendis, &c.

§ 3, D. Thomas quoque credit, annulos, vel quicquid est figurarum ex arte, nihil operari ratione illius figuræ: neque ex illa figura majorem vim recipere à corporibus cœlestibus, quam non sic figuratum: quoniam, quæ ex arte fiunt, non sequuntur materiam, neque formam. Idem idem & de verbis prolatis sentit: quoniam verba nihil mutant, nisi auditum. Verissime ergo, imagines ex ære, plumbo, auro, cera alba, rubra, vel alia materia baptifatas vel adjuratas, consecratas, imo potius execratas, per magorum artes & sub certis diebus, virtutes obtinere mirabiles, in ejusmodi artium libris recitatas, errorem esse scribit Martinus de Arles theologus.

§ 4. Et Porphyrii opinionem de talibus construendis imaginibus, fuisse falsam, comprobat D. Thomas Augustini testimonio, libro I O. de Civitate Dei. Verum quidem est, res naturales, formas suas & virtutes consequi ex corporibus cœlestibus: sed imagines artificiales nullam ab arte virtutem imbibere, aut aliam essequi vim queunt, nisi quam ratione materiæ obtinent. Figura autem, non est alterandi vel actionis principium. Ideo nec alius virtutis causam habet autum ejus imaginis, quam aliud alterius figuræ autum. Atqui si alium consequi effectum appareat, fit is dæmonum operatione, homines ludificantium, secundum Augustinum. Tales itaque imagines astronomicæ vim adipiscuntur per dæmonem. Cujus signum est, quod illis imaginibus quosdam imprimi characteres oportet, cum naturali virtute operentur nihil. In hoc tamen à magicis simulachris discrepant astrologica, quod in magicorum compositione fiunt expressæ quædam dæmonum invocationes, unde ejusmodi effigies ad expressa pertinent pacta cum dæmonibus inita. At in astronomicarum factura, tantum existit cum dæmonibus fœdus, per quosdam characteres & figuras ab ipsis dæmonibus inventas, ad quorum characterum impressionem, facientibus suffragantur dæmones. Hactenus ille.

§ 5. Scitè igitur à Cardano, philosopho & medico, scribitur: Licet sigillis vim non levem tribuant, ut Solis ad magistratus honores & gratiam cum principibus, Jovis, ad divitias & amicos, Venus, ad volupta-

*In libell. de
Oculis
natura ope-
rib.
Figurate
nulla inest
vis ratione
figura.*

*Lib. de Su-
perstitis.*

*Thomas
Aq in li-
bro contra
gentes, de
Fato. de G-
perib. natu-
ra vultus,
& præcipue
in 2. parte
Summa
theologica.*

*Lib. 18. de
Sutil.*

Lib. 16. ca.
90. de Va-
rietas.
Similia a-
pod. A-
grippas de
Occid. phi-
los. 1. 33.
& III.
29. 30. 31.

Iuprates, Martis, ad audaciam, Mercurii, ad solertiam, Saturni, ad laborum patientiam, Lunæ, ad populi favorem: non ignoro lapides prodesse, figuram autem nihil. Idem, ubi magicæ stultitiæ maximi in ea arte Artephii placita enarravit, ac non solum dolosos, sed etiam mente captos fuisse magos monstravit: prodigiosos inde planetarum characteres, item annulos terrificis planetarum notis insignitos, & sigilla monstruosis eorum formis munira delineat, mox subjungens: Hi sunt characteres dolosa mente excogitati, quorum virtutem nullam esse certum est. Nam quid his characteribus cum planetis ipsis rotundis commune est? At he nomina putes aut Arabica aut Chaldæa, aut Hebræa aut Græca. Quod si etiam essent, quid plus eis inesset virtutis quam Latinis? Igitur figmenta mera esse oportet, nulliusque virtutis: quam si contendas obtinere, non nisi dæmonum pacto fieri potest. Quis etenim talia invenire valuit, nisi dæmonum persuasionibus? At jam dæmones nihil docere constat. Dicent, autem, formas esse in Nona sphaera, quæ in India videntur. Ita siquidem malus ille Apopenensis finxit. Sed concedatur: quis vero postmodum docuit, hunc characterem Solis esse, illum Saturni? Hinc clare liquet, delirantium hominum hæc pura fuisse commenta. Plura inde magorum deliramenta ordine ex Artephio ibidem recitantur.

§ 6. Si contendant magi, se rebus naturalibus uti, characteribus, figuris, herbis & verbis, publica alioqui dæmonum commercia abominati: hinc refellentur, quum sit apud Aristotelem & omnes naturales philosophos compertissimum, ætivas virtutes non posse figuris inesse, uti nec literis vel quibuscunque characteribus, cum nihil aliud sint, quam compositio & ordo, excogitatus ab artifice seu pingente seu fingente: præterea & materiales imagines ultra suam speciem & formam operari non posse, testatissimum est, mûleo minus admirabiles supra naturæ legem producere effectus. Signa vero si dicantur, ea quum divinitus instituta non sint, quin potius rejecta, & à natura abhorrentia, restat, ut plus quam superstitiosa sint, & à dæmone inventa, vel palam fabricante, vel clam in male credulorum phantasiam suggerente. Somnia item sunt, quod figuras & characteres in elementalibus materia impressos parere radios fingat Alchindus Arabs, quibus motiones in rebus aliis excitentur, quum illi quatenus ex arte fiunt, nullo modo causarum superiorum influxus commoveant.

§ 7. His adde Porphyrii deliramenta, quibus figuras à diis maxime amari, eosque in sacrata imagine contineri imaginatur contra

contra Aristotelem, atque etiam Theologos, qui characterum, herbarum, aut etiam verborum vi, separatas mentes supra hominem in aliqua materia coerceri posse negabunt. Si quem characterum juvabit varietas, si quid dignitati vel vetustati eorum tribuendum quis contendat, in *funibus* hominis lineamenta, notas & multiformem characterem collimet, adeoque ipsum cœlum, tetram, & omnia quæ in eis sunt, vigilanti inspectione consideret, inveniet profecto, quod contemplatu & admiratione sit dignissimum. Quapropter otiosa, patrocinantem veritate, prodigiosorum hujusmodi figmentorum permanebit fabrica.

§ 8. Porro sacra verba ea pollere virtute, si denuo eo confugiarur, ut notatis solis literarum figuris tam mirabiles progignantur effectus, comminisci, certe impium est. Evangelii efficacia, non in exaratis characteribus, huic figuræ vel illi annulo, sigillo aut imagini applicatis, verum in virtute mystica, ad salutem credenti, consistit. Verbum Evangelii in corde juxta viam satum, auditum, & non intellectum, rapit malus ille: auditum autem, protinusque cum gaudio exceptum, radicem, ut in petra satum, non habens, continuo evanescit: auditum item, & cura hujus seculi suffocatum, ut semen inter spinas injectum, infœcundum manet, inefficaxque: sed auditum & intellectum, firmaque fide apprehensum, efficax est, hominemque in novam commutat creaturam, & mentes consolatur afflictas, adversus dæmonis insultus communiens, ardentique invocatione in Christi nomine inflammans, exorante quæcunque petuntur: non autem hoc præstat chartis illitum verbum, aut cuicumque materiæ impressum insculptumve, vel collo alligatum, sive superliminari impositum, aut subter limen in terra sepultum. Tantum enim abest, ut intuitu pictarum aut incisarum insculptarumve Scripturæ sacræ vocum aut sententiarum, quacunque sint expressæ forma, terreatur, fugetur aut vinciat diabolus, ut etiam ipse eandem probe calleat, nec allegare crube-scat, quo fallat cautius: quemadmodum cum Christum tentatione impeteret, fecisse legitur. Bona autem conscientia, viva fide, ex vera Dei agnitione & Spiritus sancti inspiratione prognata, atque verbi Dei potentia proferuntur ille, profligaturque. Hinc ligaturas omnes & remedia, quæ medicorum condemnat schola, jure optimo quoque Augustinus rejicit.

Rom. 1.
1. Cor. 4.
Matth. 13.
Marc. 4.
Luc. 4. 5.

Matth. 4.
Marc. 1.
Luc. 4.
Psal. 90.

Lib. 2. de
doct.
Christ.

Formula curandi maleficii superstitiosa. Item alter modus fustilis pellendi demonis.

C A P. XIV.

NON inconvenientem curandi maleficii modum mere superstitiosum, quanquam mysterii loco habitum, hic ascribam, ut evidenti-
Jo. Echtius
medicus.
 tus quorundam hominum eluceat impia credulitas. Hunc insignis doctrinæ, integritatis atque usus vir D. Joannes Echtius, *ἰατρὸς πολ-
 λῶν ἀνιάξισθ' ἀλλων*, pro suo candore, communicavit: quod cum non approbaret, sed risui una mecum exponendum arbitraretur: à matre autem ægrotæ nactus erat, quæ studiose religioseque omnibus observatis, filiam curatam, si diis placet, affirmabat. Historia, cui annexitur curatio, sic habet: Clarissimi jurisconsulti N. filia, annos nata circiter tredecim, monialis (quam vocant) monasterii non procul à Sufato siti, maleficio laborare credebatur. Nam venter tumidior erat, ut hydropicam quis judicasset: & cum lotio calculos excernere videbatur, qui vera erant fragmenta lateritia inæqualia, magnitudinis avellanæ nucis, & minora, præcedente summo dolore. Adhæc, alterum crus habebat luxatum. Quæ circa, quum extrema metuerent moniales, & puellæ parentes, ea Coloniam deferebatur, accerseranturque duo celeberrimi ejus urbis medici, D. Joannes Echtius, & Hubertus Faber. Qui, re ad exactam artis trutinam vocata pensiculataque, dæmonis opus foveri judicarunt.

§ 2. Ad puellæ itaque curationem adhibebatur quidam ariolus vetulus, nomine Abrahamus, qui hanc sanandi formulam parentibus præscripsit. Omnium primo sacra administraretur synaxis. Deinde positionis sequentis cyathus parvus plenus, vel vitreus, matutina hora & vespertina puellæ maleficio affectæ propinabitur. Recipe Rhabbari electi drach. I. radices enulæ, artemisiæ rubram vulgo dictam, centauryum minus, mentam aquaticam. Hæc simul, præter artemisiæ, in olla nova indentur, & in honore sanctorum trium nominum ebullient in vino albo: artemisiæ autem in aquæ pinta, quam hic vocamus, unciam duodecim pondere æquivalente decoquetur. Item pauperi alicui homini pio commendabitur recitatio orationis Dominicæ & salutationis Angelicæ, quinquies separatim repetenda: prima, in nomine puellæ maleficio læsæ, quod Christus in hortum duceretur: secunda, quod Christus aquam & sanguinem sudavit: tertia, quod CHRISTUS JESUS condemnabatur, quarta, quod Jesus citra culpam in crucem conjiciebatur: quinta, ob Christi passionem, quod in cruce expiraret,

*Rhabbari-
ram qui-
dem bitem
vacuat sed
quorsum
hoc cum re-
liquis plan-
tu pellendo
demonio
conferret*

piraret, ut sagam convertere, & illatum malum amoliri dignetur JESUS. Præscripto modo hominem simplicem in genua provolutum, attentione summa orare oportet: deinde octo diebus continuis Missam audire ægotam, & consistere, ubi recitatur Evangelium: atque in cibo & potu aquam lustralem, salemque expiatum miscere.

§ 3. Alia quædam puella exagitata aliquandiu à dæmonio, ejus inspiratione ita liberabatur, ut itinere satis longo & recto singulis fere passibus in genua procumberet Marcoduram usque, nusquam è via communi trita deflectens, etiam si fovea, aquæ, lutum vel excrementa essent obvia, in iis quoque genibus devolvi oportuit. At in ara sacra D. Annæ (ad quam frequentissimus ibi religionis ergo concursus) missa celebrata, liberationis indicium iri ostensum pollicebatur dæmon. Proinde circa puellam sub missæ actione se conspexisse umbram candidam, ait sacrificus: quam quoque puella se observasse, tanquam certissimam liberationis notam, asseruit. En dæmonis fucum, quo *οιδωραματω* stabiliat.

Obsessa curatio summa

§ 4. Domum à lemuribus turbatam, Theophrasti Paracelsi ascleze vindicant liberantque, suspensis in quatuor domus angulis membranarum virgineis, quas vocant, quibus inscriptum est: Omnis spiritus laudet Dominum: vel, Mosen habent & prophetas: vel, Exurgat Deus, & dissipentur inimici ejus. Si eodem modo suæ artis statuunt principia, quo hanc commentati sunt curationem, dæmonesque fugare conantur, non est, quod veterem medicinam, eversum iri metuamus. Absurde enim prima hæc sacri Vatis sententia in chartulis suspensa, ad dæmones exturbandos usurpatur. Nam omnis spiritus, hoc est, quicquid spiritum & vita fruitur, laudet Dominum: non autem ab impio, multo minus à diabolo, laudem suam celebrari vult Deus. Quomodo etiam instituto respondeant illa verba Abrahæ, diviti epuloni reddita, Mosen habent & prophetas, ipsi judicent. Si tertiam urgeant sententiam, ad Caput nonum hujus Libri, de Periaptorum virtute, eos relego.

Paracelsica dæmonum profigatio. Psal. 150. Luca 16. Psal. 64.

Maleficæ curationes chirurgi.

C A P. XV.

Ad insignis malitiæ chirurgum, qui multos annos toleratur apud Geldros, quandoque etiam Coloniz, anno supra sexagesimo septimo in ætate, apud impeditioris linguæ nobilem in ducatu Montensi, quem quoque fefellit, promotum, quum forte pocalis ibidem indulgeret, accessit ejusdem nobilis minister, proximæ

Chirurgus coloratus.

D d d 2

arcis

arcis præfectus, nomine Elbertus, calantica ægrotorum more tectus ut medica ejus opera, sic persuasus, uteretur. Hic mox vittam lineam ex capite abjici jubet medicaster, atque ut secum cyathos exhauriat hortatur ægrum. Quod quum hic averfaretur, sibi que à medicis, vino ut parce uteretur, imperatum assereret: respondit iste, sibi alias occultiores esse curandi rationes, quas nescirent reliqui medici. Id ideo tentatum, ut à bene poto, nec satis ob id prudente, liberaliorem curationis suæ mercedem pacisceretur, ejusque dimidium, quod ei moris est, ante auferret. Hinc seorsum cum ægrotato secedit, morbi magnitudinem proponit, causamque esse maleficium, in universam deinde ejus familiam atque pecora proserpturum sævissime, nisi obviam iretur, perfrictissima fronte mendaciter imperito homini persuadet. Tandem ubi de ampla curationis mercede transactum esset, diligenter porro industrieque inquit, num quem domi inter familiam aleret, cui fidi queat? respondit ægrotus, se famulam & filiam habere. Impositor, quot annorum esset filia, rogat: ait pater, Viginti: inquit impositor: Satis est, hæc erit nostro instituto & actionibus non inidonea. Inde jubet utrunque parentem ad filiz pedes procidere suppliciter, & obnixè orare, ut in cunctis medico obsequeretur, dictoque audientem se exhiberet, alioqui non rite consuli posse patris valetudini: cuius uterque cupientissimus ad filiz genua provolvitur, supplexque ex nebulonis istius præscripto obsecrat & obtestatur. Tum mandat, ut pilum tam suum quam uxoris, item filiz, necnon omnium, quos domi aleret, hominum, ut & brutorum, abscissum, filiz traderet, sibi in arcem, ubi ægrotus degeret, certa atque constituta hora deferendum. Hac fabulæ epithesi industrie ad hunc modum instituta, ad reliquos actus progreditur. Nam quum illa ad præscriptam horam, dicto obediens, ut patris sanitati consulere, advenisset, in conclave seorsum ducitur: ubi longa simulanter habita occulta oratione, librum, qui in mensa erat, aperit, duosque cultros decussatim transversos in eo ponit, multo cum murmure, diris item conjurationibus, fictis his illisque characteribus: tandem & circulum in terra ducit, in quem & alterum cultrum à se adjurationibus execratum, à puella configi jubet: tum interpositis aliquot non intellectis susurroque prolatis verbis, alteram cultrum, ut ante factum erat, defigendum tradit: deinde puellæ metu consternatæ offulam quandam offert edendam, illique refragantem perfrigidam (sic enim illa narravit postea) in os inserit: qua accepta, ita perturbari visa est, sive metu seu alia occasione, ut sibi non

satis

latis constaret. Hinc pectus nudari iussit, sicque mammillis diu poppissimo seu palpo tractatis, supinam inclinari detecto ventre voluit. Qua in re ubi puella pudica se difficilem præberet, atque hic Tragicus comœdus parvis exitium certissime subsequiturum, ipsamque in idem & gravius malum lapsuram, nisi morem geteret, minitaretur, necessarioque hic mutuam carnis contrectationem requiri persuaderet, in sinum prolapsus, pudoris mox zonam solvit, castitatisque munimentum perripit. Altero die eodem curationis modo observato, secundum fibulæ actum simul cum juvencula absolvit. Tentavit idem & tertio, sed solum bis ipsum suam satiasse libidinem, illa facta est postea. Interea & medicamenta ægroto exhibuit singulis diebus tam crudelia, ut præsentem hic præ nimio cruciatu timeret mortem, ob idque lecto affigeretur continuo, quum ante inceptam curationem, quasi nihil incommodi pateretur, obambulet. Nec quidem immerito, quod mercurium præcipitatum huic fuisse propinatum, à prudentioribus & forte actionum medicastri consciis judicaretur. In iis suis tormentis & carnificina hunc quandoque suppliciter, licet venire detrectantem, advocat, lenimenque torturæ querit: tandem & dilectissimam filiam rogat, quid ipsa animadverteret consilii, & quem speraret successum ex curationis modo. Quam ubi pudore suffulam, ac in lachrymas pronam, vix quicquam respondere observaret, doloris causam extorquet. Illa rem omnem ordine patri explicat, & catastrophe dolum detegit, se etiam menstruam fluxionem ex eo congressu passam fuisse queritur, hymenis venarum ejusmodi insultu ruptarum imperita. Ex lamentabili patris relatu hæc ad me pervenere. O verum maleficium! ô facinus horrendum, flagitium & scelus morte etiam crudelissima expiandum! Nec alio à me teterrimum hoc factum promulgari quis arbitretur, quam ut in similibus casibus, alieno damno quilibet cautior, non tam faciles aures & obvias manus præbeat cuicumque, sanitatem tanta impudentia arrogantiaque pollicitanti, & mercede iniqua stipalanti. Interim actor hic suos habet, qui ipsum mirentur, prædicent, promoveantque, etsi quoque lippis & ronsoribus innotuerit, cum licet provectioris ætatis, alteram duxisse uxorem, superstitute etiamnum priore. Sed in eam mentis caliginem dilabi, proh dolor, hos, qui alio iniquius commissi gladii potestatem torquent, est quod gemitibus assiduis,

quum peccatorum nostrorum amplitudo sic mereatur, conqueramur.

§ 2. Cuidam nobili extreme decumbenti, contra febrem adhibuisse eundem chirurgum sequentem curationem, mihi referebatur, quum ad eundem deploratum postea accerferet. Tres ille radicalæ partes huic obtulerat, singulas semel mordendas, ad primam inquires, Utinam Christus non esset natus: ad alteram, Utinam mortem non obiisset: ad tertiam, Utinam non surrexisset. Deinde illis collo appensis, jubet eum bono esse animo, si illæ perirent: qui enim eas tolleret, hunc simul febrem ablaturam pollicebatur. Sic non multo post, empyemate, meo quidem iudicio, interiit.

§ 3. Usurpatus & is modus, Jesus Christus † qui natus est, liberet te N. ab hac infirmitate †: Jesus Christus, qui mortuus est † liberet te N. ab hac infirmitate †: Jesus Christus, qui resurrexit † liberet te N. ab hac infirmitate. Inde quinques oratio Dominica & Salutatio Angelica recitentur quotidie.

§ 4. Eiusdem ordinis fuit is medicaster, qui apud Xantos Clivie, cuidam juveni ex tympanite tumescenti, nuper persuasit, seniorē viperam cum duobus rubris colli circulis, & duas juniores in ventre exundante foveri ex maleficio: & quum exactius observaretur, dum hunc curat, ne à vehementibus purgationibus, simul excrementis vipersas mortuas miscere fraudulenter posset, tandem ægrotum partus dolores passurum fingit, ac proinde se oportere partibus pudibundis occulte manus admolari: cui respondet mater ægroti, admonita prius, suis manibus se effecturam, quicquid in eam rem desideraretur. Sic desit impostor, & post dies quatuordecim moritur æger, qui à quodam chirurgo eam ob causam secabatur, ut cunctis hujus nebulonis innotesceret dolus, quemadmodum & contigit: hinc incunctanter alio avolavit funesta hæc & infausta strix.

Dæmones non aliter sanare morbos, quam à læsione ab illis inducta cessando.

C A P. XVI.

*Fortissimi fidei
lib. 5. de
Bello dæ-
monum.*

SI jam objiciatur felix curationum harum magicarum successus: respondendo, In vita sancti Bartholomæi legi, dæmonem curasse morbos: atque hoc fecisse non sanando, sed à læsione, quam ipse iniecit, cessando, ut tradit Abdias episcopus Babylonie, libro octavo Certamin. apostol. in hæc verba: In idolo Astaroth apud Indos dæmon erat, qui se curare languidos, & cæcos, quos ipse lædebat, illuminare fateretur. Erant enim sine Deo vero homines illi: & necesse erat, ut à Deo falso ludificarentur, qui ejusmodi arte illudit, verum Deum

Deum non agnoscentes. His concitat dolores, morbos, damna, pericula, datque responsa, ut ipsi sacrificent: & quum à se invec̃ta remover, tanquam ab ipso sanentur, existimant omnes, nimirum stolidi: ille autem non sanando subvenit, sed à læsione cessando. Iraque cum lædere desinit, curasse putatur. Et post: Ipse diabolus arte reddit homines ægrotos, iisque suadet venerari idola: & ut sibi eorum animas devinciat, ab eorum vexatione desistit, ubi lapidi aut metallo dixerint, Tu es Deus meus.

§ 2. Et post ex Bartholomæi mandato faterur dæmon, primo carnem hominum à se lædi, verum in animas nullam sibi concessam esse potestatem, nisi sacrificaverint. Deinde subdit: At ubi pro corporis sui salute nobis sacra fecerint, ab afflictione desinimus, quod tum in illorum animabus dominari inchoamus. Cum itaque à læsione quiescimus, eos curare videmur, & velut dii colimur, dæmones interim existentes. Pulchre id à Tertulliano etiam docetur his verbis: Habent de incolatu aëris, & de vicinia siderum, & de commercio nubium, cœlestes sapere paraturas, ut & pluvias, quas jam sentiunt, reprobant dæmones, benefici plane & circa curas valetudinum: lædunt enim primo, dehinc remedia præcipiunt ad miraculum nova, sive contraria, postquam desinunt lædere, & curasse creduntur.

*In Apolog.
cap. 22.*

§ 3. Adjungam quod in hanc sententiam Tatianus Assyrius, Iustini discipulus, qui claruit circiter annum centesimum septuagesimum, contra Græcos differat: Nullus affectus, inquit, per occultam alterius rei dissensionem tollitur, nec ægrotus aliquis curatur amuletis, ut pelliculis appensis. Dæmonum istæ aggressiones sunt: & qui ægrotat, vel amat, vel odit, vel appetit ultionem, istos sibi auxiliatores asciscunt. Utuntur autem dæmones hoc artificii modo. Quæmadmodum figuræ literarum, & versus, qui inde conscribuntur, non per se possunt indicare, quod scribitur: sed hæc sibi cogitationum suarum signa homines constituerunt, ex certa ipsorum conjunctione, ita ut ordo literarum definitus est, rem intelligentes: sic etiam variæ radices, & nervorum & ossium adhibitio, non sua natura aliquid efficiunt, sed tanquam elementaris institutio sunt improbitatis dæmonum, qui ad quid singula valere debeant, præscripserunt. Ubi vero ab hominibus usurpari viderint ministerium vel curationem ipsorum, superveniunt, & eos ad servitutem redigunt. Et post: Non sanant dæmones, sed dolo capiunt homines.

§ 4. Et recte Justinus ille maxima dignus admiratione, dæmones

latro-

larronibus similes esse docuit. Siquidem ut illi viros aliquos capere solent, deinde pacta mercede familiaribus eos restituere: sic etiam, qui à vobis existimantur dii, quorundam hominum membris se insinuantes, deinde per somnum suam in illis gloriam fabricantes, in publicum prodire jubent: & in conspectu omnium, postquam desideratis ex mundo rebus se expleverunt, ab ægris avolant, & morbum suo dolo productum obliterantes, pristinae valetudini homines reddunt. Testatur & D. Hieronymus, licet virtute magica possunt aliqua fieri miracula, ut illa, quæ pertinent ad curiositatem tantum, & vanitatem (Sicut Simon magus fingebat statuas ambulare, loqui, ridere, & similia) ea tamen, quæ sunt salubria, ut existunt curatio languidorum, illuminationis cæcorum, & hujusmodi, non posse artibus magicis sive à dæmonibus effici.

§ 5. Eleganter breviterque hoc dæmonis studium ac medelam expressit Cyprianus De idolorum vanitate, ubi post longam de Auguriis & Aruspiciis disputationem subjungit: Hi spiritus maligni afflatu suo vatum pectora inspirant, extorum fibras animant, avium volatus gubernant, sortes regunt, oracula efficiunt: falsa veris semper involvunt. Nam & fallunt & falluntur, vitam turbant, somnos inquietant, irrepentem etiam corporibus occulta mentis terrent, membra distorquent, valetudinem frangunt, morbos laceffunt, ut ad *cultram* sui cogant. Et mox: Hæc est de illis medela cum ipsorum cessat *injuria*. Nec aliud his studium est, quam à Deo homines avocare, & ad superstitionem sui ab intellectu veræ religionis avertere: & quum ipsi sunt pœnales, quærere sibi ad pœnam comites, quos ad crimen suum fecerunt errore participes.

§ 6. Hinc Augustinus, & legitur 26. q. ultima, admonent: Admoneant fideles sacerdotes populos suos, ut noverint, *magicas artes incantationesque*, quibuslibet infirmitatibus hominum nihil remediū posse conferre, non animalibus languentibus claudicantibusve, vel etiam moribundis quicquam mederi: sed hæc sunt laqueus & insidiæ antiqui hostis, quibus ille perfidus genus humanum decipere nititur, & si quis hæc exercuerit clericus, degradetur, laicus anathematizetur. Idem fere in libro de Civitate Dei legitur: & 26. q. 2. qui sine. ubi mortem potius esse dicendam ejusmodi curationem, quam vitam, docetur. Idem: Valent dæmones affligere, quoscunque Deus propter peccatum, eorum tyrannidi subjecit. Iſychius lib. 6. comment. in cap. 19. Levit. Pessimum est magis adherere, quia dæmonum

monum inimicorum nobis & pestilentium nomina dicunt. Qui etsi ad breve tempus, ut in errorem mittant, videntur operari aliquid quod ad corporalem sanitatem vile & parvum, quale etiam imperiti medici operari possunt: veruntamen nec hoc ut boni, neque ut bene volentes hominibus operantur, sed in servitutem illos redigere, & à Deo separare cupientes.

§ 7. Ad curationem harum dæmoniacarum cognitionem facit, quod Sabellicus scribit: Talis, inquiens, Circensium ludorum fuit pompa, quos tum instaurari contigit, quod quidam è plebe homo T. Latinus, sive Tyberius Atinius, ut alii scribunt, à Jove erat monitus, ut consulibus nunciaret, non placuisse sibi proximorum Circensium præfultorem: instare ubi periculum ingens, nisi darent operam, ut sibi ludi ex integro fierent. Id ille imperium quum forte detrectasset, veritus ne, si fidem non fecisset, pro ludibrio abiret in ora hominum: ita accidit, ut paucis diebus, quibus species illa fuerat homini noctu oblata, filium nulla evidentiore morbi causa amiserit. At tum iterum simili oraculo interrogatus, an satis magnam haberet spreti numinis mercedem? Cæterum, quum rem adhuc in occulto haberet, subita est corporis debilitate afflictus. Tum demum propinquorum consilio usus, lectica primo in forum ad consules, mox per illos in curiam delatus, ubi, quæ per quietem fuerat jussus dicere, ordine exposuit. Miraculo accidisse ajunt, ut in pedes erectus, domum incolumis abierit. Sed malorum dæmonum aliquis Atinio in somnis affuit, qui futurum intelligens, ut paucis diebus ille filium amitteret, ipseque aliquanto brevius gravi esset morbo defuncturus: ubi scilicet à se affligi desisset, hanc fallendi ansam nactus, ut Romanum pop. in majores adhuc tenebras conjiceret, ridiculum illud ludorum schema oculis cæcæ multitudinis offudit.

Fictam esse dæmonum Sanationem, & eam quandoque à Deo permitti ob imprudentium credulitatem, admodum sæpe efficacem.

C A P. XVII.

ITA QUÆ liquet, fictam saltem simulatamque curationem quandoque exhibere dæmonem, à cruciamento, cujus ipse author extitit, desistendo libenter, cujus rei admiratione faciles hominum mentes illaqueet, sibi que infidelitate subjuget spiritus in diffidentiz filiiis efficax: hoc unum cum primis annitens, ut hi, quos defraudarit, eum divino cultu & honore dignentur. Vel Deū, ob contumacem hominum

E e e

incrè-

*Senecad. 2.
lib. 9.*

Epist. 2.

incredulitatem, plerumque aliqua permittere credimus, ut videntes non videant, & audientes non audiant, nec intelligant. Vel quo modo ex confidentia in medicum, medicamentis plus accrescere interdum virium conspicimus: sic ex fide superstitiose adhibita ejusmodi incantationum verbis, quanquam ex Scriptura frequenter furto fatisque inconcinne subtractis, aliquid singularis energiz accedere, non temere quis credat. Quod nec Galenum latuit, illum plures curare affirmantem, in quem plures confidunt. Tantum habet ponderis, intensa sanationis imaginatio. Quare Pomponatius dicere non veretur, in sanatione acquisita ex veneratione ossium Divis ascriptorum, si essent ossa canis, & tanta & talis de eis haberetur imaginatio, non minus subsequeretur sanitas. Multa siquidem corpora veneratione dignamur sæpe in terris, quorum animæ patiuntur in inferno, auctore Augustino.

1. Pro-
gnos. 2.
Lib. de In-
cantament.
cap. 12.
Imaginatio
intensa san-
ationis
efficax.

§ 2. Ex majorum historiis recentique patrum nostrorum memoria, repetunt plerique exempla, asseruntque non paucos ad sola vota sanctis, nescio qua credulitate & religione facta, aut ex contactu contuitive ossium (non dicam thecarum) quæ de quorundam cadaveribus collecta ac reservata ferebantur, recuperasse amissam virium integritatem, sanitatis restitutione *in Domino* stabiliente, universi cultus impii auctore unico diabolo. Imo inde natam pervasisse in animos hominum opinionem, auctamque ætate & roboratam inveterasse ajunt: ut plus valere, longeque validius obortas corpori ægri tudines evellere atque extirpare, sola vota statuis delata, quam remedia censerentur. Eam inolevisse consuetudinem addunt, ut, si quid adversi accideret, non divina desiderarentur auxilia, sed in subsidium illi invocarentur sancti, quos talibus præfidere ac dominari malis persuasum erat: neglectum ea ratione fuisse Deum, contempti que & pro nihilo habitam medicorum operam, preces quoque Deo ad cœlestium mandatorum præscriptum deferendas, directas fuisse ad sanctos, aut ad statuas: vim item medicatricem, divinitus remediis in natura ordinatis inditam, votis fuisse tributam.

Constantis
credulitatis
potentia.

§ 3. Quantum aptem valeat constans credulitas apud vulgus, prope innotuit. Credulitatem requirit superstitio, quemadmodum fidem vera religio. Tantum potest obfirmata credulitas, ut etiam miracula operari credatur in opinionibus & actionibus falsis. Quilibet enim in sua religione, etiam falsa, modo firmissime credat veram, spiritum suum ea ipsa credulitatis ratione elevat, donec assimiletur spiri-
tibus

tibus illis, qui ejusdem religionis duces sunt & principes: eaque videatur operari, quæ natura & ratio non discernunt. Hæsitatio vero & diffidentia, infirmitum opus non modo in superstitione, sed etiam in vera religione infirmant: & effectum quæsitum, licet multo usu confirmarum, enervant. Quomodo autem superstitio imiretur religionem, exempla ostendunt, inquit Agrippa: videlicet, quando excommunicantur vermes & locustæ, ne frugibus noceant: quando baptizantur campanæ & imagines, & ejusmodi plura. Sed quia prisca illi magi, & qui ejus artis authores apud veteres existerunt, fuerunt Chaldaei, Ægyptii, Assyrii, Persæ & Arabes, quorum religio omnis perversa erat, & idolorum cultu inquinata: cavendum nobis summo opere est, ne permittamus illorum errores supra nostræ religionis Christianæ puram veritatem dominari. Blasphemum enim hoc esset, & *βαβυλωναια*.

*De Occult.
Philosoph.
libro 3.
cap. 4.*

Historiis non illepidis ostenditur, quantum in magicis curationibus valeat temeraria credulitas.

C A P X V I I I .

CETERUM quid temeraria illa valeat credulitas, exemplis ostendam ridiculis: & prius non illepidum, à viro Ecclesiastico, non infimi nominis Theologo, accepi. Narrabat is, ad mulierculam quandam oculorum lippitudine aliquandiu laborantem, casu nebulonem divertisse, qui sanationem oculorum certissimam pollicitus, suspensa in ipsius collo schedula, tam cavite stricte, ne ea auferretur aut aperiretur aut legeretur, ut nihil hinc prorsus expectandum juvamenti asseruerit, si aliquo hic modo delinqueretur. Mulier in multam erectam spem confidens, à lachrymis se quoque continuit, quibus antea oculorum accrescebat vitium: atque hac ratione paulatim convaluit. Demum ob adeptam sanitatem schedula negligenter habita decidit: ejusque cui hætenus unice fidebat, animadversa dein jactura, redeunt lachrymæ, malumque recrudescit. Schedulæ interim ab alio inventæ, reserata & lectæ, inscripta Germanico idiomate hæc ajebat fuisse verba: *Der Teuffel eratzte dir die augen auff, und scheiffe dir in die löcher.* Quod si verbum verbo reddatur, sonat: Diabolus eruat tibi oculos, ac eorum foramina suo stercore impleat. Si horum aliqua fuisset virtus verborum, evulsi periissent oculi, cavitatibus dæmonis excrementis rursus infartis. Non omnino absimile, Plinio referente, videtur illud Marci Servilii Noviani principis civitatîs, qui in metu lippitudinis, priusquam eam ipsam nominaret, aliisve ei prædiceret, chartam duabus Græcis literis P & A inscriptam, circumligatam lino, subnectebat collo.

*Idem sero
legitur in
Libro Germanico de
Iudiciis &
Seriis.
cap. 427.*

*Schedula
ridicula
collo ap-
pensa.*

*Chartula
inani collo
subacta.*

§ 2. Sic cuidam puellæ terrifico furore interdum à dæmonio agitata, chartulam corio rectam, antea quidem in altari Missæ recitatione sacratam scilicet, suspendit ecclesiasticæ professionis vitæ, sanationem pollicitus: ea tamen cautione adhibita, ut in officio & rei fiducia retineretur puella: si schedula neglectui habita periret, eam ad primum relapsuram. Idcirco de custodienda vigilanter chartula, singularis omnibus incumbere cura & studium. Tandem conjunx mea Judith ad villicum nostrum divertit, è quo ubi miserabilem puellæ casum cognovisset, illam continuo voluit accersiri. Atque hic illa studiose pieque admonita ab uxore, ac rectius instituta, ut nimirum fiducia in Deum afflictorum patronum concepta, dæmonis negligat ludibria, sacrilegumque sacrifici consiliū contemnat, eam mensa appa- rata cibo quoque refici jubet, simulque à collo periapton auferat. Quare percussis territique procul fugiunt spectatores, relicta cum puella in domo conjugæ sola, una cum Sophia filia, veriti, ne ob suæ anchoræ sacræ jacturam, cui hucusque nixa puella minusangebatur, tanquam in portu subsistens, mox exiliret furore percita, insultuque violento assistentes suo impeteret more. Interea admonitioni acquiescens, appposito fruitur victu, citra ullam animi turbati notam, hilaris: ac, ne unquam amplius transversam à viva in Deum fiducia se avocari sine- ret, erudita, optime inde, nostra quidem sententia, habuit. Corio au- tem conciso, implicata aliquoties chartula inerat sublutea, plana, sine characteribus: quam confestim Vulcano consecravit, præsentem puella, uxor.

§ 3. Hac accedat & aliud de obsessio quodam exemplum. Is, dum per sacrificium mire *phavor*, plerisque conjurationibus & exorcismorum fulminibus impeteretur adeo, ut jamjam prorsus videretur abigendus dæmon: eoque cunctante, supra verticem energumæ tan- dem adhibita fuisse particula S. Crucis, in theca sive loculo conte- ctæ, ut vulgus opinabatur: sic demum insudantem vehementer exor- cistam affatur dæmon: Tametsi non nesciam vanam atque impiam esse vestram de vero crucis ligno, in quo pependit Christus, confi- dentiam, quum revera fragmentum sit è patibulo sectum, nihilominus pertinax ista opinio vestra ac confirmata omnium fides facit, ut affe- ctibus vestris obsequens, nunc hinc cedam, deseramq; hoc hospitium.

§ 4. Fallacem, captiosam & periculosam hujusmodi esse conjurationem, nemo non videt. Ludit se penumero sub rerum harum ludi- crarum specie diabolus: & hoc exequitur, quod machinatores illi

malefici

malefici persequuntur, ut videlicet omnis vis ab ejuscemodi figmento proficisci credatur. Recte itaque Rabi Moses ille Ægyptius, mendaces & stultos esse affirmat, qui soli figuræ, soli scripturæ, solis lineamentis, solis denique vocibus ære fracto natis, tantam miraculorum vim & potestatem tribuant. Nec tēmete Antoninum Caracallam imperatorem eos condemnare statuisse, tradit Ælius Spartianus, qui contra tertianas & quartanas febres pēriapta gestarent: quæ quoque à Luciano lepide irridentur.

*Perplexor.
l. 70.*

¶ 5. Similes quoque curationum modos, ut supersticiosos, rejicit Augustinus his verbis: Superstitiosum est, quicquid institutum est ab hominibus ad faciendā & colendā idola, pertinens vel ad colendam, sicut Deum; creaturam, partemve ullam creaturæ: vel ad consultationes, vel pacta quædam significationum cum dæmonibus placita atque fœderata: qualia sunt molimina magicarum artium, quæ quidem commemorare potius, quam docere solent poëtæ. Ex quo genere sunt, sed quasi licentiore vanitate, aruspicum & augurum libri. Ad hoc genus pertinent omnes etiam ligaturæ, atque remedia, quæ medicorum quoque disciplina condemnat, sive in præcantationibus, sive in quibusdam notis, quas characteres vocant, sive in quibusdam rebus suspendendis aut ligandis: in quibus omnibus ars dæmonum est, ex quadam pestifera societate hominum & angelorum malorum exorta. Unde hæc cuncta vitanda sunt Christiano, & omni penitus execratione repudianda atque damnanda. Item Serm. de Temp. 215. Etsi adhuc videritis aliquos aut ad fontes, aut ad arbores vota reddere, sortilegos etiam & divinos vel præcantatores inquirere, phylacteria etiam diabolica & characteres, aut herbas vel succos sibi aut suis appendere, durissime tanta eorum peccata increpantes dicite: quia, quicumque fecerit hoc malum, perdit Baptismi sacramentum. Idem Serm. 241. de Tempore.

*In Dial.
philosoph.
de Doctrin.
Christ. 11.
20. &
27. q. 2.
c. 11. ad.*

¶ 6. Hic negligi minime oportuit indusium illud, necessitatis nuncupatum, Germanis *Nothembd*, tantopere à proavis celebratum, quo induebantur, ut in bellis à quocunque telorum vel spherularum bombardicarum ignis & armorum injuriis liberi perdurarent, & quodvis aliud corporis incommodum declinarent securi. Eo quoque usæ sunt parturientes, ut citius tutisque fortum deponerent. Hinc nomen sortitum est, quod in necessitate usurparetur, & suum præstaret auxilium. Hoc autem solenni modo adornabatur. In una eademque nocte feriarum Natalis Christi, filum ex lino in nomine diaboli à junioribus

*Indusium
necessitatis.
Nothembd.*

notæ castitatis puellis neri texique, & indusium consui debuit. In pe-
ctore vero duo assuebantur capita, in quorum dextro longa propen-
debat barba, & velut galea erat imposita: sinistram autem horridum
& corona ornatum, regis illius magi Beelzebub fuisse diceres: latus
utriusque manebatur cruce. Longitudine à collo medium hominem
contegit indusium cum manicis. Id apud eximie nobilitatis virum vi-
di, cui à patre milite strenuo cesserat, qui eo muari solet, plurimum
huic filius: quemadmodum plerique etiam Cæsares, alique principes
& magnifici consuevêre. Hæc autem plus quam superstitiosa, Sath-
anz doctrinam crasse nimis redolent,

*Quod eximii medici alligationibus, characteribus, carminibusque usi
sint: & de Homericæ medicatione, ac Vespassiani miraculo.*

C A P. XIX.

INTERIM excellentissimos quosdam medicos, qui non parum fi-
dei his apposuêre nugis, hic graviter imegisse non ignoro. Ex ho-
rum numero est, doctissimus alioqui, Alexander Trallianus, qui Her-
culis erecti leonem suffocantis, & in lapide medico inculpei imagi-
nem annulo aureo inclusam & gestatam, colicis mederi affirmat: sic
& calculosis, podagricis & febricitantibus consuluit non solum allig-
ationum, sed & characterum & carminis usum. Galenum quoque
ab iis, quæ evidenter apparent, persuasum temporis processu, addu-
cit, vim iis inesse sentientem (in tractatu de Homericæ medicatio-
ne) quam tamen antea negaverat. Inscriptionis autem ea extitit cau-
sa, quod Homerus suppressum verbis sanguinem, & mysteriis sanatos
morbos tradiderit. Nec Aërium, hærentes in gula & tonsillis spinas
& ossicula carmine superstitioso excantare; puduit. Telum carmine
ex thorace retractum, supra ex Benivenio commemoravi. Marcellus
etiam passim inculcat carmina: his quoque usus est Octavianus in Eu-
poristis, Item Q. Serenus, qui verbum, Abracadabra, chartæ figura à
se tradita inscriptam, appensumque ex collo, à febris, maximeque
ab hemitritæo liberare docet. Gordonius itidem, & plerique alii su-
perstitutionibus additiore medici recentiores, licet primarii, carmina
habuêre familiaria, ut etiam ad sanguinis profluvia, ad comitiales ac-
cessiones, ad partus difficultatem, ad febres intermittentes & errati-
cas, ad lumbricos, vulnera, fistulas, luxationes, hernias, & nescio ad
quæ non, haud pauca invenerint.

§ 2. Quorum experientiam (inquit Augerius Ferrerius) cum ob
oculos positam, & tot illustrium virorum autoritate confirmatam

vide-

Lib. 10.
ca. 1. circa
finem. l. 9.
ca. 4. & li.
11. in fine.
lib. 11.
cap. 9. Hunc
non omnes
taxat
Joannes
Gersus.
Annulo-
rum, allig-
ationum,
characte-
rum, &
carminum
usus apud
medicos.
Homericæ
medicatio.
Cap. 4.

Libro 2.
method.
cap. 11.
de Homeri-
ca med.

videris, quid facies? Nam iis, quæ sensibus exposita sunt, contravenire, sani hominis non est: doctorum vero experimenta infirmare, temerarium. Tu vero, dices, quæ hæc inculcas, quid sentis? Dicam libere. Neque enim superstitiosus homo sum, neque fabularum amans, sed veritatis studiosus: in quam cum toto animo ac studio omni incumberem, prodigiosas quoque has curationes attingere volui, ne qua parte in artis operibus deficerem. Deprehendi itaque, curationis huius eventum non è characteribus, non ex carmine promanare: sed tanta est vis animi nostri, ut, si quid honesti sibi persuaserit, atque in ea persuasione firmiter perseverarit, id ipsum, quod concepit, agat, & potenter operetur: modo alterius, in quem agit, animum non habeat repugnantem, neque diffidentem. Nam, si etiam fidentem & coadiuvantem hubuerit, citius, quod intenditur, perficietur: si neque fidentem neque diffidentem, nihilominus vis animi agentis operabitur. Id in dentium doloribus, in quibus frequentissima hæc est medicatio, aperte videre licet. Nam præcantator ita movet non reluctantis ægroti animum, ut dolor illo submurmurante, vel cum characteribus agente, sensim extinguatur. Quod miraculo non caret. At, si forte æger diffidat, aut plane ridiculum existimet remedium, aut circumstantes habeat, qui fidem elevent, & remedium coram illo contemnant, præcantanti nulla vis erit, quia persuasioni suæ repugnantem habet alterius animum.

§ 3. Hic illud interferam, quod cuidam puellæ nobili dolorem dentis à nobili viro carmine lenitum meminerim. Sed illam redargutam ob impium curationis modum admissum, facti poenituit: quare recurrit dolor, qui tamen postea evanuit sponte. Qui vero circa fidem ac persuasionem ad incantandum accesserit, operam suam ludet: nisi forte tam stupidum alterius nanciscatur animum, qui simulatione se decipi non sentiat. Non sunt ergo carmina, non sunt characteres, qui talia possint: sed vis animi confidentis, & cum patiente concordis: ut doctissime à Poëta dictum sit:

Nos habitat, non tartara, sed nec sidera celi:

Spiritus, in nobis qui viget, illa facit.

§ 4. Verum confidentia illa ac firma persuasio comparatur indoctis animis per opinionem, quam de characteribus & sacris verbis conceperunt. Doctis & rerum intelligentiam habentibus, nihil opus est externis: sed cognita vi animi, per eam miracula edere possunt, qualia de Apollonio refert Philostratus, cum ab externis mundanis-

que

que negotiis in animi secessum se recepisset. Indoctus ergo animus, hoc est, suæ potestatis & naturæ incius, per externa illa confirmatus, morbos curare poterit. Doctus vero, & sibi constans, solo verbo sanabit: aut, ut simul indoctum animum afficiat, externa quoque assumet, non solum, quæ vulgo prolata dicuntur, verum etiam alia quæ à se inventa, vel quæcunque illi ad manum aut in mentem promp-
te venerint. Hactenus ille.

§ 5. Hanc autem Ferrerii sententiam, ejusmodi nimirum effectus ex constanti & firma operantis persuasione consequi, modo patientis animus non reluctetur, erudite confutat ornatissimus vir D. Thomas Eraustus in parte prima disputat. de nova Paracelsi medicina.

§ 6. Ut porro intelligatur manifestius, in illis, quæ præter naturæ ordinem adhibentur, curationibus, dæmonium sæpe operari & colludere in hominum exitum, verba Antonii Sabellici hic adferam. Mirum, inquit, quantum præstigiorum, ipsius principis & aliorum oculis offuderunt mali dæmones, per id tempus, quo Vespasianus Alexandria fuerit. Nam & Basilides libertus, qui aberat, visus est illi sacrificanti ministrare, ut regum nomen futuro imperio omen fecerit: & mox paulo illum pro tribunali sedentem, duo e plebe viri adierunt, opem sibi orantes à Serapide demonstratam: hic oculis captus, ille debili crure, per quietem se monitos dicere, fore ut cæco dies illucesceret, si ipsius oculos sputo Vespasianus inunxisset: alterque firmior fieret, si calce contingeretur. Quum vix fides rei esset, nec res ullo modo successura crederetur, ne experiri quidem à principio Vespasianus ausus est. Cæterum amicis hortantibus, utrunque pro concione tentavit: nec defuit eventus. Verebatur scilicet dæmon ille, quem sub Serapidis nomine colebat Ægyptus, errorum mater, ne piorum ecclesia recens ibi constituta, ex vetusto illo ipsam exturbaret domicilio: præviditque futuram, ut duo ægri, uterque sua defuncturus esset clade: impulitque proinde ambos, ut à Vespasiano opem implorarent, ut, quum eventus secutus esset, ejus favore, qui erat rerum potiturus, oraculi majestas augetur, nec ex ipso Imperii fastigio ad veræ lucis fulgorem animum intenderet.

*Euseb. 9.
lib. 3.*

*Vespasiani
miraculum.*

*Cap. 26. 9. 5.
episcopi.*

§ 7. Finiam hæc capita sententia hac memorabili, quæ 2. Decret. legitur: Semper diabolus sub velaminibus latens, prodit se; dum ea contingit, quæ hærent personis, per quas fallere nititur. Si autem quilibet opponit & dicit: Quomodo eveniunt illa, quæ illi divini prædicunt futura: aut quomodo possunt ægris præbere medelam, aut
sanis

sanis immittere ægritudinem, si aliquid propriæ virtutis aut potestatis non habeant? hoc à nobis accipiat responsum. Quod ideo quisquam non debet eis credere, quia aliquando eveniunt, quæ prædicunt, aut sanare videntur languidos, aut lædere sanos: quia hoc permissu Dei fit, ut ipsi, qui hæc audiunt vel vident, probentur, & appareat, quæ fides sint vel devotione erga Deum, sicut in Deuteronomio legitur *Dem. 13.* Moses ex divino verbo Dei populo præcepisse: non esse credendum prophetæ aut somnatori, etiamsi evenerit signum atque portentum, quod loquutus est, si à vero Dei cultu is abducatur.

De ligaturis, periaptis, & amuletis physicis. Item demones nullis plantis aut terrena materia allici aut fugari.

C A P. XX.

NULLAM tamen hic fidem ligaturis, periaptis & amuletis physicis *Ligatura physica.* substractam volo. Pleraque enim substantiæ in earum generatione specificæ aut individualis (ut sic dicam) constitutionis ratione, cælitus aliqua imbuuntur virtute, quæ ingenita & occulta antipathia aliarum quarundam actiones inhibeat & liget: unde physicæ ligaturæ origo & nomen. Ita adamantis & alii præsentia, magneticæ operationes, ne ferrum trahat, impedit: oleum, à palarum attractu vim succino adimit ligatque. Oenothora (anthore Crævea) collo alligata vel jugo suspensa, prius vino aspersa, omnium animalium feritates domat.

§ 2. Periapta adhæc & amuleta vere physica, ratione quoque fulciri naturali, & ab eorum substantia vapores quosdam velut *aratus* defluere, quidam contendunt medici: qui spiratione occulte attracti, morbi causam virtute sua alterare, corpusque reficere possunt. Hac ratione radicem præniæ maris recentem, & anagallidem rubro flore contra epilepsiæ minas suspendimus: stercus item lupi & intestinum, doloris tólici cruciatibus afflicto alligamus, non (ut opinatur Pamphilus medicus) ob incantationis virtutem, sed causam naturalem (ut dixi) occultam, vel spiritus scilicet harmoniacos, ut Paracelsi sectatores sentiunt. Quocirca Galenus eorum experientia doctus, periaptis sic confidere oportere admonet, ut substantia illorum, & non incantationis magorum verba, auxilietur.

§ 3. Eandem sustinuit sententiam Theophrastus: Potius, inquit, absurda illa putentur, quæ alligata & veneficiorum adversantia vocantur, & tum corporibus tum domibus unice opulari creduntur. Quæ commenta hominum plane esse videntur, qui suas artes magnificare celebrareque cuperent. Unde nullam contra malignos spiritus

Fff

antipa-

*Moly. Hypericon.
Fuga dæmonum.
Luporum captio.*

antipathiam inesse maly vel hypericoni sentio, etiamsi Fuga dæmonum à superstitiose credulis nuncupetur: nec alia facultate quam ecclestium gratiarum, noxios malorum dæmonum vapores à nobis arceputetur. Luporum item capitibus, januis in eundem finem affixis, tribuo nihil. Vix enim scio, an usquam laxior his spiritibus fenestra aperiatur, quam ubi portarum custodiam his capitibus demandatam conspicimus. Dictas vero herbas in ædibus suspensas, ab hominibus & pecore maleficia arcere & fugare, quemadmodum cæcibilibi cardai (quem Cuus appellant Ægyptii) viribus dæmonem in colloquium allici, gravissimi pronunciant auctores: quibus tamen, extra veritatis metam non est affectu danda fides, quam iis multo citius imponi à simulatis dæmonum artibus potuit, quam illis, qui Christum indubitanter, penitus Satanæ ludibria cognorunt.

*Cæcibilibi
carduus,
Cuus.
Diosc. lib.
3. cap. 37.
Plin. lib.
28. cap.
20. Diosc.
lib. 3. cap.
35. Proclon
de Magia
& sacris.
Graviter
hic appu-
gnat Jo.
Franc. Pi-
cus lib. 7.
c. 5. de
Prænot. su-
persiti. ad-
versus ma-
giam. Au-
gust. de Ci-
vitat. Dei
Euseb. lib.
5. cap. 7.
8. & lib. 8.
cap. 6.
Plin. li. 30.
cap. 1. Plu-
tarch. de A-
bol. or. 1.
Rart. q.
115. ar. 5.
ad. 3.*

§ 4. Quare etiam rerum & vaticiniorum diabolicorum labyrinthis, præclarissima illa veterum ingenia implicita magis, irretitaque fuisse perhibent historiæ: quæ Christi adventu, multorum testimonio, profus desistere & obmutuere. Spiritus sunt dæmones, qui, ut nullis alliciuntur plantis vel terrena substantia, ita nec fugantur: etiamsi plerumque apud suos cultores, se aliquarum rerum potentia invitari, allici, trahi, cogi, vel etiam abigi, ut impia credulitate eos sibi magis obstringant, fraudulenter simulent. Hic D. Thomas docet (allegans Augustinum 21. de Civitate Dei) dæmones allici per varia genera lapidum, herbarum, lignorum, animalium, carminum, rituum, non ut animalia cibus, sed ut spiritus signis, si modo hæc eis exhibentur in signum divini honoris, cujus ipsi sunt cupidi. His ergo rebus utitur maleficus instinctu dæmonis, per pactum invocationis expresse vel tacite, vel ad infamandum creaturas Dei, quæ de se bonæ sunt: vel ad majorem credulitatem & deceptionem fidei animarum hominum perditorum, qui his & aliis utuntur ad invocationem. Non igitur utitur maleficus, immo verius dæmon, hujusmodi, tanquam rebus efficacioribus ad tale maleficium, sed tanquam signis pacti illius inter se & ipsum maleficum, quem jam ut suum cultorem possidet tanquam hæreticum, & à fide alienum. Hæc ille. Possit tamen quædam corpora, velut melancholica vel cholericæ, non tam graviter à dæmonio exagitata, quibusdam adhibitis rebus vel harmoniis nonnihil immutari, & ab afflictione levari, inficias ire nolo: quo modo Saulem musica per auridum demulcente quietiorem redditum legitimus.

1. Reg. 16.

*Quibus materis demones & maleficia arcei credebatur
antiquitas, & ocellis Romana.*

C A P . X X I .

In ejusmodi religione scum habere locum credebatur sulphur, ad
expiandum subito malos demones: quo in purificationibus facer-
dotes uti solitos, velut & asphaltro aut ablationis aquæ marinæ, scribit
Proclus: quoniam purificat sulphur ob odoris acumen, aqua vero
marina propter igneam portionem. Hinc Ovidius de Medea:

Terque ferens flamma, ter aqua, ter sulphure lustras.

§ 2. Expiare & pentaphyllon herba putabatur, proinde in hanc
rem usurpant eam sacerdotes antiqui: quemadmodum & olivæ ra-
mos, quæ tantæ esse puritatis dicitur, ut ferant olivam à meretrico
plantatam, vel infructuosam perpetuo manere, vel omnino exarsce-
re. Simili modo expiationi conferte arbitrantur rhus, myrrham, verbē-
nam, valerianam, pho Arabibus dictam, palmam Christi portatam, an-
tirrhinon, vel radicem bryoniz siccam, ac radicis aristolochiæ siccæ
suffitum, item benedictam, & caryophyllatam, scillam quoque in li-
mine domus suspensam.

§ 3. Tantum gloriæ tradiderunt quidam herbæ vetonicæ, ut do-
mus, in qua facta sit, existimetur tutæ à placulis omnibus. Holtha her-
ba in Moravia nasci fertur rara, quæ spiritus malignos pellat.

§ 4. Similiter fel canis nigri suffitum, vel ejusdem sanguis linitus
per omnes parietes, maxime præstare dicitur tam ad expiandum dæ-
mones malos, quam maleficia, ubicunque fuerint! Sunt & alia anti-
quis contra fascinoles commendata, velut palmarum lignum in
pomo ossium dente limatum, radix satyrii Otchis cognominati,
foemine scilicet, quæ distinguitur internodiis & ramosiore frutice.
Rutam fascini amuletum esse, tradit Aristoteles. Alyssum in domo
suspensum, salutare amuletum existere contra hominum quadrupe-
damque fascinoles. Item rhamni tertiæ ramum valvis fenestrisve
impositum, veneficia omnia depellere, tradit Dioscorides. Contra
hæc quoque valere cynocephaliam, docet Apollon Grammaticus.
Baccharem herbam benevolentem, Virgilii testimonio freti, contra
fascinum singulari pollere virtute putant: in Bucol.

Bacchare frontem:

Cingite, ne vasi noccat mala lingua furo.

Resistere & fascino, frontis hyænz corium dicitur.

§ 5. Huc etiam multi lapides, tum ex aliis, tum ex Alberto, ut

F ff 2

menda-

Sulphur.

*Aphal-
tum. Aqua
marina.
Demone
expiantia.*

*Pentaphyl-
lon. Oliva.*

*Qua Yelli-
nium &
maleficium
aufert
creduntur.*

*Vetonica.
Holtha.*

*Probl.
xx. 34.*

*III. 89.
Plin.
xxx. 2.*

*Lapides
maleficium
solventes.*

mendacibus diaboli nundinis accedat autoritatis pondus, confetti queunt. Jaspidem empusis & aliis idolis adversari, refert Dionysius. Sardium à veneficiis maleficiisque gestantem asserere, uti & chrysolithum & carchedonium dæmones pellere fertur. Adamantem quoque adversus incantamenta valere creditur. Corallum rubrum collo infantium appensum aut armillis insertum, in brachioque gestatum, vel etiam in domo retentum, prærogativam habere ajunt contra fascino. Lyncurius lapis præstigias ab oculis auferre creditur: quomodo heliotropius lapis visum perstringere, gestantem invisibilem reddere: lipparis suffitus omnes bestias evocare, synochitides umbras inferorum educere, anachitides divorum imagines apparere facere: enectis somniantibus suppositus oracula reddere putatur.

*Oleum ex
gagale.
Libro 3. de
Antidoto.
Ova lu-
stralia.*

§ 6. Oleum adhæc ex gagate sacratum, dæmoniacis conferre, superstitiose docet Mesue. Dicuntur & pennæ upupæ suffitæ, phantasmata fugare. Ovum quoque in lustrationibus acciri solet: hinc ova lustralia dicta sunt. Unde Ovidius:

*Adveniat, quæ lustrat annus lectumque locumque,
Deferat & tremula sulphur & ova manu.*

*Ligatus cu-
ranta.*

§ 7. Ligatum adhæc sanare creditur pieus avis comesta: suffumigium ex dente hominis mortui: si item corpus totum inungatur ex felle corvino & oleo sesamino, ex Cleopatra: vel si argentum vivum, in calamo vel avellanæ nucleo vacuo cum cera occlusum, sub pulvinari maleficio læsi collocetur, aut sub limine ostii, per quod is in domum vel cubiculum ingreditur.

*Lib. de in-
cantatione,
astrolente
Galeno.*

§ 8. Narrat & Eusebius Serapin, qui Græcis Plato dicitur, apud Ægyptios symbola dedisse, quibus dæmones expellerentur: docuisse etiam supplices, quomodo assumptis brutorum figuris insidiantur hominibus dæmones: quibus maxime obnoxii fiant, qui cibis sabin de distendantur lautioribus.

§ 9. In sinum despuere, adversus fascinoles, veteribus quoque in usu fuisse legitur. Sic apud Theocritum:

Ὀὐτὸς μὲν βαρυνθῶ δὲ, τοῖς αἰσι ἰμὴν ἰσχυρὰ κλάτω.

Ovidius:

Despuat in molles tam sibi quisque sinns.

*Lib. 1. cap.
5. Memo-
rab. Con-
tra tempo-
ratus.*

§ 10. Vehementiore adhæc strepitu, & maleolentium graminum fumo dissolvi & sedari aëreorum dæmoniorum insultum, creditum est. Idcirco, ait Gaudentius Merula, tanquam ex Academicorum officina fluxerint, etiam nunc Italæ mulieres tempestatibus imminenti-

bus,

bus, diri odoris pabula sub dio comburunt: sacerdotes autem more Thracum (qui tempestate imminente, armati cum strictis ensibus & crotalis, horribilique clamore in nubes fremebant) ad obstrepera cymbala, quæ campanæ dicuntur, convolant: magis confidentes in boatibus illis apud Deum inanibus, quam orationibus & jejniis. De suis concertaneis fere quid simile scribit Olaus Gothus, qui concitato in nubibus fragore, sagittas ex arcubus in aëra excutientes, ostendebant se opem ferre diis suis velle, quos tunc ab aliis oppugnari putabant. Nec ea temeraria superstitione contenti, in usitati ponderis malleos, quos Joviales vocabant, ingenti ære complexos, magnaque religione cultos, ad eum usum habebant, ut per eos tanquam per Claudiana tonitrua, & per usitatam rerum similitudinem, cæli fragores, quos malleis cieri credebant, exprimerent: tantique sonitus vim fabrilium specie imitantes, deorum suorum bellis sic adesse, admodum religiosum existimarent. Durabat is Jovialium malleorum usus usque ad annum à Christo nato 1130. Eisdem malleos Joviales pagana superstitione Sueones colere, tradit Gothica historia lib. 18. cap. 16.

*de Gent.
Sopp.
III. 8.*

Mallei Joviales.

§ 11. Apud nostros quoque proavos, non sana parochorum doctrina inolevit longa annorum serie persuasio, artemissiam in feriis D. Joanni Baptistæ sacris ante domos suspensam, item alios frutices & plantas, atque etiam candelas facesque, designatis quibusdam diebus celebrioribus aqua lustrali rigatas, vel nescio quo modo expiatis, & quando usus postulat incensas, contra tempestates, fulmina, tonitrua, & adversus diaboli potestatem, opera, & quæcunque malleficia, velut prærogativa quadam valere. Hoc ipsum tradit & Martinus de Arles. Quinimo adversus illa etiam, agminatum evestigio ad omnium campanarum violentum continuumque tractum atque pulsum, ut præsentissimum auxilium & anchoram sacram, concurritur.

*In tract. de
superstit.
numero 9.*

§ 12. Hic nostri in primis confugient ad suffimentum prunæ, cui corpicis & jecur impositum erat à Tobia: ex cujus odore, in superiora Egypti fugisse dæmonium legitur, ubi angelus illud ligavit. At non tam suffumigio fugatum hoc respondeo, quam Tobia junioris castitate, & attenta ipsius, ejusque conjugis ad Deum misericordem oratione, ex angeli institutione.

Tobia 8.

Tobia 6.

§ 13. At veritati minime oportet præscribere vetustatis observantiam. Fides est, spiritualis existens, quæ dæmonem exterminat: verbum item Dei, spiritu efficax. Vetrusta hujus rei testimonia & exempla, in veritatis libris sacrosanctis quam plurima atque irrefutabilia leguntur.

*Math. 4.
Marc. 16
Lucæ 4.*

516. 4. Sua ad hæc religionis observatione, in Apennino Italiae in-
 um Bononiam & Pisas, exorta tempestate mulieres foras procurant,
 gaudelovatis manibus confignantes caseo in die ascensionis Domini
 presso, deussatimque signato, crucis figuræ impresso fune, atque ita
 se fore illæfas arbitrantur. Eodem in Apennino ovum in Ascensionis
 festo exclusum adservant, summoque illigant tecto, atque hoc modo
 istas ædes à tempestatis injuria tutas fore existimant. Alii strata mensa
 in medio cubiculi, imponunt inter duas cereas ardentes cerauriam
 lapidem [*ein donnerbeitel*] is tum sudat, quod ipsis videtur miracu-
 lum: cum tamen non minus natura id fiat, quam vitrearum fenestra-
 rum sudatio, aut tum temporis, aut in hypocausto calente.

§ 15. In hanc insuper rem varie quibuscunque substantiis appli-
 cantur exorcismi, quibus & herbæ ita consecrantur, ut sint utentibus
 eis sanitas animæ & corporis: fitque precatio, ut ex omnibus homini-
 bus peconibusque, quæ inde gustaverunt, putredo & cuncta diaboli
 phantasmata expellantur, &c. Ex agendis & obsequialibus hæc notæ.

*Ex pontifi-
 cali. in
 Agenda
 veteri.
 Aqua lu-
 stralis.*

§ 16. Huc pertinet, aqua in usum innumerum ab omnipotentæ
 creatore condita, quæ novæ scilicet vires induerit iis verbis, Exorci-
 so. te creatura aquæ ip nomine Dei Patris omnipotentis, & in nomine
 JESU CHRISTI filii ejus Domini nostri, & in virtute Spiritus san-
 cti, ut fias aqua exorcisata ad effugandam omnem potestatem inimi-
 ci, & ipsum inimicum eradicare & explantare valeas cum angelis suis
 apostaticis. Alexander I. Romanus pontifex author fuit, ut hujus-
 modi lustralis aqua consecraretur ad dæmones pellendos, & ut in
 templo domique conservaretur. Régino item lib. 1. de discipl. Ec-
 cles. cap. 210. ideo benedici aquæ asserit, ut ea aspersi sanctificen-
 tur. Ea quoque domos, agros, vineas, pecora eorumque pabula, ci-
 bos item & potus, quibus homines vescuntur, aspergenda esse, ex
 cap. 5. Nannetensis concilii probat: sed in Græcorum ecclesiz, hæc
 aqua condemnatur ut superstitiosa.

*Sal omni-
 fatum.*

§ 17. Habet item virtutem suam peculiarem sal. Eo quoque Eli-
 zæus ex Dei mandato insalubrem aquam Herichontis reddidit sa-
 lubrem. Jam autem absque eo exorcismis redditur sanctior præstan-
 tiorque contra Satanam, hoc modo: Exorciso te creatura salis per
 Deum † vivum, per Deum † verum, per Deum † sanctum, per Deum,
 qui te per Elizæum prophetam in aquam mitti jussit, ut sanaretur steri-
 litas aquæ, ut efficiaris sal exorcisatus in salutem credentium, ut sis
 omnibus te sumentibus sanitas mentis & corporis: & effugiat atque
 discedat

discedat ab eo loco, qui te aspersus fuerit, omnis phantasia & nequitia vel ventaria diabolicæ fraudis, omnisque spiritus immundus adjuratus, &c. Alexand. I. in epist. Decretal. I. Idem textu, ext. in c. aquam sale conspersam, de Consecr. distinct. 3.

§ 18. Huc referatur & nobile illud balsamum virtutis variaz, præter insignem ejus odorem: quo ut reges & sacerdotes Levitici inunguntur, in veræ electionis confirmationem constituit in sua politione Moyses, donec hominem iaduceret æternus Rex & sacerdos JESUS in veteri ^{Agenda.} Christus. In ecclesiâ autem Romana gravibus exorcismis & trina expiatione, ad crucis modum facta, lustratur, noviesque cum multo murmure genu ter flexo salutatur, Ave sanctum oleum, ter Ave sanctum chrisma, ter Ave sanctum balsamum: atque hujus ope & præstantia non solum creditur exturbari dæmonium, sed ejus loco substitui Spiritum sanctum. Nihil autem hic minus adhiberi, quàm verum balsamum, pium lectorem volui admonitum.

Nulla radice dæmonem extrahi, contra Josephum, & de radice Baaras nuncupata.

C A P. X X I I .

CETERUM, quod Josephus gloriatur, se præsentem Vespasiano Imperatore, vidisse quendam de gente Hebraica Eleazarum, naribus cujusdam à dæmone obsessi, annulum, cujus signaculo radix à Salomone reperta, erat subdita, applicuisse, & dæmonem è naribus odorantis extraxisse: qui cum in terram repente concidisset, Eleazarum conjurationis Salomonis cantico dæmonium proscripsisse: hic certe fatendum est, Josephum Judæum, ut & Vespasianum ethnicum, atque Eleazarum Hebræum, diaboli præstigiis illusos fuisse, qui se radicis Salomoni ascriptæ potentia attrahi simulabat: cum non coactus, sed sponte, Dei assensu, cesserit [simulat enim se cogi, ut alios cautius dementet] quo plus fidei annulo, vel figmento radicis, materiam dæmoni exturbando ineptæ, adhiberetur, nec ad Deum, unicum Satanz propulsorem, legitimo confugeretur ordine.

§ 2. Proinde ut fabulæ exitus, consimili inutili commento absolveretur, nimirum decore tegetetur pallio actus hic per se impius: nec in doli quæstionem vocaretur, pondusque acquireret, Salomoni ars ascribitur, cujus existimatione quascunque suas stabiliret sanciretque fraudes diabolus. At hunc divinum veræ sapientiæ Antistitem, atque à superstitiosa dæmonum magia alienam fuisse constat: & secundum sacras Hebræorum historias, disputare solitum de arboribus & herbis,

à cedro

à cedro Libani usque ad hyssopum: item de jumentis, volucris, reptilibus & piscibus. Quæ omnia rerum solum naturalium cognitionem, vel, si mavis, naturalem magiam præ se ferunt: nisi forte idololatricæ postea in uxorum gratiam, cum curiosas annexuisse artes, quis obstinatius suspicari velit.

De bell. Jud. lib. 7. cap. 35.

Baarasradix.

§ 3. Fortassis radix illa fuerit, quam idem Josephus alio describit loco, cujus historiam, ut dæmonis figmenta & imposturæ magis elucescant, non pigebit adjungere. Vallis, inquit, qua Machetus Judææ civitas à parte Septentrionali cingitur, quidam locus Baaras appellatur: ubi radix eodem nomine gignitur, quæ flammæ quidem assimilis est colore, circa vesperam vero veluti jubare fulgurans accedentibus, eamque evellere cupientibus facilis non est: sed tam diu refugit, nec prius manet, quam si quis urinam muliebrem vel menstruum sanguinem super eam fuderit: quin etiam tunc, si quis eam tetigerit, mors certa est, nisi forte illam ipsam radicem ferat de manu pendentem. Capitur autem alio quoque modo sine periculo, qui talis est. Totam eam circumfodiunt, ita ut minimum ex radice terra sit conditum: deinde ab ea canem religant: illoque sequi eum à quo religatus est cupiente, radix quidem facile evellitur, canis vero continuo moritur, tanquam ejus vice, à quo herba tollenda erat, traditus: nullus eam postea accipientibus metus est. Tantis autem periculis propter unam vim capi eam, operæ pretium est. Nam quæ vocantur dæmonia, pessimorum hominum spiritus, vivis immersa, eosque necantia quibus subventum non fuerit, hæc cito, etiam si tantummodo admoveatur ægrotantibus, abigit. Hucusque Josephus. At minus fidei dabitur radici, si ejus colligendæ modus sereniore mentis oculo perspiciatur. Spiritum quoque terrestris materiæ potentia nec propelli, nec invitari, supra ostensum est.

Cynospastus. Aglaophotis.

§ 4. Eadem prope scribit Ælianus xxiv. 27. de Cynospasto herba magica, quæ alio nomine Aglaophotis dicitur, & eadem cum Baaras putatur. Hæc per diem inter cæteras herbas [à quibus ne minimum quidem differt] delitescit, nec ullo modo agnoscitur, nocte vero stellæ instar lucens, & igneo splendore coruscans, facile in conspectum venit. Itaque signo ad radices ejus defixo discedunt, absque eo, neque colorem ejus interdum, neque speciem cognitari. Noctæ jam exacta adventant, & herbam ex signo agnoscunt: evellere vero, aut circumfodere tantum cavent. Primum enim, qui ejus naturæ imperitus, eam attingit, periisse ferunt. Canem igitur juvenem adducunt, dici

diei spatio famelicum, & funiculum validum arctissime ad inferiorem herbæ stipitem vinctum cani etiam alligant, & carnes affas multas ei obijciunt, quam longissime interim possunt recedentes. Canis nidore motus, impetu ad carnes fertur, & herbam radicitus eruit: Cujus radices si sol viderit, canis mox expirat, & secretis quibusdam ceremoniis, utpote in ipsorum gratiam extinctus, sepelitur. Plinius l.4.c.17.inter magicas herbas a Democrito proditas Aglaophotin commemorat (quæ ex admiratione hominum propter eximium colorem acceperit nomen) in marmoribus Arabiæ nascentem Persico latere: qua de causa & Marmaritin vocari: ac magos utique ea uti, cum velint deos evocare, ait.

Marmaritin.

§ 5. At mirum videri non debet, ejusmodi nugas & ineptissimas superstitiones, impiissimasque ceremonias in antiquissimorum auctorum libris subinde resperfas reperiri. Fuerunt siquidem non pauca, illorum seculis, multa vanitate ad ostentationem, uti Plinius vere testatur, ab Ægyptiis & aliis præstigiatoribus efficta, quorum sectatorem olim quendam Andream medicum, præstigiaturas ac mendacia in materiam medicam invexisse, asserit Galenus, præcipitq; ab hujus lectione, ea de causa, & aliorum itidem mendacium, prorsus cavendum.

§ 6. Tale fere commentum quoque narratur de homunculo illo factitio, ex mandragoræ, arundinum, bryoniæ, aliarumque plantarum radicibus concinnato. Sculpunt enim impostores in his adhuc virentibus, tam virorum quam mulierum formas, infixis hordei & milii granis, iis in locis, ubi pilos enasci volunt. Deinde facta scrobe, tam diu tenui arena obruunt, quousque grana illa radices emittant. Id quod viginti dierum spacio ad summum fieri dicunt Demum eas erunt, & adnatas è granis radices acutissimo cultello scindunt, aptantque, ita ut capillos, barbam, & cæteros corporis pilos referant. Vulgo autem ignaro & simplicibus persuadetur, has radices humanam effigiem repræsentantes, effodi haud quaquam posse, nisi cum magno vitæ periculo: cane qui effodiat, radicibus alligato, & auribus pice obturatis, ne radicis clamorem audiant effodientes: quod audita voce periclitentur, pereantque fossores: idque certum est. Mirum quantum virium huic factitio homuncioni, quasi ex urina furis suspensi enato sub patibulo, ex vulgi persuasione tribuatur contra tempestates, & nescio quas non calamitates. Meræ autem sunt nugæ.

Homunculus ex radice mandragoræ.

Gravissimus exorcistarum vulgarium sacrificulorum abusus.

C A P. XXIII.

A D HÆC, ad eorum, qui maleficio affecti creduntur, vel à Satana obsidione pressi, curationem inepti, temerarii & audaculi ho-

mines, professione Ecclesiastici, sed vitæ spurcitia nimis mūdani (quales in hoc ministerium & scenam postulat fabulæ actor) accurrūt suis præscriptis exorcismis & formula certarum ceremoniarum observata, ut morbum solvant, pellantque dæmonium: quod interdum horum diris & dejerationibus cedit volens & colludens, ut impietatem corroboret. Næ incantatoribus jure optimo hi accensendi erunt exorcistæ. Hic ut quaedam eorum observationes brevibus enarrem, unde (veluti ex ungue leonem) reliqua metiaris: post confessionem illius, qui cōjurationibus expiabitur, per singulos domus angulos, in lectisterniis & culcitris, vel sub limine ostii, diligenti indagatione quæritur, num aliqua maleficii materies possit inveniri, mox exurenda.

§ 2. Ab Apostolis fane vel primitiva Ecclesia, id promanavit minime. Si enim à diaboli malefico actu, exorcismis integre quis curetur: quorsum eæ quisquiliæ in angulis reconditæ, vel terra obrutæ, corpus nullo modo contingentes, aut halitu ferientes oberunt? Inde gandelam benedictam continet manu genibus flexis maleficio læsus, qui aqua etiam aspergitur lustrali, & collum stola cingitur: ac præter orationes recitantur Litanæ vulgares, addendo ad sanctorum invocationem, Ora pro eo, vel Orate, & Propitius esto, Libera eum Domine. Et orationum loco adhibentur exorcismi. Qui quoque ut minimum ter in septimana continuantur: ut multiplicatis intercessionibus, gratia obtineatur sanitatis.

§ 3. Hanc formam præscribunt Mallei maleficarum authores Theologi, contra evidentem Christi doctrinam: Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos. Ego sum via veritas & vita. Quicquid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis, item: Orantes ne sitis multiloqui, sicut ethnici: putant enim fore, ut ob multiloquium suum exaudiantur. Ne igitur efficiamini istis similes. Novit enim pater vester, quibus vobis opus sit, priusquam oratis ab illo. De ceremoniarum lenociniis nihil aliud dicam, quam ea quidem pietatis præbere speciem: sed quoniam inania rerum existunt simulachra, non arcent impiorum spirituum assulum: at majoris impietatis quandoque sunt occasiones. Lucerna pedibus meis, inquit regius Vates, verbum tuum, & lumen semitis meis. Ea lux in tenebrarum potestatibus abigendis efficax mire: illam hæ longe aversantur & odiunt. Nec aquæ lustralis asperginem formidat, qui Christum ipsum tentare veritus non fuerit. Ab illis autem maximopere sibi caveat, qui stolas in agni sanguine ablutas induti apparent.

§ 4. Præterea extra ordinem exorcista procedere potest per orationes: & si legere novit Scripturam (sic illi Theologi loquuntur:

d'Exorcismi.

Superstitiosa maleficio afflicti curatio. Exorcismorum abusus.

2. Secunda parsii q. 2. ca. 6. Matth. 11. Luc. 14. 16. Matth. 6.

Ceremonia inania rerum simulachra.

Pf. 118.

Apocal. 7.

Ensus item hæc in tracta-

unde exorcistam quandoque non novisse legere, multo minus intelligere, quæ legit, manifestum est) legat Evangelia quatuor prima Evangelistarum: item Evangelium, Missus est angelus: & passionem Domini: quæ omnia magnam habent virtutem ad expulsionem operum diaboli. Item, Evangelium sancti Joannis, In principio erat verbum, scribatur, & ad collum suspendatur, & sic gratia sanitatis expectetur. Hæc eorum sunt verba. Hic plura Scripturæ testimoniis convelli possent: quemadmodum, si exorcista quandoque non intelligat quæ legit, solumque lingua loquatur, quomodo vere pronuntiabitur Amen? vide Paulum 1. Corinth. 14. sed brevis esse laboro.

§ 5. Officium adhæc super energumenis, item conjuratio malignorum spirituum in hominum corporibus existentium, prout fit in sancto Petro Rom. (sic scribitur) prius Romæ excusa sunt, postea Avenjoni anno M D X V. ubi inter orationes varias, & exorcismos etiam insulos, ejusmodi interferitur oratio, quæ anatomem corporis humani Christo proponit, qui alioquî nesciret, quam ejus partem esset sanaturus. Ea ita habet: Obscuro te Domine J E S U Christe, ut extra has omnes languores ab omnibus membris hujus hominis, à capite, à capillis, à cerebro, à fronte, ab oculis, ab auribus, à naribus, ab ore, à lingua, à dentibus, à faucibus, à gutture, à collo, à Dorsò, à pectore, ab uberibus, à corde, à stomacho, à lateribus, à carne, à sanguine, ab ossibus, à tibiis, à pedibus, à digitis, à planta, à medulla, à nervis, à cute, & ab omni compagine mētorum ejus, &c.

§ 6. Joannes Anglicus epileptici, lunatici, sive dæmoniaci curationem ex Constantino, Gualterio, Bernharo, Gilberto, collegisse se afferit: ut scilicet ægrotus cum parentibus post trium dierum jejunium, accedat ad ecclesiam die Veneris, in jejunio quatuor temporum, audiatque missam de die, & similiter die sabbathi & Dominico sequentibus. Ubi sacerdos bonus religiosus legat super caput patientis Evangelium, quod legitur in Septembre & tempore vindemiarum post festum Sanctæ crucis in diebus quatuor temporum, scilicet, Hoc genus dæmonii non ejicitur, nisi jejunio & oratione: deinde scribat illud idem devote, & portet in collo, & curatur.

§ 7. Commodè hic Augustinum in Joannis Evangelium me adducturum videor, qui ita habet: Fingunt spiritus mali umbras quasdam honoris sibimetipsis, ut sic decipiant eos, qui sequuntur Christum: usq; adeo, fratres mei, ut illi qui seducunt per ligaturas, per preces, per machinamenta inimici, suis præcantationibus misceant nomen Christi: quia non possunt seducere Christianos, ut dent venenum, addunt mellis aliquantum: ut per id, quod dulce est, lateat id,

in de modo exorcizandi maleficium Avenjoni excuso, vide paulo post.

Anatome hominis.

Tra 7.

*Quare
Christi no-
men pre-
cationsibus
& exor-
cismis im-
miscet
sacerdo-
res.*

quod amarum est, & bibatur ad perniciem, usque adeo, ut ego nove-
rim aliquo tempore illius Palleati sacerdotem solere dicere: Et ipse
Palleatus Christianus est. Ut quid hoc, fratres, nisi quia aliter non
possunt seduci Christiani? Ne quærat is ergo alibi Christum, quam
ubi se voluit prædicari Christus. Et quomodo voluit prædicari, sic
illum tenete, sic in cordibus vestris scribite. Murus est adversus om-
nes impetus, & adversus omnes insidias inimici. Nolite timere: nec
tentat ille, nisi permissus fuerit, aut missus. Mittitur tanquam malus,
à potestate dominante. Permittitur, quando aliquid petit: & hoc,
fratres, non fit, nisi ut probentur justii, puniantur injusti. Quid ergo
times? Ambula in Domino Deo tuo: certus esto, quod te non vult pa-
ti, non pateris: quod te permiserit pati, flagellum corrigentis est, non
pœna damnantis. Ad hæreditatem supernam erudimur, & flagellari
dedignamur? Hæc Augustinus.

§ 8. Audiatur & vera aurea Joannis Salisberienſis ſententia Lib. II.
Policrat. c. 27. Hæc est fraudulencia malignorum ſpirituum, ut quod
ultra faciunt & diſtant hominibus faciendum, operose diſſimulent,
ut hoc facere videantur invitii. Simulant ſe coactos, & quali exorcif-
morum virtute extractos fingunt: & quo minus caveantur, exorcif-
mos quali in nomine Domini aut in fide Trinitatis, aut incarnationis
& paſſionis virtute conceptos compununt, eorſdemque hominibus
tradunt, exercentibus eos obtemperant, donec eos ſecum crimine ſa-
cilegii & pœna damnationis involvant. Transfigurant enim ſe in-
terdum in angelos lucis, honeſta ſola præcipiunt, illicita prohibent,
munditiam conſecantur, utilitatibus provident, ut quali boni &
propitii familiarius admittantur, audiantur benignius, amentur ar-
ctius, facilius exaudiantur: habitum quoque induunt venerabilium
perſonarum, ut eis major & promptior reverentia impendatur.

*Verbis in-
ſtituto con-
ſonis opus
eſt in eli-
minando
ſatana.*

§ 9. Quomodo autem ad exturbandum dæmonem, vel opera ejus
evertenda, valebit illa ſuperior Evangeliorum recitatio, cum non ſint
inſtituto huic, intellectu conſona? & ubi dæmonia ejicerent Chriſtus
ejuſque diſcipuli, & viri poſtea ſancti, verbis huic negotio aptis con-
ſignatiſq; loquebantur, & reſpondebant (ut fertur) ad formam. Si et-
enim in verborum inconvenientium pronuntiatione ſimplici vir-
tus conſiſtit deſiderata, non minus, imo majus præſtiterunt quidam
è circumeuntibus Judæis exorcifſtis, qui tentaverunt ſuper eos, qui ha-
bebant ſpiritus malos, invocare nomen Domini Jeſu, dicentes: Adju-
ramus vos per Jeſum, quem Paulus prædicat. Erant vero quidam filii
Scevx Judæi, principis ſacerdotum, ſeptem, qui hoc faciebant. At re-
ſpondens ſpiritus malus, dixit: Jeſum novi, & Paulum ſcio, vos autem
qui

AG. 19.

X vide, post paginam 1000.

Celebris exorcismi spiritus Aurelianensis historia.

C A P . XXVI.

FICTI exorcismi historiam aliam sane lectu dignissimam hic subungere placuit, ut aliæ ejus generis actiones ex *αιερολογια* penitius dijudicentur. Est autem ea, ut mihi notissima, ita & certissima. Nam eo fere tempore Lutetia Aureliam veni, ubi cognomine meo Latino, nimirum Piscinario, notior, Natalis Ramardi medici regis Francisci & reginæ Navarræ, filios duos, Natalem apud sanctum Lazarum in suburbiis Priorem, & Joannem, item Joannem Vernetum nepotem, instituendos suscepi: quos etiam post paucos menses Parisios reduxi. Hic tum familiariter utebar multis non obsecuri nominis viris, potissimum medicis, Gerardo Fabro Cadurcano, Vitale Besumbæo, Joachimo quodam ex Provincia oriundo, Michaële Villanovano, & reliquis. Ibi tunc temporis quoque cum Joanne Sturmio multijugæ eruditionis viro, simul debebat doctissimus ille Joannes Sleidanus, qui institutam tragœdiæ narrationem ea fide & ordine explicat, ut à me nihil debeat immutari.

*Wierw.
Piscina-
rius.
Natalis
Ramard-
us.*

§ 2. Anno MDXXXIV. Prætoris uxor Aureliæ testamento caverat, ut sine pompa sepeliretur, atque strepitu. Quum enim è vita quis excessit in Galliis, præcones funebres ad hoc conducti per urbi loca frequentiora circumeunt, & cymbalis excitato sono multitudinem convocant, deinde nomen ejus, qui discessit, atque titulos edunt: & hortati populum, ut pro mortuo Deum precentur, quando sit & ubi sepeliendus, pronunciant. Cum autem funus defertur, adhiberi solent pleurumque monachi mendicantes, & multa præferuntur luminaria. Certatim ista fiunt, & æmulatione quadam: & quo magnificentior est apparatus, eo major est populi concursus & admiratio. Sed ea, quam dixi foemina nihil eorum sibi fieri voluit Maritus ergo, qui conjugis memoriam diligeret, morem ei gessit: & Franciscanis, quorum in templo sepulta fuit juxta patrem & avum, muneris loco dabat sex tantum aureos, quum illi sperassent multo majorem prædam. Et cum deinde sylvam cæderet atq; divenderet, petentibus illis ligna dari sibi gratis, denegabat. Tulerunt hoc valde graviter: & cum antea minus illum probarent, ulciscendi rationem hanc excogitabant, ut dicerent, ipsius uxorem in sempiternum esse damnatam. Architecti erant hujus tragœdiæ Colimannus & Stephanus Atrebatensis, ambo Theologi doctores: & ille quidem erat exorcista, totumque suum apparatus in ejusmodi rebus adhiberi solitum, habebat in promptu. Rem vero sic administrant.

*De Au-
relianens'
spiritu bi-
storia me-
morabilis.*

§ 3. Novitium quendam adolescentem supra testudinem templi collocant : is intempesta nocte, cum ad demurmurandas preces illi more consueto venirent, magnum excitat strepitum. Adhibentur adjurationes & exorcismi : sed nihil ille proloquitur. Jussus edere signum, quo declararet, num sit mutus spiritus, denuo tumultuatur & perstrepat: id erat loco signi. Eo jacto fundamento, cives aliquot, & celebres quidem, ac ipsorum studiosos adeunt : narrant sibi triste quiddam accidisse domi, neque tamen, quid rei sit, exponunt : sed rogant, ne graventur adesse nocturnis precibus. Cum hi venissent, & precationum esset factum initium, ille de superiori loco turbam excitat. Rogatus, quid vellet, & quis esset, significat non sibi licere loqui : jubetur ergo per signa respondere ad interrogata Foramen autem erat factum per quod admotis auribus exorcistæ vocem haurire poterat, & intelligere: deinde tabulam habebat ad manum, quam interrogatus feriebat, sic ut infra posset exaudiri.

Hi monachi nimis legisse videntur in hoc interrogandi modo, Tractatum Jacobi de Chrysa ordinis Charism. S. Theologia professa. vii.

§ 4. Primum itaque rogatus, num ex eorum sit numero, qui ibi sint sepulti : postea multis ordine recitatis nominatim, quorum ibi erant corpora condita, venit tandem ad uxorem Prætoris : ibi dato signo, se spiritum ejus esse demonstrat. An sit damnatus, & quonam suo merito seu delicto? num propter avaritiam, aut libidinem, aut superbiam, aut non præstitam charitatem, an verò propter nuper natam hæresim & Lutheranismum? Deinde, quid sibi velit illo strepitu & inquietudine? num ut corpus loco sacro sepultum effodiatur, alioque transportetur? Ad hæc omnia sic, ut jussus erat, per signa respondet, quibus aliquid vel affirmabat vel negabat, prout bis aut ter tabulam feriret. Cum autem & damnationis suæ causam esse Lutheranam hæresim, & effodiendum esse corpus significaret : monachi petunt à civibus, quos adhibuerant, ut iis quæ coram vidissent, dent testimonium : & actis, quæjam erant confecta superioribus diebus, subscriberent.

§ 5. Hi, re deliberata, ne Prætorem offenderent, aut molestiam sibi crearent, id facere recusant. Illi nihilominus panem azymum, quem vocant hostiam & corpus Domini, cum reliquiis omnibus divorum alio transferunt, & Missas ibi suas peragunt : quod lege pontificia fieri solet, quum locus aliquis propter infamiam & profanationem est expiandus. Nam certa quædam ejus rei capita sunt, ipsorum comprehensa libris. Episcopi autem vicarius judex, Officialem vocant, ea re cognita, ut propius omnia cognosceret, venit eo, comitatus honestis aliquod viris, & exorcismos fieri se præsentem jubet : ac

deligi nonnullos petit, qui supra testudinem ascendant, & videant num spectrum aliquod appareat. Ibi Stephanus Arzebatensis admordum repugnat, & valde debortatus, ne fieret, aiebat non esse turbandum spiritum: & quanquam is quem dixi, vicarius multum instabat ut adjurationes fierent, tamen impetrare nihil potuit. Interea Prætor, ubi reliquos judices urbanos, quid fieri vellet, docuisset: ad Regem profectus, rem omnem commemorat. Et quia suis privilegiis ac immunitatibus freti, judicium monachi declinabant, Rex è senatu Parisino deligit, qui de causa cognoscant: iisque plenam potestatem attribuit. Facit idem Cancellarius Antonius Pratenfis, Cardinalis & legatus per Galliam pontificius.

§ 6. Itaque quum nullam haberent exceptionem rei, traducti Lucretiam, coacti sunt respondere: sed nulla potuit ab eis exprimi confessio. Positæ singulis erant custodiæ separatim, & novitius quidem tenebatur in ædibus Fumæi senatoris, & sæpe sollicitatus nihil voluit fateri, metuens ne post interficeretur ab illis, ob iniustam ordini maculam, & factam ignominiam. Sed quum judices & impunitatem ei promitterent, & fore dicerent, ut in ipsorum potestatem minime rediret, totam actionem ordine recenset: & adductus ad illos, idem affirmat. Illi, quanquam erant convicti: & in ipso prope maleficio deprehensi, recusabant tamen judices, ac privilegia sua jactabant: Verum id frustra fuit, & de communi consilio lata sententia damnati sunt, ut Aureliam reducti, & in carcerem conditi, publice deinde producerentur ad primarium templum, & ad eum urbis locum ubi supplicia sumuntur de maleficis, atque ibi suum scelus ipsi profiterentur. Postea in proverbium abiisse memini, ubi figmentum aliquod narraretur, *C'est l'esprit d'Orleans*. Id sonat, Spiritus est Aurelianensis, dici solitum.

*Spiritus
Aurelianensis.*

*Gallicæ superiori similes historiæ, Helvetica, Italica, Scotica, Belgica:
Item diabolum esse exorcistam.*

C A P. XXVII.

QUUM autem Georgius Buchananus, noster certe Maro, non modo hoc ipsum, sed etiam alia similia sat nota, quæ Bernæ & Senis contingere in suo Franciscano attingat & vero singulariorem de tentata infeliciter Purgatorii restauratione à fratre Langio in Scoria sua, ita erudite, ut omnia sua, contexam, eam descriptionem hic minime prætereundam esse puto. Queritur ergo apud eum frater Eubulus ordinis Minorum:

Illa tamen patribus seges olim uberrima nostris,
 Fingere nocturnos lemures, Manesque vagantes
 Lustrali compescere aqua, magicisque susurris,
 Frigida nunc tota est: postquam nasuta juvenum
 Pectora crassorum male credula ridet avorum:
 Nec credit nisi qua scriptura teste probaris:
 Conjurata licet magnis Sorbona sigillis
 Figmenta affirmet. Verum melioribus annis
 Hac thalami clausas frangebatur machina portas,
 Hac testamenti tabulas mutabat, & ibat
 Vir peregre Romam, aut Solymam, dum tadia mœchum
 Iam sibi permissi caperent lecti: ast ubi dives
 Umbra oblita sui paucas in funera Missas
 Legarat, potiusque suis bona linquere natis
 Duceret excedens, quam nostros ungere caules,
 Non impune nefas soliti id perferre Priores.

Is dolor arma dedit generosis fratribus undam
 Ad Ligeris, quâ dives agri, quâ dives Iacchi
 Ostentat longe formosa Aurelia turres.
 Et nisi cauta parum pietas in fraude paranda,
 Inter tot vigilas Argos depressa fuisset,
 Partus honor nostra foret & dignatio secta.

Sape quidem nobis facimus mala multa: velut cum
 Alter in alterius damnum sese ordines armat:
 Berna novum sibi Franciscum jam sinxerat, & jam
 Stigmata clara pedum & manuum confixerat patebant:
 Nisi vicina dolens auferescere commoda livor,
 Ficta renudasset magno ludibria risu,
 Nec damno leviore. Itala sapientia major
 Illa ora, qua Senensis tacite Catharine
 Vulnere dissimulans pensat mendacia quæstu,
 Barbaricumque ad sese his artibus attrahit aurum.

Sed tamen hoc ævo temere miracula fingi
 Noluerim, nisi monticolas inter crassosque
 Pastores: nec pastores jam spernere iustum est,
 Quando etiam in solas migrat sapientia sylvas.
 Quis rigidos Scotos gelidi sub vertice cœli
 Aut animum, aut aures, oculosve habuisse putasset?

*Et tamen ille casus vetularum Langius auceps
Cum teter locus errori, & nox caca faueret,
Non potuit celare pia ludibria fraudis.*

*Campus erat late incultus, non floribus horti
Arriident, non messe agri, non frondibus arbor,
Vix sterilis siccis vestitur arena myricis:
Et pecorum rara in solis vestigia terris:
Vicini deserta vocant. ibi saxea subter
Antra sequunt nigras Vulcania semina cautes:
Sulphureis passim concepta incendia venis
Fumiferam voluunt nebulam, piceoque vapore
Semper anhelat humus, cacisque inclusa cavernis
Flamma furens, dum luctando penetrare sub antra
Conatur, totis passim spiracula campis
Findit, & ingenti tellurem pandit hiatus.
Teter odor, tristisque habitus, faciesque locorum:
Illic saepe animas torqueri Langius, illic
Sape queri, & longas in fletum ducere voces
Audiit, aut voluit credi audiuisset frequenter,
Et vitulabundos Cacodamonas, & per arenas
Caudarum longos sinuatim ducere tractus.
Sape etiam inferna (quoties jejunus adibat
Antra) sibi visus nidorem haurire culina.*

*His ubi jam vulgi stolidas rumoribus aures
Imbuerat, parat Exorcismum: circulus ingens
Ducitur, hunc intra spacio breviora minores:
In medio stabat palus, juxtaque catinus
Plenus aqua, sed cui cineremque salemque sacerdos
Addiderat multo cum murmure, nec sine anhelis
Flatibus. Hoc postquam scena est instructa paratam,
Langius ipse pater sacro venerandus amittit,
Circum omnem irrorat setosi aspergine sceptri,
Verbaque precipiti contortuplicata rotatam
Convolutens, caelum ac terras adjurat, & undas,
Et tremefacta imis Acherontia regna cavernis.*

*Et jam nox aderat secreti conscia sacri,
Iamque è vicinis populus convenerat agris,
Matres atque viri, pueri innuptaque puella,*

H h b

Scire

Scire avidi quò tanta cadant promissa, nisi ille
 Conscia secreti formidans lumina & aures
 Esse procul magna jussisset voce profanos :
 Quive sacerdoti non illa luce diserte
 Cuncta susurrasset taciturnam crimina in aurem.
 Laica ne trepidi fugiant commercia manes,
 Nève inhians prada vel jejunus Cacodamon
 Involet, & laceret sceleratorum unguibus artus.

Ducitur ad palum velut hostia Rusticus ipse,
 Ficta quidem gnarus cuncta, at formidine tanta
 Astonitus, quam si Stygia egressurus ab alvo
 Aspiciat nudas mandentem Cerberon umbras:
 Sive animo timor à puero conceptus, aniles
 Fabella haud modicus pueris plorantibus horror:
 Sive locus sumo, & caca caliginè opacus,
 Et velut inferna terrebat imago culina.

Cætera submoto clam cuncta peracta popello:
 Sed tamen audiri gemitus, vocesque minamis
 Damonibus, mixtaque preces, nulloque rogante
 Interdum responsa dari: nunc tollere vultus
 In cælum, nunc figere humi, nunc plangere pectus
 Langius, & sacra templum conspergere lympha,
 Donec avis lucis prænuncia spectra moneret
 Cedere, & in veterem se denuo condere nidum.

Tum templo egressi, dicenda tacenda referre
 Langius, umbrarum pœnas, flamma rapidam vim
 Lustralis, quot carnifices Cacodamones ollas
 Admoveant, veribus quot figant, fluctibus umbras
 Quot mersent gelidis, quot Missis cuique levetur
 Pœna, velut civis Stygio vixisset Averno,
 Ordine cuncta recensabat, neque credula deerat
 Turba homini: purgatricis rediviva favilla
 Gloria crescebat multum indignante Luhero:
 Et crevisset adhuc, nisi vel formidine captus,
 Vel pretio vinctus, vel vino rusticus ille
 Anormis comes, Exorcismi proditor eben,
 Cuncta revelasset taciti mendacia sacri.
 Ex illo fluere, & retrò sublapsa referri

*Spes prada, & nimium vivacis gloria veri
 Crescere. Quapropter moneo debinc fingite parcè
 Somnia, nocturnos lemures, miracula, ni fors
 Aut apud extremos fieri dicantur Iberos,
 Americòsve, aut Æthiopas, calidòve sub axe,
 Et caput ignotis ubi Nilus condit arenis,
 Unde adierit nemo, qui testis dicta refutet.
 Forsitan externos solertia fugerit hostes
 Callida, sed pestem natam intra viscera, & ipsæ
 Harensem venis hominum vix ulla cavebit
 Cura: nisi nostros vis provida numinis olim
 Respexisset avos, jam dudum Funiger ordo
 Proditus à propriis misere periisset alumnis.*

§ 2. Non omnino absumile est, quod ab Erasmo narratur. Convivebat cuidam parrocho neptis mulier bene nummata. In hujus cubiculum profunda nocte solet irrepere lineo involucro umbra mentiens. Emittebat voces ambiguas, sperans fore ut mulier accerferet exorcistam, aut ipsa loqueretur. Verùm illa nimis masculino animo clam rogavit cognatum quendam, ut unam noctem secum esset in cubiculo. Ille verò fuste armatus pro exorcismis, & probè potus, quod minus expavesceret, occultitur in lecto. Ad est spectrum solito more, nescio quid triste mugiens. Excitatur exorcista, profilit nondum sobrius, aggreditur. Ibi spectrum voce gestuque deterrere parat. At ebrius ille, Si tu es diabolus, ego sum mater illius: & correptum impostorem fuste dolat, occisurus, ni mutata voce clamasset: Parce, non sum anima, sed sum dominus Joannes. Ad vocem agnitam mulier exilit è lecto, pugnamque dirimit, &c.

§ 3. Huc referenda est & alia historia, nostrum hoc argumentum spectans, nostratibus satis cognita. Chirurgus illustrissimi ducis Cliviæ, &c. Joannis patris Guiljelmi, nomine Everhardus, quum vetulam in oppido Clivia haberet conjugem, & ancillam venusta forma juvenem, hujus in amplexu pervenit: ut autem majori cautela in actu hujus comœdiæ perseverari possit, à spectro exagitari se miserè, queritur famula, quod aliquando ab Everbardo erat abigendum. Hoc lusu tempore longo variè agitato, cœpit vulgus sinistra nonnihil suspicari de hoc spectro: Quapropter ad Ecclesiasten abit Everhardus expositulatum de injuria

H h h 2

perverse

*Lib. 22. c.
 pistolar.
 penult. c.
 118.*

perverſæ opinionis ſibi facta, cupitque apud populum in publica concione purgari, & ſpectrum defendi: quod & factum eſt. Tandem ex amicorum conſilio ancilla rogat ſpiritum, quoniam pacto ab hujusmodi tormentis liberari poſſit. Reſpondiſſe ait illa, ſingulis ſeptimanis bidui jejunium cum ſolo pane & aqua obſervandum eſſe, quod & à ſe religioſè fieri, apud heram ſuam ſimulabat: deinde & hoc ſubjunxiſſe ſpiritum, religionis ergò cum duobus comitibus Aquilgranum eſſe peregrinandum. Hæc dicto parens, in toto hoc itinere ſpiritum ubique læta facie aperuiſſe craticia quæcunque oſtia obvia, arriſſe quoque ipſi in lecto: atque peregrinatione abſoluta, incurvatione & terno nutu indicium gratitudinis oſtendiſſe, aſſeruit, myſticè tamen. Enimverò Everhardus erat ſpiritus ille, qui omne miniſterium præſtitit: ex quo etiam tennellum ſœminini generis ſpiritum, filiolum nimirum, dum peregrinationem mentitur, peperit, pallidiſſimam ſemper facie, ut ſpiritus appareret, quo nomine & ab omnibus appellabatur. Quum autem eodem tempore in Gallias duceretur exercitus, Everhardus compoſitis huc ſuis negociis, relicta uxore, cum illa ſua amafia copiis iis ſe adjungit, ſimulque in Gallias contendit, ubi uterque periſſe creditur, quod nunquam ad ſuos redierit.

§ 4. De aliis ſacerdotibus, ſimulatum dæmonem exorcifmif fallaciter expellentibus, item de ſimili dæmoniaca muliere ſanata, vide capita 27. & 28. Libri quarti. At hoc hominum genus prærogativam hæreditariam haud dubiè hic prætendit: Adjurabat enim Chriſtum quoque per Deum viventem princeps ſacerdotum.

§ 5. Exorcifmi modum novit quoque diabolus, eoſque adoriri Chriſtum ipſum audet: Adjuro te, dicens, per Deum, ne me torqueas. Sed ſua potentia dæmoni uni vel pluribus imperavit Chriſtus: Exi, Abite: & eſtigiò ad obedientiam ſunt redaſti.

§ 6. Ut rectè Eufebius ille Cæſarienſis in Panegyrico dixerit: Communis quidem omnium Servator rebelles poteſtates, quæ circum hunc qui terris imminet aërem pervolantes, humanis animis inſinuabant ſeſe, inviſibili ac divina poteſtate, velut ſeras agreſtes, ſuarum ovium ceu paſtor bonus, procul fugavit. In ipſius nomine egredi dæmones juſſerunt pauciſſimis verbis Apoſtoli, & illius diſcipuli, totius naturæ dominium, & imperium omnis abſtruſæ virtutis in cælo & in terra, & ſpiritum omnipotentis ore ſuo ge-

§ 7. Ex-

§ 7. Explosis itaque exterminatisque nostris divinis, ariolis, magnorum occultis antistitibus, & quibuscunque aliis superstitionum collegis vulgaribusque exorcistis: Abjiciamus Ægyptiacas disciplinas, feralia carminum arcana, vanos furores, execrandas artes, & philtrea vim factura diis, & Colchicos succos, & dæmoniaca factiones: Plutonica denique volumina, & umbrarum libros, Stygiaeque conjurationes, atque Acheronticos ritus membrana chartave contentos, Pyriphlegethonti, hoc est, igni focoque (ut Capnion inquit) tradamus, & fidamus Deo: ac in CHRISTO Dei filio, per quem vivimus, movemur & sumus, sinceriter simpliciterque spem omnem fixam habeamus. Quare & genuivam maleficii curationem jam proponamus.

Curandi Maleficii methodus certissima.

C A P. X X V I I I.

Nobis hic longè alia, quàm inolita jam dudum consuetudine nacceperimus, in profligando satana, ejusque sanandis maleficiis, ratio ineunda videtur, doctrinæ Christi & Apostolorum conformior. Omnium vero primum, ubi malum aliquod præter naturæ ordinem in aliquo se prodit, ad eum ex Dei ordinatione confugiendum est, qui professione, doctrina atque artis usu celebris, morbos, eorum differentias, signa & causas penitus dignoscat: nimirum ad doctum exercitatumque bonæ conscientiae medicum. Ecc. 38. Enimvero tam rara sæpenumero & gravia in morbis suboriuntur symptomata, quæ licet naturæ impetu exoriantur, tamen ad maleficium mox referunt rerum imperiti atque exiguæ fidei homines: quemadmodum in diversis convulsionum speciebus, melancholia, epilepsia, uteri suffocatione, putrescente semine, & multifariis venenorum effectibus frequenter apparet.

§ 2. At inter hos affectus & accidentia discernens prudens & circumspectus medicus, ubi ea pensicularit exacta trutina, adhibito etiam ad diligentem causarum naturalium indagacionem justo, quoad fieri potest, perpendiculari, ubi naturæ limites malum exuperare egredique, ac Satanæ, qui spiritus est, motus actionesque animadvertit, in spiritualem medicum, Ecclesiastem, nempe, aut Ecclesiæ ministrum inculpatum, sanæ doctrinæ, tenentem mysterium Curandi maleficii methodus certa. 1. Tim. 3. Tit. 3. fidei cum pura conscientia, vitæ innocentia notum, non turpiter lu-

cri cupidum, non vinolentum, cui etiam bonum à piis perhibeatur testimonium, curationis onus transferet. Interim meminisse operæ precium est, multa non ex maleficio evenientia, sed ex occulta naturæ occasione, medicos quandoque latere. Ut enim rebus in est secreta juvandi proprietates, ita & nocendi: quam tamen non perpetuè agnoscit medicus.

§ 3. Tantum rament operæ à medico hic accedet, si fortè æger natura, vel ex morbo, aut aliunde humore melancholico (cui, uti aptæ suis operationibus materiæ non illibenter se insinuare solet dæmonium) aut alio succo maligno gravari videatur, ut hic prius blandè expurgetur medicamento.

§ 4. Tradit enim Pomponatius, priscos exorcistas, quos præcantatores vocant, ante conjurationem, obsessorum corpora ab atra bile expurgasse. Morbis siquidem genitibus ut plurimum hi infestantur corporis nempe, ex melancholico succo genitis: & animi, ut amentia, mœrore, timore, vitæ odio, & desperatione, quibus nocte diuque ejusmodi homines macerat juratus humani generis hostis, & veluti lugubribus tentationibus ita vellicat, ut quasi aquila apud inferos Titii jecur arrodere videatur. Obsessos expulso eo humore, non amplius mirabilia facere, experimento se vidisse, in expositione illius problematis dicit Conciliator. Uxorem quoque cujusdam sutoris à dæmonio agitatum, variaque sonantem idiomatica, eo modo perfecte curavit Galgarandus medicus, Mantuæ celeberrimus.

§ 5. Puella quædam in Burgo melancholica, se Virgillii spiritu obsessam esse fatebatur, diu conjurata: quod creditum est facilius, quia puella simplex, admodum pia, & quæ semper domi latuerat, Hetrusca, affectaret exprimeretque Mantuanum, hoc est, Longobardicum idioma, ut subinde Latinum aliquid sonaret. Cum nihil proficerent conjuratores, medicus ex arte adhibitis melanogogis primùm, & deinde aliis roborantibus, illam optimè per Dei gratiam restituit. Exonerato itaque corpore, promptius in reliquam sanationis observantiam, velut à naturali jam impedimento levatus, ab Ecclesiæ ministro inducetur *dæmonofig-*

§ 6. Ille tum de obsessi vel maleficio læsi vita & moribus, item de ejus in religione Christiana, institutione, & in præcipuis fidæ nostræ capitibus, & qua fuerit, vel etiamnum sit in Deum confidentiâ,

dentia, vigilanter inquiret. Qua de re ubi penitius fuerit instructus, proclivior, & propemodum strata erit restitutionis via. Et enim latanz in corruptorum morum, spurcæ vitæ, itemque diffidentiz filiis efficaciam & illusionis potentiam permittit Deus, quorum sensus excæcavit Deus hujus seculi, ne illucescat illis lumen Evangelii gloriæ Christi, qui est imago Dei. Affectuum quædam requiritur *αναλογία*, ut sit, quod dici solet, mali corvi malum ovum.

*Ephef. 2.
2. Theff. 2.
2. Cor. 4.*

§ 7. Ubi ergo vigilanti inquisitione & artificiosa conjectura, affectus causam aliquatenus cognoverit Ecclesiæ minister, conveniens huic medicamentum applicet: ut si æger fuerit antea dissolutior, ex sacræ Scripturæ libris admoneatur, corripiatur, exemplis avocetur, & ad emendationem invitetur, tandem resipiscentia in ordinem redigatur. Apud præfractæ indolis hominem instandum, urgendumque tempestivè & intempestivè: item redarguendus hic, & justo Dei judicio in contumaces, subinde terrendus. Pusillanimis, & diffidentia dejectus, in spem certam & fiduciam indubitam de ineffabili Dei bonitate & misericordia incomprehensibili erigendus, & undequaque confirmandus erit: in quam sententiam plena consolationis testimonia extant quamplurima, quæ suo loco & tempore adducentur. Si quoque perverfa doctrina aut fanaticis opinionibus, vel superstitionum ludibriis quosdam transversè raptos esse, velut ansa eo modo dæmoni subministrata, comperiatur: Zizania hæc erunt eruncanda, atque salubriora doctrinæ purioris substituta femina cum omni vigilantia sedulo inserenda. Nec cognitione recitationis Dominicæ Orationis & Symboli Apostolici secundum literam, contentum esse oportet (tantum etiam posset quisvis maliciosus) verum illud vivum Dei verbum ita in animis implantetur, ut apprehensum efficaciter, sentiat potentia esse Dei ad salutem omni credenti, contra quoscunque dæmonum conatus: ut item vivifica fide invocare Deum verum, æternum, omnipotentem, & multæ miserationis parentem, in nomine Filii pro nostris peccatis mortui, & ad nostram justificationem per gloriam Patris, absorpta morte, victo satana, debellato inferno, potenter exulcitati, iidem valeant.

Rom. 1.

Rom. 6. 8.

Quomodo Dæmonis Maleficio affecti, de ejus præstigiis & imbecillitate deinde erunt instituendi.

C A P. XXI X.

Diaboli infirmis, qui nihil potest nisi permisso.

1. Pet. 3.

2. Pet. 5.

1. Pet. 3.

Rom. 8.

Math. 6.

Lib. 2.

cap. 4.

Job. 1.

Math. 8.

In Dialog.

lib. 3.

Super

Math.

lib. 1.

DE diaboli item operibus & præstigiis erudiantur, & quam enervatus imbecillisque sit, ut nihil etiam possit, nisi Dei permisso: nec Deum quæcunque permittere, sed in re concessa illi limites, ultra quos ferri nequit, præfigi: quinimò Christum profectum in cælum, sedere ad dexteram Dei, subjectis sibi angelis, potestatibus & virtutibus: Cui si tanta fuit subjugandi potentia, multo magis satanam subegit coercuitque, ut nihil omnino valeat, nisi peculiariter illi concedatur. Quod itaque clementer in nobis permittit Deus, non potest esse malum. Illi enim cura est de nobis: Qui cum omnis gratiæ sit Deus, nos ad æternam suam gloriam per **JESUM CHRISTUM** vocatos, jam parum per afflictos instaurobit, fulciet, roborabit atque stabiliet. Quis est qui nobis noceat, si boni æmulatores fuerimus? Quicquid enim fidei irrogatur, id illi bono commodoque cedit, juxta illud Pauli: Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum. Precationem ergo perpetuam esse decet, quod fiat voluntas coelestis Patris in nobis. Quidquid patimur, teste Hieronymo, nostris peccatis meremur. Non habent dæmones, inquit D. Joan. Damasc. virtutes adversus aliquem, nisi à Deo dispensatè concedatur: sicuti in Jobo, & in porcis. Permissione verò Dei facta, & fortitudinem habent, & transmutantur & transfigurantur in quamcunque volunt figuram secundum imaginem, id est phantasiam. Item Gregorius: Absque omnipotentis Dei concessione nullam habet potestatem contra hominem malignus spiritus: qui etiam in porcos transire non potuit, nisi permisso. Rectè quoque Chrysostomus: Homines non quantum vult, tentat diabolus: quoniam quantum ad se, nunquam cessaret à tentatione. Neque enim habet alium actum: non enim manducat, nec dormit, nec aliud operatur, nisi ut tentet, fallat & subvertat.

§ 2. Non magis itaque timendam diaboli potestatem, quam Deum impediens, docet Ambrosius super Lucam. Spiritus enim mali, etiam Dei vocantur spiritus, quod ejus captivi sint: nec attingere, castigare, tentare quicquam ausi, nisi à Deo concedatur. Jobo ne pilum quidem lædere potuit satanas, nisi impetrata per-

missione,

missione, eaque limitata. Quocirca non est formidandus diabolus: sed Deus, qui ursum hunc catenis alligavit captum, ut nihil omnino absque ejus singulari nutu valeat. Hinc Christianus quacunque adversissima à Dei digito excipiet, qui omnia in sua continet manu.

§ 3. Nec Christiani nomen merentur, qui malignæ alicui mulieri aut diabolo imputant malum inventum, ad Dei voluntatem id minus referentes. Jobus affligitur à dæmone, at à Dei manu accipit dicens: Dominus dedit, Dominus abstulit: sicut illi placuit, ita factum est: sit nomen Domini benedictum perpetuè. Non credentis virgæ rationem ille habet, sed volentis patris. Virga punit filium: at non eam fecisse hic dicit, nisi mente nondum constet: sed patrem, qui virgam in manu habet eaque utitur. Sine ejus voluntate, ne pilus quidem capiti excidit, quin omnes pili numerati sunt: ipse virgam usurpat, quàm graviter, & quàm multum, & ubi velit.

Job. 1. 2.

Matt. 10.

Quomodo ad tolerantiam invictam erunt excitandi demonum maleficio lesi.

C A P. X X X.

Propterea æquo patientique serendum nobis erit animo, quicquid afflictionum acciderit carni, sive id lege naturæ, sive supra naturam contingat. Idem quoque faciendum, si animum immensus invadat dolor, angor, mœror, tristitia, tentatio. Ob oculos velut speculum semper revocetur exemplum sanctissimi illius Jobi, qui tot exercitatus modis, & tentarum calamitatum ac miseriarum mole pressus, Deum laudibus extulit (quamquam majorum interim ponderi impar, in verba animi parum patientis rupisse videatur) ac licet nullius malæ occasionis sibi conscius flet, non dæmonem accusat tamen, nec ab illo aut ullo homine antas sibi infictas ærumnas queritur: sed ex Dei æquissimi voluntate sibi ista accidisse agnoscit: ut cum uxor ei exprobraret, Ubi unc tuus est Deus, cui confisus es? non animum abjecit, sed respondit: Ut fatua loqueris. Si bona à Deo acceperimus, quare mala non tolerabimus patienter? Sic nos quoque in afflictione nostra, ad Deum oculos mentemque dirigere decet, & justissimæ ejus voluntati nos nostraque placidè summittere: quandoquidem ille nihil

*Qualif-
cunque
afflictio
passentur
serenda.*

Job. 2.

vult, nisi quod optimum, quanquam nobis interdum secus videatur. Quos diligit, castigat: nec peccatoris vult mortem: sed ut convertatur & vivat.

Prov. 3. Hebr. 12. Exech. 18. Cur diaboli & angelorum ejus ministerio utatur Dem. Auguf. fern. 24. de Temp.

§ 2. Suorum famulorum, ut diaboli vel cujusvis alterius, ministerio utitur, quod nos ob nostra scelera aut incredulitatem puniat, & hoc modo ad rectam conversionis viam reducat: vel etiam sic tentat nos Dominus Deus noster, quemadmodum Deuter. 13. legitur, ut palam fiat, utrum diligamus eum, an non, in totocorde & in tota anima nostra.

Jacobi 1.

§ 3. Pro summo gaudio itaque ducite fratres (inquit D. Jacobus) quoties in tentationes incideritis varias: illud scientes, quod exploratio fidei parit patientiam. Cæterum patientia opus perfectum habeat, ut sitis perfecti & integri, nullaque in parte imminuti. Beatum item prædicat virum, qui suffert tentationem: quoniam cum probatus fuerit, accipiet coronam vitæ, quam promisit Dominus his, à quibus fuerit dilectus. Hinc admonet D.

1. Petr. 4. Petrus: Charissimi, ne miremini, dum per ignem exploramini, quæ res ad experimentum vestri fit: perinde quasi novum aliquid vobis obtingat: imò in hoc quod consortes estis afflictionum Christi, gaudete, ut in revelatione quoque gloriæ ejusdem gaudeatis exultantes.

2. Timot. 2. Timotheum quoque hortatur Paulus, ut afflictiones ferat tanquam bonus miles JESU Christi. Non enim quis coronatur, nisi legitime certaverit. Exemplum accipite,

Jacobi 5. fratres mei (monet Iacobus) afflictionis & patientiæ, prophetas, qui loquuti sunt in nomine Domini: Ecce beatos dicimus eos qui sustinent. Tolerantiam audistis Iobi, & finem Domini vidistis, quod valde misericors sit Dominus, ac commiserans, qui pios è

2. Petr. 2. tentatione novit eripere, Petro teste. Iobum totum (excepta illius anima, quam illælam permanere voluit Dominus) etiam in suis

Iob. 1. 2. substantiis & sobole durissimè, Deo annuente, afflixit satan: Verùm post inviolatam illius patientiam, cum multa ejus usura, cuncta illi uberrimè reposuit Deus: Cujus jam non est decurtata manus, id ipsum potest, & infinitis partibus majora.

Iob. 42.

§ 4. Quorsum ergo alicujus hominis, aut etiam ipsius dæmonis, nos terreat violentia aut malignitas? cur ab horum jaculis usque aded expavescimus? quæ si in nos vibrentur figanturque, non tamen ad interneccionem transfigent, si constanti fide reverberemus, retorqueamusque. Resistendum diabolo, & fugiet à nobis:

Jacob. 4. Ephes. 4.

nec illi locus est dandus : sed Christi verbo pellendus, Abi satana. Fidelis est Deus, qui non sinit nos tentari ultra id quod possumus : imò faciet unà cum tentatione exitum, quò sufferre queamus. No- vit ille, quibus nobis opus sit, priusquam petamus. Ne exhorresca- mus, hortatur David, à timore nocturno, tentatione scilicet occul- ta: nec à sagitta volante in die, tentatione quippe manifesta : nec à negotio perambulante in tenebris, nempe à spectris in tenebris versantibus : nec ab incurfu & dæmonio meridiano, quod Pau- lo nuncupatur angelus lucis, in quem se transfiguratur diabolus.

2. Cor. 10.

Matth. 4.

Psal. 91.

2. Cor. 12.

§ 5. Ad tolerantiam præterea invictam contra dæmonum in- sultus, & constantem in Deum fiduciam, ita afflicti sedulò exci- tandi sunt patrum quoque exemplis : velut Antonii Ægyptiaci, quem in tumulto latitantem tam graviter lacerarunt dæmones, ut tanquam mortuum ad hospitium reportarit illum minister : ubi nonnihil respirans & quasi reviviscens, clam aliis ad tu mulum se referri jubet : ibique ex priorum vulnerum dolore prostratus, cum ex animi fortitudine ad conflictum dæmones provocasset, nec illi cunctarentur, assumptisque variarum bestiarum & serpentum for- mis, Antonium dentibus, cornibus, unguibusque impeterent, & denud lancinarent, subitò lucis quidam radius dæmones & tene- bras fugavit. statimque sanatus Antonius, Christum præsentem es- se intellexit, dicens : Ubi eras Iesu bone, ubi eras ? quare à prin- cipio non adfuisi, ut vulnera curares mea ? Et vox ad eum facta : Antoni, inquit, hic eram : sed distuli ob tuum certamen, quod prius observare libuit : jam autem, quoniam strenum te pugilem præstiteris, in toto orbe celebre tuum erit nomen. Hæc in vita S. Antonii ab Athanasio descripta, & è Græco per Evagrium Presby- terum translata : ubi lucta cum diabolo varia mireque acerba, & insignis divini viri patientia constantiaque legitur.

Toleran-
tia.Antonii
Ægyptii
lucta cum
dæmonib.

§ 6. Nullus certè, quod sciam, animosior fuit Hilarione (qui Antonio fuit contemporaneus, sed junior) fortiusque neglexit dæ- monum fraudes, quippe qui in solitudine sæpe infantium voces in- tempesta nocte se audire existimavit, nunc balatus ovium, nunc mugitus boum, planctus mulierum, leonum rugitus, strepitum armorum, variarumque portenta vocum. Cæterum ausus aliquan- do totum phasma explorare, Dominicæ crucis signo ad lunæ lu- men tugurio egreditur, & sollicitè circumspiciens, ecce currum directis in se equis euntem conspicatus est : hic Christi Nazareni

Anton.
Sabell.
lib. 10.
Exempl.
cap. 13.

nomine invocato, in vestigio mansit, expectans rei eventum. tum verò terrifica illa bigarum species subito terræ hiatu in conspectu absorpta est. Atqui licet à dæmone excrucietur mirè, oratione tamen vincebat: à qua ubi aliàs paululum quievisset, satan ferianti insidiatus, repentè ejus dorso infiliiit calcibus latera quatiens, cervicem flagro: Eia, inquit, dormitas? mox eachinno desuper increpitans: Hordeum jámne, ait, an paleas fesso tuo asino offeres? Nam suam carnem nonnihil oblitrepéram, aliquando sic affatus fuerat: Ego te asine non hordeo, sed palea pascam, faximque ne pòsthac recalcitres.

In lib.
Conf. Fol.
42.

§ 7. Hic vides Franciscum non satis novisse hominis pii vires in toleranda quavis afflictione dæmonis. Legitur enim in ejus vita, fratrem Egidium interrogasse Franciscum his verbis: An diabolus sic sit terribilis, quòd homo per unum Pater noster non posset sustinere? ipsum respondisse, Quod nullus possit sustinere diabolum per medium Pater noster, quin statim moretur. Huc referatur Cypriani sermo de Bono patientiæ, ubi & impatientiæ exempla proponuntur: item sermo quartus Chrysostomi.

Communium precum in maleficio efficacia.

C A P. X X X I.

Communium
precum.

Hebr. 13.

Iacobi 5.
3. Reg. 17

UT insuper maleficio læsorum fidem adaugeat, vulneraque, tortore dæmone ejus jussu fugato, sanare dignetur misericordiarum pater, communibus ad eum ex animi penetrabilibus fufis confidenter precibus erunt juvandi. Id ab auctore epistolæ ad Hebræos disertè mandatur: Memores estote victorum, tanquam unà cum illis victi: eorum qui affliguntur, velut ipsi quoque versantes in corpore. Orate pro vobis invicem, ut sani sitis: piè monet D. Iacobus. Multum enim valet deprecatio justii efficax. Helias homo erat similiter obnoxius afflictionibus ut nos: & precatus est ne plueret, & non pluit super terram annos tres, & menses sex: & rursus oravit, & cœlum dedit pluviam, & terra produxit fructum suum. Item: Infirmatur quis inter vos? accersat seniores Ecclesiæ, & orent super eum, ungentes eum oleo in nomine Domini: & obsecratio fidei salvum reddet laborantem, & eriget eum Dominus: & si in peccatis fuerit, remittentur ei.

§. 2. Hinc

§ 2. Hinc orationum fidei publicè & seorsim à Christi fidelibus ad rem præsentem accommodatarum respondentiumque energia, liquidò constat. Ne Petri fides deficeret satanæ insultu, qui expretiverat ut eum velut titricum cribraret, Christi oratione intercedente impetratum est. Contra diaboli astutias ut vigilant cum omnidulitate & deprecatione pro omnibus sanctis, Ephesios studiosè exhortatur Paulus. Admonet item Timotheum, ut ante omnia fiant deprecationes, obsecrationes, interpellationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus. Fidem quoque Christi operà sibi augeri orant Apostoli. Per Mosis orationem ad Dominum, soror illius Maria liberatur à lepra. Sic patris oratione, Christo genua flectentis, dicentisque, Domine miserere filii mei, quoniam lunaticus est, & miserè affligitur, &c. Increpatur dæmonium puerque sanatur. Se autem credere testabatur hic vir in suis precibus, & orabat Christum, ut ipsius incredulitati succurreret. Mulier quoque Græca, Syrophœnicissa genere, ad pedes Christi provoluta, rogabat eum, ut dæmonium à quo filia miserè cruciabatur, exturbaret: & ob ejus interpellationem, exonerabatur filia. Multam confidebat Iudith in oratione fratrum, quando dixit: Orate ut firmum faciat propositum meum Deus, &c. Nihil aliud fiat, nisi oratio pro me ad Dominum Deum nostrum. Petrus & Joannes orant pro Samaritanis, ut acciperent Spiritum sanctum. Si quis inter nos affligitur, orare jubet D. Jacobus.

*Lucæ 22.**Ephes. 6.**1. Tim. 2.**Num. 12.**Matt. 17.**Marc. 9.**Lucæ 9.**Matt. 15.**Marc. 7.**Iudith. 8.**Act. 8.**Jacob. 5.*

§ 3. Chrysostomus de incomprehensibili Dei natura, homilia 3. testatur, obsessos in templum adductos à diacono tempore publici congressus, quum cœna Dominica peragi soleret, iussosque caput inclinare, & sic pro ipsis orasse populum. Homines, inquit, à dæmone agitati, tanquam vinculis quibusdam retenti adducebantur, ut populo universaque civitate præsentem, communes pro his fierent supplicationes, ut omnes jugi concordia Dominum communem orarent pro his, & quòd miseretur, magno clamore contenderent.

§ 4. Recitat insuper Prosper Aquitanicus, in locum publici congressus ad altare, dum cœnæ Dominicæ instituta actio celebraretur, adductam puellam; & plebem pro ea ad Dominum orasse, ac de cœna participem factam quoque, & sic liberatam. Idem libro 6. de Prædictionibus & promissionibus tradit, suo tempore Carthagini puellam quandam Christianam, quum in balneis quod-

dam Veneris simulachrum minus pudicè intuita esset, séque eidem assimilasset, mox à diabolo obsecram fuisse, qui gutturis meatus occuparit, ut circiter dies septuaginta noctisque totidem fermè, nec cibum nec potum trajicere potuerit. Parentes quum nullam leuationem animadverterent, puellam ad Ecclesiæ ministrum adducunt, eique rem ut acta erat, bona fide exponunt. Unum hoc puella confessam addidit, Noctis medio videri sibi avem quandam adesse, & nescio quid ori ingerere. Tandem in templum deducitur, sicut preces: & cum ei coena Domini porrigeretur, quam ægrè accepit, eacodæmone nimirum reluctantante, liberata est.

§ 5. Narrat Theodorus Lector lib. 2. Episcopum Christianorum in Persia jussum esse, à rege dæmones profligare: qui collectis piis preces fecit, & adjuratione eos abegit. Ioannem monachum quendam in Ægypto dæmones sola expulisse precatione, tradit Theodoret. l. 4. c. 21. Sozom. lib. 6. cap. 28. Coetus monachorum, inter quos Macarius & Isidorus, Lucii scelere sub Valente, in insulam exiguam, ubi nulli erant Christiani, relegati, filiam ibi sacerdotis dæmone correptam & humi præcipitatum, conjunctis precibus liberant, patrique sanam restitunt. Theodoret. l. 5. c. 21. Marcellus Apameensis Episcopus, destructurus sub Theodosii imperio fanum Iovis Apameæ, atrum dæmonis spectrum, vim ignis suppositi coërcens, sic repulit. Iussit aquam adferri in vasculo: qua supposita sacro altari, ipse in faciem humi prostratus, Domino supplicavit, ne ulterius progredi dæmonis tyrannidem sineret. Finita oratione, figura crucis aquam consignavit, atque flammæ diaconum iussit inspergere: quo facto, dæmon aufugit.

Lib. 22. de
Civitat.
Dei. c. 8.

§ 6. Augustinus etiam commemorat, virum quendam tribunitium Hesperium, in Fusalensi territorio Africæ fundum habuisse, qui fuit infestatus à malignis spiritibus, ita ut animalia & servos graviter affligerint. Domestica igitur hac calamitate coactus, accessit Dominus fundi ad Ecclesiæ ministros, rogavitque ut aliquis ibi preces facere dignaretur. Abiit igitur quidam eò, oravitque ardentè & seridè, imò etiam ibi coenam Domini distribuit: & protinus illa dæmonum vexatio cessavit. Ambrosius: Bonum scutum est oratio, ut quo omnia ignita spicula adversarii repelluntur.

Jejunii in operibus diaboli vincendi energia.

C A P. X X X I I.

Indicantur etiam jejunia, si fortè caro, nimia sui indulgentia *Jejunia.*
 proterviens, locum dæmoni dederit: ut hoc restricta freno, in
 ordinem redeat. Quare Porphyrius tradit, jejunium & castitatem
 maximè laudari, non quia iis placatior inprimis efficiatur Deus:
 sed ut retroagantur qui sanguine & immundicia gaudentes, quo
 perfrui possunt his, utentium corpora invadunt. Est enim ali- *Matt. 27.*
 quod dæmoniorum genus, quod non nisi orationibus & jejniis *Marc. 9.*
 ejicitur, Christo authore, incredulitatis, propter quam illud expel- *Luc. 9.*
 lere nequiverunt, discipulos redarguente. Eleachim quoque sacer- *Isid. 4.*
 dos Domini magnus, sic omnem Ibraëlem alloquitur: Scitote quo-
 niam exaudiet Dominus preces vestras, si manentes permanseritis
 in jejniis & orationibus in conspectu Domini. Et Raphaël To- *Tob. 12.*
 biam docet, bonam esse orationem cum jejunio.

§. 2. Historiam in hanc rem mirè commodam narrat Hæctor *Lib. 8.*
 Boethius, in Gareothæ scilicet regionis vico quodam, quatuordec- *bisfor.*
 cim vix passuum milibus ab Aberdonia distito, eximie formæ ado- *Scot.*
 lescentem coram Aberdonensi antistite questum esse palam, sese à
 dæmone succuba (ut dicunt) gratissima omnium quas vidisset for-
 ma, multos jam menses infestari, eandemque oclusis foribus no-
 etu ad se ingredi, & blanditiis in suos compellere amplexus: du-
 bia luce eam penè sine strepitu abire, nec ullo se modo, cum plu-
 rifarum tentasset, à tanta tamque turpi vesania liberari. Iubet con-
 tinud circumspectus & pius Episcopus, adolescentem aliud se con-
 ferre: & ut secundum Christianam religionem magis laudatis je-
 juniis & orationibus solito attentius accommodaret animam: hinc
 fore arbitrabatur, ut piis operibus intento victus cacodæmon tan-
 dem terga daret. Nec felix defuit successus salubri consilio: quod
 adolescens religiosè exequutus, paucos post dies omnino ab illis
 vindicatur ludibriis. Sic incubum dæmonem non amplius infestaf-
 se Navetis mulierem, post confessionem & sacram communionem,
 quæ jejunia & preces comitari solent, legitur in vita D. Bernhardi.

§. 3. Hic jejunii, uti theriacæ præsentissimæ, vires & encomium,
 oculis omnium semper opponendum hoc seculo dissolutissimo ex-
 ulceratissimoque, ac animi & corporis morbis dæmonumque in-
 sultui

*Jejunii
virtus &
encomiū.*

sultui apprimè obnoxio, ex Athanasio & Cypriano adducam: Jejunium morbos sanat, distillationes exiccat, dæmones fugat, malasque cogitationes expellit, & mentem nitidiorem reddit, & cor purgatus, & corpus salubrius, & ad thronum Dei hominem sistit. Et post: Quisquis igitur ab immundo spiritu vexatur, certum habere debet, hoc pharmaco, jejuniio inquam, statim spiritus malos afflictos abscedere, vim jejunii metuentes. Valde enim dæmones oblectantur crapula, & ocio corporis. Cyprianus de Jejunio & tentationibus Christi: Jejunium, inquit, si discretionem regatur, omnem carnis rebellionem edomat, & tyrannidem gulæ spoliat & exarmat. Jejunium extra ordinarios motus in cippo claudit & arctat, & appetitus vagos distringit & ligat. Jejunium si humilitate ornatur, ieros Dei contemptores mundi efficit. Jejunium carnes azyrnas mundat & solidat, & putredines quæ ex adipe procedunt, consumit & siccat. Jejunium Scripturarum deliciis pascitur, contemplatione reficitur, gratia stabilitur, cœlesti pane nutritur. Danieli interpretatio somniorum revelatur jejuniio, & tres pueri de Babylonio illæsi egrediuntur incendio. Moses in monte quadraginta diebus jejunos cum Domino perseverans, & Dei familiaritatem, colloquium, & legis ministerium promeretur. Helias quoque eodem dierum numero abstinens, in eremo conversatur. Et post: Efficax est oratio præcedente jejuniio, & sacris studiis antecedentibus non patitur postulatio devota repulsam. Origenes in cap. 7. Matthæi, ubi Christus dicit, Apostolos propter incredulitatem nequissime ejicere dæmonium; Si aliquando nos oportuerit circa curationem tale quid patientium permanere, non adjuremus neque interrogemus, neque talia loquamur, quasi audienti spiritui immundo: sed permanentes in orationibus & jejuniis, impetremus patienti salutem à Deo, & abigemus jejuniis & orationibus spiritus malignos. De jejuniis potentia insignes duo sermones Basilii Magni, item unus Chrysostomi 18.

Eleemosynarum virtus.

C A P. XXXIII.

*Eleemo-
sina.*

Accedat adhæc, pro facultatum ratione, earum communicatio, & in pauperes erogatio, oblatioque: quem odorem bonæ fragrantia, hostiam acceptam gratamque Deo, appellat

Paulus ad Philipp. qui Romanos etiam impensè adhortatur ad tollerantiam in afflictione, & precationi ut instarent, necessitatibusque sanctorum communicarent.

*Philipp. 4.
Rom. 12.*

§ 2. Cornelius item centurio ex cohorte Italica, religiosus ac timens Deum, præstans eleëmofynas plebi multas, deprecansque Deum semper, quam audivit ab angelo vocem? Corneli, orationes tuæ & eleëmofynæ tuæ ascenderunt in memoriam coram Deo. Et Raphael angelus ad Tobiam: Bona est, ait, eleëmofyna magis quam thesauros auri recondere: quoniam eleëmofyna à morte liberat, & ipsa est quæ purgat peccata, & facit invenire misericordiam & vitam æternam. Item Tobias pater ad filium, ante mortem: Ex substantia tua fac eleëmofynam, & noli avertere faciem tuam ab ullo paupere: ita enim fiet, ut nec à te avertatur facies Domini. Quomodo potueris, ita esto misericors. Si multum tibi fuerit, abundanter tribue: si exiguum penes te fuerit, etiam exiguum libenter impertiri stude. Præmium enim bonum tibi thesaurizas in die necessitatis: quoniam eleëmofyna ab omni peccato & à morte liberat, & non patietur animam ire in tenebras. Fiducia magna erit coram summo Deo eleëmofyna, omnibus facientibus eam. Apud Lucam ipsa veritas loquitur: Date eleëmofynam, & ecce munda sunt vobis omnia. Nabuchodonozori Babylonis regi sua sit Daniel, ut eleëmofynis redimeret animam. Apud Ecclesiasticum legitur: Ut aqua ignem ardentem extinguit, ita peccatum expiat eleëmofyna: cujus Dominus gratiam redditurus, memor erit in posterum, ut author tempore casus sui adminiculum inveniat. Nam eleëmofyna viri, quasi sacculus cum ipso, & gratiam hominis quasi pupillam conservabit, & postea resurget & retribuet illis retributionem, unicuique in caput ipsorum. Ergo conclude eleëmofynam in corde pauperis, & hæc pro te exorabit ab omni malo. Hic ocum habebit Cypriani sermo de Eleëmofyna, item Chrysostomi somil. 32. 33. 34. 35. 36. 37.

Act. 10

Tobia 12.

Tobia 4.

Luce 11.

*Dan. 4.
Eccles. 3.*

*Eccles. 17
& 29.*

*Cum multifariam afflictiis quàm variè agi debet, & imitanda
diversa sanationis exempla.*

C A P. XXXIV.

A pud ægrum lucida suarum exacerbationum habentem inter-
valla, horum plurima, cum judicio à prudente Ecclesiæ mi-
nistro proponi possunt. Apud hunc verò qui continuò tor-
quetur, mente læsus, orationes (ut dixi) communes, & fidelium
intercessiones necessitati præsentis consono sensu applicatæ, jejunia
& egenorum sublevatio, suum habebunt pondus.

*Vbi plu-
res male-
ficio læsi
simul uno
in loco
sunt, quid
faciun-
dum.*

§ 2. Cæterùm si uno in loco maleficiis collidantur numero plu-
res (quemadmodum in monasteriis, potissimum virginum, velut
organorum satanæ ludibriis magis accommodatorum, frequenter
uiveneri cernimus) ante omnia huc cura propendeat, ut separen-
tur, & una quælibet ad parentes vel sanguine aut affinitate proxi-
mos avehatur, quo singulæ seorsim commodius fideliusque insti-
tui & sanari queant. Restitutionis autem habeatur pro cujusque
necessitate delectus, ne uno (quod ajunt) calopodio (quorundam
ineptorum, mendacium, impostorum, superstitionis impietatisque
antistitum more) quis calcare conetur omnes, & dissolutis præ-
scriptorum verborum minus convenientium formulis, commenticiis-
que quibusdam ritibus & substantiis ad rem minimè facienti-
bus, profligare pergat dæmonem, in iis ridentem illudentemque,
& fugam plerumque simulantem egregiè, quasi compulsus, licet
ultrò cedentem, ut nos incredulitatis labyrintho altius involvat, si
vetitis eum mediis fugatum credamus: hac ratione è corporibus ce-
dit sæpenumerò, & quidem libenter, ut animas minus impeditè
possideat, eisque dominetur. Quæ verò virgines arctius occlusæ
cohibentur, nec egredi permittuntur, quod equidem in ejusmodi
casu comprobare nequeo: vel quæ in designato eo loco clementem
Dei manum, patrisque virgam, cum vera sui abnegatione fortiter
tolerare cum Iobo in animum induxerint, mutuam hic præstent in
suorum cruciatuum intervallis operam, se mutud consolantes, mo-
dumque præscriptum, quoad fieri potest, observantes:

*Juniores
ad tale
spectaculum non
admitten-
da.*

§ 3. Nec ad hujusmodi spectaculum admittantur juniores, nec
terrîtæ tormentorum raritate & vehementia, quid mali contra-
hant, cum eis avidè admodum insidietur diabolus.

§ 4. Cum

§ 4. Cum aliàs ad piam puellam in cœnobio obseratam literas dedissem, quibus virginum eo in loco olim incredibili cruciamen-
torum genere à dæmonio exercitarum (quarum superiori memini
Libro, c. 10.) historias mihi cupiebam describi, ea in hanc ferè sen-
tentiam respondit: Duas adhuc ex illis superesse octogenarias pro-
pe modum, à quibus sæpius audivisset, ne magno quidem se velle
gravi illa caruisse calamitate, ex Dei voluntate nata, quòd inde
peculiare gratiæ divini donum & illuminationem se consequutas
sensissent: nec secus earum testari vitam. Quid Antonio nocuit,
severos in suis cervicibus tulisse magistros? cui eos ad Dei nutum
perpesso in majus cessit lucrum & gloriam. Scribebat quoque,
missos eo tempore fuisse undecunque viros doctos, qui terrifico-
rum eorum symptomatum larvas contuiti, eas penitissimè scruta-
rentur, amolirenturque: sed quo in ejusmodi consiliis confidentius
persistère, eo malum recruduit gravius, ut tandem Dei opus esse
singulare faterentur: à cujus manu cum id exciperent, & se toto
corde sub potenti ejus brachio submitterent, semet integrè abne-
gantes, humilitatemque usque aded amplexæ, quo etiam cunctis
suis affectibus restiterint, eosque vicerint: & breviter, ad divini
verbi normam toto animo vitam conformarint, tunc paulatim eva-
nuerunt universæ illæ diræ. Piam epistolæ illius virginis partem ju-
stis de causis inserere volui, quòd id consilium meo instituto pro-
fus responderet: & ne ejusmodi virgines usque aded à piorum nu-
mero alienas esse, quis temerè in animum inducat, etiamsi adhuc
multa in iis desiderari non diffitear, quæ inscicia & non sana infor-
matione prætermittuntur.

*Memo-
randa hi-
storia cu-
ratarum
monia-
lium a-
pud Ma-
ria arbo-
ram prope
Xanthi.*

§ 5. Porrò monasterium id ingressus, coràm cum altera con-
tuli vetula, quæ id mali decem sustinuerat annos, eo nomine gratias
Deo agens quàm maximas: ac si ætas admitteret, se libenter denuò
iisdem velle calamitatum fluctibus objici aserebat. Hortata au-
tem me est maximopere, ut si in consilium ad ita afflictas accerse-
rer, ne exorcismos admitterem unquam. Quædam in eo tormen-
torum teatro constituta, à fratre virgis ex quorundam consilio
ex carnificabatur: quemadmodum ab ineptis etiamnum hodie con-
sulitur, quasi dæmonem profligent virgæ, & non potius eo modo
ille carnificinam procuret. Ea rei indignatione & pudore illa per-
culsa, contabuit pedetentim, & moritura cecinit. Rogata verò
cantonis causam, respondit: eo quòd de salute sua æterna minimè

Vera abnegationis exemplum.

hæsitaret. Altera quoque jam diu à dæmonio excruciatâ, & morti proxima, se totam attenda oratione Deo offerebat, ut secum pro suo arbitrio quicquid vellet, in tempore & in æternum ageret, dummodo ipsius glorificaretur nomen, obsecrans: rogabatque reliquas virgines, ut post ejus mortem non ex more, Misere mei Deus, canerent: sed, Gloria patri. Memorabile abnegationis veræ exemplum.

Curandi dæmoniaci exemplum infigne.

§ 6. Singularem insuper, & suo loco imitandam aliquando curationis eorum quos vexat diabolus, rationem, ex sequenti colliges historia. Philippus Wesselich Colonienſis, monachus abbatiæ Knechtenstein, integer & simplex, à spiritu referente abbatem macilentum, ante multos annos mortuum, exagitabatur miserè & multifariam, circa annum quinquagesimum supra millesimum quingentesimum: interdum avehebatur sub tectum, aliàs per ligna transversa conjunctiora supra campanam intrudebatur, plerunque per murum transferebatur inopinatò, inventus quandoque est corpore super piscinam projecto, capite autem in terram reclinante. Tandem se prodit spiritus, diutinæ & multiplicis vexationis causam explicans: se nimirum esse illum abbatem Matthiam Durensem, tot annis sepultum: ac eo torqueri, quòd suspensam D. Virginis effigiem exquisitè depingi curarit: nec satis fuisse factum pictoris Novesiani laboribus & impensis, qui inde jacturam senserit; ac sibi ipsi vim fecerit. Verum id fuit. Subnectebat hinc solutionis modum, cujus nomine hanc exorsus erat fabulam diabolus: expiari scilicet hoc delictum non posse, aut ulla se liberari ratione, nisi religionis ergò Treveris & Aquilgrani peregrinaretur hic Philippus (quem ob simplicitatem accommodatum suis ludibriis organum ratus est diabolus) & tres Missæ, de trinitate scilicet, de domina, de tempore, in ejus assertionem recitarentur. Ut hinc spiritus voto satisfaceret, consuluerunt Theologi Colonienſes: & capitulariter (ut illorum more loquar) id reliqui postulabant quoque monachi à suo superstite etiamnum abbate D. Gerardo Strailgen Morsensi.

§ 7. At hic saniori institutione atque acri, increpatione in aliam potius sententiam Philippum existimavit traducendum, ut videlicet fide viva omnis miserationis Deo patri, & Christo assertori nostro unico confusus, dæmonis imposturas animo negligeret fortis: redeuntique spiritui objiceret, se non esse sui juris, verum

sub aliorum degere imperio, propterea nec posse ob rerum penuriam à se obediri ejus votis. Quo factò, spiritus respondit: Dic Suppriori. De eo enim confirmandi sui instituti spem conceperat. Quare Abbas, ubi dæmonem perseverare, nec monachum illius illusionibus satis confidenter resistere animadvertit, ipsum denuò rectius instituit, studiosè hortatus ut resipisceret, nec tam pronas offerret satanæ technis aures: si verò manes, uti hæctenus, audire pergeret, se illum flagris, & quidem capitulariter cæsurum, severissimè minitatus est. Hinc irritos suos spiritus videns conatus ob abbatis constantiam, & animum Philippi magis erectum fiducia in Deum adversus fraudulenta exitialiaque dæmonii studia, nunquam rediit, alioque migravit. Hanc curandi methodum, in eo fraudum diabolicarum genere, quandoque in usum revocandam arbitraretur.

Fideæ obsessionis curationes certæ probataeque.

C A P. X X X V.

Muliercula Bartholomæa nomine, quum in pago Well, præter morem sub Missæ actione hymnus ille qui incipit, Gloria in excelsis Deo, Germanica lingua caneretur, mox velut dæmonio correpta, in extasim conjici videbatur, cum maxima hominum perturbatione, in eo tormento perdurans, donec absolveretur cantio. Quum ad hunc actum aliquandiu coniverneretur, nec tamen desineret foemella, tandem à pagi domina, Anna à Virmont, in arcem vocatur: quæ humaniter & amicè causam rogat, cur sub ea cantilena se ita vinci sineret, quum eadem essent verba Germanica quæ Latina, absque mutatione? eique hymnum Germanicum prælegit, & verba interpretatur, quibus nihil absonum, nihil impium; aut quod ullam offensio- nis daret causam, inesset. Jubet itaque eam sorti esse animo, se jam eundem hymnum Germanicè cantaturam in cubiculo, præmonens: & si illa dejici se pateretur, adhibituram se remedium, quod pellendo ejuscemodi dæmonio esse cum primis usui didicisset, minitabatur. Ita mox in cantionis initio, muliercula loco prius observato, quo se prosternere vellet, in terram provolvitur. Cui incunctanter, vestitu prius levato, domina prudens & cordata matrona, simul cum filia, virgas imprimit acres, eo

quo decuit studio : illa interim retracta manibus veste, earum conabatur arcere titillationem.

Apher. 6. § 2. Extremis enim morbis, teste Hippocrate, extrema exquisitè remedia optima sunt. Hoc propinatum pharmacum, contra hujusmodi dæmonis insultum existere antidotum incomparabile, atque se à doctis viris didicisse, mulierculæ denuò persuadet domina, hortaturque eam confidentiori esse animo, nervum dæmonii hoc medicamento jam esse haud dubiè infractum : eamque simul concinere jubet. Sic dulci modulamine simul repetitur cantilena, finiturque sine ullo commotionis indicio. Hoc comœdiæ actu à famulis ante ostium observato, foeminam illi egressam arripiunt, unaque hymnum alta voce canunt : & consilium hoc fuisse exturbando huic satanæ ut certissimum, ita & saluberrimum compertum est. Oportet autem habere delectum in usurpanda hac theriaca. Non enim omnium oculis uno medendum est collyrio : solum ejus generis dæmonio profligando præsentissimum citra ullam moram aut hæsitacionem erit alexipharmacum, quod hominem invadit exercetque pro ipsius energumeni voluntate, arbitrio & libidine.

§ 3. Se ea ratione fuisse sanatam, à domina in arcem Wel revocata Barthalomæa, coram me confessa est. Hic qualemcunque sortitus fuit effectum Canon 60. de his qui se simulant dæmoniacos, qui ita habet : Eos qui se dæmone correptos esse simulant, & morum improbitate eorum figuram & habitum simulatè præ se ferunt, visum est omnimodo puniri, & ejusmodi afflictionibus & laboribus eos subjici oportere, quibus hi qui à dæmone verè correpti sunt, ut à dæmonis operatione liberentur, verè subjiciuntur.

1448. 19. § 4. Se vidisse Romæ quendam nomine Julium, narrat Rondeletius, qui catalepsi putabatur corripi, quoties illa Passionis verba audiret, Consummatum est. Voluit autem probare, num verè corriperetur, an fingeret. Quum itaque simul essent apud Alexandrum linguæ Hebraicæ professorem, & hujus uxor fortè in alterius gratiam recitaret duo illa verba, statim sacrificus hic extasi videbatur affligi : eoque viso, alter baculum adferri jussit, quo morbum profligaret : proinde sine mora ad se rediit. Auxit suspicionem, quòd quum eo malo afficeretur, prius undiquaque spectaret, ubi suum tutò reponeret caput. Auditum postea est, illum ob hanc simulationem missum fuisse à Venetis in exilium cum quadam meretrice, quæ simili morbo se prehendi simulabat.

§ 5. Porrò figmentum non erat, sed catalepsis, à sanguine melancholico cerebri substantiam occupante, quam patiebatur puella in quodam pago non procul à Nemauso in Simeneis montibus. Hæc erat annorum vigintiquinque, nupta cuidam juveni quem parum amabat: vixitque tantum dies octo cum eo, ubi hoc morbo ob animi ægritudinem corripereetur. Quam ob causam in parentum ædes rediit, in quibus tamdiu à malo illæsa permanebat, quam mariti oblivio duraret: recrudescerebat verò, quum de marito cogitaret, vel illius mentionem audiret: aut etiam quando ad illam infciam maritus fortè veniret, priusquam eum vel videret vel audiret. Quod si in via aquæ hydriam gestaret, eam quandoque deponerat, aliquot horas in eodem loco sedens vel decumbens, oculis & ore apertis, sine sensu & motu, nisi quod ventris & costarum infernarum muscoli multum moverentur.

*Catalepsis
à melan-
cholico
sanguine.*

In concubitus maleficio quid faciendum.

C A P. X X X V I.

DE naturalis congressus, satanæ opéra præpediti, curatione ita scribit Igmarius Remensis archiepiscopus: Si per fortitias atque maleficas artes occulto, sed nunquam Dei injusto iudicio permittente, & diabolo præparante, concubitus non sequitur: hortandi sunt quibus ista eveniunt, ut corde contrito & spiritu humilitatis, Deo & sacerdoti purè confiteantur, &c.

*In cap. 38
parfors.
33. qu. 1.*

§ 2. In controversia, ubi maritus ad congressum ineptus esse ex maleficio accusaretur, in foro Constantienti decretum fuisse scribit Ulricus Molitor, ut primùm à medicis ille, quem leges dicunt maleficiatum vel frigidum, inspiceretur, num alia illius impotentiz naturalis foveretur causa: deinde ut triennium adhuc uxor cum marito conviveret, qui suas interea temporis experiretur vires: utque eleëmofynas liberalius erogarent, & jejuniis vacarent, quo matrimonii institutor Deus ejusmodi malum amoliri dignaretur. Decretum sanè ad imitationem revocandum. Huc acceriantur etiam, quæ in legitima maleficii curatione hætenus proposui.

*Decretum
in concu-
bitus ma-
leficio.
In tract.
de lami-
næ & Ty
thanicis.*

§ 3. Novi & characteres in charta virginea scriptos, & adversus id mali, velut arcanum summum celebratos, super quos septies legitur Psalmus, Eripe me de inimicis meis: ligaturque

Ps. 142.

turque charta ad viri coxam. At mysterium hoc apud Acheronta sepultum malo.

§ 4. Cæterum ridiculam admodum, nimisque religiosam curationem plerisque bona fide ne prodant, in aurem exemplo insinuarere volui. Mulier Katharina Loe nomine, cujus mihi nota soboles, viro nupta, hunc in initio comperit impotentem. Quare à vario temerè quæsito consilio, hæc in ara D. Antonio sacra Everfeldi in ducatu Montensi ubi degebat, ceream membri virilis effigiem religionis ergò, ut à suo malo levaretur maritus, suspendit offertque. Sacrificus rei ignarus canone ad altare demissis oculis recitato, ut fieri solet, suspicit, priapumque illum cereum inopinato intuitus, Tollatur dæmonium illud, acerbè inquit.

Exorcismi quando, & quomodo & à quibus adhibendi.

C A P. XXXVII.

Quando adhibendi exorcismi, & quomodo.

Qualem oportet esse exorcistam.

Ephef. 6. In concilio Carthaginiensi 4. 23. dist. c. exorcista.

cap. 7. de consensu. § ca. omne die ubi de energumenu id est, obsessis agitur, quibus manus imponeant exorciste.

Luc. 11. c. 79 Synodi Acus. 9. ann sub Ludovico Pio. ne.

esse in Ecclesia, neque in domibus licebat iis exorcizare, qui non erant ab Episcopo ordinati. Matth. 17. Marci 9. Luc. 9. Joan. 14. Matth. 21. Marci 11. Luca 10.

esse in Ecclesia, neque in domibus licebat iis exorcizare, qui non erant ab Episcopo ordinati. Matth. 17. Marci 9. Luc. 9. Joan. 14. Matth. 21. Marci 11. Luca 10.

Porro si dictis rationibus nondum cedit inflicta calamitas, opusque satanæ perdurat, cum increpare licet ex Christi doctrina Marci 16. quod credentes per ejus nomen dæmonia sint ejecturi. Ea propter Apoloistorum & primitivæ purioris Ecclesiæ exemplo, per Christi nomen expellat minister, vero ductus zelo, conscientia bonæ testimonio fretus, habens peculiare illud Spiritus sancti donum, ejiciendi nimirum dæmonia: gladio spiritus, quippe Dei verbo accinctus, atque divina panoplia circumquaque munitus, assumpto super omnia fidei scuto, quo omnia jacula mali illius ignita queat extinguere (qualem armaturam in hujus Libri initio ex Paulo proposui) ne cum discipulis Christi dæmonium fugare nequeuntibus à Christo audiat: O natio incredula & distorta, quousque tandem ero vobiscum? quousque patiat vos? firmiter hinc infallibili nitatur promissioni: Amen dico vobis, qui credit in me, opera quæ ego facio, & ipse faciet, & majora horum faciet, quia ego ad Patrem vado. Et: Quodcunque petieritis Patrem in nomine meo, hoc faciam, ut glorificetur pater per filium. Si quid petieritis per nomen meum, ego faciam. Scribit item Lucas, septuaginta reverios ad Christum cum gaudio discipulos, dicentes: Domine, etiam dæmonia subjiciuntur nobis per nomen tuum. Ait autem illis: Videbam satanam

Satanam sicut fulgur de cœlo cadentem. Ecce do vobis potestatem calcandi super serpentes & scorpiones, & super omnem virtutem inimici, & nihil vobis nocebit. Ita in Christi nomine flectuntur genia cœlestium, terrestrium, & infernorum. Nec aliqd nomen sub cœlo datum est hominibus, in quo oporteat nos salvos fieri. Solo hoc Patris æterni verbo creata sunt cœlum & terra, & quicquid in eis consistit. Ejus nutu in præcipitium ruit illa immensa angelorum caterva. Ad Christi adventum imperiumque horruerunt & profugerunt, quotquot arctissimo vinculo in sua custodia miseros mortales contrinxerant diaboli. In hoc nomine credentes discipuli, dæmonia exturbarunt. Pythonis spiritum in Macedonia, ex puella dæmoniacâ ejecit Paulus his verbis: Præcipio tibi in nomine JESU Christi, exire ab ea. Et exiit eadem hora. Sic à Petro jussi sunt dæmones egredi, qui vel unicum diem sibi indulgeri, ut in subjugatis permanerent corporibus, rogabant: teste Clemente.

*Philip. 2.**Actor. 4.**Genes. 1.**Ioan. 1.**Matth. 8.**9. 12. 17.**Marci**15. 9.**Luca 4.**8. 9. 11.**13.**Actor. 16**Abdi 1. 1.**hisor.**Apostol.**Lib. 4.**Recog.*

§ 2. Apud Hieronymum presbyterum in vita Hilarionis Palæstini eremitæ, legitur de quodam Constantii Imperatoris candidato, ex Francia Germaniæ orto, quem à teneris unguiculis dæmon obsederat malignus. Ductus igitur ille Gazam ad Hilarionem, exponensque tam Syra quam Græca lingua (quas tamen nusquam didicerat dæmoniacus) multiplicem obsidionis causam, ei respondit vir sanctus: Non curo quomodo intraveris, sed ut ex eas in nomine Domini nostri JESU Christi impero. In hoc nomine Simon Apostolus simulachrum Solis comminuit: Et Judas Lunæ, dæmonibus inde visibiliter Æthiopum forma expulsis. Dæmonem ex Solis idolo fugavit D. Thomas: draconem sub mortis statua in Scythia exeuntem profligavit Philippus Apostolus: septem dæmones similitudine canum inter monumenta commorantes secus viam, prætereuntesque graviter lædentes, abegit D. Andreas. Sic in Capitolio draconem clausisse Sylvestrem, & Philippum Leviathan fugasse, traditur.

*Abdias**Episcop.**Babyl.**libr. 6.**Hisor.**Apost.**item 6. 9.**10. 13.*

§ 3. Joannes Evangelista superato veneno, dæmonem in Dianæ templo ducentos & quadragintanovem annos commemoratum, his verbis loco expulit: Interdico tibi in nomine JESU Christi Nazareni, ne ultra hic habites. Et confestim decessit Epheso. Quocirca jussu Domitiani in Pathmon insulam exul deportabatur vir sanctissimus. Hic cum Cynops magorum princeps in Phara

*Ioannis**Evangeli-**sta in su-**gando da-**monem con-**tra magis**Cynopem**miracula.*

oppido contra Joannis doctrinam, & edita in Christi nomine miracula, ex falsa sacerdotum Apollinis in Joannem criminatione, maleficiis populum dementaret avocaretque, mortuos etiam se excire jaectabat: quorum facie assumpta etiam dæmones apparuerunt, è mari emerfi. Tandem Joanni ait Cynops: Veni sodes ad portum, ut aspicias potentiam meam, & amplius admiraberis. Igitur Ioannes cum universa multitudine rediit, præcipiens illis tribus dæmonibus, qui sub imagine hominum nuper resurgentium comitabantur, ne discederent. Concussis itaque manibus, & terribili maris sonitu peracto, Cynops se, ut antea, demisit in mare, atque sic ex oculis hominum evanuit: qui clamare non cessabant, laudando dicentes: Magnus es Cynops, & nemo præter te.

*Cynops
magnus
submergitur
oratione
D. Ioannis.*

§ 2. Ioannes interim orabat Dominum, ut inter vivos ultra nequaquam connumeraretur magus ille. Tum repente vehemens est pelagi murmur auditum: & procellis ingruentibus ei loco, ubi se præcipitavit, nusquam apparuit. Et dæmones qui sub humana figura stabant, quasi jam pridem resuscitati à mortuis, adjurabantur ab Apostolo Dei, dicente: In nomine crucifixi Iesu Christi ex hac insula exite, nunquam redituri, & statim ab univerforum oculis disparuerunt, frustra expectantium Cynopem, si forte ex freto resurgeret.

*Saxamen.
libro 4.
cap. 16.*

§ 3. Arsätius insignis confessor sub Licinio, vidit aliquando dæmoniacam quendam gladio stricto per forum discurrere, & obvium quenque terrere ac fugare. Huic itaque obviam sese offerens Arsätius, Christum nominavit, ac verbo dæmonium expulit, obsecrumque liberavit. Verbo adhæc dæmones fugavit Paphnutius, teste Ruffino lib. I. cap. 4. Sic apparet, quantum verè Christianis magistri nomen profuerit, & imitatio juverit.

*Adolphus
Clarebachii
effugit
oratio.*

§ 4. Anno 1529. in turrem terriculamentis à multis annis inquietissimam Coloniz Gallinaceam portam nuncupatam, religionis causa deductus est pius & doctus vir Adolphus Clarebach, ut die noctuque acerbis torqueretur. At lemuribus prima nocte ad ingenium consueto more redeuntibus, turbasque & terrores citantibus, ad ardentes ille conversus orationes, eisdem ita vicit exturbavitque, ut talium umbrarum postea eo in loco fuerit observatum nihil, quum ille etiam inde eductus constanti Christianæ fidei confessione vitam finisset, corpore flammis absumpto. Tantarum est virum contra diaboli machinamenta fervens pii hominis ad

Deum oratio. Scripserat autem distichon in dealbato turris pariete, digito denigrato carbonis puluere & aqua mixtis (quodd atramentum & papyrus illi fuissent in carcere denegata) in hanc ferè sententiam: Ubi Emanuel, nullus terriculamentis satanicis relinquitur locus.

§ 5. Hæc est conjuratio, hic vehemens fortisque exorcismus, hic modus fugandi dæmonis certus, hæc brevis formula, hi sunt characteres, quibus invocatur omnipotentia rebus supra communem vitæ rationem agendis: hæc doctrina vera, hoc fundamentum solidum: hic philosophorum lapis, longè quidem exuperans eum, de quo Alchimici hallucinati contendunt: imò lapis angularis, in quo omnis structura firmiter coagmentatur. Hæc sunt divina testimonia, hæc sacrorum nostrorum monumenta, hæc veri sacerdotis memorialia, hæc purissima signa, hæc nostræ in exturbandis dæmonibus ceremoniæ, paucis contentæ, facili usu, vili apparatu. Hæc ars cælo sublimior, tartaro profundior, libera periculis, umbrarum hostis, contemptris larvarum, simulachrorum perosa, nec thuris nec meri indiga, universis manibus, lemuribus, larvis imperitans, omnia busta, omnia sepulchra & species mortuorum contemnens, & inania terriculamenta, & noctium occurricula, & inferorum commeacula (ut Capnion inquit) exprorecta fronte fugans, fatum & naturam vincens, & quicquid unquam ritè optamus, si modus à magistro traditus observetur, indefinenter perficiens, & indeficienter adimplens.

*Esai 28.
Ephes. 2.*

§ 6. Verbo languores universos sanavit, & dæmones expulit Christus. Si ergo securè operari voles, necessariò illud Pauli consilium ob oculos pone: Quodcunque facitis in verbo & in opere, ut omne id in nomine Domini nostri JESU CHRISTI faciatis. Hoc est salutiferum medicamentum: quin ipsa panacæa, vel potius hæc salus nostra & medela. Rectè hinc Nazianzenus in Defensorio ait, Dæmones adhuc contremiscere, quando Christi nomen invocatur. Contra hunc nullæ ligaturarum præstigiæ, nulla maleficiorum ostenta, nec ulla dæmonii opera, momentum quidem perdurant, quin dicto citius evanescent.

*Math. 8.
Colos. 2.*

§ 7. Proinde à Lactantio quàm verissimè dictum est: Dæmones ustos, id est, veri Dei cultores metuere: cujus nomine adjurati, de corporibus excedunt: quorum verbis verberati, non modò se dæmones esse confitentur, sed etiam sua nomina edunt. Quia nec Deo,

*Lib. 2:
cap. 16.
de Orig.
erroris.
Idem apud
(lem.
lib. 9. Re-
cog.*

per quem adjurantur : nec justis , quorum voce torquentur , mentiri possunt. Itaque maximis sæpe ululatibus editis verberari se ac ardere , & jam jamque exire proclamant. In hoc ordine curationis , Scripturæ sacræ fundamento innixæ , nullam erroris suspensionem , nihil idololatriæ , nullam blasphemix opinionem foveri , luce meridiana clarius contuemur.

Damonia ejiciendi modus Ecclesie veteris.

C A P. XXXVII.

CÆterum ne quis hoc nostrum consilium velut ab usitata nostrorum hominum Ecclesiasticorum ratione alienum calumnietur , & explodendum decernat , bona fide hic beati Clementis verba subjungam , quibus pellendi fatanæ formam in Ecclesia veteri & puriore familiarem , nostroque præscripto conformem , pulchrè describit lib. 8. capite 32. de Constit. S. Apost. Iacobus Alphæi : Exorcista non ordinatur : spontaneæ enim benevolentix est hoc certamen , & gratiæ Dei per Christum supervisione Spiritus sancti. Nam qui accipit charisma curationum , per revelationem à Deo declaratur , quum pateat omnibus gratia , quæ est in ipso. Et libro eodem , capite 7. Postquam exiverunt Catechumeni , dicat diaconus : Orate energumèni , hoc est , vexati ab immundis spiritibus : intentè omnes pro ipsis orate , ut benignus Deus per Christum increpet immundos & nequam spiritus , & eripiat servos suos ab imperio inimici , qui intrepavit legionem dæmonum , & principem malorum diabolum , ipse nunc increpet pietatis rebelles , & liberet signa sua à vexatione ipsius , & purget ea quæ ingenti sapientia condidit. Etiam attentè oremus , Salva & excita illos Deus in virtute tua. Inclinate vos Energumèni , ut benedictionem accipiatis. Et Episcopus oret dicens : Qui fortem armatum ligasti ; & omnia vasa ejus diripuisti : qui dedisti nobis potestatem ambulandi super serpentes & scorpiones , & super omnem virtutem inimici : qui homicidam serpentem ligatum tradidisti nobis , tanquam passerem puerulis , quem cuncti pavent & horrent à facie virtutis tuæ : qui eum dejecisti , sicut fulgur è cælo in terram , non lapsu locali , sed ab honore in ignominiam , ob voluntariam nequitiam : cujus aspectus siccat abyssos ,

Energumèni.

cap. 8.

& minæ liquefaciunt montes, & veritas Domini manet in æternum: quem laudant infantes, & lactentes benedicunt: quem celebrant & adorant angeli: qui aspicit super terram, & facit eam tremere: qui tangit montes, & fumigant: qui minatur mari, & siccat illud, & omnia flumina deserta facit: cujus nubes pulvis pedum ejus: qui ambulat super mare sicut pavementum: unigenite Deus magni patris filii, increpa spiritus nequam, & libera opera manuum tuarum ab alieni spiritus vexatione: quoniam tibi gloria, honor & adoratio, & per te tuo patri in sancto Spiritu in secula, Amen.

Job. 8.

Ps. 103.
Nabum. 1

Job. 9.

§ 2. Consentit his Augustinus, de utilitate credendi, cap. 22. Vera pietate homines Dei æream potestatem inimicam contrariamque pietati, exorcizando ejiciunt, non placando: omnes tentationes adversitatisque vincunt orando, non ipsam, sed suum Deum adversus ipsam. Non enim aliquem vincit aut subjugar, nisi societate peccati. In ejus ergo nomine vincitur, qui hominem assumpsit, egitque sine peccato, ut in ipso sacerdote atque sacrificio fieret remissio peccatorum, id est, per mediatorem Dei & hominum, hominem Christum IESUM, per quem facta peccatorum purgatione reconciliamur Deo.

*Judicium Philippi melanthonis de demoniacis, ex
Epistolarum libris.*

C A P. XXXIX.

ET si sunt interdum physicæ causæ furorum seu *παρορσώσις* seu *μανίας*: tamen certissimum est, diabolos in aliquorum hominum corda ingredi, & efficere furores & cruciatus in eis, vel cum physicis causis vel sine eis: quia manifestum est, tales homines interdum etiam sine physicis remediis liberari. Et sæpe hæc diabolica spectacula sunt prodigia & significationes rerum futurarum.

§ 2. Ante annos duodecim mulier erat in Saxonia, quæ nullas literas didicerat: tamen quum agitaretur à diabolo, post cruciatus loquebatur Græcè & Latinè de futuro bello Saxonico: Erit magna angustia in terra, & ira in populo, *ἔτσι ἀνάγκη ἔσσι τῆ γῆς, καὶ ὄργη ἐν τῷ λαῷ τούτῳ.*

§ 3. Ante annos sedecim erat in Marchia puella, cui rapienti pilos à vestibus, vertebantur illi pili in nummos Marchicos, quos

devorabat

devorabat puella longo fragore dentium. Et figuræ illæ mammarum interdum ex manibus ejus subito extortæ, erant veri nummi, qui adhuc à nonnullis servantur: ac subinde magnos cruciatus tentabat puella: sed à toto illò morbo liberata est post aliquot menses, & adhuc vivit sana. Sunt autem crebræ piorum preces pro ea factæ, & consultò omisissæ sunt aliæ ceremoniæ.

§ 4. In Italia audio fuisse mulierem, quæ etiam nullas didicerat literas: quæ quum agitaretur à diabolo, interrogata, quis verus Virgilii sit optimus? respondit:

Discite justitiam moniti, & non temnere Divos.

§ 5. De illis miseris virginibus, quas Romæ cruciari audio, eas à diabolis torqueri judico, & significantur, pœnæ Italiæ & aliarum gentium. Nec verò dubito vera piorum preces tolli id malum, & expelli diabolos posse. Rectè etiam facient, si qui homines non Epicurei, sed verè invocantes filium Dei Dominum nostrum JESUM Christum, serid præcipiant diabolis, ut ab illis miseris discedant: & de venturo judicio filii Dei, in quo malicia diabolorum ostendetur, palàm universæ ecclesiæ dicent, & de pœnis diabolorum. Sed hæc fieri oportet serid, & omittendæ sunt ceremoniæ *ἁγρολατρίας* & lustralis aquæ & fassarum invocationum Cornelii & similium. Scio plura exempla, in quibus profuisse piorum preces certum est.

Ineptus maleficii bestiarum curandi modus vulgaris, tempestatis item sedatio impia.

C A P. XL.

C Ujus verò Scripturæ testimonio, aut quo exemplo fulciatur vulgaris illa & aliquandiu malè inolita maleficii per quemcunque ineptum, & quandoque his cæcum, curandi, & dæmonis eliminandi ratio, me profectò latet. Nam præter inutilem ceremoniarum congeriem, exorcismos ii homines adhibent diros, ne dicam blasphemos: Stentorea adhæc vociferatione, profusorumque verborum turbine, violenter abigere dæmonem velle videntur, Evangelia à proposito dissona, Symbolum Apostolorum, Orationem Dominicam, salutationem Angelicam, & nescio quæ alia, iterum atque iterum repetentes. Quorsum hæc ad satanæ expulsi-

nem

nem conferent; ubi mandatum, ubi exemplum, apud Christum, Apostolos, vel ejus discipulos, sive etiam primitivæ Ecclesiæ ministros? Rei propositæ non respondet verborum intellectus. Christus, ejusque imitatores in fugando diabolo convenientibus sunt usi verbis. Illam autem verborum recitationem cum instituta actione minime cohærere, nemo non videt.

§ 2. At abominabile suum sacrilegium ponderent illi, qui eum modum nedum usurpare audent, verum etiam bestiis & inanimatis rebus, præter subnascentis Ecclesiæ sincerioris exemplum, execrandas conjurationes & frequentem tremendi nominis Dei nuncupationem solenniter applicare, item signum crucis cum oratione Dominica & salutatione Angelica ter vel sæpius repetita (sic Mallici referunt authores) vaccæ consecrare non verentur. Hos ut minimum in secundi Præcepti transgressione haud leviter delinquere, ne quid gravius addam, sentiunt alii.

Bestiis & rebus inanimatis conjurationes superstitiosæ applicantur. 2. fœnuda part. quæst. 2. cap. 7.

§ 3. Describit præterea Jacobus de Chusa Chartusianus, quomodo sal, panis & aqua exorcismis consecrantur, & quomodo panem cum aqua gustari oporteat novem diebus continuè, quibus etiam recitabuntur tria Pater noster & Ave Maria in honore sanctæ Trinitatis, & sancti Huberti, &c. adversus quemcunque morbum tam hominum quàm pecudum, item insultum satanæ, & morsum canis rabidi. At bonas horas hunc nimis malè collocasse sentio. Alibi ejusmodi sale asperguntur, & thure conjurato suffiuntur homines & bestię, & recitantur Letaniæ.

§ 4. Consilium item contra maleficas, ne animalia, &c. ab eisdem inficiantur, sic describitur: Recipe tempore Paschali de candelâ Paschali benedicta videlicet, stillas vel particulas à superiori parte collectas, ubi ardebat, & fac de illa cera candelam parvam: & tunc in die Dominica surge manè, & accende ceram, & accipe lumen illud, ut stillæ aut particule cadant super cornua & aures illius animalis, In nomine P. & F. & duplex S.S. & combure illud animal modicum cum lumine illo benedicto infra cornua aut aures, &c. & quicquid residuum fuerit de cera aut candelâ, affige ad modum crucis circa stabulum supra januam aut sub januâ, ubi animalia solent intrare & exire: tunc illo anno animalia tua non inficientur à maleficis.

§ 5. Benedictionem insuper hanc pecorum, quibus abstrahitur per incubos lac, &c. ut hic scribitur, ita docet libellus. Recipe ramos

mos palmarum, & fac crucem, deinde scribantur hæc nomina, Tetragramaton Adonai, Otheos, Jesus, Maria, Joannes: & ponantur in modum crucis super crucem præfatam, & tegantur hæc de cera consecrata in vigilia Paschæ: aut scribantur prædicta nomina in cera benedicta ad modum crucis posita super lignum crucis de ramis palmarum prosternatis ante crucem in die Palmarum, & tunc super hoc ponatur in modum crucis parum de corporali & stola benedicta: & illud sui aut involvi debet panno lineo, imponendo modicum de abrotano & foliis palmarum, & istud ponatur in vasculo, trans quod colari debet lac extractum à bestiis: & debet bestia sumere novem vicibus de aqua consecrata seu benedicta: & debent in quibus lac funditur, aspergi cum aqua benedicta, ut supra, &c. Item, Istud etiam valet contra omnia maleficia, siue sint in braxatura & cultura, tinctoribus & hominibus, bestiis: & sic de aliis, ut infra. Item, Præscripta nomina contra maleficia scribi debent in cera benedicta, ut prædictum est, & ponantur in cervisia recenti antequam ascendat, & incipit laborare ad caput, &c.

§ 6. † I E S U S Nazarenus † rex Iudæorum † Non percuties eos qui signati sunt hoc signo thau τ. Istud præscriptum valet pro hominibus & pecoribus, qui sunt per Pythonicam infecti, & debet dari in ferculis aut potibus eorum, videlicet in chartula scripta, ut supra. Hactenus ille.

§ 7. Idem adhæc hominum genus in foramen cornu vaccini terebra impressum, contra incantamentum quandoque intrudere solet mixturam ex ceræ Paschalis, & ejusdem thuris ac stolæ momento.

§ 8. Huc accedat lactis vaccini restitutio per consecrationis modum in frequenti usu habitum apud ancillam Theodori Lopers, vicarii in nosodochio Kreveldiensi, tres alentis vaccas: quæ ubi domum reversæ, non satis lactis pro more redderent, ancilla Christina nomine, vaccas in mille diabolorum nomine egredi, atque suum repetere lac jubebat: inde ad cujusdam mulierculæ ob maleficium suspectæ ædes progredi, consistereque aliquamdiu cum valido & frequenti boatu illæ videbantur: deinde ad stabulum regressæ, lac refundere solitum dicebantur. Nugæ sunt, & mera ludibria.

*Ridicula
consecra-
tio.*

*Grandinis
& tempestatis*

§ 9. Contra grandines verò & tempestates, ultra crucis si-

gnum, lapilli tres ex grandine in ignem sub invocatione sanctissimæ Trinitatis conjiciuntur, oratio Dominica cum Angelica salutatione bis aut ter recitatur: Adjungitur Evangelium Ioannis. In principio erat verbum: atque signum crucis undique contra tempestatem antè & retrò, & ex omni parte terræ subinfertur. Demum quum in fine ter repetierit exorcista, Verbum caro factum est: & toties annexerit, Per Evangelica dicta fugiat tempestas ista: subitò tempestas, si eam maleficium excitarit, cessabit. Hæc verissima experimenta, nec suspecta judicanda, dicunt Theologi illi. Qui fanè illud ipsum vitium committere videntur, quod in aliis emendare cupiunt: &, ut ille canit poëta Satyricus:

*statis ex
maleficio
nata fa-
dario su-
perstitiosa.
Ab An-
gustino
interdici-
tur, & le-
tur 26.
quasi: 7.
non obser-
van.*

Dum stulti vitant vitia, in contraria currant.

§ 10. Quantum enim deest ejusmodi conjuratoribus, ut non verè expriment rationem præstigiatorum & incantatorum? Et tamen ista & similia non in levibus solum experiuntur rebus, sed etiam in benedictis Dei creaturis, imò in mysteriis & institutis Christi perfidè abutuntur. Sed absurdiora hæc sunt, quàm ut longiori confutatione indigeant. In secundum Decalogi præceptum hic quoque haud dubiè impingitur, quanquam secus ab illis doceatur.

§ 11. Atqui si in nomine Dei & Christi pronunciato præces & exorcismos finire, & exoptatum finem interdum consequi objiciant, Christi veracis quæso vicissim verba audiant: Multi dicent mihi in illo die, Domine Domine, nonne in nomine tuo propheta-
Math. 7.
vimus, & tuo nomine dæmonia ejecimus, & tuo nomine multas virtutes præstitimus? Ac tum confitebor illis: Nunquam novi vos. *Disceditè à me qui operamini iniquitatem.* Impiorum itaque exorcismi virtute non cedit diabolus, sed spontè: ut impietatem confirmet, & erroribus alios immergat altius.

§ 12. Rectè itaque D. Thomas de potentia Dei, quæst. 6. art. 10. in solutione 3. argumenti, ait: Si Salomon fecit exorcismos eo tempore, quando erat in statu salutis, potuit esse in illis exorcismis vis cogendi dæmones ex virtute divina. Si autem tempore illo fecit, qui idola adoravit, ut intelligatur eum per magicas fecisse artes, non fuit in illis exorcismis vis dæmones compellendi.

Si jumenta præter naturam quid pati videantur, item contra venena, quid faciendum.

C A P. X L I.

SI verò præter naturam quid pati jumenta credantur (quod tamen cognitu difficilimum, cum sæpe in passis venena vel depascantur, vel spiritus attractu illiciant) primum omnium his pharmacum contra venena vel similia vitia offerri potest, & reliqua administrari, quæ ex naturali conjectura & arte (quam doctè copioseque tradit Vegetius de arte veterinaria vel mulomedicina

Columell. de re Rust. l. 6. & 7. Cæsar Const. lib. 17. 18. 19. lib. 1.

libris quatuor, item Columella, Cæsar Constantinus, & plerique alii veteres & recentiores) usui fore arbitrabitur, *succellum* toleranter expectantes. Quæ si minus juverint, sed morte armentum abripiatur: velut speculum, mentis oculis opponenda erit lobi patientia: & quicquid id est calamitatis ac damni, Deo sic volenti (qui dedit & abstulit, idque sicut illi placitum est, ita facit) ferendum erit acceptum: nec ad ariolos aut divinos, aut Pythonis spiritum turgidos, contra evidens Dei mandatum, impie confugiendum.

De re Rust. cap. 141.

Hi namque imitatione sacrilega comprobare videntur M. Catonis idololatriam, qui in agro lustrando certis utitur ceremoniis, solennibus sacrificiis, verbis atque votis Telluri dicatis, ut *insuetas* alat arbores: ipsi etiam arboribus exoratis ut transmigrent, & in alieno solo accrescant: rapis quoque obsecratis dum seruntur, ut sibi & familiæ vicinisque benignè conferant: precibus Marti fufis, ut ager pecoraque serventur.

De Arte vete. lib. 1 cap. 20.

§ 2. Suffimentum autem animantium morbis prohibendis utile, legitur apud Vegetium, qui licet id quoque, lustrare animalia, fascinum tollere, dæmones fugare, & grandines inhibere, ab aliis malè persuasus scribit: tamen odore suo, causa quippe naturali, tam hominum quàm animalium morbis resistere; & aërem descicare addit. Ita habet:

§ 3. Recip. sulphuris vivi lb. ii. bituminis Iudaici lb. i. opopanacis, achanti, galbani, castorei, irios crudi, an. ℥ vi. falis Ammoniaci ℥ ii. falis Cappadoces, cornu cervini, lapidis gagatis masculi, lapidis gagatis feminæ, an. ℥ iii. lapidis hæmatitis, lapidis fideritis, lapidis argeritis, an. ℥ i. equuleas, id est, caballiones marinos, caudas marinas, ungues marinos, an. num. 7. uvæ marinæ ℥ iii. medul-

medullæ cervinæ, cedrei, picis liquidæ, an. ℥.iii. ossa sepiz num. 7. auri ꝯ. s, ballucæ siliquam. Hæc univërfa commisceantur, & succendantur. Sed si memoratos lapides aut invenire nequiveris, aut enormitate precii ab emptione cessaveris, reliqua efficaciter profunt.

§ 4. Interea tamen studiosè inquirendum, num aliquid monstri alatur, aut fucus alicubi foveatur : quemadmodum à quodam lato- mo apud Batavos factum memini, qui stabula ingressus, lupi stercus clam in præsepibus abscondebatur : cujus odore, ut voracis sui hostis præsentia, ob antipathiam, veluti malefico actu, territæ pecudes, ultrò citroque exultare, & insolito concitari furore videbantur, unde turbati rustici incantamentum esse conjicerent. Quocirca ad fabulæ actorem, velut è specula hæc observantem, atque sanandi maleficii nomine celebrem concurrebatur : qui tecta fascini materia, lupi nimirum excremento, occultè ablata, ocyus malum amoliebatur. Sublata enim causa, tollitur effectus. Sic rem qualem- cunque ex hac professione faciebat : à viris tamen bonis admonebatur, ut maturè ejusmodi falsitati renunciaret, ne merita falsarium consequeretur punitio.

*Pecora
dolofo ma-
leficio
aia.*

§ 5. Porro contra quæcunque venena, oblata philtia aut cupi- dinis pocula, medicorum imploranda erit opera: ut postquam per- spicaci indagine ex relatu, circumstantiis & symptomatibus ob- ortis, si non in veneni essentiæ absolutam cognitionem, saltem ad ejus qualem- cunque conjecturam illi pervenerint quàm ocyssimè (in mora enim hic sæpe periculum existit) tum pro ejus qualitate deleteria & veherentia, quàm poterunt artificiosa & exacta me- thodo admoliti evestigid manum, alexiteria, & quæ ars dictabit, ordine administrent. Venena, eorumque assumptorum vel aliàs in- ficientium indicia, simul & propria antidota, medicorum novit schola: nec ea hic explicare, nostri est instituti. Si verò ita affectos, ad temerarios alterius scholæ homines aberrare contingat, mortis aleam profectò haud rarè, etiam si pestifera veneni vis sit lenta, virulentia pedetentim accrescente, tandemque cordia vitalem fo- mitem feriente, experiuntur infelices.

*Contra
venosi-
cium
quid fa-
ciantur.*

D E

M A G O R V M

INFAMIUM, LAMIARUM

E T

V E N E F I C O R U M P O E N I S .

L I B E R S E X T U S .

Quod magis infamibus variis diversa sit irroganda pena.

C A P . I .

UOD meam hic sententiam à vulgari, & jam multis annis inveterata opinione dissonam, velut appendicem, quinque superioribus Libris annectam: non mihi professione medico, verti debet vitio, quasi vocationis meæ sepes transiliam. Veritatem enim in profundo abstrusam investigare licet cuilibet, nec illi vetustatis auctoritatem præponderare oportet ullam. Negotium verò illud dæmoniacum tam inextricabilibus cum sit involutum labyrinthis, ut non facillè quis hinc se explicet, etiamsi duce[m] habeat emunctarum narium Theseum: inde si aliquis pro ingenii modulo veritatem elicere studeat, non is reprehensione coercendus: at potius iuvandus, suamque merebitur laudem, si vel bonæ operæ momentum præstiterit.

§ 2. Quare autem non concedetur medico, rerum absconditarum ex professo indagatori, qui huic scholæ aliquamdiu navavit operam (quàm verò felicem, erit penes alios iudicium) in forum prodire, & suam proponere opinionem, citra eorum quorum interesse agnosco, præiudicium? Iurisperito vicissim, aut cuivis alii, nedum non invidemus medici, sed eum cum scœnore honorem libenter etiam deferemus, si in re apud nos magis placitis aut longi usus observantiæ, quàm rationum firmitati nixa, vel alioqui controversa, ingenuè suam interponere volet sententiam: à nobis certè obviis amplectendam ulnis, si inveni cognitionem aliquo ducat modo: rejiciendam autem, si à ratione comperiat aliena.

§ 3. Cum

§ 3. Cum bona itaque Jurisconsultorum veniæ dicam, magos infames varios quum supra multo discrimine à sagis & veneficis meritò distinxerim, non eadem debet his simul confusè & indifferenter statui poena. Quotquot enim magorum nomine dignatus sum, ii non ignoranter, aut coactè, sed studidè sedulaque vigilantia, factis etiam gravibus impensis, interdum & peregrinationibus huc institutis, curiosas has inquirunt artes & blasphemiarum plaustra, libros videlicet execrabiles magno frequenter ære redimunt, è quibus satanicæ scientiæ mysteria, si dñs placet, exugant diaboli mancipia & nutritii. Tales post non vulgarem, sed eximiam suo doctori primario præstitam operam, merita donantur ut strenui discipuli laurea, qua is suos cohonestare solet, quos sibi & animo & corpore mancipatos, in præcipitium rapit: nisi ex Dei gratia, conscientiæ aculeo pungente adacti, satanæ nuncium remittant, ac maturè resipiscant.

Magi omnibus non eadem debet infigi poena.

§ 4. Ejusmodi magos olim capitali supplicio mulctavit Moses. Fuisse item postea punitos, ex Petri verbis apud Clementem liquet. Iste, fratres, (inquit) quem ostendo vobis, paulo antè venit ad me, de Simonis mihi malis artibus nuncians, quomodo ipsam sceleris sui officinam projecit in profundum, non quasi poenitentia ductus, sed metuens ne deprehensus publicis legibus subjaceret. Propterea etiam in Judææ Antiochiam fugit territus, putans se à Cæsare quæri ad poenam.

*Levit. 20.
Deut. 18.
Lib. 3.
Recog.*

*Abdi. 1. 2.
hif. A-
post.
Lib. 10.
Recog.
Lib. 9.
cap. 15.*

§ 5. Tradit quoque Calliodorus, Athalarici regis Gothorum esse sententiam: Maleficos, vel eos quæ ab eorum nefariis artibus aliquid crediderint expetendum, legum severitate puniri oportere. Quia impium est circa eos esse remissos, quos cœlestis pietas non patitur impunitos. Huc referatur Augustinus, qui ex Ciceronis sententia dicit, in XII. Tabulis, antiquissimis Romanorum legibus conscriptum esse: Ei qui has artes exercuerit, supplicium sit. Magus & veneficus hic intelligitur, non illusa vetula, cunctarum expers artium. Illorum artem exterminat respublicæ omnes bene constitutæ.

*Lib. 8.
cap. 19.
de Cruis.
Dei.*

§ 6. Sunt interim plerique magi non ita extremè cum aliorum jactura, flagitio scelereque exorbitantes, qui pro suo nutu ex occulta quadam, quam ex voluntatis & studiorum consensu cum demonibus contraxerunt, societate, recitata superstitiosæ vel impiæ conjurationis formula, vel submurmuratis secretò insulis vocibus,

cujuscunque formæ requisitæ imaginem aut spectrum, præstricto oculorum acumine, in urna vel speculo vel aëre aut alibi ostentant. Nihil autem verè in rei essentia, non phantasticum vel imaginarium, hac ratione præstare hi queunt: quemadmodum omnes Pharaonis magi, ejusdem cum his hominibus professionis & potentiz, nihil præter rerum præstigiosam exhibuere faciem. Hoc magorum genus non perinde aliis noxiun, ut repudiata dæmonum communionem ad mentem redeat poenitens, & admonendum & compellendum est. Idem in republica ritè composita circumforaneis illis præstigiatoribus & joculariis *αγρίαις* meritò accidat, ne ea impunitate, curiosarum rerum studiosæ plebis localis cautè in posterum insidientur.

Exod. 7.3

Magorum
alios non
valde la-
dentium
pauca.

§ 7. Quicumque verò diris execrationibus, exorcismis, præcationibus, blasphemio nominis divini contra secundum Præceptum abusu, barbaris vocibus authorem prodentibus, quemcunque effectum præter naturæ ordinem, adversus verbi divini institutam à Deo rationem extorquere, in rebus seriis vel ludicris *fatagunt*: *ii* ut curiosarum artium ad propriam perniciem cultores, saniori doctrina primùm instituti, stricta lege coërcendi sunt, & ad resipiscenciam cogendi. Quòd si præfracti perseverent, arbitraria esto mulcta, qua constringantur, ne tandem in legem contra blasphemos à Mose latam deliquisse judicentur.

Levit. 24.

Magorum
religioso-
rum mul-
ta.

§ 8. Cæterùm magorum plurimi professione sunt religiosi, quos vocant. Qui occultam mentiti artem, malefici dignationem curationemque jactare non verentur. Nam si morbo aliquo contumaci, imperitæ plebi ignoto, nec vulgari quis confictetur, atque eorum fictæ confusus scientiæ, consilium quærat, maleficium esse vel incantationem persuadent morbum ex naturali causa ortum, medicisq; doctioribus non obscurum: additis etiam indicis, quibus velut digito commonstratur innocens sæpe femina. Morbum hac ratione comminiscuntur, & invincibilem calumniam in fonti impingunt, illusores utroque nomine non modò inter perniciosissimas iniqui quæstus *αργίας*, adulterinæ monetæ (quòd pietatis prætextu alios inescant, & dæmonio devoveant, offerantque) architectos & falsarios reputandi, verùm etiam illis qui libellos spargunt famolos annumerandi, & velut civilis, ne dicam publicæ tranquillitatis turbatores censendi, si hoc controversiarum & atrocissimorum odiorum, quibus miserimè conflictantur intonantque vici-

niz, pagi & urbes, feracissimum seminarium, ad justam trutinatur bilancem. Suos tamen hi inveniunt patronos, ob religionis Zach. 2. fortè titulum. Hos enim qui tangit Christos, Dei configere pupillam clamatur. Hoc grande nefas, & morte piandum. Interim tamen, ut minimum, ab hoc instituto coercendi sunt, à bonorum fruitione suspendendi, vel etiam exilio puniendi: at pro sceleris enormitate, iis quorum interest, ne sutor (quod dici solet) ultra crepidam, pœnam decernendi, augendi vel immutandi potestatem relinquo.

§ 9. In horum magorum albo censendi suo quodam jure, quotquot contra divini verbi majestatem & genuinum usum, in medicinæ, omnium artium & sacratissimæ & utilissimæ, non tolerandum despectum, contra quoscunque tum hominum tum bestiarum morbos, salem conjurationibus verbisque sacris huc contortis execratum, & aquam eadem potentia expiatam propinant. Huc accedunt qui exorcismis veræ virtutis exortibus, aut inconditis incongruisque verbis, sacro aliquo nomine, vel divinæ Scripturæ vocibus, scitè fucatis ut dolus lateat, teste Augustino: vel sacris aut alioqui horrifonis sine intellectu dictionibus recitatis aut scriptis, & collo suspensis, aut alicubi alligatis utuntur. Superstitionis limites hos transiisse fatendum est, & propterea redarguendi acriter refrenandique, ne in immane idololatriæ scelus & sacrilegium utriusque, & actores, & qui admittunt, incurrentes, illius olim diras subire se pœnas, serò querantur.

*Magico-
rum me-
dicorum
punitio.*

Quam pœnam arioli, & qui in annulo vel vitro captivum circumferunt dæmonem, mereantur, & quod magici libri sint exurendi.

C A P. I I.

PLerique insuper magi Pythonis spiritu inflati, artem divinandis profitentur: & res perditas quis suffuratus fuerit, aut ubi ex reconditæ sint, & alia abdita, vel etiam ancipitia, se manifestare posse jactant. Quum autem hi vel *φιλανθίας* fumo inducti, ut aliquo habeantur saltem numero, sibi artem vendicant occultam, & scientiam quam ignorant: vel propria compulsi malicia, ut fraudent: sive avaritiæ illecti studio, ut quæritum fraudulentè faciant,

*Divini &
arioli ne
Reipubli-
ca turba-
tores &
falsarii
habeantur.*

ciant, etiamſi interdum per ſatanæ cooperationem nihil aut parum noverint, glorientur nihilominus de divinandi cognitione, ſive etiam aliquibus exorcifmif, execrationibus, votis & ceremoniis, quod pollicentur, peragant: utrique mendaciis & mendaciorum authori, velut teſti certiffimo innixi confiſique, non ita impune tolerari debent. Furti enim aut alterius ſcleris notam inurunt iis qui hîc ut innocentiffimi agnoſcuntur, ita & illæſi nominis inter vicinos antea ſemper vixerunt pacificè: at hoc notati cauterio præter meritum, calumniam in poſteritatem multam ſuſtinent, ut hac ratione gravi ſimultate & odio divellantur conturbenturque numeroſæ familiæ, & celebres viciniæ antea continuè pacatiſſimæ: diſcordiæ itaque hujus exitialis & calumniarum execrandarum authores, non alio habendos eſſe loco, quàm ſeditioſos Reipublicæ turbatores & falſarios, equidem ſentio. Quibus, ut minimum, cum primis ſilentium à magiſtratu imponi decet: deinde arbitrariam pro delicti qualitate, pecuniæ irrogari mulctam: ac niſi à maleficio deſiſtant, exilio puniri: quemadmodum in quodam ariolo Joachimo, ab ornatiffimo Senatus Cæſarei ordine apud Geldros, olim prudenter factum memini.

Levit. 10.

Pœna divini, magis & venefici à Moſe conſtituta.

§. 2. Enimverò pœnam à Moſe, ex Dei voluntate ſub lege veteri, ejus farinæ hominibus conſtitutam, illis non imprecor. Ea ita ſonat: Vir & mulier, in quibus Pytho vel divinationis fuerit ſpiritus, morte moriantur, lapidibus obruent eos, ſanguis eorum ſit ſuper eos, vel capitali pœna digni ſunt. Item: Anima quæ declinaverit ad magos & ariolos, & fornicata fuerit cum eis, ponam faciem meam contra illam, & excindam eam de medio populi mei. Et Deut. 18. Non inveniatur divinus qui divinando futura prædicit, nec mathematicus, nec veneficus, nec maleficus, nec incantator, nec conſulens Pythonem, nec magus, nec à mortuis ſciſcitans. Abominatur enim Dominus quicumque iſta facit, & ob iſtas abominationes excindit eos Deus tuus ante te. Sic interiit Ochofias rex Iſraël, quia infirmus ſpreto Deo vero, & legitimis mediis, miſit ad conſulendum Beelzebub Deum Accaron. Qua propter à populo Iſraëlitico illoſ publico edicto deſignata pœna exulare voluit rex Saul, qui magos & ariolos abſtulit de terra, atque interfecit eos qui Pythones habebant in ventre. Nec pœnas idem ille evaſit debitas, quodd hujus familiæ mu-

2. Reg. 1.

1. Reg. 28

lia mulierculam in Endor consuluerit. Contra Manassem quoque, & Israëlitas, Deus mirè excanduit: graviterque puniti fuère, quòd divinos sustinuerint, 2. Regum 17. & 21. horum etiam meminit Esaias cap. 19. & 44.

§ 3. Suus hic locus quoque debetur iis, qui, ut ipsis iporumque voluntati obediat, & ad nutum respondeat, miserum circumferunt dæmonem, in deditionem extremè suffitibus & ceremoniis adactum, & jam annulo ab aurifabro sanè subtili artificioque incarceratum: item qui eundem ostentant in duro, nec fragili scilicet crystallo, aut vitro (mirum est, id à diaboli, ex tartaris continuè ardentibus evolantis, calore non colliquefcere) tam strictè & irremisè concatenatum, ut suis solùm nunc dominis, velut servus captivus & mancipium, suam divinando, aut res abstrusas detegendo, strenuè præstaret operam. Sic ipse naturalis postulat ordo reciprocus, uti dominus servi dominus, ita & servus domini servus. Hi quum animæ suæ consulant malè, & aliis imponant, impietatisque inquinamentum affricent, minimè tolerandi sunt.

§ 4. Præclarum justæ poenæ, imitationeque dignissimum exemplum ante paucos annos in hujus professionis hominem, Jacobum Jodoci de Rosa nomine, Cortricensem, Arnhemix apud Geldros proposuerunt, promulgaruntque Cæsaris autoritate eximii viri Senatorii: ejus ordinis clavum vigilanter gubernante amplissimo doctrina, existimatione & prudentia viro D. Adriano Mario Nicolai, cancellario mihi multis nominibus observando. Annulum ille circumgestabat, in quo exorcismis colligatum putabat dæmonem, quem etiam singulis quinque diebus, ut minimum, alloqui, & de rebus novis aliisque consulere, ut ipse ait, oportuit: libros quoque maleficas artes conjurationefque impias continentes habuit, qua occasione non modò hominum & bestiarum morbos ex maleficio ortos ab aliis discernere, sed & curare voluit. Quapropter post suos carceres, heros ille publico loco ante ædes Senatorias circa forum solenniter spectatorum corona cinctus, malleo simulatum captivi dæmonis carcerem, annulum videlicet, postì impositum, sententia ritè lata aperire, atque omnino perfringere cogebatur, eoque modo captum libertate donare: nisi fortè violento mallei impulsu contritum dæmonem credat is, qui annuli solido munimento illum constringi posse

*Forum
qui in an-
nulo vel
vitro da-
monem
captivum
circumse-
runt, pa-
na.*

*Adria-
nus Ma-
rius Ni-
colai Gel-
dria can-
cellarius.*

ratus fuerit. Accessit quoque, ut libros in ignem idem ille conjiceret: astaretque tantisper, donec flammæ eos absumpissent. Exilio insuper puniebatur, post exolutas hujus actionis causa factas impensas. Actum Arnhemiz, 14. Julii, Anno 1548. Eadem ratione erunt crystallus, vitra, & reliqua nefario usui consecrata organa, sententia solenni condemnanda, & palam infringenda. Horum artificibus & patronis pro delicti magnitudine, ex æquioris magistratus arbitrio irrogabitur poena.

Annulus, crystallus, vitra, & reliqua nefario usui consecrata, solenniter infringenda. Magorum libri palam exvendi.

§ 5. Porro de curiosarum harum artium, vel potius præstigiorum libris quid decerni debeat, ne quidem in quæstionem vocandum: quum non modò Romanorum exemplo, qui licet Ethnici essent, tamen Mathematicos & incantatores Senatusconsulto ex Italia pelli, & eorum libros concremari voluerunt, aboleri illos oportet. Verùm etiam quoddam memorabile & posteris omnibus sine controversia imitandum hic exemplum legamus in Apostolorum Actis, ubi Pauli Apostoli prædicatione Ephesi comburuntur cuncti eò comportati execrationum libri, pecuniæ quinquaginta millium precio æstimati. Hermogenes item magus librorum magicorum copiam magnam offert Jacobo Apostolo, qui exurebantur. Eos qui magiam admirati fuerant, volumina combussisse, tradit Athanasius de Humanitate verbi. Imperatores item Honorius & Theodosius constituerunt, ejusmodi libros sub episcoporum oculis consumi flammis debere. Similes quoque congestos tenebrarum libros uti damnabiles, improbatæ lectionis vocavit, profususque corrumpi voluit Ulpianus Jurisconsultus, l. cæteræ. §. 1. ff. familiæ hercis.

Act. 19.

Abdian lib. 4. hist. Apost.

§ 6. Huc universum illud divinatorum dæmoniacorum theatrum, secundo Libro inter infames magos relatum, accenseatur. Ob necromantiam accusatus est L. Apulejus à Sycionio Emilianono, coram Claudio Maximo Africæ proconsule: &, ut quidam volunt, damnatus: licet plerique secus arbitrentur. Carolus VII. Galliz rex Egidium regni Marischalcum suspendit ob magiam. De poena maleficorum apud Persas, & Gyge, Plutarchus in Artaxerxe.

Aug. de Civ. Dei l. 8. c. 19.

Pulgef. lib. 9. c. 3.

Quid leges & decreta de magis & ariolis, eisdemque consulentibus statuunt.

C A P. I I I.

Quid deinde leges & decreta de tota illa magorum colluvie proposita statuunt, subjiciendum duxi: potissimum verò, quod ab iis quoque objicitur, qui Lamias in tempestate cienda & grandine provocando aliquid posse contendunt, illud est L. multi. C. de maleficis & mathematicis: Multi magicis artibus usi elementa turbare, vitam infantium labefactare, non dubitant, & * manibus accitis audent ventilare, ut quisque suos conficiat malis artibus inimicos: hos (quoniam naturæ peregrini sunt) feralis pestis absumat. Data Non. Decemb. Constantino Aug. IX. & Juliano XI. consulibus: quorum ille Constantinus secundus dictus, hic non multo post Cæsar factus, & tandem Apostata cognominatus. Lamias autem nostras, ut indoctas, vetulas & deliras, artes exercere nullas, nec ulla ratione elementa movere aut vitare, quemadmodum nec ullum hominem, nec dæmones cogere ut aliis noceant, posse, satis superque demonstratum est. Quocirca eas decretum hoc minimè concernit. Si quæ sunt, quæ vitæ hominum insidiantur, eique vim faciunt, veneno id fieri oportet: pròinde etiam veneficæ tales dicuntur, & sunt: eæ ex hoc edicto puniantur.

§ 2. Item lib. 9: Codicis, Imperator Constant. A. ad Maximum: Nullus aruspex, nullus sacerdos (id est, vetitæ magiæ doctor) nullus eorum qui huic ritui assolent ministrare, ad limen alterius accedat, nec ob alteram causam: sed hujusmodi hominum amicitia, quamvis vetus, repellatur, concremando illo aruspice qui ad domum alienam accesserit: & illo in insulam deportando post ademptionem bonorum, qui eum advocaverit suasionibus vel præmiis. Idem Imp. ad populum: Nemo aruspicem consulat, aut mathematicum, nemo ariolum: augurum & vatium prava confessio conticescat, Chaldæi ac magi, & cæteri quos maleficos ob facinorum magnitudinem vulgus appellat, nec ad hanc partem aliquid moliantur: fileat omnibus perpetuè divinandi curiositas. Idem Imper. Constant. A. & c. ad Thaurum præfectum prætorio: Etsi

*. Aliis
manus ar-
citas.

Vide l. g.
cap. 16.

Contra di-
vinos, ma-
gos, sacri-
legos, &
veneficos
lata Im-
peratorum
leges.

Chaldæi,
magi &
malefici

excepta tormentis sunt corpora honoribus præditorum, præter illa videlicet crimina quæ legibus demonstrantur: et si homines magi, in quacunque sint parte terrarum, humani generis inimici credendi sunt: quoniam tamen qui in comitatu nostro sunt, ipsam prope modum pulsant majestatem, si quis magus, vel magicis certaminibus assuetus, qui maleficus vulgi consuetudine nuncupatur, aut aruspex, aut ariolus, aut certe augur vel mathematicus, aut narandis somniis occultans artem aliquam divinandi, aut certe aliquid horum simile exercens in comitatu meo vel Cæsaris fuerit deprehensus: præsidio dignitatis exutus, cruciatus & tormenta non fugiat. Si vero convictus fuerit, & ad proprium facinus detegentibus repugnaverit pernegando, sit eculco traditus, unguis que sulcantibus latera perferat poenas proprio dignas facinore.

§ 3. Nullus debet consulere divinatorem, & quilibet à divinando debet cessare: & contra faciens punitur, h. d. secundum Salicet.

§ 4. Nullus debet consulere incantatorem de his quæ futura sunt, nec Chaldeos, nec maleficos: & qui contra fecerit, ultore gladio capitali poenæ subiacebit. Vivianus.

§ 5. Qui demones invocant, vel imagines cereas incantant, puniuntur; h. d. Salicet.

§ 6. Facientes incantationes ad finem mali, sunt puniendi: de Jure vero Canonico, etiam si faciant ad finem boni. 26. quæst. 2. cap. illos. & c. Ex trorum extra de sortilegis. & c. fin. d. tt. ubi Glossa. Bart. Salicet.

§ 7. Ulpianus in l. item apud Labeonem. §. si quis. ff. de Injur. dicit teneri constitutionibus principum eos, qui aliquam illicitam divinationem pollicentur, juxta l. nemo habet. C. de Mathematic.

§ 8. Divinatio divinatorumque consulta in Toletano synodo, & in epistolis Decretalibus condemnantur. Gregor. 3. cap. 12. suorum Decretorum. 26. q. 5. c. si quis Si quis ariolos, aruspices, vel incantatores observaverit, aut phylacterii usus fuerit, anathema sit. Gloss. Phylacteria dicuntur hic chartæ, in quibus continentur incantationes. Idem & hab. 26. q. 5. contra: Contra idolorum cultores vel aruspices atque sortilegos fraternitatem tuam pastoraliter vehementius hortamur invigilari custodio: quod si emendare se à talibus nolle repereris, si servi sunt, verberibus volumus castigari: si verò liberi, inclusione digni, districtamque sunt in poenam dirigendi.

§ 9. Augustinus, & legitur 26. q. ultima, admoneant: Admo-

*In Pen-
norma
sem De.
eruo
D. Ivo
Carnob.
si Episc.
ps. lib. 8.
tit. de di-
vinationi-
bus & in-
cantatio-
nibus,
cap. 61.
Physi-
cæria.*

neant fideles sacerdotes populos suos ut noverint, magicas artes incantationesque quibuslibet infirmitatibus hominum nihil remedium posse conferre, &c. Et si quis hæc exercuerit clericus, degradetur, laicus anathematizetur.

§ 10. Item ex concilio Ancyritano, can. 34. Qui divinationes ^{26. q. 5. ca. Qui divinationes.} experunt, & morem gentilium subsecuntur, vel in domos suas hujusmodi homines introducunt, exquirendi aliquid arte magica aut expiandi causa, sub regula quinquennii jaceant secundum gradus poenitentiae diffinitos. Gloss. Secundum legem isti concremantur: sed ille in cujus domo hæc fiunt, post publicationem bonorum in exilium mittitur: ut C. de malefic. lib. nullus. In hac Synodo etiam generali decreto damnatur incantandi ars & sortilegium, ut à diabolo inventum & perniciosum, & jubentur Ecclesiarum ministri, id genus mali ex Ecclesiis eradicare penitus. Damnari adhuc præcipitur illa maleficarum opinio, qua mulieres dæmonum illusionibus seductæ, putarent sese noctu cum Diana equitare in bestiis quibusdam, & multa terrarum spacia pervolitare: quum tamen nihil earum rerum verè fiat, & tantum præstigiis diabolorum decipiantur.

§ 11. Item ex Concilio Martini papæ: Si quis paganorum consuetudinem sequens, divinos aut sortilegos in domum suam introduxerit, quasi ut malum foras mittant, aut maleficia inveniant, vel lustrationes paganorum faciant, quinque annis poenitentiam agant.

§ 12. Item ex Concilio Laodicensi, can. 36. Non oportet sacris officiis deditos vel clericos, magos aut incantatores existere, aut facere phylacteria, quæ animarum suarum vincula probantur: hos autem qui talibus rebus utuntur, projici ab Ecclesia jussimus. ^{Contra nos- tros in- cantatores Ecclesiasticos. 26. q. 5. cap. non oportet.}

§ 13. Item ex Concilio Toletano 4. cap. 30. Si quis Episcopus, aut presbyter, vel diaconus vel quilibet de ordinibus clericorum, haruspices, aut incantatores, aut hariolos, aut ceræ augures vel sortilegos, vel qui profitentur artem magicam, aut aliquos eorum similia exercentes, consuluisse fuerit deprehensus, ab honore dignitatis suæ suspensus, monasterii curam excipiat: ibique poenitentiae perpetuæ deditus, scelus admissum sacrilegii solvat. ^{26 q. 5. c. Si quis Episcop.}

§ 14. Gregorius Madriano notario: Pervenit ad nos, quod quosdam incantatores atque sortilegos fueris insequutus: & omnino nobis sollicitudinem zelumque tuum gratum fuisse cognovimus.

scas. Studii enim tui sit, sollicitè quærere : & quoscunque hujusmodi Christi inimicos inveneris , districta ultione corrigere.

§ 15. Item ex concilio Aurelianensi : Si quis clericus , monachus , vel secularis , divinationes vel auguria crediderit observanda ; vel fortès quas mentiuntur esse sanctorum , quibuscunque putaverint intimandas , cum his qui cum eis crediderint , ab Ecclesiæ communionem pellantur.

§ 16. Item ex concilio Carthagin. cap. 89. Auguriis & incantationibus fervientem , similiter Judaicis superstitionibus vel ferriis inhaerentem , à conventu Ecclesiæ separandum præcipimus.

§ 17. Ex concilio Acquirensi, p. 2. caus. 26. q. 5. episcopi: Episcopi eorumque ministri omnibus modis elaborare studeant, ut perniciosam & à Zabulo inventam, sortilegam & magicam artem ex parochiis suis penitus eradicent: & si aliquem virum aut mulierem hujusmodi sceleris sectatorem inveniunt, turpiter debonestatum de parochiis suis dejiciant. Ait enim Apostolus: *Hæreticum hominem post primam & secundam correctionem evita*, sciens quòd subversus est, & is etiam qui ejusmodi est. *Subversi sunt, & à diabolo captivi tenentur, qui relicto creatore suo, diaboli suffragia quærunt: & ideo à tali peste debet mundari sancta Ecclesia.*

§ 18. Canon 61. de sortilegis damnandis : Qui se vatibus tradiderunt, vel iis qui Centuriones dicuntur, aut iis similibus, ut ab illis discant, si quid sibi revelari velint, secundum ea quæ prius à patribus sunt sancita, Canonum qui est de sexennio subjiciantur. Eisdem poenæ subicere oportet eos, qui ursas aut similes bestias ad lufum & perniciem simpliciorum circumferunt: & eos qui fortunam, fatum, genealogiam, aut similibus verborum turbam ad nugas deceptorias obloquuntur: eosque qui nubes fugare dicuntur, & imprecatores & amuletarios & yates. In his autem perseverantes, nec mutantes sententiam, nec fugientes hæc perniciofa & ethnica instituta, omnino dejiciendos ab Ecclesia definimus, sicuti sacri Canones dicunt. Nam quæ luci cum tenebris communiõ? aut quæ concordia Christi & Belial?

§ 19. Ex Concilio Agathensi, cap. 3. Perquirendum est, si aliqua scemina sit, quæ per quædam maleficia & incantationes mentes hominum immutare se posse dicat; item, ut de odio in amorem, vel de amore in odium convertat, ut bona hominum aut damnet

aut surripiat : & si aliqua est , quæ dicat cum dæmonum turba in similitudinem mulieris transformata , certis noctibus equitare super quasdam bestias , & in eorum consortio annumeratam esse , talis omnimodo scopis correctæ , ex parochia ejiciatur.

§ 20. Hic nulla in legibus aut decretis , Lamiarum à nobis descriptarum , aut attributorum iisdem scelerum fit mentio : quare nec eorundem pœnis subjici illas oportet ,

§ 21. Quamcumque item divinatoriam artem condemnat lex Mahumetica , asseritque Deum solum arcana & futura nosse : quare à Mahumetanis Inquisitoribus nonnunquam apprehenduntur , conjiciunturque in vincula illius disciplinæ sequaces.

§ 22. Subjungam hic Isychii sententiam lib. 2. comment. in 7. cap. Levit. Quicumque omina & divinationes & purgationes , vel dies & tempora custodiunt , multò autem magis magi & venefici , abominabiles sunt apud Deum. Et lib. 6. comm. in 29. cap. Levit. Non qualecunque peccatum esse , declinare ad magos vel veneficos , prædiximus , in utroque enim à Deo receditur , sive sensibiles Pythonicos & veneficos , sive intelligibiles dicat , id est , eos qui nomine Christi falsa prophetant deceptores & adulatores , qui veneficis sermonibus auditus multorum consumpant , ut à veritate quidem auditus avertant , ad fabulas & errorem convertuntur. Item : Pythonicum esse vel divinum sive incantatorem , nimis iniquitatis est. Qui enim talis est , & ipse corruptus est , & alios in sua iniquitate corrumpit. Cyprianus lib. de Duplici martyrio : Qui magicis artibus untuntur , tacitè Christum abnegant , dum cum dæmonibus habent fœdus.

De magorum infamium & divinatorum pœnis edicta Imperialia Germanica.

C A P. I V.

Decreta adhæc contra magos infames & divinos promulgata inter statuta Imperii Germanica de Actionibus criminalibus & torturis , hoc loco adjungam , paucis meam subiecturus explicationem.

§ 2. Artic. 17. Ex indicis magi infamis vel cujuscunque alius divinatoriæ artis , nullus carceri tradetur , aut quæstionibus subjicietur ; magus autem ille & accusator pœnas propterea dabit. Si

quoque iudex ex eiusmodi accusatione magi processerit, is puni-
ti hominis impensas, cruciatus, injuriam & jacturam præstare
recipereque tenebitur.

§ 3. Artic. 35. Si quis aliquem docere artem magicam volue-
rit, sive eadem alicui fuerit imitatus, & incommodum sequatur:
vel idem incantatoribus aut incantatricibus familiariter usus fuerit:
vel suspectas ejuscemodi res, modos aut verba incantationes spe-
ctantia usurpaverit: atque idem ille talis magi nomen sustinuerit,
indicia hæc videntur rationi satis consentanea sufficientiaque, ut
questionibus subdatur.

§ 4. Via autem qua jam proceditur, multo est alia, dum solum
ex maliciosa accusatione, vel falsa aut imperita suspicione ineptæ
rudisque plebis, vetulæ à diabolo delusæ & obsessæ, quinimò ma-
lificio à dæmonio læsæ in terribiles latronum speluncas, & caco-
dæmonum antra à præfectis conjiciuntur, & mox crudelibus torto-
ribus excarnificandæ traduntur, excogitatis multifariis ineffabilium
tormentorum modis tyrannide non toleranda. Nam *velint nolint*,
sint & innocentissimæ, non tamen à cruenta hac carnificina prius
desistitur, quàm delictam illæ confiteantur. Sic fit, ut temporis
momento semel inter sanguinarios ejusmodi homines in inno-
centia semel Deo suam offerre malint animam inter flammam, quàm
tragicorum truciumque tyrannorum phalarides & equuleos con-
tinuo sustinere. Si vero torturarum acerbitate victæ inter carnifi-
cum manus expirent, vel spiritu vitali viribusque eousque fuerint
tormentis inter umbras exhaustæ, ut in lucem productæ, mox
exoluantur, animamque reddant, eho cum jubilo exclamatur,
cas nimirum sibi vim fecisse (quod & ex cruciatuum vehemen-
tia & carcerum squallore fieri posset) aut dæmonem iis collum in-
fregisse.

*Notantur
iniqui ju-
dices, nec
ullo modo
aquis ma-
gis fratri.*

§ 5. Sed ubi tandem is apparuerit, quem nihil latet, scruta-
tor cordium & renum, ipsius abstrusissimæ etiam veritatis cogni-
tor & iudex, vestri actus palam fient, o vos præfracti tyranni, o
judices sanguinarij, hominem exuti, & cæcitate ab omni miseri-
cordia procul remoti: ad ipsius extremi judicis tribunal justissi-
mum vos provoco, qui inter vos & me decernet, ubi sepulta &
conculcata veritas resurget, vobisque in faciem resistet, latroci-
norum ultionem exactura. Tum palam fiet vestra Evangelicæ ve-
ritatis cognitio, quam tantopere quidam vestrum eructant: tum

experiemini quanti apud vos verum Dei verbum fuerit: tum reme-
tietur vobis eadem mensura, qua emensi estis. Exemplis manife-
stissimis mihi passim in Imperio Romano, ubi hoc promulgatum
edictum, obvis, hæc demonstravero haud difficulter: sed unico
jam desinam, reliqua præter ea quæ sparsim in toto hoc Opere le-
guntur, mundo tempore suo bitensurus, nisi ab ea incredibili &
plusquam Turcica tyrannide cessetur.

§ 6. Comes quidam mihi non ignotus, intra biennium ob ma-
leficii suspicionem mulierculas duas torturis distractas exussit,
quarum altera cruciatuum acerbitate, priusquam in lucem pro-
ducta esset, expiravit. Ex unius confessione, quæ nobile virum suo
maleficio ad insaniam adactum fuisse subsidio cujusdam puellæ
nobili matronæ famulantis, præ tormentorum magnitudine fate-
batur, hæc eadem puella in carcerem quoque incunctanter abripi-
tur cum viro quodam, atque ea crudelitate excarnificatur uter-
que à tortore, ut ipse quæstor à Comite, ad me missus, quodd
priorum foeminarum exultarum confessionem petiissem, suo ore
mibi fassus sit, se nihil æquè mirari, quàm quodd incredibilem
truciatuum sævitiam sustinere quiverit. Experimento adhæc
in puella hac tentatum fuerat, num aquæ injecta supernataret:
quod & accidit, ut etiam hac nota pronunciaretur Lamia. Falsi-
tatem hoc unico argumento ostendi, quodd nobilis nullo malefi-
cio læsus deprehenderetur, sed à dæmone obsessus: quapropter
quum sacrificus quidam & monachus in eo abigendø frustra labo-
rassent, nostrum fuit requisitum consilium. Oravi insuper Comi-
tem per ejus quæstorem & literas ea causa scriptas, ut in domus
mæ ministerium ob innocentia ejus certitudinem destineretur
puella dimissa. Post menses verò multos ea cum viro à tanta car-
nificina soluta est. Antea tamen etiam in Comitum familiam, &
(nisi memoria fallar) in fratrem ejus nothum grassatus fuerat suis
ludibriis præstigiisque cacodæmon. Affigitur & jam lecto ipse
Comes menses plures mutilus in ætate nondum decrescente.

§ 7. Nunc ad articulum 42. Constitut. Imperial. Si quis male-
fici se reum statuatur, inquiretur causa & circumstantiæ (ut præ-
dictum est) quibus videlicet organis, quomodo & quando, qui-
bus verbis & quali operatione id perpetratum sit. Si confessioni ad-
dat, à se aliquid sepultum esse vel conservatum, incantationi per-
ficiendæ idoneum, hoc ut inveniatur, curandum erit: si au-

tem verbis aut alio opere designatum id intelligatur, similiter attendendum erit, num malefica sint, aut eò spectent: quærendum adhæc, à quo incantamenta edoctus sit, & quomodo huc devenerit: an in aliis quoque ejusmodi maleficio usus fuerit, & in quo, & quod consequutum inde fuerit incommodum.

§ 8. Cum primis hic jubetur, ut prius investigatione prudenti inquiratur, qua materia, quibus modis, quo loco & tempore maleficio sit commissum: an veneficium sit vel ars & ludibrium diabolicum: an etiam in rerum natura existat, & perfici queat: an quoque talibus organis aut mediis: an hæc etiam rei propositæ convenient: quapropter ab iis rogandum consilium, qui substantias earundemque vires penitius intelligunt: quid adhæc detrimenti harum opè invexere, vel inferre potuerunt, quum eæ ut plurimum res nihili & inefficaces, imò quisquiliæ comperiantur, ut postea Capite septimo & octavo fusius docebitur.

§ 9. Artic. 98. Si quis per incantamenta alicui damnum fecerit, punitor hic mortis supplicio, & quidem flammis.

§ 10. Qui verò incantamentis citra alicujus jacturam usus fuerit, pœnas luet pro delicti magnitudine: atque ea in re consilium inquireret judex, quemadmodum de eo quærendo suprâ scriptum est.

§ 11. Hic in dubium venire omnino non debet, quin incantamentorum vi hic aliquis jacturam senserit: quod si factum sit, veneficium fuisse necesse est, alioqui non: quum intuitu, verbis, imprecatione, aut inepta quavis materia sub ostii vestibulo aut alibi abstrusa, nulla induci possit læsio, quemadmodum in his Libris multifariam demonstratur.

Magis respicientibus proponitur Sylvestris secundi papæ historia.

C A P. V.

*Sylvest. 2.
magi historia,
in quo
respicientia.*

Respicientibus autem, pontificis Romani 81. Sylvestris secundi famosum exemplum ex Platina, Nauclero, Petro Præmonstratensi, Bennone cardinale, Chronico fratris Martini ordinis Prædicatorum, & aliis, proponere volui. Hic Gilbertus antea vocatus, natione Gallus, malis artibus (ut ajunt) Pontificatum adeptus est. Adolescens enim, in Floriacensi cœnobio diocesis

celis Aurelianæ inauguratus fuit monachus : relictoque monasterio, diabolum secutus, cui se totum mancipaverat, Hispalim civitatem Hispaniæ bonarum artium causa profectus est, ubi se philosopho Saraceno magiæ perito insinuat. Apud magum verò hospitem viderat librum necromanticum, quem ille clam surreptum cupiit. Cum autem religiosius cautiusque custodiretur, per hospitis filiam, cum qua illi domestica intercesserat familiaritas, tandem secretò ademptum ut perlegeret, impetravit Gilbertus: qui eo bona fide accepto, meditatur abitionem, periculum tamen ex furto sibi metuens. Gilbertus igitur ambitione & diabolica dominandi cupiditate impulsus, largitione primò quidem archiepiscopatum Remensem, inde Ravennatem nactus : pontificatum postremo, anno 1000. (ut tradit Petrus Præmonstratensis : ut alii vero, anno 997) majore conatu, adjuvante diabolo consecutus est : ea tamen lege, ut post mortem totus illius esset, cujus fraudibus ad illud dignitatis fastigium conscendisset. Quanquam interim artes magicas in Papatu dissimularer, caput tamen æneum in abdito conservabat loco, à quo responsa acceperit, si quando à spiritu maligno quicquam postularer. Demum cum Gilbertus regnandi cupidus, diabolum sciscitaretur, quamdiu in pontificatu victurus esset? respondit humani generis hostis ambigùè, ut solet : Si non attigeris Hierusalem, diu vives. Dum itaque Pontificatus sui anno quarto, mense uno, die decimo in basilica sanctæ crucis in Hierusalem Romæ sacrificaret, gravi statim correptus febre, fato se moriturum cognovit ex dæmonum strepitu (teste Petro Præmonstratensi) qui pensum sibi solvendum existimarunt.

§ 2. At poenitentia ductus Pontifex, & scelus magici erroris sui coram populo factus deplorat: omnesque primo posthabita ambitione & diabolicis fraudibus, ad bene sancteque vivendum adhortatus est: deinde unumquemque rogavit, ut post mortem truncum corporis sui laceri & disjecti, quemadmodum mercebatur, bigæ superimponerent, eoque loci sepelirent, quo sponte ab equis vectum foret. Inter ipsas vero mortis angustias supplicat (inquit Benno) sibi manus & linguam abscindi, per quas Deum blasphemasset, dæmonibus sacrificans. Ferunt igitur Dei nutu & providentia (ut ait Platina) equos ipsos spontè ad Lateranensem pervenisse basilicam, eoque in loco sepultum ejus fuisse corpus : ut scelerati sciant, apud Deum veniæ locum sibi relictum esse, si in vita ali-

O o o 2

quando

quando pœnituerint. Cæterum ab hujus funeris tempore circa annum 1001. sepulchrum hoc collisione ossium & sudore emisso, semper Pontificum mortem prædixisse fertur: teste Mario Marco Fryschio Latibano in Catalogo prodigiorum.

Respicentis & Remissionem consequuta malefica Magdalena Crucis, vel à Cruce, Hispanæ, historia admirabilis.

C A P. V I.

Accidit circa annum Domini 1545. in urbe Corduba Bethicæ Hispaniæ provinciæ, res non minus stupore quàm admiratione digna. Puella obscuris orta parentibus, quum vix quintum ageret annum, à parentibus aut illis qui ejusdem curam gerebant, monacharum contubernio adjungebatur, pietatis ne, an paupertatis causa, incertum. In tantula ætate & peccati adhuc nescia (quæ abstrusa sunt Dei judicia) puellam aggressum esse dæmonem specie humana teterrimi *Æthiopsis* traditur. Quæ licet primo intuitu non nihil abhorresceret, tamen blanditiis & pollicitationibus earum, quibus illam ætatem affici noverat veterator ille, eam tandem in familiare colloquium pellexit induxitque, cautione semper strictè injecta, ne hujusmodi societatem proderet meticulosa adhuc. Apparuit autem toto hoc tempore præcox in puella ingenium ac Indoles rara, quæ cæteris virginibus atque etiam provectioris ætatis monialibus mirè commendaretur. Hoc etenim cum primis malo genio fuisse studio videtur, ut juvenulam, quæ universæ Hispaniæ illudere voluit, suo instituto idoneam consequeretur, quam ad religionis & sanctimonix speciem ita conformaret, ut ea ratione quæ ad fallendos mortales unica semper est habita, voti demum compos redderetur. Hinc ad annum ætatis duodecimum ferè progressa, de conjugio sollicitatur à dæmonio, se facturum promittente, ut per triginta vel nescio quod annos amplius, ea sanctitatis existimatione per universam frueretur Hispaniam, qua omnes facillè vel superaret, vel certè æquaret, qui eo laudis genere unquam fuere celeberrimi. Ab illiusmodi contractus opinione, si quandoque Magdalena voluptariis ludibriis in cellula indulgeret, alter dæmon hujus sponsi famulus, interea temporis in veræ Magdalenz forma ejusdem vi-

Magdalena de Cruce malefica.

ces gessisse in choro , clauſtro , templo , in omnibus demum conuentualibus (quos vocant) congreſſibus magno pietatis ſtudio , ſcribitur : Magdalenæ item denunciante , ubi ab Eccleſiaſtico ſervitio liber eſſet , quicquid rerum in orbe terrarum tractaretur : quod quum ipſa iis apud quos in ſummo erat precio , ſignificaret , eximiæ ſanctitatis de ſe exiſtimationem mirè augebat , vatiſque ſibi nomen comparabat . Qua ratione præter ætatis morem in Abbatiffam tandem communi fraterculorum & monachorum ſuffragio electa eſt . Vulgatiffimum hoc eſt , quoties moniales conſuetis ſuis diebus communicabant , ſacrificium ex numeratis panis orbiculis , unum ſemper deſideraſſe , qui talium ſcilicet angelorum miniſterio ad Magdalenam in ter moniales in choro conſiſtentem , clam perſerebatur , & quem ore acceptum circumſtantibus in miraculi teſtimonium illa oſtendebat . Fertur ad hæc , quod quum inter miſſæ celebrationem Magdalena non procul abeſſet , interpoſito tamen pariete , hic ad hoſtiæ miſſalis elevationem dehilceret , conſpectaque eadem ſacrata cibaretur . Haud minus notum habetur , quoties in aliqua ſolenni feria facta , hæc abbatiffa à monialibus eſet ducenda , ipſam inſigni atque prodigioſo quopiam miraculo , edito in omnium aſtantium conſpectu , nunc è ſolo elatam ad tres aut amplius cubitos in altum , nunc ferentem parvuli JEſu recens nati idolum nudum , ad lachrymoſas ſuas preces (lachrymis etenim valebat multum) creſcente ad imòs ulque talos capillitio , quod mox ad juſtam priſtinamque formam rurfus contraheretur , cum nudo idolo coopertam : atque id genus aliis præſtigiis diem feſtum actionemque ipſam reddidiſſe ſanctiorem . Quanquam verò eam ſummæ pietatis famam ad tot annos duraturam , in contractus initio Magdalene promiſiſſet milleartifex , id tamen inutilibus factum miraculis . Neque enim ulli mortalium ægrotanti contuliſſe ſanctitatem , auditum unquam .

§ 2. Interim à pontificibus , Cæſare & Hiſpaniarum proceribus accipiebat literas , qui ſe quoque & ſua negocia ardua ſanctiſſimis ipſius precibus commendabant , quinimò de rebus etiam graviffimis eam velut divam aut fatidicam quandam Oldam conſulebant : quemadmodum & poſtea detecto iniquitatis myſterio , docuerunt literæ ſummorum Chriſtiani orbis magnatum , in

Hinc monis quoque Hieronymus Benzoni in hiſtoria novi orbis.

ipſius repertæ ſcrinio. Erant ad hæc foeminae non ignobiles, quæ prolem recens natam non aliis involuebant faſcius, quàm prius ſacris Magdalenaë Cruciaë manibus contrectatis conſecratiſque. Neque levi hic ſibi applauſu placebat univerſus ille monialium ordo, quicquid illud ſanctitatis erat, ſanctiſſimæ ſuæ Regulaë acceptum ferens. Interea in tanto inſignium doctorumque hominum coetu, qui eas dæmonum impoſturas agnoſceret, fuit nemo: tam denſæ fuerunt tenebræ, tanta hominum caligo & cæcitas. Tandem tamen pro ineffabili ſua bonitate ſcleratam hanc hypocriſin & ſatanicam fraudem manifeſtatam voluit ipſe unicus veritatis Patrens. Annis itaque ad minus tringenta in dæmoniaca illa familiaritate exactis (duodecim verò monialibus præſuerat) Magdalenam anteaſtæ vitæ cœpit poenitere. Quocirca diabolicas deteſtata artes & nefandam ſocietatem, Viſitatoribus Ordinis quos vocant, qui circa id tempus fortè aderant, præter omnium opinionem, ſcelus illud inſignæ ultrò fatetur. Sunt autem Hiſpani non male fidei & inſigniter docti, qui mihi narrarunt, Magdalenam animadvertiſſe conventuales ſuas fraudem ſuſpicari, & ea cauſa ſe accuſandam, ac propterea ſcelus ſpontè ſaſſant fuiſſe: cum primis quòd apud Hiſpanos moris ſit, ſi quis crimen ultrò confiteatur, ejuſdem remiſſionem conſequi reum.

§ 3. Mirari ac ſtupeſcere tum omnes rei novitate, viſumque negotium exactiſſima inſpectione dignum. Ea ut commodius & legitimo adminiſtraretur ordine, in eodem monaſterio in carcereſ includi jubetur Magdalena. Inquiritur demum: illa fatetur ſingula: interim à ſuis artibus non deſiſtit Æthiopicus ille dæmon. Enimverò quum ipſa detineretur captiva, carcereſ foris obſervantibus vigilanter miniſtris, dum acta illius examinantur, monialibus hora noctis duodecima ad matutinas preces, quas vocant, chorum ex more ingreſſis, in Magdalenaë ſpectrum, quo illa aſſolet loco, in primatia quippe chori ſede, conſpicitur flexis genibus oranti ſimile, aliasque moniales ad conſuetas preces & conciones expectans, quarum nulla fuit quin ipſam eſſe Magdalenam crederet. Putabatur verò ea libertate communes obſervandi preces & conventus, à Viſitatoribus donata eſſe ob inſignem quam præ ſe ferebat reſipiſcentiam. Sic nocturnis hiſ orationibus ſolum præſuit ſpectrum: quibus finitis, ad ſuam quælibet monacha rediit cellulam, auſa minimè Magdalenam alloqui ob priſtinæ exiſtimationis

mationis honorem. Insequenti autem die, quum ipsam adhuc carcere coerceri intellexissent moniales, proxima nocte in choro conspectam, Visitatoribus indicant: qui inquisitione penitius facta, ipsam è carcere non fuisse egressam compererunt. Actio in illam instituta, ac juris processus tandem missus Romam, & ob spontaneam maleficii confessionem, veniam & plenariam absolutionem consequuta fuit Magdalena malefica. De qua tetriora quædam habet historia, à me studio omissa, quodd solùm insigni magistratus tanti exemplo, veniam resipiscitibus deberi, nec diris flammis tam atrociter absumendos, ostendere voluerim.

Figmentum miserabilis fuit cujusdam maleficæ mulieris.

C A P. VII.

TRISTIOREM maleficæ Anglicanæ finem describit ex Guillerino Vincentius, licet figmentum esse credam: tamen ut miscantur seria jocis, Lectorem juvabit fabula, vel historia fabulæ non absimilis. Mulier, inquit, eodem tempore apud Berheliæ Angliæ villam, malefica & divinatrix, cum quodam die convivaretur, cornicula quam in deliciis habebat, vocalius solito nescio quid cornicata est. Quo audito, dominæ cultellus de manu excidit, simul & vultus expalluit: eaque diutissimè ingemiscens, in hæc prorumpit tandem verba: Hodie ad ultimum sulcum pervenit aratrum meum, hodie incommodum grande & audiam & pariat. Adhuc ea loquente, advenit nuncius, eodem die ejus filium & totam familiam subita interiisse morte narrans. Ea re intellecta, continuè saucia dolore decubuit: jussitque acciri superstites liberos, monachum & monacham, quibus cum gemitu ait: Ego miserabili meo quodam fato dæmoniacis artibus hætemus operam navavi, vitiorum omnium sentina, & illecebrarum magistra, spe tantum vestræ religioni innixa, quum à me ipsa desperarem. Nunc itaque, quandoquidem me dæmones habituram exactores poenæ scio, quos habui scelerum suatores, per materna vos rogo viscera, ut mea tentetis levare tormenta: erit enim de animæ perditione sententia irrevocabilis. Corpus ergo meum, in corio cervino infutum includite in theca lapidea, operculum deinde ferro plumboque constringite, & lapidem ipsum tribus magnis circumdate catenis. Si tribus noctibus ita securè jacuero, quarto die me sepelietis, quan-

*In Spec.
hist. l. 26.
cap. 26.*

*Malefica
& divi-
natrix
quid à
morte ac-
ciderit.*

tis, quanquam terram corpus non admissuram ob mea maleficia verear. Cantentur pro me Psalmi quinquaginta noctibus, & Missæ celebrentur totidem diebus. Matris voluntatem exequuntur liberi, at nihil promoverunt. Primis enim duabus noctibus, cum clericorum chori Psalmos canerent circa corpus, dæmōnes ostium templi immenso obice clausum, levi negotio confringentes, duas extremas thecæ funeralis diruperunt catenas, media autem operosior permansit illæsa. Tertia nocte circa gallicinium, strepitu eorum qui ostio appropinquabant, totius monasterii fundamenta videbantur succuti. Unus autem cæteris vultu terribilior, & statura celsior, januas majori virtute collisas in frustra dejecit, arrogantiusque fumus petit: in clamatoque mortuæ nomine, ut surgeret imperavit. Ea mox respondente. Nequeo ob vincula: Solvêris, inquit, & malo tuo. Statimque catenam, quæ reliquorum ferociam eluserat, nullo conamine veluti stupam infregit, thecæque funeralis operculum pede detrusit, & apprehensa manu palam omnibus eam ad templi fores protraxit, ubi in *procinctu* stabat equus niger superbè hinniens, undiquaque prominentibus uncis ferreis: quibus imposta misera, ab intuentium oculis cum universo comitatu evanuit. Suppetias tamen orantis clamores miserabiles per quatuor ferè audiebantur miliaria.

Lamias hæreticis non esse annumerandas: item de custodia & carceris discrimine.

C A P. V I I I.

*Quomodo
Lamia de-
lusa da-
monis ope-
ra pascit
esse sua.*

QUoniam verò Lamia, quas ita nuncupant, sunt sexu mulierculæ, ut plurimum vetulæ, natura melancholicæ, mentis impotes, animum temerè despondentes, exiguz in Deum fiduciæ, iis velut idoneis organis libentius se diabolus adjungit, ac promptius insinuat, ut earum mentes variis conturbet formis: quarum ludibriis effascinatæ, se fecisse existimant, fatenturque id quod ab ipsis fuit alienissimum. Enimverò si perspicaciori mentis acie rem omnem ad normam exigas eorum quæ à dæmone & agi possunt, & aguntur, ac quæ ab hominibus, illius opera ac instrumentis propositis perfici creduntur: à dæmōnio, quicquid id est, designatum esse comperies. Vix itaque inducor, ut eas in hæreticorum numero collocare audeam: quum

*Hæreticum
quæ.*

hoc nomen nemo, nisi semel atque iterum admonitus, & tamen fanaticis imbutus opinionibus, constanter & præfractè perduret, mereatur. Error in mente non facit hæreticum, sed voluntatis pertinacia. Quare hæ mente profusus à satana corruptæ, & falsis imaginationibus distractæ, si nihil aliud ipso actu in alium commiserint, erunt examinandæ, & rectius in præcipuis nostræ fidei Christianæ capitibus instituendæ, ut quod in suæ hujus religionis inchoatæ primordiis sponderint, diabolo renunciantes, atque ejus tamen clandestino fraudulentoque inductu (quod primæ parenti Evæ quoque contigisse scimus) postea declinarint incautæ, id jam resipiscentes, ex salubriori institutione præstare per Dei gratiam, omnibus suis viribus satagant. Quid hic dæmonio minus poterit; suasionem contrariam fidelis JESU CHRISTI minister? qui ovem satanæ suggestionem perditam requiret, atque ad ovile Christi reducet. Facile verò, facto attentè periculo in ipso articulorum Fidei examine, si fortè alicubi aberrarit malè persuasa, elucescet: & num saniori doctrinæ pertinacius reluctetur melius docta, mereaturque hæreseos notam: an conversâ, & à seductionis vitiatæque mentis veterno excitata, in Ecclesiæ membrum denudè recipi, & pro se orari ex toto pectore cupiat, obsecretque.

*Testes
cap. 21.*

§ 3. Propterea non tam proclives esse decet Christianos; ut fide & mente propter sexum ac ætatem imbecilles vetulas, ex sinistra alicujus malevoli opinione, sugillationeque, intetros illos, squalidos, hominum custodiæ non designandos carceres, horrida cacodæmonum captos torquentium domicilia, præcipites agant, atque crudelissimo cuivis tortori immaniter excruciantas quovis etiam atrocissimo tormentorum genere, velut in Phalaridis tauro conclusas, in carnificinam, humanitatis profecto affectum omnem exuti tradant: quemadmodum multis in locis non tam prudenter quàm severè fieri constat.

§ 4. Præter exorbitantium cruciatuum dolores iniquè inflictos, animadvertendum etiam, inter carcerem & custodiam multum discriminis constitui à Jurisperitorum schola: quæ, eorum qui postea plectentur vita, custodiam neutiquam vult esse pœnam: quam à carcere horrido diram irrogari etiam insontibus senserunt, qui præter meritum quandoque in illum fuere detrusi. Verùm ut equitatis commiserationisque ratio labefactata negligitur,

Discrimen custodiae & carceris.

Cod. lib. 9. de custodia reorum, l. 1.

contemniturque : sic & custodiæ nomen cum usu apud plerosque propemodum evanuit. Ita fit , ut solitudine diutina , carcerum squalore , caligine tetra , variisque dæmonum spectris exhorrescentes misellæ Dei creaturæ , antea nonnihil diaboli assidua suggestione , fascino & delusione , mentis sensu luxatæ , & jam denuò torturis. Variis excarnificatæ , dum quæstionibus atrociter subjiciuntur , cum morte semel momento acerbissimam ejusmodi vitam commutare malint , quæcunque proposita flagitia libenter confessæ , quàm ferocius in easdem putidissimorum carcerum speluncas & equuleos præcipites retrudi.

§ 5. Hoc modo factum est , quòd haud ita pridem aniculam tormentis ed adegerint , ut jam Vulcano litanda , fateretur se hymis proximæ anni sexagesimiquinti supra sesquimillesimum , asperitatem incredibilem , frigus extremum , & durantissimam glaciem genuisse. Nec defuere viri graves , qui veris veriora hæc crederent , quum in universa rerum natura nihil extet infusius , quemadmodum ad me scripsit D. Antonius Hoyæus , vir doctrina , pietate , atque existimatione amplissimus , abbas Echternacensis.

§ 6. Ad truculentæ hujus tragediæ actus egregiè perficiendos , ne quid interim desideretur , ut plurimum accerfuntur sanguinari spiculatores , qui flagitiorum inauditorum , & sæpe in rerum natura non existentium confessionem potionibus eliciant : quæ profectò non ex aliis possunt apparari substantiis ; quàm quæ vel inebriant , vel dementent. Ab iis itaque , quibus mens ejuscemodi potionum vi læsa est , quomodo veritatem , cui in re criminali fidentium , inquisieris ?

Experimenta in dignoscendis Lamiis fallacissima.

C A P. I X.

AT eheu tanquam ad sacram anchoram in Lamiis citra hæsitacionem cognoscendis , & velut digito commonstrandis , ad aquas confugitur , ubi manibus pedibusque colligatis , vel pollice manus dextræ , magno digito sinistri pedis , & vicissim pollice sinistræ , digito magno dextri pedis transversè vinculo astrictis , lamias maleficii reas , aquæ injectas nunquam submergi , at supernatare , velut certum experimentum , nec fallax indicium esse , apud magistratum & carnifices in plerisque ditionibus observatur. Næ

Illud nimis est ridiculum, mirumque, huic insulsæ persuasioni ul-
um hominem, vel leviter rationis sensu præditum, fidei tantillum
pponere. Quandoquidem maleficium si quod est, cum primis è
nente emergit, dum cum diabolo confederatas Lamias, Deo re-
unciassè, creditur.

§ 2. Quid hic causæ comminisceris, quo minus in aquis subsi-
lere, quàm aliæ, debeant? Natationis siquidem causas, uti levita-
em, raritatem, spiritus sustinentis conclusionem, corporis vivi-
lilitatem, idque genus reliquas naturales occasiones, non magis
nèssè his corporibus, etiam fontibus, ut quidem fateor: ita asse-
ere audeo, si quid ejusmodi præter naturæ ordinem vidiatur,
d fieri suffulciente feminas, de quibus etiam falsa est suspicio, dia-
olo, ne submergantur (connivente Deo ob incredulitatem magi-
tratus, fallax hoc experimentum admittentis) quo in sententiam
niquam judicem tandem inducat hac fraude impostor ille, ab ini-
io sanguinarius. Corpus nullo pacto immutat, ut rarius leviusve
& natationi convenientius reddatur, fidei abnegatio, voluntas
nala, vel corrupta phantasia. Hic profectò credi magis oportet
aturali rationi, quàm ementitæ experientiæ, stultæ & ineptæ,
ulli etiam nixæ rationis basi, & observatæ sæpenuerò falsæ,
ropterea quoque à diabolo inventæ, & ab homine Christiano
rossigandæ. Mulierem quoque rariore carne præditam, & tene-
iorem esse, quàm virum, docet Hippocrates.

*Natatio-
nis causa.*

§ 3. Tradit verò Philarchus, in Ponto genus Thibiorum esse,
& multos alios, quorum notas in altero oculo duplicem pupillam,
i altero equi effigiem assignat: nec eosdem posse mergi, ne qui-
em veste depravatos. Id si verum est, connatum esse oportet.

*L. 1.
De Ador-
bi multo-
br. in ini-
tio.*

§ 4. Similis temeritatis & superstitiosæ dæmoniacæque falsi-
tis experimentum est, quod in malleo legitur: Die Dominico
otulária juvenum axungia seu pinguedine porci, ut moris est pro
estauracione fieri, perungunt: & sicubi ecclesiam intrant, tamdiu
ialeficæ ecclesiam egredi nequibunt, donec exploratores aut
xent, aut illis exeundi licentiam expresse concedant. Nec absi-
nile erit, quod in hanc dignotionem plerisque in locis observatur
imodum impiè, ubi ex terra quam ter spatia primùm in sepultura
jiciunt pastores, portiuncula Missæ sacrificio scilicet sanctifica-
, calcando templi limini supponitur: nec sagam, si in templo sit,
in posse egredi putatur. Item assulas sume ligni quercini, in quo

*Pinius
L. 7.
cap. 2.
2. Secun-
da partu-
quasi. 2.
in initio.*

aliquis sit suspensus, vel se strangularit: inspergantur illæ aqua lustrali, collocenturque in templi ingressu: nec egredi ea poterit, nisi affulas summo veris.

§ 5. In libello Conjuracionum Romæ & Avenjoni impresso sic legitur: Ad corrigendum & notificandum maleficam, accipe mul-
stram novam, & formulam casealem novam, & staneam novam, & mulge de omnibus vaccis, quas habes, tantum lactis, quodd possis formare vel facere unum caseum in nomine illius maleficæ, & forma per prædicta vasa unum caseum: & cum factus est caseus, perfora cum armilla acuta torum caseum: & per hoc denudabitur ipsa malefica in facie, &c. Considera item maleficam in fronte illius, quia diabolus abradit eam cum ungula post consensum ad delendam sacram unctionem baptismatis, ita ut stigma in fronte gerat: id quod tamen semper, quantum potest, cum peplo velare nititur. An hoc verè ita contingat, vide lib. 3. cap. 3.

§ 6. Præterea regulus apum à Lamiis devoratus, creditur has, ne delictum intormentis fateantur, confirmare. At eadem hic est ratio, quæ in aliis, superstitiosa nimirum credulitas. Contra, Achemenidon plantam colore electri sine folio nasci in Tardistylis Indiæ, meminit Democritus, cujus radice in pastillos digesta, in diemque ex vino pota, noxii per cruciatus nocte contineantur omnia per vanas numinum imaginationes. Experimentis illiusmodi haud absimile, quodd olim in Norvegia & aliis multis in locis, cum quæstio ageretur de homicidio aut adulterio, candens ferrum suspecto in manum dabatur: quæ si illæsa maneret, absolvetur suspectus: at si lædebatur, uti reus condemnabatur. Huc pertinet exploratio, quæ alicubi fiebat per ferventem & bullientem aquam. Innocens sine ulla noxa manum in aquam immittere credebatur, nocens verò læsionem sentire. De utraque exploratione, nimirum, per candens ferrum & ferventem aquam, censendum profectò neutram esse approbandam.

§ 7. Duo etenim non levia hic concurrunt peccata, temeraria scilicet Dei tentatio, & ordinis divini perversio. Hinc rectè in Decreto dicitur c. 2. quæst. 4. cap. Consuluvisti: Nam ferri candentis vel aquæ ferventis examinatione confessionem extorqueri à quolibet, sacri non censent canones. Et quod sanctorum patrum documento sancitum non est, superstitiosa adinventionem præsumendum non est. Spontanea enim confessione, vel testium approbatio-

ne, publicata delicta sunt punienda : occulta verò & incognita, illi sunt relinquenda, qui solus novit corda filiorum hominum.

§ 8. Finiam porrò hoc argumentum pulvere Sufati loco arcani habito, & tanquam infallibili experientia comprobato, communicatoque cuidam, qui assidue torturis ex officio præerat, qui & me prius consuluit in exploranda ejus virtute, ne in exhibendo læderet, quàm alicui propinaret. Conficitur autem ex seminis hyperici (fugam dæmonum vocant) olibani, & seminis cardibenedicti, uniuscujusque drachma una, quæ est uncie pars octava. Simul cum aliquo liquore ante torturam offertur. Ad cujusvis flagitii confessionem hoc assumpto incitari impellique reum, putatur, quòd nimirum dæmonem confessionem criminis impediens, hyperici, ut arbitror, usu fugari credatur. Vide & Caput XI. libri hujus nostri Quinti.

Quæ in maleficii perpetrati inquisitione sunt facienda, & confessioni soli non esse standum.

C A P. X.

Regulam autem hanc minimè fallacem à quæstionibus observare decuit, ut de singulis illis flagitiis jam confessis, accuratè cum judicio inquiretur, quas alios passos dicunt, fatenturque ærumnas & calamitates à se illatas lamie, num ita se habeant, vel in rerum sint natura : & si comperiatur quosdam ita læsos, vel morbos aut damnum perpeffos esse, ut jam ab aliis hæc confessis, designata hujusmodi mala putentur: inde quibus mediis, materiibus aut organis perpetrata sint, penitius investigetur : & num illa media, materies aut instrumenta istiusmodi effectibus producendis sint apta, consonaque. Ubi naturalium rerum & virtutum cognitione celebrium medicorum judicia in consilium accersantur, quemadmodum in aliis quoque casibus eos spectantibus fieri volunt leges.

§ 2. Ut enim non est alicujus melancholici, aut mente vitiati standum confessioni: ita etiam ex illarum confessione non est infligenda temerè punitio, nisi ex certis circumstantiis, & demonstrationibus evidentibus, indubitatum constet veneficium vel venenatio, pharmaco videlicet propinato aut illito: aut eo

*Confessioni
mente læs
non est
standum,*

loci, unde halitu certò ferire potuit, deposito.

*In actione
criminali
oportet
probatio-
nis luce
meridia-
na esse
clarioris.*

§ 3. Oportet siquidem probationes luce meridiana esse clariiores, maximè in actione quam vocant criminali, quæ Jurisconsultorum laudabilis est sententia. Nam in hoc maleficii negotio, multa turbulente, vel ex sinistra opinione aut suspicione, vel malitiosè ex maligno affectu, vel ob morborum difficultatem, aut rerum jacturam, ex incredulitate, quòd non satis Dei justæ voluntati ex animo se totos quidem tradant, subjiciantque, dicuntur. Multa insuper confusè de aliis sparguntur, confessione item illularum à dæmone vetularum sancuntur, diabolo frigidam hic suffundente, & machinationis clavum fideliter dirigente: ut si quis aurem applicet faciliè, accusationem & confessionem ratas existimans, ita se tandem delusum sentiet, quo tanquam in labyrintho inexplicabili involutus, nunquam sit exitum inventurus, si ad legum normam & juris rigorem cuncta ex auditis exequi statuat.

§ 4. Ea satanæ ars est, res usqueadè tricus subtilissimis implicare, confundereque, ut nec ulla Thesei sagacitate extricari, nec Oedipi prudentia explicari queant. Sic vel in principiis omnino substituisse, & intra metas se continuisse, aut maturè retrogressum esse præstare, ne diabolo ab initio homicidæ, ob aperta mendacia aut veritatem dolo falsitateque vitiatam, aperiatur fenestra, per quam se in actiones nostras insinuet, ipsa re & usus observatione comperi. Nec omnem longius grassandi occasionem satanæ præcidendi, compendiosior unquam erit via: alioqui mendaciorum, calumniarum falsarum, veritatis momento interdum mixto ut dolus lateat, criminationum atque accusationum nullus videbitur modus aut finis.

§ 5. Proinde hic suum habere nervum sententiam verè auream Juris pontificii optarim, 30. quæst. 5. cap. Nec illud: & sunt verba Victoris ad Theophilum: Incerta nullatenus judicemus, quousque veniat Dominus, qui latentia producet in lucem, & illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium. Quamvis enim vera sint, non tamen credenda sunt, nisi quæ manifestis indiciis comprobantur, nisi quæ manifesto judicio vincuntur, nisi quæ judiciario ordine publicantur, &c.

*De Vitiis.
lib.
15. c. 30.*

§ 6. Huc Cardani sententiam adduxisse juvabit. Constat hæc sæpe meritò plecti, inquit, quòd sint maleficæ, aut etiam ob impietatem: cæterum plerunque stultæ solum sunt, nec confessio in-

tegra, nec iudicium, velut de latronibus ac furibus, reliquisque sceleratis hominibus, ad mortis poenam trahi posset. Sed omnia plena vanitatibus, mendaciis, repugnantia, inconstantiaque. Nam illud quod dicitur, convenire & contestari absentes, omnino falsum est: nec nisi de die congregationis conveniunt, cum vulgata sit quænam sit.

§ 7. Id verò argumentum si rectè & diligenter examinetur, ostendit hanc artem esse prorsus falsam, & illas non verè in unum coire: nam una centum aut etiam plures detegere posset, cum illarum muliercularum opinione tot intersint. Verùm non nisi fama agnitas, aut visu, accusant, quas non ex ludo (sic enim visionem illam vocant) sed ex auditu & colloquiis agnoscunt: utrum verò vigilantes, an dormientes, certum est quòd in utroque tempore. Eadem autem vident atque audiunt, ob fixam contemplationem, fidemque illius rei: velut Rasis enarrat de illo qui se gallum ob stultitiam existimabat, statis horis gallorum more ad canendum surgens annis pluribus. Hæc autem opinio ac visio mutuis inter se colloquiis multum confirmatur. Neque aded frequenter ad hunc abeunt ludum. Quædam enim vix ter in anno accedere sibi videntur, nec quidem volentes: quamvis & hoc persæpe contingere putetur, maximè ungentorum auxilio. Hæc ille.

Trium muliercularum ob maleficii opinionem exustarum confessiones proponuntur, penitusque excutiuntur.

C A P. XI.

Porro ut exemplis lucidior evadat res per se obscura, tenebrisque involuta, duarum muliercularum in civitate Imperiali paucis abhinc annis captarum, exustarumque confessiones, à me requisitas, Consulisque assensu ex codicillis judicialibus communicatas, hic proponere volui, quibus subjunxi tertiam.

§ 2. Primùm una quidem fatetur, se à Deo omnipotente descivisse, & diabolo maleficio adhæsisse, ac amasium suum appellari Bernardum: deinde effecisse singulis vicibus poma, ut matrona quædam N. sexies partum ediderit mortuum. Confitetur item, se cujusdam viri N. filiam, cerevisiæ haustu per malefictum enecas-

*Primo muliercularum
la noi
Lamia
confessio.*

se: idem.

se : identidem & N. uxorem ita jam lecto tanquam ex morbo affixam, maleficio læsisse. Propter hanc confessionem, tradendam igni mitellam decrevit magistratus : & quidem non immeritò, si verè compertum fuisset, illa scelera ab ea fuisse designata.

*Confessio-
nis resus-
tatio.*

Iean. 8.

1. Iean. 3.

Ex diabolo est, qui

peccatum

commit-

tit.

Matt. 11.

Luca 11.

§ 3. Amabo autem tribus excutiat confessione verbis. Quod à Deo descivisse se fateatur, & dæmonio adhæsisse, id in foro civili non erit criminale. Quotusquisque etenim nostrum est, qui id ipsum non facit? Siquidem omnis qui facit peccatum, servus est (docente Christo) peccati. Qui committit peccatum, ex diabolo est, quoniam ab initio diabolus peccat. In hoc manifesti sunt filii Dei, & filii diaboli. Omnis qui non facit justiciam, non est ex Deo: & qui non diligit fratrem suum. Qui non est mecum, ait Christus, contra me est: & qui non colligit mecum, dispergit. Sed admoniti resipiscere possumus, & pœnitentiæ locus est. Quid ergo verat, quo minus & illa redarguta, rectiusque instituta, ad sui cognitionem valuisset reduci? Sortiatur hic locum apud libri Conformitatum patronos, ubi legitur, uxorem ambiisse quendam monachum, ac ut eam adduceret, diabolum orasse, se illius fore pollicitum, tradito chirographo propria manu, & sanguine consignato. Postea pœnitentia ductus, animi morbum fratribus fidis explicuit, qui Missarum plurium turba dæmonio schedulam excusserunt.

Concubi-

tu cum

dæmone

imagina-

rins,

L. 3. c. 19:

et postea.

§ 4. Quod se concubitum dæmonis Bernardi passam dixerit, phantasticum & imaginarium prorsus fuisse, ex superioribus liquet: ubi ex professo diluitur illud phantasma, ut minus fidei vel hoc saltem nomine confessioni ejus fuerit adhibendum, quæ ex mente hallucinante, erronea quoque censenda est. Quis alius rogo huic proco Bernardi nomen indidit, quàm ipse sibi: id corrupto auditu sensui vel vi imaginativæ ingerens, ut edito nomine inter Christianos usurpato, in majorem confidentiam, mente titubantem mulierculam illiceret; sibi que devinciret? nec ob hanc satanæ illusionem, mentis que mulierculæ læsionem, mortis pœnia irrogari debuit.

§ 5. Nec pomo interim potuit foetus, nisi accesserit venenum, quod solertius indagandum erat: quemadmodum quoque, num ea fuisset illius veneni efficacia foetui necando peculiâris, ut matri hinc nihil aliud inferri potuerit incommodi: & unicum illud venenum semel tatummodò exhibitum toties diversis annis foetum

excuteret : nec solum invalidæ ejus confessioni standum erat. Quod etenim ex Dei voluntate & arcano consilio contingit, vel diabolo divinitus permittitur, id vitiato feminæ cerebro dæmon sæpe ingerit, quasi ab illa designatum sit : cujus tamen sceleris illam planè insontem esse comperiet is, qui singula ad rationis perpendicularum non somnolenter expenderit. Idipsum de filia N. cerevisiæ haustu sublata per maleficium, dicendum est. Quid enim cerevisiæ immissum fuerat, quod interimendi vim deleteriam obtineret, adhibitis in consilium medicis, in earum rerum cognitione insignibus, vigilantius erat investigandum. Nec minori studio inquirendum, quibus organis aut medijs conjugii N. morbum conscivisset. Nec vulgaræ & odiosæ carminis aut maleficii voci pronas adeo offerre decuit aures. Enimvero ubi sola incantatione infortunium quodcunque à se procreatum narrant amentes & inconstantes hæ vetulæ, perverso dæmonis instinctu id fieri, easque falsum contra semet dicere testimonium, & à vera morbi ejuscemodi invectione tam esse liberæ, quàm quemvis alium, dejerare non vererent. Unde cujus se criminis reos faciant, qui tam inconsideratè immaturas effundunt interdum sententias, ipsi viderint.

§ 6. Jam alterius quoque eodem in loco igni adjudicatæ confessionem editam audiamus, leviq̄ue investigatione excutiamus. Confitetur hæc, quum ante sexennium ferè, hora quadam matutina, præ animi desperatione, de vi sibi inferenda cogitaret, ad se accessisse virum quendam proceræ staturæ, & formæ non invenustæ, pallio nigro, & reliquo ejusdem coloris vestitu ornatum. Hic ejus dolorem solatus, inter alia jussit eam non abjecto, sed confidenti esse animo, suum pollicitus patrocinium, seque semper illi res necessarias & pecuniam abundè prospecturum, si modo vicissim ipsius consilio & voluntati se devoveret : inde & magnum auri cumulum illi ostentabat hic vir. Ea vero in ipsius absensit consilium, abnegans Deum omnipotentem, Mariam matrem Jesu Christi, & omnes sanctos. Hinc chrisma ei ex fronte exemit, atque se perpetuum fore concubinum spondit, nomen sibi esse Alexander, inquit. Faterur adhæc, concubinum quater domi suæ in lecto opus venereum secum perfecisse : item, se cuidam cerevisiæ coctori N. felicem rerum fortunam carmine subtraxisse, resinæ vulgaris pauxillo, vasi mancipato huic coctioni, subdi-

*Alterius
confessio
confesso.*

to: item, se vectoris N. conjugem valetudine bona per incantamenta privasse, quodd alicujus rei donationem ipsi denegasset: & puerum N. maleficio morbidum reddidisse ac mutilasse.

Confutatio confessio.

§ 7. Punienda certè flagitia, si vera sunt. Atqui vides eam non sanæ mentis mulierculam ad restim propemodum venisse, atque contractum iniisse vel imaginarium, vel nullius certè momenti, ut tertio Libro amplissimè ostendi, cum amasio phantastico, qui ea imaginaria vestitus forma apparuit, quum solum spiritus esset vestium & coloris expers: speciem auri præstigiosè hic protulit, qua illam delusit, non aurum: quemadmodum quoque concubitu eam exercuit ludibrioso. Chrisma præterea eximere simulabat, cujus virtus qualis qualis sit, si in externa duntaxat applicatione consistit, vel consimili exemptione perit, jam dudum aqua, qua frons & reliqua toties mundatur facies, eam omnino abstersisset. Baptismi autem vis secus nos docet, eam minimè in carnis ablutione consistere, ut sordes abluantur: sed ut bona apud Deum conscientia bene respondeat. Fusioem omnium refutationem Libro 3. cap. 3. 4. & reliquis invenies.

1. *Th. 3.*

*Matt. 16.
Marc. 14
Luc. 22.
Mat. 18.*

§ 8. Non plus habebit ponderis; hujus mulierculæ in fraudulento contractu abnegatio: quin si admonita, fideliusque instituta, eas diaboli cognovisset artes, respiscens, erroremque confessa, in Ecclesiæ sinum rursus debuerit admitti. Petrus à Christo præmonitus, ipsum ter, sana mente & corpore, contra animi testimonium, abnegavit, etiam præstito juramento: quem tamen clementiæ suæ oculis Christus usque eò non est dedignatus, ut ipsum etiam Ecclesiæ caput constituerit. Quid frequentius impunitiusque (apud Italos maximè, si quid illis ex voto minus cedat, præsertim in illicito aleæ lusu) quam blasphemis horrendisque vocibus, pollice etiam inter indicem & digitum medium tenso, ac facie cœlum versus erecta, Deum & Christum, in eorum respectu, abnegare?

§ 9. Num insuper resinæ modicum, vasi suppositum, habeat eam potestatem vitiandi cerevisiam, in quaestionem exactiorem vocari oportuit. Aliam etenim corruptæ cerevisiæ causam necessario fuisse asserent, qui rerum naturalium fontes vera ratione scrutantur & intelligunt. Nec sanitate fraudari potuit vectoris uxor, nec puer mutilari per carmen, nisi accesserit venenatio, cæcus hic nulla fit mentio.

§ 10. Tertia ita habet. Apud Hollandos in oppidis maritimis,

Roterodamo & Scheidamo, ex piscium captura maximè vivitur. Horum incolæ quum haleces piscaturi enavigassent, & piscium copia onustas reducerent naves Roterodami, retia lapidibus onerata Scheidami retraxerunt. Quod insperatum infortunium maleficio confestim imputabatur. Quocirca mulieri injicitur manus, quæ incunctanter fatetur maleficis suis artibus id accidisse, & se per vitri foramen (quod ostendebat ejus magnitudinis, ægrè ut digitum transmitteret) dum piscibus illi insidiarentur, transvolasse, & in mytuli testa (mosselscolp nostraribus dicitur) se mari commisisse, illudque trajecisse usque ad halecum stationem, & ibi incantamentis haleces fugasse, & earum loco subjecisse lapides. Lata hinc potissimum sententia, flammis illa devoranda traditur.

Tertia confessio viduula.

§ 11. In hac confessione expendendum erat, num in rerum natura sit, operante diabolo quomocunque pro suo arbitrio & viribus, per arctissimam vitri rimam, ne digiti quidem capacem, adultum transferri posse hominem, non ex solo spiritu flabilem, aut ex substantia ductili liquabilive concretum: sed ex solidis ossibus, tenacibus cartilaginibus, siccis tendonibus, ligamentis, nervis, membranisque præter musculosam carnem, compactum: qui si etiam in flatus resolvi potuisset, eorum tamen simul perumpente vi illud vitrum infringi debuit. Ad rationis item normam oportuit vocari, quomodo in mytuli testula provectæ ætatis fœmina cum tanto lapidum acervo, fretum potuerit sulcare varium turbulentumque. Sed nec trajectu hoc in testula opus fuit ei, quæ mox per vitri angustissimum foramen pernicissimè volarit. Tam verò omnis hæc confessio est insulsa, inutilis, dissona, absurda & mendax, ut mulierculam hanc vel delirasse, vel melancholia fuisset agitaram, vel alioqui depravata phantasia ductam, vel à dæmone oblesam, qui vel hujus linguam rexerit, vel ex ea vocem ediderit, quilibet non omnino mentis impos dijudicasse valuerit.

Ejus refutatio.

§ 12. Glossas comminiscantur quascunque volent ejuscemodi judices, sententiam ita sanguinariam ritè pronounciari posse in re vel incognita, sive extra rationem & rerum naturam posita, nullis unquam convincent rationibus. Quare autem non citius pronuncietur credam, ex Dei permisso propter hominum incredulitatem, ut ii punirentur, aut etiam probarentur, si adsint, fideles, diabolum qui potuit, eos invexisse lapides ut deciperet, quod illi peculiare est: quàm admittam, mulierculam, quæ omnino non potuit,

ea perpetrasset? Si cum dæmonis subsidio, illam fecisse ocellamatur, & id quidem constanter nego: si etenim diabolus vel millies hoc vellet & conaretur, per exiguam rimam posset neutiquam transferre mulierem: quod tamen accidisse, illa confessæ est. Si hoc merum esse delirium, nugæ & mendacium obtinuerò, mi patres conscripti, quæ reliquis ejus farinæ næniis debetur fides?

§ 13. Eodem modo infinitæ possent recenseri confessionum formulæ ex publicis magistratuum diplomatibus, quas si penitus expenderis, *admirari* vel impossibilitatem (si ita loqui liceat,) inconstantiam, vanitatem, mendacia veritate fucata tectaque, vanrietatem, labyrinthum, imò fabulas comperies.

Alia confessio explicata: & verbis aut imprecatione neminem posse ladi: item Lamias esse amentes.

C A P. X I I.

HAud ita pridem quædam invinculis detenta, se plurimas virgines religiosas in cœnobio variis tetani cruciamentis exercuisse, indita oleribus mixtura ex aspide, bufone & sanguine menstruo simul confusis, fatebatur. Hic omnium primum diligenter inquirendum erat, num ex horum venenorum commixtione, ejusmodi resultent effectus, vel morbi, vel symptomata. Tandem illa publico judicio flammis tradenda, in hoc extremè perstitit constanter, illam calamitatem à se atque matre ægrotis illis virginibus irrogatam quidem, mortemque perpeti velle: hoc autem se palàm confiteri, ne tantillum unquam à se illis per os illatum fuisse. Quo igitur modo diram hanc induxisset sortem, rogata: se mente & imprecatione eam invexisse fassa est. Quibus verò mediis tolli possit illatum malum, deinde interrogata, respondit: Matre & me prius è medio sublatis.

§ 2. Unicum hoc dæmonis ab initio homicidæ studium est & machinatio, ut quàm plurimus fundatur sanguis. Utraque enim exusta, nondum desit horrendum spectaculum: sed à priore sacrifico secundus demum exorcista accessit cæcus, qui ex omnium fermè ægrotarum corporibus dæmonia fugam simulantia abegisse putabatur, à quibus tam atrociter antea fuerant quibusvis convulsio-

*Integram
historiam
lego lib. 4.
cap. 13.*

*Mente &
impreca-
tione in
fortunium
aut da-
monem al-
teri non
posse invo-
ci, demon-
stratum
est Lib. 4.
cap. 13.*

convulsionum speciebus excruciatæ: necdum propterea remisit hæc pestis, at longius hinc in proxima proserpsit oppida. Hic post muliercularum exustionem, se produnt morborum authores: num verò illæ virginum corporibus dæmones cogitatu impreca-tionéve immittere valuerint Libro quarto decisum est. Ejusmodi hominum impotentiam penitius noverat Imperator Fridericus pri-mus, Barbarossa nuncupatus, in cujus exercitum contra Medio-lanenses ductum, hi mercatorem Arabem ablegarunt, qui Fride-ricum veneno tolleret: qua re cognita, Arabem cepit Imperator, puniitque. Ac licet Arabs magus graviter Friderico minitaretur, se illum verbis enecare, nisi dimitteretur, velle: nullo tamen mo-
do commovebatur Imperator, verbis tantam non inesse vim sciens, propterea & acerbas alter dedit poenas. Verè itaque vi-
detur dicere Aristoteles, incantamenta esse muliercularum
figmenta.

§ 3. Cardani verbis & historiæ suus hic erit locus, qui de Lamis sic scribit: Sunt deformes, pallidæ & sub obscuræ, atram bilem ipso intuitu præ se ferentes. Sunt taciturnæ, amentesque: ac parum ab his quæ dæmonio teneri creduntur, differunt: fixæ in suis opinionibus, atque aded firmæ, ut si solùm ad illarum verba respi-cias, quàm intrepidè, qua constantia ea referunt, quæ neque un-
quam fuerunt, neque esse possunt, tamen vera illa esse existimes. Unde nil mirum ab his moribus, iis qui philosophiæ expertes sunt, egregiè imponi. Laborare autem eas atræ bilis morbo, tum vi-
ctus ratio, tum aëris qualitas, tum forma atque effigies ipsa vul-tus & corporis, tum verba ipsa stulticiæ, & (ut ita dicere liceat)
impossibilitatis plena, ipseque torvus in dicendo aspectus, tum ca-sus quidam qui Philippi vicecomitis Mediolani principis ætate
contigit, declarant.

§ 4. Res vero ita gesta est, ut pater meus retulit. Damnatus erat profanæ hujus artis villicus quidam nomine Bernardus: alioqui vir simplex & frugi, ob idque domino percharus. Sed quia nec mi-nis nec persuasionibus adduci poterat, ut poenitere vellet, ad ignis poenam poscebatur à iudicibus. Dominus, cujus pige-bat, quique principi gratus erat, obtinuit, ut fidejussione data, quanquam illis reluctans, liceret hominem apud se viginti-
diebus habere. Cœpit ergo illum alere non ut medicus, sed ut
rusticum nobilis amicus. Quatuor ova recentia manè, totidem
vesperi,

Lib. 8.
de Histor.
animal.
cap. 24.
De Varie-
tate l. 16.
Lamia
melan-
cholica, a-
mentes, &
dæmonia-
cis parum
differen-
tes, opinio-
num tena-
cos.

Quinam
à iudici-
bus igni
devotus
ob malefi-
cium, res-
piscit ab
amentia
meliori
villu.

vesperi, tum vinum dulce atque jucundum suppetebat, carnes quoque & jura pinguia. Postmodum ubi vidit hominem ex longo veterno resipiscere, hortatus est, ut ommissis falsis atque absurdis periculosisque persuasionibus, Ecclesie adhærere vellet. Sed paucis opus fuit, resipuit: optimusque Christianus factus, usque ad mortem absque aliorum querela perseveravit: quem atrocitas judicum immeritò crudeli supplicio affecisset.

Confessio eorum qui se in lupos fuisse transmutatos crediderunt.

C A P. XIII.

HOc loco subjungam eorum confessionem, qui se in lupos aliquoties fuisse conversos, arbitrati sunt: quam in hoc meo instituto sæpius objecere viri alioqui cordati & magnæ existimationis, eamque velut ex Tripode prolatam cum summa religione & singulari fiducia, tanquam veracem observant, quibus fortè coràm à me non esse factum satis videbitur. *Ut itaque* illis, & quibuscunque aliis, mentis oculi nitidius. contra ejusmodi præstigias abstergantur, nec usqueadè temerè illudi se, oculisque nebulas offundi sinant, neque velut cæcæ talpæ, in sordibus à demone obrutis perdurent, sed à oculorum pupilla nubeculas, quinimò & ungues permittant sanari à medico, qui præsens hoc collyrium gratis offert cuicunque lucidos & à præstringente spiritu liberos oculos cupienti: historiam hanc raram vagamque, nec minus admirabilem, ex Sabaudia finitimitque ditionibus in Flandriam, Brabantiam, Geldriam & regiones alias translata, atque à me in qualemcunque ordinem breviter ea fide ex Gallico scripto contractam, ut jure nihil quod alicujus est momenti, desiderari debeat: deinde excussam, & velut veritatis lapide Lydio exploratam, proponere volui.

§ 2. Ad quæstiones M. Joannis Bom, doctoris Theologiæ, Prioris Prædicatorum in Poligni, & generalis inquisitoris fidei, ordinati in diocesi Befanconensi, confessio Petri Bourgoti, nuncupati Magni Petri, & Michaëlis Verdung, captorum ob maleficii hæresin, variis diebus in Decembre extorta, Anno 1521. sed maximè coram multis & spectabilibus testibus repetita postremo ejusdem mensis die.

§ 3. Confessus est Petrus, ante annos circiter novendecim, ipso die

die nundinarum Polignensium tam validam procellosamque defluxisse pluviam, ut non solum nundinae disturbarentur, sed & armenta quibus ille custodiendis tunc praeerat, ita disjicerent, ut ubi requiri, possent, planè ignoraretur. Quum igitur cum reliquis agricolis pecudes variè quæsitum collectumque abiret, & solus alicubi aberraret, tres equites nigros, atrumque indutos vestitum habuit obvios, quorum postremus rogabat: Amice, quo abis? videris esse turbator. Verum est, respondit Petrus. Id autem evenit ob pecora ex sævo tempestuoloque nymbo dissipata, & perdita: & cum nullam ea recuperandi rationem videam, animam equidem prorsus despondeo. Bono hunc animo esse iussit eques ille, pollicitus, si modo fidem ipsi daret, magistrum se donaturum, à quo institueretur, ne in posterum ipsius armentum à lupo vel quavis alia bestia impeteretur, aut ullum sentiret damnum, aut etiam ullum periret pecus: ut item ipsum redderet confidentiorem, perditas reperturum pecudes addicebat, nec desideratum iri ullas: pecuniam adhuc se daturum spondit. Conditionem hic acceptat, se in eundem locum post quatuor aut quinque dies reversurum promittens. Hinc cum villicorum comitatu indagatum pergit, armentumque quærendum investigat, & post quatrimum eodem ad equitem mox agnitum redit. Quærit ille, num operam suam ipsi locare decrevisset Petrus? quo vicissim interrogante, quisnam esset? respondit: Servus sum magni inferorum diaboli: sed ne metuas. Tum ea lege suam dæmoni operam addixit Petrus, si promissis ille in conservando pecore & beneficiis conferendis staret. Inde Deo, D. Virgini Mariæ, omnibus sanctis & paradisi incolis, baptismo & christi renuntiare jubetur: quo facto, illi exosculandam manum porrigit sinistram, nigram, velut mortuam, frigidamque. Hinc in genua provolutus alter, aperto capite honorem satanæ desert, cum appellans dominum. Ne quoque fidei symbolum recitaret, inhibebatur. Perstitit itaque in diaboli ministerio circiter biennium, non prius templum ingrediens, quàm in fine Misæ, vel saltem post aquæ lustralis consecrationem, qua illum noluit aspergi: sic quoque mandarat ipsius præceptor, cujus etiam nomen tum adhuc latuit, sed postea se Moyset appellari significavit.

§ 4. 1. Interim non erudiebatur Petrus, quomodo jumentum tutari posset: sed hoc officium conservandi pecoris solum præstare videbatur diabolus, si quando conspicerentur lupi, qui tum ni-

*Spiritus
carnem
& ossa non
habet.
Luca 24.*

hil injuriæ inferebant. 2. Põst verò pascendi pecoris cura exonerata, facillè diabolum neglexit, frequentans templa, fideique confessionem recitans, annos circiter octo vel novem: donec à Michaële Verdung denuo in sui magistri obedientiam dicto in loco excitatus, ea assenserit conditione, si pecuniam ex promisso suppeditaret præceptor.

§ 5. 3. Ita simul in partibus Chastel charlon vespere quodam convenitur in nemore, ubi ab aliis ignotis choreas duci concurrere visum est. Cernebat autem Petrus in cujusslibet manu candelam viridem, flammam cyaneam subobscuram evomentem.

§ 6. Aliàs illi à Michaële proponebatur, si modo fidem adhiberet, effecturum se, ut quantacunque vellet levitate procurreret. Consensit Petrus, modò servarentur promissa, pecuniaque donaretur: alioqui se fraudem vereri ait. Pecuniam se curaturum abundè, pollicetur Michaël. 4. Qui exutum Petrum nudum linimento inungit, quod secum ferebat, unde hic se mox in lupum verè mutatum autumabat, & quatuor suos pedes lupinos ac pilos intuitus exhorruit: sed tam celeriter, quàm venti flatus provolat, se concurrisse asseruit: nec id fieri potuisse, nisi vehentis ipsum magistri opera, qui continuo in ejusmodi excursionum volatu aderat: quamvis eum non prius videret, quàm humanæ restitutus formæ. Michaël itidem inunctus, unà tam pernici ferebatur cursu, quàm optaret, celeritate etiam visum prævertens. 5. Ubi eam fuissent passi metamorphosin horam unam aut alteram, rursus à Michaële illiti, opinione citius in pristinam redière figuram. 6. Unguentum utrique donabatur à magistris, Guillemm scilicet Michaëlis magistro, & Moyset Petri.

§ 7. 12. Ubi de sua lassitudine post ejusmodi cursum, ut se difficulter quandoque erigeret apud magistrum quereretur Petrus: nihil id esse, respondit ille, & mox curatum iri.

§ 8. Contigit quoque Petrum ex Michaëlis institutione inungi, & conversum in lupum, sex vel septem annorum puerum masculum dentibus comprehensum occidere: quem tamen ob clamorem & ejulatum relinquere coactus, ad suas vestes confugit, ubi se herbis ex Michaëlis doctrina fricans, iri humanam revertebatur faciem. Simile quiddam Michaëlem cum ipso aliàs tentasse fatebatur, & quodam die in luporum imagine enecasse foeminam pisa colligentem: supervenisse autem dominum de Chussee,

de Chufnee, cui etiam nocere volentes, aliquoties insultabant frustra.

§ 9. 7. Confessus item est uterque, se in ea lycanthropia trucidasse puellam circiter annos quatuor natam, eamque totam devorasse, excepto brachio: ac Michaëlis palato placuisse carnem, licet parum comedisset: non tamen ad Petri identidem vorantis stomachum ita fecisse. Quandam item puellam se jugulasse, ejusdemque exuxisse sanguinem, & collum vorasse, facti sunt: similiter tertiam perdidisse, ejusque orificium ventriculi commedis- se ob famelicæ Petri fauces. Aliàs etiam se ait in horto puellam interemisse octo vel novem annorum, cui dentibus collum infregerat Petrus. 8. Quodd rogatæ ibi eleëmofynæ repulsam aliquando fuisset passus: & hoc perpetrato facinore, evestigio eleëmofynam in Dei honorem ibidem orasse. 9. Hic insuper confessus est, se capram jugulasse prope agrum magistri Petri Bongre: eam scilicet momordisse, & guttur secuisse cultro.

§ 10. 10. Michaël in lupum transfigurabatur vestitus, Petrus vero exutus. 13. Qui etiam se ignorare quo pili devenirent, quando desineret esse lupus, retulit.

§ 11. 11. Lupas etiam se iniisse, & cum tanta voluptate quasi cum uxoribus congressi essent, confessioni addidère.

§ 12. 6. Aliquando transmutationis tēmpus designatum, opinionione & voto brevius erat.

§ 13. 14. Confessionī tandem subjunxerunt, pulverem quoque coloris velut cinere sibi traditum fuisse, quo confricatum brachium sinistrum, & manus, quodcunque animal contingerent, interiret.

§ 14. 15. Hos autem interrogatos, diversè in eodem facto, & controversè nonnunquā respondisse, operæprecium est meminisse.

Confessio sigillatim explicata, & confutata.

C A P. X I V.

IAm convellendæ hujus confessionis usque adeo hætenus celebratæ, periculum pro virium nostrarum imbecillitate facere aggrediamur.

§ 2. In hoc rei cardo vertitur, num tota illa confessio sit vera. Spero autem me, suffragante ope divina, ostensurum manifestè, eam in

*Confessio
erronea.*

præcipuis capitibus veritati claræ adversari : & proinde non modo erroneam, sed & fallam prorsus existere, imaginesque rerum per insomnia tantum cognitarum, vel præstigiöse oculis objectarum, pro ipsis rebus proponi : sic ei nullum deberi locum in concilio sano, sed exhibitari potius oportere, ut veterinosi vel cataleptici fabulam, libere fatebor.

§ 3. Primum de factæ mutua manu stipulationis vanitate, nihil dicam : nec anxie contendam de promissa toties pecunia, & nunquam soluta : & nec de custodiendi illæse pecoris arte ex pacto non tradita : cum tamen foedus fuerit initium illis legibus, ut pecuniam subministraret, & armenti à bestiis defendendi artem doceret dæmon. Illam ut non habet nisi imaginariam, sic nec hanc tradere ita potuit aut voluit, quum luporum simulachris, quæ pro suo arbitrato offendere quivit. Petrum solummodo territum circumvenire, & in officio continere, sagacius conaretur : à quibus tamen, licet rebus nihili, evanidis, nec ullam relinquentibus noxam, ille dæmonii studio & industria pecudes servatas esse confideret.

cap. III.

§ 4. Quanquam etiam de fidei abnegatione & foedere fuculneo, in tertio hujus Operis libro, ubi sagarum historiam describo, copiosius disseruerim : id tamen adhuc leviter hoc loco aspergere placuit, 2. foederis compedes tam omnino fuisse invalidos & exigui momenti, ut quum Petrus à sua pasçendi pecoris functione desisteret, contractumque dæmoniacum negligeret, octo aut novem continuis fere annis in veteri religione pie vixerit, unde citius delusi phantasticique hominis stultam fuisse persuasionem dixerim. Dum enim pastorem ageret, & in campis solitudinibusque seorsim versaretur, ubi diabolo promptior erat præstigiis illudendi occasio, ejusmodi exercebatur idolis, non adeo renunciationis ratione, quam solitudinis. Proinde & luporum species quandoque evocabat dæmon, quæ nihil damni faciebant, quod nec poterant, ut nudæ rerum formæ : vel si veros demus extitisse lupos, illos eo & egisse & abegisse satanam credibile est, fabula in eum finem ab eo instituta, ut deliris suis induktionibus sibi Petrum arctius devinceret. Quod postea cum hic non amplius ea frequentaret loca, relicto pastoris munere, non ita potuit commode.

*De Fin.
cel. lib. 2.
Mirac.*

§ 5. Sic anno 1542. apparuit Constantinopoli luporum ingens turba, incolis usque adeo infesta noxiaque, ut inviti domos egre-

deren-

derentur. Turca itaque prius muros civitatis præsidio munitis, postridie cum magno comitatu equestri pedestrique urbem circumivit, tandemque lupos circiter centum quinquaginta ad muri ejus angulum offendit: qui incunctanter impediti, per murum evestigio simul transilire videbantur, nec ullus postea in urbe aut vicinia apparuit.

§ 6. 3. Chorearum item & candelarum ludicras effigies à dæmone fabricatas fuisse, & solum ficte oculis apparuisse, vel in somno tantum fuisse cognitæ, ex Augustino, Decretis, atque ipsius rationum fontibus, Libro tertio, & alibi satis superque demonstravi: ubi quoque universam illam *λυπηθεωρίας* fabulam, mera extitisse somnia ostenditur.

*L. lib. 3.
c. 9. 10.
lib. 4.
c. 22. 23.*

§ 7. Cæterum admirari fatis nequeo, ullum mortalium saltem leviter mentis sensu tinctum inveniri, qui eo dementiæ sit dilapsus, ut hominem ad Dei imaginem & similitudinem creatum, conformatumque ex corpore, anima & spiritu, Dei & Spiritus sancti templum, rationis hospitium, cupidum scientiarum organum, sublimem, erectum, & ad cœli quasi cognationis domiciliique pristini conspectum, excitatum, imo *μαγία; σωμα;ς*, cui Deus omnia subjecit, oves, boves, campi pecora, volucres cœli, & pisces maris, eaque propter solum hominem condidit: hunc inquam, in lupum, bestiam irrationabilem, pestilentissimum animalium gurgitem voraginemque, sive in ullam aliam creaturam, rei ullius potentia vel virtute manifesta, occulta aut specifica, vere transmutari credat. Ordinis enim divini providentia non admittit, occlauant Sacræ literæ, contradicunt decreta, ipsa rerum natura atque ratio minime patiuntur.

*Homo.
Genes. 1.
1 Thess. 5.
1 Cor. 3. 6
Lactant.
l. 2. c. 12.
Inß. div.
& de opificio Dei
vel formatione
hominis
cap. 28.
Seneca ad
Lucilium
epist. 77.
Cic. de
leg. & 1.
Offic.
Aristot. 1
Metaph.
& lib. 2.
Physic.
Psal. 8.
Chrysoß.
super
Matth.*

§ 8. Si itaque obtinuero, illam metamorphosin non revera fuisse factam, quod etiam nemo mentis sanæ inficiari poterit, & propterea imaginariam esse confessionem, atque hac in parte falsam: quam fidem quæsi merebuntur reliqua, quæ confessi sunt, flagitia & homicidia? quæ in ea transformatione & larva lupina solum fuisse designata, nec aliter eo modo fieri potuisse, jam in confessum venit. At mera profecto sunt deliria, & plusquam *nußæ*, immo insania. Dolendum sane, prudentium virorum oculos hæc tam densa caligine fuisse obductos, ut sibi vel fidei momentum in his ludibriis extorqueri permiserint. Sed ea fuit superioris potissimum seculi labes & cæcitas, quo pro libi-

dine cum hominibus crasse nimis, ridicule & nocentissime collusit veterator ille.

§ 8. Utinam animo cujlibet hoc obstricti fascino, etiam aum ex immensa Dei misericordia insonet dulcissima illa vox Ephphata, ut quemadmodum ea ex Christi ore potenter prolata, surdo aures aperiebat, veritati inde convertendas: & linguæ vinculum solvebatur, qua porro veritatem prædicaret: ita & ex hac gratia luminis divini radius effulgeat, quo offusis tam impotenter a diabolo tenebris, semel tandem coelesti luce discussis, profligatisque, in clarissimæ veritatis conspectum & cognitionem citra præstigiæ impedimentum recta perveniri possit. Ne vero quis à me eludi objectiones çriminetur, paucis reliquum hujus fabulæ commentum excutiam.

§ 9. 4. Linimentum quo ungebantur lupum induturi, haud dubie somniferum erat: quale etiam Libro III. capite XVII. descripsi: quod suam sortiebatur vim, cum nudis partibus corporis illiniretur, illicereturque à nativo calore in actum: inde somno oppressis alto, simulachra conversionis eorum in lupos vagabundos, aliis insilientes, puellas jugulantes vorantesque, cum lupis item coeuntes, & quæcunque id genus alia idola ingerebat milleartifex: hinc & pernix ea subsequebatur velocitas, qualis imaginatione, cogitatu vel somno haud difficile perfitur. Ubi deinde post horam, vel longius, unguenti soporiferi virtus elanguesceret, periretque, tunc velut ex gravi veterno expergefati, se homines esse videbant, qui antea fuerant. Simile quid leges apud Augustinum de Præstantii patre, libro hujus Operis quarto, capite vicesimosecundo & vicesimo tertio: ubi ex professo argumentum id fusius agitur, explicaturque, *Λουπη* *θρωπί* etiam morbus describitur.

§ 10. 5. Aliud autem linimentum, quo in hominem redituri se inungebant, vel phantasticum fuit, & in somno usurpari visum, vel contra unguenti somniferi nocumenta facere potuit, vel etiam nihil efficere, ut eo tantum suos clientes illuserit dæmon, quasi id peculiare quippiam in ea metamorphosi valeret.

§ 11. Quod etiam citius quandoque in hominum formam redirent, quam tempus erat constitutum, id evenit, quod minus linimenti soporiferi illitum fuisset, vel id ipsum non satis penetrasset: ac propterea celerius vis fatisceret, somniumque redderetur brevius

§ 12. 7. Quomodo insuper hæc coherent, quòd se horam unam aut alteram, vel eo amplius in lupos conversos, in fine puellam cum ossibus devorasse facti sunt, & mox hominum conditioni restitutos fuisse? in quo sinu amabo, aut ventre, ipsis tam subito in homines reversis delituere illa puellæ caro & ossa? Adhæc, si integram puellam dempto brachio deglutierint, quomodo se parum comedisse, eidem confessionis articulo adjungunt? Supervixisse præterea eas adhuc, quas à se jugulatas fatebantur, comperit forsitan fuisset, si vigilanter fuisset inquisitum: vel si quæ mortem oppetiissent, eam citra controversiam quacunq; alia occasione naturali accidisse, fuisset deprehensum. 8. Deinde quomodo in Dei honorem eleemosynam orare potuit diaboli mancipium, suo herò, Dei juratissimo hosti ex scedere obligatum. Si item verè in lupum conversus erat. 9. Petrus, quarum rogo manuum ope in resecanda capræ gula usus fuit?

§ 13. 10. Licet quoque Michaël vestitus loca veneno somnifero in actiones perducendo commoda, ut temporum & manuum arterias, illinire valuerit, non minus quàm Petrus nudus: quomodo in suis vestibus oberrare, homines mordicus apprehendere, morsuque trucidare potuit ut verus lupus?

§ 14. 11. Porro de veneri congressus cum lupa voluptate, hoc tantum subijciam, eam imagines somnorum illa in somni profundioris ex linimento somnifico illusionem admodum temerè cedere: quemadmodum etiam quotidie usu venire in sanis observamus, quibus ex ejusmodi idolis voluptas tanta pro objecta in somno specie delectabili gignitur, ut cum multa titillatione seminis subsequatur quandoque effusio. In finitis partibus citius faciliusque in his hominibus id evenire potest, quorum phantasiam proclivem servilemque, quibuscunq; vult imaginibus, imbuunt soporis spiritus. Esaia 24.

§ 15. 12. Ad fatigationem à metamorphosi relictam, quæ memoriæ propemodum exciderat, respondeo, ab eo facile intelligi, quam lassitudinem pariat gravis & inquietus somnus, maxime pharmaco violenter cum teterrimis insomniis impressus, qui incubum in solo invadentem somno novit. Eo detentos difficilis comitatur motus, torpidus in somno sensus, suffocationis imaginatio, & velut ingruentis alicujus detentio: vox etiam supprimitur, aut incerta indiscretaque editur: plerique tam inanibus

afficiuntur imaginibus, ut se opprimentes audire credant. Lascivos certe reddit tanta facultatis animalis exagitatione.

§ 16. 13. Lavarum rursus somnolarum vanitatem amplius ostendit, quod ubi pili post humanæ formæ restitutionem manserint, se dixerit ignorare Petrus.

§ 17. 14. Num quoque pulverem illum dæmon vere exhibuerit, vel acceptus ille tantæ etiam fuerit virtutis, dubium est: quum illos eo fuisse usos, non posset convinci. In ea etenim lycanthropia nullum animal præter capram se morsu & cultro jugulasse confessus fuit Petrus, nec alius interempti meminit. Deinde si tantæ erat venenositatis pulvis, ut si vel manus eo conficta, quandoque animal etiam pelle crassa densaque, & pilis longis compactisque communitum solo tactu enecaret, quomodo à tam effera pharmaci præsentissimi malicia tuti esse potuerunt hi dementati viri, afflictionem pulveris in brachio sinistro, arteria & manu, unde ad cor proxime celerrimeque penetrare valuit, tam innoxie tolerantibus?

18. 15. His ad extremum adde, audiam in confessione Gallicam fuisse inconstantiam controversamque, ut quod aliquando hic affirmabat, negaret alter.

§ 19. Si ejusmodi æquilibrio expenderentur singulæ confessiones, tormentis crudelissimis frequenter extortæ, vel etiam, si voles, sponte à captivis editæ, graviorem profecto indies tyrannidis suæ jacturam sentiret funestissimus ille homicida: Christi autem, qui veritas & vita est, gloria plurimum accresceret: suam item functionem ex Dei voluntate providentius obiret magistratus: in meliorem quoque usum converterentur ligneorum fascium acervi, quibus infantes crebro exuruntur, & parceretur sumptibus in carnificum mercede solvenda iniique faciendis.

Exempla muliercularum innocenter ob maleficii opinionem puniarum.

C A P. XV.

ADde his, celebre apud nostrates existere, prætorem quemdam ex arioli indicio, delusas id genus mulierculas comprehendisse quam plurimas, easque incendio punivisse: tandem ariolum vel Pythium hunc vatem, cui hæcenus ille fidem apposuerat, prætori seorsum pollicitum, adhuc unam maleficii ream se indicaturum, nisi iniqui ferret. Prætores haud difficulter annuente, eju-

*Tytoris
uox falso
malefici
accusata.*

uxorem quoque infimulat index : ac ne quid hac in re hæsitaret, palam se id demonstraturum addicit: horamque præfigit, qua eam reliquarum sagarum conventui & choreis interesse, suis ipse maritus testaretur oculis. Consentit prætor, qui statuta hora quosdam amicos & consanguineos in eadem mensa secum & cum conjugè cœnare voluit, suppressa interim convocatæ societatis causa. Hinc designata ab ariolo hora, è mensa surgit, jubetque omnes simul cum uxore permanere : nec prius loco dimoveri, quàm ipse rediret. Deductus porro ab ariolo quò is voluit, lamiarum cœtum, choreas, & nescio quas alias voluptatum illecebras, quibus ipsius intererat conjunx, reliquarum delicias sectata, non obscurè videbatur spectare. Mox domum reversus, amicos vocatos eo quo reliquerat ordine, unà cum sua uxore, lætos mensæ assidere comperit. Et cum studiosè, num stationem deserisset conjunx, percunctaretur : eam iidem affixam fuisse loco in ipsius absentia, uno ab omnibus affirmabatur ore. Itaque rem omnem aperuit prætor, ob *inflictam* innocentibus poenam serò poenitudine ductus : & si rectè memini, Pythium accuatore morte multabat.

§ 2. Sic in arce Mindensis ditionis Raed nuncupata, de quibusdam foeminis ob maleficium, paucis abhinc annis extremum fuit sumptum supplicium, ex accusatione mulieris Margaritæ Mindensis nomine, quæ aliàs incarcerata fuerat in castro Huisberch, circa Visurgim sito. Eadem postea in oram & civitatem Verdensem vocata, quandam denudè accusavit ea lege, ut nisi illa vinculis tradita maleficium confiteretur, se ream fore voverit: nec certè felix defuit successus. Nam altera constanter in carcere flagitium negante, & ex gravissimis fortè tormentis eodem in loco expirante, attrahi in vincula jubetur accusatrix, quæ furibunda tanquam venenum & ignem evomens, tortorem & quoscumque alios exterruit, abegitque : donec quidam rationum præfectus, cui penicius innotuerant ejus technæ, manus injiceret, aliosque ad eam apprehendendam excitaret. Sic illa tandem quæstionibus subjecta, crimen quod alteri confidenter inficianti impeggerat, ipsa luit. Hanc etenim falsa criminatione detulisse alteram in carcere defunctam, atque alias antea flammis absumptas, constanti spargebatur rumore.

*Malefica
accusatrix
cuius falsa
pœna.*

§ 3. Nostra memoria Marcoduri, ubi hortorum olera ex grandine dissipata forent, illæsis proximi horti cujusdam vetulæ plantis, qui

tis, qui sæpius esse solet tempestatum tractus, vetula maleficii accusata in carcerem pertrahitur: deinde maxima tyrannide dirissimis subjecta torturis, ad nullius criminis confessionem impelli potuit: sed penes se non esse, tempestatem ciere vel aërem conturbare, Deique solius id opus esse, valde dixit prudenter. Quapropter per trabem suspensam, & onerosis ponderibus utrinque pensilibus distractam, jamque animam agentem, relicturus in illis cruciantentis præses, carnificem ut secum simul abiret potatum hortatur: vetulam, ubi redirent, alia fasturam inquiringens. Tum illa miserabiliter excarnificata, ut prius accerferetur confessionarius, quam ille pocula sequeretur, præsidem suppliciter orat: qui irridens dissesit. Postea autem reversus, eam ita adhuc suspensam offendit mortuam, mentitus eam sibi manus interea dum abesset intulisse. Nec multo post tempore tyrannus hic in ejusmodi incidit maniam, ut ipse lacerandis vestibus, & excrementis faciei suæ illinendis, vim sibi faceret.

Iniqui
iudicis
pana.

§ 4. Nec ita procul hinc in alio oppidulo, ubi ulla *carnificina* ad sceleris alicujus confessionem adigi nequiret capta ob maleficii opinionem muliercula, hanc blandis adoritur verbis sacrificulus, ut se non amplius torturis ita distrahi sineret hortatus: at leviter solummodo confiteretur delictum, inde se eam aqua lustrali à maleficii expiatam, & velut fartam rectam Deo restituere velle promittebat. Hæc ita à sacerdote inducta, circumventaque blanditiis, se forte quædam hujusmodi mala designasse facta est, earatione quemadmodum persuaserat sacrificus, se sperans evasuram. Ob ejusmodi confessionem fallaciter & dolose eblanditam, ut Vulcano ea litaretur, lata fuit sententia. Qua præter expectationem audita, Videte quomodo me interficiatis, præmonuit surdos misera foemina.

Confessio
fallaciter
eblandita.

§ 5. Prope Elten pagum, miliare medium ab Embrica, in ducatu Clivenfi dissitum, circa viam regiam loco ericeo ante annos circiter quadraginta duos, dæmonium viatores miris variisque exercebat modis, cædens, ab equis dejiciens, vehicula subvertens: nec aliud unquam videbatur, quam manus effigies. Eckerken huic nomen indebatur. Vicini increduli, nec satis hoc dæmonii ludibrium exercitiumque dignoscentes, ad Lamix maleficium referunt id facinus: quare manus mulieri Sibyllæ Duislops nomine, servitutis jure Comiti Montensi mancipatæ injicitur:

Eckerken.

Sibylla
Duislops.

eaque tandem exusta, desit vexatio. Non aut id evenit ea causa, quod illa præstigioli actus fuerit rea: licet quoque ob crudelem carnificinam, vel etiam incredulitatem à dæmonio illusionem in facti confessionem induci potuerit: verum ab ejusmodi divexatione à diabolo solum invec̄ta, hic destitit ultro, & quidem libenter, ut homines altius incredulitatis barathro immergeret, & reos sanguinaræ sententiæ redderet, quam cum primis in insontibus avide appetit, ut ab initio homicida. Si etenim industrie observatum, inquisitumque solerter fuisset eisdem horis, quibus manus imagine hoc cerneretur ludibrium, Sibylla domi dormiens ut plurimum, vel aliud agens fuisset proculdubio deprehensa. Si confessionem urgeas: eam fuisse à lictore extortam, vel à vitiatæ phantasiæ muliercula editam, respondeo. Quo autem modo illa à diabolo corrumpatur, toties dictum est, ut crebræ repetitionis tædeat.

§ 6. Septem viri iudices cujusdam civitatis ad Mosellam eodem tempore, quo mulierem glutinosi ductilisque lactis nomine captam, à me examinatam insontemque pronunciatam, & postea à Reverendissimo dimissam, subjicere examini vellent, communi decreto aliam jubent etiam adduci civem maleficii suspectam à multis annis, nulla habita ratione hydropis, qua tantum non agonizaret tantopere, ut paucos ante dies animam, quam Deo reddere cupiebat, consuetis in Ecclesia Romana sacris & ceremoniis expiarit. Quid fit? Asportatur in sedili, & ad aream arcis, en magnitudine morbi evestigio oppressa, expirat. Nihilominus perseverat plebejorum judicum tyrannis: denegatur sepultura in communi cœmiterio, quæ tandem adhuc ex gratia conceditur. Hinc fit, ut justus Deus etiam quandoque magistratus sinistras sententias & inanem plebejorum credulitatem, plerunque & tyrannidem ulcisci velit: quemadmodum circiter idem tempus, nimirum 9 Septemb. anni 1574. non longe ab hoc oppido prope Linfari accidit, ubi ex iis qui holocausti Lamiarum inspectione afficiebantur, mox circiter quadraginta navigio in Rheno submersi sunt in reditu.

Plebejorum iudicum sinistram dæmonia.

In accusatione ob malefcium, singularis quorundam principum prudentia.

C A P. XVI.

Porro ut ejuscemodi Syrtis & perpetua animarum naufragia providentius declinentur, memoria & imitatione dignissimam sententiam, quam haud ita pridem circa quadragesimam anni 1563. pronunciavit illustrissimus Princeps noster D. Guiljelmus dux Clivæ, Juliæ, &c. cunctorum oculis velut speculum proponere volui. Agricola quidam ex Marchiæ comitatu, armento numerofo locuples, cujus vaccæ solito minus lactis aliquantisper reddidissent, ad ariolum confugit, capturus consilium: qui protinus se Lamiam ejus jacturæ genitricem ostensurum pollicetur. Hinc ad villici hujus ædes comitatus, *filiam* ex priori ejus conjuge adhuc virginem apprehendit, huic *lactis* maleficio imminuti crimen impingens. Hæc mox à dæmone illusa, male persuasa & inducta, verum esse fatetur: sed se non satis esse maleficii peritam subjungit, simul foeminas sedecim accusans, quas ea in arte absolute doctas esse affirmavit. Illustrissimo principi hæc ilico significantur à satrapa, qui eas omnes carceribus incunctanter mancipari oportere consuluit. Ne tamen alicui hic manus injiceret, graviter inhibuit Princeps: Istrictè etiam mandans, ut quocunque modo aut insidiis in vincula pertraheretur ariolus ille. Puellam vero ab ecclesiæ ministro acciri *voluit* ejus Cels. Et in præcipuis fidei Christianæ articulis examinari, deinde ab hac dæmonis illusionè doctrina saniori ad mentem reduci: eamque cautiorem ea ratione à satanæ strophis redditam, fidejussoribus constitutis, si modo eos consequi posset (ut magis in officio contineretur) sin minus, tum propria fide interposita, cum bona gratia dimitti. Alias autem matronas, hoc falsæ criminationis cauterio à corruptæ mentis virgine injustas, ulla omnino re gravari minime permissum est. Ac prudentissimo hoc consilio desijt hic fabulæ actus, & lac vaccarum qua solet copia fluxit. Utinam hoc salubri exemplo moniti alii, principiis harum tragediarum quibuscunque legitimis piisque rationibus irent obviam deliberationes: non profecto in re, ubi parum certi posset statui,

Guiljelmi ducis Clivæ, ac prudentia.

In Imperial. cons. sit. de action. criminal. artic. 21.

velut in extricabili labyrintho implicati, ex simplici errore in mille ita prolaberentur cauti minus, unde tandem nullus videtur evadendi aut finiendi modus. Ejusmodi telæ genus solerter contexere novit, consuevitque veteratorius ille textor.

§ 2. Sed maximopere dolendum est, in iis qui principibus sunt à consiliis, vel magistratum gerunt, aut rempublicam gubernant, desiderari quandoque maturam deliberationem, discretionem, & absolutam rerum intelligentiam: unde fit, ut præcipientes nimis plerunque ferantur ad sanguinis effusionem tum in hoc negotio dæmoniaco, tum in causis quibusdam aliis non ita diffinitis. Quanta autem consiliorum maturitate ac providentia contra has dæmoniorum artes, sine innocentium carnificina, cuncta administrantur in amplissimo regno electoris Palatini D. Friderici, principis (quod citra palpum dictum volo) sapientiæ insignis, memorandæ pietatis, & modestiæ incomparabilis, præterquam quod res ipsa non obscure docet, & testantur insignia edicta jam promulgata: accedit id quoque in primis, quod D. Christophorus Probus, Ll. Doctor consultissimus, & cancellarius vigilantissimus, nuper in proximo Bingæ designato conventu principum electorum Rheni, ubi hujus mei operis forte incideret mentio, palam diserte ac prudenter suam de harum officiarum & dæmoniacæ tragœdiæ controversia sententiam explicuerit.

*Palatini
electoris
Friderici
prudentia.*

*Christo-
phorus
Probus
cancellarius
Palatini.*

§ 3. Optimo jure in hunc referendus erit catalogum generosus & illustris Comes à Niuwenar D. Hermannus, vir profectio linguarum peritissimus, doctrinæ multijugæ, memoriæ fidelissimæ, & ingenii rari: qui haud ita pridem industrie admodum Lamiam, quæcunque flagitia fatuo huic hominum generi assueta, sed imaginarie solum nota confessam, exilio puniit, quod hujus mulierculæ vicinos hoc incredulitatis fascino adhuc detentos, eam minime toleraturos videret. Confessionem mihi ab ejus clementia communicatam ipse legi.

*Comes
Niuwenar
Hermannus.*

§ 4. Suam quoque hic laudem meretur generosus comes Montensis Guiljelmus, qui quum haud ita pridem in vinculis detineret vetulam octogenariam ob in cantamentorum suspicionem, ad illam ingressus, studiose singula perquiro, licet mendaciis eam onerari, naribus minime obstructis odorarem. Quum vero objectum esset, filium matri captæ, curruque ut aveheretur, insidenti globum terreum, cujus potentia se à vinculis liberaret, porrexisset.

*Guiljelmus
comes
Montensis.*

eundem quoque matrem promissi admonuisse : quod sinistrè etiam torquebant accusatores , quasi effecturam se , ne ea ratione finem vitæ faceret , pollicita fuisset mater. Hos articulos tam acriter apud Comitem urgebant alii , ut nisi validiore rationis nervo , atque adeo ipsa rei veritate serio restitissèm , eam flammæ post dies non multos devorassent. Inter colloquendum in animi deliquium quandoque incidere videbatur : Quare à me ejus os aperiebatur , contrètabantur & manus , & arteriæ motus pensculabatur : inspiciebam item linguam : donabam postremo pecunio- lam , quod vulgo feratur , Lamias virus suum ejaculari posse in eum , à quo beneficium fuerint consequutæ.

§ 5. Cæterum hujusmodi responso objectionem priorem scitil- sime diluit , à filio scilicet non globum terreum , sed in eam for- mam involuta lineæ matri fuisse suppeditata , quibus exulceratas graviter tibias curaret , easque mihi ostendit tantopere deforda- tas crudelitate tormentorum alias ob eandem suspensionem in car- nificina toleratum , quum oleum quippe *servidum in tibias* , ut extorqueretur falsa confessio , infunderetur. En accusationis im- pudentiam , qua calamitatis hujus extremæ facies deformatur. Hu- jus etiam mater ea ratione inter tortoris manus antea interiisse per- hibeatur.

§ 6. Altram partem , quod nimirum pollicitationis recorda- retur mater , ita explicuit , quod filiis suis in assidua illa vulgi su- gillatione ob maleficii famam , addixisset , si forte ad supplicium eapropter abriperetur , se mortis suæ authorem ad æquisimum Christi judicis justii tribunal provocaturam , ut tricesimo die à suo interitu se ibidem sisteret , sententiæ latæ rationem redditurus. Si itaque effectus consequeretur , argumentum fore non obscurum in- nocentiæ , filiosque matrem extra culpam esse intellecturos , quum infontium preces exaudiat Deus justitiæ vindex unicus , qui ad fictas alioqui orationes obsurdescit. Proinde Comes à me admoni- tus , & rectius in eo delusionum diabolicarum genere institutus , pauperulam causa prius vigilanter discussa dimisit. Nec præter- mittendus hic ejus levir insignis , Dominus Adolphus , comes à Nassau , qui studii multum impendit apud Danos in bello contra Suecum anno 1564 , ut ab his præstigiis heroum oculos vindicaret.

§ 7. Pia & laudabilis omnibus sæculis sententia , suum apud hos principes & amplissimos viros pondus & locum habet : Consul- tius

Adol-
phus co-
mes à
Nassau.

Sententia
21a.

tius nimirum esse decem nocentes dimittere, quam infontem unum punire.

De seductis errore, & hæreticis non interficiendis, sententia, Patrum.

C A P. X V I I.

CUM vero horum plurimos mente corruptos esse; erroreque à fatana seductos, jam satis demonstratum sit, citius hæreticorum poenam, quam voraces merentur flammæ: qui re-
ctius instituti, si convertantur, corporali punitione minimè afficiendi sunt: quod summorum patrum sententiis probare conabor.

§ 2. Augustinus ad Donatum, pro consulem Africæ: Ex occasione, inquit, terribilium iudicum ac legum, ne æterni iudicii poenas incidant, corrigi inimicos cupimus, non necari: nec disciplinam circa eos negligi volumus, nec suppliciis quibus digni sunt exerceri. Sic ergo eorum peccata compece, ut sint quos poenireat peccavisse. Quæsumus igitur, ut cum Ecclesiæ causas audis, quamlibet nefariis injuriis appetitam vel afflictam esse cognoveris, potestatem occidendi te habere obliviscaris, & petitionem nostram non obliviscaris. Non tibi vile sit, neque contemptile, fili honorabiliter dilectissime, quod vos rogamus, ne occidantur, pro quibus Dominum rogamus, ut corrigantur.

*Epist. 127
De seductis errore, & hæreticis non interficiendis sententia Patrum.*

§ 3. Idem ad Marcellinum: Poena illorum, quamvis de tantis sceleribus confessorum, rogo te, ut præter supplicium mortis sit, & propter conscientiam nostram, & propter catholicam mansuetudinem commendandam. Ad eundem Epist. 159. Imple iudex Christiane, pii patris officium: sic succense iniquitati, ut consulere humanitati memineris. Nec in peccatorum atrocitatibus exerceas ulciscendi libidinem, sed peccatorum vulneribus curandi adhibeas voluntatem. Noli perdere paternam diligentiam, quam in ipsa inquisitione servasti: quando tantorum celerum confessionem non extendente, eculo, non sulcantibus unguis, non urentibus flâmis, sed virgarum verberibus eruisti. Et contra epistolam Fundamenti cap. 1. Dominus per servos suos regna subvertit erroris: ipsos vero homines, in quantum homines sunt, emendandos esse potius quam perendos jubet. Nec est quod de conversione fratris in hæresim pro

Epist. 158

lapsi desperemus. Nisi enim qui ejusmodi est, per gratiam Domini posset converti, prorsus inanis esset Jacobi admonitio. Sciebat hoc Augustinus, ideoque se totum convertendis hæreticis mancipabat, atque id juxta Apostoli monita cum magna lenitate ac mansuetudine spiritus, nec absque pii laboris fructu.

§ 4. Sic enim in Epist. 48. ad Vincentium scribit: De multorum jam correctione gaudemus, qui tam veraciter unitatem catholicam tenent atque defendunt, & à pristino errore se liberatos esse lætantur, ut eos cum magna gratulatione miremur. Cum primis autem Christianum magistratum hæc decet moderatio, ut à sævitia & crudelitate abtineat. Omnino citra dissimulationem me inter eos esse fateor, quibus admodum displicet, quod ubi interficiendi sunt errores, interficiuntur homines. Nullis bonis, inquit idem noster Augustinus, in catholica Ecclesia hoc placet, si usque ad mortem in quenquam, licet hæreticum, sæviatur.

§ 5. Et libro primo contra literas Petiliani, cap. 29. Diligite homines; interficite errores, sine sævitia pro veritate certate. Iterum contra epistolam Fundamenti: illi in vos sæviant, qui nesciunt cum quo labore verum inveniatur, & quam difficile caveantur errores. Illi in vos sæviant, qui nesciunt quam rarum & arduum sit carnalia phantasmata piæ mentis serenitate superare. Illi in vos sæviant, qui nesciunt cum quanta difficultate sanetur oculus interioris hominis, ut possit intueri solem suum: non istum quem colitis cœlesti corpore oculis carnis & hominum & pecorem fulgentem atque radiantem: sed illum de quo scriptum est per prophetam, Ortus est mihi justiciæ sol: & de quo dictum est in Evangelio, Erat lumen verum quod illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. Illi in vos sæviant, qui nesciunt quibus suspiriis & gemitibus fiat, ut ex qualicunque parte possit intelligi Deus. Postremo in vos illi sæviant, qui nullo tali errore decepti sunt, quali vos deceptos vident: & cætera. Ergo sævire in hæreticos, etiam admodum detestabiles, quales erant Manichæi, quibus Augustinus ita scribit, non videtur esse piorum hominum, qui sciunt quanto cum labore verum inveniatur, & quam errores difficulter caveantur, quibusque suspiriis & gemitibus fiat ut ex qualicunque parte possit intelligi Deus.

§ 6. Ex libro Quæstionum Evangelii secundum Matth. cap. 13.

Hinc est quod servi dicunt: Vis imus, & colligimus ea? Quibus *Marc. 4. Luc. 13.* Veritas ipsa responder: Non ita hominem constitutum esse in hac vita, ut certus esse possit, qualis quisque futurus sit postea, cujus in præsentia cernit errorem: vel etiam quid error ejus conferat ad profectum bonorum: non esset tales auferendos de hac vita, ne cum malos conatur interficere, bonos interficiat, quod forte futuri sunt: aut bonis obsit, quibus & inviti forte utiles sunt: sed tunc opportune fieri, cum jam in fine non restat vel tempus computandæ vitæ, vel proficiendi ad veritatem, ex occasione atque paratione alieni erroris. Ibidem quæst. II. Nec tamen consequens, ut omnis hæreticus vel schismaticus corporaliter ab Ecclesia separetur. Multos enim tales portat Ecclesia, quia non ita defendunt falsitatem sententiæ suæ, ut intentam multitudinem faciant: quod si fecerint, tunc pellantur. Idem de Vera religione, cap. 8. Utamur igitur etiam hæreticis, non ut eorum approbemus errores, sed ut catholicam disciplinam adversus eorum insidias asserentes, vigilantiores & cautiores simus, etiamsi eos ad salutem revocare non possimus. Idem, & habetur 24. q. 3. dixit: Dixit Apostolus, Hæreticum hominem post primam & secundam correctionem devita, quia subversus est hujusmodi, & peccat in semetipso damnatus. Sed qui sententiæ suam, quamvis falsam atque perversam, nulla pertinaci animositate defendunt, præsertim quam non audacia suæ præsumptionis pepererint, sed à seductis atque in errorem lapsis parentibus acceperunt: quærun autem cauta sollicitudine veritatem, corrigi parati cum invenerint, nequaquam sunt inter hæreticos deputandi.

§ 7. Chrysostomus homilia quadragesima septima, in caput Matthæi 13. Vis igitur ab euntes colligimus ea? Dominus autem prohibet, ne forte simul cum zizaniis herbam etiam tritici evelant: quod dicebat, ut bella & effusionem sanguinis prohiberet. Nam si trucidarentur hæretici, absque foedere pacis atque induciis bellum orbi inferretur. Duabus igitur rationibus prohibuit: altera, quia frumentis parum noceret: altera, quia nisi sanarentur, extrema supplicia non evaderent. Quare si puniri eos vultis, & frumentis nequaquam officere, opportunitas temporis congrua expectanda vobis est. Quid autem est, quod eradicabitis simul cum ipsis etiam frumenta? Certe aut, quia si arma capietis, inquit, necesse est cum hæreticos trucidatis, multos sanctorum si-

*Hæretico-
rum con-
ciliabula
dissipari
possunt.*

mul interire: aut quia ab ipsis zizaniis multa commutata, in frumenti conditionem se ipsa converterent. Si ergo prævenientes evellatis, ea frumenta deperibunt, quæ à commutatis zizaniis provenirent. Non prohibet autem conciliabula hæreticorum dissipare, ora obstruere, libertatem loquendi concidere: verum interficere & trucidare.

§ 8. Ex Homilia octava, in caput Geneseos 2. Hæretici simili modo adfecti sunt, sicut hi qui morbo laborant, & corporalibus oculis cæcutiunt. Illi ob oculorum suorum infirmitatem solis luci adversantur, & ob adversam corporis valetudinem etiam optimos saluberrimosque cibos aspènantur: ita & hi anima ægrotantes, & mentis oculis capti, ad lumen veritatis respicere non possunt. Idcirco nostro fungentes munere, manus eis porrigamus, magna eis mansuetudine loquamur. Nam & beatus Paulus ita nos admovuit, dicens: Ut in mansuetudine erudiantur adversarii, si fortè det eis Deus poenitentiam in agnitionem veritatis, & emergant è laqueo diaboli, capti ab ipso in illius voluntatem.

§ 9. Vides quomodo verbis declaravit, quod quasi ebrietate obruti sint? Et iterum: Capti, inquit, à diabolo, quasi laqueis irretiti sunt. Unde & nobis gemina opus est mansuetudine & longanimitate, ut possimus eos eripere & educere ex laqueis diaboli. Dicamus igitur eis: Emergite & respiscite paulisper, aspiciat lumen justitiæ, &c. Idem in sermone de anathemate: Dogmata impia, & quæ ab hæreticis profecta, arguere & anathematizare oportet: hominibus autem parcendum, & pro salute ipsorum orandum.

§ 10. Athanasius ad Antiocheneses tomo XII. Omnes qui vobiscum pacificè agere volunt, in primis autem illos qui in veteris ecclesiæ communionem fuerunt, deinde qui ab Arrianis redierunt, elicit ad vos, eosque; ut patres assumite, & ut magistri & tutores recipite, coaptantes vos interim dilecto nostro Paulino, ejusque sociis: nihilque; amplius ab illis exigatis, quam ut execrentur Arrianorum hæresim, confiteanturque sanctorum patrum in Nicæa fidem.

§ 11. Severus Sulpitius quoque D. Martinum noluisse hæreticos puniri, scribit in ejus vita, Libro III. his verbis: Maximus Imperator pridie ex episcoporum sententia decreverat, tribunos summa potestate armatos ad Hispanias mittere, qui hæreticos inquirerent, deprehensis vitam & bonâ adimerent. Nec dubium erat, quin sanctorum etiam maximam turbam tempestas ista depo-

pulatura esset. Sed Martino illa præcipua erat cura, ne tribuni cum iure gladiatorum ad Hispanias mitterentur. Pia enim erat sollicitudo ipsi, ut non solum Christianos, qui sub illa occasione erant vendendi, sed ipsos etiam hæreticos liberaret.

Quomodo cum hæreticis agendum, sententia Erasmi.

C A P. XVIII.

IN Apologia adversus articulos aliquot per monachos quosdam in Hispaniis, exhibitos, hæc scribit Erasmus ad Alfonso Mauricum archiepiscopum Hispalensem, titulo quarto sic à monachis distincto, contra sanctam Hæreticorum inquisitionem. In Paraphrasi Matth. 13: Servi qui volunt ante tempus colligere zizaniam, sunt qui Pseudapostolos & hæresiarchas gladiis ac mortibus existimant è medio tollendos, cum paterfamilias nolit eos extinguere, sed tolerari, si fortè resipiscant, & è zizaniis vertantur in triticum. Quod si non resipiscant, serventur suo iudici, cui pœnas dantur aliquando. Hæc ille.

§ 2. Ad hunc articulum abundè responsum arbitror in supplicationibus ad Bedæ propositionem 32. respondi & Latio, qui nonnullis visus est obliquè me suggillare, ut supervacaneum sit sic eadem repetere. Quoties mecum reputo, quàm execranda res sit hæresis & schisma, non possum damnare legis licet durum auterium: rursus ubi considero qua mansuetudine Christus plantaverit, aluerit, provexerit, stabilieritque suam Ecclesiam multis seculis, vix reperio quomodo tuear exemplum quod hodie videmus in nonnullis, qui opiniones scholasticas ilico pertrahunt ad carceres & incendium: veluti nunc exuri videmus sacerdotes, qui puellam qui cum habent consuetudinem, malunt appellare fororem, quàm concubinam. Equidem talibus mederi soleo, non atrocinari: nec in hoc hæc mihi dicantur, quòd tales velim esse impunitos: tantùm illud admiror, quomodo tanta se veritas conveniat cum ecclesiastica mansuetudine.

§ 3. Non est meum probare aut improbare principum mundanorum lege: habent suum jus, habent sua consilia, habent suum iudicem, cui reddituri sunt rationem. Mea paraphrasis Evangelicæ parabolæ sensum explanat: qui si verus est, si Christo dignus, si proba-

si probatis orthodoxis interpretibus placuit, si multis seculis usu ecclesiæ comprobatus est, cur reprehenditur? aut si reprehendendus est, cur non pariter in jus vocentur & illi? Usque ad ætatem Augustini, hoc est plus quam quadringentis post Christum natum annis, nusquam legimus orthodoxos implorasse Cæsaris præsidium adversus hæreticos, quum id frequentissimè factum esset ab ipsis hæreticis. Nunquam tamen hoc exemplum imitari visum est orthodoxis, donec Donatistarum & Circumcellionum huc percelleret pervicax & insanibilis insania, nimium diu tolerata. Nam præter schisma, quo non aliud exitabilius si processisset, agitabant, vulnerabant, injecta in oculos calce aceto temperata exoculabant orthodoxos, alios occidentes, alios ad homicidium metu mortis adigentes. Nec mitiores erant in se ipsos quàm in alios, ultrò sibi vel gladio: vel si gladium non esset copia, præcipitio necem accersentes. Quid multis? tanta erat rabies, ut nec ab ethnicis principibus tolerari debuerint: nec à Christianis, etiamsi nulla fuisset hæresis, aut schismatis crimen. Per hos quum nulli liceret esse quietum, nec ullus esset insaniendi modus aut finis, tandem inter episcopos agitatum de implorando Cæsaris præsidio adversus Donatistarum intolerabilem improbitatem.

Anathema.

§ 4. Mansuetioribus, inter quos fuit D. Augustinus, non placuit imploratio prophanz potestatis ad negotium Ecclesiasticum, existimantibus non decere episcopos, aliis armis uti, quam verbo Dei, precibus: & si malum foret insanabile, anathemate, hoc est, separatione à communione. Hoc erat tum extremum ecclesiæ supplicium: & sicut apud Jurisconsultos, civilis mors dicitur exilium: ita apud Apostolos & horum successores, pena capitis erat, ab ecclesiæ consortio submovisse. Ad hanc sententiam non solùm invitabant exempla Christi, apostolorum & martyrum: verùm etiam metus propellebat, considerantes fore periculum, ut si ageretur terroribus, pro hæreticis fictos haberent Christianos, majore Christiani gregis pernicie. Verùm ubi vicisset aliorum sententia, resque bene cessisset multis hæc severitate correctis, qui vel inviti manserant in ea factione, vel ambigui, vel errore modo seducti, fortiter probavit Augustinus, quod prius improbaverat.

§ 5. Sed tamen adversus tam furiosos latrones ac sicarios ve-

rius

rius quàm hæreticos, lex meo iudicio nimium mitis lata est, quæ primùm nec corpus cuiusquam attingeret, nec quenquam facultatibus excuteret: sed tantùm ecclesiarum hæreticarum facultates ad orthodoxorum ecclesias transferret: ad quas qui transire vellet, & iis quas prius habuerat, & iis quas inveniebat, uti frui posset, tantà mansuetudine, ut nec clericis & episcopis resipiscenibus suis. hominès adimeretur, tandem & multà cæteris indicta non admodum gravi: qui quum essent pauci, nollent resipiscere. Et adeo nihil tentatum est de occidendis tam immanibus belluis, ut quum prius editum Macedonii (ni fallor) præsidis sic ambiguis verbis esset propositum, ut hæreticis videretur minari necem, ni resipiscerent, Augustinus illum diligenter admonerit, ne quenquam interficeret, quum hoc jus ex constitutionibus Cæsareis haberet, laudetq; quod edito posteriore verborum ambiguitatem explicuisset. Idem admonet præter alios Dulcicium tribunum, ne quem capite plectat.

§ 6. Ex his satis liquet, quantum illorum animus abhorruerit ab hac confiscationum, carcerum, suppliciorum, incendiolorum sævitia, quæ nunc quibusdam & nimium & sola placet, præsertim ex eorum numero, qui perfectionem Christianæ pietatis profitentur, quorum omne studium esse decebat moderi potius quàm interimere, & legum sinceritatem sua intercessione mitigare. Nunc etiam ultra principum edictum sævitur ab istis clementiæ magistris. Cæsaris edictum habet, Legitimè convictis: quàm hoc interdum fiat legitimè, mea nihil refert: tamen multis incognitum non est. Nam hoc hominum genus ferè nullis legibus paret, nec ecclesiasticis nec prophanis: sed quicquid volunt, sanctum est.

§ 7. Mihi nulla placuit unquam hæresis, nec ulli unquam favi, faveo, faturusve sum hæretico, nisi spe medicandi, ne quis me suspicetur hæc mea causa dicere. Nullum abstractum ab ecclesiæ causis adjunxi mihi: sed ipse constanquissimè persistens in ecclesiæ consortio, nonnullos ad illius societatem revocavi. Tantùm loquor de quorundam sævitia, quos oportebat esse mitissimos, etiam si principes terrarum gladio, si qui episcopi pro sua autoritate potestatem ad improborum terrorem exererent. Nunc contra fit, ut illorum sævitia monarcharum ac præsulum autoritas cogatur frantum imponere. Eoque hujus negotii principatus summis ecclesiæ proceribus delegari solet, ne istis liceat, quicquid libet. Quid autem quorundam seditiosis apud populum vociferationibus, sævi-

tiaque profectum sit, res ipsa loquitur. Fortassis è longinqua regione nonnunquam scribunt principi quod volunt: ille rescribit, Si sic habet res, sumatur supplicium.

§ 8. Hoc rescripto non liberantur, sed onerantur illorum conscientiarum. Præterea cum iudex laicus pronunciat ex illorum relatione, non ex cognitione causæ, totum iudicii pondus in ipsos recidit. Jam mihi confer episcopos ecclesiæ proceres cum monachis, confer sicarios Donatistas cum his qui fortè dixerunt monachorum ordines non esse necessarios ecclesiæ, aut in concionibus Christi spiritum invocari decentius, quam virginem matrem, aut se dubitare, an horum temporum confessio sit instituta ab ipso Christo, & an sacerdotum cælibatus sit juris divini: confer lenitatem Cæsareæ constitutionis vix impetratæ à Theodosio, & confer atrocitatem suppliciorum, quibus nunc agitur cum idiotis, etiam in qualemcunque inductis errorem, desiderabis planè in nonnullis exemplum ecclesiasticæ mansuetudinis. Sed postea, inquit, lex non sine causa lata est severior. Non damno cauterium, tantùm doleo tam asperum remedium Christianorum peccata meruisse: & parridarum suppliciis indolesco, tamen huic dolorem publicæ tranquillitatis respectu consolor.

§ 9. Eodem modo sum affectus erga illos, qui quoniam sanari non possunt, necessariò tolluntur, ne plures trahant in litem. Quicquid agit legum fortassè necessaria se veritas, certè sacerdotum & monachorum est studere sanandis potius, quam extinguendis. Principum constitutiones nunquam improbavi, quanquam & ipsos oportet legum rigorem ad Christianæ moderationis lenitatem, quantum licet, deflectere.

§ 10. Multum enim interesse debet inter principem ethnicum & Christianum: rursus plurimum interest inter prophanum principem & ecclesiasticum. Postremo nonnihil interest inter præsentem auctoritate publica præditum, & monachum aut theologum, quorum est cum omni mansuetudine docere. Quale est autem, olim nullis theologiæ scholis institutis, solo Dei verbo feliciter pugnatum esse cum hæreticis: nunc cum orbis celeberrimis Academicis sit plenus, articulis & fasciculis rem tantùm geri? Quid autem reprehendi potest in Paraphrasi, nisi quod non meminerit de Constitutione monarcharum posterioribus annis inventa? id non licuit, eo

Articulis
& fasciculis
agitatur contra
eos qui
dicuntur
hæretici, à
monachis.

quod illic Evangelistam facio loquentem, qui constitutionem illam non noverat: nisi debui sic illum inducere loquentem: Usque ad annos octingentos Christus neminem hæreticum vult occidi, sed post illud tempus exorietur alia lex, ut exurantur. Ineptè nimirum imaginantur, sermonem hunc à me dici his temporibus, cum dicatur ab Evangelista præscis ecclesiæ temporibus. Neque Christus illic agit de gladio principum, cum ecclesia tot à Christo passo seculis egerit sub principibus ethnicis: sed de studio loquitur Apostolico cum mansuetudine pertrahendi omnes ad salutem, exemplo summi pastoris, qui venerat non ad perdendas animas, sed ad servandas.

§ 11. Ita fit, ut hæc mea interpretatio non officiat principum constitutioni. Nam illa docet mansuetudinem evangelicam, non adimit principi jus gladii: illa præscribit quid illi congrueret tempori, non quid in fine seculorum exactura esset hominum improbitas. Nonnullæ principum leges ad terrorem eduntur verius quàm ad exemplum. Atque ut profani judicis est eximere gladium interdum, quo unius interitu servet multos: ita quoties error, aut casus, aut ætas excusat crimen, & spes est correctionis, debet meminisse Christianæ clementiæ. Quin & illud inspiciendum, an monarchæ jus habeant, ob quodvis delictum; capitis pœnam indicere. Tum illud etiam videndum, an principes voluerint ob quemvis errorem, qui videri potest hæreticus, hominem tradi flammis. Etenim si certus est error, nihil hic opus est theologis, cum tantùm sit cognitio facti: si dubius est, non est cujusvis theologi, sed Romanæ sedis potissimùm, de Articulis fidei dubiis judicare. Multo durius est ob articulos non solum dubios & controversos, verum etiam leviculos hominem flammis tradere. Sed multo durissimum ob titulos, quos ipsi suo arbitrio confingunt subinde novos, hoc est contra doctores scholasticos, hoc est suspectum, hoc scandalodes, hoc contra laudabilem consuetudinem, hoc malè sonans ut jacet, hoc impertinenter dictum, & hujusmodi innumeros, ut nihil sit, quod non aliqua pateat calumniæ, si malevolus accesserit animus: & interim tamen disputant, an ecclesia possit condere novum articulum fidei, quum isti quoties commodum est, gignant eos in ipsa cognitione, nonnunquam & post editam sententiam.

*Processus
in fides
negatio.*

§ 12. Res agitur per relatores, deputatos, ac iudices monachos, nec sincere, nec legitima juris forma, pronunciant in carcere tres priores, monachis duobus testibus, & apparatus rogi. Hæc nescit princeps, cujus lex prætextitur, privato quorundam odio serviens, cum in publicam utilitatem sit edita. Hæc quoniam fieri compertum est, admonendi erant principes: quæ tamen admonitio nec hæreticos veros & insanabiles sublevare, nec fuceros inquisitores gravare debet. Constitutio quæ in Cod. libro primo. tit. de Hæreticis Manichæis & Samaritanis, fertur octava, solos libros & chartas jubet exuri: doctores tantum capite plechi, discipulis decem librarum auri multa dicitur: eos vero qui non solum audiunt illos, verum etiam contemptis principum legibus, libros illorum apud se servant, manifestum hæreseos favorem præferentes, in exilium deportari jubet. Nec hæc tantum constitutio ferit quoslibet hæreticos, sed nominatim Manichæos, Apollinaristas, & Samaritanos, qui manifestam docebant blasphemiam.

*Quæ
concernat
constitutio
Imperat.*

Arianæ.

Apollinarista.

Donatiani.

§ 13. Hujusmodi fere sunt quæ præcedunt eodem titulo, quæ jubent inquisitionem etiam usque ad capitis pœnam extendi: sed exprimunt certas hæreses. Similiter eodem libro, titulo de summo Trinitate, &c. Arianos exprimit. At hi spoliabant Dei filium, & multo magis Spiritum Sanctum veritate divinæ nature. Quæmadmodum Apollinaristæ verum hominem negebant, detrahentes illi meliorem hominis portionem, nimirum animam humanam: Donatiani furiosi latrones erant, non solum pestilentissimi schismatici. Non hic agebatur, an hæc confessio sit iustitia à Christo, an constitutio hominis pura obliget ad crimen, an symbolum sit frustulatum editum ab Apostolis, an Apostoli caluerint linguam Græcam: sed de Majestate Christi, deque summa Christianitatis.

§ 14. Jam per Pontificum constitutiones, quæ sunt in Decretalibus libro 5. titulo de Hæreticis, & in sexto eodem numero ac titulo, convicti, & in errore persistentes, aut in hæresim abjuratam relapsi, tantum jubentur tradi curiæ seculari: quanquam hic Glossematographi de suo adjecerunt, Aut comburantur: quando Pelagiamus aut Jovinianus ex Cæsarum edictis dicta est multa. Nunc ad ignem pertrahitur, qui dubitet, an Romanus pontifex jus habeat in purgatorium. Et olim in synodo episcopo-

rum hæretici citati reddebant suæ doctrinæ rationem: convictis libera erat optio, utrum mallet ipsi in suum dogma pronunciare anathema, an simul cum dogmate feriri anathemate: hoc est, à communione separari. Nam hæc tum erat poena ecclesiæ gravissima. Berengario, qui non de confessionis origine, neque de purgatorio postulatus erat, sed de veritate corporis Christi, ne tum quidem vis est adhibita, cum senel dimissus in eundem errorem esset relapsus. Nunc interdum monachi vanum spargunt rumorem, mox veluti suspectum pertrahunt in carcerem: ibi disputant suo more, notantur articuli, & parantur fasciculi.

§ 15. Linum fumigans non extinxit Christus, nec arundinem *z/ia qm* quassatum confregit. Oviculum ab initio persequutus est lupus, illa autem semper tolerantia vicit.

Censura insignium Iurisconsultorum de Lamiis, quæ poenitentibus, poenas evitant corporales: nec in criminalibus soli standum esse confessioni.

C A P. XIX.

AT in sagarum patrocinium annectam censuram eximii Iurisconsulti pauli Grillandi de Sortileg. 10. volumine Tractatum, quæst. 7. fol. 44. pag. 235. Nota, ait, unum valde singulare, quod istorum apostatarum duæ sunt species. Una est, quæ simpliciter retrocedit à fide; & sequitur cultum & obedientiam demonis: altera est, quæ postquam Christi fidem abnegando reliquit, & dejecit ex corde suo, iterum se baptizat expresse in nomine diaboli, & aliud nomen sibi superimponit. Licet utraque species sit damnata: prior tamen, si peccatum suum revocat, admittitur ad poenitentiam, & evitat poenas corporales: sicut hæretici. ut l. Manichæos. C. de hæreticis. Indentidem theologi authores Mallei, in tertiæ partis initio, quæstione 35. his verbis docent: Ex corde vero apostatæ si nolunt resilire, ut hæretici impœnitentes, tradentur curiæ seculari. Si autem velint, recipiuntur prout hæretici poenitentes. Juxta c. ad abolendam. §. poenitenti. de hæreticis lib. 6. Concordat Raymun. tit. de apostolica. c. revertentes. Ubi dicit: Quod revertentes ab apostasiæ

*Lamia
poenitentibus
evitant poenas
corporales.*

per-

perfidia, cum fuerint hæretici, tanquam revertentes ab hæresi sunt recipiendi: & hic sumitur unum pro alio.

*Et Irido,
c. 9. lib. 8.
Erym. 26.
q. 5. cap.
nec mi-
rum.*

§ 2. Et in 2. parte Decretorum, caus. 26. quæst. 5. episcopi: Ex præmissis autoritatibus colligitur, quodd arioli, aruspices, incantatores & sortilegi, atque cæteri hujusmodi sectatores ab Ecclesia sunt eliminandi: & nisi resipuerint, perpetuè excommunicandi. Sed quodd in ultimo Acquirensi ca. Ea quæ fiunt per incantatores, non in corpore, sed in spiritu fieri dicuntur, Augustinus in libro de Civitate Dei idem videtur asserere, ita dicens: Quæ magorum præstigiis fiunt, non vera, sed phantastica esse probantur. Quare criminali actioni hic nullus erit locus.

§ 3. Si urgeatur hic denud propria earum confessio: cum D. Joanne Francisco Ponzivibio Placentino, Tractat. volum. x. de Lamiis, respondere audeo: Cum tales personæ sint illusæ, ut dictum est, ergo debere dici, earum confessionem etiam esse erroneam, nec admittendam. l. error. & l. cum post. C. de Juris & fact. ignor. No. in l. de ætate. §. fin. ff. de Interroga. action. Confessio enim debet continere verum & possibile: ut per gl. Bald. & alios in l. i. C. de confess. per gloss. in c. fi. de confess. in 6. ff. ad leg. Aquil. l. inde Neratius. §. fin. Sed ista respuunt jus & naturam: ergo non sequitur: Istæ mulieres sic consententur, ergo sic est. Nam confessio longè distat ab actu (vel actus possibilitate) & quicquid est contra naturam, deficit in suis principiis, ergo naturaliter est impossibile.

In criminalibus non est standum soli confessioni.

Ex sola confessione non judicatur, nisi in hæresi.

§ 4. Præterea in criminalibus regulariter non statuitur soli confessioni rei, ut per Bald. & Ang. in l. i. C. de confess. & dicam infra in 2. no. Nec obstat, quod dicit Bald. in d. l. si quis non dicam rapere: quia ejus dictum procedit in hæresi, in quantum perficitur sola mente & cogitatione: quo casu bene, ut inquit ipse: quia cogitatio mentis, quam solus Deus novit, non potest aliter probari, quam per confessionem: ideo statuitur soli confessioni. Sed confessio, de qua in casu nostro, continet actum ab extra, & minus possibilem de jure & natura, ac etiam minus verisimilem: & ideo potest dici, quod licet, quoad ea quæ credunt, sit standum confessioni earum, quoad punitionem: quia talis credulitas pendet ab animo & voluntate: non tamen quo ad hoc, ut quia sic sit, vel sic fiat, sicut asserunt. Hactenus ille. Nec est quod hic lex Cornelia de sicariis & veneficis mihi obtrudatur, quæ suum paulo

paulo potest fortietur locum, ubi de veneficorum poenis agetur.

Praeclara extimii jurisconsulti Alciati sententia, & ex Grillando historia de Lamiarum innocentia.

C A P. X X.

NArrat item D. And. Akciatus, hæreticæ pravitatis (ut vocant) inquisitorem in sub alpinis vallibus, adversus hæreticas mulieres, quas veteres Lamias, nos Striges vocamus, inquisivisse, & supra centum flammis consumpsisse: quotidieque ceu nova holocausta, alias super alias Vulcano obtulisse, è quibus non paucæ helleboro potius quàm igne purgandæ videbantur: donec rustici arreptis armis vim illam inhiherent, & negotium ad episcopi iudicium deferrent. Et post: Et quamvis aliqui ex maritis, magnæ fidei homines, asseverarent eo potissimum tempore, quo illæ in ludo & choreis sub Tellina arbore fuisse dicebantur, se exploratum habere, in lecto potius secum fuisse: tamen respondebatur, non illas, sed cacodæmonem potius, uxoris forma assumpta marito illuisse.

Lib. 8.
Taregem
juris. ca.
p. 22.

§ 2. Atqui ego replicabam: Cur non potius cacodæmonem cum suis dæmonibus, illam verò cum marito fuisse, præsumis? Cur verum corpus in ficto lusu, phantasticum in vero lecto comminiferis? Quid hic opus est usque adeo augere miracula, & non tam Theologum quàm *πρωτόλογον* agere, sævioremque partem in poenis eligere? Constabat ex illis actis, semel in eo ludicro per quandam mulierculam nomine Jesu appellato, omnem illum apparatus, omnes saltatrices cum amasiis suis repente evanuisse: qui fieri id potuit, si vera fuissent corpora, & non phantasmata, & Tantalali horti? quod apud Philostratum libro quarto, etiam Apollonius Tyaneus censuit: & apud Plutarchum in Bruti vita C. Cassius.

§ 3. Nam & medici maximos effectus corruptæ menti, imaginariæque ludificationi tribuunt: unde Ephialtici, afflati, superstitionosi, incubitati, amore furentes, imaginosi, Lycaones, Cynanthropi, qui tamen medicamentis curantur: videnturque hæc esse quæ Plinius & alii veteres Faunorum ludibria appellat, pœoniaque herba emendari censuerunt: ut etiam harum plerasque cu-

rari posse sit verisimile, nisi quod pauperes & foemellæ omnes sunt, quibus talis facultas non suppetit.

§ 4. Ego certè magis juri Pontificio, communique nostratium doctorum interpretationi hac in quæstione, quam Theologis istis tribuerim, maximè in re à synodo decisa in concilio Anquirensi cap. 1. ubi talia phantasmata mentibus à maligno spiritu irrogari ait. Et rursus: Infidelis, inquit, non in animo, sed in corpore evenire opinatur: quis enim in somniis & nocturnis imaginibus non extra seipsum deducitur? Quæ etiam videtur fuisse Augustini sententia libro 18. de Civitate Dei, cap. 18. ubi: Verum, inquit, corpus nulla arte dæmonum converti potest, sed phantasticum: quod etiam cogitando sive somniando per rerum innumerabilia genera variatur: & cum corpus non sit, corporum tamen formam capit, sopitis aut. oppressis corporeis sensibus, ita ut vera corpora alibi jaceant, sensibus obseratis. Nec refert quòd ibi Herodiadi aut Dianæ honor exhibetur. Hactenus Alciatus.

§ 5. Paulus Grillandus de Sortil. 10. volum. *Tract. Quidam* maritus ex oppido agri Sabinensis habebat uxorem maleficam sive strigam, ut vulgo dicunt. De crimine autem solum erat suspicio, non certa notitia. Nam cum aliquoties à marito rogaretur, num ejus esset professionis, negabat constanter. Crescente porò rumore, & viris fide dignis apud maritum ejus flagitii uxorem insimulantibus, quòd ea familiariter uteretur aliis mulieribus hujus criminis ratione cognitis, cum quibus etiam se turpibus miscere sceleribus, & nocturnos agere cœtus videbatur: decrevit maritus ipsam in ejusmodi operibus observare & apprehendere: & cœpit pluribus noctibus diligenter & attentè invigilare: noctesque circiter duodecim egerat insomnes, attendens studiosè, num illa aliquo ad dæmonum lusum vel aliud maleficium noctu evagaretur, num & penes se in lecto permaneret nocte tota, quando lectum conscendisset; nihilque unquam fraudis comperit, sed manibus illam semper in lecto contrectavit. Cum vero post dies paucos una cum quibusdam aliis de eodem crimine accusatis in carcerem conjiceretur, subdereturque quæstionibus, confessa est demum, se tali interfuisse lusui una cum aliis mulierculis incarceratis, flagitiique hujus reis, tali die, undecimo mensis, &c. tali nocte, hora tali, &c. Idem fatebantur & aliæ. Maritus vero in conjugis patrociniū asserebat præstito juramento gravif-

sumo, eam illa nocte designata, & maximè illa hora, secum decubuisse in eodem lecto: & se eam tum studiosè non semel tantùm tetigisse, sed pluries, ac cum ea locutum fuisse.

Pena, Qua Lamias afficere solent Bononienses.

C A P. XXI.

Solent Bononiæ maleficos utriusque sexus, quorum damnata incantationes generi humano, vel vitæ bestiarum minus nocuissent (quos muliebri in sexu lingua vulgari le strige Itali appellant) nudos ad umbilicum usque veteri ex palatio educere, asino impositos inverso corpore, ita ut ligatis manibus caudam asini, quem lento ductu præibat lictoris minister, retinerent. Capiti imponebatur mitra chartacea, in qua terrifici cacodæmones, qui forcipibus suis ignes infernales moverent, depicti erant. Interea dum solenni hoc progressu circumducuntur, à lictore comitante virgis egregiè in pectore & dorso ceduntur. Cum verdè è foro publico perventum esset in cœmiterium ædis Dominicanæ celebris sepulturâ gentis Germanicæ, deponebantur ex asino, & à carnifice in conclave quoddam superum deducebantur, cujus pergula firmata cancellis ferreis, iisque raris, cœmiterium versus spectaret: quæ destinata poenæ hæreticorum à monachis monasterii illius, inquisitoribus hæreticæ pravitatis, perhibetur. Hinc capite galeato sedi curuli, quæ rotis quatuor ferebatur, impositi, ter in pergulam prominentem detrudebantur, ubi & per horæ quadrantem consistebant. Interim à spectante foris turba, ridente, clamanteque lapidibus imperebantur: frustra tamen ferè, ob interpositos cancellos ferreos. Tandem vinculis soluti, & pro delicti qualitate puniti, ablegabantur in exilium.

§ 2. In finitè certè modis præferri decet hanc moderationem magistratus Bononiensis, quæ nonnihil adhuc vetustatis Italicæ prudentiam sapere videtur, præ aliorum quorundam tyrannide, qui ad igneum illud holocaustum præcipientes nimis feruntur: eoque non minus affici, quam innocentis sanguinis effusi sumo dæmones, videntur:

O cacas hominum mentes, ô pectora caca.

Mulieres minus Puniendas esse viris.

CAP. XXII.

Dici solet, mulieres in eodem delicti genere minus peccare minusque puniendas esse viris, cæteris tamen per omnium paribus: nempe ob imbecillitatem animi, mentis & ingenii. l. sacrilegii pœnam, in prin. D. ad legem Jul. pecul. & l. si adulterium. §. stuprum, & §. fratres, & §. incestam. D. ad legem Jul. de adul. & c. sicut dignum, in prin. extra de homicid. & c. indignatur. 32. q. 6. ubi scribitur: tanto gravius viros puniri oportere, quanto magis ad eos pertinet & virtute vincere, & exemplo regere feminas. Et facit text. in l. quisquis. §. ad filias. C. ad leg. Jul. maje. lib. Mitior enim circa eas debet esse sententia, quas pro infirmitate sexus, & c. Et quod voluit Bald. in l. quicumque. col. 3. versic. Sed post statuto. Et versic. & in summa. C. de fer. fug. In quam sententiam apud Saxonem historiæ Danicę libro 6. Ericus vir quidam multę prudentię contendit, muliebribus erratis sæpius ignoscendum esse, nec pœnam infligendam, nisi correctio culpam corrigere non potuisset. Et illud *Æneæ* apud Virgil. lib. 2. *Æneidos*:

— *Nullum memorabile nomen*

Fœminea in pœna est.

§ 2. Plinius libro 8. *Natur. hist.* scribit, leonem, ubi seip. in viros plus quàm in fœminas fremere: veluti natura eam docuerit, mulieres mitius quàm viros, esse tractandas. Aristotel. lib. *Problemat.* 2. 9. cap. 11. Cur, ait, mulierem interficere iniquius sit, quàm virum, quanquam naturæ ratione mas fœmina præstantior est? an quia mulier imbecillior est, minusque proinde injuriam facere potest? etenim eniti adversus id quod longè infirmius est, nihil virile, imò stolidum atque iniquissimum est. Hæc ille, quę tam ad animum quàm ad corpus referri possunt.

§ 3. Tradit Vopiscus, Aurelianum Imperatorem, cum Zenobia ad pœnam vocaretur à militibus, quod sibi imperium usurpasset, illam vita donasse: quod indignum existimaret, mulierem interficere. In quam sententiam Euripides in *Hecuba*, *ὡς ἀνομιῶν ἡμεῖς* γυναικας: Quam invidiosum interficere fœminas? Quandoquidem, ut idem in *Hercule furente* scribit, mulieres quodammodo sunt masculis miserabiliores:

το ὄψλο γὰρ πῶς μάλλον εἰπεῖν ἀρροῖον.

Cui astipulatur Bald. consil. 96. factum tale est: Carolus lib.2. Quod mulier miserabilior est viro. Nunc porro filium orationis eo ducatur, ut quo punitionis modo in hoc hominum genere castigando utendum censeam, intelligatur.

Quomodo lamix mentis errore à diabolo affecta, nec ulli noxia, sint reducenda, & quæ eis statuenda pœna: nec omnem voluntatem esse puniendam.

C A P. XXIII.

QUæ ergo Lamix errore & phantasia delusæ, & satanæ perversa institutione seductæ cognoscantur: nec alicui ab iis malum revera, at solum imaginatione illatum esse, certo sciat: saniori doctrina informandæ erunt, ut repudiatis dæmonii ludibriis, Christo sacramentum rursus præstent, atque ut luxata ex corporis compage membra, debita ligatura restituantur pœnitentes. Quantopere hic fidelem mysteriorum Dei dispensatorem eniti deceret, ut ad Christi ovile reduceretur ovis perditus, nemo non novit.

Supra cap. 6.

§ 2. Suum quoque hic habebunt locum publicæ & communes preces ex animo fusæ. Admodum pie hic D. Iacobus admonet: Fratres, si quis inter vos erraverit à veritate, & converterit quis eum, sciat quæ qui converti fecerit peccatorem ab errore viæ suæ, salvam faciet animam à morte, & operiet multitudinem peccatorum. Nec hæresis solum in errore, quod quis dæmoniorum doctrinæ adhæret, figitur: sed in sui confidentia quoque, concepto fastu & præfracta pertinacia, ubi nulla admittitur admonitio: errorem etenim seductionemque mentis confessus hæreticus, semper remissionem veniamque ex Patrum consensu & Christiana mansuetudine meretur. Nam, teste Seneca, quem pœnitet peccasse, pene est innocens. Et apud Ecclesiasticum legitur: Pœnitentibus dedit viam iustitiæ.

Iacob 5.

*In Thero-
pe.*

Ecl. 17.

§ 3. Ejusmodi itaque male à dæmonio persuasæ, & resipiscenti foeminx, rectiusque jam in Christianæ fidei sanctissima basi confirmatæ, pecuniarum quoque (si ejus res ferant) mulcta in pauperum subsidium imponi potest, & quæcunque alia arbitraria, non

tamen vitæ poena, pro dilicti ratione & magnitudine. Vel si injungere voles multam ejusmodi foeminae irrogatam à Romanis pontificibus in taxa sacræ poenitentiaræ, ut ipsi vocant, per me licet. Ibi legitur: Mulierem incautricem, postquam superstitiones abjuravit, in quolibet supradictorum casuum taxari, Turon. 6. duc. 2. Si etiam ex usu ob reipublicæ tranquillitatem conservandam videbitur, ut exilio ad certum tempus puniatur, donec vitæ innocentia vere se conversam esse, & fidelem, persistereque comprobet, ac deinde libertate hospitii pristina rursus donetur, non contraherim. Ejusmodi esto poena temeritatis, quod dzmoniacæ suggestioni & ludibriis non satis constanter resisteret, imo etiam consenserit fatua.

Non
omnis vo-
luntas
punitenda.
Vide &
post in
apost. prio-
ri ad
Brent.

§ 4. Quod si quis contentiose voluntatem severius puniendam defendat, is primum distinguat inter voluntatem hominis sani perfectam, quæ in actum vere dirigi cœperit: & inter vitiatæ mentis sensum, vel (si voles) corruptam amentis voluntatem: cui suo opere, quasi alterius esset, colludit diabolus, nec alius infalle volentem subsequitur effectus. Tale voluntatis vitium impingi etiam possit melancholicis, fatuis & pueris, qui facile inducuntur, ut vel hæc vel alia se designasse mala falso imaginentur fateanturque: qui tamen à Deo renes & corda scrutante, non æquæ plecti permittuntur, ac alii mentis compotes: multo certe minus ab hominibus id fieri oportuit. De iis quid sentiam, qui elementa commovisse, aërem turbasse, grandinem accivisse calamitosum in frumenti & vinearum perniciem, & rerum aliarum stragem, creduntur, Lib. 3. c. 16. explicui: ubi argumentum ea de re prosequi, ut continuum filium, ad certiozem intelligentiam malui, quam eo divulso Lectorem suspendere.

Apost. 2.
Luca 11.

*Adversus caput præcedens objectionum quarundam
productarum confutatio.*

C A P. XXIV.

Exod. 22.

Hic Moſis edictum graviter contra me urgetur, Exod. 22. At φάρμακός ἢ ἰατρικόν, alias φαρμάκων, legis hujus voluntatem explicuerunt septuaginta seniores, Veneficos non patieris vivere, aut si mavis, veneficas (genere foeminino) ut volunt Hebræorum interpretes, quæ nimirum pharmacia malis, hoc est,

est, venenis interimunt. Nec aliæ profecto hic intelligi debent, quam quas Moſes & ea novit ætas. Lamias autem vulgo dictas, & à me descriptas, ne quidem Christi temporibus apparuisse, multo minus Moſis, inde colligi potest, quod nulla earum vel ab ipsis læforum mentio fiat in Sacris literis, quum tamen Christus eo in mundum venerit, ut diaboli conatus & opera manifestaret ac perderet. Quorum vero incantatorum meminit Scriptura, magi infames sunt, suis notis antea à nobis depicti. Quapropter illud Moſis decretum ad hujus Libri cap. sequens 23. de veneficarum poenis referendum putavi. Cum vero inveniantur, quibus ejusmodi explicatione legis nondum satisfactum sit, qui & omnibus contendunt nervis, ut sub ea nostras constringere queant Lamias, illis sic quoque responsum volo, decretum nullum promulgari contra id, quod rerum natura, ut dixi, nondum agnovit.

§ 2. Adhæc non decet, ut translationis septuaginta interpretum fidem temere mihi sinam eripi elevarique, qui sine dubio peritissimi fuere vernaculi patrique sui idiomatis Hebraici, tum & linguæ Græcæ: quos senos ex singulis tribubus singulari religione delectos, Spiritus Sancti proculdubio inspiratione & ductu, Eleazarus Pontifex Alexandriam Ptolemæo Philadelpho misit, ut Moſis legem extremo studio & indubitata fide in Græcam commutarent linguam. Quod opus pium sanctumque divini numinis auxilio feliciter absolutum, & à patribus tam longo tempore religiose habitum, non oportet insolenter in dubium vocare, errorisque nota conspurcare, cum primis ob interpretum numerosam multitudinem & unanimum consensum: Quibus profecto & sanctior debetur fides, quam Eliæ Livitæ, aut quibusdam recentioribus. Hic si in conceptæ semel opinionis defensionem de voce φάρμακός contendere quis pergat, nomen φαρμακόν, quando in malam accipitur partem, fere apud Dioscoridem, Galenum & totam Græcorum antiquitatem sumi pro veneno, aut medicamento venenoso: & qui ejusmodi medicamenti nocere student, φαρμακόντος vel φαρμακός vocari meminerit. At hic parentem admittat benevolus Lector brevem, qua leviter adversario respondeam, à quo mox Dioscorides, velit nolit cap. de Zhamno obtruditur: Fertur, ramos ejus, si pro foribus aut fenestris ponatur, ἀποκρίνη τὰς τῶν φαρμάκων ἡλαργυίας. Quod adversarius verit, Maleficia pharmacorum seu incantamentorum pellere.

Exod. 7.
Levit. .
19.20.
Dent. 18.
Eſa. 8.
29. 47.
Pſal. 57.
2 Paral.
33.
Eccl. 12.

70. inter-
pres.

Hieron.
præfat.
secunda
in Para-
lip.
Pſilo.
Jud. de
vita Mo-
ſi.

Terull.
adversus
gentes
apolog.

φάρμακον.

Lib. 8.
Simplis.

§ 3. Cur huic versioni citius credam, non video, & non potius, Malitiam venenorum aut rerum venenatarum, halitus scilicet malignos expirantium, quemadmodum aër quoque in peste infectus agnoscitur. Alioqui quorsum opus fuit conjungere *ταυρογυιαν*, quum per solam vocem *φάρμακον* potuisset exprimi, si incantamenta sonet? Veneficia interpretantur alii. Vim siccantem & refrigerantem (quæ aëris putredini & infectioni resistit) illi Galenus tribuit. Nec contra nos facit, quod ex sexto lib. Galeni de Simpl. pharmac. facult. adducitur de voce *Pharmaco*: quemadmodum nec omnino liquet ex Galeni verbis, quod non candide objicitur, ubi lib. 2. *πυράριον*, de Archigenis amuletis loquitur, ad capitis dolorem ea se relicturnum, ut nullam medicam rationem habentia, ait: Verum quæ ab ipso juxta medicam rationem sunt tradita, selecta tantum relaturum juxta ipsius dictionem, quomodo hactenus de pharmacis facere consuevit. Hæc Galeni verba, ubi prorsus sejungit *Pharmaca*, hoc est medicamenta naturalia, ab aliis medicam rationem non habentibus, quæ à Galeno *Pharmaca* illis locis appellari non comperio: sed medicinas naturales prope semper & fere citra numerum in illis libris ipse *Pharmaca* nuncupat.

§ 4. Nec profecto satis intelligo, quorsum Galeni sententia ex initio libri 10. de Simplic. adversus me torqueatur, ubi se *basiliscorum* aut *elephantorum* & *equorum Nileorum*, neque alterius cujusquam, cujus ipse periculum non fecerit, mentionem se facere nolle asserit: nec etiam velle meminisse poculorum amatorio-
αγγύριον, βουτροματῶν & μισθρον, etiamsi abunde illa expertus esset, sicuti nec *lethæium* medicamentorum, aut, ut ipsi vocant, *πυροματῶν*. Nam illa sane ridicula sunt, constringere ac vincire alios, ut in judicio nihil eloqui possint, aut gravidæ abortum afferre, aut ut ne unquam concipiat efficere, & quæcunque ejus sunt generis. Sane horum pleraque, vel antequam facias periculum, scire licet esse impossibilia: quædam vero possibilia, ceterum vitæ hominum noxia. Itaque ego per deos admiror, qua cogitatione, quove consilio ad ea scribenda quidam accefferint. Hactenus Galenus.

§ 5. Hic vox *φάρμακον* ab interpretibus & medicis affectu minus præ occupatis non secus intelligitur, quam pro medicamento. Quod item Hippocrates libro de Morbo sacro in auxilium accer-

fatur,

satur, sit potius calumniæ exaggerandæ causâ, quàm veritatis defendendæ, velut & aliis locis. Siquidem *φάρμακός ἐστιν αὐτοῦ* vocare videtur incantatos seu incantatione læsos, cum ibi de curationibus magicis agat: ita scribit adversarius. Verius autem à Cornario verti intoxicatos apparet, hoc est, veneno ab hominibus læsos. Nec ibi de curationibus magicis secus agitur, quàm quod in naturalibus morbis, cujusmodi est epilepsia, magicas adhiberi curationes graviter incuset. Sed ad nostrum institutum. *φάρμακον* Jesabelis veneficia vertit D. Hieronymus, II. Reg. 9.

§ 6. Quod in hanc sententiam libentius inclinem, facit quoque Flavius Josephus, ex regio & sacerdotali sanguine ortus, Mathathie sacerdotis filius, natione Hebræus, patria Hierosolymitanus, genere sacerdos: qui decimamquartum ægens annum eam consecutus est laudem ob intellectus & eruditionis famam, ut de penitiori legum sensu à Pontificibus & Ecclesiæ Hierosolymitanæ primoribus consuleretur. Nec modo patriarum linguarum nemini suæ gentis secundus, sed & externæ literaturæ, nimirum Græcæ studio vel cum Philone conferendus. Proinde & à D. Hieronymo Græcus Livius appellatur, à recentioribus vero Judæis Joseph Berengation. Eundem Hieronymus in Catalogo Ecclesiasticorum scriptorum digna cum laude recensuit. Hic cum animadvertisset solos quinque libros Moyse apud Græcos extare, opera Ptolomæi regis Ægypti translatos, ut dixi, decrevit Epaphroditum viri doctissimi adhortationibus incitatus, universam veteris Testamenti historiam Græcis auribus tradere: quod & effecit, conscriptis primum Hebraica lingua, deinde & Græca, De antiquitatibus libris viginti, in quibus servatis simul & sanctarum Scripturarum veritate, & historiæ legibus, quandam veluti paraphrasim in omnes sermè veteris Testamenti libros accommodavit.

§ 7. Hic cum septuaginta senioribus quoque convenit, nudè & simpliciter Mosis mentem, & presbyterorum *φάρμακός* his explicans, Antiquit. Judaic. lib. 4. cap. 8. *φάρμακον μήτι θανάσιμον, μήτι τὸν οὖν εἶς διὰ τὸ βλάψαι πρὸς τὸν μόνον ἰσραηλῆν, ἔχον κατὰ εἶς. ἰαὶ ἢ κενὸν ἐφ' ἑαυτῶν πηλαῖον. τὸτο πύλον ἢ δίδωκεν ἰκόντι κατ' εἶς τὸ φάρμακον αὐτὸν ἀποκτείνοντι.* id est, venenum neque letale, neque in alios noxios usus præparatum, Israëlitarum aliquis habeat: quod si habere deprehensus sit, morte mulctetur, & patiatur id, quod facturus erat illis, adversus

X x x

quos

Lex Cornelii ff. lib. 46. tit. 8.

Lex Cor-
nel. §. lib.
46. tit. 8.

quos venenum paraverat. Idem fere sonat lex Cornelia de sicariis & veneficis : Qui venenum malum necandi hominis causa fecerit, vel vendiderit vel habuerit, plectitur. Nec ullam legem de veneno prohibito, aut veneficis puniendis inter reliqua Mosis edicta comperies, quam eo loco apud Josephum, qui cum aliis decretis Mosis Exodi 21. & 22. promulgatis conformis est. Adhæc voces illas, magos infames, ariolos & divinos spectantes, quæ Exodi 7. 8. 9. Levit. 19. Deuter. 18. atque aliis locis leguntur, distinctæque à nobis sunt cap. 1. lib. 2. ab iis qui crudelius citra ullam commiserationis notam, Lamias excarnificari voluat, minime confundi oporteret.

§ 8. Urgetur præterea sub homicidii lege comprehendenda esse veneficia, ut & alias occisionis species. Hic affectus seponi oportim, inspicique Exodi caput, 21. Ubi Moses primum de feriendo qui hominem occiderit, sententiam pronunciat generalem: inde ad species progreditur, ut qui servum interemerit virga, mortis supplicio mulctetur, sic & qui mulierem uterum gerentem inter lites inter- necioni dederit: & post capite sequenti, qui veneno vel exhibitio, vel artibus maleficis, aut quomodocunque apparato occidit sive occidere statuit, aut aliter nocumentum dare vel morbum invehere conatus fuit, puniatur. Proinde etiam hos qui venena usurpant, non semper homicidæ nomen mereri constat. Sunt & aliæ homicidii species explicatæ Deuter. 19. Nec locum hic habet, quod de talionis lege opponitur. Prolixius tamen ad hoc argumentum responde- tur in libello nostro peculiari de Lamiis.

§ 9. Si insuper vetus Testamentum ad novum applicare velimus, comperiemus in Apocalypseo Joannis cap. 9. ubi Homicidia tanquam generalis vox cædis prius ponitur, mox *φάρμακα* subiungi, hoc est, maleficia quæ per venena fiunt: idem inde vocabulum usurpatur & cap. 18. 21. 22. Item D. Paulus veneficia & cædes separat cap. 5. ad Galatas, ubi inter carnis opera recensentur *φάρμακα* & *φόνος*. Hic *φάρμακα* traduxerunt nostrates *Sortes*, in quo ab Italis vincuntur, qui a venenamento converterunt re- ctius. Si Paulus aliud maleficii genus intellexisset, alia voce potuisset uti, aut repetere verbum *βαρμαίνω* & *βαρμάνω*, quod fascinari & fascinare designat: quo significato Theocritus, Dioscorides & veteres utuntur, quinimò & ipse Paulus in eadem epist. cap. 3. O amentes Galatæ, *τις ὑμῶν βάρμάνω*, quis vos fascinavit, ut non obediant

*φάρμα-
κα*.

*βαρμα-
ίνω*.

obediatis veritati? ubi Germani rectè transtulerunt, *wer hatt euch bejaubert?*

§ 10. Non interim ignoro, mechassepha, & mechassephim, ^{Mechassepha.} ^{Mechassephim.} *Mechassepha* & *Mechassephim* quandoque liberius usurpari, & ad magicas extendi artes, quemadmodum ex cap. 1. libri hujus nostri secundi liquet: at non ad alias, quam eo novère secula. Lamiarum autem à me descriptarum conatus ab actibus illorum magorum, quorum Moses & sacrosancta meminit Scriptura, penitus sunt diversi. Nihil hic firmi ex historiis veris illo ævo conscriptis, ad rem attuleris. Quæ postea de illis poëtæ scripserunt, vanissima ut plurimum sunt commenta, & meræ fabulæ, vel potius mendacia.

— *Pictoribus atque Poëtis*

Quidlibet audendi semper fuit aqua potestas.

Testimonio sunt Virgilius 4. *Æneid.* & in Pharmaceutria, Ovid. 7. *Metamorph.* Horat. *Epod.* 5. Tibull. libro 1. *Eleg.* 2. item & alii, quos videre licet supra lib. III. c. 1. quemadmodum & legem duodecim tabularum de incantatis frugibus confutatam cap. 16. Per mechassephim Exodi 7. v. 13. designari præstigitores, ipsa res docet, quæ carminibus vel nefariis artibus. apud *Ægyptios* familiaribus, quædam incredulorum oculis apparenter obiciebant, quæ revera non erant. Id vero nequaquam nostræ possent Lamie, cum etiam maximè velint: ad experimentum provoco. Reliquis locis (legitur enim ea verbi positio in sacris Bibliis tredecim omnino locis) nimirum in Exod. cap. 22. vers. 17. in Deuter. c. 18. v. 10. in 1. Reg. c. 9. v. 21. in Paralipom. c. 33. v. 6. in Isaia c. 47. v. 9. & v. 12. in Jeremia c. 27. v. 8. in Daniele c. 2. v. 2. in Michea c. 5. v. 12. in Nahum. c. 3. v. 4. bis, denique in Malachia c. 3. v. 5. à D. Hieronymo conversa ea vox Malefici vel Maleficia, pro verbi inflexione scilicet: magos infames eorumque actus intelligo. De loco Exodi cap. 22. controversia est. Veneficia Jesabelis reddidit ille secundo Regum, Maleficia alii: cum tamen magicas artes nusquam legatur illa exercuisse, sed cædibus in prophetas sævisse, Nabothum insontem ob denegatam sui agri venditionem obrui lapidibus jussisse, Achabum maritum Israëlitarum regem ad idolorum, cultum perduxisse, quæ simulachris immolabantur comedisse, artibusque fuisse usam fornicariis.

Horat. de arte Poëtica.

Vid. 11. cap. 8.

2. Reg. 9. Maleficia Jesabelis.

1. Reg. 18. 22. Apoc. 2.

§ 11. Hinc dilucidè vides, mechassephim ad diversa in Bibliis usurpari flagitia. Adhæc cæteris locis supra citatis ut plurimum cum conjectoribus & somniorum interpretibus atque auguribus, & hoc genus hominibus annumerari, unde quandam actionum communionem licet colligere, deprehendes. Omnes vero tales divinationum veterarum modos ignorant nostræ Lamiz. Quo circa si vocem illam spectare nolles veneficos, ad magos quos dixi inauspicatos, & quidem secundum leges puniendos, si hoc malis, referre per me licet. Similiter in distinctius licentiusque Germanis nomen *Zauberer* torquetur, ad quod exhorrescit, fascesque apparat ferè quilibet, citra exactam circumstantiarum totius causæ inquisitionem, multo minus notionem.

*Magia
arterca-
pitulu.*

*Discrimi-
inter ma-
gos & La-
mias.*

§ 12. Atqui eo adhuc confugitur, quod scilicet Magicæ artes sint capitales: & quia sub illarum complexu contineantur Lamiarum conatus, eas pari supplicio afficiendas. Antecedens à me non negatur, quinimò in libris meis constantissimè defenditur: verum applicatam consequutionem nequaquam admitto: magnum siquidem discrimen est inter Magos & Lamias, uti supra explicui. Adhæc Magi à seipsis initium discendi artem vetitam habent, conquisitis præceptoribus & libris, ac ad eam impelluntur propriæ naturæ curiosa inclinatione: Lamiz vero extrinsecus: liquidem non potunt instrui, nec præceptorem habent aut querunt: sed quomodo illis diabolus se insinuet, uti organis suæ delusivæ apertis, supra satis monstratum est.

*Deut. 19.
22.
Erod. 22.*

Joan. 8.

§ 13. Tandem, quod adversarii adferunt, scelera ad mores pertinencia, quæcumque Moses capitalia fecit, ultimo quoque supplicio hodie à magistratu puniri debere: quanquam isthæc questio non versetur circa punctum nostræ controversiæ, tamen non tam facile mihi, ut credam, persuaderi potest. Nam apud Mosen falsum testimonium mortis vindicta eluitur: sponsa, si non comperiatur virgo, lapidatur: is qui furem interdum in ædes irruentem occiderit, morte puniatur: & multa inveniuntur ejusdem severitatis exempla, quæ tamen nunc temporis mitigantur. Quare etiam cum scribæ & pharisæi mulierem in adulterio deprehensam juxta Mosis edictum, lapidibus obruere vellent, quodnam ex Christi servatoris nostræ ore decretum audiebatur? Qui sine peccato est vestrum, primus in illam jaciatur lapidem. Ita eam non solum in foro Mosæico defendit, sed sua etiam

beavit misericordia, commiserationis documentum relinquens. Alias de his fufus.

§ 14. Alterum adversæ partis argumentum, cui cumprimis nititur, est, quod fœdus Lamiaæ cum satana ineant, verumque Deum abjurent. Hoc licet supra lib. 3. cap. 3. & 4. satis sit confutatum: ut tamen nonnihil præterea addam, quæro unde hoc, quod pactum cum dæmone constarint, tibi constet? Profecto hoc mihi donabis, quod nec videris, nec à fide dignis qui viderint, habeas. Ergo ex propria stupidarum delufarumque anicularum confessione. At quæ fatentur, vel faciunt coactæ, vel sponte: si coactæ, confessio est mutila & nullius ponderis, quia cruciatibus torturæ intolerabilibus expressa. Quid autem periculosius, quam in diabolicis negotiis sine maleficii patrati testibus, pendere salutem ex confessione anus dementatæ, per vim extorta? Sileres haud dubie, si vidisses oleum illarum tibiis infundi fervens, candelis ardentibus torrerî axillas, & infinita summæ barbariei & immanitatis tormenta in decrepitas exerceri vetulas, sicuti nos in infontibus, partim etiam dimissis ob innocentiam ex nostro patrocinio, spectavimus.

Fœdus cum satana in ruitum est imaginariu.

Confessio Lamiarum erronea.

§ 15. Si sponte, aut impossibilia sunt, quæ fatentur, uti grandines provocasse, per aërem volasse, in bestias se fuisse transmutatas, cum dæmonibus venereos explevisse actus, & id genus similia: aut fatentur quæ factu sunt possibilia, ut venenum exhibuisse alicui, sed tamen non est factum: aut fatentur quæ facta sunt, & vere acciderunt, sicuti eo in loco aliquem morbo correptum, infantem interiisse, fegetes aut vineas tempestatibus damnum perpeffas.

§ 16. Confessio primi generis non potest puniri, quia versatur circa *admirabilia*, & propterea omnino est erronea: legitima enim debet continere verum & possibile. Secunda multo minus: quia caret effectu, tertia manca est: quoniam diabolus ex eventu rei statim inculcat miserarum muliercularum phantasiæ, ipsas fecisse, quod naturaliter factum, aut ipsemet fecit. Et hæc est rupes, ad quam sua offendunt capita plerique nimis præcipites & sanguinariii iudices, ut animadvertere nequeant dæmonis Dialecticum sophisma, non *causæ pro causa*, ut cum barbaris balbutiam. Profecto hoc satis evincit illarum phantasiam vana persuasionem imbutam, quod sponte & voluntarie agnoscant sæpe fœdus &

Supra l. 6 c. 8. 12. 27.

mirabilia quæ faciunt: si etenim scirent, non tam prompte aliquando faterentur, quum de earum vita agatur. Neque etiam verum est quod obijcitur, Lamias summo studio scelera sua tegere semper, tantaque constantia negare facta, ut ne quæstionibus quidem subditæ confiteantur, quantisper tormenta ferre possunt.

§ 17. Contrarium ego sæpius deprehendi, quum citra quæstionum rigorem ultro fateantur à se facta, quæ nec facta fuere, imò ne quidem natura rerum passa fuisset, propterea & impossibilia. Unde mihi non inanis suspicio movetur, adversarios vel res ignotas proponere, vel quorum admodum tenuem habent experientiam. Si nanque ipsarum sensus non forent effascinati, certè talis non consequeretur confessio: At multo magis ipsum supprimerent facinus, nec de illo gloriarentur. Quod autem tam atrociam sæpius sustinent fortiter tormenta, fit quod ejusmodi flagitiorum confessio exoptuletur, quæ in illarum phantasia nunquam pervenire. Sed antequam hinc abeamus, proprio adversarium gladio confodere conabor, ut agnoscat foedus esse imaginarium & prestigiosum. Fatentur se per aërem volare, in bruta transformari, tempestates excitare, morbos immisisse imprecatione. Ex hæc quidem omnia affirmare videntur tanta cum sensuum integritate, ut vix possis de iis dubitare.

§ 18. Attamen & ego demonstravi, & tu mecum fateris, omnia illa esse vana & commentitia, diabolicisque tincta signamentis. Si illa vana, cur reliqua quæ fatentur, debent esse vera, nempe apostasia à Deo, foedus cum diabolo, homicidia, & id genus scelera, tum & deliria? Posteriora enim si fatentur sensibus integris, cur in fatendis prioribus sensus erunt corrupti? aut si in prioribus confitendis vitiata erravit phantasia, quid est quod minus in posterioribus etiam aberraverit? Cuncta siquidem hæc dicunt agnoscuntque in una hora conjunctim, separatim eadem constantia, iisdem moribus. Quid hic philosophum decipiat, non ignoro. Illa omnia videt fieri non posse, & propterea mecum falsa & inania pronunciat: hæc autem quia fieri possunt, & ipsæ Striges fatentur fieri, putat hic etiam facta: annon animadvertit novam diaboli fallaciam, quod ex possibili concludere velit impossibile? At non opus est multis ad refellendum, nosti à posse ad esse non procedere argumentum: decebat in defensionibus posteriora colligere cum antecedentibus.

§ 19. Ad aliud procedamus argumentum. Cum ad supplicium pertrahantur Lamizæ, aut in fœdere diabolico perseverant, non implorata Dei misericordia: tunc diserte dico, non esse mox occidendas, alioquin non solum corporis, sed etiam animæ interfectores erunt iudices. Aut à Deo veniam poscunt, nec alicujus vitæ nocuerunt: tum multo magis dignæ commiseratione & arbitraria pœna. Omnes autem fere Striges, antequam exuruntur, invocant æternum Deum, ipsiusque implorant misericordiam, & sæpe numero etiam testem suæ innocentiz appellat, sanguinariis præsidibus ad cœleste tribunal citatis.

§ 20. Jam rogo, cum se juxta vestrum decretum satanz manciparint, unde ulla respiscencia: non à diabolo: astutior enim est, quam ut secum pugnet: ergo à Deo. Si itaque Deus agnoscit & recipit animam, cur tu Prætor usque adeo inclementer agis, cum nulli injuriam fecerint, ut corpus repudies, maxime cum in tuo non deliquerit foro, & tibi nullum in divino iudicio relinquatur tribunal? quin ex me audi sapientissimum Theologi recentioris consilium, cujus nomen ob quorundam morositate, prætereo. Is studiosum quendam, qui variis desperationis ex paupertate insidiis adactus, animam suam scienter tradidisset satanz ad præscriptum diem ab eo possidendam, deduxit in templum, & cum piis aliquot viris pro ipso Deum oravit, sanavitque afflicti hominis animam. Ita etiam, si nostræ vetulæ à vera fide defecissent, non oportuit eas in illa defectione enecari, sed sanis admonitionibus, ut dixi, in viam reduci: at in carceribus Deum æternum profiterentur & invocant, & multo magis in agone. Non diu est, quod quædam animam suam Deo commendabat justo iudici & misericordiz, quia se putabat submersum iri, cum in Rhenum præcipitaretur juxta plebejum falsumque experimentum, num Lamia esset. Si enim supernatet, nec subsidat, illam criminis ream, *unprossop* creditur esse. Verum supra cap. 9. experientiz vanitatem demonstravi.

§ 21. Præterea, nec est ad hoc commivendum, ut quis difficiliora loca prætergrediatur, & circa faciliora nonnihil velitare conetur. Quare te velim sistere, donec paulo limatius expendamus D. Petri exemplum, non solum abnegantis, sed etiam licet mox præmoniti, Christum Dominum suum præsentem abjurantis.

Non etenim Petrum infirmitate lapsum dicere sufficit. Ecquæ illa est

*Math. 26
Marc. 14
Luc. 22
Joan. 18.
Petri abnegationem*

est infirmitas? non carnis (ut sic opinari liceat) imo ex ejus nimia vastitate & potentia peccamus: ergo spiritus. Sic & Lamias nostras excusabo. At ut Petri transgressionem non prorsus fuisse levio-
Peccata in agra-
lia.
rem intelligas, elargieris mihi peccata esse inæqualia, unum altero majus. Supposita jam una eademque specie, primum rogo, annon illud gravius, quod homo excelsus & illuminatus committit, quam quod vulgaris & infimus peccator? Enimvero quo altius quis ascendit, eo declivio-
Chara-
cter.
rem & periculosiorem patitur ex casu ruinam, quam is passurus sit, qui pauciores absolvit gradus. Secundo quæro, annon ille magis suum abneget principem, quo ipsi vicini-
Peccata in agra-
lia.
or est, & ornatus ab eo tum spectabiliori dignitate, tum pluribus beneficiis? Annon abominabilius, si legatus deficiat à suo Imperatore, quam si in defectionis crimen impegerit gregarius aliquis miles? Tertio sciscitor, an reliquis paribus pastor non delinquat inexcusabilius tum ob representationem sublimioris personæ, tum ob scandalum, quam aliquis ex grege? Quarto, annon peccatum eo censetur indignius, quo plures & vehementiores conspirant illecebræ, quam ubi minores? Quinto, annon turpior sit nota peccati in eo qui haud ita dudum antea præmonitus, non tamen sibi à delinquendo cavet? Postremo, annon ad simplicem ancillarum ac ministrorum interrogationem ter negare cum juramento herum, sit peccatum majus, quam si quis flexuosis satanæ persuasionibus excæcatus, simile committat? Ejusmodi propositionibus te subscriptarum arbitror: concludas ergo ipse. At nemo ista à me adducta existimet ad D. Petri Apostoli exaggerandam abnegationem, sed ad castigandum eos qui propriis viribus tantum ascribunt, & non divinæ soli gratiæ, quo minus in singulas horas, imo momenta nomen Christi abjuremus: deinde etiam, quod sicuti Petrus sæpè poenitentiae interventu consequutus est gravissimi lapsus sui, abnegationisque veniam & misericordiam, ita & Lamiae & nos omnes mortales à Deo remissionem delictorum impetrare quaeramus, quamvis semel atque iterum defecerimus.

§ 22. Character, de quo non parum claruitur, difficulter ostendetur à dæmone impressus. Quod si sagæ fateantur, ad mendaciorum è delusa mente ortorum cumulum erit referendum, vel ostendant: nunquam enim in examine confessas scio, quibus equidem adfui. At cedo, quid mali extremo supplicio digni ex characteris

raeteris impressione convincere potes? Id quod citra aliorum injuriam impressum est, absque aliorum læsione rursus eximi potest. At abnegationem fidei eo confirmatam dicis. Quæso unde fidel renunciatæ persuasio? Ex diabolina instinctu? Proclive consilium adest: saniori rursus, & Christiana institutione adducatur saga, ut repudii libello satanæ misso, veram & orthodoxam amplectatur religionem, ac in matris Ecclesiæ gremium supplicem se insinuet demittatque: hinc & exempto characteris dæmoniaci, si appareat, vestigio, ejusque loco crucis vel Tau signo, aut cruciformi cauterio firmius infixio, si ita videbitur, publicam agere & ostendere jubeatur poenitentiam, injecta & arbitraria pro delicti qualitate, ut dixi, multa. Hæc eo modo sanitati integræ restituta assumatur, & pro ea continuo oretur, nec utque adeo temerè flammis crudeliter objiciatur devoranda, si nullo insigni flagitio, aut damno dato alios læserit, unde illiusmodi exitum sit merita. Nec semper contractus inter Deum & homines sancitus, & postea violatus, si in alterius detrimentum non transferit, mox in foro civili erit criminalis. Omnis etenim qui peccatum committit, ex diabolo est, ut D. Joannes ait, & propterea à pacto cum divina majestatem into desciscit. 1. cap. 1.

§ 23. Cæterum phantasiam in illis corruptam esse, tam multis argumentis, item ex Augustino & Decretis atque aliis, ad naufragam utque demonstratum est lib. III. cap. 8. 9. 10. 11. 14. 15. 16. 22. 26. 27. 30. 34. Et passim per reliquos libros, ut in media luce cæcutire malit, quam nudam amplecti veritatem, qui contradicite.

§ 24. Ne quid hinc ad Lamiarum carnificiam requiratur, easdem & idololatrarum poenæ subjiciendas esse, conquistis hinc inde nescio quibus documentis, objicitur. Tales autem esse, nemo mihi facillè persuaserit. Nullum siquidem idololatram agnosco, quam qui aliud sibi in animo præsumat certa fiducia, unde suam speret confidatque salutem, quam à Deo: quemadmodum infinita idola tum apud Ethnicos, tum Christianos passim sunt obvia, quibus relicto Deo vero fiditur. Item, si quis pecuniæ, aut alicui creaturæ tam firmiter animo agglutinetur, ut Dei omnipotentis patrocinio neglectum habito, aut contempto, inde idolum vel numen suum efficiat. Lamia vero ex diabolo nihil salutaris querunt, aut credunt: solum ab il-

*Lamia
non sunt
idololatra.*

Idololatra.

lo, phantastici spiritus organis vitiatis deluduntur, ut admiranda vel mala, vel ludicra efficere ejus operâ se opinentur, quæ vel rerum natura non patitur, sive ad quæ perficienda ipsæ etiam inidoneæ sunt, quamvis constanter fateantur illa se fecisse, ita à diabolo infatuatæ. Si idololatria sit dicenda ejusmodi delusio, non satis equidem intelligo. Sin vero istes, sagas esse idololatrias, & tales mortis pœna afficiendos: quomodo eos cedo, qui mentis sana ad aurum, argentum, saxa, ligna, & ad nescio quæ simulachra, resque vetitas & abominandas, necessitatis tempore confluunt, salutem & temporalem & æternam quæritantes, credentesque, à tam acerbo vindicaveris supplicio?

Apostata.

§ 25. Ut insuper criminali actioni hæc pondus accedat, apostasias crimen in subsidium accitit. Ea autem nemini merito impingitur, quàm qui ab agnitæ veritatis mysterio sensu integro deviciit, mordicusque assumptam impletatem pro ipsa veritate non modo tutatur, sed & hanc præfractæ oppugnat. Nostræ autem insipientes nullique noxiæ Lamix, quas mitius clementiusque tractandas ratus sum, tantum abest ut impietatem defendere conentur, quo etiam resipiscere, & publicam agere poenitentiam velint, admonitæ, rectius institutæ, & ab errore revocatæ. Nec talibus sinum præcludit Ecclesia, quam potissimum etiam spectat defensionis censura.

*Huc facit
Petri ex-
emplum.
paulo an-
te propo-
situm.*

§ 26. Homicidii præterea insimulantur nostræ Lamix. Fateor, si homicidii convincuntur, interficiendas juxta legem Moisaicam & jus commune. Atqui agnoscis eas exhibere res innocuas: ergo cum illæ ne hilum profus noceant, multo minus periment: non igitur criminis reæ sunt. Proinde nec hac ratione de iis capitis supplicium sumi debet. Si dixeris, in eis necandi esse animum & voluntatem, quamvis non respondeat successus: etsi hic responsum abunde putarim in fine proximi capitis, tamen hoc tibi adhuc objiciam, voluntatis delictum à Deo puniri, non, nisi in actum cœperit dirigi, à magistratu, cui exteriora saltem commissa sunt: alioquin quotidie eorum qui necem aliorum desiderarunt & voluerunt, ad carnificinam traherentur aliquot myriades.

*Lamia
non sunt
homicida.*

§ 27. Inde etiam defenditur, dæmones cum Lamiis revera carnalem explere libidinem, & inter fœdos amplexus in familiari colloquio eas interrogare dæmones quæ volunt, & responsa

querere.

quære. Hoc etsi satis superque sit confutatum supra, ut non tam vanam illarum confessionem, quam stultam adversariorum credulitatem mirer: denuð tamen tribus hîc respondeo verbis, diabolum spiritum, nec carnem, nec ossa habere, quæ ad hoc opus perticiendum desiderantur: organa defunt, nimirum penis testisulique: & materia, semen scilicet, ex sanguine & idoneo spiritu genitum. Scitè hoc ipsum D. Augustinus comprobat, dæmonem nihil posse, quod per instrumenta naturalia effici nequeat. Hunc actum ludibriosum esse demonstravi, qui tamen à quibusdam verè & realiter peractus esse contenditur, quemadmodum & choreæ, comestationes cum dæmonibus, & nescio quæ rerum ludibria, copiosè multis documentis tertio libro confutata: quapropter & ea repetere, quæ in rerum natura non sunt, longioremque disputationis telam contexere, profecto piget. Nihilominus illius quod imaginatione vel in somno contingit, ut scelus exaggeretur, & supplicii crudelitas aggravetur, collatio fit cum enormi flagitio verè perpetrato: nimirum, quodd si is qui cum jumento concubuerit, morte sit plectendus ex Mosis decreto, quanto acerbiori poena erit tollendus, qui opus illud carnale cum diabolo exercuerit? à minori scilicet ad manus productio argumento. Ego autem illud inverterim justius, videlicet à crimine imaginario, vel per somnum ex dæmonis artificio subdolè impresso, ad scèdissimam spurcitiem indubitatè peractam, æquissimo judicio severiter puniendam. Nec minus absurdum est, quodd inter scèdos amplexus (qui revera ulli sunt) in familiari colloquio dæmones rogent quæ volunt, & responsa quærant lamæ, id quod adversarius inter cætera rget. At meræ sunt imaginationes, quibus veri nihil inest. Quodd etiam sæpenumero dæmon in specie canis, hirci, aliufve bruti animalis, sive speciem eorum assumpserit tantum, sive vera invaserit & obsederit, ad Lamias accedere, à plerisque eratur, inter veras Luciani narrationes recensetur. Absurdis elationibus actiones criminales exaggerare, decet minimè prudentes, sed potius demonstrationibus sole meridiano clarioribus uti.

§ 28. Cum adhæc in lupos linimenti virtute, vel si voles, diabolica arte momento se revera mutatas, & alia inunctione denuð in homines transformatas, constantissimè fateantur edentulæ anus,

Luc. 24.

Imaginarius diaboli concubitus.

Exod. 21.

læ anus, qua fronte aut impudentia quis realem metamorphosin defenderit? Si docuero, profundum somnum unguenti potentia inductum, & à diabolo somnorina ejusmodi simulachra interim impressa, quomodo phantasiam hinc illuc esse quis pertinaciter reclamat? Similia à me confutata passim in his libris obvia, si hoc sit insanire, quid sapere sit non satis capio. Quorsum ea quæ natura non patitur, nunquam fuere, vel esse possunt, temerè admittam?

*Alios non
seducere
Lamias.*

§ 29. Nec certè prætermittenda silentio illa oppositio, quod alios seducant Lamia. Cum phantasia sint delusæ, quomodo alios seducere queunt? nisi phantasmata sibi falso à dæmone impressa pro veris actionibus, tanquam res gestas narrare, appelles seducere: quod etiam si fit, esse quam rarissimum, nemo dubitat: secus licet fateantur, quemadmodum & multa alia, quæ per somnia solum ipsis apparuere, & tamen pro veris defendunt. Quotquot vero hoc fascino sunt divexatæ, nullum universæ hujus delusionis agnoscunt alium magistrum quam dæmonem, suis illis technis deludentem. Quantum adhuc virium in seducendo illis sit tribuendum, attestantur & iners sexus & stupida ætas. Si etiam apud illas quæ seducere & seduci dicuntur, diligentè attendatur animadversione eorum quæ in hanc rem fatentur, tam insulsa intelliges, varia nec coherentia, ut utrasque in ea institutione fuisse deliras, nec mentis compotes, & à dæmone agitatae obsessasque, imò ipsum satanam in eisdem locutum, facile agnoscas, si veritatis æquilibrium spectes solum, sepositis affectibus, perversæ opinionis jam dudum imbibitæ præjudicio obfirmatis. At lamias, in foederis contractu pollicitas esse, quod in hanc societatem alios quoque traducere satagent, dices. Nimis profectò multis diversisque supra docui testimoniis, pactionem illam esse phantasticam, & varia simul in ea agitari tum de vetularum volatu, tum de coitione dæmoniaca, tum de transformatione mox dicta, tum de reliquis ad nauseam non repetendis, quæ ipse velis nolis, falsa & imaginaria esse fateberis.

§ 30. Mirum est quoque hic ad actus criminales agglutinati, quod veritas monstrosasque ediscant artes Lamia: cum nullas certe norint. Sunt etenim indoctæ, vetulæ, deliræ, mentisque nimis quam stupidæ: unde & à satana citius delusæ, quibusdam appetitionibus, umbris, præstigiis & inanibus imaginationibus hinc

velut

velut bis pueri senes, quæcunque ludibria pro veris amplectuntur. Eo autem pertinacius hoc urgetur argumentum, ut cautius nostræ Striges possent illaqueari damnarique decreto promulgato, L. multi. C. de maleficis & mathematicis. Verum hoc illas non concernere, ostendi tum alibi tum in epistola priori ad Brentium. Qui vero artes curiosas magicasque exercuere, magi fuerunt prophani, qui & libros habebant, flammis postea traditos jure, ex Pauli doctrina, Actor. 19. Quosunque hujus factionis homines condemnat Moses, & lex Imperatoria.

*Supra
l. vi. c. 3.
In libro
Apolog.
Supra
l. vi. c. 2.*

§ 31. Huc item pertinet, aliquem occidi posse diris imprecationibus, infandis carminibus, dæmonum invocationibus, & exorcismis, non citra rationes multas me fortiter pernegare: quemadmodum & stupidas nostras Lamias nunquam iis frivole inutiliterque uti, sed magos quos descripsi infames, ipsosque divinatos iisdem esse celebres famososque citra magistratus castigationem, etiam si alios in perversas ducant opiniones, lites accumulent, & cædes struant, vicissim asseveranter concedo.

§ 32. Præter hæc, qui Lamiarum phalarides diriter construere satagunt, spiritus immundos quoque ab illis in alia corpora immitti contendunt: quod fieri omnino non posse, lib. IV. cap. 18. fatis convictum arbitror.

§ 33. De rebus incantatis, quod etiam objicitur, libere dictum volo, eas nullum dare damnum, nisi naturali virtute venena sint, nec quicquam operari extra vim in rerum primordiis à Deo inditam.

Res incantata.

§ 34. Ut crimine adhæc magis onerentur sagæ, subnectitur, dæmones sæpe non cogitatos, quæ incitati & exorati à Lamiis tentant, & Deo permittente perficiunt. Quasi vero illi non propria malitia ineffabili continuo advigilent, nocte diuque nos circumcumbentes, velut rugientes leones, quærentesque quibus noceant, & quos devorent. Sed & non modo quæ insatuatæ animi desiderant forte, nequeunt illi: Verum etiam multa quæ ipsi velint, naturali impotentia, vel inhabilitate, non possunt, veluti res novas creare, vel creatas vere immutare, aut cum hominibus concumbere, & id genus reliqua: & quæ quidem possunt, non semper permittuntur. Quinimo ipse subtilissimus spiritus stupidarum muliercularum phantasiæ ingerit, ab ipsis non se excitatum talia effecisse, sed illas ipsas perpetrasse, quæ vel ipse præstitit, vel

*Vide supralib. 3.
cap. 25.*

Lamias
patri, &
non age-
re.

aliunde acciderunt : unde pati eas , & non agere , dicendum esset. Nec sane credendum , iustissimum & misericordissimum Deum aliquid ex malefanzæ anus phantasia , aut voluntate (si ita voles) concessurum , & non iusto suo iudicio , & decreto in æternæ consilio trinitatis pronunciato. Quocirca calamitatum satanicarum auctores esse striges nostras , vel instrumenta , nondum est convictum. Neque hic locum habet : Non innocens est , qui iubente alio interficit hominem.

§ 35. Hic ad objectiones quasdam , ut obviæ fuerunt , obiter nonnihil dictum : quid desiderabitur , suis locis passim per hos libros dilutum comperies , veluti & quod in redarguendis hujus argumenti vanis Paracelsi & Joannis Campani opinionibus requiretur.

§ 36. Si quos adhuc immodestius adversus me suas eructare calurnias lubeat , ad æqui Lectoris censuram provoco.

§ 37. Quod maleficas mulieres non magis poena dignas me existimare dicatur , quam ex melancholico , vel alio quodam morbo desipientes , fit mihi injuria , & à calumnia me liberabit præcedentis capitis initium , ubi de illis loquor , quæ mentis errore à diabolo affectæ , nec ulli fuerunt noxiæ , quomodo sint reducendæ , & quæ eis statuenda poena. De his quæ aliis damnum dedisse comperiuntur , ut pro criminis qualitate & magnitudine ex legum decreto supplicium sumeretur , perpetuo mea fuit sententia. Si quis interim sanguinis infontis sitientior omnes nervos viresque in hoc extendat , quibuscunque conquestis rationibus , ut citra ullum commiserationis momentum nostras Lamias à dæmone illusas , phantasia vitiatas , nec ulli noxias , æque ex Mosis & Imperatoris edictis non modo puniri debere , sed & diriter torqueri perdique , contentiosius urgere pergat , & magistrati in hoc negotio nimis sæpe inhumano falces flammæque subministrare mordicus velit , is ut in suo abundet sensu , sitimque expleat , per me sane licet : quorsum multa contentione opus est ?

§ 38. Sufficit mihi ingenue sententiam proposuisse meam , quæ à consueta punitiois atrocitate , quæ citra justam veritatis inquisitionem , & exactam circumstantiarum trutinam , hætenus indiscriminatim exercita nimis , aliquam monstrare viam conatus fui : testis ille quem nihil latet. Si operæpretium fuerit præstitum , cum iudicio admittant prudentiores & pii : Sin minus , bene

volenti

volenti ignoscant. Medicum me esse agnosco, non caularum forensium judicem. Proinde neque hic, quin à me plerique dissentiant, recusare aut possum, aut volo. Verum à disceptationibus & continuis litigiis naturæ ductu abhorreo, quæ illis qui iisdem afficiuntur, relinquo libera. Si qui itaque ejusmodi altercationibus delectati, adversus me quicquam adhuc olim molientur, responsi nihil se posthac à me expectaturos sciant, ne ex meo silentio victoriæ trophæa sibi polliceantur.

Diluitur sententia Georgii Pictorii, qua Lamias ille crudeli morte puniendas esse, defendit.

C A P. XXV.

Argumenta, quibus Georgius Pictorius medicus, in libello de Sublunaribus dæmonibus, defendit, Lamias inclementer vel igne vel alio quovis tormento esse tollendas, sparsim in his nostris libris tam solide confutata esse arbitror, ut supervacaneum certe judicem, illi vel paucis respondere, vel plura his adjicere. Enimvero earum phantasiam à dæmone vitiatam esse, ut neminem nisi opinione læserint, satis superque demonstratum est. Quemadmodum etiam manifeste ostendi, dæmonem, uti spiritum, ossibus, carne & halituoso humore, quæ in actum venereum requiruntur, carentem, cum foemina congregari nequitiam posse.

*Organa
aënis ven-
neri ubi
desunt,
desideran-
tur esse
am.*

§ 2. Quod tamen Pictorius hic negat, & se Augustini & Conciliatoris sententiæ præferre ait cujusdam Marci testimonium, qui insignis satanæ cultor, in Chersonneso vitam egit solitariam Michaëli Pfello familiaris: atque dæmones genitalia habere, & foecundos esse femine, docuerit: Quod hi salaces istis deformosissimis pecoribus (sic Lamias appellat) generandi studio in locellos infundunt, & proles excitant, sed nostris dissimiles, & nanos ferme simias referentes. Unde hæc Marcus novisse potuit, nisi quod, dum familiariter dæmonum consortio uteretur, in ea forma ab ipso descripta, oculos illius deluserint, & præstigiis umbram pro re objecerint, aut ejus phantasiam, ut & Lamiarum, hujusmodi suggestionem vitiarint? Debit adhæc, ut philosophus, considerasse, omne semen generare suum simile. Quorsum ergo nani ex dæmonum,

num,

num, qui spiritus sunt, femine gignentur? quæ eorum similitudo? in quibus conveniunt? in quantitate ne, aut in substantia? similia sine itidem referunt in generando dæmones, in formam norunt mentiri quamcunque, etiam angelorum lucis? Si procreandi his potentiam tribuere voles, malos gignent genios vel spiritus. Analogiam etenim rerum hic statuere oportet. Accedit quoque immortalitas, qua ratione à creationis primordiis in tam numerosam excreverint sobolem ad hoc usque seculum, ut nihil præter has larvas nostris sedulo obversari oculis, nec usquam hominem ab harum infinitis myriadibus securum fore, non mirum sit. Hæc sententiam qui convellere volet, rationes adducat, quibus, ut nugis his, imo apertissimis mendaciis credam compellar. Demirror sane, doctum virum hic sibi illudi, sensusque perstringi sinere.

§ 3. Aliam insuper punitiois occasionem nimis frivolum adjungit, quod harum Erymarum numerus in tam immensam excreveret pelagus, ut ab earum incantationibus tutus degeret nemo, nisi comburerentur. Imo nusquam ab harum læsione securius vivitur, quam ubi hæc victima locum habet nullum, nec ex igni mandantur: nimirum ubi diaboli dolus, artes & præstigiæ, quibus nocte diuque in suam illicere narsam homines incredulos, vel modicæ fidei satagit, innotuere: ubi in cunctis afflictionibus Deus omnipotens, justus & misericors cognoscitur imploraturque: ubi ad Christum unicum diaboli supplantatorem, ejusdemque regni strenuum everforum confugitur: ubi ordinata à Deo media non negliguntur: ubi quod folius divinx majestatis est, latentæ aut malevolæ animi non attribuitur.

§ 4. Ad Ludovici Milichii censuram de Lamiarum poësis, uti quoque ad Jacobi domini in Lichtenburch judicium, abunde toto hoc Libro responsum esse existimavi, ut frequentiori repetitione minime opus esse sentiam.

Veneficarum poësis.

C A P. XXV.

Veneficarum poësis.

Non alio torquenda erit lex Cornelia, quam in veneficis. Quæcunque enim sceminæ morbos, sive mortem, aut periculum, alicujus veneni potentia euiquam induxerunt,

Veneficarum nomen & punctionem merentur : atque his pro criminis qualitate pœnam vel aggravant , vel moderantur leges. Quemadmodum si quæ philtro vel amatorio poculo apud præcos, amafios , aut alios , amorem extorquere contendunt , eosque interim vel dementant, vel morbis excruciant , non tamen vita orbant: iis noxæ magnitudinem & voluntatis studium, pœnæ gravitatem vel moderationem præscribere justum est. Quod de quocunque illato rerum dispendio dictum semel volo.

§ 2. Lex Cornelia de sicariis & veneficis sic habet: Qui venenum malum necandi hominis causa fecerit , vel vendiderit , vel habuerit , plectitur. Eiusdem legis pœna afficitur, qui in publicum mala medicamenta vendiderit , vel hominis necandi causa habuerit. Et ex Senatusconsulto relegari ea est iussa , quæ non quidem malo animo, sed malo exemplo , medicamentum ad conceptionem dedit, ex quo ea quæ conceperat decessit. Alio Senatusconsulto effectum est, ut pigmentarii temerè cicutam, salamandram, aconitum, pityocampas, mandragoram, cantharidas, aut quid lustramenti causa dantes , pœna teneantur ejusdem legis. Ante Q. Fabium Maximum ædilem Curulem in nullam de veneficio fuisse inquisitum, supra ostendi libro. III. cap. III. ubi & veneficarum pœnæ exemplum.

Lex Cornelia, ff. lib. 46. tit. 8.

§ 3. Porro foeminas ab initio ad veneficium fuisse procliviores viris, gravissimi testantur authores. Refert Diodorus libro quinto de Antiquorum gestis , Hecatem foeminam omnium primum aconitum invenisse , & ad venena mortifera conficienda summum studium operamque impendisse. Quin apud Romanos foeminae veneficiis primum usæ sunt, ut testantur Livius libro 8. & Valerius lib. 2. tit. de Institutis antiquis : & nonnihil D. Augustinus libro de Civitate Dei 3. cap. 17. Plinius autem lib. 25. cap. 2. scribit , scientiam foeminarum in veneficiis prævalere. Quid enim (ut subdit) non replevere fabulis Colchis Medea, aliæque? in primisque Italica Circe , diis etiam affcripta , quemadmodum & Thracia apud Thraces, quorum regioni & nomen dedit?

Famina ab initio ad veneficium procliviores.

Valer. l. 2. cap. 16.

§ 4. Sed & præter istas , apud Horatium nunquam non videbis magas & veneficas mulieres memoratas: Gratidiam , quam & Canidiam appellat , Saganamque & Vejam Neapolitanas , Foliâ Ariminensem , & alias : viros autem neatiquam. Quin & apud alios scriptores , plures etiam alias reperies : Mycalen scilicet,

*Ovid in
epist.
Sapphus.*

cer, Erichthonen, Dypsadem, Eriphiam, Guthrunem, Gygen illam Parysatis matris Cyri famulam, Martinam quandam Cornelio Tacito memoratam lib. 2. Annalium, & Locustam apud eundem, ad finem propemodum lib. 12. & alias ferè infinitas. Vetus est proverbium de mulierum veneficiis, *θεοπλάσι γυναι*, id est, Thesfala mulier, Suidæ memoratum, quo scilicet utimur in veneficas mulieres: quoniam ea gens, & præsertim fœminæ, præ cæteris hoc nomine sunt notatæ. Quintilianus libro 5. Orator. instit. tit. de Argumentis: Latrocinium, inquit, facilius in viro, veneficium in fœmina credam.

§ 5. In Perside veneficos plecti, ut in amplo lapide caput impingerent, rursusque alio superinducto lapide illud effringerent, fertur. Quid autem hic statui debeat de iis, qui venena in hominum vel pecorum perniciem appararint, sive mares sive fœminæ sint, prudentis Magistratus æquitati & iudicio zelinquendum censui: ne sibi extra professionis mæ limites quicquam præjudicari qucratur ille, cujus ordinationem à Deo esse testantur *literæ Sacræ*. Sententiam tamen incomparabilis prudentiæ *Atheniensium* Areopagitarum raram, consilioque certè maturo pronunciatam adversus veneficam, tanquam iudicii deliberati discretique exemplum, colophonis loco ex Aulo Gellio subungere volui: cujus hæc sunt verba.

*Lib. 12.
cap. 1.
Val. P.
blinno.*

§ 6. Ad Cn. Dolabellam, pro consulari imperio provinciam Asiam obtinentem, deducta mulier Sinyrnæa est. Eadem mulier virum & filium, eodem tempore, venenis clam datis, vita interfecerat. Atque id fecisse confitebatur: dicebatque se habuisse faciendi causam, quoniam ille idem maritus & filius, alteram filium mulieris ex viro priore genitum, adolescentem optimum & innocentissimum, insidiis exceptum occidissent. Idque ita factum esse, controversia non erat. Dolabella retulit ad consilium. Nemo quisquam ex consilio sententiam ferre in causa tam ancipiti audebat, quod & confessum veneficium, quo maritus & filius necati forent, non admittendum impunitum videbatur: & digna tamen pœna in homines sceleratos vindicatum fuisset. Dolabella eam rem Athenas ad Areopagitas, ut ad iudices graviores exercitatioresque rejecit. Areopagitæ cognita causa, accusatorem mulieris, & ipsam quæ accusabatur, centesimo anno adesse iusserunt. Sic neque absolutum mulieris veneficium est, quod per leges non licuit: neque

que

que nocens damnata punitaque est, quæ digna venia fuit. Ex Valer. Max. libro VII. cap. 23. scripta hæc historia.

Iuridica anacephaleosis de Lamiis.

C A P. XXVII.

IAm tandem Lamias earum rerum omnium quæ illis ascribuntur passim, nec naturali ratione, nec in factu causas esse, comprobatum satis arbitror. Nam si quid ejusmodi hæc efficiunt, utique possunt etiam. Actus enim præsupponit potentiam. Si vero posse concludere volumus, definiendum oranino prius est quo modo, quaque ratione possint. At neque per se, neque per incantationes, neque per dæmonem, neque dæmones per ipsas ea præstare queunt.

Lamia non possunt, quod creduntur facere.

§ 2. Per se quidem ipsas non posse, triplici ratione demonstravimus. Quæ enim ad omnem actionem, sive simplex illa sit, sive certo fine fiat, requiruntur, agentis nimirum facultas, aptitudo patientis & subjecti, conveniens & possibilis applicatio, tribus his planè carent. Nam quod ad ipsas spectat, mortales sunt: quorum omnis facultas cum ex analogia consonantiaque corporis & animi pendeat, hoc quidem nihil nisi intelligere & velle: illo verò tantum possunt, quantum terrenorum sensuum termini patjuntur. Itaque nec ad superiora sua potentia pertingunt, nec quicquam omnino possunt operari, quod sensibus non respondeat.

Per se non possunt.

Agentis facultas.

§ 3. Sicut enim diximus, ad efficiendum aliquid, vel ad effectum producendum in aliquid, necessaria prorsus est virtus ac potentia causæ efficientis, haud secus atque *ἡ φύσις*. Quantum etiam attinet ad id in quod agere creduntur, hac ipsa ratione fieri non potest ut terram concutiant, nubes dissolvant, grandines provocent, ventos cicant, imbres inducant, fulmina evocent, tonitrua eliciant. Nullus enim vel noster esse potest actus vel alterius agentis, nisi in patiente apto, beneque disposito. Non est autem ea aut universitatis ratio, aut elementorum conditio, ut homines in ea vel agere possint, vel ea ratione possint qua lamia creduntur, ut superioribus libris latius explicuimus. Per incantationes igitur multo minus hæc consequentur. Nec

Subiecti ineptitudo. L. si adrogator. D. de adopt. l. jurispruitos. §. cum oriundus. D. de excus. sus. l. pupill. D. de iur. & cur. Alex. Conf. 123.

Z z z 2

vero

vol. 1. l. in omnib. 2. D. de oblig. et. ass. l. 1. C. de her. instit. l. si ego 1. D. si cert. petat. s. 2. §. hoc autem qui feud. dare poss.

vero causato, ut loquimur, plus virtutis inesse potest, quam ab influxu beneficioque suæ causæ proficiscitur.

§ 4. Incantationum carminumque causæ sunt lamiz, & ii qui iis utuntur, quemadmodum verborum omnium, quorum quis sit effectus, Aristoteles in secundo de Anima subtilissimè docet. Lamias autem hæc augendi nullam habere vim, nullam facultatem, jam ostendimus. Ergo nec incantationes talium effectuum sunt causa, nec Lamiarum potentiz suffragatur illa regula: Quicquid est causa causæ, etiam est ejus causa quod causatum dicitur.

L. *etiam*
micit.
D. ad l.
Int. de ad-
uls. Doct.

L. *fin. D.*
de *flu. l.*
qui *sesta.*
§. *fin. D.*
de *sent.*
ru. *st.*
Macrob.
in *Som.*
Scip.

Etenim licet priora duo quæ in omni actione requiruntur, non deessent, tertium tamen hic deficere videmus. Incantationes enim non esse medium aptum inter homines & corpora cœlestia, aliis in locis docuimus. Itaque vel hoc ipso totum negotium non solum impediretur, sed nec institui posset. Medium enim inhabile & inconueniens, impedit ut extrema vel jungantur, vel in agendo quid consentiant. Nisi fortè cum Platonicis constituamus, mundum hunc esse quoddam animal quod etiam sentiat, & aures oculosque habeat: cumque Pythagora, cantibus eum delectari & moveri.

§ 5. Sed nec per diabolum eas hæc præstare ostendimus. Nam ut concedam etiam, quod aut diabolus incantationibus suis possint cogere, aut diabolus hæc sponte faciat, cum invocatur ab illis: tamen nec ad id agendum compellere, nec illud per ipsum possunt efficere, quod in ejus potestate non est. Licet enim ipse & omnia quæ commemoravimus, & multa alia possit, quæ nobis miracula modo sunt, modo videntur esse: non tamen ea præstare potest, quæ vel ipse, vel homo vellet: nec eo momento, quo vel ipse cuperet, vel clientes optarent & juberent: sed ea quæ vult summus Deus, & tum demum cum illi placuerit. Itaque, si quando post incantationes id quod volunt consequatur, quia non ex libito, imperioque dæmonis aut illarum procedit, sed ex voluntate jubentis aut permittentis Dei, quæ nullius aut spiritus aut hominis non solum in potestate, sed etiam in scientia est: fortuitum (si ita voles) id & hominibus & dæmonibus esse oportet. Quare nec magis eorum causa sunt, quam omnium rerum quæ non à nobis fiunt, sed fortuito nobis licet optantibus accidunt. Nec denique diabolicæ naturæ vis operationem illam nobis subministrat, idem esse sive per se, sive per

per dæmonem ea quæ ipsis attribuuntur, faciant Lamix: nec dis-
ferre, utrum effectum producant, aut causam immediate præbeant.

§ 6. Postremum est, quod dici posset, dæmonem per anus
hæc quæcunque supra diximus operari, ut miseræ Lamix causæ
sint instrumentales. Quasi vero milleartifex earum egeat opera?
Sed ut hoc non sit, quis non videt inepta prorsus ad cælum, æ-
rem, nubes ac ventos commovendos edentulas anus esse organa?
Ne igitur illos nequam spiritus tantæ putemus & insipientiæ &
inertiæ esse, ut has adeant: & naturam eo recidisse, ut per eas
moveatur. Ad agendum enim aliquid, instrumenti convenientia
requiritur, & habilitas. Quanquam etiam, si Lamix dæmonum
ad ea quæ Deus Opt. Max. iis permittit efficienda, necessaria es-
sent, aptaque organa, quam inde pœnam mererentur miseræ?
Primum enim hoc eas pati videremus: Ergo minime facere. Si-
mul enim hæc non concurrunt. Tum etiam certum est, ex causa
instrumentali actiones non censi, nec finem eorum quæ fiunt, ab
organo dependere. Argumento l. qui mihi donatum. D. de do-
nat. Finis autem in maleficiis tantummodo punitur. l. divus. D. ad
l. Cornel. de ficar. Atque his propemodum rationibus fusius ex-
plicatis, firmissimisque argumentis stabilitis, per naturam rerum,
testem veritatis optimam, fieri non posse declaravimus, ut quic-
quam eorum quæ dicta sunt, Lamix vere possint. Quod primum
est argumentum, eas quoque nihil ejusmodi facere.

§ 7. Secundum erat ex factò petitum, quod optimum veritatis
fundamentum est: quia veritas est certæ rei notitia, habita maxi-
me per visum. Ufu autem ipso deprehendimus, hos effectus fal-
sissime Lamix tribui. Non solum enim illæ calamitates, quarum
causæ dicuntur esse, durant, atquo adeo redeunt, postquam jam è
medio sublatae, in cineres redactæ sunt: sed ibi quoque tam cre-
bræ tamque vehementes quandoque sunt, ubi lamiarum nec po-
tentia nec nomen cognita sunt. Effectus autem non debet ascribi
causæ, qua remota, idem nihilominus contingit. l. conditionibus
pupillus, in pr. D. de condi. & dem. argumento l. antep. D. ex qui-
bus causis major. Cessante enim causa, necessario quoque cessat
effectus. Cum ergo ex factò habeamus, lamias neque per se ne-
que per alium hæc efficere: sed alium absque illis, hoc est vel Deum
ἀγαθός, vel diabolum, summi & omnipotentis Dei permisso: pro-
fecto nec æquum est, ut aut ex factò alieno onerentur, aut ibi

*l. ii dam-
num. D
de reg.
jur. l. s.
de iociss.
D. de vi
& vi
arm. l.
nihil in-
terest. D.
ad l. Cor-
nel. de
ficar.*

*Instru-
menti ha-
bilitas.
l. s. ca-
terum. D.
de Acq.
pos.
l. Uranius.
D. de si-
de juss.
l. testium.
C. de test.
Bald. 7.
col.*

*Experien-
tia docet,
lamias
id non fa-
cere, quod
iis impo-
nitur. gl.
in Auth.
de misfr.
cautel. in
prin.
l. adigere.
9. quam-
vis. D. de
jur. pa-
tron. c.
cum ces-
sante, est.
de appell.
l. in cau-
sa. D. de
procup.*

*l. crimen
pator-
num. D.
de pan.*

*l. mul-
tum. C. si
quis alle-
ri vel fibi.*

*Nu nisi
possibile
punitur.*

poena sit, ubi noxa non est. l. sancimus. C. de poen. Satis est ut unusquisque ex suo admissio sorti subjiatur. Cum vero natura sit impossibile, ut non modo lamiae, sed & reliqui homines ejusmodi rerum causae sint efficientes: nostrum sane non est, in praedictum alterius id esse possibile defendere. Neque vero de jure quid est possibile, quod natura sit impossibile. l. r. gl. l. filius D. de condit. instit.

§ 8. Et nihil est certius, quam defectum potentiae non solum actum, sed etiam actus praesumptionem impedire. Quam etiam ob rem non quae quis aut voluisse dicitur, aut potuisse probatur, attendunt iudices: sed ea quae quis commisisse & fecisse demonstratur, quaeque per naturam rerum tam in potestatem quae voluntatem hominis cadunt. Quod adeo verum est, ut etsi quis vel sponte vel aliter confiteretur delictum, quod aut simpliciter committere non potuit, aut certis de causis naturaliter commisisse non videtur: tamen ex eo puniri nequeat. Confessionem enim & verum possibile continere debere, supra docuimus. l. inde Neratius. D. ad l. Aquil. c. fin. de confess. in 6. & ibi gl. l. r. C. de confess. ibi Bal. Et Angelus conf. i 16. vol. 4. refert, mulierem quandam confessam, se marito venenum propinasse, ex eoque illum interiisse, ex tali confessione condemnari non debere: quia iudicio medicorum non erant lethalia pharmaca, quae se dedisse confitebatur.

§ 9. Anno quoque 1563, viderunt filii mei Patavii puerum rapientem in foro poma ab invita muliere, leviter virga in dorso percussum, statim concidisse mortuum. Non tamen verisimile erat, ex eo mortuum. Difficillimum namque medicis videbatur. Impossibile autem & valde difficile idem propemodum est in jure iudicium. l. apud Julianum. §. constat. D. de leg. i. Quod etiam ad lamiarum spectat patrocinium. Ut enim fieri posse per eas concedamus, quae posse creduntur: quid tamen iis ipsis homini esse posset difficile? Vix igitur etiam vero sunt similia. At quod verisimile non est, attendi non debet. c. quia verisimile. De Praesumpt. l. fin. in prin. D. quod metus causa.

*Causa fi-
nales ca-
lamita-
tum qua
Lamias
imputan-
tur. c. ce-
tero. de
homicid.
gl. i. &
Panor.*

§ 10. Adhuc cum de causa calamitatum earum, quas lamias impingimus, certo non constet, hoc unum miseras etiam excuset, quod multiplices ac variae earum possint esse occasiones & causae. Effectus enim qui multiplici ex causa colligi potest, iustiori semper ascribitur. c. estore, de reg. Jur. in antiq. Nec in dubio delictum omnino praesumitur. l. r. C. ad l. Cornel. de ficar. Jam

vero cum & de remota constet, & de propinqua, quæ propriæ causæ appellatione continetur, non solum innocentes affligerentur respectu nocentis, quo nihil est periculosius (l. fin. infr. C. de his qui latr. l. prægnantis. D. de pœn.) sed ipsi quoque Deo summam injuriam inferremus, si manum ejus non agnosceremus: hoc est, si quæ nobis vel ad pœnam, vel ad probationem, vel admonitionem immittit, ea vel ab alio quam ipso, vel ob alias causas quæ legitimas, vel per alia media quam quibus à mundi primordiis usus fuit, proficisci, & nobis imponi crederemus.

*Injuria
Deo quo-
modo fit.*

§ 11. Non obstat igitur l. eorum, nec l. multi. C. de maleficis & mathematicis. Nec carum auctoribus Divo Constantino Constantioque fit injuria, licet alioquin legum emendationem summè vitandam esse non negemus, l. præcipimus. infr. C. de appellat. Nam cessante ratione legis, cessat lex. l. quod dictum. D. de pact. l. adigere. §. quamvis. D. de Jur. patron. Ratio enim est anima legis. l. cum ratio. D. de bon. damn. c. ratio nulla. infr. ext. de præbend. Ex ratione lex omnis interpretationem accipit. l. cum pater. §. dulcissimis. D. de leg. 2. Doctores ibi. In l. multi, dicitur, multos artibus magicis elementa turbare, vitam insontium labefactare, manes accire posse. In l. eorum, dicitur, maleficos, morbos, imbres, grandines, ventos & remove posse, & avertere: nec eos esse puniendos, qui incantationibus utuntur ad finem boni, sed eos qui ad finem mali. Bart. & Salyc. in sum. Atqui jam & ratione, & experientia, & auctoritate probatum est, nihil istorum vere per homines fieri. Correcta ergo ratione legis, correctam mihi videtur lex. gl. ord. in l. 1. in verb. Providentia. D. de legit. tut. & in l. qua ratione. §. literæ. verb. Directam. D. de aeq. rer. dom. Rationes autem non leves, quod tempestates & aërem commovere non possunt Lamix, Libro 3. cap. 16. adduximus.

*Bart.
Conf. 6.*

*Ratio ani-
ma legis.*

*Leges de
maleficis
an locum
habent.*

§ 12. Experientiam supra attigimus, nec certiore habere possumus, quam è Libro quarto, quem ex meris prope composuimus exemplis eorum qui cum vel dæmoniis, vel naturalibus morbis ac vitiis laborarent, maleficio tamen Lamiarum affecti credebantur. Sed & illa clarissima est, quod quæ posse videntur inducere & accire, nulla vi remove possint, atque abigere: quemadmodum etiam nec magi infames quidem valere, id quod supra in Pharaonis magis notavimus, qui nec ranas nec cynipis pellere, nec cavere sibi potuerunt, quin ulceribus affecti, suarum artium.

*L. 1. c. 8.
Exod. 9.*

*l. si bona
fidei. D.
de nox.*

artium vanitatem detegerent. Ut enim facere videtur, qui cum possit, non prohibet, l. adigere, in prin. D. de Jur. patr. ubi gl. ita non facere, qui cum velit, non potest. Per spiritum Dei non poterant. Quod si per ipsos stetit quo minus abigerent, potuisse non inficiemur. Idem hoc est, aliquem posse, vel stare per ipsum quo minus possit.

*Leges ha
ex opinio-
ne vulgi
scripta.*

§ 13. Restat autoritas, quam habemus maximam ex concilio Ancyrensi, 26. q. 2. c. Episcopi. Nec minorem à sanctis Patribus eorumque canonibus. 26. quæst. 2. c. illos. c. ex tuarum. c. fin. ext. de Sort. ubi Glossæ, & Doctores: qui omnes expresse testantur, hæreticum esse, qui credat hujusmodi per magos ac fortilegos fieri posse. 26. quæst. 4. c. igitur. & c. accusatur. § plane. de hæretic. in. 6. quia tribuit creaturæ, quod uni solique Deo convenit. 26. quæst. 2. c. qui sine Salvatore. Joanf. And. in rub. ext. de Sort. & c. 1. eod. Panor. Andr. Sic. in conf. 55. Oldr. in conf. 210. Quæ cum ita sint, legum illarum verba non eo sunt torquenda, quasi Christianus Imperator, vel ipse crediderit, vel alios credere voluerit, ejusmodi sive miracula sive calamitates ab hominibus per malas *magicalve* artes edi ac perfici: sed ita potius accipienda, quasi desumpta & scripta ex opinione vulgi, & secundum communem loquendi formam: quam quidem observant & retinent plerumque legum latores. Id quod ex l. nullus. eod. tit. aliisque ll. optime patet. Etenim leges legibus conciliare modis omnibus debemus. l. uni. C. de in off. dot. Quamquam si autoritatem spectemus, quis est qui ambigat, in hoc negotio juri divino summam tribuendam & fidem & reverentiam? In causis enim definiendis, iis præsertim quæ spectant ad animum, ejusmodi nostra est, dicta Patrum & Canonum, legibus sunt præferenda. Panor. in. c. super illa. de secundis nuptiis. neque leges ipsæ dedignantur sacros Canones imitari. Auth. ut cleric. apud proprium episc. in fine.

*Voluntas
Lamiarum.*

§ 14. Cæterum adversus ea quæ diximus pro defensione duarum istarum ll. instabunt fortassis & Molitor & alii, licet Lamias nihil eorum quæ dictæ ll. expriment, aut posse aut efficere concedatur, cupere tamen & velle afficere: Eadem autem severitate voluntatem sceleris, qua exitum, esse puniendum. l. quisquis, in prin. D. ad l. Jul. majest. l. si quis non dicam. C. de episc. & cleric. Illud vero primum exceptione clarissima possem elidere, quod nullam aliam ob causam miseris & insontes anus vel capi vel plecti fatean-

tur

itur oportet, quam quod ejusmodi quid vel fecisse vel procurasse credantur: alioquin proprio se jugularent gladio. Nec enim aliter legitime non modo condemnari, sed etiam torqueri possent. Secundo respondeo, illam juris regulam, In maleficiis voluntatem spectari, non eventum, l. divus. D. ad l. Corn. de sicar. præterquam quod varias habeat limitationes, hic quoque non adduci posse. Est enim voluntas illa, potentia facto proxima: & maleficium nihil aliud, quam malum hominis factum. At facit, qui facere potest: & id facit demum, quod fieri per ipsum potest. Unde nihil aliud illa definitio denotat, quam paria esse, delinquere, vel delictum attentare. Dictis ll. l. is qui cum telo. C. de sicariis.

§ 15. Lamias vero nostras hæc non posse, sæpe multumque demonstravimus. Itaque nec facere quid ejuscemodi (defectus enim potentia impedire actum) nec velle censendum est. Neque vero quis id velle videtur, quod non potest. l. Lucius. §. Impp. D. ad municip. l. si tibi. §. unius. D. de opt. leg. c. cum à nobis. de sentent. excom. Quæ igitur horum facinorum voluntas in Lamias cadit, si modo voluntas judicanda sit, non nisi vana esse potest & debet. Inanis enim est voluntas, nisi facultas adsit, & potentia. l. nolle adire, in prin. D. de Acq. hæc. & ibi notat. Alex. l. pater Severinam, in prin. D. de cond. & demonst. Nihilque est aliud quam vel puerilis animi persuasio, vel fallax opinio, vel simplex destinatio, quæ in viventium actionibus sola nihil efficit. l. si nondum. C. de furt. Vel cogitatio tantum, qua cum nihil sit liberius, ejus nemo poenam patitur. l. cogitationis, D. de poenis. c. cogitationis. distin. 1. de poenit. l. si fugitivus, l. sæpe, in fin. de verb. sig. d. l. insiciando, in prin. de furt. Propositum enim in mente retentum, nihil operatur aut in publicum, aut in privatum alicujus detrimentum. Ideo cogitatio flagitiorum quorumlibet impunita manet, quæ quis & aggredi & perficere potest. Bald. in l. non ideo minus. C. de accusat. cum suis terminis contenta est. c. cogitatio non meretur, distin. 1. de poenit. Quanto magis earum rerum quæ & naturaliter impossibiles sunt, & in nullius hominis potestatem cadere possunt?

§ 16. Enimvero hujusmodi cogitationes ac desideria non hominis sani, sed amentis revera sunt. Sanæ mentis voluntas, rei possibilis est voluntas. In ea paria sunt, nolle, & non posse. lib. III.

d. l. mal-
tam. C. f
quis ait.
versib.

Voluntas,
destinatio,
cogitatio
malefica.

*Lamiae
confitentes
ea quae sibi
imponun-
tur, amen-
tes sunt.*

*Zald. in
l. 1. col. 5.
C. de sacr.
ecclief.
Aristot.
in Ethic.*

C. de hæret. instit. l. 1. §. usus. D. de procur. Amens autem & ratione caret, & voluntate. Itaque nec dolus in eo præsumi, nec culpa quidem ei qui suæ mentis non est, imputari potest. l. sed etsi. §. 1. D. ad l. Aqu. Lamias autem nostris tum ætatem decrepitam, tum ex miseria desperationem, tum phantasie vitium, tum pharmaca furorem inducentia, tum dæmonem ita penitus omnem eripere mentem docuimus, ut quæ nec fecere, nec potuere, fecisse tamen se confiteantur, seque ipsas in apertam præcipitent sua sponte mortem. Quod nemo sanus, quantumvis fortis, unquam fecerit: quia voluntas ejus talis est, qualis esse debet. Est autem omnium terribilium maximè terribile mors. l. ultimum. D. de pœnis. Furiosorum illud est, amentium, ac infantium. His nullum omnino delictum imputatur. l. infans. D. ad l. Corn. de sic. Non si committant quod perduellionis & majestatis rei. l. famosi. D. ad l. Jul. majestatis. Cur ita? quia judicio carent: hoc est, ea voluntate quæ in maleficiis spectatur & punitur. l. qui injuriæ. l. fin. l. verum est. D. de furt. Quam etiam ob causam ut maximè Lamie nostræ possint quæ facere creduntur, & faciant quæ posse dicuntur: nihilo tamen magis puniri possent, quam illi: quia non minus illa voluntate carent malefaciendi, quæ pœnam meretur in maleficiis tantum, dictis ll. l. si servus, §. etsi puerum. D. ad l. Aquil. l. si quis testamentum, in fin. D. de furt. Hic enim locum haberet illa regula.

§ 17. Veruntamen, quoniam initium cujusque rei spectandum est, l. Pomponius. D. de neg. gest. & causa: nodus hic alter injicietur, originem scilicet & causam hujus sive vitiatæ voluntatis, sive amentie attendi. Nam etsi necessitatis esse videatur, tamen ab initio voluntatis fuit. Deo etenim relicto, cum diabolo contraxere, eumque secutæ sunt lamie, deviantes à tramite Catholicæ religionis: quod non solum hæreticum est, l. 2. in fin. C. de hæret. & Manich. sed apostaticum etiam, l. 3. in princ. C. de apostat. Denique delictis semper obligatio naturalis inest ex tacito consensu delinquentis: quia delinquendo, ipso facto sequenti pœnæ consentire, ad eamque se obligare videtur. gl. in l. 1. §. fin. D. de postul. & in l. si servus. D. qui not. inf. l. Impp. D. de jure fis. vers. Tu huic pœnæ te subdidisti. Et sanè nulla potest misellus alia imputari culpa, nullaque justior earum puniendarum causa vel à Grillando vel à Molitore vel ab aliis Jureconsultis assignatur.

§ 18. At-

§ 18. Atqui rationibus innumeris ostendere possem, contractum ac foedus hoc nullum esse: itaque nihil in alterutram partem operari posse, nihilque huc facere regulam, uniuscujusque contractus initium spectandum esse, & causam. l. si procuratorem, in prin. ff. mandati. l. x. §. non solum. depos. l. si tamen. ad Maced. Ac primo quidem ratione personarum: quia inter quos nulla est communio, inter eos quoque nullum potest esse jus, nullus naturaliter contractus. Ratione rerum: quia quæ dari fierive nec de jure nec naturaliter possunt, eorum nulla penitus est obligatio. Ratione conditionis adjunctæ stipulationi, pactove: quia nec in stipulantium est potestate, nec ita in casu posita ut natura sit possibilis. Ratione formæ: quia non ea fit quæ dat esse rei, cujusque omissio vitiat actum. Ratione dissensus: quia semper & de alio & aliter sentit dæmon, quam homo. Postremo non nisi imaginarium est universum negotium. Quæ autem in spiritu tantum fiunt, eorum per testes veros ac certos, hoc est ocularos, non potest haberi veritas. Itaque foederis hujusmodi notitiam per experientiam, & ex facto consequi nequimus. Eorum enim quæ non apparent, quæve non sunt, nulla qualitas est. l. ejus qui in provincia, j. D. si cert. pet. l. fin. D. pro soc. Cæterum quoniam non id solum Libro tertio satis declaratum est: sed etiam ipsas aniculas, quæ plerunque lamix dicuntur, dolo circumventas, vi coactas, metu compulsas, errore inductas, ignorantia deceptas in hanc credulitatis temeritatem incidisse: profecto nec hoc objici miseris poterit, quod in contractibus attenditur, quæ ab initio sunt voluntatis, ex post facto fiunt necessitatis. l. sicut. C. de act. & oblig. nec illud quod in hæresi, delictum hoc sola voluntate, & in mente committi. c. excommunicamus. §. credentes. de hæret. Bald. in l. si quis non dicam. C. de episcop. & cler. & alii doctores. Nam ubi nullus est contractus, ibi nec contractus initium: ubi vero dolus, vis, metus, error, ignorantia, ibi neque voluntas, ut dixi supra, neque consensus esse potest: quare nec hæreseos, nec alterius delicti, quod à solo animo pendet, suspicio, aut poena.

§ 19. Sunt enim ea omnia voluntati consensuique contraria: in primis dolus ac vis. l. & eleganter. D. de dolo. l. in causæ. §. 1. de minor. l. 4. de reg. Jur. l. 1. quod metus causa, ibi: Propter necessitatem contrariam voluntati, Labeo enim dolum esse definit, calliditatem,

Fœdus inter dæmonem & lamias nullum.

L. non solum. de act. & oblig.

L. cum hi. §. si praetor D. de trans.

L. l. de her. insti. l. 4. §. si de act. emp. l. fin de coll. bon.

L. in commodato. §. sicut. D. commodati. l. si quis argentum. §. cum emp. C. de doo.

Lamias nihil voluntate, sed omnia coactis & decepta faviant.

tem, fallaciam, machinationem ad circumveniendum, fallendum, decipiendum alterum. l. I. §. 1. D. de dolo. Quid autem ad hæc tria gravius efficaciusque lamiis simplicibus accidere potest, quam dæmonis tentatio? cui lib. Primo docuimus nec voluntatem deesse, ut totum orbem terrarum seducat: neque diligentiam, quia alium actum non habet: neque technas artesque quibus circumvenire, fallere, decipere non modo scæminam, sed constantissimum prudentissimumque quemque hominum potest. 3. Sent. distin. 19. quæst. 3. num. 22. 23. verba S. Bonaventuræ. His illum nostris mulierculis imponere, mentemque earum capere, tum *Canones* docent, tum liber tertius: partim intrinsecus, cum mala pro bonis, bona pro malis proponit, suadetque miris & invisibilibus (ut D. Augustinus ait) modis, per illam substantiam suorum corporum, miserrimarum corpora non sentientium penetrando, seque cogitationibus earum miscendo: partim vero extrinsecus, cum per imaginum simulandarum callidam operationem, ut idem inquit, se coram illis in angelum lucis transformat, & Deum mentitur. Quare quomodo sæpe homo hominem dolo inducit ad aliquid instituendum, quod alioquin ne cogitaret quidem: ita mirum non est, inquit Grillandus, ut mulier ex se pudica, dæmonum tentationibus ad eam quam alioquin odit, delabatur impudicitiam. Illecebras enim omnes & intus suggerunt, & foris ostentant, ut in Libro primo demonstravimus.

§ 20. Veniamus ad vim, quæ majoris rei impetus est, qui repelli non potest. lib. II. D. quod metus causa. Quid autem dæmonis impetu violentius? quo cum repentinos & extraordinarios animæ indigat excessus, ut inquit Tertullianus, primum mentem harum muliereularum ita subjugat, captivamque ducit, teste concilio Ancyrano, & D. Augustino, ut credant ei quod necesse, nec esse potest. Deinde corpus universum ita obsidet, ut contra corporis naturam moveatur: denique linguam earum sic occupat, ut non nisi quando vult ipse, nec aliud quam quod ipsi placet, eloqui possint. Suppetit illis, ait Tertullianus, ad utramque substantiam hominis lædendam subtilitas & tenuitas sua multum spiritualibus viribus, quas vel eo magis attendere debemus in hac quæstione, quod & invisibiles & insensibiles in effectu potius quam in actu appareant, eodem teste in Apologet. cont. gent. cap. 22. Proinde neque culpa sua, neque volentibus hæc accidunt,

Apoc. 12.
5. Pet. 5.
Chrysof.
Super
Matth.
lib. 1.

Genes. 3.

26. q. 5.
episc.
De Lamiis

Lib. de div.
vin. Am.
3. & 5.
De Spirit.
& anima
c. 28. 35.
q. 4. c. sci.
endum.
Ad Sim.
plic. lib. 2.
q. 3. d. c.
episcopi.
2. Cor. 11.
Tract. de
futilit.
q. 5. n. 5.

d. q. 26.
De civit.
Dpi lib. 11
cap. 10.

dunt, quæ vel in mente, vel ope corporis, vel in lingua committuntur. Primum enim, cui volenti fit vis ac injuria? deinde quis vi resistere potest? l. ex conducto. §. i. V. Servius. D. lati. Denique qua custodia consequi posset hominum quisquam, ne damnatum injuria dari possit? l. sed de damno. d. tit. l. si ea de act. empti.

l. i. §. filii de injuriis. l. cum donatio nis. C. de transact. Metu.

§ 21. Tertium erat metus: qui quid aliud est, quam instantis vel futuri periculi causa, mentis trepidatio? l. i. D. quod metus. At supra docuimus, ea omnia quorum metus merito & in homine constantissimo cadat, l. 6. d. tit. pericula, cruciatum corporis, mortem & violentam & naturalem, l. interpositam. de transact. Partim revera miseris aniculis dæmonem intentare ac minari, partim ipsis etiam captis ac circumscriptis earum mentibus, ut ait Terullianus, tanto errore objicere ac inferre, ut cum eorum omnium sibi potestatem esse fingat, eas facile quidvis videri facere ac pati cogat. Nam & præsentia mala quibus premuntur ac exercentur, paupertatem, odea hominum, calamitates, vel se mentitur immisisse, vel etiam Deo permittente immittit, vel ita delusis earum sensibus imprimit, ut licet nihil eorum patiantur, tamen quasi perpetiantur doleant, ut aut amolitionem eorum ostentans, aut successuum meliorum spem injiciens, fidem ac obsequium misellis extorqueat. Hic est certe illatus timor. l. metum autem, d. tt. Enim vero quoscunque superat dæmon, per mœrorem superat, teste Chrysostomo lib. 3. de Provident. Timor autem, & tristitia quædam est. Omnes enim ex malo æque timemus, si immineat, ut affuturum: & dolemus, si præsens jam sit, & lædat. Nam quod lædit, naturæ contrarium, ac voluntati est. Quicquid autem fit occasione alicujus involuntarii, involuntarium, & est & dicitur l. qui levandæ. D. ad. l. Rhod. Hoc est, propter quod credulitatis ferneritatem in lamiis perfectæ voluntati nequimus imputare.

7. Ethic. Aristot.

§ 22. Restat error & ignorantia. Clarum autem est, errantis nullam esse voluntatem, & ignorantis nullum consensum. l. si per errorem. de jurisd. omnium jud. l. sed hoc. D. de publ. & rect. Quin & hunc invito similem esse, l. qui potest. §. i. de reg. jur. & furioso, l. si à furioso. D. si cert. pet. cui parcitur in omnibus, ut dictum est supra. In lamiis autem nostris, error mentis ac cæcitas voluntatis primum à morbo pendet naturæ, cujus factum æquo animo ferendum est, l. in summa. §. apud. de aqua plu. arc. Melan-

Error.

Cap. 5. 6.
Lib. 6.
cap. 18.

cholicis enim morbis tam graviter omnes plerunque vexari, nos Libro tertio, & Alciatus supra singulari capite, docuimus, ut nec apprehendere, nec dijudicare quicquam recte possint, multo minus eligere, quodque electionem consequitur velle, quod omnino liberum denotat arbitrium. l. fideicommissa. §. quanquam. de leg. 3. Tanto majus mentis vitium est quod patiuntur, quam amoris furor: quo tamen nihil esse vehementius, dicitur in Aur. quibus mod. eff. leg. §. illud quoque: minusque puniendum.

Ignoran-
tia facti
propria
in lamii.

§ 23. Secundo, in tantam mentis alienationem incidunt *diaboli* ludibriis, quibus diximus & mentem earum capi, ut nesciant quid agant, & oculos perstringi, ut scilicet videant credantque quod non est. Adeo facti quoque non alieni modo, verum etiam sui, quod mirum est, probabili certa que laborant ignorantia, quo magis divini juris ignorantiam in iis præsumendam excusandam censeo. Nam si corruptum sensum omnibus animantibus communem habent, si depravatam phantasiam & apprehensionem, si *diaboli tum* internis tum exteris fit ludificationibus, ut id ipsum quod & agunt, & velle videntur, nesciant: qui vel intelligent, quale sit id ipsum, in quo consentiunt: vel dijudicare poterunt, faciendum sit, an secus? Adhæc ut nec morbus vitiatæ rationis, nec tantæ fraudes quantas adhibet dæmon interveniant: fit quandoque per neglectam divini juris ac sermonis tum promulgationem, tum interpretationem, eorumque culpam ad quos eæ pertinent, ut in hanc credulitatis temeritatem incidant: nonnunquam ætatis infirmitate: semper autem sexus tum imprudentia, tum imbecillitate: cui propter eas causas quas Libro tertio retuli, specialiter indulgeri & favori, supra singulari capite docuimus, præterquam quod generaliter deceptis subveniatur, l. & primo. §. verba. ad Vell. & impotentib. l. non enim. D. ex quib. caus. major.

Cap. 5. 6.
Lib. 6.
cap. 20.

§ 24. Nunc igitur satis arbitror constare, in animum harum muliercularum delictum omnino, quod in sola mente consistit, ac voluntate, nulla ratione cadere posse: Nec eandem earum in fide rationem esse, quam aut hæreticorum, aut apostatarum. Hæreticum enim schisma facere, & pertinaciam voluntatis, supra docuimus: apostatam vero spontanea ac voluntaria animi malitia reddit.

§ 25. Quæcunque vero jam summatim diximus, eo recidunt omnia, ut quod Grillandus & Molitor Lamias animo committere, & voluntate facere volunt, potius in mente pati, quam facere,

videamus. Nihil enim agit in seipsum. l. ille à quo. §. tempestivum. D. ad Trebell. Nihil autem magis differt inter se, quam agens & patiens. l. Uranius. D. de fidejuss. argumento l. prætor. de tut. & cur. Quare commiseratione potius quam poena enormi dignæ sunt, omnique potius auxilio, quod dolum, vim, metum passis, furiosis, deceptis, ignorantibus, impotentibus aut ipso jure competit, aut ratione suadente tribuitur. Neque vero poena poenæ potest esse, nec afflictionem afflicto addere debemus. l. navis onustæ. §. cum autem. D. ad l. Rhodiam. c. ex parte. de cler. ægrotan. §. quod si vis fluminis. Instit. de rer. divis. & 7. q. 1. c. cum percussio.

*Lamia
commis-
sione
digna non
paua.*

Eccles. 4.

§ 26. Atque hæc sane naturalis est ratio, cur neque furiosi, neque phrenetici puniendi sint ex aliquo delicto, quod satis suo furore torqueantur, & sua calamitate puniantur. l. divus. D. de offic. præf. l. poena. §. sane. D. ad l. Pomp. de parric. Itaque fati ut illos, sic & nostras, infelicitas exculat. Animo enim illi ac rationis vi destituti sunt, nec fere ullum habent aut sanæ mentis aut perfectæ voluntatis consensum, ut satis est superque dictum. l. 2. C. de contrab. empt. Atqui neque delictum sine consensu potest committi, ac proposito. l. 1. ff. si quadrupes paup. fec. dic. neque injuria inferri sine animo injuriandi. l. illud. §. sane. D. de injur. Ergo nullo modo ex delicto vel Canones eos irregularitate puniunt. Clem. un. de homicid. neque leges suis poenis. l. infans. ff. ad l. Corn. de sicar. Nullo modo ob parricidium commissum culeo insuuntur. d. l. poena. §. fin. Nullo modo inferunt injuriam, sed etiam patiuntur. d. §. sane. Nullo modo tenentur Aquilia, ob damnum datum. l. sed etsi quemcunque. §. igitur injuriam. ff. ad l. Aquil. Nullo modo eorum factis leges vel præmium vel poenam proponunt: sed pro talibus habent, ac si fortuita sint, in quibus nullius spectari possit hominis vel deliberatio, vel actio, vel conscientia, l. fin. in fin. ff. de administ. tutor. At & nostras, de quibus agimus, animo (sine quo delinqui, usucapi, possideri nequit) item mente, voluntate, ratione, consensu, deliberatione, *Βυλῆρον*; consilio carere, jam ad naufragam ostendimus.

§ 27. Quid igitur gravius delinquant, quam furiosi, quam phrenetici, quam dormientes, qui illis æquiparantur? c. majores. §. si. ext. de bap. Neque profecto ab similes sunt nostrarum municipalium actiones, seu potius passionis, illis dormientium, quas

Bart.

Bart. in l. ut vim. ff. de just. & jur. recenſet, & Cardin. Zabar. in d. Clem. un. de iis qui de nocte ſurg. hom. commiſ. Et tamen ille legum Coryphaeus, talia commiſſa recte excuſat, tanquam ea hominis peracta operatione, quæ ſenſu, quæ voluntate caret. Dd. l. poena. ff. ad l. Pomp. de parr. non ſecus atque à furioſis ac inſipidis patrata. l. fluminum. §. vitium. ff. de dam. inſect. l. qui occidit. ff. ad l. Aquil. Cur ergo noſtræ, quarum ſimilis eſt ratio, magis peccent illis qui dicuntur non peccare? gl. in c. teſtamentum. 6. diſt. Quid magis illarum urgetur confeſſio, quam furioſorum, quibus calamitate non pares, ſed ſuperiores ſunt? cum tamen illorum confeſſio nulla ſit: uti probavimus ex l. in negotiis. D. de reg. jur. l. 2. §. furioſus. D. de jur. codicil. c. fin. et. de ſucceſſionibus ab inteſtato.

§ 28. Niſi forte replicent, eas pro meritis voluntatum divino iudicio tradi illudendas ac decipiendas, illudentibus ac decipientibus eas prævaricatoribus angelis, ut ait D. Auguſtinus lib. II. de Doct. Chriſt. c. 23. Atqui fateor, divinam juſticiam generaliter hominis meritum præſupponere, diverſo tamen effectu: Quia ſanctis afflictiones, poſt peccatorum remiſſionem, ceramina ſunt, & exercitationes, ut probentur: reprobis, ſine remiſſione ſupplicia, poenæque iniquitatis. Itaque non ſolum improbi & in corpore & in anima affliguntur, ſed etiam boni, quos Deus diligit: nec ex virga Dei flagellantis aliquem, præſumendum facinoræ eſt facinus aliquod ejus, quod etiam ab hominibus puniri debeat.

Auguſtini lib. II de Pecc. mort. & remiſſ. c. 33. lob 23.

Magiſtratus in qua animadvertat.

§ 29. Nam ea ratione dæmoniacos quoſque majori poena eſſe aggravandos à magiſtratu diceremus. Sed illa ſibi relinquenda eſſe, vel uno hoc innuit Deus, quod ipſe puniat, ac exerceat. Quod enim à magiſtratu puniri vult, id ipſe viciffim illi deſerit & relinquit, cujus opera ſunt miſericordia & iudicium. Etenim cum tribus tantum modis peccare poſſimus, quorum Primus conſpicitur omnem internam motum ac conceptum in intelligentiâ vel affectibus, etiamſi voluntas non conſentiat: Secundus in actu incidit, quoties voluntas cum motibus & affectibus conſentit. Tertius, quoties re exequi conamur, quod cogitamus & volumus: magiſtratus non ulterius procedit ad animum aut voluntatem puniendam, quam ſi emerſerit & conſtet.

Qua Deus ſibi reſervavit puniendam.

§ 30. Deus autem in illa ſecretiora, inque animum ipſius cogitationem hominis animadvertit. Ea enim ſolus Deus cogit

scit. In Clouent. ex. vi. §. quamvis. de verb. signif. Scrutator enim cordium ac reum est : & tota intelligentia , tota anima, toto corde vult à nobis diligi. Nos vero animum probamus verbi factive presumptione , nec alia habemus animi indicia. l. 15. qui. §. divus. C. de tut. & cur. dat. l. Labeo. C. de sup. leg. l. reprehendenda. C. de institutionibus & substitutionibus. Neque iudex vel voluntatem vel maleficium punire potest , nisi consideret prius , & habet factum quod animo metitur. Alber. in l. aut facta , vers. qualitate. de poen. Breviter , non nisi externa inter homines puniantur : Per ea interna probantur. l. fin. infra. C. de sicar. & passim Dd.

§ 31. Sed illud etiam omittendum non est , etiamsi vim hanc & metum ex præcedenti delicto patiantur: nec tamen facere posse quod pati miseris videmus : nec ex eo quod non voluntate faciunt , & animi iudicio , sed ex ipso præcedenti delicto puniendas esse. l. nec timorem. D. quod metus causa. Quin cum dæmon etiam nihil ejusmodi recte possit inferre sicut magistratus, l. 111. d. titul. vers. succurrendum illis esse potius , ex eo videtur. Nam & contra dæmonis dolos officium sacerdotum sancti Patres in Concilio Ancyrano requisivèrè , ut probent ea omnia esse falsa, quæ miseris persuadet : tum etiam singulorum Christianorum , ut commonefaciant se invicem de tanti hostis fraudibus & potentia ac profunditatibus , ut vocantur in Apoc. cap. 2. Contra vim autem habemus in primis panopliam Christianam , quam supra descripsimus Lib. v. cap. 1. 28. dein vero preces & obsecrationes tum publicas , quibus Deus moveri se confirmat , tum privatas. Mulcum enim valet oratio justæ , & oratio humilis penetrat coelos. Contra morbum , medicorum opera adhibetur , qui postquam unxerunt afflicta , hoc est , postquam adhibuerunt ea quæ oportet , commendant eas Deo , sicut præcipit D. Augustinus. Oratio fidei salvabit infirmum , hoc est S. Jacobi consilium. Contra metum diligens ad tolerantiam & constantiam admonitio , ut resistamus diabolo juvabit : quemadmodum Libro v. cap. 20. præscripsimus. Contra errorem prædicandus sermo , instandum tempestive , inopportive , arguendum tum omni lenitate & doctrina. Semper autem orandus est Deus , ut ipse intellectum earum muliercularum aperiat , cum proficiscuntur in Emaus : hoc est , cum in hos errores animi iudicii que delabuntur. Contra ignorantiam

Quomodo lamia sint vestimentis: 26. q. 5. cap. episcopi.

coloss. 3. Ephes. 6.

1. Tim. 7. Mat. 18. Jacobi 5. Eccles 35. Vide supra lib. 5. cap. 32.

De Nat. & grat. cap. 20. Jacobi 5. Jacobi 4. 1. Tim. 5.

Augustinus in Joan.

tiam autem, magistratus officium postulandum, ut pastorum somnolentiam excutiat: ut quo tales oves & debiliores suat, & incantæ magis propter ætatem deliram, & sexum foemineum: hoc diligentius ac melius iis caveant à lupis, easque instruant de insidiis eorum. Hac demum ratione in integrum restituendæ sunt.

Iacobi 1.

*Ephes. 6.
Scms. &
anus la-
marum.*

§ 32. Et si quoque nec assidua spiritualium astutiarum tentatio, nec tanti adversarii inevitabilis impetus, nec tam justus metus, nec tantum corporis mentisque vitium miseris omni voluntatis culpa liberaret, licet vel hæresi vel apostasia laborare concederem: unica tamen aut ætatis infirmitas, aut sexus simplicitas, vel id ipsum præstaret illis, vel pœnam certè mitigaret. Sic enim & crimen quodlibet attenditur, & animus delinquentis in quolibet crimine, ut expendatur an ignorantia quadam, imperitia, vel simplicitate, an vero dolo, malitia, pertinaciaque delinquat: ut iis perspectis, officio iudicis pœnæ temperentur. l. respiciendum. l. aut facta. D. de pœn. l. quid ergo. de his qui not. infam. Dd. in l. r. §. divus. l. in lege Cornelia, D. ad legem Corneliam de licariis. l. penult. D. ad legem Pompejam de parr. Quarum autem foeminarum causam agimus, secundum plerunque senectutis gradum, & eam attigère partem, quæ decrepita dicitur & est. l. III. §. ignoscitur. D. ad Sylon. & c. ult. distin. 80. & c.

§ 33. Quæ & ipsa morbus est, ut Menander ait, & sepe semper cum animi delirio & iudicii lapsu naturaliter conjuncta est. Itaque removetur à republica gerenda, honoratur tamen. tit. C. qui se ætat. excus. l. majores. l. semper, in princ. de jur. immun. l. non tamen, in princ. de mun. & hon. & in criminibus pœnæ relaxationem & veniam meretur, ut quos premit, eos & culpæ suspicione liberet. d. §. ignoscitur. & tormentis eximat. Bart. in d. l. & in l. de minore, in princ. de quæst. Angel. in tractatu Malefic. gl. fama publica. vers. quæro quæ Hippol. in l. edictum. 3. col. de quæst. Anus autem nostræ non modo tum delirant, cum viris; hoc est, in secundo ac extremo senectutis gradu: sed etiam quia mulieres sunt, magis repuerascunt: vel certe non minus in primo, quàm viri in secundo & ultimo. Primum igitur vix est, ut crimen in mente ac voluntate magis committant, quam pueri, quique iudicio animi destituti sunt. Deinde vero, ut tantum favoris ac excusationis; ætatis lapsus non præstet: propter eum tamen nec torqueri debent, ut nunc fit: nec ea pœna affici, qua pessimus quilibet mulctatur.

§. 34. Quod

§ 34. Quod etiam ad sexum pertinet, cuius, ut Libro III. diximus, tanta est tum simplicitas tum lubricitas, ut in eodem gravius peccet vir quam mulier. l. in multis. de stat. hom. 32. q. 6. c. indignantur. & c. seq. c. forus, de verb. sig. Itaque leniorem etiam meretur poenam: ut in adulteriis, vir ut sacrilegus punitur. l. quamvis adulterii. C. ad l. Jul. de adult. Fœmina castigata vel mulieribus incarceranda datur, vel in monasterium condemnatur ad biennium. ext. de testam. c. Rainutius. & Auth. sed hodie. quæ est C. de offic. civil. jud. & Nov. ut nulli judic. §. adulteram vero. §. necessarium. Aut. sed novo jure. quæ est l. quamvis. C. ad l. Jul. de adulter. sed & in crimine majestatis: subvenitur enim simplicitati & ignorantia. l. 3. de jur. & fact. ignor. l. juris ignorantia. C. qui admitti. Dd. & Bartolus in l. si quos id quod de jurisdic. omnium judic. latissimè docent, quomodo propter ætatem & sexum muliebrem doli præsumptio cesset, etiam si in jure civili errent. Alex. conf. 103. vol. 1. Cepol. conf. 21. col. 6. & conf. 24. Bald. in l. error. C. de jur. fact. ignor.

§ 35. Nec obstat hisce favoribus ætatis ac sexus, primum quod longè gravius sit æternam quam temporalem offendere majestatem, l. hi qui sanctam. C. de hæred. Aut. garazos. c. ubicunque. de poen. Secundo, quod eam ob causam nulla sexus aut ætatis habeatur ratio in hæresi, Dd. in l. quisquis. C. ad l. Jul. majest. Canonistæ in c. vergentis. de hær. in antiq. & in c. tum secundum leges. eod. tit. lib. 6. Tertio, quod in crimine maleficiorum ac sortilegiorum specialiter excipiantur. l. etsi excepta. C. de malef. & math. quia in iis omnes sine exceptione torqueri, notat. Hippol. in l. edictum. 3. col. de quæst.

§ 26. Nam ut à posteriori incipiam, magis ac veneficis hic advocatus non sum: sed delusis lamiis, quas multum tum à magis infamibus, tum à veneficis distare declaravi Libro III. Ad alterum primo respondeo, quod illi textus specialem prærogativam sexus & ætatis limitant tantum, quoad torturam, ut & in crimine læsæ majestatis, l. quisquis. C. ad l. Jul. majest. non etiam causam criminum. Semper enim hoc manet, quæsi iudicio animi caret, eum male facere non posse. Secundo respondeo, satis magnum inter lamiis & hæreticas esse discrimen, quod singulari capite demonstravimus.

§ 37. Demum cum Oldrado dico, quod etiam in his quæ formaliter,

B b b 2

Lib. 6. c. 8
Conf.
110.

maliter, ac secundum leges canonicasque non sunt hæretica, licet hæresim sapiant, detrahendum sit ob eam, quam diximus mulierum simplicitatem & lubricitatem. l. i. C. de jur. & fact. ignor. l. ult. §. fin. de jur. delib. l. peni. de his quæ sibi ascrib. Et hoc, etiam si in articulo fidei errent, ut idiotæ ac rustici. Sufficit enim iis, ut loquantur, implicita fides, & ne pertinacia contumaciaque quadam errorem suum defendant. Bald. in l. error. C. de jur. & fact. ign. Atque hac etiam ratione prima cadit objectio. Quanquam ut gravius esse non inficior, in majestatem divinam delinquere: sic illud quoque sciendum est, & facilius & citius homines in hoc delictum incidere.

§ 38. Incomprehensibilis est enim, & longe à nostris remota sensibus, illa æterna, infinita ac spiritualis majestas ac voluntas. Quare qui in terrenis negociis lyncei sumus, in spiritualibus & iis quæ ad Deum spectant, talpæ statim efficimur: non secus atque ii qui cum summa se putent oculorum acie præditos, quando in terris ea quæ sensu percipi possunt, acerrime contuentur: si solem aspicerere velint, omnem illam aciem, extremam esse præ tanto fulgore sentiunt caliginem. Duabus igitur de causis facilius hominum in spiritualibus est lapsus: primum, ob divinorum naturam omni cogitatione humana superiorem: deinde, propter nostræ tum intelligentiæ cæcitate, tum voluntatis depravationem. Quare si quis hac in parte delinquat & erret, mitior esse debet poena, ac justior venia: & id quidem eo magis, si mulier, magisque, si decrepita muliercula cadat.

Determinatio Parisiis facta per aliam facultatem Theologicam, Anno Domini 1398. super quibusdam superstitionibus noviter exortis.

UNiversis orthodoxæ fidei zelatoribus Cancellarius ecclesiæ Parisiensis, & facultas Theologiæ in alma universitate Parisiensi, matre nostra, cum integro divini cultus honore spem habere in Domino, ac in vanitates & insanias falsas non respicere. Ex antiquis latebris emergēs noviter errorum foeda colluvio, recogitare commonuit: quod plerunq; veritas catholica apud studiosos in Sacris literis apertissima est, quæ cæteros latet: nimirum

rum

rum cum hoc proprium habeat omnis ars, manifestam esse exercitatis in ea, sic ut ex eis confurgat illa maxima, Cuilibet in sua arte perito credendum est. Hinc est Horatianum illud, quod Hieronymus ad Paulinum scribens assumit: Quod medicorum est, promittunt medici, tractant fabrilla fabri.

§ 2. Accedit adhuc in Sacris literis aliud speciale, quod nec experientia & sensu constant ut aliæ artes, nec possunt ab oculis circumvolutis nube vitiorum facile deprehendi. Excæcavit enim eos malicia eorum. Ait siquidem Apostolus, quod propter avaritiam multi erraverunt à fide. Propterea non irrationabiliter idolorum servitus ab eodem nominatur: Alii propter ingratitude-mem, qui cum cognovissent Deum, non sicut Deum glorificaverunt, in omnem idololatriæ impietatem (sicut idem commemorat) corruerunt. Porro Solomonem ad idola, Didonem ad magicas artes pertraxit dira Cupido. Alios postremo misera timiditas tota ex crastino pendens in observationes superstitiosissimas impiasque depulit: Quemadmodum apud Lucanum de filio Pompeii Magni, & apud historicos de plurimis notum est.

§ 3. Ita fit, ut recedens peccator à Deo, declinet in vanitates & insanias falsas, & ad eum qui pater est mendacii, tandem impudenter palamque apostatando, se convertat. Sic Saul à Domino derelictus, Pythonissam, cui prius adversabatur, consuluit. Sic Ochozias Deo Israël spreto, misit ad consulendum deum Accaron. Sic denique eos omnes qui fide vel opere absque Deo vero sunt, ut à deo falso ludificentur, necesse est. Hanc igitur nefariam, pestiferam, mortiferamque insaniarum falsarum cum suis hæresibus abominationem plus solito nostra ætate cernentes invaluisse, ne forsan Christianissimum regnum, quod olim nostro caruit, & Deo protegente carebit, inficere valeat tam horrendæ impietatis & perniciosissimæ contagionis monstrum, cupientes totis conatibus obviare, memores insuper nostræ professionis, proque legis zelo succensi; paucos ad hanc rem articulos damnationis cauterio, ne deinceps fallant incogniti, notare decrevimus, rememorantes inter cætera enumerata dictum illud sapientissimi doctoris Augustini de Superstitiosis observationibus: Quod qui talibus credunt, aut ad eorum domum euntes, aut suis domibus introducunt aut interrogant, sciant se fidem Christianam.

nam & bap̄tismum prævaricasse: & paganum & apostatam, id est, retro abeuntem, & Dei inimicum, & iram Dei graviter incurrisse, nisi eccl̄. pœnitentia emendatus, Deo reconcilietur. Hæc ille.

§ 4. Neque tamen intentio nostra est, in aliquo derogare quibuscunque licitis & veris traditionibus, scientiis, & artibus: sed insanos errores atque sacrilegos insipientium & ferales ritus, pro quanto fidem Orthodoxam & religionem Christianam lædunt, contaminant, inficiunt, radicitus, quantum fas nobis est, extirpare satagimus, & honorem suum sincerum relinquere veritati.

§ 5. Est autem primus Articulus, quod per artes magicas & maleficia, & invocationes nefarias quærere familiaritates & amicitias & auxilia dæmonum, non sit idololatria: Error. Quoniam demon adversarius, pertinax & implacabilis Dei & hominis judicatur: nec est honoris vel domini cuiuscunque divini vere seu participative vel aptitudinaliter susceptivus, ut aliæ creaturæ rationales non damnatæ: nec in signo ad placitum instituto, ut sunt imagines & templa, Deus in ipsis adoratur:

2. Quod dare vel offerre vel promittere dæmonibus qualemcunque rem, ut adimpleant desiderium hominis, aut in honorem eorum aliquid osculari vel portare, non sit idololatria: Error.

3. Quod inire pactum cum dæmonibus tacitum vel expressum, non sit idololatria, vel species idololatriæ, vel apostasiæ: Error. Et intendimus esse pactum implicitum in omni observatione superstitionosa: cuius effectus non debet à Deo vel natura rationabiliter expectari.

4. Quod conari per artes magicas dæmones in lapidibus, annulis, speculis, aut imaginibus nomine eorum consecratis, vel potius execratis, cogere & arctare, vel eas velle vivificare, non sit idololatria: Error.

5. Quod licitum est uti magicis artibus vel aliis quibuscunque superstitionibus à Deo & Ecclesia prohibitis pro quocunque bono fine: Error. Quia secundum Apostolum, Non sunt facienda mala, ut eveniant bona.

6. Quod licitum sit aut etiam permittendum, maleficia maleficiis repellere: Error.

7. Quod aliquis cum aliquo possit depensare in quocunque casu, ut talibus licite utatur: Error.

8. Quod artes magicæ & similes superstitiones, & earum ob-

serva-

servationes sint ab Ecclesia irrationabiliter prohibitæ : Error.

9. Quod Deus per artes magicas & maleficia inducatur compellere dæmones suis invocationibus obedire : Error.

10. Quod thurificationes & suffumigationes, quæ fiunt in tallium artium & maleficiorum exercitio, sint ad honorem Dei, & ei placeant : Error & blasphemia, quoniam Deus alias non puniret vel prohiberet.

11. Quod talibus & taliter uti non est sacrificare seu immolare dæmonibus, & ex consequenti damnabiliter idololatrare : Error.

12. Quod verba sancta & orationes quædam devotæ & jejunia & balneationes & continentia corporalis in pueris & aliis, & misfarum celebratio, & alia opera de genere bonorum, quæ fiunt pro exercendo hujusmodi artes, excusent eas à malo, & non potius aculent: Error. Nam per talia sacræ res, imo ipse Deus in Eucharistia dæmonibus tentatur immolari : & hæc procurat dæmon, vel quia vult in hoc honorari similis Altissimo, vel ad fraudes suas occultandas, vel ut simplices illaqueet facilius, & damnabilius perdat.

13. Quod sancti Prophetæ & alii sancti per tales artes habuerunt suas prophetias, aut miracula fecerunt, aut dæmones expulerunt : Error & blasphemia.

14. Quod Deus per se immediate vel per bonos angelos talia maleficia sanctis hominibus revelaverit : Error & blasphemia.

15. Quod possibile est per tales artes cogere liberum hominis arbitrium ad voluntatem seu desiderium alterius : Error. Et hoc conari facere, est impium & nefarium.

16. Quod ideo artes præfatæ bonæ sunt, & à Deo, & quod eas licet observare : quia eas quandoque vel sæpe evenit, sicut utentes eis quærent vel prædicunt, vel quia bonum quandoque provenit ex eis : Error.

17. Quod per tales artes dæmones veraciter coguntur & compelluntur, & non potius ita se cogi fingunt ad seducendos homines : Error.

18. Quod per tales artes & ritus impios, per sortilegia, per carminationes & invocationes dæmonum, per quasdam insultationes & alia maleficia, nullus unquam effectus ministerio dæmonum subsequatur : Error. Nam talia quandoque permittit Deus contingere: ut patuit in magis Pharaonis, & alibi pluries: vel quia utentes seu consulentes propter malam fidem & alia

peccata

peccata nefanda, dati sunt in reprobum sensum, & demerentur sic illi.

19. Quod boni angeli includantur in lapidibus, & confectæ imagines vel vestimenta, aut alia faciant quæ in istis artibus continentur: Error & blasphemia.

20. Quod sanguis upupæ vel hædi vel alterius animalis, vel pergamenum virgineum vel corium leonis & similia habeant efficaciam ad cogendos vel repellendos demones ministerio huiusmodi artium: Error.

21. Quod imagines de ære, plumbo vel auro vel de cera alba vel robea vel alia materia baptisatæ, exorcisatæ & consecratæ, seu potius execratæ secundam prædictas artes & sub certis diebus habeant virtutes mirabiles, quæ in libris talium artium recitantur: Error in fide & philosophia naturali, & astronomia vera.

22. Quod uti talibus, & fidem dare, non sit idololatris & infidelitas: Error.

23. Quod aliqui demones boni sunt, alii benigni, alii omnia scientes, alii nec salvati, nec damnati: Error.

24. Quod suffumigationes, quæ fiunt in huiusmodi operationibus, convertuntur in spiritus, aut quod sint debite eis: Error.

25. Quod unus demon sit rex Orientis, & præsertim suo merito: & alius Occidentis, alius Septentrionis, alius Meridiei: Error.

26. Quod intelligentia motrix coeli influat in animam rationalem, sicut corpus coeli influat in corpus humanum: Error.

27. Quod cogitationes nostræ intellectuales & volitiones nostræ interiores immediate causentur à coelo, & quod per aliquam traditionem magicam tales possunt sciri, & quod per illam certitudinaliter iudicare sit licitum: Error.

28. Quod per quascunque artes magicas possimus devenire ad visionem divinæ essentiae, vel sanctorum spirituum: Error.

§ 6. Acta sunt hæc & post maturam crebramque inter nos & deputatos nostros examinationem, conclusa in nostra congregatione generali Parisiis apud sanctum Mathurinum de mane super hoc specialiter celebrata, Anno Domini M. CCC. XXVIIII. die XIX mensis Septemb. In cuius rei testimonium, sigillum diæ Facultatis præsentibus literis duximus apponendum. Originale huius determinationis est sigillatum magno sigillo facultatis Theologiæ Parisiis. Ego inveni subjectam in fine Magistrî sententiarum.

Epilogus operis.

Non dubium mihi est, candide Lector, plurimos fore, apud quos malam iniero gratiam, calumniam mihi pro opera qualicumque præstita reposituros: quorum plerique, quod iniquorum est iudicium, id quod non intelligunt, criminabuntur: alii, opinioni longa annorum serie, hominum animis iradicatæ, & velut jure consuetudinario obfirmatæ, quacumque ratione patrocinari volent: nec deerunt qui dentis Theonini prurine insolescentes ex more, mordendi occasionem avidius quaerant. Ad causas naturales quarumcumque rerum miracula & monstra referent pugnaces Peripatetici: ac sacrosanctæ Scripturæ religioni, Aristotelis Platonique rationes præscribere, vehementi obstinacia contendunt.

§ 2. Hic Petri Pomponatii Mantuani, summi & clarissimi suo tempore philosophi, de Naturalium effectuum causis, sive de inanimati Operis, abstrusioris philosophiæ plenum, requiretur, accuratiusque evolveretur, ut oppugner, pessumque eam: nisi in inicitis Christianæ philosophiæ fundamentis constabilibus, sermone probabiliter contemnam, ex D. Pauli, vasis electionis, consilio, qui studiosè præmonuit, videndum esse, ne quis sit qui nos præderit per philosophiam, & inanem deceptionem, juxta conitutationem hominum, juxta elementa mundi, & non juxta Christum. Quoniam in illo inhabitat omnis plenitudo Deitatis corporaliter. Pomponatium quoque ante reddidit spiritus extremi haurum respicere ex singulari Dei miseratione, nec permansisse *ut sup*, errare volo. Talem etenim fuisse, à clarissimo medicinæ ornamento D. Helideo Foroliviensi, ejus olim discipulo, non semel ditum est.

§ 3. At sibi injuriam fieri à medico, quædam Scripturæ sacra ca excutiente, & suæ vocationis metas transiliente, acclamabunt atrociores plerique Theologi: Ne sutor ultra crepidam, mordans oblatrantes. His nihil aliud responsum volo, quàm, D. Lucam angelicam medicum Antiochenem fuisse: ac me ex eorum esse numero, quorum huc spectat studium, ut si quo modo tandem ex mensa Dei misericordia atque ineffabili Christi gratia, ad relictum illud sacerdotium pertingere queant, cujus D. Petrus aposto-

Apocal.
1. 5. 10.
Esaiæ 62.

lus, beatus, Joannes Theologus, & propheta Esaiâs meminerunt.
 § 4. Quod maleficii quosdam Ecclesiastici collegii homines impuros insularim, si quoque ægre ferant: id certè non debui non facere, argumenti ratione: atque apertius etiam nominibus eorum expressis potuissem, nisi modestiam hanc ex Theologia edoctus, hos Christianæ fidei eversores ac reipublicæ sedatæ turbatores, ut adhuc desistant, statuissem præmonere. Cum magicorum flagitiorum reis mihi controversia est, non cum viris piis, quos unice veneror & colo, ut si quis alius. Si injuste se traductos illi conquerantur, ut in theatrum palam mecum prodeant, suamque tueantur causam, non detrecto.

§ 5. Doctioribus quibusdam nostri ordinis viris, vel etiam delictioribus, si à me non sit factum satis (quod equidem libenter fateor: quam sit mihi curta supellex, non ignarus) iis tamen rem exactius perpendendi, altiusque perscrutandi, ac methodo doctiore, ordine magis cohærente, oratione dilucidiore, verbis aptioribus, & veritatis argumentis validioribus describendi, qualemcunque subministrasse occasionem pro ingenii tenuitate (quam certè magnam agnosco) videor. A quibus si alicujus lapsus etiam admonear convincarque, plurimum à me reportabunt gratiæ: quemadmodum reliqui omnes, eodem me prosequuti studio: nec me errata retraxisse pudebit unquam. Non mihi usque adeo Suffenus sum, nec ita *Philurios* afficit libido. Est aliqua prodiva tenus, si non datur ultra.

§ 6. Quod contra legum duodecim Tabularum autoritatem, de iis qui messes excantant, à vulgari opinione & Poëtarum figmentis dissentiam, si graviter tolerant Jurisperiti, mala mihi pro beneficio reponitur gratia: quod veritatis in hoc argumenti genere ab aliis inquirendæ, & criminalis sententiæ hic non secundum placita cæci in religione Christiana sæculi, verum ex ipsis veritatis mysteriis, debito ordine eruendæ pronuntiandæque ansam porrigere qualemcunque voluerim. Enimvero si alicui in legitima sua vocatione præjudicandi animus mihi fuerit, temerarii hominis notam meo quodam merito haud recuso. Cæterum si hac mea peroratione non contentis mordacibus invidisque ingeniis, me convitiis proscindere, imperitiæ redarguere, flagitii inique insimulare, & calamum petulanter in me stringere lubeat: ea me Deum omnipotentem confirmaturum tolerantia confido, ut quoscuque

adverti-

adversariorum dentes & insultus, patiendo simi exuperaturus.

§ 7. Irritas præterea suas apud me vident machinationes impii sacrilegique magi, quorum nec præstigiis, nec terriculamentis culum quidem latum moveor, etiamsi me diris suis imprecationibus aut diabolicis exorcismis transformare studeant: aut *uis uenenas*, vel (si malint) cloacas execrandis suis artibus compellere nitantur monstrosi malefici. Delphica in me divinorum oracula, quibus nihil non sinistri mihi in Pythii templo cacanti, & ob id à Pisistrato tyranno statutæ poenæ subjiciendo; vaticinabuntur homines perditæ, prorsus contemno. Incassum me nocturnis lemuri- bus, aut defunctorum manibus vel larvis terrebit tenebrosus necromantes. Nec contra Geoticorum umbras aquæ lustralis asperginem, vel tædarum ignem juxta sepulchra arcesso: suis hi spectris ne neutiquam fatigabunt. Tartarearum vocum barbarie aut murmurum ludibriis si me laceffat nefarius exorcista, non mihi curæ est. Incantatorum ligaturas, quibus prodigiosos accersere morbos, congressum impedire naturalem, imò ejus organa pro suo arbitrio auferre & restituere posse creduntur, ne pili quidem facio, rideoque. Si quid maligna imprecatione aut vitiatæ voluntatis affectu in me possunt deliræ sagæ, eis & permitto, & remitto. Bre- viter, ut Horatius ait:

*Somnia, terrores magicos, miracula, sagas,
Nocturnos lemures, porrenaque Thessala risu
Excipio.*—

§ 8. Unicam solummodo veneficorum pertimesco artem, quæ suis venenis vel propinatis, vel admotis, vel spiritus attractione ferientibus plurima vere, non phantastice inferre nocumenta valent: harum causam defendendam hic cepi minime, sed juxta magistratus censura discutiendam decidendamque relinquo.

§ 9. At ex labyrintho præstigiæ dæmoniæ incantamentorumque nonnihil extricatus, finem dicendo faciam de monstrosis his ludibriis, excogitatis certè ut gloriam Dei, & doctrinæ utriusque, sacræ & physicæ, veritatem obscurent, atque maleficas diaboli artes occultent vestiantque, quæ Domino Deo *βδελύγματα* sive abominationes sunt: has aversemur, fugiamus & execremur, quacumque etiam artificiosa proponantur specie. Repugnemus & earum illecebris & occasionibus objectis, quæ prima fronte blandiri & allubescere videntur. Nec solum corpora nostra, non spon-

tè mancipia & domicilia satanz faciamus : verum etiam illi, licet astutissimo & *magis*, vera fide & vitæ sanctimonia omnes adoriundi nos aditus præcedamus, auxilium à Dei filio abduè ardentibus votis implorantes, nosque vivo Dei verbo & Spiritus sancti ope vigilanter, veluti in excubiis sedulo constituti, ita munientes, quo etiam si hujusmodi munimento tanquam firmissimo vallo undiquaque obseptos audacius insultet juratus ille *hostis*, non tamen valida hæc septa perfringat, expugnetque.

Iob. 1. 2.
Psalm. 2.

1. Reg. 28.
Act. 19.

Matt. 25.

§ 10. Qualescunque etiam afflictiones nobis impostas, æquo animo cum Jobo fortiter toleremus, adversus Deum nentiquam cum gentibus frementes, nec vetitam opem cum Saule inquirentes. Neque etiam curiosi, cum Ephesus, vel lasci-vi, quæ novisse nos aut non interest, aut non licet, sive minus expedit, anxie indagemus: vel ex iis, à quibus exquiri severe inhibuit Deus, sciscitemur: sed illis quas Evangelii veritas commonstrat, semitis insistamus, inhaereamusque, furiosas diaboli præstigias & lubrica trivialis declinantes, ne quemadmodum Jannes & Mambres resistebant *veritati*, nos quoque Dei præcepto recalcitrantes, cum his qui à sinistris e-runt, horrendam olim Christi sententiam audiamus: Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo, & angelis ejus.

§ 11. Nihil autem hic ita assertum volo, quod æquiori judicio catholicæ Christi Ecclesiæ non omnino submittam: palinodia mox spontanea emendaturus, si erroris alicubi convincar. Proinde si adversus hos meos libros prius à quoquam pronuncietur, quam error evidenti demonstratione appareat, contra hunc, mihi summam fieri injuriam, jure optimo palam & libere protestor.

F I N I S.

373

IOANNIS WIERI
LIBER
APOLOGETICUS.

Clarissimo virtute, prudentia ac eru-
ditione Viro,

D. HENRICO WEZIO

LL. Doctori, & Cancellario Cli-
vensi vigilantissimo,

JOANNES WIERUS S.

*O*rena honorem iis, qui civem ex ho-
stium manibus, vindicassent, offerre so-
lebant Romani, vir amplissime, perve-
tusta sane consuetudine, & exemplo
haudquaquam improbando, ut partim
quantum esset momenti in unius homi-
nis assertione, intelligerent hostes: par-
tim vero, ut reliqui hoc laudis ornamen-
to invitati, frequentes ac seduli in suis

*defendendis strenuam navarent operam. Quum vero ante annos
aliquot viderem innumeros passim citra iusta inquisitionis stu-
dium, multo minus exactam causa notionem ob malefici suspi-
cionem non modo crudeliter flammis objici devorandos, sed (ne-
gotium hoc vigilantiter dirigente Satana) ipsos etiam iudices saepe-
vumero in extremam perpetui exitii ruinam prolabi: non dissi-
mili omnino ratione motus, viam qua priores à flammis libe-
rarentur, alteros ab aeternae pernicietis dispendio vindicarem, com-*

monstrare studui sex libris de Præstigiis dæmonum in lucem editis. Licet autem hic operam certe non luserim, quum ex summis magistratibus non pauci hoc nomine ingentes mihi gratias egerint, quippe qui prudentiores cautioresque meis scriptis redditi, clementius delusas à dæmone vetulas jam habent, & sue salutis felicitati providè magis consulunt: nihilominus quosdam adhuc insolentis ingenii, & parum grati erga me animi (quæ detestanda hujus sæculi est labe) in me nescio quid molitos postea sensi, quibuscum in certamen progressus, monachicæ leges minime detrectavi: num vicerim, penes æquum censorem judicium esto. Tu porro quum singulari illustrissimi Principis nostri delectu, & unitis totius summi ordinis senatorii suffragiis, tum & unanimi bonorum omnium applausu non sine divini numinis auspicio, in Concilii caput, & justitiæ antistitem, Cancellarium scilicet, iunctus etiam sis constitutus: hanc nostram defensionem libro hoc Apologetico comprehensam, ut sub æquo iudicii tui arbitrio, & ejusdem singulari patrocinio facta tectaque haberetur, tibi cum primis nuncupandam ratus sum: idque justis de causis. Quum etenim Clementissimo nostro Principi libros nostros superiores consecrarem ipsiusque tutelæ commiserim, tui erit officii, à cujus ore & consilio sane ipsius Clementia pendet, nostræ defensionis actus in tuam suscipere clientelam. Hoc & eo nomine mihi erit gratius, quod cum bona ob causæ nostræ certitudinem, conscientia fruar, talem consequor iudicem, qui non modo solidioris doctrinæ, & prudentiæ haud vulgaris, modestiæque insignis testimonio multos præluceat aliis: verum etiam quem variarum rerum usû pollere, amplissima illa testetur Waldassia, cujus administratione aliquot annis multa cum laude feliciter es perfunctus. Sit profecto talis mihi ~~verum~~ ~~arrat~~ ~~amov~~. Precor misericordissimum Deum, ut te totum regere, & suo spiritu confirmare dignetur, quo tam vocationem, cui digne hæctenus respondes, ad ipsius gloriam & Reipublicæ utilitatem feliciter finias.

L A M I A R U M

P O E N A C O L L A T I O

JOANNIS BRENTII,

E T

JOANNIS WIERI.

*De Grandine, Concio Ioannis Brentii Germanica, à
Wiero Latina fideliter reddita.*

Quum incredulitas & idololatria, dilecti in Christo, non
unius, sed varii sint generis inter homines occasionem-
que subministrant non leuem ad corporis & animæ per-
nitentiam: ut utranque & agnoscere & declinare discamus,
in nostra vocatione omnibus vitæ diebus pie persistentes, maxime
opus erit.

§ 2. Cum primis vero fatendum, Idololatriam non modo nun-
cupari, quam olim infideles Ethnici sunt amplexi, cuiusmodi est
adoratio & cultus imaginum atque deorum, & id genus reliqua :
sed &, ubi satanz ejusque asseclis, lamiis & maleficis tribuitur,
quod solum divinam spectat majestatem, dicitur ac est idolola-
tria. Est item, ubi quis dispendium passus, animo prorsus dejecto,
Deum superesse tutelarem, qui juvare queat, non credit, nec pro-
pterea ejus auxilium implorat, sed aliunde opem querit: atque
utinam numinis favore, dicta idololatria tam apud nos concidisset,
quam apud Ethnicos interiit. Atqui tam multos esse, qui ido-
latriæ nomen modo commutarunt (teste ipsa experientia,) re ipsa
autem vitam impiam atque adeo idololatriam veram conservant
tuenturque, heu nimis dolendum. Hæc ira se habere, ostendunt
publice actus haud ita pridem visi. Siquidem damnofo frigore &
pruina, grandine & tempestate hæcenus è cælo nos aliquando af-
fligit Dominus Deus, ut se adhuc dominari & rebus gerendis
præesse, testatum redderet: significatum & voluit, quid vel mo-
mento

*Idolola-
tria ve-
ria.*

mento adversus nos posset, quando suam declarare potentiam cogitaret. Sed quid vicissim à nobis fit? nihil aliud quam solet.

§ 3. Plerique. n. factam ex grandine vini frugumque jacturam, tam miserandis tulerunt modis, ac si præ impatientiæ enormitate Deum ipsum mortuum esse, nec quicquam auxilii sive in coelo sive in terra sperandum esse, credere visi sint. Alii ejusmodi grandinem non esse divinitus immissum, sed à lamis excitatum, ideoque eas simul Vulcano mox esse consecrandas, impudentibus vocibus proclamarunt: suorum interea flagitiorum immemores, quasi ne vel aquæ leviter unquam turbatæ essent rei, sed ante Christi tribunal omnino innocentes. Enimvero qui in necessitate de ope divina dissidunt, Deum velut vita functum suis gestibus testari: qui idem nuncius opus diaboli ejusdemque clientelæ asscribunt, se fidei Christianæ primordia nec scire nec intelligere, ostendunt palam. In primo siquidem fidei articulo Deum omnipotentem esse fatemur: & in oratione Dominica precamur nobis panem quotidianum donari. Similiter & in primo decem mandatorum Dei monemur deos cavere alienos, ac Dominum Deum adorare solum. Quid vero de talibus sentiendum? Hæretici redduntur, uti Marcionitæ, duos facientes deos, unum à quo bona, alterum à quo mala proveniunt: sicque ipsum diabolum constituunt deum, quæ profecto non infima est dicenda idololatria.

Marcionita.

§ 4. Hisce animadversis, operæ præteritum fuit visum, nonnihil hoc tempore de tonitru & grandine in hac concione sermocinari, & breviter indicare, unde illa tonitrua & grandines, à quibus tantopere exhorrescimus, prodeant, ut id quod hisce prodigiis, ne noceant, usui erit, percipiamus: ut item inventam à grandine calamitatem in aliquod convertamus commodum. Hoc intellecto, cognoscemus & recte Deum patrem & filium ejus Jesum Christum, eandemque adhuc dominari, quamvis à grandine dispareat messis: & quod n. jus est, hac ratione Catechismus, id est, fidem, orationem Dominicam, decem præcepta rectius intelligemus, vitamque porro magis piam ducere satagemus.

§ 5. In primis vero præmonitos vos, charissimi, volo, me jam non ita de grandine dicturum demonstratione naturali, sed secundum Dei verbum. Enimvero eum procreari scribunt naturalium rerum periti, quando è terra sublevantur vapores humidi, & solis calore

Pluvia
& grande
nido.

calore in aëris medium, ubi nubes hærent, attracti, ab aëris frigore in nubes coguntur condensanturque: quibus à solis calore dissolutis, gignitur vel pluvia vel grando tempore æstivo. Pluvia decidit, nisi rursus ex aëris frigore coalescant guttæ: grando autem, ubi eo modo illæ concreverunt durefcuntque. Ita illi de grandine ex ratione loquuntur.

§ 6. Cæterum ex Scriptura sancta discimus, quis naturalis ejus ordinis omnipotens sit conditor & administrator, & qua occasione ita ordinet gubernetque. Nascitur & homo in corpore materno dispositione naturali: verum si non existeret Deus, qui ejusmodi naturalem occasionem creavit direxeritque, nequaquam in mundo nasceretur homo. Eadem est grandinis ratio, quem ordine licet naturali procreatum, Deus tamen ejusdem author in suum convertit usum. Impiorum est opinio, diabolus, maleficas & lamias grandinem ciere, eoque vinum & fruges concutere & perdere.

§ 7. Aliter autem longè ex sacrosancta Scriptura docemur, Deum videlicet ipsum condere grandinem & efficere, at in hunc finem, ut eo iniquos puniat, quo in peccatorum agnitionem ducti, convertantur: pios vero eodem probare conatur, num in vera fide persistere velint. Hujus luculenta habemus testimonia in Scriptura divina. In lib. 2. Mosi, cap. 9. legimus, à Deo Mosi mandatum esse, ut extensa manu super universam Ægyptum, in homines & jumenta grandinem provocaret. En apertum testimonium, quo Deum grandinis esse authorem, & immittere, ut hominum scelera & impietatem eo mulcet, ostenditur. Sic & cap. 38. Jobi, loquitur Deus: Pervenistine ad thesauros nivis, aut thesauros grandinis inspexisti? quæ reservavi ad tempus hostis persequenti, ad diem conflictus & belli, &c. Iterum audimus ipsum Deum testari, à se grandinem invehi. Adjungam exemplum ex ap. 10. Iosue, ubi Deum grandinis lapides objecisse populi Israëticis hostibus dicitur, illisque plures perdidisse, quam gladius ferorum Israël absumpsisset. Et Aggæi 2. ait Deus: Percussi vos arbunculo, & robigine & grandine omne opus manuum vestrarum: nec tamen fuit ex vobis, qui ad me reverteretur, dicit Dominus. Duo hic insinuat vates: prius, grandinem à Deo provenire: alterum, ab eodem impiis offundi, ut puniantur, & ad poenitentiam redigantur. Possit hic dici: Ergo nec satan nec lamia quicquam

quam in concitando grandine efficiunt. Respondeo, Deum, non diabolum esse grandinis authorem rectoremque, jam demonstratum esse.

§ 8. Cæterum diaboli studium in hoc omnino propendet, ut tam in temporalibus quàm spiritualibus rebus homini nocere velit: at sine Dei consensu potest nihil, quemadmodum in Iobo apparuit, cap. 1. & 2. Perditum quidem illum prorsus cupiebat, verum absque Dei nutu ne pilum certè movere in ipsius capite valuit. Nec Achabi regis prophetas decipere potuit diabolus citra Dei permissionem, 1. Reg. 2. Velut etiam in Testamento novo, Matt. 8. in porcos quidem ingredi nequivit, nisi peculiari assensu permissus. Nec discipulos Christi tentare sine Christi suffragio potest, Luc. 22. Satanæ expetivit vos, ut cribraret velut triticum: sed ego pro te oravi, ne deficiat fides tua, Petro Christus ait. Docemur his exemplis, hostem generis humani, licet pessimè erga nos affectum, tamen impotentem quoq; esse & nullarum virium, nisi à Deo consensum sortiatur. Si itaque aërem immutare tempestatemque cingere nequit dæmon, multo minus lamia valebunt.

§ 9. Qui ergo fit, quod lex Imperatoria pœnam maleficis & lamiis decreverit? Sic etenim lex habet: Sunt multi qui malis, utuntur artibus, elementa turbantes inficientesque, nec etiam infontium vitæ parcentes, sed inferentes iis damnum: hi cum naturæ sint hostes, supplicio afficiantur. Sic & legimus Exodi cap. 22. Deum Mosi dixisse: Maleficas non patieris inter vos vivere. Si jam in rerum natura non existit malefica; vel grandinem excitare nequit, cur ex Imperatoris decreto, & potissimum ex lege Mosi, quæ suam habet ex Spiritu sancto originem, plectitur? Hic illud considerandum, maleficas ex jure Cæsareo & Mosi mandato affici pœna, non quod pro suo arbitrio tempestatem vel grandinem provocare possent, sed quod se totas diabolo manciparint, ita in satanæ spiritu immersæ. Ut nihil cum suo hero satana quam mortalium perniciem cogitent aut machinentur: nec aliter sentiant, quam à se fieri id quod Deo assentiente, ipsum efficit dæmonium. Cum enim dæmoni grandinis ciendi potestatem facit Deus, tum maleficas sibi devotas, ut sua incantamenta adornent, commonefacit diabolus: ubi jam dilabitur grando, non maleficarum potentia fit, sed quod in dæmonis manu ex Dei assensu fuerit. Hoc modo à satana deluduntur maleficæ, quasi ipsarum existat o-

pus, quod solum Deo permittente sit effectum. Proinde ejuscemodi vitam impiam, & infidelitatem maleficarum puniunt leges, non quod quicumque damni ex sese inferre illæ queant, sed quod se facere opinentur, ac dæmoni se totas in injuriam & perniciem hominum dediderint.

§ 10. Atqui cur grandine excitato vinum & fruges in agro dissipare satanæ à Deo conceditur? Me antea docuisse respondeo, Deum concedere demittereque grandinem, ut pios in sua fide probet, impios vero digno castiget supplicio, atque ad delictorum agnitionem poenitentiamque coërceat: nec amplius hic addam.

§ 11. Nunc porro, quibus rationibus præveniri avertique possit grando, monstrare conabor. Hic denuò se multi offundunt errores. Plerique consecratas herbas igni imponunt, dæmonem ex aëre profligari earum fumo rati: sed luculenta est idololatria & incantamentum. Dæmones etenim sunt spiritus, nec omnino se ejuscemodi rebus externis abigi sinunt: & qui in fugandis dæmoniis ac maleficis, talibus utuntur suffribus, maleficis hos potiores non agnosco, nec sanè mitiorem merentur poenam. Alii cornua Aquenia adversus tempestates inflant, non minori idololatriæ crimine. Nec campanarum sonitus contra grandinem & aëris concitationes intermittitur. Ea de re nonnihil dicemus. Pii certè tali sonitu rectè uti possent: impii autem baptizarum campanarum pulsatione se dæmones ex aëre fugare, eademque grandinem præveniri credunt.

§ 12. Gravis hæc est idololatria: primum, quod campanis applicatur baptismus: secundo, quod clangori ascribitur id quod Deum modo concernit. Pii vero in suum convertunt usum; ut dici, duabus rationibus, seculari nimirum & spirituali: priori, dum campanarum sonitu pusillanimes quaecumque solatium concipiunt, quod homines adhuc præ manibus esse intelligant: altero, dum tali pulsatione ad indignationis divinæ agnitionem & preces excitantur ignaviores. Pulsando ad orandum monemur, ut suam remittat iram misericors Deus. In gruente tempestate, ad ædes sacras concurrendum, & flectendum ab ira cæleste numen. Sed cum eo tempore non semper templum ingredi liceat, campanas pulsarunt veteres, eo indicio significantes, ut domi non minus attenderetur recibus, quam in templo. Istiusmodi pulsatio campanarum esset toleranda: at pulsationi solum vel campanis à suffraganeo bap-

*Idololatria.
Incantamentum.*

ptizatis tribuere fugandi dæmonis vel grandinis avertendi potestatem, summa est idololatria, cum hac in re nihil queant. Alii ad grandinem prævertendum, lamias Vulcano litandas proclamant.

§ 13. Quanquam magistratum oportet ex legum præscripto cum his lamiis agere, easdemque punire, non tamen ex illarum confessione, sed indubitatis indicis ac testimoniis. At quid? etiam si omnes lamias absumpsissent flammæ, non tamen propterea desinerent grando & tonitrua, quæ à Deo, uti dictum est, immitti queunt.

§ 14. Quibus itaque rationibus grandinem amolieremur? Supra dictum est, Deum grandinis authorem administratoremque esse, & ut grandinem evocet diabolo propter peccata nostra permitti. Quænam sunt illa peccata? quis, Deus bone, illa ordine posset recensere? Pauca solum, eaque non longè petita enumerabo. Quibus etenim rebus Deum offendimus, in iisdem nos punire solet, uti *Exod. 21.* lex habet: Oculus pro oculo, manus pro manu, dens pro dente, pes pro pede. Prævaricamur vini & frumenti abusu, proinde iisdem quoque punimur. Tam dives hic labitur, quam pauper. Cuncta attrahunt divites, non secus quam si ipsis terra esset defectura. Ubi vero impinguati fuerint, horrea & penaria plena, nullus comessandi, comptotandi & prodigalitatibus finis. Inopibus autem communiter hoc studio est, quomodo suos dominos, quibus pecuniam, fruges decimasque debent, cautè defraudent.

§ 15. Hinc evenit, quemadmodum Amos 4: dicitur: Vos Samaritæ vi opprimitis tenues, & comminuitis inopes. Propterea pluvi super civitatem unam, super aliam non pluit. Pars una agri compluebatur: & pars quæ non compluebatur, exarescebat. Item Aggæi cap. 1. Sic dicit Dominus exercituum: Diligenter perpendite vias vestras. Seminaftis multum, & parum infertis: comeditis, sed non ad satietatem: bibitis, sed non ad inebriationem, &c. Quare? ob id scilicet, dicit Dominus exercituum, quod domus mea adhuc deserta est, vos autem curritis, ut quisque domum suam habeat. Idcirco cœli super vos rorem non dant, nec terra proventum suum. Ego quoque vocavi siccitatem super terram & super montes, super frumentum & vinum, super oleum, & super universum quod terra profert, super hominem & super jumentum, & super universum laborem manuum. Et apud

eundem cap. 2. Sic dicit Dominus, Percussi vos carbunculo & robigine & grandine omne opus manuum vestrarum. Quare? quod domus mea nondum est extructa, dicit Dominus. Similiter & per prophetam Malachiam cap. 3. loquitur Dominus: In decimis & magnificis donis execratione execrati estis vos, quod me universi vos adfigitis vel dispoliatis. Quot subditorum non illibenter, nec fraudulenter debitum solvunt? Ubi pecunia vel decimæ sunt satisfaciendæ, ad diaboli acervum pertinere murmurant: Quod certe luculentum animi impii est indicium.

§ 15. Tam itaque egeno, quam locuplete vitam agente dissolutam, & vino frugibusque abutente, subministratur Deo occasio, ut grandinem in vini frumentique exitium admittat. Quapropter lamias flammis evestigio tradendas, non est clamandum: ejusmodi etenim vocibus nos ipsos igni adjudicamus. Si vero urgeatur, lamias, similesque homines, qui grandinis causa extiterunt, esse exurendos, cedo unde ignis satis habebitur? Et quem tum omnino invenias securum? Imo ne magistratus quidem, nec subditus, nec dominus nec servus securitatem sibi polliceri possit. Proinde si tonitru & grandinis jacturam prævertere voles, ex eadem tua gravia peccata & impietatem agnoscere discito. Convertere ad Dominum, & pœnitentiam age, atque omni studio vocationi tuæ respondeo. Si tum quid forte detrimenti accidat, sua gratia & benedictione tibi id Dominus Deus præstabit sarcietque per suum filium Christum Iesum, cui laus honor & gloria cum Deo patre & Spiritu Sancto nunc & in ævum, Amen.

D. IOANNI BRENTIO, *sacra Theologia Doctore, præposito Stutgardensi, &c.*
Ioannes VVierus

S. P. D.

S Alve in eo qui nos dilexit, suoque abluit sanguine, quotquot cum vera nostri ipsius abnegatione, ejus doctrinam amplectimur, & vestigia sectamur, ornatissime domine Brenti. Cum te justis de causis semper magnifecerim, observarim coluerimque ob insignem doctrinam & indefessum pietatis studium, quoductus tam strenuam hæctenus operam in expurganda à tam multiplicitis idololatriæ monstro Ecclesia, navasti: jam vero multo ma-

jori à me loco haberis , & quidem tuo merito , ob eximiam illam , doctam & piam concionem à te habitam , & nuper typis publicatam.

§ 2. In ea enim eleganter & vere doces , idololatriam non solum esse nuncupandam , quam olim sectati sunt ethnici in idolorum suorumque deorum invocatione : sed in eo quoque eam consistere , si quando diabolo ejusque ministris , incantatoribus & lamiis attribuitur , quod ad solam majestatem divinam pertinet : Item , si cui infortunium obtigerit , ex eoque animum utque adeo deiciat , quasi nullus supersit deus , qui subvinere queat : Nec amplius eum invocat , sed aliunde auxilium & liberationem querit. Propterea graviter , nec injuria , cum iis exostulas , quorum in ducatu Wirtenbergico vites & fruges à densa grandine conquisatæ perditæque fuere , nec ii calamitatem à Deo investam ob sua peccata agnoscerent , multo minus resipiscerent : sed quicquid id esset , lamiis impurandum , iisque igne absumptis hoc mali expiandum profligandumque conclamarent.

§ 3. Rectius hic auditores instruis , evidentissimisque rationibus & testimoniis exemplisque sacræ Scripturæ demonstras , grandinam , cujus & causas proponis naturales , minime à diabolo procreari nec ab eo ulla ratione excitari posse , multo minus à lamiis : sed Deum omnipotentem solum esse grandinis & authorem & creatorem , eoque nomine ab illo effici & produci , ut ejusdem potentia impios puniat , iique ad peccatorum agnitionem compellantur resipiscantque : pios autem ejus immissione probare studet , num in vera fide constanter persistere volent , Exod. 9. Job 38. Ios. 10. Aggæi 2. Nec certe vulgarem esse doctrinam fatendum est , ubi viam commonstras , qua tuto & cum bona conscientia ejusmodi calamitatem quilibet declinare queat.

§ 4. Hæc optime intelligo , mi integerrime Brenti : nec dubito , bonam operam hic reipublicæ Christianæ præstitam esse , à remuneratore cujuscunque boni uberrimo liberaliter rependendam : cum in hoc negotio hætenus densissimam caliginem plurimorum oculis obduxerit milleartifex , potissimum eorum quoque qui Evangelicæ veritatis lumen sibi præ aliis illuxisse confidunt , tam principes , & patricii quam vulgares , quinimo etiam ii quos ex assumpta vocatione , in aliam sententiam saniori doctrina alios traducere decuit. Hic cum à te mihi abunde satisfactum esse agnoscam , gra-

tiasque eo nomine tibi agam quam maximas : in altera tamen ejusdem concionis parte, ubi mihi tecum minus convenit quid desiderem, candide proponere volui, meamque sententiam breviter explicare, ut ubi rectius me erudieris, eam commutem, quam sex libris De præstigiis Dæmonum & incantationibus ac veneficiis, inscriptis, vigilanter examinandam excutiendamque palam omnibus obtuli, sexto maxime libro.

§ 5. Docuisti lamias nullam posse producere grandinem, aut ullam procreare tempestatem, nihilque in iis ciendis conferre : Sed illas à diabolo illudi, ut quando huic grandine conquassandi grassandique potestatem permissurus sit Deus, hic lamias commonefaciat, quo sua incantamenta (vel potius quisquillias) adornent, ut ubi postea subsequatur plaga proposita & calamitas, à se inductas arbitrentur : eoque leges punire illas ob vitam impiam & infidelitatem, non quod induxerint aut inducere potuerint malum, sed quod se fecisse putent, ac diabolo se in hoc obligarint. Hic & legem Imperatoriam adducis in hæc verba : Plurimi sunt, qui malis artibus utuntur, elementa turbant & inficiunt, nec insontium hominum vitæ parcunt, sed damnum invehunt : Cum itaque hi homines naturæ adversentur, mortis supplicio afficiantur. Confirmas institutum lege à Mose promulgata, Exod. cap. 22. Maleficas non patieris vivere. Hic non ægrè feres, si libere id quod sentio, profiteri quoque audeam. Ex pia etenim & modesta collatione solet tandem erui veritas : Huc omnem spectare decet disceptationem : Nihil hic petulantur, temere aut præfracte à me proponi aut defendi, testor eum quem nihil latet.

§ 6. Fateris prius, lamias mente delusas à dæmone, nihil ejus mali in tempestatem concitanda, licet secus putent & fateantur, vere designasse, aut designare potuisse. Lex autem non de iis loquitur, qui nihil tale possunt, sed qui malas usurpant artes : Quas vero nostræ lamiæ usurpare queunt, cum sint indoctæ, ineptæ & stupidæ, tum ob sexum; tum ob ætatem? Lex eos quoque explicatè nominat, qui elementa turbant inficiuntque : nec id posse à lamiis fieri, ipse doces : Quinimo ne ab ullo quidem homine fieri posse, admittes facile. Has item non lædere hominum vitas, de quibus identidem lex dicit, prolixius in meis libris demonstravi : Cum vero in hac concione te non contraxisse legam, hic verbosior esse nolo. Si enim veneno quempiam læserint, non

jam:

Venefica
punitanda.

jam vulgares lamiae, sed veneficæ dicendæ sunt, quas Moses & Cæsareæ leges, & quæcunque respublicæ jure optimo puniunt, nec in controversiam vel quæstionem unquam id venit. Propterea ad nostrarum lamiarum punitiois modum vel statuendum vel confirmandum, nullo modo debet torqueri lex Imperatoria, cujus ne ullum quidem verbum illas concernit, quarum phantasiam aut vim imaginativam, ut se fecisse opinentur quæ revera non fecere, aut quæ etiam sæpenumero in rerum natura non sunt, tantopere læsit veteratorius ille vertiginis spiritus.

§ 7. Hinc multa confitentur, potissimum in tormentis enormibus subditæ quæstionibus, quæ meræ sunt fabulæ, nugæ, mendacia, & nec sunt nec fuere, nec quæ unquam rerum natura patietur, vel admittet. Nec plus his fidei debet apponi in ea confessionis parte, qua se dæmoni hoc vel illo modo consecratas dicunt, & propterea in ejus voluntatem & actiones malas consensisse, quam ubi se aërem conturbasse, grandinem noxium evocasse, segetes & vites dissipasse perdidisseq; vel quodvis aliud malum iis æque *admirator*, perpetrasse, libere dicunt & fatentur. Unius enim confessionis eadem hora & modo prolatæ ab eodem homine articuli & membra sunt. Quare igitur illusionem magis in hoc quam in altero articulo à præstringente spiritu in mente factam, credere malumus? Cum nulla sit probatio aut demonstratio, quam confessionis in carceratæ, excarnificatæ & dementatæ anus, cui in multis nullam esse dandam fidem convenimus, quodcirca non itidem in omnibus, cum nihil certi ex confessione erronea delusæ ejusmodi mulieris dæmoniacæ decerni aut statui queat.

Vide sup.
praelib. 4.
cap. 12.

§ 8. Diabolum etenim, qui illam agitatur vexatque, mendacem esse & mendaciorum parentem, testatur ipsa Veritas. Illa autem à diabolo agitata, & fere semper obsessa, effatur id quod menti tam valide impressit dæmonium, ut nihil aliud credat illa, quam se rem veram proloqui: quinimo à diabolo ejus lingua frequenter dirigitur, ut secus loquatur quam ipsa mens dicit: quod in non raris mulierculis dæmoniacis fit, ut dictorum postea illas à satanæ vinculo liberat pudeat, si ea in memoriam ab aliis revocentur: id quod coram à monialibus ita læsis in examine non semel audivi: quæ etiam sanæ mihi factæ sunt, quandam, quæ ejusmodi plurima facinora à se designata in carcere & tormentis confiteretur, eodem modo in cœnobio à dæmone fuisse vexatam, quo reliquæ,

quas

quas ab ipsa maleficio affectas credebat: holocausti tamen materiam suppeditare ipsam, licet modo à satana obsessam, oportuit: quanquam in actione criminali probationes debere esse meridiana luce clariores, severe jubeant leges.

§ 9. Præterea, si in eo suo gravissimo animi morbo se diabolo mancipassent illiusmodi anus, non propterea essent comburendæ: sed cum ex intolerabili mœstitia in eam animi dejectionem & desperationem inciderint, saniori institutione revocandæ, atque ut Christo se rursus dedant, consecrentque resipiscentes ab errore, qui faltem propriam illarum animam (cujus judicium solus sibi reservavit Deus) attigit, nec in alios actu se expandit, sedula exhortatione erudiendæ. Sic earum animas lucrabimur, & à morte vindicabimus, ut D. Jacobus docuit. Omnis enim qui peccat, nec facit justitiam, & fratrem odit, ex diabolo, & non ex Deo est, inquit D. Joannes. Nec item scortatores, neque adulteri, neque simulachrorum cultores, neque molles, neque ebriosi, neque maledici, neque avari, regni Dei hereditatem consequentur.

Iacob. 1.

1. Joan. 3.

1. Cor. 6.

§ 10. Hi quanquam non à Deo se voluntate solam, sed ipso maxime opere separarunt scienter, ac diabolicas actiones nulla vitata phantasia perfecere, non tamen flammis statim obijciuntur, etiam si admissum delictum in alios quoque extendatur, qui ejus communiōne graviter peccant: punitionem interim divinam multo duriores non evadent, nisi convertantur, conversi autem etiam ab ea poena securi erunt: quemadmodum & illi quos Paulus describit in extremis diebus fore mente corruptos, & circa fidem reprobos. De hæreticis, qui falsa persuasione à satana seducti, Deo, sibi & aliis injuriam fecere, idem dictum volo, eos nimirum extremo supplicio non ita afficiendos, potissimum si errorem agnoscent, ab eoque desistant: legitime tamen coerceri posse, negare nolo. Minus certe à lamiis dictis, serè omnibus vetulis & lexis foemineis, ac partim à dæmone vexatis delusisque, partim etiam obsessis; & nemini noxiis, in magistratum aut alios delictum erit.

2. Tim. 3.

§ 11. Hinc eos qui miseræ has, dementatas insontesque mulierculas, morte puniunt temere, coram Deo graviter delinquere, atque olim ejusce carnificinæ rationem reddituros, nisi resipiscantia propitium consequantur prius Deum, non dubito. Flagitium ante conceptum Deus punit, qui mentem novit: quemad-

E e e

modum

modum qui maritus alterius conjugem aspexerit, ut ei conjungi desideret, hic in corde suo adulter factus, Dei manum minimè effugiet, à magistratu tamen neutiquam velut adulterii reus erit puniendus, quanquam tale animi desiderium, studium & affectum palam profiteatur, jaçtet & exclamet. Gladii potestatem nequam magistratui in ejusmodi peccatis mandatam sentio.

Lib. 6.
cap. 21.
Supra.
An uoluntatis puniendae.

§ 12. Si insuper voluntatem & consensum puniri debere, quis contentiosius urgeat, hunc certè distinguere ad minimum oportet inter voluntatem hominis sanæ mentis, qui facinus aliquod in politiam publicam animo decreverit, idque exequi potuerit, atque in actum perducere cœperit tentaritque: & inter eum qui non itidem mentis confirmatæ, imaginetur se velle facere, imò fecisse, quæ nec fecit, nec in rerum natura etiam plerunque consistere queunt: alioqui tale voluntatis & consensus flagitium quoque impingi possit melancholicis, fatuis & pueris, qui sæpenumero falsa persuasione inducuntur, ut se hæc vel illa scelera commisisse credant fateanturque. Quid adhæc amplius in quacunque calamitate vel plaga à diabolo ex Dei voluntate inducta, commiserunt hic lamia, dæmonis justitiæ Dei executoris actionibus consentientes, quam quivis alii, qui ita læsis, fortè ejusmodi infortunium malitiosè invidia moti faverunt, precati sunt, & diaboli actiones hoc modo voluntate, consensu & imprecatione approbarunt, quemadmodum frequenter nimis *usavenire* experimur?

Mulieris minus puniendae viri.
Viduarum cura habenda.
Exod. 22.
Deut. 24.
Psal. 145
Esa. 1.
Hier. 22.
1. Tim. 5.
Iacobi 1.
Lamiam eam castigatio.

§ 13. Mulieres præterea in eodem delicti genere minus viris peccare, minusque puniendas esse, cæteris tamen per omnia paribus, ob imbecillitatem animi, mentis & ingenii, docent variae leges, quemadmodum prolixè ostendi lib. VI. cap. 20. Singulari insuper ratione omnibus viduarum, qualis ferè sunt ejuscemodi vetulae, præcipuam curam imposuisse Deum, testatur Scriptura sancta.

§ 14. Cæterum lamias nulli injurias castigandi puniendique non meliorem tutioremque rationem novi, quam ut à pio ecclesiaste rectius instituantur, diabolo ejusque instinctui & actionibus renunciant, & si volcs, palam in ecclesiæ rursus communionem recipiantur poenitentes. Si graviorem temeritatis & delicti, quod diabolicæ suggestioni & ludibriis non satis fortiter restiterint, aliisque exemplo sint, quis velit urgere pœnam, sit exilium ad tempus: pecuniaria insuper multa pauperibus donanda, si sit res ampla domi, vel

vel quæcunque alia arbitratia poena pro delicti qualitate & magnitudine, non tamen vitæ.

§ 15. Ad legem à Mose latam Exod. 22. & à te propositam, respondeo, in textu Hebraico legi *לֹא תַחַיֵּה לָא מְכַשֶּׁפָה*: hæc autem verba & decretum à septuaginta senioribus sic reddita sunt, *Φαρμακὸς ἢ πορνησίοντι*, hoc est, veneficos, vel si mavis veneficas, genere foemino, ut volunt Hebræorum interpretes, non finetis esse superstites: sic legis voluntatem explicuerunt illi septuaginta interpretes. Nec *כַּשַׁפּוּ* Chasaph, & quæ ab illo deducuntur, vix usquam in prædicta Græca tralatione aliter exponuntur, quam ut veneficium significant, id est, hisce Græcis vocibus, *Φαρμακὸς Φαρμακῆνός, Φάρμακα*, & quæ hujus sunt inflexionis. Ita decretum hoc minimè huc ad lamiarum nostrarum punitionem, quæ non sunt veneno usæ, sed phantasia deceptæ solum, torqueri debet: quanquam vulgaribus facillè persuaderialiter potest versione veteris Testamenti Germanica, ubi vox Mechasepha redditur *Zauberinne*. Huc accedit ipsius Iosephi natione Hebræi manifestum testimonium, qui explicatius legem ita exponit: Venenum neque mortiferum, neque in alios ulus noxios apparatus, Israëlitarum aliquis habeat: quod si habere deprehensus sit, morte mulctetur, & patiatur id quod facturus erat illis, adversus quos venenum paraverat. Adhæc illud ludibriorum dæmoniacorum genus, quo nostræ lamie aliquot multis annis vexatæ infatuatæque fuerunt, Mo- sis tempore fuisse visum vel auditum, nemo mihi facile ex veris historiis fidem fecerit.

*Antiquit.
Judaic.
l. i. v. c. 8.*

*Supra
l. vi. c. 21*

§ 16. Moses siquidem & Testamenti veteris libri, solius quadruplicis incantatorum & maleficorum familie meminerunt. Primæ sunt illi præstigiatores Pharaonis, qui præstigiis regios fefellerè oculos, ut pro veris ficta apparent, Exodi 7. & 8. id nostræ Lamie neutiquam possunt. Illos hartumim potissimum à Mose appellari arbitror, nisi memoria fallat: Biblia etenim Hebraica inspicere non licuit, cum in arce venatoria hic Betsburgi inter montes circiter quindecim à mea bibliotheca Clivensi, miliaria, hæc scribam, dum illustrissimo meo principi hic meam præsto operam. Alterius generis sunt, quos mechasepha, hoc est, veneficos appellat, qui nimirum veneno vel medicatis rebus homines vel jumenta è medio tollunt, vel similem inferunt noxam. Tertiæ classis sunt, qui vario & multiplici divinandi mo-

*Quadruplex incantatorum familia.
Supra
c. i. l. ii.
Hartumim.*

do utebantur. Ad hos pertinent eæ voces , Kafam, Deut. 18. *Hier.* 27. Onen, Deut. 18. 2. Paral. 33. *Hier.* 27. Mich. 5. Nahas, Deut. 18. & 2. Paral. 33. Ob, Deut. 18. Esa. 19. 1. Reg. 28. & 4. Reg. 23. ac alibi passim. Iidoni, Deut. 18. Levit. 19. 20. 4. Reg. 23. Esa. 19. Utuntur quarto Hebræi vocabulo Habar , quando arcana quædam verba à magis mussantur , quibus inesse efficacia mira putatur: quam vocem David usurpat , simul & Lahas, Psa. 58. ubi aspidis ad incantantis vocem, aures obturantis mentionem facit.

§ 17. At quicquid est harum vocum , nullo modo eam dementionem , quam in vetulis his experimur , spectat. Si itaque decretum hoc Mosis contra veneficos promulgatum fuerit, ex præscripto iidem puniantur: horum patrocinium minimè suscepi, quos & lex Cornelia de sicariis & veneficis condemnat, Dig. lib. 46. tit. 8. Hanc meam sententiam eo libentius transmittere volui, quod te mihi responsurum sperem, id quod summopere oro atque obsecro. Interim faxit misericordissimus Deus, ut ipsius spiritu auctus, dignæ vocationi tuæ respondere queas ad Dei gloriam, Ecclesiæ Christi incrementum, & animæ tuæ salutem. Betsburgi 10. Octob. Anno 1565.

D. IOANNI WIERO, *Illustissimi Ducis
Julia, Clivia, &c. medico,* Joannes Brentius.

S. P. D.

S Alve in Christo , observande vir. Quas è Betsburgo 10. die Octobris literas ad me dedisti, fuerunt mihi gratissimæ, non hoc tantum nomine, quod insignem erga me benevolentiam spirant: verum etiam, quod summum tuum studium in defendendis innocentibus, aut excusandis errore magis, quam malitia peccantibus testificentur. Nec dubito, quin Deus hanc tuam virtutem clementer approbet. Ut enim quondam, cum Ethnici adhuc grassarentur in Christianos, si quis accusabatur fidei in Christum, vulgus vociferabatur, Ad leonem: ita his temporibus, si quæ mulierculæ, quamvis honestæ, in simulentur tantum veneficii aut incantationis, clamare solent, Ad ignem. Quare si quis in medium processerit, & admonuerit magistratum, ne passim sine ullo discrimine, & exactissima cognitione in miseris illas mulierculas sæviat, eum ego arbitror divinitus

excitatum. In quorum catalogo quum te quoque collocatum videam, laudo tuam humanitatem, & hortor, ut tuum officium, quod cœpisti, facere pergas.

§ 2. Cœterum quæ admonitu meæ concionis in lucem editæ, de legibus à Mose & Imperatoribus Romanis adversus incantatores & lagas latis, visum est tibi mecum conferre, agnosco animi tui candorem, & optarim ut similiter affecti essent multi, mei quoque ordinis homines, & eadem moderatione sua inter se dogmata conferrent: sic enim minus esset & rixarum & offendiculorum in Ecclesia filii Dei. Dicam igitur initio de mea concione, cui titulus est, de grandine. Hæc enim concio, etsi fatear eam à me in chartis conjectam, ut soleo, antequam ad concionandum processero, tamen non est à me in lucem edita, sed ab amicis una cum aliis quibusdam concionibus è chartis meis collecta, & typographo tradita, idque non hoc primum tempore, sed cum numeraretur à nato Servatore nostro 1539, & audio eam iterum à typographo superiori anno prælo exceptam esse. Hoc idcirco visum est commemorare, ne forte tua humanitas arbitraretur, me data opera eam concionem adversus tuum scriptum, cui titulum de præstigiis dæmonum secisti, sparsisse. Deinde vidisti ipse, me in ea concione (quam certe nesciebam editam, priusquam tuas accepissem litteras, & de ea ab amicis admonitus essem, qui & mihi exemplum ejus jam exhibuerunt) nullam instituisse prolixam disputationem de supplicio illis incantatricibus inferendo, sed tantum paucis attingere; ne viderer publicas leges damnare: quas ne adhuc quidem damnandas censeo. Sed illud summo studio & exactissima cura agendum & cognoscendum est, ut recte dijudicetur de personis, quæ adversus has leges peccasse accusantur, & tam se-vero supplicio obnoxie sunt.

§ 3. Ac video quidem, Imperatoriam legem uti his verbis: Qui malis artibus utuntur, elementa turbant inficiuntque & adhuc affirmo, elementa turbare, non esse diabolicæ per se, nec humanæ, sed tantum divinæ virtutis: non dubito autem, quin lex usurpet verba sua ex vulgari hominum sententia, & loquatur ex illorum magorum seu incantatricum opinione: hi enim à satana ita persuasi sunt, quod artibus suis turbent elementa. Punit igitur, inquires, lex voluntatem tantum, & falsam persuasionem? Nihil minus: sed repetat pro opere ipso perfectum, ut illi loquun-

tur, conatum. Nam cum misera mulier non solum simpliciter cogitat se cocturis aut aliis artibus turbare elementa, verum etiam illud toto animi instituto agit, in hoc studium tota incumbit, ut herbas colligat, suis execrationibus præparet, ad ignem admoveat, ac nihil earum rerum omittat, quas edocta est à fatana aut satellitibus ejus: hic certe lex expedit suam severitatem, & punit perfectum illum, quemadmodum jam dicebam, conatum.

§ 4. Nec novum est, nec insolens, quod conatus perfectus habeatur pro facto & opere ipso. Abraham jussus est unigenitum suum filium Isaacum mactare in sacrificium: etsi autem angelus revocat gladium ejus, quem jam in filium stringebat Abraham, & Isaac servatur incolumis, tamen Deus ipse reputat hunc perfectum Abrahamæ conatum pro facto ipso: Quia fecisti, inquit, hanc rem, & non pepercisti filio tuo, benedicam, &c. Quod de benefactis hic dicitur, idem intelligendum est etiam de malefactis.

§ 5. His diebus dixit juvenis quidam Stutgardiæ causam suam è vinculis, qui cum deperiret alterius uxorem expectavit noctu ante domum ejus bombardam instructus, dum maritus equo pabulum præberet. Itaque ejaculatus globum per patulum foramen, erravit quidem à marito, sed occidit equum. Habes hic perfectum conatum. Quare lata est in eum sententia, tanquam in homicidam, qualis etiam vere erat tam coram politico, quam coram cœlesti tribunali. Idem judicatur de eo qui cum uxore aliena deprehenditur in cubiculo clauso solus cum sola, nudus cum nuda, etiamsi adhuc nihil scelcris cum ipsa designaverit. Hæc accommodanda erunt ad incantatrices, quod etiamsi nec queant elementa turbare, nec quicquam nocenti hominibus præstigiis suis aut incantationibus inferre: tamen quia voluntas eorum nocendi non consistit intra simplicem cogitatum animi, sed prorumpit foras in perfectum conatum, severitas legum hac in parte non potest jure damnari.

§ 6. Idem fanciendum puto de lege Mosis Exod. 22. Etsi enim video, vocabulum *פּוֹרְנוֹת* constanter transferri pro *фармактъ*: tamen non ille tantum judicatur *фармактъ*, qui alteri exhibet potionem re ipsa venenata, verum etiam qui nocendi & interficiendi animo pro venenata potione arripit errorem quodam & porrigit salutarem. Quare cum incantatrices illud unum agant, & in illum scopum totæ intendant, ut vel frugibus vel pascuis vel jumentis vel hominibus noceant, sive utantur veneno, sive aliis rebus plane imper-

Judicium
Joh. Bren-
tii de In-
cantatri-
cibus pu-
niendis.

tinentibus, non possunt excusari, quin habeantur pro nocentibus. *Lex Mosis* dicit de teste mendaci, reddent ei sicut fratri suo facere cogitavit: Et quidem magna severitate addit, Non misereberis ejus, sed exigis animam pro anima, oculus pro oculo. Si de teste mendaci, qui nec veneno, nec aliis id genus rebus, sed tantum lingua ad nocendum proximo utitur, tam severiter judicatur, quid judicandum esset de incantatricibus, quæ qualibuscunque mediis utantur, certe cogitant toto conatu proximo incommodum inferre? Hactenus de autoritate legum: interea autem accuratissima cognitione opus est, ut recte dijudicetur, quis adversus has leges peccaverit, & supplicio earum obnoxius sit.

§ 7. Hic ut recte sentis, magnum discrimen habendum est inter vere sceleratos & melancholicos, ac eos qui læso sunt cerebro, qui ve simplici superstitione errant. Quis enim tam crudelis esset, qui in hos posteriores severiter animadverteret? Fuit apud nos juvenis non ineruditus, qui & scholis præerat, & se honeste gerebat: Sed tandem eò melancholiæ processit, ut cum audiret aliquem e præceptoribus suis, quos semper reverenter coluerat, morte extinctum, arbitraretur se, quamvis longe absentem, ejus mali autorem. Referebat nobis, sæpe venire ad se noctu homines nescio quos, qui nunc hoc, nunc illud ipsi conficiendum mandarent. Quis hunc judicaret homicidam? Imo inter nocentes ipsos magnum discrimen habendum esse censeo: Et malo ut decem nocentes impunes, si ulla probabili ratione fieri potest, evadant, quam ut unus innocens injuste plectatur. Insigne pietatis genus est, miserorum cura tangi.

§ 8. Quare optimi viri officium facere perges, si afflictas illas mulierculas malueris ad curam vel tuæ, hoc est medicæ, vel meæ, hoc est Theologicæ professionis, quam ad gladium aut ignem carnificis remittere. Hæc pauca visum est non ad singulas tuarum litterarum particulas, sed ad causæ statum respondere. Uterque enim eò respicimus, ut in maleficas exemplum ita statuatur, ne vel impunitate malum ingravescat, vel crudelitate innocentes aut quasi (quemadmodum Jurisconsulti loqui solent) opprimantur. Dominus te clementer custodiat. Bene ac feliciter vale, vir optime. Stutgardiz, in die Stephani protomartyris, anno 1565.

D. J. O.

D. IOANNI BRENTIO, *Theologiae*
Doctore, & praeposito Stutgardiae, &c.
 Ioannis Wierus

S. P. D.

DAtque nuper tuae ad me literae, fuerunt mihi admodum gratæ, quod singularem animi tui candorem & modestiam declararent, cum metam patienter in meae sententiæ explicatione audieris, tuamque vicissim ingenue proposueris, mi integerrime Brenti. Proinde ut me denuo audire eadem animi temperantia, & si minus recte sentiam, secus docere non dedigneris, te ob commune reipublicæ Christianæ commodum, obnixè oro. Maximi siquidem ponderis causam hanc esse sentio, in qua tam enormi tyrannide à Christiani nominis magistratu sævitur citra ullam commiserationem, quæ semper hominem Christianum in primis ornare solet. Hic autem legum rigorem defendi, suumque fortiri apud te locum, non obscure arguant testaturque palam habita concio & post evulgata, deinde scripta mihi haud ita pridem epistola.

§ 2. At ego aliter iustis de causis rationibusque manifestissimis & quidem non paucis persuasus, libro satis copioso jam aliquoties edito, huiuscemodi dira mortis supplicia in vitiatæ phantasie vetulis, nec ullo præstito revera malitioso vel aliis noxio opere notis, improbens, tales leges elevo ut irritas prorsusque supprimendas: quarum tamen auctoritate magistratum recte gladium stringere, submergere item, & flammis horrendis dementatas objicere ams, quas lamias dicunt, astruere videris. Poenæ siquidem formam licet non exprimas, tamen leges hac in parte defendis, quæ mortis supplicium decernunt: at modum ejus heu nimis truculentum, quinimo, si verum fateri liceat, plusquam tyrannicum, inde decreti virtute jam annis nimis multis à magistratu observatum, satis nosti. Ex mea vero sententia illiusmodi vitæ privatione coram Deo ita delinquitur, ut rationem in eo die, quo omnis elucescet veritas, redditurus sit transgressor.

§ 3. Porro cum concedas, ex vulgari hominum opinione promulgatam legem de iis qui elementa turbant, &c. Respondeo, leges

L. Multi.
 C. de malef.
 mathe-
 mat.

leges minime ferri debere ex vulgari hominum sententia, vel delusarum vetularum opinione, potissimum eas quæ inde mortis alios damnant: sed ex gravibus, indubitatis irrefragabiliusque causis cum matura deliberatione promulgari oportere: quinimo in actionibus criminalibus probationes ipsa luce meridiana clariore, requirere leges, alias dixi. Nec justis rationibus hic objici debet perfectus conatus, quem vix imperfectum dici admitto, cum nullus perfectus possit appellari conatus, qui perfici nequit. Lamias autem non posse perficere quæ conantur, fateris. Concedis enim, delusas mulierculas in turbando aëre nihil posse: sive tum herbas colligant, excrentur, ad ignem admoveant, vel quascunque proferant ex corrupta phantasia quisquillas, quibus ne quidem aquæ guttam elicere, aut crepitum ciere (ut cum venia sic loqui liceat) aut muscæ nocumentum inferre queunt: quorsum hic conatus nuncupabitur & defendetur perfectus ejusmodi delira persuasio, vel, si ita voles, inefficax & puerilis conatus? cur ex legum severitate acerbissimo mortis genere plectetur? Quod Abrahamum adducis, qui in filium Isaacum stringens ensē impediēbatur ab angelo, atque hunc Abrahami conatum pro facto ipso à Deo fuisse reputatum, & quod de benefactis ibi dicatur, idem de malefactis intelligendum esse, hic certè velim nolim, contradicere cogor.

§ 4. Primum Abrahamus ex Dei mandato conatum coepit rei possibilis, & quæ mox perfici poterat, atque perfecta incunctanter fuisset mente sana & instrumentis convenientibus, nisi à Dei angelo fuisset vetitum: hinc merito pro ipso opere & quidem perfecto conatus hic inchoatus haberi debuit. Atqui multo secus in hoc nostro negotiores habet, ubi personæ ad hujusmodi verum actum vel conatum ineptæ sunt, ubi phantasia corrupta, ubi organa quibus operari putantur, ludicra, si culnea, & tali perficiendo operi inidonea sunt, ut si nihil non sic agant & machinentur, nihil efficient, imò aërem verberabunt & operam ludent. In foro quidem cœlesti criminale esse, etiam si quis mulierem aspexerit, ut eam concupiscat, non diffiteor: verum haud item in foro civili, ubi adulterium non mente, sed corpore perpetratum vel inceptum, ita ut perfici mox potuerit, punitur: multo minus punietur vitiatæ mentis imaginatio, aut ludicrum aliquod institutum vel voluntas, unde læsioni subsecutæ vel aliunde infli-

æ nihil vel accessit vel decessit, aut accedere aut decedere potuit. Quare mirari non desino, quod lamiarum deliram voluntatem in perfectum conatum foras prorumpere, nec legum severitatem hac in parte damnandam esse scribas. Imò ego tales leges ex vulgi opinione & poetarum figmentis latas, libero ore calamoque oppugnare audeo: & me conscientiam læsurum vererer, si conticiscerem: propterea eas quoque explodere deceret quemlibet magistratum Christianum, ne rerum ignorantia tam impune hinc sanguis fundatur innoxius.

Sub tit. de injuriis, aliisque delictis, lib. 9. al. tit. 11. Supra l. 3 cap. 16.

§ 5. Talem habeo legem illam duodecim tabularum: Qui fruges excantasset, poenas dato, néve alienam segetem pellexeris excantando. Si vero observantiam multam deberi legum vetustati & auctoritati existimaveris, eodem jure nunc & olim in sanguinem, quem tu innocentem dixeris, lævietur ex quorundam Imperatorum & regum promulgatis sæpe legibus & edictis contra doctrinam tuam, Lutheri, & aliorum non obscurorum virorum. Quapropter ut non semper legum auctoritati & severitati standum censeo: ita multo minus in hoc negotio *hactenus usque* adeo dubio, obscuro, & dæmonum præstigiis involuto, ad carnifices confugiendum esse, firma stat sententia. Nec locum hic habet in argumenti tui patrociniū, sed ad mei instituti confirmationem, exemplum à te citatum juvenis illius, qui occidendi animo equum interemit, dum in virum, cujus uxore fruebatur conjunctus, collimando ejaculatur: cum & interficere maritum, & cum ejusdem uxore congrredi potuerit. Sic clarè ostendis, quid sit conatus perfectus, nempe studio incepta actio, quæ ab ipso juvene perfici valuit instrumentis ad hoc idoneis apparatis, & in rei propositæ perfectionem jam operantibus sine ulla vitiatæ mentis delusione: proinde & optimo jure supplicium mortis perfectus est.

§ 6. Quod etiam huc Mosis legem rursus torquere velis, non *certè* mihi tecum convenit. Moses enim de iis loquitur, qui veneno vel rebus noxiis nocuere, vel damnum dare conati sunt, idque potuere: non de his qui se lædere aut læsisse imaginantur, à quibus nihil mali ulli aut bestię aut hominĩ aut frugibus accessit: qui potius deliris hominibus, puerilibus, stultis & melancholicis comparari debent, & aliqua ex parte similem supplicii sortem cum iisdem sustinere, hoc est, redargui & rectius institui,

tui, vel virgis coërceri, atque arbitraria mulcta, non corporali, ex magistratus æquitate in ordinem redigi.

§ 7. Quod item Mosen de teste mendaci citas, qui mente non Deum. 19. delusus, studio destinataque opera suo mendacio graviter vel nocuit, vel nocere voluit, atque etiam potuit, nimirum qui alteri falso testimonio intentavit defectionis, ut Hebræi intelligunt, crimen, quare eidem quoque ex testimonii virtute fuisset moriendum: talis profecto mendax testis, author sanguinis injustè fundendi, optimo jure plectebatur, velut etiamnum plerisque in locis observari existimo. Sed quomodo hic cum Lamiis nostris conferri poterit, cur etiam severior iis infligi debet pœna? id quod tamen urgere videris, cum ille nocere voluit & potuit, & revera nocuit: hæ lamix nec nocuere, nec eo modo potuere. Ille lingua sua usus, qua falsum dare voluit & potuit testimonium: hæ solum corruptam usurpant imaginationem, delusam voluntatem, & suas quisquillas resque ludicras, quibus omnino nihil possunt, etiam si minime impediuntur.

§ 8. Collatis itaque personis earumque ingeniis & organis, facile totius negotii discrimen elucescet: inde & pœnæ formam minori conscientix læsione præscribet magistratus pius & Christianus: quam tamen conjuncta simul & opera vestra & seculari potestate in executionem deduci velim, ut nimirum rectius à tui ordinis hominibus doctis & piis erudirentur delusæ anus, & præstigiatorum dæmoniacarum discussis tenebris ad veritatis lucem saniori mente reducantur: deinde modum pœnæ cum commiseratione pro transgressionis qualitate prudens statuat magistratus. Qua in re tibi mecum convenire, sat scio. Mihi sane bene volenti, ut pro singulari tua humanitate & candore ignoscas, quæso, quod seria tua studia & Christiana, dæmoniaco nostro argumento turbare non desinam. Deum misericordissimum oro, ut te suo spiritu in dies magis ac magis augere dignetur ad nominis sui gloriam, & Ecclesiæ utilitatem. Hambachi 18. Julii, anno 1566.

Nihil responsum inde tuli.

A P O L O G I A

Adversus quendam Paulum Schalichium, qui se Principem de la Scala vocitat.

Ephes. 6.

Ephes. 2.

Hebr. 2.

Apoc. 2.

Iob. 41.

ME profecto optime meritum esse de Republica Christiana, & bonam apud omnes iniisse gratiam existimavi, quod tanto studio & diligentia pro indubitatae religionis nostrae hominibus pugnam coeperim cum principatibus, potestatibus, mundi dominis, rectoribus tenebrarum hujus seculi, spiritualibus astutiis in caelestibus, cum principe cui potestas est aëris, qui mortis habet imperium, qui seducit totum terrarum orbem, imò cum rege super universos filios superbi. Sed opinionem meam longè sefellit insolens quorundam insultus, & mala ab iisdem mihi relata gratia.

§ 2. Enimverò præter omnem expectationem *insurgit adversus me Paulus quidam princeps de la Scala & Hun, Marchio Veronæ & Dominus Creutzburgi Prussiae*, qui numerosa hac titulorum supellectile, & generosae familiae satellitio instructus, mihi homini non huic sumillima, sed tamen domo honestissima nato bellum denunciat, non certe justis de causis. Licet autem principatum illius amplitudo, & plena terroris dominatio me non immerito in fugam conjicere potuissent: animum tamen erigit quæ mihi cum dæmone fuit luctus victoria, quippe qui cum potentissimo generis humani hoste fortiter antea congressus, virium meorum periculum fecerim, tanto facilius nunc hujus principis vim atque impetum sustinebo, quanto & inferior is est, *causa nostra melior*. Neque enim velut ille, frivolis altercationibus aut impotenti ulla concertandi libidine flagro, sed solo veritatis indagandæ studio ardet animus: qui si aliter esset affectus, tamen & ingravescens ætas colluctandi fervorem extingueret, & scribendi libertatem ac ocium profectiones variæ occupationesque assiduæ surriperent. Quo fit, ut non sim tibi Paule princeps obiecturus tuos errores, non calumniaturus tuas contrarietates non nudas alienarum vigiliarum rapsodias, non fabulas Poëticas, non denique quasdam Platonicorum nugas, quæ in *tuis scriptis passim occurrunt*: sed ad illa tantum loca, quæ circa *finem*

terti

tertii tui Epistemonis contra me potuisti, responsurus, partim tuas calumpnias eo quo collocasti ordine refellendo, partim infirma arcis tuæ fundamenta, quibus niteris, fortissimo veritatis vecte subvertendo. Ocyus ergo & alacriter in arenam descendamus, nosque pro virili exerceamus.

§ 3. In libri tertii Epistemonis tui Catholici exordio signa contra me præfers & titulum, quo consutationem Præstigiæ Ioannis Wieri, te parti Encyclopædiæ tuæ recoctæ adjuncturum polliceris: inde non diu cunctatus, de barbarismo differens, integram fere epistolam ad paginas circiter octo, continua orationis serie, Ioannis Pici Mirandulani ad Hermolaum Barbarum Florentiæ 4. Non. Iunii scriptam anno 1485. transcribis. Inde ubi de animæ ab humano corpore separatæ seu abstractæ oberratione & passione ex variis discurreris: Hinc & utrum peccatum temporis finiti, pœnam finitam recipiat, an infinitam tantum, ex eisdem Pici tractatu de pœna peccati mortalis, argumentis sumptis & verbis exscriptis compilaveris: ad quæstionem tandem de anima separata, sive homine post mortem, antequam resurgat, prolaberis, quo copiosum illud cap. 41. lib. 3. Agrippæ de Occulta philosophia denuo de verbo ad verbum transtulisti, non tamen neglecta interim ea cautione, ut leviter nominis Agrippæ memineris in principio iis verbis: Cum moritur homo, corpus in terram revertitur (quod & Agrippa retulit) de qua sumptus est: mens, unde descendit, in cœlos remeat, &c.

§ 4. Ea conjunctione copulativa vis innuere, quasi Agrippa in ea solum particula à te non dissentiat, & reliqua argumentationis demonstratio tua sit, quæ ad paginas circiter decem ex eodem capite transcriptas se extendit, ubi in Eubuli persona, verbis sex saltem orationem interrumpis continuam absque debita authoris Agrippæ professione: qui cum hanc mysticam disceptationem poëtarum testimoniis hinc inde confirmarit, ea solum studio à te prætermittuntur, ut quæ paulatim ex eodem capite adversus me in quæstionem producere statuisti, non admodum in hoc studiorum genere exercitatis, appareant catholica & mysteriorum plena. Quanquam in eo contextu, quem tuum ex phrasi indubitanter nemo non iudicabit, qui in Agrippæ libris minus sit versatus, pleraque inveniuntur, quæ à Catholica Ecclesia non ita probatum iri arbitrer: cujusmodi est & illud: Ut certum est, neminem sine fide

- „ Christi posse salvari : ita probabile est, hanc fidem adhuc multis
 „ Paganis & Saracenis post hanc vitam prædicari in illis animarum
 „ receptaculis ad salutem, atque in illis velluti in communi custo-
 „ dia detineri, donec tempus adveniat, quo maximus Iudex men-
 „ torum facturus sit examen : à qua opione etiam multi Christiani
 „ scriptores non abhorrent.

§ 5. Cum vero huc transtuleris ex posteriori parte capitis dicti
 Agrippæ, quorundam patrum testimonia, velut Tertulliani, Cle-
 mentis, Augustini, Ambrosii atque Laëtantii, inserveris & tuo
 studio Chrylostomi sententiam, nihil minus iis ostenditur, quam
 Paganis & Saracenis post hanc vitam prædicari ad salutem in illis
 animarum receptaculis. Nollem autem longioris digressionis mo-
 lestia me fatigare in iis quæ ex professo non in meam contrame-
 liam scripta sunt. Inde sententiis non concisis ex eodem capite
 hinc inde de verbo ad verbum compilatis, orationis filum conti-
 nuas de conditione inferni, de lemurum natura, & de spirituum
 loco, ubi hac occasione Agrippæ mentionem denuo obiter facis,
 „ in hæc verba : Legimus alibi, abstulisse Deum de spiritu qui erat
 „ in Mose, & dedisse septuaginta viris. Magnum hic (inquit Agrip-
 „ pa) latet, sed non temere revelandum mysterium. Postremo abso-
 „ luta doctrina hac arcana Agrippæ verbis, ubi licentia dialogismi
 Eubulum induxeris tibi Eulogo respondentem, Rem ultra huma-
 num captuam, & omni admiratione admirabiliorem animo atten-
 tissimo audiui Euloge : Mox adversus me in sequentem erumpis
 formam:

- „ § 6. Atque hic mihi occurrit quidam medicus, nomine Leon-
 „ nes Wierus, qui hæc omnia nihil aliud asserit esse, quam præter
 „ „ dæmoniorum, de quibus libros quinque scripsit, & proleptis
 „ suam intentionem egit. Ita lib. I. cap. 14. de transformandæ et
 „ „ legat Psellum, & exemplum quoddam militis. Atqui, inquit, fu-
 „ „ siores ea quæ diximus, aliaque similia agendi modum & ratio-
 „ „ nem, Michaëli Psello explicavit quidam Marcus dæmonii cultor
 „ „ eximius, in Chersoneso Græciæ contermina vitam solitariam de
 „ „ gens. Demones, ait, licet sexu & propria lingua careant, corpore
 „ „ tamen illud aëreum sibi concessum, pro arbitrio velut nubes ven-
 „ „ flante, in varias formas mutant, contrahuntque atque extendunt.
 „ „ quemadmodum lumbricis videtur accidere, ob substantiam melio-
 „ „ rem, ductuque facillimam: neque solum magnitudine diversitas

eis accidit, verum etiam figuras coloresque variant multiformes. „
 Corpus enim dæmonis ad utrumque est natura paratum: qua enim „
 ratione est natura facile cedens, sic in varias figurarum species „
 transformatur: qua etiam aëreum est, diversos aëris instar colo- „
 res subit. Sed aër quidem extrinsecus coloratur, corpus vero dæ- „
 monis juxta animi sui affectus species colorum mutat, velut & „
 hominis, sed longe melius, ut quod animæ sit obedientius. Omnia „
 tamen celeriter dilabuntur ob corporis mobilitatem tenuitatem- „
 que. Sic tanquam vir apparet, & mox occurrit ut fœmina: leonis „
 more fremit, saltat ut pardalis, latrat ut canis, atque ad utris vasis- „
 que formam se aliquando transfert. „

§ 7. Lubet non in elegantem hoc loco historiam apte interpo- „
 nere. Refert Helinandus monachus, se audivisse ab Ebaudo pa- „
 truo suo, qui à cubiculis erat Henrico Remensi archiepiscopo, „
 Lodovici Gallorum regis fratri, quod Henrico archiepiscopo „
 æstate quadam in itinere somnum meridianum capiente, miles qui- „
 dam inter cæteros aperto & hiante ore post prandium dormiret, è „
 cujus ore visa est ab aliis vigilantibus quædam alba bestiola mu- „
 stelæ similis exisse, atque ad vicinum ibi rivulum procurrisse: cum „
 rursus deorsum in ripa rivuli anxia cucurrisset, nec transeundi „
 viam inveniret, quidam ex astantibus accedens, evaginatum gla- „
 dium rivulo angusto veluti pontem faciens, imponit. Bestiola ilico „
 rivulum super gladium transgrediens, longius procurrit, & sese „
 abduxit. Paulo post redire visa, cum iterum notum pontem quæ- „
 erit, atque eo jam sublato, discurrens transire non valeret, idem „
 le qui antea, rursus rivuli ripas imposito gladio conjungit, at- „
 que abscedit. Tum transit bestiola, & ad dormientis adhuc pa- „
 lum os rediens, videntibus omnibus ingreditur: ac ilico qui „
 dormierat, expergiscitur: rogatusque num quid in somno passus „
 esset? Respondit, se fessum esse & fatigatum, tanquam ex difficili „
 longo itinere, in quo bis super pontem ferreum flumen transi- „
 sset. Unde socii collegerunt, eum (quæ ipsi viderant) vere som- „
 nasse. Mihi vero diaboli ludibrium esse videtur, qui ut vigilan- „
 tes socios falleret, aut animam hominis corpoream esse, ideoque „
 veritatem cum corpore, ipsis ostenderet persuaderetque, ido- „
 neum hoc exiens dormientis corpus & ingrediens, oculis objecit. „

§ 8. Et paulo post: Simile quiddam, inquit, de Guntiano rege „
 narratur: Neque id mirum est. Nam ut idem Marcus loco paulo „

„ ante citato deinde refert , spiritui qui nobis inest phantastico pro-
 „ pinguant dæmones , utpote qui & ipsi spiritus sint : verba per-
 „ turbationum & voluptatum nobis insinuant , non emittentes qui-
 „ dem vocem pulsatione quadam & sonitu , sed sermones suos absque
 „ sonitu , immittentes , &c. Capite tandem 15. id exemplis confir-
 „ mat , illaque exempla variæ formæ larvarum , & actionum dæmo-
 „ niacarum esse ait. Hactenus Wierus , qui passim eandem aut simi-
 „ lem suis libris cantillat cantionem.

§ 9. Hoc epiphonemate , mi princeps Scalichi , laudi Wiero dari constantiam judicabunt alii , qui eam maximopere in te desiderant , quod contra tuam ipsius nuper editam Basilææ Encyclopædiam , ut scribis , depravatam , & majori ex parte diaboli artibus hæreticam , hoc epistemonem catholico , palinodiam solemniter canis : quod tamen non usqueadeo in tui contemptum , quam mei defensionem obiter dictum volo.

Lib. III.
cap. 11.

§ 10. Adhæc quorsum tanto impudentiæ supercilio præjudicium statuere audes , me omnia (antea potissimum ex illo *Agrippæ* capite à te transcripta) nihil aliud esse asserere , quam *dæmoniorum* præstigias ? quod constanter (cum bona tuæ *Clementiæ* gratia) tibi pernegare non erubesco. Reliqua mea verba à te Scalichi enarrata agnosco , quorum mire artificiosam auspicas confutationem. Psellus , ais , dictis nostris non adversatur. Ponis *nudam* istam subsultationem. Tanquam legislator decretum aliquod sanciret : verum non contentus tuo excursu , sero me profecto tuæ eruditionis & sapientiæ maucipium fatebor , nisi meam prius de te expectationem saniori responsione expleveris. Psellus etenim mecum eas apparitiones dæmonis repræsentationi sub *diversa forma* attribuit , quas tu frequenter animæ obvagantis , & inhospitæ occursum affingis. Longe diversa , imo pene contraria utriusque elocutio. Pselli sententia aut vera , aut falsa. Si vera , quod innuere videris , cum non solum nihil contradicas , sed etiam subdole ab objectionis vadimonio te expedire coneris , tua necessario vacillabit. Si ipsius falsa est opinio , cur subticuisti responsionem ? Enimvero qui tacet , consentire videtur. Psellus idem profert , quod in me accusas. Atqui à me dissentire certe statuisti , & recte , quando ita lubet : ipsius vero testimonium tibi non adversari scribis , & male. Aut enim uterque tuæ opinioni repugnat , aut neuter : sumus siquidem hac in statione individui comites.

tes. At ambo tuam hanc phantasiā execramur merito. Quocirca posthac oppositiones, è quarum perplexitatē extricare te nequis, finito intactas.

§ 11. Quod autem hanc historiam, inquis, Wierus præstigiis, diaboli tribuat, ut persuadeat animam corpoream, & idcirco corruptibilem, non video quibus id rationibus & argumentis perficere contendat. Non difficulter ab hoc objectionis teho me vindicavero, quum nihil hic asseruerim, quod patrociniū administrandum requirat: & præter meum sit institutum, de animæ extra corpus evagantis conditione, longioris disceptationis telam contexere & persequi: solum ad eam Helinandi conclusionem, solcios nimirum inde collegisse, eum, quæ ipsi viderant, verè somniasse, meam subjunxi non assertionem, sed opinionem: quæ si ad tuum minus fecerit palatum, per me quidem licet, nec suaviorem saniozemque ex generosi principis beneficio recusabo. Quod vero dicis, non sequi, omne corpus corrumpi: neque me hac in quæstione, à meo scopo peregrina, quicquam vel affirmare vides, vel negare: sed intellexisse de corpore materiali & composito, non diffiteor. Verum enimvero si tale quippiam promulgassem, quo supplicio ad pœnitentiā compelli deberem, haud intelligo. Quorsum insuper extra meum scopum collimabo ad incorruptibile cœlum & elementa non necessario, ubi & suum habet locum capitis 21. Apocalypseos exordium? Est & Empedoclis opinio, mundum manere eundem secundum substantiam, sed mutari secundum dispositionem.

§ 12. Quod deinde in orationis tuæ progressu adversus Pseli ex Marco sententiā à me recitatam transformationis diabolicæ causam statuis, variorum subjectorum assumptionem, ea scilicet demonstratione. Sicut enim homo mediis utens, artificio naturam omnem imitatur: sic diabolus medio non indigens, in momento subjectum suæ actioni & proposito conveniens facit: atque in illud, sicut anima in corpus, se abdit, & illud pro sua voluntate regit. Hinc est, quod Apostolus ait, 2. Corinth. 11. Ipse, inquit, Satanas transfiguratur se in angelum lucis. Inde sequeretur, satanam veri angeli subjectum assumere, & in illo se abdere, & pro voluntate sua illud regere. Sed longè aliam esse Apostoli mentem, testantur præcedentia & sequentia, ubi de perversa Pseudopostolorum doctrina, & de operibus malis loquitur, permanente

nente subjecto integro, non de subita ejusdem mutatione, quemadmodum hîc invertitur quæstio de vario dæmoniacæ transformationis idolo, uti in capitibus sequentibus ostendo. Aliud enim est, dæmonem corpus aliquod verum assumere, & illud apparere, ac regere ubi & quomodo diabolus volet: aliud est, mali aliquid à diabolo suggeri, quemadmodum peccata multa, & mentem inde vitari: (nam qui peccat, ex diabolo est, teste Joanne 1. cap. 3.) aliud item, à diabolo obsessum esse: aliud denique est, à dæmone simul & in peccata præcipitari, & ab eodem obsideri. Cæterum quod transfigurationis causam & modum spectat, æquum lectorem censoremque ad utriusque, nimirum Marci & Scalichii, sententiæ exquisitam collationem, & reliquam ejusdem nostri capitis partem, cui & Tritemii opinionem hujus argumenti anneximus, relego, ut & ad alia loca huc facientia, quæ sparsim in meis libris ob materiæ oblatæ occasionem erunt obvia: quo etiam spectabunt Augustini sententiæ paulo post enarrandæ: prolixior alioqui foret propugnatio, sed brevis esse laboro.

§ 13. Toto autem cœlo hîc errare Scalichium, testatur ipsa veritas, commonstrant portentosæ, quibus Satan sæpenumero apparet, idolorum facies, docent luculenter larvæ in ejusdem nostri libri cap. 15. 16. 17. & infinitis aliis locis propositæ. Ubi sub alicujus ante annos multos defuncti forma terret, illiusne mortui corpus verum induisse dæmonem credemus? quod jam conspicitur ut vivum esse solet, quum cadaver illud in terris computruerit, squalidumque fuerit, vel etiam in patibulo aut rota exesum, vel à canibus alicubi dilaniatum. Quid, ubi monachum induerit, monachine corpore & cuculla sceleratam vere mentem exornavit fatanas? Si hoc valet, fide sua falluntur, qui in Franciscani alicujus cuculla sepulchro mandantur, ut à diaboli machinis securiores sint. Atqui in cujus subjecti specie tentavit Christum diabolus? Si Agrippæ testimonium, quo te affici plurimum in tuis scriptis video, cum symbolicæ doctrinæ magnalia tractas, admiseris, cucullatum illum fuisse, ex picturis tradit in libro de Vanitate scientiar. cap. 25. de statuaria & plastica.

§ 14. Quomodo præterea cohæreant illæ particulæ, transformationis diabolicæ causam esse, subjectorum variorum assumptionem, & diabolum non indigere medio, item in momento subjectum

suæ

suæ actioni & proposito conveniens facere, non video. At ista prosequitur Scalichius: Cum ergo corpus quiescit, non nisi vegetativa potentia utitur. Ah miseram conditionem infantium, in quibus nullus animæ usus præter vegetativam potentiam: spaciatur interim rationalis.

§ 15. Subjungit deinde paulo post: Et si quidem animæ essentia angelis pares sunt, anne subjectum sive mustelæ, sive columbæ, sive hominis, sive alterius cujuscumque rei assumere possunt? Nequaquam, respondeo: & miror ab acutissimo philosopho, & doctissimo scilicet Theologo talia excogitari, proponi & defendi, nisi peculiari privilegio indultum tibi sit decernere quod vales. Animæ siquidem humanæ hanc corporaturam semper expectant, cui à Deo destinatæ, & non corpus mustelæ. Sequeretur alioqui primum, unam animam esse & hominis & bruti communem, & informare duo corpora. Non convenit bene institutæ civitati, ut princeps tum proprio, tum cerdonis vehiculo utatur. In suo Pimandro divine Mercurius Trismegistus dicit, aliud corpus quam humanum, non capere animam humanam: neque fas esse, in corpus animæ ratione carentis, animam rationalem corrumpere: Legem enim divina talem generationem prohiberi, multò minus figura humana exutam in corpora degenerare brutorum: atque hunc impium esse errorem. Si autem veræ mustelæ subjectum veram militis assumpsisse animam præfractæ urgeas, cedo ubinam hæc mustela alba, quæ ex militis ore visa est aliis vigilantibus exisse, tam quiete citra ullius motus sensum antea in corpore latuit? per quos meatus milite non excitato eluctata est? œsophagus & arteria aspera viæ ad os communes & solæ, ob angustias neutiquam admittunt, nec rerum natura patitur: ubi item in corpus regressa mansit? redientem enim ad dormientis adhuc os patulum videntibus omnibus ingressam fuisse, tradit historia.

§ 16. Atqui rationis fulcimentum, quare animæ tali assumpto subjecto, hominibus appareant, subdis, scilicet, ut ea re aliquid portendant, inquiring, Deo ita volente, vel ut somniantem admonerent. Quæso autem, qua de re hunc militem admonuit hæc mustela induta anima, vel cujus eventus fuit portentum? De nulla siquidem re vera militem admonuisse animam hanc, docet ipsius interrogati responsio. Nam super ferreum pontem flumen non transierat miles, nec difficile & longum iter perpeffus. Nec est

quod ad animam responsum referas : hoc enim postea negas , animam videlicet non esse prolocutam , sed militem locutum . At fit quod velis , quid inde admonitionis divinæ vel portenti successit ? Non est quod longius subterfugias . Hanc mehercule responsonem à Wiero minime expectavit Scalichius : quare si propria ipsius verba sinistre in me dicta , pro genuinæ suæ mustelæ philosophica defensione , in ipsum retorsero , mihi veniam dabit . Quod attinet ad bestiolam similem mustelæ , si ea quæ dicta sunt expendisset , haud dubie hæc de re , & aliis permultis , quorum ibi meminit , longe rectius sensisset , & digito compescuisset labellum .

§ 17. Sed ad instituti confirmationem , alio virum senem trahere conatur hic jaculo , scilicet : Si ludibrium diaboli fuit ista mustela , quomodo igitur miles fessus & fatigatus fuit ? quomodo illa evestigio referre potuit ? Qua arte autem hic evasero , ausculta paulisper . Experrectus miles , num quid in somno passus esset rogatus , respondit , se fessum esse & fatigatum , tanquam ex difficili & longo itinere , &c. Jam nemo diffitebitur , somnorum imagines læpenumero ex humoribus & spiritibus hic sibi convenientibus , à diabolo inphantasticis organis excitari , & idolis , quæ exhibere vult , confirmari , sive illa sint suavia , sive terribica , sive etiam vana : ex quibus revera quoque vel voluptas , vel dolor consequitur , sentiturque inter somniandum , etiam ubi talis species nunquam antea menti fuerit objecta , aut visa vigilantibus , vel nullo affectu quis erga talem in mente aut cogitatione ante ductus fuerit , imo ab ejusmodi simulachro vel objecta in somnis actione semper abhorruerit : vulgaria siquidem somnia pro humorum , cogitationum & affectionum dominio naturæ ductu ferè dirigi non ignoro . Sic fit , ut castissimæ vitæ viro (quamquam sanguinis etiam pituitosioris , qui nihil spurci pridem in animo concepit , vel admisit , quem nec vigilantem obscœna suggestionem in consensum pertrahere potuit dæmonium) aliquando tamen alicujus formiæ nunquam visæ , eum qua congregiatur , delectabile obveniat simulachrum in somno , unde tantus voluptatis sensus percipitur , ut cum multa titillatione seminis profusio consequatur . Eadem ratione in aliis turbulenta laboriosaque somnia in phantasiæ organis posse à dæmone inter dormiendum cieri judico , unde & manifesta lassitudo &

fatigatio sentitur. Te stabuntur hoc ipsum & eorum somnia, qui incubum morbum patiuntur, quemadmodum lib. III. cap. 18. ostendi.

§ 18. Cæterum ut firmior huic defensionis accedat fides, eximium purioris Theologiæ antistitem Augustinum tibi adducam: Suadent, inquit, dæmones miris & invisibilibus modis per illam subtilitatem suorum corporum, corpora hominum non sentientium penetrando, seque cogitationibus eorum per quædam imaginaria visa miscendo, sive vigilantium, sive dormientium. Item lib. III. de Trinitate: Si corpora ipsa terrena nonnullis artibus & exercitationibus modificata, in spectaculis theatricis tanta miracula exhibent hominibus, ut hi qui nunquam viderunt, talia narrata vix credant: Quid magnum est diabolo & angelis ejus, de corporeis elementis per aëra corpora facere, quæ caro miretur: Aut etiam occultis inspirationibus ad illudendos humanos sensus phantasmata imaginum machinari, quibus vigilantes dormientesve decipiat, vel furrentes exagitet?

*Lib. de
divinat.
dæmo-
num. c. 3.
& 5.
item lib.
de Spiritu
& anima:*

§ 19. Idem de spiritu & anima, & legitur in Decretis: Quædam futura prædicunt dæmones, & quædam mira faciunt, quibus homines alliciunt & seducunt. Unde quædam mulierculæ post satanam conversæ, dæmonum illusionibus & phantasmatis seductæ, credunt se & profitentur nocturnis horis cum Diana paganorum dea, vel cum Herodiade, vel Minerva, vel innumera mulierum multitudine equitare, vel earum jussionibus obtemperare. Quapropter sacerdotes Dei prædicare debent populo, ut noverit hæc falsa omnino: & non à divino, sed maligno spiritu talia phantasmata mentibus fidelium irrogari. Ipse namque satanas, qui se transfiguratur in angelum lucis, cum mentem cujusque mulierculæ ceperit, & hanc sibi per infidelitatem subjugarit, illico se transformatur in angelum lucis, in diversarumque formarum species & similitudines, & mentem quam captam tenet, in somnis deludens, per devia quæque deducit. Et quoniam solus hoc patitur spiritus infidelis, nec in animo, sed in corpore evenire opinatur. Quis enim in somnis & nocturnis visionibus non extra se ipsum deducitur, & multa videt dormiendo, quæ nunquam vigilando viderit? Idcirco nimis stultus & hebes est, qui hæc omnia quæ in spiritu fiunt, etiam in corpore accidere arbitratur.

*Cap. 28.
25. q. 5.
Episcopi
ex concilio*

*Contra
Seal-
ebium, qui
transfor-
mationes
diabolicas
satanis
subjec-
tum va-
riorum
assumptio-
nem.*

§ 20. Et de Civitate Dei libro XVIII. capite 18. Non solum

animam, sed nec corpus quidem ulla ratione crediderim, demonum arte vel potestate in membra vel lineamenta bestialia veraciter posse converti : sed phantasticum hominis (quod etiam cogitando, sive etiam somniando per rerum innumerabilium genera variatur, & cum corpus non sit, corporum tamen similes mira celeritate formas capit, sopitis aut oppressis corporis hominis sensibus) ad aliorum sensum nescio quo ineffabili modo figura corporea posse perducī, ita ut corpora ipsa hominum alicubi jaceant, viventia quidem, sed multo gravius atque vehementius, quam somno, suis sensibus observatis : phantasticum autem illud veluti corporatum, in alicujus animalis effigie appare at sensibus alienis, talisque etiam sibi homo esse videatur, sicut talis sibi videri potest in somnis, & portare onera : quæ onera si vera sunt corpora, portantur à dæmonibus, ut illudatur hominibus, partim verorum corpora partim jumentorum falsa cernentibus. Reliqua vide in nostro lib. iv. cap. 22,

„ § 21. Sed ad sequentia mox Scalichii verba *progre diamur*.
 „ Neque propterea, ait, corporeas animas, ut Tertullianus, asserimus : neque transire de corpore in corpus, quatenus animam, ut
 „ Pythagoreis ascribitur : transfigurari autem nemo dubitaverit,
 „ hoc est, non esse etiam, sed figuram, id est, externam formam mutari assumptione. Sed ne hic quidem quicquam definimus. Tantum certe philosophum hic sibi in duabus contradicere lineis, nimirum transfigurari nemo dubitaverit, & Ne hic quidem quicquam definimus, tibi condono, calumniæ occasionem hinc non quaesiturus, licet cum tanta modestia in me ne utiquam inquiratur.

„ § 22. Huc accedit, te hic negare animas de corpore in corpus transire, quod de animæ militis in mustelam transgressione dimastisti. Tu ipse te ipsum judica. Jam denuo circitur duas paginas cum dimidia ex dicto cap. 4 x. lib. i i i. Agrippæ de occultis philosophia transcribis, ut Wieri præstigiæ illustriores, uti scribis, sicut : sed quam fabularum emendicatione, penes benevoli lectoris consuram judicium esto. Videamus, ais, quid apud Saxonem Grammaticum, Danicæ hist. lib. v. annotatum sit, scilicet : Asfuit
 „ quendam & Asmundum inter se communibus votis conjuratum
 „ quemnam illorum vita prolixior excepisset, mortuo contumeliosum
 „ dum. Tandem Asfuitus morbo consumptus, cum cane & capite

suo vasto mandantur antro, cum quo & Asmundus ob amicitia
 jusjurandum vivus contumulari sustinuit, cibo quo in longum tem-
 pus vesceretur illato. Tandem Ericus Sueciæ rex, eo loci cum
 exercitu pertransiens, Asuiti tumulum, thesaurum inesse ratus,
 perfrangens, adaperita specu, eductum Asmundum luci restituit:
 quem videns tetro oris habitu, funebri tabe oblitum, & profuso
 ex cruda cicatrice sanguine cruentatum (quippe Asuitus noctibus
 redivivus, crebra colluctatione lævam illi aurem abruperet) secti
 vulneris causam referre iussit, quam ille narravit iis versibus:

Quid stupetis, qui relictum me colore cernitis?

Obsolescit nempe omnis vivus inter mortuos.

Nescio quo Stygii numinis ausu,

Missus ab inferis spiritus Asuit,

Savis alipedem dentibus edit,

Infandoque canem præbuit ori:

Non contentus equi vel canis esu,

Mox in me rapidos transtulit ungues,

Discissaque gena sustulit aurem.

Hinc laceri vultus horret imago,

Emicat inque fero vulnere sanguis.

Haud impune tamen monstrifer egit:

Nam ferro secui mox caput ejus,

Perfodique nocens stipite corpus.

§ 23. Non dissimile huic legitur in Cretensium annalibus, ma-
 nes, quos ipsi Catechanas vocant, in corpora remeare solitos, &
 ad relictas uxores ingredi, libidinemque perficere: ad quod evi-
 tandum, & quo amplius uxores non infestent, legibus municipa-
 libus cautum esse, surgentium cor clavo transfigere, totumque
 cadaver exurere. Miranda proculdubio sunt hæc, ait Agrippa,
 & opinioni inimica videri possent, nisi fidem facerent & latæ le-
 ges, & creditæ antiquitatum historiæ. Hic Scalichius præoccu-
 pans, ex suo interferit solennem interrogationem, si quis demon-
 num præstigiis, quicquid id est, ascribere fortassis vellet: At præ-
 stigiis diaboli quid clavus ob est?

§ 24. Hic unico verbo lectori æquo & prudenti ex Arist. 1. de
 Cælo cap. 6. satisfecero. Fieri nequit, quod non potest esse factum,
 inquit ille. Num vero in omnibus suis narrationibus sit creden-
 dum:

Lib. 11.
 hist. Sac-
 rorum.

dum Saxoni Grammatico, in similibus fidei historia à me confutata demonstravi lib. III. cap. 15. Accedat & testimonium Cardani docti & insignis philosophi, qui post enarrationem de Duffo rege ex Boëthio historiographo repetitam lib. xv. cap. 80. de Varietate rerum, suam subjungit sententiam de quibusdam historicorum scriptoribus in hæc verba: Quæ Boëthius refert, condendæ historiæ haud jucundæ non ignavus author, alliciendi lectores causa conscripsit: ut quos Scythica facta, moresque, tum regionis descriptio non delectarent, fabulæ saltem tædium minuerent. Neque id vitiosum historico: sed ubi historia per se sterilis est, licet eam jocis ac fabulis exornare. Quamobrem & jure ab his T. Livius abstinuit, & Herodorus juste damnatur, & Saxo Grammaticus laudatur.

§ 25. Cæterum qui in hanc tecum palæstram progredi, & producta hæc tuorum mysteriorum arma eripere tibi volet, ad primum concides amplexum, cum anilium fabularum fulcris præter mentem, mea quidem opinione, nitaris. Hanc profecto pertinacem contra mea scripta, animi insolentiam non possum non mirari in tam celebri philosopho & viro principe. Quis leviter veræ philosophiæ rudimentis initiatus, tibi hanc mortui & vivi cum cane & equo contumulationem eo modo peractam consentiat? Quis catechumenus, religionis Christianæ elementis saltem perfunctorie imbutus, Asuiti noctibus redivivi mordacem colluctationem, cum Asmundo fideli amico in specu habitam, affirmare auset? Quis stolidi sensus spiritum Asuiti (sic enim habet carmen) vel etiam ipsum Asuitum, si ita voles, ab inferis missum, dentibus alipedem canem & equum in sepulchro vorasse, & amicissimi lævam avulsiſſe aurem, deinde caput Asuiti in ea monomachia subterranea abscissum, & corpus ejusdem perfossum crediderit? O quantum est in rebus inane? quomodo credula mens hominum, & arreptæ fabulis aures? Cur quæso Scalichi Pausaniæ testimonium præteriisti, quod eodem loco ex Delphorum interpretibus acceptum, intextit Agrippa? Esse videlicet dæmonium quoddam infernum, quem Eurynomum dixerunt, qui mortuorum carnes absumeret & devoraret, ita ut vix nuda relinquerentur ossa. Spiritum aliquem terrestri alimento cibari, & propterea carnes devorare, nemo nisi mentis luxatæ, Pausaniæ, Agrippæ, aut tibi concedat. At quis, Deus bone, Delphorum interpretibus fidem derogarit?

§ 26. Si

§ 26. Si insuper tu fidem nobis feceris , mortuorum mânes vel animas in corpora putredine & squalore deformata remeasse , & ad uxores hæc sic ingressa , cum eisdem libidinem exercuisse , necessario hos homines verè revixisse sequetur. Nam ad illius actus perfectionem necessario requiritur verus sanguis , spiritus , caro , nervi , tendines , & reliqua organa huic destinata merè viva: quinimò homo ipse non modo vivus , sed & cujus valetudo non sit omnino labefactata. Si itaque revixerint , & matrimonium concubitu coluerint , contra hos injuria sunt latæ leges : si non revixerint , quorsum in mortuos statutz leges ? quorsum , defuncti cor clavo transfigendum ? Sed leges ex informatione sinistra promulgatz , nequaquam parem cum bene constitutis merentur existimationem. Atqui ad historiarum antiquitus creditarum prærogativam confugis. Verum si vetustatis ratione quibusvis narrationibus sit credendum , tibi examinandam non Apuleii metamorphosim , & veras Luciani narrationes , sed Turcarum Alcoranum offero: si & antiquas Christianæ religionis historias requisieris , libros Conformitatum D. Francisci evolvendos addam. Non semper quis scripserit , & quo tempore , sed num vera pronunciarit , inquirendum. At mentis oculos iis hominibus , qui supra enarratas historias pro veris vendicarint , præstigiis obscuratos esse , jurarit profecto quilibet etiam barbarus. Nihilominus ut fidei pondus eadem sortiantur , ex eodem capite sic institutum prosequi non desinis.

§ 27. Neque demum , inquit idem Agrippa , à Christiana religione alienum est , animas multas ante universæ carnis resurrectionem suis corporibus restitui posse : quin & multos credimus , singulari Dei beneficio cum corporibus in gloriam assumptos , multos etiam vivos in infernum descendisse : audivimusque non raro mortuorum corpora è sepulchris per dæmones sublata , procul dubio non in alium usum , quam incarcerandis torquendisque suis manibus. Verum ad hos corporum carceres & vincula accedunt etiam vilissimorum & teterrimorum locorum habitacula , ubi Ætnei ignes , aquarum ingluvies , fulgurum & tonitruorum concussus , terrarum voragine , atque ubi regio lucis inops , nec radorum solis capax , ignaræque siderum splendoris , perpetuis tenebris , & noctis specie caligat. Mirum est , cur hîc Homeri vetustissimi Poëtæ versus ad mysteriorum suo-

H h h

rum

rum certitudinem firmandam non adjunxerit Scalichius, quos tamen Agrippa post verbum illud Caligat, sic annectit: Quo apud Homerum pervenisse fertur Ulysses, ubi canit:

*Cymmerios fama est populos hic esse, cavernis,
Perpetua nebula, cacaque caligine mersos,
Quos oriens nunquam, nec cum declinat in undas.
Sol videt, aeterna miseri sub nocte premuntur.*

Sed Poëtarum testimonia non tantam fidem in mysteriis astruendis mereri, facile noverat Scalichius: propterea ex Agrippa sermonem
 ,, ita perficit: Neque vero omnia illa inanes nugæ sunt, quæ
 ,, de Patricii antro, Vulcani speluncis, Ætneis crateribus, Nur-
 ,, siæ specu, multi memoriæ prodiderunt, atque quæ inibi vide-
 ,, runt & cognoverunt, testati sunt. Narrant siquidem istis majora
 ,, Saxo Grammaticus de Geruthi regia & Ogarthiloci cavo, &c. Re-
 liquam Scalichii narrationem ex Agrippæ verbis de rerum mon-
 stris, hîc persequi nolo, ne lectori tædium parem, & modi limi-
 tes transiliat propugnatio satis per se omnibus jure cognita
 & probata. Finita autem verborum Agrippæ repetitione, de-
 ,, cretum promulgat hic noster Scalichius: Exempla illa rem ve-
 ram testantur. Non certè omnia, quod manifestè demonstravi.

§ 28. Verum ut majorem, non mihi, sed Agrippæ fidem tribuat Scalichius, post consarcinata in suis libris sparsim quam plurima ex Agrippæ libris de Occulta philosophia, non etiam semper detecto auctoris nomine, volui ipsius Agrippæ censuram de suis iisdem libris maturiori ætate editam, ex libro de Vanitate scientiarum, cap. 48. de præstigiis, proponere in hæc verba: De magicis scripsi ego juvenis adhuc, libros tres amplo satis volumine, quos De occulta philosophia nuncupavi: in quibus quicquid tum per curiosam adolescentiam erratum est, nunc cautior hac palinodia recantatum volo: permultum enim temporis & rerum in his vanitatibus olim contrivi. Tandem hoc profeci, quod sciam, quibus rationibus oporteat alios ab hac pernicio, dehortari. Quicumque enim non in veritate, nec in virtute Dei, sed in elusione dæmonum, secundum operationem malorum spirituum, divinare & prophetare præsumunt, & per vanitates magicas, exorcismos, incantationes, amatoria, agogima, & cætera opera dæmoniacæ, & idololatriæ fraudes exercentes, præstigi-

Agrip-
pa cen-
sura de
suis li-
bris de
occulta
philoso-
phia.

gias & phantasmata ostentantes mox cessantia , miracula sese operari jactitant , omnes hincum Ianne & Mambre & Simone Mago æternis ignibus cruciantij destinabuntur. Hactenus Agrippa. Plura in sequenti Apologia.

§ 29. Non contentus vero superioribus in me calumniarum a-culeis Scalichius , ad Augustinum inde confugit , recitantem , quomodo Ioannes monachus cuidam religiosissimæ mulieri , eundem impatienter videre cupienti , nocte in somnis apparuerit. Deinde evestigio infert: Quid ad id Wierus, præstigiame dicet? Non , in quam. Cur itaq; tu secus ex inani quodam tuæ imaginationis præjudicio , quid ego dicturus sim , statuis? Sed nimio contradicendi studio falleris , & à veritate multum aberras. Tam ex angeli ministerio in somniis potest apparere pio homini forma pii , quam impii species impio , dæmonis opera. At decreto præcipiti præcocique nimis , abs te citra causæ cognitionem condemnqr hitcè verbis: Errat igitur Wierus: & post denuo gravius. Hactenus me vel minimi quidem errati à te convictum esse non agnosco : & me præstigiis tribuere , quod angelis Dei , &c. tribui debet , quemadmodum & quod hic contra Augustini mentem sentiam , ut scribere non te pudet , id totum tibi pernego. Insimulare & probare semper diversa fuère. Sed quæ hæc impudentia? quæ nam philosophiæ pars , quodnam juris privilegium eam tibi donavit licentiam , ut & actoris & judicis simul personam sustinere possis? Cæterum num à me errores tui hîc sint detecti , & inconditæ contrarietates tibi velut digito ostensæ , aliorum esto iudicium. Errare quidem me posse non diffiteor: sed quod ullum tu mihi erratum vere adhuc commonstraris , minimè fateor. Fortassis æquioribus multo rationibus tuos libros erroribus refertissimos esse , quod in me citra demonstrationem malevole effutis , pronuntiabunt alii , qui prius editos tuos ex autographo cum posterioribus contulerint. Atqui in tam erudito philosopho adeo protervam residere calumniandi libidinem , certè dolendum est. Si tam mihi pruriret calamus , suppeteret ocium , & aliena vitia gravius insectari permetteret conscientia , admodum sanè luxuriaret orationis argumentum. Sed frivolis altercationibus longè præstat modestia.

§ 30. Porrò nec alterius te denuò , Scalichi , pudet calumniæ , quam falsò impingis , dum universale pro particulari , aut genus pro specie mihi inique immutas obrudisque. Si etenim te homi-

nem impudentem dico, non omnes tum homines impudentiæ infimulo, sed te solum. Scribis me *Jsb. I. cap. 22.* dicere, præstigijs dæmonum evanuisse, postquam Evangelium neopisti ferventius hominum mentibus insonare cœperunt, ut ne levia quidem ejus vestigia videantur reliqua, &c. Hæc collatis meis verbis innotescat veritas. Ubi in hoc capite nomina diversa dæmonum ex actionis varietate apud Ethnicos, distincta quoque ex officiis apud Latinos, dæmonum inde Poëticorum nomenclaturas, & dæmones familiares explicuissim, tandem argumenti ductu, diaboli quoddam terriculamentum, nostratibus dictum *Sibyllas albas*, annuero, olim mirè apud nos famosas, quæ tamen ardentiori Evangelii prædicatione evanuisissent, iis verbis:

» § 31. Ludibria insuper quædam diaboli ad nostra ætatis cre-
 » pundia, ante doctrinam Evangelii è superstitionum tenebris minus
 » evolutam repurgatamque, in Germaniæ nostræ locis plurimis ob-
 » servabantur, familiaria adeo, ut publicæ lemurum (*albas mulie-*
 » *res & Sibyllas albas vernaculo sermone appellabamus*) choreæ
 » hoc vel illo loco celebratæ narrarentur. Eratque hoc larvarum ge-
 » nus apprimè infestum puerperis, & infantibus lactentibus, cunis
 » adhuc inhærentibus. Quod etsi olim erat frequentissimum, cum
 » Satanæ præstigijs nimium tribueretur, Christoque ejus supplantatori,
 » ac nostro patrono unico ignavius adhærent animi, diabolo
 » ludente, ridente, variisque artibus, quibus ad se imperitam mul-
 » titudinem illexerat, impium cultum stabiliente: tamen post purior-
 » rem ferventiorque Evangelii prædicationem mentibus hominum
 » insonantem, id usque adeo evanuisse, est quod Deo *gratias agamus*
 » summas, ut ne levia quidem ejus vestigia videantur reliqua.

» § 32. Jam me cognitioni, observationi & eventui sisto. Testimonium mihi perhibebunt nostrates, quotquot unquam de hoc ludibrio Satanico quicquam vel solo aliorum relatu cognoverunt. Sed octavo capite ejusdem libri vatum diabolicorum autoritatem præcipuam mansisse usque ad CHRISTUM æterni Dei filium: coæternato, & suæ legationis ministerio in terris fungente. defuisse passim in terrarum orbe oracula & quascunque divinationes impias, ex Athanasio, Justino, Augustino, Eusebio, Lactantio, Plutarcho & Plinio ostendi.

» § 33. Scripsi & lib. I. cap. I. ex Genes. cap. I. Deum ante visibilem terrestris globi creationem, prius invisibilem cœli machinam

chinam condidisse, eamque ornasse angelis divinæ suæ voluntatis futuris ministris. Nullum hac in re meum agnosco errorem, quem tu mihi objicis. Nam in primo secundi capituli Genes. membro, quod corollarium esse præcedentis declarat conjunctio copulativa, habetur, perfectum fuisse cælum & terram, & omnem exercitum illorum: sub quo exercitu, vel si veterem malis translationem, ornatû comprehendi etiam angelos sentio. Idem mecum censent veteres Theologi, teiplo teste: uti Epiphanius lib. 11. tomo 21, item Augustinus quæstione ad Orosium 21. Junilius in Genesim: sic & Isidorus, Rabanus lib. 1. de sermone. proprietate, cap. 5. Giselbertus in lib. alter. cap. 3. Ansbertus lib. 5. cap. 12. Lombardus lib. 2. dist. 2. Multa in sacris literis ex verborum consecutione & locorum collatione erui debent: Quid enim aliud est, scrutari scripturas? Pædobaptismum tu comprobas tam expressio, vel, si potes, clariore testimonio. Quare valeat isthæc tua calumniandi protervia.

§ 34. Ut porro insatiabilem hanc concertandi libidinem magis expleas, aliud in me dicis ineptum, & nihil ad rem faciens, nec verum, & confutatione profecto indignum. His autem uteris verbis: Inquit etiam Wierus, magiam diabolicam post diluvium coepisse: ego autem putarem, quod cum prima diaboli tentatione initium habuerit. Ubi vero Magiæ originem describo lib. 111. cap. 3. Hæc sunt mea in initio verba: Hujus artis originem ab angelis prævaricatoribus deducit apud Clementem Petrus lib. 14. Recogn. Deinde aliorum, puta Plinii & Justinii sententiis adductis, subjungo: Zabulum & Zamolxidem in illicitas artes pronos, hanc primos excogitasse, vel potius propagasse, ut à patre diabolo haud dubie natam, ferunt alii. Inspecto itaque libro & verbis meis, inter Scalichium & me judicet æquus Lector: uti & de exorcismis, ubi me Waldensium & Wiclevitarum hæresim imitari, nullo mendacii pudore suffusus, malevole asserit, quanquam fecus testentur mea duo integra capita de exorcismis lib. 5. cap. 37. & 38. Unde & dæmones vaticinari possent, tradidi cap. 10. lib. 1. Conferantur in de rationes meæ cum Scalichii opinione, atque ut sententia liberè pronuncietur, per me licet. Piget siquidem longioris confutationis adversus objectiones adeo futiles, imo meras calumnias.

§ 35. Nunc ad Sibyllas transeat oratio nostra. Ne quæso indignan-

dignanter feras, quod plerasque Sibyllas Pithiis vatibus annumerarim. Verba tua ista sunt: De Sibyllis, quæ Christi præconia celebrarunt, si dicam quod Wierus ait, respondebit mihi Christus: Si Satan Satanam eiecit: adversus se divisus est: quomodo ergo stabit regnum ejus? Urbano admodum Laconismo citas adversus me tam severam sententiam, quam tamen te more tuo fatali cum multis aliis dictis retractaturum, si paucillum sistas gressum, confido. Equidem cum de imposturis diabolicis commentabar, argumenti affinitate oportuit digito indicare, quomodo Satan, ut sub prophetico prædictionis veræ prætextu sua mendacia in doctiores ex insidiis etiam spargeret, nonnullas excitarit Sibyllas.

Ortus Sibyllarum incertus.

§ 36. Quo minus autem Sibyllarum omnium auctoritatem acceptare possim, facit primum de ipsarum ortu incertitudo. Prophetarum enim & familia & patria fere, ac ubi & quando vaticinati sunt, explicatur ad stabiliendam oraculorum fidem. At non pauca, quæ de variis Sibyllis scribuntur, aut apud fabulosos leguntur poetas, aut etiam ab Ægyptiis habentur, qui penitus idololatricæ inserviebant, & vaticinia dæmoniaca ad Græcos, Romanos & posteritatem divulgaverunt. De ipsarum vero originæ, & poetarum parentum diversitate & figmentis, non certe libet me hic esse diffusiores longioreque, velut & de incertitudine nominum & patriæ.

Sambethe.

§ 37. Ut autem Sambethen omnium primam, aliis Nohæ patre procreatam, aliis Nohæ nurum (quod mihi non fit verisimile, cum illius sine dubio aliqua in sacris literis extaret mentio, quem admodum aliorum liberorum Nohæ,) aliis Berofo patre, & Erymante matre natam, ex Babylone profectam, teste Justino philologo & martyre, præteream: cui quoque (licet Erythrææ ab aliis, à plerisque etiam Cumanæ hæc ascribatur) vaticinia de Christo tribuuntur, de regnorum mutationibus, & aliis, quorum fragmenta in Laëtantio & Theophilo extant: quæ & Sabbe, Persica, Hebræa & Chaldæa dicta.

In fine libri admonitorii gentium.

Lybica Eliffa.

§ 38. Secundo loco Lybica, cognomento Eliffa, numeratur, cujus meminit Euripides in Lamæ prologo: hanc de Græcorum commentis ex Jove & Neptuni filia progenitam, à Lybicis gentibus Sibyllam cognominatam, Pausanias tradidit. Alias haud expressis parentibus ortas non recensebo.

§ 39. De Erythræa præ aliis celebri nonnihil dicturus sum : Erythræa
eam nimirum ex regione Erythris, velut Græcis quibusdam placet, Delphis natam, Erythræis contra de carminum quæ reliquit sententia, in Coryco monte ab Idæa nymp̄ha prognatam, patre Theodoro quodam pastore, contendentibus. Sunt qui filiam Apollinis & Lamix esse affirmant, alii Aristocratis & Hidoles. Proprio nomine Hierophilen dictam narrant : ipsa sibi quoque Artemidis nomen in suis carminibus indidit : quandoque se Apollinis sororem, plerunque filiam jactavit : quibusdam versibus ortam se matre immortalī, nimirum una Nympharum, quæ Idam montem possidere credebantur, & patre mortali cecinit, inter quos extant hi :

Εἰμι δ' ἐνὶ γαλαῖα μίσει θηλήτι, Ἰάστῃ
Νύμφῃς δὲ ἀθηναίῃς, πατρὸς δὲ αὐτοφάγου
Μηροῦν ἰδοῦκός, πατρὸς δὲ μοὶ ἐνὶ κέρῃ
Μαίρωτος ὁ μωτὸς ἰσθῆ, ποτὸς δὲ αἰδουδου.

Hanc alii Siculam vocant, alii Delphicam, alii Sardam, alii Rhodiam, alii Libyffam, alii Samiam, alii Clariam, nominavere. Apollodorus & Suidas tempore belli Trojani vixisse, & Trojæ excidium prædixisse ferunt : Homeri item nugæ & Æneæ errores, donec mensas ambederet. Cyrillus eam 9 Olymp. floruisse dicit : Augustinus sub Romulo. De hac ita scribit Hermias Platonius, non Christianus, super Phædro Platonis : Ἀὐτὴ γὰρ ἡ Σίβυλλα ἢ Ερυθραῖα, ὅτε ἦς τῶν λίγῃ ἐροφύλη καλεῖτο ἐξ ἀρχῆς. λίγυσα δὲ αὐτῶν εὐχῆς ἀπειθεῖσαν ἀσσηκῆν ἐξ ἀνομιᾶς ἔλασαν καὶ ἱερὰ ἔλεγε φησὶν ἔλασθαι, καὶ εἰς βροχῶν χροῖον πύλων εἶδες ἀθρόαυ λαβῆν. Hæc ipsa Sibylla Erythræa, de qua nunc loquitur Plato, à principio Erophile vocabatur.

§ 40. Ferunt autem eam continuo, ut edita esset, appellasse unumquemque proprio nomine, versusque numerosos elocutam, brevique in perfectam hominis speciem evasisse. Adolescentula νεώτερος egit in templo Apollinis Smintheos, & somnia quæ in templo Hecates excubantibus objiciebantur, explicuit. Hujus amore captum Apollinem literarum monumentis proditum est, & ei poscendi quod vellet, arbitrium dedisse. Illa haustis pugillo arenulis, tantundem vitæ proposcit. Id fieri posse respondit Apollo, si Erythræam, in qua habitabat, insulam relinqueret, eandem nunquam revisura. Venit igitur Cumas, ubi defecta viribus, vitam

in sola voce retinuit. Quod ubi cives illius cognovissent, incertum invidia, an commiseratione, ei epistolam creta antiquo more signatam miserunt. Illa autem visa terra patria, in mortem resoluta est. Ita vari suæ verba dedit Phœbus. Unde nonnulli hanc esse dicunt, quæ Romana facta conscripsit, quod incenso Apollinis templo, inde Romam allati sunt libri, unde hæc fuerat. Virgil. 6. Æneid.

Olli sic breviter facta est longæva sacerdos.

Ovidius 14. Metam. fabulam paulo aliter recitat, ubi Sibyllam loquentem inducit his versibus:

Lux aeterna mihi carituræque sine dabatur,

Si mea virginitas, &c.

§ 41. Si quæ hanc secutæ sunt ordine recensere vellem, eas omnes non fuisse imbutas Spiritu S. intelligerent docti & pii, nullius malevolentæ stimulo contra Wierum incitati: sed non est nostri instituti.

Cumanæ.

§ 42. Subjungam adhuc Cumæam seu Cumanam ex Cuma, nomine proprio Amaltheam seu Herophilen & *divino* appellatam, Jovis & Lamæ Neptuni filiam, quam Virgilius Deiphoben Glauçi filiam facit. Hæc novem oraculorum libros dicitur obtulisse certo pretio regi Romanorum Tarquinio prisco, ac pro eis trecentos postulasse, teste Laetantio, philippeos: regemque aspernatum pretii magnitudinem, & derisisse mulieris insaniam: illam in conspectu regis tres combussisse, ac pro reliquis idem pretium postulasse: Tarquinium multo magis mulierem insanire putasse: Quæ denuo tribus aliis exustis, cum in eodem pretio perseveraret, motum esse regem, ac residuos trecentis aureis emisit: quorum postea numerus sit auctus, Capitolio resecto, quod ex omnibus civitatibus & Italicis & Græcis, præcipue Erythræis, coacti allatique sunt Romam, cujuscunque Sibyllæ nomine fuerunt. Et nos, inquit paulo post Laetantius, confuse Sibyllam dicemus, ubi testimoniis earum fuerit abutendum. Tres autem illos libros arcæ lapideæ inclusos, sepositosque in templo Jovis Capitolini loco subterraneo, magna cura jussisse custodiri Tarquinium, scribitur, ubi & aservatos ajunt ad Cornelium Syllam usque: quo tempore, cum incendio Capitolium conflagrasset, simul perierunt. Suetonius ad Augustum usque mansisse incolumes, & sub basi Palatii Apollinis cum Martiorum yatum & Bagoes Nymphæ carminibus conditos stetitisse, auctor est. Ad eos quasi ad oraculum, quinde-

Laetantius, lib. 1. cap. 6. de falsa religione.

cum viros adiisse, cum dii immortales publice consulendi essent, narrat Gellius lib. I. cap. 19.

§ 43. Quis Christianæ mentis, hoc Sibyllæ factum probaverit? Quis eam Spiritus Sancti numine afflatam conscripserit novem divinorum vaticiniorum libros, & missæ divinitus vaticinasse inusitato pretio illa Spiritus Sancti dona vœnundare affirmaverit? Cum ea redimere cupiens Simon, illud à Petro responsum tulerit: Pecunia tua tecum sit in perditionem, qui donum Dei existimasti pecuniis parari. Cum etiam Christus suos discipulos in prædicationis ministerium ablegaret, eisque Spiritus Sancti dona dedisset, potestatem nimirum adversus spiritus impuros, quos eicerent, & sanarent infirmos, leprosos mundarent, mortuos suscitarent: illud simul mandatum subjunxit: Gratis accepistis, gratis date. Prophetiam vero donum esse Spiritus Sancti, docet Paulus I Corinth. 12. Si igitur oraculorum cœlestium mysteria continuerunt novem illa volumina, non temere, sed necessario in mortalium usum divinitus haud dubie promulgata fuere: Quorsum ergo à prophetide ipsa evestigio comburuntur? Ob denegatam postulatæ pecuniæ summam, ob auri ingentis aucupium. En quanta Spiritui Sancto fit injuria? Quam enormis blasphemia? Quid commodi ab illorum exustione accessit? Si veræ prophetiæ fuerint, à multis erroribus, peccatis, & potissimum idololatriæ contagio debortari & avertere potuissent. Sed ubi exemplum? Ubi ab ullo vate auditum? Libri quidem execrationum comportati ex Pauli prædicatione exurebantur Ephesi: at hoc quid cum illo facinore? Conservari poterant debuerantque libri, si tam absconditum divinæ voluntatis thesaurum, qualem vere propheticum iudico, incluserant. Si itaque hæc Sibylla oracula conscripserit, & inauditum postularit pro iis pretium, eoque negato tandem ea flammis perdiderit, illam fuisse Dei spiritu ductam, non mihi fit verisimile: divinitatem & quandam cœlitum societatem nobilissimam Sibyllæ ex foeminis cum Plinio tribuat, cuicumque libuerit: eandem simul apud Græcos Melampodi, apud Romanos Martio ascribat.

Athen. 8.

Matt. 10

Athen. 19.

Plin. l. 7.
cap. 33.

Vaticinandi ratio Sibyllarum.

§ 44. Demonstrata primum Sibyllarum ortus incertitudine, accedit & vaticinandi ratio revera non prophetica, quæ profecto talis est, ut qui divinam dixerit, hunc Spiritui sancto oraculorum certorum auctori unico insultare existimarim. Quædam etenim

sua fundentes vaticinia, furibundos gestus, deformitatum scēdissimarum plenos usurpasse commemorantur. Hoc & Plutarchus non dissitetur in libello, quem inscripsit, Cur Pythia metricè respondere desierit, inquit: *οἰβηθεῖν ἢ κραιπνότερα τόματα, καὶ ἀράκωντορ, ἀγέλαστα καὶ ἀπροκάλυπτα, καὶ ἀμύεστα φθιγγόρινα, χιφίονα ἰσπῶρ ἰξυμῶντα τῇ φωνῇ δυνάτορ θεῶν*. Sibylla vero, ait, ore furenti, juxta Heraclitum, loquens, incompta, inordinata, irridenda, voce sua superavit annorum millia Deo afflante. Et hanc fuisse mirè celebrem nobilemque Erythræam ob vitam tot annis in sola voce retentam, ex superiori explicatione manifestum est. Accedet & Ciceronis testimonium 2. de Divinat. Sibyllæ versus observamus, quos illa furens fudisse dicitur, quorum interpretis nuper falsa quædā hominum fama dicturus in Senatu putabatur, cum quem revera regem habebamus, appellandum quoque esse regem, si salvi esse vellemus. Et Virgilius de Cumana loquens, cui mos erat, attestante Varrone, in palmarum foliis oracula conscribere, sic inquit 3. Æneid.

Insanum vatem aspicias, qua rupe sub ima

Facta canit, foliisque notas & nomina mandas.

§ 45. Num adhæc in genus scēmineum habenda sit quæstio in hac controversia, ista videndum occasione, quod hic sexus sit simplicior, imbecillior & dicacior, nec ita insidias & astuta consilia cavere possit, & propterea dæmonum fraudibus convenientior obsequentiorque, quemadmodum prolixius libro VI. cap. 6. ostendi. Ejusmodi autem organa citius cooptare solet milleartifex, cum veris falsa, divinis terrena miscere studet, futurorum eventuum denunciationes addens, ut avidius cuncta indistinctè non solum populus novitatum cupidus, sed & doctiores amplectantur. Quorundam siquidem oraculorum Sibyllarum autoritas inde apud Ethnicos usqueadeo crevit, ut experiri aliquid, vel incipere, nisi illis prius salutatis ac consultis, haberetur nefas: nam tanquam à Deo cœlitus emissa ob prædictiones, quibus interim alia plerunque ad stabiliendum idololatriæ gentilitiæ ornatum adhibebant, censebantur. Hinc & tantus earum coetus apud diversas celebratur gentes, ut verorum Dei prophetarum ab Ecclesia probatorum receptorumque numero non sit inferior: librorum autem vaticiniorum supellecile, ut scribitur, longe eosdem post se reliquerit. Nec id mirum, cum genuinos semper numero vicerint mendaces diaboli vates, quemadmodum liquet ex libro III. Reg. capi-

Sexus Sibyllarum.

capite 18. Ubi unico Eliæ Dei prophetæ res fuit cum quadringentis quinquaginta prophetis falis.

§ 46. Præterea doctrinæ existimationem non immerito elevare debent figmenta de Saturno, Titane, Japeto, Junone, Venere, Diomæ, Jove, Neptuno, quæ certè mihi spiritum divinum sapere non videntur: eorum tamen meminit Sibylla lib. III. oraculorum. Huc facit & Ciceronis testimonium de Arusp. responsis: Ne hoc quidem tibi in mentem veniebat Sibyllino sacerdoti, hæc sacra majores nostros ex libris vestris expetisse? Hinc pleraque gentilium sacra ex Sibyllarum scriptis originem traxisse, indubitate constat. Multa item referunt Sibyllarum libri de Christo, Ioanne Baptista & aliis, quæ potius à Græcis transcripta ex Evangelistis, postquam facta fuère, quam Sibyllarum scriptis prædicta, non temere affirmarit, qui in receptorum vatum prophetiis de eisdem personis & rebus sit versatus. Tam siquidem singula cum omnibus circumstantiis nude & explicite ob oculos in Sibyllinis libris sunt posita & depicta, ut tenebras esse nostrorum prophetarum scripta cum illis collata, quis dixerit. Sic evangelistæ justius dicendæ essent, quam vates. Nec parum autoritatis propheticæ derogat Sibyllinis oraculis, quod nusquam in universo novo Testamento, horum vel nominis Sibyllarum meminerit sive Christus, sive apostoli: cum tamen ab iisdem allegentur alii prophetæ expressis nominibus: recenseantur & eorum testimonia passim, quemadmodum Matth. 1. Luc. 1. ex Esai. 7. Matth. 2. ex Ioël. 7. Mich. 5. Oseæ 11. Matth. 3. Lucæ 3. Esai. 40. Matth. 4. Esaiæ 9. Matth. 8. Esai. 53. Matth. 9. Oseæ 6. Matth. 11. Mal. 3. Matth. 12. Esai. 42. Matth. 13. Esai. 6. Psalm. 77. Matth. 15. Marci 7. Esai. 29. Matth. 16. Ionæ 2. Matth. 21. Zach. 9. Esai. 56. Ierem. 7. Psalm. 8. 117. Matth. 24. Marci 13. Dan. 9. Matth. 26. Mar. 14. Zach. 13. Matth. 27. Ps. 12. 22. Marc. 1. Mal. 3. Esa. 40. Act. 1. Psal. 68. 109. Act. 2. Ioël. 2. Psal. 15. Act. 7. Amos 5. Esa. 66, & aliis ubique multis locis.

§ 47. Quod vero Sibyllarum sententias citarunt quidam veteres, id ipsam non modo Christianæ religionis homines fecère, sed & Ethnici. Ita D. Paulus quoque in testimonium vocat poëtam Epimenidem lib. de oraculis, alii ad Callimachum Cyreneum referunt: Cretenses semper mendaces, malæ bestię, ventres pigri: ad Titum cap 2. & in Act. 17. Aratum Poëtam in Phœnomenis contra Athenienses allegat. Quos præterea Lactantius citat versus de

Christo Sibyllinos, si non falso Sibyllis tribuuntur, cum non legantur in octo libris Græcis carminum Sibyllinorum, consentaneum est fuisse acceptos à patribus, quibus doctrina de filio Dei illuxerat. Quilibet etenim videtur Sibyllis affinxisse illis temporibus apud Ethnicos, quicquid à sanctis patriarchis, patribus, vel etiam prophetis collectum & scriptum forte ac conservatum reperiretur. Vaticinas interim quasdam etiam fuisse mulieres, Sibyllas nuncupatas, quæ vel divino spiritu incitatae scripserunt quasdam, vel à piis majoribus acceperunt, credibile est. Ejusmodi nonnulla producuntur Sibyllarum carmina, patrum doctrinam respicientia: ut sunt quæ cum Decalogo congruunt, de fugiendis idolis, homicidiis, adulteriis, incestis, libidinibus, furtis & mendaciis. Quæ à posteriore ætate neglecta, dicuntur à Phocylide aliqua ex parte collecta esse, & ejus nomine in populo deinde repetita.

Sibylla unde dicta.

§ 48. Sibyllæ siquidem nomen generale usurparunt diversæ mulieres vaticinæ. Suidas ut Romanam vocem celebrat, Græci Æolico sermonis genere dictam volunt, *αἷς εἰς βελίω* vel *βελαιώ*, quasi Jovis aut Dei consilium vel consiliariam, *αἷς* pro *Δεῖς* posito. Sunt & qui Hebræam quærunt originem à Kabala quarundam litterarum mutatione, voce à verbo Kibel formata: quemadmodum & Sambethen ex Sem & Iaphet compositam asserunt, & non tam ad personas, quam doctrinam à sanctis patribus acceptam referunt. Anxie autem hac de re disputationem ingredi longiorem nolo: satis est indicasse, quod nostri est institui, quarundam Sibyllarum oracula à Dei spiritu non promanasse, nec omnes hoc nomine celebres eodem cœlesti spiritu esse agitas.

Miracula Sibyllarum.

§ 49. Si earundem miraculis quid hic peculiare ascribendum esse quis contendat: respondeo, iis sæpe aliquid ad idololatriæ ethnicæ, vel alterius infidelitatis confirmationem fuisse mixtum. Extat exemplum in Plinio de Viris illustribus: Annibale, inquit, Italiam devastante, ex responso librorum Sibyllinorum, mater Deum ex Pessimonte accersita, cum adverso Tyberi veheretur, repente in alto stetit.

Vita & mores Sibyllarum.

§ 50. Si quis vitam & mores spectet cum ad prophetiarum mysteria promulganda selectos semper homines sibi delegerit Deus, inculpatorum morum magistros, vitæ innocentia, rerum peritia, spiritu, fervore & animi constantia illustres & prorsus admirabiles:

les : qualem de se ædat confessionem Sibylla in secundo lib. oraculorum, ubi impiorum pœnas, & bonorum præmia prædixit, hic ex Latina translatione subjungam. Ita loquitur :

*Eheu me miseram, quid me illo tempore fiet ?
Qua demens omnes peccatis exuperarim,
Nescia conjugii, laudanda nescia mentis :
Quisnetiam, locuples cum vir meus esset, egenos
Edibus exclusi, ferisque nefanda scienter.
Tu me Servator tortoribus eripe diris,
Quamlibet infamem conspurcatisque pudoris.*

§ 51. Si vaticiniorum multorum fidem contentiosius urgeas, prædictionibus indubitatis me nunquam derogasse dico : sed ob res non sanas hinc inde à plerisque Sibyllis admixtas, recipere cunctas in discriminatim, nequeo. Eam etenim esse mentiendi artem non ignoras, ut si quis suis vanitatibus fidem conciliare velit, non semper mentiatur, sed quandoque vera interferat. Ita diabolus, etiam si pater sit mendacii, tamen pronunciavit verum, quando Evæ dixit : Deus novit, quod ipso die, quando comederitis de fructu ligni vetiti, aperientur oculi vestri, eritisque sicut dii, bonum & malum scientes. Quando Sauli sub forma defuncti Samuelis evocati, præfagebat ipsius & filiorum mortem, & castra Israelitica traditum iri à Domino in manum Palæstinorum postero die : quando Christum testabatur filium esse Dei : quando ex Psalmis proferebat : Angelis suis mandavit de te, & in manibus tollent te, ne forte offendas ad lapidem pedem tuum. Quando ex Pythia puella, de Paulo & Barnaba clamitabat : Isti homines servi Dei excelsissimi sunt, qui annunciant vobis viam salutis. Item illud ipsius responsum : **JESU** novi, & Paulum scio : vos autem qui estis ? Item : Quid rei nobis tecum est **JESU** fili Dei altissimi ? Venisti huc ad cruciandum nos ante tempus. Non autem mirum est, eundem potuisse futuros prædicere eventus, qui prophetas noverat, qui patriarchas audierat concionantes, qui ante lapsum æternitatis secreta quadantenus noverat, qui aliquot millium annorum experientiam habebat, qui promissiones è patribus intellexerat, qui Adami delictum virginis partu expiari debere facile præsciebat ex omnium promissionum prima in tertio capite Genes. facta, dein ex Esaie 53. aliisque locis quamplurimis.

Genes. 3.

1 Reg. 28.

Marci 1.

Luca 4.

Psal. 90.

Math. 4.

Marci 1.

Luca 4.

Act. 16.

Act. 19.

Math. 8.

§ 52. De Sibyllarum vero oraculis si meam adhuc demonstrationem mordicus recusatus, Augustinum Steuchum episcopum Kifatum, abstrusioris doctrinæ authorem non obscurum, nec poenitendum, postremo adducam, qui post reliquum contra vetitas prædictiones argumentum, de Sibyllis hoc infert decretum: Balaham fuit filius Israël propheta eo modo, quo Mercurius Trismegistus apud Ægyptios, & Sibyllæ apud alias nationes: qui tametsi vera pleraque cecinerint, idololatræ tamen & dæmonum cultores fuere. Huc accedat quoque F. Sixti Senensis sententia in Bibliotheca sancta: Nominantur, inquit, præter alias celebres Sibyllas & multæ Sibyllæ, Sardica, Rhodia, Sicula, & aliæ plurimæ, quas Ambrosius in Comment. primæ ad Corinth. Autumat malo & improbo spiritu arreptas. Aristoteles vero in 30. sectione Problematum, eadem atræ bilis æstu circa mētis sedem succenso exagitate demonstrat. Cornelius Tacitus scribit, Augustum, quum suis temporibus multa vana sub nomine Sibyllarum ostenderentur, iussisse, conquista Samo, Erythra, Ilio, Africa, & per Italicas colonias carmina intra certum diem ad præfectum urbis adferri, & iudicium censuramque quindecim virorum adhiberi, ne haberi privatim liceret, quod jam à majoribus erat cautum. Hæc post quadringentos annos carmina Stilico, Honorii Cæsaris focer, concitaturus in generum sub huiusmodi occasione seditionem, prorsus curavit aboleri. Quod facinus Rutilius Claudius non tacuit, dicens:

Nec tantum Geticis grassatus proditor armis,

Ante Sibyllina fata cremavit opis.

Sed ne ultra clepsidram, hic receptui cano. Num ego jam princeps Scalichi, tuos errores & præstigias reddiderim illustriores, quam tu meas, iudicium penes lectorem benevolum esto.

§ 53. Equidem inspecto primum tuæ magnificentiæ scripto, nihil ad hoc respondere decreveram, quæ veritatem in sui propugnationem satis protentem, à meis stare partibus considerem: verum ne quod fastuosus tui apparatus, præiudicium veritati apud vulgus pareret, atque confidentiam tibi augeret silentii nostri modestia: quin ut & illi, apud quos ante editum tuum Epistemonem, triumphum in Wierum exclamasse videbaris, intelligerent, num tantum mysterii in mentis tuæ aditis foveas, quam fronte polliceris, respondere fuit visum consultius. Forte & malam nihil dicendo apud te contradictionis studiosissimum inire potuissem

gratiam. Jam ex hac collatione magis innotescet alter alteri: unde & Wierum nunc albo tuorum inscriptum iri spero.

Adversus Leonis Suavii calumnias.

QUUM bellum ante annos aliquod diabolo ejusque clientelæ in meis libris de Præstigiis dæmonum palam denunciarim, nec temere aut frustra hoc certamen tentarim cum mundi hujus Monarcha, nescio quo meo fato sit factum, ut suscepta inde non infeliciter propugnatione cum principe de la Scala, jam Leonem Gallum peregrinum odiose mihi excitavit opposueritque Rex ille super universos filios superbiæ, noster adversarius, qui ut leo rugiens obambulat, quem devoret inquirens. Enimvero nullo à me irritatus modo, mordicus tamen in me irruit. At quis cum tali Leone congredi auderet, qui tanquam Teucer sub clypeo septemplici, se magnifica & terribili inscriptione ostentat? Ejusmodi certe monstruosa specie nequitiam terreor, nec acceptare cum Leone monomachiæ leges recusato, quippe qui cum primo omnium virulentissimo serpente luctari, aspides & basiliscos oppugnare, atque Leones draconesque conculcare fuerim illæse conatus.

§ 2. Sed age mi Suavi, undenam in me rugiendi tantopere occasionem investigaveris, mihi prius fateri velim, quam in arenam progrediamur: eritne ea, quod Theophrasti Paracelsi patrocinium susceperis, nec Wiero Medico in sua functione cum ipsius paradoxis omnino convenire sentias? Quid igitur dentis Theonini aculeis quoque mordicas præter reliquos, eruditum Paracelsi Germani discipulum, & Chymicæ artis mire peritum Gerardum Dorn, quem natione Germanum in transferendis Paracelsi libris in linguam Latinam, tu Gallus & nostræ linguæ prorsus ignarus, palam calumniarum spinis configere audes? Quod tamen minus videbitur mirum, si id verum est, quod tibi in fauces retorquet Gerardus ille, te nimirum & ipsum criminari Paracelsum, & mendacii insimulare: hocque defendit in Apologia in lucem edita, & libris artificii Chymici adjuncta cum ejusmodi inscriptione: Veneni quod (nescio quis) Leo Suavius sub J. G. P. velamine latens, in Theophrasticos evomere conatur, proprium in pectus ejus per Gerardum Dorn apologetica retorsio.

§ 3. In hac profecto errorum & vitiorum, quæ à viro bono quam alienissima esse decet, non accusaris leviter. Ostendit, cum te discipulum Theophrasti, & ejusdem doctrinæ interpretem, & hujus supercilii præumptione de ea compendium conscripsisse jactites, te nihil minus quam Paracelsi mentem intelligere, & auctoritate Gebri non intellecta falsitatis arguisse Theophrastum præceptorem: propterea & laudem ex aliorum contemptu venari affectit, nec progenuino Paracelsi discipulo te agnoscit: sed Chymicæ artis imperitum nuncupat, larvatumque Philosophastrum & Pseudophrastitam. Inter calcinationem & sublimationem, quæ profecto admodum diversæ sunt, non distinguis. Caput mortuum Chymicum interpretaris alembicum, cum massam significet factum in fundo retortæ vel cucurbitæ post extractum liquorem relictarum. Tincturas Paracelsi falso nuncupas confectioes, quæ res compositæ sunt, cum illæ sint materiæ simplicissimæ à crassioribus corporibus separatæ, ut facillime penetrent, quemadmodum spiritus. Quid veri tuis insit scholiis, elucescet, si quæ Paracelsus de extractione tincturæ auri scribit, legantur. *Has autem literas I. G. P. mihi explicuit illustrissimus princeps Chabaneus Ioannes Vidammus Carnutensis, philosophiæ abstrusioris indagator solertissimus, & pietatis eximie vir, nomenque reddidit, nimirum Ioannes Gorctius Parisiensis.*

*Ladanum
Paracel.
fi.*

§ 4. Scribis adhæc, post aurum antimonii tinctura usum fuisse creberrime Paracelsum, ut ipse testatur, in morbis extremis & deploratis: Usurpasse & Laudanum vel Ladanum, quod secretum suum singulare nuncupat: atque à te explicatur, quasi sit velur gummi arboreum, sed è rore. Quanquam hoc ex Medicorum libris transcriptum huc transtuleris, Paracelsus tamen ejusdemque affectæ nihil minus per Ladanum, quam Medicis vulgo cognitum, significant: sed eximium aliud compositum, cujus & mihi præparatio non est incognita.

§ 5. In scholiis in cap. 4. de Epilepsia, legitur: Præterea occiput inunctum balsamo Eleniis (lego, de Eleniis, scribis) in vehementissimo paroxysmo: helenium herba est nota, subjungis. Sed helenium vel enulam non hic intellexisse Paracelsum judico, verum potius liquorem ex recenter enascente animalis alces, Germanis elent dicti, cornu extractum, quem & penes me habeo ex Præficia allatum, hique singulariter laudatum: vel alium ex ejusdem

ungula

ungula in hoc affectu mirè commendata, præparatum, ob nominis affinitatem opinari malo: at nihil in illis nominum tenebris affirmare velim: quanquam etiam non ignorem, quendam Paracelsi discipulum Phedronem suo cuidam libello inscripsisse titulum, Eleenus sive perfecta epilepsiæ curatio. Hæc certe in Leonis gratiam obiter intersero præter institutum, dum in foliis ipsius Compendii Theophrasticæ doctrinæ & scholiorum, vertendis ea fuerunt obvia. Si quidem extra limites nostro certamini, ubi me adorsus es, præscriptos digredi nolo: quanquam ibi rei bene gerendæ campus offeratur: At infructuosæ pugnæ insolentiam averfatur nostra ætas. Verum ex ungue Leonem ut quis cognoscat, ostendere adnitar. Quæ hæcenus dixi, eo referenda, ut videatur saltem, unde tam impudens in me dentes stringendi libido incesserit, quum ne à gravissimo quidem medico & subtilissimo philosopho, ut ipse nuncupat, suo ipsius præceptore, quem nec intellexit, nec à doctissimis ejusdem lectoribus, ut interim alios summos & celeberrimos præteream viros, abstinerit: sed in quemvis non ita obvium, at studio quæsitum undiquaque, insilierit. Hæc autem insignis Leonis insolenter furentis protervia magis elucescet, ubi inconditum in me rugitum promulgavero.

§ 6. Mihi inconstantiæ crimen impingis, quod Agrippam aliquando laudem, aliquando non. Hic sane teipsum constituo judicem, quippe qui in tuo libello lucubrationes nostras laude aliqua dignas agnoscis, interim & tuas in easdem criminationes non prætermittis: Hippocratem, Galenum & Avicennam alias honore prosequeris, & quidem non immerito, rursus alio loco cavillarum moribus impetis. Age vero, tunc cuncta Agrippæ scripta erroris nebulis carere affirmas? Vix negare audes: quanquam illius testimonium locis multis sit obvium in adytis tuorum mysteriorum penetrandis, & magnalibus pervestigandis, ex occultæ Philosophiæ libris. At de hoc suo magiæ abditiore scripto, cujus tu fidem tantopere prædicas & amplecteris, quid ille ipse sentiat, ex præfatione in eisdem libros ad Lectorem accipe: Quod si quæ repereritis, ait, quæ vobis non placeant, mittite illa, nec utimini: nam & ego vobis illa non probo, sed narro. Fateor præterea, magiam ipsam multa supervacanea, & ad ostentationem curiosa docere prodigia: simul hæc ut vana relinquit. Item multa insuper Platoniorum cæterorumque gentilium philosophorum pla-

cita secuti sumus, ubi instituto nostro scribendi suggererant argumentum : ideo si alicubi erratum sit, sive quid liberius dictum, ignoscite adolescentiæ nostræ, qui minor quam adolescens hoc Opus composui, ut possim me excusare, & dicere : Dum eram parvulus, loquebar ut parvulus, sapiebam ut parvulus : factus autem vir, evacuavi ea quæ erant parvuli : & in libro nostro de Vanitate ac incertitudine scientiarum hunc librum magna ex parte retractavi. Et in fine : Quapropter iterum nunc quæso te candide lector, ne de præsentis temporis editionis ista libris : sed veniam des curiosæ juventuti, si quid forte secus quam placeat, in istis deprehendes. Hactenus Agrippa.

§ 7. Palinodiæ autem verba ex dicto libro de Vanitate scientiarum leges in priori mea Apologia adversus Paulum Scalichium. Qua nunc audacia à me probabitur, quod ab ipso retractatum est auctore ? Injuriarum actionem in me jure instituendam mererer, si secus, quam auctor ipse vult, testarer. Atqui tantum abest, ut ad ullius cavillationis Agrippæ occasionem hæc ex eodem repetam, quo etiam ad ipsius laudes, quas extra controversiam meretur maximas, hoc subjungendum ratus fuerim, quippe qui curiosæ juventutis hand leve exercitium, nec ingenii vulgaris egregium specimen ostenderit : & ipse Tritemii, ut ais, discipulus, conscius de suis studiis in ætate maturiori, ubi judicium accrevit, libere fateatur quod res est, & quantum ejusmodi narrationibus & mysteriis sit tribuendum fidei, ingenuè explicet, & candide præmoneat. Et certè nota est non obscura philosophi hand præfracti in propugnanda opinione semel evulgata, velut irrevocabili decreto, sed integerrimi, ac viri sane pii & vere Christiani. Nec deest exemplum tum apud alios, tum ipsum Augustinum, qui sibi in suis amplissimis scriptis credi non vult, si quæ doctrinæ Apostolicæ minus consentanea deprehendantur, & quem propterea etiam Retractionum libros conscripsisse non puduit.

§ 8. Verum qua fronte tu fallaciter, me in Agrippa magiam probare, & assentationis meæ ratione dixisse, quantum de occulta philosophia librum falsè ejusdem manibus incriptum esse, effari audes ? Ubinam hoc probavi, ubinam assentatus sum ? Nonne te tui, mendacisque linguæ pudet ? Non autem hic est, quod me magnopere torqueam, ut à tuis vindicer unguibus, cum &

hunc nostrum præceptorem crasse nimis præter Gallorum morem falsitatis arguas, iis verbis: Una quæque pars auri aurum est, quamvis spiritum quendam ejus extensimum extraxisse de massa, falso Cornelius Agrippa gloriatur. Adhæc quartum illum de Occulta philosophia librum Cornelii Agrippæ, furtim arreptum esse ex novissimo Razielis asseris in Scholiis lib. iv. de Vita longa Theophrasti Paracelsi. Quem hæc animo parum ingenuo falli redarguis, ejusdem testimoniis passim tuum exornas Compendium, quinimò & hoc elogio eum dignaris, suppresso tamen Agrippæ nomine (ne cujusdam prærogativæ merito illi id, quod Tritemio malis, tribuere videreris) ut in tam arduæ tuæ doctrinæ assercionem, Magi nuncupatione eundem cites iis verbis in Scholiis in Paracelsi. cap. 4. Quidam magus hæc: In nobis ipsis est omnium mirabilium effectuum operator:

Nos habitas, non tartara, sed nec sydera cæli:

Spiritus in nobis qui viget, ista facit.

Is est qui protestatus est se libros edere magicos, clave tamen operis solis amicis reservata. Hæc Agrippæ sunt verba in epistola ad Aurelium ab Aquapendente Augustinianum, adjuncta calci librorum de Occulta philosophia, in sequenti epistola ad eundem dicit, Clavam esse intellectum, &c.

§ 9. Antea me inconstantia insimulare, quod Agrippæ placitis haud semper consenserim, non erubuiſti: quæ autem hæc tua insignis impudentia, quod tuæ temeritatis privilegium, cum à teipso hoc factum sine ullius modestiæ aut reverentiæ momento, ostenderim? quid de teipso præsumis? qualem te habebunt viri boni? An ne qui semel verecundiæ limites excessit, eum graviter oportet esse in omnes impudentem? Jam te meminisse oportuit, mendacem sui memorem esse debere, quod tu petulanter & falso mihi objicis. Verum quicquid id est, non alio interpretari possum, quam quod ex insolentia juvenilis audaciæ te protervum auguror, maximè etiam ex tuæ orationis spurcitiæ in fine tuorum scholiorum in Paracelsum, ubi magnetis carnei, non ferrei, ad facilitandum partum coxendici alligandi prædicas usum: quamquam tuam ætatem ignorem, quæ tamen ubi maturitatis dignitatem fuerit consecuta, haud dubie modestius deliberatiusque (ut sperare volo) de viris bonis judicabit, nec eam calami freno libertatem permittet. At nullius magis testimonium in me urges,

K k k k 2

quam Agrippæ, in Tritemii defensione, in quem me tanto furore debacchatum esse, & ejusdem memoriam esse execrabilem, mihi inique offundis: eaque præter veritatem à te scripta esse, repulsa maledicentiæ tuæ virulentia in tuas Leoninas fauces, ostendam meis verbis ex lib. 2. cap. 6. Quum fere nullam alias Tritemii mentionem fecerim: Steganographiæ Joannis Tritemii abbatis Spanheimensis in hæc verba meminit Carolus Bovillus, &c. Et post recitata Bovilli verba, subjunxi: Quem tamen mendacii & impietatis accusat Tritemius, se purgans in præfatione libri Polygraphiæ ad Maximilianum Imperatorem.

§ 10. Si hic solum addidero, Secus res ipsa docebit legentem eosdem accurate: num hoc est furere, debacchari, & memoriam alterius execrari? Unde hic nobis momus, unde hic petulcus interpretis? Num quid sit, quod in quæstionem non immerito vocari debeat ex Steganographia, prudenti lectori, ipsius Suavii verba proponam ex Icholiis in cap. 10. de Vulneribus lib. 11. Paracelsi: Ratio est, inquit, certissima, quæ nihil significant voces, nullius esse momenti aut ponderis: sed barbara quidem verba fatebor non esse nobis immutanda. Ideo Tritemius jubet in Steganographia, post jusjurandum à discipulo exactum, magistrum illi conjunctionum formulas explicare, quæ videntur verbis omnino barbaris, vel potius nihil omnino significantibus esse conceptæ. Atque me Agrippæ testimonium de Tritemio audire vis, ex præfatione & epistola dedicatoria, quod nimirum suos de occulta philosophia libros, quos se magna ex parte retractasse ipse scribit, ut paulo ante monstravi, examini subjecerit Tritemii, viri haram rerum plenissimam peritiam tenentis, ut eosdem castigaret, censeret, & judicaret, &c. Huic Agrippæ instituto & opinioni de Tritemio conceptæ, à me non est contrarium: & ut alii, & tu quoque illi amplius, quemadmodum facis, ascribere satagatis, per me quidem licet, nec ea de re præter meum scopum, anxius ero. Verum quum tanti facis Agrippæ sententiam de Tritemio, quem plaris æstimas, vicissim auribus percipe hujus judicium de Agrippa, & ejusdem libris absque ulla exceptione, in suo responso: Ipsum videlicet à divinitate ingenio donatum esse & amplo & sublimi, asserit: Et lumen veræ sapientiæ, quo maxime & divinitius illustratur, etiam ut ignorantibus demonstraret, hortatur: Secreta pulchre & vere ab ipso in lucem prolata esse ait: Et opus hoc, quod

In epistola præfata
libri de
occulta
philosophia
Agrippa.

quod nemo doctissimorum etiam virorum satis laudare sufficiet, se probare, &c. Longior esse nolo in recitandis Tritemii verbis.

§ 11. Hic non est quod tergiverferis : At fatearis necesse est, universum illud opus de occulta philosophia à Tritemio esse approbatum, cujus palinodiam ab ipso auctore in provectiori ætate promulgatam, candide supra commonstravi, in quo & à me quædam sunt ab orthodoxæ nostræ fidei sanctionibus aliena, in præcedentibus scriptis ostensa : Et te nescio quid falsi eidem impingere, paulo ante indicavi. At Agrippæ testimonium in epistola nuncupatoria de Tritemio tibi dono ea conditione, ut præcedentem in ejusdem epistolæ contextu sententiam Agrippæ non rejicias, cui nec ipse Tritemius contradixit, sed eodem decreto, quo totum opus tuo confirmavit suffragio, & scriptus eidem de hoc labore epistolæ tenor est sancitus. Cujus hæc sunt verba : Mirabar admodum, neque minus etiam indignabar, neminem hæcenus extitisse, qui tam sublimem sacramque disciplinam ab impietatis crimine vindicasset, aut illam nobis purè syncereque tradidisset : si quidem quos ex recentioribus ego vidi, Rogerium Bachonen, Robertum Anglicum, Petrum Aponum, Albertum Teutonicum, Arnoldum de Villa nova, Anselmum Parmensem, Picatricem Hispanicum, Cicchum Asculum Florentinum, & plerosque alios, sed obscuri nominis scriptores, cum se magiam tradere pollicentur, non nisi aut deliramenta quædam nulla ratione subnixa, aut superstitiones probis omnibus indignas præstiterunt.

§ 12. Tu vero in tua præfatione in scholia, scribis, ex novissimis philosophis sapientiam occultam olfecisse Alchindum Arabem, Rogerium Bachonen Anglum, & Gulielmum Parisiensem, eosque tantum filiis doctrinæ scripsisse. De Bachone Rogerio tradit & Picus Mirandulanus insignis Philosophus in oratione quadam, ubi de magia edisserit, veram magiam ipsum olfecisse saltem. Dum autem omnibus longioris ævi tam philosophis, quam etiam incomparabilis scientiæ archiatis præferre studes Theophrastum Paracelsum, & immenso laudum cumulo in abstrusioris Philosophiæ mysteriis, & arcanarum medicinarum magnalibus ornare, circa tui Compendii initium, ex Rogerio Bachone Anglo hunc Paracelsum quamplurima hausisse videri asseris, & cum eodem in omnibus reconditarum rerum opinionibus maxime convenire. Conferantur jam calculi ex epistola à Tritemio probata, ex

in signi Philosopho Pico, & tuus: inde sententia pronuncietur, qualis sit philosophus, quem Paracelsus habuit præceptorem, & cum quo illi in cunctis sepulturarum rerum opinionibus convenit. Jam te denno tui esse memorem optarim, nec pudore suffusum elabi. Me Paracelsi librum quendam damnasse objicis, nec hoc agnosco (quanquam etiamsi fecissem, non magni referret:) sed me insignem impotentis animi maledicentiam contra veteres medicos in eo reprehendisse fateor, cujus necdum me poenitet. Verum contra eundem peculiare aggredi certamen, non est nostri instituti, essetque hoc actum agere.

Thomas
Erasti de
Erasmo
in Para-
cellsum
scripta.

§ 13. Tibi autem Leo Suavi, cum ad monomachiae conflictum in Paracelsi protectionem nimis pruriant unguiculi, cum doctissimo exercitatissimoque in hoc belligerandi genere Thoma Erasmo philosopho, & antiquae medicinae patrono multis nominibus laudatissimo congregere, si quid veræ philosophiae, quid artis medicinae, quid animi aut virium in te resideat. Ille aperto Marte ex professo Paracellsum aggreditur quatuor partibus *disputationum* de nova ejusdem medicina jam evulgatis: in quarum prima, quæ de remediis superstitiosis & curationibus magicis ille prodidit, exacte ad bilancem examinantur: Deinde quæ & qualis philosophia ejus fuerit, erudite consideratur. Posthæc medica examinantur, primum generatim: Mox etiam speciatim aliquot morborum causæ, origines, conditiones, curationesque expenduntur: Et ut apertius intelligas, epilepsiae, elephantiasis seu lepræ, hydropis, podagræ & colici doloris vera curandi ratio demonstratur, & Paracelsica solidissime confutatur. Hanc stationem validorum præsidiorum robore tutatur strenue adversus tuam medicinae Monarcham Erasmus: cum hoc experire tuas furibundas fauces, tentato dentium tuorum vires, probato pestilentem unguium aciem. Mihi hoc incumbit, ut cum mundi monarcha Satana nuncupato, prælium designatum perficere contendam. Ita uterque nostrum habet, quod vigilanter agat.

§ 14. Sed ad characteristica progrediamur, quæ solum inconditarum calumniarum rugitu, vocis Stentoreæ strepitu, verborum inutilium fulmine, accitorum hinc inde quorundam patrocinio, sine ullius rationis adminiculo per fas & nefas mordicus defendere adniteris: Mice hic quandoque exclamas, fremis horride, criminariis iracunde, frendes torve, mordicas violen-

ter, at illæse, truculenter lacerare tentas, licet frustra: Interim tamen phaleratis dictis & verborum lenociniis non parum tibi places, & orationis copia impenſe, ne dicam stulte, gloriaris. Veritatis patrocinium decet esse simplex, dilucidum & modestum. Quorsum tam dira animi impotentia, tam inanis arrogancia, & tantus aliorum contemptus? Quorsum odiosæ comparationes & calumniarum acervus? Equidem mirarer magis tuum concertandi cavillandique studium, nisi ad hoc te natum vel sola mihi nominis tui cum antiphrastica cognominatione impositio declararet.

§ 15. Cæterum quæ characteristica à te appellata ad doctrinæ Paracelsicæ magnalia (qua voce sibi mire vestri homines placent) illustranda usurpas, & quos in iis protegendis authores simul advocas, ex cap. 8. & 18. Nostri libri quinti descripsisti, ita ut non præterieris hæc pax max Deus adimax: Quinimo ex eodem in tuorum mysteriorum penetralibus simul addideris, vocibus eisdem exaratum pomum à nobili contra canis rabidi morsus devorandum dari. At corruptas haud dubie esse voces, nemo in quæstionem vocabit, ubi rationis trutinam admovero. Nobilis ille linguæ Latinæ imperitus, in schedula forte conscripta reperit contra talem virulentum morsum hæc verba, immixtis, ut fieri solet in curationibus ejusmodi superstitiosis, passim crucibus: Hoc † po † mo † Deus adjuvet †. Inde tam fere lectionis, quam linguæ ignarus, literam x esse ob affinitatem ratus crucis, confidenter vitiatas voces, eo artificio mysticas jam redditas, pomum impressit: Quæ ex Suavii scriptis jam plus existimationis sortientur, mobilitate vigeant, & vires acquirant eundo. Inde restat, ait Suavius, quod Wierus in Paracelsi contumeliam scripsit, domum à lemuribus turbatam illius asseclas liberare suspensis in quatuor angulis, membranarum virgineis verba sacra continentibus. Deinde addit in medicorum ludibrium: Si eodem modo suæ artis statuunt principia, quo hanc commenti sunt curationem, non est quod veterem medicinam eversum iri metuamus.

§ 16. Quæ hic, benevole Lector, in nostræ artis medicæ laudem & honorem vere scripsi contra Paracelsi ejusque satellitii calumnias, ubi tam ineptus dæmonis fugandi modus ab illis præscribitur, impudentissimus hic Paracelsi interpres ludibrium esse contendit. Quo autem rationis firmamento illorum

hic

hic deliria rejecerim, ex cap. 14. libri quinti intelliges: brevitati siquidem studeo. Num quoque contumeliæ in Paracelsum reus censi debeam, licet nec id magnopere curem, quod ejusdem discipulos verbis rei propositæ inidoneis omnino, domum à lemuribus inquietam vindicare scripserim (nisi contumeliarum mox Leo pronunciet, à Paracelsi ejusdemque factionis placitis dissentire, manumque veritati porrigere) alii judicent. Rationibus & patrum suffragiis in ipsius veritatis patrocinium, talem abiigendi dæmonis modum esse supervacaneum, demonstravi, ac ea in sententia immotus persisto, donec me rectius instructum cedere deceat oporteatque. Quod in suæ superstitionis assertionem subjungat, à Chaldæis dici, plus posse characteres & figuras, quam materialem quamcunque qualitatem: id quidem Chaldæis liceat, verum occlamabunt omnes Physici vere philosophantes, & Christianæ fidei mysteriis imbuti, quinimo ipsa veritas, & ordo naturæ divinitus à rerum primordiis institutus. At hæc tua præsidiorum effugia eo machinarum robore oppugnavi demolitusque sum, ut conditionis jugum facile etiam cum gratiarum actione sis una cum tuo comitatu admissurus: licet nonnihil obstreperis hætenus, quasi negare auderem novissimos, ut aïs, philosophos illos: quos tamen expressis nominibus deliramenta quædam nulla ratione firmata, & superstitiones probis omnibus indignas magiæ loco obtulisse, ex Agrippæ assertionem ad Tritemium, luculenter supra ostendi. Ad hos ut præcipuas adytum tuorum columnas denuo hic confugis, horum antistitem opem imploras, eos interim execratus diris verbis, qui iisdem non consentiunt, me miserum exclamans, quod contra talium opiniones characteristica negem. Imo negavi, & adhuc pernego, donec rationum solidioribus munimentis, vel sacrosanctæ Scripturæ testimoniis aliter convincar, alioquin in suscepta hac opinione perseveraturus.

§ 17. Rationis privilegium, dignitatem & prærogativam in rebus Physicis, cujuscunque auctoris existimationi, atque universæ antiquitatis majestati me præferre, inficiari nolo. Ab illa me transversum minime trahet insolens fremitus, aut vesanæ calumniæ, quarum tu zelo ductus me Augustinum etiam criminari occlamas. Ubi vero se ex creberrima fama scribere, nec quicquam temere diffinire velle de dæmonibus assidue cum mulieribus immunditiam tentantibus dicit: Hic si à me subjunctum fuerit, quæ rumore

Lib. v.
cap. 7. 8.
9. 10. 11.
12. 13.
14.

acceperat, narrasse ipsum, & nihil certi statuere voluisse, est ne hoc criminari Augustinum? quem singulari elogio, uti meretur, celebravi lib. II. cap. 10. Ubi argutissimum sanctioris Theologiz censorem illum nuncupo: quanquam nec ipse sibi, ubi cum sacrae Scripturae manifesta veritate non convenit, credi vult. Nec certe in naturalium rerum controversia, illi extra rationis limites est accedendum applaudendumve: Quinimo & ipse, ut ante dixi, Retractionum libros confecit. Galeni item, quem magni facio, ut si quis alius, testimonium contra me urgeri ab eo qui levius quam par est, de eodem sentit, admirarer profecto, nisi quo spiritu ducaris, persentiscerem: sed nec adeo illius auctoritati, quam sententiae rationibus munite standum sentio. Amicus enim & Plato, & Socrates, sed tamen amicior mihi veritas. Non itaque nares ringere Suavium tantopere decuit, si à Paracello atque aliis, tam justis motus causis, quandoque digredior.

§ 18. Historias praeterea vetustatis praedictio & auctoritate confirmatas non in omnibus semper à me commendari agnosco: Quemadmodum si quae in iis deprehenduntur, quae vel sacratissimae fidei nostrae sunt adversa, vel ipsa rerum natura minime patitur: Cujusmodi est, quod à plerisque narratur, daemone vere cum foeminis coire, atque ex tali congressu prolem gigni: Quod argumentum tam nervose à me confutatum est lib. III. cap. 27. 28. 29. & 30. tum & lib. VI. cap. 22. Ut repetitionem fore supervacaneam arbitrer.

§ 19. Si Hectori Boethio, qui in historia Scotica antiquitatis laudem non meretur, in talibus & similibus commentis, vel ex aliorum relatu, vel ex schedulis forte alicubi conscriptis, fidem dari voles, nescio cuinam vanissimae narrationi tuam eam jure derogabis. Si quoque evidentioribus tuae philosophiae rationibus sapientiam foelicitatemque consequi aliquem ex pulmenti esu, cui sanies ex serpentum ore defluens fuerit mixta, quemadmodum narrat Saxo Grammaticus, monstraveris, quum à me sit negatum, in vestra transgredi castra non me pudebit. Hujusmodi siquidem absurditatum monstra apud historicos inventis, quibus & bellum indixi, patrocinari studes: sed eam senserunt cladem lib. III. cap. 15. ut non recalcitratura posthac existimem. Delectu certe opus est in tanta historicorum varietate, si

operam & bonas perdere horas nolis. Enimvero sunt qui nihil aliud agunt quam ludunt, & aures animosque otiosos demulcent adductis tantum ad hoc narratiunculis: quales sunt Heliodorus & Philostratus, & his vetustiores, nihilo tamen graviores, Herodotus & Ctesias, ob nimiam mendaciorum licentiam oblitterati dudum, in quibus nix quicquam præter facundiam laudes.

§ 20. Si adhuc illiusmodi narrationum fidem urgeas, patrocinari non erubescas etiam quæ mendacissima proximo anno comperi, typis nihilominus Coloniz excusa anno 1572. & scripta à Iusto Blancwalt Theologiz Licentiate, nimirum statim ab horrenda clade in nuptiis Luterianis anno 1572. Augusti die 24. perpetrata, in Innocentium cœmiterio Lutetiz paliurum vel spinosam arbusculam, annos aliquot exuccam aridamque denuo effloruisse, foliaque simul & flores profudisse, quemadmodum & siccam arborem, cui Christum per mare gestans innitebatur divus Christophorus, incunctanter dactylos produxisse. Subjungit tandem is historicus Theologus, ut fidem suis historiis conciliaret, circa Embricam civitatem Clivensem in Observantium monasterio haud ita pridem imaginem D. Anthonii à pellione iis verbis conculatam: Si quid in te est virium Anthoni, ostende. Et evestigio ignem è cœlo delapsum consueque ipsius inflammasse tibiam, ut intra triduum perierit, nec ad sepulturam, nisi extra oppidum, fuerit admissus.

§ 21. Quum autem proximè in nostra vicinia sit hæc urbs sita, in qua etiam quam frequentissime verser, figmentum esse certo certius novi, quod tamen veritatis fidem apud posteros superstitionis amantiore fortietur. Cæterum quod me novas approbare historias, quæ meæ suffragantur sententiæ, eo veritatis prætextu, quo reliqua, exprobras: quanquam à me hoc facile possit dilui, nimirum, quod pleræque à me non ita in cunctis approbentur, quam aliquando ea adducantur ratione ob argumenti afinitatem, ut etiam alios meæ esse sententiæ innoscat: tamen te quoque jam tertio hic tui meminisse deceret, & intelligere, in teipsum merito hanc cudi fabam, qui alio inique torques, cujus te reum esse fatæaris oportet, velis nolis. In scholiis siquidem libri IV. de Vita longa scribis: Si qui pravitatis suspecti scriptores quandoque nominentur (citantur dicere volebas) ab aliis bona captari relin,

velim, mala repudiari, ut Virgilius aurum è stercore legisse perhibetur. Cur mihi minus quam tibi hujus licentiæ privilegio frui concedetur? Hinc & Olaus me probare, quem saltem nominavi, calumniis & verborum inanitate commentum te esse, mihi testimonium perhibebit mea de eo sententia, lib. 2. cap. 7. Recitatis etenim prius ipsius verbis, mox subdo: Multa alia ejusmodi maleficorum opera enarrat Olaus impudenter satis in ejusdem libri capitibus diversis, quæ profecto non semper fidem merentur. Proinde in iis recensendis brevior esse volui.

§ 22. Quod insuper plerasque Sibyllas spiritu cœlesti afflatas fuisse negaverim, mirum quam indignanter excandueris, ut etiam ingenii ruditatem hęc mihi objicere libuerit. Verum si tu meam de Sibyllis sententiam, adversus te simul in præcedenti Apologia explicatam, tui ingenii subtilitate confutaveris, tuæ futilitati (subtilitati dixisse volebam) libenter, & magister noster subtilis, cedam.

§ 23. Adversus item magiam naturalem clausis me ferri oculis, tantum abest ut agnoscam (quanquam & hoc mendaciter, ut soles, impingis) quo etiam eandem debito suo celebrarim encomio. Testimonio erunt mea hæc verba ex lib. 11. cap. 3. Penitissima illa naturalium rerum abstrusarum speculatio & cognitio, vera nimirum philosophia sanctiorque magia, à sapientibus solenni plausu excipienda colendaque, à me hęc non elevatur, cui etiam nulla ex parte derogatum volo, &c.

§ 24. Physicis ligaturis tantum abest ut abhorream, uti tu malevole clamitas, qui etiam tuas ex libri mei 5. cap. 6. trausscripseris, ut eas etiam valde probem capite sequenti. Interim tamen me à periapto nulla ratione nixorum vanitate alienum tantisper fatebor, donec aliter saniori doctrina erudiar. Enimvero ea etiam detestatur execraturque, licet & sacris insignita sint verbis, os illud sincerioris nostræ fidei aureum: Dic, inquires, sacerdos insipiens, nonne quotidie Evangelium in Ecclesia legitur, & auditur ab omnibus? cui ergo in auribus posita Evangelia nihil prosunt, quomodo possunt circa collum suspensa servare? &c. De his copiosius libro 7. capite 8. & 9.

§ 25. A Tralliano, Aëtio, Gordonio, medicis à me citatis dissentire me in periaptis, quum tam indignanter & acerbè feras, quare tu iisdem in aliis curationibus legitimis, ubi à me illis tribui

*Chryso-
stom. 43.
in cap.
Mat. 23.*

tur, non parum, fidem cum Paracelso denegas? Meam potius in ferenda sententia æquitatem commendare debebas, qui in solius veritatis fidem juraverim, rationique dederim manum.

§ 26. Vegetii suffitum ad fascinum tollendum, dæmones fugandos, & grandinem inhibendum, te in meam contumeliam quoque repetere, non alio interpretari queo, quam à te alicubi causam singulari affectu contradicendi Wiero inquiri, vel potius emendicari. Hujus siquidem controversiæ, num scilicet ex materia naturali talis suffimenti conscripta lib. nostro v. cap. 41. valeant lustrari animalia, fascinum abigi, arceri maligni spiritus, grandines averti, cujuscunque sapientis & pii æquo arbitra tui committere neutiquam gravor: quinimò ut extrema mox experiar, ad ipsam provoco experientiam, certissimum nostræ dissensionis judicem.

§ 27. Quod præterea dæmones habere corpus seminis capax, & eudæmonas nephelim, id est, filios Dei cum filiabus hominum copulatos, peperisse gygantes intelligas, aliorum auctoritatem secutus, sine ullius demonstrationis adminiculo, blasphemiam est maxima: quod etsi impio ausu contra me in coelestium angelorum contemptum defendere non erubescis, nihilominus tam esse vanum quam quod vanissimum, ingenue & libere contra cujuscunque seculus affirmantis patrocinium affirmo: aliter persuadeat suæ clientelæ ipse Beelzebub, atque suum dementet satellitium ut ut volet. In seminis si quidem humani genimine, & ad sobolis propagationem requiruntur cum primis materia & organa convenientia: nimirum alimentum, unde caloris naturalis actione sanguis generatur in corpore & spiritus: inde penis & testiculi ex carne, venis, arteriis, nervis, sanguine & spiritu compositi, & si quæ alia huic productioni necessaria, requiruntur.

§ 28. Ubi jam tu Suavi iis omnibus constare dæmones comprobaveris, quod etiamsi terræ cœlum misceas, omnino nequis, clamites, fremas, frendas, rugias, mordices quomodocunque libuerit: me faciliè in tuæ philosophiæ carceres traduci sinam. At validiora erunt pervestiganda præsidia, quam ex jejuno Georgii Pictorii scripto de materiis sublunaribus mendicate obtrudis, ubi hic scilicet pronunciat suæ existimationis prærogativa, Lamias à dæmonibus iniri & parere. Euge, ipse dixit & facta sunt, ipse creavit & creata sunt. An ne Pythagoricorum illud *divi & ipse Pictorio* tribuis? Pictorii nomen unde tanti à te fit, qui ne Cardani qui-

dem philosophi haud vulgaris, uti & quorundam aliorum non obscurorum virorum mentionem à me tuleris? At tua maledicendi, criminandi & calumniandi libertate fruire, quamdiu voles, quum tibi connotum esse videatur: à me posthac fortassis non impedieris. Quid à meis sis expectaturus manibus, me in coelestis contubernii communionem ex Dei gratia per sanguinis Christi asperfectionem sublato, experieris, nisi ad mentem redeas, & alios dentibus tuis virulentis impetere desinas.

§ 29. Conversionem adhuc Arcadum in lupos transmissio stagno ex Plinio, veram transmutationem fuisse, Pomponatium dicere, uti & Paracelsum lib. I. tu quoque adducere audes: sed rationum evidentissimarum opera secus demonstravi libro IV. cap. 22. attestatur mihi & Augustinus lib. XVII. cap. 18. de Civitate Dei. Bonas hic horas diluendis calumniis & falsis opinionibus longius impendere, lectoremque benevolum inutili minusque plausibili argumento suspendere diutius non libet, quum is passim in meis libris ita sit obviam itum, ut cuius æquo censori satisfactum esse sperem.

§ 30. Per me licet ut vestrorum magnalium merces ad satietatem prædices, periaptorum monilibus gloriaris, characterum fastu turgeas, symbolorum magnificentiam ostentes, ænigmatum nodos explices, mysteria, si qua noveris, in aurem insufurres: sis sagacior Oedipo, nasutior Momo, severior Aristarcho: fremas, frendas, rugias, mordices: sed te nemini unquam, vel saltem paucis, ex abditissimo illo arcanorum puteo quicquam attulisse opis (num læseris, secretius tua tibi mens dictabit) dejerare ausim: quum veteri & methodica curandi ratione per numinis favorem me quamplurimis profuisse, quibus tua factionis homines malam certè navarunt operam, testimonium mihi perhibebunt spectatæ fidei homines tam nobiles, quam alii in his provinciis, ubi stipendio publico medicinam hætenus feci. Tantundem & amplius effecisse in artis nostræ operibus, ejusdem methodi adminiculo, insignis doctrinæ atque usus virum clarissimum D. Joannem Capellam archiatrum regium, cujus beneficio te quibusdam gloriolæ insignibus ornari in epistola nuncupatoria ambiisti, dubitare nolo.

Censura quorundam doctorum piorumque virorum de hoc Opere, explicata literis ad D. Ioannem VVicrum datis: quarum hæc prima Theologi cuiusdam eximii est, & abbatis doctrina, virtute atque existimatione clarissimi.

S Alve vir, ut eruditissime, ita multis nominibus mihi commendatissime,

§ 2. Miraberis, sat scio, quid mihi in mentem veniat, quod cum te ne de facie quidem noverim, aliquid ausus sim ad te literarum dare. Verum non te laterat velim, me huc vel invitum, ac manibus pedibusque reluctanter esse adductum; ingenii tui pulcherrimis monumentis: quæ profecto ejusmodi sunt, ut vel saxa muta, nedum bruta animalia, in amorem pariter ac admirationem tui raperent. Nam liber ille tuus de Dæmonum præstigiis, Deus bone, quantum habet solidæ doctrinæ, acris ingenii, ac judicii consummati? Quis putaret tam longe lateque patere vestram Phisicam? Nunquam mihi magis arrisit de vobis, quam in præsentia, gravissimum Homeri testimonium:

Vir medicus multis aliis præstantior unus.

§ 3. Certe librum illum nescio quo cum fructu, summa cum animi voluptate, non tam legi, quam penitus devoravi. Quem equidem video talem esse, ut haud dubie nomen tuum immortaliter cum gloria ad posteros transmittat. O sælicem Cliviam, quæ tantos habet literarum heroes: sælicior, quæ, veluti eam decet, eos amplis stipendiis alit, meritissimisque auget fortunis: sælicissimam, cui præest Princeps non modo doctus, pius, ingeniosus: sed etiam doctrinæ, veræ pietati, nobilibusque ac sæliciter natis ingeniis mire, & utroque (quod ajunt) pollice favens. Nam quanquam hic Princeps ob præstantes cum corporis tum animi dotes, ubique terrarum optime audit: tamen inter cæteras clarissimas ejus virtutes, clariorem existimo nullam, quam quod ut ipse doctus est; ita ad evehendos, quos singularis aliqua eruditio commendat, fictus, natus & educatus videatur, juxta illud clarissimi vatis:

Principis est virtus maxima, nosse suos.

§ 4. Gaudeo mehercule, & ex animo gaudeo, te divine vir

primum hanc glaciem per fregisse, & miseram aniculas ab atroci quadam tyrannide vindicasse. Cardanus quidem nonnihil velitatus fuerat in sycophantas illos: tu autem apertis velis eos ipsos invasisti:

Macte ò ingenio, macte virtutibus istis:

Rise Wierus eris, nunquam tua fama peribit.

§ 5. Crede mi Wiere, non modo hac opera multos sani iudicii viros, quasi Herculeo nodo tibi devinxisti, sed optime de religione Christiana meritis es. An non erat in detrimentum nostræ Reipublicæ, plus concedere diabolo, & nescio quibus malis geniis, quam unigenito filio Dei? Paulus, ut vir prudens ac circumspectus, non audet se dicere, cum ad tertium usque cœlum à Deo esset sublatus, raptum extra corpus: sed sive in corpore, sive extra corpus, inquit: nescio: Deus scit. Et hoc in spiritu tantummodo accidisse, vel Lucas amplissimus in Gestis Apostolicis est testis. At nostri majores (si diis placet) credebant ope dæmonum mulierculas volitare per aëra, ingentia corporaliter spacia regionum transmittere, subinde in feles mutari: atque adeo, sit honos auribus, cum ipsis malis geniis actu ventreo congredi, ac quasi permisceri.

*Differit
hac de re
plurimum
D. Hiero-
nymus in
prologo
Danielis.*

*Cum da-
mones spi-
ritus sint,
spiritus-
que, ipsa
Veritate
teste car-
nem &
ossa non
habeat.
Luca 14.*

O cacas hominum mentes, ò pectora caca.

§ 6. Quis fascinavit quæso insensatum hunc mundum, ut tam imprudenter fabulis anilibus adhærentes, à nuda veritate aberrarent? Sed dicet mihi quispiam: Num tu H. credis, quæ ipsæ tormentis exagitatæ, ingenuè confitentur? Certe tormentis fidem non esse adhibendam, doctissimi atque gravissimi quique dicunt. Nam in torminibus mentitur qui pati multa potest, mentitur qui nihil pati potest: dum hic non vult fateri quæ fecit, alter plura faterur se perpetrasse quam unquam vel per somnium cogitavit. At quid sentiendum quæso, de mulierculis illis, quæ ea se fecisse ajunt, quæ in rerum natura sunt nusquam?

§ 7. Accidit hic intra triennium, hujus fere rei memorabile exemplum. Omnes monachi ex vino pessimo & pendulo, quo nimium sese ingurgitaverant, ad unum intra annum fere perierunt. Sacrificulus quidam persuasit prædecessori, ut vocant, meo G. in causa esse pauperulam quandam aniculam, quæ certis sub gradibus posuisset præsentissima veneficia, ubi monachis semper esset in choro standum. Quid multa? creditum est impostori, conje-

Etæque

Etæque est misera anicula, Vulcano litanda, in vincula. Stantit veterator ille civibus diem, quando locus esset ab omnibus perlustrandus. Convenerunt statuto die multi mortales: evolutoque lapide, mira manuum celeritate è manicis ejus quædam emortuaranæ, lacertæ, quas è campis in hunc usum selegerat, ac limaces ceciderunt in foveam. Fuissentque hæc omnibus credita, condemnataque ad ignem fuisset anicula, nisi vir quidam acri judicio fucum ac stropham sagacibus oculis considerasset: qui tandem effecit, ut tota tragico comœdia in fumum evanesceret: parumque abesset, quin præstigiator cum suis quisquiliis putribus ovis à pueris & colu à mulierculis impeteretur. Verum de his satis superque Clarissimo vereque generosissimo Principi tuo me commendabis, atque in unico conservatore nostro perpetuo valebis. Celerrime, E. tertio kalendas Julias, Anno 1563.

Tui nominis amantissimus

A. H. H. A. E.

CAROLUS GALLUS, *Ecclesiastes Hammonensis.*

S. P. Per Christum. Ut tui codicis doctrinam diligentius perlegerem, singulaque accuratius pro judicii mei tenuitate examinarem, ponderaremque, effecit horribilis ea Satanz rabies, quæ superioribus annis in hac ecclesia Hammonensi grassata est, & multos aliquantisper exercuit. Nosti mi Domine Wiere, vir præstantissime, huic malo multiplicia excogitate adhibitaque esse remedia, variaque de eo judicia, tam in nostra Republica. Quam inter moniales virgines vicini monasterii Kenterpen, unde hoc ipsum initio ad nos dimanavit.

§ 2. Interposuit suum judicium quidam Simon exorcista cæcus infelicissime, qui mox à propria conjuge dæmoniaca miserabiliter interfectus, suæ impiæ audaciæ pœnas dedit. Ad eundem modum quidam senex monachus Franciscanus, cui nomen frater Lindemannus, tentavit confidenter suis exorcismis: sed & ipse mox, dum etiam instructus ad Missam celebrandam iret, repentina morte percussus, interiit. Hos secuti sunt & alii duo ejusdem ordinis in hac civitate fratres, palam in nomine mille dæmoniorum excitantes diabolicam tragœdiam, longe omnium terribilissimam, cujus historiam te accepisse arbitror. Nec defuit quidam suffraganeus

neus episcopi, cum pastore quodam, adjunctis etiam medicis, omnes ab antiqui serpentis solertia delusi. Tandem etiam per Vulcanum ablatæ sunt, quæ has dæmonum larvas suis incantationibus peperisse credebantur. Sed neque hæc severitas medicamentum quod expectabatur, attulit. Quod etiamnum præfens calamitas inter virgines ejusdem cænobii Kenterpen heu nimium testatur.

§ 3. Porro tuus codex mirum in modum exprimit Satanæ naturam, ingenium, solertiam, curam, studium & rabiem, quibus grafatur milleartifex, fallax & potens in incredulis: quorum aspectibus, variis artibus illudit, prout merentur eorum peccata. Et ego sane jam experientia compertum habeo, ejus generis diabolicis præstigiis & dementationibus, non aliter quam juxta sententiam in tuo libro pulchre expressam occurrendum. Nam nostri energumeni omnes, nempe quindecim numero, jam Christo propitio liberati sunt, non exorcismis, aut externis ceremoniis elementorum: sed virtute fidei in Spiritu Sancto, per fidelem verbi Dei instructionem, per assiduas preces & jejunia, quibus cœu veræ ad Deum conversionis optimis mediis usi sumus sedulo.

§ 4. Huc accessit manifestissima experientia de incantationum vanitate, quam etiam in tuo libro urges argumentis gravissimis, & meo judicio demonstrationibus certissimis, quantumvis illæ à communi veterum sententia dissentire videantur. Ego namque jam aliquoties deprehendi ex ipsis lamiis & sagis, artes, quas præfertim de carminibus & impossibilibus incantationibus & fascinationibus jactitare solent, meras esse ineptias, delirationes, & somnia, quibus se admiscet Satan.

§ 5. Et anno superiori cognovi multas ineptias ex privata confessione cujusdam vetulæ incantatricis; quæ cum audisset in mea concione explicari locum ex Actis apost. cap. 19. Quod multi Ephesiorum, ex eis qui curiosas artes exercuerant, comportatos libros exusserunt coram omnibus, &c. Protinus accessit animo plane consternato: Et cum lachrymis arcana sui pectoris in sinum meum effundens, institutionem Christianam admisit, & cum diabolicarum imposturarum vanitatem Dei beneficio intellexisset, & apertis oculis spectasset, facile relictis mendaciorum fumis, ad veritatis lucem conversa est. Hæc semel admissa veritate, sibi meridiana luce clarius eam apparere, satanamque suorum mancipio-

rum oculos tantum perstringere, & nihil in veritate geni confesse est constantissime, cum detestatione diabolicæ suæ artis. Hujus exempli historiam contexere plenius cum suis circumstantiis forte operæpretium foret, sed non ita tutum, propterea lubens supersedeo. Uno verbo dicam, me satis experientia didicisse, bonam partem incantationum mera esse insomnia. Quod cognoscit clarior, quisquis saltem vel doctrinam de insomniis penitus introsperit.

§ 6. Probatur ex Aristotele, Hippocrate, Galeno, aliisque philosophis, imo & quotidiana experientia constar, insomnium naturaliter esse in homine simul & brutis, & visa versari plerumque circa phantasiam: Quod maxime præ cæteris experiuntur vel cæci, vel dormientes, vel melancholici, vel phrenetici, & alii qui sunt in sensu communi & mente vitiati. Quod si vero Sacras literas de insomniis tradentes inspexerimus, deprehendemus etiam præter naturam læpissime immissa esse insomnia: Idque vel per bonum spiritum, vel malum, aliquando *obscurius*, interdum *clarius*: Et aliquoties in iis tam manifestas *visiones*, *imagines* & *spectra* objici, ut etiam sancte jures, omnia si visibilter, corporaliter, & in veritate agi. Obscurius & extra naturæ ordinem à Deo propositas habuerunt rerum futurarum formas Pharao, & ejus pincerna, & pistor, necnon Nabucadæzar Babyloniorum rex, Josepho & Danièle eorundem interpretibus. Evidentiores autem formas & species conspexerunt Jeremias, cui olla fervens ostenditur ad Aquilonem conversa, & alia quam plurima. Item Ezechiel, & impius Baltazar, successor Nabucadæzar, dum cernit in pariete manus scribentis articulos. Omitto insomnio & visiones sanctorum in Novo Testamento, Josephi viri Mariæ Virginis, Petri, Pauli, Joannis, conjugis Pilati, & aliorum.

§ 7. Porro cacodæmonimitatur Deum ceu simia, in suis mancipiis: Quod præter quotidiana nostrarum Lamiarum exempla, etiam prisorum ethnicorum monumenta abunde testantur. Numquid Satan olim sua oracula edidit in illis locis, ubi homines ad impetranda insomnia & visiones pernoctabant? Quale fuit Amphiarai, Amphilocho, Trophonii & Æsculapii: profecto iis in locis dormientibus malignus spiritus monstrabat pharmaca & remedia, quibus invarentur infirmi, simulque de aliis negotiis res-

sponde-

spondebat. Et ad obtinendum hujusmodi insomnia & visiones mandabantur sciscitantibus nescio qui delectus ciborum, & secubationes, puri quidam castique dies. Pythagorei fabis abstinebant, eo quod turbulenta somnia gignant. Hæc & similia, mi Domine Wiere, quisque exacte consideraverit, intellexeritque, facillime judicabit lamiarum artium vanitatem, probabitque tuum judicium. Manet enim satan semper sui similis, & quas olim inter infideles operatus est illusiones, & dementationes, easdem etiamnum exercet: Perpetuos nempe fumos, & vanissimas umbras, somnia recte dixeris, pro veritate vendens. Habes breviter, mi Domine Wiere, sententiam meam. Probo divinum collyrium tui codicis, quo multorum caliginosos oculos purgasti. Divinitus hoc datum esse, facile judicabunt, obviisque ulnis complectentur, quin & magicarum artium incantationes minus formidabunt, quotquot librum tuum cum sano judicio legerint, & intellexerint. Vale per Christum. Datum Hammonæ, 26 Decembris, Anno 1565.

Clarissimo viro BARTOLO RICHIO, LL. Doctore,
ac Illustrissimi Principis Henrici Ducis Brunsvicensis
ac Lunenburgensis consiliario, Domino suo obser-
vando, Caspar Borcholt S.

CUm nuper, clarissime vir, de Lamiarum vel sagarum fraude, quas veteres Striges vocabant, quæ jam à Magistratibus sine discrimine ad flammam rapiuntur, inter nos fermo erat: tua excellentia vere graviterque judicavit, magnam in hoc maleficio disjudicando prudentiam adhibendam, ne temere ac leviter in poenis infligendis aliquid statuamus: Cum & leges civiles proniores ad lenitatem nos esse jubent, ita ut etiam in gravioribus poenis benignitatis respectum habeamus. I. respiciendum. & I. absentem. de poenis.

§ 2. Quam vero in hoc maleficii negotio multa nunc confuse, turbulenterque, ex sinistra, fanatica ac pestilenti solum suspicione agantur, ex hoc liquet, quod laudabile illud discrimen inter prophanos vel infames magos, Lamias, & veneficos, qui veneno vel propinato, vel illito, vel in eo loco ubi terram inficiat posito, bestias & homines lædunt, & propterea merito lege Cornelia gladio

feriuntur, sit confusum, & hæcenus confuse de his actum & pronunciatum. Ut autem præclarius hæc differentia, unde pro qualitate delicti pœna inferitur, magis magisque tuæ excellentiæ innotesceret: promisi me transmissurum tibi librum clarissimi hominis, doctoris Joannis Wieri, ante annos aliquot de Præstigiis demonum, incantationibus ac veneficiis, tam ingeniose, acute & docte scriptum, ut ab omnibus doctissimis viris in Burgundia & toto Belgico numinis loco habeatur.

§ 3. Ego profecto quoties præstantissimi hujus ævi Jurisconsulti Jacobi Cujacii, olim Præceptoris mei Biturigibus in Gallia, mihi omnibus modis observandi, recordor (recordor autem sæpe) tum cogor cum eo hoc fateri, nullum me librum majori cum voluptate percurrisse: Et nœnias fabulasque nostros legum Glossatores, si posito affectu cum hoc scriptore conferantur, nobis reliquisse, quoties hoc negotium tractandum susceperunt. Cum autem & tuam excellentiam optimi judicii esse non ignorem, peto, ut quantum temporis publicis negotiis suffurari queas, huic libro præsentem perlegendo impendas. Et mihi per occasionem tuam de hoc libro sententiã, quæ magis apud me ponderis est, rescribas. Si vero quid toto hoc libro perlecto ad propositam quæstionem de fagis vel lamiis non ita sine discrimine crudeliter comburendis, quod nunc tanta contentio ne in Republica agitur, recte justeque dictum inveneris: Tu illud amplectere, ac quantum potes, innoxium sanguinem defende. Ac utinam talem omnes in hoc sanguinolento negotio animum Principes gererent, qualem illustrissimus, experientia ac literis doctissimus Princeps GUILHELMUS Julii & Cliviæ Dux: cujus Principe viro digna sententiã de Lamiis, in Proœmio libri annexa est. Non etiam vereor, cum sis (uti Cicero de Catone refert) librorum belluo maximus, ut tædium aliquod in legendo tibi obvieniã. Nam ita historiis, & jucundis narrationibus liber est refertus, ut vix ullum librum hoc jucundiorẽ extare, affirmare ausim. Vale: Datum in castro Sturwolt, 7 die Augusti, Anno 1564.

IOANNI WIERO, *Medico & philosopho clarissimo
Theodorus Zwingerus Basiliensis Medicus, S.*

Herculi monstrorum domitori summos olim honores à Græcia habitos pro repurgato terrarum orbe, gravissimorum auctorum monumenta testantur. Tibi vero, vir ornatissime, qui de Præstigiis dæmonum Commentario edito, *πολομηχανίς* illius veteratoris stratagemata & insidias eleganter & erudite detegis, respubl. literaria in primis plura quam vel cogitare unquam possit, se tibi debere, bonorum omnium incredibili cum consensu, non obscure fatetur: deinde etiam universus orbis Christianus nunquam intermorituris laudibus perpetuo prædicabit. Quæ cum mihi communis cum multis virtutes tuas suspiciendi atque colendi occasio fuerit, tum vero privata quædam, hoc est, ordini nostro conveniens, accessit.

§ 2. Quandoquidem subinde veterem medicinam contra furiosos impudentissimorum sophistarum conatus ita protegis, ut tuis successibus omnes, qui non penitus mentem densis fumis denigratam habent, merito gratulari debeant. Et certe tali opus erat *αλεξικάνηρ* contra tam multicipitem belluam, quæ sub artis medicæ prætextu, impietatem magicis deliriis suffultam, non obscure, subdole tamen, profitetur. Tibi igitur, vir doctiss. pro tam honesto certamine, pro tam felici successu, an reipubl. literariæ potius, pro tanto patrociniò gratulari debeam, revera ignoro: tuæ interim virtuti & eruditioni fausta & foelicia omnia ex animo precor. Nam hortationes nostras, nec ætas, nec animus, nec eruditio tua ferunt. Cæterum ut *ἐκ τῆς θαυμάσειας* non modo τὸ φιλοσοφῆν, ἀλλὰ καὶ τὸ φιλεῖσθαι proveniat, etiam atque etiam à te contendo, ut in amicorum tuorum numerum me recipias. Quod si propter Peripateticos, qui *ἀποκοινοῦσι* omnem ex amicitiiis tollere nituntur, facere non licebit, at certe inter dis. tuos locum nos obtinere patiaris. Ego, quantum in me erit, operam dabo, ut nec observantia, nec benevolentia vel tui studiosissimis inferior fuisse videar. Libertatem nostram, si hujus quoque causas exquiris, tua imprimis humanitas cum pari eruditione conjuncta, deinde etiam Oporini avunculi nostri commendatio fulciunt atque fovent: cumquæ te Oporino amicissimum esse sciam, in me fortassis, etsi nullo merito nostro, at tamen jure quodam cognationis, partem amoris tui derivari posse confido.

§ 3. Id ut facias, vir eruditissime te etiam atque etiam rogo: & nisi molestum est, spem nostram non inanem fuisse, ex literis tuis intelligere cupio. Vale Wiere clariss. Basileæ, 10 Kal. Aprilis 1566.

D. BALDUINI RONSSEI *Medici, doctrina & artis usque celeberrimi, iudicium.*

O Porinus ille noster, homo iuvandis studiis natus, proximis nandinis Francofordianis ad me misit fragmentum operis tui (nondum enim, uti suspicor, supremam manum jam imposuerat) de Dæmonum præstigiis: Quod certe multo mihi gratissimum erat, tum quod D. Daniël noster Brouchusius Reipub. Gorcomiensi à medicinis, aliquando ejus apud me mentionem fecisset, & singularem supra communem hominum conditionem ingenii tui dexteritatem prædicasset: Tum quod sperarem, aliquando detectis hujusmodi muliercularum nervis, idolomaniam, quæ multis abhinc seculis hominum mentes occupavit, penitus eradicatum iri.

§ 2. Nam quantumvis annis ab hinc viginti Jacobus Savagius, Andoverpianus medicus, ejusdem argumenti mihi adhuc tum juvenem librum communicasset, quem aliquando, ni mors in opina virum invalisset, typis commendare decreverat: non videbatur tamen is esse talis, qui insitam jamdudum opinionem evellere posset. Siquidem, etsi physicis quibusdam demonstrationibus deliramenta quædam esse declararet: Concessit tamen multa, quæ tu argutissime & maxima cum ratione refellis: Neque is (ut bona venia viri alioqui doctissimi dicam) usque adeo Scripturæ sacræ testimonio innitebatur, ut qui sua professione contentus, medicis physicisque argumentis tantum stabat. Tu contra, antiquissimorum Theologorum, Jurisperitorum, atque eorum qui de Magia scripserunt (ut interim medicos taceam) argumentis innixus, cum aliquid se jam egisse putant, nihil prorsus jam actum convincis, & ut habet Græcorum diverbium, *καλυπτική*. Dignum mehercule cedro opus, dignum quod omnium manibus sceleratissimo hoc tempore circumferatur, dignum quod omnium mentibus imprimatur, &c. Scriberem aliquanto accuratius, ni Brouchusii nostri propera quædam festinatio, dicere simul ac scribere coegisset. Vale in eo qui cuncta potest. Goudæ, nonis Maii, Anno 1563.

D. IOAN-

D. IOANNIS EWICHII, *Medici & eruditissimi
& excellentissimi, sententia.*

Quam voluptatis ceperim ex tuis libris de Præstigiis dæmonum, ἢ ἀγαθοῖς καὶ ἐδλῶν ἐπιχθονίω πύλοισι Wiere, vix satis verbis explicare possim. Video enim singularem in iis prudentiam, iudicium solidum, copiam rerum necessariarum, ordinem mirificum, sedulitatem incredibilem, denique animi pietatem (absit adulationis suscipio) & religionis Christianæ puritatem: eamque passim propugnandi adversus omnes impiorum hominum insultus, & dæmonum fraudes animositate infractam. Deinde non solum, quod ipse sæpe mecum cogitavi, sed etiam quod unice & optavi & expectavi, in illis abunde sum consecutus. Illud autem est præcipue, quid de Lamiis (quas vocant) nostri temporis sentiendum sit, quid vanæ illarum incantationes efficere possint: Et tandem, an pœna illarum ad mortem usque extendi debeat. Quæ tria tam velim hodie omnibus esse recte cognita, persuasæque, quam plerumque indoctis doctisque temere credita. Pudet autem me propemodam nostri seculi, quod tanto veterno sopitum res tam utiles necessariaeque non diligentius investigarit, & maturius in lucem ediderit.

§ 2. Omnes enim sere tam Medici quam Jurisconsulti & Theologi (quorum tamen maxime intererat, hæc ad unguem cognoscere) contenti majorum consuetudine, nimis faciles aures præbuerunt fabulis: nimisque temerarie, ne dicam inique, de vita mortisque multorum pronunciarunt. Sed cum cogito, idem hodie & ante ætatem, nostram in illis observatum esse, qui iudicabantur hæretici (scilicet quod à Rom. Ecclesia in interpretatione quorundam articulorum doctrinæ, vel usu ceremoniarum, nulla seditione dissentirent) quorum tamen, vel adversariis testibus, mens Deo devota vitæque inculcata fuit: minus mirum videtur, quod in hac Lamiarum causa, quæ plena semper fuit tenebris & dæmonum ludibriis, cæcutiant, cæcutiendoque insontes sæpe feriant. Equidem ab eo tempore, quo ætatis maturitate, accedente qualicunque institutione, usuque, res humanas cæpi inveni, valde semper deplorare soleo hominum ignorantiam. Nam ea mihi causa videbatur universi mali, quod tam multiplex in vita nostra grassatur. Quod etsi ipse maxime adhuc ignorans, Dei

tamen

tamen gratia cognoverim & desceverim: nihilominus comamini cæcitate impeditus in præsentî materia, oculos altius adhuc attollere, & veritatem ipsam intueri nondum potui. Quare quando ingenij mei exiguitatem probe scirem, nec negare nec asseverare statueram. At nunc judicio tuo confirmatus, lucem mihi videre videor, & qua eundum & ubi sistendum sit, satis intelligo: Agogue immortalî Deo gratias, quod tua opera eas res nobis patefecerit, quæ non eruditis modo & titulo doctoribus, sed etiam omnibus hominibus multo, vero maxime Christianis cognitu necessariæ sunt. Proinde nequicquam credam posthac illis, qui ita præsentî cuicumque usui inhærescendum putant oportere, ut nullo modo aliorum quamvis piorum eruditorumque virorum modelle propositam sententiam audiendam; cognoscendam, recipiendamque esse velint: longe à principis illius consilio dissentientes, qui cum necessitas postularet, *Ναὺ δὲ ἴσθ' αἶτ', ὅς τις δὲ τ' ἀρίστους μὴ εὐίσκοι, ἢ τοὺς ἡὶ πικραῖος, ἴμοι' δίκαι αἰσθήσασσι*. Nam cum, ut dixi, omnis mali origo & fons ab ignorantia oriatur, & hæc primum à peccato, peccatum porro à diabolo (qui est vere pater tenebrarum, falsitatis & confusionis) principium suum ducat, merito omnis boni causa videri debet sapientia & cognitio: quippe quæ lucem, veritatem, & ordinem in tota vita & omnibus actionibus nostris patriat, conservetque. Faceßat ergo omnis pertinacia & morositas: sitque libera ut audiendi, ita & dicendi scribendique facultas: cætenus tamen, ut is labor utriusque Reipub. insignem utilitatem spectet, & ad Christi Servatoris nostri regnum propagandum, diaboli vero & Antichristi tyrannidem labefactandam præclare faciat. Vale clarissime Wiere, monstrosarum opinionum nostri ævi non minime Hercules. Vale inquam: & perge porro esse, quod feliciter glorioseque cœpisti, *κατὰ τὴν τῶ μίγα χάριτος πλάσιν, πάλιν δὲ μὴ, διουμείσασθ' ἑδὲ πᾶμμε, κακοῖς δὲ ἄρα διαίμοισιν αὐτῆς*, Duisbergi, Anno 1563. iipsis Calend. Iunii.

F I N I S.

PSEU.

PSEUDOMONARCHIA DÆMONUM.

O curas hominum, ô quantum est
in rebus inane?

L E C T O R I S.

NE Sathanica factionis monopolium usque adeo porro delitescat, hanc Dæmonum Pseudomonarchiam, ex Acharonticorum Vasallorum archivo subtractam, in hujus Operis de Dæmonum præstigiis calce annexere voluit, ut effascinatorum id genus hominum, qui se magos jactitare non erubescunt, curiositas, præstigia, vanitas, dolus, impostura, deliria, mens elusa, & manifesta mendacia, quinimo non ferenda blasphemia, omnium mortalium, qui in mediæ lucis splendore hallucinari nolint, oculis clarissimè appareant, hoc potissimum seculo scelestissimo, quo Christi regnum tam enormi impunitaque tyrannide impetitur ab iis qui Belsiali palam sacramentum præstiterè, stipendium etiam justum haud dubie recepturi: quibus & perditas has horas libenter dedico, si forte ex immensa Dei misericordia convertantur & vivant: quod ex animo iis precor, sitque felix & faustum. Ne autem curiosulus aliquis, fascino nimis detentus, hoc stultitia argumentum temere imitari audeat, voces hinc inde prætermisi studio, ut universa delinquenti occasio præcideretur. Inscribitur vero à malefieriato hoc hominum genere Officium spirituum, vel, Liber officiorum spirituum, seu, Liber dictus Empto. Salomonis, de principibus & regibus demoniorum, qui cogi possunt divina virtute & humana. At mihi nuncupabitur Pseudomonarchia Dæmonum.

PSEUDOMONARCHIA DE MONUM.

Rimus Rex, qui est de potestate Orientis, dicitur Baël, apprensus tribus capitibus, quorum unum assimilatur bufoni, alterum homini, tertium feli. Rauca loquitur voce, formator morum & insignis certator, reddit hominem invisibilem & sapientem. Huic obediunt sexagintasex legiones.

§ 2. Agares Dux primus sub potestate Orientis, apparet benevolus in senioris hominis forma, equitans in crocodilo, & in manu accipitrem portans. Cuncta linguarum genera docet optime: fugitantes reverti facit, & permanentes fugere: prelaturas & dignitates dimittit, & tripudiare facit spiritus terræ: & est de ordine Virtutum, sub sua potestate habens triginta & unam legiones.

§ 3. Marbas, alias Barbas, Præses magnus, se manifestans in fortissimi leonis specie, sed ab exorcista accitus humana induitur forma, & de occultis plene respondet, morbos invehit & tollit, promovet sapientiam artiumque mechanicarum cognitionem, homines adhuc in aliam mutat formam. Præest trigintalex legionibus.

§ 4. Prufas, alibi invenitur Bufas, magnus Princeps & Dux est, cujus mansio circa turrim Babylonis, & videtur in eo flamma foris, caput autem assimilatur magno nycticoraci. Autor est & promotor discordiarum, bellorum, rixarum & mendaciorum. Omnibus in locis non intromittatur. Ad quæsitâ respondet abunde. Sub sunt huic legiones vînginti sex, partim ex ordine Throni, partim Angelorum.

§ 5. Amon vel Aamon Marchio magnus & potens, prodit in lupi forma caudam habens serpentinam, & flammam evomens. Hominis autem andatus speciem, caninos ostentat dentes, & caput magno nycticoraci simile. Princeps omnium fortissimus est, intelligens præterita & futura, hinc & gratiam concilians omnium amicorum & inimicorum. Quadraginta imperat legionibus.

§ 6. Barbatos magnus Comes & Dux, apparet in signo Sagittarii silvestris cum quatuor regibus tubas ferentibus. Intelligit cantus avium, canum latratus, mugitus boum & cunctorum animalium:

malium : thesauros item à magis & incantatoribus reconditos , detegit : Et est ex ordine Virtutum, partim Dominationum. Tringinta præsidet legionibus. Novit præterita & futura : tam amicorum quam inimicorum animos conciliat.

§ 7. Buer Præses magnus conspicitur in signo *. Absolute docet philosophiam , practicam, ethica item & logica , & herbarum vires : Dat optimos familiares : Ægròs sanitati restituere novit , maxime & homines. Quinquaginta legionum habet imperium.

§ 8. Gufoy Dux magnus & fortis , apparet in forma zephali. Explicite respondet & vere de præsentibus , præteritis, futuris & occultis. Amicorum & inimicorum gratiam reddit : Dignitates confert & honores conformat. Præest quadragintaquinque legionibus.

§ 9. Botis, alibi Otis , magnus Præses & Comes , Prodit in viperae specie deterrita: Et siquando formam induit humanam dentes ostendit magnos & cornua duo , manu gladium acutum portans. Dat perfecte responsa vera de præsentibus, præteritis, futuris & abstrusis. Tam amicos quam hostes conciliat. Sexaginta imperat legionibus.

§ 10. Bathym , alibi Marthim Dux magnus & fortis : Visitur constitutione viri fortissimi cum cauda serpentina , equo pallido insidens. Virtutes herbarum & lapidum pretiosorum intelligit. Cursu velocissimo hominem de regione in regionem transfert. Huic triginta subsunt legiones.

§ 11. Pursan, alias Curson, magnus Rex, prodit ut homo facie leonina , viperam portans ferocissimam , ursoque insidens , quem semper præcedunt tubæ. Callet præsentia, præterita & futura : Aperit occulta, thesauros detegit : Corpus humanum suscipit & aëreum. Vere respondet de rebus terrenis & occultis , de divinitate & mundi creatione : Familiares parit optimos : Cui parent vigintiduo legiones, partim de ordine Virtutum, partim ex ordine Throni.

§ 12. Eligor, alias Abigor, Dux magnus, apparet ut miles pulcherrimus , lanceam, vexillum & sceptrum portans. Plene de occultis respondet atque bellis , & quomodo milites occurrere debeant : Futura scit , & gratiam apud omnes dominos & milites conciliat. Præsidet sexaginta legionibus.

§ 13. Loray, alias Oray , magnus Marchio, se ostendens in

forma sagittarii pulcherrimi, pharetram & arcum gestantis: author existit omnium præliorum, & vulnera putrefacit quæ à sagittariis infliguntur, quos objicit optimos tribus diebus. Tringenta dominatur legionibus.

§ 14. Valefar, alias Malaphar, Dux est fortis, forma leonis prodiens & capite latronis. Familiaritatem parit suis, donec laqueo suspendantur. Decem præsidet legionibus.

§ 15. Morax, alias Foraii, magnus Comes & Præses: Similis tauro visitur: Et si quando humanam faciem assumit, admirabilem in Astronomia & in omnibus artibus liberalibus reddit hominem: parit etiam famulos non malos & sapientes: novit & herbarum & pretiosorum lapidum potentiam. Imperat tringenta sex legionibus.

§ 16. Ipes, alias Ayperos, est magnus Comes & Princeps, apparens quidem specie angelica, interim leone obscurior & turpis, capite leonis, pedibus anserinis, cauda leporina. Præterita & futura novit: Redditque hominem ingeniosum & audacem. Legiones huic obediunt tringentæ.

§ 17. Naberus, alias Cerberus, Marchio est fortis, forma corvi se ostentans: Si quando loquitur, raucam edit vocem. Reddit & hominem amabilem & artium intelligentem, cum primis in Rhetoricis eximium. Prælaturarum & dignitatum jacturam parit. Novendecim legiones hunc audiunt.

§ 18. Glafy labolas, alias Caacrinolaas vel Caassimolar magnus Præses: Qui progreditur ut canis habens alas gryphi. Artium cognitionem dat, interim dux omnium homicidarum. Præsentia & futura intelligit. Tam amicorum quam inimicorum animos demeretur: Et hominem reddit invisibilem. Imperium habet tringenta sex legionum.

§ 19. Zepar Dux magnus, apparens uti miles, inflammansque virorum amore mulieres, & quando ipsi jussum fuerit, earum formam in aliam transmutat, donec dilectis suis fruantur. Steriles quoque eas facit. Vigintifex huic parent legiones.

§ 20. Byleth Rex magnus & terribilis, in equo pallido equitans, quem præcedunt tubæ, symphonix, & cuncta Musicæ genera. Quum autem coram exorcista se ostentat, turgidus ira & furore videtur, ut decipiat. Exorcista vero tum sibi prudenter caveat: Atque ut fastum ei adimat, in manu suscipiat baculum corli, cum quo orientem & meridiem versus, foris juxta circulum ma-

num extendet, facietque triangulum. Cæterum si manum non extendit, & intrare jubet, atque spirituum Vinculum ille renue- rit, ad lectionem progrediatur exorcista: mox ingreditur item submissus, ibi stando & faciendo quodcumque iusserit exorcista ipsi Byleth regi, eritque securus. Si vero contumacior fuerit, nec primo iussu circulum ingredi voluerit, reddetur forte timi- dior exorcista: Vel si Vinculum spirituum minus habuerit, sciet haud dubie exorcista, malignos spiritus postea eum non verituros, at semper viliorem habituros. Item si ineptior sit locus trian- gulo deducendo juxta circulum, tunc vas vino plenum ponatur: Et intelliget exorcista certissimè, quum de domo sua egressus fue- rit cum locis suis, prædictum Byleth sibi fautorem fore, bene- volem, & coram ipso submissum quando progrediatur. Ve- nientem verò exorcista benigne suscipiat, & de ipsius fastu glo- rietur: Propterea quoque eundem adorabit, quemadmodum alii reges, quia nihil dicit absque alijs principibus. Item si hic Byleth accitus fuerit ab aliquo exorcista, semper tenendus ad exorcistæ faciem annulus argenteus medii digiti manus sini- stræ, quemadmodum pro Amaymone. Nec est prætermittenda dominatio & potestas tanti principis, quoniam nullus est sub po- testate & dominatione exorcistæ alius; qui viros & mulieres in delirio detinet, donec exorcistæ voluntatem explerint: Et fuit ex ordine Potestatum, sperans se ad septimum Thronum re- diturum, quod minus credibile. Imperat octogintaquinque le- gionibus.

§ 21. Sytry, alias Bitru, magnus Princeps, leopardi facie appa-rens, habensque alas velut gryphi. Quando autem humanam assu- mit formam, mire pulcher videtur. Incendit virum mulieris amo- re, mulierem vicissim alterius desiderio incitat. Iussus secreta li- benter detegit seminarum, eas ridens ludificansque, ut se luxu- riose nudent. Huic sexaginta legiones obsequuntur.

§ 22. Paymon obedit magis Lucifero quam alii reges. Luci- fer hic intelligendus, qui in profunditate scientiæ suæ demersus, Deo assimilari voluit, & ob hanc arrogantiam in exitium projectus est. De quo dictum est: Omnis lapis pretiosus operimentum tuum. *27. 28.* Paymon autem cogitur virtute divina, ut se sistat coram exorcista: ubi hominis induit simulachrum, insidens dromedario, coronaque insignitus lucidissima, & vultu scemineo. Hunc præcedit exercitus

cum tubis & cimbalis bene sonantibus, atque omnibus instrumentis Musicis, primo cum ingenti clamore & rugitu apparens, sicut in Eimpro. Salomonis; & arte declaratur. Et si Paymon hic quandoque loquitur, ut minus ab exorcista intelligatur, propterea is non tepescat: sed ubi porrekerit illi primam chartam ut voto suo obsequatur, jubebit quoque ut distincte & aperte respondeat ad quaesita, & de universa philosophia & prudentia vel scientia, & de caeteris arcanis. Et si voles cognoscere dispositionem mundi, & qualis sit terra, aut quid eam fastineat in aqua; aut aliquid aliud; & quid sit abyssus, & ubi est ventus & unde veniat, abunde te docebit. Accedant & consuetudines tam de libationibus quam aliis. Confert hic dignitates & confirmationes. Resistentes sibi suo vinculo deprimit, & exorcistae subjicit. Bonos comparat famulos, & artium omnium intellectum. Notandum, quod in advocando hunc Paymonem, Aquilonem versus exorcistam conspiciere oportet, quae ibi hujus sit hospitium. Accipit vero intrepide constanterque suscipiat, interroget, & ab eo petat quicquid voluerit, nec dubie impetrabit. At ne creatorem oblivioni tradat, cavendam exorcistis, propterea quae praestitissae fuerunt de Paymone. Sunt qui dicunt, eum ex ordine Dominationum fuisse: sed aliis placet, ex ordine Cherubin. Hunc sequuntur legiones ducentae, partim ex ordine Angelorum, partim Potestatum. Notandum adhuc, si Paymon solus fuerit citatus per aliquam libationem aut sacrificium, duo reges magni comitantur, scilicet Bebal & Abalam, & alii potentes. In hujus exercitu sunt viginti quinque legiones: Quia spiritus his subjecti, non semper ipsis adsunt, nisi ut appareant, divina virtute compellantur.

§ 23. Regem Belial aliqui dicunt statim post Luciferum fuisse creatum, ideoque sentiunt ipsum esse patrem & seductorem eorum qui ex Ordine ceciderunt. Cecidit enim prius inter alios digniores & sapientiores, qui precedebant Michaëlem & alios caelestes angelos, qui decerant. Quamvis autem Belial ipsos qui in terram dejecti fuerint, praecesserit: alios tamen qui in caelo mansere, non antecessit. Cogitur hic divina virtute, cum accipit sacrificia, munera & holocausta, ut vicissim det immolantibus responsa vera: At per horam in veritate non perdurat, nisi potentia divina compellatur, ut dictum est. Angelicam assumit imaginem impense pulchram, in igneo curru sedens. Blande loquitur. Tribuit digni-

tates & prælaturas senatorias, gratiam item amicorum, & optimos famulos. Imperium habet octoginta legionum, ex ordine partim Virtutum, partim Angelorum. Forma exorcistæ invenitur in Vinculo Spirituum. Observandum exorcistæ, hunc Belial in omnibus succurrere suis subditis: Si autem, se submittere noluerit, Vinculum Spirituum legatur, quo sapientissimus Salomon eos cum suis legionibus in vase vitreo relegavit: Et relegati cum omnibus legionibus fuere septuaginta duo reges, quorum primus erat Bileth, secundus Belial, deinde Asmoday, & circiter mille millia legionum. Illud proculdubio a magistro Salomone didicisse: *magister* *facit* Sed causam relegationis me non docuit, crediderim tamen propter arrogantiam ipsius Belial. Sunt quidam necromantici, qui afferunt, ipsum Salomonem quodam die astutia cujusdam mulieris seductum, orando se inclinasse versus simulacrum Belial nomine. Quod tamen fidem non meretur: Sed potius sentendum, ut dictum est, propter superbiam & arrogantiam, relegatos esse in magno vase, projectos in Babylone in puteum grandem valde. Enimvero prudentissimus Salomon divina potentia suas excoquebatur operationes, quæ etiam nunquam tum destituit: propterea simulacrum non adorasse ipsum sentendum est, alioqui divina virtute spiritus cogere nonquivisset. Hic autem Belial cum tribus regibus in puteo fuit. At Babylonienfes ad hæc exhorrescentes, rati se thesaurum amplum in puteo inventuros, unanimi consilio in puteum descenderunt, detegeruntque & confregere vas, unde mox egressi captivi, in proprium locum porro suat reiecti: Belial vero ingressus quoddam simulacrum, dabat responsa sibi immolantibus & sacrificantibus, ut testatur Toez in dictis suis: Et Babylonienfes adorantes sacrificaverunt eidem.

*Secelerati
necro-
manti
verba
sunt.*

§ 24. Bune Dux magnus & fortis, apparet ut draco, tribus capitibus, tertium vero assimilatur homini. Muta loquitur voce: Mortuos locum mutare facit, & demones supra defunctorum sepulchra congregari: omnimodo hominibus locupletat, redditque loquacem & sapientemque ad quæsitam rem respondet. Huic legiones parcat triginta.

§ 25. Forneus magnus Marchio, similis monstro marino, reddit hominem in Rhetoricis admirabilem, optima fama & linguarum peritiâ ornat, tam amicis quam inimicis gratum facit. Subsunt huic vigintinovem legiones, ex ordine partim Thronorum, partim Angelorum.

§ 26. Roneve

§ 26. Roneve Marchio & Comes, assimilatur monstro. Singularem in Rhetoricis intelligentiam confert, famulos item fidos, linguarum cognitionem, amicorum & inimicorum favorem. Huic obediunt legiones novendecim.

§ 27. Berith Dux magnus & terribilis: tribus nuncupatur nominibus, à quibusdam Beal, à Judæis Berith, à necromanticis Bolfri. Prodit ut miles ruber cum vestitu rubro, & equo ejusdem coloris coronaque ornatus. Vere de præsentibus, præteritis & futuris respondet. Virtute divina per anulum magicæ artis ad horam scilicet cogitur. Mendax etiam est. In aurum cuncta metallorum genera mutat. Dignitatibus ornat easdemque confirmat: Claram subtilemque edit vocem. Viginti sex legiones huic subsunt.

§ 28. Astaroth Dux magnus & fortis, prodiens angelica specie turpissima, infidensque in dracone infernali, & viperam portans manu dextra. Vere respondet de præteritis, præsentibus, futuris & occultis. Libenter de spirituum creatore, & eorundem lapsu loquitur, quomodo peccaverint & ceciderint. *Se spontè non prolapsum esse dicit.* Reddit hominem mire eruditum in artibus liberalibus. Quadraginta legionibus imperat. Ab hoc quilibet exorcista caveat, ne prope nimis eum admittat, ob factorem intollerabilem quem expirat. Itaque anulum argenteum magicum in manu sua juxta faciem teneat, quo se ab injuria facile tuebitur.

§ 29. Forras vel Forcas magnus Præles est: visitur forma viri fortissimi, & in humana specie vires herbarum & lapidum preciosorum intelligit. Plene docet Logica, Ethica & eorundem partes. Reddit hominem invisibilem, ingeniosum, loquacem & vivacem: Amissa recuperat, thesauros detegit. Dominium viginti novem legionum habet.

§ 30. Furfur Comes est magnus, apparens ut cervus cauda flammea. In omnibus mentitur, nisi in triangulum intro ducatur. Jussus angelicam assumit imaginem. Rauca loquitur voce: amorem inter virum & mulierem libenter conciliat: novit & concitare fulgura, coruscationes & tonitrua in iis partibus ubi jussom fuerit. De occultis & divinis rebus bene respondet. Imperat legionibus vigintifex.

§ 31. Marchocias magnus Marchio est. Se ostentat specie lupæ ferocissimæ cum alis gryphi, cauda serpentina, & ex ore nescio quid evomens. Quum hominis imaginem induit, puginator est

optimus.

optimus. Ad quaesita vere responder: fidelis in cunctis exorcistæ mandatis. Fuit ordinis Dominationum. Huic subjacent legiones triginta. Sperat se post mille ducentos annos ad septimum Tbronum reverfurum: sed ea spe falsus est.

§ 32. Malphas magnus Præses, conspicitur corvo similis: sed hominis idolum indutus rauca fatur voce. Domos & turres ingentes mire extruit, & obvios cito facit artifices maximos: Hostium vero ædes & turres dejicit. Famulos suppeditat non malos. Sacrificia libenter suscipit, at sacrificatores omnes fallit. Quadraginta huic parent legiones.

§ 33. Vepar, alias Separ, Dux magnus & fortis: Similis syreni: Ductor est aquarum & navium armis onularum. Ut mare jussu magistri turgidum navibusque plenum appareat, efficit: contra inimicos exorcistæ per dies tres vulneribus putrescentibus vermesque producentibus homines inficit, à quibus tamen negotio absoluto sanantur omnes. Imperat legionibus vigintinovem.

§ 34. Sabnac, alias Salmac, Marchio magnus & fortis: prodit ut miles armatus, capite leonis, in pallido equo insidens. Hominis formam transmutat mire: Turres magnas armis plenas ædificat, item castra & civitates. Triginta dies ex mandato exorcistæ homini vulnera putrida & verminantia infligit. Familiars conciliat bonos: dominium exercens quinquaginta legionum.

§ 35. Sydonay, alias Asmoday, Rex magnus, fortis & potens: Visitur tribus capitibus, quorum primum assimilatur capiti tauri, alterum hominis, tertium arietis. Cauda ejus serpentina, ex ore flammam eructat, pedes anserini. Super dracone infernali sedet, in manu lanceam & vexillum portans. Præcedit alios qui sub potestate Amaymonis sunt. Cum hujus officia exercet exorcista, fit fortis, cautus & in pedibus stans: si vero coopertus fuerit, ut in omnibus detegatur, efficiet: Quod si non fecerit exorcista, ab Amaymone in cunctis decipietur: Sed mox cum ipsum in prædicta forma conspicit, appellabit illum nomine suo, inquiens: Tu vero es Asmoday. Ipse non negabit: Et mox ad terram. Dat anulum virtutum: Docet absolute Geometricam, Arithmeticam, Astronomiam, Mechanicam: Ad interrogata plene & vere responder: Hominem reddit invisibilem: Loca thesaurorum ostendit & custodit, si fuerit de legionibus Amaymonis. In sua potestate legiones septuaginta duas habet.

§ 36. Gaap, alias Tap, Præses magnus & Princeps: in signo Meridiei apparet: sed quum humanam assumit faciem, ductor est præcipuorum quatuor regum, tam potens ut Byleth. Exiterunt autem quidam necromantici, qui huic libamina & holocausta obtulere, & ut eundem evocarent, artem exercuere, dicentes sapientissimum Salomonem eam composuisse, quod falsum est: imo fuit Cham filius Noë, qui primus post diluuium cœpit malignos invocare spiritus, invocavit autem Byleth, & composuit artem in suo nomine, & librum, qui multis mathematicis est cognitus. Fiebant autem holocausta, libamina, munera, & multa nefaria, quæ operabantur exorcistæ admistis sanctissimis Dei nominibus, quæ in eadem arte sparsum exprimuntur. Epistola vero de iis nominibus est conscripta à Salomone, uti & scribunt Helias Hierosolymitanus & Heliseus. Notandum, si aliquis exorcista habuerit artem Beleth, nec ipsum coram se sistere possit aut videre, nisi per artem: Quomodo autem eundem continere oporteat, non est explicandum, quum sit nefandum, & nihil à Salomone de ejus dignitate & officio didicerim, hoc tamen non filebo, ipsum reddere hominem admirabilem in philosophia & artibus omnibus liberalibus. Facit ad arborem, odium, invisibilitatem & consecrationem eorum quæ sunt de dominatione Amaymonis: Ex de potestate alterius exorcistæ tradit familiares, & vera perfecte responsa de præsentibus, præteritis & futuris. Velocissimo transcurso in varias regiones traducit hominem. Sexaginta sex præst legionibus, & fuit de Potestatum ordine.

§ 37. Chax, alias Scox, Dux est & Marchio magnus: Similis ciconiæ rauca voce & subtili. Mirabiliter aufert vitum, *audicum* & intellectum jussu exorcistæ: aufert pecuniam ex qualibet domo regia, & reportat post mille ducentos annos, si jussus fuerit: abripit & equos. Fidelis esse in omnibus mandatis putatur: ac licet se obsecurum exorcistæ promittat, non tamen in omnibus facit. Mendax est, nisi in triangulum introducatur: introductus autem loquitur de rebus divinis & reconditis thesauris, qui à malignis spiritibus non custodiuntur. Promittit insuper se collaturum optimos famulos, qui accepti sunt, si non fuerint deceptores. Huic subjacent legiones triginta.

§ 38. Pucel Dux magnus & fortis, apparet in specie angelica, sed obscura valde; loquitur de occultis; docet Geometriam & omnes artes

artes liberales : sonitus facit ingentes , & sonare aquas ubi non sunt , eandem & calescit & harum balnea recuperandæ sanitati servientia certis temporibus , distemperat jussu exorcistæ. Fuit de ordine Potestatum , habetque in sua potestate legiones quadraginta octo.

§ 38. Furcas miles est : prodit similitudine sævi hominis cum longa barba , & capillitio cano. In equo pallido insidet , portans in manu telum acutum. Docet perfecte practicam , philosophiam , rhetoricam , logicam , chiromantiam , astronomiam , piromantiam , & earum partes. Huic parent viginti legiones.

§ 39. Murmur magnus Dux & Comes : Apparet militis forma , equitans in vulture , & ducali corona comptus. Hunc præcedunt duo ministri tubis magnis : Philosophiam absolute docet. Cogit animas coram exorcista apparere , ut interrogatæ respondeant ad ipsius quæsitæ. Fuit de ordine partim Thronorum , partim Angelorum.

§ 40. Caym magnus Præses , formam assumens merulæ : at quum hominem induit , respondet in favilla ardente , ferens in manu gladium acutissimum. Præ cæteris sapienter argumentari facit : Tribuit intellectum omnium volatilium , mugitus boum , latratus canum , & sonitus aquarum : de futuris optime respondet. Fuit ex ordine Angelorum. Præsidet legionibus triginta.

§ 41. Raum vel Raym Comes est magnus : Ut corvus visitur : Sed cum assumit humanam faciem , si ab exorcista jussus fuerit , mirè ex regis domo vel alia suffuratur , & ad locum sibi designatum transfert. Civitates destruit : Dignitatum despectum ingerit. Novit præsentia , præterita & futura. Favorem tam hostium quam amicorum conciliat. Fuit ex ordine Thronorum. Præest legionibus triginta.

§ 42. Halphas Comes magnus , prodit similis ciconiæ rauca voce. Insigniter ædificat oppida ampla armis plena : Bellum movet , & jussus , homines bellicosos ad designatum locum mittit obviam. Subsunt huic viginti sex legiones.

§ 43. Focalor Dux magnus , prodit velut homo , habens alas gryphi forma. Accepta humana figura , interficit homines & in aquis submergit. Imperat mari & vento , navesque bellicas subvertit. Notandum omni exorcistæ , si huic mandetur , ne homines lædat , libenter obsequitur. Sperat se post mille annos reversu-

rum ad septimum Thronum, sed fallitur. Triginta legionibus imperat.

§ 44. Vine magnus Rex & Comes: se ostentat ut leo in equo nigro insidens, portansque viperam in manu. Amplas turres libenter ædificat: Lapideas domus extruit, rivos reddit turgidos: Ad exorcistæ mandatum respondet de occultis, maleficis, præsentibus, præteritis & futuris.

§ 45. Bifrons, monstri similitudine conspicitur. Ubi humanam assumit imaginem, reddit hominem in Astrologia mirabilem, planetarum mansiones absolute docens, idem præstat in Geometria, & mensuris aliis. Vires herbarum, lapidum pretiosorum & lignorum intelligit. Corpora mortuorum de loco ad locum transmutat: Candelas super defunctorum sepulchra inflammare videtur. Huic subjacent vincti sex legiones.

§ 46. Gamygyn magnus Marchio: in forma equi parvi visitur: at ubi hominis simulachrum assumit, raucam edit vocem, de omnibus artibus liberalibus differens: efficit quoque, ut coram exorcista conveniant animæ in mari exeuntes, & quæ degunt in purgatorio (quod dicitur Cartagra, id est, afflictio animarum) & corpora aërea suscipiunt, apparentque evidenter, & ad interrogata respondent. Permanet apud exorcistam, donec ipsius votum expleverit. Triginta legiones in sua habet potestate.

§ 47. Zagam magnus Rex & Præses: ut taurus prodit cum alis ad modum gryphi: sed assumpta hominis forma, reddit hominem ingeniosum: transmutat cuncta metallorum genera in monetas illius ditionis, & aquam in vinum, & è diverso: sanguinem quoque in oleum, & contra: & stultum in sapientem. Præest triginta tribus legionibus.

§ 48. Orias Marchio magnus, visitur ut leo, in equo fortissimo equitans, cauda serpentina: in dextera portat duos grandes serpentes etiam exhibilantes. Caller planetarum mansiones, & vires sidereas perfecte docet. Transmutat homines: confert dignitates, prælaturas & confirmationes: Item amicorum & hostium favorem. Præsidet legionibus triginta.

§ 49. Volac magnus Præses: progreditur uti puer alis angeli, super dracone equitans duobus capitibus. De occultis thesauris perfecte respondet, & ubi serpentes videantur, quos & viribus destitutos tradit in exorcistæ manus. Dominium habet legionum triginta.

§ 50. Gomory Dux fortis & potens : apparet ut mulier pulcherrima : ac ducali cingitur corona , in camelo equitans. Bene & vere respondet de præteritis , præsentibus, futuris, & occultis thesauris ubi lateant. Conciliat amorem mulierum, & maxime puellarum. Imperat legionibus vigintifex.

§ 51. Decarabia vel Carabia, magnus Rex & Comes: venit similibus. Vires herbarum & lapidum pretiosorum novit: efficit ut aves coram exorcista volent , & velut familiares ac domesticæ morentur, bibant & cantillent suo more. Parent huic triginta legiones.

§ 52. Amduscias Dux magnus & fortis : procedit ut unicornu : in humana similiter forma , quando coram magistro suo se sistit: Et si præcipiatur, efficit facile ut tubæ & symphonix omniaque musicorum instrumentorum genera audiantur, nec tamen conspectui appareant : ut item arbores ad exorcistæ genu se inclinent. Optimus est una cum famulis. Imperium habet vigintinovem legionum.

§ 53. Andras magnus Marchio : visitur forma angelica , capite alycoraci nigro simili, in lupo nigro & fortissimo equitans, bajulansque manu gladium acutissimum. Novit interficere dominum, servum & coadjutores : author est discordiarum. Dominatur legionibus triginta.

§ 54. Androalphus Marchio magnus , apparens ut pavo : graves edit sonitus : Et in humana forma docet perfecte geometriam & mensuram spectantia : reddit hominem in argumentando argumentum, & in astronomia prudentem, eundemque in avis speciem transmutat. Triginta huic subsunt legiones.

§ 55. Oze Præses magnus , procedit similis leopardo : sed hominem mentitus, reddit prudentem in artibus liberalibus : vere respondet de divinis & occultis : transmutat hominis formam : & ad earo insaniam eum redigit, ut sibi persuadeat esse quod non est , quemadmodum se esse regem vel papam, & coronam in capite gestare : duratque id regnum horam.

§ 56. Aym vel Haborym Dux magnus & fortis : progreditur tribus capitibus, primo serpenti , simili, altero homini duos * habenti, tertio felino. In vipera equitat , ingentem facem ardentem portans , cujus flamma succenditur castrum vel civitas. Omnibus modis ingeniosum reddit hominem : de abstrusis rebus vere respondet. Imperat legionibus vigintifex.

§ 57. Orobas magnus Princeps : procedit equo conformis : hominis autem indutus idolum , de virtute divina loquitur : vera dat responsa de præteritis , præsentibus , futuris , de divinitate & creatione : neminem decipit , nec tentari sinit : confert prælaturas & dignitates , amicorum item & hostium favorem. Præsidet legionibus viginti.

§ 58. Vapula Dux magnus & fortis : conspicitur ut leo alis ad modum gryphi. Reddit hominem subtilem & mirabilem in artibus mechanicis , philosophia , & scientiis quæ in libris continentur. Præfectus est triginta sex legionum.

§ 59. Cimeries magnus Marchio & fortis : imperans in partibus Africanis : docet perfecte Grammaticam , Logicam & Rhetoricam. Thesaurus detegit , & occulta aperit. Facit ut homo cursu celerrimo videatur transmutari in militem. Equitat in equo nigro & grandi. Legionibus viginti præest.

§ 60. Amy Præses magnus : apparet in flamma ignea : sed humana assumpta forma , reddit hominem admirabilem in astrologia & omnibus artibus liberalibus. Famulos suppetit optimos : thesauros à spiritibus custoditos ostendit. Præfecturam habet legionum triginta sex , ex ordine partim angelorum , partim potestatum. Sperat se post mille ducentos annos ad Thronum septimum reversurum , quod credibile non est.

§ 61. Flauros dux fortis : conspicitur forma leopardi & terribili. In humana specie vultum ostentat horrendum , & oculos flammeos. De præteritis , præsentibus & futuris plene & vere respondet. Si fuerit in triangulo , mentitur in cunctis , & fallit in aliis negotiis. Libenter loquitur de divinitate , mundi creatione & lapsu. Divina virtute cogitur , & omnes alii dzmones sive spiritus , ut omnes adversarios exorcistæ succendant & destruant. Et si virtute numinis ipsi imperatum fuerit , exorcistæ tentationem non permittit. Legiones viginti sub sua habet potestate.

§ 62. Balam Rex magnus & terribilis : prodit tribus capitibus , primo tauri , altero hominis , tertio arietis : cauda adhæc serpentina , oculis flammeis , equitans in urso fortissimo , & accipitrem in manu portans. Raucam edit vocem : perfecte respondet de præteritis , præsentibus & futuris : reddit hominem & invisibilem & prudentem. Quadraginta legionibus præsidet , & fuit ex ordine dominationum.

§ 63. Akcer

§ 63. Alocer Dux magnus & fortis : procedit ut miles in equo vasto infidens : facies ejus leonina, rubicunda valde cum oculis flammeis : graviter loquitur : hominem reddit admirabilem in astronomia & in omnibus artibus liberalibus : confert bonam familiam. Dominatur triginta sex legionibus.

§ 64. Zaleos magnus Comes : apparet ut miles pulcherrimus in crocodilo equitans, & ducali ornatus corona, pacificus, &c.

§ 65. Wal Dux magnus & fortis : conspicitur ut dromedarius magnus ac terribilis : at in humana forma linguam sonat Ægyptiacam graviter. Hic præ cæteris amorem maxime mulierum conciliat : inde novit præsentia, præterita & futura : confert & gratiam amicorum atque inimicorum. De ordine fuit potestatum. Trigintaseptem legiones gubernat.

§ 66. Haagenti magnus Præses : ut taurus videtur, habens alas gryphi : sed assumpta facie humana, reddit hominem ingeniosum in quibuslibet : cuncta metalla in aurum transmutat, aquam in vinum, & ediverso. Tot legionibus imperat, quot Zagan.

§ 67. Phoenix magnus Marchio : apparet uti avis phoenix puerili voce : sed antequam se sistit coram exorcista, cantus emittit dulcissimos : tunc autem cavendum exorcistæ cum suis sociis, ne suavitati cantus aures accommodent, sed ille mox huic jubeat humanam assumere speciem, tunc mire loquetur de cunctis scientiis admirandis. Poëta est optimus & obediens. Sperat se post mille ducentos annos ad septimum thronum rediturum. Viginti præest legionibus.

§ 68. Stolas magnus Princeps : prodit forma nycticoracis : coram exorcista hominis simulachrum suscipit, docetque absolute astronomiam. Herbarum & lapidum pretiosorum vires intelligit. Vigintifex legiones huic subjacent.

Legio 6666.

Secretum secretorum tu operans sis secretus horum.

§ 69. Observa horas in quibus quatuor reges, scilicet Amoymon rex Orientalis, Gorson rex Meridionalis, Zymymar rex Septentrionalis, Goap rex & princeps Occidentalis possunt constringi, à tertia hora usque ad meridiem, à nona hora usque ad vespas.

Item Marchiones à nona usque ad completorium, vel à completorio usque ad finem diei,

Item

Item Duces à prima usque ad meridiem : & observatur *caelum clarum.*

Item Prælati in aliqua hora diei.

Item Milites ab aurora usque ad ortum solis , vel à vesperis usque ad finem solis.

Item Præses in aliqua hora diei non potest constringi , nisi rex cui paret , invocaretur , & nec in crepusculo noctis.

Item Comites omni hora diei , dum sunt in locis campestribus vel sylvestribus , quo homines non solent accedere , &c.

Citatio Prædictorum spirituum.

Quam religiosus hic diabolus.

Ubi quem volueris spiritum , hujus nomen & officium supra cognosces : inprimis autem ab omni pollatione , minimum tres vel quatuor dies mundus esto in prima citatione , sic & spiritus postea obsequentiores erunt : fac & circumla , & voca spiritum cum multa intentione : primum vero *annulum* in manu contineto : inde hanc recitato benedictionem tuo nomine & focii , si præsto fuerit , & effectum tui instituti fortiteris , nec detrimentum à spiritibus senties : imo tuæ animæ perditionem.

Diaphorasia mea. & de testandis nominibus divinum abusu.

§ 2. In nomine Domini nostri Jesu Christi † patris & † filii & † spiritus sancti : sancta trinitas & inseparabilis unitas te invoco , ut sis mihi salus & defensio & protectio corporis & animæ meæ , & omnium rerum mearum . Per virtutem sanctæ crucis † & per virtutem passionis tuæ deprecor te domine Jesu Christe , per merita beatissimæ Mariæ virginis & matris tuæ atque omnium sanctorum tuorum , ut mihi concedas gratiam & potestatem divinam super omnes malignos spiritus , ut quoscunque nominibus invocavero , statim ex omni parte conveniant , & voluntatem meam perfecte adimpleant , quod mihi nihil nocentes , neque timorem inferentes , sed potius obedientes & ministrantes , tua districtè virtute præcipiente , mandata mea perficiant , Amen . Sanctus sanctus dominus Deus Sabaoth , qui venturus es judicare vivos & mortuos : tu qui es A & Ω , primus & novissimus , Rex regum & dominus dominantium Joth Aglanabrath El abiel anathi Enathiel Amazin sedomel gayes tolima Elias ischiros athanatos ymas heli Messias , per hæc tua sancta nomina & per omnia alia invoco te & obsecro te domine Jesu Christe , per tuam nativita-

Insignis meritum Christi. si contempit.

tem, per baptismum tuum, per passionem & cruce[m] tuam, per ascensionem tuam, per adventum spiritus sancti paracliti, per amaritudinem animæ tuæ, quando exiit de corpore tuo, per quinque vulnera tua, per sanguinem & aquam, quæ exierant de corpore tuo, per virtutem tuam, per sacramentum quod dedisti discipulis tuis pridie quam passus fuisti: per sanctam trinitatem, per individua[m] unitatem, per beatam Mariam matrem tuam, per angelos & archangelos, per prophetas & patriarchas, & per omnes sanctos tuos, & per omnia sacramenta quæ fiunt in honore tuo: adoro te & obsecro te, benedico tibi & rogo, ut acceptes orationes has & conjurationes & verba oris mei, quibus uti voluero. Peto Domine Iesu Christe: da mihi virtutem & potestatem tuam super omnes angelos tuos, qui de cælo ejecti sunt ad decipiendum genus humanum, ad attrahendum eos, ad constringendum, ad ligandum eos pariter & solvendum: Et ad congregandum eos coram me, & ad præcipiendum eis ut omnia, quæ possunt, faciant, & verba mea vocemque meam nullo modo contemnant: sed mihi & dictis meis obediant, & me timeant, per humanitatem & misericordiam & gratiam tuam, deprecor & peto te adonay amay hortan vigedora mytay hel suranat ysion ylyesy & per omnia nomina tua sancta, per omnes sanctos & sanctas tuas, per angelos & archangelos, potestates, dominationes & virtutes, & per illud nomen per quod Salomon constringebat dæmones, & conclusit ipsos Elhroch eban her agle goth joth othie venoch nabrat, & per omnia sacra nomina quæ scripta sunt in hoc libro, & per virtutem eorundem, quatenus me potentem facias congregare & constringere omnes tuos spiritus de cælo depulso[s], ut mihi veraciter de omnibus meis interrogatis, de quibus quæram, responsionem veracem tribuant, & omnibus meis mandatis illi satisfaciant sine læsione corporis & animæ meæ & omnium ad me pertinentium, per Dominum nostrum Iesum Christum filium tuum, qui tecum vivit & regnat in unitate spiritus sancti Deus per omnia secula.

§ 3. O pater omnipotens, & fili sapiens, & spiritus sancte corda hominum illustrans, & vos tres in personis, una vero deitas in substantia: qui Adam & Evæ in peccatis eorum pepercistis, & propter eorum peccata mortem subiisti tu fili turpissimam, in lignoque sanctæ crucis sustinuisti: & misericordissime, quando ad tuam

confugio misericordiam , & supplico modis omnibus quibus possum, per hæc nomina sancta tui filii, scilicet α & ω , & per omnia alia sua nomina , quatenus concedas mihi virtutem & potestatem tuam , ut valeam tuos spiritus qui de coelo ejeti sunt , ante me citare, & ut ipsi mecum loquantur, & mandata mea perficiant statim & sine mora , cum eorum voluntate , sine omni læsione corporis, animæ & bonorum meorum, &c. Continua ut in libro * *Anuli Salomonis* continetur.

§ 4. O summa & æterna virtus Altissimi, qui te disponente his iudicio vocatis * vaycheon stimulamaton ezphares tetragrammaton olyoram irion esytion existion eryona onela brasym noym messias fother emanuël sabaoth adonay , te adoro , te invoco , totius mentis viribus meis imploro , quatenus per te præsentibus orationes & consecrationes & conjurationes consecrentur videlicet , & ubicunque maligni spiritus in virtute tuorum nominum sunt vocati , & omni parte conveniant , & voluntatem mei exorcifatoris diligenter adimpleant, fiat fiat fiat, Amen.

§ 5. Hæc blasphema & execranda hujus mundi sæx & festina poenam in magos prophanos bene constitutam , pro scelerato mentis ausu jure meretur.

F I N I S.

JOAN-

JOANNIS WIERI
DE
LAMIIS
LIBER:

ITEM
DE
COMMENTITIIS
JEJUNIIS.

AMSTELODAMI,
Apud PETRUM van den BERGE.

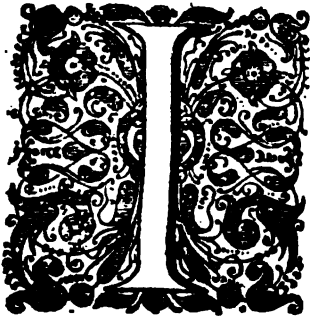
MDC LX.

Illustri & generoso Domino,

D. A R N O L D O,

Comiti Bentheimii, Tichelenburgi, Steinfordiæ, Domino in Rheed & Wivelichoven, *Ioannes Wierus* fœlicitatem.

*I*psa re comperio verissimum esse, Comes illustris, quod tam multis retro annis divinus ille praco & Aposto'us Christi Paulus, suum instituens Timotheum, vaticinatus est, in postremis scilicet temporibus futuros, qui à fide desciscunt, spiritibus impostoribus & doctrinis demoniorum adherentes. Quan-

quam enim ante Christi tempora suis ludibriis universum terrarum orbem varie conspurcavit diabolus, adventu tamen aeterni illius Dei filii evanescere ceperunt innumera demonum præstigia, cessaruntque passim oracula, & quaecunque divinationum impiarum genera. Hinc & legationis sue ministerio ultra annos triginta persurgens Christus, doctrina & opere fraudulentos Satanae conatus fortiter oppugnando repressit infregitque. suis postea discipulis eandem provinciam committens: qui porro summa fide & indefesso labore strenuam hinc navarunt operam & Satanae regnum undique adorsæ, tantum non funditus illud everterunt. Verum enimverò quum indormientibus huic studio posteris, Evangelica veritatis lux rursus cœpisset obscurari, nervum ille denuo nactus, variis technis, & quibuscunque novis illusionibus (cujusmodi sunt & illæ, quarum falso infimulantur nostra Lamiæ) Christi doctrinam pessundare, hominum mentes effascinare, oculosque perstringere conatus est. Qua gra-

I Timot. 4.

Justinus in Dial. adversus Judæos. Athanas. de Hum. verbi, ejusque corporali adventu. August. de Civit. Dei Euseb. lib. vii. cap. 6. & lib. v. c. 1. 8.

PPPP 3

vis tunc fuit ruina Ecclesiæ: cujus tamen reliquias multos annos, sub densa licet caligine, conservare adhuc ex immensa misericordia dignatus est benignissimus Deus. Interiora vero singulari illo splendore destituti mortales, neque verum exquirere, neque falsa dijudicare potuerunt: sed imprudenter omnino, quasi luce menti erepta, huc & illuc fluctuantes, cæco quodam affectuum ductu, & illusionum demoniacarum impulsu, in quoscunque etiam crassissimos errores, seu perpetua obscuritatis latebras procurrerunt, donec tandem clementer suos respexerit cælestis pater, & abactis quas Satan offuderat umbris, nos totos iterum veritatis suæ radiis ex gratia illustravit. Eoque nomine quicumque nostro hoc ævo luminis illius sunt facti participes, gratias numini divino debent infinitas, quippe qui genuinam filii Dei doctrinam à vanis hominum persuasionibus, & insidiosis diaboli machinationibus solertius distinguentes, illam vera fide & ardenti zelo religiose amplexi sunt, has ediverso constantex damnarunt & rejecerunt. Quocirca etiam plures nunc annos conatum suorum effectu multum frustrari se, sensit juratus ille generis humani hostis, & mille artium architectus: ut proinde ditionis Christianæ pomerium longius quotidie extensum iri, communis piorum omnium spes esset. Cæterum viceversa jam nunc extrema adesse tempora, quæ vas illud electionis tot annorum intervallo prædixisse monui, vel hinc manifesto liquet, quod præter enatas in civilibus hisce motibus ac intestinis bellis enormium flagitiorum erynnes, præter datam impune quidvis fere perpetrandi licentiam, amentium denovo anicularum machinationes & hostiæ (mira odoris fragrantia satana nares feriente) aliquandiu sepulte, crudeliter in lucem revocentur, non modo à supremis tam Ecclesiastici quam politici ordinis Magistratibus, qui ad exortum cælitium veritatis solem cæcutire, quam diabolica hac stratagemata intelligere malunt, verum etiam ab illis qui divinorum mysteriorum cognitione & vocis cælestis intelligentia mire sibi placent. At profecto non ab æterno illo bonitatis & misericordiæ fonte, innocentiùm hujus-

modi

modi laniena ortum habent : verum ab immaniſſimo univerſe mortalitatis, & potiffimum Eccleſia Chriſti adverſario tales ſuggeruntur carniſcina. Quibus etſi me validis præſidiis oppoſuerim in editione ſex librorum de Præſtigiis demonum : tamen ubi phalarides denuo contra noſtras Lamias nemini noxias citra exactam cauſe cognitionem reparari viderem, meam de iis ſententiam quam potui breviffime contrahere volui, ac omnium oculis clare inſpectandam proponere, ut pluribus ſuccincta hujus labyrinthi explicacione delectatis inſerviatur, nec tantum innoxii ſanguinis confuſe effundatur. Huic appendicem de Commentitiis jejuniiſ addidi, maxime ob eumentiam Barbaræ Vnnenſis, duodecim annorum puella abſtinentiam, qua tamen pro vera publicis ſcriptis non modo per Germaniam, ſed apud exteros quoque evulgata celebrataque fuit. Hos oculos duos cum paupercula vidua ad templi adificacionem in gazophylacium offero. Si quis ſe ditioſiorem ſenſerit, is meam inopiam pro ſua facultatis ubertate citra controverſie affectum ſupplere, vel ſaltem ſublevare ſtudeat : uni ſiquidem non quidvis datum eſſe, libenter agnoſco : quicquid autem id eſt, pluribus quidem prodeſſe, nemini vero obeſſe poterit. Hunc porro laborem tuæ Clementiæ nuncupare conſecrareq; volui juſtis de cauſis, eiſque multis. Quum etenim ad ditionum tuarum adminiſtracionem perveneris, atque in eiſdem, quemadmodum & in circumjacentibus provinciis, ſuos excitavit perpetuus mortaliſſimam hoſtis, homicida ab initio, atque efferatus omniſ tranquillitatis everſor, qui ipſius ludibriis dementati, de iis impoſturis & actionibus quaè Lamias, quas dicunt, hæctenus tumultuarie attribuantur, imprudentius cenſent, tuæ Clem. hoc noſtrum ſcriptum, velut ſilum cujus ductu ex hoc labyrintho extricari ſecure quæſas, offerre volui. Eo autem tibi gratius id fore, mihi perſuadeo, quod optime in puriori doctrina Chriſti & vera religione inſtitutus, non tam facilem te diabolicis machinationibus fallaciſque, vel humanis etiam fraudibus dedas. Cujus rei quam memorabile exemplum, mihi non ignotum, baud ita pridem à tua Clem. Benthemii

De
con-
mec-
titiiſ
jeju-
niis.

editum

editum est, ubi heroico filio feliciter, auxilio celestis gratie donabaris loco aliis inauspicato; ex illustri insigniterque pia tua vitæ sociâ, Domina Magdalena vetustissima Nirenariorum Comitum domus filia. Adhæc, quum in optimis sis enutritus disciplinis, de nostro hoc labore, vel potius paradoxo, tu doctus, pronunciarè certius pateris: talem profecto lucubrationum nostrarum censorem requiro & patronum. Hic insignem tuam modestiam, innatam naturæ bonitatem, ac illustrem tuam humanitatem, eximia magnitudinè conjunctam, cum reliquis egregiis tam animi quam corporis dotibus, ne quidem attingere volo, ne magis hoc laudum tumulo, atulationis suspicionem incurram, quam te justo celebrem encomio, quod doctiorem requirit stylum, & longiorem postulat orationem. Quapropter & nihil dicam de pervetusta generis claritate, avorum & proavorum ordine nobilissimo: Nihil de matre Domina Anna indolis rare matrona, ex illustrissima Heforum stirpe oriunda, optime de me merita: Nihil item de affinitate, qua potentissimo præssimoque totius Germaniæ Principi, Palatino Electori D. Friderico per Dominam Amiliam nunquam satis laudatam ipsius Celsit. conjugem, ac tuæ uxoris sororem, conjunctissimè unitus es. Quorsum hic jejunè recensenda, quæ cunctis multa cum laude tua innotuere? Hoc solum quam submisse oro, ut benevolo animo hoc meæ erga tuam Clem. observantiæ argumentum complectaris. Sic me non impogisse in tetrum illud exæciatæ crimen, in animum inducam: quam etenim tua Clem. sim obstrictus ob tuorum in me beneficiorum canalium, non sum nescius. Vicissim itaque me totum, & quicquid in me est, tibi offero dedicoque, ac meam posteritatem tuæ Clem. commendo: Deum Opt. Max. à quo uno salus omnis petendâ, suppliciter deprecans, ut pro immensa bonitate suâ te & præssimam conjugem ab omni ma'o, conservare cunctis diebus vitæ vestre dignetur, quo Spartam quam nactus es, feliciter exornare, & commisso gregi fideliter beateque præesse queas.

DE LAMIIS.

SATIS justas Deo Opt. Max. gratias agere nequeo, quod meo calamo tale suppeditarit scribendi argumentum, cujus publicatione effectum sit, ut & plurimis in locis deferbuerit sævitia grassandi in sanguinem innocentem: & truculenta atrocitas ac diaboli tyrannis à laniena humana, qua nullum ipsi fragrantius est holocaustum, arceatur. Video enim, librorum de Præstigiis dæmonum editione me eam consecutum usuram, ut celebriores quidam magistratus miserrimas amos, quæ odio lamiarum nomine apud plebeia judicia notantur, non solum mitius tractent, verumetiam à capitali supplicio absolvant contra consuetudinem diuturna temporum præscriptione & auctoritatis præjudicio inductam. Quinetiam frequentes congratulationes hominum eruditissimorum cujuscunque etiam professionis, status, & religionis, prolixè testantur meas lucubrationes non esse omnino infructuosas, quum in meam sententiam sua approbatione descendere multi certè videantur. Postquam vero longioris tractationis (quam tamen argumenti difficultas & magnitudo postulat) tædio eisdem libros subsultim vel inspicere solum, vel perfunctoriè legi à quibusdam, nec argumentorum vim satis perpenni intelligam: quæ de Lamiis discutienda obveniunt, brevibus proponere volui, ne quid delicatulum Lectorem à judicii nostri cognitione penitiore tardaret.

§ 2. Cæterum ferme fit, ut móta disputatione de lamiarum actionibus, sacræ mox Scripturæ testimonia objiciantur, in quibus magi vel malefici sive incantatoris aut etiam præstigiatoris, ut alii interpretantur, sive venefici nomen legitur, eoque denotari nuncupatas vulgo lamias vel sagas, statim indistinctius asseratur. Comperio autem, prodigiosos hos homines cum suis artibus, præstigiis illicitisque divinationibus, variè à Rabinis & Hebræis interpretibus exponi, diversis etiam nominibus reddi à nostris Latinis, nec Hebraismo exacte, vel Latina translationi consonare Græcam. Manifestius id erit, si contextum Hebraicum cum quacunque versione non oscitanter contuleris, Rabinorumque & interpretum judicia attentius observaveris omnibus his locis, ubicunque ulla horum portentorum fit mentio: Quemadmodum

Exodi cap. 7. 8. 9. 22. Levit. 19. 20. Deuteron. 18. Hierem. 27. Daniel 2. 2 Reg. 21. 2 Paralip. 33. & reliquis.

§ 3. Convenientissimum itaque arbitratus sum, exulceratissimo-
potissimum hoc seculo, & tam adhuc in dæmoniacarum ejulce-
modi imposturarum dignotione & censura indocto rudique, pri-
mum Lamias ab aliis quibuscum sine discrimine ut plurimum con-
funduntur, sejungere, ne tenebras offundat in illa opinionum va-
rietate, vocum & nominum permixtio, unde res sæpenumero
inextricabilibus adeo implicantur involucris, ut vix ullus postea
se Theseus offerat, cujus ductu aliquis commonstretur exitus. Ta-
lis profecto hæctenus exitit infamis magiæ, incantationum & ve-
nificiorum labyrinthus. Hac ratione internoscantur clarius, de
quibus mihi hic sermo erit: Constabit & palam, ubi ab aliorum
malè inolita opinione, rationis & sacrosanctæ Scripturæ basi fir-
miter innixus, non temere dissentiam.

Quid magus infamis.

C A P U T I.

*Magus
infamis.*

MAGI infamis nomen generalius erit, nec tam angustis con-
strictum cancellis: Lamiarum vero & venificarum ap-
pellatio strictioribus circumscribetur limitibus. Magum
siquidem nuncupo, qui à dæmone vel ab aliis aut è libris volunta-
riè edoctus, præscripta barbarorum, ignotorum aut cognitorum
verborum formula, recitata, submurmurata applicatave: Vel
characteribus quibuscunque aut exorcismis dirisque execrationi-
bus aut ceremoniis, solennibus ritibus, aut rebus plerunque ad-
iunctis, pro suo arbitrio, dæmonem in præstigiosum, fallax vel
alioqui ludicrum ministerium, illicitè evocare conatur, ut asciti-
tia sese vel conspicua ostendat imagine, vel aliter prodat, & ad
quæsitam vel voce vel susurro, sive picturis, sive notis, seu quocun-
que alio modo respondeat: vel qui aliud opus simili ratione præ-
ter naturæ legem perficere nititur. Sub hoc etiam nomine illos
comprehendo, qui ab Hebræis, Græcis & Latinis hic variis dicti
nominibus superstitiose modoque vetito futura prædicunt.

*ισω-
δός.*

§ 2. Hunc magum *ισωδός* vel *ισωδός* (licet hæc vox minus ge-
nerale magorum sit nomen) Græcis dictum, supra naturæ ordinem
sæpe

sepe etiam aliquid moliri apparet in formando multifariam aëre ficto, in quacunq[ue] specie ostentanda, in mortuorum spectris educendis, in rerum abstrusarum aut alioqui longe distitarum demonstratione: breviter, miracula hic facere creditur: Quem honestiore vocabulo etiam *δουλοφ* vocare audent, licet quodam discerniculo, quasi illum ut artibus illicitis deditum censeant dammandum, hunc vero laudabilem: quamvis utriq[ue] sint ritibus dæmonum fallacibus obstricti sub angelorum nominibus.

δουλοφ.

§ 3. Hujus factionis fuere famosi illi Pharaonis magi, qui mox ubi de Lamiis disceptatur consultaturve, ab omnibus obruduntur, quasi iidem utrorumq[ue] sint actus, quos longe lateq[ue] differre sentio. Ut igitur omnium obtutui hæc magorum potestas vel potius fabula & ludibria magis pateant, clariulq[ue] innotescat horum & illarum discretio, agite oculis minime delusis contemplemur, solertiq[ue] indagine investigemus magorum vel maleficorum Pharaonis conatus, opera & potentiam.

§ 4. In manu Moïsis, electi omnipotentis Dei ad Pharaonem legati, virga revera in vivum, Dei verbo, transformatur draconem vel serpentem. Quo documento se à Deo cœli & terræ & omnium quæ in eis sunt, conditore unico (cujus quippe solius est creare, & res vere transmutare) missum esse testatur. Quod autem idipsum à Pharaonis magis, carminibus factum Scriptura dicit, rem altius introspiciens, non eandem quæ à Mose vere ostensa est, metamorphosin, sed saltem serpentis præstigiosam formam, obtutibus impij regis offusam apparuisse intelliget: Quare etiam mendax serpentis magicæ vanitatis facies, in præstigiis revelationem à vero Moïsi serpente devorabatur, uti mendacium à veritate vincitur absorbeturq[ue]. Propterea, Josepho teste, Moïses inquit: Jam declarabo manifeste; non esse hæc præstigias veritatis specierum cautis imponentes, sed ipsissimam Dei virtutem, argumentum omnipotentis illius voluntatis apud incredulos futuram. Et cum dicto virgam in terram mittit, jubens ut fiat serpens: Quæ mox dicto parens, Ægyptiorum virgas; quæ serpentum specie reptabant; unam post aliam aggrossa, omnes ad unum devoravit.

*Exod. 7. Veritas transformacionis in opere Moïsi.**Præstigia Magorum Pharaonis.**Lib. 11. cap. 5. Antiq. judaic.*

§ 5. Enimvero si verus extitit magorum serpens, dæmonis ope ex virga ita transformatus esse oportuit. Ineptam autem prorsus esse ut in vivam bestiam transmutari queat, virgæ mate-

riem,

riem, cuius liquido constat: Quemadmodum creare etiam ex nihilo, vel rem in multo dissimillimam aut etiam contrariam pro suo arbitrio vere transfundere essentiam, penes diabolum est minime. Corpoream materiam non subjici potentiae dæmonis, quantum ad transmutationem ipsius ad formam, confirmat Augustinus: Non est putandum, inquit, istis transgressoribus angelis ad nutum servare hanc rerum visibilibus materiam, sed soli Deo. Fatendum, tamen, dæmones etiam celeritate incredibili quibusdam rebus emotis, serpentes, dracones vel quid aliud earum loco subjicere posse. Magi signa videbantur potius facere, quam faciebant, ait Clemens.

3 *Trinit.*

3 *Recogn.*

Recte hic Jamblichus de Mysteriis: Quæ fascinati imaginamur, præter imaginamenta, nullam habent actionis & essentiae veritatem. Eiusmodi nanque finis est magicæ artis, non facere simpliciter, sed usque ad apparentiam imaginamenta porrigere, quorum mox nec vola (quod dicitur) nec vestigium apparet.

§ 6. Eodem censendum modo reliquis signis, quod nimirum Moses elevans manum, virga ferierit fluminis aquam coram Pharaone & servis ejus, quæ tota mutata est in sanguinem: Mortuisque piscibus tantus extitit fluminis factor, ut Egyptii de ejus aqua bibere non possent, totaque Ægyptus sanguine redundaret. Idem suis incantationibus Ægyptiorum magi effecerunt, à quibus plerique omnes Ægyptii idololatræ & idonea satanæ organa pendebant, quorum oculis cujuscunque coloris aut imaginis spectrum fraudulenter offerre, Dei permisso, dæmonio facile erat, ut cor illud Pharaonis (quod Deus prævidebat fore ut induraretur) justo Dei judicio, majori occallesceret duricie; meritamque tandem ille lueret poenam. Magorum autem fuisse præstigias facinus illud, vel hinc palam est, quod unicus ille Ægypti fluvius Nilus in sanguinem conversus erat, ejusque pisces computruerant opera Moïsi servi Dei. Nec ulla præterea erat reliqua universæ Ægypti aqua non tincta, ut Ægyptios omnes undique circum flumina aquam effodere quam biberent, oporteret. Unde proculdubio colligendum, magos tantummodo pauculæ aquæ antea in vase conservatæ vel effusæ rubicundam præstigiöse faciem ostendisse suis carminibus vel fascino, ut testatur Scriptura, hoc est ludificante dæmonum operatione. Hi etenim agitata ad hanc delusionem commodis humoribus, spirituum opticam vel visualem quibuscunque imaginibus imbuere queunt,

quem-

quemadmodum plerisque melancholicis usuvenire observamus,

§ 7. Sic in hypochymatis vel suffusionis oculorum initio ex humoris affluxu ad visus organa veluti pusillos culices obversari intelligimus, interdum quasi ducentia quædam corpuscula, plerunque veluti caliginosa se oculis offerre, nonnullis tanquam lanarum filamenta & araneorum telas apparere, quibusdam circa lucernas circulos videri. Plerisque item regio morbo laborantibus, propter suffusam bilem omnia lutea & flavescencia sese ostendere apparet: atque hæc fiunt magis vel minus, hac vel illa forma, secundum humorum & spirituum visiorum constitutionem, quemadmodum naturæ peritis cognitum perspectumque est.

§ 8. Quid aliud dicendum de ranis ex Ægypti fluminibus eductus, quibus terra est cooperta, Aarone ex Dei mandato manu virgam in fluvios & lacus protendente? Magorum ranas solummodo fuisse eadem ratione mere imaginarias, hinc luce meridiana clarius evadit, quæ tantam ranarum colluviem eos creare oportuisset, munus soli Deo peculiare, nec ulli unquam creaturæ, multo minus satanæ ejusve clientelæ concessum. Singularis hæc Dei ab initio fuit & mansit prærogativa, qua alium nullum dignatus est unquam. Adhæc, si veras in terram ex aqua magi produxissent ranas, utique & reducere universum hoc ranarum genus eadem arte potuissent. Proclivius etenim fuit multo, visas in nativum naturalemque suum locum, fluvium quippe & lacus repellere, quam in domos, penetralia, cubicula, cubilia, furnos, cellas, loca hisce animalibus aliena, imo adversissima, primum eas non apparentes excire, ubi illis moriendum esset: Quum in aquis, ut designato his vivario, libere vitærent: Aut saltem vitam illis adimere, quibus donasse videbantur, facilimum fuisset. Vel quam fortitos credemus magos nocendi aut perficiendi potentiam, si ne ranas quidem lædere, aut carminibus, quibus eductæ putabantur, tantum abigere valuerunt? Hoc usque adeo nequiverunt, ut Pharaonem rex posito priore supercilio coactus fuerit suos adversarios Aaronem & Mosem hortari, ut Deum pro depellendis à se suoque populo ranis deprecarentur. Quod etiam ita factum est, definitoque die ranæ sunt exterminatæ à domibus, eisdemque mortuis in cumulum coacervatis fœtebat regio.

§ 9. Sic Pharaonem etiam invitum Domino Deo incomparabili honorem deferre oportuit: Quemadmodum & ipsos magos, pe-

Exod. 8.
Rana
Ægyptia.

Genes. 1.

Creare
solum Dei
est.

nes quos ea potestas minime fuit. Nam quum Deo non amplius præstigias permittente, cyniphes vel pediculos, tum homines tum bestias infestantes producere, Aaronem & Mosem imitati, nequicquam tentassent: coram Pharaone confessi sunt, *Digitus Dei hic est: quasi dicerent, Digitus vel potentia Dei est, quæ vere progignit & condit ex pulvere, vel etiam nihilo, quicquid pro suo arbitrio vult, & quando illi placitum est. Id vero quod à nobis effectum vidisti, satanæ digitus est, qui nihil unquam revera procreare, sed phantasticam solum rerum imaginem dolose ostentare potest: Quare nos ejus clientes, ministrorum ipsius omnipotentis Dei veritatem imitati sumus præstigiis, quibus te ac tuum populum hactenus illusimus, Deo vero ob tuam incredulitatem & cordis duriciem connivente. At cessat nunc illa permissionis hora, ut non amplius dæmonii ludibriis relinquatur locus, sed Dei viventis veritati testimonium perhibere cogamur. Ita Dei manum jam agnoscunt, qui ei antea suis imposturis derogarunt: Dei gloriam prædicant, qui suis eam fucis prius obscurarunt. Nec postea rivum usque adeo Deum glorificassent, nisi antea impediti, frustra suam tentassent artem. Nec Deo tam justa puniendi contumaces occasio fuisset reliqua, nisi ad præstigias prius connivisset, deinde impediisset, quo se suamque potentiam notam faceret, ostenderetque illam longe esse aliam, ac veluti ex diametro pugnantem cum ea quam Ægyptii idololatræ & magi in veri Dei contemptum hactenus adeo venerati essent. Iustinus martyr in explicationibus quæstionum Christianis propositarum quæstione 26. asserit, magorum Pharaonis miracula non fuisse vera, sed spectantium fascinatione oculorum opera dæmonum. Id ipsum & in Decretis legitur, in 2. parte cap. 26. quæst. 5. Episcopi. Quin & Avitus Alcinus episcopus Viennenis, qui claruit sub Zenone & Anastasio Imp. anno 490. eandem quam tuemur sententiam, elegantissimis verbis exprimit lib. 2. de peccato orig. Hos Ægyptios incantatores Iannem & Mambrem fuisse, scribit Fulgosus lib. VIII. cap. II.*

§ 10. Hi incantatores, magiam prophanam exercentes, aut si voles, præstigiatores, Hebræis dicuntur hartumim, Græcis *ισαδου*. Vox item illorum Habar traducitur Latine incantare, *ισαδου* Græce, quando scilicet arcana quædam verba à magis mussantur, quibus efficacia inesse mira putavit. Quale illud est Virgillii nostri:

Frigidus in præsis cantando rumpitur anguis.

Ecol. 8.

Quin & David ejuscemodi miracula fieri per tales incantationes videtur de aspide surda significare, cujus mentionem facit Pſal. 58. Quo loco utitur verbo isto Habar, & simul verbo Lahas, quod idem significat.

De Maleſica in Endor.

C A P I I.

HINC portò ad mulierem in Endor maleficam, vel Pythonis spiritu imprægnatam confugitur, quasi & illa fuerit una ex Lamiarum noſtrarum numero, sed & eam fuiſſe magicæ artis conſciam, quæ dæmonis adminiculo freta illudebat decipiebatque, & propterea à Lamiis noſtris fuiſſe alienam, oſtendere conabor.

§ 2. Hæc Samuelem excitafſe legitur, è terra aſcendentem ſolito corporis habitu & veſtitu, ac futura in Dei manu adhuc poſita prædicentem. Eccleſiaſtici quoque author tradit, ipſius Samuelis hæc acta & vaticinia fuiſſe, quum ait: eum dormiviſſe, regi notum feciſſe finem vitæ ſuæ, exaltaviſſe vocem ſuam è terra, & vaticinarum eſſe, Delendam eſſe impietatem gentium. 1. Reg. 28
Eccleſ. 46

§ 3. Eſti verdè hiſtoriæ circumſtantia, & Jeſus Syrach aſſerere videantur, ipſum apparuiſſe Samuelem: penitus tamen rem intuenti oſtendam, non ipſum Samuelem, ſed hujus imagine diaboli ſpectrum, Pythiæ fœminæ libenter obſecutum, ut ludificaret, viſum fuiſſe.

§ 4. Primò diſertè ſeveroquæ edicto, à mortuis quæri veritatem, vetuit divina vox, multa mortis conſtituta: nec per eos doceri vult vivos, nec ab iis aliquas expectare patefactiones. Non inveniatur in te conſulens mortuos: qui hoc facit, eſt βδελυγμος Deo ſuo: hoc eſt, res talis quam odit Deus, abominatur, & in æternam abjicit damnationem. Proinde nos ſuo verbo, in quo ſeſe & voluntatem ſuam expreſſè declaravit, inniti firmiſſimè voluit Chriſtus, inquiring: Molen habent & prophetas. Dant. 17.
Luc. 16.

§ 5. Adhæc piorum animas maleficarum carminibus è designatione à Deo ſede evocari, & in corpora inhumata compelli, vel falſiſſimum eſt: vel ne in ſinu quidem Abrahæ, loco beatis aſſignato, tunc exiſtunt eorum animæ, in Domini manu conſervatæ. At ſatanam Magorum
carminibus
non
obediunt
beatorum
anima.

nam

νεκρο-

μυσ-
τησι.

σκη-

μυσ-
τησι.

In Matth.
homil. 29.

nam nihil unquam ab hac morte in sanctorum animas potuisse, nec bonos spiritus magicis artibus obedire: nec secretas semel à corporibus & collocatas in definitis sedibus animas, si revocentur, redire, ut ethnicis persuasum erat, confessum est hæcenus: Sed ascititia se illarum imagine ostentant dæmones. Quocirca non à mortuis ipsis, verum à dæmonibus illorum habitu vestitis *νεκρομυστησι* responsa accipiebant: quæ, si illi integris & expressis mortuorum corporibus cernerentur, *νεκρομυστησι*: Sin vero tenues, nebulosas & evanidas sibi circum funderent umbras, *σκημυστησι* nuncupabantur. Vere nimis Chrysostomus ait: Non anima defuncti est quæ dicit, Anima talis ego sum, sed dæmon, qui hæc, ut homines decipiat, sic confingit. Ibidem: Animæ sunt in loco certo, & expectant iudicium, neque se inde possunt commovere.

§ 6. Antea quoque Samuel plus minus biennio mortuus fuerat, & ejus corpus si non omnino computruerat, tamen ita deformatum fuisse certum est, ut eximia illa specie viva, qua antea innotuerat, & qua nunc se denuo fictus sistit Samuël, apparere nequiverit: neque etiam deorum magnificentiam referre potuisse cadaverosum corpus, quilibet novit: Quum tamen deos è terra ascendere, se contueri affirmaret divinatrix. Multo quivit minus loqui & vaticinari.

§ 7. Quorsum etiam Samuëlis piissimi vatis tam diu sepulcra corpus, pallium consuetum eodem momento ex impiæ fascinatricis mulierculæ imperio incorruptum assumpsisset, quod in sepulchrum secum non assumpsit, nec eo amiciebatur mortuus? Hoc autem sanctissimi viri spectrum ostentare, illi fuisse facile, inficias ire nolo, qui se in lucis angelum transformat, cum primis apud impium regem, tum perditam satanæ servulam.

§ 8. Deinde quum ipsa historia paulo ante testetur, Deum contumaci & abjecto regi Sauli ipsum consulenti responsa dare noluisse, vel per viventes prophetas aut sacerdotes, vel per somnia: Multo minus per divinum vatem ex morte suscitatum, quem nec vivum audire voluit, vel per angelum è coelis missum respondit regi, quem in furore suo omnino repudiarat. Quo etiam nomine motus Saul, Pythiam divinatricem professionis ergo publico edicto juxta Dei voluntatem ex Israël exulantem, furtive vero *latentem*,

sem, iniqua ratione consulere statuit, quasi indignabundi animi institutum fuisset.

Flectere si nequeo superos, Acherontam movebo.

Ideo non potuit non odisse & execrari hoc factum Deus, & justo iudicio deploratam illusionem dæmoniaca Saulis impietatem contra suum & ipsius præceptum, contra etiam conscientiae testimonium designatam punire, ut in præfracti Saulis mentem satanae fascinum merito permiserit. Nec novum aut inauditum hoc est, ubi quos pertinaces impietatis homines esse prævidet præscitque, magis solet excæcare, indurare, spiritui mendacii relinquere, & in reprobam tradere mentem. Exemplum esto Pharaonis invicta pertinacia, fides mendacibus spiritibus data, & extrema inde puni-
nitio.

§ 9. Quod porro historia commemorat, Samuëlem senem palium indutum, indigne tulisse, quod è sua quiete excitus esset, atque eum Sauli regi locutum vaticinatumque fuisse: hinc non convincitur, verum extitisse Samuëlem hoc spectrum: Quod diabolo spiritui milleartifici non sit difficile quamcumque formam mentiri, quidvis fingere, simulare, & de futuris jam antea vaticinio patefactis prædicere: Maxime vero, de quibus manifesta præludia, & eventus minime dubii indicia in foribus fere videbantur. Nec ignoravit Sathan, certissima esse quæ Sauli vaticinatus fuerat vir Dei Samuel: Ideo à Samuële antea prædicta repetit, potuitque non temere conjecturam facere ex apparatu hostium magnifico & instructis copiis, item ex dictis, factis & circumstantiis reliquis belli præsentis, quam sortem in eo conflictu assequeretur Sath: Potissimum quum ipsum à Deo abjectum, nec respicientem, & adversus Dei mandatum postremo Pythiam vatem, diaboli mancipium consulentem, in sua haberet potestate, atque pro suo impellere nutu, & præsentis prælii objicere posset exitio. Ideoque Saulem mortuum testatur Scriptura in transgressione sua, qua prævaticatus erat contra Dominum, nempe contra Domini verbum, quod non custodivit, & quod Pythonem consuluit interrogando, neque requisivit Dominum: Ob hoc interfecit eum, translato regno ad Davidem filium Isai.

§ 10. Porro si Jéhu Syrach testimonium urgeatur (quandam Hieronymo teste, illi ab Ecclesia non concedatur autoritas dogmata confirmandi ecclesiastica, nec rerum earundem controversias

¹ Ta-
rel. 10.

¹ Jéhu Sy-
rach au-
thoritas.

fias dirimendi : Hæc tamen quoque addere libet , ne pia hujus libri doctrina elevari putetur , Jesum Syrach solummodo ex primo Samuëlis libro historiam proponere : Quod factum est , simplici enarrare oratione , quemadmodum legitur , ut ad avitz virtutis æmulationem posteros invitaret provocaretque : Samuëlis item laudes succincte recensere , minime differere voluisse , verane an ficta fuerit Samuëlis apparitio.

*Illusionem
fuisse Samuëlis
apparitionem,
censens
Hebraei.*

§ II. Inter Hebræorum autem Rabinos quanquam pauci aliter sentiant , tamen Pythonum opus esse , fere omnes censent : Et nihil aliud præter præstigias , vanitatem , mendacium & deceptionem : Samuëlem intelligunt spiritum Pythonicum , qui induerat Samuëlis speciem : Item Samuëlem visum esse dicere Sauli . Mulier videbat Samuelem , neque tamen audiebat eum alloquentem Saulem : Sicuti nec Saul videbat Samuëlem , hoc est , illusionem illam diabolicam , quæ videbatur illi Samuël . Sunt inter eos qui hæc omnia mulieris putant arte conficta , quæ ex certis conjecturis sic deluserit Saulem . Kimhi contra adversarios sic arguit : Si Deus suscitavit Samuëlem , ut futurum eventum indicaret Sauli : Cur eventum illum non magis revelavit per somnia , aut per prophetas , aut per sacerdotum oracula , quam per maleficam mulierem ? Huic nostræ sententiæ subscribitur Tertullianus in libro de anima , Iustinus martyr in explicat. quæst. 52 . Argutissimus ille sanctioris Theologiæ censor Augustinus libro Quæstionum veteris & Novi Testamenti , quæst. 27 . item part. 2 . cap. 26 . quæst. 5 . nec mirum . Idem Augustinus ad Simplicianum , quæst. 3 . lib. 11 . & ad Dulcimum quæst. 6 . & in libello de cura pro mortuis agenda : Item lib. 21 . de doctrina Christiana , cap. 26 . Author quoque libri de mirabilibus sacræ Scripturæ , si is sit Augustini : Rabanus adhuc in epist. ad Bonaf. abbat. Bonos spiritus non obedire carminibus magicis , testatur Origenes in historia de Balaamo .

De Simone mago, & artis magicæ ejusdemque librorum condemnatione.

C A P. III.

IAM ad Simonem magum progredior , qui idem nomên apud nostros Germanos sortitur , quod lamizæ . Ex hoc ortus ingens hæreticorum numerus , qui sicut Jannes & Mambres Mosi restiterunt

terunt, sic & illi Apostolicæ veritati oblatrarunt artibus fraudulentiis. Hic Simon ille Samaritanus Romæ sub Claudio Cæsare propter hanc rem statua donatus est, cum hac inscriptione: Simoni sancto deo. Siquidem & Samaritæ gentem magica arte ita demontaverat, ut à minimo usque ad maximum univèrsa ab illo penderet, dicens: Hic est virtus Dei magna. Post varias autem præstigijs, quibus populum à Petri doctrina sedulo avertere conatus est, tandem velut in aëre volans, à dæmonibus vectus, Petro orante, exaltatus dilabatur, misereque interiit. Hujus blasphemias prolixè recensent Clemens in Itinerario, Egesippus lib. III. de excidio Hierosolymit. cap. 2. Ambrosius in Hexamer. Irenæus, Eusebius, Nicephorus lib. II. Eccles. hist. cap. 27. Fulgosus lib. VII. cap. II.

Simon Samaritanus. Act. 8.

Abdias episcop. Bab. lib. 1. c. 1. apof.

§ 2. Ejusdem fuit professionis famosissimus magus Cinops, quicum Joanni Evangelistæ jussu Domitiani in Pathmo insula, quæ una est ex Sparadibus, exulanti controversia erat, quem & Ioanne precante, fluctus absorpsisse legimus.

§ 3. Hanc magorum artem omnium placita legum exterminant & execrantur. Ejusdem affectatores interduntur & damnantur severissimo Dei mandato in Levitico, tum etiam Deuteronomio: Non inveniatur in te ducens filium aut filiam in ignem, divinans divinationem, observans dies, non divinans ex sortibus, non incantans aut exercens præstigijs diabolicas, non consulens Pythonem, non interrogans mortuos: Quia abominatio est Domino omnis faciens hæc. Hinc & inter sacrilega Manassis regis flagitia, quibus Deum irritavit, connumeratur, quod fuerit maleficus, magiam exercuerit, & Pythonem consuluerit. Quod vero hi tolerarentur audirenturque, Esaias vaticinatur casum & interitum Babylonis, cui & Inprimis exitio fuit hujus sceleratissimæ artis studium, quam ad ultimum à Cyro rege sub Persarum imperium redigeretur. Ita clamat divinus Vates: Venient tibi duo hæc subito in die uno, sterilitas & viduitas, propter multitudinem maleficiorum tuorum, & propter duritiem incantatorum tuorum vehementem. Sta cum incantatoribus tuis, & cum multitudine maleficiorum tuorum, in quibus laborasti ab adolescentia tua, si fortè quid profit tibi. Quasi diceret: Non te liberabunt plurimi magi aut divini suis incantationibus variis aut prælagiis. Merito itaque semper apud præscos in quæstione fuit, incanta-

Levit. 19. 20. / Dent. 18.

2 Reg. 21. 2 Paral. 33.

Esaias 47.

menta valerent ne aliquid, quum meræ sint præstigiæ.

§ 4. Porro de magicis curiosarum harum artium vel præstigi-
arum libris quid decerni debeat, ne quidem in quæstionem vocan-
dum, quum non modo Romanorum exemplo (qui licet ethnici
essent, tamen mathematicos & incantatores senatusconsulto Ita-
lia pellendos & eorum libros concremari voluerunt) eos aboleri
oportet: verum etiam, quod memorabile & posteris omnibus sine
controversia imitandum hic exemplum legamus in Apostolorum
Actis, ubi Pauli apostoli prædicatione Ephesi comburuntur cuncti
eo comportati execrationum libri, pecuniæ quinquaginta millium
pretio æstimati. Hermogenes item magus librorum magicorum
copiam magnam offert Iacobo apostolo, qui exurebantur. Eos
qui magiam admirati fuerant, volumina combussisse, tradit A-
thanasius de Humanit. verbi. Imperatores item Homerus &
Theodosius constituerunt tales libros sub episcoporum oculis con-
cremandos flammis. Ejusmodi quoque congestos tenebrarum li-
bros ut damnabiles, improbatæ lectionis vocavit, profusque cor-
rumpi voluit Ulpianus Iurifconsultus, l. cæteræ. §. 1. ff. fami-
liæ hereticæ.

Act. 19

Abbas
lib. 1 v.
hist. apof.

§ 5. Atqui ab hac magorum vel incantatorum familia longe
peregrinos esse, quos Veneficos, & quas Lamias dicimus, nunc
porro demonstrare tonabimur.

De Veneficis.

C A P. I V.

VENEFICOS, vel si liceret, venenificos, Græci φαρμακός,
φαρμακώτις, φαρμακόντις, item φαρμακότης, & φαρμακώτις
fœminas, perniciosissimæ artis (quam magiam veneficam,
si voles, appellare licet) conscias, dicunt. Illos pharmacis vel ve-
nenis ex quacunque materie, siue ex metallorum, siue ex stirpium,
siue ex animantium vel excrementorum genere, vel ex corpori-
bus mixtis propinatis illitis, aut alicubi reconditis ut halitu fe-
riant, periculosos eiere morbos cum atrocissimis symptomatibus
constat: ut alii in corporis extenuationem viriumque imbecillita-
tem inducantur: quibusdam juncturarum compages dissolvantur:
cæteri varie cruciatibus excarnificentur: nonnullos vero diuina
torqueri ægritudine: plerisque præcipitanter, quasi vitæ filo, mox

rupto, interdum & cum intolerabilibus doloribus vitam præscindi videas. Non interim ignoro, veneficorum nomine & alios maleficos vulgo comprehendi.

§ 2. Horrenda sunt quæ de Veneficis scribit Antonius Sabellius in hæc verba : Infamis inde annus secutus , M. Claudio Marcello, & T. Valerio Flacco (sive Potito, ut alii scripserunt) consulibus, quum multi ex primoribus patrum simili morbo & eventu mortui essent : Ancilla quædam ad Q. Fabium Maximum Ædilem Curulem venit, causamque ejus cladis prodituram se professa est, si fides sibi daretur, quod id indicium apud dominos haud futurum esset sibi noxæ Fabius re ad Consules delata, à Consulibus ad Senatum, fide consensu ordinis indici data, patefactum est muliebri fraude eam cladem accidere : multas esse quæ in virorum perniciem coquerent venena : ac si secum eant, fore ut multæ veneficio occupatæ deprehenderentur. Missi qui ancillam sequerentur : Hi quædam medicamenta coquentes, apud alias recondita inveniunt. Quibus in forum delatis, vigintique numero matronis, apud quas id pharmaci genus fuerat deprehensum, publice accersitis, & in his Cornelia & Servilia patritiæ gentis : Quæ quum salubria esse contenderent, a consutante indice bibere justæ, spatio ad colloquendum sumpto, inter se locutæ, id haurire statuunt : Medicamento in conspectu populi epoto, ad unam interiire. Inde ad centumseptuaginta ejuldem sceleris convictæ, capitali sunt supplicio affectæ. Atrocitas rei, quia ad eum diem in nullam de veneficio unquam fuerat inquisitum, prodigii est loco habita, velut alienatis furore mentibus, id flagitium perpetrari contigisset.

*Enneadis
4 lib. 17.*

*Veneficia
horrenda.*

*In nullam
antea de
Veneficio
inquisi-
tum.*

§ 3. Venefica fuit Crescentii illius seditiosi Romani, eoque nomine ab Ottone tertio vili jumento facie averfa impositi, perque urbem circumvecti, & tandem ad portam suspensi uxor: quam quum Imperator virtute & sapientia alioqui præstantissimus deperiisset, illa quod Ottone in Germaniam reditum apparante, se videret conjugii spe excidisse, chirotecis veneno infectis, eum necavit, anno 1001. quinto Calend. Febr.

§ 4. Veneno ab uxore Zoe procacissimæ & intemperantissimæ libidinis foemina, quum deperiret Paphlagonem quendam Michaellem, sublati Romanus Argyrus Imperator Orientis, qui priorem antea reliquerat conjugem.

R r r r 3

§ 5. Veneno

§ 5. Veneno item lento interemptus Joannes Cimices Orientis Imperator à Basilio quodam eunucho, cui se potentiam derogaturum fuerat interminatus.

§ 6. Veneficium adhæc fuit, quod Casali in urbe Salassæ regionis Italiæ contigit circiter annum Domini D M XXXVI. Conjuraverunt viri ac foeminae, quadraginta fere numero, inter quos & carnifex erat, ut quum pestis antea sæviisset, & jam coepisset mitescere, unguentum conficerent, quo illitis portarum vestibibus, inficerentur qui vestes tractarent: Appararant & pulverem, quem vestibus clam inspergentes, noxam inferebant. Latuit aliquandiu dolus, sublatique multi à conjunctis sanguine vel affinitate: Data etiam veneficis, ut ferebatur, pecunia hæreditatis ergo. Sed quum cujusdam Neci nomine fratrem atque unicum filium enecassent, vixque alii quàm domini ipsi domuum aut filii perirent: Simulque animadvertissent Androgynam se in domos infimare, atque eos maxime interire, quorum ædes ingrederetur: Deprehensa conjuratione, omnes exquisitissimis tormentis interempti sunt. Facti etiam, quod in celebri cujusdam Divi pompa sublevis perunctis universos trucidare cives decrevissent: Paratque in hunc usum fuisse supra viginti ollas. Idem postea Genevæ recarunt nonnulli, qui & poenas dederunt. Alios similiter Mediolani reclusos inunxisse constat: Sed quæstionibus subjecti, quum nihil confiterentur, nec quisquam obiisset, dimissi sunt. Bassianus Lantidus scribit, Patavii monachum quendam cum aliis plerisque eisdem conspirasse, qui pestis tempore infecta lintamina in domos occulte conjiciebant, ut in multos derivaretur contagio: Suspensum quoque ab his est supplicium. Quam sanè hic locum meretur illud Nasonis I. Metamorph.

— Non hospes ab hospite tuus,
Non sacer à genero, fratrum quoque gratia rara est,
Imminet exisio vir conjugis, illa mariti,
Lurida terribilis miscent aconita noverca,
Filius ante diem patrios inquiri in annos.

Venefici
capite
placendi.
Mechafse-
pha.

§ 7. Hos Veneficos lex Mosi è vita sublato voluit Exodii hoc decreto, מכשפה לאחתיה, id est, Veneficam non patiens vivere. Nomen enim מכשפה Mechafsepha, quo lex utitur, à חשף Chasaph deflectitur: positumque est id foeminino genere, ut aqua inter-

interpretes : Non quod viros impunes esse lex velit, sed quia ille sexus ob genuinam simplicitatem dæmonis insidiis frequentius patet. Quare Græca tralatio, quam Septuaginta senioribus affcribimus, decretum illud liberius reddidit, *φαρμακὸς ἢ τοξικὸς*: hoc est, Veneficos (ut masculino genere fœmininum comprehendatur) non retinebitis in vita. Animadvertendum vero, prædictum vocabulum *שפז* Chasaph, & quæ ab ipso deducuntur, vix usquam in prædicta tralatione Græca aliter exponi, quàm ut veneficium significent: hoc est, hisce Græcis vocabulis, *φαρμακός, φαρμακός, φάρμακον*, & quæ hujus sunt inflexionis. Nec temere mihi à plerisque sinam eripi elevarive translationis Septuaginta interpretum fidem, qui sine dubio & peritissimi fuerunt idiomatis Hebræici, & Spiritus sancti inspiratione & ductu ad tam pium congregati opus, ut non facilè erroris notam mereantur, propter illorum multitudinem, & idcirco major illis fides debeatur quàm Eliæ Levitæ aut non nullis recentioribus, qui Mechassephā Lamias interpretantur, Germanicè *Zauberinn*. Nam *φαρμακόν* nomen quando in malam accipitur partem, fere apud Dioscoridem, Galesum, & totam Græcorum antiquitatem sumitur pro veneno aut medicamento venenoso: Et qui cum ejusmodi medicamenti nocere student, vocantur *φαρμακὸς* vel *φαρμακός*.

Pharmacum.

§ 8. Præterea huic nostræ sententiæ suffragatur Flavius Josephus ex regio & sacerdotali sanguine ortus Mathathiæ sacerdotis filius, natione Hebræus, patria Hierosolymitanus, genere sacerdos, qui decimumquartum agens annum eam laudem consecutus est ex literarum studiis, ut à Pontificibus & urbis Hierosolymitanæ primoribus de penitiori legum sensu confuleretur. Propterea & à D. Hieronymo Græcus Livius appellatur, à recentioribus vero Judæis Joseph Berengarion. Eundem Hieronymus in Catalogo Ecclesiasticorum scriptorum digna cum laude constituit. Hic quum animadvertisset, solos quinque libros Moyfi apud Græcos extare, opera Ptolomæi regis Ægypti translatos, ut dixi, statuit Epaphroditi viri doctissimi adhortationibus incitatus, universam veteris Testamenti historiam Græcis auribus tradere: Quod & effecit, conscriptis primum Hebraica lingua, deinde & Græca, De antiquitatibus libris viginti, in quibus servatis simul & sanctorum scripturarum veritate, & historiæ legibus, quandam veluti paraphrasim in omnes ferme veteris Testamenti libros accommodavit.

davit. Is ipse legis ejusdem sententiam, Antiquit. Judaic. lib. IV. cap. 8. his explicuit verbis : *φαρμακον μὴτι θανάσιμον, μὴτι τῶν οἰς αἰῶνα βλάβας προκατασκευασθῆναι ἰσχυροῦν ἰχίτω μολιαις. ἰσὺ δὲ καὶ τῶν οἰσθῶν φαρμακον αὐτῶν πηθεῖται, τῶν πᾶσι χυμῶν δὲ διήθησθαι ἐκείνη καὶ ὅτι φαρμακον αὐτῶν προκατασκευασθῆναι.* Id est, Venenum neque letale, neque in alios noxios usus præparatum, Israëliitarum aliquis habeat : quod si habere deprehensus sit, morte mulctetur, & patiatur id quod facturus erat illis, adversus quos venenum paraverat. Idem fere sonat lex Cornelia de ficariis & veneficis : Qui venenum malum necandi hominis causa fecerit vel vendiderit vel habuerit, plectitur.

Lex Cor.
nolia. ff.
l. b. 16.
tit. 8.

§ 9. *φαρμακον* Jesabelis, veneficia vertit D. Hieronymus 2 Reg 9. Adhæc si vetus Testamentum applicare velimus ad novum, comperimus eodem vocabulo divum Paulum uti in cap. 5. ad Galat. *φαρμακον*, hoc est, veneficiorum, inter opera carnis, quod Germani vitiose traduxerunt *Zauberer*, in quo ab Italis vincuntur, qui converterentur a veterenamento recte. Si Paulus aliud genus maleficii intellexisset, alia voce potuisset uti, aut repetere verbum *βασκανισθαι* & *βασκάνισαι*, quod fascinari & fascinare designat: quo significato Theocritus, Dioscorides & veteres utuntur, quinimo & ipse Paulus in eadem epist. cap. 3. O amentes Galatæ, *τίς ὑμῶν ἐβασκάνισεν*, quis vos fascinavit, ut non obediatis veritati? Ubi Germani recte transtulerunt, *wer hat euch bezaubert*? In Apocalypseos quoque Joannis cap. 9. ubi Homicidia tanquam generalis vox cædis ponitur prius, mox *φαρμακον* sequitur, id est, maleficia quæ per venena fiunt : sic & cap. 18. 21. 22.

βασ
κάνισ-
θαι.
βασ-
κάνισαι.

Mechaf-
sepha.
Mechaf-
sephum.

§ 10. Non interim ignoro, *mechasssepha* & *mechasssephum*, *φάρμακον*, & *φαρμακον* quandoque liberius usurpari, & ad magicas extendi artes : at non ad alias, quam ea novere secula. *Lamiarum* autem à me descriptarum conatus ab actibus illorum Magorum, quorum Moses & sacrosancta meminit Scriptura, penitus sunt diverfi. Nihil hic firmi ex historiis veris illo ævo conscriptis ad rem attuleris. Quæ postea de illis poetæ scripserunt, vanissima ut plurimum sunt commenta, & meræ fabulæ, vel potius mendacia. Testimonio sunt Virgilius 4 *Æneid.* & in Pharmaceutria, Ovidius 7. *Metamorph.* Horat. *Epod.* 5. Tibull. lib. 1. *Eleg.* 2. item & alii, quos videre licet lib. III. de Præstig. dæm. cap. 1. quemadmodum & legem duodecim Tabularum de incantatis frugibus confutatam cap. 16.

§ 11. Per

§ 11. Per mechassephim Exodi 7. v. 13. designari præstigiatores, ipsa res docet, qui carminibus vel nefariis artibus apud Ægyptios familiaribus, quædam incredulorum oculis apparenter objiciebant, quæ revera non erant: Id vero nequaquam nostræ possent lamæ, quum etiam maxime velint. Ad experimentum provoco. Reliquis locis, (legitur enim ea verbi positio in sacris Bibliis tredecim omnino locis) nimirum in Exod. cap. 22. v. 17. in Deut. cap. 18. v. 10. in 2 Reg. cap. 9. v. 22. in 2. Paral. cap. 33. v. 6. in Isaia cap. 47. v. 9. & v. 12. in Jerem. cap. 27. v. 8. in Dan. cap. 2. v. 2. in Mich. cap. 5. v. 12. in Nahum. cap. 3. v. 4. bis: Denique in Mal. cap. 3. v. 5. à D. Hieronymo conversa ea vox Malefici vel Maleficia, pro verbi inflexione scilicet: magos infames eorumque actus ego intelligo. De loco Exod. cap. 22. controversia est. Veneficia Jesabelis reddidit ille 2 Reg. Maleficia alii: quum tamen magicas artes nusquam legatur illa exercuisse, verum cædibus in prophetas sæviisse: Nabothum insontem ob denegatam sui agri venditionem, obrui lapidibus jussisse: Achabum maritum Israëlitarum regem ad idolorum cultum perduxisse: Quæ simulachris immolabantur, comedisse, artibusque fuisse usam fornicariis. Hinc dilucidè vides, mechassephim ad diversa in Bibliis usurpari flagitia. Adhæc cæteris locis supra citatis, ut plurimum cum conjectoribus & somniorum interpretibus atque auguribus, & hoc genus hominibus annumerari, unde quandam actionum communionem licet colligere, deprehendes. Omnes vero tales divinationum veterarum modos ignorant nostræ lamæ. Quocirca si vocem illam spectare nolles veneficos, ad magos quos dixi, inauspicatos, & quidem secundum leges puniendos, si hoc malis, referre per me licet. Tales enim ex Israël exulabant vel poenæ subiciebantur, quales & præstigiis Pharaonem illuisse supra dixi.

2 Reg. 9.
Maleficia
Jesabelis.
1 Reg.
18. 21.
Apost. 2.

§ 12. Similiter indistinctius licentiusque Germanis nomen *Zauberer* torquetur, ad quod exhorrescit, fascesque apparat fere quilibet, citra exactam circumstantiarum totius causæ inquisitionem, multo minus notionem. Uno illis eodemque nomine *Zauberer* nuncupatur magus ex professor illusor præstigiatorve, frequenter etiam eruditus, ex libris illicitis, vel alioqui dæmonum institutione utens verbis, characteribus, figuris, sigillis, amuletis, suffitibus, ceremoniis, & reliquis id genus quisquillis: Item veneficus studio venenum usurpans: Atque Lamia, ob mentis imbecil-

Exod. 7.

litate, & phantasiâ à diabolo vitiatam delusa, ut se fecisse credat, quæ illi saltem per somnium cognita, vel etiam rerum natura non agnoscit. Alii certe nulli Mosis lege condemnari debent, quam quos Moses & illud seculum novit. Lamias autem vulgo dictas, & jam à me describendas, ne quidem Christi tempora norunt, multo minus Mosis: Quorum vero incantatorum meminit Scriptura, cuncti fuere infames magi. Hinc evenit, si quando lamiarum fit mentio vel veneficorum, ut confestim Pharaonis præstigiatores vel incantatores, longe à lamiis & veneficis diversos opponant, æquivoco Germanico falsi. Agedum igitur, jam lamias quoque propius spectemus.

Exod. 7.
Levit.
19. 20.
Deut. 18
Esaiâ 8.
29. 47.
Psal. 57
2 Paral.
33.
Eccl. 12.

Quid Lamia.

C A P. V.

LAMIAM appello, quæ ob foedus præstigiosum aut imaginarium cum dæmone initum, proprio ex suo delectu voluntate, vel maligno dæmonis instinctu impulsive, illiusque ope, qualiacunque mala vel cogitatione vel imprecatione, vel re ludicra atque ad institutum opus inepta designare putatur: velut aërem insolitis ignire fulminibus, tonitru terrifico concutere, damnosa grandinis insoliti multitudine ferire, tempestates excitare, segetem in agro lætam alio transferre aut depopulari, morbos præter naturam hominibus bestiisque ciere & mederi, paucis horis longissime evagari, choreas eum dæmonibus ducere, epulari, succubum agere, homines in bestias commutare, & mille monstrosa rerum ludibria ostentare. Hæc lamia vulgo attribui video, maxime ex poëtarum autoritate: verum

Horat. de
arte poet.

— *Pictoribus atque poëtis*

Quidlibet audendi semper fuit æqua potestas.

Quocirca eam ut plurimum vetulam, mente stupidam, indoctam, absque ullis libris, à spiritu dæmoniaco præstigiis illusam, phantasia solum à diabolo imbuta vitiatæque usque adeo simulachris, ut fecisse constanter fateatur, quæ nec facere potuit, nec in rerum natura unquam fuere, nec ipsa patitur natura, demonstrare conabor, ubi prius professionis modum & foedus, quod semper mordicus objicitur, & velut irrevocabilis sententiæ perpetuum decretum urgetur serio nimis, exposuero.

Lamia.

Lamiarum professionis modus & fœdus

CAP. VI.

UT vero omnia dæmonis instituta minime cohærent, varique & mendacia comperiuntur: ita & professionis lamiarum modus ineptus, futilis manufque est, ac diverse à quolibet ejus factiois reo quæstionibusque subiecto narratur. Exempla sunt obvia in Malleo maleficarum, libro sic inscripto, Prima secunda partis 9.2.6.2.3 ubi legitur: Modus profitendi duplex est: Unus solennis, per simile, ad votum solenne: Alius privatus, qui seorsum dæmoni quacunque hora fieri potest. Solennis inter eos fit, ubi lamia in certam concionem statuto die veniunt, & dæmonem in assumpta hominis effigie vident: Qui quum de servanda sibi fide admonuerit, successumque in rebus mundanis prosperum, & vitæ longitudinem promiserit, quæ præsentibus sunt, novitiam suscipiendam ipsi commendant. Et dæmon si in abneganda fide, cultu Christianismi, & extensa muliere (sic enim beatissimam virginem Mariam nuncupant) & in sacramentis nunquam venerandis invenerit novitiam seu discipulum proclivem, tunc dæmon manum extendit: Ac viceversa discipulus seu novitia stipulata manu, illa servaturum se pollicetur. Hinc dæmon subjungit, ea non sufficere, sed oragium deinde petit, continens, ut anima & corpore se in æternum illi dedat, & pro viribus alios quoscunque utriusque sexus illi adjungere velit. Addit denique, ut certa unguenta ex ossibus & membris puerorum, & præcipue renatorum fonte baptismatis, sibi conficiat, per quæ omnia sua instituta, ipsius adminiculo explere poterit. Hunc modum nos inquisitores (scribunt Mallei maleficarum authores) cognovimus in oppido Brisiano Basiliensis diocessis, plene à saga juvenulo informati. Deinde post legitur: Præfato inquisitore mihi referente intellexi, in ducatu Lausanensi quosdam magos coxisse & comedisse proprios infantes. Modus autem discendi talem artem fuit, ut dixit, quod magi in certam veniant concionem, & opere eorum verisimiliter dæmonem in ascititia hominis specie conspiciant: cui discipulus necessario dat fidem de abnegando Christianismo, de eucharistia nunquam adoranda, & de calcando super crucem, quando latenter posset.

Non manum, sed eius simul lacrum extendit, quum spiritus carnem & ossa non habeat: salax itaque est stipulatio, nec nullius momenti.

§ 2. Fuit insuper fama communis, Petro iudice in Boltingen

narrante, quòd in terra Bernensium tredecim infantes à lamis essent devorati: quamobrem etiam in tales parricidas satis duriter exarserat publica justitia. Alius postea juvenis, tamen uxoratus, hunc refert ordinem: Oportet primo Dominico die, antequam aqua benedicta consecratur, discipulum futurum cum magistris templum ingredi, & ibidem abnegare, &c. Deinde *omagium* præstat magisterulo, id est, parvo magistro: Ita enim *dæmonem*, nec aliter, vocant. Sequitur postremo: De utre bibit, ut *audies*: quo factò, statim intrinsecus sentit se imagines nostræ artis concipere, & principalibus ritibus hujus sectæ imbui confirmarique. Quum autem modum quo infantes comederent, à *figa* capta inquireret Petrus: Hæc respondit, illum talem esse. Infantibus nondum baptizatis vel etiam baptizatis insidiamur, præsertim quando crucis signo & orationibus non muniuntur. Hos in cunabulis, vel ad parentum latera jacentes ceremoniis nostris occidimus: Quos, postquam putantur oppressi esse, vel aliunde mortui, ex sepulchro clam suffuramur, & in olla decoquimus, donec evulsis *ossibus*, velut *cera* ferè potabilis efficitur. De solidiore materia *unguentum facimus*, nostris voluntatibus, actibus & transvectionibus commodam: De liquidiore vero humore utrem implemus, ex quo quicumque biberit, additis ceremoniis paucis, evestigio nostræ artis concius reditur & magister. Hæc ille.

Veri imagines, id est, vitia tam phantasmata.

Unguentum terribile.

Petus tartorem.

Professio Lamiarum diluitur, ostenditurque fœdus esse præstigiolum, stultum, & nullius ponderis.

C A P V I I .

QUA hæc non cohæreant, sint absona, indignaque quibus fides vel leviter adjungatur, quilibet, dummodo non omnino mentis inops, & præfractè concepta opinione præoccupatus esse velit, faciliè judicabit. Fœdus autem esse præstigiolum, phantasmate aut imaginatione vel phantastico præstrigentis spiritus corpore fallaciter apparente: vel nervis opticis seu visoriis indita subdole, quam satan vult, specie, commotis huc humoribus & spiritibus idoneis: vel sibilo, susurro aut murmure in organis auditus vitiatæ formis imagini respondente, spiritus maligni arte excito, conflatum stabilitumque, ac inde nullius esse ponderis, haud obscure cognoscitur: potissimum si diversa con-

trahen-

trahentium essentia, contractus forma, modus & circumstantiæ perspicaci mentis acie inspiciantur, atque rationis fideique nostræ æquilibrio exactius pensculentur. Sic pleraque omnes actiones lamiaë hactenus attributas, quas suas esse male sana quoque fateatur, ex corrupta à præstigiatore virtute imaginativa, non lamiaë, sed ipsius satanæ existere, palam fit. Huic etenim minime opus est alterius adminiculo in sua potentia ostendenda, aut actionibus declarandis, qui nec ullius voluntate aut imperio cogitur, quam Dei & hujus ministrorum bonorum: Malis non coactus, sed sponte & quidem libenter obsequitur, Deo permittente, malitiosus ille veterator, secus licet fingat simuletque, teste Porphyrio, ut suis præstigiis nos magis irretiat. Non vero stricte colligari pactum imaginarium, doloque malo mendaciter ab altera parte initum necesse est, quum à præstringente spiritu apud stupentem, nec mentis compotem satis hominem aliter fieri nequeat. Siquidem quod dæmon extensa manu firmaque stipulatione lamiam recipiat, falsissimum esse, neminem dubitare oportet, quum spiritus carnem & ossa non habeat, ipsa Veritate teste. Tatianus adhæc contra Græcos hic recte scribit, dæmones omnes non carnea, sed spirituali concretionem constare, quæ est ignis & aëris: Quæ corporum constitutio à solis illis perspicari potest, qui spiritu Dei muniuntur, non item à cæteris hominibus quos anima regit.

§ 2. Præterea dolosa hæc stipulatio, maxime in perniciosum finem confecta sine testibus aut vadibus contra Dei voluntatem, si tantum habebit momenti, ut nulla queat rescindi ratione, & necessario ejus virtute alter alterius voluntatem sequi, illiusque præcepto morem gerere compellatur: Cur pactum illud prius in baptismo ex peculiari Dei voluntate & mandato, solennibus verbis vere sancitum, & quidem interpositis fidejussoribus, tanquam prærogativa non præponderabit? Alia profecto contractus est firmitas inter Deum veracem & sanæ mentis homines. Quicquid ille stipulatur, & in suo verbo addicit, hoc fideliter & indubitate præstat, nec data manu præstigiola deludit, non saltat, nec convivatur, vel similibus rebus ludicris quibuscum paciscitur, nequiter fallit dementatve, quemadmodum hic commentitio carnali corpore amatus. Disparitatem hic qui negaverit, nescio quid veritatis idem sit admissurus.

§ 3. Atqui fidem Christianam hic abnegasse miseram animum,

Ssss 3

objicies.

*Dolosa
stipulatio.*

*Fidem
Christi-
anam ab-
negaverit.*

Gal. 5. objicies. Et nos, quotquot aliam salutis viam quaerimus, quam Christum Jesum, ejus præcepta observantes, vestigiisque insistentes, viva in ipsum fide, per dilectionem operante fidem abjicimus, re ipsa testati mente sana, quod illa vel ætate stupida, vel sexu inconstans, vel impotentia mentis lubrica, vel animi morbo desperans, aut imaginariè aut maligni arte delusa, fecisse putatur. Aures hic Pauli verbis, quibus eadem Christianam vere abnegantes scite depingit, paulisper accommoda. Illud scito, inquit, quod in extremis diebus instabunt tempora periculosa. Erunt enim homines sui amantes, avari, fastuosi, superbi, malefici, parentibus immorigeri, ingrati, impii, carentes affectu, nescii foederis, calumniatores, intemperantes, immites, negligentes bonorum, proditores, præcipites, inflati, voluptatum amantes potius quam amantes Dei: Habentes formam pietatis, sed qui vim ejus abnegant. Et istos avertere: ex his enim sunt qui subeunt in familias, & captivas ducunt mulierculas peccatis oneratas, quæ dicuntur concupiscentiis variis, semper discentes, nec unquam ad cognitionem veritatis venire valentes. Quemadmodum autem Janes & Mambres resistebant Moysi, ita & hi resistunt veritati: Homines mente corrupti, reprobi circa fidem. Sed non proficiunt amplius: Siquidem amentia eorum evidens erit omnibus, quemadmodum & illorum fuit. Hæc Paulus.

Pietatem qui abnegant, circa fidem Christianam reprobi. Enod. 7.

Chrismatis vim, si qua est, non posse externa exemptione tolli.

§ 4. Ad chrisma in foederis contractu è fronte exemptum, quemadmodum plerisque aliis persuasum, si confugias, licet vel unico verbo hic satisfacere posses: Id tamen ne plus facessat negotii, tutius erit respondere: Si qua vis erit chrismatum, eam non in externa illinitione magis consistere, quam in externa aquæ superfusione in sacramento baptismi, qui fide intercedente sanctificatur, atque ita confirmatur, ut si postea centies aqua corpori infusa abluatur, imo universa cutis abradatur, nihilominus ex caractere fide impresso permanet baptismi essentia: Etiam si ejus virtutem homo quandoque lapsu abneget, tamen si resurgat à peccatis ad vitæ emendationem, resipiscencia conversus, eadem stabit baptismi semel administrati energia. Ratio chrismatum erasi erit eadem apud poenitentem, si ita voles: alioqui vel vulnere syncipiti inflicto, aut putrido ulcere ea in parte exorto, illud quoque intire sequeretur: Quanquam etiam non vere synciput in foedere collidi crediderim, sed imaginariè: quemadmodum reliqua multa hic

hic contingere animadvertimus, quo credulum hoc maleficatorum hominum genus persuasione mala inducatur, ut se diaboli retribus jam inde implicitum usqueadeo servumque credat, 'quasi omnis resipiscentiæ via deinceps sit præclusa, quo hac ratione tandem extrema cogitet moliaturque: quamvis non magis huic, imo multo minus, ut vitiata phantasia deluso, quam quibusvis aliis graviter peccantibus conversionis locus erit præcisus. Petrus siquidem antea brevi à Christo præmonitus, contra conscientiae testimonium ter Christum, addito etiam juramento, negat: Atqui agnito errore, lachrymisque fufis, in gratiam recipitur. De hoc & reliquis huc facientibus copiosius postea cap. 24.

*Matt. 26
Marc. 14
Lucæ 22.
Joan. 18.*

Fæderis vani demonstratio reliqua.

CAPUT VIII.

AD HÆC, quod ullis ceremoniis pueros occidere quis possit, falsissimum est, meraque satanæ suggestio, & inanis credulitas. Item quod illos ex sepulchris clam effodiant, nihil esse nisi dæmoniacam persuasionem ex imaginativa vi corrupta, aut alto somno vitiata, palam constabit, si monumenta inspiciantur, unde eos extractos esse narrant lamiae: Ibi etenim adhuc invenientur reconditi. Nec hæsitare volo, eodem modo in mentem illis inductam esse infantis decoctionem in olla confectam, donec exemptis ossibus caro redderetur potabilis. Tam enim istud existit inhumanum, tetricum, crudele, & propterea creditu difficile, ut si vel meis hoc intuerer oculis, citius horribilis hujus spectaculi fascino eos mihi præstrictos crediderim, quam nefandum hoc & plusquam tragicum, omnemque exuperans fidem condimentum vere apparatus esse fatear.

Ceremoniis non possit occidi pueros. Infantes mortuos ex sepulchris effodi, delusivum est. Petrus ille Stygus imaginarius, nisi & magnum.

§ 2. Sed esto, quod ex Stygia palude proserpant ejus unguenti artifices horridicæ striges, quæ omnem humani sensus imaginem prorsus exuerint: Cedo tamen, unde illi unguento ea virtus, ut si quis eo inungatur, fiat sceleratarum voluntatum, execrabilium artium, & transvectionum incredibilium particeps? vel si eo fedile aut lignum illinatur, mox alter huic innixus per aëra feratur: Quemadmodum Lamiae persuasum habent, & Malleus maleficarum testatur? Non libet hic anxie de mortuæ putidæque & virulentæ hujus carnis decoctæ temperamento & viribus disceptare.

Siqui

Siquidem in rerum natura eam ita paratam non inveniri, *fimiter* credo: idem de liquidioris materiæ in utre, ut dictum est, conservatæ præparatione, potatione & virtute dictum volo. Interim negandum non est, miseras has mulierculas ita formis virtuti phantasticæ impressis à dæmonio dementatas, non aliter ac si hæc ita vere fierent, scire: Uti fere omnes illarum præter naturam actiones, imaginariæ saltem videntur: Et propterea quæstionibus adactæ flammisque propinquæ sua aperte confitentur flagitia, per somnum vel simulachrum illis solummodo cognita.

§ 3. Idipsum extra omnem controversiam ponunt confirmantque Decreta ad hunc modum: Quædam mulierculæ inservientes satanæ, dæmonum illusionibus seductæ, credunt se alia nefanda quoque agere: Puta parvulos à lacte matris avellere, affare & comedere: Domi per caminos seu fenestras intrare, & habitantes variis modis inquietare: Quæ omnia & consimilia solum phantasticæ accidunt eis. Cum ea vero quæ fossula facta, & lotio infuso vel aqua, digitoque moto se tempestatem ciere arbitratur, colludit dæmon aërem turbans, ut illam sibi additam, in officio contineat.

§ 4. Hujus ergo ex utre potionis tartareæ, sed imaginariæ in sædere usus, ipsum quoque præstigiosum esse, præter multam ejus diversitatem, apertius demonstrat: Lubetque hic cum Horatio dicere.

¹ Carm.
ode. 36.1

Ne quodcumque voles, postcat sibi fabula credi,

Neu pransa Lamia vivum puerum extrahat alvo.

§ 5. Pacti item vanitatem id quoque docet, quod eo inito ceremonias quasdam contra Ecclesiæ statuta cogantur observare: Quemadmodum diebus Dominicis jejunare, aut sextis feriis (ut ajunt) carnibus vesci, aut crimina in confessione celare, vel tempore elevationis in terram spuere, vel sub Missæ actione verba proferre inutilia, vel aliquid simile designare: Ita Maltei referunt fabricatores. Hæc qualia & quanta sint delicta, quilibet pius, tenuiter modo sacrarum literarum cognitione tinctus, intelligit. Etenim quum dies Dominicus sit audiendo Dei verbo, orationibus, & divino cultui imprimis consecratus, his nemo fructuosus vacarit, quam qui mentem à cibi nebulis serenam conservarit. Est, inquit Christus, aliquod dæmoniorum genus, quod non ejicitur, nisi orationibus & jejuniis. Sobrios hinc nos esse jubet Pe-

*Die Dominico
utiliter
jejunari.*

¹ Matt. 17.

¹ Pet. 4.
5.

trus,

trus, & vigilantes ad orandum : Quia adversarius noster diabolus, tanquam leo rugiens, obambulat, quærens quem devoret. Item Paulus suos docet Corinthios : Ne fraudetis vos invicem, nisi si quid ex consensu pro tempore, ut vacetis jejunio & præcationi. Ita jejunium & oratio fere junguntur, & quidam ordine optimo : Ut quod apud Tertullianum legitur, jejunare die Dominico, nefas existimari, non immerito mirer : Minusque Melchias papæ edictum videatur commendandum, quo ne die Dominico jejunaretur, cavit.

§ 6. Quod vero carnibus vesci urgente necessitate (si modo absit offendiculum, contemptus & gula) liceat diebus à pontifice Romano vetitis, alii defendunt ex his Christi verbis : Audite & intelligite : non quod ingreditur in os, impurat hominem : sed quod egreditur ex ore, hoc impurum reddit hominem. Item ex Paulo ad Coloss. 2. Ne quis vos iudicet in cibo aut potu, aut in parte diei festi, aut novilunii, aut Sabbathorum, quæ sunt umbra rerum futurarum, corpus autem Christi. Et post : Si mortui estis cum Christo ab elementis mundi, quid quasi viventes in mundo, decretis tenemini ? Ne tetigeris, ne gustaris, neque contrectaris : Quæ omnia pereunt abusu juxta præcepta & doctrinas hominum, quæ verbotenus quidem speciem habent sapientiæ per superstitionem ac humilitatem animi, & læsionem corporis, non per honorem aliquem ad expletionem carnis. Ad Timotheum hic quoque scribit : Spiritus certo loquitur, quod in posterioribus temporibus desciscant quidam à fide, attendentes spiritibus impostoribus, ac doctrinis dæmoniorum per simulationem falso loquorum, cauterio notatam habentium conscientiam, prohibentium contrahere matrimonium, jubentium abstinere à cibis, quos Deus creavit ad vescendum cum gratiarum actione fidelibus, & iis qui cognoverunt veritatem : Quod quicquid creavit Deus, bonum sit, & nihil rejiciendum, si cum gratiarum actione sumatur : sanctificatur enim per sermonem Dei ac præcationem. De his si commonefeceris fratres, bonus eris minister JESU Christi, nutritus in sermonibus fidei, bonæque doctrinæ, quam usque secutus es. Cæterum profanas & aniles fabulas rejice. Hæc Paulus. Item : Omne quod in macello venditur, edite, nihil interrogantes propter conscientiam. Domini siquidem est terra & plenitudo ejus.

§ 7. Adhæc, quod ex pacto certa celare crimina in confessione

*Carnibus
vesci die-
bus à pon-
tifice Rom.
vetitis
quando
liceat.
Matt. 15*

1 Tim. 4.

*1 Cor. 10.
Psal. 23.*

*Celare
crimina*

*in confes-
sione.*

Luc. 18.

¶ 23.

In terram

spuere

tempore

elevatio-

nis.

Verba in-

utilia sub

Missa

proferre.

Crucem

calcare

secreto.

Ante lu-

stralis

aqua con-

secratio-

nem tem-

plum in-

gredi die

Domini-

co.

Lib. 1. de

doctrina

Christiana

& legitur

25. q. 2.

illud

quod est.

Lib. 111.

in Job.

cogantur : quis amabo singula distincte enarrabit peccata ? quàm plerunque omnes nostri cogitatus , verba & actiones sint peccatorum labe conspurcata ? aut quòdam divinæ voluntatis testimonio, exacta illa singulorum scelerum enarratione opus esse convincetur ? Quo ordine ea recensuit publicanus ille in templo , aut latro in cruce ?

§ 8. Tam quoque grave est delictum in terram tempore elevationis spuere, quam sputum in ore continere. Et æqualem pœnam merentur verba inutilia tam sine Missa , quam sub ejus actione prolata. Huc adducatur commissum in calcanda secreto cruce flagitium : Item , quod die Dominico ante lustralis aquæ consecrationem templum ingrediantur Lamizæ : Et mille alia anicularum deliramenta , eo huc adducta à dæmone , ut sub religionis prætextu superstitionem impietatemque invehret & stabiliret. Hic præstigioli fœderis nervum palam cernit quilibet pius. Rectissime ergo Augustinus ait : Omnes artes hujusmodi vel nugatoriz vel noxiæ superstitionis , ex quadam pestifera societate hominum & dæmonum , quasi pacta infidelis & dolosæ amicitiz , penitus suat repudiandæ. Et Origenes : Incantationes diaboli sunt seductiones , dæmonum irrisiones, idololatriæ sæx, animarum infatuatione, atque cordium scandalum.

Qui homines dæmonum illusionibus artibusque magis sunt expositi.

C A P. IX.

Hic porro id hominum genus maxime impetitur, quod tali est temperamento , vel à causis externis vel internis movetur, ut à dæmonis spectro appetitum, vel illius suggestione tentatum , se uti organum illius voluntati non ineptum , ex fucata inductione facile præstet. Ejusmodi sunt melancholici , & ob jacturam vel qualemcunque aliam causam tristes : Item Deo diffidentes , impii , illicite curiosi , perverse in religione Christiana instituti , invidi , impotentis odii , malitiosi , vix mentis compotes , similesque lubricæ fidei (qui enim facile credit , facile & recedit) vel insignis malitiæ mulierculæ , effœtæ , stupidæ , sensibusque vacillantes. Hunc sextum cumprimis adoritur subdolis ille veterator : Quo nomine Evam convenientius suæ persuasioni

Clem.

lib. 11.

Recog.

Auguß.

lib. 11. de

doctrina

Christi.

cap. 14.

organum , non Adam in rerum primordiis, quum solum existerent duo homines, aggressus est, quam levi etiam disputationis velitatione vicit: quare & merito infirmius vasculum mulierem appellat D. Petrus. Hinc secundum veterum Græcorum instituta, provide admodum ex lege tutores & curatores mulieribus dari solitos legimus, sine quorum arbitrio & autoritate nihil eis agere licebat, ut retulit Harpocraton. 1 cap. 3.

§ 2. Illiusmodi itaque hominibus ut instrumentis congruis insidiatur diabolus quibuscunque potest modis, suo tempore & loco: Singulos, ut cuiusque animi studia & affectus ex certis indiciis cognoverit, peculiari aliqua ratione adoritur, insectatur, illicit, vel assumpta plausibili forma, vel cogitatione imaginationeque variè agitata & corrupta, donec tandem ipsius proposito consentiant, se ipsius persuasioni dedant, quicquid in mentem ille ingegrat credant, tanquam foedere obligati, ab illius nutu pendentes, ipsi obtemperantes, vera omnia esse quæ suggerit rati: Formas in imaginativa virtute vel phantastica ab eo ingestas revera substantialiter (ut sic dicam) existere confidentes sanctissime. Nec sane aliter queunt, quum illorum mentem ex primo assensu imaginibus inanibus vitiarit, consopitis vel concitatis in hoc opus corporis humoribus & spiritibus, ut hac ratione ad organa accommodata species aliquas inducat, perinde ac si extrinsecus eis occurrerent vere, non solum dormientibus, verum & vigilantibus, atque hoc modo aliqua foris vel existere vel fieri putentur, quæ tamen revera nec sunt nec fiunt, nec sæpe in rerum natura existunt. Ea est horum immundorum spirituum subtilitas incomprehensibilis prope & fraus infatigabilis, sensus hominum eludens. Sic & veterum Ægyptiorum sensus obsedisse dæmonem, docet apud Clementem D. Petrus.

Lib. v.
Recogn.

Quomodo vltm imaginativam vitiet diabolus.

C A P. X.

CЕТЕРУМ ne imaginativæ virtutis organa in hisce mulierculis hoc modo vitari, & oculorum aciem perstringi, ut dictum est, usque adeo absurdum videatur, animadvertite melancholicorum cogitatus, voces, visa & actiones, ac quam omnes sensus ex unico humore melancholica cerebrum occupante

mentemque immutante, in his sæpe depraventur, intelliges. Horum siquidem alii se esse bruta animalia credunt, ipsorumque voces & gestus imitantur. Nonnulli se vasa fictilia factos esse putant: Ob id occurrentibus, ne collidantur, cedunt. Alii mortem timent, quam sibi tamen consciscunt interdum. Plerique se criminis reos imaginantur, ut pavidi quemcunque viderint ad se ingredientem exhorrescant, veriti ne manibus ipsis injectis captivi abducantur, & ad tribunalia supplicio afficiendi pertrahantur. Sunt quos tam misere exercet plena scrupulis conscientia, qui nodos in levi scirpo quæritantes, culpam imaginantur ubi nulla est, & divinæ misericordiæ diffisi, se orco destinatos lamentatione sedula nocte diuque deplorant. Infinita huc coacervari possent exempla, ubi sensus omnes multifariam vitiatos cernas ex unico illo humore vel fuliginoso atræbilis vapore, mentis sedem inficientæ, unde phantastica illa procreari monstra constat.

§ 2. Imaginatricem quoque interdum totam ex aliis humoribus corrumpi exoluique, docet Galenus de *Sympt. differentiis*, quemadmodum in catalepsi: Plerunque autem vitari, ut in delirio: Est quum deficit & debilitatur, quod in lethargo contingit. Quare idem non licebit diabolo tanquam artificioso spiritui, ut Deo connivente, in sensuum organa sese insinuet, & humores sibi commodos vel vapores commoveat, vel aërem idoneum conferat: Maxime delectu habito ex temperamento, ætate, sexu, vel alia causa externa aut interna apta: Unde novæ species in imaginativa vi conceptæ, plerunque etiam spiritui visorio per nervum opticum communicentur, quo se vidisse, vel designasse mortis etiam periculo affirmare audeant, quæ nunquam vel visa, vel natura etiam non admittit? Levia ejus rei argumenta in *hypochymate* oculorum vitio apparent. Merito igitur Thomas frequenter allegat illud Augustini in lib. LXXXIII. q. Serpit hoc malum dæmonis per omnes aditus sensuales, dat se figuris accommodat se coloribus, adhæret sonis, odoribus se subjicit, infundit se saporibus.

§ 3. Imaginatio est tanquam Proteus vel chamæleon: Est thesaurus quidam formarum per sensum acceptarum, inquit Aristoteles. Idem de Somnio tradit, imagines quæ apparent in somniis, ferri ad caput & sensuum organa, sicut nubium elevantur imagines, & diversæ animalium facies repræsentantur in vapore aquo
vel

vel terreo , qui à terra per solis calorem ad aëris medium effertur : Sic & somniorum imagines figuras capiunt diversas , halitus elevatos consequentes : Unde vapor cholericus calidus & ficcus flammam movere videtur : Qui autem surgit halitus phlegmaticus , ex dulcedine , quando ad gustus organum fluit , cognoscitur , somniaque aquam spectantia gignit : Sed ex vapore melancholico nigro apparet quiddam horribile , & quasi dæmonum imago : Proinde huic veluti materiæ suis ludibriis convenientissimæ diabolus se non illibenter insinuat.

§ 4. Quod autem ex cholera adusta , quæ melancholia est accidentalis, ascendit, sentitur ut mordax, vulnerans, acre fellea, amaritudine imbutum. Sic etiam quod ex sanguine puro evaporat , pulchrum apparet & delectabile : Cujusmodi est rosarum aut florum aspectus , choreæ , musica , & quæcunque voluptaria cum vanitate conjuncta. Et ad hunc modum fit illusio , ut pro qualitate imaginum per somnum ex humorum halitu firmiter investarum , res ita visæ credantur esse veræ.

§ 5. Dæmones vero consecuti potestatem , divina permissione, species ejusmodi formandi , & eas in animales spiritus imprimenda , talibus formis ostendunt personas modo lætas , edendo , bibendo , saltando , canendo , venerem exercendo : Modo tristes , quæ nihil non mali fabricent vel patiantur : Modo humanas , modo bestiales , modo opprimentes , modo volantes , & animæ sensus iis infigitur tanquam rebus ipsis. Hinc fit , quod homini aliquando videatur , se esse asinum sacco coopertum , nonnunquam per caminum evolare , cum muliercularum coetu de loco ad locum transferri , ducere choreas , longius peregrinari , & quibuscunque aliis interesse deliriis. Ideoque talia iis frequenter in somniis & nocte contingunt , interdiu non item , nisi melancholicis quibusdam & insanis , qui idem vigiles patiuntur , quod alii in somniis. Somniorum ejusmodi imagines appellat Varro, teste Nonio.

*Somniorum
na imagi-
nes.*

§ 6. Quomodo adhæc phantasia corrumpat diabolus , vide Augustinum lib. de Divinat. dæm. cap. 3. 5. & 6. item lib. 111. de Trinit. cap. 12. ad Simplific. lib. 11. quæst. 3. & lib. de Cura pro mort. agenda , cap. 12. Huc maxime facit , quod libro de spiritu & anima , cap. 28. idem tradit , & Decreta docent : Quædam futura prædicunt dæmones , & quædam mira faciunt , quibus homines alliciunt & seducunt. Unde quædam mulierculæ post satanam

*25. g. 5.
episcopi
ex concilio
100.*

conversæ, dæmonum illusionibus & phantasmatibus seductæ, credunt se & profitentur nocturnis horis cum Diana Paganorum dea, vel cum Herodiade, vel Minerva, vel innumera mulierum multitudine equitare, vel earum iussionibus obtemperare. Quapropter sacerdotes Dei prædicare populo debent, ut noverit hæc falsa omnino, & non à divino, sed maligno spiritu talia phantasmata mentibus fidelium irrogari. Ipse nanque satanas, qui se transfuratur in angelum lucis, quum mentem cuiusque ceperit, & hanc sibi per infidelitatem subjugarit, ilico se transformat in angelum lucis, in diversarumque formarum species & similitudines: Et mentem quam captivam tenet, in somnis deludens, per devia quæque deducit. Et quoniam solus hoc patitur spiritus infidelis, nec in animo, sed in corpore evenire opinatur. Quis enim in somnis & nocturnis visionibus non extra seipsum deducitur, & multa videt dormiundo, quæ nunquam vigilando videret? Idcirco nimis stultus & hebes est, qui hæc omnia quæ in spiritu fiunt, etiam in corpore accidere arbitratur, &c. Hactenus Decreta.

§ 7. Proinde non absurde *ἐντυπνώσις* assimilari possent ejusmodi maleferiatæ anus; Qui velut rapti extra sese, sensuque omni & motu privati, quum jacent exanimis similes, & post cæci ex profundissimo expèrgefæcti somno, aut à morte ad vitam revocati, redeunt ad sese, & miras fabulas miraque commenta narrant. At in has cogitationes se ingerens dæmon earum seriem texit, hancque variat mira arte & scite, repetitis præteritis, annexis præsentibus, & aspersis etiam quibusdam admonitionibus de futuris, ne in suspicionem anilium fabularum, aut temere cogitarum ineptiarum veniant, inducta etiam persuasione, ut coram spectasse quæ diabolus offudit, imaginentur, ita derementat eos, quos ad talia usurpat ministeria, ut sui prorsus non sint compotes, sed velut *εἰστυπνωθέντες*, ea agitent mente, in eaque intueantur, quæ dæmon objicit: Ex sese nihil faciant, nisi quantum aliquando permittitur, & id quidem ut plurimum est ridiculum.

*Quomodo in corruptenda phantasia naturalibus quandoque
pharmacis soporiferis utatur diabolus.*

CAP. XI.

Interdum & in hunc finem naturalia quædam pharmaca Lamiis suppeditat fraudulentus ille magister, quibus ubi se inunxerint confricuerintque, per fornacem mox se evoluturas ac per ærem longe lateque evagaturas ad tripudia, dulcissima sympolia, concubitus, & gratissima rerum spectacula, confidunt: quæ tamen per insomnia ipsis ingerit milleartifex, ubi ab inunctione somniferi omnino unguenti, in profundissimum lethargicumque somnum delabuntur insciæ.

§ 2. Hæc ne somnia videantur, libuit adducere, quid solertissimus occultarum causarum indagator Joannes Baptista Porta Neapolitanus lib. 11. cap. 26. Magiæ naturalis, sive de miraculis rerum naturalium, scribit: Adeo dira, inquit, cupido hominum mentes invasit, ut quæ natura mortalium commoditati elargita est, abutantur, ut multis horum simul coacervatis componant Lamiarum unguenta: quæ quanquam ipsæ superstitionis plurimum admiscet, naturali tamen vi evenire patet intuiti: quæque ab eis acceperim, referam. Puerorum pinguedinem aheneo vase decoquendo ex aqua capiunt, inspissando quod ex elixatione ultimum novissimumque subsidet. Inde condunt, continuoque interserviunt usui: Cum hac immiscet eleoselinum, aconitum, frondes populneas, & fuliginem. Vel aliter sic: Sion, acorum vulgare, pentaphyllon, vespertilionis sanguinem, solanum somniferum, & oleum (etsi diversa commiscet, ab iis parum diffidebunt) simul conficiunt, partes omnes perungunt, eas antea perfricando ut rubescant, & revocetur calor, rarumque fiat quod erat frigore concretum. Ut relaxetur caro, aperianturque pori, adipem adjungunt, vel oleum ipsius vicem subiens, ut succorum vis intro descendat, & fiat potior vegetiorque, id esse in causa non dubium reor. Sic non illi nocte per aëra deferri videntur ad convivia, sonos, tripudia, & formosorum juvenum concubitus, quos maxime exoptant: Tanta est imaginationis vis, impressionum habitus, ut fere cerebri pars ea quæ memorativa dicitur, hujusmodi sit plena: Quumque valde sint ipsæ ad credendum naturæ pronitate
faciles.

Lamiarum unguentum.

faciles, sic impressiones capessunt, ut spiritus immutentur, nihil nocte dieque aliud cogitantes: Et ad hoc adjuvantur, quum non vescantur nisi betis, radicibus, castaneis & leguminibus.

*Historia
memora-
bilis.
Strigæ.*

§ 3. Dum hæc pensivulatus perquirendo operam navarem (incipiti enim immorabar iudicio) incidit mihi in manus vetula quædam (quas à strigis avis nocturnæ similitudine striges vocant, quæque puerulorum sanguinem è cunis absorbent) iponte pollicita, brevis mihi temporis spatio allaturam responsa: Jubet omnes foras egredi, qui mecum acciti erant testes: Spoliisque nudata, tota se unguento valde perfricuit, nobis è portæ rimulis conspicua: Sic soporiferorum vi succorum cecidit, profundoque occubuit somno. Fores ipsi patefacimus, multum vapular: Tantaque vis soporis fuit, ut sensum eriperet. Ad locum foras redimus. Jam medelæ vires fatiscunt flaccescuntque. A somno sevocata, multa incipit fari deliria, se maria montesque transmeasse, falsa depromens responsa. Negamus, instat: livorem ostendimus, pertinaciter resistit magis. Hucusque Joannes Baptista.

§ 4. Quid hic tam pertinaci studio insulti fœderis sanctitati stabitur? Quid investum à spiritu satanico somnium pro sanctissima veritatis fide mordicus defendetur? Serii ne locum & pondus fortietur phantasiæ ludibrium? Quæ Lamiz longius se evagatas brevi temporis spatio, admirandisque rerum spectaculis recreatas contendunt pactionis virtute, eas altissimo ex inunctione, vel naturali humectatione cerebri, somno immerfas, in eodem ea vidisse, artificio dæmonis, phantasiam talibus imaginibus imbuentis, comperiet is qui solerti indagine tempus, locum & reliquas circumstantias pervestigavit. Quæ vetulæ per arctissimum foramen ad corporis humani magnitudinem minime proportionatum se evolasse affirmant, his contra dicit rerum natura, ratio, & ipsissima philosophia. Quæ conventus egisse choreasque dixisse hoc vel illo loco & tempore fatentur, eas in lecto suaviter hujusmodi nœnias tunc somniasse, intelliget is qui singula sagacius inquisierit. Pecuniam stipulatus satan, offert, sed imaginariam, quæ fumi instar evanescit. Quæ hic mutæ obligationis fides?

Athen

Aërem nullo modo à Lamiis turbari posse, nec fruges excantari.

CAPUT XII.

AT QUI & posse aërem concitare pro sua libidine passionis ratione has aniculas dices : verum singulari arte etiam hic illud untur, uti & in aliis, à dæmone : qui simulatque ex elementorum motu & naturæ cursu citius faciliusque quam homines, mutationem aëris & tempestates fore prævidet : vel alicui insidendam ex abstrusa Dei voluntate plagam, cujus ipsum spectat executio, intelligit : tunc harum muliercularum mentes agit, variisque imbuit imaginibus & suggestionem multiplici, quasi ob invidiam in proximum, vel ob vindictam adversus inimicum, sint aërem turbaturæ, tempestates excitaturæ, & provocaturæ grandines. Itaque eas instruit, ut quandoque filices post tergum, occidentem versus projiciant : Aliquando ut arenam aquæ torrentis in aërem conjiciant : Plerunque scopam in aqua intingant, cælumque versus spargant : Vel fossula facta & lotio infuso vel aqua, digitum moveant : subinde in olla porcorum pilos bulliant : Nonnunquam trabes vel ligna in ripa transverse collocent, & alia id genus deliramenta efficiant ? Atque ut arctius eas fatan illaqueet, diem & horam sibi dictis rationibus notas præfigit. Quum vero hæ successum vident, nimirum quasunque desideratas in aëre turbationes, magis confirmantur, quasi eventus hic subsequatur ipsarum operationem, qua ne aquæ quidem stilliculam elicere possent.

In aere concitatus. do a dæmone illudantur Lamiis.

§ 2. Nec sanæ mentis hominem opinari decet, futili vesanarum muliercularum actioni obedire elementa, & ad harum nutum institutam à Deo naturalium rerum seriem impediri vel inverti : Quod haud dubie contingeret, si harum arbitrio tempestates, pluvie, grandines & fulmina inservirent, ut quodcumque & quomodo hæ jubeant, ea insequantur : Sic quoque divina potentia ab humana voluntate superaretur tanquam in servitutem redacta, ut pulchre docet Hippocrates. Recta itaque erit sententia hæc Senecæ : Rudis adhæc antiquitas credebat, & attrahi imbres cantibus & repelli : Quorum nihil posse fieri, tam est palam, ut hujus rei causa nullius philosophi schola sit adeunda.

In lib. de Epist.

§ 3. Cæterum de tempestatum plagarumque lucidissimis authoribus & caussis, exemplum minime dubium in Iobo proponitur: Minæ item earundem evidentissimæ in Prophetis leguntur adversus eos, quibus ad Divinæ vocis monitionem aures obdurare. Ut Aggæi 2. Percussi vos vento urente & aurigine, atque omnium manuum vestrarum opera, & non fuit qui ad me converteretur. Et cap. 1. Ponite corda vestra super vias vestras, dicit Dominus. Seminastis multum, & collegistis parum, &c. Et infra: Respexistis ad amplius, & factum est minus: Et intulistis in domum, & ego exufflavi illud. Propter hoc, inquit, prohibiti sunt super vos cœli, ne darent rorem: Et terræ prohibitum est, ne daret germen suum, &c. Item Iohel. 1. Dissipata sunt horrea, disjectæ apothecæ, confusum est triticum, ingemuit animal Levit. 26. Si non feceritis mandata mea, dabo cœlum vobis desuper ferreum, & terram æneam, & consumetur in cassum labor vester, &c. Si autem in præceptis meis ambulaveritis, dabo vobis pluvias temporibus suis, & terra gignet germen suum. His & Iohel. cap. 2. rerum ubertas promittitur: Zelatus est Dominus terram suam, & pepercit populo suo: Et dicit, Ecce ego mittam vobis frumentum, vinum & oleum, & replebimini in eis, &c. Eccles. 39. Bona bonis creata sunt ab initio, sic nequissimis bona & mala. Initium necessariæ rei vitæ hominum, aqua, ignis & ferrum, sal, lac & panis similagineus, & mel & botrus uvæ, & oleum & vestimentum. Hæc omnia sanctis in bona, sic & impiis & peccatoribus in mala convertentur. Sunt spiritus qui ad vindictam creati sunt, & in furore suo confirmaverunt tormenta sua. Et in tempore consummationis effundent virtutem, & furorem ejus qui fecit illos confundent. Ignis, grando, fames & mors, omnia hæc ad vindictam creata sunt.

Copiose
item
Deut. 28.

§ 4. Ansam vero hujus infidelitatis pronam admodum obtulerunt rustici, fide in Deum viva minus instructi: Qui multifariam hoc etiam tempore secundum eorum incredulitatem vexantur à Satana, ut alias lac ademptum, aliam foetum, alias segetes; alius armentum etiam à Lamiis interemptum putent: Et universam agriculturam non Deo acceptum ferant, sed soli malevolorum hominum subijciant arbitrio.

§ 5. Porro à contrario quis forte opponet, pluviam citi posse carminibus in perniciem à maleficis: Quum ex jure scripto con-

bet, aliquos in salutem provocare pluviam. Nam lex 4. C. de mathem. & malefic. Constantini est, qua admittit eos qui precibus, carminibus aut medicamentis pluviam impetrare valent, aut aliquid quod ad hominum salutem spectat, &c. Bartolus ibi: Summa & mens legis est, mea opinione, ut si quis istis artibus ad utilitatem hominum utatur, permixtae sint, ut scribit Josephus de Solomone lib. VII I. cap. 2. quæ alioqui vetitiæ per se sunt, & maxime si in alicujus perniciem convertantur.

§ 6. Hic paucis cum bona venia respondeo, Christianum Imperatorem credidisse aliquam in his esse vim, haud secus atque multi alii, & quidem plerique *antiqui ac poetæ*. Ex quo consequitur, magnam hunc ea in re injuriam Deo fecisse, qui non piis votis & culpæ deprecationibus supplicandum, sed contestationibus impiis ac adjurationibus cogi Deum posse, ut hoc aut illud nobis donaret, arbitratur: quin & amplam diabolo aperuisse fenestram, quum vero Deo relicto, per Satanæ aut ministros aut ministeria quid se consecuturum consideret.

§ 7. Hic & explodenda venit illa duodecim Tabularum lex: Qui fruges excantasset, pœnas dato: neve alienam segetem pellexeris excantando: ne incantanto, ne agrum defruganto. Nullo siquidem modo incantationum verbis aut imprecationibus fruges lædi queunt: sed à dæmone quidem, Deo concedente, aut veneficiis. Multo minus ex traduci alio possunt: At hujus persuasionis colostrum ex poetarum uberibus suxerunt veteres, ad nos quoque derivatum.

Sub tit. de injuriis, aliis. quo dicitur l. i. x. et. tit. 11.

Concubitum Dæmonis & lamia esse imaginarium.

CAP. XIII.

NUNC ad faces nuptiales & concubitum dæmonis ac lamia progrediamur. Atqui tam stupere mortalium genus, ut ejusmodi congressum vere perfici inter spiritum ossium & carnis expertem, & hominem carnalem, credant, profecto dolendum. Quod autem ipsæ lamia id confiteantur, sensus communis usu illas à satana privatas dementatasque, eo magis convincitur. Nec enim natura fieri potest, nec assentitur philolophia, spiritus corpore nudatos, amore sceminarum carnalium capi, aut ex iis generare posse. Siquidem fontem habet suum & inferiores ortus,

Law. 24.

cupiditates : Si desit causa , desit effectus. Ubi non sunt membra genitalia , non est cœundi studium aut potestas. Ubi nullas in venis sanguis & in arteriis spiritus, nec eorundem fomes cibus & potus , ibi nec sperma. Ubi non fuit quærenda successio & propagatio , non adhibuit generandi cupiditatem natura. Sicut spiritus nudi-esurire aut sitire nequeunt , sic nec Veneris libidine possunt inflammari. Se amore captos esse quandoque mentiumur dæmones , ut amentes vicissim fœminas in officio arctius constringant , ardentem animarum perditionem depereutes.

§ 2. At à præfractioribus suæque opinionis tenacibus obruduntur ea Mosis sententia , Quod filii Dei ad filias hominum ingressi sunt , atque hæc genuerunt potentes & celebres viros : Atque hinc cum multis alioqui doctis viris , dæmones posse mulierum concubitu frui & generare , convincere student. Verum hic non est difficile erroris fontem agnoscere : Nec durum probare , solitas sacras literas filios Dei nuncupare dilectos illi , illumque colentes.

Filii Dei
quii.

Osa 11.

Num. 24.

Matth. 2.

Psal. 81.

Ut de Israële : Ex Ægypto vocavi filium meum. Et in Exodo : Filius meus Israël. In Psalmo quoque clara existit differentia, cum homines sunt filii Dei, & cum non sunt: Ego dixi, Dii estis, & filii excelsi omnes : Vos autem sicut homines moriemini. Ecce eosdem filios Dei & homines appellat : Sed filios Dei , qui creati ab illo , factique velut dii, futurique si Deum coluerint : Homines autem, quia in terrenam fragilitatem dilapsi, regis cœlestis imagine denigrata. Tales erant illi eluvionis tempore filii Dei , bona progenies ex Seth , quæ cummixta cum filiabus hominum , scilicet corruptissimis fœminis , quæ sicut uxor Adam , deincepsque ferme omnes sic maritos suos corruerunt : unde corruptiores filii nati , origo mali , sanguinis pii cum impio commistio : Propterea nati bellicosi , superbi , contumeliosi. Hæc sunt veriora , à natura non abhorrentiam : Cum illa sint poëtarum fabulis similia.

§ 3. Cæterum peculiare dæmonis prius cum viro , deinde cum muliere congressus figmentum commentantur nimis impudenter , & absurde admodum argumentantur plerique Theologi (velut Mallei maleficarum architecti Henricus Institoris & Jacobus Sprenger ordinis prædicatorum, ejusdemque ordinis Petrus de Palude, atque Martinus de Arles theologiæ professor, & alii) eundem scilicet dæmonem viri scelerati prius succubum effici mulieri deinde incubum: semenque viro antea ademptum, mulieris inde sumi

De eodem
dæmone
succubo
& incubo
absurdum

in ipso actu instillari, atq; hinc foetum concipi progignique: quem tamen Grillandus ait non dicendum filium dæmonis, sed ejus cujus erat sperma. Proinde dum ad choreas translatae sunt uxores, satanam alium dæmonem in forma succubi marito substernere, qui adeo bene se accommodet coire volenti, ut etiam callidissimum quenque falleret, ut ait Thomas d. tit. q. 5. Næ id ridiculum nimis videretur, quam quod multis debeat confutari argumentis.

quorum:
dam Theo-
logorum
argumen-
tatio.
Volum
10. tract.
de ferti-
7. q.
num. 13.

§ 4. Hoc solummodo dicam, illam seminis ex sanguine & spiritu humano temperiem generationi aptam in ordinatis à Deo locellis, extra propria conceptacula, qualicumque præsertim translatione corrumpi & interire: propterea quod spiritus ac calor ille cordis totiusque corporis nec adit, nec quantitate & qualitate justa sit in eo temperatus. Quamvis eam temperiem à dæmone conservari posse nugeatur Thomas, tum propter motus celeritatem, tum fomenta adhibendo, quibus illa defenditur. Si enim hoc fieri posset, quam foecunda monstrorū mater tam longo tempore extitisset humanum genus, semine ex feris vel bestiis permutato, translatoq; ab incubo dæmone, & mulieris sinui infuso? En horribilem consequentiam.

§ 5. Quæ vero se passas illiusmodi veneream cum diabolo velitationem asserunt iis mentem talibus idolis & imaginibus somnorum vitiavit satan, potissimum altioris somni illusionem oppressis, ut infima corporis parte succussata quandoque ad eum modum, qui Veneri communis est, libidinem expleffe fateantur: quemadmodum etiam quotidie usu venire in sanis observamus, quibus ex ejusmodi simulacris voluptas tanta pro objecta in somno specie delectabili gignitur, ut cum multa titillatione, seminis subsequatur quandoque effusio. Infinitis partibus citius faciliusque his in hominibus id evenire potest, quorum phantasiam proclivem servilemque quibuscumque vult imaginibus imbuunt soporis spiritus.

§ 6. Horribile hujus delusionis spectaculum in monasterio Nazareth Colonæ anno M D L X I V. visum, & à me descriptum lib. IV. cap. 12. de Præstigiis dæmonum, nec absimile aliud in fine cap. 10. ejusdem libri. Docetur & lib. I X I. cap. 24. historiis aliquot, cur ex diis ac virginibus homines nasci confictum sit, & qua ratione spiritus ac dii cum mulieribus coeant: ostendo item cap. 30. commixtionis diabolicæ figmentum comprobantes historias omnes esse fabulosas. Fui autem in eodem libro uberius studio de foedissimo ludibrosæ hujus commixtionis negotio, ut quum omnis

illa sagarum turba se ea vitiari confiteatur, & unaquæque summa certo indiget nomine proctam, si huic congressui nihil ineffe veritatis obtinero, promptius universa præstigiolarum pactiois & dæmoniacorum phantasmatum machina collabatur, veritas elucescat clarius, diaboli regnum eat pessum altius, & unio in populo Christiano citius renascatur, conferreturque inviolatius.

Homines ullius rei potentia in bestias transformari require.

C A P. XIV.

AD Lamiarum omnipotentiam tandem quoque referur, quod se in lupos, hircos, canes, feles aut alias bestias pro suæ libidines delectu vere & substantialiter momento transmutare, & tantillo tempore in homines rursus reformare posse fateantur, idque deliramentum ab eximiis etiam viris pro ipsa veritate defendatur. Cæterum admirari satis nequeo, ullum mortalium saltem leviter mentis sensu tinctum inveniri, qui eo dementiæ sit dilapsus, ut hominem ad Dei similitudinem & imaginem creatum, conformatumque ex corpore, anima & spiritu, Dei & spiritus sancti templum, rationis hospitium, cupidum scientiarum organum, sublimem, erectum, & ad cœli quasi cognationis domiciliique pristini conspectum excitatum, imo *κατασκευασμένον*, cui Deus omnia subjecit, oves, boves, campi pecora, volucres cœli & pisces maris, eaque propter solum hominem condidit, hunc inquam in lupum, bestiam irrationabilem, pestilentissimum brutorum gurgitem voraginemque, sive in ullam aliam creaturam, rei ullius potentia, vel virtute manifesta, occulta aut specifica vere transmutari credat.

§ 2. Ordinis enim divini providentia non admittit, occlamant sacræ literæ, contradicunt Decreta, ipse Augustinus aliquot locis, D. Thomas, ipsissima rerum natura atque ratio minime patiuntur. Si itaq; obtinero, illam metamorphosin non revera fuisse factam, quod etiam nemo mentis sanæ inficiari poterit, & propterea imaginariam esse confessionem, atque hac in parte falsissimam: **Quam** fidem quæso merebuntur reliqua quæ confitentur flagitia, quæ in ea transformatione & larva lupina solum fuisse designata, nec aliter eo modo fieri potuisse, jam in confessione venit? At nec profecto sunt deliria, & plusquam nugæ, imo infania. Dolendum sane,

Genes. 1.
1 Thess. 5.
1 Cor. 3.6
Laëtant.
l. 11. c. 12
infr. divi-
nas. & de
epif. Divi,
vel. form.
hominis
cap. 28.
Seneca ad
Lucil.
epif. 77.
Cic. de
leg. & 1.
off.
Aristot. 1
Meta-
phys. &
lib. 2.
Physic.
Psal. 8.
Chrysof.
super
Matth.
2 Thim
8. 9. 5.
epif.
De civit.
Dei l. 18.
c. 18. &
libro de
Spir. &
anima
c. 26 In
quæst. de
Metrac.

prudantium virorum oculos hæcenus tam densa caligine fuisse obductos, ut sibi vel fidei momentum in his ludibriis extorqueri permiserint. Sed ea fuit superioris potissimum seculi labes & cæcitas, quo pro libidine cum hominibus crasse nimis, ridicule & nocentissime collusit veterator ille.

§ 3. Utinam animo cujuslibet hoc obstricti fascino etiamnum ex immensa Dei misericordia insonet dulcissima illa vox Ephata: Marc. 7. Ut quemadmodum ea ex Christi ore potenter prolata surdo aures aperiebat, veritati inde convertendas: Et linguæ vinculum solvebatur, qua porro veritatem prædicaret: Ita ex hac gratia luminis divini radius effulgeat, quo offusis tam impotenter à diabolo tenebris semel tandem cœlesti luce discussis profligatisq; in clarissimæ veritatis conspectum & cognitionem citra præstigiæ impedimentum rectè perveniri possit. Facestant hic poetarum figmenta, Circes omnipotentia, Demarchi fabula, Apulei metamorphosis, & Luciani transformatio. De lycanthropia morbo, quo se in lupos converti credunt homines, consule lib. xv. cap. 23. de Præst. dæm. & de naturali sexus humani mutat. cap. sequens ejusdem libri.

§ 4. Si qui vero obvagari in Livonia & locis finitimis videantur lupi noxii, quos lamias putant, Germanis *Wervolff* dicti: ii certe Wervolff. vel veri sunt lupi, in ejusmodi tragœdiam exagitati à dæmone, qui interim horum vagis erroribus & actionibus, delirorum *λυκανθρώπων* phantasiæ organa imbuit vitiatque, ut ii se esse excursionem erronearum & actionum authores corrupta imaginatione arbitrentur fateanturque: quod quidem diabolo non esse difficile, ex descripto *λυκανθρώπων* morbo cuilibet non omnino rudi constat, dum humores & spiritus in hæc ludibria idoneos commovet, potissimum quibus atræ bilis nebulæ cerebrum vitare solent: Cujusmodi existit fatuum monstrumque id genus hominum. Vel certe dæmones censendi sunt ejusmodi lupi, qui eam assumpsere formam, ut male credulos hos homines magis irretirent suis vasframentis, insontes gravarent, & sanguinis innocentis reum redderent magistratum. Interea ii qui se in lupos credunt transformatos, alto immersi somno diaboli studio, alicubi jacere comperiuntur, quorum somnia iis confundit imaginibus, quas hominum oculis præstigiöse in pueris vel insectandis vel vorandis, sive armento lædendo, aut longe latequæ hinc inde vagando, aut vario impetu insiliendo objicit veterator ille:

§ 5. Ut profecto non leviter denuo mirer, cordatos inveniri viros, qui delusorum horum hominum confessioni tanquam veracissimæ innexi, mortis sententiam contra eisdem pronunciare non graventur. Sed uno ab illis verbo categorice mihi velim responderi, utrum vere in lupos transmutari homines credant, necne. Nihil condere aut vere unquam transmutare diabolium potuisse, multo minus ejusdem clientelam, copiose in nostris de Præstigiis dæmonum libris demonstravi. Solius id Dei munus & opus est, cuius privilegii prærogativa neminem dignatus is est unquam, occlament ut volent, furiantque quicumque viri sanguinum.

Rediculas esse res quibus ledere creduntur lamie.

C A P. XV.

MALEFICIUM adhæc, aut si mavis, veneficium, etiam sine contactu inferre nonnunquam posse creduntur Lamie, cum aliquo ejus excremento cui nocere debet maleficium, cujusmodi est urina, stercus sanguis, capillorum & unguium præsegmina, atque ea hoc vel illo modo tractari, aut generaliter includi membris canis, similibus aliquo modo his quorum in homine sunt partes aut excrementa. claudiq; ossæ mortui hominis, ac in illius nomine sepeliri, alia in vestibulo, alia in viis crucis formam habentibus, alia in torrentibus. Hæc autem mere inania esse & ridicula, atque satanæ instinctu in usum vocari ad eum finem, nemo dubitet, quasi aliquid hic possent res prorsus nihili, inefficaces ac frivolæ, quo à se designatum id quod apparet malum, à dæmone constructum, vel alias occulta Dæi voluntate aut naturæ vitio natum, credant non sanæ foeminæ, potissimum quum eas nova imbui virtute, ex inepta vel blasphemata aliqua admurmuratione, aut imprecatione maligna, falsa opinentur persuasionem.

§ 2. Sic nuper Hammonæ judex, quidam Hessus narrabat, se quæsisse è quadam celebri & famosa saga (quam tum vinculis coercebat, postea autem Vulcano consecratam) qua ratione quis lamiarum maleficia evitare posset? Quisque, respondit illa serio, detrita & vetustate multoque usu consumpta calceamenta custodiat. Quasi vero eorum opera inferri vel etiam arceri maleficia valeant. Cui mens ita stupet, ut has non sentiat nugas?

*Res viles
aut phar.*

§ 3. Quod etiam res viles aut noxia pharmaca alicubi reposita,

ex

ex intervallo transcensa aut præterita, noxam, inducere, vel ex disjunctissimo etiam spacio, ceu nervo emissa excussa que violenter ferri in eos quos petunt, nonnulli arbitrentur etiam insignes & docti viri, non mihi fit verisimile. Si enim congenita veneni virtute ejusmodi infertur virulentia, eam quoscumque vel transcendentem vel prætereuntem ferire necesse est, quum delectus sit ex pers materia venenosa. Secus autem experientia & res ipsa docet. Proinde si solummodo quibus male volunt illæ vetulæ, leduntur, non veneni halitu continget noxa, sed maleficii ratione. Id porro nihil eatenus posse, jam demonstravi: Si tamen nocumentum hinc subsequi videatur, certum est ab ipso satana, ex Dei assensu, ob hominis lædendi incredulitatem, vel etiam ut hic probetur cum Jobo, id ipsum excitari. Ille est qui excæcat mutilatque. Interim deliræ huic anui, quæ materiam venenosam vel qualemcunque aliam sepeliit, id, ut dixi, quod ab ipso perpetratum est, vel alias contigit, ita in mentem firmiter suggerit persuadetque dæmon, ut à se factum esse illa credat asseratque.

§ 4. Cæterum ea diaboli ludibria ut plurimum vim suam fortiri, ut dixi, ob impiam hominum credulitatem, qua in ejusmodi potentiam dæmonis consentiunt, certum est. Enimvero si serpens sub ostii limine repositus, fecunditatem amoliri potuit, ut in Maleficarum malleo legitur: Cur in illis regionibus, ubi serpentum numerus domos pervagatur, non omnes sterilescunt foeminae? Si quoque olla in fundo putei arcis recondita, ad congressum reddere potuit impotentem quendam Comitem, uti ibidem narratur: Cur non omnes ex communi puteo aquam usurpantes elanguere? At organa generationi destinata præpediit dæmon (id quod varie naturali ratione potest) donec ollam ex institutione mulieris dæmoniacæ concremasset male credulus Comes: Tumque destitit ille dæmon libenter, quo in falsam de vetula opinionem Comitem reliquosque pertraheret.

§ 5. Carmine adhæc vel maleficio testiculos totave pudenda plerisque auferre dicuntur lamia: At si quid ejuscemodi apparet, sensus illorum à dæmone obtundi, & oculorum aciem perstringi censeo. In integrum siquidem restituntur, quum testibus aliquandiu orbatu fuerint visis. Hic satanæ potentia & arte nervi horum pudendorumque ad suam convelluntur originem, quemadmodum plerumque in deploratis morbis fieri videmus, malæque

maca in locis foeminae spulsa non posse nocere.

Ephes. 1.

Prima 2. parit. 9. 1. 6. 1. 6 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. ubi varia in hanc rem leguntur exempla. multa item suspitiosa & impia per totum sparsa librum.

Clam. l. v. recogn.

Testes carmine non adimi.

X x x

notæ

Lib. 2. 10
præfag.

notæ argumentum dicit esse Hippocrates : Testiculi pudendaque retracta , vehementes dolores atque lethale periculum significant. Interimoritur enim facultas vitalis, & nervi versus originem retrahuntur. In dæmonis vero operibus minime illud vitæ naufragium hic pertimescendum : nec naturalis ea perpetuo subest causa. Ille etenim ad tempus fascino objecto deludit, vel dolosa nervorum retractione fallit. Ita fit, quod postea, ubi ad verita consilia sic affectos adegerit, impietati que reos effecerit, libenter ab opere desistat, coactus minime, licet se compelli simulet, ut superstitionis studia confirmet, aliosque iisdem modis arretriat. Si etenim hæc membra vere adempta fuere, quando hoc factum est, & quibus mediis? Num citra sanguinis effusionem, partium læsionem & vulnerationem omni adempto sensu id fieri potuit, & vel momento sanari? Er si hoc quoque, licet admodum, donemus, unde quæso contingit restitutio, si profusus ea à corpore avulsa, & proinde alimento & vitali fonte destituta, tanto tempore mortua, putredineque obnoxia fuere? Num satanæ est & angelorum ejus nova creare : an ablati omnino partibus vitali virtute destitutis, redintegrare pro suo arbitrio vitam, ac veluti colla eas agglutinare, aut sua potentia genuino affigere loco : quemadmodum à Christo aurem Malchi à Petro abscissam, indubitanter credimus restitutam? Minime gentium. Antea auditum est, nihil plane de momento posse condere, explicatumque quid illi *angelorum* vel inimitabile.

È juncis
lac non
emulgeri.

§ 6. Eadem quoque è juncis lac emulgere fertur: quorum substantia levis, rara, seroque exucca, id sane non admittit, adversatur ratio & ipsissima veritas. Qui ergo fit? Si ullam juncos trahenti appareat lac, hoc profecto à dæmone eo transfertur, præstigiarum fucò lamizæ oculis obducto, ut sua emulsiōne lac è juncis extractum credat: quod tamen delusorium est, nec rei veræ historia. Idem dictum volo, si ex alia inepta materia lac provocari afferatur. Si lacte destitui præter naturam comperiantur vaccæ, eisdem lactis receptacula & canales impedire potest dæmon non aliter aut minus, quam dixi congressum in hominibus posse inhiberi naturalem.

Lac glutinosum.

§ 7. Lac insuper à lamiis vitari, ut dissoluti glutinii more, tenacibus filamentis ductile reddatur, generali afferitur decreto. Naturæ autem vitium hic illis tribuitur. Sic etenim rei veritas habet. In lacte tres sunt substantiæ commixtæ, nimirum butyrum, cretus & serum. Si jam lac vetustate nonnihil subacescere incipiat,

quod

quod aestate citius, hyeme tardius evenire solet, & tum coquatur: mox caesus cum butyro coit concrefcitque, ut ad ductilis collæ modum etiam longissime deduci extendique possit: Et si circum distensa circumvolvatur expandaturve ligna, ad tantam pervenit siccitatem, ut fragile reddatur, & pulverem redigi queat.

§ 8. Atqui se intuitu, prava voluntate, & imprecatione dira inferre noxam posse consentitur. Sed nec oculorum corruptos radios, nec Plutarchi *αιροφαιοις*, id est vaporum defluxus & potentiam eorumque nostra vibrare ferirève corpora posse, ostendi lib. III. c. 35. de Præstig. dæm. Quæ connata sunt, nullum hic locum habent, ubi, num delectu certo aut peculiari voluntatis privilegio quis nocere valeat, controvertitur. Nec ulli vetulæ aut obstetrici (quæ corrupta multorum est opinio) nec ulli mortalium, quantumvis maligno aut scelerato diaboli mancipio, concessum est, imprecando vel bestiis vel hominibus datim, impetum inferre: alias satanæ potentiam exuperaret hominis maligna virtus, si homo pro depravato suo arbitrio hic posset, quod dæmoni scimus denegatum: Quum hunc nihil omnino aut intus aut extra, posse citra peculiarem Dei assensum, ex sacrarum literarum traditione manifestum sit: quo suffragante, in præcinctu stat spiritus ille nequam, opinione celestis corpus vel ingrediens vel collidens.

*Imprecationes
mala in-
efficaces.*

§ 9. Hæc unica est ejus voluntas, spes & expectatio: Dei nutum observat & calculum expedit, non vero malitiosam ullius hominis imprecationem: Quæ si tantillum haberet momenti, vix homo in terram natura superesset, qui non vel dæmonum myriadibus inferretur, vel ab iis aufertur, vel posse tolleretur, vel luc. Gallice, aut Jobis ulceribus, scdissimis conspueratus lugeret: Ira domos, compita, vicos & urbes his diris & imprecationibus perferre ubi libet audias, ut nec parentes liberis, nec liberi parentibus peccant, imo seipfos levi de causa plerique devoveant horribiliter, sique ejusmodi execrabilis salutatio conjugii à marito plerumque etiam hora matutina expectanda, & ediverfo. Sæpenu-mero ira perciti nonnulli, usque adeo his assenscant votis, ut in habitum ea de genereant: Et pro decore tandem habeatur atque orationis lenocinio, si in familiari colloquio vel amica salutatio-
ne vel risu jucundo, horrendæ ejusmodi contrepent voces: Quas armen nullum fortini effectum in alium, palam cernimus: Tantum maledici hominis olim rationem reddituri, nisi penitentiæ con-

*Malum
imprecandi
con-
suetudo
nulgari.*

vertatur, lædunt animam. Atqui potius, si quid imprecationes valere quis urgeat, omnibus erit indubitate æterna salus expectanda: Quum nemo sit, cui non aliquis salutem precetur perpetuam: Quæ precatio ex Dei voluntate fit, quemadmodum ex satanæ impulsu illa maligna. Si quandoque ex malitiosa parentum in filios imprecatione sinister aliquis eventus sit visus, nihil contra nos facit, ob peculiarem ingentamque parentum cum filiis sympathiam, cujus nomine exemplum quandoque horrendum proponere solet Deus.

Lib. 7. de
Legibus.
Gen. 27.
49.
Tob. 5.

Quamobrem Plato quoque nihil parentis imprecatione filiis censeat periculosius. Contra vero accidit piis: Quemadmodum in Isaaco, Jacobo, ejusque liberis, item Tobia & ejus filio apparuit.

Quotquot vulgò Lamiarum maleficio affecti creduntur, & quorum ita læseram sacra meminere Biblia, omnes à diabolo vel exerceri vel obsessos esse.

C A P X V I.

Maleficio
affecti.

N U N C eos spectemus, qui à lamiis cruciari existimantur. Ii certissime sunt, qui variis & insolitis perunque modis præter naturam, Dei assensione, à dæmone in suis corporibus exercentur, sive homines sunt, sive bestię: Quum ille ea alias vel subit, vel etiam non intro subit, sed utiles corporis humores exagitat & inficit, aut noxios in partes traducit principes, vel hiscè venas ductusque naturales obstruit, vel instrumentorum structuram luxat, vel spiritus cerebri turbat, multifariisque imbebit formis: Quos interdum quoque excitat, ut in iis hominibus virtus animalis se exerat potentius quam in sanis: sive venenata materia, sive halitu intus aut foris conspurcat defœdatque, ac id genus reliqua, quibus ex causis morbi progignuntur innumeri, graves & admirandi. Nec interim hominum substantia & facultates ab hujus subtilis artificiosiq; hostis maleficio immunes liberatq; permanent.

Tob. 1.

§ 2. Exemplum luce meridiana clarius in Jobo cernimus, cujus, diaboli studio, primum quinquaginta boum juga, & quingentæ asinæ abripiuntur, puerique cæduntur: Secundo, ovium septem millia cum pueris igne coelitus demisso consumuntur: Tertio, camelorum tria abducuntur millia, & famuli occumbant: Quarto, domus, ob procellas impetuosissimas à satana excitatas, ab imis sedibus convulsæ ruina opprimitur omnis soboles. Ubi nec harum

calimitatem acervo Jobum à Dei cultu transversum agere posset, quin adhuc nomen Domini ille constantius glorificaret: Demum, consentiente Deo, eum ulcere pessimo à planta pedis usque ad verticem percutit, deformatque tam scæde direque satanas, ut ille in sterquilinio sedens miserabiliter, saniem testa abraderet, adeo atroci excruciatu dolore, quo etiam mortem illi precaretur conjunx, nec ab amicis eum visitantibus agnosceretur. Quid aliud de eo, quam ipsum maleficio affectum fuisse & incantatum in cunctis ad illum pertinentibus, quis dicet? Quæ hic intercessit dæmonis cooperaria malefica, quæ perversa lamix malevolentia, quod execrabile veneficæ pharmacum? Quibuscumque malis rebus perficiendis satis per se potens est, & voluntate promptissimus diabolus, si divinæ majestatis tantummodo accedat permissio: Cujus nutui morem gerere, velit nolit, cogitur.

§ 3. Nabugodonezarem regem Babyloniorum furore percitum, & inserta ab hominum consuetudine pulsus, scæno vescentem more bovis, figura vitiata, capillis ejus in aquilarum similitudinem crescentibus, & unguibus ejus quasi avium, mente adhuc turbata, acerbissime exagitat totum septennium diabolus.

*Maleficio
Iesus Nabuchadonazar.
Dan. 4.*

§ 4. Satanae maleficio multis cruciatur temporibus dæmoniacus in regione Gadarenorum: è monumentis, suo quippe domicilio egressus, nudus, ac supra modum sævus, adeo ut per illam viam transire posset nemo: Neque enim catenis eum ligare poterat quisquam, propterea, quod cum sæpe compedibus constringeretur, & catenis vinciretur, iis ab illo discerptis comminutisque, à dæmonio in deserto agebatur. Vociferabatur autem: Quid rei tecum nobis est Jesu fili Dei? Venisti huc ad cruciandum nos ante tempus. Dæmones vero rogabant, ne imperaret; ut in abyssum abirent, sed eos in porcorum procul in monte pascentium gregem demigrare permetteret. Christo hic annuente, egressi in porcorum gregem abierunt, eumque præcipitem impetu egerunt in mare, ut suffocatus interierit. Hic & porci ferme bis mille dæmonum maleficio agitati, in suam ruunt perniciem.

*Dæmoniacus
apud Gadarenos
maleficio correptus.
Matth. 8.
Marc. 5.
Luc. 8.*

§ 5. Nonne & ille, quem spiritus immundus discerpens, projiciensque in medium, qui & Christi jussu exiit, nihilque nocuit, inter maleficio correptos suum sortietur locum?

*Marc. 1.
Luc. 4.
Maleficio
Iesus Innatum.
Matt. 17.
Marc. 9.
Luc. 9.*

§ 6. Huc referatur lunaticus, qui à puero spiritum habebat mutum, quo ubi agitaretur, lacerabatur spumans ac dentibus stridens atque arefscens:

X x x x 3.

arescens : quem frequenter etiam in ignem coniecit spiritus, & in aquas, ut eum perderet; neque à Christi discipulis, ob eorum incredulitatem, expelli potuit : puerum vero tandem ad Christum accedentem, continuo discerpebat, ut in terram prolapsus, volveretur spumans : usque adeo à spiritu exente Christi iussu, iterum dilaniatus, ut mortuus à multis haberetur : donec manu illius arrepta, à Jesu erigeretur.

Luc. 13.

§ 7. Nonne paria cum nostris, qui maleficium pati creduntur, sensit mulier quæ infirmitatis spiritum habuit, à satana alligata octo & decem annis, atque ita contracta, ut omnino caput erigere non posset, vinculo isto à Christo sabbathi die soluta ?

§ 8. Habeat & is hic locum, cui lingua erat alligata à dæmone, ut loqui nequiret, Matth. cap. 9. item qui cæcus & mutus à diabolo factus fuerat, Matth. cap. 12.

§ 9. Quis nisi animi plane præfracti, inficias ire audebit, si hi quos recensui, nunc temporis spectarentur, uno ore acclamanturos plerosque omnes, hos perversas alicujus vetulae artificio ita præter naturam varie exagitados esse, miserè dementatos, contractos, lancinatos, distractosque ? Atqui cujus ars, hæc hac calamitate illos opprimi testatur Scriptura ? Dæmonis. Cujus cooperatione aut imperio ? Nullius, sed tantummodo propriæ dæmonum voluntatis malitia, & Dpi permissione ex arcano ipsius consilio, ut illi vel probarentur, vel castigarentur, emendarentur. Nec usquam in vasto veteris & Novi Testamenti volumine exemplum, ubi in affligendis corporibus alicujus Lamie operam usurparit, aut etiam requisierit latan, comperies : Nihil illic tamén prætermisum esse, quod hujus potentiam, actiones fraudesque ostendere queat, fatendum est. Neque etiam alicujus opera indiget veterator ille, abunde suo Marte potens ludificare homines, eorum mentis & oculorum aciem præstringere, morbis præter naturam cruciare, ulceribus ferire, aërem multifariam turbare. Per se maleficia operari diabolus, in Malleo legitur, nec in his indigere mulieris malitiosæ consensu. Sed & sagæ perditionem quærit : Unde & ipsam cooperari aliquo modo cogit. Permissu illi tantum opus est, teste Gregorio, cui voluntas semper mala. Interim tamen à se designari ejusmodi flagitia, aliosque severe torqueri, & in rebus externis felicem impediri successum, & quæcunque alia diaboli miracula per-

Secunda
2. periti
quæst. 2.
cap. 7.

fici, habent persuasissimum, confitenturque delusæ quædam aniculæ.

§ 10. Eas jam dixi, diversis de causis à dæmone ita obsidione vallatas, earum mentem tam graviter fascino læsam, cerebrum cogitatum imaginationumque organum tam raris fraudulentisque phantasmatis & formis ob incredulitatem implicitum confirmatumque (quemadmodum in gravibus somnis atque etiam melancholicis usuvenire quotidie, ostendi supra) ut aliud nesciant, torturisque subjectæ fateantur sua esse facinora, quæ ipsarum salutem sunt phantasia, revera autem satanæ, Deo huc connivente. Sic aliquem crebro à se læsorum recentent numerum, quorum alios occæcatos, alios mutilatos, nonnullos hoc vel illo modo à se excarnificatos, falsa opinione dicunt: quo nomine non tam maleficæ, quam maleficio affectæ effascinatæque appellari merentur. Quotquot vero tam crudeliter & multifariam quibuscumque etiam convulsionum generibus, morbis prodigiis, vomitu & dejectione præter naturam torqueri, hunc vel alium imitari sonum, vocem edere, certos mendaciter notare, denominare atque accusare homines, uti atrocis spectaculi architectos, observamus, cunctos à dæmone maligno mendacique extra alterius cooperationem agi vexarique (nisi quandoque venenum vel propinatum vel applicatum accessisse intelligatur) ingenuè fateor, atque adeo sanctissime astruo.

*Lamia
maleficio
affecta.*

*De rebus monstris ore rejectis, quas non fuisse in corpore,
multis ostenditur argumentis.*

C A P. XVII.

HUc spectat rerum monstrarum per os rejectio, qua præstigiator ille quorundam sensus ita præstringit, ut eas ex corporis medullis educas esse, dubitare nollent. Sunt autem panni lanei rudioris lacinie ut plurimum, item clavi ferrei justæ interdum magnitudinis, eorumque fragmenta, fibulæ ferreæ & æræ, acus, aciculæ, eæque complures numero, quandoque colligatæ, vel panno insertæ, filii involucra. Hæc à me visa sunt. Nunquam & ossa evomuntur, subligacula, atque reliqua id genus longe absurdiora monstra: sæpius magnitudine cæophagi etiam, quoad fieri possit, in homine vivo tenui distractique naturalem deductionem exuperantia, quibus nec alius ab ore introrsum laxior

*Materias
ore reje-
ctas, non
fuisse in
corpore.*

patet meatus. Quo vel unico irrefutabili argumento facile convincerem, ea dæmonis subtilitate velocitateque imperceptibili, ori ingesta, nostris adhæc oculis vel celeritate ejus victis, vel fascino delusis, vel interjecto corpore aëreo, aut aliter motis eo intus vel foris vel utrinque humoribus aut spiritu, caligantibus. Sic nos fallaci suo machinamento multiformiter exercet ille milleartifex.

§ 2. Quum Neomagii apud Geldros quidam arrogantius in Paschæ feriis deglutiret ovum gallinaceum integrum, quod naturalem œsophagi expansionem superaret, illud in eo coarctatum residere nequivit, unde quoque compressa arteria mox suffocabatur,

§ 3. Si porro istes urgeasque, ea non ex ore solum, sed penitus ex corpore rejecta esse: Dic quæso, quo loco antea in corpore hæserint aut delituerint: Quum nullus sit corpori reliquus cum ore meatus communis, excepto œsophago, præter arteriam asperam, cujus caput larynx ex tribus componitur cartilaginibus. Ejus orificium, dum respiramus, dilatatur: Quum devoramus, comprimitur ut plurimum, nonnunquam exacte, ob quod ligamentis membranosis nervosisque coarctatur. Ea arteria solummodo spiritum purum & impurum, recrementitiumque efflatu inspiratuque transmittit: Aut humidum quiddam, puta sanguinem, pituitam, sanie, aut pus tussi expectoratum: nihilque gravius hanc, nisi cum vitæ naufragio, etiamsi exigua admodum materies dura hac casu aberret, tolerare, manifestum est.

§ 4. Enimvero quam graves laterum dolores cum sicca quadam tussicula triennio cum mortis periculo prius excitarit, quam ex pectore tussi propelleretur avellanæ magnitudine lapillus, narrat Antonius Benivenius. Recitat quoque Alexander Tralianus exemplum de quodam, qui longo tempore tussi vexatus, non potuit, ne valde tussiret, liberari, quousque calculum expuisset levem, durum & renitentem: Et nisi consilio usus fuisset, illum similiter iis qui tabe laborarent, moriturum censebat. Id ipsum quidam civi Duisburgenfi accidisse memini. Hac itaque ratione strictius hoc vas, durum, cartilaginofumque ab illa multa, ampla, solida, varieque conformata substantia liberum esse oportere constat.

§ 5. Hinc per œsophagum cibo potuique destinatum viam, atque alterum oris interiorum meatum, è ventriculo illa rerum mira-

Arteria
aspera.
Larynx.

Lapillus
ore reje-
ctus.
De aliis
morborum
caus.
cap. 24.

œsophagus.

cula vomitari, si imis corporis partibus antea inhæserint, necessa-
rio sequetur. Eum autem strictiorem, deinde & omnino nervosum
existere, cum primis vero ejus extremitatem, nimirum ventriculi
orificium, ideoque exactissimo tactus sensu præditum esse, ac levi
latu aut halitu putrido facile affici, humore etiam acri vel acido
graviter pungi, sævissimaque cieri mala, norunt medici. Pleros-
que adhæc ex flatibus in ventriculo generatis ex pituitosis aut alio-
qui vitiosis humoribus, aut ex cibis in vapores ab imbecilli calore
resolutis, gravissimis videas torqueri doloribus: Alios ex coacer-
vatis crudis succis, vel etiam vitiosis aut acribus in ventriculi ore,
in syncopen aut præceps animi deliquium incidere. Quosdam
etiam ex alimentorum pravitate, aut malignorum humorum qua-
licunque copia, ut à bile admodum corrupta, aut à pituita falsa
acri, excruciat cholera morbus: In quo vomitibus & dejectioni-
bus tanto plerunque impetu biliosa excernuntur, ut cum humori-
bus, multis quoque exhaustis spiritibus, vires affatim prosternan-
tur, sitiant ægrotantes ac sudent, tremor cordis syncopeque succe-
lant, interdum & mors acerbissima.

*Orificium
ventriculi
nervo-
sum, &
valde
sensibile.
Ventricu-
li dolores
ex flatu-
bus &
humori-
bus.*

*Cholera
morbus.*

§ 6. His exactiore lance peniculatis, collataque gravissimo-
um morborum, symptomatumque exitialium causa materiali, cum
ingentis durissimæ atque adeo acutissimæ materiei, velut ferreæ,
ereæ, ligneæ, ossæ, præstigiosa vomitione, tum etiam expulsionem
rei lineæ lanæque, ventriculo & ejus sensibili apprime orificio ita
noxia, ut suffocationem plerunque quis vereatur, si in faucium
partes exquisiti admodum sensus vel pilus impegerit, nedum aci-
cula, aut acus (quas etiam cum periculosa vitæ lucta vel dispendio
ignoranter subinde deglutiri cernimus:) una profecto consensu,
ideoque ore una, ab rationis veritatisque robur, hic asserendum at-
que proclamandum erit, dictam rerum ore egestarum congeriem,
in præstigiatore subtili, celerique demonio in os solum & fauces
mas, nec ulterius impelli impingive, quasi strangulationem mini-
stantem: Acie oculorum nostrorum interim elusa, vel spiritu op-
tico turbato, vel ejus radiis obscuratis, ne prodantur præstigiæ. Sic
simpliciores exiguaque fidei homines expeditius in suam illicit
passam veterator. Aliqui vero affecti ita, ab aliis infontibus, & se
magis forte piis, ipsique Christo fidelioribus, ejusmodi sibi irroga-
tam injuriam, malumq; inflatum mendaci satanæ suggestionem, imo
ipsius factitia voce ebuccinant: id quod meis coram accepti auribus.

De abd.
morbor.
caus.
cap. 20.

§ 7. Adde quod sæpenumero nihil doloris in stomacho ante acutæ, pungentis, radentisque hujus substantiæ rudioris exspitio- nem violentam senserint: Quum fieri nequeat, quin in ea hujus- modi rerum copia, una transverse acta, facile alicubi inhzreat, quæ suos pariat continuos postea cruciatus: Quemadmodum de muliere quadam, quæ acum æneam deglutierat, tradit Beneve- nius: Unde primum nihil sensit incommodi, inde cœpit eam circa ventriculum urgere dolor satis acutus: Quo dum indies ma- gis magisque affligeretur, plures consuluit medicos, nihil de acu vorata, quæ memoriæ penitus exciderat, referens. Variz fuerunt hinc inde sententiæ: Alii enim ab acriore humore, alii à vento inter stomachi tunicas recluso, cæteri vero ex malo habitu excitari hoc malum putabant. Sicque jam annis decem ex una acu, urgente dolore acerbo, miserrimam illa trahebat vitam: Donec acus per- forato ventriculo se prodidit prodiitque. Jam ad institutum.

§ 8. Ad cujus assertionem insuper facit, quod tamen mox vel paulo longius à cibo subsequatur vomitus hic ludibriosus, nihil tamen cibi vel chyli appareat mixtum: Quod à me diligenti in- spectione observatum est. Adhæc evestigio ab ejusmodi dura, acuta multiformique re expulsa, qua omnino ventriculum & oeso- phagum lancinari radique, si profundius quam ex oris cavo reji- ceretur, oportuit, innoxie quasi in iis locis illæsi comedunt. Hoc à me non semel circiter annum MDXLV I I I, apud Geldrorum Arn- hemiam, ubi tum stipendio publico medicabar, visum est: Quo hominum hisce modis à dæmonio exercitorum adducebantur plaustra, quorum ventriculum (in quo eas res portentosas supradic- tas resedisse necesse est, si ex imis corporis partibus, quod omnium prope erat judicium, expellebantur) quum ante & post vomitionem summa diligentia vigilantique studio in multorum conspectu contrectarem, valideque sursum ac deorsum pugno, pal- ma & digitis vario torquerem modo, ut si quid grandioris, asperæ, acutæque materiæ illo contineretur sinu, non amplius posset latere, sed renisu in durio rem ultro citroque impellentem manus meæ, hinc etiam suam læsionem sensuræ, contrectationem se detegeret: Vel nausea, ob non levem certe ejusmodi palpitationem, violenter concita rejiceretur: Nihil profus tamen animadversum est un- quam eo momento evomi, nec ullam à contentis putatis injuriam sensit ventriculus. Quod omnino fieri nequivisset, si altius quam

ex sinistro oris hiatu profiliisset objecta oculis nostris ex ore materia. Huc facit singulare D. Pauli Grillandi Jurisconsulti clarissimi iudicium, Tractatum volumine decimo de Sortilegis.

Vide l. IV
c. 5. de
prefig-
dano-
mon.

Ridiculus modus res duras in corpus insinuandi.

C A P. XVIII.

PORRO modum quendam ineptum futilemque, quo ejusmodi materies duræ in corpus ope diaboli à Lamiis ingeruntur, describit Doctor quidam in libello Germanico, qui Jacobi homini in Lichtenberg nomine prædicatur circumferturque. Ejus insuper fuisse sententiæ, à me non nisi evidentissimis rationibus rejectæ, Theophrastum Paracelsum, non est quod ægre ferant plerique religiosi nimis ejusdem admiratores. Hanc item rationem fuisse amplexum Ludovicum Milichium, virum alioqui pium & eruditum, in lib. Germanico, Magicus dæmon, inscripto, miror. Ab his asseritur, corporis poros à diabolo extendi, per eosque inseri stramen, setas porcinas, assulas, corium, prælegmina, ila, piscium & fructuum spinas, & quascunque materias acutas: Deinde poros occludi, ut quandocunque volet architectus, reconditæ res rursus extrahi queant. Subjungit Doctor ille has similitudines: Quemadmodum, ubi quis sub aqua lapidem recondit, & ibi relicto manuque retracta, quomodo eo devenerit lapis, rescitur: Sic quoque naturali ratione vaginæ poros absque læsione penetrat, ferrumque liquefacit fulminis radius. Non dissimile nodo in hisce delusionibus fit, quæ magis noxia stigmata vulneraque inferunt. Hæc ejus verba Latine reddita.

§ 2. Rationes has admodum esse jejunas, quilibet rerum naturalium cognitione leviter tinctus, intelliget haud difficulter. Si quidem poros illos natura ex prima creatione strictissimos, à dæmone eousque distrahi innoxie posse, ut stramina, coria, vel culros transmitterent, deinde conciderent, emitterentque suo tempore ad fatanæ arbitrium libidinemque, conservatam tot diebus vel mensibus substantiam, prorsus *admirandum* esse, nec ullo modo fieri posse, quilibet sanus mecum fateri debet. Pori enim corporis conditore tam anguste constricti ab initio sunt, ut præter tenuissimum liquorem, velut sudorem vel vaporem crassius aut solidius nihil transmittant: Quemadmodum etiam in duris crassisque lapi-

dibus, maxime coctilibus, & lignis observamus: quorum pori quidem liquorem transmittunt, at nihil durum aut solidum sine incisione fractioneve. Talia certe phantasia facile imaginatur, at in actum non item deducuntur.

*Similitudo abso-
na.*

§ 3. Similitudo ab illis subjuneta, de lapide in aquam manu demisso, profecto multum absona existit: ridiculumque est, conferre hominis corpus solidum compactumque cum humida, tenui & fluitante aqua, omnium capace, quæ naves & quodcunque voles, natura admittit. Sic nec igneus ille subtilissimus radius vaginæ poros pervadens, quicquam habet similitudinis cum crassa & dura re, quam in corpus humanum per poros illæse intrudi contendunt adversarii. Nisi demonstrationis vanitatem quilibet palam cerneret, in confutando prolixior me ostenderem: probationes vero non diffimiles sparsim in illo Doctoris libello sunt obvix. Quædam autem naturaliter in corporibus quandoque reperiri, quæ ad maleficia nonnunquam referuntur, ostendi fusissime cap. 16. lib. 17. de Præst. dæm. ubi & cap. 13. admirabilis legitur historia de puella, è cujus latere culter fuit exectus: Et cap. 9. de quodam, cui vivo excisus clavus, & post mortem cultri, lignam, ferramenta: Et cap. 10. religiosæ adducuntur virgines dæmoniaca, quæ Lamiarum maleficio exagitari credebantur: Similes cap. 6. enarrantur: Atque omnibus illis locis obscura lucide explico.

*Animantia naturalibus morbis varie affligi, qui Lamiis
attributione falso.*

C A P. XIX.

*Pestes
jumento-
rum.*

IUMENTA adhæc à Lamiis affligi perdi que atrociter, vulgaris constansq; est opinio. At ea numerosa sæpius ad internecionem gravissima prosterni peste his peculiari, hominesque non infestante, item præcipitibus aliis morbis in suo quæque genere, partim hominibus quoque familiaribus, partim plerisque pecoribus propriis, subito tolli, ab optimis agriculturæ & veterinaræ artis vel multo medicinæ scriptoribus tam veteribus quam recentioribus memoriæ proditum est: qui tamen morbi à vulgaris ingenii hominibus, ne alios nominem, maleficia frequenter creduntur.

§ 2. Sæpenumero id contuemur, & superioribus annis proximis contigisse meminimus, ut solos jugularit boves pestilentia

quædam: Sævit etiam nonnunquam, quæ fues, quæ oves, alia quæ gallinas interimat. Pecudes feraſque tollentem pulchre deſcribit Virgilius:

3. Georg.

*Hic quondam morbo sævi miſſeranda coorta iſt:
Tempeſtas, toto qua aſtutini incanduit æſtu,
Et genus omne neci pecudum dedis, omne ferarum,
Corruptique lacus, infecit pabula rabo.*

§ 3. Discrimen vero paulo ante expreſſerat:

*Quam multæ pecorum peſtes, nec ſingula morbi
Corpora corripiunt.*

§ 4. Pecudes etiam pharmacis pabulo injectis, aut alicubi ſparſis ut deguſtentur vel halitu attrahantur, aſſrictu item vel applicatione pernicioſe quandoque lædunt perimuntque venefici. In ducatu Wirtembergico non procul à Tubinga carniſex veneficii non ignarus, anno M D L X I V. in pecudibus hac arte tollendis ſpecimen edidit. Etenim quum ex pacto huic cederent morticioorum animalium coria, atque alia quæ huic uſui eſſe poſſent, hic boves, oves & porcos in paſcua ex more dedaſtos, veneno clam perimmit, ut inde frequenti nimis pellium numero, sævi item & pinguedinis talentis non paucis Auguſtæ Vindehcorum & Argentinæ venum expoſitis diſtractiſque, dives brevi evaſerit. Proinde & ſuſpicionem oborta, veneficii accuſatur, quæſtionibusque ipſi familiaribus ſubditus, rem univerſam confitetur. Dat & poenas forcipibus ignitis diſtractus in principio Auguſti. Huc ii quoque pertinent, qui puginneulis jumentum certis locis confodiunt, retracta prius ſeorum cute, ut ubi ea remiſſa vulnus impreſſum tegitur, lateat dolus, atque ea ratione mortuum, periſſe maleficio judicaretur.

*Venefici
tollit pecora.*

§ 5. Plerique item agyrtæ ſtudio lupi ſtercus clam in præſepibus condunt, quod olfactu animadvertentia pecora, voracemque hoſtem verita, ob antipathiam quandam, miro exagitantur furore, ut maleficio ea torqueri, firmiſſime credant ignari, apud hujus artifices conſilium inquirentes. Eadem ratione fertur, caudam lupi in bonum vel equorum præſepi ſuſpenſam, eos ab eſu exterrere. Metu etenim ob odorem perculti, obliſcuntur cibi eſurientes: Quemadmodum hominibus quoque in magnis timoribus uſuvenire experimur.

*In pecoribus
anaſtigit
dolor.*

§ 6. Peſtem ſimiliter pecorum, quemadmodum & frugum ſteilitatem, quo & vinearum pernicies referenda, interdum à divina

*Ob noſtra
peccata
peſtis*

*pecorum,
& fru-
gum seri-
litate
inferri.
Erod. 7.*

voluntate ob populi flagitia provenire, observandum est. Sic ob Pharaonis duriciem peltis grassatur in pecus, ulcera in homines & jumenta, grando item in universa Ægypto. Luculenta hujus testimonia apud divinum vatem Joëlem cap. 1. Aggæum cap. 1. & 2. item Levitic. 26. Vide hujus libri cap. 12.

§ 7. Ejuscemodi vero rerum suarum jacturam quidam fiducia in Deum viva minus confirmari impatienter tolerant, universam agriculturæ rationem non ad Dei benedictionem in vera fide, sed ad meras anicularum voluntates referentes: ideoque non cum Jobo, quicquid detrimenti accedit, Deo acceptum ferunt, verum ad divinos & ariolos, sacrificos, diabolicarum actionum patronos, quasi à Lamia, satanz adminiculo, ad eam devenerint stragem jumenta, consuunt: qui inde ementitis votis, & quacunq; possunt fallaci persuasione, hos damno & incredulitate bis miseros, in malitiosa opinione semel concepta. obfirmant, adhibita etiam non solum superstitiosa, sed & impia. curatione.

Experimenta in dignoscendis Lamiis fallacissima.

C A P. XX.

HINC tanquam ad sacram anchoram in Lamiis citra hæsitacionem cognoscendis, & velut digito commonstrandis, ad aquas confugitur, ubi manibus pedibusque colligatis, vel pollice manus dextræ, magno digito sinistri pedis, & vicissim pollice sinistræ, digito magno dextri pedis transverse vinculo attrictis. Lamiæ maleficii reas, aquæ injectas nunquam submergi, ac supernatare, velut certum experimentum, nec fallax indicium esse, apud magistratum & carnifices in plerisque ditionibus observatur. Næ illud nimis est ridiculum, mirumque huic insulsæ persuasioni ullum hominem, vel leviter rationis sensu præditum, fidei tantillum apponere. Quandoquidem maleficium si quod est, cum primis è mente emergit, dum cum diabolo confœderatas Lamiæ, Deo renunciasse creditur. Quid hic causæ comminisceris, quo minus in aquis subsidere, quam aliæ, debeant? Natationis siquidem causas, uti levitatem, raritatem, spiritus sustinentis conclusionem, corporis vivi habilitatem, idque genus reliquas naturales occasiones, non magis inesse his corporibus, etiam fontibus, ut quidem fateor, ita asserere audeo, si quid ejuscemodi præter naturæ ordinem

*Metatio-
nis causa.*

ſpectetur, id fieri ſuffulciente ſcœminas, de quibus etiam falſa eſt ſuſpicio, diabolo, ne ſubmergantur (connivente Deo ob incredulitatem magiſtratus, fallax hoc experimentum admittentis) quo in ſententiam iniquam judicem inducat tandem hac fraude impoſitor ille, ab initio ſanguinarius. Corpus nullo pacto immutat, ut rarius aut levius & natationi convenientius reddatur, fidei abnegatio, voluntas mala, vel corrupta phantafia. Hic profecto credi magis oportet naturali rationi, quam ementitæ experientiæ, ſtultæ & ineptæ, nulli etiam nixæ rationis baſi, & obſervatæ ſæpenu-mero falſæ, propterea quoque à diabolo inventæ, & ab homine Chriſtiano proſtigandæ.

§ 2. Similis temeritatis, & ſuperſtitioſæ dæmoniacæque falſitatis experimentum eſt, quod in Malleo legitur. Die Dominico ſotularia juvenum, æxungia ſeu pinguedine porci, ut moris eſt pro reſtauratione fieri, perungunt: Et ſicubi eccleſiam intrant, tandem maleficæ eccleſiam egredi nequibunt, donec exploratores aut exeant, aut illis exeundi licentiam expreſſe concedant. Nec abſimile erit, quod in hanc dignotionem plerisque in locis obſervatur admodum impie, ubi ex terra quam ter ſpata primum in ſepultura injiciunt paſtores, portiuncula Miſſæ ſacrificio ſcilicet ſanctificata, calcando templi limini ſupponitur: Nec Lamiam, ſi in templo, ſit tum poſſe egredi putatur. Item aſſulas ſume ligni quercini, in quo aliquis fuerit ſuſpenſus, vel ſe ſtrangularit; inſpergantur illæ aqua luſtrali, collocenturque ad templi ingreſſum; nec niſi aſſulis ſummotis, exire valebit.

2. Secus
da partu,
quaſt. 2.
in initio:

§ 3. Huc ſpectat id quod in libello Conjuratonum Romæ & Avinionis impreſſo legitur: Ad corrigendum & notificandum maleficam, accipe mulctram novam, & formulam caſealem novam, & ſtanneam novam, & mulge de omnibus vaccis quas habes, tantum lactis, quod poſſit formare vel facere unum caſeum in nomine illius maleficæ, & forma per prædicta vaſa unum caſeum: Et quum factus eſt caſeus, perfora cum armilla acuta totum caſeum, & per hoc denudabitur ipſa malefica in facie. Conſidera item maleficam in fronte illius, quia diabolus abradit eam cum ungula poſt conſenſum ad delendam ſacram unctionem baptiſmatis, ita ut ſigma in fronte gerat: Id quod tamen ſemper, quantum poteſt, cum peplo velare nititur. Hoc à me dilutum eſt capite ſuperiori ſeptimo.

Quæ in maleficio inquisitione sunt faciendæ: Nec sibi confessioni standum esse.

C A P. XXI.

PORRO regulam hanc minime fallacem à quæstionibus observare decuit, ut de singulis illis flagitiis jam confessis, accurate cum judicio inquiratur: quas alios passos dicant, fætenturque ærumnas & calamitates à se illatas Lamiz, nun ita se habeant, vel in rerum sint natura: Et si comperiat quosdam ita læsos; vel morbos aut damnum perpeffos esse, ut jam ab aliis hæc confessis, designata hujusmodi mala putentur: Inde quibus mediis, materiis aut organis perpetrata sint, penitus investigetur: Et num illa media, materies aut instrumenta istiusmodi effectibus producendis sint apte consonaque. Ubi naturalium rerum & virtutum cognitione celeberrimorum medicorum judicia in consilium accerçantur, quemadmodum in aliis quoque casibus eos spectantibus fieri volunt leges.

Confessione non se læsi non esse standum.

In aliis criminibus oportet probationes esse clarissimas.

§ 2. Ut enim non est alicujus melancholici aut mente vitii standum confessioni: Ita etiam ex illarum confessione non est investiganda remere punitio, nisi ex certis circumstantiis & demonstrationibus evidentibus indubitatum constet veneficium vel venenatio, pharmaco videlicet propinato aut illito: Aut eo loci, unde halitu certo ferire potuit; deposito. Oportet siquidem probationes luce meridiana esse clariores, maxime in actione, quam vocant, criminali, quæ Jurisconsultorum laudabilis est sententia. Nam in hoc maleficio negotio multa turbulente, vel ex sinistra opinione aut suspitione: Vel malitiose ex maligno affectu: Vel ob morborum difficultatem aut rerum jacturam, ex incredulitate, quod non satis Dei justæ voluntati ex animo se totos quidem tradant subjiciantque, dicuntur. Multa insuper confuse de aliis sparguntur, confessione item illusarum à dæmone vetularum fanciuntur, diabolo frigidam hic suffundente, & machinationis clavum fideliter dirigente: ut si quis aurem allicet facilem, accusationem & confessionem ratas existimans, ita se tandem delusum sentiet, quo tanquam in labyrintho inexplicabili involutus, nunquam sit exitum inventurus, si ad legum normam & juris rigorem tunc ex auditis exequi statuat.

§ 3. Ea satanæ ars est, res usque adeo trices subtilissimis impli-

care confundereque, ut nec ulla Thesei sagacitate extricari, nec Oedipi prudentia explicari queant. Sic vel in principiis omnino substituisse, & intra metas se continuisse, aut mature retrogressum esse præstare, ne diabolo ab initio homicidæ, ob aperta mendacia aut veritatem dolo falsitateque vitiatam, aperiatur fenestra, per quam se in actiones nostras insinuet, ipsa re & usus observatione comperi. Nec omnem longius grassandi occasionem satanæ præcidendi, compendiosior unquam erit via: Alioqui mendaciorum calumniarum falsarum, veritatis momento interdum mixto, ut dolus lateat, criminationum atque accusationum nullus videbitur modus aut finis. Proinde hic suum habere nervum sententiam vere auream Juris Pontificii optarim, 30. q. 5. cap. Nec illud: Et sunt verba Victoris ad Theophilum: Interea nullatenus judicemus, quousque veniat Dominus, qui latentia producet in lucem, & illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium. Quamvis enim vera sint, non tamen credenda sunt, nisi quæ manifestis indiciis comprobantur, nisi quæ manifesto judicio convincuntur, nisi quæ judiciario ordine publicantur, &c.

§ 4. Nec prætereundum fuit quod omnium est iniquissimum, Confessiones hic sæpenumero tormentis exquisitissimis & cruciatibus intolerabilibus extorqueri à tortoribus tyrannidis prærogativa famosis, ut pleræque vetulæ semel momento flammam, quibus à tam enormibus & continuo repetitis acerbis tormentis liberentur, sustinere malint, quam in ejusmodi eculeis & Phalaridis tauris tam inhumana atrocitate perpetuo recludi, extreme rursus excarnificandæ. Hinc & confessiones si ad veritatis canonem exigantur, rationum trutina pensculentur, & investigatione justa discutiantur, adhibita possibilitatis & impossibilitatis cognitione exacta, comperientur dubiæ, non cohærentes, frequenter & insulsæ, futiles, mendaces, & ut plurimum erroneæ, iis quibus mentis oculi ab affectuum nebulis, & erroris semel pertinaciter concepti præjudicio fuerint absterfi.

§ 5. Ad truculentæ hujus tragœdiæ actus egregie perficiendos, accersuntur sanguinari ut plurimum spiculatores, qui flagitiorum inauditorum, & sæpe in rerum natura non existentium confessionem potionibus eliciant: quæ profecto non ex aliis possunt apparari substantiis, quam quæ vel inebrient aut dementent. Ab iis itaque quibus mens ejusmodi potionum vilæsa est, quomodo

Torturorum tyrannidis.

Confessiones tormentis expressæ, sapienter erroneæ.

Potionibus dementantibus veritas non elicitur.

Traſta-
inum vo-
lumine
x. de
Lamiis.

In crimi-
naliſus
non eſt
ſtandum
ſols con-
feſſioni.
Ex ſola
confeſſione
non iudi-
catur, niſi
in hæreſi.

modo veritatem, cui in re criminali fidendum, inquiseris? Quum etiam conſtantia tanta fateantur hæc anus, quæ vaniſſima & mera eſſe mendacia in ſuperioribus capitibus aliquot demonſtravi, cur in reliquis tantopere confeſſionis certitudo opponitur, quæ ſi in uno erronea fuerit, in aliis quid ſolidioris fidei merebitur? Quinimo hic mihi eximiorum Jurisperitorum conſilia & decreta ſuſfragantur. Joannes Franciſcus Ponzivibius de Lamiarum confeſſione ita argumentatur: Cum tales perſonæ ſint illuſæ, ut dictum eſt, ergo dici debet, earum confeſſionem etiam eſſe erroneam, nec admittendam. l. error. No. in l. de ætate. §. fin. ff. de interroga. action. Confeſſio enim debet continere verum vel poſſibile: ut per gl. Bald. & alios in l. i. C. de Confeſſ. per gloſſ. in c. ſi. de confeſſ. in 6. ff. ad leg. Aquil. l. inde Neratius. §. fin. Sed iſta reſponſus jus & naturam: Ergo non ſequitur: Iſtæ mulieres ſic confeſſentur, ergo ſic eſt. Nam confeſſio longè diſtat ab actu (vel actus poſſibilitate:) Et quicquid eſt contra naturam, deficit in ſuis principiis, ergo naturaliter eſt impoſſibile. Præterea in criminalibus regulariter non ſtandum ſoli confeſſioni rei, ut per Bald. & Aug. in l. i. C. de confeſſ. Nec obſtat, quod dicit Bald. in d. l. ſi quis non dicam rapere: Quia ejus dictum procedit in hæreſi, in quantum perficitur in ſola mente & cogitatione: quo caſu bene, ut inquit ipſe: quia cogitatio mentis, quam ſolus Deus novit, non poteſt aliter probari, quam per confeſſionem, ideo ſtatur ſoli confeſſioni. Sed confeſſio, de qua in caſu noſtro, continet actum ab extra, & minus poſſibilem de jure & natura, ac etiam minus veriſimilem: Et ideo poteſt dici, quod licet, quoad ea quæ credunt, ſit ſtandum confeſſioni earum, quoad punitionem: quia talis credulitas pender ab animo & voluntate: non autem quoad hoc, ut quia ſic ſit, vel ſic fiat, ſicut aſſerunt.

De vanitate confeſſionis Lamiarum, earundemque innocentia, inſignium Iuriſconſultorum ſententia.

C A P U T XXII.

Li. VIII.
Parergon
juris, ca-
pite 22.

PR I U S maturiores illuſtrium quorundam Iuriſperitorum ſententias proponere volui, quam ad poenæ formam in mulieribus Lamiis progredere. Narrat inſigne illud legum lumen Andreas Alciatus, hæreticæ pravitatis (ut vocant) inquisitorem in
(ſubal

subalpinis vallibus, adversus hæreticas mulieres, quas veteres Lamias, nos Striges vocamus, inquisivisse, & supra centum flammis consumpsisse: Quotidieque ceu nova holocausta, alias super alias Vulcano obtulisse, è quibus non paucæ helleboro potius quam igne purgandæ videbantur: donec rustici arreptis armis vim illam inhiberent, & negotium ad episcopi iudicium deferrent.

§ 2. Inde post: Et quamvis aliqui ex maritis, magnæ fidei homines, asseverarent, eo potissimum tempore, quo illæ in ludo & choreis sub Tellina arbore fuisse dicebantur, se exploratum habere, in lecto potius secum fuisse: tamen respondebatur, non illas, sed cacodæmonem potius, uxoris forma assumpta, marito illufisse. Atqui ego replicabam: Cur uon potius cacodæmonem cum suis dæmonibus, illam verò cum marito fuisse præsumis? Cur verum corpus in ficto lusu, phantasticum in vero lecto comminifceris? Quid hic opus est usque adeo angere miracula, & non tam Theologum quam *τοῦ λόγου* agere, severioremque partem in pœnis eligere? Constat ex illis actis, semel in eo ludicro per quandam mulierculam nomine Jesu appellato, omnem illum apparatus, omnes saltrices cum amasiis suis repente evanuisse: qui fieri id potuit, si vera fuissent corpora, & non phantasmata, & Tantali horti? Quod apud Philostratum lib. xv. etiam Apollonius Tyanæus censuit, & apud Plutarchum in Bruti. vita C. Cassius. Nam & medici maximos affectus corruptæ menti, imaginariæque ludificationi tribuunt: Unde ephialtici, afflati, superstitiosi, incubitati, amore furentes, imaginosi, lycæones, cynanthropi, qui tamen medicamentis jurantur: Videnturque hæc esse quæ Plinius & alii veteres Faunorum ludibria appellant, pœoniaque herba emendari censuerunt: Ut etiam harum plerasque curari posse: sit verisimile, nisi quod pauperes & scæmellæ omnes sunt, quibus talis facultas non suppetit. Ego certe magis juri Pontificio communique nostratum Doctorum interpretationi hac in quæstione, quam Theologis istis tribuerim, maxime in re à Synodo decisa in Concilio Anquirensi c. i. ubi talia phantasmata mentibus à maligno spiritu irrogari ait. Et rursus: infidelis, inquit, non in animo, sed in corpore evenire opinatur: quis enim in somniis & nocturnis imaginibus non extra seipsum deducitur? Quæ etiam videtur fuisse Augustini sententia lib. xv. c. 1. de Civit. Dei, c. 18. ubi: verum, inquit, corpus nulla arte dæmonum converti potest, sed phantasticum:

Z z z z z

Quod etiam cogitando seu somniando per rerum innumerabilia genera variatur : Et quum corpus non sit, corporum tamen formam capit, sopitis aut oppressis corporis sensibus , ita ut vera corpora alibi jaceant sensibus obseratis. Nec refert, quod ibi Herodiadi aut Dianæ honor exhibetur. Hætenus Alciatus.

§ 3. Paulus item Grillandus de Sor. il. 10. volum. Tract. Quidam maritus ex oppido agri Sabinensis habebat uxorem maleficam sive strigam , ut vulgo dicunt. De crimine autem solum erat suspicio, non certa notitia. Nam quum aliquoties a marito rogaretur, num ejus esset professionis, negabat constanter. Crescente porro rumore, & viris fide dignis apud maritum ejus flagitii uxorem insimulantibus, quod ea familiariter uteretur aliis mulieribus hujus criminis ratione cognitis, cum quibus etiam se turpibus miscere sceleribus, & nocturnos agere coetus videbatur : decrevit maritus ipsam in ejusmodi operibus observare & apprehendere : Et coepit pluribus noctibus diligenter & attente invigilare, noctesq; circiter duodecim egerat insonnes, attendens studiose, num illa aliquid ad dæmonum lusum, vel aliud maleficium noctu evagaretur, & num penes se in lecto permaneret nocte tota, quando lectum conscendisset : nihilque fraudis unquam comperit, sed manibus illam semper in lecto contrectavit.

§ 4. Quum vero post dies paucos unà cum quibusdam aliis de eodem crimine accusatis, in carcerem conjiceretur, subdereturque quæstionibus, confessa est demum, se tali interfuisse lusu unà cum aliis mulierculis incarceratis, flagitiique hujus reis, tali die undecimo mensis, &c. tali nocte, hora tali, &c. idem fatebantur & alii. Maritus vero in conjugis patrocinium afferebat præstito juramento gravissimo, eam illa nocte designata, & maxime illa hora, secum decubuisse in eodem lecto, & se eam tum studiose non semel tantum tetigisse, sed pluries, ac cum ea locutum fuisse.

quæst. 7.
fol. 44.
pag. 133.

Lamia
penitentes
civitates
penitentia
corporales.

§ 5. Idem ibidem: Nota, ait, unum valde singulare, quod istorum apostatarum duæ sunt species. Una est, quæ simpliciter retrocedit à fide, & sequitur cultum & obedientiam dæmonis : Altera est, quæ postquam Christi fidem abnegando reliquit, & dejecit ex corde suo, iterum se baptizat expresse in nomine diaboli, & aliud nomen sibi superimponit. Licet utraque species sit damnata, prior tamen, si peccatum suum revocat, admittitur ad poenitentiam, & evitat poenas corporales, sicut hæretici, ut l. Manichæos. C. de

hære-

hæreticis. Identidem Theologi authores Mallei, in tertiæ partis initio, quæst. 35. his verbis docet: Ex corde vero apostatæ, si nolunt resilire, ut hæretici impœnitentes, tradentur curiæ seculari. Si autem velint, recipiuntur prout hæretici pœnitentes, juxta c. ad abolendam. §. pœnit. de hæret. libro v. i. Concordat Raymund. tit. de Apostol. c. revertentes. Ubi dicit: Quod revertentes ab apostatiæ perfidia, cum fuerint hæretici, tanquam revertentes ab hæresi, sunt recipiendi: Et hic sumitur unum pro alio. Et in 2. parte Decret. cap. 26. quæst. 5. Episcopi: Ex præmissis autoritatibus colligitur, quod arioli, aruspices, incantatores & sortilegi, atque cæteri ejulmodi sectatores ab ecclesia sunt eliminandi: Et nisi resipuerint, perpetuo excommunicandi. Sed quod in ultimo Anquirensi ca. ea quæ fiunt per incantatores, non in corpore, sed in spiritu fieri dicuntur, Augustinus in lib. de Civit. Dei, idem videtur asserere, ita dicens: Quæ magorum præstigiis fiunt, non vera, sed phantastica esse probantur. Quare criminali actioni in lamias hic nullus erit locus.

*Et Isido.
cap. 9.
lib. v. i. i
etym. 26.
q. 5. cap.
nec mu-
raro.*

§ 6. Qua insuper moderatione, nimirum certa ignominia & exilio eandem puniat magistratus Bononiensis, descripsi lib. vi. cap. 19. de Præstig. dæm. quæ profectò nonnihil adhuc vetustatis Italicæ prudentiam sapere videtur, & infinitis præferenda modis aliorum quorundam tyrannidi, qui ad flammeum illud holocaustum præcipites nimis feruntur, olim justam talionem, nisi resipiscant, sensuri.

*Quomodo Lamia mentis errore à diabolo affectæ, nec ulli noxiæ,
sunt reducendæ, & quæ eis statuenda pœna: Nec omnem
voluntatem esse puniendam.*

C A P. XXIII.

QUAE ergo Lamia errore & phantasia delusæ, & fatanæ perversa institutione seductæ cognoscantur: Nec alicui ab eisdem malum revera, at solum imaginatione illatum esse certo sciatur, saniori doctrina informandæ erunt, ut repudiantis dæmonii ludibriis, Christo sacramentum rursus præstent, atque uti luxata ex corporis compage membra, debita ligatura restituantur pœnitentes. Quantopere hic fidelem mysteriorum Dei dispensatorem eniti deceret, ut ad Christi ovile reduceretur ovis,

Lucub. 7.

perdita, nemo non uoxit. Suum quoque hic habebunt locum publicæ & communes preces ex animo fusæ. Admodum hic piè D. Jacobus admonet: Fratres, si quis inter vos erraverit à veritate, & converterit quis eum, sciat quod qui converti fecerit peccatorem ab errore viæ suæ, salvam faciet animam à morte, & operiet multitudinem peccatorum.

In Thyo-
pho.
Eccles. 17

§ 2. Nec hæresis solum in errore; quod quis dæmoniorum doctrinæ adhæret, figitur: Sed in sui confidentia quoque, concepto fastu & præfracta pertinacia, ubi nulla admittitur admonitio: Errorem etenim seductionemque mentis confessus hæreticus, semper remissionem veniamque ex Patrum consensu & Christiana mansuetudine meretur. Nam, teste Seneca, quem poenitet peccasse, pene est innocens. Et apud Ecclesiasticum: Poenitentibus dedit viam iustitiæ. Eiusmodi itaque male à dæmonio persuasæ & respiscenti foeminae, rectiusque jam in Christianæ fidei sanctissima basi confirmatæ, pecuniarum quoque (si ejus res ferant) multa in pauperum subsidium imponi potest, & quæcunque alia arbitraria, non tamén vitæ poena, pro delicti ratione & magnitudine. Vel si injungere voles multam ejusmodi foeminae irrogatam à Romanis Pontificibus in taxa sacrae poenitentiaræ, ut ipsi vocant, per melicet. Ibidem legitur: Mulierem incantatricem, postquam superstitiones abjuravit, in quolibet supradictorum casuum taxari, Turon. 6. duc. 2. Si etiam ex usu ob reipubl. tranquillitatem conservandam videbitur, ut exilio ad certum tempus puniatur, donec vitæ innocentia vere se conversam esse, & fidelem, persistereque comprobet: Ac deinde libertate hospitii pristina rursus docetur, non contrajerim. Eiusmodi esto poena temeritatis, quod dæmoniacæ suggestioni & ludibriis non satis constanter resistit, imo etiam consenserit fatua.

Lex Cor-
nelia, ff.
lib. 28.
tit. 8.

§ 3. Huc accedit, quod mulieres minus puniendas esse viris in eodem delicti genere, cæteris tamen per omnia paribus, universus legum consensus velit, nimirum ob animi, mentis & ingenii imbecillitatem, & sexus infirmitatem l. sacrilegii poenam, in prin. D. ad legem Jul. pecul. & l. si adulterium. §. stuprum, & §. fratres, & §. incestam. D. ad legem Jul. de adult. & c. sicut dignum, in princ. extra de homicid. & c. indignantur. 32. q. 6. Et text. in l. quisquis. §. ad filias. C. ad legem Jul. majest. &c. Nec est quod hic lex Cornelia de sicariis & veneficis mihi obtrudatur, quæ suum solummodo

locum habet, ubi de veneficis, aut iis qui venenum malum necandi hominis causa fecerint vel vendiderint vel habuerint, agitur.

§ 4. Quod si quis contentiose voluntatem severius puniendam defendat, is primum distinguat inter voluntatem hominis sani perfectam, quæ in actum vere dirigi cœperit: Et inter vitiatæ mentis sensum, vel (si voles) corruptam amentis voluntatem, cui suo opere, quasi alterius esset, colludit diabolus, nec alius insulse volentem subsequitur effectus. Tale voluntatis vitium impingi etiam possit melancholicis, fatuis & pueris, qui facile inducuntur, ut vel hæc vel alia se designasse mala falso imaginentur fateanturque, qui tamen à Deo renes & corda scrutante, non æque plecti permittuntur, ac alii mentis compotes: Multo certe minus ab hominibus id fieri oportuit.

Non
omnis vo-
luntas
punienda.

Quarundam objectionum confutatio.

C A P. XXIV.

HAUD me hic latet, non infimæ doctrinæ viros inveniri, qui prioribus meis de Præstigiis dæmonum libris, & hujus Compendii capitibus aliquot superioribus consentientes; fatentur, quidem mecum, lamias mirifica opera, quæ vulgo facere creduntur, præstare non posse, nec tactu, afflatu, imprecatione, voce, murmure, verbis, nutu, vel aliis instrumentis corporeis noxiæ facultatis expertibus aliquem lædere: Ac fere superstitionas esse fabulas & phantasmata, quæ de earum viribus referuntur, quod nimirum per fornacem strictum vel aliud angustius foramen in aërem vi cujusdam unguenti ferantur, plerunque & baculis insidentes: Quod per clausas fores ingrediantur: Quod momento in bruta transmutentur, & tantillo tempore in homines redeant: Quod tempestates cieant: Quod morbos pro sua libidine immittant quibus volunt: Quod denique rerum minime perniciosarum exhibitione interficiant: Quia illa nec ex propriis naturæ viribus efficere queunt, nec per facultates instrumentorum quibus uti solent, nec opera diaboli, cujus potentia sit limitata, neque excedat aut vires insitæ substantiæ, aut aptitudinem agentis & patientis, aut habilitatem materiæ.

§ 2. Hæc inquam, & plura alia mecum agnoscunt: at cum ad potestatem instituti mei partem pervenitur, in qua lamias non ita temere

supplicio vitæ mactandas ostendo, à me ad opposita deficiunt castra, & faeces ad incendia conclamitant. Opinionem vero penitus imbibitam sex conantur stabilire argumentis: Quorum primum est, quod comprehendantur sub lege Dei iubentis apud Moysen Exodi 22. maleficas occidere: Secundum, quod fatiscineant cum diabolo, abjurent Deum, aliumque colant: Tertium, quod homicidæ sint: Quartum, quod nefariam libidinem cum immundis spiritibus exercent, & conviventur: Quintum, quod seducant alios: Postremum, quod portentosas & vetitas aras edificant.

Objectionis prima confutatio. Supra cap. 4.

§ 3. Cæterum quamvis hæc rationes & copiose & efficaciter in libris meis refutatas sperassem: quia tamen quosdam esse intelligo, qui sibi nondum à me per omnia satisfactum arbitrentur, ordine sumam refellenda quàm brevissime præscripta sex capita. Ac quoad primum, satis demonstratum existimavi cum ex etymologia Hebraicæ linguæ, tum ex Septuaginta interpretum suffragio, tum Rabinorum consensu, tum Josephi explicatione, legem Moysis in cap. 22. Exodi intelligendam de veneficis: Ad hoc obijciunt, Veneficia comprehendere sub titulo talionis & homicidii. Non enim illum homicidam saltem esse, qui lapide, fuste, pugno, gladio, securi aliquem interfecit, sed etiam qui pulvino, laqueo, manibus quempiam suffocavit, vel ex alto præcipitavit, vel veneno sustulit: Ac proinde non fuisse opus peculiarem promulgare legem de veneficis, & idem diversis locis repetere.

Lex talionis, Exod. 21. Levit. 24. Deut. 19.

§ 4. Frivolum omnino istud esse argumentum, is cognoscit, qui non admodum jejune in Moysis lectione versatus est. In Levitico enim quoties non repetuntur leges Talionis? In Deuteronomio quum pleræque species homicidii cap. 19. recensentur, constituta in quamlibet poena, tamen cap. 27. rursus maleficio in eum pronuntiatur, qui clam percusserit proximum suum. Sic cap. 22. Exodi legitur: Advenam non contristabis neque affliges: Advenæ siquidem & ipsi fuistis in terra Egypti. Quod tamen cap. 23. iisdem verbis reiteratur. Ita in Levitico cap. 19. habetur: Non attondetis comam, nec radetis barbam. Quod cap. 21. repetitur. Et Deuteronomii cap. 27. jubetur, ne accipiat homo uxorem patris sui, aut revelet operimentum ejus: quod antea cap. 22. etiam præcipiebatur. Nihil siquidem frequentius apud Moysen, quàm quod multa aliquoties repetantur: Cujus luculentum de hac nostra materia

materia habemus exemplum apud Leviticum, in quo tribus diversis locis prohibentur artes magicæ, quum potuisse videatur unus sufficere.

§ 5. Enimvero cap. 19. mandatur: Non augurabimini, nec observabitis somnia, non declinetis ad magos, nec ab ariolis aliquid sciscitemini. Dein cap. 20. Anima quæ declinaverit ad magos & ariolos, & fornicata fuerit cum eis, ponam faciem meam contra ipsam, & interficiam eam de medio populi sui. Postea sub finem ejusdem capituli: Vir sive mulier, in quibus Pythonicus vel divinationis fuerit spiritus, morte moriantur. De causis repetitionum non magnopere laboro: Sufficit mihi, ita placuisse Spiritui sancto. Quapropter etsi de lege talionis & homicidii Moyses dixerit c. 21. Exodi: Nihil tamen vetat, quo minus peculiari decreto damnaret eam interficiendi vel nocendi rationem, quæ per venena patrat, maxime quum multis conditionibus discrepet à cæteris homicidii speciebus. Facinus enim istud committitur & clam, ut sibi ne fortissimus quidem vir ab insidiis imbecillæ mulierculæ vel famuli cavere possit, & sub prætextu salutaris poculi, & plerunque in illos quos aut propter officia aut necessitudinem amare debebas, & ab inferioribus in superiores. Itaque quum tale scelus sit longe indignius & crudelius simplici homicidio vel noxa, cur non eguit proprio articulo? Nec omnis veneficus vel maleficus mox homicida erit, quum citra hominis necem, jumentis vel frugibus damnum etiam dare possit.

§ 6. Porro quum animadvertant ex 22. Exodi nihil posse contra ne firmum adduci, ad aliud confugitur argumentum, quod magicæ artes sint capitales: Et quia sub illarum complexu contineantur lamiarum conatus, eas pari supplicio afficiendas concludunt. Antecedens à me non negatur, quinimo in libris meis constantissime defenditur: Verum applicatam consecutionem nequaquam idmitto. Magnum etenim discrimen existit inter magos & lamias, uti cap. 1. & 5. explicui. Adhæc, magi à seipsis habent initium discendi artem vetitam acquisitis præceptoribus & libris, ac ad eam impelluntur propriæ naturæ curiosa inclinatione: Lamix vero extrinsecus. Siquidem non petunt instrui, nec præceptorem habent aut quærunt: Sed diabolus sese insinuat apud illud quas suspicatur aut propter credulitatem nimiam, aut ætatis senilis stultitiam, aut naturæ melancholicæ tristitiam, aut ex paupertate vel

perpeſſa jaſtura deſperationem, fore obſequentia ſuz deceptio-
nis illuſionisque organa, ut earum phantaſiam variis poſſit ſimu-
lachris præſtringere. Et ſane ut differentiam palpes, duo tibi
ſtatuo homicidii exempla: Unum ex propoſito & deliberatione
malefaciendi emanans, alterum ab illecebris aliunde exhibitis
profeſtum. Primi generis internecionem pronuntiabis, ſar ſcio,
capitalem: Poſterioris aut excuſabilem, aut longe mitiori mul-
tandam poena. Cur ita? Quia illud homicidium internam habet
cauſſam, & ut cum Evangeliſta loquar, *ἰρὸς τὴν τῆς ἀπειθείας ἀν-
ομιαν ἰκάνει δούλω*: Hoc autem ab externa irretitione oritur. Ea-
dem ratione Adam & Eva non à ſeiſiſ in paradifo comedebant
pomum, nec comedere conſtituerant, quia divinum obverſaba-
tur mandatum: Sed externis doſoſi ſerpentis inſidiis ad faciſm
illiciebantur. Quare lenius etiam à Deo puniebantur. Non enim
ſemper Deus reſpicit tam factum, quam animum & voluntatem:
Et quis aſſeverare audebit, aniculas illas miſeras gravius quam
magos multandas?

§ 7. Præterea quum Moſis ætate non fuerit cognitæ ejus-
modi, de quibus diſputamus, ſtriges, non video quomodo con-
tineantur ſub lege in magos conſtituta. Quin potius, quum Sa-
tan nunquam ab inſidiarum aucupanda opportunitate ſerietur,
diverſis præliis miſeram mortalitatem videretur antiquitus obſe-
diſſe, reſervato hoc lubibrii genere, tanquam novo inelcatio-
nis ſupplemento, ad hanc ſenelcentis mundi ultimam ætatem: Ut
quia non ſufficiebat aut per falſam religionem, aut per pravos
concupiſcentias, aut per alias technas allexiſſe in errorem homi-
nes, hac ſua etiam dementatione & credulas anus multiplicium
formarum imaginatione conſeſſioneque imbueret, & magiſtra-
tus manus effuſione innoxii ſanguinis contaminaret, & eorum qui
tum eruditionis tum pietatis tum profeſſionis Theologicæ nomine
clarentis, aciem in animadvertendis & dijudicandis impoſturiſ ſuis
præſtringeret obnubilaretque.

§ 8. Poſtremum quod adſerunt, ſcelera ad mores pertinencia,
quæcunque Moſes capitalia fecit, ultimo quoque ſupplicio
hodie à magiſtratu puniri debere: Quanquam non verſetur iſt-
hæc quæſtio circa punctum noſtræ controverſiæ, tamen non tam
facile mihi perſuaderi poteſt, ut credam. Nam apud Moſem fal-
ſum teſtimonium mortis vindicta eluitur: Sponſa, ſi non com-

periat virgo, lapidatur: Is qui furem interdum in ædes irrupentem occiderit, morte punitur: Et multa inveniuntur ejusdem severitatis exempla, quæ tamen mitigantur. Fuit tunc tempus rigoris, nunc alicujus gratiæ. Quare quum scribæ & pharisæi mulierem in adulterio deprehensam juxta Mosis mandatum lapidibus obruere vellent, quodnam ex Christi servatoris nostri ore decretum audiebatur? Qui sine peccato est vestrum, primus in illam jaciatur lapidem. Itæ eam non solum in foro Mosaico defendit, sed sua etiam beavit misericordia, commiserationis documentum relinquens. Item: Audistis dictum esse: Oculum pro oculo, dentem pro dente. At ego dico vobis, ne resistatis malo, &c.

Exod. 23.

Joan. 8.

Exod. 21.

Levit. 24

Deut. 19.

Matth. 5.

Luc. 6.

§ 9. Proinde quum in criminali judicio ne quidem Mosis vestigia sequamur semper aut oporteat sequi, quid est, cur in foro conscientiæ & Ecclesiastico ejus gladium evagines? An nos qui sub Evangelii libertate vivimus, reducere vis ad jugum Israëliticum? Vetulas igitur illas, quas confuse vestris clamoribus, incendiis & contumeliis exosas redditis, constantissime nego indiscriminatim posse morte puniri. Politicum siquidem forum, in quo mille sophismata quotidie perstreperere dicitis, recusatis: Mosaicum ostendi in hac controversia non esse admittendum: Ecclesiasticum vero non debet nostro tempore alium agnoscere gladium quam spiritualem. Quanto sane prudentius Gallio Achaiæ proconsul denegabat seculare forum Judæis, qui Paulum accusabant, quod de cultu Dei docuisset contra legem? At respondet: Si aliquid iniqui patrasset aut malum facinus, merito vos audirem: Si vero quæstio sit de doctrina & nominibus & lege vestra, vos videritis, quia ego horum nolo esse iudex. Et ita Judæos abegit à tribunali. Cum Divo igitur Augustino concludere volo, Hoc in Ecclesia nunc agere excommunicationem, quod in republica Mosaica interfectio.

Act. 13.

§ 10. Secundum adversariorum est argumentum, quod fœdus laminiæ ineant cum Satana, & abjurent verum Deum. Hoc licet antea cap. 7. & 8. copiose sit confutatum, ut tamen ad illud simul respondeam denuo, quæro, unde hoc, quod pactum cum dæmone consularint, tibi constet? Certe hoc mihi donabis, quod nec videris, nec à fide dignis qui viderint, habeas. Ergo ex propria

Secunda
objectionis
refutatio.

stupidarum delusarumque anicularum confessione. At quæ fatentur, vel faciunt coactæ, vel sponte : Si coactæ, confessio est *mutila* & nullius ponderis, quia cruciatibus torturæ intolerabilibus expressa. Quid autem periculosius, quam in diabolicis negotiis sine maleficii patrati testibus, pendere saltem ex confessione anus dementatæ, per vim expulsa ? Sileres haud dubie, si vidiſſes oleum tibiis illarum infundi fervens, candelis ardentibus torteri *axillas*, & infinita summæ barbarici & immanitatis tormenta exerceri in decrepitas vetulas, sicut nos in infontibus, partim etiam dimissis ob innocentiam ex nostro patrocínio, spectavimus. Si sponte, aut impossibilia sunt quæ fatentur, uti grandines provocasse, per ærem volasse, in bestias se fuisse transmutatas, cum dæmonibus venerem exercuisse, & similia : Aut fatentur quæ factu sunt possibilia, ut venenum exhibuisse alicui, sed tamen non est factum : Aut fatentur quæ facta sunt & verè acciderunt, sicuti eo in loco aliquem morbo correptum, infantem interiisse, segetes tempestatibus damnum perpeſſas. Confessio primi generis non potest puniri, quia versatur circa *admirandum* : Secunda multo minus, quod caret effectu : Tertia manca est, quoniam diabolus ex eventu rei statim inculcat miserarum muliercularum phantasæ, ipsas fecisse, quod naturaliter factum, aut ipsæmet fecit. Et hæc est rupes, ad quam offendunt sua capita plerique nimis sanguinarii iudices, ut animadvertere nequeant dæmonis dialecticum sophisma, Non causæ pro causa, ut cum barbaris balbutiam. Profecto id satis evincit, illarum phantasiam vana persuasionem imbutam, quod sponte & voluntarie agnoscant sæpe foedus & mirabilia quæ faciunt : Si etenim scirent, non tam prompte aliquando faterentur, quum de earum vita agatur.

§ II. Neque etiam verum est quod objicitur, lamias summo studio scelera sua tegere, tantaque constantia negare facta, ut ne quæstionibus quidem subditæ confiteantur, quantisper tormenta ferre possunt. Contrarium ego sæpius deprehendi, quum citra quæstionum rigorem ultro fateantur à se facta, quæ nec facta fuisse, imo ne quidem natura rerum passa fuisset, propterea & impossibilia. Unde mihi non inanis suspicio movetur, adversarios vel res ignotas proponere, vel quarum admodum tenuem habent experientiam. Si namque ipsarum sensus non forent effascinati, certalis non consequeretur confessio : At multo magis ipsum facinus
suppri-

supprimerent, nec de illo gloriarentur. Quod autem tam atrociam sæpius sustinent fortiter tormenta, fit quod ejusmodi flagitiorum confessio expostuletur, quæ in illarum phantasiam nunquam pervenere.

§ 12. Sed antequam hinc abeamus, proprio adversarium gladio confodere conabor, ut agnoscat fœdus esse imaginarium & præstigiolum. Fatentur se per aërem volare, in bruta transformari, tempestates excitare, morbos immisisse imprecatione: Et hæc quidem omnia affirmare videntur tanta cum sensuum integritate, ut vix possis de iis dubitare. Attamen & ego demonstravi, & tu ingenue fateris mecum, omnia illa esse vana & commentitia, diabolicisque tincta figmentis. Si illa vana, cur reliqua quæ fatentur, debent esse vera, nempe apostasia à Deo, fœdus cum diabolo, homicidia, & id genus scelera tum & deliria? Posteriora enim si fatentur sensibus integris, cur in fatendis prioribus sensus erunt corrupti? Aut si in prioribus consistendis erravit vitiata phantasia, quid est quod minus in posterioribus etiam aberraverit? Cuncta siquidem hæc dicunt agnoscuntque in una hora conjunctim, separatim eadem constantia, iisdem moribus. Quid hic philosophum decipiat, non ignoro. Illa omnia videt fieri non posse, & propterea mecum falsa & inania pronunciat: Hæc autem quia fieri possunt, & ipsæ Striges fatentur fieri, putat hic etiam facta. Annon Anniadvertit novam diaboli fallaciam, quod ex possibili concludere velit impossibile? Ast non opus est multa ut adducam ad refellendum, nosti à posse ad esse non procedere argumentum: Decebat in defensionibus posteriora cohærere cum antecedentibus.

§ 13. Ad aliud pergamus argumentum. Quum ad supplicium pertrahuntur lamiae, aut in fœdere diabolico perseverant, non implorata Dei misericordia: Tunc diserte dico, non esse mox occidendas, alioquin non solum corporis, sed etiam animæ eritis carnifices & interfectores, aut à Deo veniam poscunt, nec alicujus vitæ nocuerunt, tum multo magis dignæ commiseratione & arbitraria pœna. Omnes autem fere lamiae, antequam exuruntur, invocant æternum Deum, ipsiusque implorant misericordiam, & sæpe etiam testem suæ innocentiae appellant, sanguinariis præsidibus ad cœleste tribunal citatis. Jam rogo, quum se juxta vestrum decretum diabolo emanciparint, unde ulla respiciencia? Non à Sathana: Astutior enim est quam ut secum pugnet: Ergo à Deo. Si

itaque Deus agnoscit & recipit animam, cur tu Prætor usque adeo inclementer agis, quum nulli injuriam fecerint, ut corpus repudies, maxime quum in tuo non deliquerit foro, & tibi nullum in divino judicio relinquatur tribunal? Quin ex me audi sapientissimum Theologi recentioris consilium, cujus nomen propter invidiam prætereo. Is studiosum quendam, qui variis desperationis ex paupertate insidiis adactus, animam suam tradidisset Satanz, ad præscriptum diem ab eo possidendam, deduxit in templum, & cum piis aliquot viris pro ipso Deum oravit, servavitque afflicti hominis animulam. Ita etiam si nostræ vetulæ à vera fide defecissent, non oportuit eas in illa defectione enecari, sed sanis admonitionibus in viam reduci: At in carceribus Deum æternum profitentur & invocant, & multo magis in agone. Non diu est, quod quædam animam suam Deo cominendabant justo judici, & misericordii, quia putabat se submersum iri, quum in Rhenum præcipitaretur juxta plebejum falsumque experimentum, num lamia esset. Si enim supernatet, nec subsidat, *πυρρός* creditur esse, illam criminis ream. Verum supra cap. 20. hujus experientiz vanitatem demonstravi.

*Matt. 26
Marci 14
Lucæ 22.
Joan. 18
Petri ab-
negato.*

§ 14. Præterea non est ad hoc connivendum, ut quis difficiliora loca prætergrediatur, & circa faciliora nonnihil velitare conetur. Quare te velim sistere, donec paulo limatius examine- mus D. Petri exemplum, non solum abnegantis, sed etiam licet mox præmoniti, Christum Dominum suum præsentem abjurantis. Non etenim Petrum infirmitate lapsum dicere sufficit. Ecquæ illa est infirmitas? Non carnis (ut sic opinari liceat) imo ex ejus nimia vastitate & potentia peccamus: Ergo spiritus. Sic & lamias meas excusabo. At ut Petri transgressionem non prorsus fuisse levio- rem intelligas, elargieris mihi peccata esse inæqualia, unum altero majus.

*Peccata
inæqua-
lia.*

§ 15. Supposita jam una eademque specie, primum rogo, an non illud gravius, quod homo excelsus & illuminatus committit, quam quod vulgaris & infimus peccator? Enimvero quod altius quis ascendit, eo declivio- rem & periculosiorem patitur ex casu ruinam, quam is passurus sit, qui pauciores absolvit gradus. Secundo quæro, an non ille magis suum abneget principem, quo ipsi vicinior est, & ornatus ab eo tum spectabili- ori dignitate, tum pluribus beneficiis? An non abominabilius, si legatus de-

ficiat à suo Imperatore, quam si in defectionis crimen impegerit gregarius aliquis miles? Tertio sciscitor, an reliquis paribus pastor non delinquat inexcusabilius tum ob repræsentationem sublimioris personæ, tum ob scandalum, quam unus aliquis ex grege? Quarto, an non peccatum eo censèbitur indignius, quo plures & vehementiores conspirant illecebræ, quam ubi minores? Quinto, an non turpior sit nota peccati in eo qui haud ita dudum antea præmonitus, non tamen sibi cavet à delinquendo? Postremo, an non ad simplicem ancillarum & famulorum interrogationem ter negare cum juramento herum, sit peccatum majus, quam si quis flexuosis Satanæ persuasionibus excæcatus, simile committat? Ejusmodi propositionibus subscripturum te arbitror: Concludas ergo ipsis. At nemo ista à me adducta existimet ad D. Petri apostoli exaggerandam abnegationem: Sed ad castigandum eos qui propriis viribus tantum ascribunt, & non divinæ soli gratiæ, quo minùs in singulas horas, imo momenta nomen Christi abjuremus: Deinde etiam, quod sicuti Petrus suæ poenitentiae interventu consecutus est misericordiam, ita & Lamæ & nos omnes mortales impetrare queamus à Deo delictorum remissionem, quamvis semel atque iterum defecerimus.

§ 16. Tertium erat argumentum, quod sint homicidæ. Factor, si homicidii convincuntur, interficiendas juxta legem Moisaicam & jus commune. Atqui agnoscis: Striges exhibere res innoxias: Ergo quum illæ ne hilum prorsus noceant, multo minus periment: Non igitur criminis reæ sunt. Proinde nec hac ratione de iis supplicium capitis sumi debet: Si dixeris, in eis necandi esse animum & voluntatem, quamvis non respondeat successus: Etsi hic responsum abunde putarim in fine proximi capitis, tamen hoc præterea tibi objiciam, voluntatis delictum à Deo puniri, non, nisi in actum cœperit dirigi, à magistratu, cui exteriora saltem commissa sunt: Alioquin quotidie eorum aliquot myriades ad carnificinam traherentur, qui aliorum necem desiderarunt & voluerunt.

*Tertia ob-
jectio.
Exod. 21.*

§ 17. Quartum argumentum, quod spurcam libidinem cum immundis spiritibus exerceant, plerunque & sub forma canis aut hirci aliave speciei. Quanquam hoc copiose supra cap. 13. confutarim, appendicis tamen loco adhuc subjungere volui, in hoc

*Quarta
objectio.*

me

me non tam vanam illarum confessionem mirari, quam stultam ad-
versariorum credulitatem. Quum enim libido coitionis causam
habeat lasciviam, non potest ea esse in ejusmodi exuccis, exanguibus
& stupidis vetulis. Deinde membrum diaboli semper fertur
frigidum, ex quo nulla accedit voluptas, quum hinc multo suavia
libidinari queant cum propriis maritis. Denuo concludo, hunc
carnalem congressum esse phantasticum, ex inani Satanz profes-
tum impressione. Dæmones siquidem possunt sua subtilissima ef-
fentia humores spiritusque movere, & per eos varias formas in
organa excitare, perinde ac si extrinsecus occurrerent non solum
dormientibus, sed etiam vigilantibus ut extrinsecus & esse & fieri
credamus, quæ tamen nec sunt nec fiunt. Ita dæmonum illusioni-
bus seductæ quædam mulieres crediderunt se cum Diana noctu
equitasse.

August.
de spiritib.
& an.
cap. 28.
Decret.
26. q. 5.
episcopi
ex concilio.

§ 18. Et ut à simili procedam, scio aliquos optimè ratiocinan-
tes, & omnibus sensibus integrè sine læsione utentes, ut ne suspi-
ciuncula esse possit melancholiæ, qui tamen non potuerunt cum
uxoribus aut aliis coire, eo quod virgam virilem amisisse se puta-
rent excantatione magica, quam meretrix, cum qua prius conver-
sabantur, struxisset. Jam ipse concesseris membrum non ablatum,
quum postea restituitur. Interim mille juramentis adseverabant
rem aliter se non habere, quicquid contra dixeris. Proinde si ho-
minis fortissimi imaginatio potest imbui tam vana persuasionem,
quare ab hoc ambitu senticosi labyrinthi segregas miserimas La-
mias? Enimvero si quod minus videtur esse, est: Erit & illud quod
magis. Et ut clarius tibi constet, quantum libidinis impressio va-
leat, audias locum ex incerti autoris Epistola de incantatione &
adjuratione: Memini, inquit, quendam nobilissimum virum ju-
rassse, se esse ligatum ne cum mulieribus coiret, quem adjuvare
volui impugnando ipsius persuasionem variis argumentis: Sed
quum nihil proficere possem, approbare cœpi hominis sententiam,
& eandem confirmare, producto Cleopatraz libro de feminarum
speciositate: Ex quo quum legerem, ligatum, si corvinum acci-
peret mixtum cum sesamelæo, & corpus totum eo ungeretur, in
curatum: ipse hoc audito, confusus libri verbis, exequabatur con-
siliium, & restituebatur cupiditati coeundi. Remedium tantæ po-
tentiz non erat: Sed quia imaginatio erat occupata in falsa causa,
necesse etiam erat ut tolleretur eo remedio, in quo acquiesceret

Imaginatio. Quapropter & istam superstitiosæ credulitatis nebulam à sui iudicii oculis detergant adversarii.

§ 19. Quod porro velut inexpugnabile munimentum opponatur, cum qui cum jumento concumbit, morte ex Mosis decreto mulctari: Ideoque infinitis partibus truculentiorum mortis pœnam mereri, qui dæmonis spurcitiem veneream pateretur: Hoc profecto tibi non negabo, ubi eam libidinem revera expleri posse, hinc & perfici ostenderis. At quum satis superque demonstratum sit cap. 13. hic & alibi, congressum hunc non nisi merè esse imaginarium, aliam autem cum bruto coitionem, indubitanter peragi sciamus, explodenda hoc loco ea oppositio.

§ 20. Quintum succedit argumentum, quod seducant alios **Lamiz.** Quum phantasia sint delusæ, quomodo alios seducere queunt? Nisi phantasmata sibi falso à dæmone impressa pro veris actionibus, tanquam res gestas narrare, appelles seducere: quod etiamsi fit, esse quam rarissimum, nemo dubitet: secus licet fateantur, quemadmodum & multa alia quæ solum per somnia ipsis apparere, & tamen pro veris defendunt. Quod quot vero hoc fascino divexatæ sunt, nullum universæ hujus delusionis agnoscunt alium magistrum quam dæmonem, suis illas technis deludentem.

§ 21. Quantum adhuc virium in seducendo illis sit tribuendum, attestantur & iners sexus & stupida ætas. Si etiam apud illas quæ seducere & seduci dicuntur, diligenti attendatur animadvertione eorum quæ in hanc rem fatentur, tam insulsa intelliges, varia, nec coherentia, ut utraque in ea institutione fuisse deliras, nec ruentis compotes, & à dæmone agitatae obsessasque, imo ipsum fatanam in eisdem locutum, facile agnoscas, si veritatis æquilibrium spectes solum, sepositis affectibus, perversæ opinionis jam dudum imbibitæ præjudicio obfirmatis. At Lamias in fœderis contractu diabolo pollicitas esse, quæ in hanc societatem alias quoque traducere satagent, dices. Nimis certe multis diversisque supra docui testimoniis, pactionem illam esse phantasticam, & varia simul in ea agitari tum de vetularum volatu, tum de coitione dæmoniaca, tum de præcipiti hominis metamorphosi, tum de reliquis ad nauseam non repetendis, quæ ipse velis nolis, falsa & imaginaria esse fateberis.

§ 22. Huc sexta simul & postrema pertinet objectio, quæ monstrosas vitasque ediscant artes. Hic mihi easdem explicari ve-

B b b b

lim:

lim : Nullas siquidem norunt, nec eas decrepita ætas patitur nimis obtusæ mentis : Unde & à fatana citius delusæ, quibusdam apparitionibus, umbris, præstigiis, & inanibus imaginationibus hite, velut bis pueri senes, quæcunque ludibria pro veris amplectuntur. Eo autem pertinacius hoc urgetur argumentum, ut *cauti* nostræ Striges possent comprehendi damnarique decreto promulgato, l. multi. C. de maleficis & mathematicis : Multi magicis artibus usi elementa turbare, vitam insontium labefactare, non dubitant, & * manibus accitis audent ventilare, ut quisque suos conficiat malis artibus inimicos : Hos (quoniam naturæ peregrini sunt) feralis pestis absumat. Lamias autem nostras, ut indoctas, vetulas, & deliras, artes exercere nullas, nec ulla ratione elementa movere aut vitare posse, uti nec ullus potest mortalium : Item neque omnino dæmones cogere, ut aliis nocent, posse, satis superque demonstratum est. Quocirca eas decretum hoc minime concernit. Si quæ sunt, quæ vitæ hominum insidiantur, eique vim faciunt, veneno id fieri oportet : Proinde etiam veneficæ tales dicuntur & sunt : Hæ ex hoc edicto puniantur, quas non suscepi patrocinandas.

* *alras,*
manus acci-
tos.

§ 23. Adhæc quemadmodum nostræ Striges nec longiori peregrinatione, labore aut studio, corruptæ mentis doctrinam cum Magis sceleratis conquirunt : Ita nec ullos habent libros, quorum adminiculo in sua professione instituantur promoveanturque : Nullas etiam præscriptas conjurationum formulas, quas sequuntur : Nullum præterea annulo incarcerationum, aut crystalli soliditate obseptum dæmonem in suum ministerium, velut plerique Magi circumferunt : Corruptam multiplicibus imaginibus ab immundo spiritu ingestis, phantasiâ solummodo doctorem venerantur & colunt, cui ut plurimum propensius confisæ, misere decipiuntur & in perniciem ruunt. Nec quidem præter vulgarem morem quicquam peculiare ob indolis crassitiam & spirituum inhabilitatem valent : Secus autem diabolus potest ob tenuitatem, subtilitatem, celeritatem, & longum rerum usum. Non est itaque quod ullarum peculiarium artium prodigiosarum & inhibitorum insimulentæ nostræ insensatæ anus. At qui curiosas magicasque exercere artes, magi fuerunt prophani, qui & libros habebant flammis postea traditos jure, ex Pauli doctrina, Act. cap. 19. Quoscunque hujus factionis homines condemnat Moses, & lex Imperatoria.

Supra
cap. 3.

§ 24. Hinc

§ 24. Hinc tandem ex animo omnes cujuscunque status, qui in prædictis erroribus adhuc conquiescunt, iniquis incendiis animam aggravantes, manusque innocenti defœdantes sanguine, præmonitos volo, ut præjudicio inveteratæ opinionis semoto respiciant adhuc: Ad quam vocem si eorum ut nimis præfractorum occaluerint aures, in tam inextricabilem diaboli labyrinthum eos involutum iri præfagio, unde nullum poterit educere Thesei filium, sed solius misericentis Dei filius: Tam frequentes carnificinas architectabitur accumulabitque Dei & hominum hostis ut juratissimus, ita & sanguinis innoxii cædiumque impiarum sitientissimus Beelzebub. Nec dubito, quin oculis palam hæc proponet sinister eventus, quod pro ineffabili sua bonitate clementer avertere dignetur misericordissimus Deus. Falsus enim malo audiri vates: Sed me vestigia terrent. Exempla novi complura. Quid jam alii cum magno suo malo & republicæ detrimento experiuntur, ipsi certiores erunt testes.

*Epilogus
cum ad-
monitione.*

§ 25. Telam contexere longam & inexplicabilem in hominum ruinam exitiumque, milleartifici non erit difficile, potissimum apud quos ex voto succedere institutum videt: Ubi nimirum ob peculiare suum ex Dei assensu factum, in vitam infontem porro læviri animadvertit, tum nervum consecutus, alia similia, vel etiam tetriora molitur, quibus in sua massa arctius constringit, atque Charybdi in Scyllam propellit, quos suis strophis pronas offerre aures comperit. Hic sane connivet sæpenumero Deus merito, ob invictam eorum credulitatem, qui, licet aliter sacrarum literarum lectione, maxime ex Jobo instituti, non tam Dei justis manum vel probantem vel castigantem agnoscunt in valetudine afflicta, irægetum, vinearum & pecorum perditione, quam singularem ejus misericordis benedictionem & gratiam in prospera valetudine, elicitate & annonæ affluentia amplectuntur. At ipsam universæ majus controversiæ veritatem patefaciet extreme justissimum Christi tribunal, cujus ineffabili censuræ, quicquid à me hic dictum, est, libenter submitto.

D E .
C O M M E N T I I S
J E J U N I I S .

*Maria
Leonor
Prussia
Ducissa.*

AB hoc imposturarum dæmoniacarum , quibus & huma-
næ suffragantur , argumento non erit aliena fraudu-
lenti cujusdam jejunii longioris explicatio. Quam an-
no M.D.LXXIII. illustrissimam, & tam ob animi quam
corporis dotes nunquam satis laudatam , Mariam Leonoram,
Clementissimi potentissimique nostri principis Guljelmi, ducis
Juliz , Cliviz & Montium, &c. Seniore[m] filiam per varias pro-
vincias in Borussiam, ejusdem duci Alberto Friderico juniori , co-
mitatu equestris nobilitatis admodum insigni, conjugem dedu-
ceremus , de miraculis rerum diversis frequens in tam longinquo
itinere apud doctos fuit agitatus sermo. Clarissimi etenim , & do-
ctrina ac pietate ornatissimi viri se nobis cum benevola hospitii ob-
latione, ex pii eruditique alicujus colloquii occasione non raro ob-
tulere : cum primis vero inter reliqua Borussiz ornamenta *mini-*
me vulgaria Doctor Matthias Stojus , Regiomonti ducis *illustri-*
ssimi medicus dignissimus : Stetini D. Jacobus Schadius Clemen-
tiss. Pomeraniz ducibus à medicina , vir profecto cni singularis
eruditionis testimonio , & artis nostræ usu eximio , vix parem a-
lat Pomerania. Ad hunc numerum referendi quoque D. Severi-
nus Gebelius Dantiscanus Medicus , Elbingæ D. Bartholomæus
Calkreuter : identidem Francofurti ad Oderam insignis vir. D.
Casparus Hoffmannus, Clementiss. Marchionissæ medicus, D. Jo-
annes Knoblochius medicinæ Professor, D. Wolfgangus Justus
medicus & mathematicus : Rostochii, D. Levinus Battus , Hen-
ricus Bruseus , Petrus Memmius excellentissimi medici , Lucas
Bacmeisterus Theologiæ Doctor & universitatis Rector , Joannes
Borcholt LL. Doctor & Syndicus, Nathan Chytræus poëta minime
vulgaris : Wismariz Joannes Peristerus Theologiæ Doctor , Se-
perintendens : aliis item locis cum viris doctissimis sua *hæde*
non fraudandis , gravissimæ fuerunt inquam habitæ *questiones*.

§. 2. Inter reliqua vero de quibus unquam strenue fuit disceptatum, argumentum suppeditavit multifariam admirabilis illa iistoria de quadam puella Unnensi, quæ circiter annum absque illo cibi aut potus usu vitam protraxisse, & in ea abstinentia continuo adhuc perdurare incolumis, asserebatur. Licet autem narrationi fidem non darem, de ea tamen comperi verissimum quod ille ait:

*Fama malum, quo non aliud velocius ullum,
Mobilitate viget, viresque acquirit eundo.*

4. Lucid

Quod siquidem diutius in itinere perseverarem, eo versibus Latino & Germanico idiomate evulgatis, oratione item soluta in concionibus, conciliis, symposiis, colloquiis familiaribus, in principum quoque aulis res miraculorum lenociniis ornatioꝝ sanctiorque reddebatur.

§. 3. Proinde ut natura in veritatis abstrusæ sacrosanctis mysteriis solerter investigandis paulo sum religiosior, admirabilium eventuum narrationi, si lateat ratio, non temere confisus, Unnam in Comitatu Marchiæ, quæ nostri Principis imperio subjacet, contendo, quid rei esset, coram exploraturus, die 18 Decembris Puellam accerso, Barbaram nomine, decem annos natam, ex patre Hermanno Kremers & Anna matre, quæ jam ad tertias cum Eberhardo Leidecher transierat nuptias. Miraculi hæc summam exponit: filiam nimirum secundo Februarii, morbo correptam haud vulgari: eodemque à 25. Martii ad 12. Maii perdurante, illam paxillo vini, cerevisiæ & lactis protraxisse vitam; inde ex lethali decubitu redditam mutam usque ad 24. Octobris, quo loqui rursus cœpisset, constante semper mente, interea tamen ne vel momentum cibi aut potus assumpfisse, nec alvum, nec vesicam quicquam toto hoc tempore usque ad illum diem exerevissent. Prædicat & filiæ pietatem eximiam: & quanto studio à nobilibus, consulti- bus, atque aliis minimè obscuris hominibus in eam fuisset observatum, num quid subesset fraudis, explicat: & re ipsa compertum, fuci nihil latere. Puellam inde scipionibus subalaribus, quorum adminiculo ad gressum fultiebatur, innixam contueor, facie venusta, colore vivido, genis roseo rubore decoris, manibus pedibusque, quinimò & corpore toto bene habitam & agilem, sed ventre collapsa, ut mater spinæ dorsi umbilicum tanquam adnatum, esse affixum affirmaret: at eundem ubi contrectare tentarem, fetu perulanti

Barbara
fabula a
Gryn.

*Math. 3.
Marc. 1.*

quatuor jejunium tulit. Joannes Baptista in deserto prædicans, vestitus pilis camelorum, & zona pellicea circa lumbos suos, vescabatur locustis & melle sylvestri.

*Marul.
ib. 17.
cap. 1. 2.
Rovifinus
Volater.
lib. XXI.*

*Hieron. ad
Euseb.
Nicollaus.
eremita
Undervald.
denfi.*

§ 8. Si qui alii in historiis ob jejunii opinionem celebrentur, horum nonnullos certis quibusdam diebus, at non continuè jejunasse, plerosque parco cibo vitasse legitur: tales fuere Antonius Ægyptius abbas, Severus abbas natione Syrus, D. Hieronymus, & aliquot alii viri pii ac eremitæ continentissimi, tum alibi, tum in remotissimo Ægypti deserto commorantes: Item sanctæ aliquot virgines, velut Euphraxia, Paula, Cecilia, atque aliæ similibus continentiæ virgines. Sic etiam illum eremitam, fratrem Nicolaum Undervaldensem Heluetium, ex radicum esu aliquot vixisse annos quidam sentunt, tametsi sint qui religiosius de eo sentientes, secus velint, at mea quidem sententia, temere: quod non obscure intelliget, qui ad lucis aciem singula quæ in ipsius vita describuntur, oculatius expendit, sua laude interim ob non vulgarem pietatem & incomparabilem continentiam sanctus ille vir dignissimus & perpetuo celebrandus. Alios insuper hic claros reddidit jejunii simulatio: tales etiam absoluta hac nostra narratione subjungam, ut rerum similitudine docti mortales, non tam faciles propositis ejusmodi exemplis aures posthac offerant.

§ 9. Si quid hic calor natus, humidi substantifici conservatio, tenacis humoris copia, pororum densitas valent, uti profecto valere dissitebitur nemo: præcidi tamen longius temporis jejunii filum oportet: alioqui sane subtrahitur historiæ fidei fulcimentum, etiam viri inveniuntur non indocti, qui aliter demonstrare ex dictis causis contendunt, fortassis etiam seducti scriptorum variorum authoritatis præjudicio, qui etiam falsis narrationibus vel fraudulentis longioribus jejuniis falli potuere. Dictis vel scriptis extra rationis limites non perpetuo fidendum existimarim: fidei nostræ Christianæ mysterium hic exceptum volo.

*calor vitalis.
Humidum substantificum.*

§ 10. Vita extra omnem controversiam calore unico consistit, quem alit sustinetque tenax, pinguis, oleosus & æreus humor, qui in partium similarum substantiam diffusus, omnem effugit oculorum aciem. In horum duorum consensu, calidi nimirum & humidissimi, vita perdurat: illud cunctarum rationum opifex habetur, hoc illi substernitur, ut durabilius permaneat. Quamdiu ergo vitalem calorem fovere potest jucunda hæc humiditas nativa, tandem in vivis permanet

permanet animal : Quæ si multa , crassior , & dissipationi contumaci-
or fuerit , tardius à calore vitali , qui ea involutus , paulatim
portionculas disperdit consumitque, absorbetur.

§ 11. Cæterum quum animantium moles ea ratione semper
distiluat & minuatur, nisi altera similis substantia pro ea quæ pe-
riit, substituatur, sensim profecto exhalabit atque dissipabitur uni-
versa. At in absumpti humidus hujus nativus, ex semine & primis
nostræ generationis initiis orti, locum quod reponas, inveneris
nihil. Deficiente itaque pabulo substantifico (ut dicunt) vitalis
caloris, hunc extingui necesse est, & exitium subsequi præceps.
Huic porro ut obviam eatur, alimentorum necessario accersetur
opera, ut nimirum gratæ cujusdam humiditatis accessione, ea quæ
nativa est, irroretur, sicque constantius sui caloris voracitati ob-
sistere queat : Qui licet de humore primigenio semper aliquid de-
pascat, attamen minus, ubi accessorii alimenti suppetit copia :
quo profusus sublato, caloris nativi qualitas redditur acrior, hu-
morem nativum citius absumens, potissimum ubi corpus movetur
exerceturque : Quocirca absque alimenti accessione corpus huma-
num tempore longo consistere nequit. Hic certe alia erit hominis
rationalis ad actiones qualescunque nati, nec superfluo victu sabur-
rati consideratio : Alia exanguis alicujus torpidæ & irrationalis
bestiæ, scintilla caloris afflaxæ, & multo frigido glutinosoque
humore perfusæ inspectio. Hujusmodi chamæleon est, qui à me
& rōsto, vix quicquam dimovebatur vivus. Ut quidem in frigido
corpore tantam humoris crassi & tenacis abundantiam nonnun-
quam cocervari, quem non nisi longiori tempore devoret calor
in litus, dono : Non tamen constitutione tali mortalium corpora
quis mihi facile ostendet, quæ multorum annorum jejunia susti-
nuere, qualia ab authoribus prædicantur nonnulla, quos potius
aliorum relatu, quam oculata veritatis animadversione, illa tradi-
disse, dubitare nolo.

*Chamæ-
leon.*

§ 12. Interea tamen nec Hippocrati hic subscribendum sentio,
qui hebdomada homini letalem mediam prescribit : Nisi forte ad
excusationem illius adducatur diversa Græcorum à nostratibus
constitutio. Atqui Plinius non utique seprimo letalem esse scribit,
quum & ultra diem undecimum plerique duraverint. Ego profecto
(quod contra ullam fateor-jactantiam) illæse dies quatuor ab omni
cibo

*Lib. de
caribus.*

*Lib. 11.
cap. 54.*

cibo & potu sanus vixi : at frequentius lotium reddere oportuit, quod inedia redditur acrius. Potuiflem & longius ferre jejunium, nisi quid gravius mihi ex continuis vigiliis fuiflem veritus. Frater meus Arnoldus ad octiduum pertulit innoxie, sumpta exigua carnis cidoniorum buccella. Familiaria ejusmodi exempla possem adducere plura. Talis profecto abftinentia inordinatorum affectuum coercendorum efficax frenum, fubminiftrans & peculiarem ardentioribus precibus virtutem. Hoc modo Sara Raguelis filia, Hefther item alloquutura regem Affuerum, cum ancillis & Iudæis, tribus diebus & noctibus nec manducarunt nec biberunt: quemadmodum & Ninivitæ, intellecto à Iona fui exitii nuncio, ad preces continuo jejunio confugiunt refipifcuntque.

Tobia 3.
Hefth. 3.

Iona 3.

Fideli &
Auctori je-
junii &
narratio.

§ 13. Ut porro illud impofturarum genus omnium oculis clarius appareat, hiftoriam cœptam profequar, fictitia inde jejunia aliquot enarraturus. Ufuræ ergo amplioris faciendæ, uti opinor, gratia, in Aprili proximo, vitricus & mater una cum fua Barbara atque ejus fofore Elfa duobus annis ætate majori, acceptis à Magiftratu Unnenfi literis in eundem ufum ad *illuftriffimum noftrum* Principem commendatitiis, ex Marcæ Comitatu Cliviam verfus iter ingrediuntur, ubi tunc temporis cum aula Princeps fubfiftebat: cui libellus ab illis fupplex exhibebatur, quo facti testimonium, ipfius Clementiæ figillo communitum, nimirum puellam hanc toto anno & mense integro ab omni cibo & potu abftinuiſſe, nec alvo excrementa depofuiſſe, uti nec veſicam ab urina ievaffe, fuppliciter rogabatur. Interim folito honore excepta, mira celebratur obſervantia à cunctis tam ſpectatæ nobilitatis, eruditionis æ prudentiæ hominibus, quàm etiam obſcuro plebeioque loco natis. In itinere quilibet rei novitate illectus accurrebat, muneribus quoque non illiberaliter oblatiſ, datis acceptiſque.

§ 14. Iam ſane hoc loco ab hominum oculis faſcinum abſtergi voluit ille unicus omnis veritatis author benigniffimus Deus noſter, qui ad certum tempus quandoque ad ejusmodi præſtigias conſuivet ob noſtram incredulitatem, vel ut nos puniat, caſtiget aut probet. Oblata mihi palam commonſtrandæ hujus fraudis occasione, quum familiam Cliviæ alam, apud Clementiffimum noſtrum Principem inſto fuppliciter, ut illa meo examini aliquot dies in meis ædibus, ipfius Clementiæ decreto committeretur. Quid fit? Annuit Princeps. Accerſita denuò à me, amicè habetur contra-

turque : crepundia ad hæc offero , ut eam mihi benevolentia conciliarem : dehinc moraturam apud me tres septimanas ex Principis jussu , propono . Hic mira oratione modestiam , sanctimoniam quietamque indolem prædicat vitricus : suadetque eam suæ libertati relinquendam , nec ullo modo turbendam : alioqui tam acerbis querelis , ejulatibus & lachrymis domum commoturam , ut longissimè ad aliquot etiam milliaria sublatam optarem : propterea & Elsa soror senior ei semper fuisset admiffa socia , siquando ad veritatis investigationem , Consulis Unnensis & quorundam aliorum fidei traderetur . Me suaviter & benignè acturum cum ea , nec opus fore sororis præsentia aut societate respondit : quum verò constantius urgeret alter , eo simul cum Barbara postridie Unnam remittendos simultanter dixi , ne illam in aliquot dierum jejunii tolerantiam prius saburrarent , quam in meam fidem domi reciperetur . Elsam permitti comitem , diligentiorique observatione utrique attendi jubet Princeps . Postridie simul omnes inopinato ad meum domicilium revoco , quasi dimissurus : adest & Princeps : commostro faciem , manus & pedes : ventrem denudo , qui contractior apparuit . Dolum subesse incunctanter ex venusto faciei plenioris rubore , illustrissimus etiam Princeps suspicabatur . Mæx hinc fidei totum creditur negotium . Parentes accepto à Principe viatico , protinus Unnam reverti , & post tres septimanas repetere filias volui . Serid rem actum iri oculatiusque subverita , meo quidem judicio , mater , lachrymas profudit largas , abit tamen .

§ 15. Ad primum progredior actum , instructis prius domesticis , quo ad omnia connivere , nihilque in utraque puella observare viderentur : libertatem per universam domum susque deque vagandi & in hortum excurrendi permitto : nec diu moratus , concenso equo ægrotum longius visito , redeoque hora vespertina . In hac licentia hilares puellæ , optimè secum agi , cæcutire meos , & hunc fabulæ actum se pulchrè peracturas , quemadmodum aliquoties antea , in animum inducebant . Interea quoque se verterent , & quicquid tractarent , à meis velut aliud agentibus gnaviter & dextrè , simulatè tamen , advertebatur . Prædium submit Elsa cum meis familiaribus : eo finito , conjunx mea altera Henrica , mulier pia ac mirè cordata , se insomnem peregisse noctem ,

& eapropter sibi in culina sedenti dormiendum nonnihil esse simulat, velata facie raræ texturæ tela, per quam contueri quicquid ageretur, posset.

§ 16. Quid multis? Barbara dormire uxorem rata, ingens poculum cum generosa cerevisia forte ibi repositum arripit, liberaliterque bibit. Repente tela abjecta conjunx eam intuetur silens. Sic poculo Elſæ clam tradito, Barbara abit pudore nonnihil suffusa: Id tamen ab uxore non fuisse visum, quod nihil dixisset, confisa. Non multo post Elſæ pomum donat ancilla, cujus portionem illa Barbaræ seorsum insinuat, quam postea ab hac comedi occulte, spectarunt mei domestici: Inde & stantem apud puteum urinæ tantum reddere observavit famula, ut si quando assideret foco, lotii foetorem expiraret vestis: Nec longe post in hortum expatiata, durum alvo deposuisse excrementum, per fenestram à meis visum. Hic primi diei actus. Vesperi domum reversus, mysterium sanctimonix hujus puellæ revelatum gaudeo, interim dextre adhuc dissimulandum suadens. Callida etenim erat puella, & ob fidem jejunii confidentiam audacula nimis, quam familiam meam insimulare palam mendacii, puduisset minime.

§ 17. Postero die à famulo per tabulati culinarii rimam, facto prandio, quid rerum Barbara ageret, animadvertitur. Ipsa circumquaque converso oculo, atque omnia esse secura arbitrata, in idem rursus poculum manus conjicit, cerevisiæque potentioris haustus liberaliores ingurgitat.

§ 18. Tertio die similiter inspecta, obicem penarii paulo altiore scipione ad gressum parato amovet, & panis secalini purioris comedit partem, inde & cerevisiam denuo largius potat. Hinc & integrum panem magnitudine pugni in ampliores recondit loculos, quos & inter femora sub veste continuo abstrusit. Sic à fame nonnihil recreata, ad ancillam prodit læta. At quum me incio, ancillæ rem aperuisset minister, illa confestim commutandos suos cum Barbaræ oculis proponit: Qua tergiversante, manum injicit violentam famula, panemque è loculis extrahit. Pro sorore illum conservari, mox fingit ipsa, cui victus abunde semper fuerat suppeditatus. Hic ejulatus multus. Uxor detegit, quid ab ipsa, famulo, & ancilla tribus diebus fuisset oculis inspectum: Negat omnia. Quid facias? Accedens ego, silentium impero, Barbaramque bono animo esse jubeo, aliatum via procedendum ratus.

Penarium panariumque omnino occludi, pocula femoveri, & omnem comæatui aditum rescindi mando. Sic die sequenti è lecto hora pomeridiana surgens, nihilque alimonix dolo consecuta, facie usqueadeo collapsa & lingua arida in hortum venit, ut ægotam esse dixisses. Hic dies, qui postremus Aprilis, jejunio illi sacer erat.

§ 19. Postridie cum mea conjuge & famulo in nostrum expatiatur prædium, commiseratione affectus, rursus cerevisix integræ cantharum consueto reponi loco jubeo, nec longe panem butyro illitum, coctos item pisces relinqui: Ad tabulati culinarii, cujus paulo ante memini, foramen nepote insidiis collocato. Cuncta jam fore libera existimans Barbara (quod famula hinc inde domi, quæ sui essent ministerii, tractaret, hocque studii semper etiam Eliæ cumprimis incumberet, ut circumquaque loca prius viciniora occultioraque lustraret, quam genium nutrimento recreare tentaret soror,) positum panem tam butyro impinguatum quam siccum vorat cum pisciculo integro & majoris piscis portione, ingens adhuc cerevisix poculum ter repetito tractu fere exhaurit. Sic cuticula probe curata, jejunium continuo adhuc simulare pergit.

§ 20. Quum rursus eam sequentibus potare diebus, per consuetam spectaret rimam minister: Heu Barbara, tibi benedicat Deus, acclamat evestigio. Descendentem inde famulum rogat, quid dixisset? Tibi bene precatus sum inter bibendum, inquit. Me bibisse, mentiris, respondit illa. Tantæ erat impudentiæ & insolentix, ut à mea familia toleraretur difficulter. Quicquid etenim alibi multa investigatione furtim consequeretur esui commodum, cujusmodi erant secundarum mensarum & conviviorum solennium confectiones ex saccharo apparatus, avellanæ, artocrearum crustæ, idque genus reliqua, seorsum abliguriebat.

§ 21. Cum uxore igitur extremæ hujus pertinaciæ & impudentissimi mendacii pertæsa statuo, post tam frequentes conspituosque fabulæ actus, ad catastrophem serio progrediendum. Quare claustris penum omnem summa industria secludi mando, ut ad jejunii veram observationem nihil esset reliqui: Oblata tamen comedendi bibendique libertate, si quando posceret. Ab unius diei jejunio, hora matutina, à conjuge mea audiuntur occultæ querelæ, disceptationes & jurgia inter puellas. Barbara sibi nihil à

forore victus suppeditari occultè, quemadmodum apud alios, quorum inquisitioni antea itidem fuisset commissæ, fidelem suam navasset operam, exoptulat: se contra nimis curiosè observari, queritur Elia (quæ ob officium forori ejusmodi cibatione occulta præstitum Abacuc nobis nuncupabatur, quoddam Danieli cibum asportasset vates ille) sororem lacrymabunda orans, ut victum palam frueretur, alioqui vitrico, matri, ipsisque periculum creatum iri.

Deo, 14.

§ 22. Controversiam accedens uxor dirimit, exprobrato Barbaræ commento & impostura, singulos tam protasios quàm epitasios comœdiæ actus, & quicquid à se, famulo & ancilla vitium fuisset aliquoties, explicitè demonstrans: inde ut ab hujusmodi dolo, mendacii & præstigiis porro se contineret, piè ac sollicitè hortatur: alioqui Deum justum tanti sceleris fore ultorem minitata, & Principem natura certè clementissimum, de parentibus flagitii consciis, atque aded ipsi, dignum meritò sumpturum supplicium. Docet, Barbaram hæctenus à dæmone mendaciorum patre fuisse agitatum: commenticium illam finxisse angelum, à quo sæpenumerò confirmaretur esculo, ut ajebat: talem in mea domo nullum fortiri locum, at longius exulare potius à mei domicilii limitibus: resipiscentiæ horam adefsc, delictum ætati remisum iri, pro parentibus & ipsi apud optimum Principem intercessurum fide bona maritum: si vero præfractius in flagitio multis documentis cognito perduraret, Principem & qui à consiliis sunt, citius nobis credituros, quorum cognitioni causa universa fuisset commissæ, quàm dubiæ lubricæque fidei puellis, ex gustato ante biduum cerarum condito, quoddam tantopere se cruciari finxisset, hoc genus dæmonii haud dubiè profligaturum fuisse maritum, si adfuisset.

§ 23. Hac admonitione finita, discedit conjunx. Res interea in deliberationem vocatur à puellis: inde lac requirendum sumendumque convenitur, quasi solidiora ventriculus non toleraret. Offertur medius cantharus, duarum videlicet librarum medicarum quantitas, quem sine noxa exhaurit: postridie integer cantharus intrito pane tritico absumitur, uti & reliquis diebus, quibus & hallecem & alia voravit.

§ 24. Hæc omnia licet à meis palam suppeditarentur, seorsum tamen comedit: tam difficulter à furtivi victus sumptione solita abduci potuit, donec porro cibum omnem subministrari serio ve-

tarem, nisi quem in publica mensa cum reliqua familia palam in cunctorum conspectu ederet. Hic etsi nonnihil etiamnum tergiversaretur, & me absente coram aliis comedere detrectarit: Id quod hactenus in occulto fecerat, domum reversus, publice fieri volo. Proinde cum illa strenue ago præter morem: Fucum & imposturam exprobro: Me ex ædibus illam ejectionem, nec apud illustrissimum Principem pro delicto intercessurum minitatus. Ad hanc cantilenam incunctanter mensam accedens, quibuscunque cibis una cum meis familiaribus in omnium conspectu vesceretur citra noxam, quemadmodum & reliquis quibus apud me adhuc morabarur, diebus. Elsa quoque uxori clam fatebatur, se frequentius vavulasse, quod quum parentes mercium quarumcunque essent institores, portionesque liborum & rerum esui gratarum frequentius desiderarentur, sibi imputaretur: Licet illa furtim abliguriisset in alimentum Barbara.

§ 25. Quum vero hic dolus apud me detectus esset, qui veritatis adyta aperire studio & neminem lædere, Clementissimæ Principi supplicio, ne quid acerbius in Barbaram, Elsam & parentes statueret, quod illæ essent juvenulæ, quibus publica punitio, scortationis in posterum occasionem, vel gravius perditionis damnum dare posset: Vitricum adhæc excusassent illæ, uti imposturæ ignarum: Erga matrem vero, velut foeminam, exornaret clementia principem. Tametsi autem ob sceleris magnitudinem variæ agerentur sententiæ, & quidem poenam arbitrariam merita fulisset mater cum filiabus: Connatæ tamen suæ commiserationis argumentum hic quoque ostendit Clementissimus noster Princeps, remissoque flagitio suis sumptibus illas Unnam relegari iussit, traditis ad magistratum literis, quibus cum illo exposculet serio, quod tam stupide sibi à puella sivistet illudi: Monetque, ut in posterum majori prudentia caveret, puellasque curaret vigilantius in Dei timore institui educarique: Et quicquid de Barbaræ abstinentia antea fuisset typis evulgatum Latine & Germanice, conquistum studiose collatumque, palam in foro combureretur. Hoc edicto munitæ juvenulæ à meis avebantur ædibus, 13 Maii, anno 1574. Hæc læta comœdiæ hujus catastrophe.

§ 26. Unnam reversa Barbara, pelle & ingenio non profus mutato, cunctis persuadet, se quidem antea jejuniū tam multis pertulisse mensibus, sed à doctoris Wieri efficacibus potionibus

bus restitutam, ut jam per Dei gratiam appeteret commederetque: Se etiam sine ullo icipionum adminiculo, gressu, incedere firmis non ex inunctionibus præstantissimis per eundem Vicarium adhibitis.

§ 27. Hic profecto prætermittendum erat minime, quod à curatione Generosi Comitis a Niuwenar, &c. Adolphi, ejuldemque pietatis eximie conjugis Walburgæ, domum reversus, ubi Barbaram lac petisse potasseque intellexissem, in mandatis mihi ab illustrissimo Principe datum esse, puellis perluadeo, ut dolum Barbaræ consueto meo inungerem linimento, quo in nosodochiis &

Viva BARBARÆ unnenfis puellæ 10 annorum effigies.

alibi claudi mutilique illiti, suis mox abjectis sustentaculis, libere sine ullo fulcimento abire solent. Ad hanc illinitionem annuit

Barbara : Itaque postredie bis soror Elsa illam fecibus olei vulgaris , cui ob fragrantiam olei spicæ guttam admiscucram , inungit : Quæ postero die scipionibus neglectis profilit , perque civitatem hinc inde currit , quasi à me restituta , & hoc nomine sibi pulchra. Hoc modo voluntarios claudos mutilosque sanare novi.

§ 28. Prius vero quam similibus imposturarum explicare catalogum pergam , memorabilem veri jejunii historiam , cujus antea memini , adjunctis breviter quibusdam aliis , inserere visum fuit : Ut exemplorum analogia in hoc argumenti genere , quilibet mentis non omnino præfractæ , nec præjudicio scriptorum effasciatus , promptior in nostram possit transire sententiam.

§ 29. Henricus ab Hasselt, natus quidem Hasseldæ, at in Norwegiæ oppido Berga degens , eximie pietatis vir , tunc inculpati cœlibatus , tam erga pauperes profusus , ut quum in dividendis pannis suam exerceret mercaturam , multo libentius pannum integrum aperuerit , secueritque gratis , ut nudi pauperes vestirentur , quam ut cum fœnore aliis divenderet. Quum autem religio Romana commutaretur , transiretque in Saxoniam , & Norwegiæ incolas crapulæ nimium mancipatos cerneret hic Henricus , nec suæ functioni hic respondere ecclesiarum ministros intelligeret , à quibus in concionibus palam audiebatur , jejunio imitandum & Mosen & Heliam , videlicet quadraginta dierum abstinentia : At Deum nunc tam diutini jejunii tolerantiam in hominibus minime operari. Hic Henricus , uti omnis vitæ dissolutioris , & potissimum crapulæ juratus hostis , se concionatoribus quasi Deo honorem derogantibus , & potentiam ejusdem extenuantibus nimis , opposuit , reipsa testatum volens , omnipotentiam ejus nequaquam imminutam aut concisam , sed parem nunc & in ævum , quemadmodum ab initio , perdurare. In nomine itaque Domini , ad eisdem gloriam , gratia ipsius fretus , jejunium tentat : in quo ubi triduum perstitisset , tantum non fame opprimitur. Quare panis triticeæ buccam & liquoris haustum ubi sumpsisset , utroque in ipso æsophago sive gula sensibilibus permanente , dies inde quadraginta & totidem noctes absque ullius cibi & potus usu perseveravit.

*Henrici
ab Hasselt
jejunium
40 die-
rum.*

§ 30. Exacto autem hoc tempore , illam panis & potus antea assumpti portionem crudam rursus per os rejecit. Cæterum ex tam

D d d d

diutina

diutina abstinentia mire fuerunt vires labefactæ, ut lacte refocillari corpus oportuerit. Detecto hoc miraculo, ab illius provincie gubernatore regio accitus, num tot dies sine ullius alimenti subsidio vixisset, rogatur: Huic veritatem confesso adhuc non credens, rem novo experimento confirmari mavult gubernator. Quapropter Henricum cubiculo inclusum, dies quadraginta affervari jubet vigilanter absque ullo victu: qui constanter hoc tulit sine noxa, lætione virium minore quam antea. Nihil hic sibi aut propriis tribuebat viribus: Sed quicquid id esset, soli Deo acceptum ferebat, cujus solius hoc erat opus, potentia & honor. Ob hanc raram & plusquam humanam abstinentiam, atque etiam vitæ innocentiam, Numen Norwegicum à multis nuncupabatur. Nulli erat addictus sectæ. Negociorum vero suorum causâ profectus Bruxellam in Brabantiam, ob hæresios suspicionem ex debitoris sui accusatione captus, in carcere denuo continentur vivit jejunatque. Inde lata mortis sententia, ut scilicet comburere-tur vivus (confessione tamen populo, præter mortem non prælecta) hic intrepide sine ulla faciei immutatione, supplicii locum petit: Ubi catena alligatus palo, fascibus circumcirca horribili aspectu incensis, putabatur circum palum velut in theatro ad extremum halitum discursurus. Sed quid fit? In genua provolutus, oculis in cœlum levatis, ferventer suas ad Deum fundit preces: Hinc surgens, in ipsas progreditur forti animo sine ullius tremoris indicio flammæ, in eisdemque se demittit tam sedate, ut ab ipso moveri membrum vel articulum, dum flammis crudelissime devoratur; viderit nemo. Ex ossibus reliquæ inventæ nullæ, & supplicii locus à multis religiose habitus. Schorio Brabantie præside id contigit circa annum millesimum quadagesimum quincum. Ex ore dignissimorum fide virorum, qui Henrico conjunctius usi fuere, hæc refero.

Numen
Norwegi-
cum.

Canonici
Leodiensis
jejunium.

§ 31. Canonicus quidam Leodiensis haud ita pridem dierum totidem continuum jejunium experiti conatus, ubi ad decimumseptimum pervenisset diem, tantam omnium virium sensit jacturam, ut nisi incunctanter restaurante victu fuisset subventum, haud dubie interiisset.

Nicolaæ
Bucholdiæ
provincia
abstinentia.

§ 32. Puella quædam Nicolaa nomine, Bucholdiæ in Monasteriensi provincia degens, conscientie morbo ita divinitus affecta,

eta, ut hominum averfaretur confpectum, à matre cædebatur, quod egredi recufaret. Proinde ait: Me Deus percuffit: Si mater adhæc me verberare pergat, quid tum factura ſum? Inſomnis diu permansit, nec octodecim ſeptimanis aliud guſtavit quam pauca poma toſta, ptifanæ vero cremorem bibit. Siquis inopinato accedens, ei loqueretur, nihil reſpondebat. Tanta erat macies, ut cervicis ſpina pelle ſolum teſta conſpiceretur. Ex commiſeratione tandem divina, animi tranquillitatem affecuta, paulatim convaluit, Deum timens & mire modeſta, qualis adhuc jam permanet ſuperſtes.

§ 33. Nec prætermittendum hic ſilentio, quendam in thoro conjugali apud uxorem ab Hungaro nobili deprehenſum, & in carcerem eapropter conjectum, ut fame enecaretur. Quo autem pœnæ citiorem reus conſequeretur finem, gallina toſta per oſtium ſubinde ad ipſius demittebatur nares, ut ejuſdem odore allectus, appetitu incitaretur majori: Re ipſa vero rurfus deſtitutus, acerbiores daret pœnas, non ſecus ac

*Jejunium
ſex die-
rum cog-
itum.*

Tantalus à labris ſitientes appetit aquas:

atque eo cruciatu velocius interiret. Hanc ſupplicii formam quum ſex perpeſſus fuiſſet dies, ſeptimo inſpectione facta; deprehenſus fuit ſuperiorem brachiorum ſuorum portionem exediſſe.

§ 34. Ad commentitia redeo jejunia. Tempore Maximiliani Imperatoris, anno milleſimo quingentefimo decimo, puella quædam Auguſtæ ſimulato jejunio, quaſi nullo veſceretur cibo, ſed divinitus ſuſtineretur, non modo quoscumque etiam prudentes viros, verum etiam ipſum Cæſarem ſefellit, ſanctimonix inſignis opinione famoſa & celebris, ut etiam in templo peculiaris illi ſedes ſecluſa extrueretur, & manibus portaretur. Qui conſecta, quæ vocant, ſeorſum illi ſubmiſtraret, quendam habuit: Et ſi quando eſſet exquirenda veritas, ſe conſectis roborantibus in veſtimentis tam induſtric reconditis antea muniebat, ut ad tres vel quatuor ſeptimanas corpori ſuſtinendo illa ſufficerent. Tandem eſſe proditam ab emiſſis ſtercoribus, quæ nulla ſubſequi, ubi nihil aſſumitur alimenti, nemo non novit, quidam aſſerunt: Alii à Duciffa ipſius dolum clam per rimam obſervatum, fuiſſe dete-

*Sebaſt.
Eranc.
in Chron.*

dum putant. Sunt qui dicant, fuisse scortum, & vix cum amatio submersionis poenam fuga prævertisse.

*Margari-
ta in
Roed je-
junium.*

§ 35. Huc referendam sentio historiam de puella quadam nomine Margarita in villa Roed prope Spiram commorante, circa annum 1542. ob jejunium plulquam biennale celebri, ejusdem fere cum nostra Barbara ætatis: Quam prius omnem averfatam cibum, postea & potum scribunt, nec tum urinam reddedisse. Quanquam vero Regis Ferdinandi jussu circiter dies duodecim fuisset observata: Fucum tamen latuisse, testimonio mihi erunt, quæ sequuntur documenta. Primum, quod circa ætatis annum decimum inchoarit abstinentiam, atque in decimum tertium continuo perseverasse narretur, pro ea ætate tamen, statura & habitudine justa, & pro rustica, vultu non illiberali, potissimum post diutinum capitis & ventris dolorem, qui corpus & vires magis consumere debuit, & remorari inde justum staturæ incrementum, & faciei venustatem. Hæc profecto nequaquam cohærere, supra ex Hippocrate demonstravi. Qui enim crescunt, calidi innati habent plurimum: Plurimo igitur indigent nutrimento, corpus alioqui consumitur. Humidum siquidem nativum ab edaci calore exhauritur perditurque, nisi is effrenis coerceatur adjuncto familiari. Hinc omnium minime jejunium sustinent ejuscemodi ætatis pueri.

*Aphor.
14. lib. 1.*

*Aphor.
13. lib. 1.
vide su-
pra.*

*Pueri
difficiliter
jejunium
ferunt.*

§ 36. Pro caloris etenim modo alimentorem proportio & quantitas, nullo alio quam natura monstrante, constituitur. Secundo habet historia, è naribus & oculis copiose (cum interdum fleret) humores profluxisse. Quod omnino fieri nequit: Ubi etenim nullum alimentum, nulla materia, ibi necessario nulla consequuntur excrementa, qualia habeo narium mucum & oculorum lachrymas. Eodem pertinet & tertium argumentum, quod toto corpore scabie & pustulis phlegmaticis laborasse scribatur. Et hoc malum excrementitium est, in quo corpus paulatim magis absumitur: Originemque ducit ex pituita falsa, crassa ac lenta, aut etiam bile atra, Galeno teste. Quomodo autem ejusmodi sordes ex corpore expelli queunt continuo, si earundem desit fomes ex assumpto alimento? Quinimo ex Hippocratis nostri sententia, contestante & ipsa experientia, morbi quicunque ulcera sunt, & super reliquum corpus eminent, eos simul cum medica-

*Lib. 2. de
symp.
causu,
cap. 10.*

*De locis
in homi-
ne.
7 Aphor.
60.*

mentis,

mentis , etiam fame curare oportet : Siquidem fames exiccar , ulcera autem exiccatione egent. Accedit quarto, quod eam somnum cœpisse naturalem & quietum addatur. Nec hoc fieri potuisse, ut citra cerebri ex assumpto alimento irrorationem, talis consequeretur somnus, mecum asserent cuncti naturalium rerum periti, qui ex benigno alimenti vapore ad caput delato, & à cerebri temperie condensato, somnum gigni naturalem sentiunt. Si itaque oculatius illa fuisset observata, aut in ipsam vigilantius inquitum, quin impostura fuisset manifestata, dubitare nolo. Nec desunt, qui in vestimenti fimbriis libum ad famem tollendam dextre confutum, fuisse visum, dicant.

§ 37. Celebratur similiter puella quædam annòs nata duodecim, quæ in Tulliensis territorii ulla Commerciano, tempore Lotharii Imperatoris circa annum 822. post sacram communionem in Paschali solennitate à sacerdote susceptam, primum per decem menses à pane, deinde ab omni cibo & potu per triennium abstinuisse narratur. Idem hic responsum volo, quod in proximis jejuniis commentitiis : quemadmodum & ad illud non absimile, quod Pogius Florentinus Romæ, sub Nicolao octavo pontifice in Gallo quodam sacerdote accidisse refert.

*Puella
12. annorum
jejunium.*

§ 38. Hoc argumentum, fraudulentæ abstinentiæ exemplo, raraque impostura memoratu dignissima exornare volui, ne tam facile posthac omni credatur spiritui, nec prodigiosarum rerum narrationibus tam pronæ semper offerantur aures. Circa annum 1546. Eslingæ in ducatu Wirtenburgico puella nomine Margareta, Ioannis Ulmeri filia, ex gravi morbo & vehementioribus ventris cruciatibus adeo se intumuisse finxit, ut ventris moles universam faciem obtegere, ac in circumferentia decem palmas excedere, à multis visa sit. Diversi autem generis animalia se querebatur alere suo sanguine in ventre, cum tamen se nec comedere, nec bibere quicquam, sed tantum pharmacopolarum confectis & fructuum odoribus interdum recreari assereret. Ab iis qui lecto adstabant, auditæ sunt multiplicium animantium voces, gallorum cantus, gallinarum coccyzationes, anserum strepitus, latratus canum, ovium balatus, porcorum grunntus, ac quod admirabilius est, boum mugitus hinnitusque equorum, atque animalium multorum homines magnitudine superantium clamores : à quorum

*Margareta
Eslingensis
intumescens
postura.*

motionibus vexationibusque intolerabilibus mirum in modum se torqueri, dolenter referebat. Eduxit admirandæ magnitudinis vermes atque serpentes ex latere circiter centum quinquaginta, ut miraculo fidem faceret.

§. 39. Rei igitur inauditæ rumor quum non modo per urbem & loca vicina, sed etiam per totam fere Germaniam increbuisse, ab exteris quotidie confluentibus ob prodigium, & commiseratione affectis tanta virginis mole conspecta, amplis frequentibusque est ditata muneribus. Consilium à medicis & chirurgis quæsitum: Ad eam quoque Caroli quinti Imperatoris & Ferdinandi Rom. regis medici cum aliquot nobilibus accedere, qui tamen nihil deprehendere fuci potuere. Verum ubi jam circiter quadriennium hujus tragœdiæ spectaculum durasset, ac dolores intendi indies viderentur, magistratus (num commiseratione, an sinistra suspitione motus, me later) accitis puellæ parentibus sciscitatur, num ex medicorum consilio filiam sectione ventris à tam diris cruciatibus liberari cuperent? Cui pater vir bonus ac innocens respondit, filium divinæ bonitati & legitimis medicorum remediis committendam. At omnibus modis restitit mater mali conscia, divinam ultionem illi minitata, si filia adhuc juvenula enecaretur. Ad quam etiam missi, qui admonerent, eam sæpenumero medicorum desiderasse operam: Hos nunc adesse, ut morbi inclementiam quibuscumque modis auspicio divino, aut tollerent, aut certe lenirent. Verum illa à matre instituta, respondit, se morbum & crucem à Deo sibi impositam, ex divina gratia pari constantia citra ullam medicorum opem laturam, qua jam quadriennium fortiter pertulisset.

§ 40. Cæterum magistratus, accepta patris responsione, Doctori medico & tribus chirurgis cum obstetrice, ut puellæ ventrem sectione tentent examinentque, serio mandat. Quare hi dicto obsecuti, cubiculumque ingressi, puellæ tumidæ fasciisque linteis ligatæ, ac clamanti, detraxere tegmina: Ferroque adhibito, ventrem miro artificio fabricatum cum variis arcibus, quibus ventris rotunditas conservabatur, & pulvinariibus ac reliqua levi materia suffultum deprehenderunt. Hoc per obstetricem detracto, apparuit puella omnino nuda, corpore optime

optime compacto, & supra modum formoso. Fraude cognita, parentes & filia cum aliis doli consciiis (quibuscum noctu comestatum erat, ac munera ab exteris oblata, egregie dilapidata) in carcerem ducti, quæstionibus subditi sunt. Venter in prætorium ad rei memoriam delatus, asservatur. Mater ad veritatis confessionem torturis adacta, instinctu Sathanæ & auxilio, quicquid id esset doli, se annos quatuor construxisse causa lucri, fassa est. Condemnata igitur, fracto prius collo, palam est flammis absumpta: Filia autem, perforatis prius ignito ferro genis, muro inclusa, ad perpetuos damnata carceres: Pater, qui se ab uxore & filia ad illum diem, quo flagitium manifestaretur, deceptum fuisse, sancte affirmabat, libere dimissus, quemadmodum & ex reliquis captivis plerique infontes inventi: Alii vero pro delicti gravitate puniti.

§ 41. Huc non immerito accedat id quod de quadam virgine Anglicana refertur, quæ ob continui jejunii famam, numeris loco habita observataque est, ut Angli non alio nomine illam nuncuparint, quam *Holi mot de Kent*, hoc est, sacram virginem Cantuariensem. Hæc siquando cibanda esset, ante summum altare in templo provoluta in genua, panem missalem ex alto quasi cœlitus descendentem ad ipsius os in alimoniam sumebat, aliis in templi parte postica miraculum religione singulari, imo ad stuporem spectantibus. Hac sola spirituali esca sustentari se, & bona frui valetudine, citra ullius vitæ accessionem, gloriabatur: Interim & insignem quoque vitæ innocentiam sanctitatemque præ se ferebat, ut tam à Rege & regni primoribus, quam ab aliis cujusvis ordinis hominibus religiose visitaretur. Nec exigui temporis, actus hujus fuit epitalis. At quid fit? Quemadmodum justissimus Deus ad quarumcunque illusionum sacrarum præstigias non perpetuo connivere solet, sic tandem & huic fabulæ catastrophem statuit.

Anglica
na virgi-
na jejuni-
um
commentum.

§ 42. Quapropter sinistra suspicione Regi injecta, ex ejusdem mandato in illam inquiritur. Legati regii monasterium, ubi illa tunc temporis morabatur, ingressi, religionis ergo eo pervenisse putabantur. Verum ab iis seclusa mox, custoditaque, famem ne triduum quidem perpeti valuit: Sed quæ infirma est muliercularum conditio, dolum haud difficulter est confessa:

Panem

Panem nimerum messalem per fornicem templi demissum, capillis foeminarum tenuissimis alligatum, eoque non potuisse observari ab iis qui longinque panem spectabant: Adhuc, se interea semper laute seorsum vixisse cum abbatibus ad quos divertebat, quibus etiam familiarius, conjunctius, vel potius carnaliter fruebatur. Circiter tres etenim fuere (nisi memoria fallat, vel is falsus fuerit, qui rem vere gestam retulit) in diversis cœnobiis, ac in unoquoque menses aliquot hisce ludibriis dementabat illa quoscunque. Tandem dira morte poenas dedit, veluti & abbates, ac monasteria diruta.

*Venetiana
vetula
abstinentia.*

§ 43. Hic locum meretur quoque famosa quædam vetula, quæ ut peculiari angelicæ sanctitatis opinione Perfectionis Regulam recenter institutam confirmaret Venetiis, duo sibi ampla comparavit ejusdem formæ volumina: Quorum alterum Bibliorum erat, alterum cistula clausulis velut liber adornata, quam depressis lagunculis vino malvatico plenis, tum & martiis panibus ab ipsa ex caponum perdicumque pulpamentis, saccharo & amigdalibus rite apparatus, infarciebat. Hisce duobus libris pulchre instructa, in cellulam se recipiebat abdebatque, religiosam scilicet agens vitam plerunque dies quinque aut sex contemplatione varia, & alteris illis Bibliis vigilantanter lectitandis, donec quicquid in iis delitesceret mysterii evacualet: Nec sane interea temporis quicquam aliud cibi aut potus gustabat. O dignum memoria miraculum, ô mystica abstinentia. Quid tandem? In hoc religionis arcanæ exercitio perducat, donec mysterio revelato, multisque inventis literis amatoriis, palam à magistratu exilio puniretur.

§ 44. Circiter annum sexagesimum quintum supra millesimum quingentesimum, in Castiliæ novæ Marchionatu de Senet duo ferme miliaria de Covil vinda in villa Tamerfon juvenula morabatur annorum sedecim, fingens se virtute spiritus sine cibo, potu, excretionem alvi & urinæ circiter biennium vixisse. Ad hanc tandem accedebant duo filii ducis Medinæ cœli, quidnam hoc rei esset inquisitum: Qui levata lodece sub qua ipsa cubabat, manuque inserta, lectum lotio defœdatum comperiunt. Fraude revelata, illam Inquisitioni tradidit Marchionissa.

Vianæ

§ 45. Vianæ adhæc sub Brederadio circa Trajectum inferius puellam perpetui jejunii opinio nobilitavit : at commentitium fuisse, postea cunctis innotuit. Similiter menses aliquot fraudulenter jejunium simulavit Gorcomii in Hollandia puella nomine Margaretha, circa Belgicorum motuum initia.

*Trium
puellarum
sibi jejunia.*

§ 46. Circa Leodium in villa Capella nuncupata, fuit circa annum 1567. puella annos ferè septendecim nata, quæ ab omni victus usu vixisse dicebatur. Sed dolum detexerunt liba mellea, tandem in vestimenti fimbriis deprehensa.

§ 47. Cæterum hæc à mē scripta esse, quòd jejunio, aliquid derogatum velim, nemo suspicetur: quum hoc solum mihi studio fuerit, ut quemadmodum in sathanæ præstigias sex in lucem editis libris inquiserim, ita & nunc sacris hominum imposturis oculatius attendere voluerim. Jejunium etenim verum, summo à me loco, si

*Jejunii
potentia.*

ab ullo alio, habetur, uti certè debet. Nam, Athanasio teste, morbos sanat, destillationes exsiccat, dæmones fugat, malasque cogitationes expellit, & mentem nitidiorem reddit, & cor purgarius, & corpus salubrius, & ad thronum Dei sistit. Colophonis autem vice auream Cypriani sententiam subjungere volui : Jejunium, inquit ille, si discretionem regatur, omnem carnis rebellionem edomat, & tyrannidem gulæ spoliat & exarmat. Jejunium extraordinarios motus in cippo claudit & arctat, & appetitus vagos distringit & ligat. Jejunium si humilitate ornetur, servos Dei contemptores mundi efficit. Jejunium carnes azymas mundat & solidat, & putredines quæ ex adipe prodeunt, consumit & siccant. Jejunium scripturarum deliciis pascitur, contemplatione reficitur, gratia stabilitur, cœlesti pane nutritur. Danieli interpretatio somniorum revelatur jejunio, & tres pueri de Babylonio illæsi egrediuntur incendio. Moses in monte quadraginta diebus jejunus cum Domino perseverans, & Dei familiaritatem, colloquium, & legis ministerium promeretur.

*De jeju-
nio &
sententiis
Christi.*

F I N I S.

... ..
... ..
... ..

... ..
... ..
... ..

... ..
... ..
... ..

... ..
... ..
... ..

... ..
... ..
... ..

... ..
... ..
... ..

... ..
... ..
... ..

... ..
... ..
... ..

... ..
... ..
... ..

IOANNIS WIERI
DE
IRÆ MORBO,

Ejusdem curatione

PHILOSOPHICA, MEDICA

&

THEOLOGICA,

LIBER.

Ira scimini sine peccato.

AMSTELODAMI,

Apud PETRUM VANDEN BERGE.

MDC LX.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

PHYSICS DEPARTMENT

PHYSICS 309

LECTURE 10

PROBLEMS

PROBLEM SET 10

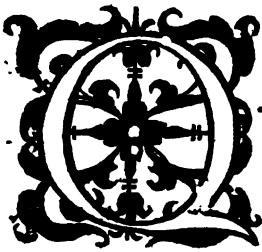
Ad Illustrem & Generosum

DOMINUM,

D. HERMANNUM

COMITEM IN NEVENAR ET MOERS,
DOMINUM IN BEDBUR,

IOANNES WIERUS D.

Ua voluntate elapsis annis diaboli praestigias & fraudulenta ludibria debellare conatus sum, illustris ac generose Comes, eadem nunc denuò in lucem prodeco ad vitiosorum affectuum carnificinam ex humanis animis expectorandam. In ingravescente enim atate quicquid assiduis meis occupationibus suffurari possum temporis, id libenter in publici commodi ararium effundo, utinam tanto posteritatis fructu, quanta alacritate juvandi proximum, quò & mea ex concredita divinitus talento usura ingenuè sim conscius, & subsequens atas me aliquando vixisse gaudeat. Proinde quando in nostri seculi intuerer tum extremas calamitates, tum calamitatum occasiones, commentari volui aliquid de causis veris ac remediis certis ipsius Ira, è qua hodie privata factiones, publica bella, cadès truculenta, ac inaudita immanitatis exempla in Christiani popelli cervices & fortunas miserrimè exundant. Etenim ad hunc suscipiendum laborem tres me compulère rationes. Una est, quòd quum nulla pestis magis depopuletur sua crudelitate vastissima regna, amplissimas ditiones, florentissimas respublikas, quàm hac ipsa, cujus, proh dolor, recentia nimis testimonia coram caelesti tribunali vindictam clamant: non etiam ab officio ac

P R Æ F A T I O.

*professione medici ac philosophi alienum judicarem, adversus
 tam exitialem morbum, qui verè Epidemicus nominari hoc tem-
 pore potest, proponere curationem. Altera, quòd quæ mihi in
 Theologicis meditationibus subinde, dum ad egros hæc illuc præ-
 ficiſcor, occupato in proprium usum conscripseram, eadem aliis
 communia esse velim, si forsitan tenuissima mea opella subsidio
 quempiam incitare possem ad affectuum suorum tyrannidem
 edomandam. Postrema, ut maximos, sed tamen justissimos dolo-
 res, quos ex conjugalis thori dissipatione ante quinquennium
 hauseram, literario aliquo exercitio tunc temporis lenirem. Hanc
 vero meam commentationem sub illustris tui nominis inscriptio-
 ne, generose Comes, publicandam duxi, tempore quòd inter prin-
 cipes Germania viros literarum cognitione, doctrinæ præstantia
 & judicii acumine haud ulli secundus, sed, ut ait ille, *in
 certiore* certio-rem de argumenti hujus tractatione consen-
 ram ferre possis: tum etiam, quòd quum vicorum familiaris
 singulari favore & patrocínio semper sis prosequutus, vicissim
 pro grati animi testificatione haberes perpetuum obsequii nostri
 monumentum. Te totum suo spiritu regere dignetur miserer-
 diſſimus Deus, ut ad ipsius gloriam, tua clementia salutem, &
 commissa gregis utilitatem hunc momentaneum vite cursum
 perficere queas. Civis ex nostris adibus.*

DE IRA MORBO.

DICTURUS de Ira morbo, præter consuetam ægritudinum recensionem, non obstante Peripateticorum sententia, imitari conabor tum Stoïcos, qui affectus tanquam morbos ex homine nituntur evellere: tum Galenum nostrum, cujus auctoritate didicimus, aded potentes esse animi perturbationes, ut & multi sæpe à morbis liberentur, superveniente delectationis alicujus sensu, & infiniti rursus ex nimia conturbatione in difficiles ægritudines delabantur.

§ 2. Verùm quum nulla existat corporis invaletudo tam gravis, quam non animi exacerbatio longè exuperet: magis etiam hujus, quàm illius, custodienda est propter subjecti nobilitatem integritas. Ne quid de consensu utriusque dicam, quo malè affectus animus, naturalem quoque totius corporis statum immutat, spiritibus tanquam suis internunciis primùm contaminatis, qui postea sanguinem exagitant, & cordis æquabilem motum interturbant, quod ex pulsuum frequentia, repressione & varia commotione apparet, unde febres, lipothymix, tabes, aliaque mala suboriuntur: qui denique cerebro tales communicant impressiones, ut sæpissimè phrenitis, melancholia, mania, apoplexia, paralisis, epilepsia, & similes consequantur ægritudines. At verò ex cunctis animi morbis, quam nullus vehementior sit Ira, curationem ipsius solùm auspicabimur: rati, eos qui hunc superare, & à temperantiæ mansuetudinisque territorio arcere didicerint, ad reliquorum expugnationem alacriùs accessuros.

§ 3. Prius tamen quàm ad ejus definitionem, causas, & ulteriorum tractationem deveniam, pauca quædam præfari lubet vice *de affectuum natura & origine*: in quibus explicandis primò videndum est, quid sit affectus. Est autem is Zenoni, *aversa* *Affectus.* à recta ratione contra naturam animi commotio: quemadmodum & Galeno, motus animi non obediens rationi: qui ab aliis dicitur appetitus vehementior, ad differentiam illius, cui ratio moderatrix assistit. Quæcumque enim boni malive specie objecta nobis fuerint, ea si constanter prudenterque sequimur aut fugimus, tum appetitus est cum ratione: quando verò adversus hanc incitamus vehementius, & delectationis vis major est quàm rationis, tum pra-

vus allicitur appetitus, qui sinistrae opinionis impulsu, contra mentis decretum agit. Hinc duplex affectuum genus resultat: unum rationis particeps, alterum ejus expertus: quorum utrumque ex opinione boni aut mali, ejusque vel praesentis, vel futuri, subdividitur.

§ 4. Cæterum quia nec primi generis affectus obsunt, nec secundi omnes aded nocent, ut naturalem corporis constitutionem demoliantur, morbosque gignant, sufficiet nobis principaliores illos artigisse, qui hoc negotii potissimum facessere consueverunt; quorum omnium fons est intemperantia. Hac enim summus ille splendor rationis, quo appetitiones nostrae regi debebant, extinguitur, & pravis cupiditatibus faces subministrantur: ut mirum non sit, intemperantes omnibus animi affectibus emancipatos esse, quippe qui à sanæ mentis judicio aversi, ex imaginaria boni maliue apprehensione, statim huc illuc effrenatè feruntur, variisque perturbationum euripis fluctuant.

§ 5. Sic ab animadversione rei delectabilis, ut jugi formosae mulieris intuitu & cogitatione, mox furiosa libidine incenduntur. Sic etiam quum quis læsus est injuria, ejus apprehensione vis animosa cordis; quæ ejus est appetitio, incitatur: cumque injuriam vindicare & ulcisci cupit, neque rationis mansuetudine lenitur, tum ira exardescit. hæc si mox desistat, exardescencia dicitur: si inveterata sit, odium: si acerbior, discordia: si ulciscendi tempus observat, inimicitia. Quum porrò vehemens insurgit de divitijs expetendis opinio, cordis appetitio non refrænata rationis præscriptione in avaritiam effertur. Quum denique maximi fient, optimique judicabuntur honores, horum stimulis eadem vis inflammata, in ambitionem rapietur.

Excandescentia.
Odiū.
Discordia.
Inimicitia.
Avaritia.
Ambitio.

Metus.
Timor.
Formido.
Pigritia.
Terror.
Pavor.

Exanimatio.

§ 6. Ita quidem futuri boni opinione variae solent excitari cupiditatum differentiae, quemadmodum ex futuri mali apprehensione merus suboritur: qui si malum propinquum est, timor: hic autem si permanet, formido: si laboris metus erit, pigritia dicitur: si valde concutiat, terror: si mentem loco dimovet, pavor: si ultrà processit, exanimatio. Vbi verò jam mala instant, aut sperata bona non accedunt, tum animi fiunt ægritudines: cujusmodi sunt, dolor, angor, luctus, moeror, lamentatio, ærumna, afflictatio, sollicitudo, molestia, desperatio, & cæteræ ejusdem ordinis.

§ 7. Quæ hæcenus enumerata sunt animi pathemata, cum diutius

diutius perseverant, tanquam in venas medullasque sese ingerentes, naturalem corporis statum unà perturbant, & morbos illi accersunt. Ita enim dum cor ira cumulatur & effervescit, ea spiritus primùm, dein humores corpusque inflammans, plerumque in ephemeram vel in synochum agit: aut si cacochymia subest, in putridam febrem, aliosque ex bilis fervore & humorum confusione morbos: aliquando etiam pro vehementia ebullitionis, & dispositione solidorum in hecticam præcipitat.

§ 8. Mœstitia verò corpus omne, maximè autem correferat & exiccat, spiritus innatumque calorem sensim obterit, vigilias siccitate inducit, concoctionem labefactat, sanguinem humoresque incrassat, augetque melancholicum succum. Quibus ex causis corpus atrophia liquefcit, & in marcorem aliosque frigidos morbos incidit. Eadem pericula & graviora metus adfert: atque ita deinceps reliqui omnes immoderati affectus suis quique procellis & fluctibus nos jactantes, in varios animum corpusque scopulos illidunt: quos ut evitare oporteat, exemplo unius iræ, quæ perturbationum est sævissima, jam declarare conabor, futurum hinc sperans, ut illius natura & curatione ostensis, eadem vel simili methodo aliorum affectuum cognitio remediaque inveniri possint.

*Mœstitia
efficitur.*

De Ira Definitione.

UT præcisa omnis ambiguitatis & contradictionis occasione planam stabilemque Iræ definitionem habeamus, supponendum prius est, nos loqui de Ira morbo: ut excludatur hinc Ira licita, qua irascimur vel aliorum hominum sceleribus, vel nobismet ipsis ob propria peccata, qua item pater irascitur liberis delinquentibus. Hic enim motus animi fit justa cum moderatione, & absque peccato: cujus meminit Divus Paulus, inquit: Irascimini, & nolite peccare. De quo affectu magis utili, quam noxio, haud plura dicemus, prioris duntaxat enarrationem à definitione illius aggressuri, quæ neglectis aliorum finitionibus, tali oratione perfici assignarique potest, ut Ira sit appetitus profligandi *Ira quid.* objectum, propter apparentum injuriam.

§ 2. Cujus definitionis singula jam membra declarabimus. Pro genere collocamus appetitum, non quidem naturalem illum, quo stirpes alimentum sibi conveniens proliciunt, aut magnes ferrum

attrahit, aut omnia generis cujuscunque sint inanima aguntur : sed motum & interiorem quandam agitationem animæ ad habenda bona quibus caremus , & depellenda mala quibus infestamur : tamen si hæc sæpe talia, cujuscumodi appareat, non sint, verum specie boni malivè nos fallant. Ea appetitio, de qua loquimur, Græcis ~~quæ~~ vocatur, cui tum persecutio inest boni, tum etiam depulsio mali, utriusque vel veri, vel e mentiti. Nam dum rem aliquam confectatur, quæ speciem boni & jucundi præ se fert, eam simul quæ huic adversari & obstare videtur intentioni, depellit.

§ 3. Quid autem hic persequimur, quidque profligamus? Dicam breviter. Appetitus semper præsupponit privationem, quæ est defectus rei. Non enim appeto quod possideo, sed quod deest. Quare si Ira appetitus est, quid deest quod appetam? Deest apparens justitia, tanquam bonum. Quomodo autem justitiam recuperavero aliter, nisi ut suum contrarium, nempe injuriam, depellam? Sic in gerendo bello quis finis? Pax. Eam quomodo Imperator acquireret, nisi ut hostes pacis, qui discordiæ & simultatis auctores sunt, removeat? Proinde finalem causam ponimus profligationem, efficientem verò collocamus injuriam: siquidem nihil animimum nostrum æquè pungit, quàm si putemus nobis, aut nostrum alicui non tribui, quod nostrum esse videtur. Etenim omnis appetitio boni cujusdam aut veri, aut apparentis est. Bonum autem, in quo noster acquiescit animus, respicit conservationem hujus nostri individui. Quia verò propter perpetuum Anaxagoræ fluxum, quod jam est præsens bonum, eloquuto hoc eodem verbo, imò in momento desinit esse præsens, & jam transit in naturam præteriti: conservatio inhiat affluxioni futurorum, tanquam fruitioni præsentis. Quam etiam ob rem antea ostendimus, à privatione fieri appetitum. Non enim desideramus (ut dixi) quod præsens est, sed quod abest, ita tamen ut sit futurum. Quid autem futurum conservatio ipsa requirit, ut sit tanquam præsens? nihil aliud quàm ut sibi tribuantur omnia, quæ videntur ad se pertinere. Illud siquidem tanquam proprium sibi vendicat. At suum cuique tribuere, est justitiæ opus. Quare hanc justitiæ speciem appetimus, quatenus ea tendit ad plenioram salutem, conservationem & perpetuitatem nostram. Unde quum illam cupiamus adesse, cupimus suum contrarium abesse, hoc est, ipsam injuriam: quia per eam impedimentum aut subtractionem arbitramur fieri bono quod desideramus:

mus: studemus illam quoque impetu depellere & amovere, ex quo creatur irascendi affectio.

§ 4. Injuria autem inferitur, ubi suum cuique non redditur, sed omnis negligitur analogica aequalitas, quae in mutua personarum ac rerum proportionem consistit. Nam quum justitia sit *intra* quicquid ab ea recedit, statim convertitur in naturam contrarii: cujus duae sunt species ratione utriusque extremi, *ut maior & ut minor*. Illud possidere videtur qui injuriam infert, hoc verò qui eam patitur. Quare exacerbor erga illum, non tam quòd plus habeat, quàm quòd mihi minus reliquerit, & quòd auferat illud quod meum est, mihi que debetur. Itaque constat, tot esse externas irae causas, quot existunt injuriarum representationes. Representationes dico propterea, quia non est injuria semper quae injuria esse apparet. Species namque fallunt nostram saepe imaginationem, quae secundum idolorum occursum excitat appetitum.

§ 5. Sic sol apparet magnitudinis sesquipedali, quum tamen longè major sit universo orbe: sic navigantibus apparent sithones in litore moveri, quum tamen persistant immobiles: sic in speculo apparent ipsae substantiae, quum nihil sint minus. Vnde multoties appetimus mala, quia apparent esse bona: & contrariò bona excutimus, quod videantur esse mala. Quae causa fecit, ut dixerimus in definitione Apparentem injuriam. Ergo explicatis nostrae definitionis membris, progrediamur ad causas.

De Causis Irae.

C A U S A S irae ad duo possumus summa capita revocare, ad internam irascentis vitium, & externam irascendi occasionem: de hac postea, de illa prius dicendum. Concitantur enim ad iram aut temperamentis respectu, aut debilitate judicii, aut impedimento sensoriorum, aut animi affectibus. Ac quidem, quum vis *dominans* in corde, & *vehemens* in hepate suum habeant domicilium, prout hae partes principes erunt dispositae, ita etiam animi impetus & cupiditates aut vehementiores aut remissiores consequentur. Nam qui cordis calidiorem obtinent constitutionem, ceteris omnibus sunt procliviores ad iram: & quemadmodum promptissime commoventur, ita facile placantur: quia iram non reprimunt, sed statim precipiti quadam impotentia prorunt

ad vindictam vel amotionem apparentis injuriæ, qua profligata conquiescunt.

ἰργίλιος.
θυμὸς.
δύστη.
2. Metam.

§ 2. Eos Aristotelis vocat *ἰργίλιος*, & hæc prima nominatur ab Homero *θυμὸς ἄντι αἰ δόσην*, quod est fervere & cum impetu ferri, quando spiritus circa cor effervesce incipit. Hinc Ovidius:

Utque animas tumida fervebat ab ira.

Lib. 3. Et Lucretius:

Mens iracunda facile effervesceit in iram.

Item apud Ciceronem 3. Tuscul.

Corque meum penitus turgescit tristibus iris.

Hercul.
furor.

Et Seneca: *Ira totus fervet.*

Bilio-
rum ira.

§ 3. Hepatis verò qualis est conditio, tales generantur humores, à quorum prædominio denominantur differentię temperamentorum, quæ affectuum matrices quædam sunt, & mineræ. At inter reliquas temperaturas biliosa maximè obnoxia est huic malo propter aptitudinem acrioris sanguinis, qui facile inflammatur.

Saty. 5.

quod Persius etiam intellexit, dum ait: *Intumuit sub pectore bilis.*

Saty. 2.
Men.

Item: *Acri bile tumet.* Et Plautus: *Mala bilis cruciat. Etenim* qualis in jecore conficitur sanguis, tales in corde gignuntur spiritus, quibus animi vis *θυμὸς* affectiones parit, prout imaginatrix objectam speciem opinione in nobis aut boni aut mali tum præteriti tum futuri æstimat.

ἀπὸ χολῆς.

§ 4. Hos Aristoteles dictione medica vocat appositè *ἀπὸ χολῆς*, quòd ex summo bilis impetu supra modum celeres sint ad iram, quæ tamen propter humoris tenuitatem non est pertinax aut diuturna, sed citò evanescit, quasi *ἀπὸς ἰσχυρὸν ἰργίλιος*. Eisdem Hippo-

κρίθουσι.

crates philosophica magis phrasi appellat *ἰθυμὸς*, vas, etiam si Galenus perperam admodum detorqueat vocabulum in Commentariis Epidemiorum ad velocem quidem iram, sed quæ aut imbecillitate judicii, aut frigidiori intemperie cordis eveniat, proposito exemplo exandescentiæ muliebris: nam veteres *ἰθυμὸς* intellexerunt homines vehementer iracundos, & levi de causa, quales videmus esse Gallos.

§ 5. Verùm hoc loco repudiari debet inveteratus multorum error, qui materialem iræ causam putant solam bilem, adèd ut apud Latinos bilis pro ira, & biliosus pro iracundo usurpetur, eadem licentia, qua apud Græcos *χολὴ* & *χολίκεος*. Occasionès autem plebeiz persuasionis sunt duæ. Una, quòd irati quandam bilem fla-

vam

vam evomant : quæ tamen ex magna animi commotione ad expulsionem irritatur, folliculo fellis forsitam etiam turgido. Ioannes Fernelius scribit, senem quendam decrepitem mirè ad iram propensum : post cujus discessum nihil fellis inventum, nec cylin fellem, sed ejus in loco ingentem confedisse calculum. Ex ejus enim obstructione univèrsa bilis in ambitu venarum remansit, & proinde facilius ad iram inflammavit. Altera, quod temperatura biliosi deprehendantur in iram procliviores. Conceditur quidem, iracundiæ fomenta provenire a bile, non tamen biliosos necessariò esse iracundos. Nam præterquam quod aliæ etiam internæ sint causæ iracundiæ, multa animalia comperiuntur iracunda, quæ minime interim biliosa : ut in maxime iracundis animalibus, crabrone videre licet, & angue, quem frigidi esse temperamenti, desiderium apricandi in ipso solstitio, tum unanimis authorum consensus testatur.

§ 6. Quod si ex sanguinis & bilis adflatione melancholia proveniat, & in sicco calor accendatur, vehementissima & tenacissima exoritur irascendi affectio, quæ propriè iracundia dicitur. Etenim si actiones cerebri intuearis, quum propter siccitatem pauciora impedimenta inter intellectum & species servatas interponantur, quibus actus intellectus ab ipsis disjungi possit ac oblivio surrepere, fit ut opinionem injuriæ diutius retineant, & proinde obstinatius in iracundia perseverent, unde etiam truculentiores manant effectus : si consideres dispositionem cordis, quod illud magis declinat ad siccitatem, eò erit non quidem velocior ira, sed magis fera, & atrox. Sicut enim ferrum natura siccum & durum tardè accenditur, accensum autem haud faciliè restinguitur, ob calorem diutius retentum : ita etiam cor siccum non illico excandescit, sed ubi excanduit semel, non tam promptè mitigatur. Sic & fibræ ex sententia Aristotelis solidæ terrenæque, quasi fomenta in sanguine efficiuntur, & fervorem per iram accendunt.

§ 7. Eam iræ speciem Homerus vocat *μῆτις*, hoc est *μῆτις ἐπιμνηστική*, permanentem & diuturnam, *μῆτις ὀπίσθητος* : quæ etiam apud eundem appellatur *μῆτις* vel *μῆτις*, *μῆτις* seu *μῆτις*, quasi ira reposita *μῆτις* *μῆτις* *μῆτις*, ultionis occasionem expectans. Tenacem Ovidius, implacabilem Virgilius, immedicabilem Silius vocat. Quocirca Aristoteles sic affectos appellat *μῆτις*, amaruleptos & acerbos homines, qui offensiones dissimulant, non quod affectibus

Melancholici en sanguine & bile adflata, iracundia.

1. de Ponticis eleg. 10. In Calice. Lib. 2. 4. Ethic. cap. 5. μῆτις.

suīs evaserint superiores, sed quōd illorum effectus & immanitatem tantisper suspendant & celent, quoad tempus ulciscendi injuriam ad venerit. Animum autem si expleverint semel, tum modus apponitur. Ultio enim modum finemque iræ adhibet, pro dolore voluptatem efficiens. Sub hoc catalogo comprehenduntur Italorum, qui in plures annos injuriæ opinionem reservant, offensiones, quæ tandem in monomachias, aut fraudolenta, & per insidias machinata suorum sicariorum latrocinia, erumpunt.

*Melan-
cholicam iram.*

§ 8. Porro qui ab atræ bilis exuperantia temperaturam fortuntur, omnium sævissime & asperrime irascuntur. Sicut enim humor atrabiliaris propter sui crassitiam & feculentiam ægritudines excitat longas & solutu contumaces, ex tapecto quartanæ & scirrhi lienis: ita etiam in talibus subjectis præereantur spiritus densi, compacti & refractarii, qui affectus semel conceptos ægerime dimittunt, etiam si vindicta potiti sint. Unde fit, ut ubi semel abolitam & extinctam in illis existimaveris injuriæ opinionem, & proinde ejus memoriã jam esse sepultam speraveris, iterum tamen vulnus recrudescat, & in corrodens furiosumque convertatur carcinoma, non secus quàm cancer, qui morbus est atrabiliaris, exacerbatur denud, si adhuc aliquid radice sit reliquum, nec sua contentus circumscriptioe, latius depascitur totam quoque viciniam. Idcirco Aristoteles vocat tales *χοληράς*, *ὅτι αἰ χοληράτων*, addita descriptioni hæc etiam conditione, quod difficilis & periculosa sint conversationis: quod proprie, sine tamen nationis invidia, in Hispanorum sævas & inexorabiles quadrat indignationes.

Ira plumbea, Saturnina.

Lubet autem hanc speciem iræ nominare plumbeam, imò elegantiori epitheto Saturninam: ex qua proserpsit immanitas & truculentia tyrannorum, omniumque eorum qui unquam crudelitatem exercuerunt, quorum hodierna facinora vindictam coram justo tribunali Christi clamant.

§ 9. Quod si melancholia in frigiditatis & siccitatis prædominio consistat, morositas accersitur, quæ ætati senili peculiaris est. Nam quoniam frigus nec citò movetur, nec facillè inflammatur, ignavius iram concipiunt senes, conceptam tamen difficiliter deponunt & serè illud habent adnexum, ut non magnopere laborent, ne quem offendant, ac intractabiliores sint.

Punitiva.

§ 10. Pituitosi præ exuperantia crudi & frigidioris sanguinis, non tam facillè queunt discernere, quid noxium quid ve-

xium,

xium, propter inter labentem humiditatem inter species & vim intellectus. Unde quidam irascuntur facile: sed huiusmodi ira nec vehemens est propter defectum fomenti à calore procedentia, nec diuturna propter interfluentem humiditatem aut excrementitiam aut naturalem, quæ in memoria abolet injuriæ opinionem. Et quidem tales solent esse puerorum offensæ,

§ 11. Sanguineorum natura ab optimo, quod dari potest in rerum universitate, temperamento dependet, atque idcirco suapte vi in iram minimè est prona. Ex siccitatis enim victoria proficitur ira: sanguinei verò calidissimi sunt & humidi. Quod si tamen contingat sanguineum irasci, quod rarum non est, occasione externa ut plurimum incitabitur, per quam appetitæ animæ potentia spiritus cordis accendit propter appetitum depellendi indignitatem objecti, ac in tali affectione deprehenditur sæpenumero quædam nobilitas conjuncta cum magnanimitate, quando ulciscendi voluntas minor est ipsa & facultate & occasione & injuriæ censura. Quare hanc speciem sine latinitatis detrimento appellavero generosam: de qua etiam illud Romæ ad basilicam D. Petri ab effectu & sub figura bruti animalis extat testimonium:

Parcere subjectis nobilis moros ira leonis.

§ 12. Alterum de internis iræ causis membrum pertinet ad debilitatem judicii, quando potentia animosa validior dominatur infirmæ ratiocinanti virtuti. Ea enim intellectus vis, quæ Ratio vocatur, hanc obtinet proportionem ad facultatem dependentis, quam fessor ad equum, & venator ad canes. Etenim quemadmodum fessor moderatur equum, ac venator canes: ita à ratiocinandi virtute animosam vinci deceret, quanquam id non semper accidat. Equus siquidem robustus & contumax esse potest, ac fessor imbecillis: ideoque ne fessorem equus superet, ac infirmum venatorem insolentes mordacesque canes sibi subiciant, periculum est.

§ 13. Ratio autem potest in dijudicando delinquere aut vitio congenito, aut adventitio. Congenitum vel perseverat tum in fanis, ut mulieribus, quæ exacerbantur & levi de causa, & vehementissimè. Unde Iuvenalis:

— quoties facit ira nocentes

Hunc sexum, & rabie jacur succedente feruntur

Præcipites; ut saxa jugis abrupta.

tum in malè habentibus: ut in stultis ac fatuis, de quibus Salomon ^{Prov. 17.} dicit,

dicit, *Saxum esse grave, & arenam onerosam, sed iram stulti utroque graviolem.* Vel mutatur unà cum decursu ætatis: ut in pueris, qui accedente rerum usu & experientia, discunt potentiam animosè imperare.

§ 14. Utraque autem ira, quæ & in pueros & in sexum foemineum cadit, id habet commune, quodd ut plurimum cum lachrymis effundatur, propterea quodd ab ebullitione sanguinis & spirituum elatæ fulgines excrementitiam cerebri humiditatem dissolvant & ad oculos protrudant. Huc etiam facit cohibita irascentium foeminarum respiratio, cuius adminiculo fictas ut plurimum lachrymas extundunt mulieres, necnon eorum qui ingentes unico haustu calices evacuunt, oculi illachrymantur. Adventitia verò iudicii debilitas provenit ex spirituum animalium, qui tanquam fomenta sunt animæ in corpore vivente ad actiones edendas, diminutione: ut in ægris & convalescentibus, qui ut plurimum in iracundiam propensi, & morositate sua fastidium præbent cæteris. Ad hanc à plerisque referuntur classem ii, qui longiorem inedia & sitim patiuntur. Siquidem tales ex levi occasione maxime perturbantur, & sæpe ad furorem usque: quod etiam in famelicis lupis apparet qui hybernis temporibus quando nivium frequentia & asperitas frigoris denegat escam, in omnes passim obvios, insatiabili truculentia insiliunt. Hoc autem potius effervescentibus ob longiorem inedia & sitim, sanguini & spiritibus imputandum.

*Vitium instrumentorum ter-
tia inter-
na causa.*

§ 15. Tertiam ponimus causam iræ internam, vitium instrumentorum quæ sensui inserviunt. Nam quum natura & ad animæ perfectionem, & corporis commoditatem, sensus in nobis creant, quibus objecta phantasmata aut bona aut mala per *aditus* ad intellectum deducuntur: indignamur, quando nobis aliquid accidit quod erat fugiendum, & eo privamur quod fuerat percipiendum: quoniam tunc obrepit injuriæ ab aliis illatæ opinio, propterea quodd destituti sensoriorum ministerio, citius falli queamus: unde vitio auditus surdastri facillimè offenduntur, quia suspicantur alios de se loqui, si rideant, aut alienum oculis exhibeant affectum: quemadmodum etiam visus læsione, si cæcus cadat, propter inrejecti lapidis opinionem irascitur.

*Animi
impetus.*

§ 16. Quartum & postremum locum causarum iræ interiorum constituunt animi impetus, qui aut boni sunt, aut mali: ac
inter

inter priores odium iniustitiæ & malefacti potest ad iram concitare sine ulla cupiditate ultionis. Ita parens filio irascitur, Deus hominibus : & hoc quidem respicit dativum rei , ac non personæ : quoniam Deus non potest irasci hominibus , tanquam creaturis suis ad sui similitudinem fabricatis , & quasi particulis divinitatis : *ut D. Paulus ex Arato recitat.* sed propter humani generis malitiam. Et donatæ libertatis abufum, adeoque lapsum à priori statu, iram suscipit. Ita etiam ipsi nobis irascimur adversus libidinem & nequam appetitus , quando recta ratio aut ante effectum nostros animos refrenat , aut postea castigat , adque pœnitentiam compellit per intellectus reflexionem ad improbandum malefium. Ita denique pius purusque animus aliis nebulonibus indignatur propter avaritiam , mendacium , cæteraque crimina.

§ 17. Mali affectus maxima sunt iræ fomenta, inter quos principarum obtinet Superbia, quæ aut à sui ipsius proficiscitur amore, quæ vocatur Præsumptio, sive *quæritia* : aut aliorum neglectu. Quod vitium maximè in hodiernos magnates cadit, qui propter externæ & inanis nobilitatis insignia, aut dignitatis alicujus prærogativam, aut eruditionis titulum, subditis ac inferioris sortis hominibus statim irascuntur, nisi cum summa observentur veneratione tum in dictis tum in factis. Deinde naturæ succedit ferocia, quæ nec religionis institutione, nec conscientiæ stimulo est mutata : quoniam in quibus ea imperium exercet, ii in iram furiunt : sicuti videre est in priscis bellorum historiis, & recentioribus tyrannorum exemplis, qui tantopore læviunt, furiunt, trucidant præ naturæ immanitate, ut nullius precibus, nulla magnatum intercessione, nulla viduarum, pupillorum, afflictæque gregis lamentatione flecti aut placari possit velite.

§ 18. Postremò immitissima sæpe exoritur ira ob quandam æmulacionis speciem, quam Zelotypiam vocant. Etenim quando statim continuò in alienæ tractationis suspitione, metuque ne de rei amatæ exturbemur possessione, statim indignationem concipimus adversus aliquem, qui videatur esse in causa, quòd aut non redamemur, aut sinistri quidpiam evenerit eventurumve sit rei amatæ. Sic pater propter novercam quam vehementer amat, sic mater propter vitricum morosior redditur in liberos, quòd continuò suspicetur aliquid eos moliri in fraudem vel novæ conjugis

vel mariti, aded ut excæcatione amoris abigenda sit è domo prioris thori soboles : vel contrà, ubi nimia, paternæ hæreditatis cupidine turgentes liberi, vitrico vel novercæ impotentius succensent alicujus bonorum imminutionis metu, sæpe litet inani. Aut verò, quando ejus quod amamus fruitione vel careamus, vel destituamur : ad quem modum proci in suos rivales implacabiles suscipiunt offensiones, quòd abiis impedimenta sibi strui existiment : cujus luculentum habemus exemplum in Ænea, qui propter Laviniam aded erat accensus in Turnum, ut cruentum susceperit bellum.

Adversitas fortuna externa in causa.

§ 19. Alterum partitionis nostræ caput subsequitur, quod à causa externa nobis movet opinionem injuriæ, & irascendi occasionem præbet respectu aut personæ aut rei. Ac quidem sub titulo rei primùm comprehenditur adversitas fortunæ: quam in duo possumus distinguerè membra, in indigentiam & damnum. Porrò qui eapropter commoventur, quòd re careant desiderata, vel pauperes sunt, vel divites. Hi propter abundantia defectum exacerbantur, quòdque plus quàm necessaria exoptent : & hoc crimen est avaritiæ, cui in ordine virtutum opponitur *αἰσχρογῆ*. Illi econtrà ob rerum necessariarum inopiam irascuntur: quod fit vel cum consideratione bonorum alterius, quæ species est invidiæ: vel citra hanc.

Indignatio ab indignitate.

§ 20. Propter damnum verò gravissimè offendimur: quoniam optamus id ipsum depellere, quod ex injuria accidisse arbitramur : & possumus hanc animi commotionem vocare indignationem ab indignitate. Siquidem indignum judicamus, quòd quum aliis ex voto omnia succedant prosperrimè, nos soli fortunæ procellis divexemur. Itaque quia in foelicitatis possessione nostram collocamus *αὐταπάθει*, & quidem ea in triplici fundetur dispensatione bonorum, irascimur quando ab ea deturbamur, & quòd nostræ cupiditati occurrant obstacula.

§ 21. Ita quoad corporis dotes, indignamur, si aut in viribus desideretur robur, quo utendum foret ad sustinendos labores divitiarum auctores : aut doloribus membra conflitentur, quo minus jucundè edere queamus consueta vitæ munia : aut si vel in figura justa sit vitium, ut si quis claudus sit, gibbosus, nanus, vel ineleganti forma : veluti si juvenis superbior destituatur pulchritudine, irascitur iniquæ nativitati, quòd scilicet tam excelso ani-

mo injuriam arbitretur factam privatione formosi domicilii. Ita quoad defectus externorum bonorum, nos offendit, si tum in opibus quibus caremus, acquirendis impedimenta incidant, tum eas quas habemus, miserrimè per naufragium, direptiones, autum, mercaturæ imprudentiam, seu alias infortunii species amittamus. Eadem ratione, quum non minimam *καταλαστροφῆς*, seu potius mortalis conditionis respectu *ἀδαιμονισμῆς* opinionem contineant honor, gloria, dignitas: si iis bonis contingat aut nos carere, aut privari, indignamur vehementissimè. Ita demum paupertas dotum animi nos extimulat ad iram, quando aut ingenium non respondet cupiditati edendi præclara facinora, aut quæ didicimus abolerentur infidelitate memoriæ, aut similes nobis obrepunt adversitates.

§ 22. At verò sub titulo personæ nobis extrinsecus præbentur occasiones ad iram vehementes, quæ plerunq; etiam habent adjunctam ulsiscendi voluntatem. Et primum quidem obtinet locum *Contemptus*. Is enim quum sit censura de re viliori, ægrè ferimus nos parvifieri, opinione factæ injuriæ: *ἵκετο γὰρ ἰαυτῆς βέλτιον τῆς ἀβίας*, ut utar philosophi verbis.

§ 23. Tribus autem modis contemnimur: aut despectu, aut detractio, aut contumelia. At verò despiciamur, quando nihili nostra fiunt. idque accidit vel à superiori, & vocatur *Dedignatio*, quum quis aut excelso loco natus, aut in ampla dignitate constitutus, me pusillum vix aspicit: vel ab æquali, quemadmodum figulus in figulum, mendicus in mendicum accenditur: vel ab inferiori. Sic dives præcellens opibus irascitur pauperi, magistratus valens autoritate subdito, magister discipulo, parens filio, si non justū consequantur honorem. Proinde despiciationis soboles est tum *Neglectus*, quando nulla prorsus mei habetur ratio, sive in bonam partem, sive in malam: tum oblivio vel nominis, vel tituli. Et videtur ratione ethymi vera hæc esse *Ignominia*: siquidem indicium est, non esse curæ alteri nostram existimationem, quod præ se fert despectum. Deinde nos commovet ad offensiones *Detractio*, quum cujuscumque instituto & voluntati quis impedimento est, non ut sibi quicquam accedat emolumenti, sed ne ut illi quidem, imò quod aut habet auferatur, aut quod expectat eripiat. Postrema *Contumelia* est contumelia, ad irritandos animos valde efficax, & proserpit plerunq; tum ex ingratitude, quando à me sive meorum aliquo, sive propter me collatum est beneficium in aliquem, qui vel non a-

gnoscat gratiam, vel non referat, vel maleficium pro exhibita beneficentia rependat, quod multò est intolerabilius, & ab ira quandoque ad furorem homines agitat. Quæ enim major judicari potest injuria, quam ab eo lædi, de quo præclare meritus es? Hinc etiam fit, quòd cum eadem sit pars animi, teste Aristotele, in qua irarum ardor consistit, quæque amicitiam gignit, magis illa in familiares & amicos conciterur, si se contempnam putet: quasi maxima nobis detur irascendi occasio, si à quibus auxilium & opem expectabamus, ab iisdem negligamur.

§ 24. Tum quoque contumelia manat ex derisione sive seria, quæ adumbrata quædam est ira: sive jocosa, quæ scommata, ironias, & omnes joci species comprehendit. sic offendimur, si quis derideat meum clypeum, nomen, familiam. Tum denique proficiscitur ex vituperatione. Vituperamur autem vel ab amico, vel ab inimico. Amico infensi reddimur, si nos arguat, præsertim si eidem sit crimini obnoxius: quin etiam si inculpabilis ipse sit, tamen offendimur, vel eam ob causam, quòd non *conniveat ad nostra delicta*. Inimico autem irascimur multò magis, quòd nos carpat aut vituperet.

Antipatheia

§ 25. Ultimam à re externa irascendi occasionem suppeditat nobis antipatheia quædam in rebus tamen nihil ad nos pertinentibus. Quemadmodum si duos spectemus in singulari certamine ignotos omnino, tamen unum simplici ac æquabili adfectu amamus, non propter expectationem alicujus commodi: in alterum exacerbamur, adeo ut si victoria potiat, cupiamus prioris vices ulcisci. Ac sanè videtur istud evenire ex morum similitudine & inæqualitate. Nam quod secundum naturam est, *jucundum est*, omniaque genere inter se conjuncta, secundum naturam conjuncta sunt, teste Aristotele. Idcirco ut plurimum, quæ familia sunt, ac genere conjuncta, jucunda sunt: ut homo homini, equus equo. unde æqualis æqualem delectat, & simile à simili amatur, & bellua belluam cognoscit. Quare etiam, quum contrariorum sit eadem ratio, si in illis quos antea non vidimus, physionomia aliquam repræsentet morum alienationem & diversitatem à nostris, offendunt nos omnes ejus actiones, & huic malè cupimus irascimurque quum tamen alteri faveamus. Hactenus de causis Iræ, in quarum calce pleraque etiam problemata Lectori non ingrata adjungere libuit.

§ 26. Cur in iram procliviores senioribus juvenes? An ne partim quòd in illis iudicium maturius exercitatusque existit, quòd in his imbecillius: partim quòd in senioribus cordis fervor & spirituum acrimonia & vivacitas imminuatur declinetque bilis item pituitosi humoris accrescentis admixtione contemperetur?

*Problema
quoddam
huc fac-
tiantur.*

§ 27. Cur præclari ingenii atque insignis doctrinæ viri omnes ferè in iram proni? An ne in iis spiritus cordis calidiores vivacioresque, & continua exercitatione igniti magis redduntur, ut inde celerius ad cerebrum provolent, motusque ejusmodi excitent? Sensit itaque Plato, eos qui iracundioris sunt ingenii, ad disciplinas quidem esse idoneos, ad gerendam rempublicam non item.

*Philosofia
in Sen-
phif.*

§ 28. Cur liberæ gentes iracundæ, ut Germani & Scythæ? Respondet Seneca, quia fortiora solidaque natura ingenia, antequam molliantur disciplina, in iram præcumbunt magis: sed meo potius iudicio, quòd frigus externum cogat intropellatque naturæ calorem in viscera & cordis sedem, unde ira, confidentia, audacia & quandoque temeritas.

§ 29. Cur plerique rarè vel nunquam succensent? An quòd frigidioris sint temperamenti: vel abnegatione sui ipsius eò progressi sunt, ut nullam admittant vel sentiant injuriæ opinionem, aut libenter remittant: vel quòd recta institutione seipfos vincere didicerint: vel quòd stolidi sint, & propterea iudicio careant, & ad injuriam insensiles immobilesque?

§ 30. Cur iracundi citius calvescunt? An ob constitutionem corporis, cui caput consentit, siccam, quæ calvitiei occasionem subministrat?

§ 31. Cur nostratibus usurpatum vulgò proverbium, iracundos non esse proditores? An ne quòd iracundi non agant fraude? siquidem hæc consilio indiget. Minimè autem quæ per iram fiunt, consultò fieri, vel ex eo intelligi potest, quòd majore ad agendum contentione impellit hæc perturbatio, quàm ut rationes participi consilio & voluntati pareat. Quum enim ira conjuncta sit cum ægritudine, cogitationi & rationi vix ullus relinquatur locus, teste Aristotele. Proditio autem requirit fraudem, quæ absque consilii subsidio in actum deduci nequit.

De signis Iræ.

SIGNA iræ vulgarium quidem iudiciorum suffragiis videntur comprehendi sub effectuum catalogo : sed mediam tamen inter illos & suas causas fortiuntur naturam, imò à centro medietatis subinde ad causarum vicinitatem magis declinant. Exemplo sint omnes Iræ differentiæ, quæ non comitem habent effectum. Quoties enim irascimur sine vindicta, sine talione, sine tristi aliquo eventu ? Proinde statuamus, ut indicia aliqua sint communia omni speciei Iræ, quædam saltem ex differentiis causarum suam peculiarem obtineant proprietatem, alia gestibus exprimantur.

*Communia.
Ira signa.
Pulsus.*

*Lib. de
præco-
gnit. ad
Possib.
1. de di-
gnosc.
puls.
1. de
causs.
puls.
Synops.
cap. 32.*

§ 2. Atqui inter communia illud est perpetuum, quòd pulsus iratorum alteretur, etiamsi nihil alienum appareat in exterioribus gestibus. Neque mirum : quum enim cor sit *sedes affectuum animi*, prout illi scintillant, insurgunt, deprimuntur, eatenus etiam sanguis & spiritus effervescunt & commoventur, dispersis per arterias notis impressæ mutationis : quemadmodum satis constat ex memorabili historia Galeni, quum ex arteriæ contrectatione mulierem observaret Piladis amore captam. Pulsus, eodem teste, non modò magnus & vehemens iratis, sed quàm maximus, vehementissimus : mihi verò in illis omnino varius inconstansque, nunc durus & magnus, statim velox & palpirans, postea exilior, sed tamen semper inæqualis, prout perpeniones apparentis injuriæ dominantur vel incremento, vel statu, vel diminutione, vel reintegratione. Unde etiam alterum Iræ perpetuum indicium emergit, nempe manifesta anhelitus compressio. Nam interea dum occupatur animus in meditatione, quomodo iniustum aut arcere aut vindicare queamus, quiescit aliquandiu motus respirationis, & spiritus retinetur aded, ut ad nos redeuntes, videamur sentire inflationem hypochondriorum, & suffocationis quandam speciem.

*2. Ad
amorph.*

§ 3. Idcirco Poëtæ iram describunt tumidam, mutuati proculdubio epitheton ab hoc accidenti. Ita Ovidius :

*Intumuit Iuno, postquam inter sidera pellex
Fulfit.* —

Hinc etiam apud Græcos, ἢ τῆ ζύμης κίβδη dicebantur, qui ira turgerent: quod Latini interpretati sunt, in fermento jacere: sicuti videre est apud Plautum, Uxor tua in fermento jacet, pro eo quod est, intumescit ira. Fermentum enim & acorem habet, & tumorem concitat.

In fermento jacere. In Mercat.

§ 4. Alia signa, quæ à diversitate causarum dependent, vel potius ab Iræ effectu, exprimuntur sensum exteriorum significatione, intercurrente tamen temperamentorum varietate. Itaque quantum ad irati hominis visum, oculi in constitutione sicciore & biliosa, velut in viris robustis, sunt truculenti, & spirantes quandam malignitatem, nunc fixi, nunc variè mobiles. unde Persius:

Signa à diversitate causarum.

S. 4. 3.

Nunc face supposita fervescit sanguis & ira,

Scintillant oculi, dicisque facisque quod ipse

Non sani esse hominis, non sanus juret Orestes.

In humidiori verò, & quæ ad declinandam injuriam impotentior est, sunt humidi & lachrymis obfusi: sicuti in mulieribus & pueris. Quamvis enim iram satis vehementem concipiant debilitate judicij tamè quia animam vertunt, justis se destituti ad rebellandum armis, conantur fletu æstimationem injuriæ vel eluere, vel mitigare.

§ 5. porro in usu linguæ & oris triplex est varietas. Aliqui enim profusè & præcipitanter garrunt & effutiunt quicquid in buccam venit, neglecta rationis dictatura: quo nomine innotuerunt Galli, & inter illos maximè Normanni, qui longo tempore & multum ganniunt, antequam ad pugnam deveniatur. Alii tum quia mens conturbata, tum quòd lingua sanguine inflata sit & turgida, in eloquendo admodum sunt implicati & titubantes, non aliter quàm si vinculo linguam haberent constrictam, ut non possint ea proferre quæ occurrunt. In hoc utrique conveniunt quod sermones omnino sunt impediti, & vacillent sine ordine, sine voce sonora, sine judicio: & solùm probra, contumeliæ in proximum, dejectiones, blasphemix in Deum, & dissolutæ scopæ futillum inanumque verborum audiantur. Postremi tacent prorsus, non alia exhibita iræ significatione, quàm quòd labra mordicent. Tales apud Græcos dicuntur ἐσθίων τὰ χεῖλη, hoc est, comedere labra. Sic Aristophanes in Vespiis: ἄν' ἔργῳ τῶν χεῖλῶν ἐσθίων hoc est, labra comedens præ iracundia. Sic Homerus: οἱ δ' ἄρα πάντες ἐσθίε' ἐν χεῖλαισι κούρῃσι: *Odyssea 1.*

Varietas in lingua.

Comedere labra.

id est, aut si labra suis presserunt dentibus omnes. Ea autem nota testatur tenacissimam offensionem, & vindictæ omnino cupidam: familiarisque est Italis & Hispanis. Videntur enim compressione labiorum tanquam freno velle linguam cohibere, ne verbis erumpat in eam apparentis indignitatis ultionem, quam ipsi facto exequi conantur, quæ sita saltem ad rem gerendam & loci & temporis majori opportunitate. Ab iis longè dissident mores Germanorum, utpote qui plerunque non diu masticant aut in pectore fovent offensiones, sed generosiori quodam impetu apertè ad arma statim provocant adversarium, faciati sanguinis profusione, non vitæ spolio: arbitrantur enim, hac ratione honori suo satisfactum si hosti vulnus infligant citra internecionem.

*Signa ira
ab audien-
tia.*

§ 6. Ab auditu etiam certum desumitur argumentum hominum iratorum. Non enim auribus admittere volunt ejus ullam excusationem, à quo se læsos autumant: imò quò quis amplius rationem reddit suorum aut factorum aut dictorum, eò magis exacerbantur, ut nulla potius re, quàm silentio queant placari. Quando etenim alter tacet, victoriam sibi cedere persuasum habent.

*Signa ex
facie.*

§ 7. Proximum locum in signorum serie vindicat sibi contemplatio faciei ejusque partium: in qua considerandum, quòd quædam species Iræ conjuncta est cum audacia vel fortitudine, alia verò cum metu vel formidine. In priori, præsertim accedente sanguineo temperamento, facies rubet, venæque turgent, ad eò ut in nonnullis vena frontis ferè ad minimi digiti crassitudinem intumescat. Nam in ira calor diffunditur, unde Virgilius:

*p. c. d.
scid.*

Ignescunt iræ. —

Falsum itaque est & absurdum, quòd M. Cato ait, Militem in aggressionem pugnæ perfusum rubore significationem dare ignavis suæ. Tantum enim possidet sanguinis, ut is etiam erumpat auxilium laturus aut musculis ad infligendum ictum, aut pedibus ad persequendum hostem, aut linguæ ad invehendum, aut aliis instrumentis ad nocendum vel amovendum. In posteriori verò, existente præcipuè subjecto exucco, pallor faciem occupat: & ista quidem nota indicat maligniorem iram, sed quæ propter impotentiam sæpius effectu frustratur.

*Signa ab
interiori-
bus sensu-
bus.*

§ 8. Huic etiam partitioni vicina sunt illa signa, quæ ab interioribus sensibus desumuntur. Vigilia siquidem homines iratos torquet maximè, ut tum sedeant in lecto, tum surgant, tum ambulent,

siu in momenta mutato propter inquietudinem : ac si aliquando succedat somnus, ille est mirificè interruptus occursu terribilium in somniorum, quæ repræsentant aut hominem præsentem, aut nos jugulari à latronibus, aut dæmonibus circumdari, aut enormibus periculis obiici, aut in duelli lucta ancipitem expectare eventum. Et illud sanè nobis cum brutis propter sensus communis participationem est commune. Canes siquidem ex repræsentatione inanium simulachrorum in somno, in latratus erumpunt. Pergamus ad phantasiam. Ea nullibi securitatem invenit, nullam sibi promittere audet, omnia sibi suspecta & invia opinatur. Etenim primùm homo iratus gravissimè erga illum est affectus, à quo arbitratur se læsum aut suos : deinde aliis, qui adversarii causam defendunt, aut emollire student, nec ejus exacerbationem approbant, longè gravius irascitur, atqui hoc propter conceptam saltem injuriæ opinionem. Nihil opus est de cogitatione irascentis animi addere. Patet etenim, quomodo talis suas deliberationes ventilet, nunc in considerationem sui honoris, illico utilitatis æstimationem, rursus in sui hostis detrimentum. Nihil etiam de judicio. Prudens enim vir, interventu iracundiæ, commutat honestum cum turpi, utile cum inutili, bonum cum malo, justum cum injusto, excæcatus omnino sævitia & magnitudine tam victoriosi affectus. Nihil de memoria. Etenim hæc ita est obnubilata, ut iratus in meram provolvatur oblivionem & necessitudinis omnis per consanguinitatem vel affinitatem confirmatæ, unde filius patrem, frater fratrem, maritus uxorem aut asperioribus verbis excipiat, aut cædat, aut quandoque etiam interficiat : & voti juramentique præstiti, ut erga Deum proximumque fidem violet : & denique omnium officiorum, quæ in hac mortali conversatione alter alteri debet.

§ 9. Postrema indica iræ à gestibus variis depromuntur, quorum infinitus est & incertus numerus, pro diversitate offensivorum, & constitutione eorum qui afficiuntur. Atqui inter illa nihil frequentius apparet colli nictatione, qua vindictam minantur, quanquam ea non semper consequitur. Pueri namque hoc indignationis signo perpetuè utuntur : sed vana est sine viribus ira. Qui ita capite nictant, ferè adnexum habent, ut pileum in unam saltem capitis partem, lævam dextramve figant, vel continuè huc illuc torqueant, variato in momenta positu. Ejus loco adultiores

*Signa à
gestibus
variis.*

aut indice sursum extenso, verùm plerunque eminus, aut pugno cominus testantur vindicandi voluntatem: aliqui pollicem dentibus interferunt, sicut Itali, in significationem præcipitis talionis, sed in aliam occasionem prorogandæ: nonnulli efflatum frequentius repetunt, ac si febriculosi forent, vel interno æstu flagrant: alii in terram dejiciunt impotenter pileum, aut quicquid in manibus continent, conculcantque qui mos à plurimis foeminis observatur: detrahunt enim sæpe suas vitras & operimenta capitatis. Quidam vestimenta dilacerant: plurimi è terra saliant, quod argumentum est velocis iræ, veluti apud Gallos sæpe conspicitur.

Signa ab
astutibus
& tempera-
mentis.

3. de arte
amand.

§ 10. Ætates etiam ac corporis temperamenta gestus & motus quosdam peculiare habent: sic pueri calcitrant: sic mulieres unà cum convitiis sæpius expuunt instar felium: sic in iratis senibus, & qui apoplexiæ obnoxii sunt, labrum inferius tremat, & quandoque totum corpus: sic in cholericis spumat os. Unde Ovidius:

*Ora tument ira, nigrescunt sanguine vena,
Lumina Gorgoneo sævius angue micant.*

sic melancholici aut palpitationem cordis patiuntur, aut intra se loquuntur: sic pituitosi & frigidiores, veluti mulieres, manus complodunt, & ferè hoc signum cum tristitia conjunctum.

Avariis
vita in-
sistit.

§ 11. Quinetiam à variis vitæ institutis iratorum gestus proprietatem quandam fortiuntur. Miles enim ad conflictum, jureconsultus ad forenses lites confugit, principes averfantur faciem ab iis quibus sunt infensi: & ut paucis omnia complectar, quot iræ differentiarum, tot conspiciuntur tragici gestus. In hoc omnes irati conveniunt, quod inter comedendum appareant ex perturbationis dominatu inciviles. Videntur enim non masticare, sed avarè cibum deglutire, & potum affatim ingurgitare, non aliter quàm si nequeant satiari, Signa autem fusius explicata, in unico irati hominis monstro postea depicto in Curationis Philosophicæ capite sexto contueri licet.

De Effectibus Iræ.

IRAM perturbationum omnium esse atrocissimam, & foecundissimam infinitorum malorum matrem, quæ naturam hominis in truculentam commutet feram, manifestum est. Quamvis etenim perturbatio quævis aciem mentis & iudicium omne

ob-

obscurer: tamen ira caliginem longè densiorem offundit, ut nec verum, nec utile, nec honestum cernere queat. Verè inter *μωροσύνη* Menandri: *ἰδέει μὴ ὀρθῆς ἀσφαλῆς βυλαβύλη*. haud tuta capi consilia in ira queunt. Item: *ἰργὴ ποτὰ δρᾶν ἀναγκάζει κακά*: mala perpetrare ira cogit plurima. Rectè parentem inimicitiae & odii appellat Aristoteles: & alibi rem imperuosissimam ad aggredienda pericula: Consternationis certè plenus affectus, ac nunquam sine tormento sui violentus: quia dolorem ubi inferre vult, patitur, sæpe numero amara sollicitudine, ne non succedat ultio, anxius, & merè *ἰαυροῦται μὴ ἀποθῆ* unde eleganter Claudianus Honorium alloquens:

— Si duceris ira,

Servitii patiere jugum, tolerabis iniquas

Interius leges. —

Sic & Aufonius de seipso loquens:

Ira scis promptus properavi condere motum,

Atque mihi pœnas pro levitate dedi.

§ 2. In pectoribus humanis graves excitat fluctus, spiritus in cordis arteriis inflammat, sanguinem concitat in venis, cerebrum concutit, nervos convellit, humores exagitat, calorem labefactat innatum, cujus veluti quidam fervor esse videtur, teste Galeno: suum herum pessimè affligit, extenuat, sedulaque carnificina excruciat: arrodit cor, valetudinem vitiat, morbos inducit difficiles, nec rarè immedicabiles: quemadmodum Herculi contigit, morbo sacro ob nimiam excandescentiam obnoxio: item juveni cuidam, cujus Galenus meminit.

§ 3. Pernicioso adhæc apoplexiæ insultu quosdam jugulat ira. Sic Wenceslaus Caroli quarti filius interiit, ea luce correptus ex iræ vehementia, quum prandenti nunciatum esset, populum Pragensem obruncato per seditionem magistratu, ad arcem etiam accurrere, & prægustator se illius rei non ignarum esse ostendisset. Ajacem Telamonis filium in mortem egit furor, in furorem ira, quæ celerrima ad insaniam via est: continuata etenim ejusmodi animi inflammatione, mens aut uligine ista aded obscuratur, ut non appareat: aut expellitur aliquando, ut nunquam redeat. Ita L. Sylla, dum iræ obtemperat, multo alieno sanguine profuso, ad ultimum & suum erogavit. Puteolis enim ardens indignatione, quod Granius princeps ejus coloniae pecuniam à decurionibus ad refectionem Capitolii promissam cunctatius daret, animi

concitacione nimia, atque immoderatæ vocis impetu, convulso pectore spiritum cruore ac minis mistum evomuit, nec senio jam prolapsus, utpote sexagesimum ingrediens annum, sed alita miserius populi Rom. impotentia furens: igitur in dubio est, Syllæne prior, an iracundia Syllæ sit extincta. Proinde neminem ab ira interiisse, perperam Galenus noster sentit. Scanderbeco, ingentis animi ac roboris viro, pugnam ingredienti ajunt è labris, æstuantis indignantisque animi vehementia fissis, multum sanguinis erupisse.

*Lib. 2. de
caus.
symp.
Scander-
beco.*

§ 4. Quot insuper tremore, quot paralyfi quotidie corripira turgentes experimur? quàm multos in ea perturbatione febris impetit, dum spiritus in corde concitati incenduntur, & ob immoderatum motum per totum diffunduntur corpus, dum etiam succi fervent, humores putredini obnoxii exagitantur? Ex ira causo corruptum quendam tradit Galenus. Quàm frequenter fœminis ex hoc affectu menstrum profluvium vel turbatur, vel subsistit? quàm numerosum animi deliquium, quàm præceps interitus, quàm periculosæ in morbis recidivæ? Heu quàm fœcunda multarum calamitatum parens hæc affectio, quæ sibi exitio quandoque est, eoque hominem plerunque adigit, ut sibi manus iniiciat vimque faciat, præter quàm quòd aliquando mortem liberis, egestatem sibi, ruinam domui imprecari comperiat, ut amicissimis hostis & sibi, gladiis pugnare paratus & incumbere?

§ 5. Hinc justis suis epithetis ab illustribus notatur Poëtis, ut horribilis, sæva, terribilis, indomita dicatur Virgilio: infracta, iniqua, rabida, trux, tumida, violenta, Ovidio: capitalis, cruenta, Horatio: bellatrix, flagrans, immanis, furens, ultrix, rabie succensa, Claudiano: acris, acerba, Lucretio armigera, audax, crudelis, insana, commota, fœda, rapida, Statio: ardens, sanguinea, effera, Valerio Flacco: accensa, fulminea, moesta, mobilis; Syllio: minax, præceps, Senecæ: Fremens, Sidon. Alii alius adjectivis hujus immanitatem & effectus exprimunt, quibus Stygia appellatur, Phlegethontæa, Tartarea, Cerberæa, Bacchans, flammigerans, fulgurans, flammata, scintillans, formidabilis, torva, horrida, infrenis, ferox, hostilis, discors, litigiosa, spumans, sanguinolenta, austera, venenosa, fervida, noxia, vesana, comes furoris, expers consilii. Caligantem hinc non immeritò quoque nuncupat Statius, & cæcam Ovidius: quæ sæpe non finit cernere, quæ

*Galen. de
caus. mor-
bo.*

*Lib. 1. de
differ.
febrim.
4. de rat.
visus.*

*3. Georg.
12. 10. 2.*

*Ovid.
Ovi. 6. 5. 7*

*Metam.
3. de arte
amam. 2.*

*Et 3. Me-
tamorph.*

*1. Serm.
Sat. 7. 3.*

*Serm. 6.
de 2.*

*2. in Raf.
fin. De
laud. Se-
vena 6.*

*Pigr. 22.
de bell.*

*Got. 7. pa-
neg.*

Lat. 1. 3. 5

Stat. 2.

Syl. 6. 5. 3

*Theb. Val.
lib. 4. 7.*

Arg. lib. 5.

*Pall.
Syll. lib. 4*

3. 2. 3.

*Sen. A-
gam. 1.*

Hipp. 4. 1

*Theb. lib.
1. Eleg.*

apertissima sunt, & percepta non raro obscurat. Plutarchus hoc addit, canes vehementiore adversum feras concepta ira, quandoque occæcari. Et alibi ait, iras, quemadmodum canes, cæcas parere criminationes.

*Chryso-
stomus
quod Plu-
tarchi, de
virt. me-
rum.
In Sym-
pos.*

§ 6. Maximum sanè hoc malum est, & omnia exsuperans vitia quæ paulatim invadunt; quibus etiam aliquid quieti placidique inest: hujus verò repentina & universa vis est; ut cunctos etiam alios affectus sibi subiciat. Hic totus conciratus affectus, & in impetu est doloris, armorum, sanguinis suppliciorum, minimè humana fruens cupiditate, dum alteri noceat, sui negligens in ipsa irruens tela, & ultiones secum multam tractare avidus, ruinis simillimus, quæ super id quod oppressere, franguntur. Avaritiam certè durissimum malum, minimeque flexile ira pessum dedit, adacta opes suas spargere, & domum resque in unum collatas absumere flammis. Quid? non ambitiosus hoc malo detentus magno æstimata projecit insignia, delatumque honorem repulit? Nullus haud dubiè affectus, in quem non ira dominetur. Quoniã itaque semper ante alios possessorem suum tam variis modis horribiliter torqueat, miror unde Homero & Aristoteli quid melle dulcius huic inesse videri potuerit. Habet fortasse vindicta suave aliquid, efferum tamen & inhumanum: ira nihil nisi amarum habet.

§ 7. Si porro fusius hujus effectus & damna aliis illata intueri lubet, nulla pestis humano generi stetit pluris. Vedebris cædes & veneficia, atque eorum mutuas sordes & urbium clades, exitia item gentium multarum & Principum: quorum exempla admodum funesta annis retrò paucis in nostra Germania, Galliis, apud Belgas & alibi nimis. (proh dolor) conspicati sumus, & quotidie adhuc truculentiora cernimus: item sub civili hasta venalia capita: bona nobilium ac ditiorum, indicta causa, nequiter exuta, sobole mendicitati prostituta: subjectas testis faces, nec intra moenia coercitos ignes, sed ingentia spacia regionum iracunda flamma longè relucentia. Intuere nobilissimarum civitatum fundamenta agnitu difficilia, has ira prostravit: aspice jam nunc tot memoriæ proditos duces, mali exempla fati: alium ira in cubili suo, quandoque etiam post datam solenniter fidem confodit: alium inter sacra mensæ & nuptiarum irâ percussit, alium inter leges celebrisque spectaculum fori lancinavit: alium filii paricidio dare sanguinem jussit, & ediverso. alium servili manu

*Sen. lib. 1.
de ira.*

regale aperire jugulum, & contrà : alium in cruces membra diffindere : alium ardentissimum vincere amorem, charissima transfodere corpora, & plerunque in eorum quos trucidarunt, complexibus hæere coegit.

§ 9. Nec sacramenti fideliter præstiti, nec iustorum pactorum aut contractuum sanctè habitorum perfida meminit ira: nec reconciliatis parcit, neq; ab insontibus tam foeminei quàm virilis sexus abstinet, imò in denudata honestarum matronarum uterum etiam gercntia corpora furenter sævit, virginæ pudoris corda & tenellæ ætatis interanea horrendè perfodit capitaque findit. O tempora, ô furiz, ô scelera, impunita, ô inaudita nostri seculi exempla.

§ 10. Adhuc singulorum supplicia recenseo? Quin si libuerit, relictis in quos viritum iram olim, tum etiam haud ita pridem exarsit, oculos converte ad cæsas gladio conciones, & plebem immisso milite diriter contrucidatam, & in perniciem promiscuam, totos populos capitis damna passos : nec lubet his prolixius immorari. Quorsum etenim opus, immedicabilem vulnèrum *refricta* memoria, cruciatum exacerbare, quum recentia etiamnum quotidie passim infligat iraque præ sui impotentia quoque errorem & quæcunque enormia flagitia amat ac tuetur reprehensioni inimica : cui in malè coeptis honestior pertinacia apparet, quàm resipiscentia.

*Piso ira
furens
iras in-
sones pa-
nit.*

§ 11. Cn. Piso fuit Senecæ ætate vir à multis vitiis integer, sed pravus, & cui pro constantia & fortitudine rigor & tyrannis in animi perturbatione placuit. Is quum ira percitus duci iussisset eum qui ex comætu sine commilitone ceciderat, quasi interfecisset quem non exhibebat, roganti tempus aliquod ad inquirendum, non concessit. Damnatus, extra vallum deductus est, & jam cervicem porrigebat, quum subito apparuit ille commilito qui occisus putabatur. Tunc supplicio præfectus centurio, spiculatorem recondere gladium jubet : condemnatum ad Pisonem reducit, innocentiam ejus declaraturus : militem etenim fortuna reddiderat. Ingenti concursu deducuntur complexi alter alterum, cum ingenti castrorum gaudio, commilitones. Tribunal conscendit furibundus Piso, ac jubet duci utrunque, & eum militem qui non occidit, & alterum qui non perierat. Quid indignius, crudelius & magis tyrannicum? quod unus innocens apparuerit, duo in innocentia plecebantur. Adjecit & tertium in hac commotione Piso. Nam Centurionem, qui damnatum insontem reduxit, adduci quoque iussit.

jussit. Constituti sunt in eodem loco innocentes ex iræ inexorabili violentia interituri tres. O solertem iracundum imperatorem, ad emendandas iniquè furoris sui causas: Te, inquit, duci jubeo, quia condemnatus es: Te quia damnationis commilitoni causa fuisti: Te, quia jussus occidere, imperatori non paruisti. Tria comminiscabatur puniebatque crimina in ea animi impotentia, ubi nullum esset. Prudenter itaque monuit Menander, quò-

700 dei dicitur tunc sumptus.

*Fugien-
di danti-
ni irati.*

§ 12. Hoc habet ira mali, quòd regi nolit. Succenset, ipsi veritati, si contra suam apparuerit voluntatem: cum clamore, tumultu, vi & totius corporis jactatione, quos destinavit, insequitur, adjectis conviciis, maledictis & mendaciis. Sapienter hinc non minus dictum à Solomone, quàm verè, Iram non habere misericordiam, nec erumpentem furorem.

Prov. 27.

§ 13. eleganter & ab Ambrosio: Ira sæpe etiam innocentes ad crimen adducit: quia dum justo amplius irascimur, & aliena volumus coercere peccata, graviora committimus, Ideo Apostolus ait: Non vos vindicantes charissimi, sed date locum iræ: hoc est, declinemus eam, ne nos illa corripiat. Unde Dominus Iesus mittens ad evangelizandum discipulos, misit eos sine auro, sine argento, sine pecunia, sine virga, ut incentiva litis & instrumenta eriperet ultionis. Et alibi: Incentium ad malè operandum aut iracundia, aut cupiditas esse consuevit.

*De sancto
Ioseph. &
habetur
11. q. 3.
ira saepe.*

*Lib. de
Parad.*

§ 14. Rectè item Hieronymus docet: Quid iracundè furor suus confert, quem sævissimis exagitatum stimulis conscientia, ita ab omni consilio & mente deturbat, ut dum irascitur, insanire videatur? Quapropter prudenter à Solomone dictum, Iracundū designare & excitare stultitiam. Basilius: Ira excitat rixam, rixa parit convicia, convicia ictus, ictus, vulnera, & sæpe vulnera mors sequitur.

*Super Ie-
halem.*

*Prov. 14.
15. & 29.*

§ 15. Sed & Gregorius iræ effectus pluchrè profequitur: Per iram, inquit, sapientia perditur, ut quid quòve ordine agendum sit, nesciatur. Et alibi: aliquando ira perturbato animo quasi ex silentio iudicium dicit, ut qui se foris per linguam non exprimit intus deterius ignescat, ut iratus quisque colloctionem suam proximo subtrahat, & nihil dicendo, quid sit adversus eum, dicat. Ibidem: plerunque per silentium clausa ira intra mentem vehementius æstuat, & clamorosas voces vel tacita forma verba sibi quibus exasperetur, objicit, & quasi in causæ examine posita duris

5. Moral.

exaf-

exasperata respondet. Item : Quantæ sit iracundiæ culpa, pensare possumus, per quam perditur patientia, ut quid quo ordine sit agendum, nesciatur omnino : quia nimis intelligentiæ lucem iram subtrahit, cum mentem promovendo confundit. Inde : Per iram iustitia relinquitur : quia dum perturbata mens iudicium sine ratione exasperat, omne quod suggerit, rectum putat. Per iram gratia vitæ socialis amittitur : quia se ex humana ratione non temperat, necesse est ut bestialiter vivat. Per iram mansuetudo amittitur : per iram concordia rumpitur : per iram lux veritatis amittitur : quia cum menti iracundia confusionis tenebras incutit, huic Deus radium suæ cognitionis abscondit. Post : Per iram Spiritus sancti splendor excutitur, qui super humilem & quietum respicere dicitur : quia quum ira suam subtrahit quietem, Spiritui sancto habitationem claudit, cujus recessione animus vacuus ad apertam morum insaniam ducitur, & usque ad supplicium ab intimo cogitationum fundamento dissipatur. Adhæc, aliquando iracundus manus non erigit, sed in maledictionis jaculum linguam vertit : fratris namque interitum precibus poscit, & hoc Deum perpetrare expetit. Idem super Ezechielem : Menti furore ebriæ omne quod rectum dicitur, perversum viderur. Et in Matt. Sicut ligna ignis materia sunt, sic quæcunque loquitur quis in ira, facta sunt esca illius. Item : Coërceri omnino nequit animus prava semel voluntate vitiatus : quia zelus sapere nescit, & ira consilio caret. Et 3 1. Moral. Ira peccatum est capitale, uti vitiorum caput, eò quòd sit in corde tumor mentis, quo injuriam sibi fieri, indignum iudicat iratus, & quo varias vindictæ rationes architectatur, vel etiam quo capitale meretur pœnam. Hinc & in septem peccatorum mortalium numero illa recensetur.

Humil. 17

*In Matt.
cap. 3.
humil. 10.*

*cap. 3 ho-
mil. 25.*

§ 16. Quam verè igitur Chrysoftomus ait : Nihil est ira ac temeritate deterius. Hæc namque est quæ & turgidos in flarosque facit, & degeneres ac serviles, altero ridiculos nos reddens, altero verò invisos : contrariaque in unum vitia conjungit, adulationem stultitiæ copulando. Et in Ioan. Ira vehemens ignis est, omnia consumit, quippe quæ corpus consumit, animam coinquinat, tristitiam adfert, turpis visû. Quòd si iratus seipsum intueri posset, nulla alterius indigeret admonitione. Nihil enim irato turpius. Ebrietas quædam ira, vel potius ebrietate & dæmone miserabilior. Idem : Nihil æquè mentis puritatem & animi synceritatem turbat,

ac immoderata ira, quæ magno fertur impetu. Item : In vehementiore ira summum adhibendum est studium & cautio : est enim affectus tyrannicus. Sæpe enim non sobrios pervertit, & in barathrum exitii detrahit. Iræ præcipitantia Iudas occidit Thamar, Saul sacerdotes interemit, ad eum impotenter Davidi succensens.

§ 17. Audi & Lactantii brevem quidem, sed tamen gravem de hujus affectus vehementia & conatibus sententiam : Tres sunt affectus, qui homines in omnia facinora præcipientes agant : ira, cupiditas, libido. Propterea poëtæ tres furias esse dixerunt, quæ mentes hominum exagitent : ira ultionem desiderat, cupiditas opes, libido voluptates. Huc & illud Cyrilli quàm rectissimè facit : Iræ à quibus abstinet facinoribus ? vel quomodo non totum linguæ frenum laxat ? imò & temerariis sermonibus illudit, & ipsos fortasse qui offenderunt nihil. Quemadmodum enim si lapis in præceps eat, & contra omne quod invenit, impetu fertur : ita etiam audax & asper, si ferocitatis & furoris vim ferat, à nullo vel verbo vel opere abstinabit. Deum etiam sicut hominem, linguæ suæ immoderantia & iræ impotentia invadet.

*Lib. 6. de
vero cal-
su. cap. 19*

*Liber 6.
contra
Julian.*

§ 18. Ne autem postrema hæc Cyrilli clausula, quodd nimirum non minus Deo quàm homini, linguæ procacitate insultet ira, fidem superare videatur, illustri nimis exemplo magni nominis viri, nobis relato, veritas ostendetur, quo & huic capiti colophonem addere placuit. Is quum pavonem assatum è prandio seponi jussisset in coenam, quodd eo cibo mirificè delectaretur, vespere coenans eundem bis terve reposcebat. Verùm quia jam antè à coquis consumptus erat, neque apponi poterat pavo, ira ob paululum moræ tam indignanter exæstuvavit, ut tandem in horribile e-rumperet perjurium, se velle eum habere pavonem, *al despetto d'Iddio*, hoc est, etiam invito Deo, seu potius in ipsius Dei contemptum. Cum autem circumstantes suorum corona, ne pavonis ergò tantopere excandesceret SS. deprecaretur, diceretque, ut Statii *Lib. 10.*

verbis utar,

— *ne fræna animo per mitte calenti,*

Da spatium tenuemque moram : mala cuncta ministrat

Impetus. — Ille quo majori blasphemia priorem tueretur,

summa cum indignatione interrogando respondet, An non sibi in terris tantæ existimationis domino, ob pavonem liceat irasci, quum ipse Deus tanta efferbuerit ira propter unum, idque vile pomum in

paradyso, ut oportuerit id luere universam posteritatem humanam?

§ 19. Elegans Leucippæ est sententia : Dolor per pectus diffusus, animæ fomitem liquat : ira autem cor circumlatrans, furoris spuma rationem quasi undis obruit. Gregor. Nazianzenus in præceptis virginitatis :

αἷμα παρθενησιν χόλου πλείον ἔχει ὄνειδος,
 θυμὸς δὲ αὐτῶν μάλιστα αἷμα δὲ τὸ πάλαι μύθος,

Vinum virginibus majus est dedecus,

Ira autem rursus furore : via vera omnia mortis.

Insignia inde Iræ effectuum exempla in prophylacticæ curationis philosophicæ nono capite varia.

De Prophylactica Iræ curatione philosophica.

TENTATURUS foedissimi & rabidi hujus mali curationem, cum Peripateticis equidem sentio, congenitos nobis affectus evelli quidem radicitus non posse, posse tamen rescari. Enimverò licet primorum motuum impetus in manu nostra non sit : non longè tamen abest eorum moderatrix ratio, quæ mox vel paulò post se manifestat.

*Ira præceptis fugatur.
 Senec.
 lib. 2. de ira.
 Socrates.*

§ 2. Socratis exemplo id palàm fit, cui quum pessima ejus conjunx Xantippe occasiones iræ multas offunderet, ille tamen egrediens & revertens, eodem semper apparuit vultu, nulla in re mutato, quod & in marito Xantippe prædicavit : & quum multa in conventu vitia in eum collegisset Zopyrus, se naturam cujusque ex forma prospicere jactans, atque à cæteris hoc nomine rideretur, illa in Socrate vitia non agnoscentibus, ab ipso Socrate sublevabatur, qui illa sibi haud dubiè inesse, sed ratione à se victa esse affirmaret. Proinde malum omnino non esse immedicabile, si quis modò velit, in animum inducito. Neque enim semper ex magnis & validis oritur initis : tamen erigere trophæa in animo adversus hanc pestem, quicum difficile est configere, ut inquit Heracletus, magnæ cujusdam est, ac palmaris virtutis, quippe quæ verè ceu nervos ac tendones habeat rationis judicium adversus animi cupiditates. At

Principiis obsta, sero medicina paratur;

Quum mala per longas invaluere moras.

Hæc si quidem fera, quod de lite scribit Homerus,

Parva metu primo, mox sese attollit in auras,

Ingrediturque solo, & caput inter nubila condit.

§ 3. Quomodo itaque calamitosissima hæc lues compefci poterit, triplici remediorum genere statui ostendere : nimirum religione, hoc est consilio Theologico, cujus potissimum virtute tales coerceri furias oportet : duce item Philosophia, & comite Medicina. Optima siquidem vitæ conditio, ubi mens sana in corpore sano. Quanquam verò primas hic deberi disciplinæ ecclesiasticæ neutiquam diffitear : non vulgarem tamen potentiam adversus eundem affectum, philosophiæ & medicinæ connexis invicem tribuit Plato in Sophista. Ut enim animus corpori connectitur, ita etiam philosophia & medicina mutuas præstant operas : quare eas *συζήτης διάνους* vocat, utpote *καθαρστικῶν* utranque, quoddam hæc corpus à corruptis expiet humoribus illa ex animo perniciosos purget affectus : unde animo & corpori comparatur sanitas, qua in re humanæ vitæ tranquillitatem esse sitam quilibet fatebitur.

§ 4. Cæterum licet in ordine primum mereatur locum, divinæ voluntatis ex sacrosanctæ Scripturæ testimonio, cœlestis promulgatio, uti dignitate præstantior, efficacia penetrabilior, & virtute certior : tamen quoniam prolixior huic sermo ex sanctorum patrum sententiis annectetur, in finem hanc reservare libuit, atque exordiri ab ea philosophiæ parte, quæ Moralis nuncupatur ; & Gentilium iram infringere pellereque solet, ideoque potentior multò in Christiani nominis hominibus, quorum professio solum in charitate consistit, ut nimirum Deum ex toto corde, & proximum sicut se, licet etiam inimicum diligant, nec ullo unquam hostili affectu in quenquam moveantur.

§ 5. Est etenim illa vitæ dux, morum formatrix, legum inventrix, humanæ conservatrix societatis, publicæ tranquillitatis auctrix, & demum amatrix virtutis : quam è cœlo deductam, non temerè asservit Socrates. Oculo velut dextro in unicum collimat virtutem, & ab iis quæ transversum inde hominem rapiunt, dehortatur, duce nimirum appetitiva animæ portione, que præcipientis rationis imperium audit : ira etiam cuilibet injuriæ iram excitate consuetæ, ignoscendum esse admonet, animi oculis proponens,

*Philosophia
quid.*

retrius esse injuriam inferre, teste Aristotele, quàm pati : quando-
quidem sine injustitia inferri nequit injuria, tolerari verò sine ul-
lius delicti culpa potest. Quòd si factam tibi injuriam, præfractius
ulciscaris, fieri potest, ut damnum multò gravius pestilentiusque
sentias. Capita verò, quorum subsidia funestissima hæc iræ lues
vinci poterit, tradentur novem.

*Vincenda
ira capita
novem.*

*Primum
caput.*

§ 6. Primum, quod & Theologorum schola docet, & propte-
rea consultissimum, ut matutinis horis è lecto surgens, singula
quæ interdiu videbuntur tractanda, consideratè quis perpendat :
vespertinis itidem, priusquam lectum ingrediatur, sibi ipsi ratio-
nem reddat, quod Pythagoras admonere consuevit : secumque
concilium ineat, num honestius utiliusque sit, affectibus indul-
gendo, vitam hanc momentaneam transigere, an rationis nervum
& consilii manum adhibere in omnibus quæ agas, & se ipsum vin-
cere, quam omnium celeberrimam esse victoriam, quilibet non
planè mentis insanæ fateri debet.

*Seipsum
vincere,
victoria
maxima.*

§ 7. Minus certè corrumpere, sed tolerantiores reddere volens
animus, qui ad rationem reddendam quotidie vocandus est. A Sex-
tio cum laude factum hoc, qui quum se quieti nocturnæ dederet,
rogabat animum suum : Quod hodie malum tuum sanasti? cui vitio
restitisti? qua parte melior es? Desinet ira, vel erit sedatior, quæ
sibi quotidie coram judice comparendum esse sciet. Quid certè
pulchrius hac totum diem excutiendi consuetudine? Qualis post
ejusmodi recognitionem sui, ille somnus sequitur, quàm tranquil-
lus, altus & liber, quum vel est laudatus animus vel admoni-
tus, & speculator sui censorque occultus cognoscet de moribus
suis?

§ 8. Utere hac tua potestate, & singulis diebus apud temetip-
sum tuam dicito causam. Quum subtractum è conspectu lumen
est, & conticescat uxor, si tibi fuerit, totum diem tecum scruta-
re, facta & dicta tua remetire : nihil te ipsum cela, nihil præte-
rito. cur etenim ex tuis erroribus quicquam tibi timebis, quum
hoc solatio te non inutiliter ad monere queas? Vide ne aliàs ita de-
linquas, nunc ignoscitur. In illa disputatione pugnatus es lo-
quutus, cum ejusmodi ingeniis ne in posterum congregiaris.
Discere erubescunt, qui nunquam didicere. Liberius fortè ali-
um admonuisti, quàm debebas : proinde non emendasti, sed exa-
cerbasti potius. Aliàs curæ sit, non tantum an verum sit quod

dicitis: sed an ille cui dicitur, veri patiens sit. Hæc & similia pro oblatæ occasionis varietate in mente revocat Virgillii vir bonus:

*Nec prius in dulcem declinat lumina somnum,
 Omnia quàm longi reputaverit acta dies,
 Quò prætergressus, quid gestum in tempore, quid non? -
 Cur isti factò decus absuit, aut ratio illi?
 Quid mihi præteritum? cur hæc sententia sedit,
 Quàm melius mutare fuit? miseratus egentem
 Cur aliquem fracta persensit mente dolorem?
 Quid volui, quod nolle bonum foret? utile honesto
 Cur malus ante tuli? num dicto aut denique vultu
 Perfrictus quisquam? cur me natura magis quàm
 Disciplina trahis? sic dicta & facta per omnia
 Ingrediens, ortoquæ à vespere cuncta revolvens,
 Offensus pravus, dat palmam & præmia rectis.*

§ 9. Alterum est, quòd semper nobis firmum maneat hoc institutum, ut inter bonos, moderatos & circumspectos meritò numerari cupiamus studeamusque: memores etiam, quantum commendationis sit nobis allatura clementiæ & moderationis fama, & quàm multos pepererit non inutiles amicos.

§ 10. Tertium, ut eum qui nos errati aut vitii commonefaciat, libenter audiamus, talemque nobis Cæconem, Aristarchum vel Argum seligamus veneremurque: quinimò amicissimum quæque rogemus, ut tunc cum primis sua adversus nos libertate utatur, quum illam ægerrimè toleramus. Ejusmodi contra nos potens malum, & apud nos gratiosum, dum conspicimus, dum nostri sumus, advocemus. Qui vini potentiam non innoxie tolerant, & ebrietatis suæ temeritatem petulantiamque verentur, suis mandent, ut è convivio maturè vocentur. Intemperantiam suam in morbo experti, sibi in afflicta valetudine obediri nolunt. Admoneri bonus gaudet: at pessimus quisque correptorem patitur difficillimè. Denique

in bono huius (de die) quædam

an in huiusmodi dicitur

Ira medela est non (ut arbitror) alia,

Quàm verba amici ex ore proficiscentia.

§ 11. Quartum, ut non statim cum stomacho & indignatione

reprehendentem etiam non tam iusta causa, excipiamus : *primum* quidem, quòd fieri potest, ut idem ille exactius nostra errata observarit, quod hominibus commune est, lynceos se ostendere in alienis delictis : deinde licet falsum intentarit crimen, in hoc tamen tibi usui erit, quòd alium tuorum factorum severiorem indicem intelligis, proinde etiam multò diligentiori inspectione actionibus tuis attendere disces.

¶ 12. Quintò iram refrenabimus, ejusque inhibebimus impetus, si ipsam lucido mentis oculo semper intueamur, ejus deturmitatem, in ipsa descriptione, causis, signis & effectibus saprà propositam contemplemur. Siquis enim vel solos effectus enumeratos expendat, vix quicquam sibi tum in actionibus, tum in dictis, tum in cogitationibus, ira magis cavendum ducet. Cuncta inde ejusdem vitia non modò in memoriam subinde revocare oportet, sed & accusare & damnare : utque manifestius evadat, quàm dirum quid sit, horridum & abominabile, cum pessimis aliis affectibus comparetur hoc vel simili modo.

¶ 13. Avaritia acquirit corraditque, quo aliquis tandem fructur : ira incendit, paucis gratuita est. Iracundus dominus quosdam in fugam abegit servos, quosdam in interitum : quanto plus irascendo, quàm id erat, propter quod irascebatur, perdidit? Ira patri luctum, marito divortium, magistratui odium, candidato repulsam attulit. Valerius Publicola, quum arbitrareretur, pulsus Tarquiniis Bruto in Consulatu collegam se futurum, ut Lucretium Collatinum præferri sibi vidit, adèd ira exarsit, ut omnes ante id tempus acceptos honores deponeret abjectaque senatoria dignitate, patrociniis quoque causarum ac clientelis renunciaret, atque ab omni publico munere abtineret.

¶ 14. Potior est, inquam, multò luxuria : quoniam illa voluptate sua fruitur, hæc alieno dolore vincit malignitatem & invidiam. Illi affectus in foelicem fieri volunt, hæc facere : illi tortuosis malis delectantur, hæc expectare fortunam nequit. Nocere ei quem odit, non noceri vult. Nihil est simultatibus gravius, hæc ira generat : nihil est bello funestius, in hoc potentium ira prorumpit. Adhæc ira, ut sequutura statim incommoda, insidias, assiduamque ex mutuis concertationibus anxietatem, seponamus, poenas maximè dat, dum exigit : dolorem quem inferre vult, patitur, velit nolit. Naturam hominis, quæ in amorem hor-

tatur, corrumpit fœda hæc erynnis in odium : illa prodesse jubet, hæc nocere conatur.

§ 15. Cæteri affectus dilationem recipiunt, tardiusque curati queunt : hæc incitata & seipsam rapiens, violenter furenti præcipitantia, non pedetentim procedit, sed dum incipit, tota est. Nec aliorum vitiorum more sollicitat animos : sed abducit, & impotentes sui, cupidosque etiam communis mali, exagitat. Nec in ea solummodo, in quæ destinavit, sed in obvia quæque velut caligine offusa, furit. Reliqui impetus interni, animos quidem impellunt : ira verò extremè præcipitat. Aliis quoque si contra affectus suos resistere non licet, at sanè ipsos reddere nonnihil cunctatioribus : hæc non secus ac fulmina procellæque, & si qua alia sunt irrevocabilia, quæ non eunt, at cadunt, vim suam magis ac magis tendit. Alia vitia à ratione, hæc ab ea & sanitate desciscit. Alia accessus habent lenes, & incrementa fallentia : in ira dejectus animorum est.

§ 16. Nulla itaque resurget magis attonita, & in vires suas prona : & sive successit, superba : sive frustratur, insana : ne repulsa quidem in tædium acta, ubi adversarius fortè evanuit, in seipsam suos convertit dentes. Non refert quantum sit, ex quo surrexit : ex levissimis etenim in maxima evadit. Nullam præerit ætatem, nullum genus mortalium excipit : sibi indulget, ex libidine judicat, audire recusat, nec patrocínio locum relinquit : quæ tentavit, defendit, nec sibi iudicium suum, quanquam pravum, sinit eripi. In summa, quemadmodum semen mixtura est ac temperamentum ex omnibus animæ viribus revulsum : ita & ira semen quoddam est ex cunctis animæ perturbationibus commixtum, siquidem & à dolore & à voluptate & à ferocia decerpta est. Quem non fœdissima hæc vitiorum corruptela coerceret ?

*Plutar.
de cub. ira.*

§ 17. Sextò animis excidetur, si assiduè velut in speculo hominis irati horribile simulachrum contuearis, vel ipse ira percitus speculum adieris, & teipsum contempleris : experieris ipsa re nihil deformius, tetrius, aut fœdus, quàm ab ira superari. Terribilius siquidem monstrum humanum numquis viderit unquam, in quæstionem venit.

§ 18. Enimverò si formam externam, quæ omnibus conspicua & spectabilis est, intueris, quàm varius vultus, quàm anxius, anhelus, truculentus & horridus ? quàm turpis hæc mutatio ? quæ tempestas, quæ furia ? color terret insolitus, à nativo immuta-

tus: nunc virulenti affectus impetu, retracto cor versus sanguine
& spiritu expallescens: nunc ad cerebrum faciemque sanguine bi-
lioso, spiritibusque igneis provolantibus inardescens: vena extu-
mescunt: que ultrices oculorum velut leoninorum faces? & ut apud

3. Me-
tamorph.

Ovidium, — *feruens oculis dabat ira ruborem*:

qui etiam nunc exilire videntur, nunc in uno obtutu defixi hærent:
quàm ridiculi, quàm truces nictus? horrent subrigunturque ca-
pilli: corrugatur frons: strident dentes, attritique inter se & aliquid
esse cupientes, si diis placet, non secus iratis crepant, quàm apris
concitatis tela sua attritu exacuentibus: lingua sui impotens, dis-
soluto freno minitabunda, titubans, in quamcunque injuriam pro-
fusa: sermo varius, inconstans, præruptus, non sani hominis, hui-
cus, mutilus, clamoribus pudendis nunc ræucus, nunc turbatione
interceptus: fremit vox: os distortetur, convellitur, *succesit in*
canis rabidi morem: & ut apud Persium, — *ora tumens ira*:

Sæp. 1.

spumant quandoque labra, unde apud Claudianum,

— *undantes spumis furialibus iræ*:

interdum illa tremunt, nonnunquam comprimuntur, *mordican-*
tur, & dirum quiddam exhibant: genæ variant, & ut Valer. Flacc.

2. Argo-
mont.

— *atræque genis pallentibus iræ*: Idem,

— *hirtæque genis pallentibus iræ*:

spiritus incensus, coactus, nec ordinatus: crebra & vehementius
acta suspiria: altius tracti gemitus: subsultans citato inæqualiter
typo arteriæ motus: cor velut prorupturum, extrâ palpitans: sæ-
penumero pulsatum pectus. Manus hinc inde sursum ac deorsum
gestibus propè mimicis disjiciuntur, sæpe & comploduntur: pe-
des trepidi, vacillantes, imò & quandoque pulsata humus *pedibus*,
qui gressus multiplices ejusmodi persona dignos in hoc theatro
ostentant: articulorum seipos torquentium crepitus: universa
membra tremula: totum denique corpus concitum, ingentes iræ
minas agens, ac tumidum: tam pulchrè in cunctis actionibus
respondet, ut nihil certè in tragico hoc monstro jure debeas deli-
derare. Rectè hinc Ovidius,

In epist.
Medea
ad Iaso-
nem.

— *sed quid prædicere panam*

Attinet? ingentes parturit ira minas.

Truculentissimarum profectò ferarum, sive illas exagiret fa-
mes, vel infixum visceribus ferrum, minus tetram faciem esse vi-

des, etiã quum illæ semianimes morſu extremo feriunt, quã hominis ira æſtuantis.

§ 19. Porrò ſi ad internarum partium viſcerumque anatomen progredi lubet, Deus bone, qualis intrã animus, cujus extrã imaginem tam fœdam, tumultuoſam & execrabilem cernis? Quanto illi intra pectus facies terribilior, impetus intenſior, rupturus ſe niſi eruperit? quantus univerſi ſanguinis fervor, quã halituoſa ſpirituum luçta, quã cor incendio flagrat, quã hepar turget vindictæ deſiderio, quã ventriculus in vomitum proclivis, quã nervi agitatione multiplici convelluntur? quã tendones, quã ligamenta, quã oſſa à ſuis compoſitis muniis aberrant? quã facultas vitalis labefactatur, quã virtus animalis quaſſatur, quã potentia naturalis læditur? quã demum cuncta interanea huc conſpirant, nec ignaviter cooperantur?

§ 20. Adhæc, quales ſunt hoſtium vel ferarum cæde madentium, vel ad crudelem cædem euntium aſpectus: qualia poëtæ finxere monſtra, ſuccincta ſerpentibus & igneo ſtatu: quales ad bella excitanda, diſcordiamque in republica conferendam, & pacem ſceleratè turbendam, inferùm exeunt furix: talem nobis imaginemur iram, flammas ore evomentem, ignes oculis ejaculantem, ſibilo virulento, mugitu raro, gemitu horrendo, ſtridore viperino, & ſi qua inviſior his vox eſt, perſtrepentem, tela quoque venenata utraque quatientem. Neque enim illi curæ eſt, ſe tegerere torvam, cruentam, cicatricofam, & verberibus ſuis lividam, in ceſſu veſano effuſam, multa caligine diſcurſitantem, vaſtantem, fugantem, & omnium odio, ſui maximè laborantem: ſi aliter nocere nequeat, terras, maria & cœlum ruere cupientem, infeſtam pariter inviſamque. Neſcias utrum magis ſit deteſtabile portentum, an deforme? Iratos linquit decor omnis. Cætera licet in abſcondito alere: ira ſe profert, & in faciem exit: quantoque major hæc eſt, eo efferveſcit maniſteſtius. At audi, quomodo à vâtibz noſtris deſcribatur, Seneca teſte:

Sanguineum quatens dextra lavaque flagellum,

Aut ſciſſa gaudens vadit diſcordia palla:

aut ſi quæ magis dira facies diri affectus excogitari poteſt.

§ 21. Obſerva item cunctorum animalium ira concitorum facies & notas, quã tota corpora ſolitu quietumque relinquant habitum, & in feritatem exacuantur. Spumaant apriſ ora, den-

Kkkkk

tesque acuuntur attritu: taurorum cornua temerè jaçantur, & arena pedum pulsatione spargitur: leones fremunt, irritatis colla instantur serpentibus, canum mordax auditur latratus: nullum tandem est brutum, cui non ira percito nova feritatis accessio contingat. Quum autem Sektius asserat, iratis mirè speculi inspectionem profuisse, jam huc frequentes currite. Perturbabitne te, Diracte, tanta mutatio tui? eritne justa causa, qua teipsum non agnovisse te, libenter fateberis?

§ 22. Ejusmodi vivæ imaginis intuitu se in teterrimi hujus monstri odium pervenisse, scribit Galenus in libro de priorum affectuum agnitione & remedio: Ego, inquit, adhuc adolescens, quum hominem conspexissem ad fores aperiendas festinantem, sine successu tamen, propterea clavem mordere, in januam pedibus insultare, diis conviciari, oculos insanientis instar truces ferinasque ostendere, & spumam, sicut apri ferè, ex ore emittere, tanto odio iram prosequi inde cœpi, ut postea propter ipsam nunquam sim visus impatienter dolere.

Felix quem faciunt aliena pericula cantum.

Si identidem tuum ipsius animum contempleris, eheu quàm atrum, maculosum, distortum, tumidum ac æstuantem. Vides immensum turpitudinis monstrum, imò æquor. O fera erynnis, & ferales diræ?

§ 23. Quare quum noster Hippocrates verè tradat, eum morbum esse gravissimum, qui faciem ægrotantis quàm maximè immutet in diversum: ubi quis conspicit alios ob iræ violentiam sibi maximè excidere, vultum immutare, colorem, vocem & incessum, quo dixi modo, invertere, hinc velut imaginem ejus mali sibi fingat, perpendatque quàm commota ejusmodi facies, & formidabile idolum placebit uxori, quàm laudabile exemplar liberis erit, quàm trucem larvam amplectentur amici. Non immeritò itaque ob hujusmodi torvitatem vultus, totius deformitatem, distortorum atrocitatem, crudelitatem factorum, perit irato omnis existimatio, omnis benevolentia, diffugiunt amici, declinant obvii, solitudo undique cuncti oderunt, nemo non detestatur. Quo fit, ut maximi viri nihil vel caverint magis vel texerint, quàm iram & irati actiones, aded ut naturæ etiam suæ repugnarint ac vim fecerint. Enimverò quid magis ridiculum, quàm tantulum tamque imbecillum animalculum usqueadè ferocire furiosque

agi? & tantas tragœdias tamque atroces de rebus vilissimis excitare, velut de corporeis, de fortuitis, quinimò, si diis placeat, de uno verbulo? Hæc pensulacius considerans & penitius observans, huic beluæ ferocissimæ bellum indicat, semperque studeat, quod in febre quidem bonum est, sed melius multo in ira, linguam habere simplicem & levem. Nam febricitantium lingua si minus secundum naturam affecta sit, malæ quidem rei signum est, causa tamen pejoris nequaquam. At irascentium lingua exasperata, fordida, & vocum absurditate diffluens, effundit sermonem contumeliosum, immedicabilis inimicitia parentem, & latentis malevolentia proditorem. Proinde à Propertio quàm rectissimè scribitur:

Lib. r.
eleg. 1.

*Fortiter & ferrum, sævos patiemur & ignes,
Sic modò libertas, quæ velit ira, loqui.*

§ 24. Iam si ex adverso illius qui ab hoc iræ morbo liberam degit vitam, imaginem contempleris, faciei intuearis decorem, oculorum venustatem, sermonis suavitatem, compositos uniuersusque membri motus, morum comitatem, uniuersi denique corporis actiones mirè placidas, quis non abacto mordicus illo monstro, hanc omnium gratissimam amplectatur formam? At jam ad reliqua præseruationis capita progrediamur.

Sedati
hominis
imago.

§ 25. Septimò præuenietur hoc malum, si omnes iræ occasiones quocunq; studio caveantur, & fomites auferantur: Primumque litigiosorum, & eorum qui vel in iram propendent, vel non il libenter provocant, siue ex causa, vel sine occasione, sodalitiū vitetur (transit enim arcano quodam contagio vitiorum familiaritas:) atque elige simplices, faciles, moderatos, submissos, humanos, suaves, pios, quibuscum verferis, quibusque familiariter coniuncti uel utaris, qui nec iram suam effundant, nec tuam evo-cent, sed potius præueniant, aut humaniter ferant. Non etiam expedit omnia videre, nec cuncta audire: multæ nos iniuriæ prætereant. Sensus omnes ad firmitatem perducendi sunt. Aures assuescendæ, ut patienter audiant, nec facile dimoveantur: imò quandoque obturandæ, ut audientes non audiant: quas etiam risum, fletum, blanditias, lites, prospera & tristia, hominum voces & clamores, animalium fremitus, boum mugitus, latratus canum, & quoscunq; diriores strepitus tolerare oportet. Oculi item inducendi, ne sordibus, fumis & rebus quibuscunq; tam facile

VII.

moveantur : nec cuncta æquè debent facere ad palatum : uti nec naribus pariter odorata placere, nec tactui mollia. Non vis est iracundus ? ne sis curiositatis sectator : multa deride, plura contemne vel condona. Qui inquit, quid contra se dictum sit : quitalignos sermones, etiam in se clam effusos, everrit, seipsum reddidit inquietum. Vis unico antidoto hujus pestis virus avertere, ira illud solum persuade, ne rationem prævertat : atque hinc veluti in equo, ubi revereri discit, iramque & affectus freno raris utquam equum indomitum coerce.

§ 26. In iram adhæc propenso à raris & insignibus rebus, eisdemque fragilibus, momentaneis evanidis, corruptioni & munitioni obnoxii est abstinendum : velut ab exquisitæ sculpturæ poculis fractu facilibus, vitris eximius, sigillis, gemmis preciosis, & id genus reliquis : propterea quòd, si fortè pereant, gravior subsequitur turbatio, quàm ob ea quæ paratu sunt facilia & vulgata.

*Cotys ad-
versus i-
ram præ-
sertim.*

§ 27. Elegans exemplum hic nobis suppeditat *Cotys* Thracum rex, qui sibi pardalim largito, leonem contra dono dedit : & quum natura se in iram cognosceret ferventior, & ad ultionem proinde magis præcipitem, & severum eorum qui in ministeriis deliquissent, castigatorem, vasa fictilia, tenuia quidem & fragilia, sed scitè curioseque cælaræ tornoque elaborata, quæ ab hospite dono ei offerrentur, gratum quidem se offerenti præbuit, cæterum mox vasa contrivit omnia, facti ratione protinus reddita, quòd vereretur, ne ira concitus in ministros per incuriam delinquentes ea in re, severius amariolque verberibus animadverteret. Prudentis enim est, naturæ suæ morbum agnoscere, & vitio materiam præripere.

*Augusti
memora-
bile ex-
emplum.*

§ 28. Nec ab simile clarissimi Imperatoris Augusti exit scilicet minus memorandum. Nam Atedii Pollionis, apud quem coenabat Augustus, minister ubi vas crystallinum fortè confregisset, eundem mox ad supplicium ultimum Atedius perturbator rapi iussit : sed quod supplicium ? ut murenis, quas in piscina alebar amplissima, in pabulum objiceretur. O immanis iræ atrocitatem. Elapsus ad Cæsaris pedes supplex provolvitur puer, non quidem deprecaturus mortem, sed inauditum & crudele moris genus, ne scilicet murenis esca fieret. Attonitus ad iniustitiam severitatis formam Cæsar, dimitti e vestigio ministrum iussit, & ejus curiosi operis vasa coram se conteri universa, cum-

primis verò piscinam compleri oblimarique. Se enim causam dixit adimere Pollioni velle, ne in tam præcipitem animi everfionem laboretur, aut ob similem causam in posterum tam diriter famulum perderet, qui cujuscunque esset generis, in hoc ipso quòd homo erat, pluris quàm omnia quæ terrarum orbis contineret vasa, faciendus erat.

§ 29. Nec vulgare exemplum C. Iulii Cæsaris, qui devicto Iulij Cæsaris factum invidiosum. Pompejo, non modò equites senatoresque urbis, quorum infinitos ceperat, perhumaniter tractavit: verum etiam celeberrimorum senatorum literas in Pompeji scriniis inventas, quibus odium & acerbitas contra Cæsarem multis contumeliosis verbis expressa erat, legere noluit, sed omnes statim jussit comburi, ne iis irritatus, inhumanus quid de Pompejo & senatoribus statueret: eaque ratione & illorum saluti, & suæ tranquillitati ac gloriæ consuluit. Nam seipsum vincere, maxima est & laudatissima victoria.

§ 30. Sic & Cn. Pompejus Magnus, quum Sertorii literas interceptisset, in quibus orant inclusæ complurium ducum epistolæ, Sertorium ad novandas res, statumque civitatis immutandum, Romam invitantium, exussit omnes, ne locum iræ daret, sed improbis respicientiæ occasionem, & in melius mutandi consilia facultatem. Quis non miretur summeque laudet tantam in Pompejo animi moderationem, qui hostium literas aperire noluit, ne quid legeret, à quo abhorreret, & inimicis poenitentiae locum præberet?

§ 31. Antiochus sophista, quum malè vulgò audiret, veluti Antiochus sophista. formidolosus, quòd nec prodiret in concionem, nec Reipubl. munia capefferet, Non vos, inquit, metui, sed meipsum: agnoscens æstum animi vehementiorem, quàm ut cohiberi posset.

§ 32. Octavò animi fervorem te præventurum ne dubites, si VIII. aliorum insignium virorum scripta, admonitiones & consilia adversus præcipitis hujus mali virulentiam, non modò semel atque iterum lectites, sed & in iis assiduè nec ignaviter te exerceas. Optimum est, ea ratione vitio noto impedimenta prospicere, & ante omnia animum ita componere, ut qualicunque re gravi aut adversitate concussus, iram aut non sentiat, aut magnitudinem inopinatæ injuriæ exortam, in alvum retrahat, nec dolorem suum profiteatur. Ignorantia nos iracundos facit, aut insolentia.

Ignorantia : quid enim mirum est, malos mala edere facinora? quid novi est, si inimicus lædit, amicus offendit? uxori verbum excidit, filius labitur, minister delinquit? Si tamen interea te vehemens animi dolor ad vindictam extimulat, in mentem subeat, nihil esse minus iram, quam quod falsa persuasione imitatur, nimirum fortitudinem : minimè habet ira cui insistit, non ex firmo mansuroque oritur, imò ventosa & inanis est, tantumque distat à fortitudine, quantum ab animi magnitudine temeritas, à fiducia insolentia, à gravitate tristitia, à strenuitate crudelitas : multum inquam interest inter sublimis animi differentias.

§ 33. Iracundia nihil amplum decorumque molitur. Contrà apparet ventosi & infelicis animi sibi conscii imbecillitas, qui usque ad eò temerè indolescit, uti ægra & exulcerata corpora, quæ ad tactus etiam levissimos gemunt. Imbecilla se lædi existimant, si vix contingantur. Pusilli hominis & miseri est, repetere mordentem, ut mures & formicæ, ad quas si manum admoveris, ora convertunt : sic & muliebre cum primis & puerile vitium est ira. *Quapropter quàm scitè à Terentio dictum : Pueri inter sese quàm pro levibus noxis iras gerunt? At incidit & in viros : nam viris quoque puerilia & muliebria in sunt vitia. Nihil autem æquè imbecillius projectique animi, quàm vindicta lætari. Magni animi est, injurias contemnere. Animosus videri studes, quòd inultam injuriam non pateris : at isthoc demum pacto tuam prodis puerilitatem, qui quod vici est proprium, animo temperare, & datam injuriam oblivione vincere, nequeas. Ultionis contumeliosissimum genus est, dignum non judicari, à quo requiratur ultio. Quanto fortius, quanto generosius, alienam despiciere stultitiam, quàm imitari? Ille magnus & nobilis est, qui more ingentis feræ latratus catellorum securus audit.*

*Seneca
lib. 3. de
ira.*

§ 34. Adjice, quòd quum indignatio à nimio sui suspectu oritur & animosa appareat, pusilla est & angusta. Nemo enim eo à quo se contemptum arbitratur, minor esse vult. Verum ille ingens animus & verus sui æstimator, non vindicat injuriam, quia non sentit. Quomodo tela à duro resiliunt, & cum dolore cedentis solida feriuntur : ita nulla magnum animum injuria ad sensum sui adducit, fragilior eo quod petit. Quanto pulchrius, velut nulli penetrabilem telo, omnes injurias contumeliasque respuere? Vindicta, doloris confessio est. Animus sanè non

ita magnus existit, in quem injuria incurrit. Aut par, aut potentior, aut imbecillior læsit: si par, eum hoc contendere, ancipitis est eventus: si imbecillior, huic parce, sordidum etenim certamen erit cum inferiore: si potentior, tibi ipsi parcas: furiosum siquidem, eum superioribus concertare. Nullum est argumentum magnanimitatis certius, quàm nihil posse, quo instigeris, accidere.

§ 35. Pars superior mundi & ordinatior & propinqua sideribus, nec in nubem coit, nec in tempestatem impellitur, nec versatur in turbinem, omni turbatione vacat: inferiora autem fulminibus exagitantur. Eodem modo sublimis animus, sedatus semper, & in statione tranquilla collocatus, intra se premens quibus ira contrahitur, modestus, venerabilis & dispositus est: quorum nihil in irato conspexeris. Quis etenim dolori traditus, atque ira furens, non consuetum rejicit pudorem? quis animi tumore effervescens, & in aliquem ruens, non quicquid in se habuit modestiæ, rejicit? cui officiorum numerus & ordo consistit incitato? quis linguæ frenum moderatur? quis ullam corporis partem servat compositam? quis sibi imperat? quis se tegit? At nocuisse nimis alium, objicies, ferocem esse, insultare. Quo procacior, insolentior, ineptior turpiorque est, hoc magis cave, ne illi assimileris. Quæ, malum, dementia est, ut alienam vindices improbitatem, te fieri improbiorem? Si contumeliam contempseris, ab indigno factam, haud obscure intelligunt omnes: sin commovere jam inferentis causam reddideris potiore.

§ 36. Deinde id quod res est, penitus considera, nullum acceptum damnum, ultione sarciri, sed citius propagari. Enimvero quis tandem mutuarum injuriarum exitus, si suum quisque dolorem vindicta rependere, continuò studuerit? Inimicitia utrinque accrescit, dolor augetur, qui eo insanabilior est, quo inveteratior. Lenitate autem & tolerantia vincitur sæpius is qui damnum dedit, & ad se reversus, inimico redditur fidissimus amicus: sed vindictæ studio malum quod amoliri voles, in te recipitur non sine mala usura. Quanto est gloriosius fructuosiusque iram amicitia commutare? irascitur aliquis: tu contra beneficiis provoca. Concidit evestigio simultas ab altera parte deserta: nisi pariter, non pugnat: sed si utrinque contendet ira, concurritur. Ille generosior est fortiorque, qui prius retulit pedem suipsum victor: at victus est, qui ira vicit.

§ 37. Percussit te, recede: referendo enim & ansam sæpius ferendi subministrabis & excusationem, nec quando voles, revelli poteris. Nunquam velit quisquam tam diriter cedere hostem, ut manum in vulnere relinquat, nec se ab ictu revocare queat. Atqui ira ejusmodi telum existit, quod vix retrahitur. Arma nobis expedita prospicimus, gladium commodum, hastamabilem, tormentum letiferum: at non vitabimus tam vehementes animi motus, his magis graves, furiosos & irrevocabiles? Talis demum celeritas placeat, quæ iussa vestigium sistit, nec ultra destinata procurrat, & quæ flecti & à cursu ad gradum reduci potest. Ægros esse nervos medicorum schola tradit, qui invitis nobis moventur. Invalidi sanè corporis est, qui quum ambulare vult, currit. Eos animi motus judicemus sanissimos firmissimosque, qui nostro arbitrio progrediuntur, non autem suo feruntur.

§ 38. Neque illud erit iræ antidotum inutile, si adhæc animo penficules, hominem homini nocere non posse, si nolit, nisi in externis bonis, nec ad ipsum hominem magnopere pertinentibus. Vera siquidem bona solus Deus eripit, nec ferè nisi ingratis: largitur ediversò, atqui non immitibus & ferocibus. Nemo itaque læditur, nisi à semetipso: nec ulli nocet injuria, nisi suo auctori: proinde dissimulanda erit. Notissima vox ejus qui in cultu regum consenuerat. Hic quum à quodam rogaretur, quomodo rarissimam rem in aula consequutus esset, senectutem scilicet: Injurias, inquit, accipiendo, & gratias de iis agendo. Sic ferè & M. Catonem ubi quidam in balneo percussisset imprudens, excusanti se Cato respondet: Non me percussum memini. Melius existimavit non agnoscere, quàm ulcisci: atque hinc alteri hoc accessit commodi, quòd Catonis fortitudinem & tolerantiam nosse cœperit & imitari potuerit.

Nemo læditur, nisi à seipso.

Catonis fortitudo.

§ 39. Crede mihi, levissima sæpe sunt, propter quæ non leviter stomachamur, qualia quæ pueros in rixas & jurgia concitant: sic fit ut nunc personæ, nunc negotio, nunc loco, nunc fortunæ, nunc sibi quis irascatur. Inde, inquam, ira frequentius in sania est dicenda; quando exigua censentur magna. In plurimis sententia ferretur alia, si antea profectò judicaremus, quàm succensere: sæpe autem primum sectamur imperum. Deinde quamvis inania sunt, quibus concitati fuimus, perseveramus tamen, ne sine causa cœpisse videamur: & quod iniquissimum est, pertinaciores

ciores nos reddit iræ iniquitas. Retinemus etenim illam & augemus, quasi argumentum sit justè irascendi, graviter irasci. Quantò farius est, initia ipsa perspicere, quàm levia sint & innoxia? Quod accidere vides in brutis, idem in homine deprehendes. Frivolis turbamur & vanis. Taurum color rubicundus excitat, ad umbram aspis exurgit, urses leonesque mappa proritat: cuncta quæ natura fera ac rabida sunt, consternuntur ad minima. Idem inquietis stolidisque ingeniis evenit, quæ rerum suspitione feruntur, aded quidem ut interdum injurias vocent modica beneficia, quæ feracissima sæpius iræ materia existit. Charissimis etenim irascimur quandoque, quod minora nobis præstiterint, quàm mente concepimus, vel quàm alii tulerint: quanquam, Menandro teste, *ἰργὸν φιλοῖται μὲν ἰχθῦς χερύον*. At quum ex iræ imperio judicamus, quanti præceps ejusmodi iudicium debeat æstimari, postea revera, licet malè, experiemur, quum illa deferbuerit. Perit ferè universum, ubi quantum ira suadet, permittitur: nec diu consistere potest, quæ multorum exitio exercetur, potentia.

§ 40. Elegans Menandri est sententia, *ἴδεις μὲν ἰργὸς ἀσφαλοῦς βικαλίῳ*, ubi neminem tutò cum ira deliberare docet. Idem alibi:

Ut vehementer doleas, nihil tamen irritatus, temerè

Agas: iram enim vincere, quæ alienissima rationis est,

In perturbationibus maxime sapientem decet.

Adhæc qui dicere tibi, nisi clam, non vult, penè non dicit. Quid ^{1. Offic.} est iniquius, quàm secretò credere, & palàm irasci? Proprium est irati, cupere, à quo læsus videatur, ei quàm maximum inurere dolorem. Hic iracundia ut mare profundum ac immensum effervescit. Minus sui compos est ira quàm ebrietas, quare & ad omnem functionem inutilis. Prudenter Cicero: An quicquam ^{4. Tuscul. quæst.} similis insanix quàm ira? quam bene Ennius insanix initium dixit: color, vox, oculi, spiritus, impotentia dictorum atque factorum quam partem habent sanitatis?

§ 41. Cum primis verò nos intra mentis terminos continere deberet, ubi ex Platone oculis jugi inspectione opponamus, qua singulari providentia in humani corporis fabrica ab hoc malo conservare hominem de re verit divina majestas. Sic ille in Timæo vel ^{Lib. 12.} de natura, ait: Partem animæ, fortitudinis iracundiæque participem comentiosamque, capiti propinquiorem fecere inter dia-

diaphragma cervicemque mediam, ut hæc obediens rationi, unâ cum ipsa cupiditatum genus vi illata coerceat, si quando rationis in capitis arce habitantis iussa cupiditas respuat. Cor autem venarum originem fontemque sanguinis per omne corpus impetu quodam manantis instigatorum regione suspendere voluerunt, ut quando iræ vis exardescit, ratione nunciante siquid extrinsecus injustè fiat, vel intrinsecus aliqua concupiscentia turber, tunc celeriter per angustos quos libet meatus, quicquid in corpore est sensus particeps, iussa minime persentiat, atque ita obediat obsequaturque omnino, toleretque in omnibus præstantissimi illius imperium.

§ 42. Cum autem cognoscerent, cor rerum terribilium objectu trepidaturum, & ira sæpius flagraturum, idque opus omne per ignem fore: æstus huiusmodi temperandi gratia, pulmonem tegmen cordi adhibuerunt, molle primùm atque exangue, deinde cavis extrinsecus fistulis spongiæ instar distinctum, ut spiritu potius hausto cordis ardorem huiusmodi respiratione & refrigerio tepesciat. Quamobrem arterias tanquam aquæductus per pulmonum substantiam derivarunt, eamque cordi quasi mollem saltum circumdedere, ut quando nimia fervet ira, inde ad faciliorem obedientiam temperatum deferreat, sedatoque tumultu, rationi facilius cum ira ministrare & obsequi valeat. Divinè itaque M. Tullius: Nulla est, inquit, tanta vis, tanta copia, quæ non ferro ac viribus debilitari frangique possit: verum vincere animum, iracundiam cohibere, quæ semper est inimica consilio, victoriam temperare: adversarium nobilitate, ingenio, virtute præstantem, non modo extollere jacentem, sed etiam amplificare ejus pristinam dignitatem: hæc qui faciat, non ego eum summis viris comparo, sed deo similitum judico. Ejusmodi iridem perturbationum victorem, immortalium deorum numero ascribit

*In orat.
pro Mæ-
cello.*

*Lib. v. de
rerum
natura.*

*Hæc igitur qui cuncta subegerit, ex animoque
Expulerit dictis, non armis, nonne decebit
Hunc hominem divum numero dignari esse?*

*In Lucbe-
ro Sic. 2.
de nat.
deor. 1.
Offic.*

Hac fortitudinis virtute freti viri Heroici, in deorum catalogum sunt relati, teste Platone. Procul ergo semper ira absit, cum qua nihil rectè, nihil considerate fieri potest. Quæ enim cum aliqua perturbatione sunt, ea nec constanter fieri possunt, neque

iis qui adsunt probari. Monet & in epistola ad fratrem Cicerone, intentius iracundiæ obstitendum, cumque ea animum maxime moveat, tum esse linguam diligentissime continendam, ne ira minus pressa prorumpat in verba & quamcunque injuriam. Docet adhuc Plutarchus, iram nusquam continere, imperiti esse hominis atque intemperantis: ubique verò, difficillimum, quibusdam etiam videri impossibile, quando perturbationis hujus proprium persæpe fit, quod velit, emptum morte persequi. Aristoteles item tradit, homines iratos & turbatos, minus posse considerare rationes. Ab iisdem si perspicue pax & benevolentia petitur, non modò ea non invenitur, sed augetur atque inflammatur odium.

*Lib. 1.
Elenchor.
Cic. lib. 1.
vrbeter.
vet.*

§ 43. Pœnitentiam in super duram, perpetuum ferè iræ comitem esse memineris. Insignia ejus exempla proximo videbis capite de rege Alexandro & Imperatore Adriano. Quo minus presseris iram, hoc ab ira magis premeris: tunc enim incipimus alius irasci, quum nobis desinimus. Finis iræ, initium est pœnitentiæ. Apud bonum virum citò moritur ira: brevis mens est, iræ memoria: fulmen est, ubi cum potestate habitat iracundia. Gravissima est probi hominis ira: gravis tamen pœna est; quum post factum pœnitet. Hinc qui in alterum effervescit, pœnas à se exigit. Irâ infœlicitas geminatur, quæ sibi nihil respicere consuevit, expers consilii: dolorem virtutem, facinus consilium putat: quantumcunque meditatatur, tamen audaciam promittit. Rimanti telum ira facit, ut apud Virgilium. Pyrrhum maximum præceptorem certaminis gymnici solitum, ajunt, his quos exercebat, præcipere, ne irascerentur. Ira enim perturbat, & qua noceat, tantum observat. Plato nihil æquè contrarium reipubl. esse perhibet, atque iræ commotionem & impetum furoris in civibus. Immoderatam iram gignere insaniam, docebat Epicurus. Consilio maxime adversari festinationem & iram, tradidit Bias Prienæus. Iræ dominari, non cupere impossibilia, non festinare in via, loquentem non movere manum, legibus obedire, voluit Chilo.

*Ira finis,
initium
pœnitentiæ.*

Pyrrhus.

Plato.

Epicurus.

Chilo.

Aristoteles.

§ 44. Aristoteles refert, Satyri amicos, quum litem habent, iures illius obturare cera, ne quum ab hostibus conviciis afficitur, propter iram causæ cognitio turbetur. Plato interrogatus, Per quod cognoscitur sapiens? respondit: Quum vituperatur, non irascitur: & non extollitur, quum laudatur. Strictos hos iræ cancellos

Zeno

non tamen ita admittit Zeno ille Eleates, qui quum maledictis laceffitus excandesceret, reprehensus, quod philosophus verbis improborum commoveretur: Si convicia, ait, æquo animo admisero, ne laudes quidem sentiam. Lapidis est, non sentire discrimen inter laudantem & vituperantem: sed philosophi est, non ita commoveri, ut ab honesto recedat. Melanthius negabat, eam iram videri gravem, quæ mentem cogat emigrare, sed quæ prorsus excludat domo: sentiens probis ingeniis adjunctam esse iracundiam, sed hoc vitium tolerabile esse, si celeriter animus ad se redeat, & pro ira rationem in consilium adhibeat. At si perturbatio penitus infideat animo, ita ut excussa ratione feratur effreni impetu, certa pernicies est.

Melanthius.

§ 45. Vincenda itaque totis viribus ira, quod affectum hunc videas cæteris esse & vehementiorem & magis noxium, quam superare gloriosius est, quàm armatum prosternere hostem: nec etiam minus exitii mortalibus accedit ab ira quàm ab hoste, quinimò ipsa nobis hostis perniciosissimus, si quis alius. Quare & apud Phocylidem legitur: *θυμὸς ἰσχυρότερος πολλῶν ἐλαττοῦν ἰσχύων, ira* animum subiens, insaniam gignit perniciosam. Et apud Menandrum: *ἡδίστη τῶν ἀδελφῶν θυμὸς οἷς ἰσχυρὸν πρῶτον. Melius ἐλαττοῦν, iram perniciosam appellavit Homerus, & perturbatricem omnium. Prudenter hinc idem Menander monet, ἀρεστὸν αἰ γλυπτοῦν τὴν ἰσχυρὴν ἀελλίαν, homo existens discite iræ imperare. Ζῆλος δὲ βίῳ ἀελλίαν ἐσθλὴν, de θυμῷ ἀελλίαν, vitam enim vives optimam, si iram represseris. Iracundiam qui vincit, hostem vincit maximum, pulchra est Publ. Mimi sententia. Recedit quoque Horatius:*

Hæd. lib. 7.

*Ira furor brevis: animum rege, qui nisi paret,
Imperat hunc frenis, hunc tu compeſce catena.*

Eib. 1. epist. 2.

Satyr. 8.

Et juvenalis:

— pone iræ frena modumque.

Hæd. 8.

Item Homerus:

— procul hinc, procul ira recedat,

Quæ turbat sapientem hominem.

Menand.

Phocylides quoque: *χαλκὸν δ' ἀγρῶν ἰσχυρὸν, agrestem frene iram.*

IX.

§ 46. Nond ab hac exitiali peste prorsus terrere debent nobilia quorundam iræ exagitatorum, tum quoque aliorum justam indignationem fortiter comprimantium exempla. Primi generis est illud Astyagis Medorum regis, qui quum parvum nepotem suum

Cyrum ab Harpago amico fidelissimo, contra ipsius imperium, servatum fuisse intellexisset, nulla ejus rei ostensa indignatione, Harpago filium sub alterius rei prætextu ad se accitum, clam interemit, atque in variis epularum generibus coctum, ignaro patri vescendum apposuit: postquam verò iis epulis naturæ satis fecisset Harpagus, ne eum lateret filii se extis coena saturatum, caput, manus pedesque in lance, pro secundæ mensæ delitiis, ei iussit apponi. Quam immanitatem, ut Maronis utar verbis, furis accensus & ira, secutus est Cambyfes Persarum rex: quem nimis in crapulam pronum, ubi Thraseaspes unus ex charissimis admoneret, ut biberet moderatius, fœdam esse ebrietatem in rege, quem oculi omnium auresque insequerentur: ad hoc ille clandestina incensus ira: Ut scias, inquit, quomodo nunquam mihi excidam, nunc ostendam nec oculos post vinum à sua functione destitui, nec manus. Inde liberalius amplioribusque cyphis potat, quam aliàs solet. Jam ita infarctus, violentus ac violentus, monitoris sui filium ultra limen progredi jubet, ibidemque consistere elevata supra caput sinistra. Hinc arcum intendit, & cor adolescentis, quod se petere dixit, figit, apertoque thorace; hærens in ipso telum ostentat, ac respiciens patrem, Num satis certam haberet manum, rogavit. O sanguinarium regem: ô feram, in quam omnium tela contorqueantur, dignam.

§ 47. Sed quid mirum, quum etiam similibus iræ facibus inflammatus, in mortuos sævierit, & Amasis Ægyptii regis cadaver è monumento extractum, veluti vivum verberibus affici iussit, & totum ferramentis acutis pungi, cunctis probris dehonestari, & tandem cremari in foro: duodecim insuper Persarum primores nulla penitus causa interfecerit, vivos in caput defodiens? Atqui plerique sic iram quasi insigne regium exercere: uti Darius Cambyfis pater, qui primus postablatam Ma-

Darius.

gogorum imperium, Persas & magnam Orientis partem obtinuit. Siquidem quum bellum Scythis indixisset Orientem cingentibus, & omnia ad expeditionem essent parata, copias eduxit ex urbe Susis: ibi rogatus ab Artabazo Persa nobili admodum senè, ut ex tribus filiis in militiam euntibus, unum in solatium patri relinqueret, duorum opera uteretur: hic ira succensus, & plus quam rogabatur, pollicitus, omnes se illi relicturum as-

seruit. quo responso Artabazus magnopere lætus, suos *liberos* militiæ missionem habere sperabat : at ille trucidatos in parentis conspectu abjecit, crudelis futuris, si omnes solum abduxisset.

Xerxes. Cæterum quanto facilius Xerxes Darii filius, ut mali corvi malum ovum, qui Pithio quinque liberorum patri, unius dimissionem oranti, quem vellet eligere, permisit : deinde electum in duas distraxit partes, & ab utroque latere viæ, per quam exercitum iussit transire, collocavit, hac victima exercitum lustrans. Proinde & quem debuit, fortitus est exitum : victus & late longeque fusus, ac stratam ubique ruinam suam æternens, medius inter suorum cadavera incescit.

Perfes. § 48. Perfes rex à Paulo Æmilio victus, duos ex suis se consolari adortos, unum post alterum occidit, ira & doloribus præcipitantibus. Tam atrox facinus in causa fuit, ut confestim ab his qui ad obsequium parati erant, sit destitutus. Gothorum rex Totila, recepta urbe Roma, quam ei Belisarius à Iustiniano in Italiam missus ademerat, oratores ad Iustinianum Constantinopolim misit petitem, ut ipsius Iustiniani auspicio ac nomine, obtinere ac regere urbem ipsam liceret. Quum autem accepisset, Iustinianum conditiones repudiare, immanem regem repente atrox ira impulit, ut urbem, quam mortales alii spectando, admiratione capiebantur, quæ orbis terrarum erat caput, & cuius jam possessor erat, incendio ruinisque totam deformaret, muris quoque nudatas, quadraginta diebus feris, ut in ea stabularentur, permisit.

Honorii Vandali immanitas puni- ta. § 49. Quum Honorius 2. Vandalorum rex, ira incitatus honestas matronas & virgines nudatas suspendisset, facibus corpora ussisset, mammillas & brachia nolentibus assentiri Arrianæ impietati præcidisset, quædam tam tetra ipsius corpus tandem computruit, ut alia membra post alia deciderint. *Ecelinus.* Ecelinus sævitæ fama nulli Tyrannorum cedens, victus ad Soncinum, ubi res suas sensit una pugna accisas, vulnus quod in prælio acceperat fottum & circumligatum, frendens ira in morem sævientis feræ, unguibus confecit. *Pherotima.* Pherotima Cyrenarum regina, Cyrenensis suecensis, miserorum civium corpora palis defixa, circa muros urbis disposuit, mulierum mammæ violenter avulsas in publico suspendit iræ furiis exagitata. *Alexander Iudæorum rex.* Alexander Iudæorum rex insigni crudelitate notus, quem alio nomine Iamæum appellant,

runt, quum Hierosolymam, quæ paulo antè ab eo desciverat, armis in potestatem redegisset, ira furens octingentos Judæos eodem temporis momento in crucem extulit: atque illis cernentibus, uxores eorum ac liberos interemit. Nam præter fas justumque, ac præter communem hominum morem, in ætatem innoxiam ac sexum sævire non erubuit.

§ 50. Addam hic non ita vetustum aut semotum effrenis iræ exemplum. Mahometes Othomannus, qui duo evertit imperia, Mahometes Othomannus. habuit Bizantii secessum voluptuarium: huc ingresso aderant confestim illi duo, ut fertur, ex omni puerorum multitudine, qui ad foedissimum usum ibi loci alebantur, forma venusta & aspectu jucundo. His ille utrinque innixus solebat ultro citroque per hortos obambulare: interim rex binos pubescentes observarat cucumeres, quos ubi eo versus non reperisset, tam præcipiti vehementique ira in pueros exarsit, qui paululum diversi aberraverant, ut postulatos, ac pertinaciter negantes à se decerptos, arrepto gladio, quem ex more lateri accinctum gestabat, unum post alterum à stomacho resectum patefecerit, uter eorum furti exitisset autor, exploraturus, quum neuter fuisset.

§ 51. Hæc certè barbaris regibus feritas in ita fuit, quos nulla eruditio, nullumque literarum exercitium excoluerat. Sed utinam ista crudelitas & iræ immanitas inter peregrina mansisset exempla, nec in bene educatos reges, non in Romanos mores, non in Christiani nominis principes cum aliis adventitiis vitiis irarum, torturarum, suppliciorum ac tyrannidis barbarie transissent. Ex Aristotelis sinu hic accipe regem Macedonum Alexandrum, totius Orientis victorem, qui Clitum sibi charissimum & unum educatum, nutricis nimirum suæ filium, (à quo fuerat ad Granicum amnem servatus, quem provinciæ præfecerat, admo- Alexander Macedoniam voc. Gr. 4. Tusc. quæst. verat convivio) parum adulantem, & pigrè ex Macedone ac libero in Persicam servitutem transeuntem, vel potius Persicam mollitiem detestantem, inter epulas perniciosè, & quidem manus propriæ violentia trajecit iræ furis incitatus: sed ad se reversus serè nimis, vix manus à sese continuit.

§ 52. Tam inconsideratam rem esse iram, inquit Xenophon, plerunque designantem, quorum post poenitent. απορησάντων γὰρ ἐν τῷ αἵματι ἐξαρπάξεται ἐν πικραίνῃ. Colligere igitur prius seipsum irarus deberet, & dissipatas animi partes

rursus in suum locum congerere, donec animi ardor deferveat. At sævius indomitæ iræ exemplum ostendit Alexander in Callisthene philosopho, suo condiscipulo, sibi que familiarissimo. Nam quum is Persico more vellet adorari, Callisthenes palàm dictabat, Alexandrum non esse adorandum. Alexander itaque indignabundus Callisthenem conjurationis conscium fuisse criminatus est, eumque truncatis membris, abscissisque auribus, labiis & naso deformatum, post varia tormentorum genera è medio sustulit. Callisthenis ergo mors Alexandri crimen erit æternum, quod nulla virtus, nulla belli foelicitas unquam redimet. Quoties enim dicitur, Occidit Alexander Macedo Persarum multa millia, occidit Darium: subdetur statim, Et Callisthenem. Lysimachum etiam æquè familiarem sibi, iratus leoni objecit. Tres sanè maximas victorias, totidem amicorum injustis cædibus victor obscuravit.

§ 53. Aristoteles itaque conspicatus eum omnibus ac per omnia ira excandescentem, per epistolam sic admoovit: Furor & ira non adversus æquales exercentur, sed in meliores præstantioresque. At tibi ex æquo stat utique prorsum nemo. Elegans Pætrarchæ carmen Italicum de hoc Alexandri facinore extat:

Seneca
136.

*Vincitor Alexandro lira vinse,
Et fel minor in parte cbe Philippo.
Ira e breve furor & cbi nol frena,
E furor longo cbel suo possessore
Spesso ad vergogna & talhora morte mena.*

Quod est:

*Victorem Alexandrum ira vicit,
Fecitque eundum in parte minorem Philippo patre.
Ira est brevis furor, quem qui non reprimit,
Est furor longus, qui suum possessorem
Vel ad dedecus, vel ad mortem ducit.*

Hic adde, quòd Bessum Bactriæ præfectum, qui Darium regem post Persicas opes triplici prælio afflictas, victum letaliter confodit, in potestatem redactum Alexander Magnus, ut documento esset omni posteritati, duabus arboribus ex adverso multavi in se à vertice inflexis religatum, dissectisque repente vinculis atrociter laniavit ira inflammatus, cacuminibus suo impetu

corpus in diversa distrahentibus. Disphondonem Græci vocant Disphon-
do.
 & genus supplicii, à duplici fundæ excussione.

§ 54. Porro Lyfimachus ille quanquam felicità quadam den- Lyfima-
chi ex ira
crudeli-
tas inno-
dita.
 ibus leonis elapsus, ob hoc tamen, quum ipse regnaret, sedatior
 ion fuit. Telephorum etenim Rhodium, amicum suum undique
 lecurtatum, auribus abscissis nasoque in cavea velut mirum ani-
 mal & inustratum pavit diu, cum oris detruncati mutilatique de-
 ormitas humanam perdidisset faciem. Accedebat fames & Squa-
 or & illuvies corporis in stercore suo destituti, callosis super hæc
 enibus manibusque quas in pedum usum angustia loci cogebant:
 ateribus verò attritu exulceratis, non minus foeda quàm terribi-
 is ejus forma contuentibus apparuit: factusque poena sua mon-
 trum, misericordiam quoque amiserat: quanquam verò homini
 fset dissimillimus qui ista patiebatur, dissimilior tamen infinitis
 artibus erat, qui mentis effervescentis virulento insanoque tu-
 nore victus, ea perpetrabat. Agammenno adhæc & Achilles in iræ Agammen-
no.
Achilles.
 affectu mediocritatis fines omnino sunt egressi: quemadmodum
 & Ajax, de quo Horatius:

.. *Stultitiâne erret, nihilum distabit, an ira,*
Ajax inmeritos dum occidit.

Ajax.
Serm. l. 2.
sary. 2.

§ 55. Huc referendus optimo jure L. Sylla, qui egregiè no- Sylla ira-
tus exem-
plar ty-
ranidis.
 ilitatis autoritate defensa, ira furens crudeliter totam urbem at-
 que omnes Italix partes, civilis sanguinis fluminibus inundavit:
 quatuor legiones contrariæ partis, fidem suam sequutas, in publi-
 ca villa, quæ in Martio campo erat, nequicquam fallacis dextræ
 misericordiam implorantes, obtruncari jussit: quarum lamenta-
 niles quiritatus trepidæ civitatis aures receperant: lacerata ferro
 corpora Tyberis impatiens tanti oneris, cruentatis aquis ve-
 iere coactus est. Quinque millia Prænestinorum, spe salutis per-
 2. Cethegum data, extra moenia municipii evocata, cum abje-
 ctis armis humi corpora prostravissent, interficienda, protinus-
 que per agros dispergenda curavit. Quatuor millia & septingen-
 tos diræ proscriptionis edicto jugulatos, in tabulas publicas retu-
 it, videlicet, ne memoria tam præclaræ rei dilueretur. Nec con-
 tentus in eos sævire, qui armis à se dissenferant, etiam quieti ani-
 mi cives, propter pecuniæ magnitudinem, per nomenclatorem
 conquisitos, proscriptorum numero adjecit. Adversus mulie-
 res quoque gladios distrinxit, quasi parum cædibus virorum fa-

tiatus. Id quoque animi impotentis, & inexplabilis feritatis indicium est, abscissa miserorum capita, modò non vultum ac spiritum retinentia, in conspectum suum afferri voluit, ut oculis illa, quia ore nefas erat, manderet.

§ 56. Quàm porrò immaniter se in M. Mario prætorè gessit? quem per ora vulgi ad sepulchrum Luctatiæ gentis pertractum, non prius vita privavit, quàm oculos infœlicis erueret, & singulas corporis partes confringeret. Vix hæc verisimilia videntur. At ille etiam M. Plethorium, quòd ad ejus supplicium exanimis ceciderat, continuò ibi mactavit, novus punitor misericordiæ: apud quem iniquo animo scelus intueri, scelus admittere fuit. Sed mortuorum umbris saltem pepercit? Minimè: nam C. Marii, cujus et si postea hostis, quæstor tamen aliquando fuerat, erutos cineris in Anienis alveum sparsit. En quibus actis Foelicitatis nomen afferendum putavit. Quum etiam Lucretius Offella consulatum à Sylla dictatore peteret, quòd ipsius opera Sylla urbem Prænestæ cepisset, atque juniorem Marium evertisset: Sylla autem nutu consulatum negaret, neque ob id Offella rogare desineret: Sylla, qui in foro deambulabat, manu sua eum incitatus ira interemit, atroxque facinus graviore verborum atrocitate auxit, cum populo qui in concionem venerat, aratoris pediculorum morsu vexati fabulam narraret.

§ 57 Hujus tamen furias & crudelitatem C. Marii invidia levat: nam & ille nimia cupiditate inimicos persequendi, iram suam nefariè distinxit. Post exilium siquidem urbe potitus, cum Cinna Carbone & Sertorio, ad cædem principum animum convertit iratus. Itaque C. Cæsaris Consularis & Censorii nobilissimum corpus, ignobili sævitia trucidavit, & quidem apud seditiosissimi & abjectissimi hominis Varii bustum. Id enim malorum miseræ tunc Reipublico deerat, ut Varii Cæsar piaculo caderet. Pene tanti victoriæ ejus non fuerunt, quarum oblitus, plus criminis domi, quàm laudis in militia meruit. Idem caput M. Antonii clarissimi Oratoris abscissum, suis manibus inter epulas per summam animi ac verborum insolentiam aliquandiu tenuit, celeberrimiq; & civis & oratoris sanguine contaminari mentis sacra passus: atque etiam P. Annium, qui id attulerat, in sinu suum, recentis cædis vestigiis aspersum recepit. Eiusdem iussu Crassi pater & filius, in mutuo alter alterius conspectu jugulati sunt.

sunt : Bebius & Numitorius per medium forum nucis carnificum tracti sunt : Catulus Luctatius haustis carbonibus , hostili se exemit ludibrio : Archarius & Merula flamen Dialis confossi sunt : Hæc omnia immanis iræ ac feritatis exempla à Ianuarii Cal. intra Idus absolvit.

§ 58. Huc & Asdrubal pertinet , qui Carthagine obsessus à ^{Asdrubal.} Scipione , cujus urbis jam partem Romani occuparant milites , impellente effera ira , & quæ ei naturâ erat insita , crudelitate , deductis in hostium conspectum omnibus Romanis captivis ; partim eorum effodit oculos , quibusdam linguam nervosque disseccuit , multis quoque genitalia hamato ferramento divellere nixus est , nonnullis etiam ex pedum planta cutem abrasit , aliquos penitus excoriavit , atque ita affectos ab urbis muris laqueo suspendit . Horum variandis tormentis , quum tanquam in re gratissima suum patriæque periculum lenire studeret , magis aggravavit . Ejus iratis facibus superari noluit Munatius Flaccus , Pompejani nominis acrior quàm probabilior defensor , cum ab Imperatore Cæsare in Hispania inclusus mœnibus Attinguensium obsideretur , efferatam crudelitatem suam truculentissimo genere vesanix exercuit . Omnes enim ejus oppidi cives , quos studiosiores Cæsaris senserat , jugulatos muris , irarum furiis agitatus præcipitavit . Foeminas quoq; civitatis nominibus virorum , qui in contrariis castris erant , ut cædes conjugum suarum cernerent , & matris gremiis superpositos liberos trucidavit . Infantes alios in conspectu parentum humo infigi , alios superjactos pilis excipi jussit .

§ 59. Nec prætermittendus hic Corraus Trinicius , qui Fulginæ in Umbria imperavit , cæsoque Nicolao ejus fratre à ^{Corraus Trinicius.} præfecto arcis Nucerinæ ob adulterii suspicionem , præfectum ipsum quum in potestatem accipere nequiret , quod se desperabundus è summa turri dejecerat , destitutus potestate in vivum sæviendi , quotquot familiares , cognatos , amicos , notos , qui cum illo consuetudinem exercuissent aliquam , deprehendit , captos cruciatosque ad excarnificationem , postremo comminui in frustra exenterarique jussit præ nimia sui impotentia , ac per sentes , maximeque frequentium viarum sepes ac margines , eorum viscera intestinaque suspendi ac passim dispergi . Vehemens item Gallorum ira fuit , quum adversus Clusinos , cæterosque Ethruscos ^{Gallorum ira.} populos motis armis , pacem cum Romanis turbarent .

Nam quum inito cum Clusinis prælio, rescivissent Fabium Am-
 bustum, legatum Romanum, qui ad conciliandam inter Gallos
 Clusinosque pacem missus erat, in prælium cum Clusinis descen-
 disse, atque gentis suæ Gallum unum interemisse, ira ac potius fu-
 rore incensi, omissis Clusinis, Romam petierunt, occisisque omni-
 bus quos invenerant, sacra & prophana incendio ruinisque foeda-
 runt. Edidit & insignis iræ specimen Fulvia Antonii uxor,
 quæ venerando capiti Ciceronis allato, contumeliosissimè male-
 dixit, iussitque in rostris, quod magis inter cætera emineret, collo-
 cari in præcelso atque edito loco: imò prius in faciem spuit, supra
 genua collocavit, ex eoque ore aperto linguam extraxit, atque acu
 multis locis hinc inde transfixit.

*Fabius
 uxor An-
 tonii.*

Nero.

§ 60. Levius damnum dedit commotus Nero princeps, qui
 nunciata Galliarum & exercituum defectione, quum forte dis-
 cumberet, præ ira mensam evertit, fregitque duo immensi pre-
 tii pocula, quibus in tam voluptuoso principatu nihil fuit illi vo-
 luptuosius. Gravius deliquit Commodus imperator, qui ira in-
 citatus, balneatorem infornacem ardentem coniecit, quod bal-
 neum ingressurus, tepidiusculum invenisset.

*Commo-
 dus.*

*Constant.
 Tribu-
 nus.*

§ 61. Eo bello quod cum Belisario Gothi gesserunt, quum
 unus militum Constantini Tribuni, Romano juveni insignem spe-
 cie enses ademisset, atque Constantinum Belisarius reprehende-
 ret, quod tam insolenter agi à sui ordinis milite pateretur, repre-
 hensione minas pro imperio adderet, nisi gladius restitueretur,
 adeò indignè eam rem Constantinus tulit, ut præ iræ impetu, Be-
 lisarii dignitatis ac vitæ suæ immemor, pugione quo accinctus
 erat, Belisarii pectus peteret. Propter quod facinus statim compre-
 hensus fuit, ac laqueo enectus. Tamberlanes Tartarorum rex, e-
 tiamnum barbaris, nominibus multis, annumerandus, quum ii quos
 obsederat, pueros & puellas lineis vestibus candidis amictos, fertis-
 que oleæ redimitos, ei obviam misissent, pacis exorandæ, veniæque
 deprecandæ causa, omnes ad unum equisimmissis indignanter con-
 culcavit. Cum verò ex amicis quidam tam immane facinus repre-
 henderet: Cave sis, inquit, ne iram & furorem Dei temerè accuses.

*Tamber-
 lanes.*

*Calius o-
 rator.*

§ 62. Cæterum vix iracundus unquam adeò fuit quisquam,
 ut nulla re laceffitus, excandesceret. Verum Cælius orator, mor-
 talium ille iracundissimus, clienti suo in omnibus sibi consentienti,
 atque omnia consentienti, irascens exclamavit: Dicaliquid contra

me, ut duo simus. Durum sanè caput, quomodo tulisset injurias, qui obsequium non ferebat? Huc referendus is cujus Plutarchus meminit in lib. *ad de quæ volas*, qui eum percussurus, à quo agebatur asinus, quum is subinde exclamasset, *ἀθλιώτης εἶμι*, Athenienensis sum: effervescente amplius ira, fustibus asellum adortus, identidem cum bile & minis, ut Plautus inquit, *Æacidinis*, vociferabatur, *εὐδαιμόνιος εἶμι*, tu quidem Athenienensis non es. Chærephon Athenienensis philosophus, Socratis auditor, non imitator, tam iracundus fuisse traditur, ut proverbio Græco occasionem dederit, *ἐν ἀθλιώτῃ ἵππῳ ἴδω διόλου χαριστέον*: id est, in Palladis vestigiis nihil à Chærephonte differs. Quem sanè communis sensus haud omnino expertem, non absterrent ejusmodi irarum monstra, profundissime sepelienda potius, quàm mortalium memoriæ proponenda?

§ 63. Porrò graviori fortassis terrore movebunt recentiora dirarum harum exempla, apud Christiani nominis supremos potentatus, proh dolor, visa. Stephanus sextus Pontifex, in Formosum Pontificem, quanquam mortuum, quoddam is, ne ad pontificatum perveniret, obtiterat, usque aded impotentis animi fure, ut erui corpus è sepulchro jasserit, & ademptis pontificis vestibus atque ornamentis, seculari amictum indumento, extra templum sepeliri: manuum quoque digitos absciderit, tanquam mortuum sacerdotali atque pontificio honore privare vellet, ac piscibus devorandos in amnem abjecerit. Sergius item tertius Pontifex eodem iræ spiritu agitatus, Formosi Pontificis corpus denuò extractum è secundo tumulo, palàm in foro capite multavit, ac deinde in amnem in Tyberim projecit, ob id solum, ut Lothario Gallorum regi morem gereret, qui hoc odio Formosum defunctum prosequeretur, quoddam ipsius opera imperitum à Gallis ad Berengarios transferat.

§ 64. Nonnulli quoque arbitrati sunt, in Formosum sæviendi apud Sergium eam fuisse causam, quoddam in Pontificatus creatione Formosus Sergio nonnunquam restitisset. Sic quandoque Pontificis autoritas in tyrannidem convertitur. En verò exemplum insignis iræ, quam in Gibellinam factionem effudit Bonifacius octavus Pontifex: Siquidem ipso Cinerum die, quum ex more Pontifex ecclesiasticorum antistitum capita cinere conspergeret, ubi ad Porchetum Spinulam Genuensem archiepiscopum per-

venit, quòd Gibellinæ factionis esse putabatur, cinerem non capiti insperfit, sed in oculos conjecit, perversè enunciatis verbis solennibus: Memento te Gibellinum esse, & quòd cum Gibellinis in cinerem revertèris.

Infinianus 2.

§ 65. Sic etiam Iustinianus secundus Imperator, præ iræ violentia in vindicandis adversariis suis crudelior quam justior, Chersonenses, qui eum prodere exulem machinati erant, prorsus delere instituit, septem ex primariis ejus loci veribus ligneis affixos affavit, viginti verò aquis submersit, & reliquam multitudinem acerbò mortis genere sustulit: ad infantes, quibus sicarii pepercerant, extirpandos classem instruxit: qua tempestatis furore disjecta, ministròs cædis ad septuaginta millia, antequam in Chersonam pervenirent, in maris profundo submersit. In cives adeo sævit, ut quoties pituitam à naribus truncatis profluentem abstergeret, toties aliquem ex illis trucidare juberet. Leontium & Abfimarum, qui imperium invaserant, pedibus conculcatos, acclamante populo, Super aspidem & basiliscum ambulabis, & conculcabis leonem ac draconem, jugulari fecit. Tandem omnibus exosus, à Philippico præfecto exercitus, est interfectus, & hanc laudem sibi reliquit, ut hæreticus, adulter & tyrannus ab omnibus proclamaretur insimulatur quoque Carolus ultimus Burgundiæ dux, quòd ira incitatus Leodii atque Dinanti, nulli ætati aut sexui pepercerit: quòd etiam quingentos Helvetios in deditione acceptos, uno die partim funibus ordine alligatos in lacu submerserit, partim suspenderit.

Carolus Burgundus.

Lib. 10. exempl. cap. 3. de vrac. Factiosa urbs Italia.

§ 66. At nusquam gentium majora iræ argumenta extitisse, author est Sabellicus, quàm in factiosis Italiæ urbibus, cum sumtum patrum memoria: ubi factionum principes in hostium potestatem redacti, vivi quidam combusti sunt, in crepundiis pueri interfecti, prægnantes matronæ utero execto cum partu atrociter interemptæ, multi præcipitati, exenterati quidam, cordaque ad opprobrium suspensa & diverberata: sed quales fuerint ejusmodi carnicinæ, illud declarat, quòd clementia fuit hominem securi subjicere, aut laqueo enecare. Addit Pontanus, se ab avia intellexisse, in capitalibus quarundam familiarum dissidiis, quendam ex altera factione captum, evestigidò in minutissima frustra fuisse concisum, moxque exemptum illi jecur, in prunis candentissimisque carbonibus à factionis ejus principibus tostum, perque buccellis minutim dissectum, inter cognatos ad id invitatos, in jentaculum

Lib. de Immunit. cap. 13.

lum distributum. Allata etiam post degustationem tam execrabilem pocula, non sine collecti cruoris aspergine. Congratulationes habitæ inter se, risus, joci, leporesque cibum talem condientes: denique & diis ipsi propinatum, tantæ vindictæ fautoribus.

§ 67. Similiane, an tragica magis quàm suprà enarravi, immanium irarum exempla, hoc nostrum viderit ævum, & adhuc calamitosissimè experiatur in motibus religionis ergò ortis, aliorum liberiori calamo relinquendum, securius existimavi. Testimonio autem mihi erit univèrsa Germania, nec negabit Italia, sentit Hispania, dolet plurimum Anglia, luget annos jam multos desperatè Gallia, & jam Belgicæ provinciæ omnes tanto tempore misèrime deplorant. Quinimò cœlum tragico ejusmodi nidore contristatur, terra innoxio sæpius sanguine transfusa lachrymatur, gemunt undæ hisce efferatæ iræ documentis, ignis item commiseratione excandescit. Fides sæpenuerò in fraudem nefariè data, contractus sceleratè violati, sacramenta solenniter præstita Deo & hominibus, irrita, contempta & nihili habita.

§ 68. Facebant hic Artaxerxis Persarum regis Xerxis filii thecæ horribiles, quibus includebantur vivi homines: procul sint Parisatis minoris Cyri matris, suppliciorum monstra: identidem Numulifinthis (alii Cysenida nuncupant) Diogiridis filix, Thraciæ regis carnificinæ, velut & Tryzi insignis tyranni, & Apollodori apud Cassendrenses rempublicam administrantis, Periandri Corinthii, Demetrii Phanostrati filii Atheniensium tyranni, pantaleonis Eleorum tyranni, Arcesilai Macedoniæ regis, Alexandri Pheræi, Dionysii Syracusani, & Æmilii Censorini inauditæ cruciatuum machinæ: adhæc Volesi Asiæ proconsulis sub Augusto, Avidii Cassii Tiberii tertii Romanorum Imperatoris, Sejani, C. Caligulæ, Auli Vitellii, atque Adriani Rom. Imperatoris extrema crudelitas: quemadmodum & Antonini Commodi, Antonii Caracallæ in omnem sævitiam natura propensû, & filii ejus Antonini Heliogabali, Macrini item ob ineffabilem crudelitatem Marcellini nuncupati, Leonis Armeniaci filii Pardi patritii, Gilemer regis Vandalorum, & Riccii Monterlarii sanguinaria atrocitas: Nicolai Fortibrachii funes & capistra suspendio in immeritos quoq; destinata, Vitoldi Lituaniæ ducis canes & arcus:

Ecelini Romanensis, Ioannis Mariz ducis Mediolanensis & Ferdinandi regis Neapolitanorum novæ tyrannidis formæ, quas irarum diræ excogitarunt & architectatæ sunt: facessant, inquam, hic quorumcumque aliorum diversa enormium tormentorum genera.

§ 69. Superari nolumus veterum immanitate, & posteriorum quorundam diritate, squalidis carceribus, dæmonum hospitiiis, cruciatuum & carnificinarum truculentissimarum varietate incredibili. Cedant iræ suæ ferocia quicumque hostes Christiani nominis & veræ religionis acerrimi; ipse Claudius Imperator, Nero, Domitianus, Trajanus, Diocletianus iræ sævitia in Christianos vincens quoscunque alios Romanos principes, Maximianus, Maximinus, Decius, M. Aurelius, Valens Imperator Arrianus, Aurelianus, Julianus, Valerianus, Maxentius Alexander Imperator, Honoricus Vandalorum rex, Aspasius, Quintianus, Cosdroas & Isdigertes Persarum reges, Cavades, Haumar Saracenus, Habdallas, & quicumque reliqui barbari ejusdem crudelitatis Christianorum persecutores. O religio, ð tempora, ð Galli, ð Belgæ; ð sanguinarie hypocrita & fratricida Cain, qui ficto sacrificio in ira exosus fragrantiam gratæ Deo hostiæ, innocentem Abelem erucidasti, & ab hoc atque interempto circa altare Zacharia usque ad hæc nostræ tempora tam crudelem posteritatem reliquisti, cui nulla ætatis aut sexus est ratio, quæ in cujuscunque ordinis & fortis homines æquè latrocinatur: ð effera- re Pharaõ, tam diris modis calamitosum Israëlem opprimis, & pertinaciter adhuc cum nefanda tua sobole persequeris? Quàm lubet exclamare auream prudentissimi Senecæ sententiam: Non decet regem sæva & inexorabilis ira. Mansuetudinem præcipuè eos ornare qui in potestatibus sunt, literarum monumentis traditum reliquit os illud verè aureum, æterna laude dignissimum.

Christi-
corum
hostes.
Diocle-
tianus.

Christi-
su-
per
alia
apost. ho-
mil. 84.

Thomy-
ris.

§ 70. Tam enormis tyrannidis administri profectò merentur, ut artis suæ opus in Phalaridis tauro simul experiantur sentiantque; & quum merè sint sanguinarii, perpetiantur id quod Cyrus Persarum rex, qui dum Sargapitem Thomyris Massagetarum regis filium, bello captum ad mortem impulisset, irata mater non prius destitit, quàm mortuum ulta esset. Contractis itaque copiis ita conflavit, ut maximam hostium partem, cum ipso etiam rege internecioni dederit. Inde & defuncti Cyri caput in utrem humano sanguine plenum demisit, hisce verbis exprobrans: Fili-

mei sanguinem hausisti, & meum sitiivisti Cyre, at ego te cruore saturabo. At Deus bone, quis tandem horum motuum, quis dirarum irarum exitus? Non est quoddam Æaco, Rhadamanto & Minoi imputemus, non quoddam in Albanum, Vergatem aut Hispanum, ulationis divinæ organa oculos conjiciamus: sed in proprium quilibet sinum inspuat. Resipiscentia vincamus, à malo quisque declinet, & quod bonum est, operetur: piè, justè & castè hujus seculi curriculum perficiat, neq̄ alteri faciat, quàm quod sibi fieri velit. Sic pestis hæc haud dubiè deferrescet, monstrumque horrendum ibit pessum.

§ 71 Cæterùm ommissis tam communis quàm civilis funestæque Erynnis narrationibus terrificis, in quibus prolixior fui, ut rerum analogiâ à tam furiosi affectus foeda specie aliorum animas absterrem, ad alia nunc alterius generis, minimè terrentia, verùm laude & imitatu longè dignissima, clarissimorum virorum exempla documentaque convertamur. Prædicatur hic in primis Philippus rex ob victam iram & humanitatem singularem erga Nicanorem Macedonem, qui omnibus in locis, quantum poterat, Philippum criminabatur. Nam quum Sinycithus aliique Philippi amici suaderent, ut in eum rex animadverteret, restitit Philippus dicens: Haud malum esse virum Nicanorem, sibi persuasum esse. Quum igitur inopiam ejus nosset, dono ei pecuniam misit. Post quod factum, quum à Sinycitho moneretur, Nicanorem non criminari ut antè, sed regem laudibus efferre: Philippus Sinycitho fertur dixisse: Nunquid vides in manu nostra esse, ut quæ volumus, à populo audiamus? Alexander item Macedonum rex in detractores suos etiam liberalitate est usus, regium esse dicens, à quibus malè audias, in eos quoque beneficentiam exercere. Sic & Persarum rex Artaxerxes, quum ab Alcide Sampson ubique accusaretur, ei jussit renunciari, licere ipsi regem arbitrato suo criminari, sed vicissim regi quoque integrum esse, & dicere & statuere in eum quæ ipsi colliberet. Hoc quidem dicto, licet humano, Alcidis temeritatem ostendit, ac suam potentiam clementiamque innuit. Idem ducibus suis qui deliquissent, pro eo quod flagris cædi solent corpora, mandavit ut pro corporibus vestes illis detractæ cæderentur: utque pro eo quod solet illis velli caput, tiara deposita velleretur.

Clementia exemplum insignia.

Philippus rex.

Alexander Macedo.

Artaxerxes.

§ 72. Hic autem cum primis celebratur Iulius Cæsar, qui tam

N n n n

in administranda republ. quàm in victorja & hostibus ulciscendis, mirabili fertur usus moderatione. Adde quòd Dictator, quum rerum gestarum fama & gloria floreret, Catullum Veronensem, cuius versiculis de se & Mamurra editis, indelebili respersus esset infamia, sibi satisfaciendam non solùm non incommodo affecit aliquo, sed coenæ etiam adhibuit : & quod majus etiam fuit reconciliatæ gratiæ signum, in ejus patris hospitio, ut erat solitus, perseverabat. Augustus princeps, verus Iulii Cæsaris hæres & in hac laude æmulus, L. Cinnam, Cn. Pompeji nepotem, in hostium castris repertum non solùm servavit, sed (quod ad charitatis cumulum accessit) integrum ei patrimonium restituit. Eandem conjurationis adversum se inicitæ convictum, ea lege incolumentem præstitit, ut diceret : Olim tibi hosti, ð Cinna, nunc insidiatori & parricidæ veniam do. Iam hinc inter nos inchoetur amicitia, contendamusque, utrum meliore fide ego bis tibi vitam condonaverim, an tu acceperis. O divinam prorsus clementiam, qui vitæ insidias struxisset, honores illos impartiri (in sequentem enim annum consulem designatum in familiarium amicorum numero habuit) qui vix illis essent deferendi, qui periculo pro tuenda conferentis salute vitam objecissent. O memorabile exemplum, quorundam Christianorum potentatum oculis, hoc potissimum turbulentissimo afflictissimoque seculo opponendum, si fortè remissis iræ furis, clementer gratioseque cum subditis agere, & iniustum suscipere patrociniū queant. Idem ille Imperator multa posteritati reliquit, è quibus apparet huic iram non imperasse.

§ 73 Timagenes historiarum scriptor quædam in ipsum, quædam in ejus conjugem & universam domum dixerat, nec perdidit, dicta : magis enim circumfertur, & in ore hominum est temeraria urbanitas. Frequenter à Cæsare fuit admonitus, ut lingua moderatius uteretur : perseveranti domo sua interdixit. Postea Timagenes in contubernio Pollionis Asinii consenuit, in tota civitate charus. Nullum illi limen præclara Cæsaris domus abstulit : historias quas postea scripserat, recitavit & combustis & libros acta Cæsaris Augusti continentes, flammis tradidit. Inimicitias gessit cum Cæsare Augusto, amicitiam ejus aspernatus est nemo. Fuit qui præberet tam altè cadenti sinum. Tulit hoc Cæsar patienter, ne eo quidem motus, quòd laudibus suis rebusque gestis manus injecerat. Nunquam cum hospite in

Aug.
Hist.

mici sui questus est : hoc solum Pollioni Asinio dixit, *Suet. Suetonius*. Paranti excusationem, obstitit : Fruere, inquit, mi Pollio, fruere. Et quum Pollio diceret, Si jubes Cæsar, statim illi domum meam interdica : Hoc me, ait, facturum existimas, quum ego vos in gratiam reducerim ? Succensuerat etenim quandoque Timageni, Pollio, nec ullam habuerat causam desinendi, quàm quoddam Cæsar coeperat. Dicat itaque quisque sibi quoties laceffitur : Nunquid potentior sum aut plus valeo, quam toto terrarum orbe Augustus potuit ? Ille tamen contentus fuit à conviciatore suo secedere. Quid est ? quare ego subditi aut servi mei vel cujusvis alterius errorem, durius responsum, negligentiam, aut rem malè intellectam aut non ritè administratam, vel vix usque ad me pervenientem, murmuratione, rixis, flagellis, compedibus & suppliciis indignis expiabo ?

§ 74. Huc accedit, quoddam quum Corocotæ insigni in Hispania latroni à principio ita fuisset infensus, ut edixisset, se ei qui Corocotam vivum cepisset, daturum aureorum decem millia : postquam is ultro venit, non modò ei nullum damnum attulit, sed quoque pecuniam dedit, eumque locupletavit. Item, quum Alexandrini post urbem vi captam extrema se passuros existimarent, Augustus suggestum conscendit, adjuncto sibi Ario Alexandrino, dixitque, se civitati parcere, primùm propter ipsius magnitudinem & pulchritudinem : deinde propter Alexandrum Magnum, ejus urbis conditorem : postremò in gratiam Arii amici. Raræ cujusdam clementiæ fuit, non devastare civitatem quæ pertinacissimè rebellarat : sed non minus laudis merebatur illa civilitas, quoddam huius beneficii gratiam non sibi vendicavit : sed unam præcipuam partem ipsi concessit urbi : alteram tribuit Alexandro, cujus memoriam sciebat apud Alexandrinos esse gratiosissimam : tertiam transtulit in Arium, ejus civitatis civem, amicum tanto titulo vis commendans. Quum is quoque obtrectatorum malignitatem inferret, atque ejus patientiam Tiberius carperet, hortatus ut eis aliquot ulcisceretur, respondit : Satis sibi esse, ne quis eum plus quàm dicto lædere possit.

§ 75. Eximiæ moderationis quoque fuit Cn. Pompejus Magnus, qui quum Mamertinos, quoddam hostium partibus adhæserant, interficere omnes statuisset, Sthenius ejus civitatis princeps Pompejum adiit, & his verbis loquutus est : Non æquum fa-

Pompejus Magnus.

M. Antonium.

Insigne exemplum clementiæ contra tyrannos.

cis Pompei, qui propter unum noxium, multos innocuos occidere parâs. Quo audito, Mamertinis pepercit Pompejus, civitatemque & Sthenium liberavit. Habes autem hic in Sthenio exemplum, quem animum erga rempublicam oporteat habere principem, suum periculum incidat: in Pompejo autem placabilitatis argumentum, qui viri boni maluerit habere rationem, quàm indulgere iræ. At nulli clementia atque humanitate cessit M. Antonium philosophus Imperator. Id inter cætera in Avidio Cassio ejusque familia, quum ab eo in Ægypto rebellasset, clarè ostensum est. Nam cum Senatus acerbè Avidium propinquosque ejus persequeretur, Antoninus pro eis, tanquam amici forent, deprecatores se semper exhibuit: atque ut apertius ejus lenitas agnoscat, orationis partem quæ in hanc rem ad Senatum habuit, ut nostri ævi regibus ac principibus documento sit, subjungam: Quod ad Cassianam rebellionem pertinet, obtestor vos, Patres conscripti, ut deposita censura severitate, vestram meamque clementiam servetis. Neque periculum natum aliquis occidatur, nec similiter in senatorem animadvertatur, nullius patricii sanguis effundatur, relegati redeant, & exulibus bona sua restituantur, atque utinam multos qui interempti fuerint, ad vitam revocare possent. Nunquam in imperatore proprii doloris ultionem probavi, quæ licet per sepe iustissima sit, plerisque tamen semper acerba videtur. Quamobrem Avidii Cassii liberis, generoque ejus atque uxori veniam dabit. Sed quid veniam dico? quandoquidem nullus eorum erravit. Vivant igitur, sciantque tutos se sub Marco vivere. Vivant in sui patrimonii parte: vestibus, auro atque argento utantur: neque opulenti modo, verum etiam tuta sint, tuto se ac liberè ad omnia conferre loca possint, ut per totum terrarum orbem in populorum conspectum vestræ meæque clementiæ verum atque certissimum exemplum vestræ meæque clementiæ verum atque certissimum exemplum præ se ferant. Neque tamen hæc, Patres conscripti, magna est clementia, ut rebellium liberis atque uxoribus ignoscatur: peto igitur, ut omnes senatores equitesque Romanos, qui in simulacris suis, mortis pœna exilioque item formidine, odio, in famia injuriæque liberetis. Date hoc præsentibus meis temporibus, ut in his conjugationibus, quæ ad tyrannidem inite sunt, eorum tantum qui in tumultu ipso cæsi sunt, mors afferatur, neque ultra pœna progrediatur. Hæc oratio ad eum Senatui populoque Romano placuit, ut Marci clementiam miris laudibus efferrent.

§. 76. Simili

§ 76. Simili clementia Pertinax Imperator erga Falconem *Pertinax Imper.* imperium affectantem usus est, cujus vitæ fortunisque vim ullam *C. Calphurnius.* inferri nunquam voluit. Sic & Crassus Calphurnius quum Coccejo Nervæ Imperatori insidias tetendisset, is in tam sublimi fortuna gradu collocatus, tantæ injuriæ veniam dedit, & munere suo fruendam ei vitam reliquit, qui ipsi per insidias salutem eripere tentarat. *Vespasianus.* Vespasianus, qui Flavix gentis primus est rerum Romæ potitus, Vitelii hostis sui filiam matrimonio splendidissimo locavit, ac dotatam muliebri mundo instruxit, ingenitæ charitatis suæque clementiæ magis quàm paternæ injuriæ memor. Vitellius enim Sabinum ipsius fratrem occiderat, & filium ut interficeret, acerbè persequutus erat. Sic & Titus *Titus.* Vespasiani filius, accersitis ad se duobus patritii ordinis, qui affectare Imperium dicebantur, modestè eos coarguit, suppresso iræ impetu, docens fato imperia, & non ingenio aut ulla alia industria dari. Quod si quid cuperent, eos id ut peterent, hortabatur, se libenter assensurum promittens. Ambos coenæ etiam secum adhibuit, idque qui alterius eorum matris annunciaret, celeriter misit, ne quum detectam conjurationem intelligeret, verita filii vitam in discrimine versari, sibi ipsi mortem conscisceret. Postero quoque die in theatro utrunque sibi assidere jussit, & ut ipse oblata gladiatorum tela inspexit, ea utrique spectandæ porrexit. Itaque ubi hoc mansuetudinis & humanitatis documento amandum se cunctis offerret, mirum minimè videri debet, si is populi Rom. judicio, Humani generis delitiæ appellaretur. Idem fratrem Domitianum insidias molientem non est ultus sed his admonuit verbis: Quid opus te parricidio petere, quod me volente obventurum est, imò quod jam habes, Imperii particeps? Haud temerè in Christiano tantum mansuetudinis reperias.

§ 77. Nero Imperator sub Imperii initia, ejus fuit clementiæ, *Nero.* ut quum ei ex more damnationis libelli, quibus subscriberet, exhiberentur, gemebundus exclamarit, Utinam verò nescirem literas: ne videlicet subscribere cogeretur. Quum in Cæsarea moraretur Agrippa Iudæorum rex, se palàm à Simone Iudæo *Agrippa Iud. rex.* apprehendi, quòd Iudaicæ legis esset everfor, cognovit Accitum itaque Simonem in theatrum, spectante populo, assidere sibi voluit, rogans, in quo Iudaicam violaret legem? & ut palàm responderet, monuit. Simon regis indignationem veritus, ad pedes ipsius

procidit, delicti remissionem orans. Supplicem manu sua erexit rex, nec solum ignovit crimen, sed & muneribus ornatum remisit domum citra ullius iræ notam. Insigne poenitentiae cum ira conjunctum exemplum ostendit Adrianus Imperator, qui quum stylo servi sui oculum eruisset, huic accersito fecit potestatem, ut pro ea calamitate munus posceret: tacentem verò miserum denuò hortatus est, ut aliquid pro suo delectu pereret: qui tandem nihil aliud à se desiderari, quàm oculum quem amiserat, respondit: ratus nullum inveniri posse munus, quo oculus rependi queat. Quale cauterium Imperatoris animo hoc responsum inusserit, in eoque reliquerit, facile est colligere.

Adrianus Imperator.

Galenus.

§ 78. Quidam uxori Galieni junioris gemmas vitreas pro veris vendiderat: re compertæ, mulier flagitavit vindictam. Cæsar hominem corripit iussit, quasi leoni objecturus. Dein è cavea, dum impostor & populus terribilem expectat leonem, profiliit capus. Cunctis rem tam ridiculam admirantibus, per curionem dici iussit: Imposteram fecit & passus est. Iustinianus Vitigem Gothorum regem, populi Rom. acerbum hostem, quum à Bellisario captivus Constantinopolim missus esset, non ut hostem captivumque, sed ut amicum habuit. Patritia enim dignitate decoratum, magnæ eum provinciæ Persis finitimæ præfecit, ubi honoris & opum plenus aliquod tempus vixit. Ludovicus Pius Imperator Theodulphum episcopum (cujus consilio & instinctu à Lothario filio pulsus regno, & in custodiam traditus erat) deprehensum non immaniter tractavit: sed quum aliquandiu in carcere habuisset, illæsum dimisit, tantæ nequaquam memor injuriæ.

Iustinianus.

Ludovicus Pius.

Fridericus Imperator.

§ 79. Fridericus Imperator, victis in Hungaria Gunzientibus: Magnum, inquit, actum est opus. Nunc autem majus restat, ut scilicet nosmetipsos vincamus, atque avaritiæ & ulciscendi cupiditati fræna injiciamus. Discant jam nostri principes victores, ipsius exemplo imperare animi affectibus, neque insollescere ob res ad nutum voluntatemque cedentes, & parcere victis. Similiter Sigismundus Romanorum Imperator objurgatus, cur fugatos hostes non insequeretur, & comprehensos occideret? Satis, inquit, vicit, qui hostes fugavit. Utinam & hujus exemplo nostræ ætatis principibus perluaderi queat, multo sanguine partam victoriam non existimari victoriam. Ladislaus rex Pannoniæ, victum à se inimicum regnare permisit. Ad Dromichetes

Sigismundus.

Ladislaus rex Pannoniæ.

chetes Getarum rex, Lyſimachum regem, qui nulla laceſſitus injuria, ultrò arma intulerat, prælio devictum cepit. Quanquam hic barbarus, ferox & inops magnas in eum irarum anſas haberet, tamen remiſſa illati belli injuria familiariter, ut alii opes oſtentare ſolent, ipſe ſuam populorumque ſuorum pauperiem Lyſimacho oſtendit, atque ea ſe valde contentum vivere affirmans, ipſum liberavit, & ex rerum còpia quas habebat, muneribus affectit. Datæ etiam libertati ac muneribus conſilium addidit, ne in poſterum cum his bellum Lyſimachus gereret, quibus devictus non multum lucri feciſſet promoviſſerve, quin potius ejuſmodi hominibus uteretur amicis. Eodem factò ſe audacem, prudentem & humanum, ſed ſui, avaritiæ & ſuperbiæ non minus quàm hoſtium domitorem eſſe oſtendit.

§ 80. Saladinus quoque Sultanus Ægypti humanum ſe ſuique potentem erga Chriſtianos hoſtes præſtitit, qui in arce Cracholim (Deſerti petra nuncupata) biennium obſidionem poſt amiſſa Hieroſolyma Syriamque omnem ſuſtinuerunt. Nam quum ultrà fames reſiſtere eos non admitteret, non modò incolumes omnes ſervavit, verùm filios quoque & uxores in obſidione divenditas, ut unde alerentur, haberent, redemit, ac præterea ingentem pecuniam dono dedit, & cum præſidio in Chriſtianorum populorum fines remiſit: dignos arbitratus qui juvarentur, quia fidelem fortemque operam præſtiterant. Omnes idcirco prout vel ſcelus vel bonitas ac fides, aut pœna aut munere dignos reddiderat, proſequutus eſt. Idem captis Hieroſolymis, quum ad ejus pedes Chriſtianorum militum, qui in prælio occubuerant, lachrymis offuſæ uxores provolverentur, orantes ut ex pacto promiſſa pecunia, nihil prorsus habentibus remitteretur, non blando ſolùm alloquio lenire earum dolorum niſuſ eſt, verùm & promiſſam remiſit pecuniam. Præterea tam liberaliter quoque eas è ſuo donavit, ut tutò ſe in Chriſtiani Imperii loca recipere poſſent.

§ 81. Utinam parem barbari manſuetudinem à Chriſtianiſ ſenſiſſent Geldrorum Zutphania, Hollandorum Nerda & Harlemium. Sabacus Æthiopum & Ægyptiorum rex aded à ſanguinis effuſione exhorruit, ut capitis reos damnatosque, victos catenis operas civitatibus præſtare juberet, ne ſcilicet interimerentur. Demetrius Antigoni filius, quum cepiſſet Athenienſium,

Saladi-
nus Sul-
tanus.

Calami-
tas Zut-
phania,
& Nerda,
Harlem.
Sabacus.

Demetri-
us.

qui

qui defecerant, urbem, eaque graviter rei frumentariæ penuria laboraret, repressa omni iræ nota, protinus convocata concione, frumentum illis dilargitus est gratis. Iuniperthus, Ariperti Longobardorum regis filius, prælio victum Alchuinum, qui Tridenti ducalem hominem gerebat (nam ab ipso atque ab ejus patre rebellaverat quanquam illud pater graviter ferret) non liberavit modò, verùm etiam ne sine principatu viveret, pro Tridento Brixiam dedit.

*Iuniper-
thus.*

*Thraffy-
bulus.*

§ 82. Thraffibulus populum Atheniensem, triginta tyrannorum ira & sævitia sedes suas relinquere coactum, dispersamque & vagam vitam miserabiliter exigentem: animis pariter atque armis confirmatum, in patriam reduxit. Insignem deinde restitutione libertatis victoriam, clarior em aliquanto moderationis laude fecit. Plebis enim scitum interposuit, ne qua præteritarum rerum mentio fieret. Hæc oblivio, quam Athenienses *amnesia* vocant, concussum & labentem civitatis statum, in pristinum revocavit habitum.

Onomademus.

Onomademus Chius, postquam adversam factionem superasset, quibusdam censentibus omnes diversæ factionis urbe pellendos, negavit expedire, dicens, Se vereri, ne omnibus inimicis ad unum ejectis, inter amicos existerent dissidia: sentiens, sic esse multorum ingenium, ut si desint inimici, in quos naturæ malitiam exerceant, amicos impetant.

§ 83. Sed ad recentiora victæ iræ, moderationisque offensæ Christianorum hominū exempla progrediamur, si fortè iis à plumbearum irarū conatibus ad animorum sedationem, & justum subditorum amorem patrociniumque magis traduci queant nostri seculi magistratus supremi. Post Carolum Magnum Germaniæ præstantiorem Cæsarem non habuit, inter cujus laudes verè heroicas & Christiano principe dignas cum primis refertur, quòd multis modis lacessitus nihil temerè crudeliterque statuerit, sed victis clementer ignoverit ac pepercerit, deleta ex animo omni offensio-num memoria. Quod in primis heroici animi argumentum esse oportuit: *επιπαιγας οφειλες εδραειν*, inquit Homerus: &

Quo quisque est major, magis est placabilis iræ,

Et facilis motus mens generosa capit.

*Ludovicus 11.
Gall. rex.
Ludovicus 12.*

Adde insigne moderationis exemplum Ludovici undecimi Galliarum regis, quum cives suos Lutetiæ cerneret cum Carolo Burgundiæ duce de regno constituendo agitare. Sic & Ludovicus duo-

duodecimus, ubi ad regiam dignitatem post Carolum octavum sine liberis mortuum pervenit, omnes qui antè in illum hostili fuerant animo, benignissimè suscepit. Quinetiam Aurelium civem, quem acerrimum antea hostem semper fuerat expertus, quum à familiarissimo suo bona illius peterentur, ad se accitum, hospitio regio citra ullam excandescentiæ notam excepit : insuper se omnium injuriarum oblitum fatetur, quas ipsi invexisset, & se illum in posterum amicissimi loco habiturum pollicetur.

§ 84. Alphonfus item Arragonum rex, capto Arpario oppido, ^{Alphon-} Marinum Bossam hostem infestissimum nactus, in cujus mortem ^{sar Arag-} univèrsus fermè exercitus conjurarat, eum à furore militum defendit, & non tantùm bona jam liberato restituit, sed & in senatorum ordinem accepit, atque ipsius filios in aulicorum suorum numero esse voluit. Idem cum in obsidione Stephati centuriones ac milites qui maledixerant regi, post captam urbem clementer tractasset, à suis reprehensus, quòd morte damnandos judicarent, respondit : Se malle ex clementia & humanitate erga hostes, quàm ex victoria laudem consequi. Et certe eandem ex Dei justo judicio sensit hic gratiam apud hostem, qualem præstitit. ^{Sententia} Nam quum apud Gajetam navali præliò victus, in Philippi ^{rege dig-} Mariæ Mediolanensis ducis potestatem venisset, non ut captivus est ^{nissima,} habitus : sed festis, ludis conviviisque honoratus, sine pretio ^{quam uti-} dimissus est. Hic & canibus iratis ac oblatrantibus offulam esse ^{nam ejus-} objiciendam dicere solitus est : innuens, homines malevolòs & ^{dem posse-} ira succensos benevolentia & placabilitate reconciliandos esse. ^{vi ample-} Proinde Ioannem Fortem, qui ipsum ubique locorum calumniatus ^{ctarum-} fuerat, inopia pressum ad se vocavit, viaticoque & pecunia juvit ac dimisit, minimè ejus maledicentiæ memor. Simili liberalitate & beneficentia usus erga quendam equitem Hispanum, qui apud reges Occidentales Alphonfi nomen & vitam multis calumniis passim & palàm prosciderat : tandem verò ad Alphonsum rediens, perhumaniter & benignè exceptus, non raris est ornatus beneficiis. Quum etiam intellexisset, Albertum Orlandum apud ipsum diutissimè exploratorem agere, non modò non è sua ejecit aula, sed salarium illi annuum ultrò quoque constituit, seclaso omni animi rancore.

§ 85. Veneti insuper hoc nomine mirè celebrantur, qui Cre- ^{Veneti.} tensibus sæpe rebellantibus clementer ignoverunt : quemad-

modum & Iaderæ insulæ septies à Veneto imperio desciscenti, gratiæ finem non occlusere, sed benevolè eisdem complexi sunt :
Sixtus 2. ita & alibi frequenter. Sixtus quoque secundus Pontifex apud Valentinianum juniorem Imperatorem, & Placidiam ejus matrem, à Basso patritio gravissimorum criminum accusatus, innocentiam suam demonstravit : inde ne in exilium mitteretur Bassus, multis lachrymis deprecatus est, licet frustra. Mortuo post Bassus, non modò sua præsentia funus honoravit, sed & suis manibus sepulturæ tradidit. Similiter & Alexander sextus Pontifex suos adversarios placibilitate ac patientia devinxit : neque de eorum qui ex numero patrum exulabant, quosve suspectos habebat, dignitate quicquam detraxit. Suum hic locum meretur etiam Rodericus Vivarius Hispanus, eques Cid cognominatus : qui coactis copiis, ut Mauros, qui partem Hispaniæ Beticam occuparant, domaret, in itinere, quum jam finibus regni Petri Arragonii regis appropinquaret, à Petro armis petitur : at strenuè illatam vim repellens, in prælio regem cepit : quem licet justis de causis ob datum damnum multare graviter potuisset, citra pecuniæ exactionem & regni imminutionem liberè dimisit, suis affectibus imperans, & ad Mauros, uti coeperat, iter continuavit.

Elizabetha Angliæ regina imitantem exemplum.

§ 86. Porro omnium laudem post se relinquit illud cunctis seculis memorabile, & Christianæ religionis principibus certè imitandum factum serenissimæ reginæ Angliæ Elizabethæ, vel hoc nomine solo immortalitate dignissimæ, quæ haud ita pridem anno sexagesimo nono supra millesimum quingentesimum, victis rebellium subditorum aliquot multis millibus, compressa ira clementer ignovit, domumque redire jussit, capto saltem seditionis hujus authore duce Norfocio. Nihil profectò laudabilius, & heroico verè animo dignius, quàm privatæ posse oblivisci injuriæ. Tales gubernandæ reipublicæ utiliores, quàm ira præcipites, & animi impotentia atrociter furientes.

Lib. III. cap. 41. 42. 43. de ira. Admonitio sana.

§ 87. Quod itaque Seneca prudenter admonet, pacem demus animo, quàm suppeditabit præceptionum salutarium assidua meditatio, probæ rerum actiones, & mens ad unius honesti rectique cupiditatem intenta. Conscientiæ satisfiat : de fama non rantopere laboretur, etiamsi mala de benemeritis sequatur. Atqui nimosa miratur cæcum vulgus, audacibus honorem defert, placidos

dos habet pro inertibus. Primo fortè intuitu id magis evenit : sed
 simulac æqualitas vitæ fidem facit, non segnitiam illam animi esse,
 verùm pacem, cum prudentibus agnoscat, eandemque venerabi-
 tur & colet. Nihil igitur utile habet teterrimus ille & mirè ho-
 stilis affectus : at cuncta econtrariò mala, ferrum, tormenta,
 ignes : qui etiam omni rejecto pudore, quocunque atrocissima-
 rum cædum & latrociniorum genere manus inquinat. Nihil relin-
 quit à scelere vacuum, nec gloriæ, nec infamiæ memor, inemen-
 dabilis ubi in odium occalluerit. Quapropter in hoc toti semper
 simus, ut hoc morbo careamus, purgemus mentem, & extirpemus
 ea vitia radicè, quæ licet tenuia undecunque hæserint, rena-
 scentur : & iram non modò temperemus, sed omnino, quoad fieri
 potest, removeamus. Nec ulla res hic magis proderit, quàm
 mortalitatis cogitatio. Sibi quisque, ut alteri, dicat : Quid juvat
 in æternitatem natos indicere iras, & brevissimam turbare dissi-
 pareque ætatem ? Quid delectat, quos in honestam voluptatem
 impendere licet dies, eos in dolorem alicujus, imò propriam
 transferre torturam ? Quid ita bonas perdimus horas ? quid in
 pugnam ruimus ? quid certamina & dissensiones nobis accer-
 simus ? quid imbecillitatis obliti ingentia odia suscipimus, & ad
 frangendum fragiles consurgimus ? Iam istas inimicitias, quas
 implacabili gestamus animo, febris aut aliud malum corporis ve-
 tabit geri : jam par acerrimum media mors dirimet. Quid tumul-
 tuamur, & vitam seditiosi conturbamus ? Consistit super caput fa-
 tum, & pereunti dies imputat, propiusque ac propius accedit.
 Quin potius vitam brevem colligis, placidamque & tibi & cæteris
 præstas ? Cur non libentius amabilem te, dum vivis, omnibus,
 desiderabilem quum excefferis, reddis ? Quid clienti, quid servo,
 quid domino, quid regi tuo irascaris ? Siste gradum, paululum su-
 stine : venit ecce mors, quæ nos pares faciat.

§ 88. Apud veteres videre solent inter matutina arenæ spe-
 ctacula, tauri & ursi pugnam inter se colligatorum, quos quum
 alter alterum vexarit, suus confector spectat. Idem facimus : ali-
 quem nobiscum alligatum laceessimus, quum victo victorique finis
 æquè maturus immineat. Quietè potius pacatque quantulum-
 cunque superest, exigamus : nulli viro bono funus nostrum appa-
 reat invisum. Szpenumero rixam conclamatum in vicinia in-
 cendium solvit, & interventus feræ latronem viatoremque di-

ducit. Colluctari cum minoribus malis non vacat, ubi metus major apparuit. Quid nobis cum dimicatione & insidiis? Nunquid amplius isti cui succenses, quam mortem optas? Etiam te quiescente, morietur constituto divinitus momento: perdis itaque operam: facere vis, quod futurum est. Prorsus nolo, inquis, trucidare: sed ignominia, pudore & damno afficere, atque illatam injuriam ultione rependere. Magis ferè ignoscendum ei qui inimici vulnus, quàm qui punctiorem desiderat: hic enim non tantum mali animi est, sed & pufilii. Sive de extremis supplicii cogitas, sive de levioribus, quantulum est temporis quo aut ille poena sua totquetur, aut tu ex aliena infœlix percipis gaudium? Iam ipsum spiritum expuimus, interim dum trahimus. Dum inter homines agimus, humanitatem colamus: non timori cuiquam, non periculo sumus: detrimenta, injurias, convitia, vellicationes contemnimus, fortique animo momentanea toleremus incommoda: dum respicimus (quod ajunt) versamusque nos, ipsa aderit immortalitas.

§ 89. Porrò ut à pernicioso tenacis hujus affectus morbo quis magis coerceri præservarique possit, ne suas altius radices agere permittatur, hanc tandem curationem philosophicam finire volui explicatione illius adagii Græci, nimirum, ἰ θυμὸς ἕλατον γυναικῶν, quo ostenditur iram omnium tardissimè senescere. Sumptum autem videtur ex Sophocle, cujus in Oedipo Coloneo hæc sunt verba:

Ira tardissimè senescit.

Ἰθυμὸς γὰρ ἰθὺς γῆρας ἔχει δῖος, ἄλλο
δαρείν δαυτίων ἰθὺς ἀλγὸν ἀπέλας.

hoc est:

Senecta nulla obtingit iracundiæ,

Nisi mors: sepultos nullus attingit dolor.

Ate.

Lira.

§ 90. Idem ipsum innuit Homerus elegantissimo sanè figmento de Litis & Ate. Hanc deam facit, quæ noxas & turbas soleat immittere rebus mortalium, atque ipsam quidem acribus oculis ac perquam celeribus esse pedibus: cæterum post eam multo intervalla consequi Litas, deas quæ quod Ate turbaverit, farcire conentur. Has & strabis fingit oculis, & pedibus claudis: illud videlicet insinuans, offensas esse citas, reconciliations tardas, propterea quod injuriæ diu meminisse solent homines. Carmen Homeri ex Iliadis libro nono subscribere placuit:

καὶ γὰρ τι λυγὰ εἰσι διὸς κῆρυ μεγάλοι,
 χαλὰ τε ῥυστὰ τε παρεβλάπτει τ' ἰσθαλμῶ,
 αἰ γὰρ το καὶ μύσπιδιν εἴτις ἀλίγυσι κῆρυ,
 ἢ δὲ εἴτι σθηρῆτι, καὶ ἀρτίπῳ, ἔνυκα πῶσας
 πολλὰ ὑπεκασθῆσαι, φράνι δὲ τι πῶσται ἰσ' αἴαν
 βλάπτει' αἰθρώπυς, αἰ δὲ ἕκαστην ἰπῆτα.
 δε μὲρ τ' αἰθῆρας κῆρυ διὸς ἄσση ἰούσας.
 τῆν δε μῆρ' ἀμωσται, καὶ τ' ἑλλυσι σὺζαμῆσαι.
 δε δὲ κ' ἀλιώσται, καὶ το σφῆρας ὑποείπυ,
 ἀσσησται δ' ἀσπ ταλ γα δῖα κρησῆσαι κῆρυ,
 τῆ δ' ἔτιω ἀμ' ἰπῆσαι ἴνα βλασθῆσαι ὑποείπυ.

Quorum versuum nec indoles nec gratia, sed sententia utcunque redditur Latinis auribus :

*Nam Litas etiam genuit Saturnius ingens,
 Rugosas, pedibus claudis, ac lumine læsas;
 Quæ à tergo comitantur Ate, medeantur ut illi.
 Ipsa Ate pedibusque valens & robore præstans,
 Proinde gradu celeri longè prævertitur omnes,
 Occupat, & terras prior advenit illa per omnes,
 Mortales lædens: verùm hæ post terga sequuntur
 Sarturæ, quicquid commoverit illa malorum.
 At verò natus Iove, qui reveretur & audit,
 Se simulac adiere, huic commoda plurima gratæ
 Concilians, hujusque vicissim vota receptant.
 Rejicit at si quis præfractè & pernegat illis,
 Tunc adito Iove patre precantur, ut ilicet Ate
 Huic adsit, pœnasque suo det demique damno.*

Eiusdem Ate fit mentio Iliados τ. ubi Iupiter imputans huic deæ, quodd à Iunone deceptus esset, illam capillis arreptam, in terras præcipitem dedit, interdicens ne unquam in coelitem contubernium rediret: & quidem meritò, nullus etenim profectò apud coelites iræ locus.

Curatio Paroxyfmi ira philosophica.

QUUM salubriter Apollonius monuerit, affectus iræ nisi curentur & castigentur, in naturalem abire morbum, consilium hic per cujuslibet moribus capiendum erit,

observandumque alios alii de causis effervescere : quibus tamen omnibus probabiliter hæc ferè inhæret opinio, quòd se contemni negligique arbitrentur. Quocirca iis qui se defendunt, quasi jurè stomachentur, ita subvenire oportet, ut quod delictum est, quàm longissimè à contemptus & confidentiæ suspitione removeamus, transferentes ad hanc vel illam opinionem, nimirum ætatis inconsiderate, sexus, infœlicitatis, dementiæ, necessitatis, morbi vel similis inopinati eventus. Læsit, sed faciliè sanabitur : item puer est, vel qui non longè ab hujus imprudentia distat, cui succedere, extremæ est stultitiæ : rerum ignarus adolescens, ætati donetur, nescit se peccasse : alius temerarius, vel probe potus : vel mulier est : imò uxor, æquum erit ignoscere. At plurimum offendit : sed superior potestas, pater, frater, præceptor, amicus, collega, vicinus, quorum castigationem sæpe offensam judicamus, quæ tamen sic accipienda est, quomodo scalpellum, hierapicra vel amara medicina, abstinencia, & alia quæ profutura cruciant : si tamen læsisse agnoscitur, decet quicquid id est doloris, illius authoritati aut charitati, sive hujus amicitia condonari : vel paria faciens, damnum cum aliis illius in te beneficiis sarcies, vel cum tuis in illum offensis benignè æquabis.

§ 2. Non est injuria, pati quod prior feceris. Nocuit hic quidem, sed aliàs quàm frequenter rursus profuit, & meritis offensam redemit. Ingenui non est animi, beneficiorum oblivione admissa, injuriolæ meminisse. Is fortasse qui te offendisse arguitur, se abs te offensum, rectius queritur : non tantum sæpius est offensarum, quantum tuæ insolentiæ aut fastus. Cum primis placidos reddere deberet mutæ facilitatis conventio. Ille tibi jam nocuit, tu illi nondum : sed fortè jam alicubi læsisti, vel etiam lædes : noli astimare hunc diem vel hanc horam. Totum inspicere mentis tuæ habitum : etiamsi nihil mali fecisti, potes facere : quanto satius est sanari iram quàm ulcisci. Temporis multum absument vindicta. Multis se injuriis objicit, dum unà dolet.

§ 3. Diutius irascimur omnes quàm lædimur : quanto levius est abire in universum, nec vitia vitii componere. Num quis sibi constare videbitur, si equum calcibus repeat, aut canem morsu? Quod in luctu dici solet, aptissimè & in ira obijcietur: Utrum aliquando desines, an nunquam? Si aliquando, satius est iram relinquere, quàm ab ira relinqui. An semper hæc cogi-

tatio durabit ? vides quàm inquietam tibi denuncias vitam : qualis erit semper ira tumentis. Adijce, quòd nisi teipsum extimularis, & causas quibus irritaris, refricueris, sua sponte ira evanescet, & nervum illi dies adimet. Quanto laudabilius est illam à te vinci, quàm à sese ?

§ 4. Elegans Theognidis est sententia : Ab iis qui injuriam fecerint, jus aut rationem facti ne exigit : satis enim est illos suo premi malo. Aliena adhæc vitia in oculis habemus, à tergo nostra sunt. Ex levissima punctione sensiles admodum sumus, sed in cauterio alteri imprimendo occalluimus. Detrimentum si objiciatur, dexteritate extenuetur, & alienum elevetur incommodum. Fieri potest, ut te quis nunc læserit, qui sæpius antè à te fuit læsus : ignoscas illi, ut tibi tuo exemplo ignoscat & ipse delinquenti. Dicitur, aliquis malè de te loquutus, cogita an prior feceris, cogita de quàm multis sinistrè loquaris : cogita inquam, alios non facere injuriam, sed reponere : sæpe etiam non animo malefaciendi hoc dixisse, vel fecisse. Nihil alienæ luxuriæ ignoscit, qui nihil suæ negavit : homicidæ tyrannus irascitur, & punit furta sacrilegus.

§ 5. Magna mortalium pars peccantibus succenset, non peccatis. Faciet nos semper moderatores respectus nostri, si nos consuluerimus : Nunquid & nos tale aliquid commisimus ? nunquid sic erravimus ? Alia frequenter fecimus, alia cogitavimus, alia obtavimus, aliis favimus. In quibusdam innocentes sumus, quia non successit. Hoc perpendentes, offendentibus simus æquiores, cedamus objurgantibus, utique nobisipfis indignemur. Varia alia quæ stomachum movere videntur, variè vel purganda vel extenuanda ad hunc vel similem modum.

§ 6. Iudex est, plus credas ipsius sententiæ, quàm tuæ. Magistratus est, si nocentem punit, cede justitiæ : si innocentem, Dei judicio committe. Mutum animal est, aut simile muto : imitaris id, si stomacheris. Ferrum est, lapis, lignum, quod nocuit, & cui indignaris : lædere quidem id potuit, sed nullam facere injuriam, quæ à consilio solum proficiscitur. Morbus est aut calamitas, levi-
Injuria à consilio proficiscitur.
 or erit patienter toleranti. Bonus vir habetur, qui injuriam fecisse putatur, noli credere : malus, noli mirari. Amicus est fecit quod noluit : inimicus est, fecit quod debuit. Prudentiori cedamus, stultiori remittamus. Quis sum, cujus aures lædi nefas sit ?

Ignoverunt multi hostibus, ego non ignoscam pigris, insolentibus, garrulis? Plus tibi nocitura est ira quàm injuria. Quid ni plus? Hujus modis certus est: ista quo usque te latura sit, incertum. Quare injuriam tolerare nequis, qui iram fers? vel mavis utranque simul sustinere? Dabit poenas alteri quas tibi debet, & jam sibi dedit, qui peccavit.

Pisistratus.

§ 7. Prudenter itaque Pisistratus Atheniensium tyrannus traditur, quum multa in ejus sævitiam ebrius conviva dixisset, nec deessent qui manus ei commodare vellent, facibus hinc illinc subditis, placido tulisse animo, & irritantibus respondisse, non magis illi se succensere, quàm si quis obligatis oculis in se incurrisset. Sic & Phocion, injuria uxori suæ facta, tantum ab authoris accusatione abfuit, ut quum ille spontè, metu percussus, Phocionem accederet & veniam postularret, Se, inquiens, ignorasse quòd ejus uxor fuisset, cui damnum dedisset: hoc sermone sit usus: Mea quidem uxor nulla in re abs te læsa est, sed fortassis alia quæpiam: proinde non est quòd te usqueadèd apud me purges.

Phocionem.

Socrates.

§ 8. Socrates colapho percussus, nihil amplius dixisse perhibetur, quàm molestum esse, quòd nescirent homines, quando cum galea prodire deberent. Liberè idem docuit, siquis ira transversum se rapi sineret, hunc in semet latrocinium exercere. Nec Platonem hic prætermitti oportuit, qui quum servo suo irasceretur, non sibi imperare satis potens, hunc mox deponere tunicam, & præbere scapulas flagris iussit, sua manu ipse percussurus: at se ira commotum intelligens, sicut sustulerat, manum suspensam detinebat, stans percussori similis. Rogatus inde ab amico casu interveniente, quid ageret? Exigo, respondit, poenas ab homine irato. Tanquam stupens, gestum illum sævituro deformem, sapienti viro servabat, oblitus jam servi, quoniam alium nunc potius castigandum invenerat. Proinde sibi in suos potestatem ademit, & commotum se ratus: Tu, inquit, Speusippe servulum istum verberibus affice, ego etenim irascor: quare & plus facerem & libentius, quàm oportet. Non sit iste servus in ejus potestate, qui in sua non est. Vult aliquis irato committi ultionem, quum Plato sibi ipse jusmodi imperium abrograverit? Nihil tibi liceat, dum irasceris. Quare? tum enim vis cuncta licere. Pugna ipse tecum. Si iram vincere nequis, te vincere incipit. Si absconditur, si imperus illius comprimitur, signa quoque ejus obruamus, & illam, quantum

Plato.

seri potest, occultam teneamus : id quidem cum qualicumque nostra molestia fiet. Cupit exilire, inflammare oculos, totam immutare faciem : sed si eminere illi extra nos permittitur, supra nos est. In pectoris itaque recessu imo recludatur, feraturque, non ferat : quinimò in contrarium omnia ejus indicia flectamus : vultus remittatur, sermo sit lenior, incessus lentior : ita paulatim interiora cum exterioribus conformantur.

§ 9. In Socrate iræ nota erat, vocem submittere, loqui parcius : apparebat tunc illum sibi impetare. Coarguebatur hoc nomine à familiaribus : nec exprobratio latitantis iræ, illi erat ingrata. Quid ni placeret, iram suam à multis intelligi, & neminem sentire? Sensisset verò, nisi jus amicis reprehendendi objurgandique se, dedisset, quemadmodum ipse sibi in amicos sumpserat. Quanto magis hoc nobis faciendum esset? Si contumeliam tibi factam exaggeras, num gravior ea fuerit, quam Diogeni Philosopho contigit, in mentem revoca : cui de ira quàm maximè disserenti adolescens protervus inspuit. tulit hoc fortiter & prudenter : Non quidem dicens, irascor : sed tamen dubito, an irasci oporteat. Lepidius illud Catonis responsum videtur, cui causam agenti quum in frontem mediam, quantum poterat attracta pingui saliva, inspuiisset Lentulus ille factiosus & impotens, absterfit faciem : Affirmabo, inquires, omnibus Lentule falli eos, qui te negant os habere.

§ 10. Pulchrum & illud Aristippi, qui cuidam, qui ob iram in verba venerat, dixit : Ne quæso à verbis propter iram discedamus, sed potius ab ira propter verba. Idem cuidam maledicenti ait : Tu maledicendi dominus, ego audiendi. Iridem Pericles aliquando convitiis in foro impetitus à quodam impuro homine, totum diem tacitus eum sustinuit, interim quod habebat negotii, conficiens. Vespere domum modestè abiit, & subsequente eo, nihilominus famulo suo mandavit, ut ei domum eunti præluceret. Laudatur hic quoque Archytæ Tarentini factum (quanquam à Lactantio reprehendatur) qui dum se Pythagoræ præceptis Metaponti penitus immergit, magno labore, longoque tempore solidum opus doctrinæ complexus, postquam in patriam revertitur, ac rura sua revivere cœpit, animadvertit negligentia villici corrupta & perdita : intuensque malè meritum, Sumpsissem, inquit, à te supplicium, nisi tibi iratus essem.

effem. Maluit impunitum dimittere, quàm propter iram iusto gravius punire.

Charilais.

§ 11. Scitum & illud Charilai Lacedæmoniorum regis, cui se-
quum ingereret audacius insolentiusque ex servis unus, quos He-
lotas vocant, *ὄρετόν*, ait, *καταλάω τόν, εἰ μὴ ἀφροσύνην*. hoc est, per
Castores, te enecassem, ni irascerer. Aded putabat, nihil rectè di-
ci fierivè ab irato, ut ne in servum quidem animadvertere voluerit
commotior. Quare & Socratis fuit sententia : Iratus filio, ipse te
coerce. similiter Democriti : Castiga iudicio, non ira adhibita. In-
Socrates. dignatus etiam servo Socrates : Cæderem te, inquit, nisi irascerer.
Servi castigationem in tempus sanius distulit, dum interea defer-
vesceret iræ tumor: Idem publica convicia ab Aristophane passus,
non modò non ægrè tulit, sed obvium etiam interrogavit : Num se
rursus ad similem rem aliam opus haberet? Quàm facilè putes in-
ter paucos maledicta sustinuisset ille, quem ne publicè quidem in
frequenti theatro jactata commovere potuerunt? Sic & Augustus
*Augus-
tus Cæ-
sar.* Cæsar ex urbe Aegina scripsit, quum populus Atheniensis videretur
deliquisse quiddam : Non arbitror vos latere, quòd irascor :
neque enim Aeginæ hybernaturus sum. Nec aliud illis vel
dixit vel fecit : satis habens, illis comminatum esse, si desisterent.

*Alphon-
sus rex
Sicil.*

§ 12. insigne adhæc exemplum ostendit Siciliæ rex Alphon-
sus, qui quum Pyrrhum pocillatorem suum iussisset Gaspari cui
dam suo aulico, quicum graves Pyrrhus gerebat inimicitias, pate-
ram quam manu gerebat, propinare : Pyrrhusque mandatum gem-
inanti non paruisset, Alphonsus ira succensus, Pyrrhum stricto
gladio insequitur : at ipso apprehenso, sibi imperavit, *gladiumque*
abjecit, ne quid ira exagitarus designaret crudelius, cujus postea
ipsum poeniteret. Accedat & Demonacis documentum, qui ubi
quendam vidisset servum suum virgis tractantem : Desine, inquit,
*Demo-
naci.* te servo tuo similem ostendere. Servus enim est, qui suis affectibus
& cupiditatibus imperare nequit. Hæc & similia mentis oculis op-
posita, animi impetum vel suppriment, vel lenient.

§ 13. Habenda insuper hic ratio ætatis, sexus, morum, mini-
sterii, dignitatis & autoritatis, & contemperandum ad cujusli-
bet sortem pharmacum. Quemadmodum si puer est, vel verbis aut
minis redarguatur, vel virgis coerceatur : si maturior fuerit
ætas, sive uxor, aut famulus, aut senex, vel potentior, ita

commutabis consilium, ut quosdam terrendo places: alios objurgatio, alios confessio, alios Pudor cœpto dejiciat: nonnullos modesta admonitione, vel etiam precibus vinces: sermone etenim blando & benignitate ut plurimum in hoc tumore deponendo plus efficitur, quàm repugnando. Admodum igitur prudens fuit Pythagoræ consilium: Ignem gladio ne fodias: hoc est, iratum & tumidum animum verbis maledicis ne laceffas. Iræ item sedationem esse mansuetudinem, docet Aristoteles: ut quoque aqua tepida inflammationes, sic orationem humanitatis plenam restinguere iram, testatur Plutarchus: nec ullum, ut videtur, iræ remedium aliud, nisi apta amici oratio, teste Menandro.

*Pfarp-
tar & ab
Hierony-
mo l. III.
contra
Ruffi-
num. 2.
Rector.*

§ 14. Cum primis verò operæ pretium est, ut maturè quis hunc affectum pessundare, ab eoque desuescere omni conatu discat. Siquidem ter aut quater aut aliquoties iræ fervorem comprimenti, id ipsum evenire palàm fiet, quod Thebanis, qui superatis quandoque Lacedæmoniiis, qui ad id temporis credebantur invicti, nunquam postea iisdem prælio cessere. Quapropter, ut est apud Ovidium:

*Lib. 1. de
remed.
amor.*

*Dum furor in cursu est, currenti cede furori,
Difficiles aditus impetus omnis habet. Item:
Sed nunquam dederis spatiosum tempus in iram,
Sæpe simultates ira morata facit.*

Eleg. 7.

§ 15. Cæterùm præsentissimum mali hujus præcipitis remedium est mora sive dilatio, si induciarum tantillum prius quis sibi donet, quàm erumpat, aut alius ab eo impetret: interea primus fervor relanguescit, & caligo mentem premens aut residet, aut minus opaca est. Rectè tempus sedare moram Aristoteles docuit: & apud Ovidium legitur, iram interire mora. Huc etiam illud Livii spectat. Daret spacium iræ. Hinc priscos Romanos instituisse Plutarchus scribit, ut securibus, quæ præferebantur magistratibus, virgarum alligarentur fascès, ut dum fascès solverentur, magistratui spacium cogitandi daretur, ne ira succensus ea fieri imperaret, quorum postea eum frustra vel sero poeniteret.

Mora.

*2. Rector.
1. de arte
am.*

*Cæsaribus vir-
garum
fascès ab-
ligabant
Romani.*

§ 16. Eodem facit Athenodori Philosophi documentum, cui senectutis cautatione flagitanti ut sibi domum redire liceret, Augustus concessit. At quum ille Cæsari dixisset vale, cupiens aliquod philosopho dignum monumentum apud illum deponere, adie-

*Atheno-
dori docu-
mentum.*

cit : Cæsar quàm fueris iratus , ne quid prius dixeris fecerisve , quàm Græcarum literarum vigintiquatuor nomina apud te recen- fueris. Cæsar autem philosophi dextram amplexus : Adhuc , in- quit , te præfente mihi opus est. Eumque totum annum apud se de- tinuit , dicens illud Græcorum proverbium , Silentii sunt tuta fidi præmia : sive approbans philosophi dictum , quodd rutum esset ir- ram premere , ne prorumpat in verba : sive sentiens , philosopho profuturum fuisse , si hoc dictum non subjunxisset jam abaturus. **Quanquam tam salubris admonitio longè aliud & magnificum ali- quod merebatur præmium.**

§ 17. Tale quid & à Sex. Aurelio proditum memini. Idem Theodosio Imperatori ab Ambrosio suafum esse scribitur , quum ob aulicum quendam ludis Circensibus occisum Theffaloniciæ , in- gentem multitudinem trucidari iussisset , objurgatus ille ab Am- brofio , monitusque ut nihil statueret iratus , antequam viginti- quatuor literas Græcas recenseret , quo videlicet illa iræ concita- tio interim temporis intervallo languesceret. *Fuitque hæc præci- pitantia legis ferendæ causa , quæ hodie extat in Codice Iustini- ani , qua cavetur , Si quis edicto Cæsareo occidi iussus , executio senten- tiæ ad dies triginta prorogetur. Nec illaudabile exemplum hic o- stendit Augustus , ubi Cornelium quendam de vita uxoris accusan- dum curasset , isque in senatu respondisset , Se de voluntate & con- filio Cæsaris eam duxisse : ira vehementer incitatus , nihil acriter nihilque fecit acerbè , sed statim exiit e senatu , ac paulo post re- versus est.*

*Leuthe-
dasi C. de
panis. l. 1. §
vindicat-
vi.*

*Primus
ira sup-
tas non
semper o-
ratione
multen-
das.*

§ 18. Adhæc , qui alienam volet lenire iram , primum ejus im- petum non semper oratione conabitur mulcere , dum furda est , a- mens , turget ac furit : detur illi leve spacium , remedia in declina- tionibus juvant , nec humorum affluxus aut spirituum in initio magis concitandus. Initia morborum sæpe quies curat. **Quantu- lum , inquis , prodest antidotum tuum , si sua sponte desinentem iram placat ?** Primum , ut citius desinat , efficit : deinde custodiet , ne recidat : ipsum quoque impetum , quem lenire non audeat , fal- let : removebit item omnia ultionis instrumenta. Simulabit adhæc quandoque propriam iram , ut tanquam adjutor & doloris cõmes , plus sibi fidei in admonitionibus conciliet , moras necet , & ~~dam~~ majorem quæret poenam , præsentem differet. **Omni arte requiem fur ori permittet.**

§ 19. Si tamen vehementior fuerit, aut pudorem illi cui non resistit, incutiet, aut metum : si infirmior, sermones inferet vel non ingratos, vel novos, & cognoscendi cupiditate avocabit. Medicum ajunt, quum regis filiam curare deberet, nec sine ferro posset, dum tumentem mammam suaviter foveret, scalpellum spongia tectum impressisse. Restitisset puella remedio palam admoto : eadem quia non expectavit, dolorem tulit. Quædam non nisi decipita sanantur. Alteri dices, Vide ne inimicis tuis voluptati sit iste animi tumor : alteri, ne quid deterius inde ipsi accidat : & licet quidem ipse indigneris, te tamen non invenire dolendi modum, sed tempus expectandum esse : ipsum qui læsit, daturum proculdubio poenas. Moram si impetraveris, jam viceris : ea autem variis quærenda modis.

§ 20. Durius verò asperiusque mox castigare ira exardescentem, quandoque incitare & magis exasperare est. Blandis verbis plus sapius effeceris, quàm acribus verberibus. Claudiani huc consilium alloquentis Honorium accersatur :

*Panegy.
in A. con-
sulat. Ho-
norii.*

*Te Medas mollisque Arabs, te Seres adorent :
Si metuis pravaque cupis, si duceres ira,
Servitii patiere jugum, tolerabis iniquas
Interius leges : tunc omnia jure tenebis,
Cum poteris rex esse tui : proclivior usus
In pejora datur, suadetque licentia luxum,
Illecebrisque effrena fovet : tunc vivere castè
Asperius, cum prompta Venus : tunc durius ira
Consultitur, quum pana patet. Sed comprime motus,
Nec tibi quid liceat, sed quid fecisse decebit.*

Præservans curatio Iræ medica.

QUANDO res ardua videtur, vereque est, iram compescere, multò haud dubiè major erit custodia ipsa & providentia, quæ prohibet, ne in iram incidas. Ab ira autem prorsus liberari simulac quis velit, non continuò quis potest : at comprimere illius perturbationis intemperantiam atque insolentiam potest, teste nostro Galeno. Consilio itaque medico ab ira præservaturus, quæ optima curandi ratio, à primordiis hominis inchoare decrevi, ut nimirum natis recentibus nutrices

*Lib. de
cognosc. &
curand.
animi
morb.
Nutrices
quales es-
se debent.*

feligantur animi perturbationibus minimum obnoxie, & potissimum ab iræ æstu liberæ, quando temperamentum istæ vitient; indeque corruptum affundatur infantibus lactis alioqui salubre alimentum.

§ 2. De matribus nihil hic dico, quarum lac semper pueris familiarius utiliusque ut mirum sit, nec parentibus Christianis dignum, quasdam nimis delicatulas eò lascivix prolabi, ut *tenellum* dulcissimumque sui pignus in alterius: peregrinæque mulieris sinum abjicere malit, quàm incommodum, si incommodum dicendum sit, in papillis suavissimo ori infantis sui indendis sentire: egregiam interim navare operam voluptati suæ, huic sedulo invigilare & vigilanter inservire fatagunt, immemores in tantæ necessitatis usum à Deo opifice prudentissimo donatas esse *mammillas*, ut eodem scilicet nutrimento fruantur nati, ex cujus fomite initium cepere & augmentum: nec ad ornatum modò adjectas, imò usui consecratas, tanto, quàm organa generationi mancipata. Quis nescit, *tenellas plantas ex suo primigenio familiarique fundo in peregrinam, nec sibi conformem sedem, ubi nativo succo destituitur, vel prorsus degenerare, vel flaccescere, sive interire?*

§ 3. Et si non aliud hic movere oporteret, quis non videt, conductitias nutrices plerasque ferè omnes ex illegitimi concubitus frutione concepisse? ex earundem succo quum nutriantur adulescantque infantes, quis non experitur, eos frequentius erga has singularis affectus studio trahi, quàm erga matres, quæ eos genuere? Assumptum diu alimentum immutare hominis temperamentum, atque consequi animi mores, quilibet sanus meminerit. Quot insuper, Deus bone, ex nutricum somnolentia negligentiaque non solùm variis corrupti morbis contabuere pueri, sed & præmatura morte suffocati occubuere? De impudicis earundem moribus nihil addam, ne quorundam hic bilem in me concitem. Malunt siquidem in media cæcutire & perire luce, dummodò suis indulgeant affectibus, quàm iisdem sepositis, videre & felici vita frui. Folia ficus obtendit Eva, prætexit Adam, fatua uxor, insullus maritus, Hic nihil dictum volo, ubi nutricum operam ex morbo vel naturæ vitio postulat necessitas: sed tum delectus habeatur in quærendis probis, modestis, piis & sollicitis, quæ nonnunquam inveniuntur.

§ 4. Educatio inde maximam requirit diligentiam. Facile enim est, teneros adhuc animos componere. Difficulus reciduntur vitia, quæ nobiscum creverunt.

*Qua semel est imbuta recens, servabit odorem
Testa diu.*—

*Horat.
S. Epist.*

Crescit licentia spiritus, servitute comminuitur. Proinde inter utrumque regendus puer, ut modò frenis coerceatur, modò urgeatur stimulis. Nihil per iracundiam exoret, quod flenti negatum fuerat: quieto offeratur. Illius perperam facta exprobrentur cum dexteritate pro uniuscujusque natura. Ut incendium, qui non addit fomitem, restinguit: sic & iram, quisquis non alit nascentem. Præceptores habeat placidos, qui non temerè ad quævis etiam minutissima excandescant, rixentur, & animi sui impotentiam verberibus, baculis & quacunquere obvia ostendant, pessimoque sint exemplo. Non commendetur Orbilio: non Philagrio, qui Cilix, sophista, auditor Lolliani, admodum fuit iracundus. Rogatus, quamobrem non delectaretur educandis pueris? Quoniam, inquit, nec meipso delector, Agnoscebat naturæ suæ vitium: erat enim iracundus & morosus, eoque non aptus ad teneram ætatem formandam. Dormitanti auditori hic pugnum impexit. Hodie stulti parentes nullis libentius suos committunt liberos, quàm hujusmodi truculentis & asperis hominibus. Semper puero eximatur illatæ injuriæ opinio.

Præceptores.

Philagrium.

§ 5. Nec fastum iræque ansam subministret pretiosus ejus vestitus, vel de subsequutura hæreditate, divitiis, potentiæ persuasio. Cibis non infarciatur: minus offendet tenuior victus: distenduntur alioqui corpora, & animi cum corporibus tumescunt. Pueris vinum sentit negandum Plato, ignemque igne incitari verat: at hic ratio habenda temperamenti, ut his qui temerè inde effervescent aut offenduntur, subtrahatur. Observanda & consuetudo & regio. Labor citra lassitudinem illos exerceat, ut minuatur & non consumatur calor, nimiusque ille feruor despumet. Lusus adhæc moderati proderunt. Voluptas siquidem modica animos laxat temperatque.

Vestitus.

Victus.

Exercitium puerorum.

§ 6. Iam porrò consideremus, quid hic ars nostra in quacunquere ætate per victum in sex rebus necessariò corpus nostrum alterantibus valeat. Quantum itaque ad ambientem nos aërem, cujus fruitione ne quidem tantillum temporis carere possumus, per-

Aër.

tinet, sit is frigidus & humidus vel temperatus, nec calore insigni & siccitate spiritus inflammet, humores adurat, & corpora nimis calefaciat: quemadmodum in æstivo aëre homines non modò reddi biliosiores & ad iram proniores, sed & animalia cætera, potissimum autem venenosa, animadvertimus.

*Exercitia
enjuscu-
que ata-
in.*

§ 7. Exercitia conveniunt moderata, & legitimo tempore adhibita, ne transgressis limitibus ob vehementiam & temporis inconvenientiam, spiritus incendas, & corpus acrioribus mordacioribusque repleas humoribus, obstructionesque viscerum concites. Balnei aquæ dulcis & potabilis usus subinde proderit: siquidem spiritus & humores acres humectando mitigat, bilem laxatis poris insigniter digerit, & qualitatibus suis immoderatum fervorem restinguit. Longæ vigiliæ, ut sanguinem reddunt biliosiore, spiritus exagitant consumuntque, & propterea iræ ansam porrigunt: ita somni beneficio corpus humectatur, spiritus consopiantur, & sanguis redditur benignior.

*Balneum
aqua dul-
cis.*

*Vigilia.
Galen. in
expos. l. 7.
aphor. 18.
Somnus.*

Cibus.

§ 8. In cibo hic habeatur delectus, ut quæ dulcia sunt, caveantur, uti mel, saccharum: & ex iisdem confecta: item acria, velut cepæ, porra, allia, acetum vehemens, uterque raphanus, sinapi: quemadmodum & multus aromatum usus, uti piperis, zinziberis, galangæ, atque id genus reliquorum: adhuc amara, velut lupini, absinthii vulgaris coma, amigdala amara: sale insuper multo imbuta, ut quorundam animalium & piscium carnes, & alia sale diutius conservata.

Potus.

§ 9. In potu hoc esto discrimen, ut dulcia, velut mulsium, vina item dulcia, potentia, fumosa vitentur, quemadmodum & cerevisia pingnis, generosa, lupulo multo imbuta, & absinthites.

Crapula.

Crapula omnis, ut virus præsentissimum, prorsus fugienda. A comestationibus abstinendum, quia in iis ne sobriis quidem sæpe pudor est, & facillè hic sales & jacta in dolorem tuum verba afficient: solutiora cuncta reddit vinum. Proinde non omnino temerè Plato jubere videtur, ut pueri citra duodevicesimum annum à vino prorsus abstineant, quod nimirum ignem super ignem in corpus animamque, antequam labores capessere incipiant, inducere non conveniat: atque ita juvenilis habitus in furorem proni rationem habendam consulit: postea verò ad annum usque trigagesimum, mediocre quidem vinum concedit gustandum, sed à nimio ejus usu & temulentia penitus cavendum monet.

*In Timæo
& 2. de
legib.*

net. Cæterùm ad annos quadraginta progressis permittit in convivii epulari. At verè Christiani hic sibi limites præfigere norunt. Cum itaque ex calidorum ciborum potuumque usu continuò maximum iræ fomentum subministratur, nemo sanæ mentis non iis uti malit, qui animum è tam truculentæ bellæ faucibus eripiant, maximè verò, quum tot ciborum potuumque genera suppeditarit benignissimus Deus, singulari delectu in sanitatis nostræ necessitatem usurpanda, ut nihil sit quod jurè hic desiderare debeamus.

§ 10. Sed hic rursus observandum, ne in quantitate delinquatur. Quemadmodum enim in ventriculum imbecillum temperatus etiam victus affatim ingestus, corrumpitur, putrescit, & bilis occasionem frequenter exhibet: ita & fames immoderata & inrempeſtiva inedia, uti etiam sitis illegitima, choleram augent: alimentum etenim commodum, sanguinem reddit blandum, nec modò hominem hilarem facit, sed & feras: id quod leonis exemplo facilè testaretur. Hinc & Alexander Aphrodisæus: *Cibo post jejunium ingesto, ait, frigus invadere, nec alia id causa contingere, nisi quòd materiæ in jejunio aggregentur acriores: assumpto autem nutrimento membra jam confirmata bilem versus cutem propellunt: itaque fit, ut rigor oriatur: bilis etenim membra remordet excitatque ad repellendum. Cæterùm à jejunio, tam salubris antidoti usu, neminem dehortari volo, quum maxima mortalium pars suapte sponte illud abominetur nimis: quod certè dolendum, si unquam aliàs, tum sanè ævo hoc calamitosissimo.*

*Lib. 3.
probl.
134.*

§ 11. Quum verò jecur ob viarum angustiam, & ob transeuntis continuò substantiæ, copiam, obstructionibus mirè sit obnoxium, quibus auctis ferè bilis flava gignitur: hoc si animadvertitur, confugiendum ad ea quæ ejusmodi obstructiones solvunt, & collectam bilem protrudunt: cujusmodi sunt radices quinque aperitivæ cibo incoctæ, vel in aceto maceratæ, intybus hortensis & agrestis, cichorio & omne scridis, sonchi, hieracii & chondrillæ genus, fumaris, cuscuta, eupatorium, lupulus, absinthium Romanum, herbæ capillares, asarum: syrups item, de bizantiis cum aceto, de duabus & quinque radicibus, acidus simplex & compositus, de cichorio cum rhabarbaro, & reliquæ id genus plantæ, syrups, eodemque spectantes trochisci, & aliæ confectioes.

Obstructiones jecoris solentia.

*Bilem
potam-
tia.*

§ 12. Inter ea autem quæ evacuant bilem, rhabarbarum jure primum fortitur locum deinde Syrupus rosatus solutivus, diacatholicon, electarium rosatum Mesue, elect, de succo rosarum, diaprunis solut, & quædam alia. Senex quidam decrepitus ad iram mirè pronus, post obitum sine cysti & felle inventus est, in cuius loco ingens confederat calculus.

*Conubi-
tar.
Paul. A-
gin. lib. v.
cap. 35.
Ari-
stot. 30.
problem.
Ethi. Al-
manfor.
Majira.*

§ 13. Hic & concubitus suum habet locum, qui sua utilitate non caret: præterquam enim quod plenitudinem vacuat, corpus auctum, leve & virile reddit, etiam quod ad animum spectat, rationis vim impeditam solvit, ingentes remittit iras, reducit & ad modestiam quovis alio modo insanientes, paritque & hilaritatem & alacritatem.

*Clinias
musicus.*

*Empedo-
cles.*

Lib. 14.

Saul.

*1. Reg.
16.*

Titus.

§ 14. Nec parum hic sæpe prodest Musica, quam mirè rempestatem mentis placare, permulcere, emollire, sistereque procellosas ipsius motiones, aliquando observatum est. Pythagoras animi perturbationes lyra sedabat. Confusis oculis virentia conferrunt, quibusdam coloribus imbecilla acies acquiescit, quorundam splendore perstringitur: sic mentes ægras studii læta permulcent. Quare forum & in eo patrocinia judiciorum tales cavere debent, nec rerum actionibus, maximè gravium, supraque vires magnarum fatigandæ. Sic & Clinias musicus, si quando ad iram provocaretur, arrepta statim lyra, gliscentes animi motus compecebat. Empedocles Agrigentinus iræ violentia furentem adolescentem (qui ipsius hospitem damnati patris delatorem gladio adoriretur) cantu revocavit, sedatioremque reddidit. Athenæus tradit, Arcades vita & moribus asperrimos, musicam tamen è sua republica non exclusisse, nec luxus, nec deliciarum gratia, sed ut vitæ ac morum duritiem emollirent, quam sanè in aspero cœlo contraxerant. Saulem regem exagitatum toties cythara à Davide fuisse liberatum, perhibet historia sacra. In corporibus tamen quæ facillè afficiuntur, diversa sæpius ratio cum dextertate habenda. Tale fuit Titi Vespasiani filii, qui quum intellexisset patrem Imperatorem esse creatum, in gravissimum incidit morbum, resoluta calore naturali præ gaudio: idem aliàs à perito medico ad iram provocatus, à morbo statim liber evasit, naturali calore excitato.

Gemmae.

§ 15. Hic non erant prætermittendæ gemmæ, puta corneolus, sapphyrus & topazius, qui prærogativa singulari plerisque adversus

adversus iram valere creduntur, Quod si verum fuerit, à quàm plurimis magno redimi, & in assiduo usu conservari religiosè deberent.

Remedia Iræ Theologica, tam præservantia quàm etiam curantia.

NU N c ad præcipuum, primum, certissimum, & omnium saluberrimum iræ antidotum, ex divini fontis scaturigine tractum concinnatumque progrediamur. Quem enim patris nostri cœlestis reverentia, quem redemptoris nostri Iesu Christi doctrina sancta, quem consolatoris Spiritus sancti testimonia in ordinem redigere, aut religio compescere, seu conscientia stimulus retinere nequeunt: quomodo hic ullum aliud ex ratione erutum argumentum aut persuasione genus, vel victus gratioris mutationem aut pharmaca amara admittet? Hac itaque via successum curationis foeliciter sperare volumus, eamque modo quocunque experiri.

§ 2. Cum primis verò meminisse oportet, ut quotidie hora matutina oremus attentè, quo sensibus nostris imperare, affectus nostros coercere, & à malo nos conservare dignetur omnipotens Deus: subveniat & ille articulus in ea oratione, qua ut Deum patrem quotidie interpellaremus, nos docuit æternus ejus filius, nimirum: Remitte nobis debita nostra, sicut & nos remittimus debitoribus nostris. Hoc si ex animo oremus, & exaudiri velimus, necessario omnem alteri noxam & offensionem condonare, nec ullum iræ aut ultioni locum dare oportet?

*Oratio
matutina.*

*Matth.
6. Luc.
11.*

§ 3. Quid similiter ante somnum faciendum, exemplo Agathonis abbatis docemur: hic gloriari solet, quod nunquam cepisset somnum, nisi prius suam adversus alios, & aliorum adversus se indignationem placando sopivisset: implens illud breve quidem, sed multæ perfectionis præceptum: Diverte à malo, & fac bonum: inquire pacem, & persequere eam. Idem dicere consuevit, Iracundos Deo atque hominibus odio esse. Sicut enim humilitas pacem conservat: ita lites concitat iracundia, concordiamque dissipat. At plurimum hic vulgò & à cunctis ferè erratur, quæruntur causæ, finguntur offensæ, inque his ipsis quæ veræ sunt causæ, iræ modus exceditur. In omnibus peccatis velum

*Agatho
abbas.*

aliquod excusationis obronditur, & est excusatio ipsa peccatum. Tu quia non tibi ut Deo paretur, irasceris: & tamen Deus ipse quotidie verbis ac rebus offenditur, nec semper succenset nos omne verbum casu elapsum, ad injuriam capitalem trahimus, impatiens genus.

*Irarum
occasionem
vitanda.
Gen. 13.*

Gen. 36.

*Nicoph.
Calistus
lib. 11.
eccl. hist.
cap. 43.
en Evagr.*

§ 4. Quin potius universæ irarum occasiones sunt vitandæ. Quum Abrahami & Lothi pastores asfruis jurgii contenderent, placuit utrique, ut ex Bethel discederent utrinque. Itaque Abrahamus in Chananaea, Lothus in oppidis campestribus habitavit circa Sodomam. Item, quum Esaus & Iacobus fratres Isaaci filii in Chananaea maximis pollerent opibus, Esaus cum suis aliud concessit, ut à fratre longius abesset, quoniam propter facultatum copiam simul habitare nequibant. Ægyptius quidam monachus interrogatus, cur aded se omnibus corporis voluptatibus subtraheret? respondit: Ut hac ratione omnem iræ causam & occasionem præcidam. Ira quippe, ut voluptatibus excitatur, ira etiam voluptatum suppressione sopitur.

§ 5. Præsentissimum sanè remedium fuerit, si in delicto hominis in te cogites, quæ, quanta & quoties tu in Deum deliqueris, quam multis nominibus illi sis obnoxius. Quantum tu condonaris debitori fratri, tantum tibi remittet Deus. Hanc dissolvendi æris alieni rationem, nos docuisse ipsum creditorem vides. Non recusabit legem, quam ipse promulgavit. Tu ut à culpa libereris, hæc illuc cursitas, nihil non moliris, nullum non moves lapidem: sed ut omnia facias, nulla tamen commodior ratio, qua post offensam Deo reconcilieris, quàm si tu offensus reconciliere fratri. Sic clarè *Matth. 5.* docuit servator noster Christus Iesus: Si obtuleris munus tuum ad aram, & illic recordatus fueris, quòd frater tuus habet aliquid adversum te, relinque illic munus tuum coram altari, & abi, prius reconcilieris fratri tuo, & tum veniens offer munus tuum. Habeto benevolentiam cum adversario tuo citò, dum es in via cum illo, ne quando te tradat adversarius judici, & judex tradat ministro, & in carcerem conjiciaris. Amen dico tibi, non exibis illinc, donec extremum persolveris quadrantem. Condona injuriam proximo tuo, ait Sirach, & te præcante peccata tua dissolventur.

Cap. 28.

§ 6. At durum est, inquis, animum ob invecam injuriam immenso turgentem spiritu comprimere. Hic in mentem veniat, quanto

quanto acerbiora, pro te sustinuerit Christus. Quid eras, quando pro te animam impenderet preciosam? nonne hostis? Qua mansuetudine quotidie te patitur, veteres iterantem toties noxas? Postremò, qua lenitate ille pertulit probra, sputa, vincula, blasphemias, verbera, mortem denique aspernam? Quid de capite gloriaris, si non curas esse in corpore? Minimè Christi membrum eris; nisi vestigia Christi sequaris. Attende ipsius verbis: Siquis me sequi vult, abneget semetipsum, & tollat crucem suam quotidie, & sequatur me. In abnegatione sui ipsius vincitur in primis iræ motus & vindictæ libido, atque crucem ferendo, quancunque adversitatem citra ullum animi rancorem tumoremve patienter toleramus.

*1 Petr. 2.
Matt. 16.
Marc. 8.
Luc. 9.*

§ 7. Sed indignus est, cui remittatur. Itane tu dignus eras, cui remitteret Deus? In teipso vis experiri misericordiam, & in fratrem severam exercere justitiam? Multumne est, si peccator ignoscas peccatori, quum Christus pro suis tortoribus patrem interpellaverit? Arduum est, non referire fratrem, quem & diligere juberis? Grave est, non remeteri maleficiem, pro quo nisi beneficium, retuleris, non hoc eris in servum tuum, quod Christus in servum suum fuit? Tandem, si indignus hic cui beneficium pro maleficio reponatur: at tu dignus qui facias, dignus Christus pro quo fit. Eleganter hic Augustinus: Iram fratris tunc portabis, quum tu adversus eum non irasceris, ut rursus eo tempore, quo te ira præoccupaverit, ille te lenitate & tranquillitate supportet. Et Isidorus: Magna est virtus, si non lædas, à quo læsus es: *In Soliloq.* magna est fortitudo, si etiam læsus, remittas: magna est gloria, si cui potuisti nocere, parcas. Et alibi: Si non potes iram vitare, *Lib. 1. Solil.* tempera: si non potes furorem cavere, cohibe.

§ 8. Atqui antiquam tolerando injuriam, invito novam: repetet injuriam, si hanc intulerit impunè. Si citra culpam vitare potes, vita: si mederi, medere: si refarcire, refarci: si furentem sanare, sana: sin minus, pereat ille solus potius, quàm tecum. Istum qui læsisse putatur, commiseratione, non pœna dignum existima. Tunc præcipua mansuetudinis laus, quum iræ causa justissima: *Basil. in epist.* pax & mansuetudo characteres animæ piæ. Vis eum laude irasci, irascere vitio, non homini. Iracundus es, inquit Chrysostomus, esto in peccata tua talis, objurga animum tuum, flagris cæde conscientiam, vehemens esto iudex & acerbus in propriis delictis: hoc enim

est iræ lucrum : ob hanc siquidem causam Deus eam nobis *indidit*. Et alibi : Alieni ab ira sumus : non enim ubi ira fuerit habitat Spiritus sanctus. Item : Ira consilium non habet. In iracundo omnia sunt turpia. Vis impunè stomachari ? irascere, sed noli peccare : quod consilium est prophetæ & regis Davidis. -Vbi Cassiodorus : Motus animi, inquit, in potestate nostra non est, sed Dei gratia temperare possumus. Proinde quod naturæ est, permittit : quod culpæ, Prohibet. Quod apostolus edisserens : Sol, ait, non occidat super iram vestram : quia irasci, hominis est : & iræ finem imponere, vel iram non perficere, Christiani, uti docet D. Hieronymus. Idem in alia epist.

*Super
Matt. 2.
Ad pop.
Antioch.
homil. 18.*

*Ambros.
de Iacob.
& vit.
beat. 1. 1.*

*In epist.
ad Sal-
vianam
de virgi-
nit. ser-
vanda.
Ad Do-
mestri-
dem de
virgin.
serv.
De Iacob.
& vita
beata 1. 1.*

*Ad Ver-
cellen.*

*Super
Lucam.
Lib. 1.
cap. 21.*

§ 9. Affectus & perturbationes, quàm diu in tabernaculo corporis huius habitamus, & fragili carne circundamur, moderari & regere possumus, amputare nequimus. Sic & D. Ambrosius : Est & passio gravissima, culpa conscientie, quam ratio emollit & comprimit. Emolliri enim potest, eradicari non potest : quoniam animus qui est rationis capax, non est *suarum passionum dominis*, sed reprehensor. Neque enim fieri potest, ut facilis ad iracundiam, non irascatur : sed ut ratione se temperet, indignitatem cohibeat, à puniendo se revocet, &c. Idem : Ex si irascimur, affectus noster modum recipiat, sed secundum naturam, non peccatum præter naturam. Item : Mitiga affectum tuum, & non irascaris, aut certè iratus ne peccaveris. Et in Offic. Caveatur ira, aut si præcaveri non potest, cohibeatur. Mala enim lex peccati est indignatio, quæ ita animum perturbat, ut rationi non relinquat locum. Et 2. Off. Resiste iræ, si potes : cede, si non potes : quia scriptum est, Date locum iræ. Si prævenerit & præoccupaverit mentem tuam iracundia, & ascenderit in te, non relinquant locum tuum. Locustus tuus patientia est. Item : Non mediocre est mitigare iracundiam, non inferius quàm animo non commovere : hoc nostrum est, illud est naturæ. Ibidem : Qui sibi irascitur, quia citò mutus est, desinit irasci alteri.

*Cassiod.
Super it-
lud P sal.
irascimi-
ni & mol.*

§ 10. Qui autem vult iram suam probare justam, plus inflammatur, & citò in culpam cadit. Melior est autem, secundum Salomonem, qui iram continet, quàm qui urbem capit : quia Ira etiam fortos decipit. Cavere igitur debemus, ne in perturbationes prius incidamus, quàm animos nostris ratio componat. Exanimat enim mentem plerunque aut ire aut dolor aut formido mortis,

& improvise percellit ictu. Ideo prævenire pulchrum est cogitatione, quævolvendo mentem exerceat, ne repentinis excitetur commotionibus, sed jugo quodam rationis & habenis constricta mitescat. *Basiliius*: Non decet, inquit, ut super iracundia fratris sol occidat, ne quando nox traducatur inter utrunque & relinquat in die iudicii inexcusabile crimen.

§ 11. Quò itaque natura ad hoc vitium magis propendet, tanto diligentius temnet multò antè præmunito, semelque hoc decretum animo inculpato tuo, ne quid unquam vel dicas vel facias commotus. Nihil tibi credideris succensenti. Suspectum esto, quicquid ille animi impetus distaverit, etiamsi videatur honestum. Ira enim viri justitiam Dei non operatur, teste *Iacobo*. Ubi *Beda*: Qui iratus aliquam profert sententiam, etsi ille quantum ad se, justam reportet sententiam: iste tamen qui non amore justitiæ, sed livore odii in eum sententiam dedit, justitiam Dei, in quem perturbatio non cadit, non mutat. Piè itaque *Gregorius* admonet: Si is qui corrigere nititur, ira superatur, opprimat priusquam corrigat. Nam dum plus quàm debet, accenditur, sub justæ ultionis obrentu ad immanitatem crudelitatis effrenatur. Suprà in *Pisone* id ostendi.

*Cap. 1.
Et habetur
sur 11.
quasi. 3.
episcopus.
26. Mo-
val.*

§ 12. Idem *Gregor. Mauritio Imperatori*: Illa præpositorum sollicitudo utilis est: illa est cautela laudabilis, in qua totum ratio regit, & furor sibi nihil vendicat. Restringenda sub ratione potestas est, nec quid agendum prius, quàm concitata ad tranquillitatem mens redeat. Nam commotionis tempore justum putat omne quod fecerit. Sic & *Augustinus*: Nulli irascenti ira sua videtur injusta: unde ab omni indignatione citò redeundum est ad mansuetudinis lenitatem. Nam pertinax motus facilè in ejus odium transit, cui non celeriter ignoscitur. Idem ad *Dioscurum*: Ira inveterascens ita fit odium, dum quasi doloris justæ admixta dulcedo, diutius eam in vase detinet, donec totum acefcat, vasque corrumpatur. Ita & in *epist.* Sicut acetum corrumpit vas, si diutius ibi fuerit: sic ira corrumpit cor, si in alium diem duraverit. Proinde & iracundum in amicitiam non esse recipiendum, idem docet.

*Et habetur
sur 11.
quasi. 3.
illa præpositi.*

*De vera
invocat.
lib.*

*idem super
per psal.*

*De amic.
cap. 12.*

§ 13. Memineris inter phreneticum & ira bacchantem nihil plus interesse, quàm inter brevem & longam insaniam. Recordare quàm multa per iram vel dixeris vel feceris poenitenda,

quæ

*Proverb.
cap. 12.*

quæ jam cum pudore frustra cupias mutata. Hinc Salomon, im- prudentem & stultum dicit, statim data occasione iram suam pro- dere, cautam verò injuriam dissimulare. Proinde quum bilis tibi effervescit, si te ilico ab ea vindicare nequis, saltem eatenus mo- rare, ut te non esse sanum memineris. Nonnulla certè sanitatis

*Super pa-
rabol. 1.2.*

pars erit, hoc agnovisse. Ea est iræ natura, teste Beda, ut dila- ra languescat & pereat, prolata verò magis ac magis *conflagret*. Prudens homo differt iram suam, & delicta dissimulando major ac major fit.

§ 14. Sic igitur in animum inducito tuum: Iam quidem ita me affectum scio, at paulo pòst me alia fore mente, aliàs sensu, & in aliis similiter affectis quotidie observo experiorque. Cur ego in- terim dicam in amicum iratus, quod postea sedatus mutare ne- queam? Cur nunc faciam infans, quod mihi redditus, sum mopere doleam? Cur non potius hoc à me impetret ratio, cur non exo- ret pietas, denique cur non obtineat ipse Christus, quod tan- tilli temporis interstitium paulo pòst ultrò donabit? *Nemini ar- bitor bilis flavæ tantum infudit natura, nullius cordi tantum fer- voris impressit, quin saltem hætenus sibi non nihil imperare queat. Maximum autem fuerit, sic institutione, ratione, & assuetu- dine componere animum, ut prorsus non commovearis: perfe- ctum erit, si vitio tantum succensens, pro contumelia charitatis officium reddas: postremum & humanæ moderationis, ne te to- tum mentis motui permittas. Quare D. Ambrosius: Præclarum est, inquit, motum temperare consilio: nec minoris virtutis dicitur, cohibere iracundiam indignationemque compescere, quàm animo irasci, quum plerunque illud levius, istud fortius æstimerur.*

*Super
Luc. 1.5.*

§ 15. Cæterum non irasci omnino, Deo quam simillimum est, eoque pulcherrimum. At quomodo quis poterit non irasci? Re- spondet Basilius: Si Deum inspectorem & dominum præsentem semper inspicere putat. *Quis enim subditus aliquando audet ob oculos principis aliquid, quod ipsi displicet? Malum autem in bono vincere, est absolutam Christi Iesu charitatem æmulari. Iram premere, frenoque coercere, hominis est summæ pruden- tiæ. Indulgere illi, ne quidem est hominis, sed ferarum potius, earundemque prorsus sævissimarum. Nunquam etenim homo longius à se recedit, suæque naturæ magis oblitus, truccem assu- mit bestiam, quàm dum ira intumescit.*

*Non ira-
scis, Deo
similli-
mum.*

§ 16. Tum siquidem palam apparet, animal alioqui nobilissimum, ad mansuetudinem & clementiam natum, feræ magis assimulari, quàm sibi ipsi non rationis, non officii memor, iræ impetui duntaxat serviens, quæ cunctarum perturbationum sola mentem suo loco dimovet & præcipitem agit: id quum aliis neutiquam obscurè accidit, tum & Sauli, qui primus rex fuit in Iudæa, usque aded excandescere solitus, ut non solum irasci, sed & furere limpharique subinde videretur. Enimverò regia appellatione nuper recepta, auditaque ab aratro suorum hominum legatione, de Ammonitarum injuria exoptulantium, bobus aratoriis quos præse agebat, succidit crura commotus, edicto insuper præfatus fore, ut non aliter interirent, quicumque eo die ad Iordanem fluvium præsto in armis non essent. Eiusdem fuit præceptum illud & crudele in filium Ionathan victorem, ob gustatum leviter in necessitate mel, iudicium: implacabilis in Davidem iracundia: i Reg. 18. 22. 28. conatus turbari animi adversus Dei & suum edictum in consulenda Pythonissa in Endor, & à mortuo Samuele quærenda ope, nimis obstinati & impii: in hostem adhæc pertinacia, quæ ne fatali quidem cessit necessitati. Perit tamen omnibus multò charior quàm vixit. Nihil profectò tantopere ad immanitatem & extra omnes rationis limites propellit raptarque, quàm ira & repõndæ ultionis aviditas. Sic & Sennacherib, quum reversus Tab. 1. esset, fugiens à Iudæa plagam, quam contra eum fecerat Deus propter ejus blasphemiam, iratus multos occidit Iudæos.

§ 17. Nabuchodonosor rex Chaldæorum in ira magna sua præcepit, ut perirent omnes sapientes Babylonis, eò quòd somnium suum interpretari nequibant. Idem postea totus excandescens, iussit in ardentem ignis fornacem projici Sadrach, Mesach & Abdenego. Post septimi item fratris verba, Antiochus ira 2 Mach. 9. accensus in illum, super omnes desævit. Nonne Herodes Aſcalonita, Antipatri filius, à C. Julio Cæsare rex Iudææ constitutus, ubi magi per aliam viam in regionem suam reversi essent, indignatus vehementer nimis, iussit interfici omnes pueros qui erant Bethlehem & in omnibus ejus finibus, à bimulis & minoribus? Matth. 26 Cajaphas, tanquam blasphemiam audisset, Christi servatoris Theodor. l. vi. c. 18. sacrosanctam audiens vocem, ita intumuit ira, ut vestem è Theodosius Imp. pectore considerit. Theodosius major Imperator alioqui san-

ctissimus, mirè fuit iracundus, nec sibi imperare potuit. *Quocirca* Thessalonicæ propter seditionem in theatro ortam, immisissis militibus, septem millia trucidari curavit.

Mem-
mor.

§ 18. Memnon Ephesinûs episcopus sub Theodosio & Valentiniano Impp. Orthodoxus, invidus tamen & iracundus aded, ut Bassianum ecclesiæ Ephesinæ peracceptum, removere conatus sit, honesta tamen specie, quòd Vangensium episcopum eum ordinasset. Verùm quum Bassianus ad eam ecclesiam abire recusasset, ira usqueadeò inflammatus est, ut ad horas tres ante ipsam aram graviter ipsum plagis affligeret ad sanguinem usque, ut cruore etiam altare & sacri evangelii codex aspergeretur, ac in super eundem excommunicarit, uti patet ex XI. actione Chalcedonensis concilii. Quare piè admodum Augustinus hortatur: Iracundiæ quasi bestię crudelissimæ repugnatæ, odium velut venenum mortiferum de corde vestro repellite, & tanta sit in vobis charitas, quæ non solùm usque ad amicos, sed etiam usque ad ipsos perveniat inimicos, ut securè possitis dicere in oratione vestra: *Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris.*

§ 19. Quod si amplius juvat cognoscere hoc monstrum, & quàm foedum sit hominem ab ira superari, fac quum liber sis, vultum irati intueare, aut ipse ira percitus, speculum adeas: videbis animal, vel potius Thraçonem aut gigantem, si mavis, spiritu nimis turgidum, nec ulla in parte ita constitutum, ut hominem esse existimes. Suis coloribus hic depictus in Curatione philosophica cernetur. Adversus hunc confidentius certandum, pugnandumque fortius viribus totis, donec succumbat. Quo certamen præliumque gravius, eo authoramentum insignius, & brabium locupletius. Rectè igitur, ut suprà dixi, Solomon, quemadmodum & Augustinus, præstantius censet iram vincere, quàm civitatem expugnare. Nec ulla est, ut ait Arator, tanta vis, quæ non ferro ac viribus debilitari frangique possit: at animum vincere, iracundiam cobibere, fortissimi est: hæc qui faciat, non modò ego cum summis viris comparo, sed Deo simillimum iudico.

Proverb.
16.

Lett. de
ver. relig.
lib. 1.
cap. 9.

Serm. 2.
de zelo &
livore.

§ 20. Non fortior iudicandus est qui leonem, quàm qui violentiam, & in seipso inclusam feram superat iracundiam. Proinde eleganter à Cypriano dicitur: contra iram, contra injuriam repugnasse, corona patientiæ est. Et ad Quirinum: *Ira vincenda est,*

la est, ne cogat delinquere. Chrysoſtomus docet, Irã debere inci patientia. Ignis enim est : at ignis non extinguitur igne, sed aqua. Hinc & prudenter admodum Iesus Syrach, cum irundo non esse contendendum admonet, & certamen festinanium incendere lites : post addens : Si sufflaveris, quasi ignis arlebit : & si expueris, extinguetur. Vt mitis responsio avertit ram, ita durus sermo bilem movet. Nec leviter proderit, cum d genus hominibus societatem cavisse, quod & eosdem terrere leberet. Hoc & à sapientissimo Solomone docemur : Ne contrarias amicitiam cum homine iracundo, & cum homine furioso ne verferis : quo minus ad mores illius assuescas, capiasque offendiculum animæ tuæ.

§ 21. Hæ salubres sanè ex Christi & apostolorum doctrina admonitiones, item graves sanctorum patrum sententiæ, tam ad præservandum declinandumque ab hac peste, quàm ad eam sanandam maximopere facere deberent, apud eos potissimum, quibus mens nondum occalluit, nec immedicabili usqueadè induruit scirrho, ut insensilis reddita sit : sunt etenim ἀλλεγορίαι, quibus cunctis animi morbis medemur : & μῦθος, quod ab eiusmodi fascinis mentes solet reddere securas. Si tamen cauterium potentius & extremum requiratur, apertis oculis intuere, quàm severam, & jurè quidem, multam suppliciumque iræ constituerit idem ille qui judicaturus est justè vivos & mortuos, Matthæi cap. 5. Audisti quòd dictum sit veteribus : Non occides : quisquis autem occiderit, obnoxius erit iudicio. At ego dico vobis, quòd quisquis irascitur fratri suo temerè, obnoxius erit iudicio. Quicumque verò dixerit fratri suo Racha, obnoxius erit concilio. Quisquis autem dixerit, Fatue, obnoxius erit gehennæ incendio. Hic Gregorius : Racha in Hebræo vox est interjectionis, quæ animum irascentis ostendit, nec tamen plenum iracundiæ verbum exprimit. Prius ergo ira reprehenditur sine voce, postea verò ira cum voce, sed necdum planè verba format, ad extremum ira cum verbo. Et notandum, quòd in ira perhibet, reum esse iudicio : in voce iræ. Quæ est Racha, reum consilio : in verbo vocis, reum gehennæ. Per gradus enim culpæ crescit ordo sententiæ : quia iudicio adhuc causa discutitur, in consilio autem sententia diffinitur, in gehenna verò ea quæ de consilio egreditur sententia expletur.

Lib. 3.
Moral.

In serm.
su die
Parificat.
domini
Guarrii
abbatis
leniacro-
fi.

§ 22. Ex Bernard. libris : Fratres, post conversionem nostram ira non habeat in nobis locum : quia , ut ait Dominus in Euangel. Gregatim ducit ad gehennæ puteum , dicens : Qui irascitur , &c. Qui dixerit Racha , hoc est , vocem indignationis per iram emisit , reus erit consilio , in quo tractatur , qua poena mulctandus sit. Qui dixerit , Fatue , hoc est , tale quid fecerit aut verbo aut verberare , ut inter fratres despiciatur , reus erit gehennæ ignis , nisi resipuerit. Hæc est ira quæ stultorum oculos extinguit , sapientum oculos nonnunquam turbat , dicente Psalmista : Turbatus est præ furore oculus meus. De ira stulti Iob ait : Virum stultum interficit iracundia. De hac Apostolus inquit : Sol non occidat super iram vestram : id est , Christus , qui est sol iustitiæ , mentem vestram irascentem non deserat , qui cum ira nunquam habitat.

Psal. 6.
Iob 5.

§ 23. Electum præterea illud Dei organum , & apostolus Iesu Christi D. Paulus , inter carnis opera morte æterna punienda , iram ejusque fructus numerat iis verbis : Manifesta , sunt opera carnis , quæ sunt hæc , adulterium , &c. Inimicitia , lis , æmulationes , iræ , contentiones , seditiones , sectæ , invidia , cædes , &c. De quibus prædico vobis , quemadmodum & prædixi , quod qui talia agunt , regni Dei hæredes non erunt. Contra fructus spiritus est , charitas , gaudium , pax , lenitas , benignitas , bonitas , fides , mansuetudo , temperantia. Adversus hujusmodi non est lex. Qui verò sunt Christi , carnem crucifixerunt cum affectibus & concupiscentiis. Si vivimus spiritu , spiritu & incedamus. Ne efficiamur inanis gloriæ cupidi , invicem nos provocantes , invicem invidentes. Proinde suos Ephesios quoque hortatur : Omnis amarulentia & tumor & ira & vociferatio & maledicentia tollatur à nobis cum omni malicia. Sitis autem alius in alium comes , misericordes , largientes vobis invicem , quemadmodum & Deus per Christum vobis largitus est.

Gal. cap.
5.

Cap. 5.

Cap. 3.

§ 24. Item & Coloffenses : Nunc deponite & vos omnia , iram , indignationem , malitiam , maledicentiam , turpiloquentiam ab ore vestro. Sitis induri tanquam electi Dei sancti ac dilecti , viscera miserationum , comitatem , modestiam , mansuetudinem , lenitatem , sufferentes vos invicem , & condonantes vobis mutuo , si quis adversus aliquem habuerit querelam , quemadmodum Christus condonavit vobis , ita & vos : super omnia autem hæc , charitatem , quæ est vinculum perfectionis : & pax Dei palmam ferat

in cordibus vestris, in quam & vocati estis in uno corpore : & grati sitis.

§. 25. Suos adhæc Romanos : Benedicite iis qui vos insectantur, bene loquamini, & ne malè precemini. Ne sitis prudentes apud vosmetipsos, neque cuiquam malum pro malo reddatis : providentes bona opera coram omnibus hominibus : si fieri potest, quantum in vobis est, cum omnibus hominibus pacem habentes, non vosmetipsos ulciscentes dilecti : quin potius date locum iræ. Scriptum est enim : Mihi ultio, ego rependam, dicit Dominus. Si igitur esuriit inimicus tuus, pasce illum : si sitit, da illi porum. Hoc enim si feceris, carbones ignis coacervabis in caput illius. Ne vincaris à malo, imò vince bono malum. A malo autem vincitur, qui iratus de vindicta cogitat.

§ 26. Nemo malum malo sanat, sed bono malum. Piè itaque D. Jacobus monet, ut omnis homo sit tardus ad iram. Ecclesiastes quoque : Ne sis præcipiti animo ad succensendum, quia indignatio permanet in sinu stultorum. Melior est vir patiens forti. Servator noster unicus Christus docet & hortatur. Discite à me, quia mitis sum & humilis corde, & invenietis requiem animabus vestris. Diabolus contrà : Ferus esto & immitis, bile tumens & iracundus, fera magis quàm homo. Tolerantis anima solitudini cuidam est similis, multam habenti quietem : ira perciti autem, foro & tumultui mediisque civitatibus, ubi multus euntium & redeuntium clamor camelorum, mulorum & asinorum, agasonibus etiam accedentium aures multo replentibus sonitu, ne conculcentur : rursus argentariis & ærariis utrinque cudentibus, & aliis quidem molestiam patientibus, aliis verò inferentibus.

§ 27. Imitandum omnibus hic exemplum reliquit Joseph, mitissimi ingenii adolescens, qui à fratribus iniquè in cisternam rejectus, peregrinis in servitutem venditur : & tamen à quibus extremam hanc fuerat passus injuriam, eos benignè suscipit, & liberaliter alit, non malum pro malo reddens, sed malum bono rependens. Irasci enim nescit mansuetus : sed benefacere etiam iis à quibus est læsus, novit. Adhæc quum interrogasset Petrus Dominum : Quotiescunque peccabit in me frater meus, & remittam ei? Num usque septies? audivit : Non dico tibi, usque septies, sed usque septuagies septies. Hinc ut fratribus ex corde remitteremus, induxit parabolam servi nequæ, cui decem talentorū milliâ liberaliter fuerunt remissa.

Pastor de
Scythi.

§ 28. Pastor de Scythi abbas interrogatus super illud Evangelii, Qui irascitur fratri suo sine causa : solam iustæ iræ causam definiuit, separationem à Deo : cæteris quamlibet magnis iniuriis acceptis qui irascitur, eum sine causa irasci. Igitur quum offensis lacessimur, meminisse debemus nos non habere indignationis causam, sed patientiæ : ita fiet, ut pacem etiam cum inimicis habeamus. Non est enim cur illis irascamur, quos diligere, & pro quibus orare jubemur. Diligite, inquit Dominus, inimicos vestros, & benefacite iis qui oderunt vos, & orate pro persequentibus vos.

Beno.

§ 29. Beno deserti Thebaidis abbas, nunquam visus est iratus. Qui nemini irascitur, perpetua fruitur pace : & licet persecutionem sentiat, fatigatur persecutor, odii stimulis agitur : ille omnia æquo sustinens animo, in spe præmii cœlestis conquiescit, dicente Domino, Mihi vindictam, & ego retribuam. Ioannes monasterii in Scythi positi abbas, quum ad Pesium anachoretam visendum venisset, sciscitatus quantum in solitudine per annos quadraginta, quibus in ea versatus fuerat, profecisset ? isque responderet, quod sol omnia collustrans, nunquam ipsum conspexisset manducantem : Nec me iratum, subjungit ille. Non minoris æstimans non irasci, quam corpus quotidianis affligere jejuniis. At quæret aliquis, quomodo monachorum delicta semper sine animi commotione castigavit ? Huic respondetur, delinquentes non irascendo, sed miserendo corrigendos. Iræ proprium est nocere, castigationis prodesse : hoc virtutis est, illud vitii. Iudicem aut præsidem punire decet ut juvet, non irasci ut noceat.

Epifium
appellat
Volat.
lib. xxxi.

§ 30. Finiam exemplo memoriabili Ioannis Gualberti, equitis Florentini. Hic quum ex agro in urbem numerofo hominum comitatu rediret, obviumque haberet eum, à quo haud multo antè frater, quem unicum habebat, fuerat interemptus, neque divertere posset : Ioanne gladium stringente, ut patris mortem ulcisceretur, alter humi prostratus, ut sibi ob Christi crucifixi reverentiam parceretur, supplex orat : Ioannes compressa mox iram, & strictum gladium in templo proximo crucifixi imagini obtulit.

Ioannes
Gualbertus.

§ 31. Si porrò qui sunt adhuc præfractiores, quorum iram non satis frenare potest varius hic curandi modus, & velim nolim, in graviolem calamitatem, insaniam, & extremam demum perniciem,

ciem, præcipites agi malint, iis subjungo hanc concionem Basilii verè magni de ira & odio, si fortè tandem respiciant & convertantur. Cmc. 17.

§ 32. Nihil est quod Christiano possit vitio verti magis, quàm quoddam ad ulciscendum promptus sit, atque modis omnibus det operam par pari referre iis à quibus injuriam acceperit. Qua enim ratione alterum docuerit, Malum non reddere pro malo, is qui ut vindictam sumat, atque ut damnum sibi illatum reponat, nihil non experitur? longè à Davidis mansuetudine aberrans, inquitentis: Si retribui retribuentibus mihi malum, decidam, meritò ab inimicis meis inanis. 1 Thess. 1.

§ 33. Quapropter oportet furiosum illum ulciscendi motum sanctorum exemplorum memoria reprimere, cogitando quàm æquo animo David Semei petulantiam pertulerit. Nullum enim excitandæ iræ locum dabat, sed in Deum animaversiōnem transferens: Dominus enim, inquitentis, præcepit Semei, ut malediceret David. Quapropter cum appellaretur ab eo, Vir sanguinum & iniquus, non illi succensuit, sed se ipse abiecit humiliavitque quasi meritò sibi contumeliæ intorqueretur.

§ 34. Omnis enim reprehensio, quæ quidem planè pungit eum qui reprehenditur, vehementer excruciat, ut quæ sceleris turpitudinem ob oculos ponat: aded ut hac re non mediocriter juret is qui vitia sua non agnoscebat, quod in rerum conscientiam poenitentiamque acerbam traducatur. Quale enim vulnus tam acrem corpori dolorem intulerit, quàm acerbum animæ tormentum injungit increpans oratio, scelerum turpitudini conjunctorum conscientiam pertingens?

§ 35. Nullius unquam corporis character, ita cujusdam propius esse censetur: ut animi Dei amantis peculiaris propriaque est mansuetudo, pacisque studium. Eum verò, qui hujuscemodi virtutibus est ornatus, maximè decuerit cæteros ad se trahere, atque propius accedentes, morum probitate, veluti suaveolenti odore unguentum replere, aliisque ad optima dux esse: non autem sequi eos qui ad ea ducunt, quæ minimè oportet. Contentiones quoque aliis relinquere, imò verò si fieri possit, ex eorum etiam animis extirpare penitus. Si quando molesta acciderint, his se patientia liberare. Nam vindictam sumere, cujuslibet irascentis hominis

est:

est : ipsam verò iracundiam superare , unius id folius est , atque ejus qui ad illius virtutem proprius accedit.

§ 36. Quale enim spectaculum , quàm venerandum , quantaque admiratione dignum , humanæ etiam naturæ modum ferè excedens , videre hominem multis conviciis affectum , accepta quoque vehementi in genas alapa , atque innumera alia passum cum dicto tum factò summam ignominie labem irrogantia , neque iracundia exarsisse , neque ad vindicandum exurrexisse : sed placidè mansueteque pro eo qui contumeliam jecerit , orasse , aded ut huic peccatorum præteritorum veniam , & in posterum providentiam ac curam divinam stanciscatur congruam. Nunc verò nos cum aliis permultis , tum in eo maximè delinquimus , quòd illatam nobis injuriam referre pro virili contendimus , quam ne æquali quidem lance rependimus , sed eam præter modum ulciscimur : neque solùm irascimur , si contumelias accipimus , sed etiam si non honoramur : eos quoque qui minore nos honore prosequuntur , quàm quo dignos nos existimamus , pro inimicis habemus.

§ 37. Injuriam tibi intulit iratus quispiam ? malum illud silentio sibe , neque ejus iram perinde ac fluvium in pectore tuo suscipe , ventos imitatus , qui reflatu quod allatum est reddunt. Probris & maledictis te incessivit ille ? tu contra laudibus illum prosequere. Percussit ille te ? patere. Contemnit te , nulloque te habet numero ? qui sis , memineris , terram te esse & in terram resolvendum cogita. Obscurum te atque ignobilem , nulloque loco natum dixit ? tu terram ac cinerem te esse profiteri. Ipso Abrahamo patre nostro non es præstantior , qui se & terram & cinerem esse prædicabat. Ignarum te & pauperem pronunciavit ? tu vermem te ipsum , atque è stercore originem duxisse asserito , prophetæ verba Davidis recensens : Moy sis etiam illud præclarum his adjicias , qui quidem Aaron Marieque conviciis lacessitus , non Dei in eos iram exacuit , sed pro ipsis oravit. Tu igitur , si pauperem te appellavit quispiam , si verum dicit , veritatem æquo accipias animo : sin falsum , quid tibi inde incommodi ?

§ 38. Ad falsas itaque tui laudes minimè superbias , nec earum gratia magnificentius de te sentias : contumeliis etiam ad te non attinentibus haud permovearis. Si in solidum quippiam ac prædurum sagittas intorseris , nonne eas retundi atque hinc decidere vides ? sin in molle aliquid , quodque minimè obnititur , rone

has illi infixas impetus sui vim amittere cernis? Quid vero te pauperis perturbat appellatio? Tuæ ipsius conditionis tibi veniat in mentem, quod nudus in hunc mundum venisti, atque hinc nudus abiturus es. Quid vero homine nudo pauperius? Nihil est in ea appellatione, quod grave debeas existimare. Quis unquam quæso paupertatis ergo in vincula raptus fuit? Ipsa profecto nemini vitio vertenda est paupertas, nisi illi qui eam forti minime fert animo.

§ 39. Quid ipsa ira insipientius? Si laceffentem te patienter tuleris: Quia temperantem ac modestum te exhibes, illum tu pudore suffundis. Nam quemadmodum in seipsum sævit is qui verbera non sentientem percutit (ita enim neque hostem ultus est, neque deflagravit ira:) Sic qui patientem afficit injuria, nullam iracundiæ suæ consolationem invenire valet. Qui vero vindictam sumit, atque parem conviciatori contumeliam refert, quam poterit defensionem prætexere? An ne quod prior ille provocavit? At certe quid etiæ illa meretur excusatio? Neque enim qui in meretricem culpam transfert scortator, ab illa se ad peccandum illectum inquiring, mitius ob id condonabitur.

§ 40. Mala res est injuria? Hanc tu ne imiteris: Neque enim, quod prior aliquis te laceffaverit, judicii severitatem hac excusatione deprecaberis. Verius igitur fuerit, ut mihi persuadeo, id etiam prætereundum potius ac conqueri, quod exemplum non habuerit, quod ad temperantiam illam instrueret. Tu vero hominem ira percitum adeo indecore se gerentem intuens, non caves, ne illi similis fieres, sed indignaris, acerbius objurgas, oblectaris? Qui sit, ut quod tu pateris, eo in sui defensionem utatur is qui prior te provocavit? Si ira quidem mala est, cur malum illud non declinasti? Sin venia digna est, quid irascenti succenses? Nam qui vaniloquo contradicit, is quodammodo illi assimilis effici videtur. Quare sapientem arbitror Salomonem edixisse, ne quis stulto secundum ipsius insipientiam respondeat. Quemadmodum enim, qui Imperatoris effigiem dedecore affecit, non aliter punitur, quam si in ipsum Imperatorem peccasset: Sic etiam peccato obnoxius is est, qui ei quem ad sui imaginem Deus creavit, injuriam intulerit.

§ 41. Cum homine iracundo, inquit, ne converferis. Nam

Siffi

cum

cum cane colligari, ejusque perpetuos audire latratus, mala profecto pernicioaque res est. Illius igitur congressum fugito: Nam si illi te adjungis, illius vias addiscere, atque his incedere necesse est. Contumeliosum quidpiam in te jecit? te etiam ad iracundiam permovit. Ut unius canis latratas, alterius latratum provocat: Ita quoque sopitam tum ac conquiescentem in te iracundiam, illius vox & clamor excitavit, adeo ut mutuo alter oblatret in alterum: Deinde veluti protensis inter se adversi fundis indecora jaculantur atque intorquent verborum convicia.

§ 42. Injuriosum quiddam in te dixit ille? Tu aggressorem imitatus majori cum scœnore reddidisti. Ille ubi repositam in se videt contumeliosi sermonis injuriam, iræ suæ impetum non repressit, sed conversus est, peccatumque suum quo potuit magnitudinis eo deduxit, superare conviciis apud se constituit: Tu vicissim excipiens, clamoribus tolleris: Atque hinc, uter malis vincat, contentio exoritur. In quo vitiorum certamine qui superior evadit, is est proculdubio miserior. Ubi enim sensuum rationem semel exturbarit furibundus ille iracundiæ affectus, atque animi principatum invaserit, hominem prorsus efferat, atque in belluas degenerare cogit, adeo ut cum hominem esse amplius non sinat. Quod enim venenatis animalibus venenum est, id civitatis est ira. Rabie corripiuntur ut canes, affiliunt ut scorpium, mordent veluti serpentes. Nam primum quidem seipsum irati non agnoscunt, deinde neque omnes pariter familiares. Propter iram mucro etiam exacuitur, atque homini humana manu audetur mors. Ejus causa fratres mutuam inter se cognitionem exuunt: Parentes vero ac liberi naturalis illius pietatis obliviscuntur. Et quemadmodum confluentes ad concava torrentes, quicquid obivium est corripiunt: Sic etiam violenti ac effrenes irascentium impetus, iter sibi quacunque pariter faciunt. Injuriarum enim acceptarum memoria veluti œstro stimulati, animi furore sese discruciante atque exiliente, non prius conquiescunt, quam ei à quo sunt offensi, malum aliquod intulerint.

§ 43. Nam cum ira rebus irritantibus accensa est, ut ingenti lignorum congerie flamma, tum sane videre licet spectacula, quæ neque oratione explicari, neque re ipsa tolerari debeant: Sublata contra tribules suos manus, pedes temere insultantes: Quicquid denique in conspectum venerit, pro ipsius insaniz armis usur-

usurpatum. Quod si acciderit, ut ex altera parte æquale malum objiciatur & repugnet, ira nempe alia ejusdemque pervicaciæ furor: Tum manus inter se conferentes, ea sibi mutuo infligunt mutuoque patiuntur, quæcunque eos qui sub tali dæmone militant pati consentaneum est.

§ 44. Mutuæ siquidem illæ offensionis, animique irrationes abjecti, primum quidem exiguæ sunt & curatu perfaciles: Temporis vero progressu per contentionem auctæ, immedicabiles prorsus evadere consueverunt. Quamdiu enim quæ dissidio oboriuntur calumniæ locum habuerint, tamdiu suspiciones in pejus augeri necesse est.

§ 45. Si igitur videris hominem ira percitum suos exacuere dentes, eum apro perfimilem reputa, quod interiorum iracundiam dentium attritu subindicet. In hujuscemodi enim certaminibus improbis, miserior ille est cui vicisse contigit: Quoniam plus secum peccati reportat.

§ 46. Contra serpentem illum duntaxat iracundiæ tuæ vim exere. Quid enim justum reddedit Phinees? Qui cum vir esset moribus maxime modestis, atque mansuetus, ubi scortationem Zambre & Madianitidis publice nullaque cum verecundia commissam videt, ipsis indecens suæ turpitudinis spectaculum minime occultentibus, id amplius ferre non valens, ambobus simul hasta perfoffis, in debitam prorupit iram. Elias vero zelotes quadringentos quinquaginta turpitudinis & infamiæ sacrificos lucorum de mensa Jezabel comedentes, præmeditata prudentique iracundia in totius populi Israëlitici utilitatem occidit. Sic fit, ut ira bonarum sæpenumero actionum sit ministra.

§ 47. Libentius præterea quispiam videat, quem amat irascentem, quam adulantem aduersarium.

§ 48. Itaque hos imitari studeamus, neque contra nos, sed aduersus diabolum tantum iracundiam armemus, si cœleste regnum assequi velimus in Christo Jesu Domino nostro: Cui gloria & potestas cum æterno ejus patre, ac sanctissimo vivificanteque spiritu, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

F I N I S .

JOANNIS WIERI
MEDICARVM
OBSERVATIONUM

Hactenus

INCOGNITARUM.

LIBRI II.

- Lib. I. { *De Scorbuto. De Quartana.*
De Pestilentiali Angina, Pleuride, & Peripneumonia.
De Hydropis curatione.
De Curatione meatuum naturalium clausorum, & quibusdam aliis.
- Lib. II. { *De Varenis morbo Endemio Westfalarum Permoleso.*
De Morbo Gallico.
De Pestilenti & Epidemica Tussi.
De Sudore Anglico.
De Erysipelate. De Iliaca Passione &c.

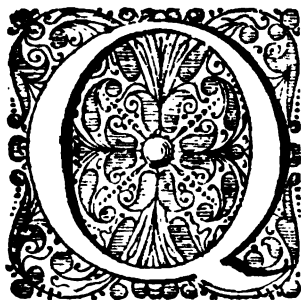
AMSTELODAMI,
Apud PETRUM van den BERGE,
M. D. C. Lx.

*Pietatis, doctrinae & existimationis insigni-
bus amplissimo viro, Domino*

ANTONIO HOVÆO

*Ecmundano, Abbati & Domino Echternacensi,
felicitatem in Christo perpetuam.*

*U*um tam numerosa nostrorum tam recentium quam veterum flagitiorum frequentia, Antistes amplissime, nobis variorum, eorundemque gravium, nec sæpe cognitorum, imo & novorum morborum velut parens fecundissima existat: Et clementissimum Deum, patremque omnium miserationum sæpenumero irriteret, ut inau-

dito pestium multiplicium genere, hoc potissimum exulceratissimo ævo, non ita nos affligit, quam paterna virga ad instituti sui obedientiam revocari cogique velit: Hoc profecto argumentis evidentissimis testatum, nemo facile negarit, nisi veritatis religioni bellum præfractius indixisse, ab omnibus jure censeri malit. Siquidem enormium scelerum indies magis ac magis subnascentium monstra agnoscimus, morborum quoque prodigiosorum hydram ex eo seminario enatam quotidie experimur nimis. Sed ea est benignissimi Patris nostri cælestis clementia, ut licet nos aliquandiu ejusmodi castigationis acriori quadam moderatione in ordinem redigere studuerit: Tamen ea demum media singulari divini providentiæ studio, suis liberaliter suggerat, rationibus admodum multis, quibus eæ pestes arceri & vinci queunt. Hanc ejus clementiam beneficentiamque non modo fateri oportet, sed & pro ea gratias agere perpetuas, in
oratio-

orationibus, vitæ respicientia, & charitatis operibus: Quibus in proximum declarare debemus, si quid penes nos sit, quo singulari ratione is in calamitate constitutus levare valeat. Cupilibet hic esset, commissæ sibi talenti pondus cum usura in fratris usum distribuere. Verum longe lateque transversos hinc rapti mortalium animos, dum quilibet præcipuus pruriginis nimis affectus, & sui ipsius plus satis studiosus, id sibi sepelire malis, ne sine ullo etiam rerum suarum detrimento aliis proficit, est quod ex animo doleamus: Implorandusque attentam mentem misericordissimus Deus, ut novis quibusdam amoris mutui facibus, animos nostros inflammare, pro infinita sua bonitate dignetur. Ne vero hic quod mearum est partium, negligenter prætermisisset, proximoque defuisse videar, pro meæ tenuitate non illibenter proponere communicareque volui nostræ professionis argumentum, quo Aeterni Patris erga genus humanum intelligatur voluntas, effectus, studium, & admirabile consilium in hominum conatibus iniquis veluti paterna virga coercendis: Dum morbos insolitos inauditosque non solum immittit sed & consilia maxime suggerit, commonstratque medicamenta, quorum ope ab acerbarum calamitatum violentia vindicari queamus. Est autem mearum quarundam observationum, non illarum quidem vulgariarum, sed rararum, nec cuiusvis nostræ artis perito vel obviarum vel cognitarum, quedam farrago. In hac primum, quid in Scorbuto cognitu dignum observarim, ingenue explico: Quum hæc sedissima lues ortu quidem sit vetus, sed non nisi peculiaribus quibusdam regionibus familiaris: Quæ tamen intra annos multos suum virus latius disseminare cœperit, ut jam miserabiliter is in locis plerosque torqueat, mutiletque ubi ne nomen quidem, longe minus morbus fuerit auditus. Nec modo hunc, quid sit, ejus causas, signa, & de eo prædictiones evidentem describo: Verum etiam quibus rationibus pestis hæc cum acerborum symptomatum acervo superari extirparique possit, eadem opera minime

calo. Inde, que in pertinaci febre Quartana, contra veterum sententias consideranda ratus sum: Item que in morbis nonnullis pestilentibus, nimirum Angina, Pleuritide, & Peripneumonia, præter aliorum tam recentium quam antiquorum placita, ad reipublicæ Christianæ usum maxime necessaria, ne in iis tam cæca ratione in posterum consulatur, à me singulari industria sunt notata, ordine item subjungere non sum gravatus: Eoque studio in aliis similibus casibus singula lucidiori mentis oculo contemplandi occasionem subministrasse videor. Quædam præterea extrinsecus observata, & potissimum in clausorum meatuum naturalium curatione, postremo annexui. Quæ autem mea diligentia, qua rei veritate, quo artis usu, qua etiam reipublica utilitate, intelligenti & æquo Lectori iudicium permitto.

Qualecunque vero sit, tuæ id Amplitudini, & commissio tibi sætis societatique nuncupare & consecrare multis de causis volui. In primis autem, quod benevolentia me non vulgari, idque tua sponte, complexus sis, ob editos meos de Præstigiis demonum libros: qui usque adeo ad tuum fecere palatum, ut doctissimis tuis literis id testari, argumentumque ad eorum autionem & ornamentum suppeditare non dedignatus fueris. Huc accedit, quod nuper in Zuermondium tuum præter opinionem Embrica, ubi forte ad bibliopolium diverteram, incidèrim: quem evestigio emptum tanta aviditate & studio legi, ut noctis quietem fere hoc nomine neglexerim. Usque adeo enim placuit rei argumentum, pietatis affectus, orationis elegantia, & instructa in utraque partem disceptatio, vel potius modesta collatio: ut quem antea amarem, colerem & revererer, jam observantia ampliori dignum censerem: Etsi quædam simulanter in eo colloquio agi, ob quorundam morositatem, non obtusis naribus olfacere potuerim. Et licet mei nominis memoriam tam præstanti, collatione indignam facile agnoscam (quippe qui tenuitatis propria conscius, me meo noverim metiri pede) tamen à tua

T t t t

Ampl.

Ampl. pro humanitatis tuae studio & candore id factum libenter patior. Ceterum quod ipsius rei institutum in illo Dialogo spectat, plene mihi videris nunquam non satis laudandam Patrum consuetudinem, qua in fratrum societate non certare periculis, sed de virtutum encomio celebrando, & vitiorum radice extirpanda, amice admodum & pie colloqui, matusque admonere solent, non sine multa innocentis vitae usura, in usum revocare. Sic te Patrum vestigiis insistere, institutam bene religionis normam redintegrare, atque verè Abbatem referre & agere, quilibet vel levi pietatis vera zelo ductus existimare potest. Hanc itaque nactus Spartam, adornare perge. Sic tuo exemplo alios in ejusdem functionis amplitudine constitutos, sed seniores, excitabis: ut partim pudore, partim etiam pio respectu affectu, ad tuae emendationis regulam se conformare studeant. Felix interim illud sodalitiū, cui ejusmodi contingit antistes: felix grex, qui tam vigilantem sortitus est pastorem & dominum. Nec dubitare volo, quin optimo gubernatori se attemperet commilitonum cohors, dicto audiens. Proinde fieri aliter nequit, quam ut relativa quaedam hic existat reciprocatio & gratitudo. Et quem admodum dominum singularis doctrina, pietatis non obscura, & vitae innocentis facibus praelucere constat: Sic haud dubio earundem radiis collustrata societatis commissa gratitudo, eisdem insequetur vestigiis. Has itaque Observationum mearum lucubrationes lucem videre volui, sub felicissimo tam eximio Antistitis auspicio: quem ut leve hoc grati animi significationis argumentum non aversetur, plurimum oro. Interim Deum omnipotentem, universi boni fontem unicum, precari non desinam, ut te Praesul Amplissime, suo spiritu porro confirmet, atque in te conferat adaugeat, quod pro sua bonitate feliciter cepit, ad nominis, sui gloriam, & credita tibi societatis subditorumque grægis salutem & incolumitatem.

Ampl. Tuae addictissimus,

JOANNES VVIERUS.

JOANNIS WIERI.
OBSERVATIONUM
MEDICARUM.

L. I B E R I.

D E

S C O R B U T O.

SCORBUTUS est, quando propter splenis obstructionem impeditur attractio humoris melancholici, qui reliquo sanguini commixtus, universum corpus tabida corruptione inficit. *Scorb. nus quid.* tum puniceis lituris crura defœdans, ex crassiorum sui partium decubitu: tum portione tenuiore sursum elata, teneras gingivas acri corrosione, & putrida carnis excrescentia vitians. Eiusmodi definitionum, descriptionumque libertatem medicis usurpare licet, ad faciliorem rei intelligentiam: quum alioquin curiosius hæc in logicorum scholis fore discutienda non ignorem.

§ 2. Nomen verò fictum ex Danica, & maritimæ Germaniæ lingua. *Scorbuc* enim iis sonat ruptum ventrem, quasi totus venter & hypochondria, ut fit, patiantur: quomodo *Scormunt* nostrates appellant, quando inficiuntur gingivæ, quod ruptam buccam, vel os sonat: Item *Scorbein*, quando in cruribus morbi, symptomata vel signa apparent, quasi dicas ruptas tibias: Hollandis à puniceis maculis *Blauschupt* nuncupatur. *Scorbui nomina. Scorbuc. Scormunt. Scorbein.*

§ 3. Stomacæ & Sceletyrbe Plinii est, cujus meminit, *libro natural, Hist. 25. cap. 3.* iis verbis, *Nec bestiarum solum ad nocendum scelera sunt, sed inierim aquarum quoque & locorum. In Germania trans Rhenum castris à Germanico Cesare promotis, maritimo tra-* *Blauschupt. Stomacæ, sceletyrbe.*
Et in fons erat aqua dulcis solus, qua pota intra biennium dentes deciderent, compagesque in genibus dissolverentur. Stomacacem medici vocabant & Sceletyrben. Et malo reperta auxilio est herba, qua vocatur Bry- *Brytannica.*
tannica, non nervis modo, & oris malis salutaris, sed contra anginas quoque & serpentes. Folia habet oblonga, nigra; radicem nigram. Succus

ejus exprimitur, & ex radice Phrisii, qua castra erant monstravere illam.

§ 4. Apud hos & finitimas regiones maritimas, potissimum septentrionem spectantes, sparsim illud malum haecenus sævit: proximis verd annis additione confines, ubi antea inauditum ex prava victus ratione, sive contagione, proferpere cœpit, ut jam Germaniæ inferiori universæ propemodum innoverit: Alioqui amplissimo totius Germaniæ superioris regno adhuc incognitum, quemadmodum Italiæ, Gallicæ, ac Hispaniæ. Si fortè in aliquo A- liæ, vel Africæ loco lues hæc sentiatur, is erit vel maritimus, vel alius, ubi rarus salubris aquæ usus, vel ubi victus aut aër ejus fo- mitem suppeditat: proinde & morbus hic ei tractui solummodò peculiaris, velut maris quoque borealis accolis: nullo autem mo- do cunctis mundi partibus, ut reliquis morborum acervus familia- ris. Nabathæi siquidem in scælici Arabia & eo adventantes Ro- mani illam perpessi fuisse videntur Augusti Cæsaris ævo. Hujus et- enim imperio, quum in Arabiam exercitum Romanum traduxisset Ælius Gallus, eum in ipsa expeditione relinquere coactus est in Albo vico maximo Nabathæorum emporio: ubi æstatem & hyemem transigere oportuit, ut reciderent infirmi. Quandoqui- dem oris, & crurum cæterisque ejus loci vitis tentabantur exer- citus, quorum illa circa os, hæc circa crura resolutionem quan- dam fuisse ob aquas, & fructus provenientiam scribit Strabo lib. 16. circa finem: qui eodem tempore vixit. Peculiare verd no- men ejus peltis apud Arabes non comperio. Cæterum medici, vel Græci, qui apud Romanos fuerunt, tum potissimum medicinam faciebant: vel Latini Græcæ linguæ periti, qui in illis bellis exer- citus Romanos sectati fuere, ex symptomatibus, quæ maximè tum in ore, tum in tibiis apparuerunt, nomina finxerunt Græca, ut morbus *πικράν* ab oris vitio; *σκαλιόρβη*, à tibiis læsione infectioneque appellaretur. Voces enim has, nec qui Germani- cum Cæsarem comitabantur medici, à Phrysiis accepere, qui tunc temporis medicis maximè doctis, & in linguarum peregrina- rum usu tritis, caruisse videntur, ut apta morbis nomina Græca formare nequiverint: si tamen fortè quos habuerint, ii fuere patrii, & eruditionis exiguæ: Ab Arabibus vel Nabathæis, easdem voces identidem non didicere medici Ælium Gallum sectati.

§ 5. Porro quæ scelotyrbæ ab authore definitionum sub Galeni describitur nomine, nihil minus est, quam Scorbutus noster: quum

*Stomaca-
ces & sco-
lotyrbes
nomina à
quibus
Scorbuti
indita.*

eam paralysis speciem esse scribat, qua recti incedere nequeunt: sed nunc in lævam, nunc in dextram corpus contorquent: interdum crus post se trahunt, non secus, quam acclives locos ascendentes faciunt. Hæc ejus verba: *σκολοσύρη ἐστὶ νόσος περιλύσιμος, ὅτι περιπατοῦντες ἐπὶ ἰσθμῶν μὴ δύνασθαι, καὶ ποτὶ ῥῆν κατ' ἰσθμὸν, ποτὶ δὲ ἰσθμῶν ἰσθμῶν τὰ δεξιὰ περιφέρουσι τὸ δεξιὸν εἰς τὰ ἀριστερὰ, καὶ ποτὶ ῥῆν ἐπισύρουσι τὸ σκολοσύν, ὅσπερ ἀναβαίνοντες τὸ μύρον.* Oculdinem appellasse hunc morbum Marcellum ab oris, vel gingivarum exesione arbitròr. Gingipedium quibusdam dicitur, nomine ficto à gingivis, & pedibus læsis.

§ 6. Quæstio hoc loco occurrit, utrum lues hæc à priscis, nimirum sacræ & veteris nostræ Medicinæ scriptoribus Græcis, & Arabicis, fuerit cognita, descriptaque? Cujus affirmativam partem, quum alii sustineant, ego in negativam propendo. Nam Avicenna, *cap. 3. fen. 15. tract. 2. cap. 5.* quendam symptomatum quidem congeriem, quæ in Scorbuto videntur, recenset, ubi de signis apostematum splenis agit: Scorbutum tamen nostrum non describit, licet proximius eum attigisse videatur. Hippocrates item de magnis lienibus sic quidem scribit, *lib. 2. Prædictionum*, ut quædam Scorbuti accidentia notet: sed paucis signis quæ in splenis affecti morbis apparerent, Scorbutus noster peculiaris morbus non describitur. Ait enim gingivas vitiatas, oris graveolentiam his accidere, quibus splenes magni. Quicumque verò habent splenes magnos, & neque sanguinis eruptiones ipsis contingunt, neque oris graveolentia, horum tibiarum ulcera prava habent, & ex his cicatrices nigras. Ad trutinam nunc Hippocratis verba vocemus, expendamusque. *Quibus magni lienes his gingivas infici & putrere asservit, illud unum symptoma est.*

Hinc subjungit. *Quibus vero splenes magni, nec putrescunt gingivæ, neque sanguinis eruptio contingit, horum tibiarum ulcera formantur maligna, atque cicatrices hinc atras.* Hinc manifestè apparet Hippocratem in ea esse sententia, quòd eodem tempore utrumque illud symptoma in splene magno non conjungatur: Sed tibiarum ulcera tum primum subsequantur, quando humor ille melancholicus acris non feratur sursum ad gingivas, vel sanguinis eruptione minuatur, verum ad tibias subsidiat, fœdè exulceret, & cicatrices postea nigras relinquat. In Scorbuto autem simul gingivæ putrescunt, fœrentque, & tibiarum lituræ amplè livescunt, quæ etiam quam rarissimè ad exulcerationem perveniunt. Hæ etiam præcedunt ulcera ea rara malitiosa que si fortè tandem emergant: nulla que harum ma-

σκολο-
σύρη
non esse
Scorbu-
tini.

Ostedo.

Gingipe-
dium.

An scor-
butus
Græcis &
Arabicis
medicis
fuerit co-
gnitus.

An ma-
gno lienes.

cularum magnarum , in hoc morbo semper ferè apparentium , apud Hippocratem mentio fit , sed solarum cicatricum nigrarum post ulcera relietarum , quæ communes quoque sunt cunctis exulcerationibus ab humore melancholico natis. Enimverò difficulter admodum sanantur : quare etiam in scirrho splenis cicatricem non admittere affirmat Paulus Ægineta , *lib. III. cap. 49.* Ad Celsi sententiam , qui latina reddidit ea Hippocratis verba , *l. III. cap. 7.* Idem dictum volo. Eadem ratione ad Celsi , & reliquorum ejusdem sententiæ veterum auctoritates responsum sit. Scorbutum adhuc alium esse ab icteritia nigra , & tertia volvuli specie , quam Hæmatiten vocat. Hippocrates , & ego longo medicinæ usu observavi , & doctè in suo insigni libello de magnis Hippocratis lienibus , ostendit excellentissimus medicus Balduinus Ronsæus , mihi necessitudine haud vulgari junctus.

An iste
vms niger.
An vol-
vulus hæ-
matites.

§ 7. Ex recentioribus scriptoribus Scorbutum sic fati describit Olaus Magnus natione Suecus , in sua historia de gentibus Septentrionalibus , *lib. xv. cap. 51.* Et si multis in locis eum figmentorum alioqui minimè pudueris ; hæc ipsius verba. *Est & morbus castrensis , qui vexat obsessos & inclusos , talis scilicet , ut membra carnosâ stupiditate quadam densata , & subcutaneo tabo quasi cera liquefcent , digitorum impressioni cedant , dentesque veluti castros stupescit , colores cutium candidos reddit ceruleos , corporemque inducit eam medicinarum capiendarum nausea , vocaturque vulgari gentis lingua Scorbutck. Græce cachexia , forsitan à subcutanea mollitie putrescente : que videtur esu salsorum ciborum , nec digestorum nasci , & frigida humorum exhalatione foveri , sed vim tantam non habebis , ubi muri interius tabulis quorumcunque lignorum sunt cooperiti. Insuper si diuinus grassetur iste morbus , absinthiaco posu continuato illum arceri : Siculi & calculi radices , per decoctionem veteris cerevisie cum butyro epota tollere solent. Lib. item IX. cap. 38. Viribus ait , primis annis demum (militie stragibus continuis diminuto) artibus , dolis & insidiis obsidentium surripiant comæatum , præsertim pecudes , quas secum abductas , in herbosis domorum tectis pascendas imponunt , ne defectu carniarum recentiorum , morbum incurrant , quibusvis agritudinibus tristiore , patria lingua Scorbutck nuncupatum , hoc est saucium Stomachum , duri cruciatibus & diuturno dolore tabescitum. Frigidi enim & indigesti cibi avidius sumpti , morbum hujusmodi causare videntur , qualem medici cachexiam universalem appellant. Hujus luis quoque obiter meminit Albetus*

Crantz in sua Saxoniam. Item Euricius Cordus, in suo Botanologico.

Causa.

CAUSSA proxima erit humor crassus, crudus, frigidus in vasis sanguinis contentus, sive is sit melancholicus, sive cum pituita mixtus. Causæ remotæ, sex res non naturales aër corruptus, victus pravus, putrisque frequens in regionibus septentrionalibus, maxime earum navibus marinis, velut caro suilla à coctione nonnunquam subolida, lardum fumo infarctum, exiccatumque subinde rancidum, quandoque ab initio impurum, gravisque infectionis indicium imbutum, plærumque crudum etiam voratum: Item carnes reliquæ, & pisces saliti prius, deinde atro multoque fumo transfusi, & indurati, vel multo sale conservati diu, similiter qui crassæ substantiæ, & exsuccis sunt.

Causa
proxima
scorbuti.
Causa
remota.

§ 2. Caro venatica, & putida, volucres aquaticæ, & quæcunque aceto condita longo tempore fuere, brassica, allia, panis vetus, biscoctus, nonnunquam submucidus: Legumina, cerevisia crassa, & feculenta, usus aquarum vitiosarum in dulcium penuria, unde sævi gignuntur morbi, testibus Hippocrate, *De aère, aqua & locis* 31. Et Plinio lib. xxv. c. 3. Item jejunia, cum exiguo mali succi cibo: Ad hæc vigiliæ, labores intempestivi, immodicique affectus animi, cogitationes graves assiduæ, præcedentes quoque febres, & vacationum debitaram intermissio, sive suppressio, ut hæmorrhoidum, mensium, & similium.

Signa.

SIGNA in morbi principio. Corporis totius gravitas, spontanea cassitudo, qualiscunque præcordiorum angustia, crurum imbecillitas levisque rigor, cum dolore exiguo, gingivarum pruriginosa rubedo à naturali mutata ac dolor: Faciei color ex pallido in fuscum vergens.

Signa
Scorbuti
in princi-
pio.

§ 2. In incremento gingivarum laxus sanguifluusque tumor, & putredo cum oris foetore, quarum aliquando etiam caro, ad dentium radices consumitur, utrobique dentes vacillant: crurum adhæc lituræ conspersi leviter sanguinis faciem ostendentes quandoque & qualis morfu pulices imprimere solent, majores tamen, quæ etiam in hæmoribus, & toto corpore sparsim aliquando apparent,

In ap-
pimento.

ex

ex minus crasso sanguine procreata. Plerumque etiam maculae amplae, plumbeae, lividae, purpureae, nigris violis obscuriores, ex fere corrupti sanguinis eo decumbente genitae: Quare raro admodum in aliis locis, quam cruribus emergunt. Quodcumque vero haec videntur, certissime Scorbutum adesse denunciant, etiam si alia signa adhuc delitescant. In faucibus item aliquando is Livor apparet, in iis, quibus universum corpus hac putrilagine ita permaduit, ut fere mortis periculum haud longe absit.

Ingravescentis.

§ 3. Ingravescente morbo, nervorum in cruribus rigor, ambulandi impotentia, nervorum item contractio, anhelitus difficultas, maxime ubi aeger moveretur, aut erigitur, aut sedentum quoque fere vel omnino linquitur quandoque animo, decumbens autem respirat liberius, reficiturque. Quidam appetunt cibum frequenter, quibusdam edendi aviditas languet. Motus aggravativus in multis quarto, quintoque die, in plerisque tertio: In paucis singulis diebus, sine manifesta tamen febre observatur. Aliquos interim quandoque simul febrere non est dubium. Nonnulli enim hac lue correpti, febre lenta erratica corripiuntur: Aliquando etiam febres praecesserunt ardentes, malignae, duplices tertianae: Et ubi in ipso Scorbuto nondum post eas febres perfecte curato, febris, quartana valde maligna subsequeretur, vidi: Et in ipsa quartanae declinatione rursus apparuit Scorbutus, sano tandem consilio victus. Sic et febres non adeo per crisin terminari saepe numero videntur, quam novos ex labefactis visceribus, atrophiam, & multa sanguinis corruptione putrilagineque producere morbos, prioribus non raro peiores. Quibusdam alvus astrictior, aliis fluxilior. Livor ille crurum quandoque integras tibias inferiores, circumquaque usque ad pedes, cum tumore ita obsidet, ut elephantiasis notam esse quis judicaret: rursus aliorum crura sic attenuantur, ut ossa videatur cutis tegere sola, plerumque cum calore multo, nonnunquam absque eo. Quorundam etiam maculae in squamulas resolvuntur, quemadmodum in Erysipelate fieri etiam assolet: Aliorum leves, aequales, nonnunquam splendicantes permanent cum levi vestigio ad digiti impressionem. Plerumque etiam, licet raro admodum apparet varicosa venarum pleritudo, & sub lingua tota venae minutissimae, varicibus perquam similes: Identidem & in inferiori labro conspiciuntur. Pulsus hic, ut in quartana febre varius, exilis, durus, frequens, debilis pro

tern-

temporis & morbi varietate. Urina rubicunda, turbida, crassa, feculenta ad modum vini rubri recentis, quemadmodum & fervente quartana, potissimum à sudore, solet apparere: est & gravis odoris.

Prognostica.

SCORBUS in iisdem familiis aliquando frequens, partim quod eodem victu sint usi ægroti, quare contagione putatur serpere: partim quod contagio lædat, ubi in oris, & gingivarum vitio, ex iisdem poculis bibunt, vel assidua contrectatione vitiatos Spiritus admittunt. Quandoque est à parentibus hæreditarius. Prognostica.

§ 2. Febres aliquando in hunc morbum terminantur. Hunc etiam plærumque tabes comitatur: subinde hydrops, quandoque & dysenteria, atrophia vero propemodum semper.

§ 3. Ulcera in tibiis, si nonnunquam exoriantur, quod raro tamen fit, cicatricem difficulter admittunt, quippe foetida admodum, maligna, & aliquando gangrænosa: ita plerunque corrupta, ut immissum ferrum non sentiant.

§ 4. Habent nonnulli in hoc morbo illæsas gingivas, sed descedata crura, qui, vel ex ore, vel ex naribus sanguinem rejiciunt.

§ 5. Morientibus ex hoc malo plerisque delitescunt maculæ, aliis à morte efflorescunt uberrimè.

Victus.

VICTUS sit concoctu facilis, & boni succi moderatè calefaciens, tenuis, incidens etiam subinde, atque attenuans abstergensque cui leviter astringentia accedant quandoque. Dieta.

Convenit Polenta nostra hordeacea, imò & avenacea, vel hordeum exortitatum, cocta in jusculo aut aqua, deinde cum vino per fetaceum redacta: Passulæ Corinthiæ etiam coquantur in jure aliquo idoneo, vel etiam aqua & vino, atque similiter per fetaceum transmittantur: Potest & ovi vitellum subindè commisceri. Eadem quoque passulæ manduntur, si nimia siti, aut oris siccitate laboret æger. Profunt & amigdalæ cum colatura decoctorum surfurum triticeorum apparatus: quibus amararum pars aliqua fuerit mixta. Aromata in cibo, pro flaccidi corporis, & morbi exigentia, quandoque miscenda, ut cinamomum, macis, nux myristica & zinziber.

V u u u u

ber.

ber. Omphasii usus hic non inutilis. Condimenti loco assumantur & interdum Cappares, cum uvis passis Corinthiacis & oxysaccharo, vel oxemy lite longo: atterantur vero dentibus prius minutissime, quam deglutiantur. Potus sit cerisiva bona, optimè defecata, maximè absinthites. Uti & vinum eadem herba confectum: aut si quis chamædrite afficiatur, erit & hoc utile multum. Aqua etiam lactis haud temerè quis utetur. Lac item caprinum, vel in ejus defectu vaccinum recens, in quo decocta fuerint sisymbrium, cardamine, vel nasturtium hortense cum foliis latioribus, hyemale vocant, vel cochlearia, non sine successu plerique usurpant, potissimum qui lacti assuevere, eoque afficiuntur, vel qui id innoxie patiuntur. In cubiculo versentur sicco, calido, mundo, & lucido: trifiores animi affectus excludant.

Curatio.

*Sanguinis
misto.*

CURATIO à sanguinis missione inchoanda erit in initio, si ejus fuerit plenitudo, vires, ætas, & reliqua consenserint. Copiosam autem detractionem hic dissuasero. Per hæmorrhoides si legitimè vacuentur, commodum erit. Si peculiari modo affectus comperiat splen, lienaris, vel media in sinistro brachio aperiat: Sin vero hepar magis, vel æquè gravatum, corpusque sanguine redundare deprehendatur, tum dextri brachii tundatur jecoraria, vel basilica, aut media. Quem autem raro advocetur n. edicus, nisi altas malum egerit radices, invalueritque, & lituris in tibiis se morbus prodiderit, à sectione venæ abstinendum consuluerim.

Purgatio.

§ 2. Hinc leniter corpus evacuetur cum foliis senæ Alexandrinæ, quam vocant expurgatis ad ʒ s. vel ʒ iij. vel minus si epithymi tantundem adjunxeris, cum paucis passulis Corinthiacis, semine sceniculi, & zinziberis an. ʒ s. quæ simul vespertina hora in feri lactis sufficiente quantitate leniter efferveant, & macerentur noctu: Deinde manè post fervorem unicum forti expressione coletur serum, quod propinetur. Potest & ʒ s. sequentis pulveris eodem modo infundi colaturaque expressa exhiberi.

*R̄. Fol. senæ Alexandr. expurg. ʒ j.
epithymi, tartari albi an. ʒ s.
cinamomi, garyophyll.
galangæ, seminis anisi an. ʒ j.*

diagryd. ʒ. ii s. F. pulvis.

Conferunt ac pilulæ de fumaria, ac diasenæ: Pilulas etiam ex lapide lazuli, & armeno, etsi quidam exhibeant, mihi tamen displicent: confectionem hamech qui offerre quoque volent, quantitatis ut singularem habeant rationem necesse est, quum vehementes expurgationes innoxie hic morbus non ferat, ubi tam facile cor afficitur, læditurque.

§ 3. Purgato suaviter corpore, singulis diebus bis, hora nimirum matutina, qua etiam in plerisque sudor expectatur, & quarta pomeridiana assumentur ʒ iiii. succi expressi ex herbis sequentibus, admiscebiturque Sacchari puri quantum voles, & canellæ parum.

*Scorbu-
ta medi-
camenta.*

℞ *Cochlear. sifymb. cardamines
nasturt. hyemalis dicti an partes æquales.
Becabunga partem mediam,*

*Cochlea-
ria.
Sifym-
brium.
Nastur-
tium aq.
Becabung.*

Quantitate observata unius prædictæ herbæ: hæ virides in mortario lapideo cum pistillo ligneo contuenduntur, exprimenturque. Cæterum eæ potissimum in hoc morbo extirpando singularem sunt sortitæ ex ratione prærogativam, quum primæ tres incidant, extenuent, & per urinas expurgent, quarta aliarum vires contemperet. Propterea etiam pro corporis, morbi, & caloris ratione augeri, vel minui potest. Contusæ item illæ in lacte caprino recenti, vel in ejus penuria, vaccino decoquantur: & à forti expressione simili modo potus propinatur. Recentem eum quotidie apparari consultius est. Felicem quoque successum expertus sum, si quando in lactis sero, illæ herbæ decoquerentur. Succorum tamen exhibitio præstat: at ex docti, exercitæque medici arbitrio hæc mutari possunt, ubi & cum vino rubello coquerentur, non temere memini. Liquoris verò non magna superfundenda quantitas, quod succulentæ sint herbæ: quare hæ solum ejus admixtione conteguntur ad coctionem, alias cum iis liquoribus etiam per cribrum setaceum valida expressione trajici solent contusæ crudæ. *Abimbium vulgare* admixtum confert plurimum, utiliterque adjuncti sæpenuerò fumariam, & chamædryos. *Nummularia* quandoque ob laxa viscera, & dissolutas compages miscetur.

*Abym-
thium.
Nummu-
laria.*

§ 4. Si aliis deinde multa aliarum materiarum farrago placuerit, quemadmodum myrobalanorum, maximè Indorum, corticum

*Alia plā-
ta scorbu-
ticiis u-
tilis.*

radicum capparidis, fraxini, cuscute, asari, thymi, epithimi, adianthi, matricariæ; chelidonis, betonicæ, hyssopi, agrimonis, scabiosæ, teucris, phyllitidis, ceterach, tamaricis, acetosæ, radicum valerianæ, bistortæ, enulæ, polipodii, lapati acuti, foeniculi, petroselinii, pimpinellæ, cichorii, borraginis, buglossæ, rhapontici, aristolochiæ, rotundæ glyzyrrhicæ, passularum, senz Alexandrinæ, florum genistæ, sambuci, feminum anisi, foeniculi, viticis, feminum frigidorum, & id genus reliquorum, per me licet, ex paucorum tamen plantarum legitimo usu curationem consequutus sum non raro felicem.

§ 5. Hoc item remedio infinitos esse curatos intelligo.

R. Coma absynthii vulg. sicci,
granorum juniperi contusor. an. M. j.
lactis caprini ℥ 4.

Coquantur ad tertia partis consumptionem exprimendo colentur, deinde admisce croci in pulverem reducti ʒ j. denuo ebulliant fervore suo aut altero, secundo colentur.

§ 6. Decocti hujus datur haustus tepidus ter in die, hora matutina, ac tertia pomeridiana, & quando cubitum itur. Mulierem novi in Scorbuti curatione celebrem, quæ corpore vacuato, hanc propinabat potionem.

R. Becabunga
sifymbrii
cardamines an. M. iij. vel iv.
contusis herbis admisce
sem. eruca
rad. ireos hortensis nostri vulgaris recens an. ʒ. s.
zinziberis ʒ ij.
piperis longi ʒ j.

Simul per colum trajiciantur cum vini rubei ℥ ij. Ex hoc potu commoto singulis diebus hora matutina calide offerebat, deinde ægro diligenter contesto eliciebat sudorem, novem in ea curationis ratione impendens dies. In comitatu Mercensi, becabungam, sifymbrium, cardaminem, & aloën contusa, & cum lacte colata propinant nobiles quædam matronæ. Tenello infanti cum successu aliquoties apozema hoc exhibuit Comitissa quædam.

R. Rhabarbari
Centaur. minor.

rhapont. vulgo dicti an. 3 s.

sem. anisi

Isquiritia an. 3 ij.

In pulverem redacta trajiciantur cum expresso liquore. Manipuli florum rosarum damascenarum, quos vocant, in aqua decoctarum: Hinc cum Sacchari f. q. fiat Syrupus longus, unde cochlear mane & vespere bibit.

§ 7. Ingratam & fere abominabilem potionem in Phrysia Orientali velut certissimam in scorbuti curatione habitam, hic subjungere volui, ut excrementis quoque suam inesse vim naturalem quilibet videat, quæ tamen in usum non admittimus, quod alia magis grata, neque usque adeo abominabilia certiori ratione usurpati queant, jucundiorque curationis modus observetur.

℞. Vini Rhenensis mensuram sex quartarum (singula quarta pendit lb̄ iiij. medicinales) radicum raphani majoris boni, & recentis in mortario lapideo diligenter contusi ℥ iiij. qua cum parte vini dicti in ollula seorsum mixta macerentur per horam integram: Liquor fortiter expressus per limum, cum sex vini dicti quartis commisceatur: Deinde in eisdem vini portionem aliam immittatur separatim stercoris taurini & anserini par quantitas trium magnarum nucum, isidemque per horam relinquantur, post validam inde expressionem vino primo affundatur. Hinc ℞. Nucum myristicarum, Gariophyllorum, an. ℥ ij. confusa seorsum, linoque illigata in dicto vino suspendantur, atque eo modo horis viginti quatuor potus consistat. Inde quotiescunque sitit æger, large bibit: Nec aliam usurpat potionem donec integram consecutus fuerit sanitatem. Potus autem hic apparari secundo poterit, si requirat necessitas. Interea caventur salita valde, secalinusque panis. Quum Phrysia taurorum & anserum sit feracissima, ex paratu facilibus ibi concinnantur hujusmodi medicamenta. Tantam autem vim calorificam stercorei anserino inesse, ut in quæ inciderit gramina, urat: Et hinc cum liquore convenienti transfusum incidere, menses, secundinam, & urinas potenter movere constat: Nec dubium est taurinum stercus identidem hac nonnihil facere.

*Stercori
anserini,
& taurini
vires.*

§ 8. Vacuationes priores semel atque iterum toto curatione reiterari queunt. Inde diebus aliis offeratur matutina hora cochleariæ conserva, vel etiam conserva chamædrytis seorsum, vel mixtæ, quibus accedant radices buglossæ, vel borraginis conditæ, velut & enulæ.

*Planta
ad Scor-
butum u-
rihæ omnes
sunt acres.*

§ 9. Porro notandum omnes ferè plantas acres, quibus incidi-
tur attenuaturque materia morbifica, ad hujus mali profligatio-
nem juvare: ne quis sibi persuadeat, à tota substantia, vel forma oc-
cultata solum herbas tantoperè prædicatas, nobisque hæc familiares,
ut efficacissimas, puta silybrium, cochleariam, & becabungam,
istum profligare morbum, cujusmodi sunt, præter enumerata paulo
antè, draco, Scordium, semper vivum minus, herbæ omnes splene-
ticæ, radices aperitivæ. Semina calida, baccæ lauri, juniperi, at-
que id genus substantiæ reliquæ.

*Externa
medica-
menta.
Ad lio-
nem
Ad opar.*

§ 10. Hypochondria illinantur, sinistrum hac vel simili mix-
tione.

R. Olei de capparibus ℥ j.

Vnguenti de bryonia

contra splenem an. ℥ s.

*Ad gingi-
vas.*

Misce Dextrum oleo absinthite, quibus si postulet necessitas,
primarum nostrarum herbarum succus incoquatur.

§ 11. Gingivæ laxæ & putridæ interim colluantur cum deco-
cto foliorum & corticum oxyacanthæ vulgaris, cochleariæ, silym-
brii, cardamines, nasturtii cardamines, nasturtii hyemalis, & ro-
sarum rubearum immaturarum, in aqua ferrata præparato, in cujus
colatura expressa aluminis paxillum fuerit dissolutum. Saporis &
absterisionis ratione, admisceatur mel crudum, vel rosaceum: sive
ut conserventur confirmenturque magis gingivæ, imò & fervor re-
stinguatur diamoron. Valent huc quoque oleastri folia eum stilla-
tatio plantaginis succo expressa: item pruni silvestris cortices.

Collutio quoque alia hoc conficitur modo.

R. Aqua ℔ j.

Salis

aluminis an. ℥ ij.

bulliant simul.

Item *R. Malicorii*

sumach.

balauftior an. ℥ s.

Passularum ℥ j.

*Cum aqua fluvialis ℔ iv. ad medietatis absorptionem coquantur,
trajectoque per colum liquori admisce mellis rosacci ℥ ij. aluminis ℥ ii.*

§ 12. Confricantur & gingivæ sanguinolentæ, & flaccidæ, sa-
le usto, cui pulvis balauftiorum fuerit mixtus: vel cineribus sar-

mentorū , cum testis ostreorū , aut mytularū uſtis : Interim illa ſanguinis ſanies quoque exugitur , expuiturque . Inde etiam os colluitur decocto radicū biſtoræ , quæ virtute Britannicæ ſimili pollet : hinc & ſuccus exprimitur , ut etiam ex dicto noſtro naſturtio , & cum diamori parte dupla miſceatur , quo gingivæ illinuntur .

Vel ℞. *Succi biſtoræ*
mellis roſac. an. ꝥ iiij.

Ad ſucci conſumptionem coquantur : inde alumini uſti ꝥ j. admifce , hoc linimento utere . Quemadmodum & hac confectione .

℞. *Biſtoræ ꝥ s.*

Salis ꝥ j.

Cum diamoro ad conditi conſiſtentiam miſceatur : Sic & alumine & pyrerethro cum melle crudo mixtis , quibus ex ſalivæ , & olibani pulviſculo parum indi poteſt . Cujus ſupra memini , mulierca collutionem parabat ex hyſopo , ambroſiana , betonica , & radicibus enulæ aquæ incoctis , in colaturæ expreſſæ ꝥ ij. diſſolvebat alumini ꝥ s. & ſimul cum melle ſinebat efferveſcere , deſpumabatque . Phriſi aliam conficiunt ex aceti cereviſari ꝥ ij. boli armeni ꝥ s. alumini ꝥ ij. mellis ꝥ iiij. ſimul bulliunt . Saxones plerique ſabinam adjungunt .

§ 13. Si gingivarum putredinofus tumor nimis luxuriet ; forficula nonnihil auferatur , & unguento Ægyptiaco , vel alumine uſto cum roſaceo melle mixto conſumatur : aut etiam vitrioli oleo coërceatur . Eſt & hæc aqua in earum putredine eximia , quomodo etiam in malignis ulceribus , ſi ſpongiola eo liquore imbuta confricentur gingivæ .

℞. *Arsenici ſublim. ꝥ ij.*
alumini uſti ꝥ ij s.

In pulverem conſuſa ſimul bulliant in aqua plantaginis ꝥ j. ad horam in vaſe duplici .

§ 14. Lituræ in cruribus ſoventur decocto baccarū juniperi leviter contuſarū , ſiſymbrii cardamines , utriuſque naſturtii hyemalis , cochleariæ : quibus ſi voles , addes flores camomillæ , arthemifiam , meliſſam , abſinthium , roſmarinum , majoranam , thymum , hyſſopum , & ſimiles herbas , quæ aquæ incoquantur .

§ 15. Si & ſpongias ex eo calido expreſſeris , inferioribuſque tibiæ partibus utrique applicueris , maculas ſub cute obſcuras ,

& adhuc delitescentes-manifestè elicies , ut efflorescant , & Scorbuti signa luceant. Linimentò hoc inungentur quoque

℞. Butyri majalis ℥ ijs.
baccar. juniperi contus. ʒ vj.

Vini puri ℥ ij. coque in fictili ad vini consumptionem, expressio-
ne vehementi colato, ungantur crura manè & vesperi, vel fiat
illinitio, butyrositate collecta ex lacte, in quo decocta fuerint
sisymbrium, cardamine, nasturtium heymale, becabunga, absyn-
thium, & baccæ juniperi contusæ. Applicantur & panni ea pingue-
dine imbuti.

§ 16. Habenda etiam ratio calorìs, ut insigniter calefacientes
plantæ tum minuantur, becabunga augeatur, & in lacte ebutyrato
apparetur decoctio. Coagulum lactis Ebutirati per se quoque ap-
ponitur, vel lac ebutyratum recenter concretum.

Ad tumo-
res duros.

§ 17. In tumoribus durioribus admovetur cataplasma ex lacte,
cui consolida major fuerit incocta, absynthium, sive etiam cheli-
donium majus & minus, radices bryoniæ, medulla panis, farina fa-
barum, vel hordeacea quoque, vel lupinorum pro affectæ partis
constitutione, aut calore.

Ad mem-
bra rigi-
da.

§ 18. Nervi, ligamenta, & tendones, si hujus materiæ gravis
copiam imbiberint, rigidioraque & ad motum inepta fuerint red-
dita, post fotum, vel etiam absque eo inungantur adipe anserino, vel
anatino, vel taxi pinguedine aut simili.

Ad ulce-
ra tibia-
rum.

§ 19. Si tibiæ exulcerentur, pro ulceris conditione mutanda,
quæ adhiberi debent: Pro absterfione autem, & mundificatione,
paretur linimentum ex cochleariæ, apii, & absynthii succo, ac mel-
lis quantitate debita, coctis ad consistentiam: cui, si putredinis ma-
gnitudo postulaverit, sive pulveris aristolochiæ rotundæ, vel alu-
minis usti, vel præcipitati momentum admisceatur. Conferet quo-
que emplastrum diacalciteos, sive diapalma, quod nonnihil etiam
cum oleo rosaceo dissolvi potest: item ad cicatricem citius inducen-
dam emplastrum de minio, vel unguentum de tutia, vel confine,
postea applicetur.

Appendix.

QUUM inter morbi hujus causas non minima existat aquæ vi-
tium: quæ hinc corpori humano arcessantur incommoda, ad
pleniorem nostri instituti explicationem, hæc ex Hippocrate, sub-

jungere volui, *lib. de Aëre, aquis & locis*, ubi ita scribit: *Hyeme vero glaciata frigidas, ac turbatas præ nive & glacie, ut pituitosissima & mucosissima existant. Bibentibus autem splenes sunt magni, ac pleni, & ventres duri, tennes & calidi, humeri vero, ac clavicula & facies attenuata. In splenem enim carnes colliquantur, quapropter graciles existunt. Edaces autem esse tales, ac siticulosos par est: ventreque tum supernos, tum infernos calidissimos habere, ut etiam medicamentis fortioribus opus habeant; atque hic morbus ipsis & aestate, & hyeme familiaris est. Ad hæc etiam hydropes plurima, ac lethalissima fiunt. Aestate enim dysenteria multa, ac alvi profluvia incidunt, & febres quartana diuturna. Hi autem morbi prolongati tales naturas ad hydropas deducunt, ac occidunt. Et hi quidem morbi aestate ipsis fiunt. Hyeme vero triniotibus quidem peripneumonia, & insania morbi. Senioribus vero ardentes febres, propter ventris duritiem. Mulieribus autem tumores oboriuntur, & pituita alba, & vix in ventre concipiunt, ac difficulter pariunt, & foetus magnos ac tumidos, deinde ex alimentis tabescentes, ac depravati fiunt. Ex purgatio commoda post partum mulieribus non contingit. Pueris vero hernia accidunt, & viris varices, & ulcera in tibiis. Quare fieri non potest, ut tales natura sint longeva, sed ante temporis advenum senescunt. Præterea femina se in utero habere putant, & ubi partus tempus adest, ventris moles illa ac plenitudo evanescit: hoc autem contingit ex aqua, quam utero ex aqua concepta laborant. Atque hæc quidem aquas ad omnem rem improbas esse sentio. Intelligit autem de palustribus, stabilibus, ac lacustribus, nam earum & paulo ante meminerat.*

§ 2. Ad hæc, quod in lacte plantas coquant, expressumque liquorem felici successu fausto hauriant ægroti, id seri magis ratione quam totius lactis evenire sentio, dum in colatura butyrositas, vel lactis coagululum in cribro setaceo, vel panno lineo, per quem transmittitur liquor, adherescit permanetque: & si quippiam simul transfuit, reliqui succi acrimoniam contemperat, ob qualitatem suam calidam & pinguem. Serum autem, sanguinis sero, id est, lotio facultatibus respondens, & propterea acre & calidum à tenuiumque partium, abstergit, aperit, urinas movet, atque ad hujus luis profligationem cum primis utile ex præcorum etiam testimonio, siquidem Aëtius Amidenus ex Galeno *lib. 11. cap. 94.* sic scribit: *Efficaciori sero usitur aliquis ad corpora & morbos, que validioribus, præsidii indiguerint, præsertim ad diuturna exanthemata, liventesque varos, ad*

*Seri lactis
vires &
usus.*

omnesque humorum depravationes in cutim tendentes, ut lepram & consimilia, ad antiqua ferinaque ulcera, ad capitis achores, & hujusmodi: item ad oculos assidue fluentes, ad palpebrarum scabiem, ad faciei maculas, imò & ad diurnas periodos febrium, & ad hos, qui ab adversa valetudine in hydropem pergunt.

§ 3. Prætulit Mesues serum ex nigrarum caprarum lacte elicatum, deinde ex ovillo, sic inquiring: *Aqua lactis macerationis materia est, & per se quidem innocuum medicamentum. Præfertur, quæ fit ex lacte nigrarum caprarum, in laudatis pascuis victitamentum, recentique fœtarum. Excalfacit hac, atque siccit ordine primo completo, & usq; ad secundum. Quineriam attenuat, abluat, abstergit, & nitrosa, quæ referat est, facultate alvum absq; aliqua mordacitate leniter subducit: Bilem: nam flavam, tum atram ab exustis humoribus genitâ dejicit: quo fit ut nutriticè conferat maniacis, & melancholicis. Præstat item ad viscerum infarctus, & morbis inde provenientibus opitulatur, nimirum aqua intercutæ laborantibus, felle suffusis, & lienosis. Datur utiliter febrientibus ex bile, & viscerum ac vasorum obstructionibus. Competit etiam vomitibus in cute à bile & perustis humoribus emergentibus. Quare lichenibus, vitiliginibus alpbis, psoris, leprisque admodum convenit.*

§ 4. Ne præterea remoram Lector injiciat plantarum nostrarum non ita vulgarium ignoratio, paucis meam explicabo sententiam, potissimum quum hic mirè hominum nostrorum judicia varient.

Cochlearia descriptio.

§ 5. Præcipua autem celebriorq; cochlearia est, quæ ternas perspicuè ostendit formas, pro ætatis diversitate. Primò enim ortu foliola edit ophioglossò-vel linguæ serpentinae simillima, quæ confertim ab ipsa radice cum pediculis emergunt: deinde post adolescentiam carnosiora evadunt, asaroq; & magnitudine ferè, & figura respondent, nisi quod circuitus notetur obtusioribus angulis, ut plurimum septenis vel novenis, potissimum etiam hyberno tempore: foliorum item minor portio plana, frequentior vero conspiciatur incurva ad cochlearia analogiam, ex qua & etymi ratio tam apud Germanos, quàm Latinos profluxit & Cotyledon meritò dici posset. Tandem altero ætatis antro folia illa hederacea, vel asaru conformia striantur, gracilescuntque paulatim ed magis, quòd altius à radice ad umbellam conscendunt, angulis interim quoque se manifestius prodentibus, idque mensibus Martio, Aprili, & Mayo, quibus flores luxuriant albi: in quorù locum deinceps mense Junio

succedit semen uberrimum, quod maturum in exiguis capsulis apparet obscurè subrubrum, exiguum & planum, Radix huic est tenuis, albicans, recta, non longa. Gustu herba deprehenditur calida in secundo gradu completo, aut potius tertio, sisymbriique cardamines acrimoniam attingit. Apud nos planta est domestica, apud Hollandos, Phrysijs, & confines ditiones maritimas sylvestris. Et quia à nullo planta hæc depingitur authore, præterquam eruditissimo Dodonæo, qui tamen in ejus delineatione multum deliquit, volui ego primus posteritati exhibere genuinam effigiem.

Cochlearia integra forma.

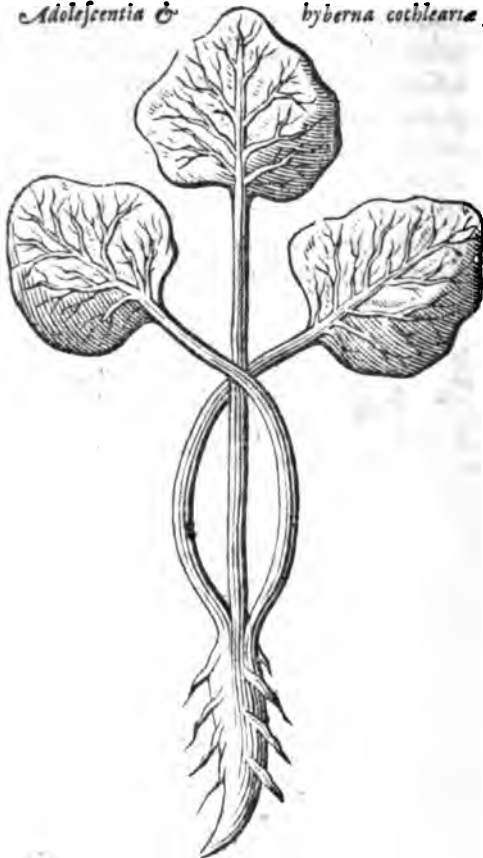

§ 6. Contendunt plerique hanc esse Telephium, quod portulacæ similia folia habere judicent: id quod à me negatur. Licet quoque ad ejus similitudinem folia habeat, nequit tamen unica hæc conditio nobis inde creare telephium: alioqui cepea, crithinum, tribulus terrestris, tithymallus, helioscopius etiam forent telephium, quum folia sortiantur portulacæ, hoc est crassa, lenta, carnosæ. At plures sunt notæ repugnantes. Primum enim, Telephium habet folia cærulea, id est obscurè nigricantia: ut plumbago Plinii, branca ursina, &c. Cochlearia saturati est

Cochleariam non esse Telephium.

viroris. Secundò, illius folia sunt plana, æqualia: hujus ut plurimum ad cochlearis formam incurva, cum exiguis angulis. Tertid,

X x x x x 2

cauliculi telephii altius surgunt, suntque referi foliis plurimis : Cochleariæ pedicali à radice affurgunt plurimi, cum foliis singulis in unoquoque pediculo. Quarto, nec caulem hæc habet portulacæ similem, hoc est pinguem & rotundum : Sed pediculos solummodo inorsum angulosos, extrorsum rotundos. Quinto, illius flos quandoque est albus, nonnunquam luteus : Hujus semper albus. Sexto, loci ratione diversitas contingit. Telephium enim in cultis, & maxime inter vites nascitur : Cochlearia vero in Phrysiæ & Hollandiæ pratis & aggeribus mari finitimis, non vinetis. Septimo, facultatis gradu differentia liquet, quandoquidem illud exiccandi & detergendi virtute præditum esse dicit Galenus, quemadmodum & Dioscorides, quum vitiligines curare scribat : Sed non esse calidum insigniter, nisi in primo gradu. At cochlearia eundem occupat gradum, quem silybrium, cardamine : Acrimoniam enim insignem præbet gustui. Telephium itaque & Cochleariam discrepare, afferendum.

§ 7. Jam vero, neq; esse Cochleariam eandem cum Plinii Britannica plantam, ut nonnullis placet, hinc præter cætera demonstratur, quod non sit altera à Dioscoridis Britannica, quæ sylvestris lapsathi sortitur folia : Sed nigriora, pilosiora, & gustu astringentia :

Cochleariam & Britannicam diversas esse plantas.

Cochlearia autem rotunda, viridiora, asaro similia, lævia, minimè hirsuta, ut nec ullo modo astringentia. Urinam etenim promovet: proinde etiam anginæ nullatenus conducit, velut illa, ut Plinius vult. Britannica item habet caulem: cochlearia verò multos pediculus cum singulis foliis ab una radice, quæ etiam hic ad spithami longitudinem tendit: illius, brevis est.

Sisymbrium Cardamine sive nasturtium aquaticum minus, nasturtium aquaticum majus, & nasturtium hortense hyemale.

§ 8. Sisymbrium quibusdam Cardamina dictum, nasturtium est aquaticum minus, exiguis primo exortu foliis rotundis, quæ adoleſcendo paulatim gracileſcunt, prolonganturque: ramulis numerosis, in cacumine tantum comantibus, in quibus flosculi emergunt candicantes circa veris initium. Id non modò in aquis & riguis locis provenit. Sed in hortis quoque & circa itinera: sapore admodum acri. Alterum nasturtium aquaticum, majus dictum, folia habet multo majora, primò rotunda: quum verò adoleverint, erucæ modo dissecta, lato nasturtio sapore proxima. In locis riguis, & potissimùm circa fontium rivus discurrentes nascitur. Italis nuncupatur Sisembro aquatico & Crescione, Gallis *Cresson*, Hispanis *Berros* & *Agrivis*, Germaniis *Brunkressen* & *Wasserkressen*. Utriusque icones à Matthiolo exquisitè proponuntur.

§ 9. Est & nasturtium dictum hybernum, majori aquatico primùm simile: quo autem hujus folia ætatem consequuntur maturiorem, eo frequentius profundiusque laciniantur, maximè caulem versus, irionis modo, antrorsum verò cum quinque angulis in circumferentia variant. Caulis autem altius rectè excreſcit angulosus, striatus, racemosus & flexilis, floribus in cacumine luteis, qui in Majo & Junii initio florent: quibus pereuntibus emergunt siliquæ oblongæ, rotundæ & erectæ, exiguum continentes semen. In hyeme nasturtii aquatici majoris effigiem refert: in acetariis familiarè. Dodonæus *ψυδοβάνιον* Dioscoridis esse arbitratur, nuncupatque Barbaream, vel herbam S. Barbaræ: Gallis *herbe de sainte Barbe* dicitur, nostratibus *Winterkerff*. Tres hæ nominatæ nasturtii species in Scorbuti curatione sunt utilissimæ.

Sisymbrium cardamina.
Nasturtium aquaticum minus.

Nasturtium aquaticum majus.

Cresson.

Wasserkresse.
Nasturtium hybernum.

Pseudo-banion.
Herba S. Barbe.

De quartana.

*Avic. lib.
vi. fen. 1.
tract. 2.
cap. 61.
Triginta
tribus an-
nis durare
potest
quartana.*

*Hippoc.
lib. 11. A.
par. 12.*

QUÆ rara observatuque dignissima in febre. Quartana animadverterim, hæc ferè existunt. Ex veterum medicorum decretis, & posteriorum scriptis, sententiam adhuc inter nostri ordinis viros præstantes hoc sæculo perdurare constat, qua hanc febrem, ut longissimè, in duodecimum extendi annum censent: secus autem, iplo artis usu, observatione sedula, & exemplorum indubitatorum testimonio ostendam. Enimverò quendam agricola nomine Henricum Hassen, in peninsula vulgo *Steinswert* dicta, supra Embricam ad Rhenum. Quartana triginta tribus laborasse annis, ex eaque interiisse intra annos non multos, tam in universa illa vicinia notum est, ut in dubium minimè vocari debeat: hac occasione & in coelibatu permanfit. Febris quandoque dies aliquot, vel paucas hebdomadas intermittebat, ut lecto non affigeretur æger: ea tamen semper recurrebat. *Nam que in morbis relinquuntur, recidivas facere consueverunt.*

§ 2. Comitem à Morval itidem Quartana triginta tribus exercuit annis. Porrò senex, aurei velleris, Burgundis noti, insignibus donatus, post dies tres expiravit. Mortem verò ex gaudii magnitudine, ob honorem quo affectus fuerat, subsequutam ferebatur.

§ 3. Dominus de Role, œconomus (ni fallor) Cæsaris Maximiliani, ejus nominis primi, ea febre annis circiter octodecim laboravit. Ab ea autem integrum fermè restitutus annum, interiit. Quod sibi prædictum fuisse ajebat: mortem nimirum consequuturam, ubi deliisset febris. Cæterùm quem septimo anno Quartana enecarit, Nobilem novi: quemadmodum & Parochum, quinto anno ex ea mortuum. Quid enim vetat longioris durationis *spatium?* Perseverante siquidem & melancholici humoris generatione, & pravi victus usu, necessario ejusmodi requiritur effectus. Neque verò ex materia semel tantum coacervata talem gigni ægritudinis prolongationem sentio: nisi quotidie nova causæ accessione locupletetur: quæ quo major est, eo temporis prorogatio diuturnior. Quemadmodum è diverso, si quoque causa minuatur, vincant, tollaturque (quod pro ejus paucitate in corporibus alioqui non tam malè affectis, nonnunquam post accessiones non frequentes fieri potest) quare in paucarum septimanarum spatio morbus hic

omnino abigi nequibit? Exemplis id comprobarem facile, si actionum mearum præco dici amarem. Quare nec ullius prærogativæ momentum jactabundis Paracelsistis in ejusmodi curationibus relinquo.

§ 4. Ætius præterea Hippocratem de hebdomadibus citat, asserens, eundem hominem *Quartana bis non laborare; neque laborasse unquam: neque laboraturum, si semel evaserit.* At, Deus bone, quoties ego observavi, eundem bis hanc febrem fuisse perpeffum, plurimum intercessione annorum? Documento sit, præter obscuri nominis quàm plurimos, eximiæ & virtutis & nobilitatis vir, FRANCISCUS à LOE, Dominus in Wissen: qui licet Quartanam in ætate juvenili excoxisset, nihilominus circa annum ætatis suæ quinquagesimum, ea denuð correptus, ultra sex laboravit menses: sicuti tum ipse testabitur adhuc superstes, tum ego diligenter notavi, dum curationi interesssem. Quid autem admirationis in hoc eventu? Non ego quidem inficior, difficiliorem esse Quartanæ repetitionem: propterea quod ejus causa materialis ob sui substantiam crassam, viscidam, sæculentam ac terrestrem, longa indigeat & tarda productione. Sed eam interim cur pronuntiam impossibilem, nulla adducor ratione. Nam affectis malè visceribus, facile regenerari potest paulatim tantus materiæ delinquentis cumulus, quantus ad inducendam quartanam desideratur. Unica enim ægritudinis perpeffio, atque unica materiæ morbificæ absumptio, ejusdem mali reiterationem excludere nequit,

§ 5. Quod item medicinam facientes, Quartanam occidere, si sexagenariæ vel gravioris ætatis hominem apprehendat, pro raro ferè habeant: non ita perpetuum est, qui oppositum me docuerit exemplorum frequentia tum in viris tum in foeminis, ex quibus uno hoc reliquum numerum terminemus, quod nobilis apud nos matrona Herteveldia, ætatis longè plusquam sexagenariæ, in autumno anni quinquagesimi septimi supra sesquimillesimum, in Quartanam fuerit delapsa: quæ & purgato & inuncto sæpius corpore, convaluit. Sequenti in super ætate, eadem in gravem incidit tertianam, cum quotidiana conjunctam, (dixisset quis Hemitritæum) cui denuð meam feliciter præstiti operam, propinata ex syrupo acido & aqua Card. benedicti potione: vacuato corpore cum Rhabarbari infuso, & electuario de succo rosarum: illinitis quoque renibus, de quorum æstu impendio querebatur, cum oleo rosa-

*Æt. 5.
cap. 82.*

*Quartanam
hu
hominem
corripere.*

*Quartanam
sensu
non sensu
per meo-
ra.*

ceo & aceto: tandem etiam capiti admodo oxyrhodino. In promptu autem ratio est: Siquidem interficere nequit *Quartana*, nisi deficiat virtus ad materiam morbi abolendam sufficiens: quæ certe non omnino desiderabitur ex paucorum annorum accessione. Etenim deprehendimus quandoque juvenes unà cum *Quartana* commori, quinquagenarios verò periculo liberari.

§ 6. Quid ita? Nisi quoddam hi, licet provectiores, nullum tamen ex ætate sentiant virium detrimentum: illi, quamvis juniores, facultate vitali, ad copiosæ materiæ concoctionem requisita, destituantur. Senium enim certi anni proprietati semper assignari nequit.

§ 7. In hoc præterea tractatu minimè oportuit prætermitti historiam raram, & quidem memorabilem, explicatuque dignam. *Virginem* vidi, quæ ob molem corporis gyganteam per diversarum regionum civitates circuibat, se velut monstruosi hominis idolum seorsim in conductis ædibus visendam ostentans omnibus qui stipem numerarent, ex cujus collectione hæc cum matre victum quæritabat. Ad hanc ego quoque ingressus, diligenti inquisitione singula percunctor: doceorque, ex matris & grandissimæ filiæ responso, eam ex staturæ brevis parente utroque natam, nec ullum in avita progenie fuisse visum qui communem aliorum hominum altitudinem superaret, eamque virginem à sui ortus initio, ad annum duodecimum parvæ staturæ vulgaris fuisse: sed eorum tempore quartana correptam; qua cum mensibus aliquot luctata fuerat, et prorsus remittente, cœpit in eam excrecere molem, cunctis membris æqua dimensione in magnitudine debita respondentibus, ut nihil à justa proportione appareret alienum. Annum, ni memoria fallar, agebat vicesimum quintum, quum eam inspicerem, quo nondum menstruæ fluxionis senserat evacuationem. Illum etenim sanguinem excrementitium in nutritionem, & tantæ molis conservationem requirebat natura. Bona interim fruebatur valetudine, forma non venusta, colore subobscuro, ingenio simplici & stupido, ac toto corpore torpido. Virtus æquidem animalis ab initio huic corpori à Deo infusa, in ea quæ vulgaris hominis amplitudini debetur proportione: postea in vasti corporis mole dispersa, & quali potentia sui operis robur nequivit ostendere, quemadmodum in corpore mediocri:

Major in exiguo regnat nam corpore virinis;

Veluti etiam Homerus suum Ajacem, Virgilius Æneam describunt, figura parvos, artificio ingeniosos, quum omnes illis dotes tam corporis quam animi tribuere statuissent.

§ 8. Virtus enim (ut philosophi loquuntur) coacta seu unita, fortior est se ipsa dispersa. Quæ verò hujus miraculi fuerit naturalis causa, etsi paulò à speculationis termino remotior, à nobis tamen ea adfertur: quodd Quartanæ febres non præcipitem, sed prolixam sui sortiantur generationem. Argumento est tarda resolutio: quæ enim difficulter abolebuntur, facili privantur ortus progressu: inter ortum & interitum est relatio. Videmus enim quartanarios, consumpta affectus sui minera semel, nec citò nec promptè in eundem morbum relabi. Lenta enim & copiosa ejus materia longum coacervationi tempus requirit. Unde etiam illud à præcis medicis quasi per manus traditum axioma: *Qui semel Quartanam vicerit, hic tota deinde vita ab ea immunis erit.* Eo posito fundamentum, fœminam hanc dico intervallo longo congestisse quartanam, cujus generatio incrementi sustulit impedimentum. A navitate enim hæc increvisset continuè: sed vetabat humor ille melancholicus, quo absumpto, naturæ institutum primogénias vires extendebat in corpus jam mundatum ac purum, quum sanguinis alimentum optimum à sæce melancholica segregatum tutò attrahere posset.

§ 9. Exemplum præbent arbores. Eæ enim tabescunt, si vitioso humore surculus aliquis corrumpatur: parte verò amputata, vigore denuò expandit stirps. Ita etiam corpus nostrum tabidum absumpta *ἀρεφίας* malitia, avarè admodum haurit, imò deglutit alimentum, quo citius perpeßum damnum restauret. Unde à convalescentia quartanarios multa devorare, quasi exlatiari possent nunquam, cernimus: ita ut recidivam inducat sæpenumero ingluvies nîpia. Natura autem in hac fœmina externo cibo convenientius habebat nutrimentum, sanguinem scilicet menstruum, quem alioqui anno circiter duodecimo expurgari oportuit, quo magis apparere incipiebat molès ista gigantea: at eum jam sibi ad castigandam *ἀρεφίας* reservavit. Et quia corpora diu extenuata non affatim reticere oportet, natura paulatim retinendis mensibus in nutritionis usum assuevit: ideoque ob alimenti copiam, id corpus in tam stupendam statuam excrevit. Nam quum ejusmodi fluxus ordinatus semel derivatur, vix postea suppletur. Etenim quum

quartanarii ferè omnes, ubi convaluère, magis increfcere compe-
riantur, nifi ætas aut relicta fymptomata impediunt: tum fanè hæc
fœmina ejufmodi naturæ motioni magis exponebatur, ex alimen-
ti largioris acceffione: & quodd auctrix illa virtus confopita ad
tempus, poftea validius fuas exereret actiones: ficut ignis paulu-
lum oppreffus, liberior mox vehementiori infultu fe prodit.

§ 10. Et quid mirum, in adolefcentia, circa legitimum tem-
pus eruptionis menftruorum? Materia & forma fufficiente, quid
tantæ molis fabricam remorabitur? Videmus enim corpora non
femper eadem increfcere & proportionem, & tenore. Siquidem ple-
raque primò proceritatem acquirunt, poftea verò craffitiem, & è
contrâ. Quum autem natura proceritati in primis sæpenumero in-
cumbat: poftea nutritionis fubfidia deftituta, relinquit corpus im-
proportionatum, debile, & quandoque ridiculum. Tale fe vidiffe
narrat Julius Cæfar Scalig. Mediolani, in publico nofocomio, poft
victoriam fub Ludovico Rege ad Laudem Pompejam habitam. Ju-
venis etenim erat tantæ proceritatis, ut stare nequiret: itaque jace-
bat, duosque lectos fimul junctos explebat: nam ad craffitiem &
robur alimentum defiderabatur, deeratque.

§ 11. Subjungam hic nonnihil de perniciofo telæ aranæ ufu,
in hujus febris curatione: nec video quonam diftinctionis confenfu
imitari debeamus Guiljelmum Vatignanam, quò Rhafis testimo-
nio ad Quartanæ profligationem prædicet telam aranæ, *fi cum vi-*
no potui exhibeatur hora unica ante confuetum paroxyfmi inful-
tum: quoniam ejus ufum nec gravioris noxæ periculo vacare, nec
effectus fuæ commendationi pares edere, experimento depre-
hendi.

Tela ara-
nea noxia
affumptio
in Quar-
tana.

§ 12. Enimvero anno 1559. Muliercula quædam Hambachi in
ducatu Juliacenfi, quum ex temeraria alicujus perfuafione hoc re-
medium improvidè adverfus Quartanæ violentiam ufurparet, in
horrenda venenofitatis fymptomata incidit: ad quam accerfitus,
præter alia medicamenta electam propinavit theriacam, qua poftea
fanitatis amiffæ jacturam recuperavit. Deinde ne vel minimum
huic errori patrocinium suggerere poteft Dioscoridis auctoritas:
quia in ejus contextu duo fubjicienda confiderationi veniunt. U-
num eft, quod *aranæ quidem quartana circumfcriptis mederi tradat, fed*
extrinfeccis faltem lacerto appenfum, non autem per interiora affum-
ptum: alterum, quod folita quadam fcribendi proprietate, nullam

vel ipsemet tribuat veritatis fidem iis rebus, quas extra ulteriorem censuræ suæ interpositionem affirmat sub personæ tertiæ prolatione: uti apparet evidenter in cap. de Basilico, Othonna, Lapide Thracio, Smilace aspera, Trifolio, & id genus reliquis. Telam adhæc araneæ albam in corio ligatam, & collo vel super adjutorium appensam, quartanarios curare, scribit præter alios insignis Medicus Petrus Bayrus in sua praxi, distinct. 20. cap. 6.

§ 13. Alii fecus persuasi, curationem nimis superstitiosam contra Quartanæ pertinaciam ex aranea usurpant, nucis nimirum putaminibus, exempti nuclei loco araneam vivam includunt, eaque colligata, suspendunt in collo, ac dies novem relinquunt: inde in ignem conjiciunt cum horum verborum additione: In nomine Patris & Filii & Spiritus sancti. Cæterum à primo inchoatæ hujus curationis die oportet Orationem Dominicam, Angelicam salutationem certo recitare numero quotidie: ut primò novies, secundò octies, tertid septies repetantur, imminuendo usque ad nonum diem, quo semel eæ referuntur. Qui se hac incredulitatis ratione liberatum fuisse, ac aliis deinceps quasi per manus tradidisse artem assereret, hominem levem novî. Credulitatem, sive incredulitatem si lubet appellare id, perinde est: multùm sæpe possunt, dum certissima persuasione se mutud inducunt, ut hanc curationis formam juvare, firmissimè confidant, usurpentque homines conscientiæ nullius religione ducti, auxilium undiquaque accipientes, sive à dæmone, sive à Deo, modo sublevantur, flocci reliqua faciunt.

Quartana ex aranea curatione superstitiosa.

§ 14. Hoc incredulum genus hominum transversum agi, & in reprobam labi mentem, ac consequi frequenter opem requisitam, Deus quandoque permittit: multa tamen severiori olim redimendam, respiscant maturè.

§ 15. Observamus alios quoque nonnunquam successus in diuturno hoc malo, maximè si desiderio singulari quid appetatur: quod tamen non ita perpetuum est, quin pro morbi vel excrescentis vel declinantis tempore, sive pro corporum ratione, aut virium modo id vel juvare plerunque, vel sæpe etiam opprimere experiamur. Enimvero qui halecibus semitostis viginti & uno, simul ante Quartanæ accessionem in universali morbi declinatione, voratis liberaretur, intercedente tamen gravissimi paroxysmi insultu, mihi intus & in cute notus est. Erat autem hic natura impendii vorax,

Yyyy 2 alioqui

alioqui saburram hanc non tam illasè concoxisset, exonerassetque.
Quare & alius imbecillior ea oppressus, facile interiisset.

§ 16. Sunt qui arcano hoc antidoto tenaces Quartanæ vires se infringere gloriantur:

℞. *Olei vitrioli rite apparati guttas septem,*
syr. è cichorio ℥ j.
aqua absinthii ℥ ij. s.
misce pro haustu.

§ 17. Quæ autem linimenta spinæ in Quartana ante accessio-
nem feliciter applicantur calidè, ejusmodi sunt:

℞. *Ol. laurini ℥ j. s.*
succi ruta ℥ j.
vini sublimati opt. ℥ ij.

miscantur diligenter in vitro apto, quod cineribus imponetur pri-
mùm tepidis: calor verò fotu paulatim lento augebitur, donec co-
ctioe linimenti consistentia appareat.

Item, ℞. *Olei olivarum*
vini generosi ana ℔ j.
ruta m. j.
vermicum fluviatil. ℔ s.

ebuliant, donec crassescat ut oleum.

Item, ℞. *Salvia ruta, absinthii, rorismar. an. m. s.*
mastiches olibani an. ℥ j.

In vini malvatici & olei olivarum an. cyatho coquantur, donec li-
quor consumatur: hinc valida fiat expressio. Usurpari quoque hic
potest oleum de scorpionibus.

§ 18. Observationes has, enarratione non inutili, de quartana-
rio Reverendissimo Episcopo Coloniensi, D. Antonio ex Comitibus à Schouwenburch, finiam.

§ 19. Hic constitutione corporis sanguinea circiter annos na-
tus quadraginta, ex alia febre in quartanam incidit, in autumno an-
ni millesimi quingentesimi quinquagesimi septimi. A qua ubi cir-
citer vernum tempus nonnihil respirasset, huic neutra adhuc vale-
tudine freto, se insinuat Ambrosius ille Magirus, annuis menda-
cium libellorum, vel si mavis Prognosticorum plaustis notus ni-
mis: qui cum quidem graviter laboraturum prædixit, evasurum ta-
men, si à medicamentorum usu caveret. Interim venam ille per-
tundi jubet, balneumque præscribit. Confusus hic prognostico, o-

Quarta-
narius &
episcopus
Coloniensis.

pen

pem medicam tamdiu respuit, donec à capite & finitimis partibus primùm circa sinistram scapulam decumberet humoris copia : qui neglectus, lento defluxu musculos ventris sinistros interfecit : ubi excitata phlegmone, pus genitum copiosum putidissimumque, continuas partes decubitu sedulo vitiauit, tandemque ad lævum peritonæi latus refedit, cum tumore : qui à chirurgo sectus, ingentem foetidissimi puris quantitatem reddidit ; hoc tamen postea non nisi ventre compresso fluxit : quare viribus indies magis ac magis flaccescentibus, post septimanas tres, de ventris inferioris incisione, ex cujus sinu pus defluere existimabatur, ab iis serid agitatur qui curationi intererant : rogaturque Princeps noster clementissimus, Dux Clivæ, Juliæ, &c. Ægrotum invisens, ut eundem infectionis consensum induceret : eo etenim modo promptius liberiusque sine expressione pus fluxurum sperabant. Se, quid hac in re proficuum esset, non satis intelligere, respondit Princeps : at se missurum ed suum medicum, medicinæ & chirurgiæ peritum : cui si incisio probaretur, se quoque calculum addere. Proinde eo ablegatus, vulnere conspecto, corpus emaciatum, viresque impendio prostratas, cum pulsu debili, ac de hora in horam magis inclinante, comperi. Quare nihil spei in sectione ponendum esse, sed extrema imminere judicavi. Hora matutina, mortem proximam significavit pulsus interceptus : contra impudentes Fedronis Paracelsistæ calumnias, qui pulvis animadversionem ridet in mendaci famosoque suo libello Germanico. Paulo post hic in Domino obdormit : cui ex immensa sua bonitate locum in justorum resurrectione largiatur Deus. Ventre circa umbilicum inciso, tanta putidissimi puris copia effluxit, ut ex ventris pleni cavo id exundare jam crederent, qui antea in ea opinione fuerant. At sectionem prosequuti, inter musculos transversos & obliquos, uti dictum est, cloacamprehendimus. In sinistro autem latere cor erat flaccidius, ex gravi & continuo exhalante ferienteque vapore putido : atro adhæc sanguine nigricabant venæ cor cingentes. In vesicæ collo coctum delitescibat pus album : quare nec urinam continere potuit aliquandiu, quod ad calculi læsionem referabatur ? sed aliunde id contractum apparuit. In ventriculo quiddam instar humoris biliosi innatabat. Reliqua viscera, uti & universi corporis partes, videbantur illæsa.

*Abscessus
inter ven-
tris mus-
culos.*

De epidemica pluritide, Peripneumonia atque Angina Pestilenti.

QUANDOQUIDEM in hac Inferiori Germania, ad ripam Rheni, anno 1564. potissimum apparuerunt tales tres insoliti & contagiosi Pestilentialisque morbi, videlicet Pleuritis, Peripneumonia, & Angina Pestilens, quales tunc à Medicis non usquequaque fuerunt cogniti, ego statui in commune bonum de iis scripto tradere, quicquid Experientia didicerim, ut in posterum, si contingat Iustissimum Deum homines iisdem affligere, eorum differentiarum innotescant, & appropriata remedia iisdem adhiberi possint.

§ 2. Hippocratis noster scribit Lib. I. I. Aphor. I. Mutationes temporum potissimum morbos parere, quod idem Aristoteles repetit, imò annis superioribus manifestissime ejus Veritas patuit, quandoquidem Catharrhorum copia, quæ passim grassabatur, perniciosos, dolorificos & periculosos morbos concitabat: Etenim non solum quamplurimi abortus, vermes puerorum, varii podagrici dolores, & artuum rigiditates extiterunt, sed insuper variolæ & morbilli, quas Germani vocant *Schaffblattern*, veluti prænuncii scaturæ Pestilentiarum rapidæ, quæ integras regiones, & celebres populosasque urbis depopulavit & vastavit: sicuti hoc visum est Constantinopoli in Thracia, Alexandriae Ægypti, Lugduni in Galliis, Londini in Anglia, Dantisci, Augustæ Vindelicorum, Viennæ, Coloniarum, ad superiorem Rheni tractum, Basileam usque. Quanquam verò eodem anno non ita celeriter pestis pervenerit in hunc nostrum inferioris Germaniarum circulum, nihilominus supraddicti periculosi affectus in urbe jam commemorata in hac regione, eodem tempore, suas venenatas operationes produxerunt, quæ originem suam traxerunt è tenuibus & subtilibus Catharris, qui attenuati à continua aëris humiditate, cum tanto magis ad decidendum proni reddebantur, tum ex putredine venenatam & pestilentem naturam acquirebant. Nam hyberno tempore exterius in collo oboriebantur phlegmatici tumores, etiam tubera ferè in dolentes, quos excipiebant tempore verno, & per majorem æstatis partem remanebant anginae quamplures, valde periculosa, quoniam

*Origo her-
rum mar-
borum
Pestiferorum.*

niam. ratione sui subitanei & venenati contagii, etiam poterant assimilari summè pestilentialibus, ob hanc causam quod eidem affecti primo die, nonnulli tertio aut quarto moriebantur, paucique ad septimum usque pertingebant; Ex iis vero, qui octavum transibant, aliqui sanabantur.

§ 3. In principio comitem habebant febrem & vomitum, quæ ut plurimum à causis oriebantur procatarrhicis & notis utpote noviluniis, violento immodicoque corporis exercitio, & labore ad solem detecto capite, aut morâ ad Lunæ lumen, similibusque calefacientibus & inflammantibus causis, à quibus catharri in capite & cerebro commovebantur; sequebantur immediatè tumor & inflammatio linguæ, & loquelæ privatio propter obstructam asperam arteriam; imò etiam faux læsa erat, ut potus admitti non posset, multo minus, cibis, aded ut ob ejusmodi symptomata æger paulatim miserandum in modum suffocaretur; quod sanè deplorandum & horrendum mortis genus est. Et exceptâ quadam rubedine, in modum Erysipelatis nullus in collo tumor apparuit, sed influxus venenosi humoris ad interiora fiebat, è cujus vaporibus ad cerebrum elatis aliquod delirium sequebatur. Sæpius quoque contigit, venenatas & tenues illas defluxiones locum suum mutasse, & ad fauces decubuisse, inferius ad membranulam costas succingentem, excipiebatque lethalem anginam Pleuritis, non minus periculosa quàm prior affectus. Etenim ejusmodi materiæ raro ad pulmones fluebant, quod si vero hoc contingeret, oriebatur Peripneumonia cum simili discrimine conjuncta. Sæpius quoque observatum est, quod simul ac ejusmodi Catharri è pectore decesserint, postea ad spinam dorsi fuerint delati, ibique intolerabiles dolores excitarint, præcipuè in mulieribus (quod diligenter notandum) tempore purgationis menstruæ, ex iis autem quæ talem spinæ dolorem patiebantur, vix una sanabatur sed ferè omnes moriebantur. Ejus quidem rei causa ascribenda venit malignæ venenatæ & faciliè mobili, subtilique humori, qui suo impetu & veloci ebullitione sanguinem inquinat & corrumpit atque venenata qualitate inficit, & quoniam vena cava juxta spinæ longitudinem sita est, atque ramos suos matriçi impertitur. Per quos menstrua expurgantur, hac sanè occasione venenum tanto magis in corpore quatiendo spargitur & vires vitales magis prosternuntur.

*Vnde o-
riantur
dolores
dorsi.*

*Vena ca-
va.*

§ 4. Observatum quoque est in hac Pestilenti Angina, quod, etsi infantes inprimis hoc affectu tententur, minus tamen periclitentur quam adulti, & plures convalescerint ex iis, qui *remanerunt* remanserunt, quam qui lecto decubuerunt; quod nihilominus vel proinde fieri potuit, aut quia in illis venenum non fuit tam copiosum, aut quia viribus pollebant, cum his ob languorem virium, & quia plus veneni hauserant, fuerit decubendum.

*Curatio
Angina
Pestilens
stalis.*

*Lib. de
loc. in
hominis.*

§ 5. Quod attinet ad procedendi modum in Curatione Methodica, observatione constat purgationes & venæ sectiones plus damni quam utilitatis ægris attulisse. Veruntamen juvenibus sæpè auxilio fuit in principio morbi Cucurbitulas sine scarificatione humeris imposuisse, aut venas sub lingua pertudisse. Non igitur sequendum est in hoc Anginæ genere consilium Hippocratis l. de locis in homine, quod nempe iis qui Anginam laborant, vena in brachio secanda, & per inferiora purgatio instituenda, quo morbi causa evacuetur. Sed cum ego hoc animadverti, statim à principio operam dedi partim ut inferiores partes munirem adversus aërem & tenuem catharrum, partim ut antidotis hujus veneni pestilentis vim infringere demeremq; interdum quoque impositis exterius localibus noxam & dolorificam materiam extrahere atque dissiparem. Oportet tamen hic valde cautum esse, alioquin consultius esset planè ab iis abstinere, quam ejusmodi resolventibus & digerentibus tenuem & venenatum humorem magis attenuare, ne facilius ad alias partes descendat & periculum creare possit.

§ 6. Non possum silentio præterire, quo tempore apud nos prædictæ Pestis passim regnabat, & ejus loco succedebant Anginæ, peripneumonix & pleuritides pestilentes, fuisse præterita hyeme viros noctu in aëre valde mirabiles & horribicos, ignes sive volutes continuo sive in eodem loco persistentes, item stellas cadentes, qui etiam per totam æstatem, quamdiu hic morbus duravit, non necessarunt, veruntamen hyemis tempore evanuerunt, quod subito extitit tam rigidum quam vix ullum post hominum memoriam. Et quamvis infectus & pestilens aër inaudito hoc frigore fuerit emendatus & sic depuratus, ut etiam ad miraculum usque pestis cessaret, nec amplius grassaretur, ejus tamen loco ubi vis locorum valde miserabiliter hoc, ut & præcedenti anno exortus est morbus, antehac in solitus, & veteribus scriptoribus incognitus: & quoniam is ex subtilibus & acribus Catharris ortum habebat qui ad pectus &

latera

latera decidebant atque venenata sua & contagiosa qualitate plurimos adoriebatur & occidebat, indidi eidem nomen Pestilentis Peripneumonix & Pleuritidis. Sicut autem idem morbus valde differens & multiplex erat, ita etiam varia habuit symptomata; Conveniebant tamen in eo, quod morbus hic in principio invadebat cum febre continua, comitata malignis & pessimis symptomatibus, utpote insigni dolore lateris, respiratione parva & difficili atque laboriosa; attamen omnia hæc variabant pro ratione exspuitionis & imminutionis doloris. Nam à principio morbi, dolor maximè affligebat continuo unum locum, à quo sensim per universum pectus deferebatur, præsertim si semel aut iterum aliquid erat impositum cum intentione dolorem sedandi, tunc enim superfluum humor ferebatur ad pulmones; & quando iisdem à copioso materiæ influxu erant repleti, per tussim ejiciebantur sanguinea, verficoloria, & prout facilius atque copiosius sæpè ea prodibant, tantò minus de salute sperandum erat, quoniam experientia docuit, eosdem maximè mortuos esse die sexto, nec ad septimum pertingere poterant. Nonnulli planè sanguinem non rejiciebant, & si nonum diem superabant, restituebantur sed non absque periculo: quod si verò recidivam paterentur, multi moriebantur ante finem tertiæ septimanæ. Observare etiam erat in hoc morbo inter alia symptomata, plurimos fuisse mente captos, alios *dysentericos* factos, quæ duo signa legalia sunt, uti testat Hippocrates, & usus longus docuit.

Peripneumonia pestiferæ & Pleuritidis.

§ 7. Hic contagiosus & periculosus ipsi morbus iterum apud nos valde increvit & perduravit à mensibus Martio, April. Majo, usque in Junium anni à Christi nativitate 1576. quem præcesserat hyems valdè pluviosa, tempestas variabilis, nebulosa, pluviosa venenosa & turbulenta.

§ 8. Sicut autem reperire non possum ab antiquis, medicis hunc morbum gravissimum propriè fuisse descriptum, ita ejus ne exiguam quidem mentionem reperi factam à recentioribus & modernis Medicis. Solus celeberrimus Chirurgus Guido Cauliacensis cap. 5. doct. 2. tract. 2. ad perpetuam rei memoriam describit ejusmodi pestilentem morbum, à quo anno 1348. Magna & inaudita strages fuit causata inter homines tam in oriente quàm Occidente, totaque Europa, tempore Imperatoris Martiani, duravitque per quinquennium, partim comitatus febribus continuis,

Z z z z

partim pestilentibus bubonibus sub axillis & inguinibus. Hunc immanem morbum carmine Latino deinceps descripsit doctissimus Medicus Hieronymus Fracastorius in sua Syphillide. Ex prædicti Guidonis libro aliquam hujus morbi notitiam hausit experientissimus Valesius de Taranta uti videre est in appendice ejus Tractatus de Pleuritide. Atenim cum methodica aliqua curatio à nemine quoquam descripta est, volui breviter & summatim eam indicare, ad utilitatem indigentium miserorum, meam Methodum, quam ego in ejus cura observavi, quæ sanè propter insignem diversitatem quâ ab aliis differt meretur benè expendi.

Venese-
tio Per-
niosa.

§ 9. Primo namque, cum in ordinario Pleuritide consuetum sit ante omnia venam incidere, multumque sanguinis detrabere, quo sanguis inflammatus veluti radix hujus mali, una cū aliis præter naturam tumoribus imminui, & affluxus à latere summo veri & derivari possit, in hoc tamen pestilenti morbo contrarium fuit observatum, videlicet sanguinis missionem valde perniciosam fuisse, apud eos præsertim, qui cum tussi sanguinem excernebant, quod procul dubio hinc factum est, quia per venæsectionem venenum valde fuit agitatedum, adeoque spiritus vitales magis fuerint dissipati, & sanguis à veneno magis concussus & infectus fuerit. Accedit & hoc, quod per venæsectionem humores versus interiora pectoris fuerint retracti, unde factum, ut sanguinis sputum fuerit impeditum seu retentum & subsecuta fuerit major inflammatio. Quapropter (meo quidem judicio) Hippocr. L. VI. Sect. 3. partic. ult. Epidem. admodum ingeniosè & prudenter inter impedimenta venæsectiones numeravit Pleuritidem, & sanguinis sputum. Et propter hanc differentiam seu diversitatem, ego in genere expertus sum plus utilitatis & fructus attulisse, nullam si instituissem venæsectionem: quod si cui vena fuerit secta absque periculo, id factum fuit statim in principio, cum nondum sanguinis esset extravasatus & in juvenibus ac plethoricis, aut in iis in quibus consueva aliqua sanguinis evacuatio erat suppressa.

Curatio.

§ 10. Insuper quando morbus invadit cum acribus, tenuibus & venenatis defluxionibus, à quibus dolor insignis oritur inflammationi conjunctus, ego mox è vestigio utor arcano à me parato, & Tuæ Celsit: cognito, quæ eodem sæpè usa est in periculosis morbis aut gravioribus symptomatibus seu invasionibus, & continuo secum gestat, in forma pilularum magnitudinis demidii pis

cujus

cujus in principio una in aq. Card. bened. cochleari dissoluta calidè assumatur, superscribendo cochleare aq. ejusdem calidæ, aut aq. scabiosæ, aut, si usus permittat, vini albi ejusdem quantitatis: Eoq; ascripto, ad quietem se coopertum componet patiens, & experietur subseditu doloris imminutionem, somnum & fortè etiam sudorem. Quod si post sex ab assumpto medicamento horas, dolor insignis punctioris non remiserit, aliam sumet pilulæ æqualem similemque & eodem regimine utetur, expectabitque per quinque alias horas. Si adhuc symptomata supersint, cum priori indultria tertiam eadem repetentur. At vero, si post elapsos aliquot dies, puta quinque vel octo, dolores atque inquietudines absque somno iterum exacerbentur, poterit dictarum pilularum unam vesperi denuo assumere, sicut ego id cum maximo ægrorum utilitate & commodo sæpius præcepi.

§ 11. Oportet quoque in memoriam revocare, quod Practicorum nostrorum præcipuus scopus in eo consistat pectus aperire, & expectorationem promovere, ad quam rem nihil existimant conducibilius, quam perpetuum lambitionem dulcium syruporum, à quibus & pectus deliniatur, & cruda materia maceretur seu expectoratio promoveri possit: at vero hoc ipsum in præsentī nostro casu, nullum auxilium aut utilitatem potuit adferre, quandoquidem ab iisdem febrilis putrefactio, & venenum pestilens contingebat augeri, quibus tamen hic magis resistendum est, quam dolori lateris. Propterea statim ab initio, ad auferendum acrem destillationem, eamque incrassandam & refrigerandam, oportet uti sæpius syrupo è succo papaveris rhæzados parato, aut succo acaciæ, aut decocto eorundem florum. Sed etiam contra communem regulam acida iisdem permiscere oportet, imo, quamprimum fluxus est cohibitus, solis acidis syrupis & decoctis utendum est adversus putredinem & venenum, uti sunt Syrupus acetosus, syr. ex acido citri cum aq. card. bened. Scabiosæ & simil. Quin & Hippocrates l. de locis in homine præcipit in Pleuritide, loco decoctionis, utendo esse oxymelite, aut aceto vini cum aqua mixto.

§ 12. Decocta etiam pectoralia ad hunc affectum utilia sunt, quæ parantur ex diversis herbis amaris, E. G. carduobenedicto, Scabiosa, Scordio, Apiastro, Trifolio acetoso Plantaginem & similibus, quibus non solum materia in pulmonibus congesta, & exsiccata, ad educationem præparetur, sed quod præcipuum, veneno

Potus Pectoralis.

conjunctæ febris pestilentis resistatur. Cum ejusmodi Decocta fuerint expressa, addere oportet aliquantum Sacchari & aceti, ad gratum saporem conciliandum, & hic ebulliant, *posteaque colentur.*

§ 13. Abstinentum hic est à vehementibus purgantibus, ne vis veneni nimium commoveatur & concutiatur adeoque patientes magis debilitentur: sed profunt lenientes Clysteres, decoctum item Tamarindorum, aut infusum ex Rhei electi concisi minutim ʒj. factum in aq. Card. bened. similisve aq. destillatæ convenientis per noctem, cujus expressæ Colaturæ addantur ʒj. s. Syrupi rosati Laxativi, aut ʒj. mannæ recentis. Non obstante quod antecessores nostri in suis scriptis, & hodierni medici Itali disparent *Variè*, an etiam in morbis pectoris Rhabarbarum conveniat. Pilulæ Pestilenciales communes in nonnullis debito tempore exhiberi poterunt, præsertim ubi calor insignis non adest. Quoniam vero maximum hujus morbi periculum nonnunquam provenit à veneno pestilenti, præscripsi insuper antidotum, quo eidem occurrere poterit. Quod.

*Antido-
tum contra
venenum
Pestilen-
tem.*

℞. Theriaca optima ʒs.

bolis Orientalis sapius in aq. Card. bened. loti ʒj.

pulveris Diamargariton frigidis ʒij.

seminis citri, Scordi scabiosa an. ʒs.

Unicornis veri ʒs.

miscantur invicem cum syrupo exacido citri, aut syr. de agresta, ut inde fiat Opiata seu molle Electuarium, quod cum præcedenti decocto aut appropriata suo tempore assumi poterit, Et præsertim inter initia ʒj. plus minusve pro ægri constitutione, viribus, ætate, aut aliis circumstantiis. In similibus pestilentibus morbis parari etiam poterit sequens confectio.

℞. Specierum liberantis, Terra sigillata an. ʒs.

bolis armeni Orientalis loti & preparati ʒij.

Theriaca optima ʒj. s.

Sacchari rosacei, Sacchari buzlossæ an. ʒs.

miscæ cum syr. Violario, & utere ut præcedenti.

§ 15. Diæta quoad cibum & potum sic eadem quæ in Peste atque etiam in pestilenti Peripneumonia idem regimen observandum, quale præscriptum nunc fuit in pestilenti Pleuritide.

DE CURATIONE FEBRIS MALIGNÆ,

*In qua depulsus intermittens
præsagio disputatur.*

RUTGERUS à Randwick nobilis, ætate plus quàm quinquagenarius, temperamento biliosus, incidit in febrem summæ malignitatis: quam statim ab invasionis principio comitabatur continuus vomitus materiæ biliosæ, vehemens linguæ ariditas, sitis, inquietudo, intolerabilis æstus ventriculi, cum frequenti eructationum repetitione, quæ per intervalla gulæ communicabat angustias, & coarctationem difficillimam, non secus quàm si integri ovi interpositione meatus fuisset obstructus: aded ut æger ob causæ morbificæ ignorantem, vereretur inopinatæ suffocationis periculum. Pulsatio artieriarum deprehendebatur valde & inæqualis, & inordinata, usque ad septimum diem, quo percipi cœpit Intermittens: cui quadam motionis vicissitudine caprizans succedebat. Sed hic nondum arripui desperationis anam, licet haudquaquam me latèret Galeni de hoc signo iudicium prorsus formidabile.

§ 2. Ad medelam huic affectioni præstandam accitus, neglecta sanguinis detractione, quam hoc anno in quibuscunque malignis & pestilentibus morbis etiam circa Rheni tractum crudeliter grassantibus periculosam compereram: ilicè exhiberi jubebam antidotum cum aqua card. bened. tum in malis contagiosis familiarem, cujus descriptio talis est:

Antidotum contra pestem.

℞. *Theriaca elect.* ʒ iij.
rad. tormenille, baccarum juniperi, sem. card. bened. an. ʒ j. s.
boli arm. prap. ʒ. s.
diamarg. frigid. ʒ ij.
sem. acetosa, cicuti, rasura eboris an. ʒ j.
syrupi de acetosif. cicuti q. s.

Fiat conditum:

unde provocato abundè sudore meliusculè habuit.

§ 3. Tertia die, qua primùm accessi ad morbum, penitus ocu-

Zzzzz 3

laris

laris inspectionis fide considerandum : atque tum observata maxima humorum putredine, & apparentibus incendii adustionisque gravioris indiciis, ordinavi decoctum ex hordeo, card. benedicto & scabiosa confectum, admixto saccharo & aceto in formam syrupi acidi, quo assidue utebatur : quandoque haustum ex stillaticia card. benedicti, & oxalidis aqua bibebat. Nutriebatur ptisana subacida, avenato in aqua cum pauxillo aceti preparato, ac tandem jusculo pulli gallinacei simplici, in quo vitellus ovi erat dissolutus: assumpsit quoque succum mali Punici.

§ 4. Quinta die contacto diligenter corpore, exhibitaque aqua hordiacea dulcorata, copiosissimè profluxit sudor : qui mirè zgrotantem sublevabat anxietatis continuæ molestiis. Sexta, per secessum prodibant excrementa penitus biliosa, cum foetore magno, aded ut natura materiæ peccantis diminutionem paulatim moliri jam videretur : sed impedita fuit ab insultu noctis subsequenti, qua symptomatum omnium concursus ingruebat tanta & vehementia & celeritate, ut æger condito ultimæ voluntatis testamento, migrationis è vitâ momento intenderet.

§ 5. Septima rediens manè, in acerbo consanguineorum astantiumque luctu, citra ullam dilationem .digitis carpo admotis pulsus percipio, intermittentem tertia quaque pulsatione. Qui primo quidem contactu terrorem incutit : at examinatis interea cæterorum accidentium præfagiis, indeque certa convalescentiæ spe data, quicquid discriminis portendebat variata illa cordis & arteriarum motio, id totum retuli ad acerrimam naturæ cum vi morbi concertationem. Neque profectò conjecturam meam eventus rei fefellit : quoniam reliquo diei decursu expultrix facultas occupabatur planè in exonerando stomacho à noxia materiæ adustæ multitudine : animadversione habita primò ad virtutis corroborationem, adoratui mala arancia, aquam ros. & acetum rosaceum obtuli : deinde ad juvandum naturæ conatum in ciendo vomitu, exhibui aquam tepidam cum oleo communi, & aranciorum succo mixtam. Inde serosa quidem excrementa nonnulla remanarunt. Sed quum minera mali nondum attingeretur satis ad imbecilliori hoc medicamento, aut ejus tenacissima malignitas infringeretur : sequenti die (qui octavus numerabatur) deliberato animo, & pulsus intermissione quamvis perseverante, ministravi potionem purgantem sequenti modo confectam.

℞. *Rhabarb. el. pul.*

sena laxativi, an. ʒ j. s.

Infundantur seorsum in aquæ endiviæ ʒ iiij. s. horis decem. Post fortem expressionem colaturæ, admisce *syr. ros. solut.* ʒ j. misce.

§ 6. Et quia mentio incidit pulveris senæ solutivi, cujus usum in hac inferiori Germania ego primus introduxi, ejus descriptionem lubenti communicatione obiter subjungam: ut quibus visum fuerit, in suis præparent pharmacopoliis.

℞. *Fol. senæ purgatæ.*

tartari albi an ʒ j.

sem. anisi gariophyllorum

cinnamomi galangæ an. ʒ j.

diagridii ʒ ij.

Comminuantur minutissimè in pulverem, secundum artis legem: cujus dosis est ʒ ij. in substantia, & ʒ s. in infusione.

§ 7. Ex superscripti pharmaci assumptione sexies æger per alvum excrevit flava, biliosa, adusta, fœtida, cum sedatione omnium symptomatum: ut etiam testaretur sensibili perceptione, sese liberari ab ingenti pondere incensi glomeris, per incestinorum longitudinem à ventriculo delabentis. Postea roboravi intrinsecus conservæ rosacæ exhibitione, foris vero illinitione olei rosacei immaturi. Convaluit probè nobilis hic & optimus vir, post universalem corporis evacuationem: saltem pulsus intermittens perdurabat adhuc in nonum usque diem, quo commutabatur in parvum, rarum, tardum, qui necessario debilitatem sequebatur ex mutua naturæ & ægritudinis colluctatione natam.

§ 8. Proinde manifestissimè apparet, hanc prædicendi cautionem a Medicis esse observandam, ne animo penitus percusso & commoto de valetudinis recuperatione confestim diffidant, si quando ejusmodi pulsus sensui occurrat, cum causæ quidem morbificæ magnitudinem, & ancipitem oppugnantis naturæ luctam denotet, non tamen mortis propinquitatem, nisi plurium lethaliū signorum tanquam ~~maximè~~ accessione confirmetur artificiosa conjectura. Etenim prius quam ullum ab ore procedat præfagium, duo in considerationem veniunt: naturæ robur, & vis morbi. Quia tum demum animal interitus perceptionem subit, quando illud succumbit, hæc vero victoria, insignia ostentat.

§ 9. Verbi gratia : Statuamus ægritudinis causam aut parrem esse naturæ, aut imparrem. Par si fuerit, non apparebit conversio vel ad salutem, vel mortem; quia mutationis omnis proprietas consistit in unius prædominio. Si igitur impar, tum aut morbus vincet, aut natura. Si natura, evadit æger: *si minus, morietur.* Mortem enim invehit defectus naturæ, ex superantia causæ morbificæ. Iam pulsationis omnis continuatio, significat facultatis vitalis robur: defectio autem, ejus imbecillitatem. Itaque si binam pulsationem exhibuerit tactus, bini numerabuntur gradus roboris: si una intermissio, unus gradus morbi. At unus gradus minimè exsuperare potest duos, in actionis ordine. Unde pulsus, licet tertia quaque motione intermittens, non arguit imminentis mortis certitudinem: atque multo sanè minus ille qui decem aut viginti dilatationum & contractionum repetitiones tantum sequitur. Siquidem, ubi idipsum privatur perniciæ suæ executione, quo tamen major conspirat efficientis potentia & vicinitas, quàm declarabit operationis efficaciam aliquid pusillum, longeque ab agendo remotum? *Talis enim* deprehenditur frequenter in feбри pestilenti & ægritudine melancholica, frequentius adhuc in palpitatione cardiaca.

§ 10. Qua decepti Galliæ medici, Marino de Caballis, Reipub. Venetæ ad Francorum Regem legato interitum prædixere, sinistro de pulsus intermissione judicio irretiti: ideoque suaserunt, ut post impetratam discessus licentiam, in Italiam confestim rediret: atque ibi condito testamento, dispositisque negotiis, tranquillior deinceps sese armaret ad quodcunque mortis momentum. Ille Venetias animo prostrato reversus, consultationem instituit, accito medicorum collegio: ex quo erat Victor Trincavella, celeberrimus facultatis nostræ in Patavino Gymnasio Professor. Qui quum animadverteret tremorem hunc proficisci tum ex gravioribus curis, tum ex sanguine melancholico ad cor affatum confluyente: promittens amissæ sanitatis recuperationem, crebram consuluit incisionem venæ, quam necessariò postulabat plethorica corporis constitutio. Hinc accedente etiam cordialium remedium usu ritè curatus; in hodiernum diem adhuc superstes est clarissimus vir, omnium rerum gnarus, plurium idiomatum peritus, defunctus interea magnificentissimè muniis legationis ad utrumque Imperatorem Turcicum & Romanorum, nec non Patavinæ urbis præfectura.

§ 11. Ea mihi narravit filius meus Henricus Wierus, philosophiæ & medicinæ Doctor: qui propter assiduos studiorum labores Bononiæ incidebat in similem palpitationis Cardiacæ affectum, cum pulsu inordinatè caprizante, & sæpius intermittente: sed venæ sectione, virtus lege ritè observata, assumptis quoque iis quæ ex artis nostræ præceptis conducibilia judicabat, integram sanitatem ex singulari Dei gratia est consecutus.

DE HYDROPI S

curatione.

QUONIAM hydropica affectio vix alibi frequentiori, magisque populari impetu tyrannidem suam exercet, quam in hisce Germaniæ inferioris partibus: volui hoc loco Observationum quarundam mearum, profectò non inutilium, formas in hujus morbi curatione adjungere: quas eo procliviori mentis studio cuicumque bene volenti gratis expono, ne pro meo qualicumque modulo posteritati defuisse videar. Eundem animi candorem ab aliis desideto. Cuilibet interim suum non il libenter permitto iudicium.

§ 2. Quum verò pro diversa hydropis specie postuletur diversa etiam medicatio, primum dicemus de Ascite: in qua, propter materiæ ventriculo & hepatis propinquæ tenuitatem, promiscuitudinem & copiam, non requiro longam multamve concoctionem, sed statim ad aquei humoris evacuationem festino. Et præter alia, hic mihi in usu est Gratiola herba: quam licet valde in aram, & propterea minus delicatam, in substantia exhibere præcitant alii ad ℥ ij. cum pulveris cinamomi & sem. anisi momento, saccharo, & vini haustu: ego tamen in vino decoquo manipulum ejus parvum, seu ℥ s. cum uvis passis, acinis exemptis: & à forti expressione admixta canella, aniso & saccharo, hora matutina propino. Vel hac ratione apparari potest:

*Gratiola
assus in
hydropc.*

℞. Gratiola ℥ s.
soldanella ℥ j.
sem. anisi ℥ ij.
passul. enucleat. ℥ s.

bulliant cum vino, ad remanentiam ℥ v. Liquor expressus exhibeatur.

A a a a a

§ 3. Po-

§ 3. Potens istud est pharmacum, quo fetosarum & aquarum superfluitatum libræ non pauciores octo quandoque expurgantur.

Succus
iridis.

§ 4. Proximum potentia ac bonitate *μαραγματος* succedit, succus radicum iridis ex loco sicciore collectarum, mundatarum, contriarumque residendo depuratus: qui cum ovi gallinæci vitello diligenter commixtus, albumine prius effuso, ex testa tepidè sorbeatur. Vel paretur sequens haustus:

℞. *Sucti iridis per residendam parum defecati* ℥ iij. vel ℥ s.

Syr. rosati solutivi ℥ j.

Cinamoni electi ℥ j. misce.

§ 5. Electuarium item præstans in pellenda aquæ saburra, cuius & Matthiolus meminit. In diebus canicularibus succus ex cucumere asinino expressus, soli in vase exponatur, donec siccescat humore supernatante subinde effuso. Accipe succi hujus siccati, *bdellii* an. ℥ j. *mastiche* ℥ s. *salis gemma* ℥ ij. incorporentur. Hinc saburæ instar pilula pro dosi conficiatur, deglutiaturque.

Succus
cucumeris
asynici
in spissis-
simo.

Dantur item pilul. aggregat. ℥ ij. cum elaterii *gra. ij.* hinc cum hydromellitis guttis pauculis fiant pilulæ vii, super pulvere *sem. anisi*.

A Sambuci
& ebuli
virtus.

§ 6. Succus item è radice sambuci vel ebuli cortice expressus, hic confert. Conficiuntur in eundem quoque usum ex hoc succo pastilli. Decoquitur item utriusque radix in vino. Semen adhæc, per diutinas aquæ lotiones à baccharum succo nigro expurgatum, siccatum, & in pulverem redactum, ad drachmæ unius pondus plebejis propinatur cum vino, cui cinamomi ℥ j. & sacchari quantum voles admisce.

§ 7. Cortex etiam utriusque interior flavescens delibratur, vulgoque hic usurpant. Redigitur & ebuli cortex in pulverem, ejusque drachma una cum aquæ linariæ ℥ iij. Propinatur: unde vel per urinam, vel etiam sedem, aqua cutim subiens, potenter expellitur.

Frangula.

§ 8. Frangulæ, à clarissimo Matthiolo descriptæ, utilitas hic non vulgaris: cuius cortex interior decoquitur cum eupatorio, absinthio Rom. cuscuta, veronica, radic. cichorii, sem. apii & fœniculi, adjuncto postea cinamomo.

§ 9. Efficax hic item vitis sylvestris radix.

Scitium.

§ 10. Quem stibium artificiosè præparatum delectat, hic ejus translucidi, ad modum lapidum granati vel hyacinthi, grana tria

ant

aut quatuor infundat noctem unam in vini uncia, aut paulò amplius: deinde per linteum colato vino, admisce pulveris canellæ electæ paxillum, atque bibatur.

§ 11. Sunt qui olei vitrioli guttam, in vini cyatho hydropicis propinant, idque magni arcani loco habent. *Vitrioli oleum.*

§ 12. Innoxium magis erit, si vigilantibus præparatione oleum dulce redditum fuerit.

§ 13. Porro hoc observandum, singulis septimanis ut minimum semel tentandam esse evacuationis repetitionem, ne venter mox denuò saburræ aqueæ affluxu exundet.

§ 14. Quando autem paulatim ventrem & hepar exonerari desideramus, aut propter humoris delinquentis abundantiam, aut labefactatam viscerum virtutem, aut plurium symptomatum concursum: præscribere tunc consuevi apozema magistrale, in ejusmodi propè formam. *Apozema magistrale.*

*℞. Rad. valeriana, pimpinella,
helenii vel enula campana; ebuli an. ʒ s.
vitis sylvestris ʒ ij.
medulla sem. carthami ʒ v.
sem. anisi ʒ s.
fœniculi ʒ iij.
gratiola, eupatorii veri an. m. j.
veronica, scabiosa, betonica
card. bened. an. m. s.
fl. geniste, sambuci an. p. ij.
passul. enucleat. vel Corimbiac. incis. ʒ j. s.
sem. Alex. andr. expurg. ʒ vj.
soldonella ʒ j.
agarici in pastillos redacti ʒ v.*

Decoquantur in lb̄ v. vini albi maturi, ex artis præscripto, si febris vel causa calida absit: alioqui in aqua, donec absumatur medietas, in vase diligenter tecto, vel potius duplici: à forti expressione, in decocto bulliat denuò saccharum, sufficiens ad potus conservationem, vel mel Hispanicum aut Livonicum despumatum, suspensa in linteo rhæbarb. electi ʒ s. inde admisceantur pulveris cinamomi electi ʒ iij. Hinc quotidie, vel alternis diebus, vel cum longiori interstitio, pro operationis modo, hauriantur tres vel quatuor unciz.

§ 15. In eandem rem aliquot taleolæ radice iridis macerantur in vino albo nocte: postmodum verò hujus vini haustus bibitur hora matutina calidè, identidem reliquis diebus, non sine magno ægroti commodo.

§ 16. Recentes item hujus radices saccharo aut melle conditæ, ad unciam quoque exhibentur. Huc quoque facit tale ex ea conditum, si quotidie, vel alternis diebus inde matutina hora voretur semi uncia.

℞. *Succi rad. iridis* ℥ s.
canela, galanga an. ʒ ij,
gariophyl. macis an. ʒ j.
zedoaria ʒ ij.
soldanella elect. ʒ s.

Conditum
ex iride.

In pulverem trita, misce cum melle despumato, ad electuarii formam.

§ 17. E baccis quoque sambuci & ebuli, à semine expurgatis, & per colum trajectis, succus cum paucò melle despumato vel saccharo coctione spissescit, hic utilis. Stillatitia item utriusque radicis aqua artificiosè extracta, ad ʒ vj. hausta, commendatur. Prima adhuc arborum harum germina, vel folia adhuc tenella leviter bullita, in acetariis hic cum successu assumuntur: quæ in eundem usum etiam olerum more coquuntur. Profunt & vina ex chamelæa & thymelæa facta.

Succus
baccis
sambuci
& ebuli
inspissatus.

§ 18. In hunc finem præterea infunduntur quandoq; à plebeis in vino, taleolæ radice brionis; ex quo haustum manè assumunt: cui si cinamomi & macis parum miscetur, minus noxium erit.

Brionia
usum.

§ 19. Apparantur item pro imbecillioribus olea, linimenta, emplastra & cataplasmata, quæ admota ventrem ab aquæ saburra exonerant: quorum substantia est colocynthis interior, chamelæa mezereon nuncupata, thymelæa, esula, & reliquæ tithymali species, ricinus, pepulus, gratiola, veratrū nigrū, succus cucumeris erratici, radicis iridis, brionis, vitis sylvestris, sambuci, ebuli, scammonium, euphorbium, & aloë: quæ cum melle, vel felle taurino, aut oleo liliorum, aut laurino, sive rutaceo vel irino, aut alio liquore convenienti, ad quancunque voles consistentiam vel formam coquantur. Prædest hic quoque oleum de mezereo Mesues, & unguentum exarthanita recens. Sed pro materiæ applicatæ vehementia, ea vel diutius, vel brevius in ventre erit relinquenda, regionæ hepatis semper libera.

§ 20. In Anasarca usurpamus ferè eadem purgantia medica-
 menta: sed in Tympanite talia exhibemus, quæ una cum modera-
 tiori humoris aquei évacuatione status dissipant. Cujusmodi inter
 reliqua est, Electuarum Indum majus: cujus ʒ vj. cum pulveris sol-
 danellæ ʒ s. & vino, vel aqua rutacea, aut ex camomillæ floribus,
 vel alio liquore idoneo exhibentur non inutiliter. Si vero depre-
 hendantur intestina affici lumbricorum rosione, quod aliquando u-
 su venit, maximè in Anasarca, semen absinthii Santonici non te-
 merè additur. Postridie cujuslibet evacuationis assumi jubeo the-
 riacæ veteris, vel mithridati ʒ j. aut ʒ j. s.

§ 21. Uretica insuper hic unicè prodesse constat. Verùm de iis
 quæ communiter nota sunt, ut ferè toto hoc Opere, nihil dicam: ra-
 ris solummodo observationibus contentus. Efficax hic cum primis
 est oleum è juniperi baccis purè extractum, & cum vino sumptum:
 item lixivium è juniperi cineribus & vino apparatus: conficitur
 & ex sarmentorum ac genistæ cineribus, atque cum saccharo &
 canella frequenter per manicam transfunditur. Datur à plerisque
 etiam petroleum cum vino: quod urinam, sudorem & vomitum
 movet. Memini adhæc, ubi Romæ marito Ascite diutius excru-
 ciato, pulverem bufonis usi, ut veneno tolleretur, sumptuum per-
 tæsa uxor exhibuerit: unde copiosum hic lotium reddidit. Hinc
 ipsa denud eundem propinat pulverem, ut citius ærumnosam sum-
 ptuosamque vitam cum subita commutaret morte: qui ab uberiore
 aqua confertim per vesicam exoneratus, præter conjugis expecta-
 tionem convaluit. Sunt item, qui propinant decoctionis radicum
 diureticarum ʒ iv. Cui admixtæ fuerunt sem. lini ʒ iij. correctoriæ
 scilicet, & cantharides duæ simul decoctæ, sed prius simul colantur.

§ 22. Medicamenta quibus viscera roboro, mihi, præter ele-
 ctuaria nota, in usu sunt in Ascite & Anasarca: Conserva radicum
 helenii, ac radices eadem conditæ: confer. absinthii Rom. zinzi-
 ber Indicum conditum, radices pimpinellæ conditæ. Aut ejusmodi
 præscribo mixtionem, ut plures simul intentiones compleantur:

℞. *Confer. radicum enula* ʒ j. s.

absinthii Rom. ʒ j.

specierum diacynamomi ʒ. j. s.

dialaccæ ʒ j.

olei juniperini ʒ ij.

cum syr. de eupatorio quant. suff. fiat conditum.

Aaaaa 3

*Oleum
juniperi-
num Li-
xivium.*

*Bufonis
pulvis.*

*Canthari-
des.*

*Reboran-
tia.*

§ 23. Aliquoties vini sublimati usum permitto, maximè in Hypo-
posarca: cui canella incisa, galanga, calamus odoratus, zinziber
vel simile quiddam, imò & panis mica cum saccharo mixta, simul
deglutiantur.

§ 24. Si ex splenis consensu hydrops oboriatur, proderit se-
quens medicamentum:

℞. Conf. rad. enula ʒj.
chamedrytis ʒvj.
specierum diacapparon ʒij.
dianisi ʒj. s.
dialacca ʒij.
syr. de v. radicibus q. s. misce.

§ 25. Ipsa lienis regio unguento è bryonia contra splenem, cui
oleum rutaceum, & è capparibus admixtum fuerit, linitur. Et si
tensa fuerit hæc pars, applicatur emplastrum diachylon cum gum-
mis, commixta medietate emplastri è meliloto, affusis pauculis o-
lei spicæ guttis.

§ 26. In tympanite mihi commendatur electuarium è baccis
lauri, quod status plurimum dissipet. Vel fiat ejusmodi compositio:

℞. Elect. è baccis lauri ʒj.
conf. rad. enula ʒs.
specierum dianisi ʒij.
diagalanga, diacumini an. ʒj.
olei juniperi ʒs.
syr. de euparorio q. suff. Misceantur.

Oleum
anisi.

§ 27. Vel olei ex sem. anisi aliquot guttæ, hauriantur cum vini
momento. Vel electuarium apparetur tale:

℞. Specierum dianisi, diacumini an. ʒ. j. s.
diagalanga ʒj.
sacchari puri ʒiv.

quod dissolvatur cum aqua rutæ. Et post justam coctionem affunde
olei anisi guttas sex, & misce diligenter: deinde fundatur in mar-
more, fiat electuarium in rotulis. Proficit item ex foeniculi semi-
ne oleum: item macis oleum. Commendatur & nucum oleum re-
cens, cum generoso vino vel sumptum, vel injectum.

Ventricu-
lo appli-
canda.

§ 28. Inunctiones mutantur pro visceris affecti constitutione.
Ventriculus enim studiosè illinitur oleo absinthite & mastichino,
quibus pro ditioribus admisceto tertiam aut quartam partem olei

macis. Deinde huic feliciter applicantur sacculi, ex absinthio, menta, salvia, ruta, corticibus arantiorum malorum, sem. fœniculi, & cumini, concinnati: qui prius valde incalescunt, si lapidi ignito ollæ impositio tria aut quatuor vini cochlearia infundantur: & mox olla hac sacculo tecta, ne ulla ex parte vapor expiret, tantum caloris hic concipit, ut ventriculo aut universo etiam ventri impositus, suavissimum præbeat fotum.

§ 29. Suspenduntur & scuta quæ vocant: Stomachalia, sed vehementia ea esse oportet.

§ 30. Hepatis locus oleo absinthite, & nardino, cum olei macis pauxillo, inungitur.

§ 31. In Tympanite vero totum ventrem primum quam diutissime, donec rubor excitetur, linteis calidis, vel manibus carnosis, calentibusque fricuisse, ut poris apertis flatus tenuati exhalent, confert. Utiles autem sunt ejusmodi frictiones in quacunque hydrope, quod aperiant, extenuent, discutiant, & exiccent: deinde vel vino sublimato, vel oleo laurino & rutaceo cum calidissime, & perquandiu inungi oportet: postremo, sacculi queunt applicari ratione paulo ante dicta, ex ruta, absinthio, sem. cumini, anisi, fœniculi, dauci, floribus camornil. melilotæ, sambuci, anethi, forismarini, stechados, consuti: vel spongiæ amplæ. Aut pannus laneus crassus, prius in vinum aut lixivium immerlus & expressus, cui præcedentes herbæ, semina & flores fuerint incocta. Hoc autem ante inunctionem faciendum. Postremo adhibeantur emplastra, velut è baccis lauri. Affigitur etiam aliquoties umbilico, sine incisione, cucurbitula magna, cum larga flamma.

§ 32. Cæterum, duo etiamnum reliqua sunt præcipua totius curationis capita, quæ si ritè observentur, mirè conducunt. Primum est, in toleranda siti constantia, quam stricta aded lege impetro, ut ægris non ultra libram unam cum dimidia vini in quemlibet diem permittam. Minori molestia hic obedire queunt, si ex angusti oris vitro bibant. Humectata etenim sæpius vini stillantis momento lingua, promptius fallitur sitis, nec ejus copia gravatur ventriculus. Manduntur in hunc usum & passulæ, diutiusque in ore detinentur. Sic & glycyrrhiza existitit *αδψ*, maxime recenter effossa: uti pastilli quoque ex ejus succo concreti, si ore retineantur, quouique liquefiant. Lapillis item ex vino assumptis, eandem ob rem lingua quandoque colludit.

Sitis toleranda.

album,

album, maturum & potens. Confert plurimum quoque helenites, absinthites, & aromaticum.

*Sudor me-
vendus.*

§ 33. Alterum, & serè maximum, erit sudor: quem quomodo-
cunque, quantum fieri poterit, extorquere oportet. Theriaca po-
stridie purgationis cum vino calido propinata, ut dixi, huc facit.
Quibusdam etiam hîc mirè commendatur succus è *rapo* *rorundo*,
in pila contuso & expresso, conditus saccharo & cinamomo, ut a-
liud gustanti quàm rapum referat: hic manè ægro bene cooperto
propinatur. Radix item hirundinariæ pondere semi libræ, per no-
ctem in vino macerata, & deinde usque ad tertias decocta, mane
jejuno stomacho pota calida, aquam intercutem sudore copioso ini-
rificè expellit. Eodem modo vinum cum veronica apparatus, va-
let. De chymici cujusdam pulveris sudorifici potentia, alias for-
tassis dicam.

§ 34. Extrinsecus insuper sudoris profluvium, multipliciter
molior: idque pro ægrotorum diversa conditione. *Tenuioris* fi-
quidem fortunæ hominibus consulo, ut *mente incubans corpus* u-
niversum in clibanum, recenti pane extracto etiamnum *repentem*,
immittatur, sic ut caput extra præfurnium pulvinari iunxum, libe-
rè respiret, ne calidiori aëre suffocationis periculum subsequatur.
Ut is quoque citius promoveatur, & tibiæ inflatio simul discu-
tiatur, arenam in lebere vel cacabo calefactam, sive etiam cineres
quercinos eodem modo calentes, in sacculum infundo, cui colliga-
to imponuntur crura tumida vesperi, atque similiter manè. Silices
item calentes, involutosque linteis in lixivio quercino vel vino ma-
defactis, utriusque axillæ sinui & pedum plantis applicari, brachiis
in thoracem remissis, tibiisque sibi mutuo incumbentibus, jubeo:
atque ea ratione è corpore diligenter tecto promptius serosa recre-
menta eliciuntur, vel potius extorquentur.

§ 35. Alius horum exprimendorum modus mirè utilis, & cer-
tior existit, si cupa idonea prius igne vasi imposito incalescat, te-
cta lodice aut panno denso, vel operculo ob tumidum corpus com-
modo. In hac, super sedecula infideat æger, thorace & collo ma-
nunito, ne quid vapouris exhalet: deinde sequens decoctum in ca-
cabo vel vasculo aptiore fervidum intra tibias collocetur, in quod
subinde igniti silices immittentur, ut novus copiosiorque demò
exciteretur halitus, qui semper in ventre tumido quàm fieri potest
calidissimè excipitur: ne tamen primi fervoris *violencia*

urat, cavendum seduld. Quo autem constantius diutiusque hoc sudoris effluviū toleraverit ægrotus, eo suæ valetudini consulēt re-
ctius. Postea hic linteo calido coopertus, in contiguum lectum calentem deponetur, ne præpediatur sudoris fluxus. Interim quod roborēt, vel vires reficiat, siue sit sit conserva, seu *zinziber Indicum conditum, vel confectio in rosulis, aut aqua cinamomni, vel aromaticum vinum*, exhibeatur. Decocti jam dicti materia esto: *radices & folia sambuci atque ebuli, raphanus absinthium, pulegium, ruta, abrosanum, marrubium, hadera, rorismarinus, majorana, origanum, salvia, calamentum, lauri folia, thymus, hyssopus, centaurium minus, nasturtii species, bacca juniperi, anethum, chamamelum: qua admixtis sulphure potissimum & sale, in lixivio & vino, aut in lixivio solo bulliant. Vel suffitus hic ita excitetur, solo acri lixivio ex sarmentorum cineribus vel quercinis parato.*

§ 36. In Hyposarca verò, cum multa utilitate etiam in igniros lapides maximè pyrites infundi acetum observari, cujus vapor fervidus eodem modo in cupa excipitur.

§ 37. Ubi balneorum natura calidorum fuerit copia, licet quædam utilia sunt, velut falsum, nitrosum atque etiam aluminosum: sulphureum tamen præferendum.

§ 38. Juvabit item sudoris expulsionem, si dictarum herbarum & radicum pars in iisdem liquoribus ferveat, additis *aristolochia rotunda, baccis lauri, juniperi, radices iridis*: atque immersis in decocto amplissimis spongiis, vel pluribus simul consutis, & expressis, aut panno denso duplicato similiter imbuto extortoque, aliquoties calidissimè & diutissimè foveatur fatigeturque totus venter, dempta hepatis regione.

§ 39. Inde adhiberi queunt partim liquores & olea antè dicta partim etiam alia, item unguenta, emplastra & cataplasmata: cuiusmodi sunt, *oleum juniperinum, irinum, è lateribus: unguenta, Martiatum, Agrippe, Aragonis: emplastrum semel dictum de baccis lauri: cataplasmata ex farina fabacea, lupinorum, stercoribus caprinis, columbinis, vaccinis recentibus & calidis, caricis, baccis lauri, aristolochia rotunda, staphide agria, pyrethro, cardamomo, radice iridis & sulphure adornata. Vel si post inunctionem gratiores fuerint sacculi ex lino raro, tenui, trito, & materia bis seorsum enarrata compositi: deinde scripti proximè decocti, vel lixivii, aut vini halitu (ut dixi.) irrigati, calefactique, non debent non esse admodum utiles.*

§ 40. Tumores infuper tibiærum discutit^r, pulmentum ex mella panis, cum muria aut lixivio coctum: admixto postea oleo icino, sive alio simili.

§ 41. Porro quia extremi morbi extrema plerumque remedia postulant: quæ hic quoque in actionibus chirurgicis observasse me meminî, colophonis vice subjungam. Præter communem verò æquæ extractionem in Ascite, paracentesi vel pertusione ad sinus latus obliquum ascendentem, eam feliciter, quamquam rarissime, educi per umbilicum vidi: natura hinc detrahendum commoestante, ob singularem & notabilem umbilici tumorem. Curæ autem camprimis fit, ut exiguo admodum foramine is aperiat, ne profluvium confertim subsequatur copiosum nimis: quotidie enim circiter libras duas effluxisse satis est. Quare illud tenaci emplastro mox occludendum erit, ne ex præcipiti & nimia humoris simul & spiritus effusione, effluat quoque vita. Ubi etiam remoratur, subsistit, impediturque intus liquor serosus, siphone leviter altiusque immisso facile fluet. Cæterum toto hujus curationis tempore, quanto poteris studio, viscerum robori consulendum medicamentis, victu delecto, & condituris analepticis. Ea enim nisi restarentur, quacunque symptomatum ablatione operam ludes: rarus siquidem ejusmodi curationum est successus felix, etiam si nulla in re deliqueris, quoddam nec admittantur nec tententur, nisi quando extremè desperatum est. Suum hic meretur locum elegans Hippocratis sententia: inquit, *ager ex iis quæ aquam purgam, non levior fiat, inurenda sunt crassa quam tenuissima, & quam maxime in superficie, quo aquam continere possis circumcirca umbilicum, & una in umbilico, & emittere singulis diebus. Quum enim morbus sit periculosissimus, in his periclitari oportet. Si enim successerit, sanam facies: sin minus, quod etiam aliàs futurum erat, id ipsum perpetuum.*

Agna extractio per umbilicum.

De locis in homine.

Agna extractio à pede, & supra latus.

§ 42. Foelicem præterea curationem in aquæ cutem subeantis educatione non semel vidi, maxime in hypofarca, ubi super utroque pede tumido instar incisæ venæ, vel paulo altius, fissuræ scalpello vel lanceola infligerentur. Enimvero die noctuque ex iis vulnuculus ingens aquæ copia citra virium læsionem indefinenter extillat, quod parum simul spiritus pereat. Verum ex continuo salsi humoris ad exigua vulnucula decubitu, quandoque suboritur erisipelas: quo tamen victo, rursus nonnunquam eodem modo idem pedum tumor finditur. Proinde non immerito omnibus prædictis efficacius auxilium in Anasaca, vel Hypofarca, sive Sarcite an Leucoplegmata

phlegmasa chirurgiam prestare, asserit Asclepiades. Fissuras autem circa internum talum infligi vult in loco, quatuor digitorum spatio supra talum eminente, ea profunditate, qua in venæ sectione quis utitur. Novi, qui ex inflatis tibiis aquifolia cæcis, aqua continuo emanante liberarentur. Leonides etiam alias corporis partes scilicet scrotum incidit vult, si tardius supra talos extillet aqua: veluti ferotum tumefactum, pudenda, femora, locos supra manuum juncturas. Hippocrates scrotum & femora vulnusculis solum læscinat, eaque sale confricat: cujus subsidium hic postea ostendit usus. Scrotum in ejusmodi casu quandoque subitæ acie vulnusculis dactylis factis pertunditur: filoque simul trajecto & relicto, stillat sedulo hic humor. Refert Antonius Benivenius, mulierem hydropicam ex alto loco in terram descendisse casu, quum nulla vita spes superesset, uterque ad lapidum aliso & disjecto, omnem effluxisse aquam, & pauco post tempore idem præsidis fuisse valetudini pristina restitutam.

Alius lib. x. cap. 30.

De abdit. morb. caus. cap. 109.

§ 43. Siccantem, calefacientem, & facilis concoctionis victus esse oportet. Alii usus est frequens, maxime tenuioris fortunæ hominibus. *Vitæ.*

DE LEUCOPHLEGMATIA

à cerebri fluxione orta, Hippocratis sententia lib. de Locis in homine.

QUUM retrò ad vertebrae, & in carnes defluerit, hydrops fit: id quod ex hoc cognoscere datur. Siccæ enim anteriores partes sunt, caput videlicet, & nares, & oculi. Oculis amplius hebetudo accidit, fiuntque cum virore pallidi, identidem & reliquum corpus: ac nihil exspuit homo, etiam si multum fluat. Fluxus enim per mediam carnem retrò decumbens, & ab anteriore averfus, anteriores partes ficas reddit: posteriorum vero carnem irrigat, & magis eam quæ intus est ad ventrem, quam quæ foris est ad nasum, &c. & post: Intus vero foramina ampliora sunt, & intermedia tenuiora habent: fluxus autem, utpote ab altioribus procedens, & tenuia impedimenta contra se habens, influit, & carnes humiditæ implet. Sed & humiditas à cibis in idem procedens corrumpitur: corrupta autem ipsa præ admixtione, & simul cum ipsa ea quæ à capite defluit, corpus nutriunt. Carnes verò multo humore nutritæ, & morbofo augescentes hydrope plenæ fiunt.

IN FOEDA MORBOSI CORPORIS

constitioe, ubi occultam fovet elephantia sin suspicio erat, hujus nostri præscripti observatione curatus est nuper aeger homo plebejus.

SECTA primum cubiti vena communi, sequentem quotidie haufit
spotum hora matutina.

R. Rad. polyposi ℥ j. s.

lapath. acuti integri cichorii cum radic.

summit. lupuli an. m. j.

scabiosa, veronica

sumiterra an. m. ij.

fl. borraginis, buglosse an. m. s.

liquiritia rasa ℥ s.

passul. enucleat. ℥. j. s.

Coquantur in aquæ vivi ℔ xv. donec absumatur mediætas, admiscendo in fine decoctionis senæ Alexandr. mundatæ ℥ ij. epithymi ℥ j. nocte relinquuntur in infusione, & à valida expressione adde ℥yr. de succo fumaricæ ℥ xv. fiat potus.

§ 2. Postea hoc usus fuit balneo frequenter :

R. Scabiosa, veronica,

fumaria, lapathi acuti integri,

furfurum triticeorum an. m. xv.

malva m. vj.

In cacabo aquæ bulliant, ad balneū. Deinde seco inunxit linimēto:

R. Succis scabiosa, veronica, fumaria, lapathi acut. an. ℥ ij.

aristologia, rotunda, viirioli Romani an. ℥ ij. s.

sal. niiri ℥ j.

lithargyr. argenti. ℥ ij.

aluminis ℥ ij.

sulphuris ℥ s.

olei laurini, axungia porc. an. ℥ ij.

oleum & axungia cum succis coquantur ad eorum consumptionem, inde misceantur reliqua ad linimenti formam.

§ 3. Brachiis & scemoribus affigatur cucurbitæ cū scarificatione

§ 4. Cavit à multum falsis, fumo induratis, lacte, crebro calci usu, cerevisia recenti, turbida & acida, vino rubro, ab iis quæ diutius in aceto fuere asservata, denique ab omni intemperantia in vitæ, atque animi affectibus.

DE CARCINOMATE SINISTRI TESTICULI,

ob emollientium & resolventium medicamentorum usum exulcerato, ac in cancerum immedicabilem converso.

NOBILISSIMUS & magnificus vir N. annos 28. natus, constitutione gracilis, temperamento biliosus, statim à duodecimo ætatis suæ anno, & frequenti Veneris consuetudine utebatur, & inordinato assiduæ equitationis exercitio corpus exagitant: quæ duo tum meatuum relaxatione, tum debilitationis interventu disposuere membra genitalia ad suscipiendos defluxionum impetus à partium superiorum concitatione: veluti etiam capitis, quod acuminati verticis respectu continuæ destillationi adeo erat obnoxium, ut præter ingruentes quasdam arthritidis minitationes, vereretur ne materiæ ad pulmones delapsus, aliquando tandem induceret insanabilem tabidæ luis contagionem. Huic verd apparatus materiam suppeditat prava victus observatio, quæ maximè propter patrium (hoc est, Germanicum) comotationum morem sanguinæ moli communicavit summam humorum corruptionem & adassationem, quam forstan auxerunt reliquæ labis Neapolitanæ malè curatæ, cujus insigniis alias quoque ornabatur ad læcivæ juventutis imitationem. Ex eo occasionum confluxu incurrit progressu temporis, intercédente tamen hernia varicosa, in sinistri scroti tumorem.

§ 2. Quem primum quidem vulgæris chirurgi studio, cataplasmatibus discussum iri sperabat: at indies malo ingravescente, me citari iussit. Qui prævio loci affectu intuitu, ilico meam de Sarcoceles præsentia sententiam, adstante chirurgo pronunciavi: & hanc eousque progressam, ut nulla rerum applicatione resolvi aut discutiti posset; atque operam lufuros, quotquot in eum finem aliquid tentarent. Hoc ramen suasi, ut contentus ad septimanas aliquot, sola incrementi ejus mali prohibitione, per applicationem illorum quæ leviter refrigerando exiccarent, aquæ plantaginis incocta, & victus legis studiosa observatione: ut nimirum à vehementiori equitatione, insolescentium succussantiumq; equorum usu, continua Veneris exercitatione, & poculorum certamine desisteret. Si tamen interea temporis tumorem increfcere animadvertetur, posse tuta illius tumidi testis ablatione malum prorsus tolli, maximè si victus & reliquarum necessariorum observatione comitaretur obedientia. Ille neglecto consilio in rerum non naturalium delicto, & natu-

ralium transgressione persistens, ferocemque equestris concussio-
nis tumultationem commodæ sessioni curruli præponens, in con-
suetâ vitæ libertate perseverabat. Pertaxus tamen valetudinariæ
conditionis, tradit *hic in potestationem chirurgi, cujus mira in si-*
milis casus profligatione felicitas prædicabatur: qui præstita ope-
ræ pollicitatione, applicuit cataplasma sibi *πλόγγου*, ex multa
emollientium & resolventium farragine congestum: quo haud obs-
curè ostentavit ignorationem suam circa & medicamentorum u-
sum, & ægritudinis essentiam.

§ 3. Hinc variorum hominum consilia sequutus æger, to-
pica experitur multiplicia, partim emollientia, partim discuti-
entia & resolventia pulmenta, cataplasma, unguenta, lini-
menta, cerata. Hac ratione ed promotum est post paucorum
mensium curriculum, ut supra testem leve tuberculum rubore ali-
quo tinctum apparere cœperit, quod à chirurgus pertundebatur: im-
missoque specillo ad scrotum usque, id *identidem aperiebatur: ni-*
hilque effluxit, ac tentæ immisæ extractæque *nullum latentis in*
eo tumore duro humoris iudicium commonstrabant. *Quare iis quæ*
mollirent, putrefacerent, ac pus generarent *perseveratum est,*
donec proserperet, seque ostentaret latens cancer, rerum dictarum
applicatione promotus, irritatusque: qui deinde eo in loco putre-
dini usque adeo obnoxio, furore tanto brevi efferbuit, ut ater te-
rerrimo cum foetore & frequenti sanguinis fluxu, tumoris multam
partem depasceretur, exederetque miserabilem in modum.

§ 4. Sic tandem cruciatus incredibilis continuatione, & foeti-
da putredinis exhalatione victus, animam cum magna sui ipsius
abnegatione libenter Deo reddidit, commendavitque, in Januario
anni sexagesimi quinti supra sesquimillesimum. Ante mortem,
quum ex Illustrissimi principis nostri ministerio ad meam fami-
liam reversus, ab ægroto vocaret, mox cum multo luctu exclama-
bat, Utinam tuo obsequutus fuisset consilio. Nec alio hujus nar-
rationis institutum quis torqueat, quàm ut in similis vitii ambi-
guitate, providè magis consilii ratio perpendatur. Nam *ab emol-*
lientibus cancerum mirè exasperari, diligenter præmonuit Galenus
lib. v. Simplic. quod ratio etiam dicitur, quum putredinis parens &
auctrix sit mollificatio.

A mol-
lientibus
177116187
cancer.

DE UTERO CLAUSO.

QUA à me in *pedenda clausi* curatione aliquoties diligen-
ti animadversione observata sunt, paucis explicare statui:
ne &

ne & hoc arcanum, mortalium utilitati subtraxisse, mihi-
que peculiariter reservasse, sepeliisseque videar. Hic primum su-
pino ferè decubitu soli vel aëri lucido exponatur virgo, in men-
sæ sublimitatem erecta, collocataque, retractis diductisque
cruribus: inde, in qua cervicis uteri parte connatum sit impe-
dimentum, & quale id existat, solerti studio perquirendum.
Quibusdam etenim obseptæ est pars anterior, sublimiorque: a-
liis media: nonnullis os uteri profundius: fitque id vel membrana
nervosa crassa dura, vel innata carne pauca vel multa. Differentia
verò vel oculi inspectione ex membranæ candore, & carnis rubo-
re, quemadmodum & indicis digiti extremitate ex renitentia mo-
do dijudicatur, potissimum partibus his speculo incurvo ad trian-
guli formam addornato, artificiosè dilatatis, quandoque etiam an-
helitu fortiter retento.

§ 2. Ut autem operis instituti executione minus impediaris, *Incidenda
cervicis
uteri mo-
dus.*
tibiis ita ad coxas reflexis distensisque manus inversas utrinque
per posteriorem partem introrsum alligabis: hoc modo sectionem
citra aliiis etiam adminiculum perficere poteris. Apud cordatio-
res tamen, nec usq; adeò pusillanimes, citra ligaturæ usum retentis
genuibus à confirmatoris animi matronis, id operis felici successu
per divini favoris gratiam absolvi. Sed novacula opus est acuta,
& circumquaque linteolo obligata, debita cuspidis parte libera, ne
altius quam postulet necessitas, penetres, maximè si profundius
secandum sit. Ea usus sum quandoque anticipiti, sed cum majori
cautione: plerumque superiori ejus latere obtuso, propter mayo-
rem securitatem, ne vesicæ collum læderetur. Minori etenim peri-
culo aberrantur deorsum ad intestini recti crassitiam, quam ad col-
li vesicæ tenuiorem consistentiam: utrobique tamen noxiam facile
provida animadversione declinabit is, qui in hoc negotio fuerit
exercitatus. Lancetam quoque vulgarem hic minimè admitto, po-
tissimum in duris nervosæ crassitiei (quales ferè sunt omnes) mem-
branes, quarum sectione ob duritiem reiterata, mihi aures ex sono
nonnihil crepitante radi meminerim.

§ 3. Harum tamen incisio, quam carnis innate, faciliior est, ma-
ximè si eæ sublimius affigantur: & promptior multo, si in iis san-
guinis menstrui quandoque introrsum erumpentis, easque disten-
dentis, colluvies decumbat. Siquidem in hoc affectu fermè
nunquam medici opera prius requiritur, quam quum vel hujus san-
guinis extra venas residentis effluxio ab hoc sepimento impedi-

tur: vel ubi in cōgressu meatus viro fuerit præclusus. Utrinque; castas
fœminas à me fideliter curatas, etiamnum superstites esse arbitror.

§ 4. In operis hujus administratione novâ aculam imprimes, se-
cabisque figuram ad naturalis hiatus dimensionem ducta à vesicæ
collo deorsum, justo utrinque interstitio relicto, quod levius secu-
riusque in operiente membraua, & potissimum humoris affluxu
tensa effeceris. In adnatæ vero carnis incisione, repetenda aliquo-
ties sectio, ob sanguinis profusionem: quem immissa spongiola,
prius in aquam tepidam intincta, expressaque, elues. Curandum
autem summopere, ut non oblique collimes, sed rectitudinem in
dividendis hujus carni isthmi angustiiis serves, maximè si altius
secandum sit. Ab ea minus aberrabis, si tridens illud speculum in-
curvum altius immiseris: quod etiam commodius inseret decum-
bens virgo vel matrona, versatili per spiras aciculo supra ventrem
sursum innixo: quam eidem quoque, si volet, vertete ad justam
expansionem licebit: sic vesicæ cervicem reprimet dens speculi
superior, ut à sectione tutior ea maneat, dum dentes reliqui la-
tera distendent, inter distortos hos tu opus prosequeris. Si vero
suspecta tibi fuerit carnis innatæ profunditas, per vulnus aliqua-
tenus sectum, violenter intrudito recta specillum tenue, quod no-
dulum in extremitate rotundum habet: eoque totam carnem per-
rumpe, donec penetraveris, si possis: nam ob specilli rotundam
extremitatem, ubi ad sinum perveneris, vel in matricis osculum
impegeris violenta perruptione, non delinques: quod specilli ha-
stati impressione non tam securè feceris. Carnis totius profundita-
tem hoc modo semel pertusam, specilli immixti subsidio deinde fa-
cilis secare poteris. Ego tamen angustum foramen specillo obtuso
factum, aliis similibus instrumentis crassioribus prosequutus,
catenus perrupi, donec forcipem antrorsum oblongam validamque
per eandem hanc fissuram transmittere valerem: inde manubrio-
lum utrinque; rotundum manibus violentis simul sursum ac deorsum
uno tractu distrahebam, donec dilaceraretur innata caro univërsa.

§ 5. Incisio etenim & laceratio artificiosa hic suum habent lo-
cum. Proinde & digiti indicis extremitatem in distractionem
quandoque adhibemus, maximè ubi ob loci aperiendi angustiam
vel profunditatem, errorem inter secandum veremur. Sectio, item
oblique vel transversè, vel ad crucis formam duabus lineis inter
se transversis administrari poterit.

§ 6. Membras & connatam carnem si quis volsella apprehen-
dere

dere refecareque volet, id quoque tutò fecerit: quanquam utriusque curationem etiam sine multà earum excisione absolverim, potissimum si post incisionem fissura indicis, vel ferrei instrumenti adminiculo aliquoties dilatetur. Postea enim usque adeo contrahuntur corruganturque membranosa vel carnea partes relictae, ut nec concubitus nec partus remorentur. In conjugatis vero si membrana fuerit incisa, nec sequuta in signis hæmorrhagia ex uteri venis menstruis, quæ alioqui in claudentem membranam quandoque decumbens, sectioni ansam subministrare affolet: Venus moderata, lentaque, nec violenta aut vehemens, post triduum concedetur. In dissecta autem carne profunda cervicis uteri, nocte octava post incisionem, ejusmodi actionem permisisse me successu læto hora matutina, silentio sepeliendum non putavi.

§ 7. Cæterum antequam hoc opus in findenda carne aggrediaris, pulvere sanguinis profluvium inhibente ex bolo armeno, sanguine draconis, & ovi albumine, vel id genus aliis restringentibus, te instructum esse oportet: licet iis nunquam usus fuerim, nec levem compescuerim fluxionem, quanquam altero etiam die adhuc sanguinis latis proflueret, eo quod contarent vires: decubitus tamen & quietem, donec is prorsus consisteret, imperabam. In sanguinis etenim defluvio habenda virium singularis ratio, ne vel labefactetur cordis robur: vel syncope aut spasmus, aut aliud symptoma gravius consequatur. Ex membranæ vero exanguis perturbatione, nihil de sanguinis fluxu timendum, quem connatae carnis venæ vel stillant, vel fundunt. Ab incisione si quæ fuerit obvia sanguinis ex uteri venis antea expulsi, velut menstrui vel cujusvis alterius humoris colluvies, ea statim prius aqua hordei tepida syringe injecta, deinde cum hydromelite identidem sæpius eluenda. Quicquid autem injicitur, infunditur vel inseritur, tepidum esse oportet. Interim inspicienda est aliquoties fissura, sive speculum sive forcipe dilatanda, vel gentianæ radicis immisione: vel certius spongiæ, quæ ceram liquefactam imbiberit, & mox, ne comburatur, extracta fuerit, præloque validè expressa, unde turunda longa crassaque pro rei præsentis necessitate excidetur, illinenda aut abstergente aut exiccante, reprimente, & cicatricem inducente medicamento, pro vulneris constitutione. Enimverò huc studium omne converti oportet, ut à carnis, non item membranæ incisione conglutinationem quibuscumque valueris modis impediatis: tam hæc pars rursus promptè coalescit, atque huc omnino propendet natura.

Cccccc

§ 8. Qua-
Digitized by Google

§ 8. Quapropter ubi cutem obduci voles, post dies paucos, tubulus argenteus vel plumbeus, cavus, laevis, oblongus, cum foramine unico majore antrorsum, cum multis verò minoribus in circumferentia, ne saniei effluxio impediatur, ab aurifabro confectus, inseretur, maximè ubi profundius fuerit vulnus: tubuli autem pars posterior nonnihìl inclinabit cum obtusa extremitate, utriusque duobus locis pertundenda: unde fila duo fortia dependebunt, ut quum in sectam rimam tubulus fuerit intrusus, anterioris pudendi angustias & osse sacro intercludatur, retineaturque nec mulieris incessum aut deambulationem præpediat: & quando voles, aut postulet necessitas, filis extra pendulis hic confestim retrahi queat.

§ 9. Tubulorum forma esto diversa, pro fissuræ modo & altitudine. Nupta, maritique jam congressum innoxium experta, in frequentiori hujus repetitione moderata, eidem morem gerat.

§ 10. Porro quoscumque cordatos hic præmonitos volo, non quemvis ad hujus curationis administrationem temerè admittendum esse: sed quacumque diligentia prius inquirendum, quoad fieri potest, hujus sectionis peritum vel medicum, vel chirurgum, vel obstetricem: ut quæ ex sinistra curationis errore consequuntur perniciofa symptomata, providentiæ subsidio declinentur.

§ 11. Hoc cervicis uteri vitium Albucasis, inter Arabes chirurgus minimè poenitendus, *Alraticam nuncupat: Clausura*, apud Avicennam redditur. Ejus meminit etiam Cornelius Celsus. Male hoc affectæ, Græcis dicuntur *ἀρρητός*, id est, imperforatæ.

§ 12. Cæterùm ut penitus intelligatur, quibus in ejusmodi curatione usus fuerim organis, horum icones & formam in Reipubl. utilitatem subjungere volui.

DE EXTREMITATE COLLI VESICÆ

IN his meis Observationibus, propter argumenti affinitatem, medicos obiter volui admonitos, extremitatem colli vesicæ exteriorem non eodem incunctis foraminis loco apparere. Enimvero pluribus ea supra cervicis uteri angustias exteriores: sub nympha conspicitur: paucis introrsum in superiori parte pudendi latet: quare hujus dilatatione opus est, si quid in eam immittendum quacumque occasione fuerit. Ejus verò meatum collumque integrum usq; in vesicam eatenus organo dilatante commode extendi posse, ut magnū digitum non difficulter intrò admittat, meminisse operæ pretium est: si fortassis huc calculum impingere, vel

alius

Lib. 11.

cap. 71.

Alraticam.

causura.

Lib. 111.

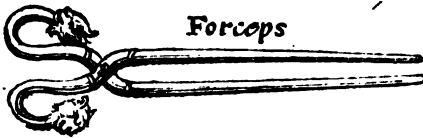
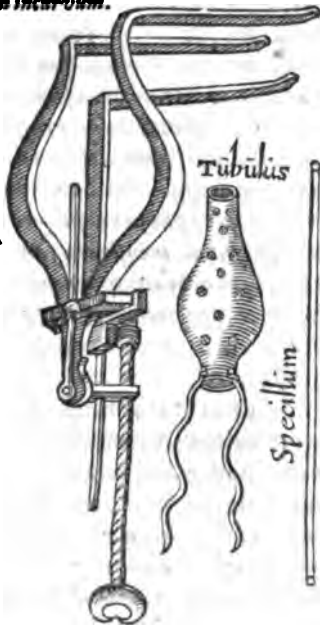
sen. 21.

traß. 4.

cap. 1.

Lib. VII.

cap. 28.

Speculum incurvum.

alius necessitatis occasionem requirere tantam dilatationem contingat.

DE HYMENE.

OB dictos ostii matricis affectus, eadem opera meâ de hymene sententiam paucis annectere placuit, adversus multorum etiam insignium medicorum conceptam semel opinionem, quasi eo non omnes muniantur virgines. Diversum autem à me asseritur, eo nimirum universum puellarum genus ab initio dotatum esse, nulla excepta: atque hunc virginitatis existere custodem, claustrum & munimentum. Eum Arabes novère, ut Avicenna *lib. III. fen. 21. tract. I. cap. I.* item Almanfor. Habuisse item ejus notitiam Cornelium

Celsum, inde colligo, quòd in calculi sceminarum exectione, virginij digitos subijci vult tanquam masculo (hoc est, per anum, ob hymenis videlicet interpositum & pudendi ostium contractius) mulieri verò, per naturalia. Ex notericis, hunc admisere Alexander Benedictus, & cum eo alii numero pauci.

§ 2. ANDREAS VESALIUS, qui principem facile locum in dissectionis exercitio obtinet, etsi in doctissimis suis de Humani corporis fabrica commentariis, hymenis leviter ex Arabum sententia in priori editione meminisset solum, quod nullas aut raras admodum secuisset virgines: tamen postea in libello de radicis Chynæ usu, hunc ex frequentiori observatione diligenter describit, iis verbis:

In uteri cervice puellis, mox post ingressum colli vesicae, in superiorem muliebris sinus partem, septum quoddam occurrit transversum, carnea cuticularisque constans substantia: illi prorsus simili, qua nymphas efformari cernimus. Septum hoc cervicis uteri lateribus sua crassitudine est adnatum, paulo in connexu quam reliqua amplitudine crassius, quamvis interim membrana crassitudo non multum superet. In medio septi foramen occurrit longa sectione pudendi modo dissectum, adeo ut menstruas purgationes in virginibus non retineat: neque opus sit confingere venas aliquas hoc septo seu hymenaeo inferiores, è quibus menstrualis sanguis virginibus promanaret: aut qua ab illis distingui debeant, qua mulierem menses alioquin dimittunt, discrimine inter praegnantes & utero non gestantes subaudire. In secunda autem editione suorum Anatomicorum librorum, copiosus Hymene differit.

Lib. v.
cap. 15.

§ 3. Nec minus exactè in suis Observationibus Anatomicis hanc virginitalis zonam depingit celeberrimus in hoc artificio GABRIEL FALLOPIUS, ad hunc modum: Aliud etiam notandum in hoc sinu mulierem est, quod Anatomici aliquot reperiuntur, illos deridentes, qui hymena ibi collocant. *Verum mea sententia non sunt ita deridendi: quoniam revera tu videre poteris in virginibus membranam quandam nerveam, non autem carneam, qua immediatè post ovaria (ita enim Graeci vocant canalem, per quem mingunt femina, vel rectius collum ipsius vesicae) adest, & claudit sinum per transversum: Atamen non est integra membrana, sed in medio perforata, ut minimus digiti manus suo apice in adultis facile ingredi possit: hocque virginale claustrum est, ac per foramen ipsius facillime egreduntur menses.*

§ 4. Hoc noluit Soranus esse membranicum: sed potius esse ipsius sinu muliebris angustias, factas ex quibusdam rugis collectis, quae à vasis ex utero illuc prodeuntibus contrahuntur: cumque haec dicta ruga extendantur in stupratis virginibus, atque dum vasa dicta distrumpuntur, dolorem pariunt, & sanguinem (veluti si mactata esset victima) effundunt.

§ 5. Pace tamen ego tanti viri dixerim, quod mihi potius videtur membrana non admodum crassa, atque in medio annuli modo perforata, qua postea lacerata in supro, ac praeter modum distenta, dolorem incutit, & tandem (veluti in viris fit, dum laceratur glandis frenum) evanescit. Haec tenus ille. Hisce Carpi, & quorundam Anatomicorum sententia stabilitur. Claustrum id cognovit & author carminis vulgo tritum:

Est magnum crimen, percurrere virginis hymen.

§ 6. Existit autem in aliis membrana haec tenuior, fragiliorque: in plerisque tam solida, crassa & firma, ut sectione opus sit. Ea tamen

interdum à mariti validi insultu frequenti, etiam post menses aliquot pertunditur: qui si quandoque segnior aut impotentior fuerit, chirurgi adminiculo erit juvandus. Dum vero ea tenacior sedulius initus violentia impetitur, fatigaturque, intumescit plerunque usque aded cum annexis particulis, ut penem amplius non admittat, precludatque viro accessum omnem, nisi incisâ. Hæc exemplis mihi notissimis facile demonstravero.

§ 7. Hymena præterea novit divinus ille legislator Moses, promulgato ex Dei voluntate ejusmodi edicto *Deuteron. 22.* ubi indiciorum virginalium meminit: *Si duxerit vir uxorem, accesseritque ad eam, & odisse eam cœperit, quaeritque divortii occasiones, nomen pessimum ei objiciens, & dixerit: Uxorem hanc duxi, & ingressus ad eam, non inveni virginem, vel virginis signa: tollent eam pater & mater ejus, & proferent signa virginis puella ad seniores civitatis, qui sunt in porta. Dicitque pater: Filiam meam dedi huic uxorem, quam quia odit, imponit ei nomen pessimum, ut dicat. Non inveni tuam filiam virginem: & ecce hæc sunt signa virginis filia mea. Expandent vestimentum coram senioribus civitatis, apprehendentque senes orbis illius virum, &c. Quod si verum est verbum illud, & signa virginis in puella non fuerint inventa, ducent puellam ad ostium domus patris sui, obruentque eam civet illius civitatis lapidibus, ut moriatur. Hucusque Moses.*

§ 8. Ex hymene, ejusque usu intellecto, non difficulter hic locus explicabitur. Enimvero in matrimonium traditis virginibus, in primo congressu ex hujus membranæ violenter ruptæ venulis profuit sanguis: cujus lituris, uti virginis vel virginalium notarum argumentis, tincta quibus hæ teguntur vel incumbunt linteamina, coram magistratu, suspiciosi, conjugesque violatæ antea pudoris zonæ falso insimulantibus maritis expandi, palamque ostendi jubet Moses.

§ 9. Ex historia item memorabili à me conscripta lib. 11. de Præstigiis dæmonum, è Suida, in explicatione nominis Jesu, de perpetua virginitate divæ virginis, hoc castitatis munimento quascunque verè puellas esse donatas, evidentissimum est. Quemadmodum & ex Cypriani epistola 11. ubi agit de virginibus Deo dicatis, quæ cum viris congressæ fuerint, scribit sexum foemineum esse infirmum: hinc subjungit. *Inspiciantur virgines ab obstetricibus diligenter: & si virgines inventa fuerint, accepta communicatione, ad Ecclesiam admittantur, &c. Si autem de iis aliqua corrupta fuerint deprehensa, agant penitentiam plenam.*

§ 10. Africanis & Barbaris hoc quoque virginalium ornamentum tam innotuit, ut in nuptiarum solennibus, certis de causis celebre habeatur.

§ 11. Cæterum, Nigrorum viri huic fragili sepimento minus fisi, validioribus certioribusque præfidiis tiliarum virginalia muniunt. *Hi etenim (authore Petro Bembo lib. v. l. historia Veneta, ubi de Lusitanorum navigatione loquitur) & boni homines, & strenui bellatores, filiiab suis, ubi primum nata sunt, pudenda consunt; sic tamen, ut urina meatus non impediatur. Illa autem ubi adoleverint, sic consumentur: sed primum ea sponso relinquuntur, incumbitque cura, ut ferro conglutinata cervicis meri labra secet, dividatque.* Tanto est in honore apud homines illos barbarissimos, in conjugè ducenda, virginitatis certitudo. Iis si innotuissent illud linimentum Paracelsi, quod oris hiatus illitum, momentò id (si diis placet) contrahere conglutinareque posset (quemadmodum ex ejus affectis quidam non indoctus nuper, lingua nimis petulanti, ne dicam mendaci, effutire, ja&areque suo more est aulus, ita à suis doctus magistris) acu, filo, & dolorificis puncturis in consuendo hoc meatu, opus fuisset minimè.

COLLI MATRICIS PHYMA, ejusque Curatio.

IN hoc affectuum colli matricis catalogo, recensetur quoque phyma, sive tuberculum quoddam oblongum in iis angustius enatum: quo quum nobilis & generosa Domina usque aded afficeretur, ut ejus impedimento difficilior redderetur marito initus: malo hoc clam detecto, consilium ob conjugis molestiam cum pudore rogat. Ego auferendum censui. At ad ejus inspectionem non admittus, sciscitatus vero num digitis id comprehendi posset? illa annuit: Ut itaque fili sericei duplicati, ceraque firmati, vinculo ad radicem id constringeret, indiesque arctius contraheret, donec tandem filo prorsus constricto abscessum decideret, suasi. Hæc dicto audiens, consiliumque scælici successu sequuta, indicavit postea, se phyma illud eo modo ablatum secuisse, & hæc cum quiddam emanasse. Potest vinculum hoc sericeum etiam efficacius reddi, si requirat necessitas, ut nimirum antea horas aliquot in aqua sublimata vel forti, ter aut quater maceretur, & exiccetur.

G A N G R Æ

GANGRÆNÆ PUDENDI CURATIO.

GANGRÆNAM adhæc in uteri ostio gravissimam foetidissimamque, in nobili matrona juvene annorum viginti quinque, superiori anno curavi. Æstuante cunicula tuberculum quoddam in eo sinu, fortè ex vehementiori insultu mariti exortum, imperitus rerum chirurgus in idoneo cataplasmate, & nescio quibus aliis admotis vincere conatus est: unde intra dies non multos tanta sævitia efferbuit, ut è vestigio pars ea universa putresceret, nigricaret, & intermorer etur: pestisque hæc celebritate incredibili anum versus sæviret, & sic simul partes anteriores cum posticis letali clade perderet. Accedebat calor, febris, extrema virium debilitas, summa cordis angustia, & reliqua symptomatum malignorum congeries, quæ profecto ex putidissimæ cloacæ halitu vix ferendo augeri oportuit. Horrenda erat cladis hujus facies. Accitus ego in extrema rei desperatione, haud mora uberrimum solani & plantaginis succum primum syringe in utrunque meatum ter vel quater interdium injicio, deinde horis illis intermediis lini lapsum iis succis admixto aceto imbutum applicui: qui exuccus, eodem rursus permaduit liquore: ac ejusmodi repetita aliquoties applicatione perseveratum est, donec restingeretur fervor, & desineret putrefactio. Assumebat interim quoque potionem singulis diebus ter ex decocto acetosæ, scabiosæ, pimpinellæ, prunorum Damascenorum, summitatum borraginis, buglossæ, florum calendulæ, cum aqua saccharo & aceto ad syrapi acidi longi formam apparatus. Viæus erat paucus, sed refrigerans & acidus, putredinis occasionem præscindens. Tertio die reversus, incendii furiam sævitiamque putredinis remississe comperi. Quare carnem nigram mortuamque exiguo forcipe attrahi, & circumquaque à vino firmè, sine doloris sensu separari refecarique jubeo. Inde reliquum ad vivum usque Ægyptiaco unguento absumebatur: eodemque modo ad cicatricis inductionem, uti in aliis ulceribus, progrediebamur.

§ 2. Atqui inter curandum erant aliquoties enemata ex hordei & aliorum alvum mollientium decocto infundenda. Nec quæ cordi & visceribus reliquis robur conciliarent, negligebantur: cujusmodi sunt, rosarum, florum borraginis, buglossæ, calthæ, conservæ, idque genus reliqua, atque ea ratione convaluit brevi.

§ 3. Ad

*Erisipelas
phlegmo-
nodes.*

§ 3. Ad Gangrænæ hujus curationem si alteram adjunxero, à me in Rolmanno Bilandio, viro certè præter insignem ejus nobilitatem optimo, peractam, non videbitur absonum. Huic propemodum septuagenario, corpulento, cacochymicoque, à tertianæ iebri afflictione subito quasi per crisin exoritur erisipelas phlegmonodes in sinistro brachio, quod ab axilla ad carpum usque cum dolore, rubore & dolore plurimum intumuit: suppuratumque brevi, & à chirurgo sectum, copiam saniei reddidit largam.

*Gangra-
na brachii*

§ 4. Ubi deinde citra intermissionem die noctuque nihil coctæ saniei, sed liquor serosus proflueret, cataplasma ex farina, hordeacea cum fabaceæ momento in aqua decocta, vitellis ovorum & olei rosacei quantitate debita admixtis, applicui: unde mox aquei crudique humoris profluvio remittente, pus coctum promanavit. Quare animadversa chirurgus, qui cum mihi antea ob crudi illius succi effluxum ab eodem laudatum controversia fuit, materia magis exiccante, dum abessem, consilii mei successum se sperabat victurum: linteisque madefactis in vino cui incoctum fuerat cuminum, vestit brachium univèrsum. Eo tantum promovit, ut brevi omnia vulnera, quæ supra viginti erant in uno illo brachio, absque ullius saniei guttula livescerent, & brachium deinde totum nigricare occiperet. Revocatus, excandui conspecta gangræna: itaque hand mora, altioribus vulnufculis brachium scarifico, soveoque spongiis utrinque sibi correspondentibus ex lixivio decoctionis farinæ lupinorum: deinde cataplasma ex farina hordeacea, fabacea, lupinorum & oxymelite apparatus admoveo. Atque horum usu continuo sanguis & spiritus revocantur, pus redit coctum, naturalis reviviscit color, ulceribusque melle rosaceo (cui plerunque admiscebatur vel pulvis præcipitatus, vel unguentum Ægyptiacum) absterfis, curatur æger, & ad solita revertitur munia.

§ 5. Idem post annos quinque, quum à prandio fervente canicula ad miliare equitaret, febre denuo tertiana notha corripitur. Duodecimo autè die à morbo inchoato, corpore sic fatis per alvum sponte exonerato, natura crisin moliebatur, sed imperfectam, ex caloris naturalis (ob corporis impuri molem, senium & morbum) defectu: sic humores putridos ad sinistram tibiam propulit, erisipelas ibidem excitatura; verum præ sui impotentia in ipso opere subsistit, neque foras versus cutim protrudere valuit. Proinde è vestigio post intensum dolorem, pauci tamen temporis, pars

hæc

hæc gravata, obstructaque, interiit die decimo tertio, perdito omni sensu, motu, calore, vividoque colore, reliquis interim partibus, corporis velut illæsis: seminarium tamen hoc tam excrevit subito, ut quum ego vocatus, decimoquarto accederem, haud mora confirmatum esse *opdruu* pronunciarer: quem *Aschachillos* Arabes, Latini *Siderationem*, vulgares *Ignem sancti Antonii*, Chirurgi *Ignem frigidum* Germanica lingua nuncupant Hollandi *kout byer*.

*Sphaer-
lin.
Ascha-
chillo.
Sidera-
tio.
Iguis
sancti
Antonii.
Iguis fri-
gidus.*

§ 6. Quare paucis cum eo horis commoratus, ob extinctam ea in parte vitam, totius porro corporis interitum in sene valetudinario consequiturum prædixi, abiique. Sectionis etenim occasionem præscidit ætas, afflicta valetudo, familiaræ splendor, & honor artis. Decimo octavo itaque die in Domino obdormiit: cui locum in justorum resurrectione precor.

§ 7. Extremum pedem aliquando repentè sphacelatum vidit Joannes Fernelius, sine causa externa, sine tumore aut rubore conspicuo: oborto primùm dolore immanissimo, mox sensum in eo ac motum periisse, partem totam livore contabuisse, exulcerationem foedam insequutam, quæ accerrima causticaque medicamenta sine sensu admitteret: non multo post arteriam brachii dextri, deinde etiam sinistri pulsare desiisse: ita sensim universo corpore obfesso, miserum extingui, sine febre, sine symptomatibus admodum gravibus. Ad venenatam qualitatem in omnes partes propagatam, quæ extremam perniciem hanc inferat, hic causam refert.

*Lib. 7.
cap. 15.
de abd.
ver. caus.*

Clausæ Glandis masculæ ratio.

AD clausarum partium tractationem pertinet glandis masculæ oclusus anterior meatus, quem in nobili adolescente Westphalo conspexi: qui lotium redditurus, acu longa & crassiuscula meatum aperiebat; coalescentem rursus paulatim exonerata urina. Huic affectui secure medeberis, altiori incisione ab ora loci naturalis & consueti, usque ad apertum virgæ canalem: inde turundulam rotundam, cavam, tenuem, ex plumbo vel argento concinnatam inseres, prius tamen oleo rosaceo illitam: & postea linimento cicatricem inducente, uti diampompho- ligo cum pauxillo rosacei dissoluto, vel simili. In turundæ autem

usu perdurabis, donec cuticulæ munitam esse urinæ viam *senſeris*. Ea verò interim quandoque movebitur, ne in ſanatione conſuſcatur impedimentum. Si pellicula durior poſtea videbitur, oleo amygdalarum dulcium, vel butyro in ſulſo tepido introrſum illinatur aliquoties.

Claſſi Ani Curatio.

A N V M item concreviſſe infanti récenter nato, memini : veſtigio tamen exiguæ fiſſuræ liquori transmittendo idoneæ relicto. Hoc ſepimentum ad juſtam naturalis hiatus diſiſionem diſſecabatur forficula : cujus inferiorem cuſpidem per dictum foramen immittendam prius abrumpi, obtundique, ne læderetacies, oportuit : deinde interpoſitis exiccantibus (velut pulviſculo roſarum, bedegaris, boli cum aluminis uſti momento) facilè abſolvi potuit curatio.

Deglutitarum Acicularum Curatio.

P R O B A quædam foemina infantem curatura Duſeldorpii, in Martio anni ſexageſimiquarti ſupra ſeſquimilleſimum, aciculas ore retentas duas, unam magnam, alteram minorem, arrepto infante quem inopinatò in ignem caſurum verebatur, fortè deglutiit. Hærebant autem primùm aliquot horis in gula circitur palmam latam ſub larynge, cum multo dolore & anguſtiis. Ad quam tandem accerſitus, ut nihil cibi vel potus prius exhiberetur, quàm incurva forcipe exigua mox adferri juſſa, tentaffem num illæ retrahi poſſent, vetui. Vix ad teli jactum digreſſus, forbirunculum propinatam intelligo : qua in œſophagi partes inferiores, paululum ſupra ventriculi orificium deprimuntur. Ubi novo cruciatu pungitivoque dolore excitato, revocatus juſſu cereviſiam cum butyro & pane ſecalino, noſtratibus conſueto, craſſiusque incifo hauriri affatim, atque eam decubitu erecto ſomnum capere : liquidem nox erat. Hoc modo aciculas ad ventriculum deturbatum iri ſperabam : quum eas infixas, vomitu hæc partes contrahente, firmiusque eo niſu impingente, tutò per fauces reddi poſſe non viderem. Sic poſt noctis medium tertia hora panis illius pondere depreſſæ, in ventriculum reſederunt. Inde

eam secundo die iusculis pinguibus cerevisiaque cum butyro ali-
 ac in dextra decumbere libero ventre, pulvinaribus suppositis fe-
 mori & brachio, ut minus impediret ex stomacho per pilorum in-
 testina descenderent acus, iussi. A meridie surgentem, hinc in-
 de inflectere corpus nolui, ne inæquali motu in intestinis alicubi
 infigerentur aciculæ: sed ut citra inflexionem erecta moderatè
 inambularet, quo cum excrementis proclivius ad intestina magna
 siderent acus, consului: atque ut deinde exoneratæ primùm feces,
 in vase conservarentur: quibus postero mane depositis, appa-
 ruerunt aciculæ, qua dixi forma: longior verò erat curvata non-
 nihil. Hæ eo quoque fuere gratiores, quòd mulier hæc vel metus
 magnitudine, vel alia de causa, graviter ægrotare videretur. Post
 dies verò non multos omnino convaluit.

Observationum Ioannis Wieri Libri. I.

F I N I S.

Dddddd 2

JOAN-

JOANNIS WIERI
OBSERVATIONUM
MEDICARUM
LIBER II.

DE
VARENIS MORBO, &c.

ICUR antehac de Scorbuto feci; ita & nunc de mirabili quodam gravique morbo (qui miserandis symptomatibus conjunctus, hactenus equidem ignotus, ideoque curandi methodum certam adipisci potuit) quid sentiam, exponere de-crevi.

Varen.

§ 2. Morbus iste à Germanis, præsertim vero Westphalis (inter quos maximè grassatur) voce Teutonica *die Varen* appellatur, Nos Latine varenos (ad differentiam varorum) dicamus; quos Ditmarsi Danis contermini, eidem malo valde obnoxii vocant *die Kadden*. Brunſwicenfibus, *die gutte Kindern*: Gottingenfibus, *die gutte Holden* nuncupantur.

Origo Nominis.

§ 3. Origo nominis *Varen*, à quodam verminum genere sic dicto fluxit, subinde tamen cum adjectivo *die lauffende Varen* vocatur: quasi dicas, currentes varenos.

§ 4. Prodit se affectus iste, cum latè vagantibus, calidisque aliquando doloribus, per omnes corporis partes, præcipue autem spinam dorsi & lumbos; soletque à parte aliqua primum initium capere: Verbi gratia, à manibus, progrediens celeriter per brachia, totumque corpus. Deprehenditur tamen subinde in una aliqua solummodo parte radices egisse: & in illa nonnunquam cum cruciatu moneri, in modum morbi articularis, ex tenuis materiz defluxu nascens. Sicut etiam in illo morbo apparet, remittentibus se pedum cruciatibus, mox sursum in humeros dolores rapi, in

quibus ubi desierint, in manus descendere. Fitque hoc modo mira quædam & cita sursum deorsumque per membra factarum discur- sionum vicissitudo. Proprietas doloris, est edenti aut rodenti si- milis, instar vermiculi, qui musculos aliasque partes vehementer, imò interdum quasi in nictu oculi, ad loca afflicta, prorepere, & ar- rodere videtur.

§ 5. Hujus luis sunt duo genera; unum cum tumore articulo- rum, quo diu durante, sequuntur aliquando maculæ, quales in *Duo Ge- nera hujus luis.* Scorbuto, quæ nonnunquam abscessus aut ulcera pariunt, potissi- mum circa pedes, quæ sanè valdè difficulter sanari solent. Ex qui- bus & vermiculi quidam exiles (licet rariuscule) apparent. Dein- de id periculi accedit, quod ulcera talia interdum velut carcino- mata magis magisque erodendo auferant. Acciditque subinde, ut universa hujus tenuis pravi, & virulenti humoris moles, in par- tem aliquam decubitu factò, erumpat, ut reliquo corpore, omnis tormenti (experte) abscessus subnascat, in fistulam tandem tran- siens. A quo discrimine præservari possunt, quicumque consilio salubri tempestivè obsequuntur.

§ 6. Alterum hujus luis genus est, ut (quamvis omni tumore careat) cruciamina tamen priori æqualia, manifestam totius cor- poris atrophiam secum trahant, in morem phthiseos, cum debili- tate & membrorum lassitudine. Retinent nihilominus ambo hæc genera tantam communionem, ut per noctem dolores ingravescant, sicut in morbo Gallico, somnique sint inquieti, licet vigiliæ quibusdam non ita magnam molestiam facerent. Imò eventit ali- quando, ut hoc malo affecti nullum appetentiæ edendi detrimentum patiantur: interim tamen quotidie magis magisque extenuentur.

§ 7. Quærat autem quispiam: an nullus antiquorum admiran- di hujus morbi meminerit? Respondeo, Græcis ignotum prorsus fuisse, multo minus descriptum, quamvis quidam dracontios obje- cerit, à Galeno l. vi. loc. aff. cap. 3. Ita descriptos, ut quodam Ara- bice loco cruribus hominum, forma, crassitie & colore minutis vermibus simili illos innasci tradat, confessus tamen sibi nunquam conspectos. Paulus Ægineta Medicus & ipse Græcus l. iv. c. 591. exactius dracontios describit, ex Sorani tamen, Leonidæ aliorum- que testimonio magis, quam experientia sua: & quidem his ver- bis: In India & superioribus Ægypto locis, dracontii generantur, seu animalia quædam lumbricos imitantia, in partibus musculo- *An Ve- rum au- tiquis cognitam.*

sis, putà brachio, femore, tibia: In pueris etiam latera sub cute, perreptant, & palam moventur: Deinde cum diu extremum aliquod dracunculi remanserit, locum suppurat, & cute ipsius aperta, initium ipsius progreditur: cum trahitur, dolores movet, præcipuè abruptus. Quapropter nonnulli dicunt, plumbeam mollem ex Dracunculo suspendendam, ne universim, sed particulatim molis pondere decidat: Alii verò hos damnant: quod nihilo magis pondere molis plumbeæ dracunculus abruptatur, & dolores varios concitet. Jubent partem in aquam dimitti calidam, quo Dracunculus tepesfactus foras prorepat, deinde digitis ipsum membratim extrahere. At Soranus neque animal prorsus, sed nervosi cujusdam substantiam esse putat, quod opinionem motus solum præbeat. Sive autem hoc sit, sive quod prius dictum est, Sorano & Leonidæ aliisque visum est, &c. Simili modo Aëtius tetralib. 1v. Serm. 2. cap. 8. ex sententia Leonidæ. Facit & luis hujus mentionem Plutarchus cap. 9. Symposii octavi. Inter Latinos autem Savonarola in cap. de vermibus sic scribit: Stercus bovillum oleo & melle permistum, inunctumque eliciendis vermibus prodest. Afferunt & quidam, si eodem unguento, dorso spina perlinatur, fore, ut multorum vermiculorum capitula per locum delibutum ereptantia spectentur quæ si præcidantur, ægrotantem adjutum iri. Cui tamen rei vix ego fidem adjungere aulam licet rem sibi visam astruentibus. Videturque inde, morbum Græcis dracunculium Latinis dracunculum dictum, ab Avicenna Arabe Venam Medeni, ab Haliabbare Venam saniosam, à quibusdam venam civilem appellari. Ego autem judico, affectum hunc, illum esse, qui superioribus Germanis, *Mitesserem* vocitatur; Etymo pura hinc sumpto, *dasz es mit oder mitt en esse oder nage*, quasi simul vel intrus edens aut odens. Nurenbergæ nominatur *die dirre maden*, id est, vermes sicci. Aliis dicuntur, *zehrende würme*, quasi consumentes vermes; eò quòd puerorum corpora, inde malè affecta, contabescant. Estque communis apud Germanos in pueris, absque causa nota tabescentibus de tali morbo suspicio. Ideoque hypocausto inferuntur, in quo ubi modicum sudarint, humeri polline triticeo, melli commisto, perunguntur, & post horæ quadrantem, plurimi vermiculi tenues vivi prodeunt, qui novacula præsecantur. Elapsis inde diebus octo, perlinuntur itidem in hypocausto brachia & pedes, & ereptantes Vermiculi simili modo decapitantur.

Dracunculi Venam medeni.

§ 8. Neque est istud fictitia fabella; sed res verissima, attestante id multis in locis experientia quotidiana, licet illud nec Galenus viderit, neque Savonarola credere voluerit. Neque mirandum tam paucos, tamquè inconstanter de dracontiiis scripsisse: cùm res aded fuerit pauculis cognita: Imò æquè antiquissimis, ac hujus seculi scriptoribus ignota, præterquam quod quidam eorum, vel ex aliorum relatu, vel transcriptione ex aliorum monumentis in libros suos redegerint. Commemorat in Saxoniz historia Albertus Crantzius, Henricum Quintum Imperatorem morbo illo, quem dracunculos appellant, ipsique congenitus fuerat, extinctum esse, Anno 1125.

§ 9. Quod autem affectus nobis præpositus, quemque Varenos dicimus longè alius sit à dracontiiis, aut Mitesferenis, dignoscant perfacilè illi, qui ex veterum testimoniis, varenos hosce nostros cum dracontiiis, aut Mitesferenis conferre velint; præsertim cum proprietatem morbi, aut curandi rationem penitius inquirere studebunt.

§ 10. Rectè quidem Mitesferenos Germaniz superioris, celeberrimus chirurgus Albucasis cap. 94. lib. 11. descripsit, dicitquè appellari quodam in loco bovinum morbum, eò quod boves tali sæpè infestentur. Deinde capite sequenti, denotat varenos nostros sub nomine Nekir. Verum quamvis morbi descriptio adsit; est nihilominus apud nos longè diversa morbi curandi methodus. Similiter Guilielmus Placentinus praxi Chirurgica clarissimus, amborum affectuum cum discrimine duobus posterioribus chirurgiz suæ capitibus meminit. Leonardus quoque Bertapalia Chirurgiz peritissimus, obiter morbum hunc attingit in capitulo de flatibus vagabundis: Sicut & Avicenna quondam novisse eundem videtur, lib. 1v. fen. 3. tract. 2. cap. 19. Postremo quoque Cardanus in lib. de Meth. medendi sect. 4. cap. 5. in quo agit de discurrentibus errantibusque doloribus.

§ 11. Ut ut sit, posteaquam omnia tam obscurè adeoque sine methodo curativa scripta sunt; laborem hunc mihi à prædecessoribus relictum video; ut originem causamque hujus affectus perscruter, rectamque curandi viam commonstrem. Interim non in videbo, si qui id dexterius me præstare poterunt, quibus ramen gratum esse debet, sibi per me se vitam præparatam fuisse.

Nachtgriff.

§ 12. Prius tamen quam rem aggrediar alterius cuiusdam ignoti, & portentosi morbi (qui territorio Trevirensi, vicinisque locis vulgaris, *der nachgriff*, quasi nocturna comprehensio dicitur) mentionem facere volui. Symptomata autem notæque, quibus proditur, sunt acerbissimi cruciatus, unam aliquam partem subito corripientes, quale est dorsum, comprimis tamen *coxendices*. Quò fit, ut imperitiores *Ischiadicum* esse suspicentur, qui in superiore femoris junctura gignitur, propter similitudinem dolorum ambarumque partium. Persuasæ quoque plebecula est, vestigia quædam esse cruenta 3. aut 4. impressorum digitorum, quod tamen falsum est, neque diu durat. Animadverti verò debet, quod si malum negligatur, subsequi solet, aut femoris aut cruris atrophia, vel extenuatio, ut robur movendi amittat. Creditur autem tantundem temporis ad curationem requiri, quantum succrescendo impendit morbus; verùm methòdò omni caret ejus curatio. Quandoquidem in superstitione educata plebs, si quis ita ægrotet, refugium habet ad excantationes & exorcismos, quibus peragendis non tam properè sacrificos, quàm rudes & idiotas quosdam rusticos, hac in re famosos (quos etiam antiquis *Marsus* ea propter comparare possis) adhibere consueverunt.

Curatio Superstiosa.

Exorcismus.

§ 13. Hoc autem ordine peraguntur. Ante omnia cingulum ægroti, quo cingi quotidie solitus, nudo ejus corpori secundum longitudinem ac latitudinem pro consuetudine, circumdatur; quod deinde ademptum clavo appenditur his verbis: Ego te precor Domine Deus, per trinas virgines; *Margaretam*, *Mariam Magdalenam*, atque *Vrsulam*; ut in hoc ægrotò signum exhibere velis, an morbo *nachtgriff* vocato, aut alio defectu sit afflictus, in nomine Patris, Filii & Spiritus Sancti. Post horum prolationem verborum, cingulum clavo detractum metiuntur; quod si brevius quam prius fuerat, reperiatur; colligunt inde certò, morbo illo *nachtgriff* putato, ægrum premi; ac demùm ad auxilium ferendum se accingunt. Sin autem ægrotans precari aut nesciat, aut nolit; tunc vetula ad hoc conducitur, cui aliquot præcatiunculas dominicas & salutati unculas angelicas certo numero admurmurare mandatur per totidem dies, quot morbus durarit. Neque quicquam sub vitæ periculo deesse præscripto numero debet. Cum autem *nachtgriff* etiam à Comitibus aliisque prudentibus piisque hominibus in illa regione, usu lumbricorum terrestrium, quos *pieres*

regenwürm nuncupant, curari intelligam, inde ego conjecturam
 icio, *nachtgriff*, quandam nostrorum varenorum speciem esse;
 ront excuratione deinceps latius certiusque cognoscetur.

De causis varenorum.

CUM jam ex supradictis quilibet cognoscere possit, me in
 hujus argumenti tractatione, nullius nec antiqui nec recen-
 tioris auctoris opera juvari posse: Decrevi methodo analy-
 ca causas hujus luis investigare, partim ex collatione cum pro-
 imè agnato affectu facta; partim etiam ex proprietate & permu-
 tatione signorum; maximè verò ex curationis consideratione.

§ 2. Primò itaque statuendum, materium hujus mali esse re-
 uem & subtilem; Et quidem hoc argumento: Quod quicquid citò
 t, & citò perit, ex tenuitate & subtilitate materiei originem du-
 ere debet. Quæ propositio adeo est certa, ut ulteriori demon-
 stratione non indigeat: Quamvis Galeno nostro id adversetur,
 ostendenti contrarium asstruere, dum ex concepta semel opinio-
 e docere conatur, magnum illum gravemque morbum caducum
 t crassa materia generari. Cujus sententiæ si locus daretur; multa
 absurda necessariò sequerentur: Quippe quòd crassior est materia
 b plus temporis ad sui coacervationem & longiorem moram ad
 curationem requirit, antequam à natura superari possit; quod je-
 joris splenisque obstructions clarè docent sicut & febres quarta-
 æ; durique tumores frigidi, & similes. E contrario, quo tenuior
 : subtilior materia est; eò minus temporis ad morborum genera-
 onem & curationem opus est. Exemplo sunt affectus omnes ex
 aru, aut flavabile, aut alio tenui humore, aut à vaporibus ex
 rti. Testanturque speciatim iliaci colicique dolores, spasmi, in-
 ubus, Epilepsiæ, suffocationes ex utero, Erysipelata, tertiana
 :bris pura, similesque alii morbi qui vel à natura ipsa, vel me-
 icinæ adjumento (cum materia raliu affectuum subtilis omninò
 xistat) admodum citò expelluntur. Ex quibus facile colligitur,
 : irrefragabiliter concluditur, causam materialem hujus mali
 on crassam; sed tenuem subtilemque humiditatem esse; quæ fa-
 ilè in flatum resolvarur, qui deinde irrepat in musculos, disten-
 it, contrahitque eosdem, perinde ac si eo loco Ulcerosi essent;
 noque momento per multa membra huc illuc vagantur, & sicut

invasio inexpectata prorsus, ac vehemens existit: ita quoque celeriter cedit: alioquin materia non tam expedite sudando expurgaretur.

§ 3. Interim tamen & hoc simul scire oportet, non omnem-
nues humores æquè comparatos: ut tam dolorificos affectus sulci-
tent sed occulta quædam virulentia concurrere debet, quod an-
xietas magna cum respirationis difficultate, membrorum subita
debilitate, & vitalis facultatis lapsu (haud aliter, quam si æger
Venenati quid hausisset) statim in primo affultu manifestant.

§ 4. Præterea observavi, omnibus remediis huic morbo desi-
natis, antidota admisceri qualia adversus Venena luemque pesti-
lentem propinari solent. Item Venenum istud sudando magna ex
parte dissipari; imò morbum hunc vehementer purgantia, sine
detrimento corporis evidenti ferre non posse; sed clementia solum
idque hanc ob causam, quia noxius humor facillimè commove-
tur, & ad irrequietam rabiem rursus irritatur.

§ 5. Postremò judico hujus mali sedem esse in nervis, qui
musculis aliisque cognati generis partibus, tendonibus & liga-
mentis communes sunt; in quos tenues illi, subtiles, vaporosi &
venenati humores se insinuant, idque ex natura affectus patet;
qui pungendo, rodendo, eum in modum adurit; ut imperitus
aliquis Medicus, multò certius ægrotantem insaniam, aut melanc-
holia laborare; quàm tam intolerabilibus cruciatibus affligi existi-
maret; Deinde ex eo: quòd dolores maximà ex parte in dorso,
lumbisque, sub quibus medulla spinalis se producit, excitantur
nec non, quod vis motiva læditur; Et postremò, quod tales ægri
juventur pharmacis, quæ nervos corroborant.

De signis hujus Morbi.

SIGNA hujus morbi, partim ex antedictis, partim ex mox di-
cendis desumi possunt. Et primò quidem ex curationis modo;
potione nempe ex vermibus parata, quam post describemus. Si
enim tali potione curatur affectus, pro certo habeto esse Varenos.
Vermes namque isti, pro peculiari hujus morbi theriaca, aut an-
tidoto æstimantur: Sin contrà ex vermium potu nihil levaminis
sentit æger; judicio est, Varenos non esse. Secundo ex Vermium
applicatione: Si enim Vermis loco affecto impositus, vel etiam plan-

lantis pedum subligatus, statim vel emoritur, vel consumitur, et exarescit; opinantur etiam inde quidam Varenos esse. Sin ontrà eveniat? non esse talem affectum. Tametsi hujus rei periculum non dum fecerim.

Prognosticum & præcautio.

SI CUR supra de scorbuto dixi; ita & modò de Varenis dico, hæreditarios esse, & à parentibus in filios transire & innasci; videntur quoque esse contagiosi. Attamen ego opinor, id potius communi victui cibi & potus attribuendum, quod interdum universa familia uno similique morbo correpta & infecta existat; Quin etiam, nisi malo huic ordinariis remediis temporari occurratur; in longum certè tempus; imò in multos menses atque annos miserandos cruciatus extendere poterit.

Victus ratio.

QUOD in aliis omnibus morbis usitatum, & ab antiquis benè traditum; ut circa curationis initium victus ratio instituitur, id ipsum & hic faciendum est. Illa autem est duplex: Una ab omnibus hoc malo correptis in genere observari debet. Altera pro symptomatum discrimine in specie accommodanda venit. Quantum ad priorem: vitanda in universum omnia crassi succi, & coctu difficilia cibaria: Item omnia pingua, & quæ ex lacte paratur, & pulvis avenarum & sinapi, nec non ova. Licet ova me judice minime sint prohibenda.

§ 2. Potus esto bona, suavis, benè cocta & probè defœcata cerevisia, & quæ non sit potens, ut in caput vaporet, neque sit acida. Aqua hordeacea non est inutilis; cui sub finem coctionis, pauxillum exquisiti cinamomi injectum fuerit; præsertim si quid caloris præter naturam adsit: Alioquin vini albi oligophori haustus subinde utiliter sumi posset, quod tamen maturum limpidumque sit, neque caput petat.

§ 3. Præterea pro symptomatum discrimine, ut modò dictum, regimen mutari oportet: Quippe si quis tumor simul appareret; tunc assis cibariis, & quicquid est siccum actu, aut siccandi vim habet, uti decet; modò tamen boni succi existat; idque putre-

dinis causa, quæ in humoribus membra subeuntibus, tumoresque generantibus delitescit. Si verò fortassis ægrotus gracilis, aut extenuatus esset, tunc sanè humidiorè, boni succi alimento, & probè nutriente utendum; quòd uberius refici queat. Verùm in dicta præscribenda diutius immorari nolo, putà quam artis peritus Medicus per se procircumstantiis, & discrimine locorum accommodare sciet.

De peculiari Curatione.

PRÆCIPUUM & præstantissimum Bezoar aut antidotus venenatæ hujus & permolestæ luis, latet abdita in legitimo horum Vermium usu, quos Belgæ *pieten* & *datopieren*/ alii & *regenmorn*/ quod sonat vermes roscidos aut pluviales, item *aerottom*/ id est, Vermes terrestres, & Officiæ lumbricos terrestres vocant, ex quibus oleum lumbricorum parant, de quibus *Dioscor. l. 1. cap. 61.* Et *synonym. p. 78.* hoc est, terræ intestina nominat. Inter quos præcipui sunt illi, qui anulis rubicundis collum insignitum gerunt; comprimis verò, qui in coemiteriis, & circa sepulchra reperiuntur. Multi autem super tali facultate lumbricorum ed magis mirabuntur, quod veteres horum vermium virtutes tam paucis perstrinxerint: quod tamen majori pro parte per negligentiam ulterioris considerationis accidit in illis, qui quarundam rerum abditas proprietates (quarum causas inquirere deberent) eruere impossibile esse sibi persuaserunt. Quamobrem ego tantò libentius Vermium horum terrestrium vires vitæ humanæ utiles, ex multiplici eorum operatione, quum diuturna experientia observavi, in lucem proferre & describere conabor.

*Virtus
lumbrico-
rum
terre-
strium.
lib. 11.
cap. 61.*

§ 2. Primum enim excellentem urinas movendi virtutem habent, teste *Dioscor.* Ipso, loco pauld antè citato; quod inde patet, si cum pullo aut carnibus coquantur, & jusculum bibatur, supra fidem urinam pellit, præsertim asparagi aut foeniculi radiculis simul incoctis. Quo remedio pueros aliquot aliosque ab hydropè liberatos novi. Neque hoc ignoravit *Dioscor.* & *Galenus lib. xi. simpl. c. 39.* Scribunt enim, intestina terræ seu lumbrici terrestres, si contumantur, & in mulla bibantur urinam diu suppressam propellere.

§ 3. Secundò non ignaviter sudores cient; si modo rectè præparati usurpentur; quod in hoc morbo evidens fit. Memini enim liquo-

liquorum ex his lumbricis destillatum, hydropicis quibusdam sudorem aded provocasse, ut hoc modo à tumore liberati, tandemque sanati fuerint. Et quanquam liquor iste gravem odorem spiret; est nihilominus sapor non ingratus, potestque interim odoris inamœnitas pauxillo aquæ cinamomi affuso mitigari, aut herba fœniculi simul destillari.

§ 4. Tertio singulare donum habent aperiendi, & hepatis ob-
structiones tollendi, testante id experientia quotidiana, in decolo-
ratis & arquatibus, in quibus efficaces valdè existunt, si quando pur-
gati, probeque loti, in mortario lapideo contusi, cum liquore ex
floribus genistæ, aut marrubii, aut ex corticibus fraxini, aut ex ur-
ticis minoribus stillato, vel cum vino albo, aliove utili humore
parcolati fuerint, cumque modico saccharo, cinamomo & croco,
potu calefacto assumantur. Aut rursus ut nequaquam ægri abhor-
reant, potest ex illis pulvis fieri, cum simili prioribus liquore bi-
bendus.

*Probatif-
simus
Reme-
dium.*

§ 5. Præterea similem potentiam eorundemprehendimus,
in externis nervorum, aut nervosarum partium obstructionibus.
Quippe si quæ corporis pars, ut brachium aut crus, nervorum il-
las partes transeuntium culpa tabescit, aut extenuatur: reperimus
singulare auxilium, si quando debilitatam illam partem liquor ex
Vermibus hisce extracto frequenter perunxerimus, qui liquor ex
lumbricis purgatis, lotis, rursus in gutturnium, aut bombilium, an-
gusti putà oris vitrum (*eine Gussorf* Germanis appellatum) circum-
lutatum, furdòque impositum, injectis, facilè parari potest. Quo
unguento perliti, percipiunt sensibiliter, sanguinem potenter in
partem infirmam attrahi.

*Sanguis
lumbrico-
rum.*

§ 6. Quartò habent admirandam vim sedandi dolores in om-
nibus corporis membris, comprimis verò in nervosis, quæ acerrimè
dolere solent. Potestque id oleo lumbricorum facilè ostendi,
quod non in æneis, sed vitreis vasis absque alterius olei additione,
per balneum Mariæ conficitur, donec lumbrici (qui prius repur-
gari vinoque lavari debuerunt) vitreis accuratè obturatis inclusi,
in pinguem liquorem oleo similem dissolvantur, quo dolentia
membra inungantur; sed contra graveolentiam momentum olei
Lavendulacei addendo. Aut si malis pulverem eorundem partibus
unctis illinendo, aut eundem illum linimentis vel Emplastris per-
mistum, superponendo. Pari modo iidem, cruciatus arthritidis,

*Oleum
lumbrico-
rum.*

podagræ, paralyſios, nec non morbi Gallici leniunt. Quapropter iidem commiſcentur etiam Emplaſtris, quæ ex ranis ad morbum Gallicum adornantur. Et veluti nervoſis commodare diximus: ita quoque profunt aliis defectibus, qui ex læſione illorum originem ducunt, qualis apoplexia, convulſio, & ſimiles; quin etiam nervos recens contuſos, aut punctos, aut ſciſſos, aut quoquo modo vulneratos mitigant non ſolum; verum inſuper eoſdem perſanant. Ideoque Emplaſtris contra rupturam inferi ſolent, ſicut & Emplaſtro de pelle arietina Arnoldi de Villa Nova adjectos videmus. Similiter quoque juvant & curant, debilita & exulcerata inteſtina, ſi quando, liquor, in quo lumbrici elixi fuerunt, Clyſteris tubulo infundatur. Si quis etiam ex alto lapſus, intus læſus ſit; eidem quoque omninò utiles ſunt poti; ſicut & aqua inde deſtillata, unciaz pondere hauſta, prodeſt iis, quibus inteſtina punctim ſauciata ſunt Sic quoque pota, grumos ſanguinis diſſolvit. Aut ſi cui inſiſtum vulnus cruorem extrà non emiſerit, eidem commodat, cruorem diſpellendo. Eadem aqua calefacta & goſſipio excepta, calenſque vulneribus immerſa, quotidie, renovata, ſiſtit eorundem ichores, Germani *das Gliedwaſſer* dicunt, glutinatque diſſectos nervos in vulneribus.

§ 7. Quintò auxiliantur egregie adverſus morſus venenatos, proinde contra rabioſi canis morſum, uſui eſſe poteſt confeſtio quædam ex vivo lumbrico melli immerſo, ne ſuccum ſuum excernat, cui pulviſculum ex taxi ligno, & argento puro, lima abratum admiſcent.

§ 8. Sextò cum manifeſta utilitate exhibentur vermes iſti mulieribus ad lactis generationem, & copiam ejus augendam teſte Aëtio tetrabibl. primo ſerm. 4. cap. 6.

*Pulvis
lumbrico-
rum.*

§ 9. Poſtremò utiliter datur horum Vermium pulvis contra lumbricos puerorum, ad illos expellendo, cujus præparationem ego in gratiam lectoris docebo; nempe conjiciuntur Vermes terreni recentes in ollam, ibique per biduum hyberno tempore, per unicam autem diem æſtivo detinentur; ut à terrena forde emundentur; deinde vino abluti, novo ſiſtili induntur, quod obturatum & benè lutatum, calenti furnò imponitur, donec ſint arfacti.

*Prepara-
tum lum-
bricorum
terreſtr.
ad Ver-
mes.*

§ 10. Cum itaque jam in aperto ſit, tam præclaris virtutibus viles hos contentiſſimosque terræ vermes à Deo ornatos eſſe; mi-

nus est mirandum, in curatione varenorum, remedio & viribus vermium eorum, per Urinas exturbari, præcedentem illam humoris tenuis pravitatem, quæ in venis existit, sicut etiam venenosam illam materiam partim per eosdem meatus, partim per sudores, præsertim cum materia in exterioribus corporis partibus consistit: Simul etiam quod mitigatoria virtute, cruciatus mitescunt, nervorumque obstructions (in quibus vareni sunt irretiti) recluduntur.

§ 11. Ad ordinarium verò horum lumbricorum usum quod attinet, illi profectò valdè differenter apud imperitos medicos, sciolasque & curiosulas mulieres in Westphalia, Saxonia & Balthici maris littoribus usurpantur, & quidem interdum cum certâ vermium in numero observatione. Reperi tamen subsequentem *Potio.* mox formulam, apud quosdam maximi usus esse; nempe ut primo die capiant novem lumbricos, accuratè ablutos, tusosque, & cum vino aut cerevisia per cribrum cilicium transmissos, propinant unico haustu summo mane ebibendos, obtectoque diligenter corpore sudorem provocant, qui in hoc affectu inprimis requiritur, quo probè prolecto, de feliciore curatione spes est; Si placet aliquid macis aut cinamomi, aut his simile aroma aliud, ad stomachi robur & gratiam potioni conciliandam, admisceri, permittetur. Postridie paratur iterum, bibiturque idem pharmacum, eo tamen discrimine, ut lumbricorum numerus duplicetur, & xviii. existant. Tertio die xvii. vermes sumuntur. Quod si hoc modo malum superetur, ut ferè fit, tunc acquiescunt. Sin verò dolores recrudescunt. Repetendus modus prior, sicut modò dictum, cum novenarii vermium numeri adjectione in dies singulos. Quod si verò morbus radices aded altè egerit, ut dicta curandi ratio non satis faciat; contunduntur quidem rursus vermes; sed cum liquore ex salvia, betonica, abrotono & angelica in aqua decoctis, per cribrum, ut antè, trajiciuntur, & potui exhibentur.

§ 12. Matrōna quædam celebris in territorio Monasteriensi, sequentem potionem pro arcano mysterio habebat; Capiebat autem salviæ, betonicæ, rutæ singulorum folia quinque, vermes terrenos cum anulis circa collum rubentibus etiam quinque; fabinæ parum, & succisæ, seu morsus diabolici, radices duas, quæ omnia simul contundi oportebat in pila marmorea; contusa cum quinque cochlearibus aquæ ex sambuci floribus destillatæ humectari, & per cribrum

expressa primo die exhiberi mandabat. Postridie numerum exquinario ad septenarium augendum esse. Tertio verò, pro septenario singulorum novenarium substituendum. Verùm hisce tribus dosibus simul radicum aristolochiæ tritarum ℥. ij. admiscendas, puta singulis potiunculis ℥. ij., tandem mellis virginei cochlear unicum plenum infundi præcipiebat.

§ 13. Alii hanc formulam servant : Accipiendo lumbricos quindecim, totidemque folia betonicæ, simul in pila contundunt, & cum dimidia cerevisiæ mensura, cui paucillum sabinæ incoxerit, trajiciunt, de quo haustulum cum modico theriacæ mane exhibent per triduum continuum, crescente Luna, & totidem dies in Lunæ decremento.

§ 14. Alia potio; ad quam sumitur cerevisiæ mensura dimidia (quæ communis est in prædictis regionibus potus, atque urinas movet) cui incoquatur dimidius sabinæ manipulus cum cochlearibus quinque ejusdem potus, contere, & per cribrum pelle septem lumbricos ante contusos, addendo theriacæ optimæ ℥. s. & saccharis quantum libebit; hanc potiunculam æger primo die ebibit. Postridiè verò parem; sed cum lumbricis undecim concinnatam. Tertio autem die æqualem dosin; verùm cum lumbricis tredecim confectam. Hanc curationem continuare opus est per menses duos aut tres. Apparebitque tandem in fundo urinæ quiddam chondro avenaceo (Germ. *Haberngarte*) simile, quod pro signo salubri habetur.

§ 15. Alii accipiunt lumbricos novem, latos & tufos, cum manipulo pervinæ herbæ, Germ. *Ingrim*, affusaque cerevisia percolant, exhibentes ante mutationem Lunæ, & post quoque.

§ 16. Non desunt, qui potum parent ex salvia angustioris folii, ruta & betonica, & cum lumbricis simul tundunt, additaque cerevisia dulci, per cribrum trajiciunt, deinde per novem dies præbent quotidie ℥. vi., crescente Luna, & tantundem totidemque dies eadem decresciente;

§ 17. In prænominatis terris sunt etiam quidam, qui potiones hujusmodi absque lumbricis ad tales affectus in frequenti usu habent, sequenti forma :

Réc. Aristolochiæ longæ ℥. j.

Aristolochiæ rotundæ ℥. s.

Ruta, sabinæ, levisfici ana ℥. j.

Betonica, salvia tenuis folii, pulmonaria, singulorum folia undecim, baccas lauri quinque, ossis sturionis combusti 3. IV.

Quæ omnia prius arefacta, deinde singula seorsum trita, postea commiscuntur. Pulvis iste in tres æquales partes dividitur, cujus una tertia quotidie exhibenda venit, in cerevisia aut vino, crescente Luna, & totidem dies, tantundem decrescente sidere.

§ 18. Alii inter Westphalos feliciter eundem morbum sanant, sicut ex herba glycypticæ, Germ. *je lenger je lieber* vocata, (totam cum radice sumendo) confecto, quotidie usurpando, qui mane suorem placidum provocat, nec absque ratione: Laxat enim ista herba clausos meatus viscerum, morbosq; inde exortos curat, ac urinas pellit. Quapropter eadem illa adversus hydropisim utiliter bibitur.

§ 19. Nonnulli accipiunt radices oxylapathi aut rumicis majoris Germ. *Grindwurtz*, bonam quantitatem contusam, & vino perolant, tribusque matutinis porrigunt.

§ 20. Quidam hoc remedio utuntur, putà pavonis ovo, croci, rachmæ semissim, acetique, quantum ovi testa capit, committent, potuique exhibent.

§ 21. Neque desunt, qui vivam Salamandram, Germ. *ein Molwurm* æreo vasi inditam urunt, ejusque pulverem cum mica panis mistum offerunt.

§ 22. In Ditmarsia juxta littora Balthica, Daniam versus, vnicuique locis, vermem quendam volatilem habent, quem *Maywurm* & *Euer* ipsi, alii *Kadden* appellant. Hunc vermem filo circumligato ad collum, suspendunt ex alto, præsertim mense Majo, distillatque pendentis ab ore flavus liquor, quem venenatum judicant. Hunc vermem unum, vel sesqui, sive ad summum duos cum midio, sic arefactum & pulveratum, propinant ægroto ex cerevisia, quem pharmaco epoto exerceri ad sudorem usque jubent, qui non sequatur, in furnum adhuc calentem, cui panis extractus relictus est, irrepere cogitur, ut facilius sudeat; qui deinde symptomatogravia patitur, cardiogramnum nempe miserabilem cum toties corporis debilitate, viriumque omnium defectu, durantque illa tunc dimidium diem: postea si necessitas postulet, datur illi rursus est dies tres aut quatuor idem pulvis, adeoque interdum usque novem dies, si necesse videatur. Ditmarsii hunc potum ex veribus talibus factum, sua lingua appellant *Kaddenranck*.

*Duk.
amara.*

*Vermes
Vernis.*

*Potio est
Vernibus
Vernis.*

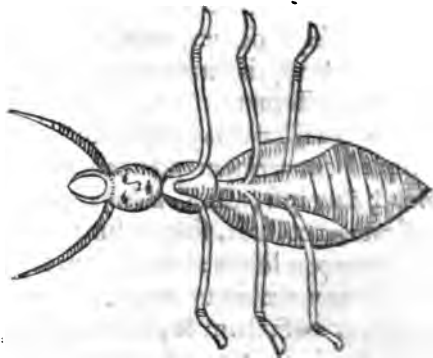
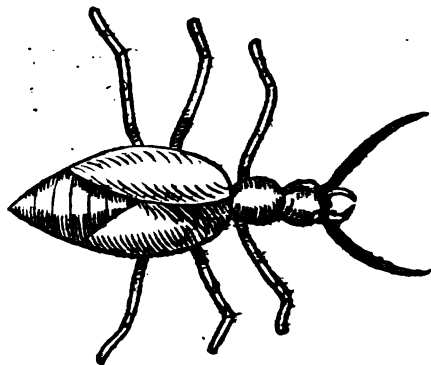

DESCRIPTIO HUIUS VERMIS.

Vermis iste alatus, caput collumque habet in circuitu fuscum, qualis violaceus color, & non absque nitore quodam, à capite prodeunt flagella duo longa ad digiti latitudinem, inter quæ cornicula totidem acuta, parva, lunata, veluti forcipes minutuli. Alæ ex virore obscurefcunt. Sub alis & super dorso anuli sunt colore discriminato, modò nitore virescenti, modò flavedine obscura. Venter & pedes, capitis collique colorem simulant. Ventri tres plærumque pedes utrinque adhærent longi, in medio articulis suis curvatis, ad articulorum in aliis formam. Quam diu juvenes sunt, colore spectantur in universum magis cæruleo. Accrescunt in longum ad binum digitorum latitudinem: crassescunt in digiti unius latitudinem. Reperiuntur in viis publicis Majo mense, videnturque esse ex cantharidum genere, veruntamen ego eos venenatos esse censeo.

§ 2. Habent magno quoque in pretio Ditmarsii, sicut & Westphali, nec non & comitatus Teckelburgici incolæ, herbam,

Hæc est Diatyposis, seu figura Vermium istorum Venenatorum, quos Venenatos esse arbitror.

Solanus somniferus, seu
Walckenbaum.

quam *Walckenbaum* indigitant, crescentem copiosè juxta artem *Teckelburgum*, Latini *Solanum somniferum* vocant. Hanc insam cum cerevisia contra varenos Potui offerunt; post quem teger tam vehementi sopore obruitur, ac si cum morte luctaretur: sed per 24. horas magna cura à somno distinetur; quod nisi fieret, periculo non careret. Nam ex hoc potu visus mirificè obscuratur, sensusque ac intellectus per aliquot horas debilitatur: Quod tamen mirandum non est, cum herba ista supra modum assumta, venenosa sit, videlicet frigida in tertio gradu, potentiam habens, gravem soporem inducendi, non tamen ita periculosum, ut opium solet. Verùm duro nodo durus cuneus quærendus est.

§ 3. In territorio Brunswicensi similibus potionibus utuntur, quibus ægroti per horas circiter 24. soporati quiescunt, opiorque ex eadem planta *Walckenbaum* dicta, potiones illas elixari. Neque mirum id videri; quippe ego quendam ex meis novi, qui dversus varenos, mane quidem vermes dabat, sub vesperam vend, propter dolorum acerbicatem; Philonii Romani 3. j. præscribat: est autem dicata confectio ista somno provocando, & dolo-

Philonium Romanum.

§ 4. Alii omnigena medicamenta potus, pulveres, electuaria construunt pro diversitate regionum, multifariaque experientia & observatione uniuscujusque. Interea deprehendo plæraque absque ratione, & legitima methodo administrari.

§ 5. Quapropter ego summa sollicitudine secundum artis præcepta, conditionem magni hujus morbi consideravi; communemque curandi usum expendi. Insuper & meam medendi rationem ob oculos ponere volui, ad liberum cujusque judicium, aut commodum, quo occasio detur, majori certitudine indagandi res illas per quas gravissimæ huic ignotæque & venenatæ lui, certius ob viam ire, & auxiliari detur.

*Ordinatio
Caro-
id. Purgatio.*

§ 6. Ante omnia autem corpus, ut aliàs usitatum, expurgari convenit cum electuarii rosati Mesues ʒ. vj; aut cum Diacatholici ʒj; aut cum Diacarthami ʒ. vj. Jusculo gallinæ, aut pisorum infullo permittis; vel si mavis radic. mechoacæ (quibusdam rhabbarbari albi dicti) & rhabbarbari singul. ʒ. j. tenuiter simul concisa cum ʒ. ij. pulveris Sennæ purgativi per noctem unam cum modico jusculi infulsi, calido loco macerata, mane exprimantur.

Deinde sequenti apozemate quotidie mane utendum.

Patio.

℞. radicularum succisæ, seu morsus diaboli ʒ. j.

Aristolochia rotunda, ʒ. ij.

Salvia, betonica, ana manip. j.

Abrotoni, ruta, pervinca, sabina ana M. s.

Decoquantur simul in aquæ fontanæ dimidia mensura, aut ʒ. xxxij. donec ferè dimidium sit absumptum. De hoc apozemate percolato & clarificato, sumantur quotidie mane circiter uncie quatuor; addendo quinque lumbricos anulum in collo gerentes, qui vino loti prius & contusi, cribro cilicio simul transigi debent, quo facto admisce theriacæ optimæ drachmæ semissem, cinamomi boni ʒ. j. & sacchari quantum suavitas requiratur. Potus iste quotidie taliter concinnandus, & bibendus est ad sudoris provocationem.

§ 7. Quod si cum præscripti potus usurpatione, radix virulæ hujus mali sudando nondum exturbata funditus, nec satis per alvum subducta fuerit; tunc subsequenti decocto, quod simul mediocrem purgandi vim habet, pro ratione circumstantiarum, uti licebit.

℞. Radic. polypodii ʒ. j.

Salvia, betonica ana M. j.

Scabiosa, ruta, abrotoni ana M. s.

Sem. anisi, sem. citri ana ʒ. ij.

Passul. Corinth. vel aliarum expurg. & minutim incisarum ʒ. iv.

Decoquantur simul in fontanæ ʒ. xxxij. dum tertia pars exhalarit, & postremò fol. Sennæ selectæ ʒ. x. additæ, semel ebulliant, stentque per noctem benè tectâ; mane recalfecta, exprimantur validè; deinde novem lumbrici mundati, ut antè dictum, simul trajiciantur, addita sufficiente saccharis puri quantitate, ne potus corrumpatur. De isto apozemate per ternas auras ægroto dosis calida propinetur, non tamen ut sudet. Quod si verò ægro dosis unica ad purgandum sufficiet: utendum erit sequenti, cum meliori formula:

R. Pulv. sennæ purgativi ʒ. ij.

Purgatio.

infusus in aquæ betonicae ʒ. ij. & semis.

Stet calido loco per horas xij. postea exprimat validè adhuc calens, per cilicium, admistisque diacarthami ʒ. iv. detur patienti totum una vice, calefactum in aurora.

§ 8. Cum in Aprili anni 1569. mihi oppidum Moersam ingresso puella adduceretur, quæ varenis correpta, membrorum debilitatem subitò incurrerat tanto cum angore, partiumque externarum calore, ut nihil aliud, quam intus acri toxico infectam suspicarentur: Consilio extemporaneo ac parabili, prout locis à pharmacopolio remotioribus fieri potest, succurri; & subscripto remedio juvi: videlicet lumbricos quinque expurgatos contritosque haustulo bonæ mitisque cerevisiæ percolari, probatæque theriacæ drachmam dimidiam, cum cinamomi crocique & saccharis modico admisceri, manequè omnia potui calefacta dari, & in super sudari, nec non per aliquot dies usurpari, præcepi; ut ad omnium admirationem puella sanaretur.

§ 9. Si quando verò virus in singularem aliquam particulam decumbens apparuerit; solet multum commodi conferre, & auxiliari plantago cum sale in mortario lapideo trita atque superimposita.

§ 10. Si qui etiam tumores in abscessus versi, ex hoc morbo ad eruptionem se comparent: Ditmarsenses chirurgi cataplasma formant, ex radicibus cicutæ aquaticæ, quam ipsi linguâ sua *Waden-*
dunck; Germani *Wasserschirling* indigitant. Radices autem has *stappa* obvolutas, sub cineribus assant; inde tufas melle permiscunt

Ffffff ʒ

in cata-

in cataplasma; persuasi vermiculos (quos *die Varen* appellant) mellita dulcedine illectos prodituros, & radicum veneno mortuos esse.

§ 11. Alii cataplasma aut pulvem parant ex radicibus sigilli Salomonis, Germani *Weisz-wurtz*, dicti, aquæ aut cerevisiæ incoctis, addentes aliquando radículas dryopteris (*Eychelfars* Germ. vocatæ locoque affecto imponunt: Quia verò ex artis chirurgicæ peritia, abscessus huiusmodi curari possunt, non puravi hac de re plura verba facere.

§ 12. Descriptio pulveris fennæ purgativi Joan. Wieri, cujus ante mentionem fecit, ita se habet, in tractatu de scorbuto, p. 79c.

R. fol. fennæ Alexand. Electæ ʒ. j.

Tartari albi ʒ. iv.

Epithymi ʒ. ij.

Cinamomi, Gariophyll. galangæ, sem. anisi. ana ʒ. j.

Diacrydii ʒ. j. s.

Ex tritis mistis, cribroque cretis, fiat pulvis ex arte.

D E

MORBO GALLICO.

ND hunc Tractatum de novis morbis, jure merito refertur præcipua lues, & horribilis poena pudendæ libidinis, quam communiter Germani vocant Morbum Gallicum, quæ circiter annum 1494. exoriri primum coepit, cum Carolus Rex Galliæ potentissimo exercitu Italiam ingressus, celeberrimam urbem Neapolim in suam ditionem redegit. Eo namque tempore (uti scribunt autores) leprosus Eques, pro sua satianda unius noctis libidine, famigeratæ Meretricis Valentianæ in Hispania concubitum, pretio 50. coronatorum impetravit, ad quam postmodum alii libidinosi, impii, & brutales ingressi sunt tanto numero, ut brevi temporis spatio circiter 400. fuerint infecti: quorum plurimi, Gallos in Italiam expeditionem sumentes, infecuti sunt, atque eandem hisce cimeliis ornarunt: Unde postea factum est, ut, retrocedente exercitu, & ad sua unoquoque loca redeunte, hæc Italica Bellaria & Hispanica scabies inter alia de honestamenta, nobis quoque

Germanis cæterisque Christianis nationibus fuerint transcrip-
ta; à quibus per hæreditariam ad posteros transmissionem non
parum debilitata fuit nostri corporis constitutio; cujus clemen-
ter Deus misereatur. Non equidem ignoro, alios, quos inter
est Leonardus Fioravantus, in libro cui titulum fecit *Capricci
Medicinali*, longè alia ratione de origine hujus mali scripsisse;
sed quia brevitati nunc studeo, hæc omnia suis relinquam auto-
ribus. Similiter novus hic & fædus Morbus, nova eaque Nomina
Morbi
Gallici. contumeliosa nomina consecutus est à suis primis Inventoribus,
à quibusdam enim vocatur Morbus Gallicus, ab aliis Lues Hi-
spanica, ab aliis contrages Neapolitana; quælibet namque natio
quàm longissimè à se voluit remove hanc infamiam.

§ 2. Quoniam vero nunc temporis Morbus hic nimis quam
communis est, præcipuè inter Magnates, quapropter etiam de
ejusdem Curandi ratione plurimi libri excusi extant, poteram
equidem huic labori supersedere, tamen cum existimarem posse
me longa & continuata mea exercitatione & experientia, nonni-
hil utilitatis iisdem asserre, consultum mihi visum esse breviter
Curandi rationem describere, & cum adjunctis commonitioni-
bus hoc quicquid esse officii, indigentibus exhibere.

§ 3. Principid itaque iis qui sanguinis copia abundant Vena Se-
siv. Media-
na brachii dextri erit pertundenda, & prout necessitas suaserit,
sanguis parcius aut largius detrahendus: Dehinc per aliquot dies
continuatos Apozemate longo corpus benè esse præparandum &
purgandum, antequam ulterius pergere possimus in usu Antido-
torum & alexi pharmacorum. Poterit autem hoc apozema sequen-
ti aut simili formula præscribi,

R. Radicum Polypodii ℥. ij.

Hermodytylorum ℥. j.

Meschoacan ℥. vi.

Interioris corticis flavi Frangule ℥. j. s.

Radicum veratri nigri bene præparatorum ℥. iij.

Scabiosæ, fumarie, veronicæ, dulcamaræ ana pugill. Item:

Seminis anisi, granorum mali citri, carduibenedicti ana ℥. iij.

Liquiritiæ rasæ ℥. vj.

Garyophyllorum ℥. s. massæ est 4. ℥.

Decoquantur omnia hæc in Mensura lixivij. ex cimeribus clavel-
latis parari, ad consumptionem ferè dimidiæ partis. Tum adde fol

Sennæ Alexandrinæ elect ʒ. ij., & fac simul bis terve ebullire, tum per noctem benè tecta relinquatur olla : manè factâ iterum ebullitione, quàm fortissimè exprime, & post unius horæ resuscitantiam, decanta, relictis in fundo fœcibus : Ex hoc apozemate ebibat æger singulis matutinis, calidè urceolum exiguum, & deinceps per 4. horas jejuset : atque prout plus minuscè purgatus ex eo fuerit, augere possumus aut imminuere portionis quantitatem. Quod si non sufficienter ex hoc purgatus fuerit apozemate, eodem absumpto, licebit haustum eidem præbere purgantem,

℞. *Electuarii diacarthami* ʒ. i v.

Confessionis Hamech ʒ. ij.

Cum aq. fumarie aut jure calido, dissolvantur.

Sin placuerit pilulas assumere, licebit circa tertiam matutinam devorare novem ex ʒ. j. pilularum de Nitro, quæ valdè in hoc morbo præstantes sunt, vel de Hermodactylis, vel aggregativis confectas.

*Liquor
Guajaci.*

§ 4. His peractis decoctum ligni Guajaci ita parabitur.

℞. *Ligni Indici recentis, & subtiliter raspati* ℞. j.

Corticis ejusdem ʒ. ij.

Zarsæ-parillæ, liquiritiæ minutim concisar. ana ʒ. j.

Omnia indantur ollæ aut cantharo, intus & extus vitriato, capienti circiter mensuras 6. (hoc est xvi. ℞.) & super affunde 3. mensuras aquæ, unam vini albi, ut per diem ac noctem macerentur : deinde juxta lentum è carbonibus ignem per 6. horas lentè decoquantur ad dimidias. Inter ebulliendum spuma est auferenda, seorsimque asservanda. Ubi parum refrixerit, fortissimè est exprimenda materia, & vitro aut ollæ sive cantharo, arctè concluso, in cella deponenda, ad usum.

§ 5. Deinceps huic decoctæ & expressæ materiæ iterum affundendæ sunt 4. mensuræ aquæ, & duæ vini, macerentur simul per 24. horas, denuoque ad dimidias erunt coquendæ : quod si patiens siti valdè torqueatur, & copiosè bibat ex hoc decocto, sufficit tertiam partem solum coquendo absumi.

§ 6. De primo decocto singulorum dierum hora matutina quinta 7. aut 8. unciz bibendæ sunt calidè, & tum sudor per horas duas aut tres provocandus, pro tolerantia patientis, à quo sudor pannis lineis calefactis abstergeatur ; qui itidem in calido cubiculo detineri debet, ne frigus subingrediatur poros corporis,

poris, proinde nec manus aut faciem aqua frigida perfundat abluatve. Sed æstivo tempore non est necesse ut tantopere se excruciet, quin imo, si dies fuerit calidus & serenus, etiam licebit ipsi foras exspatiari.

§ 7. Hora circiter decima jentaculum sumet æger, sed admodum parcum, sensim singulo die parum adhuc detrahens, à cibo consueto, per 14. dies usque: ideoque ex assata aut elixa carne gallinæ vel perdicis aut vervecina tantum sumat, quantum sufficit ad comedendum panem album mediocrem, aut duo òva recentia seu tremula & sorbilia, cibisque sit aut nullo aut pauco sale conditus. Deinde per 14. dies utendum erit strictissima diæta, nec amplius sumere quàm circiter, $\frac{3}{4}$. ij., aut $\frac{3}{4}$. ij. s. uvarum passularum cum biscocti tantillo, quantum sufficere possit. Per totum autem Curationis tempus non bibat nisi de secundo decocto, loco vini aut cerevisiæ, quantum libuerit, quovis tempore, etiam pomeridiano, ubi sitis monuerit. Post meridiem hora circiter tertia patiens se recipiat in lectum calefactum, uti manè fecit, & 6. uncias primi decocti calidè bibet, vacabitque sudationi per horam unam aut alteram, sudoremque abstergeri jubebit: post horam coenabit minoreque cibi quantitate, quàm in prandio contentus erit: Et postquam hac stricta diæta per 14. dies usus fuerit patiens, sequentibus quatuordecim diebus sensim augebit ciborum quantitatem, donec ordinariam paulatim attigerit: sed secundo semper decocto utetur, nisi virium debilitatis ratione haustus vini concedatur. Tandem per 4. aut 5. dies manè solummodo bibet de primo decocto, non verò pomeridiano tempore, & sic spatio, 5. septimanarum integram intermiserit seu absolverit Curam, rabita tamen ratione mali. Interim accuratè observandum, ut semper prospectum sit ægro de duplici hoc decocto.

§ 8. Si quæ vulnera hiulca adfuerint, ea manè & vesperi, post sudorem elicatum, cum ablata spuma, aut primo decocto abluentur & mundabuntur, aut si majora fuerint, à perito Chirurgo, artis lege, tractabuntur.

§ 9. Necessum quoque est, singulis decem aut quatuordecim diebus corpus semel expurgare, ut non solum tenuis & subtilis materia per poros cutis sudando absumatur vel evacuetur, sed insinul crassiæ illæ impuritatibus, quæ meatus sudoriferos penetrare cequeunt, per inferiora abscedant: ad hanc rem apprimè condu-

cunt. Pulvis fennæ supra in Tractatu de Scorbuto descriptus, ut & Electuaria, Confectio Hamech & Diacarthamum, aut pilulæ, quarum facta est mentio in initio hujus Curationis: Hac tamen usurpata cautione, ut isto purgationis die ab assumento sudorifico potu abstinemus; probè interim attendentes, siue morbus recens an inveteratus, siue æger ille juvenis an ætatis provectæ, debilis ne ad robustus; etenim juxta has circumstantias, non tantum purgatio instituitur blandior, sed etiam materia potio- nis sudorificæ majori aquæ quantitati incoquitur, quo tanto tar- dius suam perficiat operationem.

*Pauame
san Sas-
sfras.*

§ 10. Paucis abhinc annis arbor quædam viribus excellens, innotuit, quæ primum ex Insula Florida buc ad nos delata est, hanc Indi indigenæ *Pauame* vocant, Hispani, Itali & Germani *Sassafras* appellant: Sapore est acri, & aromatico, & gustui grato admodum, præcipuè ejus cortex, uti in cinnamomo, sed quo vi- cinior radici est, tanto est sapore efficacior: *Ejus ad morbum Gallicum sælix admodum usus est, ut & ad plurimas alias æ- gritudines, videlicet febres lentas, catharros, vapores & fri- gida materia sublatos, lumbaginem, renumque calculum, pel- lit flatus inflationesque, menses ciet, ventriculum corrobo- rat, & admodum refragatur arthritidi. At enim præpara- to prius corpore medicamentum purgans, ad potionis ex e- dem confectæ usum accedemus; cujus parandi modus hic esto.*

§ 11. Accipe electi hujus ligni unà cum suo cortice minutia incisi ʒ. iv., cui affunde aquæ fontis ℥. iv. stent in infuso- ne bene tecta, per 12. horas, deinde in olla terrea decoquæ ad dimidias, cola deinceps per linteum, & asserva in cella pro potu primo. Ad hunc semel decoctum pulverem adde ʒ. ij. re- centis pulveris, & in ℥. x. per sex horas plus minus infunda- tur & decoquatur ad remanentiam ℥. vi. Hujus primi de- cocti ʒ. v. aut vi. manè patiens calidè assumet, similiterque post meridiem hora 3. aut 4. & postea ad sudorem largum in lecto se componet: Altero decocto loco vini, siue in prandio, siue extra illud, urgente siti, utetur; in reliquis eadem observentur quæ superius de *Dixta dicta* à nobis sunt.

§ 12. Sæpe sæpius contingit, cum morbus hic est inveteratus, aut alloquin in pejus vergit non rectè à medicatris curatus, ut gummata seu nodi duriusculi enascantur in tibiis, brachiis, & capite, quæ sanè in causa sunt, ut quod curatio majori cum difficultate ad optatum finem perducì queat, præcipuè si ossa fuerint exesa, corrupta, tabefacta, aut si debilitatio hæc extremos artus affligat nocturnis iisque intolerandis doloribus: Hoc in casu Zarzæ-parillæ præsentaneum est & pretiosum remedium, quam possumus absque ullius alterius admixtione decoquere, & in usum convertere, juxta supra descriptam formulam, aut hanc sequentem.

℞. *Sarzæ-parillæ minutim incisæ & contusæ* ℥. iv.

Macerentur per noctem in ℞. xij. aquæ in loco calido, sive in hypocausto, sive supra cineres calidos, & decoque ad consumptionem quartæ partis.

Tunc adde ℥. j. Hermodactylorum subtiliter pulverisatorum, & invicem bene misceto & finito refrigerescere, posteaque percolato: Ex hoc bibet manè & post meridiem ℥. vi. & interdandum utetur simplici Sarzæ-parillæ decocto, nimirum cum ℥. j. Salzæ-parillæ decoquitur in ℞. xij. aquæ, donec absumpta fuerit tertia pars; & tota hæc Cura peragi poterit spatio trium septimanarum, neque est necesse patientem se adstringere strictæ huic diætæ, sed gallinas aut vitulinam e-lixam comedere interea potest: attamen corpori per debitam expurgationem prius est prospiciendum.

§ 13. Quod si tam altas radices morbus egerit, ut per superius descripta medicamenta cedere nolit, nonnunquam accidit, ut sub finem decocti Zarzæ-parillæ Inunctiones quoque in usum venire debeant, quibus etiam majori cum certitudinæ, minorique periculo, quàm si decocta non præcessissent, uti nunc possumus; itaque formulam Unguenti hic subjungere volui.

℞. *Edipis suillæ non salitæ & repurgatæ* ℥. vi.

Axungiæ anatis ℥. iij.

Axungiæ gallinæ ℥. ij.

Ol. Laurini, Liliorum, ana ℥. j.

Ol. Juniperini, Aq. vitæ, singular ℥. iv.

Gggggg 2

Mercurii ℥. vj.

Lytbargyrii auri, thuris albi ana ℥. j.

Mirrha ℥. s.

Prius Mercurium in mortario marmoreo unam cum adipibus subigere oportet, commiscere & mortificare (ut vocant), posteaque addenda sunt reliqua, donec acceperint unguenti consistentiam: Minuenda quoque est pro exigente patientis necessitate, quantitas mercurii, aut insuper adjungenda alia corrigentia, uti sunt Mastix, Ladanum, Stryrax, Unguentum marciatum, ol. Therebinthinæ similiaque.

§ 14. Poterit etiam loco prioris unguenti, hæc minor formula parari.

Rx. Axungiae suillæ, anatis, ungu. marciati ana ℥. j.

Ol. Lilior. Spicæ, a. ℥. ij.

Argenti vivi ℥. vj.

Thuris albi Mastiches, Lytbargyrii, auri, Salvia, Stachados a. ℥. j. s.

Aq. vitæ. ℥. ij.

Ol. Laurini ℥. iij. ex quibus omnibus fiat unguentum.

*suffumi-
gia.*

§ 15. Multi sunt, qui ad profligandum morbum Gallicum utuntur suffumigiis, quorum usus est omnium præstantissimus & incomparabilis, si quando laboratur de fluvio capillorum: nisi robustioribus. Estque hujus medicamenti basis cinnabrium, quod est mercuriale, proindeque juxta vires patientis nunc augeri nunc minui debet, additis Correctoriis sequenti consimilive formula.

Rx. Cinnabris ℥. iij.

Myrrhæ, Aloës, Thuris a. ℥. j.

Ladani ℥. iv.

Stryacis calamitæ, Benzoini a. ℥. ij.

Contundantur omnia grosso modo, ejuſque pulveris unâ vice ℥. s. adhibe pro suffumigio, nunquam tamen nisi debita corporis præparatione præmissa. Utendi verò modum sive unguentum sive suffumigium describere, supervacaneum existimo, cum sit quotidianum Chirurgorum opus; quos tamen monitos velim, ut inter unguendum abstineant à præcipuis & nobilioribus corporis partibus, capite videlicet, corde, abdomine, cervice, ventriculo, pedibus, & tantum artubus extremis brachiis & fœmoribus un-

guentum adhibeant. Observaturque nunc temporis in Gallia hic procedendi modus, ut per triginta dies utantur decocto ligni, deinceps aliquot diebus unguento mercuriali, donec effectus se prodeat sive per os salivando, seu per sudorum, seu per alvi fluxum.

§ 16. Solent quoque, præmissa purgatione, Emplastra applicari artubus, præcipue iis, qui nequeunt domi se continere, sed necesse habent aut proficisci peregre, aut in publicum prodire, volui itaque celebrem formulam adjicere Unguenti de Ranis dicti.

R. *Ol. Camomillæ anethini, Spicæ, Liliorum alborum a. ʒ. j.*

Axungia suillæ, vitulinæ a. ʒ. vj.

Euphorbiæ ʒ. ij. s.

Thuris ʒ. iv.

Ol. Laurini ʒ. vj.

Pinguedinis serpentinæ ʒ. x.

Ranas viventes n. iij.

Lumbricorum vino lotorum ʒ. 14.

Succi rad. Ebuli, succi rad. Enulæ a. ʒ. j.

Schœnanti, Stæchados matricariæ a. m. s.

Vini albi generosi ℥. j.

Decoquantur simul, donec viam fuerit absumptum, postea exprime, & exactè cum expresso misce Lythargyrii auri ʒ. vj. ceræ mundæ. q. s. cum Therebinthinæ ʒ. j. dein ab igne aufer, in eoque dissolve Styracis liquidæ ʒ. vj. & cum parum refrixerit, Mercurii mortificati, saliva jejuni hominis ʒ. ij. probe misceto, & s. a. fiat Emplastrum, quod efficacius erit, si addideris ad huc ʒ. j. Mercurii. Potest hoc emplastrum confici absque admixtione ranarum aut pinguedinis Serpentinæ.

§ 17. Quod si huic Morbo grave aliquod symptoma superveniat, necesse est peritum Medicum advocare; nam quod concernit faucium aut gingivarum exulcerationem, ad eam supra in Tractatu de Scorbuto descripta sunt Gargarismata, pulveres, unguenta & similia.

§ 18. Insuper, possumus quoque subitaniam illam salivationem, quæ è faucibus & ore, unà cum insigni pituitæ copia profluit, minuere usu Pilulæ Cocchiarum, è cujus ʒ. j. formentur pill. n. vij. aut ʒ. iij. Diacarthami plus minusve, pro statu patientis,

dissolutis in aq. fumarizæ, aut jusculo gallinæ aut cicicum decocto.

Unguentum Perythricum.

§ 19. Ad motus impotentiam, hoc quoque unguentum iusto tempore articulorum adhibitum summopere conducit.

R. Saponis Veneti ℥. iij. *Quas dissolve in f. q. aq. vitæ, Lumbricorum terrestrium vino lotorum, confusorum & per setaceum trajectorum ℥. iij. Euphorbii, Castorei ana ℥. ij. M. f. Unguentum.*

Ad affectus cutis.

§ 20. Ad alia ulcera seu affectus in hoc morbo valde conducit Oleum Sulphuris & Vitrioli, ubi acrimonia fuerit iustè temperata per additam aquam pro mali exigentia. Potèst etiam parari lixivium è decocto ligni indici, in cineres redacti, & cum aqua aliquoties percolati, quo gummata & Tubercula manè & vesperi laventur.

Præcipitatum.

§ 21. Ulcera quoque maligna & putrida feliciter mundantur pulvere rubro Mercuriali, dicto *Præcipitato*, estque excellens admodum, modo ritè paretur. Ejus autem præparatio talis est. *R.* Mercurii & aq. fortis. f. regiz ana partes æquales (quanquam alii plus aquæ sumant) inde Matraccio, usque dum Mercurius probè fuerit dissolutus & per aquam dispersus, tum inpone cineribus calidis, donec aqua tota exhalaverit: licet etiam matraccium imponere igni lento, illumque parumper augere, donec aqua absumpta fuerit & exhalaverit, dein matraccium seu phiola est rumpenda, & asservandus pulvis ruber, qui tunc vocatur *Mercurius præcipitatus*: quod si verò nonnulla grana Mercurii, nondum soluti, remanserit, iterum igni imponemus in cacabo æneo aut terreo, & sinemus evaporare. Si vero adhuc melius Mercurium præparare quis velit, abluendus ille est, & infundendus in aquam rosaceam aut plantaginis, deinde in ænea olla igni imponendus probèque agitandus usque dum exsiccetur. Aliqui aurum merum admiscunt Mercurio, infunduntque simul aq. regiz, relinquentes donec fuerit planè solutum, & Mercurio benè permixtum, deinde supra ignem evaporant, uti superius dictum, & ad pleniorè correctionem super affundunt aq. vitæ, donec aqua ea à pulvere tingitur, deinde aq. rosaceam affundunt, & super ignem lentum,

spatulâ tantisper circumagitur, dum nihil Mercurii appareat, & pulvis planè exsiccetur.

§ 22. Si aliam desideras artificiosam formulam præparandi Præcipitatum, invenies eam in libello Fallopii de Morbo Gallico.

§ 23. Hujus benè præparati & purificati pulveris interius datur 3. aut 4. imo 5. grana, habitâ ratione ægri, cum ʒ. j. aloës rosatæ, aut pilular. aloëphanginarum, aut pil. de Masticho, formantur inde pill. n. iij. cum paucis guttis aq. cinnamomi. Hujus Præcipitati similiter usus adhibetur in Peste, una cum optima Theriaca. Novi quendam, qui junioribus gr. j. provectioribus ij. gra. præbebat, non tamen jejuno existente homine, sed oportebat patientem prius assumere panem butyro illitum, deinde pulverem butyro permixtum, cum buccella panis assumere, aut cum butyro subactum in recentis ovi vitello absorbere, postea assidere igni, expectarèque sudorem, cæteramque secuturam operationem. Plurimi miscent gr. iv. Præcipitati cum ʒ. iv. sacchari rosæci, sicque patienti à Peste infecto, exhibent. Hoc autem medicamentum operatur tum per inferiora tum per superiora: Et cum venenatæ sit indolis, putant multi inter doctos, illud aptum natum esse ad educendum secum venenum pestilens foras: simili ratione uti Galenus Theriacam scribit facere, quamquam eam ingrediuntur viperæ venenatæ. Celeberrimus Medicus Gabriel Fallopius, in dolore Ischiatico, pro secreto habuit, si ʒ. j. muscerdæ cum gr. iv. Præcipitati pauculoque cinnamomi cum jusculo calido offeratur patienti, modo is ante comederit aliquot ova sorbilia. Eodem modo Præcipitatum etiam, uti superius dictum, hoc tempore in Morbo Gallico sæpius præbetur, uti ante plusculos annos sæpissimè in Italia fieri solebat. Estque hoc idem Arcanum, quod à Paracelsistis nomine *Turpethi Mineralis* fuit occultatum. Nonnulli ex eodem paratas pilulas exhibent manè, alii vespertino tempore, etiam vel paulo ante vel post cibum, prout à suis cuique persuadetur magistris. Succedit ad ejus usum vehemens diarrhœa, ut etiam nonnunquam sanguinis fluxus subsequatur, quam excipit insignis vomitus & sudor.

§ 24. Quandoquidem igitur apud quamplurimos doctos & Celebres Medicos Mercurius habetur & æstimatur pro summo My-

sterio

sterio & veluti antipharmaco, non solum exterius applicatus, sed & interius exhibitus, adversus morbum Gallicum tandem eoque devenit hominum industriorum experientia, ut etiam Elecmarium ex eo confecerint, hujusce ℥. iij. singulo mane & vesperi exhibuerunt, fuitque brevi tempore patiens à morbi Gallici tuberculis & ulceribus sanatus. Hinc quoque contingit ut validæ pilulæ ex eodem fuerint paratæ quas Barbarossa Turcici Imperatoris Archithalassus Regi Galliæ primus transmisit, unde & nomen suum, *Pilula Barbarossa.*

*Pilula
Barbarossa.*

pill. Barbarossæ, traxerunt. Possunt autem sequenti modo parari.

℞. *Mercurii* ℥. iij. *tere eundem super porphyrisem cum succo Limonum aut arantiorum, donec Mercurius taliter fuerit extinctus, ut amplius internoffi non possit.* dein adde *Rhabbarbari, Agarici a.* 3. ij.

Myrrhæ, Mastiches a. 3. j.

Cinnamomi, Gariophyllorum a. 3. j.

Omnia misceantur & incorporentur in *massam pilularem cum Thebenthina Veneta, è cujus* 3. j. *Formentur pilule* 1x. *Capiat principio pilulas* iij. *Dein, sed pro morbi conditione, 3. s. Tandem, 3. ij.* habita semper patientis ratione.

Ufus harum pilularum esse in malo Gallico inveterato, aut cum adsunt ulcera in collo aut palato, aut cum patientis nolunt subire curam quæ per decoctum ligni fit: possumus tamen aliquid præcedenti compositioni adjicere aut demere, eapropter describam adhuc duas formulas, quarum prior purgantia habet admixta, posterior non item,

℞. *Mercurii* 3. vj.

Rhabbarbari 3. iij.

Farinæ Triticici 3. ij.

Scammoneæ 3. j.

Moschi 3. j.

Præparandum est Mercurius, ut supra dictum, cum succo Limonum, postea adde farinam tritici, & tere ulterius, & sensim permisceto reliqua ingredientia.

Altera formula talis est,

℞. *Mercurii in aq. Salviæ extincti* 3. j.

Sem. papaveris nigri 3. iij.

Amyli 3. ij.

Moschi gr. 14. *Formetur Massa.*

Formenturque pilulæ exiguæ quod si post earundem usum dolor aliquis corpus exagitaverit, assumendus erit haustus purgans.

§ 25. Tandem etiam reperitæ fuere & indices reperiuntur eximie præparaciones à Mercurio à Chymicis adversus hunc morbum, & alias quamplurimas ægritudines, uti est cinericeus pulvis, dictus *Mercurius Diaphoreticus*, cujus paucula grana sudorem feliciter promovent.

Mercurius Diaphoreticus.

§ 26. Expertum quoque est in hoc morbo, præcipuè verò cum externa ulcera aut tumores adsunt, vitrum Antimonii, si 3. aut 4. grana cum conserva rosacea patienti exhibeantur. Etenim ulcera Cacoëthe post ejus usum apprimè mundari incipiunt: Sed quia ejus Operatio est paulo vehementior, idè præstabit 4. grana ejusdem Antimonii in duabus Cochlearibus vini per noctem in-undere, & manè per linteum nitidum transcolare, atque colaturæ admiscire parum aqua cinnamomi, quod patienti tum præbeatur. Alioquin est Antimonii usus in variis morbis, & in prima Pestis invasione licet exhibere gr. xv. ejusdem cum 3. j. Theriacæ optinæ, aut confectiõnis liberantis; attamen oportet vires adhuc int constantes. Insuper pulvere antimonii præparati uti possunt in Ulceribus malignis, sicuti Saccharum Saturni, (quod nihil aliud est nisi pulvis albus ac dulcis paratus è plumbo in aceto destillato dissoluto) magno cum fructu ejusmodi externis malis applicari potest.

Antimonium præparatum.

Saccharum Saturni.

§ 27. Alia quoque via est, hunc Morbum curandi, per suffimigia, ex cinnabari atque adjunctis. Et quamvis sit remedium insolentum, licet tamen eo uti satis tutè, præsertim in tribus casibus, primo, cum volumus præcavere defluvium pilorum, nihil enim efficacius ad hoc quàm unguentum mercuriale, & suffimigia, quandoquidem decoctum ligni aut sarsaparillæ nihil huc faciat, nisi longissimo temporis spatio; secundo, cum ulcera depascentia, & maligna adsunt; tertio cum in hoc morbo Oculi Machryonatiõibus vel granciis exulceratione infestantur. Utendi verò modum actionum & suffimigiorum nolo hic adscribere, partim ne impetis ansam præbeam his tam periculosis remediis abuti, partim quia est quotidianum Chirurgorum officium, quos tamen monitos volo, ut inter inungendum abstineant à partibus corporis præcisiis, capite videlicet, corde, pulmonibus, stomacho, pudendis, quæ

Tempus.

à Mercurio læduntur, & in effectus insanabiles conjiciun-

H h h h h

tur; sed ut solummodò ungant brachia & femora. Neque etiam particulariter hîc memini Bubonum, gonorrhœæ, pustularum similiarumque; qui enim perfectè de his agere institueret, integrum librum conscribere necesse haberet.

*Formica
Hispani-
ca.*

§ 28. In catalogo æcidentium Morbi Gallici, non possum non commemorare inauditum & intolerandum malum, quod milites Hispani in nostram inferiorem Germaniam, cum aliis quoque petuis nobisq; improbandis novitatibus, ultimo suo reditu intulerunt, communicarunt: vocatur Formica, estq; venenatus malignus & contumax Serpes sive serpigo; sumit autem initium à verendis, progreditur ab iis per universum corpus cum doloribus & intolerabili pruritu, nominabo itaque *Formicam Gallicam*, Teutonice *Zittersehen*, sive *Flechten*. In quantum verò hic morbus cum Gallicohabet quid commune, ejus curationē per interna delumere possumus ex Tractatu præcedenti. Exterius verò corpus inungemus lixivio è ligno Guajacino parato aut oleo Guajacino parumper correcto, hoc est leniore reddito per additionem aquæ cujus mentio facta est in Historia Scorbuti ad luxuriantes gingivas. Alioquin valdè etiam prodest aqua plantaginis, cui in mortario adjungatur tantumdem æruginis & sacchari, donec mordacitatem possideat exiguam: Vocatur hæc aqua à nonnullis *aqua di Cazzo*; sed & alia conficitur ejusdem nominis, quæ etiam huic intentioni inservire potest, ex ꝑj. aquæ Ligustri, aluminis ꝑ iij. & parum æruginis: insigniter miedetur. tonsillis collique inflammationibus: possumus re sic exigente, aliquot grana sublimari eidem addere.

*Formica
Gallica
vel Fran-
cozou
Flechten.*

Acidula.

§ 29. Conclusionis loco duplicem hic addam Cautionem. Prima est ne quisquam, qui Gallico morbo sit infectus, curam subeat acidularum, sive Spadanarum, Birckenfeldianarum, sive Schwalbacensium, aut quarumvis aliarum. Neque possum satis mirari, haud paucos doctos & probos viros, tantum habuisse de utilitate harum acidularum, (nulla tamen suadente id experientia) conceptum, ut etiam statuerint eas conducere ad quorumvis morborum sanationem, atque etiam libris suis inserere non dubitaverint, ut post expurgationem corporis per pharmaca, acidulas mane & vesperi biberent ægri, & sudorem promoverent, simili modo uti fit in usu decocti ligni Guajaci aut Zarsæ-parillæ. Proverbium est, tam tritum, quam

verita-

veritate munitum: *Sit modus in rebus*²¹; factior enim præstantissimum Dei donum esse acidulas, easquæ ad quamplurimos morbos sanandos, ad miraculum usque conducere, præcipuè iis prodesse, qui ex viscerum dyscrasia laborant, aut intemperie ventriculi frigida; & hepatis calida, unde contingit vapores multos cerebrum petere, & catharrales morbos progigni: Item juvare eos qui calculo renum & arenulis tentantur, aut morbis lienis, febribus erraticis, venarum obstructionibus, imbecillitate virtutis retentricis, & ab eadem pendentibus debilitatibus: Sed ita res se non habet in morbo Gallico, propter antipathiam quæ inter aquas has & morbum intercedit: Etenim acidularum virtus maximam partem pendet ex vitriolo, alumine, ferro, sale similibusque, quæ omnia mineralia habent facultatem adstringendi; quod ex eo patet, quia ventriculum roborant, appetitum acuunt, dysenteriam & diarrhoeam omnem sistant, & insuper notabilem pectori angustiam concilient, quapropter neque asthmaticis conducunt, nisi forte angustia ea procedat à catharris à capite decidentibus: Similem ob rationem acidulæ malo Gallico sunt adversæ: insuper lues Gallica curam postulat à centro ad circumferentiam, & solennes atque insignes evacuationes per secessum, sudorem corporis, & salivationem: sed acidulæ ut plurimum suas operationes perficiunt per vias urinæ, auferunt obstructionem venosi generis temperantque intemperiem viscerum tum calidam tum frigidam.

§ 30. Altera cautio est, ut in morbo Gallico vitentur thermæ, seu balneæ aquarum calidarum, quoniam aquas non fert, ut testatur experientia, propter actualem suam humiditatem, quod inde patet, quia specificum Gallicæ luis remedium est virtute exsiccante proditum, sive ea per accidens sive per se rebus aut medicamentis insit.

DE

PESTILENTI

ET

EPIDEMICA TUSSI,

Qui Anno 1580. universam fere Europam invasis.

PRIORI Libro harum observationum morbos nonnullos Pestilentes descripsimus, qui regnabant aut in nostra tantum regione aut in vicino Belgio, sicut etiam suo tempore Hippocr. descripsit in sua regione grassantes lues: & inter alias etiam lib. v. i. Epid. sect. 7., meminit cuiusdam Tussis Contagiosæ. At vero Anno 1580. universalis, pestilens & rapida Tussis non Belgium solummodo aut Germaniam (ut quidem contigit in sudore Anglico) veruntamen universam Europam brevissimo tempore, & subito invasit & peragravit: *Qualis cum hæcænus nefando quidem fuerit intellecta, & cum præcedentibus morbis magnam gerat affinitatem, operæ precium erit, ut posteritas fiat ejusdem particeps. Nam omnes hi morbi ex una eademque causa originem suam habent, videlicet ab Epidemico Catarrho, ab quem profluxisse consentaneum est ab humiditate aëris nimia, causata à superiorum annorum ventis meridialibus & occidentalibus, subsequente per totam ferè æstatem Euro, comitato à calore siccitate, & serenitate aëris continua, quod uberrimus vini proventus & natura abunde probavit, cujus tanta fuit præstantia tempore autumnali, ut à longo tempore ejusmodi non fuerit visa. Et sic æstate adulta & autumnò prædicto Tussis sæviit, & circa æquinoctium autumnale præcipuè grassari cœpit. Statim à principio adfuit incredibilis capitis dolor & febrilis calor, atramen absq; tremebunda corporis concussione in quamplurimis observabatur inevitabile dormiendi desiderium, sicut in peste: Alii contra continuis vigiliis torquebantur & impotentia indormiscendi: Hoc è vestigio excepit tussis arida, pectoris dolor, sed præcipuè mediastini seu membranæ dividens cavitatem pectoris in dextram & sinistram, & tandem rhonchus, ut in moribundis: Et quanquam tussis paucos saltem dies affligeret, permansit tamen rhonchus*

per quatuordecim dies. Plurimi in sudores solvebantur, & hi trium aut quatuor dierum spatio à morbis liberabantur, nec multum tussis ejiciebant, sed causa morbifica expellebatur per habitum corporis seu externum opus sudoris. Alioquin ordinariè circa quartum diem expectoratio subsequabatur, & fere omnes sanitati fuerunt restituti, adèd ut ex mille vix unus interierit, iis exceptis, qui vel apostemata occulta intus in corpore latentia habebant, aut quibus prona quædam materia hepatis aut cuicdam visceri erat impacta, aut qui venesectione usi sunt. Nam penes nos Germanos, prohi dolor, prava ea consuetudo invaluit, quamprimum morbus Epidemicus regnare incipit, siue novus ille sit, siue communis, venam pertundere: & siquidem tussis conjuncta fuerit, bibunt decoctum pectorale, ex hyssopo, ficibus, semine fœniculi & similibus paratum, quod si malum cessaverit, bene quidem, in Nomine Domini; si verò non, dicunt, oportere morbum sinere suam absolvere periodum, nullum aut parum admodum remedium assumendum esse, quoniam putant Medicos, eam ægritudinem non cognoscere, & hoc pacto multi abeunt ad plures.

§ 2. In hoc malo curando, siquidem mihi obvenit, nemini jussi venam aperiri, ob rationes præcedenti libro allegatas, & etiam experientia edocti sumus, omnes fere ei, quibus sanguis fuit detractus, fato cessisse. Quæ res fortasse in causa fuit, quod in Italia & Gallia plurimi mortui fuerint, aded ut audiverim Romæ ultra 2000. mortuos fuisse, proculdubio duplici de causa, tum quia Medici Itali mox; & forte nimis præcipitanter suasint venesectionem, non attendentes ad venenum & ardorem conjunctum, tum quod adjuncta febris in regionibus calidioribus graviora & periculosiora symptomata produxerit, quam apud nos.

§ 3. Quantum verò ad Purgationes attinet, hunc ego methodum observavi, quod illis non indifferenter in omnibus, sed in plurimis usus fuerit non tamen ante quartum diem, postquam ex variis mutationibus symptomatum cognovissim, quod materia inciperet furere tum enim exhibui *Cassia recens extracta*, §. j. aut *Manna in aq. bordei & decoctionis Polypodii*, §. j. r. & quo non tantum causa materialis imminebatur, sed etiam expectoratio promovebatur. Præter hoc etiam mox in principio Antidotum exhibui, veneno refragans, sequens verò mihi probatum.

R. *Methridatini optimi*, §. v.

Speci: Diamargariton frigid. liberantis ana ʒ. j.

Boli Armeni orientalis, aut quod nunc in Misnia reperitur, Scordii, diptamini Cretici, rad. Scorzomeræ, aut eius loco Vmaetoxici. ana ʒ. j.

Corticum citri, sem. Card. bened. ana ʒ. l.

Campboræ ʒ. j.

Omnia contundantur, & cum syr. papav. rhæados redificantur in formam electuarii: E quo assumatur ʒ. j. l. plus minuve pro constitutione ægri cum aq. fl. cyani seu rhæados sudor expectetur. Similiter pauperibus exhibui cum felici successu tantundem theriacæ diateffaron quæ paratur ex Gentiana, baccis lauri, myrrha & aristolochia rot. quibus ego solitus sum addere diptamnum, carduum benedictum & carlinam.

§ 4. Hoc præmissio, decoctum præscribo pectorale, quo singulis diebus bis terve utatur patiens, hujus aut similis formulæ.

R. Radic. Eryngi, Tussilaginis, altheæ, labri Veneris. ana ʒ. l.

Scabiosæ, scordii, cardui benedicti bordei hybernalis, Inju-barum violarum. ana m. j.

Liquiritiæ. ʒ. vj.

Omnia coquantur in mensura aquæ, ad consumptionem quartæ partis, postea coletur absque expressione, & tum adde ʒ. ij. l. aut ʒ. iij. syrupi papav. rhæados. Aut si materia jam sit expectorationi apta, licebit ejusdem loco accipere syrupum scabiosæ: Et ad promovendum expectorationem jussi die nocteque ut assumerent syrupum papav. rhæados, qui etiam solet sudores ciedere, interdum præscripti Looh è papavere, aut Looh è psyllio, præscripti itidem potionem vespertinam ex raparum succo cum saccharo, non sine utili successu.

§ 5. Et quandoquidem multi ægri dormire non poterant, & interim præ siti torrida nihil exsuebunt, è ʒ. l. pilularum mearum descriptionis de styrace formavi pil. num. vj. & exhibui vespertibus post coenam horis.

R. Styrcis Calam. ʒ.

Succi liquiritiæ, Rutæ, Myrrhæ, Opii ana ʒ. l.

Creci. ʒ. j.

Redegantur in massam cum syr. papav. rhæados, quæ aservari poterit per aliquot annos.

Magna

Magna sanè utilitas ex usu harum pilularum extitit, nam & somnus fuit conciliatus, & dolor capitis imminutus, & mater ia in pectore contenta ad maturationem per ducebatur. Nihilominus pro eodem scopo sequentem emulsionem cum fructu exhibui tribus à cibo horis.

℞. *Amygdalorum dulcium excorticatarum*, ℥. j.

Sem. papav. albi ℥. vj.

Sem. 4. frigid. maj. a. ℥. j.

Omnia contendantur minutim, posteaque per setaceum ranscola cum ℥. iv. aut v. aq. bordei decorticati, adde ℥. j. aq. rosar. & ℥. iij. manus Christi perlate.

§ 6. Sed quia ægrorum plurimi nihil expectorabant, ii maximè, qui in sudorem erant proclives, eo in casu matutinis horis sudores excitavi haustu calido ex partibus duabus aq. bordei, uno vini & duobus cochlearibus sacchari albissimi.

§ 7. Exterius præscripti pro ditioribus inunctiones ex ol. amygd. dulc. pro pauperibus verò butyrum recens mixtum mucilag. ne semin. lini. Quod ad potum spectat, non omnes interdixi vino promiscue, attamen majori parti, iis maximè, quibus febris ingens adfuit.

DE SUDORE ANGLICO.

Hiscz gravissimis, periculosissimis & hactenus in Germania inauditis morbis adnumerari equidem debet lues illa pestilens & horribilis, quem vocant *Sudorem Anglicum*, cui hoc nominis inditum fuit, quoniam anno 1586 per universam Angliam, cum miseranda consternatione, propter subitaneum mortis periculum, & inexpertam morbi indolem terribili modo infestavit.

§ 2. Principium tale fuit, quod homines, qui bellè valere videbantur, veluti in ictu oculi ita incessabant summi dolores cum incredibili calore & anxietate circa stomachum & caput, subsequenti foetido sudore universali, siti inexhausta, & virium naturalium & vitalium dissipatione, spatio 24. horarum moriebantur.

*Putati-
tus Morbi
causa.*

§ 3. *Causam nonnulli retulerunt in continuam & excedentem humiditatem aëris Anglici, quæ sanè opinio meo adversatur iudicio, sic enim & antea & post hoc tempus idem morbus ibidem regnasset, cum causa semper præsto sit.*

§ 4. *In Anglia tali utebantur præcautione, Quisquis isto morbo corripiebatur, si interdiu, mox vestibus indutus ad sudorem se componebat : si verò noctu lecto decumbens invadebatur, è vestigio benè cooperiebatur, ad sudorem proclivius evaderet, & frigus sedulò arcendum. Nam si aër frigidus accederet, tam periculosum habebatur ut è centum vix unus evaderet, aut semel terve recidivam patiebantur, tandemque moriebantur.*

§ 5. *Licet vero hic morbus postea per Angliam ulterius fuerit sparsus, placuit tamen omnipotenti & iusto Deo eodem flagello subitò & vehementissimè castigare dum primò maritimas Belgici contermini partes, & deinde & paulò post quasi per tempestuosum turbinem ab occidente, Germaniam Anno 1592. afflavit, atque ita in circumjacentibus regionibus, ratione improvise afflatus & invasionis, partim ratione subitanei periculi mortisque præsentaneæ, partim quod anxietas in ejusmodi novo morbo adhuc dum comperta non essent, maximus error & consternatio oborta est.*

*Ephemera
va Pestilentialis.*

*Febris
Typhodes.*

§ 6. *Sed morbus in sua essentia, quantum equidem indicare possumus ex symptomatis & circumstantiis, est Ephemera sive Diaria pestilens, quoniam spatio 24. horarum aut remittat, aut ægro animam extinguat. Quanquam eruditorum plurimi hunc morbum revocaverunt ad febres Græcis dictas Typhodes, in quibus continuo sudore ac madore corpus quidem consumitur, attramen non adèdè veridicum ejusmodi lethale ac præsentaneum, ut nominatim quædam pestilens plaga sit à Deo immiscus procul omni dubio.*

§ 7. *Hoc venenum pestilens & subtile admodum primam sedem suam figit in Spiritu vitali, seu vitalibus viribus cordis & sic porro accendit corrumpitque sanguinem humores corporis, ubi tamen obluetans natura valdè conatur hunc perniciosum, hostem quam citissimè à se propellere, & secundum robur facultatum naturalium hostis citius aut tardius superatur & expellitur; quod si è eadem nimis fuerint debiles, æger interit: Et sicuti maligni isti morbi, quos acutos vocant; judicantur Criticè die 4. 7. 9. 11. 14. 17. 20., aut 24. sic in peracuto hoc mor-*

bo in paucissimis horis ejusmodi Judicium decernitur, ut deinceps patebit.

§ 8. In hisce nostris regionibus invasit morbus potissime cum frigore aut horrore, durante per mediam horam & amplius, & cum magnis torminibus circa diaphragma & inguinis partes cum palpitatione Cordis, & tam vehementi virium jactura, ut æger, pedibus vix posset insistere, aderat etiam nonnunquam dolor capitis & vertigio, nonnunquam, licet rarius, superveniebat etiam vomitus sanguinis nigri, aut bilis. Nonnunquam morbus subito invadebat tempore somni, aut statim ab eo, subsequente mox calore, eodemque tempore per universum corpus, maximè in Thorace, erumpebat sudor copiosus & graveoleus. Et sedulo adhibeatur cautela, ne aër frigidus, ullo modo ad ægros pertingeret, ad id ut urinam in lecto decumbentes reddere cogentur, nec etiam pulsus explorare audebant, si etenim frigidus aër corpus tangeret, metuendum erat, ne sudor ille venenatus erumpens intro recederat versus interiora, & mortem causaret. Nonnullus venenatus ille humor per urinas exit. Ordinariè autem durat vis hujus morbi circiter 24. horas, interdum deciditur citius, videlicet 14. aut 17. aut 20. horis. Verùm in nonnullis morbus & venenatum adedè erat potens, ut spatio, 6. 7. aut 9. horarum exspirarent.

§ 9. Sed præsertim magna cura est adhibenda, quando æger sub invasionem morbi è vestigio calefactum lectum ingreditur, & stragulis, ad evitandum frigus ambiens tegitur, ne stragulis nimium oneretur: recordor enim, quod multi à stragulorum pondere nimio fuerint, excalescenti, suffocati & mortui fuerint. Modus itaque hac in re adhibendus est, juxta uniuscujusque complexionem & qualitatem; tegantur autem magis circa pedesque quam corpus, quod moderatè, uti & caput tegendum est: & si patiens in alterutro latus volvatur, oportet ut astantes diligenter prospiciant, ne stragula alicubi hiant, adeoque aër frigidus corpus attingat: Neque verò rari quid est, aliquos robustos & validos ante præstitutum & debitum tempus à sudore surrexisse & tamen sanitatem recuperasse, sed hoc absque insigni periculo non fit.

§ 10. Præterea, etiam quamdiu durat vis sudoris foetidi, nec manus detumescunt, nec symptomata cessant, oportet à somno abstinere, eiq; resistere vel piis colloquiis vel aliis licitis mediis. Nihilominus

minus ab hoc rigore aliquid licet remittere seu dispensare, modo somnus nimis diu non potrahat, etenim hoc morbo laborantes ordinariè somno profundo detinentur, à quo metus est, ne venenum istiusmodi interiora versus aut in caput proferpat, producatque phrenesin, quam excipit morbus comitialis & tandem mors.

§ 11. Postquam igitur sudor, cordis palpitatio & anxietas cessaverint, & patiens aliquod levamen persentiscit, ejusque manus, quæ durante morbo intumuerant & obriguerant, iterum detumuerunt & ad naturalem statum redactæ sunt, detergendus ante omnia sudor est linteis calefactis, indusiumque calefactum induendum, atque ita sensim corpus denudandum, aliaque facienda, quæ in Curatione recensentur.

*Causa
hujus
Morbi*

§ 12. Principalis causa hujus ægritudinis est Divina virga & poena, quandoquidem inauditis blasphemis & peccatis iram Dei super nos concitamus, justus Deus etiam eisdem incognitis antea mediis utitur ad puniendos contumaces, & ad poenitentes castigandum clementer. Sicut idem, pro dolor, *ultimis hisce depravatis & Terribilibus Temporibus singulis anniversariis, imò singulis ferè diebus nimium & miserandum experimur & ad oculum videmus.* Deus nostri misereatur secundum suam bonitatem infinitam, & ineffabilem misericordiam, & mala hæc clementer avertat, & ab iisdem nos præservare dignetur virtute sui Sancti Spiritus per Dominum nostrum Jesum Christum.

§ 13. Si verò naturales spectemus causas, quibus mediantibus Deus etiam sua opera hominibus ostendit, cum lues hæc tempore autumnali & initio hyemis venenum suum quaquaversum dispersisset, qui proximè antecesserat annus, præsertim verò æstas valde fuit humida, & calor mediocris, talis verò aëris constitutio valdè est noxia, & morbis generandis opportuna, præcipuè pestilentibus contagiis & febribus, quod & ratio, & experientia quotidiana & testimonium Hippocr. Galeni & Avicennæ satis superque evincunt. Et in variis tractibus Belgii hæc pestis incœpit præcedente crassa ac foetida nebula, & venenam suam dirum magis effudit, multosque interfecit, mediante calido humidoque vento Meridionali, magnaque pluvia.

Signa.

§ 14. Signa morbi hujus cognosci possunt ex recensito initio; sed breviter talia sunt, Frigus & horror, sudor foetidus cum magna angustia & caloris sensu circum cor & pectus seu præcordia, etiam

palpitatio cordis, & calor. Rubor. & tumor faciei cum dolore capitis: multi etiam dolore lumborum tentantur, alii ventris, alii stomachi, alii aliis in partibus dolores percipiunt.

§ 15. Pulsus, uti dictum, raro potest explorari ob continuum ^{Pulsus.} sudorem, sed eodem finito reperitur talis, qualis in fine febris ardentis, nempe sub digitis plenus, mollis, & undosus, interdum quoque color, varius & mutabilis, pro diverso ægri temperamento. Urinam inspicere & examinare propter rationes prædictas, non possumus, quandoquidem initium aded est vehemens, & æger in lecto cogitur decumbere, uti dictum.

§ 16. Quamvis autem hic morbus pestilens sit, non est tamen aded contagiosus, quandoquidem ii, qui continuo ægris ministrant, non aded à veneno hoc afficiuntur, atque ii, qui magnam sui curam gerunt, & longè recedunt, cujus equidem hac causa est, quod hi valde sint ad suscipiendum dispositi ratione constitutionis & temperamenti tales videlicet sunt præsertim, plethorici, ventricosi, & qui humoribus pravis scatent; tales etenim magno in periculo versantur, si contingat eos ab hoc morbo corripi. Juniores & seniores magis fuerunt liberi, præ aliis medix ætatis hominibus, quos præcipuè lues hæc invasit.

§ 17. Ut igitur pergamus ad Methodicam Curationem, ^{Curatio.} quoniam hic morbus est acutissimus, ided ut veneno huic rapido occurramus illudque evacuemus extra corpus, vires cordis vitales conservemus, statim ab initio nullâ interposita morâ, dabimus sequentis Electuarii ʒ. ij. aut ʒ. j. f. aut ʒ. j., pro ætate, temperamento & viribus ægri cum haustu calido ex media parte aceti vini, altera medietate aqu. acetosæ aut scabiosæ, aut carduibenedicti, aut melissæ, & eo assumpto agrum cooperiemus, & sudorem promovebimus, ut supra dictum.

Rx. Pulveris liberantis ʒ. ij.

Coralli præparati, margaritarum præpar. ana ʒ. j. f.

Corticum citri, radic. tormentillæ ana ʒ. ij.

Florum sulphuris ʒ. f.

Omnia redigantur in pulverem minutissimum, & cum ʒ. ij. f.

Theriacæ optimæ, syrupi ex acido citri q. f. ad pulverem excipiendæ fiet opiata.

§ 18. Aliqui præbent simpliciter theriacam Andromachi,

alii ovum aureum aliaque antidota pro cujusque arbitrio.

§ 18. Similiter Salia quædam utilia sunt, e. g. Sal absynthii, Scabiosæ, Card. Bened. quæ hoc modo parantur, *Herbæ* in cineres rediguntur ustione, tum affunditur aq. calida recens ex herba destillata, aut aqua bona communis, stentque simul (alii per horam cum dimidia decoquunt) dein aq. filtratur per *lintheum*, & affervatur, tum verò alia denuò aqua relictis cineribus affunditur, iterumque stent aliquandiu aut decoquantur, & aqua iterum colata affundatur priori, demum nova solvens aqua affunditur, & ita porro, usque dum talis affusa aqua nullo sapore salso amplius prædita sit, nec in sapore aut colore alterata cernatur. Postea aqua hæc colabitur inclinando per *filtrum laneum*, eaque filtrata aqua indetur vasi testaceo, imponaturque carbonibus, aut arenæ cineribusve calidis & evaporetur, ita remanebit sal in fundo aut parietibus adhærebit, quod in *phiala vitrea* est asservandum. Hujus præbeantur gr. xij. cum vino albo, aut aq. Card. Bened. aut aq. *Borraginis* aut *Scabiosæ* calida. Valde utile est ad morbum, & sudorem promoveret. Admisceri etiam poterit syr. ex acido citri, aut Saccharum rosaceum. Etenim hæc res valdè resistunt pestilentiz. Ex hoc Sale paratur etiam oleum valdè efficax. Etenim hoc sal primò dissolvitur in aq. vitæ, quæ bis terve in balneo Mariæ est rectificata, ad abstractionem humiditatis aqueæ. Cum hac Spir. vini sal istud putredini exponetur per 5. aut 6. dies in fimo equino, aut balneo, deinde destillabitur; sic prodit oleum, cujus 3. aut 4. guttulæ cum aquis convenientibus seu potione exhibitæ potenter sudores movent. Licet quoque Sal istud igne forti calcinare, & supra porphyritem in subtilissimum pulverem, conterere, illumque phiala vitrea exceptum aut inditum loco humido in cella suspendere donec liquefendo resolvatur in substantiam oleo similem.

§ 19. Paratur etiam commune decoctum valdè proficuum ad sudorem movendum ex milio, quod in aqua excoquitur donec exterior pellicula abscedat. Hujus decocti sumimus ꝑ. iij., & vini albi generosi ꝑ. j., miscæ & sumat calidè. Datur idem in febribus aliisque morbis in quibus sudores sunt ciendi.

*Modus
Parandi
Salum ex
Herbis.*

*Oleum
Salis.*

*Potio
sudariferæ.*

§ 20. Quod si sudor brevi non apparuerit, ægroto apponemus filicem aut laterem ignitum, involutum tamen prius linteis in aq. & parum aceti madefactis, aut pedibus applicabimus lagenam staneam, aut vesicam communem aq. calida plenam, & lintea calida circumponemus tibiis, & brachiis, aut umbilico, ut tanto citius prodeat sudor.

§ 21. Eodem tempore dum sudor propellitur, utile erit conservas & condita cordialia præbere, e. g. Saccharum perlatum seu manus Christi, conservam fl. calendulæ, fl. Rosarum, Boraginis, Buglossæ, mixtam cum succo ribesiorum aut berberis, ad gratum saporem conservis concitandum, & ut tanto melius ingens sitis restinguatur, cui præcipuè sedandæ incumbendum est, in quem sinem sumere oportet pruna Damascena in aq. cocta, sapam, (defrutum) aut rob. ribesiorum, cerasa condita & exsiccata, aliosque fructus acidos ritè præparatos. Quod si à potu abstinere æger non possit, tale Juslep ad cor roborandum ac sitim extinguendam parari poterit.

R. Aquæ Acetosæ, Scabiosæ, Card. Benedict. ana ^{Conser-} ^{vativa} ^{Cardis.}
 ℥. iij.

Syr. de accido citri, de succo acetosa ana ℥. j. f.

Quæ invicem permixta, pro libitu patientis exhiberi poterunt ita tamen, ut durante sudore, semper tepidus reddatur potus. In magna animi defectione parum aq. cinnanomi cum aq. rosacea mixta poterit dari.

§ 22. Conducit etiam succus Granatorum, malorum aurantium, quorum odor etiam ad cor roborandum efficacissimus, ut est & mala citria, etiam aqua rosarum cum pauco mixta, & spongia excepta sapius naribus admoveatur.

§ 23. Conducibile est, si duæ partes aquæ rosarum & una aceti cum ℥. j. caryophyllorum contusorum, & tantundem ligni fantalini continuo in cubiculo ægroti super ignem decoquatur, id enim recreat valdè & adversus pestem prodest.

§ 24. Non oportet quoque cibum exhibere, quamdiu durat anxietas, præter jusculum Gallinæ, aut ex ovi vitello

paratum, avenæ aut hordei, aut ptisanam hordeaceam, cui ad misceri poterit parum vini ad virium conservationem. Præberi debet tenuis cerevisia defœcata, aut aque hordei cui incocta sint pruna Damascena & acetosa, omnia tamen hæc sub declinationem morbi re&tius.

Præservatio.

§ 25. Sub finem dierum majoris accessionis, post sudorem abstersum, & vestimentis indutis calefactis, & igni assidentes, cibo probæ digestionis & potu convenienti reficiendæ sunt vires & roborandæ, si patiens sic postulaverit, qui postea iterum in lectum mundum se conferet, & ad somnum se componet, qui tandem continuabitur, uti tunc natura requisierit.

§ 26. Ad præservationem hujus tam vehementis & venenari morbi, eadem adhibenda quæ in peste, de qua multa existant, & corpus expurgandum à superfluis humoribus qui verò nimia humorum saburrâ premuntur, purgari debent regulariter, & temperatum corpus suum conservare per bonam diætam, & adversus aëris contagium munire cor *Vitalesque spiritus præscripto Electuario, & quotidiano usu acidorum cibis admiscendorum. Ex. grat. Omphacii, aceti vini, succi majorum aurantiorum, acetosæ, uvarum immaturarum, ribesiorum: insuper moderato usu aromatum Ex. gr. acinamomi, nucis moschatæ, macis, cariophyllum, zinziberis, crœci, rorismarini similiaque herbarum.*

D E

E R Y S I P E L A T E.

QU ANQUAM origo affectus illius externi, qui *Erysipelas* dicitur, non sit recens, sed Antiquitati jam cognitus, & eapropter alicui mirum videri possit, eum sibi locum vendicare inter novos, incognitos & hætenus non descriptos morbos; Attamen, quandoquidem ejus curatio planè nova est, & minimè conveniens iis quæ à veteribus tradita sunt, tum etiam, quod idem affectus in nostra Germania curetur melius & certius à Mulierculis, quam à Medicis experientissimis Italis, qui è Græcis scriptoribus erroris sui circa Curationem fundamentum hauriunt: Necessarium duxi, etiam hujus mentionem

nem facere, & hunc affectum collocare in numerum morborum hæctenus non è fundamento sufficienter descriptorum.

§ 2. Apud Græcos nomen sortitur Erysipelatis, Belgis *Erysipelas* de *Roose*/ Germanis *Das Rotlauff*, & in quibusdam regionibus, quanquam non sine fallaci errore Carbunculi. Et quidem consensio planè in hoc cum veteribus, uti & modernis exteris & indigenis Medicis, quod hic morbus seu affectus originem suam habeat ex inflammatione bilis nimietate, quæ ad conservationem partium internarum, puta cerebri, cordis, & præcipue jecinoris, vi & robore naturæ venas, in habitum corporis, utpote partem debiliorem ignobilior & veluti Emunctorium expellitur. Sed hic insuper addam biliosum illum humorem esse acrem & venenatæ naturæ ut plurimum; etenim hic tumor invadit improvise & tanta cum celeritate cum rigore & subsequente calore febrili, item glandularum inflammationibus & bubonibus, ut aliquis statim credat se Peste correptum donec malum hoc se patefaciat in tibia aliave parte cum insigni ardentissimoque rubore, sed exiguo admodum tumore.

§ 3. Hinc equidem Tumoris tria sunt genera, videlicet Erysipelas purum, Erysipelas phlegmonodes, & œdematodes, proveniens è mixtura bilis & pituitæ falsæ, quanquam scriptores nostri plures recensent species. Et licet ultima hæc species non sit adeo frequens in peregrinis regionibus; tamen Germani admodum sunt eidem subjecti, ratione frigidæ & pituitosæ constitutionis.

§ 4. Ut hoc malum tutè curari possit, duo sunt scopi attendendi, primò, causa antecedens & affluens est, per derivationem aliò ducenda, aut est planè tollenda & radicitus extirpanda per evacuationem; secundum malum parti affectæ inhærens est discutendum. Ad prius obtinendum bonam, oportet instituire diætam, abstinere à vino, bibendo ejus vice cerevisiam, aut aq. coctam, aut acidulas ubi ea haberi poterunt: vitare cibos qui calorem accendere in sanguine possint, E. g. aromata, sinapi, cepas & similia, quæ unusquisque novit. Deinde circumspiciendum, num patiens sit plethoricus, & venas habeat amplas ac tumidas & an bilis foventur à sanguine, unde oritur Erysipelas phlegmonodes communiter in Germanorum corporibus athleticis; Tunc vena Hepatica aut Mediana dextri brachii est incidenda, neque tamen per-

timefcendum.

timefcendum eft, ne bilis tam modica fit aut tali copia in fanguine fupr abundet, ut per eam venæfectionem effervefcatur, & veluti turgens ab una parte in alteram difcurrat, quam regulam & cautionem obfervare folent Practici in Phrenitide, aliisque à bile caufatis morbis, ne bilis fanguinem faciat furere, nam & veterum axioma eft, fanguinem effe frenum cholerae: quoniam corpora noftra non funt temperamenti tam calidi, fed magis fanguinei, ut aded nullus ejufmodi metus adeffe debeat: Imo novi ego Comitem, qui ex Eryfipelate mortuus eft, præ timore & puftillanimitate Medici, qui fanguinem ipfi verebatur detrudere.

Par. 2.
116.

§ 5. Quod fi verò plethoræ figna non adfint, fuperfedere poffum venæfectioni, & quamprimum naturæ laboranti fubvenire potiuncula leniter purgante quæ dicata fit bilis expurgationi; quale eft fequens.

R. Rhabarbari optimi ℥. ij.

Spicae nardi gr. vj.

Minutim concifa infundantur per noctem in ℥. iij. f. aut iv. aq. Endiviae, dein fortiter exprime, & Col. expreffae adde Elect. Catholici & rofati Mesues ana ℥. iij.

Syr. rof. fol. ℥. j. M. f. haufus.

Circa quintam matutinam affumendus. Si vero Eryfipelas magis fit œdematodes, tumorque elatior, loco Elect. rof. Mesues fumemus Elect. diacartham. Quod fi corpus fcaturerit mixtura variorum bilioforum, pituitoforum & aquoforum humorum, quos impoffibile eft omnes una vice expurgare, tunc apud me in ufum eft fimile Apozema, è quo haufus affumendus peries quatuorve dies continuos horis matutinis,

R. Endiviae, Helitropii, Chamedryos, Bugloffa ana m. f.

Tamarindorum ℥. ij.

Sem. Faniculi ℥. f.

Omnia coquantur in f. q. aquae donec remanserint ℥. ij., tum exprimantur, & expreffae Col. adde fol Senna Alexandrinae ℥. j. l.

Agarici ℥. j.

Rhabarb. ℥. vi.

Zinzib. ℥. iij.

Ebulliant fimul, & fuper cineres calidos, aut loco calido per noctem ftent in infufione, manè iterum calefiant & per goffypinum pannum

feta-

ſetaceum diligenter exprimendo colentur, tum admisce ſyr. roſ. ſolut. ꝑ. v. Hujus Apozematis fumantur ſingulis diebus manè ꝑ. vj., continuando per quatuor dies & ſucceſſum expectando.

§ 6. Huc uſque alii Medici mecum unanimiter concordabunt, ſed deinceps peculiari modo mihi procedendum eſt. Poſtquam igitur & pravis humoribus expurgatum eſt, ſive una vice, ſive apozemate pluribus, ſequenti die ſudoriferum eſt exhibendum, ut natura partim per ſudores expellat humores peccantes reſiduos, partim materiam contentam & impactam per habitum digerat, ſi forte eadem aut imbecillis nimium, aut cutis denſior exiſteret. Et ſi quidem cognoverimus, non ad eſſe humorum plenitudinem, aut non permittere inſtans vel præſens iter, aliuſve caſus venæſectionem aut purgationem, nihilominus ſudoriferum erit exhibendum. Quoniam ordinariè unusquiſque ſecum fert, aut habere poteſt ubique locorum Theriacam, cujus aſſumatur pondus aurei coronati, plus minusve pro conditione patientis cum aq. Card. Bened. aut aq. hordei ſimplici. Poteſt quoque ſequens propinari, quod

*Sudori-
ferus.*

*Rx. Aq. Sambuci ꝑ. iij. ſem. Apii ꝑ. ij.
Terræ ſigillatæ ꝑ. ſ. miſce.*

§ 7. Ad eundem affectum utilis eſt ſyrupus S. Ambroſii, qui ſic parari poterit.

*Syr.
S. Ambroſii.*

*Rx. Mili decorticati ꝑ. ij.
Coque in ꝑ. ij. aq. ad remanentiam quartæ aut quintæ
partis, tum Col. tantundem vini admisce, & aſſume ca-
lidè expectando ſudorem.*

§ 8. Aliàs quoque probatum experimentum eſt, conducit ut ꝑ. ſ. ſulph. ol. cœparum aut plus cum aq. fumaricæ lupuli & heliotropii ana ꝑ. j. aq. portulacæ. ꝑ. ij. Miſce & aſſumatur. Hæc in peſte quoque prodeſt; ſi bis terve aſſumatur.

§ 9. Veniamus nunc ad externos affectus, qua ratione iis ſit ſuccurrendum, & utrum veteres atque exteri, an verò nos melius eos curemus, perluſtrandum. Veteres Scriptores, Galenus, Paulus Ægineta, Avicenna eorumque aſſicla, docent unanimiter, exterius refrigerantia medicamenta eſſe Eryſipelati adhibenda, imo aq. frigida illud eſſe refrigerandum quin imò aſtringentia eſſe applicanda, quæ omni medica-

*Topica
ſen Ex-
terna
medica-
menta.*

menta acerbioris sunt naturæ, & repellentia. Sed quod magis mirere, nonnulli eorum suadent, procedendum esse ad ea quæ in summo gradu refrigerant, videl. Opium, Mandragoram & similia; sed hæc opiniones erroris sunt plenæ, has ob rationes, 1. quod humor in hoc affectu peccans acris sit, & sæpius malignus ac-venenatus, qui dum impeditur per imposta exterius refrigerantia per vaporosum halitum exire, interiorius oritur suppuratio, quæ juxta Hippocratis doctrinam lib. VII.

Aphor. 2. Aph. 2. valde periculosa existit. 2. Succedit facile partis mortificatio, quia statim adest gangræna s. inflammatio mortificans, & tanto magis, siquidem opium fuerit impositum, sicut ego vidi ex sola cum opio suffumigatione facta crus fuisse suppuratum & mortificatum, multaque ulcera porosa fuisse enata, ad quæ tandem patiens è vita decesserit, quæ res sæpius accidere debet Medicis Italis, & idem contigisse debuit veteribus Græcis & Arabibus, quapropter monuerunt, non esse nimis diu hæc refrigerantia, parti affectæ applicanda, ne peior præcedenti morbus suboriatur. Quapropter Paulus Ægineta tria signa recenset, quibus cognoscere possumus, quando medicamenta refrigerantia sufficienter opus suum peregerint videl. 1. cum patiens ipse experitur partem magis esse attemperatam, 2. cum calor ferè refrixerit. 3. cum color mutatur in lividum aut nigrum, sed in hac tam ancipiti eorum methodo, antequam cavere sibi possint, reliqua recensita jam pericula adsunt. Tandem etiam facile intelligere possumus, tales acres & venenatos humores retrocedere debere, & interiores partes principes, inficere, præsertim si Natura nimis debilis sit ad resistendum, aut quando humor biliosus fervidus est nimis, sicut in ea Erysipelatis specie experimur, quam Plinius *Zonam* vocat, in quo affectu malum à cruribus usque ad guttur continuo Erysipelate se ostendit, sicuti memini me vidisse, sed hic casus rarus est: Indèque fit, dum Eysipelas collum occupat, aut caput, adhibitis refrigerantibus & repercutientibus medicamentis bilis feratur ad cerebrum, & ibidem producat phrenitim, surditatem, aut Erysipelas cerebri, quod lethale est, aut anginam aut similes affectus, quod etiam bene animadvertit Ægineta, ubi dicit; Erysipelas in capite esse

esse periculofum, & caufare anguftiam colli, fed caufam erroris fíentio præterit; quod fi verfus cor eadem materia feratur, fuccedit febris ardens *caufos* Græcis, fimiliter, fi ad hepar materia accedat, fubita nafcitur inflammatio. Et iccirco refert Hippocr. Aph. 25. lib. 6. periculofum efle, fi Eryfipelas à partibus externis intrò feratur, uti contra pro bono habet figno, fi ab intra foràs vergat.

§ 10. Quid igitur faciendum hîc eft: Hoc breviter dicam; Eryfipelas nihil eft aliud quàm ardens inflammatio cutis, cum exiguo tumore, ab influxu bilis procedens, & eo ferè modo, quod ad Topica concernit, curari debet, uti folent Ambufta, fi aliquod membrum five pes fuerit five brachium fervefcente aqua adufferis, indafque in aquam frigidam ad refrigerandum; quid fequitur? Nimirum, ardor ille per caloris concentrationem, introrfum cedit celerius, & dolor adaugetur. Nèc folum in ejuſmodi combuftione exigua, fed fi contigerit Turrim accendi à pulvere pyrio, aut fi tormentum bellicum explofum fuerit, non eft illud reſtinguendum aquâ, fed aceto, quod penetrare poteft, & extrorfum evocare calorem: itaque adhibenda funt talia medicamenta, quæ licet videantur efle naturæ calidæ, tamen poſſunt penetrare, & ardorem extrahere. Sed hic mihi fortè aliquis objiciat Veterum Medicorum receptum Axioma; *Contraria contrariis curari*, adeòque calorem refrigerantibus, frigida calefacientibus efle adjuvanda. Fateor fanè, neque enim inficias ire poſſum, fed videndum quis fit verus hujus axiomatis ſenſus? videlicet, in quacunq; parte adefl calor præternaturalis, ea per imminutionem caufarum calefacientium eft refrigeranda & reducenda ad naturalem temperiem: neque enim hoc modo procedendum eft; hæc pars eft nimis calefacta, & influxum patitur humoris calidi, Ergò per refrigerantia calor, & per repellentia medicamenta influxus eft corrigendus. Nam caufa Eryſipelatis non tam peccat quantitate ac qualitate, quod vel ex eo facilè eft colligere, quoniam sæpius die unò duobus aut tribus contingat illud curari abſque adhibita purgatione aut venæſectione aut fimilibus, fola externa applicatione. Neque hoc folum, imò multi tantum Eryſipelas Maſtiche ſuffumigant, aut thure; aut herba hypericonis; nonnulli adhibent lin-

teum quod adhuc lotionem expertum non est sed recens à textore venit : Alii verò tibiæ circum ligant filum rubrum supra in locum affectum , & ex imaginationi superstitiosa existimant Erysipelas non ulterius ascendere, aut filum oblinunt Theriaca. Ideò communicare vobis volo, quædam remedia experta, quæ exterius applicari poterunt, & primo quidem è lixivio communi subsidentis quod penetrat & validè evocat, plurima parantur.

R. Lixivii communis, Olei Olivæarum ℞. j.

Adde pro dolore mitigando vitellum ovi principio affunde parum lixivii oleo, & conquassato bene, postea plus & plus donec omnia fuerint simul mixta.

Intinge linteum in hoc liquore, & applica loco affecto poterit quoque vitellus omitti, quodsi copia tibi sit sambucinorum florum olei, erit tanto præstantius.

§ 11. Similiter sicuti autem è lixivio subsidente seu liquido paratur smegma, sic etiam illud ad hoc opus admodum est utile, si sapo conquassetur in aq. florum sambuci, aut in ejus defectu in aq. communi, & linteum intingatur, & continuò exsicceatur & tepide applicetur loco affecto, & quam primum incipit exficari, iterum renovetur. Possimus etiam miscere partem unam saponis Veneti, & duas fimi vaccini in aqua, & ex iis conficere Cataplasma, quod Erysipelati applicetur. Sic etiam varia possunt comparari remedia ex solo sambuco; nam præcipio, ut statim Erysipelate incipiente cortex sambuci abradatur, & circumcirca membro toto patienti obvolvatur, renovando idem ter de die, ut citò exsicceatur, Alioquin miscere soleo ʒ. j. Theriacæ cum 4. aut 5. ʒ. aq. flor. sambuci, & linteum immergo, illudque expressum tepidè impono Erysipelati, quod sæpius à me probatum est, potestque hoc commodè adhiberi capiti, aut collo, aut lateribus seu costis. Hoc remedio curavi aliquando nobilem, qui apostema habebat sub brachio sinistro, quod aperiebatur, & multam saniem fundebat, cui supervenit Erysipelas, totum occupans latus, quod, ob Cordis viciniam, valdè erat periculosum, si frigida fuissent adhibita, & præcipuè cum experientia nos doceat, & Hipocr. testetur Aph. 19. l. 7. Erysipelas valdè periculosum esse, quod supervenit ulceribus atque vulneribus, & præter Topicum illud memoratum nihil adhibui amplius, quam cassiam recens extractam ad blandam biliosæ materiæ expurgationem.

*Aphorif.
19. l. 7.*

§ 12. Similiter possumus internæ corticis Tiliæ manipulum unum, aut alterum minutim concidere, & per noctem maccrare in aq. florum sambuci, eique linteum intingere, quod leviter expressum imponitur, & exsiccatum, iterum recens adhibetur. Ex quo facile patet, similia ferè adhibenda esse in Erysipelate, veluti ad ambusta. Est etiam secretum præstans, si Erysipelas inungamus leviter pluma idtineta in felle carpionis superponendo linteum nitidum seu exsiccatum.

§ 13. Hisce remediis scopum tuum obtinebis; interim poteris quoque uti baccis juniperi in aceto coctis, & inter duo lintea affecto loco impositis, renovando illud sæpius, sicubi ab ardore loci fuerit exsiccatum.

§ 14. Alii felici successu inungunt atramento scriptorum communij, quæ res probabili ratione non caret, & ni memoriâ fallor, à Benedicto Victorio Faventino in Empirica sua recensetur.

§ 15. Nonnulli accipiunt vitellos ovi n^o. vj. addunt parum salis, & pauxillum boli Armeni, ex iis Emplastrum conficiunt, inponuntque affectui, quod ardorem extrahit: similes plurimas medicamentorum formulas hic possem addere, sed supervacaneum existimo, cum in omnibus rebus modus sit.

§ 16. In Erysipelate œdematoso, quod frigidioris est naturæ, & majore tumore conspicuum est valde expertus sum utile, si inferior crusta panis atrii in cerevisia decoquatur, addendo manipulum flor. Camomillæ, donec pulvicula inde fiat, quæ vel intra duplicatum linteum, vel simpliciter cuti admoveatur.

§ 17. Quod si per negligentiam, aliudque infortunium contingat cutim abscedere (separari) & Erysipelas in ulcus transeat, affectui inspergendus est pulvis lapidis calaminaris vel diapalma inponatur, vel sequens sparadrapum.

R. *Ol. olivarum* ℞. ij. *ebulliat in vase terreo vitreato, adde cerussæ super porphyrite lævigatæ* ℥. iv.

Agita continuè & ebullire fac ad usque nigredinem, deinde admisce lythargyrii aurei, similiter lævigati ℥. ij. & agita donec spissum evadat; dinceps ab igne remove & agitando misce ℥. j. myrrhæ pulverisatæ, in quo lintea petia immergantur; eaque lævigentur, ferventurque ad usum, sunt enim petia hæc utilia quoque ad ambusta, similesque affectus.

§ 18. Quandoquidem verè multi hoc affectu tentantur mul-

taque sint familiaræ, quibus ille hæreditarius est sicut ego novi Electoralia Principumque stemmata, quæ ad hoc malum hæreditariam habent dispositionem; iis valdè necessarium est, tempestivè verno tempore purgari, & si res postulat, sanguinem detrahi, & bonam dietam observare: nonnulli præservationis loco, mense Majo, per novem dies singulo mane utuntur hac placentula. *R. Chamædryos, dentis Leonis, Absynthii ana m. j. Vitellæ ovarum n. ij.*, concisa in butyro frigere oportet & placentalam conficere, & singulo mane eâ uti; alioquin iis præscribo mense Majo per aliquot dies serum lactis, in quo prædictæ herbæ sint decoctæ.

DE MIRABILI TORMINE PRÆDOMINANTE,

Seu

ILIACA PASSIONE,

Quâ laboravit Illustrissima Comitissa de Teckhelburg, Bentheim & Steinsfurdt.

AFFECTUS hic summè dolorificus invasit Illustrissimam Dominam 1569. mense Decembri, cum esset ætatis 38. complexionis sanguineæ, & habentem tum internas tum externas partes valdè sensiles, quæ causa fuit, quod dolores celerius advenerint, & intensiores fuerint, præterea corpore enlarco præditam & prætumidam, ita ut corporis regio subjacens septo transverso, longo tempore ante hujus mali invasionem fuerit inflata, accedente respirationis difficultatè. Ad quæ omnia tandem accessit seu supervenit inauditus & intolerabilis dolor, præcipuè in latere dextro circa regionem Hepatis in Intestino Ileo, cum inflatione, tumore, & tensione, ac si tota ea pars cordam tensam repræsentaret, in tantum ut metus esset, ne totus venter inferior disrumpetur; subsecutus deinde est

tam vehemens vomitus limosæ pituitæ & variæ bilis, ut adstantes putaverint internum aliquod apostema fuisse. Et quanquam dolor postea per aliquot dies nonnihil fuerit imminutus, morbus tamen tractu temporis taliter recrudit, ut insignes & miserandi dolores iterum fuerint oborti, ægramque Illustrem graviter afflexerint, circa horam noctis potissimum undecimam, & ordinariè tertio quoque die, instar motus seu typi Tertianæ febris, nonnunquam quarta etiã nocte, aut sexta, interdum ulteriore vicissitudine. Postea mense Majo insigne frigus continuè adfuit in abdomine, ad quod demulcendem usi sumus clysteribus cum lenibus purgationibus, quibus peccans materia fuit expurgata, etiam Emplastra fuerunt imposita, quibus frigus fuit superatum & frigidi status die nocteque fuerunt exclusi, aded ut æstatem ferè totam transegerit valetudine sic satis commoda, nisi quod interdum parvæ aliquæ remanserint motionum reliquiæ. Attamen incipiente hyeme iterum affectus hic incepit sese ostendere, noctis hora circiter decima, & statum tempus circuitus retinuit de quarta in quartam noctem, nonnunquam quinta, sexta, imò nona redibat, prout major aut minor materiæ copia per vomitum rejiciebatur: Et hi miserandi dolores identidem sentiebantur intra Hepar & renem dextrum, in fine intestini Ilei, cui adhæret intestinum cœcum. Et quia hinc ascendit intestinum Colon ad cava Jecoris, itidem dolor dispergebatur versus fundum ventriculi, versus lienem in latere sinistro, & porrò descendebar versus os pubis, quo loco idem intestinum retorquetur versus Umbilicum, sed magis ad latus sinistrum, tandemque desinebat in intestinum rectum.

*Ileum
Cœcum
Sæcum
Mæcum
Colon*

§ 2. Quandoquidem verò insignis ille dolor pro diverso ductu intestini Coli nunc huc nunc illuc locum seu sedem suam mutabat, multi opinabantur, eum provenire è matricis ascensu, verùm ita se res non habet, quanquam Germanorum plurimi, quibus non innotuit constitutio corporis humani, hanc passionem Iliacam prædominantem viri Matricem *die Mans Mutter* appellant. Nam Iliaca passio tam subitus & miserabilis, imò lethalis affectus est, præsertim in senioribus, qui rarè evadunt mortem, ut apud plurimos veterum scriptorum ob hanc causam nomen acceperit *Miserere mei*, Latinis autem, ob dolores pungentes corripientesque in ambitum veluti & circulum *Volvulus* aut

*Miserere mei
Volvulus*

*Convol-
vulus
Chorda-
psus.*

Convolvulus dicitur : ob eam causam Græcis dicitur *Ileos*, aut etiam *Chordapsus*, à tensione & inflatione chordarum instar. Et principio accedit cum vomitu impetuoso multisque ructibus absque levamine tamen, cum borborygmis, alvi suppressione & flatuum retentione, talique dolore lancinante, ac si venter acubus pungeretur, aut terebrâ perforaretur, etiam cum valida & forti contractione nervorum, usque ad posteriora capitis, instar *spasmi*. Galenus verò noster in ea fuit opinione, vix aliquis evadere, præter infantes & pueros, quibus humiditas naturalis præsidio est.

§ 3. In augmento hujus morbi, omnia vergunt ad partes superiores, & sequitur vomitus pituitæ cui bilis est admixta, frigus per universum corpus, dolor divellens, in multis respirationis difficultas, & foetidus oscitantium halitus, ut etiam stercus, quod per inferiora exitum non invenit, nec eo deduci potest per clysteres validos, necessario cum eructationibus aliisque symptomatibus debet sursum vergere, & per os exire, quæ omnia iis citius accidunt, qui interituri sunt.

§ 4. Cum itaque miserabilis hic affectus hoc modo aliquamdiu duravit tandem solet imminui & cessare, post insignem & (copiosum) vomitum materiæ phlegmaticæ, & varix bilis, subsequeretur nonnunquam, licet rarius, vomitus materiæ nigricantis & melancholicæ, primò enim evacuat illud quod in ventriculo est, (nam durabat ordinariè tempus accessionis per tres horas) deinde acris & inflammata urina cum arenula divellente, quæ prius tempore majoris doloris planè erat suppressa, excernitur, uti etiam flatus retenti, quanquam horum duorum, extra paroxysmum, nunc tanta non sit abundantia. Invadebat autem semper cum tanta vehementia & violentia, instar febris subitaneæ rapidæque, sed post varios cruciatus perpeffos corpus reficiebatur somno, solummodo sine singulari tormento remanebant ructus plurimi, & murmur intestinorum, & sitis magna, ratione prægressi dolorifici laboris.

§ 5. Quanquam verò multi existimabant, in hoc malo optimum esse vini potum, & cibos conditos herbis calefacientibus atque aromatis ad meliorem digestionem, atque ad præcavendos flatus, tamen ego observavi purgatione excretam materiam fuisse liquidam, tenuem & cholericam; urinam verò inflammatam & acrem. Post 12. Decembris anni 1570. qui fuit dies sum-

mæ afflictionis, singulo mane exhibebatur haustus cerevisiæ lenioris cum vitello ovi recentis, additis subinde duobus Cochlearibus syr. ros. laxativi, interdum quoque pulvis intestinorum lupi cum paucis cinnamomio. Præterea in principio mensæ, in prandio & cœna bonam defœcatam & lenem cerevisiam bibebat, & deinde vinum album purum, Interim ad sedandos intolerabiles dolores valdè conducebat ʒ s. philonii Romani cum ʒ j. mithridatii exhibitum cum duobus cochlearibus aq. camonillæ calidæ, aut tantundem vini optimi. Sed optimum & excellens supra omnia alia remedia fuit antidotum nostrum s. arcanum, quod Illust^a. patiens continuè secum habebat, ut eo uti posset, redeunte gravi paroxysmo, forma exiguæ pilulæ magnitudinis seu instar dimidii pisi, quo ejusmodi dolores brevi compescuntur absq. ulla molestia, estque hoc medicamentum præcipuè Illust^a. dominationi valde conveniens, quæ solet incredibiliter à quibusvis pharmacis abhorreere.

§ 5. Summopere item profuit, & conservavit abdominis temperiem naturalem Emplastrum excellens, quod continuè ventri applicatum gestatur, & sic componitur.

℞. *Rosa, absinthii*, an. m. ij. *mancha cruciata majorana* an. m. j.

Flor. Camomilla Romana, m. ij. *Flor. Aduloti Romani*, flor. anethi an. m. j. *flor. rorismarini* m. s. *feminiis cumini*, *anisifœniculi*,

lauci an. ʒ vj. *baccar lauri* ʒ j. *cariophyllum*, *galanga* an. ʒ s.

Omnia pulverizentur, sed non cribrentur, deinde inspergatur panano laneo coloris ostrini ad magnitudinem ventris præparati, imponaturque gossypium & irroretur ol. sem. anethi destillato; iterum desuper inspergatur pulvis, & irroretur ol. sem. anethi destillato, tum supra sindone rubri coloris cooperiatur, & s. a. consuatur sæpius filum traducendo. Quoniam verò sua natura hepar calidius existit, poterit hic sacculus in ejusdem regione parum abscondi (aut refecari) ne jecur offendatur.

§ 6. Ad renum calorem & tormina inuncti fuerunt lumbi. Ung. rosaceo, & exhibitur sequens pulvis valdè temperatus.

℞. *Oc. cancri super porphyritem lavigatorum*, *lapidis Judaici similiter præparati* an. ʒ ij. *intestinorum lapi. ficatorum* ʒ j.

Semis anisi, *nucis moschate*, *cinnamoni* an. ʒ s.

Omnia redigantur in pulverem subtilem, cujus sumantur singulis vicibus ʒ j. cum aq. parietariæ. ʒ ij. & parum sacchari, aut cum jusculo conveniènti, aut vino oligophoro & maturo.

§ 7. Etiam adversus matricis sufficationes, cujus ascensus continuo metuebatur, quia Illust^a. patiens facillè læditur à minimis gratis

odoribus, excellit gutta una olei è nigro succino. Assumpta cum cochleari vini, aut si una aut altera seq. pilularum sumatur.

℞. *Gummi serapini* ʒ j. *Castorei* ʒ s. *misce cum s. q. succi cardiaca aut ruta*, adde guttas duas ol. succ. nigri aut succini communis, Fiant Pilulæ l.a. ex singulis drachmis novem, & utatur uti dictum.

§ 8. Quandoquidem vero Illustrissima patiens valdè delectatur arte destillatoria, & valdè ipsi placebat compositio aq. vitæ quæ ad præcavenda symptomata plura, in apopleziam. Torminibus utiliter sumi posset, addidi formulam compositionis ad præcavenda mala commemorata, & etiam ut in accessione eadem uti posset.

℞. *Radic. pæonia maris recentium* ʒ j. *rad. pimpinelle angelica, zedoaria, tormentilla, Valeriana* an. ʒ s. *rad. Cariophyllata, diptamni veri* an. ʒ ij. *visci quercini* ʒ s. *cortic. citri, aurantiarum* an. ʒ v. *sem. sinapi albi, anisi, fœniculi, coriandri, citri* an. ʒ iij. *sem. nardi* ʒ j. *sem. pæonia decorticatum* ʒ s. *saccharum luniperi, lauri, decorticatum, cardamomi, cubebæ* an. ʒ ij. s. *cinnamomi cortic. electi* ʒ vj. *nucis moschata, macis, cariophyllorum, galanga* an. ʒ iij. *calami, ruzib. pipерis longi & rotundi, granorum paradisi* an. ʒ ij. s. *Salvia ruta, carduibened.* an. m. j. *milisse, majorana, mentha truciata, hyssopi, scabiose* an. m. s. *Flor. liliorum convallium* ʒ ij. *st. primule veris flor. Tilia* an. ʒvj. *flor. lavendula, pæonia, besonica stæchados arabica* an. ʒ s. *Camomill. Romana* ʒ iij. *flor. calendula, buglossæ borrag.* an. ʒ ij. *Cui visum fuerit, addere poterit folia auri n°.* v.

Omnia conquantur & contundantur grosso modo, & matratio vitreo indantur, affundendo mensuras duas (ʒ viij.) vini Malvatici aut Moscatellini optimi, aut generosi Rhenani, vaseque probè obthuratum soli exponatur ad macerandum per dies xiv. subinde agitando, & postea in Balneo Mariæ destillando.

§ 9. Si quis desiderat egregium & ingeniosum instrumentum, quo mediante subtilissimi spiritus ex herbis, aut olea ex aromatibus, aut etiam spiritus vini elici possit, quanquam ejusmodi varia sint excogitata, volui tamen sub finem hujus tractatus in gratiam eorum qui artem hanc amore prosequuntur ejus construendi modum docere.

§ 10. Primo igitur fiat fornax quadratus, cui inponatur vesica ænea exigua, una cum suis è lamina tubulis ac instrumentis fabricatis. Uti schema ostendit.

§ 11. Deinde Vesica fornaci imponatur, relinquendo in uno quo-

die IX. Februarii MDLXIV. Hora vespertina in sublimius tabulatum eum vocans, ut simul pecuniam perditam inquirerent, inde eum præcipitem per tabulati valvas dedit: moxque insequuta, caput & brachium sinistrum securi amputat, ac in ignem conjicit, sic porro reliquas corporis partes flammis absumptura. Strepitum & nidorem gravem animadvertunt vicini, in ædes irruunt, & tragici spectaculi furias contuentur. A magistratu in carcerem abripitur foemina hæc, & distracta prius ignitis forcipibus, rotæ imponitur 12. Februarii. Attende justis Dei judiciis, pie Lector.

§ 8. Conjunctio Magdeburgi familiaris cuidam mulieri Catharinæ nomine adversus maritum militem, si quando ipsa vapulet: asseritque hac ratione securam à verberibus se esse, quorum alioqui frequentis impressione tantum non pessum ivisset. A nobili foemina se edoctam fuisse fatebatur anno 1573. in Augusto, quum illac in Prussiam; comitatu solenni illustrissimam Ducissam Mariam Leonoram deduceremus. Germanica exorcismi verba ita sonant Latine: Conjuro tuam insolentiam, ut cor tibi infringatur, nec os tuum loquatur, & brachium mutiletur: sic me juvet Deus Pater, Filius, & Spiritus sanctus, Amen. Extrema verba ter reiterantur. En insignem impietatem.

De exorcismo & missa ad gehennam condemnante.

C A P. XXV.

OBITER hic inferendum occurrit, apud Theologos quosdam arcanam esse Exorcismi formam, sed execrabilem, quam vocant Condemnationem ad gehennam. Hanc usurpant, quando anima corporeo scilicet vestita aspectu, per solitarias ædes noctu vagatur, & habitatoribus molesta est ejulatibus altisque suspiriis, ex tormentis, quæ in Purgatorio misere suffert, ob facultates male quæsitæ aut patrata facinora, aut ministeria non rite administrata, aut quacunque alia de causa, nec vel Missis vel exorcismis communibus aliisve imprecationibus potest abigi, vel ad quietem cogi: tunc, inquam, exorcista, adhibitis prius ceremoniis, tumulum demortui corporis, quod hæc anima repræsentabat, conculcat pede, prolatis his verbis, Vade ad gehennam: ac illico patens dicto ad inferos delabitur ista anima, in perpetuum condemnata. Inde nihil amplius animadvertitur nocturni terroris: raro tamen nec libenter ad hoc venit remedium, quum habeatur periculosum, nisi aliis irritis. Non ignotus Confluentiæ civis est, quem monachi sunt hortati, ut in ejusmodi exorcismum, suum dare votum non gravaretur.

*Missa ad
gehennam
deturbans.
Seinck-
missa.*

§ 2. Huc facit & Missa in gehennam deturbans, nostratibus Theologis *Seinckmissa*. suncupata: cujus celebratione, uti decreto irrevocabili ad tartara incunctanter demergitur irrequietus spiritus. De hac exemplum memorabile mihi nimis cognitum enarrare non pigebit, si forte usui quandoque in similibus casuum dignotione esse possit. Circiter annum 1548. in civitate comitatus Montensis apud generosam dominam in Wiff, in cubiculo quodam (ubi & ego lecto fruebar eodem, siquando vocabar, stipendiarius nimirum huic matronæ medicus) vir quidam ecclesiasticus mihi non ignotus, dignitatem postea consequutus, quam dormiret, & per effractum vitri orbicularem noctu felis insiliens exiliensque, eundem è somno excitasset inquietumque reddidisset, hic apud generosam Dominam, nimis ad tales suggestiones facilem, hora matutina suas effundit querelas, se scilicet in cubiculo illo, inauspicato tota nocte à vagabundo spiritu terculamentis infomnem redditum, & velut acerbum sibi impressum tormentum. Quid multis? Illa attonita pavidaque, quæ ejusmodi muliercularum est conditio, consilium mox rogat. *Seinckmissa* ad gehennam præcipitante opus fore, statim respondet alter. Placet consilium. Conditione accepta, ad Collegium suum ille redit.

§ 3. Post septimanas paucas se Dominæ rursus sistit, solutione *Seinckmissæ* importanter iniquiusque postulata: se quidem nihil petere, subjungens: sed miseris illis sacrificis, qui frequenti talium Missarum celebratione non ignavam præstitissent operam, indeque victum quærirarent, non prorogandam solutionem Mercedem illa quærir: octodecim, si recte memini, equites aureos Geldrienses inde deberi, asserit hic Ecclesiasticus. Illa quum Doesburgi apud Geldros esset, & tunc temporis pecunia careret, à Patre societatis Fratrum vicino, petit mutuo pecuniam, altero incio: qui eadem accepta, ostium domus aperiens, prædam ablaturus, Patrem illum forte obvium, quippe ad prandium à Domina vocatum, impudenter ita salutatur alloquiturque extensa manu, qua pecuniam ostentabat: Pater, hoc mihi cessit, quid tu es consequutus? Evestigio hic infert: Quum pecuniam illam postremo viderem, mea erat. Sic cū *Seinckmissæ* precio se surripit presbyter ille, Plutonis spiritum usuram usque adeo liberalem refundisse ob operam præstitam, in sinu ridens: mire autem celebris ob pecuniæ aucupium. Credulitatem hanc & passam fraudem postea Dominæ aliquando coram exprobrasse me recordor.

qui estis? Et insiliens in eos homo, in quo erat dæmonium malum, & dominatus eis, invaluit contra eos, ita ut nudi & vulnerati effugerent de domo illa. Hoc autem innotuit omnibus Iudæis simul & Græcis, qui habitabant Ephesi, & timor incidit super omnes illos, & magnificabatur nomen Domini Iesu. Multi vero ex iis, qui curiosas exercuerant artes, comportatos libros exusserunt coram omnibus: & supputatis illorum preciiis, pecuniæ quinquaginta millia reppererunt.

Historia memorabiles quorundam exorcistarum.

C A P . X X I V .

R A R A M, sed memorandam historiam cuiusdam exorcistæ, ex eorum numero, qui ad se solum spectare exorcismis dæmones expellendi officium, persuasum habent, negligere decuit minime. Quidam pastoris munere fungens in pago Durweiss, circa Esweiler, puellam nomine Helenam diaboli oblidione pressam in Loen pago, prope Aldenhovium sito, in Iulix ducatu, suis execrationibus se liberare velle, elato supercilio promittebat, convocatis ad hujus miraculi spectaculum solenne aliquot ecclesiasticis vicinis: quorum unus, pastor nimirum in Biecht Ioannes Windelius, qui actioni interfuit, rem omnem mihi recensuit ordine, atque ex mea petitione scripsit.

§ 2. Exorcistæ huic, aliquamdiu suis dejectionibus frustra sudanti in exturbando dæmone, hic tandem ait, se mansurum propterea, quod circa vitrum loco illi illustrando, ut fieri solet, applicatum versarentur multi ejus collegæ, à quibus confirmaretur. Miser ille pastor mendaciorum auctori confusus, ad eos per vitrum expellendos, quod hic scilicet commonstrarat, e vestigio convertitur: atque se operam ludere videns, indignabundus tandem in hæc erupit verba Latina, quæ non intellecturum dæmonem, fortassis sperabat: Si ullam habes potestatem transmigrandi in Christianum sanguinem, transmigra ex illa in me. Cui incunctanter Latine, & quidem juridice respondit diabolus: Quem pleno jure in postremo die possidebo, quid opus est illum tentare? Postea dæmonis testimonium de Missa cognoscere cupiens Ioannes Sartorius parochus in Leon, materna lingua rogabat dæmonium, quare puella mox ad sonum campanæ, indicantem missæ actionem celebrandam, semper ab eo cogeretur ad templum: num Missa tam esset bona, aut mala? Ad hanc quæstionem se jam non respondere, deliberaturum tamen, inquit. Actus hic celebratus anno 1559. circiter 17. Augusti.

*Exorcista
Latine re-
spondet
dæmon.*

§ 3. Si exorcista ille affueisset lectioni vitæ Francisci, non diffi-

*In lib.
Conform.
Fol. 84.
Imperium*

*Christi
nauta.*

eo pellendo quandoque se aërem verberare intelligeret, Imperum Christi nautam se missurum minitabatur: quo nomine audito, iugam sine ulla mora arripiebat diabolus.

*Fol. 154.
155.*

*Indulgentiarum ad
D. Virginem
nauam po-
tentia.*

§ 4. In eadem narrationum obscurarum historia legitur, Franciscanum suis exorcismis diabolum compulisse ad veritatis confessionem, quater alta voce repetitam de virtute indulgentiarum ad D. Virginem, uti dicunt, pro poena & culpa, tam efficacium, ut quidvis in ecclesia remitteretur, etiamsi universi mundi homines quis trucidasset. Querebatur item, earum potentia omnes subtrahi animas, quarum antea potestatem obtinuerat: & proh dolor non paucas ex purgatorio evolantes animas summam indulgentiarum energiam mire predicare: mulierem quoque ea ratione à se obsideri, ut maxima earum vis innotesceret. Fatebatur insuper rogatus, earum contemptori consultius esse, ut asinum cauda traheret Ravenna Mediolanum.

Michae 6.

§ 5. Monachus dæmonem expulsurus, cum numerosa & solenni supplicatione, quam Processionem vocant, ad obsessum venit. Quare huic cœtui illudens Satan, Latine ait: *Popule mi, quid feci tibi?*

*Vesalensis
exorcismi.*

§ 6. Anno adhæc millesimo quingentesimo sexagesimo tertio, quæ apud Vesaliam inferiorem noverca privignam annorum circiter duodecim. Gerardam nomine, tam premeret duriter verbis verberibus & fame, ut in morbum illaberetur caducum: dæmonium ex ea pelle-re conatus est exorcismis, & pixide cum pane missali gulæ admota, monachus quidam Winandus, ex Dominicanorum cœtu: qui & vaccæ exorcismos applicuit, stolæque Missalis portionem in pascuis iussit fodi, ubi pascebatur vacca. Demirandum sane, tam impune ejusmodi dæmonum mancipia tolerari à magistratu, ægerrime etiam hospitium concedente piis quibusdam, vel certe pio zelo dñctis, si propositæ confessionis formulæ subscribere graventur. Qua in re, velut & id genus reliquis, moderationem & iudicium præferre decet consulis in venerando illo ordine clarissimi, D. THEODORI GRONII, ob non vulgarem doctrinam, pietatem, prudentiam ac humanitatem, sua laude multa citra controversiam dignissimi.

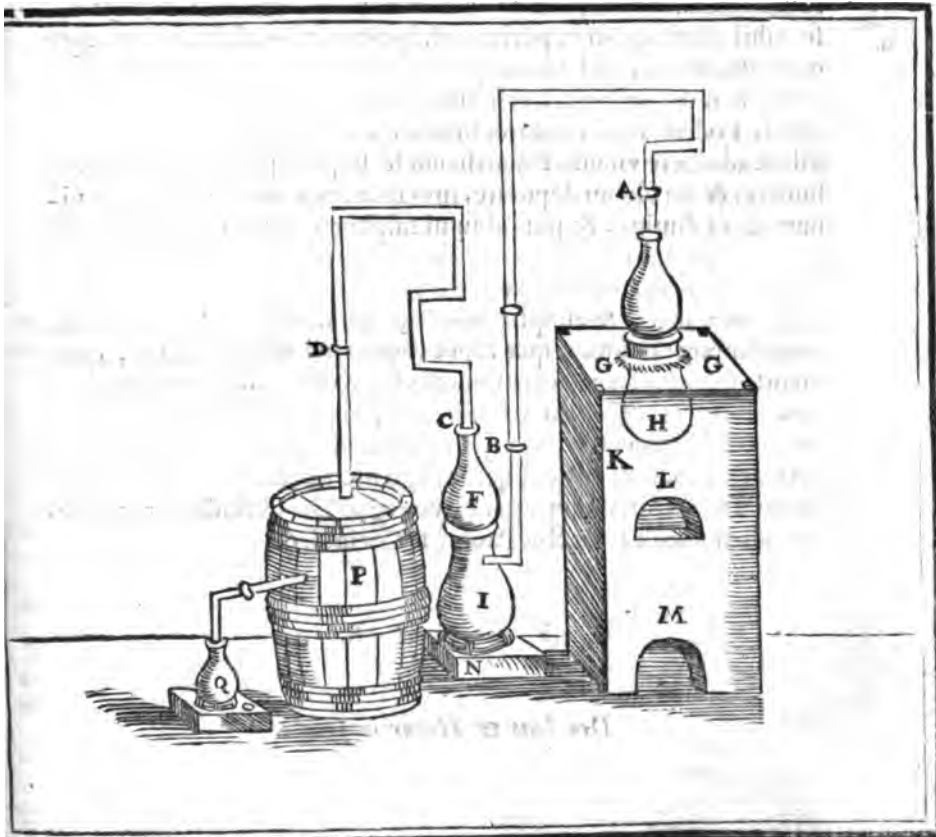
§ 7. Qui suis adjurationibus diabolo bellum Coloniz facit, pater est collegii Converterarum, nomine Godhardus ab Hagen. Simon Molitor ex Hassia, sive non procul à Moguntia oriundus, exorcista bis cæcus & corpore & mente, quum diris exorcismis, & nescio quibus suis fraudulentis modis pellendi dæmonis artem apud Westphalos & ditiones vicinas annos aliquot exercuisset, tandem Osnaburgi (ubi degerat jam triennium, sed admonitus, magistratus eum abigere decreverat) cum uxore ob surreptam sibi pecuniam lites movet, qua

que angulo fornacis aliquod foramē quod fumus exire possit, Tunc repletur vesica ad medietatem aq. puteali, & res destillandæ minutim contusæ, eidem indantur, eiq; capitellum s. alembicum cum suis tubulis, uti figura apposta demonstrat, est firmiter in ponendum beneficio vesicæ bubulæ, ne aliquid exhalare possit, deinde in principio lentus ignis adhibendus, senlinque successus expectandus.

Elegans organum, ad eliciendum spiritus vini aliorumque aromaticum.

Tubuli è lamina alba stanno obducti. Sequitur delineatio instrumenti.

*Descriptio
instru-
menti.*

En. Explicatio litterarum A. B. C. D. E. F. Capitellum. G. G. Focus ubi capitellum è vesica exoritur, fermento inungitur. H. I. vesica ænea, K. fornax. L. spiraculum, M. locus pro extrahendis cineribus: N. O. Sedes s. hypoxidium. P. vas ligneum Q. recipiens vitrcum.

§ 11. Vas Ligneum in sui medio foramen habere debet, per quod transire possit tubulus, quo transmissio, foramen obturaretur cera aut linteis, & aqua repleatur.

§ 12. Possumus etiam alio modo elicere subtilissimum vini spiritum, si spiritus vini semel destillatus deinde sæpius rectificetur in balneo Mariæ, donec, (quæ probandi ratio est) accensus in Cochleari spiritus planè avolet, nullo post se relicta humiditate. Sed plebeji homines contra sentiunt, qui ubi uti volunt aq. vitæ, prius illum accendunt & spiritum avolare faciunt, quem existimant esse nihil aliud quam impuritates sulphureas vini adusti, bibuntque quod remanet, quod tamen nihil aliud est, quam crassior & impurus humor, quem tamen gustui gratum, reddunt additione sacchari. Eodem modo quo delirantes illi compositores, bellariis solent adhibere vinum, è quo dicunt se sulphur prius accensum absumere, & ita vinum depurare, imo sunt in ea sententia, quod vinum ardet diutius, & plus absumi sulphuris, cum tamen illud signum sit, vinum fuisse generosum & optimum. Dicunt insuper vinum sic depuratum non petere caput, quod sanè ita se habet, quod enim remanet, & ab ipsis bibendo absumitur, nihil aliud est, quam impuritas aquea, quæ caput vapore suo afficere nequit, quia virtute spirituosâ per accensionem est privata, aliumque saporem nanciscitur ex adhibito cinnamomo, zinzibere, saccharo similibusque additamentis, alioquin stomachus jure merito erga eos artifices conqueri posset, quibus ego hic valedicere volo, eosque monere ut pœnitentiam agant, ne regno Dei excludantur, uti serio idem inculcat sanctus Paulus I. Corinth. 6.

*Alis factis
accendens
de spiritu
vini & o-
lia bona
vina.*

F I N I S.

Deo laus & Honor in secula.

INDEX

Digitized by Google

INDICES RERUM AC VERBORUM

Memorabilium Copiosissimi

Operum omnium

JOANNIS WIERI

Quorum primus ille de prestigiis Demonum &c.

Prior numerus Paginam, posterior Paragraphum designat.

A. *Adulterii poena.* 244.2

A <i>Aren an magus fuerit.</i>	101.18	<i>Adulterii quando jure civili puniatur.</i>	593.4
<i>Abacuc ab angelo per aërem delatus.</i>	194.4	<i>Egyptii animalibus divinos honores tribuerunt.</i>	11.2
<i>Abaddon demon, Græci ἀπολλύωμ, quid significet.</i>	67.10	<i>maximi cultores idololatriæ.</i>	121.5
<i>Abbaris magus.</i>	98.6	<i>Egyptiorum magia unde originem ducat.</i>	8.2
<i>Abdis Bab. Episc. locus de Waldath deo.</i>	11.7	<i>et 97.1</i>	
<i>Abel à Caino fratre occiditur. an magus fuerit.</i>	8.5	<i>sacerdotes magos fuisse.</i>	100.14. & 357.2
<i>Abigor demon.</i>	651.12	<i>Egyptiis 666. genera sacrificiorum fuisse.</i>	13.8
<i>abnegantes fidem Christianam abnegationis vera exemplum.</i>	444.5	<i>Aër cur inter deos geniales sit connumeratus.</i>	13.6
<i>Abraham an magus fuerit.</i>	101.18	<i>Aëris turbatio ingens.</i>	220.27
<i>Accius Navonis cotè novacula dividit.</i>	119.14	<i>Aëra concitare posse demonem.</i>	187.3
<i>Achabi historia.</i>	531.10	<i>nullo modo à Lamæis turbari posse.</i>	210.1
<i>Achemenidas planta ad quid utilis.</i>	484.6	<i>Æsculapii magia.</i>	357.2
<i>Achillis anima ab inferis evocata forma demon Maximiliano Imperatori apparet.</i>	131.2	<i>Æthiopia magia unde venerit.</i>	95.1
<i>acículas duas Dufeldorpii mulier quadam deglutit.</i>	284.9	<i>Æthiopiæ herba usus.</i>	384.3
<i>aconitum quis primum invenit.</i>	545.3	<i>Ætius characteribus magicis usum esse.</i>	406.1
<i>Acquirentes concilii decretum contra magos.</i>	470.17	<i>Affliccio qualiscunq; patienter ferenda.</i>	433.1
<i>acus à muliere deglutita, exq; ea noxa.</i>	284.8	<i>Afri infantes palà Saturno immolabant.</i>	17.4
<i>deglutita Venetiis à virgine quadam, cum lotio excreta</i>	320.21	<i>Affrorum sacerdotes à Tyberio suspensi.</i>	17.4
<i>acus, mulier maleficio lesa, vomit.</i>	292.1	<i>Agamemnonis filia Iphigenia mactata.</i>	16.2
<i>acus plurimarum pueri demoniaci Amsterdami vomitu rejiciunt.</i>	296.1	<i>Agathensis concilii decretum contra magos.</i>	470.19
<i>Adæ libri magici sub falso titulo circumferuntur.</i>	101.18	<i>Agares demon.</i>	650.2
<i>Adamum fuisse medicum.</i>	253.3	<i>Aglaopbotidis herba vires.</i>	416.4
<i>S. Adalberti anathema magicum.</i>	371.2	<i>Agnan demon apud Americanos.</i>	76.24
<i>Adamantis lapidis virtutes.</i>	412.5	<i>Agrippa herus & præceptor Wieri.</i>	260.2
<i>Adolphi Clarebachi efficax oratio.</i>	450.4	<i>cur aliquando à Wiero laudetur, aliquando non.</i>	625.6
<i>Adolphi comitis à Nassau prudentia.</i>	508.6	<i>Agrippa defensio.</i>	111.11. mors ibidem. 12
<i>Adonis demon.</i>	11.5	<i>Agrippa testimonium de Tritemio.</i>	628.10
<i>Adramelech demon.</i>	10.3	<i> censura de suis libris de occulta philosophia.</i>	610.28
<i>Adrianus Nicolai Geldric cancellarius.</i>	465.4	<i>de Agrippa Tritemii judicium.</i>	628.10
		<i>Anquarvicia quid sit, & qui ea sint usi.</i>	134.14
		<i>Alba mulieres demones.</i>	75.21
		<i>Albanie incolæ quales.</i>	263.4
		<i>Albanilacus exundatio.</i>	138.10
		<i>Albasha.</i>	338.6
		<i>Albertus Bremensis episcopus magus.</i>	358.4

I N D E X

<i>Albertus Teutonicus</i> cujus <i>magia cognitionem</i> <i>babuerit.</i>	629.11	<i>Amon</i> vel <i>Amon demon.</i>	650.5
<i>Alchindus magus.</i>	98.6	<i>amor</i> & <i>timor fortes imagines</i> <i>figur.</i>	184.3
<i>Alchindi Arabis error.</i>	392.6	<i>amoris curatio</i> <i>magica</i>	381.7
<i>contra Alchindum Ioan. Franz. Picus.</i>	379.10	<i>vis.</i>	112.2
<i>Alchymia quid tribuat</i> <i>author</i> & <i>medici.</i>	153.4	<i>amorem</i> <i>cujusdam mulieris conciliandi</i> <i>modus</i> <i>magicus.</i>	385.7
<i>Alciati sententia de Lamiarum innocentia.</i>	521.1	<i>que res concilient.</i>	270.2. & 271.5
<i>Alcimi carmen de diaboli operibus.</i>	63.12	<i>Amoymon demon.</i>	603.68
<i>Alcmena.</i>	237.2	<i>Amphionem Thebanum magum fuisse.</i>	99.9
<i>Alcoranus sacrum volamen esse, cur credatur.</i>	59.4	<i>Amsterdami pueri circiter triginta misere à</i> <i>demonio exagitati.</i>	292.1
<i>Alea inventor.</i>	77.1	<i>amuletorum physicorum virtutes.</i>	409.2
<i>ἀλαζγοσύνη quid, & unde orta sit.</i>	136.6	<i>Amy demon.</i>	662.60
<i>Alexander I. Romanus pontifex aque lu-</i> <i>stralis consecrationis auctor.</i>	414.16	<i>Anacephaleosis de Lamiis.</i>	547.1
<i>Alexander Tyrum expugnat.</i>	24.4	<i>anachitidis lapidis virtutes.</i>	411.5
<i>Alexandri & Darii consilium unde demon</i> <i>prænoverit.</i>	24.3	<i>anagallidis rubro flore ad quid utilis.</i>	409.2
<i>Alexandri ab Alexand. locus de miro quodam</i> <i>speculo.</i>	43.12	<i>anathema magicum.</i>	370.7
<i>Alexandro Severo qui versus in Virgilio obve-</i> <i>nerint de regno.</i>	137.8	<i>Anamelech demon.</i>	10.3
<i>Alexandrum Trallianum magicis chara-<i>cteribus</i> usum esse.</i>	406.1	<i>Ancyritani concilii constitutio seu decretum</i> <i>de mago.</i>	469.9
<i>Alissi in domo suspensi virtus.</i>	411.4	<i>Andas demon.</i>	661.53
<i>allegationis usus apud medicos.</i>	406.1	<i>Andreas Masius.</i>	89.1
<i>Almadal.</i>	98.6. & 114.10	<i>Andreas medicus.</i>	417.5
<i>Alocer demon.</i>	663.63	<i>Andrea Tiraquelli lex concubialis.</i>	276.13
<i>ἀλοφροσύνη quid.</i>	134.15	<i>Androsalpbu demon.</i>	661.54
<i>alruue.</i>	240.8	<i>Androgei cades quibus rebus fit placata.</i>	16.2
<i>Alrumma.</i>	161.3	<i>Angeli an sint creatura. 7. 4. quales & ad</i> <i>quid conditi sint à Deo.</i>	2.4
<i>Aliba & Moleagri fabula.</i>	204.7	<i>de Angelorum lapsus causa qui Theologi scri-</i> <i>pserint.</i>	4.1
<i>Amatoria pocula quantum valiant.</i>	272.1	<i>angelorum & diaboli distinctio.</i>	80.9
<i>Amatoria pocula tres ordine abbates interem-</i> <i>pti.</i>	271.5	<i>ministerio cur Deus utatur.</i>	434.2
<i>Ambrosii locus de omnipotentia Dei.</i>	84.13	<i>natura & officium.</i>	2.4
<i>Ambrosium eadem hora Mediolani & Turo-</i> <i>nis in Martini exequiis fuisse.</i>	119.17	<i>angelos nescire futura.</i>	263
<i>Amduscias demon.</i>	661.52	<i>anima beatorum, magorum carminibus à de-</i> <i>signata à Deo sibi non evocatur. 135.4</i> <i>quot modis appareant. 37. 6. an subjectum</i> <i>cujuspiam rei assumere possit. 603.14</i>	36.5
<i>amentes quid efficiat.</i>	224.6. & 272.5	<i>animarum apparitiones unde, & quo tempore</i> <i>fiant.</i>	36.5
<i>Americorum mosin petendis oraculis.</i>	76.26	<i>animas in manu Dei existentes diabolus à sua</i> <i>quiete turbare non potest. 87. 1. mortuorum</i> <i>quibus prestigium demon ludificare solet.</i>	238.5
<i>sacerdotes.</i>	ibid.	<i>34. 1. multas defunctorum per se expressit</i> <i>se viva voce causam purificationis.</i>	36.3
<i>Ammonise hostiae humanas Molech Deo im-</i> <i>molabant.</i>	15.1	<i>animalcula cum urinis excreta.</i>	316.7
<i>Ammoniarum idolum.</i>	10.3	<i>animalia perfecta & imperfecta que sint.</i>	238.5
		<i>animalium feritates quid demos.</i>	409.2

I N D E X.

<i>animalia nulla ex se conipere.</i>	238.4	<i>Apollonium à Smyrna celer. imò Ephesum</i>	
<i>na à malefici inficiantur, conjuratio super-</i>		<i>translatum esse.</i>	119.7
<i>stitiosa.</i>	455.4	<i>apostata qui dicatur,</i>	538.25
<i>animantia si præter naturam quid pati vi-</i>		<i>Appian Grammaticum Homeri animam ab in-</i>	
<i>deantur, quid faciendum sit.</i>	458.1	<i>ferri evocat.</i>	131.2
<i>animantium morbis prohibendus suffimentum</i>		<i>L. Apulejus ob artè magicam damnatus.</i>	466.6
<i>utile.</i>	ibid.2	<i>Apuleii fabula. I 18. 12. & 167. 18. & 332. 4</i>	
<i>pestes.</i>	348.1	<i>metamorphosis.</i>	99.9. & 189.1
<i>animantia quomodo ledant venefici.</i>	277.1	<i>apud regulum cur lamia devorent.</i>	484.6
<i>Anna Lemgov virgo mortalis à diabolo mirè</i>		<i>Apuscorus magus.</i>	98.6
<i>exagitata.</i>	302.3	<i>aqua cribro hausta.</i>	119.15
<i>Anna à Virmon venenù propinatum.</i>	267.12	<i>aque lastralis varius usus.</i>	114.16
<i>Arnabergius demon.</i>	72.7	<i>aquam insalubrem Hierichuntis quibus rebus</i>	
<i>annulus nuptialis.</i>	381.7	<i>Elizæus salubrem reddiderit.</i>	114.17
<i>annuli magici figura & virtus.</i>	382.	<i>Arabes quid de lapsu demonum senserint. 25</i>	
<i>annulo inclusa radice demonem extrahente</i>		<i>quantum honorem tribuerint magica arti.</i>	100.12
<i>historia.</i>	415.1	<i>Arabum vaticinia.</i>	143.4.
<i>annulorum usus apud medicos.</i>	406.1	<i>dii.</i>	12.2
<i>magicorum nuge.</i>	381.5	<i>Arbasel libellus magicus.</i>	111.13
<i>Anquirensis concilii decretù de Lamiis.</i>	522.4	<i>Arcadum transformationis in feræ explicatio.</i>	333.9.
<i>Anselmus Parmensis cujus magia cognitionem</i>		<i>sacrificia.</i>	124.13
<i>habuerit.</i>	623.11	<i>arena per alvum mulieris reddita.</i>	295.2
<i>anser in Scotia ex arboris fructibus in a-</i>		<i>Arcopagitarum sententia de veneficiis.</i>	546.5
<i>quam decidentibus nascuntur.</i>	238.5	<i>Arescusa virgo in marem mutata.</i>	337.1
<i>Antonius Helioabalus magus.</i>	98.8	<i>argenturæ vitæ vetula quadam marito suo</i>	
<i>antirrhison herba ad quid utilis.</i>	411.2	<i>propinat.</i>	268.14
<i>Antisthenes Atheniensis magus.</i>	98.8	<i>arioli qua pena afficiendi.</i>	463. 1. & 467.1
<i>Antonini Caracalla edictum contra magos,</i>			& 520.2
	405.4	<i>Aristei anima corvi effigie visa.</i>	38.3
<i>Antonius archiepiscopus Coloniensis.</i>	310.6	<i>Aristodemus siltam & seipsum jugul at. 16. 2</i>	
<i>Antonius Horæus.</i>	482.5	<i>aristolozie radix ad quid utilis.</i>	411.2
<i>Antonius Sucquetus.</i>	258.2	<i>Aristomenis Messeni cor. ex ætæum pilis refer-</i>	
<i>Antonii Sucqueti filii uxor miserè vexata à</i>		<i>sum.</i>	319.15
<i>demonio.</i>	ibidem.	<i>Aristophanis locus de Eurycle mago.</i>	92.13
<i>D. Anton. quomodo distinguat demones.</i>	79.6	<i>Aristotelis sententia de Lamiis.</i>	493.2
<i>Antonii Egypti. Lucina cum demonibus.</i>	435.5	<i>de hippomanes.</i>	274.5
<i>Antonii Sabellici verba de veneficiis horren-</i>		<i>Aristotelici negant demones.</i>	1.2
<i>dis.</i>	264.2	<i>Arnaldus de Villa nova cujus magia cognitio-</i>	
<i>Appennini montis incolarum superstitio in</i>		<i>nem habuerit.</i>	629.11
<i>tempestatibus. arcendæ.</i>	414.14	<i>Arnaphis magus.</i>	98.6
<i>Apionis sinistra opinio de Mose.</i>	102.19	<i>Arphaxat magus fulguris ictu mortuus.</i>	104.3
<i>aproxii usus in magia.</i>	115.3	<i>Arrianorum secta.</i>	518.13
<i>Apollinaristarum hæresis.</i>	518.12. & 13	<i>Asfacius Christi nomine demoniù expellit.</i>	450.3
<i>Apollo Deus.</i>	12. 3. & 13. 5	<i>arsenici usus.</i>	266.7
<i>Pythius unde sit dictus.</i>	139.2	<i>Artemisia verba consecrata usus & virtutes.</i>	113.11
<i>Apollonius Tyaneus magnus.</i>	98.6		
<i>puellam Romæ à mortuis suscitavit.</i>	131.2		
<i>Apollonii Moloni sinistra opinio de Mose.</i>	102.19		

<i>Artephtii ars.</i>	114.10	<i>in Auguriis quæ observata sint.</i>	91.9
<i>ritus incantationum.</i>	118.13	<i>Augustini locus de abolitione oraculorum.</i>	19.3
<i>Artephium fuisse magum.</i>	99.9	<i>item de demonum studiis.</i>	61.7
<i>arteria aspera.</i>	282.3	<i>de diaboli origine. 3. 7. de diaboli maci-</i>	
<i>arthritis curatio magica.</i>	377.5	<i>bus. 23. 1. de diabolo, an hominum or-</i>	
<i>aruspices quomodo apparitiones spectrorum o-</i>		<i>rationes fiat. 88. 3. de divinatione. 12. 11</i>	
<i>lim Romæ interpretati sint.</i>	42.8	<i>de omnipotentia Dei.</i>	84.13
<i>quomodo sint puniendi.</i>	520.2	<i>de Samuelis apparitione.</i>	128.1
<i>αεϋδμῆστροία quid.</i>	136.4	<i>de Donatistarum improbitate.</i>	514.4
<i>Asikpassa Deus Turcarum, quem in matri-</i>		<i>de hereticis non enecandis.</i>	509.2
<i>monio invocant.</i>	14.10	<i>de transformatione hominis.</i>	332.4
<i>Asia quomodo ad Macedones pervenerit.</i>	24.3	<i>Augustini Stenehi sententia de Sibyllarum v-</i>	
<i>Asima demon.</i>	10.3	<i>raculis.</i>	611.52
<i>asini mira docilitas.</i>	58.1	<i>Augustus Caesar oculis lucidissimis predictus.</i>	263.4
<i>in Asinum juvenis mutati figmentum.</i>	189.1	<i>Avitus Alcinus Episcopus Viennensis.</i>	124.11
<i>Asmodeus demon.</i>	66.4. & 657.35	<i>Avli Gelli verba de veneficis.</i>	546.6
<i>Asmundus demortuus luci restitutus.</i>	607.22	<i>Aurélianensis concilii decretum contra magos.</i>	470.15
<i>asphali usus & virtus in arcendis demoni-</i>			422.1
<i>bus.</i>	411.1	<i>Aurélianensis spiritus exorcismi celebratio histo-</i>	
<i>Assur imago diaboli.</i>	70.28	<i>ria.</i>	422.1
<i>Affyr quæritum bonorem Zoroastri tribue-</i>		<i>Aureliani Imperatoris clementia erga fami-</i>	
<i>rint. 97. 3. quid de demonum lapsu sense-</i>		<i>neum exim.</i>	524.3
<i>rint. 2. 5. quem Deum coluerint.</i>	10.3	<i>Ausonius reprehenditur.</i>	338.4
<i>maximi cultores magiæ.</i>	100.1.2	<i>Ausonii versus de quadam venefica.</i>	267.10
<i>Affyriorum monarchia devastatorem unde</i>		<i>Αεϋδμῆστροία quid.</i>	134.70
<i>demon prævoerit.</i>	24.5	<i>Aym demon.</i>	661.56
<i>Astaroth demon. 10.4. & 398.1. & 656.28</i>		<i>Ayperos demon.</i>	652.16
<i>Astarte demon.</i>	10.3		
<i>αεϋμῆστροία quid sit.</i>	136.3		
<i>astrologi cujusdam miserabilis interitus.</i>	148.9		
<i>astrologica à magicis quid differant.</i>	391.4		
<i>Asuis & Asmundi pactum.</i>	606.22		
<i>Atalanta & Meleagri fabula.</i>	204.7		
<i>Ates dea sub nomine quid Homerus intelligat.</i>	2.5		
<i>Athanasii locus de abolitione oraculorum.</i>	19.3		
<i>sententia de hereticis non enecandis.</i>	512.10		
<i>item de jejuniis.</i>	440.3		
<i>Athenienses quotannis septem adolescentes &</i>			
<i>totidem puellas in Cratam Minos auro devo-</i>			
<i>randas miserunt.</i>	16.2		
<i>Atheniense & Persarum prelium.</i>	43.10		
<i>Athenodori philosophi obfirmatus contra de-</i>			
<i>monis terriculamenta animus.</i>	40.3		
<i>Atrebatii lamiæ complures combusti.</i>	205.8		
<i>avaritia exemplum.</i>	212.7		
<i>augures quæ pœna sint puniendi secundum le-</i>			
<i>gēs.</i>	467.2		

B.

B aal demon.	10.3
Baal Zepban idolam.	230.4
Baalberith demon.	115
	131.
Baalim demon.	131.
Baasar radix & locus.	416.3
Babylonica captivitatæ causa.	160.3
Babylonii quos Deos coluerint.	10.3. & 112.
Babyloniorum magia unde originem ducat. 8.	2. & 97.1
Baccharis herba virtus.	411.4
Bacchus unus ex diis selectis.	13.6
Biel demon.	650.1
Bajanus se in lupum transformari posse cre-	
didit.	336.5
Balan demon.	662.64
Baldi censura de Lamiarum confessione.	520.4
Balduni Ronseii iudicium de Opere profi-	
giantum demonum Wieri.	446.1
balis herba quæ magi usi sunt.	131.3
	131.3

I N D E X.

<i>balsamum quo veteres reges sunt inuncti.</i>	415.	<i>D. Bernardo demon apparet.</i>	48.9
<i>Balsami in Ecclesia Romana consecratio.</i>	18	<i>Bestiatarum maleficii curandi modus vulgaris.</i>	454.1
<i>Balthazaris successoris Nabucadnezar insomnium.</i>	643.6	<i>in Bestias homines non transformari maleficio. 331. I. hominum transformatio phantastica quomodo fiat.</i>	189.1
<i>bangue planta.</i>	227.4	<i>Bifrons demon.</i>	660.45
<i>baptismatis aqua & missa usus in magicis artibus. 110. 9. vim externa exemptione tolli non posse.</i>	171.2	<i>Birru demon.</i>	653.22
<i>Barbas demon.</i>	650.3	<i>Baoti quem Deum coluerint.</i>	12.12
<i>Barbates demon.</i>	ibid.6	<i>Baotiorum lingua.</i>	ibid.4
<i>Bardi Druida.</i>	17.3	<i>Boethius in quibus historicum munus sit sequutus.</i>	202.3
<i>Bartholomaeus Pisanus.</i>	49.8	<i>Boethii fabula de incubo demone.</i>	251.2
<i>Bartolus Richius L. I. Doctor.</i>	643.1	<i>historia ubi non fides sit tribuenda. 633.19</i>	633.19
<i>Bartoli sententia de Lamiarum potentia & pena.</i>	121.31	<i>carmen de Vlyssis sociis.</i>	331.2
<i>Baragilvov quid sit.</i>	95.28. & 530.9	<i>Bolphi demon qualis sit.</i>	656.27
<i>Bathym demon.</i>	651.10	<i>Bombardarum ictus quid prohibeat.</i>	405.6
<i>Batscumbassa Deus apud Turcas.</i>	14.11	<i>Bononia mulier à demone exagitata. 321.2</i>	321.2
<i>Βοδύλυγος quid sit.</i>	125.3	<i>cajusdam venefici facinus.</i>	266.7
<i>Beal demon qualis.</i>	656.27	<i>Bononienses qua pena Lamiarum afficere soleant.</i>	523.1
<i>Beelphégor quid significet, & à quibus sit cultus.</i>	10.3	<i>Bonrenbrouch in arce quidam à demonio miserè vexatus.</i>	293.3
<i>Beelzebub princeps demoniorum.</i>	9.3	<i>Botavovavveta quid sit.</i>	335.17
<i>legatos emittit ad interficiendum Franciscum.</i>	50.10	<i>Bohnicorum populorum septentrionalium incantationes.</i>	116.8
<i>Behemoth quid significet.</i>	65.2	<i>Botis demon.</i>	651.9
<i>Bel quid significet, & quorum Deus fuerit.</i>	9.3	<i>Boves ab esu quid exterreant.</i>	277.1
<i>Belial demon.</i>	654.23	<i>Boum pestilentia.</i>	394.2
<i>Bellona dea.</i>	13.6	<i>Bristaci in Basiliensi diocesi unguentum terribile à Lamis confectum.</i>	168.1
<i>bestiis humanis placata.</i>	17.4	<i>Brugis mulier misere vexata à demonio.</i>	258.2
<i>Bellonius opium sine nocumento comedit.</i>	226.2	<i>Brugensis vetula fucata religio.</i>	389.9
<i>benedicta herba virtus.</i>	411.2	<i>Brutus Romanum imperium obtinet.</i>	137.8
<i>benedictionis formula vulgò in maleficii curatione usurpata.</i>	299.1	<i>M. Bruto demon apparet.</i>	42.6
<i>Benedictus quomodo pontificatum sit adeptus. 358.4. equo nigro post mortem vestus. 47.3</i>	47.3	<i>Bruxa.</i>	192.4
<i>Benedicti novi mors.</i>	48.4	<i>Bryonia radix ad quid utilis.</i>	411.2
<i>Berengarii error.</i>	519.14	<i>Bucardus comes de Luca interfectus.</i>	73.13
<i>Berish demon.</i>	656.27	<i>Bucolica qui scripserint.</i>	458.1
<i>Bernatium monachorum tragedia venefica.</i>	227.6	<i>Budericia mulier demoniaca miserè vexata.</i>	339.2
<i>Bernhardus Cronenburgus medicus.</i>	319.16	<i>Buer demon.</i>	651.7
<i>Bernhardus episcopus Hildesheimensis ducatum Visenburgensem invadit.</i>	73.13	<i>Busones fugandi modus magicus.</i>	376.4
		<i>Bulaphie ars.</i>	114.10
		<i>Bune demon.</i>	655.24
		<i>Busac demon.</i>	650.4
			Byleth

I N D E X

<i>Dysiducis puella quaedam à demone vexata.</i>	306.5	unguento.	323.4
<i>Eyleth demon.</i>	652.20	<i>Cardani verba contra magos.</i>	391.5
<i>Bythia monstrosa farina in Scythia.</i>	262.2	<i>de lamis.</i>	493.3
C.			
C <i>acrinolaa vel Caastimolar demon.</i>	652.18	<i>Carminum usus apud medicos.</i>	406.1
<i>Cabala à magia infami vitiosa.</i>	101.17	<i>Carnibus vesci diebus à pontifice Rom. vetitu</i>	174.6
<i>Cabalistica artis usus.</i>	142.2 & 143.4	<i>quando liceat.</i>	174.6
<i>Caedemon unde dictus.</i>	66.8	<i>Carnifex quidam in ducatu Wirtenbergico</i>	277.2
<i>Cain Abelem interfecit.</i>	8.5	<i>pasca pecoris venenis inficit.</i>	388.6
<i>Calchansis & Tiresia vaticinia de humanis</i>	15.2	<i>Carnificis pertinacia Antverpia.</i>	466.6
<i>victimis.</i>	15.2	<i>Carolus 7. Rex Gallie Egidium regni marif</i>	640.1
<i>Calculus gypseus in consillarum faucium ab-</i>	315.2	<i>chalcum sustendit ob magiam.</i>	176.12
<i>cessu repertus.</i>	315.2	<i>Carthaginiensis concilii decretum contra ma-</i>	470.16
<i>Calculi ad centrum & viginti tres in bilis rece-</i>	ibid.4	<i>gos.</i>	470.16
<i>ptaculo inventi.</i>	76.23	<i>Casali venefica & venefici complures capti.</i>	265.5
<i>Calceborum Dei effgies horribilus.</i>	76.23	<i>Cassini ex virgine puer factus.</i>	317.1
<i>Caldenbroce in arce virgo quaedam à demone</i>	32.10	<i>Cassari Barcolti Epistola de Opere Wieri.</i>	643.1
<i>miserè agitata, à Wiero curatur.</i>	32.10	<i>Cassiani sententia de diaboli prorsione.</i>	88.4
<i>C. Caligula potionatus ab uxore.</i>	273.4	<i>de demonum potestate.</i>	81.3
<i>Callicia herba usus in magia.</i>	185.3	<i>Cassii Parmensis interitus.</i>	41.4
<i>Callisthenes veneficus Lucium Lucullum inter-</i>	272.4	<i>Cassio Parmensi quaedam apparuit.</i>	ibid.
<i>fecit.</i>	272.4	<i>Castoris natura.</i>	167.18
<i>Cambyfes magus.</i>	98.6	<i>Catalepsi à melancholico sanguine,</i>	447.5
<i>Cameli saltatio.</i>	58.2	<i>Catharina Loe historia.</i>	448.4
<i>Campana pulsu in die D. Ioan. lemures & la-</i>	361.3	<i>Catoni membra luxata carmine sanata.</i>	376.5
<i>miar pulsari.</i>	361.3	<i>Caupona regina descriptio apud Apulianum.</i>	167.18
<i>Campana baptizata an tempestates pellant.</i>	21.4	<i>Caym demon.</i>	659.40
<i>Campanarum baptismus & exorcismus.</i>	20.2	<i>Cerberus demon.</i>	652.17
<i>sonitus an grandinem avertere possit.</i>	579.10	<i>Ceremonia inania rerum simulachra.</i>	418.3
<i>Canibalium idololatria.</i>	135.19	<i>Ceremoniis pueros occidi non posse.</i>	172.1
<i>Canis rabidi morsus remedium Paracelsifi-</i>	411.4	<i>Geres dea.</i>	12.6
<i>cum. 631. 15. Curatio magica. 377. 6. Cura-</i>	661.51	<i>Ceromantia quid.</i>	134.13
<i>tionem ad quos medici inepti referas. 156. 1</i>	481.4	<i>Cethim terra.</i>	24.4
<i>Canis nigri fel ad quid utilis.</i>	412.5	<i>Chaldei Lecamantia cultores.</i>	132.3
<i>Carabia demon.</i>	256.3	<i>qua panna sint afficiendi. 467. 2. quantum</i>	100.12
<i>Carceris & custodia discrimen.</i>	639.4	<i>honorem magica arti tribuerint.</i>	100.12
<i>Carchedonii lapidis virtutes.</i>	108.2	<i>Cham filius Noe primus magia cultor.</i>	97.1.
<i>Cardanus reprehenditur.</i>	486.63	<i>& 658. 36. ejus execratio.</i>	8.1
<i>Cardani censura de lamis.</i>	486.63	<i>Chamos demon.</i>	10.3
<i>libri de subtilitate.</i>	486.63	<i>Chanaan quod simulachrum extruxerit.</i>	11.6
<i>Cardani sententia de lamiarum imaginationi-</i>	486.63	<i>Channon piscem ex seipsa nasci.</i>	239.7
<i>bns. 202. 3. item confessione.</i>	486.63	<i>Characterum usus apud medicos</i>	406.1
		<i>magicorum nugae.</i>	381.5
		<i>Characteribus nō inesse adivos virtutes.</i>	392.6

I N D E X.

<i>Charadii virtus.</i>	263.5	<i>adusta qualia semina pariat.</i>	185.6
<i>Charoibes sacerdotes apud Americanos.</i>	76.26	<i>Cholericus vapor qualis insomnia moueat. ib.</i>	
<i>Charondas magus.</i>	98.6	<i>Chymia quantum tribuat auctor.</i>	153.4
<i>Chartula inanis collo subnexa.</i>	404.2	<i>Ciccus Ascalus Florentinus cuius magia cognitionem habuerit.</i>	629.11
<i>Chasaph Hebraica ditio quid significet.</i>	89.2.	<i>Ciceronis locus de demone qui Tagi apparuit.</i>	42.8
<i>Ch 587. 15. ad quid propriè spectet.</i>	90.4	<i>Ciceronis testimonium de Sibyllarum doctrina.</i>	619.46
<i>Chatrab quid.</i>	3363	<i>Cimeries demon.</i>	662.59
<i>Chas demon.</i>	659.37	<i>Circæ venefica. 545. 4. socios vlyssis in bestias mutauit.</i>	124. 13. & 333.9
<i>Chirurgus sceleratus.</i>	395.1	<i>Circæ omnipotentia descriptio.</i>	162.6
<i>Chirurgi cuiusdam facinus Cirioia.</i>	427.3	<i>Circenses ludi iussu damonis de nouo instituti.</i>	401.7
<i>Chirurgi indocti in quos referant inscitiam suam.</i>	152.1	<i>Circulatoris insignis exemplum.</i>	56.9
<i>Chiridirelles Deus apud Turcas, quem viatores invocant.</i>	14.10	<i>circulatores apud Fossas. 142.13. & 143.3</i>	
<i>Chriftina à demone adimi non posse.</i>	490.7	<i>Circumcellionum secta.</i>	514.3
<i>Chriftimatis vim externa exemptione tolli non posse.</i>	171.7	<i>Citæus magus.</i>	98.8
<i>Chriftiani regis Dacia in folliculo calculi complures inuenti.</i>	315.4	<i>Claudiani versus de Lauro.</i>	135.18
<i>Chriftiano homini qua necessaria sint.</i>	571.9	<i>Claudio Imperatori qui versus ex Virgilio regnum pradiixerint.</i>	137.8
<i>Chriftianos quàm varè diabolus illudat.</i>	19.1	<i>Clausa qua herba aperiuntur.</i>	384.3
<i>Chriftophorus Probus cancellarius Palatini.</i>	507.2	<i>Claustrorum apertio diabolica.</i>	383.2
<i>Chriftus ab hereticis magia infimulatus.</i>	102.20	<i>Clavus ferreus sub illasa cute latens & excisus.</i>	297.1
<i>an à demone fuerit delatus & raptus, an verò deductus saltem.</i>	193.7.	<i>Clavos mulier maleficio lasa evomit.</i>	292.1
<i>cur venerit.</i>	19.3. & 26.1	<i>Cleopatra venenum bibit.</i>	348.4
<i>Chrifti corpus post resurrectionem quale. 199.5</i>		<i>Clementis locus de demonum subtilitate. 23.2</i>	
<i>meritorum insignis contemptus.</i>	664.2	<i>sententia de demonum machinationibus.</i>	59.2
<i>miracula qualia fuerint. 97.5. nomen quare seductores precationibus & exorcismis immisceant. 419.7. nominis invocationis efficacia. 450. 2. promissio post lapsum hominis. 7.5. testimonium de medicis. 153.3.</i>		<i>Clementis & fratrum oculos quomodo Simon magus effascinarit.</i>	95.2
<i>Chriftum cur demones prius penitus, quàm Apostoli noverint.</i>	26.1	<i>clerici cuiusdam melancholia & insanitas.</i>	181.4
<i>cur diabolus tentarit.</i>	28.1	<i>Clivensis turris cygnea.</i>	254.4
<i>Chrifto nato cessarunt oracula.</i>	19.3	<i>Clivensis principis laus.</i>	638.3
<i>Chrysoliti lapidis virtutes.</i>	412.5	<i>prudencia. 506. 1. & 644.3</i>	
<i>Chrystostomi sententia de aptis sathana organis. 177. 1. de hereticis non enecandis. 511.7</i>		<i>Clivensium ducum ariginis vetustas unde comprobetur.</i>	254.4
<i>de Pythia vel A pollinis oraculo.</i>	139.3	<i>Clivæ cuiusdam chirurgi facinus.</i>	427.3
<i>de senus feminei fragilitate.</i>	178.1	<i>Cobares magus.</i>	98.6
<i>de anabemate.</i>	374.5	<i>Cobali demones.</i>	72.8
<i>Choastes magus.</i>	99.01	<i>calibaturo Plato è sua Republ. exterminavit.</i>	238.4
<i>Choatre incantatores insignes.</i>	100. 13	<i>cali imaginibus nulla magica voces conveniunt.</i>	378.10
<i>Cholera morbus unde oriasur.</i>	283.6	<i>calo quem Deum profecerint Græci.</i>	12.5

I N D E X

<i>Albertus Teutonicus cuius magia cognitionem habuerit.</i>	629.11	<i>Amon vel Aemon demon.</i>	650.3
<i>Alchindus magus.</i>	98.6	<i>amor & timor fortes imagines signant.</i>	184.3
<i>Alchindi Arabis error.</i>	392.6	<i>amoris curatio magica</i>	381.7
<i>contra Alchindum Ioan. Franz. Picus.</i>	379.10	<i>viu.</i>	22.2
<i>Alchymia quid tribuat auctor & medici.</i>	153.4	<i>amorem cuiusdam mulieris conciliandi modus magicus.</i>	385.7
<i>Alciati sententia de Lemiarum innocencia.</i>	521.1	<i>que res conciliant.</i>	270.2. & 271.5
<i>Alcimi carmen de diaboli operibus.</i>	63.12	<i>Amoyen demon.</i>	687.68
<i>Alcmena.</i>	237.2	<i>Amphionem Thebanum magum fuisse.</i>	99.9
<i>Alcoranus sacrum volamen esse, cur credatur.</i>	59.4	<i>Amsterdami pueri circiter triginta miseri à demonio exagitati.</i>	292.1
<i>Alea inventor.</i>	77.1	<i>amuletorum physicorum virtutes.</i>	409.2
<i>ἀλατὶς ἰομεγεία quid, & unde orta sit.</i>	136.6	<i>Amy demon.</i>	662.60
<i>Alexander I. Romanus pontifex aqua lustralis consecrationis auctor.</i>	414.16	<i>Anacephalosis de Lemis.</i>	547.1
<i>Alexander Tyrum expugnat.</i>	24.4	<i>anachitidis lapidis virtutes.</i>	412.5
<i>Alexandri & Darii consilium unde demon prænoverit.</i>	24.3	<i>anagallidii rubro flore ad quid utilis.</i>	409.2
<i>Alexandri ab Alexand. locus de miro quodam speculo.</i>	43.12	<i>anathema magicum.</i>	370.7
<i>Alexandro Severo qui versus in Virgilio obvenierit de regno.</i>	137.8	<i>Anamelech demon.</i>	10.3
<i>Alexandrum Trallianum magicis characteribus usum esse.</i>	406.1	<i>Ancyritani concilii constitutio seu decretum de magu.</i>	469.9
<i>Alissi in domo suspensi virtus.</i>	411.4	<i>Andras demon.</i>	661.53
<i>allegationum usus apud medicos.</i>	406.1	<i>Andreas Masius.</i>	89.1
<i>Almadal.</i>	98.6. & 114.10	<i>Andreas medicus.</i>	417.5
<i>Alocer demon.</i>	663.63	<i>Andrea Tiraquelli lex omniumialis.</i>	276.13
<i>ἀλοκέρως ἰομεγεία quid.</i>	134.15	<i>Andraalphus demon.</i>	661.51
<i>alruna.</i>	240.8	<i>Androgi cades quibus rebus sit placata.</i>	16.2
<i>alrunna.</i>	161.3	<i>Angeli an sint creatura. 7. 4. quales & quid conditi sint à Deo.</i>	2.4
<i>Althæe & Moleagri fabula.</i>	204.7	<i>de Angelorum lapsus causa qui Theologi suspenderit.</i>	4.1
<i>Amatoris pocula quantum valent.</i>	272.1	<i>angelorum & diaboli distinctio.</i>	80.9
<i>venena.</i>	271.5	<i>ministerium cur Deus utatur.</i>	43.2
<i>Amatorio poculo tres ordine abbates interempti.</i>	274.8	<i>natura & officium.</i>	2.4
<i>Ambrosii locus de omnipotentia Dei.</i>	84.13	<i>angelos nescire futura.</i>	26.3
<i>Ambrosium eadem hora Mediolani & Turonis in Martini exequiis fuisse.</i>	119.17	<i>anima beatorum, magorum carminibus à designata à Deo sede non evocatur.</i>	125.4
<i>Amandus demon.</i>	661.52	<i>quot modis appareant.</i>	37.6. an subiectum cuiusquam rei affirmare possit.
<i>amantes quid efficiat.</i>	224.6. & 272.5		603.14
<i>Americorum mos in petendis oraculis.</i>	76.26	<i>animarum apparitiones unde, & qua tempore fiant.</i>	36.5
<i>sacerdotes.</i>	ibid.	<i>animas in manu Dei existentes diabolum ipsu quiete turbare non potest.</i>	87.1. mortuam quibus prestigia demon ladicare solent.
<i>Ananias hostias humanas Moloch Deo immolabant.</i>	15.1		34. 1. multos defunctuorum per se expressit se viva voce causam purificationis.
<i>Ammonitarum idolum.</i>	10.3		36.3
			<i>animalcula cum urina excrta.</i>
			316.7
			<i>animalia perfecta & imperfecta que sint.</i>
			238.1
			<i>animalium feritates quid domat.</i>
			409.1

I N D E X.

<i>animalia nulla ex se concipere.</i>	238.4	<i>Apollonium à Smyrna celeberrimè Ephesum translatum esse.</i>	119.7
<i>no à maleficiis inficiantur, conjuratio superstitiosa.</i>	455.4	<i>apostata qui dicitur.</i>	538.25
<i>animantia se præter naturam quid pati videantur, quid faciendum sit.</i>	458.1	<i>Appion Grammaticus Homeri animam ab inferis evocat.</i>	131.2
<i>animantium morbis prohibendus suffimentum utile.</i>	ibid.2	<i>L. Apulejus ob artem magicam damnatus.</i>	466.6
<i>pestes.</i>	348.1	<i>Apuleii fabula.</i>	118.12. & 167.18. & 332.4
<i>animantia quomodo ledant venefici.</i>	277.1	<i>mesamorphosis.</i>	99.9. & 189.1
<i>Anna Lemgois virgo monialis à diabolo mirè exagitata.</i>	302.3	<i>apud regulam cur lamia devorent.</i>	484.6
<i>Anna à Virmonis venenū propinatum.</i>	267.12	<i>Apuscorus magus.</i>	98.6
<i>Amabergius demon.</i>	72.7	<i>aqua cribro hausa.</i>	119.15
<i>annulus nuptialis.</i>	381.7	<i>aque lustralis varius usus.</i>	114.16
<i>annuli magici figura & virtus.</i>	382.	<i>aquam insalubrem Hierichantis quibus rebus Elizabeth salubrem reddiderit.</i>	114.17
<i>annulo inclusa radice demonem extrahentis historia.</i>	415.1	<i>Arabes quid de lapsu demonum senserint. 25 quantum honorem tribuerint magice arti.</i>	100.12
<i>annulorum usus apud medicos.</i>	406.1	<i>Arabum vaticinia.</i>	143.4.
<i>magiorum nugæ.</i>	381.5	<i>dis.</i>	12.2
<i>Anquirensis concilii decretū de Lamiis.</i>	522.4	<i>Arbasel libellus magicus.</i>	111.13
<i>Anselmus Parmensis cuius magia cognitionem habuerit.</i>	629.11	<i>Arcadam transformationis in feræ explicatio.</i>	333.9.
<i>anseris in Scotia ex arboris fructibus in aquam decidantibus nascuntur.</i>	238.5	<i>sacrificia.</i>	124.13
<i>Antonius Heliogabalus magus.</i>	98.8	<i>arena per alvum mulieris reddita.</i>	295.2
<i>antirrhinum herba ad quid utilis.</i>	411.2	<i>Areopagitarum sententia de veneficiis.</i>	546.5
<i>Antiphones Atheniensis magus.</i>	98.8	<i>Aresusa virgo in marem motata.</i>	337.1
<i>Antonini Caracallæ edictum contra magos.</i>	405.4	<i>argenturum vivum vesicula quadam marito suo propinatus.</i>	268.14
<i>Antonius archiepiscopus Colonienfis.</i>	310.6	<i>arioli qua pena afficiendi.</i>	463. 1. & 467.1 & 520.2
<i>Antonius Hovæus.</i>	482.5	<i>Aristei anima corvi effigie visa.</i>	38. 3
<i>Antonius Suquetus.</i>	258.2	<i>Aristodemus filiam & seipsum jugulavit.</i>	16. 2
<i>Antonii Suqueti filii uxor miserè vexata à demonio.</i>	ibidem.	<i>aristologia radice ad quid utilis.</i>	411. 2
<i>D. Anton. quomodo distinguit demones.</i>	79.6	<i>Aristomenis Messonii cor. exortum pilis referunt.</i>	319. 15
<i>Antonii Egypti, luBa cum demonibus.</i>	435.5	<i>Aristophanis locus de Eurycle mago.</i>	92.13
<i>Antonii Sabellici verba de veneficiis horrendis.</i>	264.2	<i>Aristotelis sententia de Lamiis.</i>	493.2
<i>Appennini montis incolarum superstitio in tempestatibus. arceade.</i>	414.14	<i>de hippomanes.</i>	274.5
<i>Apionis sinistra opinio de Mose.</i>	102.19	<i>Aristotelici negant demones.</i>	1. 2
<i>aproxis usus in magia.</i>	115.3	<i>Arnaldus de Villa nova cuius magia cognitionem habuerit.</i>	629.11
<i>Apollinariistarum hæresis.</i>	518.12. & 13	<i>Arnapphis magus.</i>	98.6
<i>Apollo Deus.</i>	12. 3. & 13. 5	<i>Arphaxas magus fulguris ictu mortuus.</i>	104.3
<i>Pythibus unde sit dictus.</i>	139.2	<i>Arrianorum secta.</i>	518.13
<i>Apollonius Tyaneus magnus.</i>	98.6	<i>Arstinius Christi nomine demonium expellis.</i>	450.3
<i>puellam Romæ à mortuis suscitavit.</i>	131.2	<i>arsenicus usus.</i>	266.7
<i>Apollonii Moloni sinistra opinio de Mose.</i>	102.19	<i>Artemisia herba consecrata usus & virtutes.</i>	113.11

<i>Artephtii ars.</i>	114.10	<i>in Auguriis quæ observata sint.</i>	91.9
<i>ritus incantationum.</i>	118.13	<i>Augustini locus de abolitione oraculorum.</i>	19.3
<i>Artephium fuisse magum.</i>	99.9	<i>item de demonum studiis.</i>	61.7
<i>arteria aspera.</i>	282.3	<i>de diaboli origine. 3.7. de diaboli omni-</i>	
<i>arthritis curatio magica.</i>	377.5	<i>bus. 23. 1. de diabolo, an hominum o-</i>	
<i>aruspices quomodo apparitiones spectrorum o-</i>		<i>rationes scias. 88.3. de duogentiam.</i>	12.11
<i>lim Romæ interpretati sint.</i>	42.8	<i>de omnipotentia Dei.</i>	84.15
<i>quomodo sint puniendi.</i>	520.2	<i>de Samuelis apparitione.</i>	128.1
<i>αεϋθηστροια quid.</i>	136.4	<i>de Donatistarum improbitate.</i>	514.4
<i>Aſickpaſſa Deus Turcarum; quem in matri-</i>		<i>de hereticis non execandis.</i>	509.2
<i>monio invocant.</i>	14.10	<i>de transformatione hominis.</i>	332.4
<i>Aſia quomodo ad Macedones pervenerit.</i>	24.3	<i>Auguſtini Steuchi ſententia de Sibyllarum o-</i>	
<i>Aſima demon.</i>	10.3	<i>raclis.</i>	622.52
<i>aſini mira docilitas.</i>	58.1	<i>Auguſtus Ceſar oculis lucidiſſimis præditus.</i>	263.4
<i>in Aſinum juvenis muſati figmentum.</i>	189.1	<i>Avitus Alcimus Epicoſopus Viennenſis.</i>	124.18
<i>Aſmodeus demon.</i>	664. & 657.35	<i>Auli Gellii verba de veneficiis.</i>	546.6
<i>Aſmundus demortuus luci reſtitutus.</i>	607.22	<i>Aurelianenſis concilii decretum contra magi-</i>	
<i>aſphali uſus & virtus in arcendis demoni-</i>		<i>bus.</i>	470.15
<i>bus.</i>	411.1	<i>Aurelianenſis ſpiritus exorcismi celebratiſti-</i>	
<i>Aſſur imago diaboli.</i>	70.28	<i>ria.</i>	422.1
<i>Aſſyrii quantum honorem Zoroaſtri tribue-</i>		<i>Aureliani Imperatoris clementia erga ſemi-</i>	
<i>runt. 97. 3. quid de demonum lapſu ſenſe-</i>		<i>neum ſexum.</i>	524.3
<i>runt. 2. 5. quem Deum coluerint.</i>	10.3	<i>Auſenius reprehenditur.</i>	338.4
<i>maximi cultores magiæ.</i>	100.12	<i>Auſonii verſus de quadam venefica.</i>	267.10
<i>Aſſyriorum monarchia deſtaſationem unde</i>		<i>αεϋθηστροια quid.</i>	134.10
<i>demon prævoerit.</i>	24.5	<i>Aym demon.</i>	661.56
<i>Aſtaroth demon. 10.4. & 398.1. & 656.28</i>		<i>Ayperos demon.</i>	652.16
<i>Aſtarte demon.</i>	10.3		
<i>αεϋθαλαμτροια quid ſit.</i>	136.3		
<i>aſtologi cujuſdam miſerabilis interitus.</i>	148.9		
<i>aſtologica à magicis quid differant.</i>	391.4		
<i>Aſuii & Aſmundi pactum.</i>	606.22		
<i>Aſalanta & Melaagri ſabula.</i>	204.7		
<i>Ates dea ſub nomine quid Homerus intelligat.</i>	2.5		
<i>Aſhanafi locus de abolitione oraculorum.</i>	19.3		
<i>ſententia de hereticis non execandis.</i>	512.10		
<i>item de jejunio.</i>	440.3		
<i>Athenienſes quot annis ſeptem adoleſcentes &</i>			
<i>totidem puellas in Cretam Minos auro devo-</i>			
<i>tandas miſerunt.</i>	36.2		
<i>Athenienſium & Perſarum prælium.</i>	43.10		
<i>Athenodori philoſophi obfirmatus contra de-</i>			
<i>monis terriculamenta animus.</i>	40.3		
<i>Atrebati lamie complures combuſta.</i>	205.8		
<i>avaritiæ exemplum.</i>	212.7		
<i>augures qua pena ſint puniendi ſecundum le-</i>			
<i>gæ.</i>	467.2		
		B.	
		Baal demon.	10.3
		Baal Zepban idolam.	230.4
		Baalberith demon.	115
			322.
		Banhim demon.	416.3
		Baaras radix & locus,	160.3
		Babylonica captivitatæ cauſa.	10.3 & 112
		Babylonii quas Deos coluerint.	2 & 97.1
		Babyloniorum magi unde originem ducit.	8.
		Baccharis herba virtus.	411.4
		Bacchus unus ex diis ſelectis.	13.6
		Buel demon.	650.1
		Bajanus ſe in lupum transformari poſſe o-	
		didit.	336.5
		Balan demon.	662.62
		Baldi cenſura de Lamiarum conſeſſione.	520.4
		Baldini Ronſſei iudicium de Opere præſi-	
		giarum demonum Wieri.	646.1
		bolis herba qua magi uſi ſunt.	131.3
			111.6

I N D E X.

<i>balsamum quo veteres reges sunt uncti.</i>	415.	<i>D. Bernardo demon apparet.</i>	48.9
<i>Balsami in Ecclesia Romana consecratio.</i>	18	<i>Bestiarum maleficii curandi modus vulgariis.</i>	454.1
<i>Balthazaris successoris Nabucadnezar insomnium.</i>	642.6	<i>in Bestias homines non transformari maleficio. 331.1. hominum transformatio phantastica quomodo fiat.</i>	189.1
<i>bangue planta.</i>	227.4	<i>Bifrons demon.</i>	660.45
<i>baptismatis aqua & missa usus in magicis artibus. 110. 9. vim externa exemptione tolli non posse.</i>	171.2	<i>Birman demon.</i>	653.22
<i>Barbas demon.</i>	650.3	<i>Baoti quem Deum coluerint.</i>	12.12
<i>Barbas demon.</i>	ibid.6	<i>Baotiorum lingua.</i>	ibid.4
<i>Bardi Druida.</i>	17.3	<i>Boethius in quibus historicum munus sit sequutus.</i>	202.3
<i>Bartholomaeus Pisanus.</i>	49.8	<i>Boethii fabula de incubo demone.</i>	251.2
<i>Barzelus Richius L. l. Doctor.</i>	643.1	<i>historia ubi non fides sit tribuenda.</i>	633.19
<i>Bartoli sententia de Lamiarum potentia & pena.</i>	121.31	<i>carmen de Ulyssis sociis.</i>	331.2
<i>Barygibon quid sit.</i>	95.28. & 530.9	<i>Balsfi demon qualis sit.</i>	656.27
<i>Bathym demon.</i>	651.10	<i>Bombardarum ictus quid prohibeat.</i>	405.6
<i>Batiscumbassa Deus apud Turcas.</i>	14.11	<i>Bononiae mulier à demone exagitata.</i>	321.2
<i>Βοδιλυγος quid sit.</i>	125.3	<i>cujusdam venefici facinus.</i>	266.7
<i>Beal demon qualis.</i>	656.27	<i>Bononienses qua pena Lamiae afficere soleant.</i>	523.1
<i>Beelphégor quid significet, & à quibus sit cultus.</i>	10.3	<i>Bontenbrouch in arce quidam à demone miserè vexatus.</i>	293.3
<i>Beelzebub princeps demoniorum.</i>	9.3	<i>Boravogvortio quid sit.</i>	335.17
<i>legatos emissit ad interficiendum Franciscum.</i>	50.10	<i>Bochnicorum populorum septentrionalium incantationes.</i>	116.8
<i>Behemoth quid significet.</i>	65.2	<i>Boris demon.</i>	651.9
<i>Bel quid significet, & quorum Deus fuerit.</i>	9.3	<i>Boves ab esu quid exterreant.</i>	277.1
<i>Belial demon.</i>	654.23	<i>Boum pestilentia.</i>	394.2
<i>Bellona dea.</i>	13.6	<i>Bristiaci in Basiliensi diocesi unguentum terribile à Lamis confectum.</i>	168.1
<i>hostiis humanis placata.</i>	17.4	<i>Bragis mulier misere vexata à demone.</i>	258.2
<i>Bellonius opium sine nocumento comedit.</i>	226.2	<i>Brugenfis vetula fucata religio.</i>	389.9
<i>benedicta herbe virtus.</i>	411.2	<i>Brutus Romanum imperium obtinet.</i>	137.8
<i>benedictionis formula vulgò in maleficii curatione usurpata.</i>	299.1	<i>M. Bruto demon apparet.</i>	42.6
<i>Benedictus quomodo pontificatum sit adeptus. 358.4. equo nigro post mortem vectus.</i>	47.3	<i>Bruca.</i>	192.4
<i>Benedicti noni mors.</i>	48.4	<i>Bryonia radix ad quid utilis.</i>	411.2
<i>Berengarii error.</i>	519.14	<i>Bucardus comes de Luca interfectus.</i>	73.13
<i>Berish demon.</i>	656.27	<i>Bucolica qui scripserint.</i>	458.1
<i>Bernatium monachorum tragedia venefica.</i>	227.6	<i>Budericia mulier demoniaca miserè vexata.</i>	339.2
<i>Bernhardus Cronenburgius medicus.</i>	319.16	<i>Buer demon.</i>	651.7
<i>Bernhardus episcopus Hildesheimensis ducatum Visenburgensem invadit.</i>	73.13	<i>Busones fugandi modus magicus.</i>	376.4
		<i>Bulappie ars.</i>	114.10
		<i>Bune demon.</i>	655.24
		<i>Busas demon.</i>	650.4
			Byleth

INDEX

<i>Insidiosa puella quaedam à demone venata.</i>	306. 9	<i>unguento.</i>	323. 4
<i>Byleth demen.</i>	652. 20	<i>Cardani verba contra magos.</i>	332. 9
<i>Bythia monstrose femina in Scythia.</i>	262. 2	<i>de lamis.</i>	493. 3
C.		<i>Carminum usus apud medicos.</i>	406. 1
C <i>Aacrinolae vel Caassimolar demon.</i>	652. 18	<i>Caribus vesci diebus à pontifice Rom. vetius quando liceat.</i>	174. 6
<i>Cabala à magia infami vitiata.</i>	101. 17	<i>Carnifex quidam in ducatu Wirtembergico pasca pecoris venenis inficit.</i>	277. 2
<i>Cabalistica artis usus.</i>	142. 2 & 143. 4	<i>Carnificis pertinacia Antverpia.</i>	388. 6
<i>Caedemon unde dictus.</i>	66. 8	<i>Carolus 7. Rex Galliae Egidium regni maris chalcum suspendit ob magiam.</i>	466. 6
<i>Cain Abelem interfecit.</i>	8. 5	<i>Caroli Galli epistola ad Wierum.</i>	640. 1
<i>Calchansis & Tiresia vaticinia de humanis victimis.</i>	15. 2	<i>Carpocrates magiam publicè docuit.</i>	176. 13
<i>Calculus gypsum in tonsillarum faucium abscessu repertus.</i>	315. 2	<i>Carthagenensis concilii decretum contra magos.</i>	470. 16
<i>Calculi ad centum & viginti tres in bilis receptaculo inventi.</i>	ibid. 4	<i>Casali venefica & venefici complures capti.</i>	265. 5
<i>Caleebusorum Dei effigies horribilis.</i>	76. 23	<i>Casini ex virgine puer factus.</i>	337. 1
<i>Caldenbroce in arce virgo quaedam à demone miserè agitata, à Wiero curatur.</i>	32. 10	<i>Cassari Barcholzi Epistola de Opere Wieri.</i>	643. 1
<i>C. Caligula potionatus ab uxore.</i>	273. 4	<i>Cassiani sententia de diaboli praenotione.</i>	88. 4
<i>Calliciae herbae usus in magia.</i>	115. 3	<i>de demonum potestate.</i>	81. 3
<i>Callisthenes veneficus Lanium Lucullum interfecit.</i>	272. 4	<i>Cassu Parmensis interitus.</i>	41. 4
<i>Cambyses magus.</i>	98. 6	<i>Cassio Parmensi quaedam apparuit.</i>	ibid.
<i>Cameli saltatio.</i>	58. 2	<i>Castoris natura.</i>	167. 18
<i>Campana pulsus in die D. Ioan. lemures & lamiae pulsari.</i>	361. 3	<i>Casalepsis à melancholico sanguine.</i>	447. 5
<i>Campana baptizata an tempestates pellant.</i>	21. 4	<i>Catharina Loe historia.</i>	443. 4
<i>Campanarum baptismus & exorcismus.</i>	20. 2	<i>Catoni membra luxata carmine sanata.</i>	376. 5
<i>sonitus an grandinem avertere possit.</i>	579. 10	<i>Caupone reginae descriptio apud Apuleium.</i>	167. 18
<i>Canibalium idololatria.</i>	135. 19	<i>Caym demon.</i>	659. 40
<i>Canis rabidi morsus remedium Paracelsisticum.</i>	631. 15	<i>Cerberus demon.</i>	652. 17
<i>Curatio magica.</i>	377. 6	<i>Ceremonie inania verum simulachra.</i>	418. 3
<i>Curatorem ad quos medici inepsi referat.</i>	156. 1	<i>Ceremonis pueros occidi non posse.</i>	172. 1
<i>Canis nigri fel ad quid utile.</i>	411. 4	<i>Geres dea.</i>	12. 6
<i>Carabia demon.</i>	661. 51	<i>Coromantia quid.</i>	134. 13
<i>Carcereis & custodia discrimen.</i>	431. 4	<i>Cethim terra.</i>	24. 4
<i>Carchedonii lapidis virtutes.</i>	412. 5	<i>Chaldaei Lecamantia cultores.</i>	132. 3
<i>Cardanus reprehenditur.</i>	256. 3	<i>qua pava sint efficiendi.</i>	467. 2
<i>Cardani censura de lamis.</i>	639. 4	<i>quantum honorem magicae arti tribuerint.</i>	100. 12
<i>libri de subtilitate.</i>	108. 2	<i>Cham filius Noe primus magia cultor.</i>	97. 1
<i>Cardani sententia de lamiarum imaginationibus.</i>	202. 3	<i>& 658. 36. ejus execratio.</i>	8. 1
<i>item confessione.</i>	486. 63	<i>Chamos demon.</i>	10. 3
		<i>Chanaan quod simulachrum extruxerit.</i>	11. 6
		<i>Channon piscem ex seipsa nasci.</i>	239. 7
		<i>Characterum usus apud medicos.</i>	406. 1
		<i>magicorum nugae.</i>	381. 5
		<i>Characteribus non inesse albas virtutes.</i>	392. 6
		<i>Chara-</i>	

I N D E X.

<i>Charadis virtus.</i>	263.5	<i>adusta qualia semina pariat.</i>	185.6
<i>Charoibes sacerdotis apud Americos.</i>	76.26	<i>Cholericus vapor qualia insomnia movetur. ib.</i>	
<i>Charondas magus.</i>	98.6	<i>Chymia quantum tribuat auctor.</i>	153.4
<i>Chartula inanis collo subnexa.</i>	404.2	<i>Cicibus Ascalus Florentinus cujus magia cognitionem habuerit.</i>	619.11
<i>Chasaph Hebraica dicitur quid significet.</i>	89.2.	<i>Ciceronis locus de demone qui Tagi apparuit.</i>	42.8
<i>Chasaph 15. ad quid proprie spectet.</i>	90.4	<i>Ciceronis testimonium de Sibyllarum doctrina.</i>	619.46
<i>Chattrab quid.</i>	336.3	<i>Cimeries demon.</i>	662.59
<i>Chax demon.</i>	659.37	<i>Circa venetica. 545. 4. socios Olyssis in bestias mutavit.</i>	124.13. & 333.9
<i>Chirurgus sceleratus.</i>	395.1	<i>Circus omnipotentia descriptio.</i>	162.6
<i>Chirurgi cujusdam facinus Cirivia.</i>	427.3	<i>Circenses ludi jussu demonis de novo instituti.</i>	401.7
<i>Chirurgi indocti in quos referant inscitiam suam.</i>	152.1	<i>Circulatoris insignis exemplum.</i>	56.9
<i>Chiridirelles Deus apud Turcas, quem viatores invocant.</i>	14.10	<i>circulatoris apud Fessac. 142.13. & 143.3</i>	
<i>Christina à demone adimi non posse.</i>	490.7	<i>Circumcellionum secta.</i>	514.3
<i>Christinasis vim externa exemptione tolli non posse.</i>	171.7	<i>Citius magus.</i>	98.8
<i>Christiani regis Daciae in folliculo calculi complures inventi.</i>	315.4	<i>Claudiani versus de Lawro.</i>	135.18
<i>Christiano homini quae necessaria sunt.</i>	571.9	<i>Claudio Imperatori qui versus ex Virgilio regnum praecluxerit.</i>	137.8
<i>Christianos quendam varium diabolus illudat.</i>	19.1	<i>Clausula qua herba aperiantur.</i>	384.3
<i>Christophorus Probus cancellarius Palatini.</i>	507.2	<i>Claustrostrum apertio diabolica.</i>	383.2
<i>Christus ab hereticis magia infirmatus.</i>	102.20	<i>Clavus ferreus sub illa cura latens & excisus.</i>	297.1
<i>an à demone fuerit delatus & raptus, an verò deductus saltem.</i>	193.7.	<i>Clavos mulier maleficio lasa vomit.</i>	292.1
<i>cur venerit.</i>	19.3. & 26.1	<i>Cleopatra venenum bibit.</i>	348.4
<i>Christi corpus post resurrectionem quale. 199.5</i>		<i>Clementis locus de demonum subtilitate.</i>	23.2
<i>meritorum insignis contemptus.</i>	664.2	<i>sententia de demonum machinationibus.</i>	59.2
<i>miracula qualia fuerint. 97.5. nomen quare seductores precationibus & exorcismis immisceant.</i>	419.7.	<i>Clementis & fratrum oculos quomodo Simon magus effascinarit.</i>	95.2
<i>efficacia. 450. 2. promissio post lapsum hominis. 7.5. testimonium de medicis.</i>	153.3.	<i>clerici cujusdam melancholia & insanitae.</i>	181.4
<i>Christum cur demones prius penisius, quàm Apostoli noverint.</i>	26.1	<i>Clivensis turris cygnea.</i>	354.4
<i>cur diabolus tentavit.</i>	28.1	<i>Clivensis principis laus.</i>	638.3
<i>Christo nato cessarunt oracula.</i>	19.3	<i>prudential.</i>	506.1. & 644.3
<i>Chrysoliti lapidis virtutes.</i>	412.5	<i>Clivensis ducum originis vetustas unde comprobetur.</i>	254.4
<i>Chrysostrami sententia de aptis sabbane organis. 177.1. de hereticis non enecandis. 511.7</i>		<i>Clivia cujusdam chirurgi facinus.</i>	427.3
<i>de Pythia vel Apollinis oraculo.</i>	139.3	<i>Cobares magus.</i>	98.6
<i>de sexus faminei fragilitate.</i>	178.1	<i>Cobalis demones.</i>	72.8
<i>de anathemate.</i>	374.5	<i>calibatam Plato à sua Republ. exterminavit.</i>	238.4
<i>Choastes magus.</i>	99.01	<i>calli imaginibus nulla magica voces conveniunt.</i>	378.10
<i>Choatra incantatores insignes.</i>	100.13	<i>celo quem Deum profecerint Graeci.</i>	12.5
<i>Cholera morbus unde oriatur.</i>	283.6		

I N D E X

<i>Albertus Teutonicus</i> cuius <i>magia cognitionem</i> habuerit.	629.11	<i>Amen</i> vel <i>Amon demon.</i>	650.5
<i>Alchindus magus.</i>	98.6	<i>amor</i> & <i>timor fortes imagines</i> pingunt.	184.3
<i>Alchindus Arabis error.</i>	392.6	<i>amoris curatio magica</i>	381.7
<i>contra Alchindum Ioan. Franz. Ticus.</i>	379.10	<i>vi.</i>	242.2
<i>Alchymia quid tribuat auctor & medici.</i>	153.4	<i>amorem cuiusdam mulieris conciliandi modum</i> magicum.	385.7
<i>Alciati sententia de Laniarum innocentia.</i>	521.1	<i>quae res conciliant.</i>	270.2. & 271.5
<i>Alcimi carmen de diaboli operibus.</i>	63.12	<i>Amoymon demon.</i>	603.68
<i>Alcmena.</i>	237.2	<i>Amphionem Thebanum magum fuisse.</i>	99.9
<i>Alcoranus sacrum volamen esse, cur credatur.</i>	59.4	<i>Amsterodami pueri circiter triginta miserè à</i> demonio <i>exagitati.</i>	292.1
<i>Alea inventor.</i>	77.1	<i>amuletorum physycorum virtutes.</i>	409.2
<i>ἀλεαριος πορροια quid, & unde orta sit.</i>	136.6	<i>Amy demon.</i>	662.60
<i>Alexander I. Romanus pontifex aquae lusitralis consecrationis auctor.</i>	414.16	<i>Anacephalaeosis de Lemis.</i>	547.1
<i>Alexander Tyrum expugnat.</i>	24.4	<i>anachitidis lapidis virtutes.</i>	412.5
<i>Alexandri & Darii consiliū unde demon preuenerit.</i>	24.3	<i>anagallidis rubro flore ad quid utilis.</i>	409.2
<i>Alexandri ab Alexand. locus de miro quodam speculo.</i>	43.12	<i>anathema magicum.</i>	370.7
<i>Alexandro Severo qui versus in Virgilio obruerint de regno.</i>	137.8	<i>Anamelaeb demon.</i>	10.3
<i>Alexandrum Trallianum magia charactibus usum esse.</i>	406.1	<i>Ancyritanū concilii constitutio seu decretum de magis.</i>	469.9
<i>Alisi in domo suspensi virtus.</i>	411.4	<i>Andras demon.</i>	661.53
<i>aligationum usus apud medicos.</i>	406.1	<i>Andreas Masius.</i>	89.1
<i>Almadal.</i>	98.6. & 114.10	<i>Andreas medicus.</i>	417.5
<i>Alocer demon.</i>	663.63	<i>Andrea Tiraquelli lex conubialis.</i>	276.13
<i>ἀλοκρο πορροια quid.</i>	134.15	<i>Androalphus demon.</i>	661.54
<i>alruna.</i>	240.8	<i>Androgei caedes quibus rebus fit placata.</i>	16.2
<i>alrunna.</i>	161.3	<i>Angeli an sint creatura. 7. 4. quales & ad quid conditi sint à Deo.</i>	2.4
<i>Althea & Moleagri fabula.</i>	204.7	<i>de Angelorum lapsus causa qui Theologi scripserint.</i>	4.1
<i>Amatoria pocula quantum valeant venena.</i>	271.5	<i>angelorum & diaboli distinctio.</i>	80.9
<i>Amatorio poculo tres ordine abbates interempti.</i>	274.8	<i>ministerium cur Deus utatur.</i>	434.2
<i>Ambrosii locus de omnipotentia Dei.</i>	84.13	<i>natura & officium.</i>	2.4
<i>Ambrosium eadem hora Mediolani & Turonis in Martini exequiis fuisse.</i>	119.17	<i>angelos nescire futura.</i>	26.8
<i>Amdusias demon.</i>	661.52	<i>anima beatorum, magorum carminibus à deo signata à Deo sede non euocantur.</i>	125.4
<i>amentes quid efficiat.</i>	224.6. & 272.5	<i>quot modis appareant. 37. 6. an subiectum cuiuspiam rei assumere possint.</i>	603.14
<i>Americorum mos in petendis oraculis sacerdotos.</i>	76.26	<i>animarum apparitiones unde, & quo tempore fiant.</i>	36.5
<i>Ammonita bestias humanas Moloch Deo immolabant.</i>	15.1	<i>animas in manu Dei existentes diabolus à sua quiete turbare non potest. 87. 1. mortuorum quibus prestigiis demon ludificare solet.</i>	34. 1. multas defunctorum per se expressisse viva voce causam purgationis.
<i>Ammonitarum idolum.</i>	10.3	<i>animalcula cum urinis excreta.</i>	316.7
		<i>animalia perfecta & imperfecta quae sunt.</i>	238.5
		<i>animalium feritates quid domos.</i>	409.2

I N D E X.

<i>animalia nulla ex se concipere.</i>	238.4	<i>Apollonium à Smyrna celerimè Ephesum</i>	
<i>no à maleficiis inficiantur, conjuratio super-</i>		<i>translatum esse.</i>	119.7
<i>stiosa.</i>	455.4	<i>apostata qui dicitur,</i>	538.25
<i>animantia si præter naturam quid pati vi-</i>		<i>Appion Grammaticus Homeri animam ab in-</i>	
<i>deantur, quid faciendum sit.</i>	458.1	<i>feris evocatus.</i>	131.2
<i>animantium morbis prohibendus suffimentum</i>		<i>L. Apulejus ob artè magicam damnatus.</i>	466.6
<i>utile.</i>	ibid.2	<i>Apuleii fabula. I 18.12. & 167.18. & 332.4</i>	
<i>pestes.</i>	348.1	<i>metamorphosibus.</i>	99.9. & 189.1
<i>animantia quomodo ledant venefici.</i>	277.1	<i>apud regulum cur lamia devorent.</i>	484.6
<i>Anna Lemgou virgo monialis à diabolo mirè</i>		<i>Apuscorus magus.</i>	98.6
<i>exagitata.</i>	302.3	<i>aqua cribro hausta.</i>	119.15
<i>Anna à Virmont venenù propinatam.</i>	267.12	<i>aque lustralis varius usus.</i>	114.16
<i>Annabergius demon.</i>	72.7	<i>aquam insalubrem Hierichuntis quibus rebus</i>	
<i>annulus nuptialis.</i>	381.7	<i>Elizæus salubrem reddiderit.</i>	114.17
<i>annuli magici figura & virtus.</i>	382.	<i>Arabes quid de lapsu demonum senserint. 2.5</i>	
<i>annulo incluse radice demonem extrahentis</i>		<i>quantum bonorem tribuerint magice arti.</i>	100.12
<i>historia.</i>	415.1	<i>Arabum vasicia.</i>	143.4.
<i>annulorum usus apud medicos.</i>	406.1	<i>dii.</i>	12.2
<i>magicorum nugæ.</i>	381.5	<i>Arbatel libellus magicus.</i>	111.13
<i>Anquiorensis concilii decretù de Lamiis. 522.4</i>		<i>Arcadum transformationis in feræ explica-</i>	
<i>Anselmus Parmensis cujus magia cognitionem</i>		<i>tio.</i>	333.9.
<i>habuerit.</i>	629.11	<i>sacrificia.</i>	124.13
<i>anseres in Scotia ex arboris fructibus in a-</i>		<i>arena per alvum mulieris reddita.</i>	195.2
<i>quam decidentibus nascuntur.</i>	238.5	<i>Areopagitarum sententia de veneficiis.</i>	546.5
<i>Arenius Heliogabalus magus.</i>	98.8	<i>Arescusa virgo in marem missata.</i>	337.1
<i>antirichinon herba ad quid utilis.</i>	411.2	<i>argentum vivum vesula. quadam maris suo</i>	
<i>Antiphones Atheniensis magus.</i>	98.8	<i>propinat.</i>	268.14
<i>Antonini Caracalla editum contra magos.</i>	405.4	<i>arioli qua pœna afficiendi. 463. I. & 467.1</i>	
			& 520.2
<i>Antonius archiepiscopus Coloniensis.</i>	310.6	<i>Aristei anima corvi effigia visa.</i>	38.3
<i>Antonius Hovæus.</i>	482.5	<i>Aristodemus siliam & seipsum jugulat. 16.2</i>	
<i>Antonius Suquetus.</i>	258.2	<i>aristologia radice ad quid utilis.</i>	411.2
<i>Antonii Suqueti filii uxor miserè vexata à</i>		<i>Aristomenis Messenii cor. excessum pilis refer-</i>	
<i>demonio.</i>	ibidem.	<i>tum.</i>	319.15
<i>D. Anton. quomodo distinguat demones. 79.6</i>		<i>Aristophanis locus de Euryde mago.</i>	92.13
<i>Antonii Egyptii, lucra cum demonibus.</i>	435.5	<i>Aristotelis sententia de Lamiis.</i>	493.2
<i>Antonii Sabellici verba de veneficiis horren-</i>		<i>de hippomanes.</i>	274.5
<i>diis.</i>	264.2	<i>Aristotelici negant demones.</i>	1.2
<i>Appianini montis incolarum superstitio in</i>		<i>Arnaldus de Villa nova cujus magia cognitio-</i>	
<i>tempestatibus ascendit.</i>	414.14	<i>nem habuerit.</i>	629.11
<i>Apionis frustra opinio de Mose.</i>	102.19	<i>Arnaphis magus.</i>	98.6
<i>aproxis usus in magia.</i>	115.3	<i>Arpaxat magus fulguris ictu mortuus. 104.3</i>	
<i>Apollinariarum hæresis.</i>	518.12. & 13	<i>Arrianorum secta.</i>	518.13
<i>Apollo Deus.</i>	12.3. & 13.5	<i>Arsenius Christi nomine demoniù expellis. 450.3</i>	
<i>Pythius unde sit dictus.</i>	139.2	<i>arsenici usus.</i>	266.7
<i>Apollonius Tyaneus magus.</i>	98.6	<i>arsensia herba consecrata usus & virtutes.</i>	113.11
<i>puellam Romæ à mortuis suscitavit.</i>	131.2		
<i>Apollonii Moloni sinistra opinio de Mose. 102.19</i>			

I N D E X

<i>Arcepii ars.</i>	114.10	<i>in Auguriis qua observata sint.</i>	91.9
<i>ritus incantationum.</i>	118.13	<i>Augustini locus de abolitione oraculorum.</i>	19.3
<i>Arcephium fuisse magum.</i>	99.9	<i>item de demonum studiis.</i>	61.7
<i>arteria aspera.</i>	282.3	<i>de diaboli origine. 3. 7. de diaboli conati-</i>	
<i>arthritidis curatio magica.</i>	377.5	<i>bis. 23. 1. de diabolo, an hominum cogi-</i>	
<i>aruspices quomodo apparitiones spectrorum o-</i>		<i>tationes sciat. 88. 3. de diis gentium. 12. 12</i>	
<i>lim Romæ interpretati sint.</i>	42.8	<i>de omnipotentia Dei.</i>	84.13
<i>quomodo sint pnenendi.</i>	520.2	<i>de Samuelis apparitione.</i>	128.1
<i>ἀρσούροια quid.</i>	136.4	<i>de Donatistarum improbitate.</i>	514.4
<i>Asikpassa Deus Turcarum, quem in matrimo-</i>		<i>de hæreticis non euecandis.</i>	509.2
<i>onio invocant.</i>	14.10	<i>de transformatione hominis.</i>	332.4
<i>Asia quomodo ad Macedones pervenerit. 24. 3</i>		<i>Augustini Steuchi sententia de Sibyllarum o-</i>	
<i>Asina demon.</i>	10.3	<i>raculis.</i>	622.52
<i>asini mira docilitas.</i>	58.1	<i>Augustus Cæsar oculis lucidissimis præditus.</i>	263.4
<i>in Asinum juvenis mutati figmentum. 189. 1</i>		<i>Avitus Alcinus Episcopus Viennensis. 124. 12</i>	
<i>Asinodæus demon. 66. 4. & 657. 35</i>		<i>Auli Gellii verba de veneficis. 546. 6</i>	
<i>Asmundus demortuus luci restitutus. 607. 22</i>		<i>Aurelianensis concilii decretum contra magos.</i>	470.15
<i>asphaltis usus & virtus in arceandis demoni-</i>			470.15
<i>bis. 411. 1</i>		<i>Aurelianensis spiritus exorcismi celebris histo-</i>	
<i>Assur imago diaboli. 70. 28</i>		<i>ria. 422. 1</i>	
<i>Assyrii quantum honorem Zoroastri tribue-</i>		<i>Aureliani Imperatoris clementia erga femi-</i>	
<i>rint. 97. 3. quid de demonum lapsu senserint. 2. 5. quem Deum coluerint. 10. 3</i>		<i>neum sexum. 524. 3</i>	
<i>maximi cultores magia. 100. 1. 2</i>		<i>Ausonii reprehenditur. 338. 4</i>	
<i>Assyriorum monarchia devastationem unde demon prænovit. 24. 5</i>		<i>Ausonii versus de quadam venefica. 267. 10</i>	
<i>Astaroth demon. 10. 4. & 398. 1. & 656. 28</i>		<i>Ἀστρουτοία quid. 134. 70</i>	
<i>Astarte demon. 10. 3</i>		<i>Aym demon. 661. 56</i>	
<i>αστραλαργουελα quid sit. 136. 3</i>		<i>Ayperes demon. 652. 16</i>	
<i>astrologi cuiusdam miserabilis interitus. 148. 9</i>		B.	
<i>astrologica à magicis quid differant. 391. 4</i>		B <i>Aal demon. 10. 3</i>	
<i>Asuii & Asmundi pactum. 606. 22</i>		<i>Baal Zephan idolum. 230. 4</i>	
<i>Atalanta & Melagari fabula. 204. 7</i>		<i>Baalberith demon. 11. 5</i>	
<i>Ates dea sub nomine quid Homerus intelligat. 2. 5</i>		<i>Baalim demon. Ibid.</i>	
<i>Athanasii locus de abolitione oraculorum. 19. 3</i>		<i>Baaras radix & locus, 416. 3</i>	
<i>sententia de hæreticis non euecandis. 512. 10</i>		<i>Babylonica captivitas causa. 160. 3</i>	
<i>item de jejunio. 440. 3</i>		<i>Babylonii quos Deos coluerint. 10. 3. & 11. 2</i>	
<i>Athenienses quotannis septem adolescentes & totidem puellas in Cretam Minos auro devo-</i>		<i>Babyloniorum magia unde originem ducat. 8. 2. & 97. 1</i>	
<i>randas miserunt. 16. 2</i>		<i>Baccharis herba virtus. 411. 4</i>	
<i>Atheniensium & Persarum prælium. 43. 10</i>		<i>Bacchus unus ex diis selectis. 13. 6</i>	
<i>Athenodori philosophi obfirmatus contra demonis terribilissima anima. 40. 3</i>		<i>Bael demon. 650. 1</i>	
<i>Atrebatii lamiæ complares combustæ. 205. 8</i>		<i>Bajanus se in lupum transformari posse credidit. 336. 5</i>	
<i>avaritiæ exemplum. 212. 7</i>		<i>Balan demon. 662. 62</i>	
<i>augures qua pæna sint puniendi secundum leges. 467. 2</i>		<i>Baldi censura de Lamiarum confessione. 520. 4</i>	
		<i>Baldvini Ronsei iudicium de Opere præstigiaram demonum Wieri. 646. 1</i>	
		<i>balis herba qua magi usi sunt. 131. 3</i>	

I N D E X.

<i>balsammum quo veteres reges sunt uncti.</i>	415.	<i>D. Bernharde demon apparet.</i>	48.9
<i>Balsami in Ecclesia Romana consecratio.</i>	18	<i>Bestiarum maleficii curandi modus vulgaris.</i>	454.1
<i>Balthazaris successoris Nabucadnezar insomnium.</i>	642.6	<i>in Bestias homines non transformari maleficio. 331. 1. hominum transformatio phantastica quomodo fiat.</i>	189.1
<i>baugue planta.</i>	227.4	<i>Bifrons demon.</i>	660.45
<i>baptisimatis aqua & missa usus in magicis artibus. 110. 9. vim externa exemptione tolli non posse.</i>	171.2	<i>Bitru demon.</i>	653.22
<i>Barbas demon.</i>	650.3	<i>Baoti quem Deum coluerint.</i>	12.12
<i>Barbato demon.</i>	ibid.6	<i>Baotiorum lingua.</i>	ibid.4
<i>Bardi Druida.</i>	17.3	<i>Boethius in quibus historicum munus fit sequutus.</i>	202.3
<i>Bartholomeus Pisanus.</i>	49.8	<i>Boethii fabula de incubo demone.</i>	251.2
<i>Bartolus Richius L. I. Doctor.</i>	643.1	<i>historia ubi non fides fit tribuenda.</i>	633.19
<i>Bartoli sententia de Lamiarum potentia & pena.</i>	121.31	<i>carmen de Vlyssis sociis.</i>	331.2
<i>Baotivon quid sit.</i>	95.28. & 530.9	<i>Bolphi demon qualis sit.</i>	656.27
<i>Bathym demon.</i>	651.10	<i>Bombardarum ictus quid probeat.</i>	405.6
<i>Batscumbassa Deus apud Turcas.</i>	14.11	<i>Bonomia mulier à demone exagitata.</i>	321.2
<i>Βοτίλινος quid sit.</i>	125.3	<i>cujusdam venefici facinus.</i>	266.7
<i>Beal demon qualis.</i>	656.27	<i>Bonomienses qua pena Lamias afficere soleant.</i>	523.1
<i>Beelphegor quid significet, & à quibus sit cultus.</i>	10.3	<i>Bontenbrouch in arte quidam à demone miserè vexatus.</i>	293.3
<i>Beelzebub princeps demoniorum.</i>	9.3	<i>Boravogvovon quid sit.</i>	335.17
<i>legatos emittit ad interficiendum Franciscum.</i>	50.10	<i>Bosnicorum populorum septentrionalium incantationes.</i>	116.8
<i>Behemoth quid significet.</i>	65.2	<i>Botis demon.</i>	651.9
<i>Bel quid significet, & quorum Deus fuerit.</i>	9.3	<i>Boves ab esu quid exterreat.</i>	277.1
<i>Belial demon.</i>	654.23	<i>Bovm pestilentia.</i>	394.2
<i>Bellona dea.</i>	13.6	<i>Bristaci in Basiliensi diœcesi unguentum terribile à Lamiis confectum.</i>	168.1
<i>hostiis humanis placata.</i>	17.4	<i>Bragis mulier miserè vexata à demone.</i>	258.2
<i>Bellonius opium sine nocumento comedit.</i>	226.2	<i>Brugensis vetula fucata religio.</i>	389.9
<i>benedicta herba virtus.</i>	411.2	<i>Brutus Romanum imperium obtinet.</i>	137.8
<i>benedictionis formula vulgò in maleficii curatione usurpata.</i>	299.1	<i>M. Bruto demon apparet.</i>	42.6
<i>Benedictus quomodo pontificatum fit adeptus.</i>	358.4.	<i>Bruxæ.</i>	192.4
<i>equo nigro post mortem vultus.</i>	47.3	<i>Bryonia radix ad quid utilis.</i>	411.2
<i>Benedicti noni mors.</i>	48.4	<i>Bucardus comes de Luca interfectus.</i>	73.13
<i>Berengarii error.</i>	519.14	<i>Bucolica qui scripserint.</i>	458.1
<i>Berith demon.</i>	656.27	<i>Budericia mulier demoniaca miserè vexata.</i>	339.2
<i>Bernatium monachorum tragædia venefica.</i>	227.6	<i>Buer demon.</i>	651.7
<i>Bernhardus Cronenburgius medicus.</i>	319.16	<i>Busones fugandi modus magicus.</i>	376.4
<i>Bernhardus episcopus Hildesheimensis ducatum Visenburgensem invadit.</i>	73.13	<i>Bulaphia ars.</i>	114.10
		<i>Bune demon.</i>	655.24
		<i>Busac demon.</i>	650.4
			Byleth

I N D E X

<i>Dusfiducis puella quaedam à demone vexata.</i>	306.5	unguento.	223.4
<i>Eyleth demon.</i>	652.20	<i>Cardani verba contra magos.</i>	391.5
<i>Bythia monstrosa femina in Scythia.</i>	262.2	<i>de lamis.</i>	493.3
C.		<i>Carninum usus apud medicos.</i>	406.1
C <i>acrinolaa vel Caassimolar demon.</i>	652.18	<i>Carnibus vesci diebus à pontifice Rom. vetitus quando liceat.</i>	174.6
<i>Cabala à magia infami vitiosa.</i>	101.17	<i>Carnifex quidam in ducatu Wirtenbergico pascua pecoris venenis inficit.</i>	277.2
<i>Cabalistica artis usus.</i>	142.2 & 143.4	<i>Carnificis pertinacia Antverpia.</i>	388.6
<i>Caedemon unde dictus.</i>	66.8	<i>Carolus 7. Rex Gallie Egidium regni marifchalcum suspendit ob magiam.</i>	466.6
<i>Cain Abelem interfecit.</i>	8.5	<i>Caroli Galli epistola ad Wierum.</i>	640.1
<i>Calchantis & Tiresia vaticinia de humanis victimis.</i>	15.2	<i>Carpocrates magiam publice docuit.</i>	176.12
<i>Calenus gysseus in consillarum faucium accessu repertus.</i>	315.2	<i>Carthaginensis concilii decretum contra magos.</i>	470.16
<i>Calculus ad centum & viginti tres in bilis receptaculo inventi.</i>	ibid.4	<i>Casali venefica & venefici complures capti.</i>	265.5
<i>Calceburorum Dei effigies horribilis.</i>	76.23	<i>Casini ex virgine puer factus.</i>	317.1
<i>Caldenbroce in arce virgo quaedam à demone miserè agitata, à Wiero curatur.</i>	32.10	<i>Cassari Bartholsti Epistola de Opere Wieri.</i>	643.1
<i>C. Caligula potionatus ab uxore.</i>	273.4	<i>Castani sententia de diaboli praeuotione.</i>	88.4
<i>Callicæ herba usus in magia.</i>	185.3	<i>de demumum potestate.</i>	81.3
<i>Callisthenes veneficus Lucium Lucullum interfecit.</i>	272.4	<i>Cassu Parmensis interitus.</i>	41.4
<i>Cambyses magus.</i>	98.6	<i>Cassio Parmensi uagudaliam apparct.</i>	ibid.
<i>Camels saltatio.</i>	58.2	<i>Castoris natura.</i>	167.18
<i>Campana pulsus in die D. Ioan. lemures & lamias pulsari.</i>	361.3	<i>Catalepsis à melancholico sanguine.</i>	447.5
<i>Campana baptizata an tempestates pellant.</i>	21.4	<i>Catharine Loe historia.</i>	448.4
<i>Campanarum baptismus & exorcismus.</i>	20.2	<i>Casoni membra luxata carmine sanata.</i>	376.5
<i>sonitus an grandinam auertere possit.</i>	579.10	<i>Caupona regina descriptio apud Apuleium.</i>	167.18
<i>Cannibalum idololatria.</i>	135.19	<i>Caym demon.</i>	659.40
<i>Cantis rabidi morsus remedium Paracelsisticum.</i>	631.15	<i>Cerberus demon.</i>	652.17
<i>Curatio magica.</i>	377.6	<i>Ceremonie inania rerum simulachra.</i>	418.3
<i>Curationem ad quos medici inepti referât.</i>	156.1	<i>Ceremoniis pueros occidi non posse.</i>	172.1
<i>Canis nigri fel ad quid atilo.</i>	411.4	<i>Geres dea.</i>	12.6
<i>Carabia demon.</i>	661.51	<i>Ceromantia quid.</i>	134.13
<i>Carceris & custodia discrimen.</i>	481.4	<i>Cethin serra.</i>	24.4
<i>Carchedonii lapidis virtutes.</i>	412.5	<i>Chaldaei Lecamantiae cultores.</i>	132.3
<i>Cardanus reprehenditur.</i>	256.3	<i>qua pana sint afficiendi.</i>	467.2
<i>Cardani censura de lamis.</i>	639.4	<i>quantum honorem magice arti tribuerint.</i>	100.12
<i>libri de subtilitate.</i>	108.2	<i>Cham filius Noe primus magia cultor.</i>	97.1.
<i>Cardani sententia de lamiarum imaginationibus.</i>	202.3.	<i>& 658.36. ejus execratio.</i>	8.1
<i>isem confessione.</i>	486.63	<i>Chamos demon.</i>	10.3
		<i>Chanaan quod simulachrum extruxerit.</i>	11.6
		<i>Channon piscem ex seipsa nasci.</i>	239.7
		<i>Characterm usus apud medicos magicorum nugæ.</i>	406.1
			381.5
		<i>Characterebus nõ inesse adbras virtutes.</i>	392.6

I N D E X.

<i>Charadii virtus.</i>	263.5	<i>adusta qualia somnia pariat.</i>	185.6	
<i>Charoibes sacerdotes apud Americos.</i>	76.26	<i>Cholericus vapor qualia insomnia mouent. ib.</i>		
<i>Charonias magus.</i>	98.6	<i>Chymia quantum tribuat auctor.</i>	153.4	
<i>Chartula inanis collo subnexa.</i>	404.2	<i>Cicibus Afcalus Florentinus cuius magia cognitionem habuerit.</i>	629.11	
<i>Chasaph Hebraica dictio quid significet.</i>	89.2.	<i>Ciceronis locus de demone qui Tagi apparuit.</i>	42.8	
& 587. 15. ad quid propriè spectet.	90.4	<i>Ciceronis testimonium de Sibyllarum doctrina.</i>	619.46	
<i>Charab quid.</i>	336.3			
<i>Chaz demon.</i>	659.37	<i>Cimeries demon.</i>	662.59	
<i>Chirurgus sceleratus.</i>	395.1	<i>Circe venefica. 545. 4. Socio vlyffis in bestias mutauit.</i>	124. 13. & 333.9	
<i>Chirurgi cuiusdam facinus Clirvia.</i>	427. 3	<i>Circes omnipotentia descriptio.</i>	162.6	
<i>Chirurgi indocti in quos referant inscitiam suam.</i>	152. 1	<i>Circenses ludi iussu demonis de nouo instituti.</i>	401.7	
<i>Chiridirelles Deus apud Turcas, quem viatores invocant.</i>	14. 10	<i>Circulatoris insignis exemplum.</i>	56.9	
<i>Chryfma à demone adimi non posse.</i>	490.7	<i>circulatores apud Fessac.</i>	142.13. & 143. 3	
<i>Chrysmatis vim externa exemptione tolli non posse.</i>	171. 7	<i>Circummoellionum secta.</i>	514.3	
<i>Chryftiani regis Daciae in folliculo calculi complures inuenti.</i>	315.4	<i>Citiens magus.</i>	98. 8	
<i>Chryftiano homini qua necessaria sint.</i>	571.9	<i>Claudiani versus de Lawro.</i>	135.18	
<i>Chryftianos quàm variè diabolus illudat.</i>	19. 1	<i>Claudio Imperatori qui versus ex Virgilio regnum praedixerint.</i>	137.8	
<i>Chryftophorus Probus cancellarius Palatini.</i>	507.2	<i>Clausa qua herba aperiantur.</i>	384.3	
<i>Chryftus ab hereticis magia infumatus.</i>	102.20	<i>Claustorum apertio diabolica.</i>	383.2	
an à demone fuerit delatus & raptus, an verò deductus saltem.	193.7.	<i>Clavus ferreus sub illesa cute latens & excisus.</i>	297.1	
cur venerit.	19.3. & 26.1	<i>Clavos mulier maleficio lasa evomit.</i>	292.1	
<i>Chryfti corpus post resurrectionem quale.</i>	199.5	<i>Cleopatra venenum bibit.</i>	348.4	
<i>meritorum insignis contemptus.</i>	664.2	<i>Clementis locus de demonum subtilitate.</i>	23.2	
<i>miracula qualia fuerint. 97.5. nomen quare seductores precationibus & exorcismis immisceant.</i>	419. 7. nominis invocationis efficacia. 450. 2. promissio post lapsum hominis. 7.5. testimonium de medicis.	153.3	<i>sententia de demonum machinationibus.</i>	59.2
<i>Chryftum cur demones prius penis, quàm Apostoli noverint.</i>	26. 1	<i>Clementis & fratrum oculos quomodo Simon magus effascinarit.</i>	95.2	
cur diabolus tentarit.	28. 1	<i>clerici cuiusdam melancholia & insanitas.</i>	181.4	
<i>Chryfo nato cessarunt oracula.</i>	19.3	<i>Clivensis turris cygnea.</i>	254.4	
<i>Chrysoliti lapidis virtutes.</i>	412.5	<i>Clivensis principis laus.</i>	638.3	
<i>Crysofomi sententia de aptis sabbane organis. 177. 1. de hereticis non enecandis.</i>	511.7	prudencia.	506. 1. & 644.3	
<i>de Psychia vel A pollinis oraculo.</i>	139. 3	<i>Clivensium ducum ariginis veustas unde comprobetur.</i>	254.4	
<i>de sexus feminei fragilitate.</i>	178.1	<i>Clirvia cuiusdam chirurgi facinus.</i>	427.3	
<i>de anathemate.</i>	374.5	<i>Cobares magus.</i>	98.6	
<i>Chyastes magus.</i>	99.01	<i>Cobali demones.</i>	72.8	
<i>Coatra incantatores insignes.</i>	100. 13	<i>calibatam Plato de sua Republ. exterrinavit.</i>	238.4	
<i>Cholera morbus unde oriatur.</i>	283.6	<i>cali imaginibus nulla magica voces compeniunt.</i>	378.10	
		<i>calo quem Deum praefecerint Graeci.</i>	12.5	

I N D E X

<i>Cogitationes hominum an diabolus sciat.</i>	88.3	<i>Coracea usus olim in magia.</i>	115.3
<i>sine Coitu viri cur multi nati fingantur.</i>	242.1	<i>Coralli rubri virtutes.</i>	412.5
<i>Colici doloris remedium physicum.</i>	409.2	<i>Corinthiadis usus in magia.</i>	115.3
<i>Colonia in monasterio Nazareth virgines religiose à demone miris modis vexatae.</i>	305.1	<i>Cornelia lex de veneficis.</i>	530.7
<i>monstrum nascitur.</i>	319.16	<i>de quibus veneficis agat.</i>	544.1
<i>turris iniquitissima ob spectra.</i>	450.4	<i>Cornelii orationis & elemosynarum vis & virtutes.</i>	441.1
<i>Coloniæ trium regum ossa missa, & ibi condita.</i>	197.13	<i>Corpus quid sit.</i>	199.5.
<i>Columba Mahometus mira docilitas.</i>	59.3	<i>unum eodem tempore duobus in locis esse non potest.</i>	ibid.4.
<i>Columellæ locus de Dardaniis.</i>	99.10	<i>Corpus non nisi per iusta spacia ferri posse.</i>	198.1
<i>Cometho Diane Triclaræ mactatur.</i>	16.2	<i>Corporum penetratio.</i>	ibid.1
<i>Connata quæ sunt occulte, non debent referri ad potestatem lamiarum.</i>	262.1	<i>Corporibus hominum cur se immergere cupiant demones.</i>	59.2
<i>Conarus perfectus quid sit.</i>	594.5	<i>Corpora an demon sine corpore ferat.</i>	195.6
<i>sæpe habetur profecto.</i>	590.4	<i>an & quando possint spiritus transerre.</i>	193.1.
<i>Conciliorum decreta contra magos.</i>	468.8	<i>quando demon per aerem deferat.</i>	196.10.
<i>Concubitus cum demone imaginarius.</i>	228.1	<i>quomodo sine corpore assumpto demon per aerem ferri possit.</i>	197.11
<i>& 230.1. & 488.4. & 538.27. cum lupa imaginarius.</i>	501.14.	<i>Craca saga.</i>	206.1
<i>Concubitus impotentiam etiam à demone modo naturali inveni.</i>	362.1	<i>Crantii locus de Vandalarum dñs.</i>	14.9
<i>in Concubitus maleficio quid faciendum.</i>	447.1	<i>Creare solius Dei.</i>	84.14. & 120.2. & 122.8
<i>Concubitus demones exercere non possunt.</i>	84.24	<i>diabolus nihil potest.</i>	84.14
<i>Concupiscentia quale vitium.</i>	4.1	<i>Credulitas temeraria quantum in magicisurationibus valeat.</i>	403.1
<i>Confessio erranea.</i>	498.2.	<i>Credulitatis constantis potentia.</i>	402.3
<i>fallaciter eblandita.</i>	504.4.	<i>Creontis filius pro patria mactatus.</i>	16.2
<i>qualis esse debeat.</i>	520.3	<i>Cretenses semper mendaces.</i>	619.47
<i>Confessione soli non est standum in criminalibus.</i>	520.4.	<i>Cribri divinatio quomodo fiat.</i>	134.11
<i>mente lesi non est standum.</i>	485.2	<i>Criminalis actionis probationes quales esse debeant.</i>	486.3
<i>tortoris exactæ fides non est tribuenda.</i>	472.4. & 639.6	<i>Crocodylis in forma demon cultus in Arsinoe.</i>	29.1
<i>in Confessione crimina celare, an sit peccatum reale.</i>	175.8	<i>Cræsinserisus.</i>	25.5
<i>ex Confessione sola non iudicatur, nisi in heresim.</i>	520.4	<i>Cruz ab Ægyptiis inter sacras literas relatæ.</i>	287.4
<i>Confessiones in criminali causa quales esse debeant.</i>	585.8	<i>Crucis vis & potentia.</i>	ibid.3
<i>Conformitatum liber à quo & ubi sit conscripturn.</i>	49.8	<i>Crucem calcare secreto, an sit peccatum reale.</i>	175.9
<i>Conjectores qui dicantur.</i>	94.17	<i>Cruciatuum insensibilitatem qui lapis inducat.</i>	389.11
<i>Connubiales leges.</i>	276.13	<i>Crystallomantia quid sit.</i>	133.6
<i>Consecratio ridicula.</i>	456.8	<i>Cupiainis & Psyche velitatio venerata.</i>	252.3
<i>Consentes dii qui dicantur.</i>	13.6	<i>Curson demon.</i>	651.11
<i>Constantinus à Lykerken.</i>	306.2	<i>Curtio Ruso demon mulieris forma apparet.</i>	40.1
<i>Constantini Imperatoris sententia de philtris.</i>	274.6.	<i>Culter ex cuiusdâ puella latere excoctus.</i>	307.1
<i>constitutio de Lamis.</i>	467.1	<i>eiusque longitudo & forma.</i>	321.14
<i>lex de potentia Lamiarum.</i>	221.31		

Caltri in ventriculo demortui inuenti. 298.1
Cupis ferrea in thorace relicta, qua iuxta a-
luntam post biennium excidit. 320.20
Custodie & carceris discrimen. 481.4
Cuthaeorum idolum. 10.3
Cybeles Galli sacerdotes dicti. 139.4
Cygnæ turris Clivensis. 254.4
Cygnus nauiculam argentea catena trahens.
 253.3
Cynocephalia virtus. 411.4
Cynocephalum Hermopolitani pro Deo colue-
runt. 11.2
Cynops magus submergitur oratione Ioannis.
 104.3. & 450.2
Cynopis magi historia. 103.24
Cynosphasi herba magica virtutes & usus.
 416.4
Cyprianus magus D. Iustitiam virginem A-
glæio frustra conciliare nititur. 98.8
Cypriani locus de diaboli studiis. 60.5
libri magici sub falso titulo circumferuntur.
 102.18. sententia de jejuniis. 440.3
verba de demonis curatione ei studio. 400.5
Cyrenæico Achori litatum; ut musca faceffe-
rent. 12.4
Cyreta demones. 250.5

D.

D*æmogorgon magus.* 98.6
Dæmon Annebergæ duodecim operarios
in specu interfecit. 72.7. an corpora si-
ne corpore ferat. 195.6. *Cassio Parmensi ap-*
paret. 41.4. cogitationes hominum ignorat.
 321.1. cuidam puellæ specie Æthiopsis ap-
 paret. 476.1. cuidam puero sub forma Chri-
 sti apparet. 369.4. cur corre nequeat. 234.5
cur non manum sed ejus formam in stipula-
tione extendat. 168.1. & demonium qui d
significet. 66.7. Hildesheimensi Episcopo no-
 stæ apparet. 73.13. in Diane templum à
 Ioanne Evangelista fugatur. 449.3
in quodam cenobio forma canis sæpissimè
visus interdum. 302.8. *juvenem quandam*
immorigerum parentibus auferre conatur.
 44.4. & 45.16. *monachi forma viduæ cui-*
dam apparet. 53.3. *mulieris forma Curtio*
Ruso apparet. 40.1. *puellæ cuidam sub for-*

ma juvenis excimii apparet. 300.5. *qua*
substantia commoditate tam varia machi-
netur. 37.1. *quando corpora per aerem de-*
ferat. 196.10. *quomodo corpora transpor-*
tet 194.5. *quomodo hominum sensus ab-*
scedat. 177.2. *quomodo in vitro carminibus*
coercendus sit. 106.9. *quomodo lamias in*
aere concitando illaqueet. 210.2. *quor*
modus hominum mentes constringat. 31.8. *quor*
in species se transformare possit. *ibid.* 7.
quibus in locis, & *quàm variis sub formis*
sit cultus apud ethnicos. 28.1. *quibus presti-*
giis religiosus ludificare soleat. 34.1. *Tagi*
pueri specie apparet. 42.8. *visibiliter in*
Hildesheimensi diaceli multis apparet. 73.
 12. *unde sit dictus,* & *ubi in sacris literis*
ejus mentio fiat. 66.7. *unde Tyri destru-*
tionem prænoverint. 24.4. *sub forma felium*
visus. 302.8
Dæmonium fraus. 252.4. *pellendi superstitiosa*
curatio. 394.1. *imbecillitas & impotentia*
multis sententiis ostenditur. 432.1. *in nu-*
mine nihil boni fit. 289.3. *insatiis quomodo*
sit resistendum. 351.1. & 434.4. *ludibris*
qui magis expositi snt. 191.2. *mendacium.*
 390.1. *multa studia & opera breviter com-*
prehensa. 28.1. *terriculamenta quibus li-*
teris arceantur. 161.2
Dæmonem alteri invahi non posse imprecatio-
ne. 492.1. *captivum qui vitro circumse-*
ruunt, qua pana snt efficiendi. 465.3. *nulla*
radice extrahi posse. 415.1. *quare Deus*
constitueris hominibus adversarium. 65.16.
Dæmones an concubitus exercere possint. 84.
 14. & 230.1. & 233.1. & 235.7. *an à*
magis cogi possint. 116.5. *an habeant corpus*
semivis capax. 636.27. *boni & mali quomo-*
do appareant. 78.4. *cur aliquando futu-*
ra prænunciant. 23.1. *cujus figuram ma-*
ximè adapsent. 39.7. *cur homines in be-*
stias transformare non possint. 332.5. *cur*
hominum corporibus se immergere cupiant.
 59.2. *cur in locis separatis ab hominibus*
se non ostendant. 37.6. *cur plus sciant, quàm*
homines. 23.2. *cur prius Christum peni-*
tius, quàm Apostoli, noverint. 26.1. *cur*
sint superiores hominibus. 3.7. *cur verita-*
tem de Christo & suis Apostolis confessi
sint

fit. 27. 2. *curiosissimo quomodo & quando fit ejiendi.* 448. 1. *expavescant verè credentes.* 355. 14. *familiares.* 71. 5. *familiares privatorum hominum.* 75. 17
in cavernis minoralibus. 72. 7. *in quot ordines à Trithemio dividantur.* 112. 3. *montani* 72. 7. *montani ubi maximè laborent.* 73. 11. *olim communibus precibus expulsi.* 437. 3. *Poetici & fidei qui dii snt.* 77. 28. *pro diis habiti, & eorum nomina.* 9. 3
quibus verbis in colloquium allici possint. 410. 3. *quibus plerumque appareant.* 184. 4 *quibus sacrificiis maximè afficiantur.* 18. 7
quo nomine expelli possint. 287. 3. *quomodo agnoverint Christum, quem Iudæi non agnoscebant.* 130. 6. *quomodo elemosinus ejiantur.* 440. 1. *quomodo jejuniis ejiantur.* 439. 1. *quomodo pro diis haberi voluerint, & præsidere regionibus.* 9. 1
quomodo se insinuent corporibus hominum. 62. 11. *quomodo se in varias formas transfuerint.* 599. 6. *quomodo sonitum emittant.* 38. 4. *quomodo spiritum nostrum suscipiant.* ibidem. *quot modis appareant.* 37. 6. *quot modis hominibus insidias stuant.* 60. 4. *sectrici familiares.* 71. 7
stræ vixi in deserto. 44. 13. *unda aliquando futura predicant.* 621. 51. *unde nomina sumpserint.* 10. 4. *unde tam admiranda possint* 23. 2. & 28. 1. *unde vaticinari possint.* 23. 2. *ut dii habiti.* 9. 1
Dæmonum honorum & malorum discretio. 78. 4. & 80. 9. *signa qualia.* 79. 5
de Dæmonum lapsu causa & natura qui Theologi scripserint. 4. 1
Dæmonum citatio per magos quomodo fiat. 664
1. *commentitia nomina unde tam varia.* 77. 27. *conatus descriptio ex Augustino.* 22. 7. *cultus apud quos potissimum viguerit.* 100. 13. *distincta nomina quis conscripserit.* 80. 10. *distinctio secundum Theologos.* 77. 1. *divinationes unde.* 23. 2
epula 62. 10. *genus quod pessimum sit.* 72. 8
illusiones. 21. 5. *illusionibus qui homines maximè expulsi snt.* 177. 1. *in arbitrio voluntatem nocendi non esse positam.* 81. 3
inquisitio quando fieri debeat. 36. 3. *lapsus.* 2. 5. *lapsus qui ex philosophis prisou de-*

notarint. 2. 6. *machinationum suis.* 64. 15
montanorum statuta, forma & operationes. 72. 9. *nomenclatura.* 9. 3. *nomina ex actionis varietate apud ethnicos.* 70. 1
nomina ipsorum studia prudentia, quibus nuncupantur in sacris literis. 65. 1. *oracula quandiu durarint.* 19. 3. & *quam ambigua snt.* 24. 3. *origo.* 2. 5. *operationes varia.* 32. 9. *potestas nocendi in quo sit sita.* 81. 3. *prenotiones unde.* 24. 3
prodigia unde. ibidem. *profigatio Paracelsifica.* 395. 4. *pseudomonarchia.* 650. 1
studia quo pacto à patribus describantur. 59. 2. *techna sepe à sagacioribus hominibus detestæ.* 29. 2. *transformatio quo pacto fiat.* 606. 20. *varia apud diversos & distinctio.* 78. 2. *varia nomina.* 9. 3. & 69. 27
Dæmonibus hæc multa falsè attributa sunt. 87. 4. *limites nocendi constituti.* 80. 1
que sint impossibilia. 86. 1. *quomodo in corpora ingrediendi locus detur.* 60. 3
quomodo quidam resisterint. 435. 5
de Dæmonibus fabule. 1. 2
Dæmones cum hominibus adversarius Deus constituerit. 59. 1. *corpora hominum pro sua libidine ingredi non posse.* 323. 2. *ejiendi Ecclesie veteris modus.* 452. 1. *esse qui negent.* 1. 2. *expellendi & aufugiendi methodus certissima ex sacris literis.* 429. 1
fugandi modus Paracelsicus. 631. 15
ignorare hominum cogitationes, sententias patrum offenditur. 88. 1. *latronibus similes esse.* 400. 4. *males in quot gradus theologi distinguant.* 77. 1. *nemo potest imprecando immittere.* 323. 2. *non aliter sanare morbos, quàm à latione ab illis invetera cessando.* 398. 1. *nullis plantis aut terrena materia alluci aut fugari posse.* 409. 1
procreandi potestatem non habere. 544. 2
proterius nihil posse, ex Decreto ostenditur. 87. 3. *qui lapides pellant.* 412. 5. *quomodo Latini distinguant.* 714
Dæmoniaca mulier in Saxonia Græci & Latinè loquitur. 453. 2. *Roma optimum versum ex Virgilio recitat.* 454. 4
Dæmoniaca femella figmenti historia elegans. 344. 1. *mulieris partus lamia imputatus.* 257. 1. *sic à obsessiois curationes certa.* 445. 1. ob-

I N D E X

445. 1. obfessionis iuuantibus sacrificii historiae. 342. 1. praedictionis exemplum. 25. 6. puella figmentum Clivia. 427. 3	maleficio. 447. 2. de magorum miraculis. 124. 13
puella historia memorabilis. 286. 1. puella ridicula curatio. 404. 2. virginis superstitiosa curatio. 394. 1. & 395. 3	Defunctorum anima quo tempore & quot modis appareant. 36. 5
Demoniacarum actionum exempla. 40. 1. imprecationum punitarum exempla. 325. 1. Larvarum exempla. 46. 1. virginum curatarum, prope Xantos memoranda historia. 443. 4	Διούκτωρ cur veteres Hecaten appellarint. 70. 2
Demoniacae curationes nihil valere, multis argumentis ex Patrum sententiis probatur. 398. 1	Delphi quem Deum coluerint. 12. 2
Demoniacus quidam factus à mali usu. 322. 5 apud Gadarenos maleficio laesus. 279. 4. ab Hilarione sanatus. 449. 2. quidam equestris ordinis factus. 322. 6	Delphicam oraculum. 139. 2
Demoniaci vaticinii exempla. 25. 7. fidei historia festiva. 344. Obsidii figmentum. 340. 1	Ionibus datum. 16. 2
Demoniaci ad quindecim Haemona quibus remediis liberati. 641. 3. cur aliquando transferantur. 119. 17. cur melancholici iudicentur. 339. 1. quibus rebus olim sanati sint. 437. 3. quomodo communibus precibus curentur. 436. 1. quomodo sint curandi. certa methodus. 430. 4. & 444. 6	Delphici oraculi ambiguitas. 24. 5
ubi plures uno in loco sunt, quid faciendum. 442. 2	Demarcus in lupum conformatus. 331. 1
Demoniacorum historia, qui à Lamis affici credebantur. 292. 1. puerorum Amsterdami historia. 296. 1	Democritus Abderides magia cultor. 99. 10
Dagon demon. 10. 3	Dentium doloris remedium ex sacris literis. 363. 2
δακτυλοπεποισία quid. 133. 7	Deum à Calocutis cultus. 76. 23
Daniel Brouchus medicus. 646. 1. an magus fuerit. 101. 18	Deus cur dia boli & angelorum ejus ministerio utatur. 434. 2
Danielis vaticinium de Aste regni translatione. 24. 3	Deus ex homine non potest nasci. 237. 3
Dani magicæ artes in bello timent. 216. 17	Deus non vult predicari suam gloriam ab impio. 290. 4. qua sibi reservavit puniendam. 560. 30. solus unquam cogitans hominum. 88. 1. sine ordine nihil condidit. 82. 7. unus ubique est. 199. 4
δαφνηροσία quid sit. 135. 18	Dei nominis abusus execrabilis in curationibus morborum magicis. 363. 1. minister in quibus sit diabolus. 85. 15. verbi generis usus. 374. 1
Dardania artes unde sint dicta. 99. 10	Deo quid impossibile. 84. 13.
Dardanus magus. 98. 6	quomodo injuria fiat. 551. 10
Dardani Ægyptiorum magi libri. 99. 10	Deum peculiarem singulis in natura corporibus adesse. 12. 5
Datura planta. 227. 5	Dii communes. 13. 6. consentes qui dicti fuerint. ibidem. familiares 71. 5. gentiales. 13. 6
Decarabia demon. 661. 51	gentium quomodo in sacris literis nominentur. 14. 13. Græcorum. 12. 5. indigetes. 13. 7. majorum gentium. 12. 6. patrii & tutelares. 13. 7. penates. 13. 6. populi Dei. 15. 14. Romanorum. 12. 6. selecti qui dicti sint. 13. 6
Decii Mundi amoris impotentia. 242. 2	Deorum cognomina qui conscripserint. 9. 3
Decreta quid statuunt de magis & ariolis, eisdemque consentibus. 467. 1. in concubitus	commentitorum supra triginta millia faisse. 13. 8. gentium genealogiam qui conscripserint. 9. 2. libidines per sacerdotes exercentur. 244. 3. provinciarum nomina. 11. 1

I N D E X

42.7. quàm vovid in Christiana Europa illudat. 20.1. quibus in locis spiritus dicatur. 67. 20. quibus somnis se libentius infacet. 185.6. quomodo deceperit Evam, & quomodo primam mundam corruperit. 6. I. & 7.4. quomodo in tam variis figurarum species transformetur. 37.1. quomodo varietur. 30.5. quid significet. 66.6 finis Dei. 193. 1. species togarum Romæ variis in locis apparet. 42.8. sine consensu Dei nequicquam potest. 84.14. & 578.8. unde futura prædicat 128.2	<i>Diophanes magus.</i> 143.10 <i>Diti & Proserpinae Romani aram sub terra erigunt.</i> 42.7 <i>Divinatio ex visceribus mactatorum hominum.</i> 18.8. <i>magica Turcarum.</i> 144.9 <i>Divinationes demonum nude.</i> 23.2 <i>Divinationum magicarum species.</i> 132.3 <i>Divinatoris cujusdam miserabilis interitus.</i> 148.9
<i>Diaboli adversus conatus curatio præservans.</i> 351. 2. <i>cibus.</i> 62. 10. <i>concupitus imaginarius cum Lamis.</i> 539. 27. & <i>angelorum distinctio.</i> 80.9. <i>odium erga Christum.</i> 28. 4. <i>odium erga Deum inmedicabile.</i> 6.1 <i>potentia & actio.</i> 28.1. & 32.9. <i>privatate omnia mundi mala sunt commissa.</i> 23.7 <i>subtilitatis exempla.</i> 129.4. <i>versutia.</i> 21.5	<i>Divinatrici quid à morte acciderit.</i> 479. I <i>Divinorum pæna inter cæcæ imperialis Germanica.</i> 471.1 <i>Divinis pæna à Mose constituta.</i> 464.2 <i>Dodona, aliàs Epirus.</i> 8.2 <i>Dodothæum oraculum.</i> 28.1 <i>à quo sit inventum.</i> 8. 2 <i>doloris insensibilis atq; qui lapis inducat.</i> 394.1 <i>Delus quid sit.</i> 555.19
<i>Diabolo agendi limites à Deo constituti.</i> 80.1 <i>multa falsò attributa sunt.</i> 87. 4. <i>non est potestatis permissa in hominis vitam.</i> 294.4 <i>qua sint impossibilia.</i> 86.1	<i>L. Domitio rare revertenti juvenis gemini apparent.</i> 119.16 <i>Domus infamæ Athenis demonis idolo.</i> 40.2 <i>Donatianorum heresi.</i> 518.13 <i>Donatistarum secta.</i> 514.3 <i>Donnerbeitel.</i> 414.14 <i>Doradraci duæ virgines à demonio exagitatæ.</i> 295.3
<i>Diabolum creaturæ verè nec condere, nec transformare posse.</i> 190. 3. <i>ignorare hominum cogitationes.</i> 88. 1. <i>per se operari maleficia, nec indigere in his Lamiarum consensu.</i> 280.9	<i>Dormienti testes cæcæ.</i> 225.9 <i>cuidam spectrum apparet.</i> 43.12 <i>Draco magnus in terram projectus, cujus personam demones.</i> 2. 5 <i>Druida Bardi.</i> 17. 3 <i>Draudes Galliarum quæ magiâ coluerint.</i> 101.7 <i>Dussi regis maleficio læsi historia mira.</i> 200.1 <i>historia figmentum unde sit sumptum.</i> 204.7
<i>Diaboli quando limites transgrediantur.</i> 83.9 <i>unde sint facti.</i> 7. 4	<i>Duroveisi pagus, in qua eo exorcista cujusdam factum.</i> 420.1 <i>Duseldorpii monacho cuidam testes cæcæ.</i> 327.4 <i>Dussi demonis.</i> 248.1
<i>Diabolica commitionis figmentum comprobantes historice omnes esse fabulosas.</i> 251.1	E.
<i>Dianna dea.</i> 12. 6	<i>Ebrietas cibus diaboli.</i> 62.10 <i>Ebrietatis initium.</i> 8.1
<i>Diana templi devastatio per Joannem Evangelistam.</i> 449.3. <i>Triclaris cur lones ænuatim juvenem & puellam immolarint.</i> 16.2	<i>Eckercken demonium prope Elsem pagum hominibus multa damna inferens.</i> 504.5 <i>Ecnephias ventus.</i> 197.11
<i>Diāsaren Arabes coluerunt.</i> 12.2	<i>Effascinare quid sit.</i> 95.2 <i>Effascinatrice gentes.</i> 262.4 <i>Effigium magicarum nugæ.</i> 381.5
<i>Didius magus.</i> 98.8	<i>Egyptæ quædam mulieres quomodo variantur.</i> 140.6
<i>die Dominico je janare, an sit peccatum.</i> 173.5	
<i>Diluvii causa.</i> 8.5	
<i>Diodori Siculi locus de diis gentium.</i> 10.3	
<i>Diomedes in insula Diomedea pro Deo cultus.</i> 12.2	
<i>Diomedis fuga & exilium.</i> 135. 12	
<i>Diomedes quem Deum coluerint.</i> 12.2	
<i>Diomedea aves.</i> 333.9	
<i>Dionysio Syracusano demon apparet.</i> 41.5	

I N D E X

<i>Egidius regni Gallie mariscalcus ob magiam suspensus.</i>	466.6	<i>Equus ab esu quid exterreant.</i>	277.1. apud Ni-
<i>D. Egidio epilepsia curatio tribuitur à medicis ineptis.</i>	156.1	<i>gritas carminibus strenuiores reddi.</i>	378.8
<i>Eleazari miraculum.</i>	415.1	<i>quid illesos conseruet.</i>	ibid.
<i>Elemosynarum encomien.</i>	440.1	<i>Erasmi locus de quodam paroccho.</i>	48.7. de quo-
<i>Elephas in sacris literis quid denotet.</i>	65.2	<i>dam spectro fito.</i>	427. 2. de hereticis, quo-
<i>Elephantiacus diabolus mūdare non potest.</i>	86.1	<i>modo cum his fit agendum.</i>	513.1
<i>Eliger demon.</i>	651.12	<i>Erichtho malefica mortuorum quendam sufficit.</i>	131.1
<i>Elsa Kamenfis à diabolo miris modis exagita-</i>	304.6	<i>Ericus frater Rolleri.</i>	206.1
<i>ta.</i>		<i>Eriçii Danici prudentia.</i>	524.1
<i>Emath viri quem Deum coluerunt.</i>	10.3	<i>Erophile.</i>	615.39
<i>Empedocles quas nationes perlustravit ob ma-</i>	99.12	<i>Errantem nullam esse voluntatem.</i>	557.22
<i>gicam artem.</i>		<i>Erucarum è brassicis abigendarum conjuratio</i>	378.9
<i>Empedusa dii.</i>	71.4	<i>magica.</i>	
<i>Empyris qui lapis aduersetur.</i>	412.5	<i>Esaie vaticinium contra magos.</i>	160.3. de Tyrì
<i>Engelberius Holter chirurgus.</i>	327.4	<i>destruendone.</i>	24.4
<i>Enthusastrarum origo.</i>	18.1	<i>Esau dolus & astutia.</i>	9.5
<i>Ewā dei & iwā dōi quid significet.</i>	92.10. &	<i>Evam cur demon aggressus sit, & non Adam.</i>	178.1. quomodo diabolus deceperit.
	95.2.		6.1
<i>Ephemeris avis genitura.</i>	339.6	<i>Evangelia collo alligata an vim contra demo-</i>	379.1
<i>ephēmeras quid sit.</i>	229.2	<i>nes habeant.</i>	379.1
<i>Epilepsia an morbus sacer sit, Hippocratis sen-</i>	156.1	<i>Eucharium Rosenbader medicus.</i>	279.1
<i>tentia.</i>		<i>Euchetarum nefanda sacrificia.</i>	175.1.1
<i>quid sit, & unde oriatur.</i>	229.2	<i>Eudemus philosophus & magus.</i>	381.6
<i>Epilepsie causa & natura.</i>	159.6. curatio Pa-	<i>Eunus Syrus, fides demoniacus.</i>	342.9
<i>racelsifica.</i>	624.5. curationem ad quos me-	<i>Euphemi Carientem adventus in Sartyrides</i>	249.3
<i>diçci inepti referant.</i>	156.1. magica & su-	<i>insulæ.</i>	92.13
<i>perstitiosa curatio.</i>	376.1. remedium phy-	<i>Eurycles magus.</i>	19.3
<i>sicum.</i>	409.2. superstitiosa curatio apud	<i>Eusebii locus de abolitione oracularum.</i>	104.4. de Zoroastro.
<i>priscos.</i>	158.5. varie causæ.		97.3
	ibid. 6	<i>Exodus magus.</i>	98.6
<i>Epileptica puella, putatur demonica.</i>	342.1	<i>Exorcismus ad gehennam condemnans.</i>	421.1
<i>Epilepticus à demoniaco quomodo sit dignos-</i>	347.6	<i>Exorcismi brevis formula.</i>	451.4
<i>candus.</i>		<i>formula apud veteres.</i>	ibid.6
<i>Epilepticis quæ sint vitanda.</i>	157.1	<i>Exorcismi quando & quomodo adhibendū</i>	ibid.
<i>Epilepticorum curatio magica.</i>	419.6	<i>sunt.</i>	448.1. item à quibus.
<i>Epiphanius Palæstini sententia de philtis.</i>	274.6		418.2
<i>Epirus prius Dodonæ diæta.</i>	8.2	<i>Exorcismorum abusus.</i>	640.
<i>Episcopi plerique infames magi.</i>	358.4	<i>Exorciste cuiusdam miserabilis interitus.</i>	421.35
<i>ewā dōi quid sit.</i>	96.3		448.1
<i>Equa Favonio stante obversa, animalem spiri-</i>	239.7	<i>Exorcistam qualem oporteat esse.</i>	620.2
<i>tum concipiunt.</i>		<i>Exorcistarum quorundam interitus.</i>	420.1
<i>Equestrus exercitus quo pacto magica arte com-</i>	384.5	<i>quorundam historia memorabiles.</i>	448.1
<i>paretur.</i>		<i>Exorcizare quibus olim licitum sit.</i>	448.1
<i>Equi in formam femina mutata.</i>	190.1	<i>Exploratio nocentium per ferrum candens.</i>	484.6. item per aquam bullientem.
<i>Equum nigrum Sæcimenfes diuino honore pro-</i>	11.9		42.8
<i>sequantur.</i>		<i>Exsufficinia autior quæ fuerit.</i>	
<i>Equorum vermis remedium magicum.</i>	365.8		

	<i>Filius nomen Vandalorum.</i>	14.9
	<i>Florina demon, amafia Pineti.</i>	256.2
	<i>Focalor demon.</i>	659.43
	<i>Fodinarum met allicarum demones .</i>	71.7
	<i>Fucunditas enim quid impediât.</i>	261.5
	<i>Femina ob nefaria iuramenta à demone ave-</i> <i>hitur. 326. 2. pudica in equam versa.</i>	190.1
	<i>Femina ab initio ad veneficiam peccatores.</i>	545.3
	<i>Feminarum in marem mutatio unde.</i>	56.5
	<i>transmutatarum in viros exempla aliquot.</i>	337.1
	<i>Femineus sexus cur maximè demonum illuso-</i> <i>nibus expositus sit.</i>	178.1
	<i>Folleti dii.</i>	71.4
	<i>Foraii demon.</i>	652.15
	<i>Fornicus demon.</i>	655.25
	<i>Fortes vel Fortes demon.</i>	656.39
	<i>Fortes non vident spectra.</i>	184.4
	<i>Franciscus Luciferi successor, & Christi veix-</i> <i>lifer.</i>	49.8
	<i>Francisci error.</i>	436.7
	<i>Francisco demones frustra infidias fruunt.</i>	293.4
	<i>50.10. diabolus pecuniam offert.</i>	293.4
	<i>Franciscanum suis exorcismis diabolum com-</i> <i>pulsisse ad veritatis confessionem.</i>	420.4
	<i>Franciscanorum Aurelia sumentum.</i>	422.2
	<i>causam Christo viciniorum esse.</i>	49.8
	<i>Fratricolorum Neapolitanorum secta.</i>	176.13
	<i>Fricatrices qua dicantur.</i>	246.2
	<i>Frigga Gothorum nomen.</i>	13.8
	<i>Fridericus Austriacus Imperator pilsiro me-</i> <i>catus.</i>	274.5
	<i>Fridericus primus Imperator.</i>	493.3
	<i>Friderici Palatini electoris prudentia.</i>	507.2
	<i>Friderici tertii ducis Saxonie, in vesicula lapis</i> <i>inventus.</i>	315.4
	<i>Froe Vpsalensis deorum satrapa.</i>	17.5
	<i>Fruget à lamis non posse excantari, nec ledi,</i> <i>sed à demone & veneficis.</i>	211.5
	<i>Frugum penuria & sterilitas unde. 218. 24. &</i> <i>577. 6. ob peccata nostra saepe accidit.</i>	349.5
	<i>Eugenius in pago Eistetenensis episcopus: us qui-</i> <i>dam à demone miserè exagitatus.</i>	297.1
	<i>Eugentes quomodo Turca ab itinere incanta-</i> <i>tione retrahant.</i>	330.4
	<i>Fuigen</i>	
F.		
F	<i>Abaversa usq.</i>	224.6
	<i>fabam Græcam quid Ligures appellant.</i>	91.6
	<i>Fascinare quid sit.</i>	95.2
	<i>Fascinationes qua prohibeant.</i>	411.4
	<i>Fascinum quid sit.</i>	96.3
	<i>Fascinum quid auferat.</i>	411.2
	<i>Fausi. 248. 1. dii quando & quales sint crea-</i> <i>ti.</i>	13.7
	<i>Fausiniæ vultui facies impressa Simonis.</i>	95.2
	<i>Faustus Batoburgi captus. 105. 8. ubi artem</i> <i>magicam didicerit, ejusque interitus. ibid.</i>	
	<i>Febri curatio superstitiosa & horrenda. 398.</i>	
	<i>2. curatio magica 363.2. & 378.7. quar-</i> <i>tana effectus. 309. 2. quotidiana curatio</i> <i>magica.</i>	377.7
	<i>contra Febrem breuiola.</i>	381.6
	<i>Felus cerebrum ad quid utile.</i>	271.5
	<i>Felem Egyptii pro Deo coluerunt.</i>	11.2
	<i>Ferretii dii fulminum.</i>	12.6
	<i>Ferramenta duo aspera in ventriculo inventa.</i>	298.1
	<i>Fessa tria divinorum genera.</i>	144.7
	<i>Fessensium muliercularum commixtio cum da-</i> <i>monem.</i>	245.2
	<i>Festi versus de Strigibus,</i>	161.2
	<i>Fesulis ingens multitudo inter sepulchra lugu-</i> <i>bri veste interdum ambulare visa.</i>	42.8
	<i>Fidei in negotio processus.</i>	518.12
	<i>Fidem Christianam qui abnegent.</i>	170.5
	<i>Figuris nullam vim inesse. 391.3. & 392.6</i>	
	<i>Fili immorigeri parentibus, insigne exemplum.</i>	44.14
	<i>Filii Dei qui sint. 234. 4. ad filios hominum</i> <i>ingressi sunt, locus hic Moysi explicatur.</i>	233.1
	<i>Filorum spherula ex ore cujusdam demoniaci</i> <i>extrahuntur.</i>	293.3
	<i>Firmi populi Septentrionales olim ventos vena-</i> <i>les habebant.</i>	117.10
	<i>Finis insignis magus.</i>	ibid.9
	<i>Emitti ad infinitum nulla est proportio. 199.5</i>	
	<i>Flammulenta cur noctu clarius luceant. 55.4</i>	
	<i>Fluores demon.</i>	662.61

I N D E X

<i>Pulgentis locus de demonum lapsu.</i> 4. 1. <i>sententia indigna.</i>	237. I	<i>Gedeon Baal idolum destruit.</i>	10. 3
<i>Fulmina quid avertat.</i>	413. II	<i>Gelotophyllidis usus.</i>	226. 3
<i>ciere an magi possint.</i>	115. 3	<i>Gemma Phrysius maleficar herbas in heros suo plantat.</i>	224. 8
<i>Fulminum dii apud Romanos qui habiti sint.</i>	12. 6	<i>Gemma stuporem inducens.</i>	225. 10
<i>Furambuli quomodo sua opera peragant, & cuiusdam Itali mira agilitas.</i>	57. 10	<i>Geneva venefica multa combusta.</i>	265. 6
<i>Fur tormenta nil curans.</i> 386. 3. & 87. 4		<i>Geniales dii.</i>	13. 6
<i>us deprehendatur, magica conjuratio.</i>	369. 6	<i>Genitura qua necessaria sint.</i>	636. 27
<i>Furis investigandi modus demoniacus.</i> 367. I		<i>Genius unus ex diis selectis.</i>	13. 6
<i>ledendi impius modus.</i>	370. 8	<i>Genii mali qui dii dicti sint.</i>	71. 4. & 78. I
<i>Fureas demon.</i>	659. 38	<i>Genii qui & quot fuerint.</i>	13. 6
<i>Furfur demon.</i>	656. 30	<i>Gentium majorum dii.</i>	12. 6
<i>Furiosi cur non sint puniendi ex aliquo delicto.</i>	559. 26	<i>Geomantici.</i> 142. 1. <i>Fessa reperiuntur.</i>	144. 7
<i>C. Furius Crespinus ob copiam frumenti Roma accusatus.</i>	211. 6	<i>Georgii Agricola locus de virunculis montanis.</i>	72. 7
<i>Furorem qua herba inducat.</i>	227. 3	<i>Georgii Buchanani carmina varias historias comprehendunt.</i>	424. I
<i>Furis pena apud Gallos.</i>	16. 3	<i>Georgii Sabini carmen.</i>	50. I
<i>Furta quo pacto magi inquirant.</i>	134. 10	<i>Georgii Pistorii de Lamiis sententia diluitur.</i>	543. I
<i>Futura per quas imagines olim pradixerint.</i>	145. II	<i>Georgio Pistorio quantum sit tribuendum.</i>	636. 27
		<i>Gerardus Dorn Paracelsi discipulus.</i>	208. 6
		<i>Theophrasti Paracelsi translator.</i>	624. 3
		<i>Gerardi vicari in Blatsum maleficium.</i>	151. 6
		<i>Germanus magus.</i>	98. 6
		<i>Germani locus de Lamiis.</i>	199. 6
		<i>Germani quantum tribuant Lamiis.</i>	94. 19
		<i>Gigantes unde sint nati.</i>	234. 3
		<i>γινωσκω ποταμια quid designet.</i>	2. 5
		<i>Gigantum habitatio olim.</i>	10. 4
		<i>Gilbertus magus apud Oztrogosbos in specu ligatus.</i>	330. 3
		<i>Gisbertus Horstius medicus.</i>	266. 9
		<i>Gladius spiritus qui sit.</i>	352. 2
		<i>Glasyalabolae demon.</i>	652. 18
		<i>Gnostici heretici.</i>	103. 23
		<i>Gnosticonum nefanda sacrificia.</i>	175. II
		<i>γινωσκω quid significet.</i>	93. 14
		<i>Goap demon.</i>	663. 69
		<i>Gobrias magus.</i>	98. 6
		<i>Godhardus ab Hagen bellum diabolo facit.</i>	420. 7
		<i>Gog magus.</i>	98. 6
		<i>γοναυου quid sit.</i>	95. 2
		<i>Goivelmirschin Deus apud Turcas.</i>	14. II
		<i>Gomorrea & Sodoma exitium.</i>	8. 4
		<i>Gomorj demon.</i>	661. 50
			Gordiani

G.

G <i>Ahirum Macedones pro Deo coluerunt.</i>	12. 2
<i>Gabriel Fallopius medicus.</i>	317. 10
<i>Galenii scripta quatenus sint imitanda.</i>	633. 17
<i>sententia de epilepsia.</i>	157. I
<i>Galgarandus medicus demoniacam curat.</i>	430. 4
<i>Galgulus.</i>	263. 5
<i>Gallacia demon Poeticus.</i>	77. 28
<i>Galli Phrygiae fluminis natura.</i>	739. 4
<i>Gallum se esse fingens.</i>	487. 7
<i>Gallorum idololatria & victimam humana.</i>	16.
<i>3. mos & ceremonia in mortuis sepeliendis.</i>	
<i>422. 2. rusticorum superstitio.</i>	31. 6
<i>Gallos astragalomantiae esse cultores.</i>	136. 3
<i>Gamygyn demon.</i>	660. 46
<i>Goap demon.</i>	658. 36
<i>Gariophyllata herba usus.</i>	581. 2
<i>γαστροποροια quid sit.</i>	133. 4
<i>γαστροποροια quid sit.</i>	140. 5
<i>Gaudentii Merula credulitas.</i>	412. 10

Gordiani peregrinatio. 44.3
Gordonus quatenus sit ab authore reprehensus. 635.25
Gorsen demon. 663.69
Gostariensis ludimoderatoris magi mors. 106.1
Gothi hostiis humanis suos Deos placaverunt. 17.5. quos Deos coluerint. 13.8
Gothorum superstitio in tempestatibus arcedus. 413.10
Graci novarum rerum studiosi. 100.13
scriptores quid de lapsu diaboli senserint. 2.5
Gracorum credulitas. 334.12. idololatria & superstitiones. 12.5. sacerdotes magos fuisse. 357.2. sacrificiorum numerus. 11.8
Gracos quis primum magiam docuerit. 98.7
Grando unde. 575.2. & 576.5. quibus rationibus averti possit. 579.11
Grandius Deum esse authorem. 577.7. ex maleficio nasci sedatio superstitiosa. 457.9
de Grandine concio Ioannis Brentii. 575.1
Grandines minime à diabolo excitari posse. 582.3
Gratiampi locus de muliebris sexus imbecillitate. 178.3
Gravia carnificis uxor trium virorum capita vult detruncare. 269.1
Grægi demonium apud Americanos. 76.25
Groninga trium melancholicorum corrupta natura, ut se Deum patrem, filium & spiritum sanctum crederent. 180.2
Guesorum Belgicorum consilia & tumultus à diabolo per puerum prædicta. 25.7
Guiljelmus Roschildenfis magus. 358.4
Guiljelmus famulus Meineri Clatfi à demonio exagitat. 293.3
Guiljelmi Brabantini locus de quodam qui se lapum esse credebatur. 335.1
Guiljelmi comitis Montensis prudentia. 507.4
Guiljelmi ducis Clivie &c. prudentia in accusatione ob maleficcium. 506.1. & 644.3
Gusoxi demon. 651.8
Guseli demones. 72.10
Gyzis Lydorum regis annuli virtus. 381.6
Yugopotamum quid sit. 142.1
Gyromanticarum figurarum artificium. 144.5
Gyromantici quomodo suos circulos conficiant. 143.3

H.

H *Argenti demon.* 663.66
Habar Hebraica dictio quid significet. 91.10. & 588.16
Haborum demon. 661.56
Hachamim qui dicantur. 94.17
Hadrizus Turcebus. 140.8
Hæreticus quis sit dicendus. 512.1
Hæretici cui similes sint. 480.8. multi ex magis prodire. 102.21. quomodo sint puniendi secundam constitutionem Codicis. 518.11
resipiscentes cur non sint interficiendi, potestatem sententiæ probatur. 509.2
Hæreticorum conciliabula dissipari possunt. 512.7
Hæreticis Læmie non sunt auctoritate. 480.1
contra Hæreticos articulis & fasciculis agitur à monachis. 516.10
cum Hæreticis quomodo sit agendum, sententia Erasmi. 513.1
Heliphæ demon. 659.42
Hammonis levis oraculum. 8.2. & 30.5
Hammela omnicolor demon tibicen aduentum & virgines pueros abducit. 47.2
Hammona demon tragediarum movet. 77.27
diabolus miris modis moniales virgines exagitat. 640.1
Hammonenses cives quidam à demonis miris modis agitati. 304.7
Hans Vatter impostoris commenta. 341.4
Harcalo magus. 99.10
Hartmannini vocabulum quædam variis in locis usurpetur. 94.17. quid significet. 587.16
qui dicantur. 93.16
Hastipetesich Turcarum Deus. 14.9
Haymonis sententia de diaboli prænotione. 88.4
Hecatas. 70.1
Hecata Enodia quando causa epilepsie attribuitur. 158.4
Hecaten primum acontium invenisse. 545.3
Hedekkin. 75.12
Heiran luc herba usus apud Turcas. 226.3
Helia præces quantam vim habuerint. 436.1
Helidæus Foroliviensis medicus. 559.2
Helidæus

I N D E X

<i>Melidam Paduanum Feroldiense medicum.</i>	266.8	<i>Heutorum idolum.</i>	10.3
<i>Melidandi monachi locus de quodam milite, cuius ex ore bestiola egressa & rursus ingressa est.</i>	38.2	<i>Hex qua dicitur.</i>	161.3
<i>Meliodori historia quanta fides sit attribueda.</i>	634.19	<i>Hibernorum idololatia.</i>	12.3
<i>Heliogabali interitus.</i>	18.8	<i>Hieremias Brachetium medicus.</i>	224.8
<i>Heliocrophi lapidis virtutes.</i>	412.5	<i>Hieremia testimonium de Lamiarum impotentia.</i>	221.32
<i>Helsaw oleum in vasibus vidua vacuis auget.</i>	86.1	<i>Hieronymi libri magici sub falso titulo circumferunt. 102.18. locus de omnipotentia Dei. 84. 13. sententia de feminei sexus debilitate.</i>	178.2
<i>Hellerus, alias Lamia.</i>	161.3	<i>Hierophile Sibylla.</i>	615.39
<i>Helmoldi locus de Sclavorum diis. 14. 9. &</i>	17.6	<i>Hilario demoniacum sanat.</i>	449.2
<i>Henrica virgo quadam miserè à demonio exagitata.</i>	32.10	<i>Hilarionis lucta cum demanibus.</i>	435.6
<i>Henricus Wesius jurisconsultus. 210. 10. &</i>	573.1	<i>sententia de demonum veneficio.</i>	350.7
<i>Henrici Wexii Chronici cancellarii laus. ibid.</i>		<i>Hildegardis sententia de ligaturis.</i>	331.7
<i>Hensbergi in collegio demon sub felium specie visus.</i>	302.8	<i>Hildesheimensis episcopi in aule demon visibiliter multis apparuit.</i>	73.12
<i>herba lunaria.</i>	55.3	<i>Hipocrius magus.</i>	98.6
<i>Herba maleficia tollentes.</i>	411.2	<i>Hippocratis sententia Christiana.</i>	159.6
<i>Herbis an homines in bestias transformari possunt.</i>	332.4	<i>contra versutos medicos & sacrilegos magos. 157.2. de epilepsia. ibid. 1. de Lamiarum inani conatu.</i>	166.15
<i>dæmones alibi minimè posse.</i>	410.4	<i>Hippolyto privigno suo Phædra amatorum poculum propinas.</i>	275.10
<i>Hercules Semideus.</i>	237.2	<i>Hippomanes quid sit, & quid scriptores de eo sentiant. 270.5. & 274.5. unde nomen habeat. 271.4. in amore concitandò parum valet. 272.1. ejus usus.</i>	270.2
<i>unde sit natus.</i>	ibid.	<i>Hircum Mendesium pro Deo coluerunt.</i>	11.2
<i>Herculi Canopio, àt calices minus infestarent, litatum est.</i>	12.4	<i>Hirundinum pulli ad quod utiles sunt.</i>	272.5
<i>Hermogenes suos magicos libros Iacobo Apostolo comburendos offert.</i>	466.5	<i>Hispanus Philippaldus medicus.</i>	266.7
<i>Hermannii comitis Nivovernarum prudentia.</i>	507.3	<i>Hispani cujusdam clerici melancholia.</i>	181.4
<i>Hermannus Wolfratgen Everfeldensi monacho testes excocti.</i>	327.4	<i>Hispani qua ratione in Belgis se à malis & posse conservarint.</i>	364.5
<i>Hermes magus.</i>	98.6	<i>unde virginitatem dijudicent.</i>	231.4
<i>Hermiliana demon, amassa sacerdotis.</i>	256.1	<i>Hispanorum superstitione in Belgis.</i>	365.5
<i>Hermippus magus.</i>	98.6	<i>Historiis quibus in rebus auctor fidem non tribuat.</i>	633.18
<i>Hermogenem fuisse magum.</i>	ibid.8	<i>Historicis quibus fides sit adhibenda.</i>	633.19
<i>Hermopolitani quid pro Deo coluerint.</i>	11.2	<i>Histrionis cujusdam historia.</i>	57.1
<i>Herodis animum cur demon ita contra Iesum inflammavit.</i>	27.3	<i>Holiba herba virtus adversus dæmones.</i>	411.3
<i>Herodoti historia qua fides adhibenda. 634.19</i>		<i>Hollerus magus cruciatus.</i>	105.6
<i>Herodes unde dicti sunt.</i>	233.2	<i>Homeri umbram ab Appione evocatum esse.</i>	131.2. versus.
<i>Heronius à quo pro Deo sit cultus.</i>	14.9	<i>Homerica medicatio.</i>	406.1
<i>Hesius Deus à Gallis humanis hostiis cultus.</i>	17.5	<i>Homicida qui sunt. 538.26. quomodo sint puniendi secundam legem Moysi.</i>	529.6
		<i>Homicidium à quo primum eucogitatum, &</i>	

<i>unde ortum fit.</i>	8. 5	<i>Hubertus Faber medicus.</i>	319. 16. & 394. 1
<i>Homo à Deo qualis fit creatus.</i>	238. 4	<i>Huberto Ardennati canis rabidi curatio attribuitur.</i>	156. 1
<i>hostis Dei factus ex inobedientia.</i>	6. 3	<i>Hugonis Cluniacensis locus de Matiscornis comite.</i>	107. 12
<i>post lapsum quantis bonis à Deo fit privatus. 7. 3. non nascitur nisi ex utroque sexu.</i>	238. 3	<i>Humani generis degeneratio. 8. 5. sanguinis vitima à quo fit inventa. 15. 1. sexus mutatio naturalis.</i>	337. 1
<i>Homini anatome.</i>	419. 5	<i>Huegin spiritus.</i>	73. 2
<i>Homines quantis bonis exornati fuerint ante lapsum. 7. 4. qui maximè demonum illusionibus expositi sint.</i>	177. 1. & 191. 2	<i>Hunni unde sunt procreati.</i>	240. 8
<i>quomodo decipiantur à demone.</i>	177. 2	<i>Hyena unde nascatur.</i>	239. 7
<i>7. 4</i>		<i>Hydropicus venenato potu præter spem curatur Roma:</i>	266. 9
<i>Hominum ante lapsum status.</i>	7. 4	<i>Hydropicorum curatio.</i>	ibid.
<i>cogitationes demon ignorat. 88. 1. & 321. 1</i>		<i>Hymenis membrana ratione communis non certissima, demonum cum mulieribus concubium esse vanum.</i>	230. 1
<i>corpora quàm variè demon transferre possit. 32. 11. corporibus cur se immergere cupiant demones. 59. 2. mæstorum ex visceribus divinatio. 18. 8. mentes quot modis diabolus confringat. 31. 8. transformatio phantastica in bestias quomodo fiat.</i>	189. 1	<i>Hymene omnes virgines dotata sunt.</i>	231. 1
		<i>Hysciani succus ad quid usitis.</i>	224. 5
<i>Hominiibus quare Deus demonem adversarium constituerit,</i>	59. 1. & 65. 16	<i>Hypericeni nullam inesse antipathiam contra demones.</i>	409. 3
<i>quot modis demones insidias fruunt.</i>	60. 4.		
	& 61. 9	I.	
<i>Homines an demones per aërem vehere possunt. 194. 3. à demone in bestias transformari non posse. 332. 6. furiosus qua herba faciant. 227. 3. impietatis pertinacis cur Deus aliquando magis excæcare & indurare faciat. 126. 7. magicâ arte per aërem ferri non posse. 195. 7. in bestias non transformari maleficio.</i>	331. 1	<i>Iacobus Cajacius Iurisconsultus.</i>	644. 3
<i>in Homines quare aliquid diabolo permittatur.</i>	81. 2	<i>Iacobus Iadoci de Rosa Certricensis ob magicam artem exilio panisus.</i>	465. 4
		<i>Iacobus Savagius.</i>	646. 2
<i>Honorii constitutio de magicis libris. 466. 5</i>		<i>Iacobi de Cusa verba de apparitionibus demonum.</i>	34. 1
<i>libri magici sub falso titulo circumferuntur.</i>	101. 18	<i>Iacobi Domini in Lichtenberg libellus de Lamiis reprehenditur.</i>	313. 1
<i>Horænar nomen demonis.</i>	77. 27	<i> censura de Lamiis.</i>	344. 4
<i>Horarum istus rusticus quidam in corde sensitus.</i>	296. 5	<i>Iada Hebraica vox quid significet.</i>	93. 14
<i>Horatii carmen de inani conatu leniarum. 173. 4. item de quodam melancholico. 181. 3. dictum. 571. 7. locus de soridigis. 138. 10</i>		<i>Iadua animal doque eo Hebræorum fabula.</i>	93. 14
<i>Hospes quidam ob malitiosam imprecationem à diabolo aufertur.</i>	325. 1	<i>Iamblichus quomodo distinguat bonos à malis demonibus. 78. 4. schola Egyptiaca Platonica patronus.</i>	98. 9
<i>Hostie humana à quo sunt orta. 15. 2. & 17. 7</i>		<i>Iamblichi opinio de demonibus.</i>	1. 2
<i>Hostium agmen quid irripides.</i>	115. 3	<i>sententia de phantasia.</i>	183. 1
<i>Hostialis ira Deus Americorum.</i>	76. 26	<i>Iannis unus ex Pharaonis magis.</i>	102. 21
		<i>Ianus unus ex diis selesis.</i>	13. 6
		<i>Iasonis forma Medæe maleficiis præponderata.</i>	165. 13
		<i>Iaspidis lapidis virtutes.</i>	41. 25
		<i>Ibidem avem Egyptii pro Deo colerunt.</i>	11. 2
		<i>Ixtho oppositum quid sit, & qui ea sunt us.</i>	134. 15
			15

I N D E X

<i>Idiota quidam à demone brevi tempore do-</i> <i>ctissimus effectus.</i>	74.16
<i>Idololatra qui dicendus sit.</i>	537.4
<i>Idololatria & incantamentum.</i> 579.11. <i>varia.</i> 575. 2. <i>quando incaperis.</i>	8.3
<i>Idololatria in populo Dei.</i>	15.14
<i>Ieiunari die Dominico utiliter.</i>	173.5
<i>Ieiunium in die Dominico à quo fit interdi-</i> <i>ctum.</i>	174.5
<i>Ieiunii encomien. ibid. & 439. 1. in operibus</i> <i>diaboli vincendus energia.</i>	ibid.
<i>Ieremia infomium.</i>	642.6
<i>Iesù Syrach sententia de medicis</i>	153.3
<i>testimonium seu auctoritas quantum va-</i> <i>leat in Ecclesia.</i>	127.9
<i>Ignis cur ex remotiori loco clarius luceat.</i> 55.4 <i>cur fit inter Deos geniales commemoratus.</i> 13.6. <i>fatuus inter quas res fit commemoran-</i> <i>dus.</i> 54. 1. <i>lambens inter quas res coniu-</i> <i>meretur.</i>	55.2
<i>Ignem Orimasda Persa pro Deo coluerat.</i>	11.2
<i>Iguorantis nullum esse consensum.</i>	557.22
<i>Ibena magus quidam ob veneficia cuiusdam sa-</i> <i>bro exhibita comburitur.</i>	106.10
<i>Iidonoim qui vocetur.</i>	93.14
<i>Iidoni Hebraica vox quid significet.</i>	ibid.
<i>Imaginatio corrupta melancholicorum.</i> 180.1 <i>intensa sanationis efficax.</i> 402. 1. <i>quid sit.</i> 183.2. & 184.5. <i>unde oriatur.</i>	183.3
<i>Imaginationis vis.</i>	184.3
<i>Imaginatio vis quomodo vitietur à diabolo.</i> 183.8. & 185.7. & 186.8	
<i>Imagines damnoſa.</i> 384.6. <i>que apparent in</i> <i>somniis, quomodo ad caput ferantur.</i>	185.6
<i>Imagines somnoria.</i>	186.7
<i>quomodo diuersas figuras capiant.</i>	185.6
<i>unde accidunt.</i>	604.17
<i>Imagines vanas qua herba faciat.</i>	227.3
<i>Impii qui dicendi sint.</i>	157.3
<i>Impudicitia exemplum.</i>	176.13
<i>Imprecatione neminem laedi posse.</i>	492.1
<i>Imprecationes malitiosas inefficaces esse.</i> 323.1	
<i>Imprecationum demoniacarum punitarum ex-</i> <i>empla.</i>	325.1
<i>Imprecandi malum consuetudo vulgaris.</i>	324.3
<i>Incantamentum & idololatria.</i>	579.11
<i>Incantamenta esse muliercularum figmenta.</i> 493.2. <i>qui lapis pellat.</i>	412.5
<i>Incantata quid sit.</i>	95.2
<i>Incantatores Italia pulsi.</i> 466. 3. <i>quomodo suis</i> <i>puniti.</i> 520. 2. <i>praestantissimi qui fue-</i> <i>rint.</i>	100.13
<i>Incantatorum pena inter statuta imperialia</i> <i>Germanica.</i> 471. 1. <i>quadruplen fauilla.</i> 887.6	
<i>Incantatio quid sit.</i>	96.3
<i>Incantatione pluviam citari non posse.</i>	221.31
<i>Incantationes quid sint secundum Originem.</i> 175.10	
<i>Incantationum bonam partem vera esse in-</i> <i>ſomnia.</i> 634. 20. <i>modi apud Septentrionales.</i> 117.8. <i>verba nihil posse.</i> 211. 4. <i>vis &</i> <i>potestas.</i>	92.11
<i>Incubus unde dictus.</i>	228.2
<i>vocem edit.</i>	252.4
<i>Incubi congressus exemptum ridiculum.</i>	250.3
<i>demoniaci illusiones esse imaginarias.</i> 228. 1. <i>illusionem infestare quandoque probat</i> <i>etiam matronas.</i>	250.1
<i>Incubum passus sacrificus.</i> 229. 4. <i>quomodo</i> <i>Germani appellant.</i>	229.3
<i>ob Incubum virgo religiosa apud Hollandos</i> <i>excusa.</i>	230.1
<i>Incubo demone puella gravida facta.</i>	251.2
<i>Incubi quando & quales sint creati, & cur</i> <i>sabbatum fugiant.</i> 13. 7. <i>qui propriè di-</i> <i>cantur.</i> 243. 9. <i>quibus & quando contin-</i> <i>gant.</i> 221.8. <i>unde fiant.</i>	228.1
<i>Incuborum varia appellationes.</i>	ibid.2
<i>Indi quantum honorem magica arti tribu-</i> <i>erint.</i>	100.12
<i>Indigetes dii.</i>	13.7
<i>Indulgentiarum ad D. Virginem potentia.</i>	420.4
<i>Industum necessitatis.</i>	405.6
<i>Infans posteriore natura parte solidus nasci-</i> <i>tur.</i>	56.5
<i>Infantes à magia quibusdam colli & devo-</i> <i>rati.</i> 168.2. <i>tredecim à Lamis devorati.</i> ibid.	
<i>Infantibus latentibus qui demones infesti sint.</i> 75.21	
<i>Infantes quomodo Lamia comedant.</i>	169.3
<i>mortuos ex sepulchris effodi, delusorium</i> <i>est.</i>	

I N D E X

<i>ff.</i>	172.1	<i>Ioannes Gerſinus Pariſienſis</i>	624.3	
<i>Inferi quando parentatum ſit.</i>	70.1	<i>Ioannis Grammatici hiſtoria de Cræca ſaga.</i>	206.1	
<i>Inimici ledendi impium modus.</i>	370.8	<i>Iohannis Herold libri de diis Gentium.</i>	9.3	
<i>Infomniam quid ſit.</i>	642.6	<i>Ioannes Kenman.</i>	315.2	
<i>Infomniæ unde descendant.</i>	184.5	<i>Ioannes Langius vir celebris.</i>	297.1	
<i>Infomniæ quantum ſit credendum.</i>	642.6	<i>Iohannes Legereti præſidens Sabaudæ.</i>	201.1	
<i>Intemperantia quot malorum ſit cauſa.</i>	60.3	<i>Ioannis Leonis locus de aſtu & camelo docili.</i>	57.1. de Feſarum devinationibus. 144.5	
<i>Inviſibilem qui lapus reddat.</i>	412.5	<i>Ioannes Liſtobodius medicus.</i>	250.3	
<i>Ioannes Anglicus exorcifſta.</i>	419.6	<i>Ioannes Maria Bettus medicus.</i>	266.7	
<i>Ioannes Autemanus vir celebris.</i>	306.2	<i>Ioannis Patrii ſegmenta.</i>	341.4	
<i>Ioannis ab Eſſen crudelitas in filiam.</i>	327.5	<i>Ioannis Salisberienſis ſententia aurea.</i>	419.8	
<i>Ioannis Baptiſta verba de Lamiarum impotentia.</i>	222.1	<i>Ioannes Sartorius exorcifſta.</i>	420.2	
<i>Ioannis Brentii conſilio de Grandine.</i>	575.1	<i>Iohannes Soberius medicus.</i>	330.3	
<i>Epifſtola ad D. Ioannem Wierum.</i>	588.1	<i>Ioannes Sleidanus.</i>	422.1	
<i>Ioannes Campanus iniuſti Wierum reprehendit.</i>	542.35	<i>Ioannes Sturmius.</i>	ibid.	
<i>Ioannes Capella medicus inſignis.</i>	637.30	<i>Ioannem Teutonicum Halberſtadenum una noſtra tribus diverſis locis miſſam celebrat.</i>	119.17	
<i>Ioannis Caſſiani locus de demonum lapſu.</i>	5.3	<i>Ioannis Verneti præceptor.</i>	422.1	
<i>Ioannes Cimifces Orientis Imperator veneno necatur.</i>	265.4	<i>Ioannes viceſimus & viceſimus primus pontif. magi inſanes.</i>	358.4	
<i>Ioannis Cuſſiniani locus de Turcarum religione.</i>	14.9	<i>Ioannes Wundelinus paſtor in Biecht.</i>	420.1	
<i>Ioannes Echſius medicus Coloniienſis.</i>	266.8.	<i>Iob maleſicio aſſectus.</i>	278.2	
	& 394.1	<i>in Iobum quatenus Deus diabola poteſtatem dederit.</i>	82.5	
<i>Ioannes Evangelifſta in Pathmon inſulam relegatur.</i>	449.3	<i>Iobesh magus.</i>	97.4	
<i>Ioannis Evangelifſta in fugando demone contra magum Cynopa miracula.</i>	ibid.	<i>Iones qua ratione peſte liberati ſunt.</i>	16.2	
<i>Ioannis Evangelii caput collo alligatum an vim contra demones habeat.</i>	379.1	<i>ſingulis annis Diana Triclarie iuvenem & puellam maſtabant.</i>	ibid.	
<i>D. Ioanni epilepſia curatio tribuitur à medico incepta.</i>	156.1	<i>Ioſephus reprehenditur.</i>	415.1	
<i>Ioannes Fernelius medicus.</i>	322.5	<i>Ioſephus Iſraelis filium fuiſſe magum ſecundum Juſtinum.</i>	102.19	
<i>ejus teſtimonium de quodam mago.</i>	116.6	<i>Ioſephum fuiſſe medicum.</i>	153.3	
<i>Ioannis Franciſci Pici hiſtorid de incubo demone. 255.1. locus de vana ſpe magorum.</i>	107. 11. iudicium de Rogerio Bachone. 629. 12. locus de magis. 98.6. locus contra Porphyrium. 99. 9. libri de prenot.	146.5	<i>Ioſephi argumenta contra ſcriptores, qui ſunt fræ de Moſe ſenſerunt. 102. 19. hiſtoria quid deſignaris. ibid. Lau. 5. 29. 6. locus de Aſtaroth demone.</i>	10.4
	146.5	<i>Iovialium mallorum uſus apud Gothos.</i>	413.10	
<i>Ioannis Franciſci Ponxvibii cenſura de Lamis. 520. 3. ſententia de Lamiarum conſeſſione.</i>	192.6	<i>Ipes demon.</i>	652.16	
<i>Ioannis Galeacci crudelitas in Aſtologum quendam, qui ei vita ſuam prædicebat.</i>	184.9	<i>Iphigenia filia Agamemnonis viva maſtata.</i>	16.2	
		<i>Iphigenia tranſmutata fabula explicatio.</i>	333.9	
		<i>Irenæ locus de Carpostrate.</i>	176.12	
		<i>de Marco mazo.</i>	39.6	
		<i>I. mazaris ſa ellum & feſtum.</i>	30.3	
			per-	

I N D E X

<i>peregrinatio.</i>	29.3	<i>Iovis Apamea sanctorum communibus precibus destructum.</i>	438.5
<i>Irmgardem crucifixum Roma alloquitur.</i>	ibid.	<i>Iovis Hammonis oraculum.</i>	30.5
<i>Isidis sacerdotes lenones. trucidantur.</i>	243.2	<i>à quo sit institutum.</i>	8.2
<i>Isidem Deum Aegyptii coluerunt.</i>	244.2	<i>Iovis imber aureus.</i>	242.1
<i>Isidori locum de Sortilegis.</i>	11.1	<i>Iovi caeli imperium Graeci tribuerunt.</i>	12.5
<i>Istis quid.</i>	136.2	<i>Iuriconsultorum insignium censura de Lamius.</i>	519.1
<i>Israëlitica ob magiam à Deo punita.</i>	237.1	<i>Iusti Blancovale historici figmentum.</i>	634.20
<i>Israëlitarum idololatria.</i>	465.2	<i>Iustini locus de abolitione oraculorum.</i>	19.3
<i>punitur.</i>	15.14	<i>sententia de Samuelis apparitione.</i>	130.8
<i>Istis quomodo demonem desinat.</i>	ibid.	<i>Iuvenalis versus de hippomanes de phibris.</i>	271.3
<i>Istis sententia de magis & maleficis.</i>	69.27	<i>Iuvenis pro Deo cois.</i>	243.2
<i>22. verba de demonum curatione.</i>	471.	<i>quidam in astrum mutatus.</i>	189.1
<i>Italica schola Platonica patronus qui fuerit.</i>	400.6	<i>Iuvenis cuiusdam parentibus immo rigeri insigne exemplum.</i>	44.14
<i>Iubam Mauri coluerunt.</i>	98.9		
<i>Iudas diaboli membrum.</i>	12.2	K.	
<i>Iudam cur diabolus isa contra Christum inflammavit.</i>	70.28	Κ <i>Αἰὸς δαίμων Cassio Parmensi apparet.</i>	41.4
<i>Iudicis iniqui pana.</i>	28.4	<i>Κατωμυρτία quid sit.</i>	135.16
<i>Iudices iniqui & inquisitores, opes aliorum, non religionem querunt.</i>	504.3	<i>Karentina in urbe obstaculum diaboli ludibrium.</i>	22.6
<i>Iudicium plebeiorum sinistra decreta.</i>	203.6	<i>Kasara Hebraica diBis quid significet.</i>	91.7. & 588.16
<i>quorundam tyrannis.</i>	505.6	<i>Κατωμυρτία quid sit.</i>	133.5
<i>Iudisba virgo religiosa Busiducis à demone miserè vexata.</i>	205.7	<i>Kentorpi demon tragadiaz movet.</i>	77.27
<i>Iulianus imperator qua divinationum specie sit usus.</i>	306.5	<i>Kentorpio in monasterio vexatio diabolica ad Lamias relata.</i>	302.1
<i>Iulius Scaliger reprehendit Pfellum.</i>	133.5	<i>Κεφαλαιομυρτία quid sit.</i>	134.12
<i>Iulius Scaligeri verba ad Cardanum de maleficis.</i>	251.4	<i>Κερωμυρτία quid sit.</i>	ibid.13
<i>Iulio simulachrum Cai Cassi apparet.</i>	221.30	<i>Kimbi opinio de Samuelis apparitione.</i>	128.10
<i>Iumenta si prater naturam quid pati videantur, quid faciendum.</i>	42.8	<i>quid per filios Dei intelligat.</i>	235.7
<i>Iumentorum morbis prohibendis suffimentum utile.</i>	458.1	<i>Κληρωμυρτία quid & quosuplex sit.</i>	135.1
<i>Impetus Christi nauta.</i>	ibid.2	<i>Κλαυετις quid.</i>	338.6
<i>à luncis lac non emulgeri.</i>	420.3	<i>Kueckstein abbatia, ubi campana non baptizata è turri à demone fuerunt projecta.</i>	20.3
<i>Iuno Dea. 12.6. inter Deos Penates numerata. 13.6. unde sit petita à Romanis.</i>	305.9	<i>Κόβαλος demones qui diBis sint.</i>	70.2
<i>demon Poëticus.</i>	77.28	<i>Κοσωμυρτία quid sit.</i>	134.10
<i>Iunonem Sami pro Dea coluerunt.</i>	29.2	<i>Κρωσαλλωμυρτία quid sit.</i>	133.6
<i>responsum sinistra interpretatum.</i>	ibid.	<i>Κωσθηρτία quid.</i>	336.3
<i>Iupiter demon Poëticus.</i>	12.2	L.	
<i>Deus. 12.6. apud Enchadas butano sanguine placatus.</i>	77.28	L <i>Ac congelatum unde conficiatur.</i>	31.9
	17.4	<i>glutinosum. 304.8. ne per incubos abstrahatur, conjuratio superstitiosa.</i>	455.5

Lactis vacchi resistitio superstitiosa. 456.8
Lac à jureis non emulgeri. 305.9
conferatio ridicula. 456.8
Lacerta cerebrum ad quid utile sit. 271.5
Lacertas fugiendi modus magicus. 376.4
Lactantii locus de Buelzebub. 9.3
de demonum studiis. 61.7
de demonum illusione. 21.5
Labas Hebraica dicitio quid significet. 92.11.
 & 588.16
Lamia delusa à Germanis quomodo dicatur.
 94.18. *pluvium excitare non potest.* 261.6
quid sit, & circa qua versetur. 161.4
Lamia cujusdam respicientia. 641.5. & da-
 monis congressum esse imaginarium. 228.1
Lamia à magis ut differant. 531.10. à Rege
 Suecia in bellum ducta ad deterrendos ho-
 stes. 216.16. aliquot in Germania ob tem-
 pestates excitatus combusta. 218.23
*an ex natatione super aqua sint dignoscen-
 da.* 483.2. *an igne sint punienda.* 580.13
an miracula edere possint. 85. 17. *an ob
 factus cum demonis inivitum sint punienda.*
 488.3. & 533. 14. *an per caminum & per
 aërem in longinqua loca deferantur.* 222.1
*an propter characterem à demonis impres-
 sum sint occidenda.* 536.2. *an sint apo-
 stata.* 538.25. *an sint homicida.* ibid. 26
an veneficium sine contactu inferre possint.
 260.12. *commiseratione digna, non pana.*
 559.25. *complures ob visitatum tempesta-
 te vineam combuste.* 213.9. *complures in
 arce Forressensi capti, & questionibus ap-
 posita.* 201.1. *complures Atrebasii combu-
 sta, earumque confessiones.* 205.8. *confi-
 tentes ea que sibi imponuntur, amantes
 sunt.* 554.16. *cur dicta sint.* 160.1
cur corpore non transferantur. 192.6
cur fruges excantare non possint. 214.13
cur non sint idololatra. 537.24. *cur non
 majori pana punienda sint, quàm furiosi.*
 559.26. *cur non sint punienda.* 584.6
cur non sint statim occidenda. 535.19
cur pana capitali non sint punienda. 470.17
cur regulum apum devorent. 484.6. *cur sint
 occidenda, ratio Georgii Pistorii.* 544.3
 & magi infames quid differant. 95.1. &
 162.4. *exilio vel alia multa punienda.*

586.14. *hereticis non sunt annoveranda.*
 480.1. *in professione & fudere cum do-
 mone qua contra ecclesia statuta jurant.*
 173.4. *maleficio affecta.* 281.10. *melan-
 cholica & amentes.* 493.3. *multitudine
 quomodo sint reducenda.* 525.1. *naturab-
 bus usa pharmacia quandoque deludantur
 à satana.* 222.1. *nihil voluntate, sed om-
 nia coacta & decepta faciunt.* 555.19. *non
 possunt quod creduntur facere.* 547.1
penitentes evitant penas corporales. 519.1
qua custodia & carcere sint retinenda.
 481.4. *qua pana à Bononiensibus afficiun-
 tur.* 523.1. *qua ratione tam constantis sint
 in tormentis.* 484.5. *quidam crudelibus tormen-
 tis aliquando excogitantur.* 472.4. *quo pacto
 res duras in corpus inferre possunt.* 313.1
quo pacto magicam artem ediscant. 168.2
quibus ladere creduntur, res ridiculas esse.
 260.2. *quibus rebus fugantur.* 361.3. *quo-
 modo deluse demonis opera patens esse sua-
 480.1. quomodo illudantur à demonis in
 aëre concitando.* 210.1. & 578.9. *quomo-
 do restituenda sint.* 481.2. & 537.22. &
 561.31. *quomodo sint reducenda & pu-
 nienda.* 594.6. *quomodo demoneantur à
 demonio, ut credant fateanturque se facisse,
 qua prorsus non potuerunt.* 191.1. *quomo-
 do sint dignoscenda, experimenta falsissima.*
 482.1. *quomodo sint castiganda.* 586.14
*quomodo sint punienda secundum censuram
 insignium jurisconsultorum.* 519.1. *unde
 suam artem petant.* 260.1. *supra centum
 in subalpinis montibus combuste.* 521.1
Lamiarum actiones esse imaginarias. 173.3
actionum anacrophalaeis. 547.1. *in causa car-
 tot sint opinioniones.* 647.2. *confessio cur sit
 erronea.* 520.4. & 533. 14. *confessionum cur
 non sit standum.* 486.3. *confessiones tormen-
 tis expresse, sapias erronea.* 472.4. *confessio-
 nes illusiones tantum esse.* 554.7. *corpora an
 demon per aërem deferat.* 196.10. & da-
 monis stipulatio cur sit dolosa 168.1. &
 170.4. *doctor phantasia.* 260.1. *deceptio
 ex quibus causis maxime oriatur.* 203.5
error. 557.21. *fedus cum demone quomo-
 do fiat.* 168.1. *fedus cum demone nullum
 esse.* 555.18. *impotentia.* 210.1. *impre-
 cationes*

I N D E X

<i>cationes inutiles esse.</i> 323. 2. <i>in somno variarium imaginum causa.</i> 223. 4. <i>innocenter ob maleficiis opinionem panitarum exempla.</i> 502. 1. <i>inquisitiones quales esse debeant.</i> 485. 1. <i>maleficia à quo exercentur.</i> 278. 1. <i>maleficia falsè credita.</i> 292. 1 <i>mentionem nullam in sacris literis fieri.</i> 260. 1. & 280. 8. & 587. 15. <i>nomina in sacris literis.</i> 161. 2. <i>nostrarum confessionem phantasticam esse, secundum Augustinum.</i> 188. 5. <i>phantasiam quomodo regas demon.</i> 192. 5. <i>professionis modus.</i> 167. 1 & 169. 1. <i>quarundam in Moravia opera in Duffum regem.</i> 201. 1. <i>secus & atas consideranda.</i> 562. 32. <i>sulta phantasia.</i> 206. 1 <i>tortura qualis.</i> 472. 4. <i>varia appellationes.</i> 161. 3. <i>varia descriptiones secundum diversos scriptores.</i> <i>ibid.</i> <i>varia imaginationes unde orientur.</i> 500. 9. <i>vis.</i> 556. 20 <i>voluntur quomodo fit punianda.</i> 552. 14 <i>unguentum secundum Cardanum.</i> 223. 4 <i>unguenta unde conficiantur.</i> 222. 2	<i>Larva dii qui dicitur fuit.</i> 71. 4 <i>Larynx caput arteria aspera.</i> 282. 3 <i>Lapillus suffi reiectus.</i> 282. 4. <i>saba magnitudus, ex sinistris pulmonibus dissectus.</i> <i>ibid.</i> <i>Lapis avellana magnitudine in sciatomate generatus.</i> 314. 1. <i>in cerebro repertus magnitudine & forma mori.</i> 315. 2. <i>philosophorum qui sit.</i> 451. 5 <i>Lapidei maleficium tollentes.</i> 411. 5 <i>Lapidibus cur sepe pluat.</i> 197. 1 1 <i>Lappo insignis magus.</i> 117. 19 <i>T. Latium à demone exagitatus.</i> 401. 7 <i>Latini cur Martem coluerint.</i> 13. 6 <i>quomodo demones distinxerint.</i> 71. 4 <i>Latopolitani piscem latum pro Deo coluerunt.</i> 11. 2 <i>Latrocinii pana apud Gallos.</i> 16. 3 <i>Lauriu cui consecrata fueris.</i> 135. 18 <i>Lauri virtutes.</i> <i>ibid.</i> <i>Lausanensi in ducatu magos quosdam proprios infantes coxisse & comedisse.</i> 168. 4 <i>Legio car diabolus nominetur.</i> 67. 13 <i>λεπρογοροία quid sit.</i> 132. 3 <i>Lemures cur sabbatum fugiant.</i> 13. 7. <i>demones.</i> 71. 4. <i>quando & quales sint creati.</i> 13. 7. <i>quibus rebus fugentur.</i> 361. 3 <i>Lemurum profligatio Paracelsistica.</i> 395. 4 <i>Lenocinii pana.</i> 244. 2 <i>Léo Suarvii fuggillatur,</i> 208. 6 <i>Leontis Suarvii calumnia in Wierum refutatur.</i> 623. 1 <i>Leonem Leonopolitani pro Deo coluerunt.</i> 11. 2 <i>Lepidotum piscem Aegypti pro Deo coluerunt.</i> <i>ibid.</i> <i>Levensteet in pago cuiusdam puella admirabilis historia.</i> 307. 1 <i>Leviathan quid significet.</i> 66. 3 <i>Lex Imperatoria de quibus malefici agat.</i> 589. 3 <i>Lex Cornelia de scariis & veneficiis.</i> 530. 7 <i>quibus conveniat.</i> 544. 1 <i>Len de Lamiarum potestate.</i> 221. 31 <i>duodecim Tabularum de his qui fruges encantantur.</i> 211. 5. & 570. 6 <i>Leges de maleficiis an locum etiam habeant de lamiis.</i> 551. 11. <i>unde sint sumptae.</i> 552. 13 <i>Leges quid statuunt de magis & ariolis, eisdemque consulentibus</i> 467. 1
--	---

I N D E X

<i>Leges unde ferri debeant.</i>	593.3	<i>Lunaria herba.</i>	55.3
<i>Astusopurgula quid sit.</i>	335.17	<i>Lunaticus quomodo à demoniaco sit dijudican-</i>	
<i>Ligationes quot modis fiant.</i>	330.5	<i> dus</i>	347.6
<i>Ligatus curantia.</i>	412.7	<i>Lunatici curatio magica.</i>	419.6
<i>Ligatura fixa exemplum.</i>	341.4	<i>Lunaticus quid efficiat.</i>	272.5
<i> magica formula.</i>	370.7	<i>Lupina melancholica.</i>	336.3
<i>Ligatura physica. 329.2. varia.</i>	ibid.1	<i> unde oriatur.</i>	ibid.
<i>Ligaturae incantatione nullo modo fieri posse.</i>	ibid.	<i>Lupi in cauda pilas ad quid utilis.</i>	271.5
<i>Lignum & caltri in ventriculo inventi.</i>	298.1	<i> stercoris usus.</i>	277.1. + 409.2
<i>Lilit Hebraica dicitio quid denotet.</i>	161.2	<i>Lupam Lycopolitani pro Deo coluerunt.</i>	11.2
<i>Lindemannus exorcista repentinus morte inter-</i>		<i>Lupi neci in Dronia, qui Germanice Wer-</i>	
<i> rüt.</i>	640.2	<i> wulff. dicuntur, an veri lupi sint.</i>	190.2
<i>Livia & Lucilla venefica.</i>	273.2	<i> quomodo ligari possint, ne armentis nocant.</i>	330.3
<i>Livonenses lupi, Germanicè Werwulff. di-</i>		<i>Luporum capita januis affixa an demones au-</i>	
<i> cti, an veri lupi sint.</i>	190.2	<i> fugiant. 416.3. ingens turba Constantino-</i>	
<i>Locale loco suo convenire debet.</i>	198.1	<i> pelo apparet. 498.5. in formam qui cre-</i>	
<i>Lælii verjus de philtris.</i>	270.1	<i> diderunt se transmutatoz fuisse, quomodo</i>	
<i>Lolii usus.</i>	224.6	<i> hec confessio sit intelligenda.</i>	494.1
<i>Loray demon.</i>	651.13	<i>in Lupos nam Lamia verè transformantur.</i>	190.3
<i>Loth ebrii incestus.</i>	9.5	<i> de Lutheri ortu demoniaco commentum. 240.1</i>	
<i> uocor in salis petram mutata.</i>	86.1	<i>Lutbero monachi forma demon apparet, &</i>	
<i>Lotharingus quidam Constantiopoli in Gal-</i>		<i> cum eo distat.</i>	54.4
<i> liam per aërem delatus.</i>	196.9	<i>Lutheranorum secta oritur.</i>	203.6
<i>Lucani locus de Tago.</i>	43.8	<i>Lutra & lacerta in corporibus inventa.</i>	
<i> de maleficiis.</i>	164.12	<i> Lycæon Arcadia rex in lupum mutatur.</i>	336.5
<i> de Druidis.</i>	17.5	<i> Luzabgonia quid sit.</i>	ibid.3
<i>Luciani metamorphosis.</i>	189.1	<i>Lynxurii lapidis virtutes.</i>	412.5
<i>Lucifer demon.</i>	653.22	<i>Lyfmachi sinistra opinio de Mæse.</i>	102.19
<i>Lucilla uxor Lucretii marito suo venenum</i>			
<i> propina.</i>	273.2		
<i>Lucio Valerio Flacco Roma multa spectra ap-</i>			
<i> parent.</i>	42.8		
<i>Lucius Lucullus amatorio poculo interemptus.</i>	273.4		
<i>Lucretius Poëta amatorio poculo interemptus.</i>	ibid.2		
<i>Ludorum inventor.</i>	77.1		
<i>Ludovici Guarna Salernitani filia dua in viros</i>			
<i> mutata.</i>	337.2		
<i>Ludovici Romani Patricii locus de Calechuto-</i>			
<i> torum damone.</i>	76.23		
<i>Ludovici Milichii censura de lamiarum pena.</i>			
<i> 544.4. de lamiarum potentia.</i>	313.1		
<i>Luna cur sit inter Deos geniales numerata.</i>	13.6		
<i> unde dicatur caelo deduci.</i>	166.16.		
<i>Luna simulacrum à Iuda Apostolo devasta-</i>			
<i> tum.</i>	449.2		

M.

Macedones quem Deum coluerint. 12.2
Macedoniam esse terram Cethim. 24.4
Macedonii presidis edictum contra he-
reticos. 515.5
Magdalena virgo Constantia à demonio com-
pressa. 255.8
Magdalena Crucia Hispanæ & malefica hi-
storia admirabilis. 476.1
Magdeburgi mulieris cujusdam facinus. 421.8
Magia Ægyptiorum, Babyloniorum & Persa-
rum unde originem trahat. 97.2
    à quibus ad Græcos pervenerit. 93.7
Magia infamis quando caperit. 8.2. quid
    F.

I N D E X

- fit, & unde originem trahat.* 96. 3. *cur fit detestanda.* 101. 17
Magia & Iantia quid differant. 96. 1
Magia naturalis quid, & ejus commendatio. 100. 14
Magia unde originem trahat. 96. 1
Magiae artes quaedam. 114. 10. *origo.* 613. 34
stipendia. 107. 14
Magiam Aegyptiorum inauspicatam Calasiris. 95. 1
Magiam infamem quis primum docuerit. 658. 36. *qui coluerint.* 98. 6. & 100. 12. & 103. 1
Carpocrates publice docuit. 176. 12
Magica ars Constantinopoli publice docetur. 144. 9
Magica artis potestas cur à Deo demonibus data sit. 107. 15
finis qui sit. 121. 4. *varii modi.* 114. 1
Magica artes earumque sectatores à Moysè damnantur. 159. 3. *à Nerone sublata.* *ibid.*
capitales. 532. 12
Magica curationes. 376. 1. *voce nulla cum imaginibus caeli conveniunt.* 378. 10
Magiarum divinationum species varia. 132. 2
Magis verbis & carminibus nulla efficacia inest. 379. 12
Magis artibus an usi liceat. 566. 5
Magici libri sub falso titulo Aëe inscripti circumferuntur. 101. 18. *cur palam sint exurendi.* 466. 5. *Ephesi exusti.* 420. 9. *quo stylo sint scripti.* 108. 1. *qui sub titulo Aëe & aliorum patriarcharum circumferuntur, à quo sint scripti.* *ibid.*
Magistorum librorum catalogus. 108. 1. *medicorum puniunt.* 463. 9. *oraculis cur non sit credendum.* 145. 1
Magus infamis quid sit. 95. 1
Magdeburgi in aëra cum equulo conscendere videtur. 120. 18. *à serpente enecatur.* 107. 14. *vivunt à diabolo ablati.* *ibid.* 11
Magi respicientis historia. 475. 2
Magi Aegyptii quomodo ad veram fidem conversi sint. 123. 11
Magi an demones in servitutem cogere possint. 116. 5. *an ventos sedare possint.* 118. 11
an miracula faciant. 115. 2. *arioli qua pena puniendi sint.* 463. 1. *Athenis expulsi.* 98. 3. *cur nesciant benedicere.* 290. 5
cur non sint adeundi. 145. 1. & 147. 8
transferuntur interdum. 119. 17. *infames quibus nominibus & in quibus locis in veteri testamento significentur.* 89. 1. & *Lamia quid differant.* 95. 1. & 532. 12
malefici. 21. 5. *nostro tempore qui maxime floruerint.* 103. 1. *olim philosophi dicti.* 100. 15. *quare Christi nomen precationibus & exorcismi immisceant.* 419. 7
qui dicantur. 124. 13. *qui capitali supplicio sint puniendi.* 461. 4. *qui res perditas & furto ablatas incantatione recuperare student, quomodo sint puniendi.* 63. 1
quot modis artes suas perficiant. 114. 1
quo pacto prestigias faciant. 114. 9. *quo pacto demones advocent.* 664. 1. *quomodo sint puniendi secundum leges & decreta.* 467. 1. *sacrilegi hujus seculi.* 360. 1. *sub nomine qui comprehendantur.* 95. 1. *unde suam artem petant.* *ibid.* & 461. 3. *Xerxis copias à tempestate liberant.* 118. 11
Magorum Aegyptiorum nomina. 123. 11
alios non valde ledentium pena. 462. 6
apud varias gentes nomina. 98. 6. *ars omnis & potentia unde consistit.* 95. 2. *blasphemia in evocandis demonibus.* 664. 1
carminibus non obediunt beatorum anima. 125. 4. *curationes nihil valere, multis argumentis probatur.* 398. 1. *infamium & divinorum pena inter edita imperialia Germanica.* 471. 1. *instrumenta qualia sint.* 110. 8. *illusiones.* 21. 5. *ac Lamiarum artibus quaedam esse communia.* 120. 2. *prestigia quomodo fiant.* 95. 2. *qui annulo vel vitro demonem captivum circumferunt, pena.* 465. 3. *quorundam funestus interitus.* 104. 5. *quorum mentio fiat in sacris literis.* 527. 1. *religiosorum multa.* 462. 8. *apud Septentrionales populos incantationum modus.* 117. 8. *signa cur mendacia dicantur.* 124. 12
Magis à Mose pena constituta. 464. 2. *omnibus non debet eadem infligi pena.* 461. 3. *cur magice artis potestas data sit.* 107. 15
infamibus qui demones inserviant. 77. 1
Magos quosdam in ducatu Lamsanenfi proprios filius

D

I N D E X

<i>filios coxisse & comedisſe.</i> 168. 2. conſu-	<i>Malum imprecandi conſuetudo vulgaris.</i> 324.3
<i>lenſibus qualis pena ſit conſtituta.</i> 464.2.	<i>Mammona demon quid ſignificet.</i> 66.5
& 467.1	<i>Manaſſes cur à Deo ſit puniſtus.</i> 465.2
<i>Magnæ virtutes.</i> 409.1	<i>quales Deos ex æde Domini abſtulit.</i> 14.13
<i>Mahometus qua aſtutia ſe regem fecerit.</i> 59.4	<i>Manaſſis regis flagitia.</i> 96.5
<i>quibus artibus populum ſeduxerit.</i> <i>ibid.</i> 3	<i>Manicheorum hæreſis.</i> 518.11
<i>Melapbar demon.</i> 652.14	<i>Mandragora herba unde Helleborus ſit diſta.</i>
<i>Malefica ut capillis ſuſpendatur, imago.</i>	161.3
385.8	224.6
<i>Malefica accuſatricis falſa pena</i>	<i>Mandragora uſus.</i>
<i>cujusdam reſpiciendus historia.</i> 503.2	417.16
<i>Malefica quid à morte acciderit.</i> 476.1	<i>Manes qui dii diſti ſunt.</i> 71.4
<i>Maleficarum manus commixtio.</i> 245. 1. pena.	<i>C. Manilii verſus de ſcincatrice.</i> 163.9
<i>469.10. quibus in locis ſacra ſcriptura</i>	<i>magvarius quid ſignificet.</i> 91.7
<i>mentio fiat.</i> 513. 10. trium exuſtarum	<i>Maraka.</i> 135.19
<i>confeſſiones excuſantur veris argumentis.</i>	<i>Marbas demon.</i> 650.3
487.1	<i>Marchocius demon.</i> 656.31
<i>Maleficium quid ſit.</i> 96.3	<i>Marcioniſta hæretici.</i> 103.23
<i>Maleficii curatio.</i> 377.5. curandi formula ſu-	<i>Marcionitarum ſecta.</i> 576.3
<i>perſiſtiſſa.</i> 394.1. & 418.1. curationis ſa-	<i>Marcoduri mulier quedam ob maleficiũ falſam</i>
<i>crilegus modus.</i> 375.4. curatio magica.	<i>opinionem torturis enocata.</i> 503.3
<i>382.1. curandi methodus certiffima ex ſa-</i>	<i>Marcus demonis cultor.</i> 37.1
<i>cris literis.</i> 429.1. curationis per benedi-	<i>magus quibus artibus homines deciperit.</i>
<i>tionem formula.</i> 289.1	39.6
<i>Maleficio affecti qui.</i> 278.1	<i>Marcus quibus rebus mulieres ad ſe attraxerit.</i>
<i>leſi ubi plures uno in loco ſunt, qui faciun-</i>	274.7
<i>dum.</i> 442.2. leſorum multa exempla. 278.	<i>Marci Seroſilii temeraria credulitas.</i> 403.1
2. & 292.1	<i>Mares in feminas non transformari.</i> 338.4
<i>Maleficia quibus verbis reſoluantur.</i> 388.7	<i>Margaretha comitiſſa Burenſis à demonio exa-</i>
<i>quibus materiis arceri poſſunt.</i> 411.2	<i>gitata.</i> 300.3
<i>quomodo communibus precibus ſanentur.</i>	<i>Marmaridius magus.</i> 98.6
436.1	<i>Mars Deus.</i> 12.6
<i>Maleficia cur aliquando permittat Deus.</i> 297.3	<i>Martem quem Deum veteres nominarunt.</i> 10.3
<i>inferendi modus magicus.</i> 384.6	<i>Martellium Ficinum magicum annulum geſtaſ-</i>
<i>maleficiũ repellere anticeat.</i> 566.6	<i>ſe.</i> 381.6
<i>omnia à diabolo exarceri.</i> 278.1	<i>Martiani carmina de Minerva.</i> 179.4
<i>Maleficus quidam à iudicibus igni devotus ob</i>	<i>Martim demon.</i> 651.10
<i>maleficiũ, reſpiciit ab amentia meliori vi-</i>	<i>Materias duras per ſolidas corporis partes dia-</i>
<i>tu.</i> 493.4	<i>bolus in ipſa corpora immiſtere non poſſeſ.</i>
<i>Maleficii cuiusdam confeſſio.</i> 494.3	<i>87. 2. ore rejectas, non omnes fuiſſe in cor-</i>
& malefica qua lege Moſis damnentur. 90.2	<i>poro.</i> 281.1. duras in corpus ingerendis vi-
<i>Maleficorum quadruplex familia.</i> 587.16	<i>diculũ modus.</i> 313.1
<i>Mali eſu quidam factus demoniacus.</i> 322.5	<i>Mathematica libri exuſti.</i> 466.5
<i>Malicia radix.</i> 7.4	<i>Senatusconſulto ex Italia pulſi.</i> <i>ibid.</i>
<i>Maliciarum an diabolus ſit author.</i> 88.3	<i>Matifonenſis comes viroũ à diabolo abluas.</i>
<i>Mallei Ioviales.</i> 413.10	107.12
<i>Malphas demon.</i> 657.32	<i>Matthew Curtius medicus.</i> 266.7
<i>Mali origo unde.</i> 648.2	<i>Matuta demon Poëticus.</i> 77.28
	<i>Maubuſa quidam ſe demoniacum eſſe ſeſt f-</i>
	<i>mulas.</i>

I N D E X

<i>mulat.</i>	343.2	<i>vant.</i> 180.1. <i>maximè demonum illufioni-</i>	
<i>Mauri quem Deum coluerint.</i>	12.2	<i>ibus expofiti.</i> 177.1. <i>quomodo fine curan-</i>	
<i>Maxentii Imp. interitus.</i>	104.4	<i>di, methodus certa.</i> 430.3. <i>tres Groninga-</i>	
<i>Maximi Imperatoris editum contra hereti-</i>		<i>aded correpti, ut fe Deum patrem, filium &</i>	
<i>cos.</i>	512.11	<i>spiritum fanctum crederent.</i>	180.2
<i>Maximiliani verba de consecratione campan-</i>		<i>Melancholicorum corrupta imaginatio.</i>	ibid.1
<i>rum.</i>	21.3	<i>varia exempla.</i>	182.7
<i>in Maximiliani 2 corde tres lapilli inventi.</i>	315.3	<i>varia affliciones.</i>	ibid.5
<i>Maximiliano Imperatori demon Hectoris, Ach-</i>		<i>Melanchthon à demone irridetur.</i>	32.2
<i>ebillus, & Davidis in forma apparet.</i>	46.1	<i>Melchiadis papa editum de jejunio in die Do-</i>	
<i>Mechafepha Hebraica vox quid fignificet.</i>	90.	<i>minico.</i>	174.5
2. & 531.10. & 587.15		<i>Melchom demon.</i>	10.3
<i>Mechafephim quid fignificet.</i>	90.4	<i>Melaagri interitus.</i>	204.7
<i>Medea venefica.</i>	545.3	<i>Memaphim & mechafephim qui dicantur.</i>	90.5
<i>Medea defcriptio.</i>	162.7	<i>Memphis cujusdam afini docilitas.</i>	57.1
<i>Medicina artium vetuftiffima.</i>	150.3	<i>Memphitis lapidis virtus.</i>	389.11
<i>Medicina veteris laus.</i>	153.4	<i>Menaidis ufus in magia.</i>	115.3
<i>Medici indoliti in quos referant infortiam fuam.</i>	152.1	<i>Menalippus Dianæ mactatur.</i>	16.2
<i>Medicorum encenion in facris literis.</i>	153.3	<i>Menandri hereticum dogma.</i>	103.22
<i>Medicos eximios alligationibus, characteribus,</i>		<i>Mendacium à quo primum inventum fit.</i>	7.4
<i>carminibus ufus effe.</i> 406.1. <i>doctiffimos à da-</i>		<i>Mendicus Iuftus fit à demoniacus.</i>	340.1
<i>moniacus fepe falli.</i>	320.1	<i>Menippus Lycius.</i>	119.14
<i>Mediolani aliquos venefici capti.</i>	265.6	<i>Mensam refertiffimam hofpitibus difcubitaris</i>	
<i>quidam maleficus igni devotus ab amentia</i>		<i>magus quidam ex improviso apparabat.</i>	118.13
<i>refpiciit meliori vita.</i>	493.4	<i>Menftrui mulierum potus quid efficiat.</i>	272.5
<i>Mediolanenfes magum contra Fridericum Im-</i>		<i>Mercurius Alexandria abbas.</i>	46.17
<i>peratorem mittunt.</i>	ibid.2	<i>Mercurius Deus.</i> 12.6. <i>à Gallis humanis ho-</i>	
<i>Medioecumi dii qui appellati funt.</i>	237.2	<i>ftiis placatus.</i>	17.4
<i>Megalopolicis in finibus femina quaedam à da-</i>		<i>Mercurius magus.</i>	98.6
<i>emone ob nefaria juramenta aovebitur.</i> 326.2		<i>Mercurium Juxta qua herba Chimici fixum</i>	
<i>Meineri Clatfi famulus à demonio miferè de-</i>		<i>reddant.</i>	55.3
<i>populatus.</i>	293.3	<i>Merlinus femideus habitus.</i>	240.9
<i>Melancholia caufa.</i>	183.8	<i>Merlini fabule.</i>	253.2
<i>Melancholicum effe diaboli balneum.</i>	339.1	<i>Meffeni qua ratione contra Lacedaemonios vi-</i>	
<i>Melancholicus humor diabolo convenientiffi-</i>		<i>toriam nati funt.</i>	16.2
<i>mus.</i> 309.3. <i>vapor qualia fomnia commo-</i>		<i>Metallici demones.</i>	72.7
<i>veat.</i>	185.6	<i>Methodius quomodo impotens fit factus.</i>	327.6
<i>Melancholicus quidam Athenis perfuafum ha-</i>		<i>Methodum in fignis magus occiditur.</i>	104.5
<i>bebat, omnes naves in Piraum appellentes</i>		<i>Metus quid fit.</i>	557.21
<i>effe fac.</i>	180.3	<i>Michaël Villanovus.</i>	422.1
<i>Melancholici confeffioni non eft ftandum.</i> 485.2		<i>Middelburgi civitatis direptio prædifta.</i>	25.7
<i>cujusdam rythmi de bellis in Gallia ortis,</i>		<i>Militis cujusdam dormientis hiftoria de beftio-</i>	
<i>&c.</i> 180.2. <i>cujusdam horribile exemplum.</i>		<i>la ex ejus ore egressa.</i>	38.2. & 599.7
	181.4	<i>Minerva Dea.</i> 12.6. <i>cur fine matre fingatur</i>	
<i>Melancholici cur plerique demoniaci pucantur.</i>		<i>effe nata.</i>	179.4
339.1. <i>cur plerumque fibiipfis nocem infe-</i>		<i>à Scythis culta.</i>	12.2

<i>Minotaurus fragulis annis Athenienses septem adolescentes & totidem puellas devoran- das miserunt.</i>	16.2	<i>Morfa quaestoris filius à demonio exagitat.</i>	294.1
<i>Miracula spirituum bonorum ad quid condu- cant.</i>	79.5	<i>Mortuorum animas quomodo demum imitari soleat. 34.1. apparitiones quales sint, & quomodo Ethnici dijudicant.</i>	125.4
<i>Miracula in brutis.</i>	57.1	<i>suscitato & apparitio unde depēdeat. 131.3</i>	
<i>Miraculorum diaboli finis.</i>	64.15	<i>Mortuus diabolus ad vitam revocare non po- test.</i>	86.1
<i>Mistrain filius Nohe magie inventor.</i>	8.2	<i>à Mortuis non querenda veritas.</i>	125.3
<i>Missa ad gehennam deturbans.</i>	421.3	<i>Mosis auctoritati quantum fit tribuendum.</i>	
<i>Misse usus in magicis artibus.</i>	110.9	1.3. decretum de criminibus non in omnibus locis imitandum est. 532.13. editum con- tra magos quibus conveniat. 527.1. editum contra veneficas. 526.1. lex de quibus ma- leficis agat. 578.9. preceptum contra ma- gicas artes, earumque sectatores. 159.3	
<i>Moabite quem Deum coluerint.</i>	10.3	<i>operum comparatio cum Pharaonis mago- rum operibus.</i>	120.2
<i>ob Marorem demon multos superat.</i>	177.1	<i>Mosen à Iosepho artem magicam accepisse.</i>	102.19
<i>Moloch Deus Ammonitarum sanguine humano placatus.</i>	15.1	<i>Mosselscolp.</i>	491.10
<i>Moly nullam inesse antipathiam contra demo- nes.</i>	410.3	<i>Mubazzimin magi & circulatores apud Fes- sas.</i>	142.1
<i>Monachus quidam à demone strangulatus.</i>	48.5	<i>Mulier cur ad credendum facilis sit.</i>	178.2
<i>Monachi commixtio cum succuba. 255.7. & 256.1. forma demon cuidam viduae appa- ret.</i>	53.3	<i>à demone exagitata Bononiæ.</i>	321.3
<i>Monacho demon apparet, & unà cum eo per montes de virosequum amissum querit. 45.15</i>		<i>Lutetia lapidem habens in utero.</i>	316.6
<i>sano volentique testes excedit.</i>	327.4	<i>maleficio lesa cloros & acus vomit. 292.1</i>	
<i>Monachorum Aurelie sigmentum.</i>	422.2	<i>unde fit dicta. 178.3. maleficio lesa. 280.7</i>	
<i>forma demones prope Spiram Rhenum transvecti. 50.1. quorundam magica divi- natio.</i>	149.1	<i>quedam acum deglutit. 284. 8. quedam varia per urinam excreat. ibid. quedam Marcoduri innocenter tormentis enecata.</i>	503.3. vvell. in pago à demone exagitata.
<i>quorundam tragedia venefica.</i>	227.6		445.1
<i>Monialis virginis Hispana admirabilis historia.</i>	476.1	<i>Mulleris cuiusdam malefica finis miserabilis sigmentum. 479.1. cuiusdam Osnaburgi crudelle facinus in maritum.</i>	420.7
<i>Moniales virginis Neomagi à diabolo infesta- te.</i>	301.7	<i>moniac de parte Lamiæ imputato, hi- storia admirabilis. 257.1. malefica constan- tia in tortura ferenda. 387. 5. phantastica vera historia.</i>	209.9
<i>Monialium curatarum apud Mariæ arborem prope Xenfos historia.</i>	443.4	<i>Mulieres ab initio ad veneficium procliviores.</i>	545.3. albe demones. 75. 21. complures Hammona capta. 304.7. maliciose cur de- monum illusionibus maximè exposita sit.
<i>Monstrum nascitur. 252.2. Colonia.</i>	319.16		177. & 178.1
<i>apud Geldros.</i>	324.6	<i>Mulierum calculi.</i>	316.8. mole.
<i>Montaniani heretici.</i>	103.23	<i>proprium quod sit.</i>	178.2
<i>Montani demones.</i>	71.7	<i>Mulieribus cur ex lege tutores & curatores da- ri sit.</i>	
<i>Mopsum Apbri pro Deo coluerunt.</i>	12.2		
<i>Morax demon.</i>	652.15		
<i>Morbi qui gravissimi sint.</i>	348.3		
<i>Morborum curatio divinis non est adscribenda.</i>	156.1		
<i>magica & superstitiosa curationes.</i>	376.1		
<i>Morbus quatenus demones sanent.</i>	398.1		
<i>Morphei fabula.</i>	39.7		
<i>Mortui inventor qui fuerit.</i>	7.4		

I N D E X

<i>ti sint.</i>	179.4	<i>mox suffocatur.</i>	282.2
<i>probis illusio incubi accidit.</i>	250.1	<i>Nereum veteres Neptuno adiunxerunt.</i>	12.5
<i>Mulieres facilius decipi, & desperare citius quam viros.</i>	178.2. minus puniendas vi- ris.	<i>Nergal demon.</i>	10.3
	524.2. & 586.13	<i>Nero comperit magicas artes vanas esse.</i>	159.1
<i>Muliercula quomodo à demone decipiantur.</i>	188.5	<i>Nephilim quid.</i>	237.1
	246.2	<i>qui dicantur.</i>	233.1
<i>Muliercularum mutua commixtio.</i>	246.2	<i>Neptunus Deus.</i>	13.6
<i>innocenter ob maleficii opinionem punitarum exempla.</i>	502.1. trium exustarum confes- siones excutiuntur.	<i>Neptuno maris imperium Græci tribuerunt.</i>	12.5
	487.1	<i>Neuri populi Scythiæ se in lupos transformari posse crediderunt.</i>	472.5. incantatores in- signes.
<i>Mundi magni res naturales.</i>	54.1		100.13
<i>parvi res naturales.</i>	55.5	<i>Nibbas demon.</i>	10.3
<i>Mundum alterum quomodo diabolus corrupe- rit.</i>	8.1. quomodo primum diabolus corrupe- perit.	<i>Nicolaus Gotsel Wimaræ excussus.</i>	341.4
	6.1	<i>Nimbi procellosi quando plerumq; fiant.</i>	217.2.1
<i>Murem araneum Ascribita pro Deo coluerunt.</i>	11.2	<i>Ninus quot annis ante tempora Trojana vixe- rit.</i>	97.3
	12.4	<i>Nisroch demon.</i>	10.3
<i>Mures ne insidiarentur caseis, Apollinus Parnopæi numen invocabatur.</i>	12.4	<i>Noba primus inebriatur.</i>	8.1
<i>Murmur demon.</i>	659.39	<i>Noricum quem Deum coluerint.</i>	12.2
<i>Musæ ut facerent, Cyrenaico Achori litatum est.</i>	12.4	<i>Norimbergensis magistratus prudentia summa.</i>	342.8
<i>Myrrhe usus.</i>	411.2	<i>Notoria ars.</i>	114.10
<i>Myrton.</i>	338.6	<i>Nothhembd.</i>	405.6
<i>Mythra simulacrum apud Persas.</i>	12.3	<i>Nucem grandem Pomerani olim adoraverunt.</i>	11.9
N.			
N <i>Aberus demon.</i>	652.17	<i>Numa Pompilius hydromantia cultor.</i>	134.8
<i>Nabuchadenezar maleficio lesus.</i>	81.5. & 279.3	<i>magicos libros secum recondi in sepulchro voluit.</i>	99.11. ludificator magicus.
	91.9		118.13
<i>Nabas Hebraica vox quid significet.</i>	422.1	<i>quo demone familiari sit usus.</i>	75.17
<i>Natalis Ramardus.</i>	82.7	<i>Nursie infans posteriore natura parte solidus nascitur.</i>	55.5
<i>Natura quid sit.</i>	54.1	<i>Nymphæ.</i>	11.6. & 338.6
<i>Naturales res quandoque judicari demoniacas.</i>	48.4	O.	
<i>Naucleri locus de Benedicto novo.</i>	12.2	O <i>B Hebraica dictio quid significet.</i>	92.1.2
<i>Naucratisa quem Deum coluerint.</i>	2.4	<i>Obotriti quem Deum coluerint.</i>	14.9
<i>Nazianzeni locus de angelorum natura.</i>	337.2	<i>Oceanus demon Poeticus.</i>	77.28
<i>Neapoli duæ virgines in viros mutatae.</i>	131.2. quamvis du- rarit etiam in populo Dei.	<i>Ochofia regis interitus causa.</i>	464.2
	132.4	<i>Octavianum carminibus magicis usum fuisse.</i>	406.1
<i>Necromantici quomodo demones advocent.</i>	664.1	<i>Oculorum lippitudine cuiusdam muliercula laborantis curatio magica.</i>	403.1
	125.4	<i>Oddo Danicum magus submergitur.</i>	105.7
<i>νεκρομαντεια.</i>	340.1. moniales à diabolo infestatae.	<i>Odhen Gothorum numen.</i>	13.8. & 397
	301.7. quidam ovum integrum deglutienti,	<i>Odium quid comitit.</i>	272.5
		<i>Oenothora virtutes.</i>	409.1
		<i>Oesophagus.</i>	282.5

<i>Janus quid significet.</i>	91.8	<i>in maritum.</i>	420.7
<i>Olaus Magnus reprehenditur.</i>	118.11	<i>Otis demon.</i>	651.9
<i>Olai magni locus de Gorborum diis.</i>	13.8	<i>Otto Imperator à Crescensii uxore venens natus.</i>	265.3
<i>historia quanta sit fides adhibenda.</i>	635.21	<i>Oves ex terra nascuntur.</i>	239.7
<i>Oleum somniferum.</i>	223.5	<i>earum pestilentia unde.</i>	349.2
<i>ex gagate ad quid utile.</i>	412.6	<i>Ovidii locus de diis praestitibus. 13. 6. de diis gentium. 12. 2. de hippomanes. 27. 1. 3. & 27. 2. 1. de lamis. 16. 2. 7. de sortilegis. 138. 11. de Strigis. 160. 1. de Ulyse & Circe.</i>	165.14
<i>Oliua à morestrice plantata, infructuosa perpetuo manet.</i>	411.2	<i>Ovum integrum quidam Neomagi deglucias, mox suffocatur.</i>	282.2
<i>Oliuae rami ad quid utiles.</i>	ibid.	<i>Ova lustralia ad quid utilia.</i>	412.6
<i>Olympiadii uxoris Philippi Macedonis sententia.</i>	276.11	<i>Oxyrinchum Egyptii pro Deo coluerunt.</i>	112.1
<i>Onen Hebraica dictio quid significet.</i>	91.8. & 588.16	<i>Oze demon.</i>	661.55
<i>Onomatricus magus Athenis expulsus.</i>	98.8		
<i>ὄνοματρία quid.</i>	136.5		
<i>Ophis quid secundum Pherecydem.</i>	2.6		
<i>Ophitea heretici.</i>	103.23		
<i>Opilio Macrino qui versus obvenierit ex Homero.</i>	137.9		
<i>Opis demon Poeticus.</i>	77.28		
<i>Opium quibus in locis plantetur.</i>	226.1		
<i>Opium usus.</i>	224.6. & 225. 1. & 389.10.		
<i>Oracula per insomnia quomodo fiant secundum magorum doctrinam.</i>	110.7		
<i>demonum quando cessant.</i>	19. 3. post Christum qualia fuerint.	ibid.4	
<i>unde & ubi olim petita sint.</i>	642.7		
<i>Oracula qui lapis redat.</i>	412.5		
<i>Oratio & jejunium cur serè coniungantur.</i>	174.5		
<i>Orationis efficacia.</i>	438.6		
<i>Orationum communium in maleficio sanando efficacia.</i>	436.1		
<i>Oray demon.</i>	651.13		
<i>ore materies rejectas non omnes fuisse in corpore.</i>	281.1. & 291.3		
<i>Oriax demon.</i>	660.24		
<i>Oriens demones qui sint.</i>	650.1		
<i>Orificium nervosum & valde sensibile.</i>	283.5		
<i>Origenis sententia de Samuelis apparitione.</i>	131.8		
<i>Orimasda ignem Perse pro Deo coluerunt.</i>	11.2		
<i>Orebat demon.</i>	662.57.		
<i>ὄρεβια quid sit.</i>	137.6		
<i>Orpheum magum fuisse.</i>	99.19		
<i>Orphim Deam Egyptii coluerunt.</i>	11.1		
<i>Osaburgi cuiusdam mulieris crudele facinus</i>			

P.

P <i>aganorum lustrationes facientes quomodo sint panendi.</i>	469.11
<i>Pages sacerdotes apud Americos.</i>	76.26
<i>Palestinorum Deus.</i>	10.4
<i>Palma Christi portata & usus.</i>	411.2
<i>Paltheobori populi.</i>	263.4
<i>Paliurum bacum Parisus deus efformasse.</i>	634.20
<i>Pamici terrores.</i>	43.10
<i>Paphnutius uno verbo demones fugavit.</i>	450.3
<i>Paracelsus qualem preceptorem habuerit.</i>	630.12
<i>Paracelsista cuiusdam impudentia & inscitia in terra Iuliacensi.</i>	153.5. & 156.14
<i>Paracelsista quibus characteribus in curamine utantur.</i>	631.15
<i>Paracelsistarum curationes.</i>	624.4
<i>Paracelsistica profligatio demonum.</i>	395.4
<i>palægeos demones qui dicti sint.</i>	70.2
<i>Parentum imprecationis exemplum horrendum.</i>	324.6
<i>Parnopion quid significet.</i>	124
<i>Parimonie exemplum.</i>	112.7
<i>Pasetes ludificator magicus.</i>	118.13
<i>Pastoris cuiusdam commentum.</i>	150.4. & 151.5. & 6
<i>Pastorum officium.</i>	188.5
<i>Pataxii agricola quidam se lupum esse credidit.</i>	335.2. mo-

I N D E X

335.2. monachus quidam veneficus cap- tus.	266.6	<i>Pena contra veneficos.</i>	546.5
<i>Psalmos insula.</i>	103.24	<i>apud Persas qui primo magiam excoluerint.</i>	98.5
<i>Patrium quorundam sententia de Samuelis ap- paritione.</i> 128.1. <i>adversus demonum in- fidias.</i> 352.3. <i>de demonum machinationi- bus.</i> 59.1. <i>de demonum potentius & stu- diis.</i> 63.13. <i>de seductis errore & hereti- cis non enecandis.</i>	509.1	<i>Pestilentia septuaginta millia virorum cadunt.</i>	9.5. <i>qua ratione in Ionia fit sedata.</i> 16.2 <i>unde generetur.</i> 348.3
<i>Paulina vi supratatur.</i>	243.2	<i>Pestis remedium magicum à pontifice Romano Hispanis in Belgis exhibitum.</i>	364.5
<i>Paulina probitas.</i>	242.2	<i>Pestes animantium.</i>	348.1. & 349.5
<i>Paulus an magus fuerit.</i>	102.18	<i>Petrus Aponus cujus magi cognitionem ha- buerit.</i>	629.11
<i>Pauli diaconi locus de Valentis tyrannide.</i> 25.6		<i>Petri de Abano elementa magica.</i>	110.9
<i>Pauli Grillandi locus de quodam melancholico.</i>		<i>Petri Alphonfi locus de demonum lapsu.</i>	5.4
181.4. <i>de materia varia ac dura, senten- tia.</i> 290.1. <i>verba de fure tormenta nil cur- rante.</i> 386.3. <i>historia de quadam lamia.</i>	519.1	<i>Petri Blesensis verba de demonis mendaciis.</i>	147.6
522.5. <i>sententia de Lamis.</i>	519.1	<i>Petri Brabantii ventriloqui dolus.</i>	141.8
<i>Pauli Schalichii errores & rapsodia.</i>	597.3	<i>Petri Damiani sententia de Lamiarum confes- sione phantastica.</i>	189.1
<i>impious error.</i>	603.15	<i>locus de demonum lapsu.</i>	5.4
<i>adversus Paulum Schalichium Wieri apologia.</i>	596.1	<i>Petri lapsus & conversio.</i>	172.8
		<i>Petri Lombardi locus de demonis potentia.</i>	107.15
<i>Pauli Veneti locus de potu soporifero.</i>	228.6	<i>Petri Polignensis confessio.</i>	494.3
<i>Paymon demon.</i>	653.22	<i>Petri Pomponatii Mantuani opus de natura- lium effectuum causis.</i>	569.2
<i>Peccatum unde.</i>	648.2	<i>Pewcri laus & doctrina.</i>	132.1
<i>Peccati auctor, ubi diabolus appelletur.</i>	67.19	<i>Phantasia quid sit, & quomodo vitietur à diabolo.</i>	183.1. & 209.9
<i>Peccata inaequalia.</i>	536.21	<i>Lamiarum doctor.</i>	260.1
<i>Peccata a quot modis committantur.</i>	560.29	<i>Phantasia effectus.</i>	183.3
<i>Pecora doloso maleficia affa.</i>	459.4	<i>Phantasmata quid fuget.</i>	412.6
<i>Pecora ab esu quid exterreat.</i> 277.1. & 459.4		<i>Phantastice mulieris exemplum.</i>	209.9
<i>venenis tolli.</i>	277.1. & 348.1	<i>Phantastici qui dicantur.</i>	209.9
<i>Pecoribus lac ne per incubos abstrahatur, con- juratio superstitiosa.</i>	455.5	<i>Pharao imago diaboli.</i>	70.28
<i>In Pecoribus exagitantis dotus.</i>	277.1	<i>invitus Dei miracula agnoscit.</i>	123.10
<i>Penates qui fuerint.</i>	13.6	<i>Pharaonis infomnium.</i>	164.2.6
<i>Penelopes proci quo pacto proditi sint.</i>	134.10	<i>Pharmaca in locis semotis sepulta à lamiis non posse nocere.</i>	260.4
<i>Pentapbyllon herba ad quid utilis.</i>	411.2	<i>Φαργαλιαν.</i>	530.9
<i>Periapatorum physycorum virtutes.</i>	409.2	<i>Φαργαλιαν quid Iosephus appellet.</i>	529.7
<i>vanitas es.</i>	379.1	<i>Φαρμακον.</i>	90.3. & 527.2
<i>Periaptris quantum fit fidendum.</i>	409.2	<i>Pharjalici belli eventus à demone predictus.</i>	131.2
<i>de Perdicibus falsa.</i>	248.5	<i>Phaverini sententia de magorum vaticiniis.</i>	147.8
<i>Peripatetici negant esse demones.</i>	1.2	<i>Pheger demon à quibus fit cultus.</i>	10.3
<i>Persae Mitbra bovem immolabant</i>	12.3	<i>Pherecydis locus de demonum lapsu.</i>	2.6
<i>quantum honorem magia tribuerint.</i> 100.		<i>Philetes magus.</i>	98.8
<i>12. quid pro Deo coluerint.</i> 11.2. & 97.2			
<i>Persarum & Atheniensium praelium.</i> 43.10			
<i>magiæ origo.</i> 8.2. & 97.1. <i>magi quam magiam coluerint.</i>	101.17		

I N D E X

<i>Philippus apostolus draconem in Scythia profi-</i> <i>gat.</i> 449.2. <i>ab angelo delatus.</i> 194.4	<i>Platonici quomodo distinguant demones.</i> 78.3 <i>ex Platonis qui magiam coluerint.</i> 98.9
<i>Philippus Macedonum rex puellam quandam</i> <i>amat.</i> 275.11	<i>Plinii locus de variis affectionibus dæmoniacorum.</i> 40. 1. <i>item de abolitione oraculorum.</i> 19.3 <i>opinio de amimis.</i> 38. 3. <i>item de Mofe.</i> 102.19
<i>Philippi Melanchthonis iudicium de dæmonia-</i> <i>ciis.</i> 453.1	<i>Plotinus Italica scholæ Platonicæ patræus.</i> 98.9
<i>Philippus Wesselic Colonienfis, à dæmone ex-</i> <i>agitatus.</i> 444.6	<i>Plotini opinio de dæmonibus.</i> 1.2
<i>Philistini quem Deum coluerint.</i> 10.3	<i>Plumifascis nomen dæmonis.</i> 77.27
<i>Philonis locus de nymphis.</i> 11.6	<i>Plutarchi locus de abolitione oraculorum.</i> 19.3
<i>Philosophi qui olim habitii & dicti sint.</i> 100.15	<i>Platoni imperium inferni Græci attributum.</i> 12.5
<i>Philosophorum sententia de dæmonibus.</i> 78.3	<i>Platonem quem Deum Græci appellarunt.</i> 9.3
<i>Philostrati historia quanta fides sit addibenda.</i> 634.19	<i>Platus unus ex diis selectus.</i> 13.6 <i>pluvia & grando unda.</i> 576.5
<i>Philtrum quid sit.</i> 270.1	<i>Pluviam cieri non posse carnibus.</i> 221.31 <i>lamia non potest excitare.</i> 261.6
<i>Philtia cur sint detestanda.</i> 276.12	<i>πνευμαλιον quid sit.</i> 229.3
<i>in amore concitando parum valent.</i> 272.1	<i>Podaga numen Vandalorum.</i> 14.9
<i>mortem sepius accelerant.</i> 274.5.	<i>Pani quem Deum coluerint.</i> 12.2
<i>270.1. & 272.5. vera.</i> 276.11	<i>Pœtici demones qui dicti sint.</i> 77.28
<i>Phlegmaticus vapor qualia insomnia moveat.</i> 185.6	<i>Polaborum Deus.</i> 14.9
<i>Phædra Hippolyto privigno amatorium pocu-</i> <i>lum propinat.</i> 275.10	<i>Politiani carmen de venefica.</i> 273.2
<i>Phœnix dæmon.</i> 663.67	<i>Pomerani olim grandem uictam adoraverunt.</i> 11.9
<i>Phorcus dæmon Poeticus.</i> 77.28	<i>Pomponati quomodo melancholicum curavit.</i> 430.4
<i>Phylacteria quid sint.</i> 468.8	<i>Pomponati locus de quodam circulatori.</i> 56.6 <i>sententia de sanatione dæmonis.</i> 402.1
<i>Picus avis ad quid utilis.</i> 412.7	<i>Pansani locus de tempestate incarnatione exci-</i> <i>tata.</i> 216.18
<i>Pila in bovis ventriculo unde nata.</i> 318.12	<i>Pontifices Romani qui arte magica pontifici-</i> <i>tum sint adepti.</i> 358.4
<i>Pile magne nigra ex bouum juniorum ventri-</i> <i>culo exempta.</i> 317.11	<i>Porenus quem Deum coluerint.</i> 14.9
<i>Pinneti amasia Florina dæmon.</i> 256.2	<i>Poros minime à diabolo distrabi innoxie posse.</i> 313.2
<i>Pirithoum primum à calo detraxisse Lunam.</i> 166.10	<i>Porphyrus magus.</i> 98.9
<i>Pisces capiendi magicus modus.</i> 378.8	<i>Porphyrus deliramenta.</i> 392.7 <i>opinio de dæmonibus.</i> 1.2
<i>Piscibus Ægyptii divinos honores tribuerunt.</i> 11.2	<i>Portunus Deus martinus.</i> 12.5
<i>Pius qualis sit.</i> 353.7	<i>Possibile puniri in criminalibus affectionibus.</i> 550.8
<i>Planetarum characteres quam vim habeant.</i> 392.5	<i>Potus dæmensans & soporiferus.</i> 227.6 <i>tartareus.</i> 169.3
<i>Planipes nomen dæmonis.</i> 77.27	<i>Potamantis herbe usus.</i> 227.5
<i>Platina locus de Benedicto octavo.</i> 47.1	<i>Prædixio cuius opus sit.</i> 146.5
<i>Plato unde suam philosophiam hausserit.</i> 79.4 <i>unde sit natus.</i> 239.8	<i>Prædixionis dæmonica exemplum.</i> 24.3
<i>Platonis opinio de dæmonibus.</i> 1.2 & 23.2 <i>de mulierum genere.</i> 179.4	<i>Præ-</i>
<i>de imprecatione parentum.</i> 324.6	
<i>Platoniarum scholarum patrum præcipui qui</i> <i>sunt,</i> 98.9	

I N D E X

<i>Predictiones demonum unde.</i>	23.2	<i>Wentensis epileptica, putatur demoniaca.</i>	342.1
<i>Transiones demonum unde.</i>	24.3	<i>Puella demoniaca historia memorabilis.</i>	286.1
<i>Præstantii pater in longo atoque somno se equum putabat factum.</i>	333.6	<i>figmentum Clivia.</i>	427.3
<i>Præficiatores quibus nominibus in veteri testamento significentur.</i>	90.4	<i>Puella historia admirabilis, cujus à latere culter exaltus est.</i>	307.1
<i>Præfigium quid sit.</i>	963	<i>Puella ad septuaginta Roma demoniaca facta.</i>	297.3
<i>Præfites dii.</i>	13.6	<i>Puer Beneventi in virginem mutatus secundum Aufonium.</i>	339.7.
<i>Priapus demon.</i>	10.3	<i>demoniacus novem annorum.</i>	25.7.
<i>Primasii locus de demonum lapsu.</i>	5.3	<i>à demone abripitur.</i>	258.2
<i>Principum quorundam singularis prudentia in accusatione ob maleficium.</i>	506.1	<i>ex phantastica muliere natus.</i>	254.5
<i>Probationes in actione criminali quales esse debeant.</i>	486.3	<i>Puerorum demoniacorum historia.</i>	296.1
<i>Proclus Asiatica schola Platonica præceptor.</i>	99.9	<i>Pueros ad centum & triginta demon abducit.</i>	47.2.
<i>Procli opinio de demonibus.</i>	1.2	<i>occidi non posse ceremoniis.</i>	172.1
<i>Prodigia varia in variis locis.</i>	30.4	<i>Puerperis qui demones infesti sunt.</i>	75.21
<i>Πρόξενος.</i>	139.3	<i>Puberis Susari usur.</i>	485.8
<i>Propertii carmen de luna obnubilatione.</i>	166.16	<i>de Purgatorio mortui Parisii filia querela.</i>	141.9
<i>de hippomanes.</i>	271.3.	<i>Πύρσαν demon.</i>	651.11
<i>de lauro.</i>	135.18	<i>Pythonicorum & Pythiarum vaticinia.</i>	140.6
<i>Prophetia doum spiritus sancti.</i>	617.43	<i>Pythagorei cur fabis abstinuerint.</i>	643.7
<i>Prophetiarum testimonia quibus in locis citentur.</i>	619.46	<i>Pythagoram ob magicam artem nationes longinquas accessisse.</i>	99.12.
<i>Πρόφης quid sit.</i>	95.1	<i>uno momento & in Thuriis & in Metapontis fuisse.</i>	119.17
<i>Proserpina.</i>	10.3	<i>Pythia mulier qua dicta sit.</i>	139.3
<i>Prove idolum Sclavorum.</i>	14.9	<i>Pythia quomodo vaticinentur.</i>	140.6
<i>Præfates demon.</i>	650.4	<i>Pythiarum vatum origo.</i>	18.2. & 139.3
<i>Psalmi LXVII. vis contra Leones.</i>	380.3	<i>Pythias non esse consulendas, lege Mosaica prohibita.</i>	18.2
<i>Psalmi CVIII. in magicis operationibus usus.</i>	373.3	<i>Pytho unde, & Pythium oraculum.</i>	139.2
<i>Psellus quomodo distinguat demones.</i>	78.2	<i>Pytho aut Pythonicus spiritus quid Hebraice significet.</i>	92.12
<i>quos genera demonum recensent.</i>	72.8	<i>Pythomissos consulentes quomodo sint puniendi.</i>	565.3
<i>Pseli locus de demonibus.</i>	37.1		
<i>nugamenta de Eucharistia & Gnosticis.</i>	175.11		
<i>opinio de demonibus.</i>	1.2		
<i>Pseudomonarchia demonum unde sumpta sit.</i>	649.1		
<i>Ψευδοβίοι qui dicuntur.</i>	77.1		
<i>Psyche velitatio venerea cum Cupidino.</i>	252.3		
<i>Psylli populi.</i>	262.3		
<i>Pucel demon.</i>	658.38		
<i>Pudenda an demon vitare possit.</i>	261.5		
<i>Puella demoniaca. 308. 6. precibus communibus à demonio liberatur.</i>	437.4		
<i>Puella à demone vexata.</i>	306.5. & 320.1		
<i>Roma è mortuis suscitata.</i>	131.2		
<i>quædam sponsa in vitrum transfusata.</i>	337.2		

Q.

Questionibus quomodo taciturnitas induci credatur. 385.1
Quercus in Epiro culta. 28.1

R.

Red in arce quedam muliercula falsè accusata. 503.2
Rane viridis os ad quid utile sit. 271.5
Raim vel Raym demon. 659.41

E

I N D E X

<i>Raymundi censura de Lamiis.</i>	519.1	<i>Roterodamensium vitibus.</i>	491.10
<i>Reatus quidam Mautianus incredibilia miracula dexteritate manuum operatur.</i>	56.6	<i>Rudolphus episcopus Erfurdensis carissimus frater Franciscanus.</i>	49.9
<i>Reliquis falsa usus.</i>	243.2	<i>Rugiani miris modis à diabolo delasi.</i>	22.6
<i>Rempba demon.</i>	11.5	<i>Rugioitibi quem Deum coluerunt.</i>	149
<i>Renetus Salenander medicus celebris.</i>	224.8	<i>Rupertii locus de abolitione eraculorum.</i>	19.3
<i>Responsum custodia. 481.4: pena apud Gallos. 16.3. stupor & taciturnitas an verbis айsoluatur.</i>	388.7	<i>Rusticus quidam horarum usus in corde factiens. 296. 4. quidam vermem longitudinis octo pedum excreat.</i>	319.18
<i>Revelationum ars.</i>	114.10	<i>Rusticorum superstitio & incredulitas. 220.30</i>	
<i>Rhebarbari usus.</i>	394.2	<i>Ruta virtus.</i>	411.4
<i>Rhodi ventriloqua famina.</i>	140.7		
<i>Robertus Anglus cujus magia cognitionem habuerit.</i>	629.11		
<i>Robur ingens.</i>	196.9		
<i>Rodisofano ad focum dormienti dāmon ignitum carbonem in manum tradit.</i>	210.10		
<i>Rodigast Obotritorum Deus.</i>	14.9		
<i>Rogerus Bachon cujus magia cognitionem habuerit.</i>	629.11		
<i>Rollerus Daxus matrem artem magicam exercentem invenit.</i>	206.1		
<i>Roma furus & mulieris malefica constantia in tortura seranda. 387. 5. lapis reperitur. quo petiit diabolus. S. Dominicum. 197. 12 multa spectra visa, eorumque significatio. 42.8. multi veneficii horrendi necati. 264. 2. puella circiter septuaginta, simul una nocte demoniaca facta. 297. 3. quidam juvenis immorigerus parentibus miris à demonio exagitatus. 45. 16. quidam se demoniacum simulat. 446. 3. quidam hydropticus venenato potu prater spem curatur.</i>	266.9		
<i>Romanus Argyrus Imperator Orientis ab uenore veneno extinctus.</i>	265.4		
<i>Romanus populus à demone delusus.</i>	401.7		
<i>Romani Diti & Proserpina sub terra aram erigunt. 42. 7. dominationis natura cupidis. 100. 13. unde ritus sacrorum mutuati sunt.</i>	15.2		
<i>Romanorum idololatria.</i>	112.6. & 13.8		
<i>Romanis & Albanis inter se belligerantibus diabolus monstrosa species apparet.</i>	42.7		
<i>apud Romanos quis primum veneficium invenit.</i>	545.3		
<i>Reneve demon.</i>	656.26		
<i>Rosarbor nomen demonia.</i>	77.27		
		<i>S</i>	
		<i>Sadia opinio de Samuelis apparitione.</i>	128.10
		<i>Sabellici locus de demone Atheniensis quodam.</i>	40.2
		<i>Sabnac demon.</i>	657.34
		<i>Sacerdotum fraus olim.</i>	244.3
		<i>Sacerdotium regale.</i>	569.3
		<i>Sacrae scripturae abusus in curationibus verborum magis.</i>	362.1
		<i>Sacrificus incubum passus.</i>	229.4
		<i>Sacrifici quidam inepti, malefici mortuum mentiantur, & ejus rem statuant infantes.</i>	149.2
		<i>Sacrificorum superstitio.</i>	361.3
		<i>quorundam magica divinatione.</i>	149.1
		<i>Sacrilegus qui propriè dicitur.</i>	374.1
		<i>Saducei negant esse demones.</i>	1.2
		<i>Saga unde dicta.</i>	161.3
		<i>Saga ledenda impius modus.</i>	370.8
		<i>Sagarum fœdus cum demone quomodo fact.</i>	168.1
		<i>Sabnac mulieres venefica.</i>	246.2
		<i>Saisa ovem pro Deo coluerunt.</i>	11.2
		<i>Saliceti constitutio de magis.</i>	268.5
		<i>Salis exorcisati usus varius.</i>	414.17
		<i>Salmac demon.</i>	657.34
		<i>Salomon an magus fuerit.</i>	102.18
		<i>quem demonem in vase vitreo relegatum habuerit.</i>	655.23
		<i>quam Deam coluerit.</i>	10.3
		<i>de Salemone necromanticorum signamentum.</i>	655.23. & 658.36
		<i>Salzburgi incantator à serpente occiditur.</i>	107.14
			Sema-

I N D E X

<i>Samaritanorum heresis.</i>	518.12	<i>Semice sententia de Lamiarum impotentia.</i>	211.4
<i>Samaritani quem Deum coluerint.</i>	10.3	<i>Senensium monachorum figmentum.</i>	424.1
<i>Samii quem Deum coluerint.</i>	12.2	<i>Senones quales disti.</i>	237.1
<i>Samuelis apparitionis historia quomodo fit intelligenda.</i>	125.2	<i>Sensum qua simplicia perturbent.</i>	224.6
<i>Sambethen unde dicatur.</i>	620.48	<i>Sepharoaim civitas quem Deum coluerit.</i>	10.3
<i>Sanguinis fluxus remedium magicum humani victimæ a quo fit inventa.</i>	376.4 15.1	<i>Septuaginta interpretum laus.</i>	527.2
<i>Sanguinem sistendi modus magicus.</i>	364.8	<i>Septentrionalium populorum incantationes.</i>	116.8
<i>ad Sanbedrim qui admissi sint.</i>	100.15	<i>Serapim Naucratis coluerunt.</i>	12.2
<i>Sardii lapidis virtutes.</i>	412.5	<i>quem Deum veteres nominarint.</i>	10.3
<i>Sathan quid significet.</i>	66.9	<i>Serarum apertio diabolica.</i>	384.3
<i>quomodo fit fugiendus.</i>	434.4	<i>Serenum carminibus magicis usum fuisse.</i>	406.1
<i>Sathanae voluntas semper injusta.</i>	81.3	<i>Sergius monachus preceptor Mahometis.</i>	59.3
<i>Saturus de mon Poëticis.</i>	77.28.	<i>Serpens magum enecat.</i>	107.14
<i>humanis hostiis ab Afris placatus.</i>	17.4	<i>sub ostii limine repositus quid efficiat.</i>	261.3
<i>unus ex diis selectis.</i>	13.6	<i>Serpentes à Nigrisii fascinati.</i>	366.12
<i>Saturni adulterium.</i>	244.3	<i>Serpentum conjurationis formula.</i>	366.10. & 376.4
<i>Satyri animalis descriptio.</i>	249.4	<i>Sertorius demone familiari usus.</i>	75.17
<i>Satyri cur sabbatum fugiant.</i>	13.7	<i>Servius Tullus semideus habitus.</i>	240.9
<i>an veri fuerint daemones.</i>	249.3	<i>Laris filius & scorti.</i>	248.5
<i>quando & quales sint creati.</i>	13.7	<i>Setas porcinae quidam demoniacus cum excrementis dejicit.</i>	295.1
<i>Satyrus olim locutus esse.</i>	249.5	<i>Severi Sulpitii sententia de hereticis non emendandis.</i>	512.11
<i>Satyrides insula.</i>	249.3	<i>de Gallorum rusticorum superstitione.</i>	31.6
<i>Saul cur justè à Deo sit punitus.</i>	126.7	<i>Sibylla Erythraea quando vixerit.</i>	15.39
<i>ob quam causam pœnas dederit.</i>	18.2	<i>ejus atas.</i>	ibid.10
<i>Saulis interitus causa.</i>	127.8	<i>vaticinium.</i>	145.10
<i>Saxonis Grammatici historia ubi non fit adhibenda fides.</i>	633.19	<i>Sibylla Cumæ descriptio & origo.</i>	616.42
<i>Saxonibus armatis demon horrenda forma apparet.</i>	43.11	<i>versus.</i>	621.50
<i>Schedula ridicula collo appensa.</i>	403.1	<i>Sibylla alba. 75.21. qua dicta sint.</i>	612.30
<i>Scheidamensium vitibus.</i>	491.10	<i>Sibyllæ an vates divina fuerint.</i>	617.43
<i>Scille in domus limbo suspensa virtus.</i>	411.2	<i>qua dicta sint.</i>	620.47
<i>Scilicet quem Deum coluerint.</i>	14.9	<i>Sibyllarum carmina abolita. 622.52. doctrina qualis fuerit. 619.46. honor apud veteres.</i>	618.45. libri & vaticinia. 18.3. miracula qualia. 620.49. nomina. 614.37
<i>Scoræ demon.</i>	658.37	<i>ortus incertus. ibid. 36. prima que fuerit. ibid. 37. sexus. 618.45. vita & mores. 620.50. vaticinia de Christo. 19.3. & 614. 37. & 619. 46. vaticinandi ratio.</i>	617.44 617.44
<i>Scythæ cur nulla spectra seu imagines videant.</i>	184.4. quem Deum coluerint.		635.22
	12.2		
<i>Secretum Secretarum æmion.</i>	663.68		
<i>Sedulii locus de demonum lapsu.</i>	5.3		
<i>Seimknafs.</i>	421.2		
<i>Semidei quales crediti.</i>	237.1		
<i>Seminis per succubum & incubum translati varietas.</i>	246.1		
<i>profusio in somnis unde eveniat.</i>	604.17		
<i>Sempronius Rufus magus.</i>	98.8		
<i>Semacherib rex Assyriorum quem adoravit.</i>	10.3		

I N D E X

<i>Sidonii quem demonem coluerint.</i>	10. 3.	<i>Sofigenis opinio de rebus, qua in tenebris luce- re videntur.</i>	55. 4.
<i>Sigillorum magicorum nuge.</i>	381. 5.	<i>Sonomeni locus de Valentis tyrannide.</i>	35. 6.
<i>Sigillis nullam vim inesse.</i>	391. 5.	<i>Speſtrum mirum.</i>	43. 12.
<i>Signa demonum bonorum & malorum quid differant.</i>	78. 3.	<i>Speſtri filii hiſtoria lepida.</i>	427. 3.
<i>Silices ex ore cuiusdam demoniaci extraban- tur.</i>	293. 3.	<i>horribilis exemplum.</i>	46. 16.
<i>Simon Apoftolus quo nomine ſimulachrum ſo- lis dinumerit.</i>	449. 2.	<i>Speſtra quibus plerumque apparent.</i>	184. 4.
<i>Simon magus unde fit natus. 240. 9. & 253. 2</i>		<i>Spira unde fit diſſa.</i>	50. 1.
<i>eadem hora in conclavi cum Nerone, & ſo- ris cum populo loquitur. 200. 6. quo de- mone familiari fit uſus. 75. 18. hareſum ſeminarium. 102. 21. Clementis oculos ef- fascinat. 95. 2. ejus interitus. 102. 21</i>		<i>Spira varia ſpeſtra forma monachorum viſa.</i>	50. 1.
<i>Simō Molitor ex Haſſia inſignis exorcifſta. 420. 7</i>		<i>Spiritus carnem & oſſa non habet. 234. 5. & 495. 3</i>	
<i>Sivva nomen Vandalorum. 14. 19</i>		<i>Spiritus boni & mali quomodo diſtinguantur. 79. 5. 6. ſivire aut eſivire non poſſunt. 235. 5 unde plerumque nomina ſumpſerint. 10. 4</i>	
<i>Smaragdī locus de demonum ſtudii & poten- tias. 64. 14</i>		<i>Spirituum apparitiones quomodo inquiri & e- guoſci debeant, ſi verē aut fictē appareant. 34. 2. citatio per magos quomodo fiat. 664. 1</i>	
<i>Suebergius demon. 72. 7</i>		<i>Spiritibus qua habitatio ab initio fit data. 82. 8</i>	
<i>Sobrii cur eſſe debeamus. 174. 5</i>		<i>Spoleji ex muliere fit, vir. 337. 1</i>	
<i>Socrates demone familiari uſus. 75. 17</i>		<i>Stabulum quod propriū dicatur. 189. 1</i>	
<i>Socratis locus de Valentis tyrannide. temperantia. 335. 13</i>		<i>Stantia quem Deum coluerint. 14. 9</i>	
<i>Sodome & Gomorra exitium. 8. 4</i>		<i>Statores fulminum aii. 12. 6</i>	
<i>Sol cur fit inter Deos geniales numeratus. 13. 6 unus ex diis ſelectis. ibid.</i>		<i>Stambulius ſatrapa Gravia. 269. 1</i>	
<i>Solis ſimulachrum à Simone Apoftolo devaſta- tum. 449. 2</i>		<i>Stella à magis viſa quid deſignarit. 100. 15</i>	
<i>Solanum majus herba. 224. 8</i>		<i>Stephanus eques Neapolitanus amatorio pecu- lo in furorem exciſatus. 273. 3</i>	
<i>Solani furioſi radix imagines vanaſ inducit. 227. 3</i>		<i>Stripes fatalis. 204. 7</i>	
<i>ſomnifera herba. 224. 7</i>		<i>Stipulatio doſoſa cur non valeat. 170. 4</i>	
<i>Somniferum oleum. 223. 5</i>		<i>ſtrix quomodo viſa quid fit. 137. 7</i>	
<i>Somnia vera qua arbor pariat. 135. 18</i>		<i>Stolas demon. 663. 68</i>	
<i>Somniorum imagines quomodo diverſas figu- ras capiant, 185. 6</i>		<i>Strabonis locus de diis Egyptiorum. ſiniſtra opinio de Moſe. 102. 19</i>	
<i>Somnus quibus maximè diabolus ſe inſinuat. ibid.</i>		<i>Striges qua virga fugantur. qua dicantur. 223. 3</i>	
<i>Semmorina imagines. 186. 7. & 604. 17</i>		<i>Studioſi cuiusdam reſpiciēdis hiſtoria. 335. 30</i>	
<i>Somnum furioſum qua ſimplicia faciās. 224. 8</i>		<i>Stumpſſi locus de Bernatiam monachorum fraude. 127. 6</i>	
<i>Sorciera Lamia Gallis dicitur. 161. 3</i>		<i>Stuporem & taciturnitatem in ducencia verba. 385. 1</i>	
<i>Sortes varia. 136. 2</i>		<i>Stupri pena divina. 306. 4</i>	
<i>Sortilegi unde diſſi ſunt. qui dicantur. 136. 2</i>		<i>Sabligaculum ex ore cuiusdam demoniaci ca- trahitur. 293. 3</i>	
<i>qua pena ſint puniendi. 478. 14. & 520. 2</i>		<i>Succes Beneſth demon. 10. 3</i>	
<i>Sortiligiū quid & quotuplex fit. 135. 1</i>		<i>Succuba cum monacho rem habet. 255. 7</i>	
<i>Sortilogia quid ſint. 138. 10</i>		<i>Succubi cur non veri ſint. 256. 3</i>	
		<i>Sorce</i>	

I N D E X

<i>Succia rex quatuor laminae secum in bellum contra Danos ducit.</i>	215.16	<i>scriptum de dæmone fructis.</i>	61.8
<i>Sueones Ioviales malleos coluisse.</i>	413.10	<i>Tauri Mahometici docilis.</i>	59.4
<i>Sulphuris virtus in ardentis demonibus.</i>	411.1	<i>Telebines populi omnia aspectu suo in pejor mutant.</i>	263.4
<i>Suma muliebre nomen apud Polabos.</i>	14.9	<i>videmus quid sint.</i>	96.4
<i>Sumanus demon.</i>	10.3	<i>Tellus inter quas Deos fit commemorata.</i>	13.6
<i>Superbia institutor qui fuerit.</i>	7.4	<i>Teli extractio magica.</i>	365.6
<i>Superstitio quomodo imiseretur religionem.</i>	403.3	<i>Telorum usus quid prohibeat.</i>	405.6
<i>Superstitutionis auctores qui fuerint.</i>	ibid.	<i>Tempestas incantatione excitata in Neapolitano regno.</i>	216.19
<i>Sovantenith Deus Sclavorum humanis victimis cultus.</i>	17.6	<i>ingens in ditona Ravennatensi.</i>	219.27
<i>Suum pestilentia.</i>	349.2	<i>Tempestatis sedatio impia.</i>	457.9
<i>Sydonay demon.</i>	657.35	<i>Tempestates an campanis baptizatis pellantur. 21.4. quibus rationibus averti possint.</i>	579.11
<i>synguvvra quid sit.</i>	135.17	<i>Tempestates à lamiis nudo pacto excitari posse. 210.1. quo pacto quidam populi avertant.</i>	414.14
<i>Sylle satyrus animal apparet.</i>	249.4	<i>contra Tempestates remedia.</i>	413.10
<i>Syllii locus de Marfis.</i>	263.3	<i>Tentationis permissa causa.</i>	81.2
<i>Syloani.</i>	248.1	<i>Tentationes diaboli fortiter sunt ferenda.</i>	433.1
<i>quando & quales sint creati.</i>	13.7	<i>Ternistratores demones qui dicti sint.</i>	70.3
<i>Sylvester demonem in capisolio claudis. quomodo pontificatum fit adeptus.</i>	449.2 358.4 & 474.1	<i>Terra cur inter Deos gentiles fit numerata.</i>	13.6
<i>Symmachus senator Roma miserè trucidatur à Theodorico rege Gothorum.</i>	43.9	<i>Terrei virtutali demones.</i>	71.5
<i>Synefi sententia de demonum studiis.</i>	62.10	<i>Tertullianus locus de Aforum vicinis.</i>	17.4
<i>Syri quem Deum coluerint.</i>	12.2	<i>de Claudia Vestali virgine.</i>	119.5
<i>Sytry demon.</i>	653.21	<i>de curatione demonis.</i>	399.2
		<i>de demonum divinatione.</i>	23.2
		<i>de demonum operationibus.</i>	34.13
T.		<i>de diis gentium. 9. 2. omnipotentia Dei.</i>	84.13.
<i>TAbacum herba.</i>	227.5	<i>de ventriloquorum vaticiniis.</i>	140.7
<i>Taciti sinistra opinio de Deo.</i>	102.19	<i>de Samuels apparitione.</i>	130.8
<i>Taciturnitas & stupor an verbis dissolvatur.</i>	388.7	<i>Testes monachis sano voluntique excessi. quomodo adimi possint.</i>	327.4 328.7
<i>Taciturnitatem & stuporem inducuntia verba.</i>	385.1	<i>Testes carmine non adimi.</i>	326.1
<i>Tages aruspicina & extispicina invocantur.</i>	41.8	<i>Teutatés Deus à Gallis humanis hostiis placatus.</i>	17.5
<i>Takonis lex ubi locum habeat.</i>	530.8	<i>Theangelidis usus.</i>	227.5
<i>Tamaraka.</i>	135.19	<i>Thebani ovem pro Deo coluerunt.</i>	11.2
<i>Tamerini.</i>	76.23	<i>Crocus filium mactant pro patria.</i>	16.2
<i>Tap demon.</i>	658.36	<i>Thalys quid Hebraicè significet.</i>	92.12
<i>Taraxacum morsu symptomata & curatio.</i>	347.1	<i>Theod nomina habentes. Valens imperator omnes interficit.</i>	25.6
<i>Tartac demon.</i>	10.3	<i>Theodereti locus de omnipotentia Dei.</i>	84.13
<i>Tatianus Assyrius. 399. 3. ejus locus de angelis & diabolo.</i>	7.4	<i>Theoderici Gothorum regis crudelitas punita.</i>	43.9

<i>Theodorus filius Ioan. Pleri iure-consultus.</i>	57.10	<i>Thraſyllus magus Tiberio Caſarigratu.</i>	98.8
<i>Theodori Grami laus.</i>	420.6	<i>Tibus ad quid conducas.</i>	411.1
<i>Theodori Lepori ancilla consecratio ridicula.</i>	456.8	<i>Tiberium Caſarem ut ſolem in tenebris vidif- ſe.</i>	264.4
<i>Theodori Zwingeri epiftoła ad Wierum.</i>	645.1	<i>Tibuli verſus de faſcinatrice.</i>	161.8
<i>Theodoſiolus nobilis Hiſpanus à Valente inter- fectus.</i>	25.6	<i>de hippomachus.</i>	271.3
<i>Theodoſius imperator per quod divinationis genus fit præcognitus.</i>	137.5	<i>Tippicitia in America, idola ſanguine homi- num conſperſa.</i>	17.4
<i>Theodoſii conſtitutio de magicis libris.</i>	466.5	<i>Timor & amor imagines fortes gignunt.</i>	184.4
<i>Theologi quomodo diſtinguant daemones.</i>	77.1	<i>Tipula quid fit.</i>	336.3
<i>qui de demonum lapſu ſcripſerunt.</i>	4.1	<i>Tiraffe & Calchantis vaticinia de hominũ vi- tium.</i>	15.1
<i>Theologorum Pariſienſium determinatio ſu- per quibusdam ſuperſtitionibus noviter enortis.</i>	564.1	<i>Tireſia vatis Thebani transformatio.</i>	339.8
<i>quorundam ſigmentum de ſuccubo & incubo.</i>	246.1	<i>Tabin à quo angelo libri magici ſunt traditi.</i>	108.1
<i>Theophylacti ſententia de demone.</i>	65.17	<i>Toletana ſynodi conſtitutio de magis.</i>	468.8. & 469.13
<i>Theophrasti medicina reprehenditur.</i>	152.2	<i>Tonantes fulminum dii.</i>	12.6
<i>ſententia de Lamiarum poteſtate.</i>	315.1	<i>Tonitrua quid avertat.</i>	413.11
<i>de periaptis.</i>	409.3	<i>Tophaci calculi in utero unde gignantur.</i>	316.6
<i>Thraſiphim imagines quo pacto facta ſint.</i>	145.11	<i>Tophi in iunioribus.</i>	315.2
		<i>Tormentorum tolerantia an verbis diſſolu- tur.</i>	388.7
<i>Thronarca in Cappadocia & Miſia. uſus.</i>	349.4	<i>Tormenta ſides non eſt adhibenda.</i>	639.6
<i>Thſaurum inquirendi magicus modus.</i>	383.1	<i>Tormenta nil curans fur.</i>	386.3
<i>Thothoeianus magus.</i>	98.6	<i>quomodo quidam non ſentiant.</i>	385.1
<i>Thiſſala gens veneficio maxime dedita.</i>	564.4	<i>Torturarum tyrannus.</i>	471.4
	ibid.	<i>Trallianus quatenus fit ab autore reprehen- ſus.</i>	635.25
<i>Θεωλιμὸν γυνὴν proverbium.</i>	ibid.	<i>Transformatio phantastica hominum in beſtias quomodo fiat.</i>	189.1
<i>Thegyia quid fit.</i>	96.3	<i>Troonia mulier venefica marito ſuo argen- tum vitium in aleæ cocto exhibet.</i>	268.15
<i>Therurgus magus.</i>	98.6	<i>Triglas triceps apud Statiſenſes cultus.</i>	14.9
<i>Thonius demon invocatur ludorum & aleæ.</i>	77.1	<i>Trismegiftus magus.</i>	98.6
		<i>Trismegifti locus de demonum lapſu.</i>	3.6
<i>Thibiorum genus in Ponto.</i>	262.2. & 483.3	<i>Trisphemius in quot ordines demones partitius ſit.</i>	112.3
<i>Thilonem à dracone interfectum, herba qua- dam ſucitas eſt.</i>	135.13	<i>Trithemii iudicium de Agrippa.</i>	629.11
<i>Tholufcal magus.</i>	97.4	<i>Tragus de demonum motu & morboſo.</i>	39.7
<i>Thomas Braſſus medicus inſignis.</i>	408.5	<i>Steganographia culpator & examinatur.</i>	111.1.
<i>ejus doctiſſima in Paracelſum ſcripta.</i>	630.	<i>verba de quadam demone in aula epiſcopi Hildeſienſis.</i>	73.12
	13	<i>Troia quæ anno poſt mundi creationem ſit co- nſtituta.</i>	97.3
<i>Thoma libri magici falſo ſub titulo circumſe- runtur.</i>	101.38	<i>Trojanorum dii.</i>	12.6
<i>Thoma ſententia de transformatione homi- num.</i>	334.11	<i>Tralli demones.</i>	73.10
<i>Thor Gothorum nomen.</i>	13.8	<i>Tuctia virgo veſtalis aquam cribro hauri- tis.</i>	11.1.
<i>Thracia regio unde dicitur venefica.</i>	545.3 ibid.		

I N D E X

<i>vis.</i>	119.15	<i>Venefica quomodo à laetis fuit dignoscenda.</i>	
<i>Tullus Hostilius magus fudine iſtas.</i>	104.3	587.15 <i>paranda.</i>	584.6.
<i>Tumeti gyromantia genus reperitur.</i>	144.6	<i>Veneficarum aliquot nomina.</i>	545.3
<i>Turca quidam per Italiam arbes oberrans mirabilis miracula manuum dexteritate operatur.</i>	56.7	<i>poma apud Romanos. ibid. 2. poma ſecundum varios auctores. 544.2. quibus in locis mentio fiat.</i>	531. 10
<i>Turca Locumantia cultores.</i>	132.3	<i>Venefici à Moſe poma conſtituta.</i>	464.2
<i>natura ſuperſitiōſi & idololatrae.</i>	144.9	<i>Venefici cuiuſdam ſervus carniſciſ, cuiuſdemque malefica coniuges memoranda hiſtoria.</i>	368.1
<i>quod medicamentum contra febrem adhibeant. 378.7. quomodo fugientes incantatione ligent.</i>	330.4	<i>Venefici qui proprii ſunt,</i>	264.1
<i>Turcarum varii dii. 14.9. magica divinatione. 144.9. proverbium de opio.</i>	226.2	<i>circa qua verſentur.</i>	ibid.
<i>Turcis magopogoniam familiaris.</i>	134.13	<i>quibus nominibus & in quibus locis in veteri teſtamento ſignificentur.</i>	90.2
<i>opii uſus frequens.</i>	225.1	<i>quo paſſo iuxta legem Moſis ſunt puniendi. 530.8. quomodo ledant animantia. 277.1</i>	277.1
<i>Turneri ſententia de auſeribus Scoticis.</i>	238.5	<i>ad centum Roma comburuntur.</i>	265.2
<i>Tutelares dii.</i>	13.7	<i>Veneficium quibus primatum apud Romanos invenitur.</i>	545.3
<i>Tiberius Aſporum ſacerdotes ſtrigilata.</i>	17.4	<i>Veneficia in qua herba quidam parant.</i>	55.3
<i>Typho venus.</i>	197.11	<i>quid depellat.</i>	411.4
<i>Tyranni ſacerdotis Saturni adulterium & libido.</i>	244.3	<i>de Veneficis Pariſienſium Theologorum deſterminatio.</i>	566.5
<i>Tyrefcae ichthyomania uſus.</i>	134.15	<i>Venefica quomodo carminibus fugiantur.</i>	376.4
<i>vogopogoniam quid ſit.</i>	ibid.	<i>Venenum quod efficaciffimum ſit.</i>	348.3
		<i>Venena intro aſſumpta.</i>	ibid. 2
V.		<i>amatoria</i>	271.5
V <i>acca ex Iberiacis Pyrenaeis delata.</i>	197.	<i>Venera deluſionis incubi hiſtoria.</i>	255.1
	11	<i>Veneris abſus organa ubi deſunt, deſiderantur effectus.</i>	543.1
<i>Vallens Imperator per quod divinationis genus ſui ſucceſſoris nomen cognoverit.</i>	137.5	<i>Ventianellus ſumambulus.</i>	57.10
<i>Valenti Imperatori quidam oblique demontreſponderis.</i>	25.6	<i>Veneris ſur quidam arte magica ex viticulis liberatur.</i>	384.3
<i>Valentini heretici.</i>	103.23	<i>Ventos an magi ſedare poſſint.</i>	118. 11
<i>Valeriana herba uſus.</i>	411.2	<i>Ventriculi dolores.</i>	283.5
<i>Valerii Maximi locus de demonum technis. 29.2. de cacothemone quodam.</i>	41.4	<i>Ventriloqua.</i>	93.13
<i>Valeſar demon.</i>	652.14	<i>Ventriloqua quomodo vaticinantur.</i>	140.6
<i>Valerudinis adverſe devotio unde.</i>	30.6	<i>Ventriloqui cuiuſdam Pariſis delat.</i>	141.9
<i>Vandalis quos Deos coluerint.</i>	14.9	<i>Ventriloqui viri quomodo vaticinantur.</i>	140.8
<i>Vapula demon.</i>	662.58	<i>Venus Dea. 12.6. Sidonia.</i>	10.3
<i>Vaticinari quomodo diabolus videatur.</i>	187.1	<i>Venerem Arabes coluerunt.</i>	12.2
<i>Vaticinia demonum qualia.</i>	30.5	<i>Vepar demon.</i>	657.33
<i>unde.</i>	23.1	<i>Verbafci cum ſua radice uſus uſus.</i>	376.3
<i>Vaticiniorum demoniacorum exempla, qua noſtro tempore acciderunt.</i>	25.7	<i>Verbena uſus.</i>	411.2
<i>Vegetii ſuffimentum animantium morbis prohibendis utile.</i>	458.2	<i>Verbum Dei non mortua eſt litera, ſed ſpiritus & vita.</i>	380.1
		<i>Verbi Dei geminus uſus.</i>	374.1

<i>Verbis veniunt ledi posse.</i>	492.1	<i>sa.</i>	390.1
<i>Vermis longitudo in obo pedum à quadam rusticis caecrotus.</i>	319.18	<i>religiosa apud Hollandos ob incubum precipud causata.</i>	230.1
<i>Vermes duo in cadavere puella cuiusdam hydroptica inventi. 316. 5. equorum que patto magica remedio curentur.</i>	365.8	<i>Virginis demoniaca superstitiosa curata. 394.1</i>	
<i>Vermibus que potestas ab invito fit indita.</i>		<i>Virgines demoniaca arboris conscendens uisiles. 300.2. duae in viros mutatae.</i>	337.1
<i>Vespasiani miraculum.</i>	83.11	<i>hymene deata sunt.</i>	231.1
<i>Vesta Trojanorum Dea.</i>	408.6	<i>Virginum demoniacarum Werteti oculorum historia horrenda. 299. 1. transmutatarum in viros aliquot exempla.</i>	337.1
<i>Vestiva herba virtus adversus demones.</i>	12.6	<i>Vitruncularum montanorum statua & forma.</i>	724
	411.3	<i>Vitis aut her manifestus.</i>	49.9
<i>Vetula quaedam ob zelotypiam marito arsenicum propinas.</i>	268.13	<i>Visum qui lapis perstringat.</i>	418.5
<i>Vetula cuiusdam historia memorabilis.</i>	223.3	<i>Vitalis Besumbaeus.</i>	422.1
<i>Vetula idolum.</i>	310.4	<i>Viti quem Deum caluerint.</i>	14.9
<i>Vetula cur manum demonum illisensibus expulsa sit.</i>	177.1	<i>Vitrum quidam rusticus evomit.</i>	295.4
<i>Vetularum duorum prope Romam. filia transformatio.</i>	189.1	<i>Vitulii aerei adorati.</i>	118. & 15.14
<i>Vitima humani sanguinis à quo fit inventa.</i>	15.1	<i>Viviani constitutio de magos consulentibus.</i>	468.4
<i>Victoria Dea.</i>	13.6	<i>Ulpiani constitutio de magis. sequentia de magicis libris.</i>	ibid.7
<i>Viduarum cura habenda.</i>	586.13	<i>Ulricus Maliter jurisconsultus.</i>	254.6
<i>Vincetii historia de Merlino.</i>	253.2	<i>Ulricus Naussefer agricola miser à demone exagitatus.</i>	297.1
<i>Vine demon.</i>	660.44	<i>Ulysses cur non sit in suam transmutatus.</i>	335.13
<i>Vinum ne vertatur, remedium.</i>	366.9	<i>Ulyssis socii in bestias mutati.</i>	124.13
<i>Vini penuria unde veniat.</i>	577.6	<i>Ulyssis sociorum in seras transmutatorum fabula explicatio.</i>	331.1. & 333.9
<i>Vir ex muliere fit. 337. 1. quidam prudens credis lupum se rapacem esse.</i>	335.1	<i>Umbras inferorum qui lapis educat.</i>	412.5
<i>Viri complures Atrebati combusti.</i>	205.8	<i>Unguentum lamiarum imaginarium.</i>	192.2
<i>cur graviori pena efficiendi sunt, quàm mulieres.</i>	524.1	<i>lamiarum quando vim habeat.</i>	500.9
<i>Viri multi Roma veneficis necati.</i>	264.2	<i>unde conficiatur.</i>	222.2
<i>Viros in famulas non transformari.</i>	338.4	<i>terribile lamiarum.</i>	169.3
<i>Virgii locus de aëris turbatione.</i>	220.28	<i>Volac demon.</i>	660.49
<i>de Anube. 11.1. de hippocomas.</i>	270.2	<i>Volucibus que potestas fit data.</i>	83.11
<i>de incantatoribus. 92.10. de Lamis. 162. 5. de peste pecudum.</i>	349.2	<i>Voluntas an sit punienda. 526.4. & 586.12</i>	
<i>de Ulyssis sociis.</i>	331.1	<i>in lamis an sit punienda. 553.14. lamiarum quomodo sit interpretanda. 552.14. quid sit. 553.15. quomodo sit distinguenda. 526.4</i>	
<i>Virgili versus optimus qui sit.</i>	454.4	<i>Upupa penna ad quid utilis.</i>	412.6
<i>Virgiliana sortes.</i>	137.7	<i>Uranum Pani pro Deo coluerunt.</i>	112.2
<i>Virginis astis hymen. 232.6. zona & signum quod sit.</i>	231.1. ibid.3	<i>Urbanus pontifex ad Imperatorem Grecorum tres agnos Dei mittit.</i>	380.4
<i>Virginitatem unde Hispani ad iudicent.</i>	231.4	<i>Urbi transformationis imaginationes quid efficiat.</i>	336.6
<i>Virgo in puerum transformatur.</i>	337.1	<i>Ursam se esse, quidam Hispanus credit.</i>	Ed.
<i>quaedam incantatione in furorem concita-</i>			W. Fial

W.

W Al damn.	863.65
Waldas Dens.	11.7
Waldassia mulier phantastica capta.	309.9
Wellensis mulieris obsessio.	445.1
Wertesi inclusarum monialium virginum historia harrenda.	199.1
Werwolff an veri fiat lupi.	190.2
Wesaliensis exorcista.	420.6
Wierus cognomine Piscinaris.	422.1
qua in insula Creta videris.	320.20
reprehenditur à Paulo Schalichio.	598.6
Wieri filii. 140.8. jactura ex grandine procella. 219.27. parentes & fratres. 71.6 peregrinatio in Prussiam. 421.8. præceptor. 260.2. Sententia vera de Lamis, & defenso contra Ioannem Campanum. 542.35. vera & Christiana fides. 571.7	
Wiero venenum exhibitum.	267.12
Wirtenbergico in ducatu pascua pecoris veneno inficiuntur.	277.2
Wisemburgensis ducatus Ecclesie Hildesheimensi conjunctus.	73.13
Vulcanus Deus.	12.2. & 13.6
Vulpes gallinam auferens, à quodam ligatus ne prædam auferret.	329.2
Wlslawus Vigorniensis episcopus magus.	358.4
Wlgausti Deus.	14.9
Wymaria quidam impostor exustus.	341.4
Uxorem impudicam vir quidam longè profecturus, demoni commendat.	74.15

X.

X Anghi historici locus de quodam mortuo suscitato.	131.3
Xenophon de Circæ potentia.	335.13
Xerxi copia à tempestate magorum ope liberantur.	118.11
Xurgunina qua dicantur.	192.4

Z.

Z Abulus inventor magica artis	98.5. & 470.17. & 613.34
Zacharias Babylonicus an magus fuerit.	102.18
Zacharia vaticinium de Christo.	19.3
Zagen demon.	660.47
Zaragia quid sit.	242.2
Zaleos demon.	663.64
Zamares magus.	98.6
Zamolxis magia cultor.	98.5. & 613.34
Zaratus magus.	98.6
Zarmocentides magus.	ibid.
Zaroes magus fulguris idem mortuus.	104.3
Zauberer quomodo alias dicantur.	94.18
Zauberer.	530.9
Zauberin & zauberische qua dicantur.	161.3
Zenobia ab Aureliano Imperatore libera dimissa.	524.3
Zepar demon.	652.19
Zoe Romanum Argyrum maritum veneno necat.	265.4
Zonara locus de Vincentio tyrannide.	25.6
Zoroastres quis fuerit, & quando vixerit.	97.3
ejus interitus.	104.3
Zymymar rex & demon	663.69

F I N I S.

INDEX SECVNDVS DE LAMIIS ET DE COMMENTITIIS JEJUNIIS.

A.

A *Bdæ locus de Hermogene mago.* 684.
 4. *de Simone Mago.* 683.1
abnegantium quot sint species.
 732.5
Abnegatis an sit via respicientia. 695.4
*Achabiv Israëlitarum rex ad idolorum cultu
 perductus.* 689.11
*Actium criminalium probationes oportet esse
 clarissimas.* 728.2
Acum eneam mulier quedam deglutit. 722.7
*Acus & acicula ore egesta, an in corpore fue-
 rint.* 719.1
Adam & Eva cur levius à Deo puniti sint.
 738.6
Egyptii idololatra & organa satana. 676.6
miserè vexati à ravis & pediculis. 677.8
Egyptiorum incantatorum nomina. 678.9
Aerem nullo modo à Lamiis turbari posse.
 705.1
*in Aëre concitando quomodo à demone illu-
 dantur Lamiæ.* ibid.
Aleiasi sententia de Lamiarum confessione.
 730.1
Alexandri Traliani locus. 720.4
Ambrosii locus de Simone mago. 683.1
Amore furentes quales sint. 731.2
Anglicana virginis jejunium commentitium.
 767.41
*Animantia an naturalibus morbis variè af-
 figi possint à Lamiis.* 724.1
*Anquirensis concilii decreta de Lamiarum
 confessione.* 731.2. & 733.5
Antonii Egyptii jejunium. 752.8
Antonii Benivenii locus. 720.4
Apostatarum quot sint species. 732.5

Apulei met amorphosis. 711.3
Aquarum Egyptiacarum transformatio.
 676.6
Arioli cur ab ecclesia sint eliminandi. 733.5
Aristotelis locus. 700.3. & 710.1
Arnoldi Wicri jejunium. 754.11
Arteria aspera. 720.3
Aruspices cur ab ecclesia sint eliminandi.
 733.5
Athanasii locus de Hermogene mago. 684.4
Augustini sententia de Lamiarum confessione.
 731.2. *de ceremoniis Lamiarum.* 698.8
de Samuelis apparitione. 682.11
Aviti Alcinii locus. 678.9
Avyrenamento quid significet. 688.9

B.

B *Babylonis casus & interitus causa.* 683.3
Baldi sententia de confessione. 730.5
*Baptisma in homine abnegato an extin-
 guatur.* 694.4
*Baptismati vim non posse externa exemplum
 tolli.* ibid.
Barbara Umenfis. 749.3
Barbare Umenfis jejunium detectum. 758.
 23. *imago & viva effigies.* 760.27
Bartholomæus Calcreuter medicus. 748.1
Barnabidæy & Barnabæon quid significet.
 688.9
Bassani Landi locus. 686.6
*Beatorum animæ magorum carminibus non
 obediunt.* 697.5
*Bernensium in terra tredecim infantes à La-
 miis devorati.* 692.3
*Bononiensis magistratus quo pacto Lamiis pu-
 niat.* 735.6
 Brisaci

I N D E X

*Briſiaci ſaga inventa, qua miris modis juven-
culam inſtituit.* 691.1

C.

C*æcus quidam à diabolo factus.* 718.8
Calculum ore rejectus. 720.4
Calor vitalis. 752.10
Canonici Leodiensis jejunium. 762.31
*Capitalia quæcumque Moſes fecit, an à magi-
ſtratu ultimo quoque ſupplicio puniri de-
beant.* 738.8
*Carnibus veſci diebus à pontificibus Rom.ve-
titus quando liceat.* 697.6
*Carnifex quidam in Wirtenbergico ducatu
pabula pecorum inſicit.* 725.4
Cæſparus Hoffman medicus celebris. 748.1
Cæſſis in urbe veneficium horrendum accidit.
686.6
*Celare crimina in confeſſione, an ſit contra fi-
dem.* 697.7
Ceremoniis non poſſe occidi pueros. 695.1
Cbama leon. 753.11
Chæſaph quid ſignificet. 687.7
Cholera morbus unde oriatur. 721.15
Cholerico ex vapore qualia ſemina exoriantur.
701.3. & 4
*Chriſmatis vim non poſſe extorua exemptione
toll.* 694.4
Chriſti jejunium in deſerto. 751.7
*Chriſtianiſmi abnegatio à Lamiis & veneficis
quo pacto fiat.* 692.2
Chryſoſtomi locus. 680.5. & 710.1
Ciceronis locus. ibid.
Cinops magus. 683.2
Circes omnipotentia. 711.3
Clementis locus de Simone mago. 683.1
Clævus cuiſdam viro vivo exciſus. 724.3
Clavi ferrei ore rejecti an in corpore fuerint.
719.1
*Councili Anquirenſis decreta de Lamiarum
confeſſione.* 731.2
*Concubitus demonis & Lamiarum an & quo
pacto fiat.* 707.1. & 744.17
*Concubentes cum jumento, Muſi lege eſſe pu-
niendos.* 745.19
Confeſſio debet continere veram vel poſſibile.
730.5

Confeſſioni ſoli maleficorum ſtandum non eſſe.
728.1. *menſe leſi non eſſe ſtandum.* ibid.
2. in criminalibus non eſt ſtandum. 730.5
quatenus ſit ſtandum. ibid.
Confeſſione ex ſola non judicatur, niſi in hereti.
ibid.
Confeſſiones torturis expreſſæ ſæpius erroneæ.
729.4
Conſtantini lex de Mathematicis & maleficis.
707.5
Cornelia lex de ſicariis & veneficis. 688.8. &
734.3
Cornelia patritia gentis Rome venefica. 685.2
Cornelii centurionis jejunium. 751.7
*Corpus humanum cur abſque alimenti. acceſſio-
ne tempore longo conſiſtere nequeat.* 753.11
in Corpus Lamiæ non poſſe res duras ingerere.
723.1
*Corpoream materiam demonis potentia non
ſubiſci.* 676.5
Creare ſolius Dei eſt. 677.8. & 712.5
Creſcentes cur plurimo egeant alimento. 750.5
& 764.35
*Criminali in judicio an Moſes ſemper ſit imi-
tandus.* 738.8. & 739.9
Crucem calcare ſecreto, an ſit abnegatio fidei.
698.8
Culter à cuſuſdam puella latere exectus. 724.3
Curatores cur ex lege mulieribus dantur. 699.1
Cyranthrops quales ſint. 731.2
Cypriani ſententia de jejunio. 769.47
*Cyrus Babylonem ſub Perſarum imperium red-
egit.* 683.3

D.

D*æmon an manum verè in ſtipulatione
extendat.* 691.1
cur aliquando futura predicat. 702.7
cui qualitati & humori ſe libentius inſinuet.
701.3. *quàm miris & variis modis male-
ficio homines afficiat.* 716.1. *quibus ratio-
bus vim imaginativam vitiet.* 699.1
quibus artibus muliebrem ſexum decipiat.
699.2. *quomodo ſe in choreis transformet.*
709.3. *quomodo in corrupenda phanta-
ſia naturalibus quandoque pharmacis ſopo-
riſeris utatur.* 703.1. *quo pacto Lamiæ*

I N D E X

Et magos deludat. 702.7. *quo pacto se in formam Samuelis tam ex improviso transformavit.* 680.7
unde Sauli futura predixerit. 681.9
Demonis astutia quanta sit. 728.3. *Et Lamiarum concubitus quo pacto fiat.* 707.1
Demonem per se operari maleficia. 718.9
Demonum digitus quid sit. 678.9. *illusionibus qui homines maxime exposti sint.* 698.1
prestigia quo tempore cessare caperint. 669.1.
item quales Et unde videntur. 678.9
Demonem non carnea, sed spiritali concretione constare. 693.1
Demoniacus apud Gadarenos maleficio correptus. 717.4
Danielis jejunium. 769.47
Dei potentia Et digitus qualis sit. 678.9
Demarcbi fabula. 711.3
Dies dominicus quibus rebus sit consecratus. 696.5
ibid. 688.9
die Dominico usiliter jejunari.
Dioscoridis locus.

E.

E *Gessipi locus de Simone mago.* 683.1
Elias Thebites ab angelo cibatus. 751.7
Elia levita translationi que fides sit adhibenda. 687.7
in Endor malefica an una ex Lamiis fuerit. 679.1
Ephialtici quales sint. 731.2
Evodis magus. 674.2
Equos quid ab esu exterreas. 725.5
Essingenfis virginis impostura. 765.38
Eusebii locus de Simone mago. 683.1

F.

F *Amorum ludibria.* 731.2
Fidem Christianam abnegantes. 693.3
Filii Dei qui dicuntur. 708.2
Fecunditatem quid impediatur. 713.4
Famina cur maxime demonum illusionibus exposta sint. 698.1
Fruges nullo modo excantari posse. 705.1. *Et* 707.7
Frugum sterilitatem ob nostra peccata inferri. 721.6

Fulgosi locus de Simone mago. 683.1

G.

G *Allinarum pestes.* 725.2
Galli cujusdam abstinentia. 765.37
Genova virri Et femina veneficia pargentes, supplicio afficiuntur. 686.6
Germanorum vitiosa tralatio vocabatur paganus. 682.9
Gorcemicus cujusdam puelle filium jejunium. 769.45
Grillandi juriscons. opinio de incubo Et succubo. 709.3
de Lamiarum confessione. 732.3
Grandines an Lamiis excisare possint. 705.1
Guljelmi ducis Italie filia, Alberto Friderico duci Borussia nupta. 748.1
Guljelmi principis clementia. 759.25

H.

H *Abar Et Hartunim quid Hebraice significet.* 678.10
Hereseos in confessione quomodo sit agendum. 730.5
Heretici quomodo sint reducendi. 734.2
Henricus Bruscius medicus celebris Rostochii. 748.1
Henrici ab Hassels jejunium quadraginta dierum. 761.29. *interitus.* 762.30
Henrici Infitioris opinio de concubitu demonum. 708.3
Hermogenes magus. 684.4
Hester jejunium. 754.12
Hieronymus quid dicitur de Jesu Syrach scriptis. 681.10
D. Hieronymi jejunium. 752.8
Hippocratis sententia de jejunio. 753.12
Homicida qui fit dicendus. 736.5
Homicidii duo genera. 738.6
Homines cur ex diis ac virginibus nasci fangantur. 709. 3. *quatenus Ledi pestes à Lamiis.* 713. 3. *qui maxime illusionibus artibusque demonum sint exposti.* 698.1
Homines quidem miris Et variis modis demon afficiat.

I N D E X

afficiat. 716. *ullus rei potentia in bestiae transformari nequire.* 710.1
Horatii locus. 690.1
Humidum substantificum. 752.9

I.

I *Abensam civium jejunium.* 751.7
Iacobus dominus in Lichtenberg suggillatus. 723.1
Iacobus Schadius Pomeraniae ducum medicus. 748.1
Iacobi Sprengeri opinio de concubitu demonis. 708.3
Iejunari utiliter die Dominico. 696.5
Iejunium ad quid utile. 769.47
sex dierum cuiusdam. 763.33
Iejunium exemplum horrendum. *ibid.*
fili & detecti puella Umensis enarratio. 754.13. *potentia & commendatio.* 769.47
Iejunium ii qui crescunt, cur difficulter ferant. 750.5. *longum qui perferunt.* 751.7
quot diebus homo ferre possint, secundum Hippocratem, Plinium & alios. 753.12
Iejuniorum commentiorum exempla. 763.34
longorum varia exempla. 751.7
verorum aliquot exempla. 761. & 762.
Iesu Syrach auctoritas quantum valeat in scripturis sacris. 681.10
Imaginatio quid sit. 700.3
Imagines somnoria. 701.5
Imagines quales sint. 731.2
Imperatorum constitutiones de magicis libris. 684.4
Impotentiam quid adferat. 713.4
Impotentes quomodo fiant arte magica, & qua ratione curari possint. 744.18
Imprecationes male inefficaces. 715.8
Incantamenta an valeant aliquid. 684.3
Incantare quid Hebraice significet. 678.10
Incantatores cur ab Ecclesia sint eliminandi. 733.5. *infames magos dici omnes.* 690.12
senatusconsulto Italiae pulsati. 684.4
Incantatorum quibus in locis sacra scriptura mentio fiat. 674.2
Incubus unde fiat. 708.3
Infantes tredecim à Lamiis devorati. 692.2
Infantes ceremoniis occidi non posse: nec mor-

tuos infantes ex sepulchris effodi. 695.1
Ioannes Barcolus legum doctor. 748.1
Ioannes Cimiscus Orientis imp. veneno sublatum. 686.5
Ioannes Knoblochius medicus. 748.1
Ioannes Perisserus Theologiae doctor. *ibid.* 1
Ioannes Ulmerus pater Margareta Eslingensis. 765.38
Ioannis Baptistae jejunium. 752.7
Ioannus Francisci Penzvoibii sententia de Lamiarum confessione. 730.5
Iob quantis maleficiis à diabolo sit affectus. 716.2
Fl. Iosephi locus de veneficiis. 688.8
ejus laus. 687.8
Irenaei locus de Simone mago. 683.1
Isidori sententia de Lamiarum confessione. 733.5
Iudeorum jejunium. 751.7
Iudithae jejunium. *ibid.*
Iumento qui concumbunt, morte esse placentidos ex Moysi decreto. 745.19
Iumentorum pestes unde. 724.1
Iuris Pontificum sententia de iudicis. 729.3
Iustini martyris locus de Samuelis apparitione. 682.11. *de magorum Pharaonis miraculis.* 678.9

K.

K *Imbi opinio de Samuelis apparitione.* 682.11

L.

L *Ac glutinosum an à Lamiis reddatur.* 714.7. *à juncis non emulgetur.* *ibid.* 6
Labus quid significet. 679.10
Lapillus ore rejectus avellanae magnitudine. 720.4
Lamia quid sit. 690.1
Lamia innocens aquis submergitur. 742.13
Lamia cuiusdam confessio falsa deprehensa. 732.4. *cuiusdam memorabilis historia.* 704.3
Lamia quae vulgo attribuuntur. 690.1
Lamia quae in sacris scriptis vocentur. 673.2
plus centum combusta. 731.1

- in terra Bernensium tredocim infantes devorant. 692. 2. an aliquid sua sponte faciant. 690. 1. an sint secundum legem Moysi. tanquam homicida interficienda. 743. 16. an lac vitare & glutinosum reddere possint. 714. 7. an spurcam libidinem cum immundis spiritibus exercent. 743. 17. an aërem turbare possint. 705. 1. an in bestias verè & substantialiter transmutentur. 710. 1. an carnium testes adimere possint. 713. 5. an per fornacem striduum in aërem vi cuiusdam unguenti ferantur. 735. 1. an imprecatione aliquid nocere possint. 715. 8. an propter artem magicam sint puniendi. 737. 6. an Moysi aetate cognita fuerint. 738. 7. an ob id puniendi sint, quod seducant alios. 745. 20. an sint ob id morte plerenda, quod monstrosas vitæque ediscant artes. ibid. 22. an sint homicide. 743. 16. an in fronte stigmata gerant. 727. 3. an sint puniendi ob id, quod ineant sedus cum satana, & abjurent verum Deum. 739. 10. an sint potionibus demerentibus inquirenda. 729. 5. circa quas res versentur. 690. 1. cur credantur, quod aërem & tempestatem excitare possint. 706. 4. cur non mox sint occidenda. 741. 13. cur minus sint puniendi viri. 734. 3. cur non gravius magis sint multandæ. 738. 6. cur sint occidenda, quot modis & argumentis comprobetur. 736. 2. & magi ut differant. 737. 6. maleficio affecte. 719. 10. nulli noxiæ quomodo sint reducenda, & qua eis sit statuenda pœna. 733. 1. penitentes evitant pœnas corporales. 732. 5. penitentiam agentes cur non sint puniendi. 742. 13. qua sint puniendi. 733. 5. quas ceremonias contra Ecclesie status a cogentur observare. 696. 5. quibus rebus ledere creduntur, ridiculas esse. 712. 1. quo pacto à diabolo per phantasmam verentur. 704. 4. quo pacto homicidia committant. 738. 6. quo unguento se illiniant. 703. 2. quomodo sint dignoscenda. 726. 1. quomodo à demone illudantur in aëre concitando. 705. 1. quomodo per fornacem ac per aërem longè lateque evagentur. 703. 1. quomodo nocte per aëra deferri videantur. ibid. 2. quomodo in templis retineri possint, & unde discernantur, quod lamie sint. 727. 2. unde sua unguenta conficiant, & per quæ omnia sue instituta explere possint. 691. 1. unde suam artem petant. 737. 6.
- Lamiarum actiones ferè omnes imaginarij esse. 696. 2. appellatio in quantum se extendat. 674. 1. concubitus cum demone quo pacto fiat. 707. 1. & 744. 17. confessioni soli non esse standum. 728. 2. confessiones quomodo sint censenda secundum Iuriconsulorum decreta. 730. 5. confessiones torturis expresse sepius erroneæ. 729. 4. sedus cum demone imaginarium & prestigiosum. 741. 12. maleficia quibus rationibus evitentur. 712. 2. professionis modus & sedus. 681. 1. professionem & sedus esse prestigiosum. 692. 1. quibus in locis sacre scriptura mentio fiat. 674. 2. quot sint species. 732. 5. stipulatio cum demone quo pacto fiat. 691. 1. unguentum terribile. 692. 2. unguentum ex quibus conficitur. 703. 2.
- Lamius qua sit pœna statuenda. 734. 2
- Lamias artes exercere nullas, nec ulla ratione elementa movere, aut vitare posse. 746. 22. demones cogere non posse, ut alius noceat. ibid. non posse ope diaboli in corpora materias duras ingerere. 723. 1. non posse ceremoniis infantes occidere, nec mortuos ex sepulchris effodere. 695. 1.
- in Lamius dignoscendis experimenta falsissima esse. 726. 1
- Larynx ex quibus componatur. 720. 3
- Leodiensis canonici jejuniis. 762. 31
- cuiusdam puellæ fitium jejuniis. 769. 45
- Leovinus vir celebris. 748. 1
- Lex Cornelia de scariis & veneficis. 688. 8. & 734. 3. duodecim Tabularum fugillatur. 707. 7. de mathematicis & maleficis quomodo sint intelligenda. ibid. 5
- talionis de veneficis. 736. 4
- Legis talionis quibus in locis sacre scriptura mentio fiat. 737. 5
- Lucas Bacmeisterus Theologia doctor. 748. 1
- Luciani transformatio. 711. 3
- Ludovicus Milichius reprehenditur. 723. 1
- Lupi sterces & caudam animantia ab eis terrene.

I N D E X

<i>terrere.</i>	725.5	<i>Martini de Arles opinio de concubitu demonis cum lamis.</i>	708.3
<i>Lupi in Livonia an veri sint lupi.</i>	711.4	<i>Mathematici senatusconsulto Italia pulsi.</i>	684.4
<i>Luporum in formam quo pacto homines credant se esse formatos.</i>	ibid.	<i>Matthias Stojis, Regiomonti ducis medicus.</i>	748.1
<i>Lycæones quales sint:</i>	731.2	<i>Mechassèpha quàm verè interpretetur. 687.7 quid significet, & unde deriveretur.</i>	686.7
M.			
M <i>Agia venefica qua dicatur.</i>	684.1	<i>Mechassèphim ad diversa in biblis usurpari flagitia. 689.11. quibus in locis sacra scriptura ponatur.</i>	ibid.
<i>Magica ars quomodo comprehendatur. 692.2. ejus finis.</i>	676.5	<i>Melancholico vapori cur demon se libentius insinuet.</i>	698.1. & 701.3
<i>Magice artes quibus in locis sacra scriptura prohibeantur. 737. 4. an sint capitales.</i>	ibid.6	<i>Melancholicorum affiones quales plerumque sint. 699.1. confessioni non esse standum.</i>	728.2
<i>Magis cum libris quomodo agendum sit.</i>	684.4	<i>Melancholicis qua usoveniant.</i>	677.6
<i>Magus circa quas res versetur.</i>	674.1	<i>Menti corrupta quos affectus medici attribuant.</i>	731.2
<i>Grecis quomodo dicatur.</i>	ibid.2	<i>Metamorphosis Lamiarum an verè fiat.</i>	710.2
<i>insanis quis dicatur.</i>	ibid.1	<i>Miracula per incantationes quomodo fiant.</i>	679.10
<i>Magi sub nomine qui comprehendantur.</i>	ibid.	<i>Monachus quidam Patavii veneficus supplicio capitali affectus.</i>	686.6
<i>Magi qui damnandi sint.</i>	690.12	<i>Mortis causa qua sit.</i>	753.1E
<i>& Lamia ut differant.</i>	737.6	<i>à Mortuis veritatem non esse querendam.</i>	679.4
<i>Pharaonis cujus factionis fuerint.</i>	675.3	<i>Moses qua potentia aqua Egypti in sanguinem transformavit.</i>	676.6
<i>quo pacto Nilum fluviu in sanguinem transformarint.</i>	676.6	<i>Mosis jejunium.</i>	757.7. & 769.47
<i>unde suam artem petant.</i>	737.6	<i>& magorum Pharaonis prestigiarum discrimen.</i>	675.4
<i>Magorum ars & opera quibus in locis tam sa. cre, quàm profana scriptura damnentur.</i>	683.3.	<i>Muliebrem sexum quibus artibus diabolus decipiat.</i>	699.2
<i>carminibus non obediunt beatorum anima. 679.5. Pharaonis miracula qualia fuerint. 678.9. libri comburuntur. 746.23 quibus in locis sacra scriptura mentio fiat.</i>	674.2	<i>Mulieres cur maxime demonum illusionibus exposita sint.</i>	698.1
<i>Magos qua ratione demon deludat.</i>	702.7	<i>cur minus viris sint puniende.</i>	734.3
<i>nocendi aut perficendi potentiam nullam habere. 677.8. quosdam in Lausanensi ducatu proprios insanes coxisse atque comedisse.</i>	691.1	<i>Mulieribus cur tutores & curatores ex legibus dati sint.</i>	699.1
<i>Maledicendi consuetudo vulgaris.</i>	715.9	<i>Mutus quidam à diabolo factus.</i>	713.8
<i>Maleficio lamiarum qui affecti sunt, unde evenit.</i>	716.1	N.	
<i>Maleficia quomodo sint inquirenda.</i>	728.1	N <i>Abuchadonezar rex maleficio lesus.</i>	717.3
<i>Lamiarum quibus rebus evitentur.</i>	712.2.	<i>Natan Cyraeus Poeta celebris.</i>	748.1
<i>per se operari diabolium.</i>	718.9	<i>Natationis cause lamiarum.</i>	726.1
<i>Margareta Essingensis impostura.</i>	765.38	<i>Nενομαρτία & εννομαρτία ut differant.</i>	680.5
<i>figmentum detectum.</i>	766.39		
<i>Margarethe in Roedti jejunium.</i>	764.35		
<i>Maria Leonora Prussia ducissa.</i>	748.1		

<i>Nicolae Bucholdiana abſtinentia.</i>	762.32	<i>Φαργαγωϊ</i> , &c. qui dicantur.	684.1
<i>Nicolai eremita Under valdenſis jejunium & law.</i>	752.8	<i>Pluvia an cieri poſſint carminibus in pernicium à maleficiſ.</i>	706.5
<i>Niniſitarum jejunium.</i>	754.12	<i>Patientes quomodo ſeat reſtituendi.</i>	733.1
		<i>Pogii Florentini locus.</i>	765.37
		<i>Tori an innaxie à demone deſtrahi poſſint.</i>	723.2

O.

O <i>Eſophagus.</i>	710.5	<i>Potiomibus dementantibus veritas non dicitur.</i>	729.5
<i>Ore res monſtroſas ejaſtas non fuiſſe in corpore.</i>	719.1	<i>Potus tartareus.</i>	692.2
<i>Origenis opinio de Samuelis apparitione.</i>	682.11	<i>Probationes in actione criminali oportet eſſe clariffimas.</i>	728.2
<i>Otto imperator chirothecis veneno inſectis necatus.</i>	685.3	<i>Preſtigiatores quomodo Hebraicè & Grecè dicantur.</i>	678.10
<i>Ovidii diſtum.</i>	686.6	<i>per quoa vocabulum Hebraicum deſignatur.</i>	689.11. qui damnandi ſunt.
<i>Ovium peſtes.</i>	725.2	<i>690.11</i>	
<i>Opum integrum deglutiens quidam, ſtatim ſuffocatur.</i>	720.2	<i>Preſtigiatorum opera quibus in locis tam ſacra, quam profane ſcriptura damnentur.</i>	682.3. quibus in locis ſacra ſcriptura mentio fiat.

P.

P <i>Parentis imprecatione ſibiſ nihil periculoſius eſſe.</i>	716.9	<i>Pudenda carne non adimi.</i>	713.5
<i>Paſavii monachus quidam, & alii benefici ſupplicio capitali afficiuntur.</i>	686.6	<i>Puella Auguſtana jejunium.</i>	763.34
<i>Pauli poſt converſionem jejunium.</i>	751.7	<i>Puella cuiuſdam Bucholdiana abſtinentia.</i>	762.32.
<i>Peccata eſſe inaequalia.</i>	742.14	<i>32. cuiuſdam in Caſtilla jejunium.</i>	768.44
<i>Pecora qua ratione dolo tollantur.</i>	725.4	<i>item prope Spirem in Roed.</i>	764.35
<i>Pecora quid ab oſu exerceat.</i>	ibid.5	<i>Puella Unnenſis hiſtoria.</i>	749.3
<i>venenis tolli poſſe.</i>	ibid.4	<i>ieiunium detectum.</i>	758.24
<i>Peſtes jumentorum.</i>	ibid.1	<i>Puellarum trium ſiſta ieiunia.</i>	769.45
<i>Petrus Memmius excellens medicus.</i>	748.1	<i>Pueri cur ieiunium diſſiculter ferant.</i>	750.5
<i>Petri ab negatio cum Lamiarum abnegatione comparatur.</i>	742.14		& 764.35
<i>Petri de Palude opinio de concubitu demonis cum Lamiis.</i>	708.3	<i>Pythia famina, Samuelem à mortuis excitans, an una ex Lamiis fuerit.</i>	679.1
<i>Phantaſiam quomodo diabolus corrumpat.</i>	701.6. & 703.1		

R.

P <i>Pharaon ſuum errorem agnoſcens Deum verum invocat.</i>	677.9	R <i>Abani locus de Samuelis apparitione.</i>	682.11
<i>Pharaonis pertinacia unde.</i>	681.8	<i>Raymundi ſententia de Lamiarum conſeſſione.</i>	733.5
<i>Pharmaca in locis ſemotis ſepulta non poſſe nocere.</i>	712.3	<i>Regio morbo laborantibus cur omnia lutea & flavoſcenda videantur.</i>	677.7
<i>Φάρμακα quid ſignificet Hebraicè.</i>	688.9	<i>Roma venetica mulieres complures ſe venenis interficiunt, & ad centum ſeptuaginta capitali ſupplicio afficiuntur.</i>	685.2
<i>Φαρμακωϊς vel Φαρμαγωϊ qui dicantur.</i>	687.7	<i>Romanus Argyrus Imp. Orientis ab uxore Zoe veneno ſublatus.</i>	ibid.4
<i>Φαρμακῦ nomen quando in malam partem accipitur, quid ſignificet.</i>	ibid.	<i>Roſtochenſis Academia celebriores profeſſores.</i>	748.1

S. Seld-

I N D E X

S.

Sabellici locus de veneficiis horrendus. 685.2
 Sacerdotis eiusdem abstinentia. 765.37
 Sagarum species quot sunt. 732.5
 Samuel an verè à mortuis per Pythiam sit excisatus. 679.3. & 682. 11
 Samuelis exsuscitationis à mortuis vera interpretatio. 681.9
 Sara Ragnelis filia jejunium. 754.12
 Saul cur merito à Deo sit punitus. 681.8
 Samuelis manes consultis. ibid.9
 Saulis consummatio. 680. 8. interitus causa. 681.9
 Sauli unde demon futura pradiixeris. ibid.
 Schorus Brabantia praeses. 762.30
 Seminus effusus in feminis unde accidat. 709.5
 Seneca dictum de penitentibus. 734.2
 Septuaginta interpretum translationi quanta fides sit adhibenda. 687.7
 Serpentes quatenus demones efficere possint. 676.5
 Scrovia patritia gentis Roma venefica. 685.2
 Severi abbatii Syri jejunium. 752.8
 Severinus Gehelius Dantiscanus medicus. 748.1
 Simon magus. 683.1
 Σαομφορσίν & Νενομφορσίν quid differant. 680.5
 Somnia quae ex quatuor humoribus oriuntur. 701.3
 Semiorum imagines quo pacto figuras diversae capiant. ibid.
 Semnorina imagines. ibid.5
 Somnus naturalis unde gignatur. 765.36
 Sortilegi cur ab Ecclesia sint eliminandi. 733.5
 Spiritus boni magicis artibus non obediunt. 680.5. & 682.11
 Spiritus qua ratione cum mulieribus coeant. 709.6
 Spirituum immundorum subtilitas. 699.2
 Striges. 704. 3. an Moyses atate fuerint cognita. 738.7
 Studiosus quidam à demone infidiis adactus, precibus liberatur. 742.13

de Succubo & incubo Theologorum argumentum. 703.3
 Superstitiosi quales sint. 731.2
 Suum pestes. 725.2

T.

TAtiani locus de Daemonum natura. 693.1
 Tempestates an Lamiae excitare possint. 705.1
 Tertulliani locus de Samuelis apparitione. 682. 11. de jejunio in die Dominico. 697.5
 Testiculos carmine non admi. 713.5. & 744.18
 Theodosii consilium de magicis libris. 684.4
 Theophrasti Paracelsi sectatores reprehens. 733.1
 Thoma opinio de incubo & succubo, 709.3
 Tartarorum tyrannis. 729.4

V.

Veneficis tolli pecora. 725.4
 venefica cur sint puniende. 746.2
 complures uno serè tempore variis in locis, supplicio capitali afficiuntur. 686.6
 Veneficarum nomen in quantum se extendat. 674.1
 Veneficus qui dicatur, 689.12
 Venefici & veneficae qui & quae dicantur. 684. 1. quomodo Graeci dicantur. ibid, capite plebendi variis modis ex sacris scripturis probantur. 686.7
 Veneficorum quibus in locis sacra scriptura mentio fiat. 674.2
 Veneficia horrenda Roma. 685.2
 Veneficius qui infecti sunt, aliquot exempla. ibid.
 Venetiana vetula abstinentia & commensuratum jejunium. 768.43
 Ventriculi dolores ex flatibus & humoribus. 721.5
 Vianensis puella jejunium. 769.45
 Virgili locus de peste jummandorum. 725.2
 Virgines demoniacae. 724.3
 Virginum aliquot sanctarum jejunia. 752.8
 Viri venefici cur majori pana quam mulieres sint afficiendi. 734.3
 Virorum quorundam jejunia. 751.7

G

I N D E X

<i>doctrinam aliquot law & commendatio.</i>	<i>Voluntatis delictum sanctum à Dei iur.</i>	
		748.1
<i>Vita in quibus consistat.</i>		752.10
<i>Ulpiani juriscons. sententia de magico libris.</i>	<i>Voluntatem omnem non esse puniendam.</i>	735.4
	<i>Weroolf qui frus.</i>	711.4
	<i>Wieri jejunium per quatuor dies.</i>	753.13
<i>Unguentum Lamiarum ex quibus conficiatur.</i>	<i>Wolfgangus Insulas medicus.</i>	748.1
<i>703. 2. ex infantibus an à Lamis confici possit.</i>		
<i>695. 1. terribile Lamiarum.</i>		
<i>692. 2</i>		
<i>Umnensis puella jejunii filii & deserti enarratio.</i>		
<i>754. 13. dolus desertus à Wiero.</i>		
<i>750. 5</i>		
<i>viva effigies.</i>		760
<i>Ulpianus quomodo sit distinguenda.</i>		735.4

Z.

Z <i>auderet qui in genere dicantur, & qui sint puniendi.</i>	89.12
<i>Zauberinn quomodo Hebraei appellantur.</i>	87.7

I N D E X T E R T I U S

D E

I R A M O R B O &c.

A.

A <i>Chilles</i>	825.54
<i>Adrianus Imp.</i>	838.77
<i>Aer.</i>	855.6
<i>Affectus quid.</i>	777.3
<i>Affectus in diversa.</i>	ibid.
<i>Agamemno.</i>	825.54
<i>Agasbo abbas.</i>	859.3
<i>Agrippa Iud. rex.</i>	837.17
<i>Ajax.</i>	795.3. & 825.54
<i>Αχιλλους.</i>	780.4
<i>Alexander VI. pont.</i>	842.83
<i>Alexand. Aphrodisiæ locus.</i>	857.10
<i>Alexandri Magni clementia.</i>	833.71
<i>Aspilota.</i>	823.51
<i>Alexandri regis Iud. crudelitas.</i>	822.49
<i>Alphonso Arag. rex.</i>	841.84
<i>Alphonso Sicilia rex.</i>	850.12
<i>Ambitia.</i>	776.5
<i>Ambrosii locus.</i>	799.13. & 862.8. & 864.14
<i>Ambrosii compressio, signum iræ.</i>	790.2
<i>Animi exacerbatio omnes corporis inualisudines exuperat.</i>	775.2
<i>Antiochus rex.</i>	865.17
<i>Antiochus sepulchra.</i>	813.31

<i>Antipaterus.</i>	788.25
<i>M. Antonius.</i>	836.75
<i>Arcturus Tiberis.</i>	849.10
<i>Aristi ppus.</i>	ibid.
<i>Aristophanes comicus.</i>	791.5
<i>Arizabazus.</i>	821.47
<i>Arizexces.</i>	833.71
<i>Asatubul.</i>	827.38
<i>Asyngus ira.</i>	821.46
<i>Atre.</i>	844.90
<i>Attilii Pollionis atrocitas.</i>	812.28
<i>Attenvendi locustarum.</i>	851.16
<i>Athritia.</i>	776.5
<i>Augusti clementia.</i>	812.28. & 850.11. & 874.72
<i>Augustini locus.</i>	861.7. & 868.18
<i>Ausonii locus.</i>	795.1
<i>Auripucia.</i>	786.19

B.

B <i>Alacum aque dulcis.</i>	856.7
<i>Basilii concilio de ira.</i>	871.32
<i>locus.</i>	799.14. & 863.10. & 864.15
<i>Bida locus.</i>	863.11
<i>Belli gerendi quis frus.</i>	778.3
<i>Bevo abbas.</i>	870.19
	Bernardus

I N D E X

<i>Bernardi locus.</i>	868.22	<i>Democrit.</i>	850.12
<i>Bios.</i>	819.43	<i>Demosth.</i>	787.23
<i>Bilem solum non esse materialem irae causam.</i>	780.5	<i>Deus quomodo hominibus irascatur.</i>	785.16
	858.12	<i>Dionetianus.</i>	832.69
<i>Bilem vacantia.</i>	780.3	<i>Diogenes.</i>	849.9
<i>Bilioforum ira.</i>	829.64	<i>Discordia.</i>	776.5
<i>Bonifacius VIII.</i>		<i>Domini irati fugiendi.</i>	799.11
		<i>Dramichotes rex.</i>	839.79

C.

C <i>Ælius orator.</i>	828.62
<i>Cajaphas.</i>	865.17
<i>Cambyses ira.</i>	821.46
<i>Carolus Burgundus.</i>	830.65
<i>Carolus Magnus.</i>	840.83
<i>Catonis error.</i>	792.7
<i>tolerantia.</i>	816.38. & 849.9
<i>Cherephon,</i>	829.62
<i>χουλαωλ.</i>	782.8
<i>Charilaus Laced. rex.</i>	850.11
<i>Chilo.</i>	819.43
<i>Christianorum hostes.</i>	832.69
<i>Chrysosemi locus.</i>	800.16. & 861.8
<i>Cibus.</i>	856.9
<i>Cicero's locus.</i>	780.2. & 817.40. & 818.42
<i>Claudiani locus.</i>	795.1. & 853.20
<i>Clementia exempla insignia.</i>	833.71
<i>Clinias musicus.</i>	858.14
<i>Cogitationes irati.</i>	793.8
<i>Comedere labra, proverb.</i>	791.5
<i>Commodus Imp.</i>	828.60
<i>Concubitus.</i>	858.13
<i>Constantinus Tribunus.</i>	828.61
<i>Contemptus.</i>	787.22
<i>Coniumelia.</i>	ibid.23
<i>Corraus Trincus.</i>	827.59
<i>Cotys aduersus iram preseruativum.</i>	812.27
<i>Crapula fugienda.</i>	856.9
<i>Cr. Calpurnius.</i>	837.76
<i>Cypriani locus.</i>	866.20
<i>Cyrius mors.</i>	832.70
<i>Cyrelli locus.</i>	801.17

D.

D <i>Arri crudelitas</i>	821.47
<i>Dedignatio</i>	787.23
<i>Demetrius</i>	839.81

E.

E <i>Celini scortia.</i>	822.49
<i>Elizabetha Anglie regine clementia.</i>	842.86
<i>Empedocles.</i>	858.14
<i>Epicurus.</i>	819.43
<i>Exanimatio.</i>	776.6
<i>Excandescencia.</i>	ibid.5
<i>Exercitia cuiuscunque astate.</i>	856.7

F.

F <i>Ellis loco ingens calculus in seno iracundo</i>	
<i>reperitus.</i>	781.5
<i>Formido.</i>	776.6
<i>Fredericus Imp.</i>	828.79
<i>Fulvia uxor Antonii.</i>	828.59

G.

G <i>Alenus quomodo in adu' ira percen-</i>	
<i>ris.</i>	810.22
<i>Galenus de animi perturbationibus sen-</i>	
<i>sencia.</i>	775.1
<i>Galienus Imp.</i>	838.78
<i>Gallorum ira.</i>	791.5. & 794.9. & 827.59
<i>Gemma iram pellentes.</i>	858.15
<i>Germanorum ira.</i>	792.5
<i>Gregorii locus.</i>	799.15. 800.15. 863.11. & 867.21

H.

H <i>Arpagus.</i>	821.46
<i>Herodes.</i>	865.17
<i>Herculis excandescencia.</i>	795.2
<i>Hieronymi locus.</i>	799.14. & 862.8
<i>Hispanorum indignationes.</i>	782.8. & 792.5

G 2

Homeri

I N D E X

<i>Homeri locus.</i>	791.5. & 820.45	<i>non Irasç, Deo simillimum.</i>	864.15
<i>Hominis irasç simulacrum.</i>	807.18. & 866.	<i>Irati magnatis blasphemia.</i>	801.18
19. <i>sedati imago.</i>	811.24	<i>Ifidori locus.</i>	861.7
<i>Honorii Vandali immanitas punita.</i>	822.49	<i>Italia urbes fastiose.</i>	830.66
<i>Horatii locus.</i>	820.45. & 855.4	<i>Isalorum offensiones.</i>	782.7.792.5. & 794.9
L.		<i>Iudicium irasç.</i>	793.8
I <i>Annæi crudelitas.</i>	822.49	<i>Iulii Cesaris clementia.</i>	813.29. & 833.72
<i>Iecoris obstructions tollentia.</i>	857.11	<i>Iuniperibus.</i>	840.81
<i>Ignominia.</i>	787.23	<i>Iustinianus.</i>	830.65. & 838.78
<i>Indignatio.</i>	786.20	<i>Iuvenalis locus.</i>	783.13. & 820.45
<i>Inedia incommoda.</i>	857.10	L.	
<i>Infermento jacere, proverb.</i>	791.3	L <i>Achryma iratorum unde.</i>	784.14. &
<i>Inimicitia.</i>	776.5	<i>Laßantii locus.</i>	791.4
<i>Intemperantia effectus.</i>	ibid.4	<i>Ladislaw rex.</i>	838.79
<i>Iocundus Gualbertus.</i>	870.31	<i>Lingua varietas triplex in irasç.</i>	791.5
<i>Iracundia.</i>	781.6	<i>Lita.</i>	844.90
<i>Iracundia varia exempla.</i>	820.46	<i>Lucretii locus.</i>	780.2. & 818.42.
<i>Iracundi non sunt proditores, proverb.</i>	789.31	<i>Ludovicus Gall. rex.</i>	840.83
<i>Ira generosa.</i>	783.11	<i>Ludovicus Pim.</i>	838.78
<i>Ira omnia exasperat vitia.</i>	797.	<i>Luporum famelicorum iraculentia.</i>	784.14
<i>Ira plumbea.</i>	782.8	M.	
<i>Ira præceptis fugatur.</i>	802.1	M <i>Abometis Othomanni feritas.</i>	823.50
<i>Ira quid. 777.1. quomodo exardescat.</i>	776.5.	<i>Marinus.</i>	826.57
<i>Ira Saturnina.</i>	782.8	<i>Melancholici ex frigida & siccitate</i>	
<i>Ira vehemensissimus animi morbus. 775.2. &</i>	777.8	<i>ira. 782.9. ex sanguine & bile ad-</i>	
<i>Ira causa interna prima. 779.1. altera. 783.</i>		<i>sta ira.</i>	781.6
<i>12. tertia. 784.15. quarta. ibid.16</i>		<i>Melancholicorum ira.</i>	782.8
<i>Ira cause externa. 786.19</i>		<i>Melanthius.</i>	820.44
<i>de ira causis. 779.1. definitione. 777.1</i>		<i>Memnonis episcopi iracundia.</i>	866.18
<i>Ira effectus. 776.6. & 794.1. & inde. finis,</i>		<i>Memoria irasç.</i>	793.8
<i>tuitium penitentia. 819.43. inaudita ex-</i>		<i>Menandri locus. 795.1. 817. 40. & 820.45</i>	
<i>empla nostri ævi. 831. 67. paroxysmi cu-</i>		<i>phus.</i>	781.7
<i>ratio Philosophica. 845. 1. præseruens cu-</i>		<i>Metus. 776. 6. ejus effectus.</i>	777.8
<i>ratio medica. 853. & primus impetus non</i>		<i>Mastitia effectus.</i>	777.8
<i>semper oratione mulcendus. 852.18</i>		<i>Mora remedium ira.</i>	851.15
<i>prophylactica curatio Philosophica. 802.1</i>		<i>Moresitas.</i>	782.9
<i>remedia Theologica. 859.1</i>		<i>Mulierum exacerbatio.</i>	783.13
<i>Ira signa ab atibus & temperamentis. 794.</i>		<i>Munatius.</i>	827.58
<i>10. ab auditu. 792.6. ab interioribus sen-</i>		<i>Musica.</i>	858.14
<i>sibus. ibid. 8. à diversitate causarum. 791.</i>			
<i>4. à gestibus variis. 793. 9. à variis vita</i>		N.	
<i>instituta. 794.11. communia. 790.2. ex fa-</i>		N <i>Abuchodomas.</i>	865.17
<i>cie. 792.7</i>		<i>Naxianzeni locus.</i>	863.11
<i>de Ira signis. 790.1</i>		<i>Neglectus.</i>	787.23
<i>Ira vincenda capita novem. 804.5. inde</i>		<i>Nepes ladicur, nisi à seipso.</i>	816.38
<i>Irarum occasiones vitanda. 860.4</i>		<i>Nemus</i>	

I N D E X

<i>Neronis clementia.</i>	837.77.	ira.	828.60	<i>Pulsus qualis iratis.</i>	790.2
<i>Normannorum ira.</i>			791.5	<i>Pyrrhus.</i>	819.43
<i>Numerices infantum quales esse debeant.</i>	853.1				

O.

O culi iratorum quales.			791.4		
Odius.			776.5		
Oenademus.			840.82		
Oratio matutina.			859.2		
Oppidus.			780.2		
Ovidii locus. <i>ibid.</i>	791.3.794.10.	808.18.	851.14		
Oξόθυρος.			780.4		

P.

P avor.			776.6		
Pericles.			849.10		
Perfis atrocitas.			822.47		
Perfii locus.	780.3.	791.4	837.76		
Pertinax Imp.			870.29		
Pesius anachoreta.			824.53		
Petrarcha carmen de Alexandro.			822.49		
Phantasia iratorum qualis.			855.4		
Pherostima furor.			785.17		
Phlagrius.			833.71		
Philomelia.			803.5		
Philippus rex.			848.7		
Philosophia quid.			820.45		
Phocion.			776.6		
Phocylidis locus.			781.7		
Pigritia.			848.7		
Pigei.			798.11		
Pisistratus.			782.10.	819.43	
Piso ira furens tres insutas punit.			819.		
Pisuitorum ira.	782.10.	819.43	848.7		
Platonis dictum de cognoscendo sapiente.			780.3.	791.3	
43. locus. 817.41. moderatio ira.			813.30.	835.75	
Plauti locus.	780.3.	791.3	856.9		
Pompeii moderatio animi.	813.30.	835.75	785.17		
Potus.			789.26.	inde	
Prasumptio.			811.23		
Problema quadam de ira.	789.26.	inde	ibid.5		
Properitii locus.			855.4		
Puerorum educatio. 855.4. exercitium.			ibid.5		
effusa. 783. 10. praeceptores.			855.4		
uestitus & victus.			ibid.5		

R.

R odericus Vivarius.			842.85		
Romani cur securibus virgarum fasces alligabant.			851.15		

S.

S abatius rex.			839.81		
Saladinus Sultanus.			ibid.80		
Sanguineorum ira.			783.11		
Satyri aures cur cera obturentur.			819.44		
Saul rex.	858.14.	865.16	796.3		
Scanderbecus.			804.6		
Scipium vincero, victoria maxima.			809.20		
Seneca locus.	780.2.	865.16	829.63		
Sennacherib.			804.7		
Sergius pontifex.			838.79		
Sextius.			842.85		
Sigismundus Imp.			850.11		
Sixtus II. pont.			793.8		
Socrates. 804. 2. 848.8. 849.9.			829.63		
Sonnenus 856.7. iratorum qualis.			785.17		
Stephanus pontifex.			796.3		
Superbia.					
Sylla iracundia. 825. 55. mors.					

T.

T Amberlanes.			828.61		
Temperamentis affectuum matricis.			780.3		
Torrentii locus.			814.33		
Terror.			776.6		
Theodossi iracundia.			865.17		
Thomyris Massagetarum regina.			832.70		
Thrasycaspos.			821.46		
Thrahybulus.			840.82		
Thurs.			780.2		
Thyrsus.			ibid.		
Timor.			776.6		
Titus Vesp.	837.76.	858.14	822.48		
Tostila iracundia.			831.6.		
Tyrannorum quorundam catalogus.	831.6.		832.69		

V.

X.

Valerii Publicola *ura.* 806.13
Veneti. 841.85
Vespasianus. 837.76
Vigilia. 856.7
Virgii locus. 799.7. & 805.8
Wancestaus apoplexia ex ira inseriis. 795.3

Xerxis immanitas. 822.47
Z Elotrypa. 785.18
Zeno. 820.4

I N D E X Q U A R T U S

O B S E R V A T I O N U M .

M E D I C A R U M & c .

A.

Artwormen. 914.3
Abcessus intra ventris mufculus. 909.19
Abftrahii Sarcocollis femed. 925.20
Acicallorum ulagugicis anem curatio. 944.7
Acicalla. 976.29
Acrii locus. 903.4
Actiois Hispanis quid. 938.11
Albucaſis chirurgus. 884.4
Allii uſus in hydropis caratiens. 931.43
Alvatica. 938.41
Alvi proſtruum deſperationis paſſagium. 973.6
Antimonium Preparatum. 976.26
Amidroſus magirus impoſitor. 908.19
Amſarica curatio. 925.20
*Andree Veſaliade humani corporis fabrica: li-
 bri. 939.2. de hymene ſententia.* 940.7
de radice Chyna. ibid.
Angina peſtilentes anni. 1564. & inde. 910.1
Anticlauiſi curatio. 944.11
Anſiſoleum. 926.27. electuarium. ibid.
Anni M D L X I I I . morbi, item M D L X V . 910.1
Anferimū ſtercoris vis caſtorifica. 893.7
Antidotum contra peſtem. 917.2

contra pleurididem peſtilentialam. 916.13
contra quartanam. 908.16
*D. Antonius Episcopos Coloniensis, quartana-
 tus.* ibid. 18
Antonii Beniventi locus. 931.41
D. Antonii ignis. 943.5
Apozema magiſtrale in hydropi. 923.14
*Appetitus vehementia interdum quartanam
 curari.* 907.15
Aque eductio è pede, & ſupra talam. 930.43
Aquarum viſioſarum uſus noxius. 887.2
Aqua in Aſcite per umbilicum eductæ ratio. 930.41
Aqua inſalubres que. 897.1
*Aqua vita adverſus iliacam Paſſionem &
 1000.8*
*Aranea viva nucleo incluſa, & collo appoſita,
 ſuperſtitioſa quartana curatio.* 907.13
Araneæ ſela noxia aſſumptio in quartana. 906.11
Aranei uſus in quartana qualis. ibid. 10
Arborum tabis cauſa. 905.9
Archeſquide anguatum. 924.17
Aſthachillos. 943.5
Aſcite curatio. 921.2
in Aſcite aquam per umbilicum aductæ ratio. 930.41
*Aſclepiadis, de aqua in hydropi eductæ ra-
 tione ſententia.* 931.4
in ſperma. 931.11
Artem-

I N D E X

vicina an cognita Scorbutic morboz. 887.6

B.

B *Alaini Ruffei de magnis Hippocratis
libris liber.* 886.6
Barbata, seu diva Barbara herba.
901.9
Betas Hispanis quid. ibid.8
Biforae radix, britannica virtute simili.
895.12
Blanschuit. 863.2
Britannicus usus. 927.18
Britannica herba, ejusque usus. 883.2
Britannick Plandi, diversa à cochlearia. 900.7
Item Dioscoridis britannica. ibid.
Brunkressen. 901.8.
Bufonis pulvis in Ascite exhibitus. 925.21

C.

C *Cachexia.* 886.7. *universalis.* ibid.
Cancerum à mollicioribus irritari. 834.4
Cantharidum usus. 927.21
de Carcinomate finistri testiculi. 953.1. *inde*
Cardamina, symbrinium cardamine. 901.7
*Cardiaca palpitation non semper imminens
mortis signum.* 920.9
Chamaelea vinum. 924.17
Chorilapsus. 998.2
Cicatricem inducens unguentum. 943.1
Chyrua aquatica. 963.10
Chylifera. 938.11
Cochlearia herba descriptio. 898.5
usq. semen. 899.5
Radix. ibid.
Integre forma. ibidem *ejusdem virtutis
via & hyberna siliu.* 900.6. *simile*
Cochleariam non esse Britannicam Plandi. ibid.
non esse celebrium. 899.6. *quibus differant.*
ibid.
Cuticulis infestationis variatis morborum causa. ib
idem. 997.21
Contages Neapolitana. 965.1
Conforectiva Cordis. 987.21
Contagio quomodo potissimum latet. 889.1
Cor. Celsi locus. 886.6

Cor ac viscera confortantia que. 943.2
*Corpore vasto homines cur plerumque solidis-
s.* 904.7
Corpora diu extenuata non affatim reficienda.
905.9. *diversa proportione augeri.* 906.10
Cotyledon. pro cochlearia. 898.5
*Credulitatis etiam superstitiosa vis in morbis
curandis.* 907.13
Cressione, cresson. 901.8
Crurum litura & ulcera quomodo fovenda.
895.8
Cutemerris erratici faecus. 922.5
Cypriani locus. 941.8

D.

D *Atropines.* 954.1
Dei erga genus humanum clementia.
879.880
Definitionum liberum medicis permissa. 883.1
*Definitionum medicinarum, Galeni nomine edita-
rum, locus.* 885.5
Diapermophilis linimentum. 943.1
Dioscoridis locus lib. 2. cap. 55. 906.12
Dodonaei in cochlearia descriptione lapsus. 899.
5. *Suppositio.* 901.9
Dracunculi. 948.7

E.

E *Buli virtus.* 922.6. & 924.17
Electuarium Indiarum virtus. 925.20
Elephantiasis curatio. 931.1
Ephemera Pestilentiatis. 982.6
*Epidemica lues qualis anno MCCCXLVIII. item
anno MDLXV. 930.1. item. 1764.* ibid.
*Epidemica Yuffu qui anno MCCCXX. univer-
sum fore Europam invasisse.* 978.1
ex Equitationis concussione nota. 933.1.2
Erysipelas phlegmonodes. 944.3
Erysipelas. 988.1
Erysipelatis Nomina. 989.2. *species.* ibid.3
Curatio per vene sectionem. 989.4. *purga-
tionem.* 990.5. *sudoriferam.* 991.6. *Topica.*
stercorina medicamentosa. ibid.9
cura preservativa. 995.18.
950.13
Excessus. 950.13
*Excrementa etiam sua quadam vi naturali
pedita.* 893.7

E. Febrix

I N D E X

F.

F ebri maligna curatio.	917.1
<i>Typodes.</i>	982.6
<i>Padonis Taractifsta calumnia.</i>	909.19
<i>à Funiculi feminibus oleum.</i>	926.28
<i>Formica Hispanica.</i> 976.28. Gallica. <i>ibid.</i>	
<i>D. Franciscus à Loë bis quartana correptus</i>	903.4
<i>Ferripis forma.</i>	939.
<i>Fragula usus.</i>	922.8
<i>Friccionum usus in hydrope.</i>	927.31

G.

G abrielis Fallopi de hymene sententia.	940.3
<i>Gangrana brachii.</i>	944.4
<i>Gangrana pudendi curatio.</i>	943.1
<i>ex Gaudii magnitudine mors.</i>	902.2
<i>Gingipodus morbus.</i>	885.5
<i>Gingivarum putredinis curatio.</i>	895.13
<i>Glandis frenum.</i>	940.5
<i>mascula clausa curatio.</i>	943.1
<i>Glycyrrhiza adrya.</i>	927.32
<i>Gratiola herba usus in hydrope.</i>	971.2
<i>Guidonis de Cauliaco locus.</i>	913.8
<i>Gwil. Fatiguana de tela aranea traditio.</i>	906.11
<i>Gutte Kindern.</i> 946. 2. holden. <i>ibid.</i>	

H.

H alecom semi coctorum magna copia devorata, quartana curata.	907.15
<i>Henricus Wierus Philosophia & medicina Doctor, Ioannis F. 921. II. ejusdem palpitatio cardiaca assiduis studiorum laboribus contracta.</i> <i>ibid.</i>	
<i>Henricum Rassen xxIII. annis quartana laborasse.</i>	902.1
<i>Herba de sainte Barbe.</i>	901.9
<i>Hertveldia matrona etiam senex, quartana laborans convalescit.</i>	903.5
<i>Hippocr. locus.</i> 885.6. 910.2. 930.41. & 992.9. & 993.9. 931.1	
<i>Hippocratis praeceptum in angina pestilentiali negligendum.</i>	912.5

<i>Hirundinaria radices desectum.</i>	928.33
<i>Hydrops mulieris usuro ex casu suo curata.</i>	934.42
<i>Hydrops curatio.</i>	921.1
<i>in Hydropis curatione duo precipua, observanda.</i>	917.33
<i>Qualis vitus ratio conveniat.</i>	931.43
<i>pro Hydropis diversa specie, diversam etiam medendi rationem requiri.</i>	921.1
<i>Hydrops ex pleuritis causatus orti curatio.</i>	926.24
<i>Hymen virginittatis castus, eoque omne puellarum genus ab initio dotatum esse.</i> 939.1. & 941.9	
<i>in Hypoasarca extrahenda à pede & supra talam aqua ratio.</i>	930.42

I.

I gnis frigidus. 943.5. S. Antonii. <i>ibid.</i>	
<i>Iridis radicem succum.</i> 922.4. & 924.15	<i>ibid.</i> 16
<i>ex Iride conditum.</i>	925.21
<i>Juniperi olei virtus.</i>	<i>ibid.</i>
<i>item linonii.</i>	987.21
<i>Julaprus.</i>	

K.

<i>Kout vier.</i>	943.5
-------------------	-------

L.

L actis serum, ejusque salubritas.	897.2
<i>Lauri baccarum electuarium.</i>	926.26
<i>Leonidis, de aqua in hydropis curatione educenda ratione sententia.</i>	931.43
<i>Leucophlegmatia à cerebri fluxione orta curatio.</i>	<i>ibid.</i> 1
<i>Lignum Guajacii.</i>	966.4
<i>Liener magnos qui morbi comitantur.</i>	885.6
<i>Lixivium à juniperi cineribus.</i> 925. 21. <i>item</i>	<i>ibid.</i>
<i>farmentorum ac genisse.</i>	897.2
<i>Lotium, sanguinis serum.</i>	954.1
<i>Lumbrici Terrestres.</i>	925.20
<i>Lumbricis in Anasarca pellendis medicamentis.</i>	
<i>Lumbricorum Terrestrialium virtus.</i> 954. 1. <i>Probatissimum Remedium.</i> 955. 4. <i>succus.</i> <i>ibid.</i> 5	
<i>oleum.</i> <i>ibidem</i> 6. <i>pulvis.</i> 956.9. <i>preparatum ad vermes.</i> <i>ibid.</i> <i>Potio.</i> 957.11	
<i>Lues Hispanica.</i>	965.1

M. Meis

I N D E X

M.

M <i>Acis oleum.</i>	926.27
<i>Marini de Gabalis palpitatione cardiaca laborantis historia.</i>	920.10
<i>Matrix colli phyma, ejusque curatio.</i>	942.1
<i>Mercurius Precipitatus.</i>	972.21
<i>Diaphoreticus.</i>	973.25
<i>Mezercon. 924.19. de Mezere oleum.</i>	ibid.
<i>Mitessereni.</i>	949.10
<i>Modus Parandi salem ex herbis.</i>	986.18
<i>Mollificatio putredinis parens & auxilium.</i>	934.4
<i>Morborum reliquias, recidivas facere.</i>	902.1
<i>Morbis novis Deum pro sua clementia subinde nova etiam remedia suppeditare.</i>	779.1.
<i>inde.</i>	
<i>Morbos extremos, extrema quoque remedia postulare.</i>	930.41
<i>Morbus Bovinus. 949.10. Gallicus 964.1. unde originem sumserit.</i>	ibid.
<i>Morbi Gallici nomina. 965.1. curatio. ibid. unguentum ei necessarium.</i>	969.13
<i>suffumigia. 970.15. Emplastrum. 971.16 unguentum Paralyticum.</i>	972.19
<i>ad Morbi Gallici Affectus Exteriores. 972.20 Precipitatum. 972.21. Turpetum minerale.</i>	973.23
<i>Mors unde.</i>	920.9
<i>à Morval Comes quartanarius gaudio mortuus.</i>	902.2
<i>Mosis locus explicatus.</i>	941.8
<i>Mutationes omnis proprietates in unius praedominio. 920.9. temporum parere agritudines.</i>	910.2

N.

N <i>Abasi scorbuto correpsi, Augusti Casaris etate.</i>	884.4
<i>Naggrift. 950.12. curatio superstitiosa. ibid. 13. Exorcismus. ibid.</i>	
<i>Nasturtium aquaticum minus. 901.8. majus. ibid. sativum. ibid. hybernium. ibid. 9. hemale.</i>	890.1
<i>Nasturtii species tres in scorbuti curatione utiles.</i>	901.9

<i>Neapolitana labe ex immoderato veneris usu.</i>	933.7
<i>Nekir.</i>	949.10
<i>Nigrorum, virginalia puellarum consuetudi mos.</i>	942.11
<i>Nucum olei usus.</i>	926.27

O.

O <i>Lai Magni locus.</i>	886.7. inde
<i>Oleum juniperinum.</i>	925.21
<i>Salus.</i>	986.18
<i>Organum Elegans ad Elicendum spiritus vini aliorumque aromatum.</i>	1001.
<i>Oscedo.</i>	885.5

P.

P <i>Alpitatio cardiaca.</i>	920.9
<i>Paracelsi linimentum; ad useri os contrahendum.</i>	942.11
<i>Paracelsi jactantia.</i>	903.3
<i>Passidarum usus ad sitim restringendam.</i>	927.32
<i>Pavane seu Sassafras.</i>	968.10
<i>Pectorales potiones.</i>	915.12
<i>Peripneumonia pestilens.</i>	913.6
<i>Pestis subito & debementiori hyemum frigore repressa. 912.6. grassatio anni. 1565. ferme univervsalis. 910.2. contra pestem antidotum.</i>	917.2
<i>Pestilens & Epidemica Tussis. 978.1. ejus origo. ibid. Curatio.</i>	979.2
<i>Petrolei usus.</i>	925.21
<i>Philavrias prurigo.</i>	881.
<i>Phlebotomia obfuscula.</i>	912.5
<i>Philonium Romanum.</i>	961.3
<i>Petrus Bayrus.</i>	907.12
<i>Pillula Barbarossa.</i>	974.24
<i>Rheumatis pestilens. 913.6. curatio.</i>	912.8
<i>Plini locus.</i>	883.3
<i>Portulacae folia.</i>	899.8
<i>Prædicendi cautio qualis à Medicis observanda.</i>	919.8
<i>Precipitatum.</i>	972.21
<i>Præcæritas juvenis cujusdam prædigiola. 906.10</i>	
<i>in Prognosticando, deo à Medicis observanda.</i>	919.8
<i>Quod Barro Discretis.</i>	901.9

H

Pudendi clausi curatio. 234. 1. *gangrenæ curatio.* 943. 1
Pulsus intermittens, caprizana. 917. 1. 918. 5. & 919. 7. *intermittens quatenus non arguat imminens mortis periculum.* 920. 9. 10. *intermittens prælagium.* 917. 1 *continuatio aut defectio quid significet.* 920. 9.
Pulvis adversus Calculum & Tormina. 999. 6
sufficationes matricis. *ibid.* 7
Pulveris sene solutio, usue & descriptio. 919. 6

Q.

Q *Uarsa pondus.* 893. 7
Quartana an quisquam bis laborare possit. 903. 4. & 905. 8. *quatenus interficere hominem possit.* 904. 5 *quinquennia & septennio mortui.* 902. 3
Quartana generatio non præcept. 905. 8. *paucarum septimanarum spatio abigenda ratio.* 902. 3. *profiganda an tela aranea usus aliquis.* 906. 11. *prælongatio unde causetur.* 902. 3. *remedia.* 908. 16. *reperitio difficilior cur.* 903. 4. *superstitiosa curatio ex aranea collo appensa.* 907. 13
Quartanam bis hominem corripere. 903. 4
Senes non semper enocare. *ibid.* 5. *triginta tribus annis durare, posse* 902. 1.
Quartanarii cur à convalescentia voraciores. 905. 9
*Quartanarios, ubi convalescere, magis interfecte-
 re.* 906. 9

R.

R *Api rotundi succus.* 928. 33
Recidiva ex nimia ingluvia à convalescentia. 905. 9
Recidiva morborum ex reliquiis. 902. 1
Robertantia medicamentosa in hydropse. 925. 22
de Role dominus Maximiliani Imp. æconomus, quartana mortuus. 902. 3
Rolmannus Bilandii gangrenæ curata. 944. 3
Rutgeri à Randvvick febricitans historia. 917. 5

S.

S *Acharum saturni.* 975. 2
Saxabuci virtus. 922. 6. & 947. 7
Sanguis frenans Cholera. 990. 4
Sanguinis minutio in febris pestilentiis periculisola. 917. 2. *profusorum inbibens pulvis.* 937. 7
Sanguinem menstruum retentum in virgine gigantea, ad nutritionem & corporis molem promovisse. 904. 7. & 905. 8
Sartocole. 933. 2
Scaleryrbe. 883. 3. *εναλιότης βη.* 884. 4
εναλιότης βη non esse scorbutum. 885. 5.
Scorbeck. 832. 2
Scorbutus. *ibid.* & 886. 7
Scorbutus ab Olao Magno descriptus. 886. 7
an libericia nigra, vulvuli species, hamatite. *ibid.* 6.
882. 1
Scorbutus quid. 887. 1. *signa.* *ibid.* 1. *prognostica.* 889. 1. *curatio.* 890. 1. *lucis quibus locis potissimum graesctur.* 883. 2. *lucis vetus, sed peculiaribus tantum locis familiaris.* 880. *morbus an etiam veteribus medicis cognitus.* 885. 6
Scorbuto laborantibus qualis vitæ ratio tenenda. 889. 1
Stormunt. 883. 2
Scroti in hydropse aperiendi ratio. 931. 42
Senium certæ anni proprietas si non semper affirmari possit. 904. 6
Serum ex nigrarum caprarum lacte, isem vitæ, ceteris præstantius. 898. 3
ibid.
Serum lactis. 897. 2. *sanguinis.* *ibid.*
utriusque vires. *ibid.*
Sena solutio pulveris compositio & usus. 919. 6
Sideratio. 943. 5
Syrupus S. Ambrosii. 921. 7
Sysymbro aquatico. 901. 8
Sysymbrium cardamine. *ibid.*
Sitis toleranda in hydropis curacione. 927. 33
Siti restinguendi conducentia. *ibid.*
Solanus somniferus. 961. *descriptio & fura.* *ibid.*
Spiritus vini & alia bona vina abusus in ascendendo. 1002. 12
Somi

I N D E X

<i>Sarant de hymene sententiq.</i>	940.4	<i>Vena cava.</i>	911. 3. civitib.	948. 7. Mideni.
<i>Spaculi forma.</i>	939.	<i>ibid. saniosa.</i>		<i>ibid.</i>
<i>Spaculi incurvi forma.</i>	<i>ibid.</i>	<i>Volvulus.</i>		997.2
<i>Sphaerules. 943.5. extremi pedis.</i>	943.5	<i>Vermes Verni.</i>		959.20
<i>Splenem magnos qui morbi comitentur.</i>	885.6	<i>Vermium Vernorum figura & descriptio quos venenatos esse arbitror.</i>		960
<i>Steinwert insula.</i>	902.1	<i>Ventriculo applicanda in hydrops.</i>		926.28
<i>Stibii usus.</i>	922.10	<i>Vertris musculorum abscessus.</i>		909.19
<i>Stomacace.</i>	883.3	<i>Veronica vinum.</i>		928.33
<i>Stomachalia scuta.</i>	927.29	<i>Vesicae colli extremitatem non eodem loco apperere in cunctis feminis.</i>		938.1
<i>Strabonis asae.</i>	884.4	<i>Victor Trincavella medicus Patavinus.</i>		920.10
<i>Sudor Anglicus.</i>	981.1	<i>Vini sublimati usus in hyposarca.</i>		926.23
<i>Sudoris Anglici putatitia morbi causa.</i>	982.3	<i>Virginalia indicia, quorum Moyses meminit.</i>		941.7
<i>causa hujus morbi. 984.12. signa. ibid. 14</i>		<i>Virginitalis zona.</i>		940.3
<i>Pulsus. 985.15. curatio. ibid. 17</i>		<i>Virginalis claustrum.</i>		<i>ibid.</i>
<i>Sudor in hydrops curando morvendus.</i>	928.33	<i>Virgo gigantea ex quartana morbo reddita.</i>		904.7. & 906.9
<i>Sudorem excitantia.</i>	929.38	<i>Virginum pudenda consuendi mos apud Nigros.</i>		942.11
<i>Sudoriferum decoctum.</i>	<i>ibid. 35</i>	<i>Virtus coacta fortior quam dispersa.</i>		905.8
<i>Suffumigia.</i>	970.15	<i>Viscera roborantia medicamenta in Ascite & Anasarca.</i>		925.22
T.		<i>Viscerum in hydrops curacione roborandorum ratio.</i>		930.41
<i>Taurini stercoris vis.</i>	893.7	<i>Vitis Sylvestris radix.</i>		922.9
<i>Tela araneae noxia assumptio in quartana; vide Aranea.</i>	906.11	<i>Vitrioli oleum.</i>		923.11
<i>Telephium an cochlearia. 899.6. in quibus differ.</i>	<i>ibid.</i>	<i>Umbilici in Ascite aperiendi, & aqua inde educenda ratio.</i>		930.41
<i>Telephii folia.</i>	900	<i>Ungues.</i>		940.3
<i>Testiculi finistri carcinomatis curatio.</i>	933.1	<i>Urinarii meatus masculi clausi curatio.</i>		943.1
<i>Thermarum usus in hydrops.</i>	929.37	<i>Uteri cervicis incidendi modus.</i>		935.2. & 936.4. clausi curatio. 934.1. collis gangrenae.
<i>Thymelea vinum.</i>	924.17			943.1
<i>Tibiarum exulceratio.</i>	896.19	<i>Unde oriuntur dolores dorsii.</i>		911.3
<i>Tibiarum tumores discutientia.</i>	930.40	<i>ad Uteri incisionem, ejusque curacionem, non quovis temere admittendus.</i>		938.10
<i>Tubuli forma.</i>	939.	<i>Usuro ex casu eliso, hydrops curatus.</i>		931.42
<i>Tumorum in cruribus focus.</i>	896.17	<i>Wasserkreissen.</i>		901.8
<i>Turpetum Minerale.</i>	973.23	<i>Winterkers.</i>		<i>ibid. 9</i>
<i>Tympanitis curatio.</i>	925.20. 926.26. & 927.31	<i>Walkenbaum.</i>		961.2
V.		Z.		
<i>Valescus de Taranta.</i>	914.8	<i>Arza Parilla.</i>		969.12
<i>Varene.</i>	946.1	<i>Zebrende wurme.</i>		648.7
<i>Varen. ibid. 2. origo nominis. ibid. 3</i>				
<i>duo genera hujus luis. ibid. 5. alia species. ibid. 6. an antiquis cognitum. ibid. 7</i>				
<i>de Varenorum causis. 951. 1. de signis hujus morbi. 952. 1. Prognosticum & praecautio. 953. 1. visus ratio. ibid. 1. de peculiari curacione. 954. 1</i>				
<i>Vena sectio in pleuritis pestilente noxia. 914. 19</i>				

F I N I S

2